T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

TÜRK EDEBİYATINDA SEYRÂNÎ OLGUSU: DEVELİLİ SEYRÂNÎ VE ESERLERİ (İNCELEME-METİN)

Hazırlayan
Betül AYDOĞDU

Danışman
Prof Dr. İsmail GÖRKEM

Doktora Tezi

Mayıs 2011
KAYSERİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

TÜRK EDEBİYATINDA SEYRÂNÎ OLGUSU: DEVELİLİ SEYRÂNÎ VE ESERLERİ (İNCELEME-METİN)

Hazırlayan
Betül AYDOĞDU

Danışman
Prof Dr. İsmail GÖRKEM

Doktora Tezi

Bu çalışma; Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından SBD-08-443 kodlu proje ile desteklenmiştir.

(Çalışmanın "7. Ekler" başlığı, sistemin pdf yükünü kaldırmamasından dolayı çıkarılmıştır.)

Mayıs 2011
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-Soyadı Betül AYDOĞDU

İmza :

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu: Develili Seyrânî ve Eserleri (İnceleme-Metin) adlı Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Ad Soyad İmza
Betül AYDOĞDU

Danışman
Ad Soyad İmza
Prof. Dr. İsmail ÖZKAN

Türk Dili ve Edebiyatı ABD Başkanı
Ad Soyad İmza
Prof. Dr. Neyzat ÖZKAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. İsmail GÖRKEM danışmanlığında **Betül AYDOĞDU** tarafından hazırlanan **Türk Edebiyatında Seyrânî Olgusu: Develili Seyrânî ve Eserleri (İnceleme-Metin)** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalında **doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

24/06/2011

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. İsmail GÖRKEM

Üye : Prof. Dr. Dursun YILDIRIM

Üye : Prof. Dr. Harun GÜNGÖR

Üye : Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH

Üye : Prof. Dr. Şeref BOYRAZ

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 01.07.2011 tarih ve ……13…. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

01.07.2011

Prof.Dr. H.Yunus APAYDIN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Göçerevli Türkler Orta Asya'dan batıya doğru hareketlerinde bütün kültürel özelliklerini beraberlerinde taşımışlardır. Sözelliğe dayalı olan bu kültür, toplumun hafızasında taşınması, yaşatılması ve nesilden nesle aktarılması üzerine kurulu bir düzendir. Bundan dolayı kültürü oluşturan unsurlardan olan edebiyat da sözel olarak aktarılmıştır.

Türk sözel edebiyatı Orta Asya'da kurulmuş/teşekkül etmiştir. Şaman, kamlar toplumun sadece dinî açıdan değil, edebî açıdan tatminini sağlamış ve bu görevi üstlenmiştir. Daha sonraki dönemlerde şamanların bu çok yönlü meslekleri bir alanda uzmanlaşılmış mesleklere dönüşmüştür: Otacılık, baksılık, ozanlık… Hece vezni ile ve müzik eşliğinde dinleyici topluluğu karşısında icralar gerçekleştiren bu sanatkârlar, İslam dininin kabulüyle birlikte değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Orta Asya'da sözel edebiyat geleneği İslam dini ile yoğurulmuş ve tekke merkezli söyleyiş tarzı geliştirilmiştir. Bu gelenek Anadolu coğrafyasında da devam ettirilmiştir. Osmanlı döneminde Divan Edebiyatı ve Bektaşilik'in etkisiyle kahvehane merkezli olarak âşık tarzı şiir söyleme geleneği oluşmuştur. XVI. yüzyılda kurulan bu edebî gelenek içerisinde Köroğlu, Karacaoğlan, Gevheri, Âşık Ömer, Bayburtlu Zihni gibi şahsiyetler yetişmiştir.

Âşık tarzı şiir söyleme geleneği içerisinde eser veren âşıklar hakkındaki değerlendirmelerde, genellikle bu şairler tek bir kişi (=şahıs) gibi düşünülmüştür. Âşıkların biyografileri oluşturulurken tıpkı yazılı edebiyat incelemelerinde olduğu gibi gerçek hayat hikâyesine ulaşılmaya çalışılmıştır. Âşıkların sözlü gelenekte yaşaması ve yaşatılmaya devam etmesinden dolayı, âşık hakkında anlatılan/aktarılan ve şiirlerinde yer alan bazı bilgilerin doğruluğu peşinen kabul edilerek araştırmalar bu bilgilere göre şekillendirilmiştir. Ancak şair hakkında anlatılan bilgilerin doğrudan kabul edilmesi ve âşığın tek bir kişi olarak algılanması, oluşturulan biyografilerde birtakım sıkıntılara sebep olmuştur. Âşığın hayatının veya şahsi özelliklerinin sözel hafızada unutulabileceği veya unutulan kısımların yine sözel hafızada tamamlanabileceği göz ardı edilmiştir. Bu da âşığın tek kişi olarak düşünüldüğü çalışmalar açısından olumsuz bir yöndür.

Yine benzer bir durum âşığın şiirleri için de geçerlidir. Âşığa ait olduğu iddia edilen metinlerin 'asıl' formlarına ulaşılmaya, bir şiirin aslında hangi âşığa ait olduğu problemi

çözülmeye çalışılmıştır. Söylenegelen metinlerin sözel ortam ürünleri olması sebebiyle bu metinler hem zaman hem de mekân bağlamında yayılmıştır. Yayılma esnasında ise eserler çeşitlenmiştir. Ayrıca her icranın müstakil bir sunum olduğu düşünüldüğünde eserin âşık tarafından icra edilirken bile ortamdan ortama değişip çeşitlenebileceği göz ardı edilemez. Böyle bir durumda âşık tarzı şiir geleneği içerisinde verilen eserlerin tek bir metin olarak düşünülmesi ve bir asıl metin aranması yanlış olacaktır. Bu araştırmalarda sevilen bir âşığın adı etrafında onun gibi söyleme geleneği oluşması, ona özenen âşıkların/âşık adaylarının onun mahlasıyla şiirler söylemesi, aynı mahlası birden fazla şairin kullanabileceği veya benzer üslupla söyleyen âşıkların şiirlerinin birbirine karışabileceği gibi ihtimaller göz ardı edilmiştir.

Çalışmada XIX. yüzyılın önde gelen âşıklarından olan Develili (Everekli) Seyrânî yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda bir olgu olarak görülmüş ve incelenmiştir. Âşık Seyrânî kendisinden önce ve sonra bu mahlası kullanan adı bilinen ve bilinmeyen Seyrânîler ile bu mahlası paylaştığı için, şair tek bir kişi gibi düşünülmemiş ve bir olgu olarak kabul edilmiştir. Bundan dolayı yapılan çalışmada Develili Seyrânî'ye atfedilen şiirler toplu hâlde değerlendirilmiş ve çalışmadan çıkarılmamıştır. Burada dikkat edilmeye çalışılan nokta sözlü/yazılı kaynaklarda şiirin Develili Seyrânî'ye ait olarak kabul edilip yayılmasıdır.

Bu çalışma hazırlanırken öncelikle Seyrânî'nin şiirlerinin bulunduğu yazmalar ve basılı eserler tespit ve temin edilmiştir. Ankara Millî Kütüphane, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi'nde bulunan Ahmet Şükrü Esen Defterleri, California Üniversitesi Kütüphanesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Atatürk Kitaplığı, İstanbul Millet Kütüphanesi, İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi'neki cönk ve mecmualar taranarak Seyrânî'ye ait şiirler tespit edilmiştir. Ayrıca Rasim Deniz ve Ethem Paksoy'un şahsi kütüphanelerinde bulunan cönk ve mecmualar da taranmış ve Seyrânî'ye ait şiirler temin edilmiştir. Bu şiirler transkribe edilerek çeşitlenmesi olan şiirler tespit edilmiştir.

Çalışma Sonuç, Kaynakça ve Ekler haricinde dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü olan ilk bölümde âşık tarzı şiir söyleme geleneği ve XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin durumu değerlendirilmiştir. Yine giriş bölümünde, çalışmamızda kullanılan bazı kavramların kısaca açıklandığı tanımlar yer almaktadır. Seyrânî'nin âşıklık

geleneği içerisindeki yerinin anlaşılması açısından Âşık Tarzı Şiir Geleneği başlığında Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk sözel edebiyatı, Tekke ve Âşık Edebiyatı'nın teşekkülü ve gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Seyrânî'nin yaşadığı dönemin daha iyi anlaşılabilmesi açısından Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıldaki sosyal, politik, ekonomik durumu değerlendirilmiştir. Kaynakların Değerlendirilmesi başlığını taşıyan alt başlıkta çalışmamızda metinlerin tespitinde kullanılan kaynaklar değerlendirilmiştir.

Seyrânî ve Seyrânî Olgusu Hakkında başlıklı ikinci bölümde öncelikle Seyrânî'nin hayatı, eğitimi, âşık olması ve âşık olarak kabul görmesi hakkında bilgi verilmiştir. Seyrânî ile ilgili verilen bilgilerin birçoğunun sözlü kaynaklara dayanıyor olması şairin hayatıyla ilgili yapılan değerlendirmeleri zorlaştırmaktadır. Ancak çalışmada Seyrânî'nin bir olgu olarak değerlendirilmesinden dolayı mutlak bir biyografi oluşturmaya çalışmaktan ziyade şair hakkında anlatılanların tamamı çalışmamıza dâhil edilmiş ve bu bilgiler şair hakkındaki kabuller ile birlikte değerlendirilmiştir.

Seyrânî'nin olgu olması ve Seyrânî mahlasını kullanmış olan diğer âşıklar, Diğer Seyrânîler alt başlığında incelenmiştir. Seyrânî'den önce Rumelili Seyrânî olarak bilinen İmam Seyrânî ve Ispartalı Seyrânî olarak bilinen Hacı Seyrânî bu mahlası daha önce kullanmışlardır. Özellikle Ispartalı Seyrânî'nin ve Rumelili Seyrânî'yi mat etmesi sonucunda bu mahlası ondan alması Ispartalı'nın güçlü bir söyleyişe sahip olduğuna işaret etmektedir. Verilen bilgilere göre Ispartalı ile Develili Seyrânî yakın dönemlerde yaşamış ve tanışmışlardır. Develili Seyrânî'den sonra ise Âşık Müslüm Seyrânî ve Ağrılı Âşık Seyrânî bu mahlası kullanmıştır. Bu âşıkların haricinde isimleri unutulmuş ve şiirleri Seyrânî geleneğine dâhil edilmiş âşıkların bulunduğu da göz ardı edilmemiştir.

Etkilendiği Çevre başlığında ise Seyrânî'nin âşık olmadan önceki ve âşık olduğu dönemdeki sosyo-kültürel ortam, Seyrânî'nin tarikat bağlantısı ve tasavvuf anlayışı özellikle şiirlerindeki yansımalardan hareketle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Etkilediği Çevre başlığında ise Seyrânî'nin birincil sözlü kültür ortamı, yazılı kültür ortamı ve ikincil sözlü kültür ortamındaki etkileri incelenmiştir. Bu kapsamda Kayseri-Develi, Kayseri merkez ve Nevşehir-Hacı Bektaş'tan derlemeler yapılmıştır.

Üçüncü bölüm olan Oluşumsal Yapısalcı Metot Bakımından Seyrânî Şiirleri'nde ise öncelikle Oluşumsal Yapısalcı Teori ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Daha sonra şiirler yapısal olarak incelenerek Oluşumsal Yapısalcı metodun ilk aşaması olan anlama

aşaması yazılmıştır. Bu başlık altınca üçüncü olarak şiirlerde kullanılan ifade ve imajlardan yola çıkılarak şiirler muhteva, tarihî ve sosyo-kültürel açıdan açıklanmıştır.

Sonuç kısmında çalışmamızda ulaşılan sonuçlar toplu olarak verilmiştir.

Tezin değerlendirme kısmında alıntı yapılan veya işaret edilen şiirlerin yanına yay parantez ( ) içinde şiir numarası verilmiştir.

Kaynakça'da sadece doğrudan kullandığımız kaynakların künyeleri verilmiştir.

Altıncı ana başlık olan Metinler'de yazma ve basma eserlerde tespit edilen metinler karşılaştırmalı olarak incelenmiş, çeşitlenmelerin hangi yönde olduğu gösterilmiştir. Bu kısımda yer alan metindeki hatalı ve eksik noktalar tamir edilmiştir. Ayrıca derlemecilerin notlarına da işaret edilmiştir.

Ekler bölümünde Seyrânî ile ilgili bazı görsel belgelere yer verilmiştir.

Çalışmada toplam 822 şiir bulunmaktadır. Şimdiye kadar yapılmış olan yayımlar arasında en fazla metin, bu çalışmada yer almaktadır. Bu şiirlerin 80'i (49'u hece, 31'i aruz) ilk defa tarafımızdan tespit edilmiştir.

Bu uzun soluklu çalışma süresince bilgi ve desteğiyle beni yönlendiren, deneyimlerini benimle paylaşan ve çalışmanın her safhasında benimle elde ettiğim bilgileri değerlendirip tartışarak bana yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. İsmail GÖRKEM beyefendiye teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamda maddi ve manevi olarak beni destekleyen aileme, özellikle kız kardeşim Behice Dağcı'ya; şahsi kütüphanelerini bana açan sayın Ethem Paksoy ve Rasim Deniz'e; Develi'ye yaptığım derleme seyahatlerimde bana yardımcı olan Rabia Gün, Emir Ali Özçakır ve Nezir Ötegen'e de teşekkür etmeyi yerine getirilmesi gerekli bir borç olarak gördüğümü belirtmek isterim.

Betül AYDOĞDU

Kayseri, Mayıs 2011

TÜRK EDEBİYATINDA SEYRÂNÎ OLGUSU: DEVELİLİ SEYRÂNÎ VE ESERLERİ (İNCELEME-METİN)

Betül AYDOĞDU
Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Doktora Tezi, Mayıs 2011
Danışman: Prof. Dr. İsmail GÖRKEM

ÖZET

Çalışmanın konusu âşık tarzı şiir geleneğinin XIX. yüzyıldaki önemli temsilcilerinden biri olan Develili (Everekli) Seyrânî'dir. Bu çalışmada âşığın Türk Sözel Edebiyatı içerisindeki yeri, Seyrânî'nin bir olgu olması incelenmiş, şiirleri şekil ve muhteva bakımından değerlendirilmiştir.

Çalışmada ön söz, sonuç, kaynaklar ve ekler haricinde beş ana bölüm bulunmaktadır. Giriş bölümü olan ilk bölümde âşık tarzı şiir geleneği, Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıldaki durumu hakkında bilgi verilmiş ve tezde kullanılan bazı terimler açıklanmıştır. Ayrıca şiirlerin tespitinde kullanılan kaynaklar değerlendirilerek tanıtılmıştır. İkinci bölümde Develili Seyrânî'nin hayatı, öğrenimi, âşık olarak kabul görmesi ve Seyrânî olgusu hakkında bilgi verilmiştir. Yine bu bölümde şairin etkilendiği sosyo-kültürel çevre ve şairin din anlayışı değerlendirilmiştir. Şairin birincil sözlü kültür ortamı, yazılı kültür ortamı ve ikincil sözlü kültür ortamında nasıl yaşadığı ve yaşatıldığı konuları incelenmiştir. Üçüncü bölümde öncelikle Lucien Goldmann'ın Oluşumsal Yapısalcı Metot'u değerlendirilmiş, daha sonra şiirler bu metoda göre incelenmiştir. Sonuç kısmında çalışmada elde edilen sonuçlar toplu hâlde verilmiştir. Kaynaklar kısmında tezde kullanılan kaynaklar yer almaktadır. Altıncı bölümde Seyrânî şiirleri yayımlanmıştır. Bu kısımda toplam 822 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden 80'i ilk defa tarafımızdan tespit edilmiştir. Ekler kısmında ise Seyrânî ile ilgili bazı görsel belgeler ve Seyrânî'nin adı etrafında oluşmuş anlatı metinleri bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Âşık tarzı şiir geleneği, Seyrânî, Oluşumsal Yapısalcı Yöntem, olgu, XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti.

SEYRÂNÎ PHENOMENON IN TURKISH LITERATURE: DEVELILI SEYRÂNÎ AND HIS POEMS (TEXT-ANALYSIS)

Betül AYDOĞDU
Erciyes University, Institute Of Social Sciences
Dr. Thesis, May 2011
Supervisor: Prof Dr. Ismail GÖRKEM

ABSTRACT

The subject of this thesis is Develili (Everekli) Seyrânî who is one of the most important representatives of Turkish Minstrel Tradition. In this study we examined his place in Turkish Oral Literature and Seyrânî phenomenon. Also his poems evaluated by their forms and contents.

In this thesis there are five main chapters (except foreword, conclusion, bibliography and appendix). In first chapter information about Turkish minstrel tradition and the situation of Ottoman Empire in XIX.th century was given. Some of the main terms are also explained in this chapter. The sources (manuscripts and published sources) we used while detecting the texts of poems was introduced and evaluated. In second chapter information about Seyrânî's biography, education and his acceptance as a minstrel was given. The phenomenon of Seyrânî was examined in this chapter. And also the effects on him (as religion and socio-cultural environment) and his effects on first oral cultural context, written context and second oral cultural context were evaluated. In third chapter Lucien Goldmann's Genetic Structuralist Method was explained. After the explanation, the poems of Seyrânî were examined by this method. In conclusion part, results of the thesis was given. In bibliography the resources we used in this study was listed. In sixth chapter the texts of poems was published. There are 822 poems in this part. 80 of them are firstly read and published. In appendix part some visual documents and some texts/stories about Seyrânî are found.

Key Words: Turkish Minstrel Tradition, Seyrânî, Genetic Structuralism Method, phenomenon, Ottoman Empire in XIX.th century.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....I
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI II
KABUL VE ONAY SAYFASI..... III
ÖNSÖZ.....**IV**
ÖZET..... VIII
ABSTRACT IX
İÇİNDEKİLER..... X
KISALTMALAR XIII
1. GİRİŞ 1349
1.1. ÂŞIK TARZI ŞİİR GELENEĞİ 1349
1. 2. XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NİN DURUMU 1365
1.3. TANIMLAR 1373
1.4. KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ 1375
1.4.1. Cönk ve Mecmualar: 1375
1.4.2. Basılı Eserler..... 1385
2. SEYRÂNÎ VE SEYRÂNÎ OLGUSU HAKKINDA..... 1395
2.1. HAYATI..... 1395
2.2. ÖĞRENİMİ 1407
2.3. ŞİİR SÖYLEMEYE VE ÂŞIK OLARAK KABUL GÖRMEYE BAŞLAMASI
..... 1408
2.4. DİĞER SEYRÂNÎLER..... 1426
2.5. ETKİLENDİĞİ ÇEVRELER 1436
2.5.1. Sosyo-Kültürel Çevre..... 1436
2.5.2. Din Anlayışı..... 1448
2.5.2.1. Tasavvuf Anlayışı 1448
2.5.2.2. Tarikat Bağlantısı 1461
2.6. ETKİLEDİĞİ ÇEVRELER..... 1478
2.6.1. Birincil Sözlü Kültür Ortamında..... 1478
2.6.2. Yazılı Kültür Ortamında..... 1498
2.6.3. İkincil Sözlü Kültür Ortamında (Elektronik Kültür Ortamında) 1512

3. OLUŞUMSAL YAPISALCI METOT BAKIMINDAN SEYRÂNÎ ŞİİRLERİ 1523
3.1. ANLAMA AŞAMASI (ŞİİRLERİN ŞEKİL AÇISINDAN İNCELENMESİ)... 1531
3.1.1. Vezin (Ölçü) 1531
3.1.2. Kafiye (Uyak) 1539
3.1.3. Nazım Şekilleri 1545
3.2.4. Dil ve Üslup 1550
3.2. AÇIKLAMA AŞAMASI (ŞİİRLERİN TARİHSEL VE SOSYO-KÜLTÜREL BAĞLAMDA İNCELENMESİ) 1563
3.2.1. Kadınlar 1564
3.2.2. Eğlence Hayatı 1566
3.2.2.1. Meyhane ve benzeri yerler 1566
3.2.2.2. Avcılık 1567
3.2.2.3. Düğünler 1568
3.2.3. Övgüler 1571
3.2.4. Dönemdeki Meslekler 1573
3.2.5. Şairin Bulunduğu Yerler 1575
3.2.5.1. Develi 1575
3.2.5.2. İstanbul 1575
3.2.6. Dönemdeki 'Türk' Algısı 1575
3.2.7. Ekonomik Durum 1576
3.2.8. Siyasi Olaylar 1579
4. SONUÇ 1591
5. KAYNAKLAR 1602
6. METİNLER 1627
A) Heceli Şiirler……282
B) Aruzlu Şiirler……....1127
7. EKLER ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
EK 1. Âşık Seyrânî ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
EK 2. Seyrânî'nin Soyağacı ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
EK 3. Seyranî'ye Dair Menkıbeler ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
EK 4. Seyrânî'nin Bazı Eserlerinin Notaları ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
EK 5. Seyrânî'nin Develi Meydanı'ndaki Heykeli... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

EK 6. Seyrânî'nin Evi .....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

EK 7. Seyrânî'nin Rüya Gördüğü Rivayet Edilen Cami ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

EK 8. Seyrâni'nin Hattından Örnekler……..……..1377

EK 9. Seyrânî'nin Anıt Mezarı.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

EK 10. Develi Lisesi Bahçesi (Seyrânî'nin mezarının burada olduğu söylenmiştir). .....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

EK 11. Seyrânî Şenlikleri.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

EK 12. Seyrânî Çeşmesi.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

EK 13. Şiir Metinlerinden Örnekler .....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Ek 14: Seyrânî'nin babası Cafer Efendi'ye ait olduğu söylenen el yazıları ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

ÖZGEÇMİŞ 2695

KISALTMALAR[1]

A 3565 **:** 06 Mil Yz A 3565

A 3864 **:** 06 Mil Yz A 3864

A 7469 **:** 06 Mil Yz A 7469

AÇ **:** Çatak 1992

AE 62 **:** 34 Ae Manzum 62

ASB **:** Yüksel 1991

AŞE II **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi II numaralı defter.

AŞE V **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi V numaralı defter.

AŞE VI **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi VI numaralı defter.

AŞE IX **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi IX numaralı defter.

AŞE XI **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XI numaralı defter.

AŞE XVIII **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XVIII numaralı defter.

AŞE XIX **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XIX numaralı defter.

AŞE XXII **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXII numaralı defter.

AŞE XXIII **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXIII numaralı defter.

AŞE XXIV **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXIV numaralı defter.

AŞE XXVI **:** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXVI numaralı defter.

[1] Burada Türk Dil Kurumu *İmla Kılavuzu'nda* (2005) bulunmayan kısaltmalar yer almaktadır.

ATO **:** Onay 1956

B. 258 **:** 06 Mil Yz B 258

Bel 0345 **:** Bel_Yz_K.000345

Bel 0369 **:** Bel_Yz_K.000369

Bel 0374 **:** Bel_Yz_K.000374

C. 3 **:** 06 Mil Yz. Cönk 3

C. 4 **:** 06 Mil Yz. Cönk 4

C. 5-88 **:** Seyfettin Özege Kitaplığı Karahanoğlu Muhtar Yazma Bağış Kitapları, cönk 5-88

C. 22 **:** 06 Mil Yz. Cönk 22

C. 27 **:** 06 Mil Yz. Cönk 27

C. 34 **:** 06 Mil Yz. Cönk 34

C. 35 **:** 06 Mil Yz. Cönk 35

C. 36 **:** 06 Mil Yz. Cönk 36

C. 51 **:** 06 Mil Yz. Cönk 51

C. 54 **:** 06 Mil Yz. Cönk 54

C. 58 **:** 06 Mil Yz. Cönk 58

C. 67 **:** 06 Mil Yz. Cönk 67

C. 75 **:** 06 Mil Yz. Cönk 75

C. 90 **:** 06 Mil Yz. Cönk 90

C. 99 **:** 06 Mil Yz. Cönk 99

C. 131 **:** 06 Mil Yz. Cönk 131

C. 135 **:** 06 Mil Yz. Cönk 135

C. 136 **:** 06 Mil Yz. Cönk 136

C. 139 **:** 06 Mil Yz. Cönk 139

C. 148 **:** 06 Mil Yz. Cönk 148

C. 159 **:** 06 Mil Yz. Cönk 159

C. 160 **:** 06 Mil Yz. Cönk 160

C. 168 **:** 06 Mil Yz. Cönk 168

C. 169 **:** 06 Mil Yz. Cönk 169

C. 171 **:** 06 Mil Yz. Cönk 171

C. 175 **:** 06 Mil Yz. Cönk 175

C. 180 **:** 06 Mil Yz. Cönk 180

C. 181 **:** 06 Mil Yz. Cönk 181

C. 185 **:** 06 Mil Yz. Cönk 185

C. 201 **:** 06 Mil Yz. Cönk 201

C. 236 **:** 06 Mil Yz. Cönk 236

C. 239 **:** 06 Mil Yz. Cönk 239

C. 283 **:** 06 Mil Yz. Cönk283

C. 285 **:** 06 Mil Yz. Cönk 285

C. 296 **:** 06 Mil Yz. Cönk 296

CÖ1 **:** Öztelli 1953

CÖ2 **:** Öztelli 1967

CU 4 **:** Cönk 4 (California University-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 12 **:** Cönk 12 (California University -Amerika Birleşik Devletleri).

CU 15 **:** Cönk 15 (California University -Amerika Birleşik Devletleri).

CU 29 **:** Cönk 29 (California University -Amerika Birleşik Devletleri).

CU 30 **:** Cönk 30 (California University -Amerika Birleşik Devletleri).

CU 40 **:** Cönk 40 (California University -Amerika Birleşik Devletleri).

DR **:** Derviş Ruhullah 1340

DTCF **:** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, A326 numaralı mecmua.

EAÖ **:** Özçakır 2008

EP **:** Ethem Paksoy Özel Kütüphanesi'nden Derviş Osman'ın cöngü.

FB 274/2 **:** 06 Mil Yz FB 274/2

FB 423 **:** 06 Mil Yz FB 423

FB 569 **:** 06 Mil Yz. FB 569

FRG **:** Güloğul 1941

Gedik **:** 03 Gedik 13916

GK **:** ?; *Seyranî*, Emek Basım Yayımevi (Güvercin Kitap, Şiir Serisi: 20), ? 1958(?).

HAK1 **:** Kasır 1984

HAK2 **:** Kasır 1999

HAK3 **:** Kasır 2001

HAY-d **:** Yüksel 1985

HAY-d1 **:** Yüksel 1986a

HAY-d2 **:** Yüksel 1986b

HAY-d3 **:** Yüksel 1986c

HAY-d4 **:** Yüksel 1986d

HAY1 **:** Yüksel 1985

HAY2 **:** Yüksel 1987

Hk 411 **:** 06 Hk 411

Hk 427 **:** 06 Hk 427

Hk 4227 **:** 06 Hk 4227

HNO **:** Onay 1953

Mİ **:** İslamoğlu 2002

MK **:** Kalfaoğlu ?

MU **:** Uyguner 1991

OP **:** Polat 1975

RBK **:** R. B. K. 1944

RDC **:** Rasim Deniz'in Kütüphanesinden cönk

RDC 4 **:** Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 4 numaralı cönk.

RDC 7 **:** Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 7 numaralı cönk.

RDC 15 **:** Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 15 numaralı cönk.

RDC 30 **:** Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 30 numaralı cönk.

RDCH **:** Rasim Deniz Özel Kütüphanesi Hasan Cöngü (Bu cönk Sami cöngü olarak yanlış adlandırılmıştır. Rasim Bey daha sonra cöngün Hasan Ağa'ya ait olduğunu fark ederek adını değiştirmiştir.)

SS **:** Ulusoy 1340

TK **:** *Develi'li Âşık Seyrâni Hayatı ve Şiirleri*, 4. Seyrâni Tertip Komitesi Yayınları, ?

YK **:** Köksal 1960

YKY 1050 **:** Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi y1050 numaralı cönk.

YKY 106-1 **:** Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi y106-1 numaralı cönk.

YZ **:** Demirci 1933

1. GİRİŞ

1.1. ÂŞIK TARZI ŞİİR GELENEĞİ

Türk sözel edebiyatının kökeni Orta Asya'dır. Türkler İslamiyet'i kabul etmeden önce Orta Asya'da göçerevli hayat tarzında yaşamaktaydı. Bu dönemde edebiyat söz ve gösterime dayanmaktadır. Köprülü bu edebiyatın Türklerin çeşitli medeniyet dairelerine mensup olduklarında da devam ettiğini ifade etmiştir (Köprülü, 2004a, 71).

Köprülü en eski Türk şairlerinin şaman, kam, oyun, ozan, baksı (bahşı) olarak adlandırılan "sihirbazlık, rakkaslık, musikişinaslık, hekimlik" gibi özellikleri bünyesinde barındıran kişiler olduğunu ifade eder[2] (Köprülü, 2004a, 72). Bu kişilerin "kurban sunmak", hastalıkları sağaltmak, kötü ruhların zararlarını engellemek, ölülerin ruhlarını göğe veya yeraltına yollamak gibi görevleri vardır (Köprülü, 2004a, 72). Görüldüğü gibi şaman birden fazla görevi ifa etmektedir. Hekimlik (otacılık), büyücülük, müzisyenlik, sözel tarihçilik, din adamlığı gibi görevleri üstlenmiş olan şamanlar toplumda akıl danışılan ve saygı duyulan bir mevkiye sahiptir.

Başgöz'e göre şaman olabilmek için üç yol vardır: "ruhlar tarafından seçilip, çağırılma"; "şamanlığın babadan oğla geçmesi"; "kişinin kendi isteği ile şaman olması". İlk yolda eğitmen, ruhlardır ve bu ruhlar adaya şamanlıkla ilgili bilgileri ilham ile verir. İkinci ve üçüncü yolda şaman adayı yaşlı bir şaman tarafından eğitilir, şamanın bilmesi gereken bilgiler bu kişi tarafından adaya öğretilir (Başgöz, 1986a, 29).

---

[2] Güngör, Köprülü'nün "Şamanizm'i bir din olarak kabul et[tiğini], Orta Asya Türk-Moğol Şamanizmi'nin Yesevî, Rifâî, Kalenderî, Haydarî, Bektaşî ve Torlakî gibi İslâm tarikatları üzerinde etkili olduğunu" belirttiğini ifade etmiştir (Güngör, 2010, 325). "Şamancılık veya Kamcılık olarak da bilinen Şamanizm (Fr. chamanisme) bir dinden ziyade merkezinde şamanın yer aldığı, kendine has inanç ve ritüelleriyle farklı formları bulunan vecde dayalı bir yöntemdir" (Güngör, 2010, 325). Şaman ve Şamanizm'le ilgili ayrıntılı bilgi için bk.: Güngör, 2010, 325-328; Roux, 1994; Eliade, 1999.

Başgöz, şaman olmakla sonuçlanacak olan ilk yolda şaman adayı 13-19 yaşları arasında ruhlar tarafından seçildiğini ifade etmiştir. Ruhlar bu kişiyi ziyaret ederek onun gelecekte şaman olacağını bildirir. Şaman olacak kişi ise önce buna direnir, kendinden geçme/transları sıklaşır, daha sonraları ise yalnızlaşmaya başlar. Aday, ormanda yalnız dolaşır, türküler söyler, bayılarak gökyüzünde gezer. Gökyüzünde gezerken başka ruhlarla irtibat kurar. Şaman adayının şaman olarak kabul edilmesi her üç yolda da kendinden geçip bazı sayıklamalarla bağlantılıdır. Bu tip kendinden geçme ve trans hâline girmeler şamanın şamanlığa alışması şeklinde yorumlanır. Yıldırım çarpması, dayak yeme, çok yorucu işlerde çalışma da bir kişinin şaman olmasına vesile olabilir. Şaman adayı günlerce kutsal veya yarı-kutsal yerlerde uyur, yalnız ve bir şey yiyip içmeden gezer. Gezmekten ağzı burnu kan, köpük içinde kalarak evine döner. Kendinden geçen şaman, ayinlerde kullandığı şaman davulunun üç kere vurulması ile kendine gelir (Başgöz, 1986a, 29-30).

Bu merhalelerden geçen kişi artık şaman olarak kabul edilir. Bu kişinin ruhlarla olan ilişkisi şaman olduktan sonra devam eder. Başgöz, Asya şamanlığında bir kadın 'ruh'un şaman üzerinde etkisi vardır. Bu ruh şamanı ziyaret eder ve korur, ona ilham verir (Başgöz, 1986a, 30-31).

Şaman veya ozanlar topluma şaman olarak kendisini ispat ettikten sonra şölen, sığır ve yuğ törenlerinde şiirlere müzik koşarak sanatını icra eder. Köprülü, şöleni, Oğuzların kurban ziyafeti olarak tanımlamıştır. Bu tören hükümdar tarafından ziyafet tertip edilir. Kurban olarak verilen hayvandan her boyun kendi parçası o boya mensup kişilere ikram edilir (Köprülü, 2004a, 83). Köprülü'ye göre, sığır töreni büyük avların dönüşünde yapılır. Avın kutlu ve bereketli olması için ozan-baksılar tarafından bazı şiirler söylenir, hükümdar için övgüler düzülür veya eski kahramanlara ait destanlar söylenir (Köprülü, 2004a, 93). Köprülü, 'yuğ'un ise yas törenleri olduğunu belirtmiştir. Törende ozan-baksı tarafından defin işlemi yönetildikten ve ölen kişinin ruhunun rahat ettirilmesinden sonra törende yasa uygun şiir ve besteler icra edilir. Daha sonraki dönemlerde ise ölen kişinin hatırasını yaşatacak şiirler söylenir (Köprülü, 2004a, 103). Yapılan bu ayinlerde (şölen, sığır, yuğ törenlerinde) şaman/ozan-baksı coşkun bir hâlde kendinden geçer ve trans hâlinde şiirler okur, bu şiirlere davul, kopuz ve benzeri sazlarla müziği koşar. Köprülü bu şiirlerin Türk sözel edebiyatının en eski örnekleri olduğunu söylemiştir (Köprülü, 2004a, 72).

Şaman veya ozan-baksı olarak adlandırılan bu kişilerin birden çok görevden biri, toplum içerisindeki iş bölümünün daha belirginleşmesi sebebiyle sivrilmiştir. Başka bir deyişle, hekimlik, rakkaslık, müzisyenlik, sözlü tarihçilik, büyücülük artık birer meslek hâline gelmiştir (Köprülü, 2004a, 78). Bu iş bölümünden ozan-baksılık da nasibini almıştır. Toplum içindeki sözlü edebiyat ürünlerinin aktarımı ozan-baksılar tarafından yürütülmüştür. Köprülü Yunus Emre, Ahmed Yesevi, Mahdum Kulu'nu "İslamiyet'ten önceki eski Türk rahip şâirleri"nin İslami kimliğe bürünmüş hâlleri olduğunu ifade etmiştir (Köprülü, 2004a, 79). Köprülü'ye göre, ozan kelimesi XV. yüzyıldan itibaren Anadolu ve Azerbaycan sahasında yerini âşık kelimesine bırakmıştır (Köprülü, 2004a, 82-83). Ozan-baksılığın ozanlık kolundan âşıklık; baksılık kolundan ise hikâyecilik, meddahlık, kıssahanlık çıkmıştır.

Köprülü'nün verdiği bilgilere göre tarihî kaynaklarda halk şairleri hakkındaki en eski bilgiler V. yüzyılda Attila dönemine aittir. Bu belgelerde Avrupa Hunlarına ait bir ziyafet tasvir edilmiştir. Ziyafette iki şair kendi dillerinde kahramanlık şiirleri söylemişler ve dinleyici çevresi de bundan son derece müteessir olmuştur (Köprülü, 2004c, 153). Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra da bu edebiyat geleneği kaybolmamış, yeni kabul edilen dinin gereklerine göre yeniden şekillenmiştir. Köprülü'nün tespitlerine göre halk şairlerinin sanatlarını icra etmeye Gazneliler, Selçuklular, Mısır Memlükleri döneminde de devam ettiği görülmektedir (Köprülü, 2004c, 155-159). Köprülü, XV. yüzyılda henüz âşıklık geleneği tam olarak tesis edilmemiş olmakla beraber Anadolu'da sazlarıyla ilahiler okuyan "derviş-şairler"in var olduğunun bilindiğini söylemiştir (Köprülü, 2004c, 157).

Anadolu'da âşık edebiyatı geleneğinin ilk isimlerinin XVI. yüzyılda karşımıza çıkmasına bakarak bu edebiyatın İslam'ın kabulünden oldukça uzun bir süreden sonra kurulduğunu düşünmek çok da doğru olmayacaktır. Türklerin İslam'ı geniş kitleler hâlinde kabulünden sonra sözlü edebiyatta dinî mahiyetli şiirlerin söylendiği bir gelenek oluşmuştur: Tekke edebiyatı. Tekke edebiyatının temellerini ise Orta Asya'da Hoca Ahmet Yesevî atmıştır. Köprülü'ye göre Ahmet Yesevi, Türkler arasında İslamiyet'in yayılması ve benimsenmesi konusunda oldukça önemli bir isimdir. Yesevî, hikmetleri vasıtasıyla halka hitap etmiş ve onlara eski edebiyat geleneğinden tanıdıkları nazım şekilleri ve usulüyle İslamiyet'i Türkçe anlatmıştır (Köprülü, 2003, 130-134).

Artun'un verdiği bilgilere göre Türklerin İslam'ı geniş kitleler hâlinde kabul etmeye başladığı dönemlerde (VIII-IX. yy.) İslamiyet içerisinde de tasavvufi hareketler hız kazanmıştır. Özellikle "Horasan Okulu" olarak da bilinen Melametilik ortaya çıkmıştır (Artun, 2002, 21). Türkler, Anadolu'ya göçerken hem din hem coğrafya değiştirmişler, bu dönemde tasavvufi akımların da tesirinde kalarak kendi kültürel geleneklerine uygun tarzda, Yesevî'nin izinde tekke edebiyatı geleneğini Anadolu'da sürdürmüşlerdir. Anadolu'da, tarikat mensupları bir yandan yerleşilen yerlerin vatanlaşması için çalışırken[3] bir yandan da tarikatlarına muhip toplamak için kendi adap ve erkânlarını dile getiren, halka kendi dili ve alışkın olduğu edebî gelenekle seslenen şiirler söylemişlerdir. Çobanoğlu, bu gelenek dairesi içerisinde halka seslenen sanatkârların 'Hak âşığı' ifadesinden yola çıkarak kendilerine "âşık" dediklerini ifade etmiştir (Çobanoğlu, 2007, 10).

Günay'a göre, Yıldırım Beyazıt döneminde din dışı klasik bir edebiyatın oluştuğu görülmektedir. İlerleyen süreçte halk şiirinde de dindışı söyleyişe sahip şiirler terennüm edilmeye başlanmıştır. XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren önce Hurufi ve Bektaşi tekkelerinde, sonraları ise Bektaşiliğin tesiri ile yeniçeri ocaklarında dış görünüşte tasavvufi ancak aslında din dışı söyleme sahip şiirler icra edilmeye başlanmıştır (Günay, 1999, 10).

Bu süreçte Tekke Edebiyatı ve Âşık Edebiyatı adı verilen iki gelenek birbirinden ayrılarak kendi geleneklerini şekillendirmeye başlamıştır. Burada Tekke edebiyatının daha önce kurulmuş olmasından yola çıkarak gelenekleşme sürecine daha erken girdiğini söyleyebiliriz. Bundan dolayı Özkul Çobanoğlu, Tekke Edebiyatı için "öncül form" tanımını yapmıştır (Çobanoğlu, 2007, 11).

Çobanoğlu aynı nazım birimi, nazım şekli, hece vezni kullanma; müzikle ve irticalen söyleme özelliklerinden dolayı Tekke ve Âşık Edebiyatlarını birbirinden ayırmanın çok güç olduğunu ancak temelde bu iki geleneğin kendi iç unsurlarıyla değerlendirildiğinde farklı iki gelenek meydana getirdiğini söylemiştir. Bundan dolayı, yani aslında birbirleriyle çok yakın ve fakat kendi tarzlarında söyleme geleneklerini oluşturmuş olmalarından dolayı, isimlendirmenin de tarz üzerine odaklanması gerektiğini düşünerek bu geleneklerin "Tekke Tarzı Âşık Geleneği" ve "Kahvehane Tarzı Âşık

[3] Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk.: Barkan, 1942; Üçüncü, 2006a, Üçüncü 2006b.

Geleneği" şeklinde adlandırılabileceğini ifade eder (Çobanoğlu, 2007, 10). Bu şekilde adlandırılarak "geleneğin kendi içindeki 'hak âşığı' ve 'halk âşığı' terimlerinin işaret ettikleri değer hükümlerinden sarfı nazar edilerek- yenileştirilerek ifadesi gibi de görülebilir" diyerek yukarıdaki adlandırmanın Hak ve halk âşıklığı etrafında şekillendirilebileceğini söylemiştir (Çobanoğlu, 2007, 10).

Bu ifadeye göre Çobanoğlu Hak âşıklığını tekke tarzı âşıklık geleneğine yaklaştırmaktadır. Ancak ileride de görüleceği üzere rüya görerek âşık olduğunu ifade eden âşıklar tekke tarzının tamamen içinde eserler söylemese de kendilerini hem Hak hem de halk âşığı olarak görmektedir. Başka bir deyişle Çobanoğlu'nun halk âşığı olarak nitelediği âşıklar eski kültür geleneğinden de taşınmış olan kutsi nitelemeyi, ki bu nitelik İslamiyet'le birlikte Hak âşıklığını da bünyesinde bulundurarak içindeki kutsiyeti devam ettirmiştir, kaybetmek/bırakmak istememiş/istemeyecektir.

Kendisine Tekke Edebiyatı'ndan ayrı bir yol çizmeye başlayan Âşık Edebiyatı kültürel belleğinde yaşattığı ozan-baksı tipini ve onun sadece dinî şiirler değil din dışı şiirler söylemesi özelliğini devrine göre güncelleştirmiş ve yeni dinin yani İslamiyet'in şartlarıyla yeniden yorumlamıştır. Yeniden yorumlama sonucunda eski inançlardaki şaman olma ritüelleri İslamiyet'in kabul edeceği şekilde düzenlenmiştir:

Âşık olmak isteyen kişi rüya görerek ve/veya bir ustaya çırak olarak âşık olur. Ancak gelenek içerisinde rüya görerek âşıklık yeteneğini kazanmak çok önemli bir olaydır. Çünkü bu olay neticesinde âşık hem sevdalanmakta hem de saz çalıp şiir söyleme yeteneğini kazanmaktadır. Ayrıca rüyada pirler elinden içilen bade ile âşığın kutsi bir yanının olduğu düşüncesi de kamuoyunda oluşmaktadır.

Rüyada bade içerek âşık olma motifi eski kültürden kaynaklanan ve coğrafi ve dinî etkenlerle yeniden şekillenen bir motiftir. Günay'ın verdiği bilgilere göre âşık olacak kişi genellikle 14-16 yaşları civarındayken, karşılaştığı maddi veya manevi bir sıkıntıdan sonra bu sıkıntı veya bir dilekle kutsal sayılan veya korkulan bir yerde uykuya dalar. Uykusunda kutsal sayılan kişilerle kutsal bir yerde karşılaşır. Bu kişiler âşık adayına bade sunar. Bazı örneklerde ise İslamiyet'in etkisiyle bade yerini meyve, boncuk, su gibi nesnelere bırakmıştır. Badenin ardından veya hemen öncesinde âşığın âşık olacağı kızın resmi veya kendisi gösterilir. Bazı örneklerde ise badeyi pir yerine kız

sunar. Ardından pirler tarafından âşığa bilmesi gereken bilgiler öğretilir ve mahlası verilir. Âşık mahlasını aldıktan sonra kendi kendine uyanabilir, birkaç gün baygın yatıp ağzından kanlı köpükler geldikten sonra bir kişinin sazın tellerine dokunmasıyla uyandırılabilir veya kendi kendine uyanır ancak hâli ve tavrı gariptir, bu durumu gören bir kişi sazın tellerine dokunarak âşığın tam manasıyla uyanmasını sağlar. Uyanan âşık ilk deyişinde rüyasında gördüklerini anlatır. İlk deyiş mahlasın da ilk kez kullanılması anlamına gelmektedir (Günay, 1999, 98-99) Umay Günay, görülen rüyanın eski kimliğin ölümü ve âşığın yeni kimliğiyle yeniden doğuşuna benzetmektedir (Günay, 1999, 13). Özellikle yeni bir isim alması da yeniden doğuş imajına derinlik katmaktadır. Zira verilen yeni isim şairin tabiatına yakın hususiyetlerden dolayı verilmektedir. Rüya, bu kişileri "sade kişilikten sanatçı kişiliğe ulaştır"maktadır ve onların "rahatlıkla çalıp söyleme[sine]" imkân sunmaktadır (Günay, 1999, 99). Günay, İslamiyet'in kabulünden sonra 'geveze' veya 'herzegû' olarak küçümsenen ozanların, rüya motifinin kendisine getirdiği olağanüstü nitelikle âşık kimliğiyle yeniden toplum içerisindeki itibarlı konumlarına kavuştuğuna dikkat çekmiştir (Günay, 1999, 91).

Dikkat edilecek olursa 13-19 yaşları arasında ruhlar tarafından seçilerek ziyaret edilmeye başlanan şaman ile yaklaşık aynı yaşlarda rüya görerek âşıklık yeteneği kazanan âşık arasında dikkat çekici benzerlikler vardır. Öncelikle her iki kişi de yaklaşık aynı yaşlarda bu eğitimi alırlar. Bu şahısların gerek ruhlardan gerekse pirlerden alacakları eğitim için kendilerinden geçmeleri, bazı durumlarda çok yorgun veya sıkıntılı olma hâllerinin bu yeteneği kendilerine getirmesi açısından da benzemektedirler. Bir diğer benzerlik noktası ise her iki hâlin de ya kutsal ya yarı kutsal mekânda ya da korkulan bir mekânda bir süre uyuyakalarak ağızlarından kan köpük gelerek bir saz (enstrüman) ile uyandırılmalarıdır. Bu saz, şaman/âşık tarafından ileride yapacakları işlerde kullanılacaktır. Dikkat çekici bir diğer benzerlik ise dişi bir unsurun bu olaylar esnasında şaman/âşığın karşısına çıkmasıdır. Şaman, kadın bir ruh tarafından eğitilip ona ilham kaynağı olurken; âşık, rüyasında hem saz çalıp söyleme yeteneği kazanır hem de sevdalanacağı kız ile tanışır. Bu kız çoklukla gerçek hayattan tanıdığı birisidir.

Şaman olma ritüeli ile âşık olma ritüeli arasındaki en dikkat çekici farklılık rüya motifinde âşığın bade içmesidir. Başgöz aşk badesi içerek bir güzele âşık olma ve bu düş sayesinde sanatçılık yeteneğine sahip olmanın Avrupa ve Asya halk edebiyatlarında

ayrı ayrı bulunduğunu, ancak sadece Türk halk edebiyatında bu iki unsurun bir araya getirildiğini söylemiştir (Başgöz, 1986a, 26). Doğu ve Batı'daki bade içerek âşık olma ve sanatçı olma ile ilgili anlatılara bakıldığında bade içme motifinin doğuya has bir unsur olduğu dikkati çekmektedir. Başgöz, bade içme motifinin İran kaynaklı olabileceğini ifade eder (Başgöz, 1986a, 31). Eliade'ın "vecit haline gelmek için bir şey içmenin İran kaynaklı olduğunu ve İran'ın sihirli-dinî hayatlarına bağlı bulunduğunu" söylemesi bu görüşü destekler niteliktedir (Günay, 1999, 16). Umay Günay ise bade motifinin Bektaşiliğe kabul töreninde pir elinden içilen bade ile bağlantılı olduğunu belirtir. Özellikle Tahtacılarda kabul badesinin bir genç kız tarafından sunulmasının rüya motifiyle benzerlik gösterdiğine işaret eder (Günay, 1999, 15).

Âşıklık geleneği içerisinde âşık olabilmenin gereklerinden bir diğeri de çıraklık yapmaktır. Âşık olmak isteyen kişi usta bir âşığın yanında çıraklık yapar. Çıraklık eğitimini almadan âşıklık yeteneği kazanan âşıklar da bulunmaktadır.

Düzgün'ün verdiği bilgilere göre çıraklık eğitiminden kast edilen, teorik bilgilerin âşık tarafından çırağa aktarılmasından ziyade, çırağın âşığın icralarını izleyerek kendisini yetiştirmesidir (Düzgün, 2004, 194). Başka bir deyişle bu eğitim sözeldir. Ustadan çırağa bu şekilde aktarılır.

Artun'un verdiği bilgilere göre usta-çırak sistemi şu şekildedir: Usta âşık, saza ve söze meraklı ve yetenekli bir kişiyi yanına alır veya bu niteliklere sahip aday, âşığın yanına verilir. Buna "kapılanma" denir. Âşık adayı çıraklığı döneminde ustasını takip eder, gittiği yerlere gider. Ondan geleneğin usullerini, ustasının şiirlerini öğrenir. Eğitimin içerisinde "hikâye anlatma", "meydan açma", "divana çıkma", ayak usullerini, makamları, atışmayı da görerek öğrenir. Ayrıca âşık adayı ustasıyla birlikte gezdiği için diğer âşıklarla tanışır. Usta, çırağı yetiştiğinde ona "icazet" ve mahlas vererek onun mesleğe başlamasını sağlar. Çıraklık süresi âşık adayının yeteneği ile bağlantılıdır (Artun, 2001, 64). Bu eğitimin sonlarına doğru aday rüya görerek ustalığa geçiş yapabilir. Umay Günay, rüya görerek âşık olan kişilerin çoklukla ya usta bir âşığın yanında çıraklık eğitimi gördüğünü ya görmekte olduğunu ya da âşık fasıllarında bulunmuş olduklarını ifade etmiştir (Günay, 1999, 92).

Artun'a göre, yetişmiş bir âşık sadece şiir söylemek ve saz çalmak konusunda değil hikâye anlatmak konusunda da kendini ispatlamış olmalıdır. Bu iki ana unsur -müzikle şiir söyleme ve hikâye anlatma- tamamlanmadan âşık adayı yetişmiş sayılmaz. Bundan dolayı eğitimin süresi uzun olabilir. Kendisini kanıtlayan âşık bulunduğu âşık fasıllarında önce ustasının şiirlerini söyleyerek kendisinin de gelenekten geldiğini ve ustasına olan bağlılığını gösterir (Artun, 2001, 64).

Günümüzde elektronik ortamın yaygınlaşması sebebiyle usta-çırak eğitimi zayıflamıştır. Usta âşıkların bulundukları meclislere katılan hevesli kişiler geleneği bu şekilde öğrenmeye çalışır. Usta âşıklardan etkilenerek şiirlerini beğendiği bir âşığı kendisine usta olarak seçmiş[4] ve onun eserlerinden feyz alarak kendisini yetiştiren âşıklar da bulunmaktadır (Artun, 2001, 64; Düzgün, 2004, 194).

Usta-çırak eğitim sisteminin en önemli sonuçlarından biri âşık kollarının oluşmasıdır. Çırak, geleneği görerek ve duyarak öğrenir. Çırağın eğitimi esnasında çırak sadece geleneğin şartlarını değil, ustasının üslubunu, kelime dağarcığını, tavrını, tekniğini de öğrenir. Başka bir deyişle ustanın üslubu ve tavrı çırağını da etkiler. Bu şekilde ilk âşık gibi söyleme çıraktan çırağa geçerek âşık kolunu oluşturur. Âşık kolunun adı genellikle bu geleneği başlatan âşığın adıyla anılır, ancak bazı durumlarda ustanın yetiştirdiği bir çırak sonraki yetiştirilenler üzerinde daha etkili olur ve kola adını verir. "Kol, çıraklık geleneği içinde, birbiri ardınca yetişen âşıklar tarafından, *odak hüviyetindeki* usta âşığa bağlılık duyarak, ona ait üslup, dil, ayak, ezgi, konu, hatıralar ve hikâyelerin devam ettirildiği mekteptir."[5] (Kaya, 2000, 14).

Doğan Kaya, bir âşık kolunu diğer âşık kollarından ayıran veya bir âşık kolunun oluşmasını sağlayan bazı öğeler bulunduğunu ifade eder: Usta âşığın dili ve üslubu, işlediği konular, usta âşığın hatıraları, ustanın karşılaşmaları, tasnif ettiği hikâyeler, ustaya ait ezgiler ve ayaklar gibi (Kaya, 2000, 15). Bu öğeleri kullanarak usta âşığın izinden devam eden âşıklar, ustalarına ait orijinal ayak, ezgi gibi hususları kendilerince yeniden yorumlayabilir.[6]

---

[4] Burada usta olarak seçmekten kasıt adayın usta olarak kabul ettiği âşığı örnek almasıdır.
[5] Vurgu tarafımızdan yapılmıştır.
[6] Âşık kolları bir âşığın adı etrafında gelenek oluşmasının ilk halkası olabilir. Kol içinde bulunan zayıf âşığın şiirleri ustaya mal edilmiş olabilir. Bu durum bizce gelenek ile olgu arasındaki en önemli farklılığı

Âşıklık geleneğine dâhil olmanın en önemli göstergelerinden birisi de mahlas sahibi olmaktır. Âşık, rüya görme sonucunda pirlerden veya rüyadaki ustasından yahut yanında çıraklık yaptığı ustasından performans gösterebileceğine dair icazet aldığında ustasından kendisine sanatkârlık kariyeri boyunca kullanacağı mahlası verilir.[7] Şairin yeni ismi daha doğru bir ifadeyle takma adı olan mahlas kelime manası olarak "kurtulacak yer" demektir. Bu kelime aynı zamanda "kalp temizliği" anlamına da sahiptir (Devellioğlu, 2001, 567). Artun, âşığın mahlasını şiirlerinde söylemesine "tapşırma" denildiğini belirtir. Tapşırma "kendini tanıtma, bildirme" anlamına gelmektedir (Artun, 2001, 64).

Artun, mahlas alma geleneğinin İslamiyet'in kabulünden sonraki dönemde ortaya çıktığına işaret etmiş ve bu geleneğin XIII-XIV. yüzyıldan beri devam ettiğini söylemiştir. Bu geleneğin ilk örnekleri olarak da Yusuf Has Hacib, Edip Ahmet, Ahmet Yesevî'yi göstermiştir. Özkul Çobanoğlu ise bu görüşe katılmamaktadır. Çobanoğlu'na göre XVI. yüzyıldan öncesine ait âşık edebiyatı geleneğinin yazılı örneğine rastlanılmamasını bu dönemde henüz âşıklık geleneğinin tesis edilmemiş olmasına bağlar (Çobanoğlu, 2007, 24). Dolayısıyla bu dönemde ozan-baksı geleneği içerisinde eser veren şairler olsa bile bu sanatkârların tapşırdığı "ozan", "bakşı", "bahşı" gibi mahlasların aslında sadece sıfat olabileceğini; benzer bir şekilde sonraki dönemde sadece "âşık" olarak mahlas tapşıran kişinin de bu geleneğin bir uzantısı olarak düşünülebileceğini söylemiştir[8] (Çobanoğlu, 2007, 32).

---

ortaya çıkarmaktadır. Bizce gelenekte daha takip edilebilir bir örgü bulunmaktadır. Olguda ise bu karışmalar daha muğlaktır. Başka bir deyişle olguda şairin adı etrafında oluşan gelenekte ne gibi unsurlarla geleneğin oluştuğu öngörülemezken, gelenekte, âşığın şiirlerinin hangi unsurlarla karıştığı daha belirgindir. Örneğin: Karacaoğlan, Seyrani olguya daha yakın isimlerdir. Çünkü şiirlerden hangileri kime ait kesinlikle bilinmemektedir. Şiirler varlığı kabul edilen bir şairin adı etrafında toplanmıştır. Bu, tabii ki Öcal Oğuz tarafından dile getirilen tipleşme değildir (Oğuz, 2003). Çünkü olgu olma hadisesi sadece Oğuz tarafından adı tip olarak kabul edilen isimlerin etrafında değil, herhangi bir başka şairin de adı etrafında olabilecek bir hadisedir. Dertli, Dadaloğlu gibi şairler ise gelenek tabirine daha yakın isimler olarak kabul edilebilir. Çünkü bu şairleri onun gibi söyleme geleneği açısından takip eden isimler daha belirgindir. Ancak burada şu gözden kaçırılmamalıdır. Olguda da gelenekleşmede de şiirlerin hangi kişiye ait olduğu hususu tespit edilemeyebilir. Ancak incelenen metinlerin folklorik metinler olmasından dolayı bu husus yani şiirin aslında kime ait olduğu hususu önemini kaybetmektedir.

[7] Artun, günümüzde geleneğin zayıflamasından dolayı usta-çırak eğitimi görmemiş olan âşıkların ya mahlaslarını kendilerinin seçtiklerini veya mahlas yerine ad ve soyadlarını kullandığını ifade etmiştir (Artun, 2001, 65).

[8] Köprülü'nün Müslüman "bahşı", "baksı" kelimesinin "kâtip" anlamıyla kullanılmış olduğunu söylemesi de dikkat çekicidir. Köprülü, kelimenin Moğolların İslamiyet'i kabulünden sonra "Uygur harfleri ile yazan kâtip" manasında kullanılmaya başlandığını -ki Köprülü yazılı kaynaklara dayanarak bunun XII. yüzyıldan itibaren olduğunu söylemektedir- daha sonraki dönemlerde ise kelimenin bu anlamıyla Türkler ve Moğollar arasında kullanıldığını ifade eder (Köprülü, 2004b, 143-144). Baksı kelimesi bu şekilde bir

Mahlas kullanma geleneği âşıklık geleneğinin olmazsa olmaz şartlarındandır. Artun sanatkârın kullandığı mahlasın onun karakteri, mensup olduğu aşireti, "yaşam öyküsü", "tarikatı", "görünümü", "mesleği" ile ilgili olabileceğini belirtmiştir (Artun, 2001, 65).

Daha önce de belirtildiği gibi yeni bir hayata başlayan âşığın bu hayatta yeni bir isim kullanması oldukça doğaldır. Ancak bazı durumlarda mahlas o kadar yaygınlaşır ki âşığın adının önüne geçer. Bu gibi durumlarda âşık, mahlasını soyadı olarak kullanmaya başlayabilir.[9]

Bir âşığın kendisini ispat etmesini sağlayan unsurlardan bir diğeri de irticalen şiir söyleyebilmesidir. Şair irticalen şiir söylerken ilk bakışta ezberden bu eserleri söylüyor gibi görünse de aslında bu icralarda sergilenen eserlerin tamamını ezberlememektedir. Umay Günay, Natalia K. Moyle'un "The Techniques of Turkish Minstrelsy" adlı makalesinde türkülerin ezberlenmediğini, sadece çekirdeklerinin bilindiğini, bu doğrultuda da eseri dokuyarak icra ettiğini ifade eder.[10] Günay, şiirin 'çekirdek'inin şiirin ayağı olduğunu ifade eder (Günay, 1999, 182). Şair, şiirin ayağından şiirin vezni, kafiye düzeni, konusu, ezgisi ve nazım türünü anlayarak bu ayaktan şiiri dokur. Yunanca "rhapsoidein" kelimesi "şarkıları iliştirme" anlamındadır ki bu da yukarıda anlatılan görüşü destekler bir terimdir (Ong, 1999, 26, 77). Başka bir deyişle şair çekirdeğini yani ayağını bildiği metni, izleyici karşısında yeniden kurar ki bu da her icranın yeni bir icra olduğu anlamına gelir. Burada çeşitlenmenin kontrolden çıkmamasını ayağın çizdiği sınırlar sağlar. Bu sınır içerisinde âşık kendi eserlerini irticalen söyler ve atışırken irtical yeteneğini ortaya koyar.

Âşıklık geleneğinin önemli şartlarından biri de müziğin söze eşlik etmesidir. Türk sözel şiirinin en eski dönemlerinden beri varlığını sürdüren müzik, âşıklık geleneği içerisinde de yaşamaya devam etmiş ve etmektedir. Bu unsurun bu kadar uzun zamandır kültürün

---

anlam kaymasına uğradıysa, sözlü gelenek mensubu bir şairin kendisine "kâtip" anlamına gelen bir mahlas alması oldukça zıt bir durum sergilemektedir. Çobanoğlu'nun görüşleri bu durumda bu konuya farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Başka bir deyişle baksı kelimesinin mahlastan ziyade sıfat olarak kullanılmış olabileceği görüşünü kuvvetlendirmektedir. Bu durumu farklı bir açıdan değerlendirecek olursak; 'baksı' mahlaslı şairler belki de sözel ortam şairi değil, kalem şuarası olarak adlandırılan, eserlerini irticalen ve sözlü değil, yazılı olarak oluşturan sanatkârlar olduğu da düşünülebilir.

[9] Müslüm Kumru'nun, "Seyrânî" mahlasıyla şiirler söylemeye başladıktan sonra soyadını Seyrani olarak değiştirmesi bu duruma örnektir.

[10] Çekirdekten kasıt, "türkünün doğru şeklinin ne olduğuna dâir kesin fikirdir" (Günay, 1999, 182). Moyle, ezber-icra-irtical arasındaki bağı 'çekirdek' terimiyle açıklamış olmakla beraber, 'çekirdek'in neleri kapsadığını aydınlatmamıştır.

içerisinde var olmasında sözlü hafızanın müzik ve ritimden yararlanmasının büyük etkisi vardır.[11] En eski dönemlerde kopuz söze eşlik ederken zaman ve mekân değişiklikleriyle bu enstrüman değişim göstermiş, Anadolu'da âşıklık geleneği içerisinde bağlama, saz, meydan sazı, çöğür gibi yeni şekillerle karşımıza çıkmıştır. Artun'a göre gezgin âşıklar sazlarını yanlarında daha rahat taşıyabilmek için şartlarına uygun çalgılar tercih eder (Artun, 2001, 66). Çobanoğlu'na göre büyük kahvehanelerde, meydanlarda veya benzeri yerlerde geniş kitleler karşısında sanatını icra eden âşıklar ise sazı daha büyütmüşler ve böyle yerlerde daha iyi duyulabilecek meydan sazını ortaya çıkarmışlardır (Çobanoğlu, 2007, 30).

Saz veya benzer bir çalgıyı çalmayı kendi dinî inançlarıyla ters bulduğu için kullanmayan âşıklar da bulunmaktadır. Bu âşıklar ise şiiri düz bir şekilde okumamaktadır. Eserlerini icra ederken kendi sesleri ile eserin müziğini dinleyiciye hissettirmektedir. Artun, saz çalmayan bazı âşıklar müzik unsurunu yanlarında saz çalan bir başka kişiyi gezdirerek sağladığına dikkat çekmiştir (Artun, 2001, 65). Bu husus bile bize müziğin hem dinleyici hem icracı için vazgeçilmez bir unsur olduğunu göstermektedir. [12]

Dinleyici çevresi bütün halk edebiyatı ürünlerinde olduğu gibi âşık tarzı şiir geleneğinde de oldukça önemlidir. Dinleyici çevresi âşığın performansını sınar, diğer âşıklarla karşılaştırır, beğenmesi durumunda âşığı taltif eder, beğenmemesi durumunda ise onu uyarır veya geleneğin dışına doğru sürükler. Dinleyici çevresinin âşık tarzı şiir söyleme geleneği açısından farklı ve önemli bir yönü daha vardır: Bu gelenek dinleyicilerin din dışı şiir dinleme veya din dışı bir mekânda eğleneme isteği/tercihi sonunda bir gelenek olarak şekillenmiştir. Çünkü Anadolu'ya gelindiğinde büyük bir kısmı Müslümanlığı kabul etmiş olan Türkler yeni coğrafyada bu dini temel alan ve ozan-baksılık geleneğinin birçok unsurunu (bazılarını görünüm değiştirerek) içerisinde bulunduran tekke edebiyatı geleneğini kurmuşlardır. Başka bir deyişle bu coğrafyaya gelen Türkler henüz din dışı söylemler içeren şiirler için bir gelenek kurmamışlardır. Yukarıda da belirtildiği üzere Divan Edebiyatı ve Bektaşiliğin de etkisiyle dinî söylemin yanında

[11] Ayrıntılı bilgi için bk.: Ong, 1999 ve çalışmadaki 2.5.1. Birincil Sözlü Kültür Ortamı.

[12] Burada metinde müzik unsurunun sadece enstrümanla sağlandığı düşünülmemelidir. Çalgı ile sağlanan müzik unsurunun haricinde "iç müzik" olarak tabir edilen metnin ahengi de metnin müzikalitesini etkiler. Kafiye düzeni, tekrarlar, ölçü ve duraklar iç müziği oluşturan unsurlardandır.

yavaş yavaş din dışı söyleme sahip eserler verilmeye başlanmıştır. Bu yeniden şekillenmede dinleyici çevresinin etkisi oldukça önemlidir.

Çobanoğlu değişim ve dönüşümde, tekke çevresinden sonra, kahvenin Anadolu'ya getirilerek kahvehanelerin kurulmasının temel etken olduğunu ifade eder. Çobanoğlu'na göre XVI. yüzyıla kadar topluca eğlenilecek mekân bulunmamaktadır. Bu yüzyıla kadar toplumun kalabalık olarak bulunabildiği mekânlar sınırlıdır: Cami, tekke, hamam ve bozahanedir. Cami ve tekkenin dinî işlevleri ön plandadır. Tekkeler, zikir törenleri ve dinî hislerle yapılan sohbetlerle yatsı namazından sonra açık kalan toplu mekânlardandır. Bu mekânlarda eğlence unsurunun bulunması mümkün değildir. Çobanoğlu'na göre hamam da işlevi bakımından sınırlı ve biraz da maddi anlamda külfetli bir mekândır. Bozahanelerin ise bozanın içinde az miktarda da olsa alkol bulunmasından kaynaklanan bir meşruiyet sorunu vardır (Çobanoğlu, 2007, 26-27).

XVI. yüzyıla kadar toplu olarak bulunulabilen halka açık mekânlarda durum bu şekildedir. Çobanoğlu'na göre halka açık olmayan ancak eğlence hayatını etkileyen ve bir anlamda himaye eden ağa, paşa, bey konakları ve evleri de bu dönemdeki toplu olarak eğlenme faaliyeti içerisinde değerlendirilmelidir. Bu yerlerde toplu olarak eğlenilmektedir ancak 'ev'in özel ve mahrem[13] bir yer olarak kabul edilmesi topluluğu sınırlamaktadır. Başka bir deyişle bu eğlencelere sadece davetli olan kişi/kişiler katılabilmektedir. Ayrıca burada düzenlenen eğlence ve benzeri faaliyetlerde ev sahibinin tercihleri ve estetik zevkleri etkindir. Bu ise eğlencenin genel manada şekillenmesi veya şekil değiştirmesini başka bir deyişle yeni bir gelenek oluşturacak kadar sistemli bir hâle gelebilmesini kısıtlar (Çobanoğlu, 2007, 27).

Çobanoğlu buradan yola çıkarak XVI. yüzyılda İstanbul ve Anadolu'da açılan kahvehanelerin müşteri çekebilmek için farklı usuller geliştirdiğini, bundan dolayı sazlı sözlü eğlenceler düzenlenen veya halk hikâyeleri anlatılan mekânlar hâline dönüştüğünü söylemiştir (Çobanoğlu, 2007, 28). Bu anlamda kahvehaneler yukarıda isimleri geçen mekânlara bir alternatif oluşturmuştur. Özellikle bu mekânların toplu olarak din dışı bir

[13] Her ne kadar ev haremlik ve selamlık olarak ikiye ayrılsa da bu, evin özel durumunu değiştirmez. Ev, sokaktan ve dolayısıyla toplumdan giriş kapısıyla ayrılır. İçeride ise haremlik-selamlık bölümleriyle kadın ve diğer mahrem sayılan unsurlar toplu yaşama uzak tutulur. Bundan dolayı ev her yönüyle –yani ne kadar kalabalık ve ziyaretçisi çok bir ev olursa olsun- toplu alandan ziyade özel alan olarak nitelendirilmelidir.

eğlenme alanı olması ve bu merkezde evrilen ve yeni unsurlarla zenginleşerek yeni bir edebî geleneği kurması yönüyle diğer mekânlardan daha farklı bir konuma getirmiştir. [14]

Âşık edebiyatı üzerinde çalışma yapanlar âşıklık geleneğinin İslamiyet öncesi Türk edebiyatı (giriş ritüelleri, biçim, işlev), divan edebiyatı (sanatlı söyleyiş), Bektaşilik (din dışı unsurların şiirlerde kullanılması) gibi farklı geleneklerin birbirlerinden etkilenerek ve harmanlanarak oluştuğu konusunda hem fikirdir. Ancak bu geleneğin kahvehane merkezinde veya kahvehane etkisiyle oluştuğu konusunda bir birlik bulunmamaktadır. Sadık Tural âşık ve meddahların "orta büyüklükteki şehir ve kasabalardaki kahvehâneler ile büyük konakların kabûl odalarında büyük köylerdeki 'odalar'da" gezip gördükleri, duydukları yer ve olayları, 'tahkiyelendirdikleri eserler'i anlattıklarından bahsetmiştir (Tural, 1993, 40). Buradan yola çıkarak bu sanatkârların sanatlarını icra etmek için sadece kahvehane ortamında bulunmadıklarını, kahvehanenin yanı sıra köy odası, ağa, bey konak ve evlerinde de hüner gösterdiklerini düşünebiliriz. Bu duruma daha geniş bir perspektifle bakacak olursak, gelenek tıpkı tekke şiiri geleneğinde olduğu gibi mekân merkezli olarak kurulmuş ve sistemleşmiş ancak farklı kültür ortamlarına sanatkârlar tarafından taşınmış olabilir. Geleneğin yayılması için farklı yerlerde kahvehanenin kurulması beklenmemiş, benzer işlevli mekânlar bu görevi çevredeki grup ve yerleşimlerde üstlenmiştir. Başka bir deyişle mekân (kahvehane), geleneği (âşık tarzı şiir söyleme geleneği) oluşturmuş, bu gelenek eski kültür geleneğinden hatırlanan icracılar (ozan-baksı geleneğinden sonra oluşan tekke edebiyatı içerisindeki âşık ve sonrasında bildiğimiz hâliyle âşık) tarafından yayılmıştır.

Kahvehaneler, hamilik kurumunu da etkilemiştir. Hamilikte yani topluluğa açık bir mekân yerine sadece bir kişinin evine veya konağına çağırılarak hüner sergilenirken çağıran kişinin zevklerine göre hareket eden âşık kahvehanelerin açılmasıyla daha özgürce hareket edebilme imkânı bulmuştur. Her icrada dinleyici, âşığı etkiler ancak bu, etkileme düzeyindedir. Kahvehaneler getirdikleri icra serbestisi sayesinde edebî zenginliğe de yol açmıştır.

---

[14] Çobanoğlu bu özelliklerinden dolayı âşıklık geleneğinin oluşum ve gelişiminin kahvehane merkezli olduğunu ifade etmiştir. Artun ise buna katılmaz. Artun'a göre âşıklık geleneğini sadece kahvehane eksenine dayandırmak doğru değildir çünkü bu açıklamaya göre âşıklık geleneği merkezden çevreye doğru yayılmış olması gerekir. Başka bir deyişle geleneğin şehirde olgunlaştıktan sonra çevreye ulaşması gereklidir. Bu ise oldukça uzun bir süreç olacaktır. Artun, köylerde kahvehanelerin yakın dönemlerde açıldığını da söylemiş, göçerevli aşiretlerin âşıklarının bulunmasını da göz önünde bulundurarak, âşıklık geleneğinin sadece kahvehaneye bağlanamayacağını ifade etmiştir (Artun, 2001, 34).

Kahvehane çevresinde oluşan âşıklık geleneği Hak veya halk âşığı kavramlarının da ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Hak âşığı kavramı daha çok Tekke Edebiyatı için kullanılmış olsa da âşıklar bu kavramı kendileri için zaman zaman kullanmışlardır. Çobanoğlu'na göre burada önemli unsur dinleyici çevresi ve âşıklık geleneğinin "esnek" bir yapıya sahip olmasıdır (Çobanoğlu, 2007, 11). Âşıklar farklı çevrelerde, farklı dinleyici grupları karşısında icralarını sergilerken bu grubun eğilimlerine göre icrasını şekillendirebilir. Bundan dolayı âşıklar bazı durumlarda öğütçü, dinî unsurların yoğun olduğu veya dinleyici topluluğunun büyük kısmının mensup veya sempatizanı olduğu tarikatın söylemlerini içeren şiirler söylemişlerdir. Çobanoğlu hemen her âşığın "bir veya birkaç tarikata" intisap etmesi de bunun göstergelerinden biri olarak kabul etmiştir (Çobanoğlu, 2007, 11). Tecer'in ifadesiyle "nasihat kapısını kapatmadan güzelleme kapısını açan" âşıklar Tekke Edebiyat geleneğiyle bağlantılarını hiç koparmamışlardır (Çobanoğlu, 2007, 33). Başka bir deyişle âşık yeri geldiğinde Tekke Edebiyatı çizgisinde, yeri geldiğinde ise kahvehane edebiyatı çizgisinde eserler vermiştir. Hem tekke hem kahvehane tarzı edebiyat geleneğine mensup sanatçıların "âşık" ismini kullanmaları bu geçişi kolaylaştırmıştır. Bu hususta dolayı âşıkları sınıflandırmak zorlaşmaktadır. Ancak bu hususun da geleneğin bir parçası olduğunu kabul etmek gerektir.

XVI. yüzyıldan önce eser vermiş olan âşıklar hakkında elimize ulaşan çok fazla bilgi yoktur. Bugün Anadolu sahasında bilinen en eski âşıklar Baykan (Bıkan) ve Bahşi'dir. Sakaoğlu'nun verdiği bilgilere göre Baykan 1386'da Timur'un Kars'ı alması üzerine bir şiir söylemiştir. Şairin XIV. yüzyılın sonlarında yaşadığı tahmin edilmektedir (Sakaoğlu, 110-112). Köprülü'nün verdiği bilgilere göre Bahşi, Yavuz Sultan Selim'in, babası II. Beyazıt'ı tahttan indirmesi üzerine söylediği "Firakname-i Sultan Bayezid" ve Yavuz'un Mısır ve İran seferlerini konu alan şiirleriyle bilinmektedir. Bu şiirlerden yola çıkılarak Bahşi'nin XV. yüzyılın sonları ile XVI. yüzyılın başlarında hayatta olduğu tahmin edilmektedir (Köprülü, 2004e, 56-57, 62).

Çobanoğlu XVII. yüzyılda Gevheri, Karacaoğlan, Âşık Ömer gibi güçlü sanatçıların, geleneğin klasikleşmesini sağladığını, bu yüzyılda Âşık ve Tekke Edebiyatı arasındaki farkın belirginleştiğini ifade etmiştir. XVIII. yüzyılda Mahallileşme Akımı neticesinde Divan şiiri Halk şiirine yaklaşmış, Halk şiiri de Divan şiirinden yoğun olarak etkilenmiştir. Bu yakınlaşma geleneğin bu yüzyılda yeniden şekillenmesini sağlamıştır.

XIX. yüzyılda bu etkilenme devam etmiş, Batılılaşma ve batı tesirindeki Türk edebiyatının ortaya çıkışıyla Divan ve Halk Edebiyatı birbirine daha da yaklaşmıştır. Yine bu dönemde Halk Edebiyatı'nda matbaanın kullanılmaya başlanması da dikkat çekici gelişmelerdendir. Matbaa ile basılan eserler evlerin haremlik alanına da girmeye başlamış, böylelikle dinleyici/okuyucu çevresinin genişlemesini; bu da âşıkların sayısının artmasını sağlamıştır (Çobanoğlu, 2007, 12-13). Âşıklık geleneği açısından bu yüzyılda bir diğer önemli gelişme ise âşıkların bir âşıklar loncasının bulunması ve içlerinden bir âşığın âşıklar kâhyası olarak tayin edilmesidir. Köprülü'nün verdiği bilgilere göre bu kâhya âşıkları sanatlarını icra ederek kendilerini kanıtlamaları/göstermeleri için Anadolu ve Rumeli'ye gönderir. Yine bu yüzyılda İstanbul'da kalan bir grup âşık da padişahın karşısında şiirlerini icra eder (Köprülü, 2004e, 470). XX. yüzyılda gelenek bir önceki yüzyıla göre etki gücü ve alanını biraz kaybetmiş olmakla birlikte yetkin ve gelenek içinde hatırı sayılır temsilciler yetiştirmeye devam etmiş ve ettirmektedir. Bu yüzyılda geleneği en çok etkileyen etmen ise elektronik kültür ortamıdır (Çobanoğlu, 2007, 13).

Âşıklık geleneğinin nasıl bir icra sistemine sahip olduğunun görülmesi açısından Köprülü tarafından aktarılan XIX. yüzyıl İstanbul âşık fasıllarının düzenini buraya almayı uygun bulduk: [15]

"I. Bölüm:

Giriş: Reis-i âşıkân, hicaz, hüseyni, sabah, evic, rast, uşşak, kürdi hüseyni gibi klasik musiki makamları ve taksimleri ile faslı açar.
Bir gazel ve beyt-i müfred okuduktan sonra fasıl başlar.

a. Divan, mecliste bulunan âşıkların hepsi iştirak ederler.
b. Divan, meclisteki her âşık ayrı ayrı birer divan çalar,
c. Koşma (reis-i âşıkan) okur
d. Taşlamalar, çoğunlukla mizahi olan bu taşlamaları meclisteki isteyen âşıklar söylerler.
e. Muamma, reis-i âşıkan meclisteki âşıklara sıra ile muamma yöneltir. Cevap veremeyen âşığın sazı bir süre için elinden alınır.

[15] Seyrânî'nin İstanbul'a giderek orada sanatını sergilemesi ve özellikle âşıklığı meslek olarak yapmış olmasından dolayı Seyrânî'nin de bu fasıllara katıldığını ve kendini/sanatını kanıtladığını düşünebiliriz.

f. Hece vezni karcığar makamı ile millî türküler okunur.

II. Bölüm:

a. Reis-i âşıkan tarafından saba makamında bir gazel
b. Kalenderi
c. Evic veya ısfahan makamlarından müseddes veya muhammes bir semai
d. Destanlar
e. Tegı makamında bülbül koşması veya acemaşiran makamından bir müstezat iki veya üç âşık tarafından okunur. Bunların yerine dübeyt, bahr-ı tevil, acem ağzı, sakiname okunabildiği gibi Âşık Emrah'ın püskül perçem kalenderisi veya Tahir Zühre makamı, Köroğlu, Genç Osman, Sivastapol, Yemen, Mısır destanlarından biri de söylenir.

III. Bölüm:

a. Koşmalar
b. Divanlar
c. Kerbela destanı
d. Muamma tertip edene bir methiye okunur.
e. Muamma çözülür.
f. Toplanan para ve hediyeler kazanana verilir." (Günay, 1999, 35-36) .[16]

Orta Asya bozkırlarında göçerevli Türklerin temellerini attığı Türk sözlü şiir geleneği konargöçer yaşamın tesiriyle karşılaştığı medeniyetlerin etkisiyle yüzyıllar içerisinde evrilmiştir. Kam/şaman/baskıların şölen, sığır ve yuğ törenlerinde müzik eşliğinde söyledikleri metinler bu edebiyatın ilk ürünleridir. Türk sözel edebiyatının ilk temsilcileri de kam/şamanlardır. İslamiyet'in kabulünden sonra tekke merkezli Tekke Edebiyatı geleneği ve Divan Edebiyatı ve Bektaşilik'in etkisiyle eski Türk sözlü geleneğinin bir devamı niteliğinde, kahvehane merkezli olarak başlayıp, farklı ortamlara (kahvehane, köy odası, bey/ağa konakları, pazar yerleri, …) yayılan Âşık Edebiyatı geleneği kurulmuştur. Âşık Edebiyatı geleneği insanların eğlenme ihtiyacı ile ortaya

[16] Yazının orijinali İkdam Gazetesi'nde 25 Nisan 1914 tarihinde "Mübahasat-ı Lisaniye ve Edebiye Saz Şairleri-6: Âşık Teşkilatı ve Âşık Fasılları" başlığıyla yayımlanmıştır (Çandır, 1998, 64-69). Yazının orijinalinde şema bulunmamaktadır. Şema, Umay Günay tarafından hazırlanmıştır. Düzenin daha iyi görülmesi açısından Günay'ın şeması alıntılanmıştır.

çıkmış olmakla birlikte iletişim odaklarını içerisinde barındırması açısından Türk sözel kültürünün aktarılması hususunda oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu geleneğin temsilcileri insanları eğlendirmenin yanı sıra, eğitmek, bilgilendirmek, haberleşmelerini sağlamak gibi işlevleri de yerine getirmiştir. Birincil sözlü kültür ortamındaki usta-çırak ilişkisi, muamma-askı geleneği, âşık fasılları gibi unsurlar zamanla azalmıştır. Günümüzde ise devrin iletişim ve eğlence şartlarına uyum sağlayarak ikincil sözlü kültür ortamında varlığını sürdürmektedir.

1. 2. XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ'NİN DURUMU

Osmanlı Devleti, Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılması sonrasında Anadolu'da teşekkül eden beyliklerden biri olarak XIII. yüzyılda tarih sahnesine çıkmıştır. Beylik, fütuhatçı politikası ve uç beyliği olması gibi özellikleriyle hızla sınırlarını genişletmiş, zamanla Anadolu birliğini sağlayarak büyük bir devlet olacağının işaretlerini vermiştir. Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren Yükselme ve Duraklama devirlerini yaşamış, kurumlardaki bozulma, yeni çağın şartlarına ayak uyduramama gibi bazı sebeplerle zayıflamaya başlamıştır. Karpat'ın belirttiğine göre XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra tahta çıkan padişahların öncekilere göre daha zayıf padişahlar oldukları genel bir kabuldür (Karpat, 2009, 51). XIX. yüzyıl devletin en zor yılları gibidir çünkü artık devlet yıkılma aşamasına iyice yaklaşmıştır. Quataert, Avrupa'da "Hasta Adam" olarak anılan Osmanlı Devleti'nin uluslararası platformda öneminin azaldığını ifade etmiştir (Quataert, 2006, 887). İlber Ortaylı bu yüzyılı "imparatorluğun en uzun yüzyılı" olarak adlandırmıştır (Ortaylı, 2009).

XIX. yüzyılın ilk padişahı IV. Mustafa'dır. Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim ve onun yaptığı ıslahatlara bağlı birisi olarak IV. Mustafa'ya baş kaldırmış, bu baş kaldırış sonucunda ise III. Selim, padişah tarafından öldürtülmüştür (1808). Ancak onun oğlu II. Mahmut kurtarılmış ve isyancılar ona biat etmiştir. II. Mahmut sadaret mührünü Alemdar Mustafa Paşa'ya teslim etmiştir (Ortaylı, 2009, 40).

Karpat'a göre Osmanlı Devleti kırsal kesimdekilerle ilişkisini sağlamak amacıyla bu çevrenin eşrafı olarak da bilinen ayanlardan yararlanmışlardır. Ayanlar devlete tımarlı askeri yetiştiren, toprağın önem kazanmasıyla da vergi toplayan kimselerdir. Ayanlık devletin özel beratıyla alındığı için ayanlığın gelişmesi devlet sayesinde olmuştur.

Ayanlar zamanla zenginleşmişler, XVIII ve XIX. yüzyıllarda merkeze karşı yapılan ayaklanmaların baş destekçisi hâline gelmişlerdir (Karpat, 2009, 51-52). Alemdar Mustafa Paşa ise devletin gücünü azaltan bu çatışmayı "meşveret usulüne" başvurarak sonlandırmak istediği için, valileri ve ünlü ayanları "meşveret-i amme"ye çağırmıştır. Bu meşveretin sonunda "Sened-i İttifak" olarak bilinen metin imzalanmıştır (1808). Ortaylı'ya göre ayanlar ve merkezi otorite bu anlaşma ile karşılıklı güven duygusu ile çalışacaklarını taahhüt etmişlerdir (Ortaylı, 2009, 42). Senet, Osmanlı'nın merkezi idareyi kuvvetlendirme çalışmalarından birisidir. Ortaylı, bu senedin aslının daha sonra padişah tarafından yok edildiğini belirtmiştir (Ortaylı, 2009, 43).

Alemdar Paşa, yeniçerilik kurumunun kaldırılmasını istiyordu. Yeniçeriler de bunun farkında idiler. Paşa'nın kuvvetlenmesi padişahı da rahatsız ediyordu. Bu gelişmelerin hepsi bir araya geldiğinde Alemdar Paşa'nın yeniçeriler tarafından katledilmek için evinin basılması beklenen hadiselerdendi (Abdurrahman Şeref, 2005, 377-378; Ortaylı, 2009, 43). Paşa, baskında evini havaya uçurarak birkaç yüz yeniçeriyi de kendisiyle birlikte öldürmüştür (Ortaylı, 2009, 43). Bu olayda yeniçeriler isyanı o kadar abartmışlardır ki padişahın yerine tahta çıkarılmak istenen IV. Mustafa'nın katli bile onları padişaha biat ettirememiş, askerî bazı hamlelerle geri adım attırılmışlardır (Ortaylı, 2009, 43; Abdurrahman Şeref, 2005, 378). Abdurrahman Şeref, hem III. Selim'in hem de Alemdar Mustafa Paşa'nın katli vakalarında birçok devlet ricalinin de onlarla birlikte öldürüldüğünü söylemiş ve devlet işlerinden anlayan kimselerin azaldığını ifade etmiştir (Abdurrahman Şeref, 2005, 379).

XIX. yüzyılın bu önemli hadisesinden sonra Osmanlı topraklarının küçülmeye başladığı görülmektedir. Fransız İhtilali'nden sonra gittikçe yaygınlaşan milliyetçilik cereyanı Osmanlı Devleti gibi çok uluslu devletleri tehdit etmeye başlamıştır. 1817'de Sırbistan, 1828'de Yunanistan, 1856'da Eflak ve Boğdan, 1878'de Bosna-Hersek, Bulgaristan Osmanlı topraklarından ayrılmışlardır (Quataert, 2006, 892). Kemal Karpat bu ayrılıkçı hareketleri ekonomik gelişmelerle de birleştirerek yorumlamıştır. Karpat'a göre XVIII. yüzyıldan sonra artan ticari faaliyetler eyaletlerdeki tüccarların zenginleşmesini dolayısıyla da etki alanlarını artırmıştı. Bu grup içerisinden entelektüel askerî bir grup çıkmıştır ve bu grubun Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmak gibi bir düşüncesi yoktur. Bölgenin zenginlerinden olan Kara George ve Miloş Obrenoviç Sırp isyanını; Yunan ticaret kolonileri de Yunan isyanını desteklemiştir (Karpat, 2009, 55-56).

1821'deki Yunan ayaklanması Osmanlı'nın askerî durumunun zayıfladığını göstermiştir: Bu ayaklanmayı bastırmak için bölgeye gönderilen yeniçeriler "beceriksiz ve dağınık"tır (Ortaylı, 2009, 44). II. Mahmut'un III. Selim ve Alemdar Paşa'nın katledildikleri olaylar dizisine de şahit olması burada önemlidir. II. Mahmut ve devrin ileri gelenleri bu ordu ile başarılı olunamayacağının farkında idiler. Yeniçeriler eski usulün dışına çıkmamakta direniyorlardı. Bundan dolayı her taburdan yüz ellişer kişi seçilerek eşkinci ocağı kurulmaya çalışılmıştır (1825). Burada da yeni talimler istemeyen yeniçeriler 1826'da kazan kaldırmışlardır (Abdurrahman Şeref, 2005, 387). Ancak bu onların son kazan kaldırışları olmuştur. Padişahın Sancak-ı Şerif'i çıkarmasıyla yeniçerilerin üzerine Eşkinci ocağı, ulema, medreseliler ve halk top yekün saldırmıştır. Bir kısım yeniçeri öldürülmüş, bazıları tutuklanmıştır. Sokaklarda yeniçeri olanlar ve onlarla ilgisi olduğu düşünülen kişiler ayaküstü bir yargılama ile katledilmiştir. Bu olaylardan yeniçerilerin Bektaşi tarikatına mensup olmaları sebebiyle Bektaşi tekkeleri ve Bektaşiler de nasiplerini almıştır (Ortaylı, 2009, 44-45). Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra Asakir-i Mansure-i Muhammediye kurulmuştur. II. Mahmut bu dönemde orduyu eğitecek hem Müslüman hem de askerî bilgisi olan uzmanlar aramış, Kavalalı'dan da bu yönde bir talebi olmuştur. Bu özellikleri haiz bir eğitmen olmadığı için bu isteği gerçekleşmemiştir. II. Mahmut'un aradığı özelliklere sahip eğitmenler ancak onun ölümünden on sene sonra ülkeye gelmiştir (Ortaylı, 2009, 52).

Yine bu yüzyıl içerisinde Mısır geçici bir süre ile Osmanlı idaresinden çıkmıştır: Mısır valisi olan Kavalalı Mehmed Ali Paşa Osmanlı Devleti'ne 1821'de çıkan Yunan isyanını bastırmasında yardım etmiştir (1825). Bu yardımların karşılığında kendisine verilen Girit ve Mora ile yetinmemiş Suriye ve Lübnan'ın da yönetimine talip olmuştur. Ancak bunu kabul etmeyen Osmanlı, Kavalalı ile uzun bir süre mücadele etmek zorunda kalmıştır (1830-1839). Kavalalı'nın Anadolu'daki ilerleyişini durduramayan Osmanlı, Rusya ve İngiltere'nin müdahalesi ile Kütahya Anlaşması'nı (1833) imzalamıştır. Bu anlaşma ile Mısır'a özerklik verilmiştir. Kavalalı'nın dış devletlerle yakınlaşması Osmanlı ve İngiltere'yi tedirgin etmiştir. Kavalalı'nın yönetimi sert olduğu, halklararası eşitliğe dikkat edilmediği ve vergiler altında halk ezildiği için Suriye ve Lübnan'da Kavalalı'nın aleyhine isyanlar çıkmıştır. Babıali de bu isyanları desteklemiştir. Osmanlı, 1839 yılında Kavalalı'ya karşı büyük bir savaş açtı. Bu savaş

başladığında II. Mahmut ölmüştür. Padişahın ölümünden sonra Avrupalı devletlerin müdahalesiyle Kavalalı Suriye, Filistin ve Hicaz'dan çekilmiştir (Ortaylı, 2009, 63-65).

Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın isyanı sürecinde Boğazlar meselesi gündeme gelmiştir. 1833 yılında imzalanan Hünkâr İskelesi anlaşmasının süresi 1841'de dolacağı için Avrupalı devletler harekete geçmiştir. Kavalalı ile olan mücadele esnasında Osmanlı'nın Rusya'dan yardım istemiş olması ve İngiltere ile Rusya'nın etkisiyle Osmanlı ile Kavalalı arasında anlaşma sağlanmış olması başta İngiltere olmak üzere Avrupa devletlerini endişelendirmiştir. Boğazlar, Akdeniz ve dolayısıyla Orta Doğu'da güvenliğin sağlanması Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğüne bağlı olduğu için Rusya, Fransa, İngiltere, Osmanlı, Avusturya ve Prusya arasında 1841'de Londra Boğazlar Antlaşması imzalanmıştır (Subaşı, 2002, 755-756).

Osmanlı geleneğinde devlet içerisindeki değişiklikler halka sözlü olarak, duagû, şeyh, seyyid gibi propaganda yaparak halkı etkileyecek kişiler veya fermanı meydanlarda yüksek sesle okuyan görevlilerce duyurulurdu. Bu yüzyılda Osmanlı, yaptığı değişiklikleri halka duyurmak için daha Avrupai bir yol izlemiş ve 1831'den itibaren Takvim-i Vekayi adlı gazetede faaliyetler anlatılmıştır. Dili oldukça sade olan gazetede sadece protokol haberleri yayımlanmamış, bunun yanı sıra yapılan bina, yol, köprülerden bahsedilmiş, bunlar övülmüş; Avrupa'daki kültür ve sanat olayları da aktarılmıştır (Ortaylı, 2009, 54).

1830'larda Osmanlı açısından Afrika'daki bir diğer önemli gelişme Cezayir'in Fransızlar tarafından işgalidir. İşgal yerli halkın direnişi sebebiyle on yıldan uzun sürmüştür. Ancak bu işgalin Osmanlı açısından olumlu bir etkisi olmuştur: Batı düşmanlığı. Fransa'nın işgali Afrika'daki yerel ulusalcılık hareketlerini batı düşmanlığına çevirmiş, İslamcılık ve Osmanlıcılık yükselen değerler hâline gelmiştir (Ortaylı, 2009, 60-61).

II. Mahmut'un ölümünden sonra tahta I. Abdülmecid çıkmıştır (1839). Abdülmecid'in tahta çıkışından bir süre sonra Gülhane Hatt-ı Hümayunu olarak da bilinen Tanzimat Fermanı ilan edilmiştir (1839). Bu ferman ile her tebaanın birbirine eşit olduğu ifade edilmiştir. Ortaylı bazı kaynakların bu fermanın batılı devletler tarafından istendiği için ilan edildiği görüşüne katılmamaktadır. Ona göre bu sonuç yeniliklerde ısrarcı

bürokratların politikaları sonucunda ortaya çıkmıştır. Ferman ile yargılanmadan kimsenin cezalandırılamayacağı ve kimsenin mal ve mülkünün müsadere edilemeyeceği hükmü getirilmiştir (Ortaylı, 2009, 116). Fermanın, padişahların tahta çıktıklarında okuttukları diğer fermanlardan farkı "tebaanın hayatını, canını, dinî inancını güvence altına alan, ama bu güvenceyi hükümdarın inayetine değil, çıkarılacak kanunlara ve ön planda yeni düzenlemelere bağlayan bir belge" olmasıdır. Başka bir deyişle hukukun üstünlüğü ilkesini dile getiren bir belgedir. Dolayısıyla "hukuk devleti olma yolunda ilk manifesto" olarak kabul edilmiştir (Ortaylı, 2009, 115). Tanzimat'ın getirmeyi vaat ettiği yeniliklerden asker toplama sisteminin değiştirilmesi, iltizam sisteminin ve cizyenin kaldırılması ise tam olarak gerçekleştirilmemiş ancak bu sistemlerde düzenlemelere gidilmiştir (Ortaylı, 2009, 118-119). Bu ferman vilayetlerde "duymazlığa gelinmiştir" (Ortaylı, 2009, 107).

1854 yılında Osmanlı Devleti ilk defa dışarıdan borç almıştır (Ortaylı, 2009, 252).

I. Abdülmecid döneminin önemli olaylarından biri de Islahat Fermanı'dır (1856). Quataert Tanzimat ve Islahat fermanlarını Osmanlı'nın batılılaşmasını sağlayan ve teyit eden en önemli belgelerden olduğunu ifade eder (Quataert, 2006, 589). Bu ferman Tanzimat'ın aksine dış dinamiklerle ilan edilmişti. Ortaylı bu durumu şu şekilde ifade eder: "Tanzimat Fermanı bir iç hareketin ifadesiydi. Umutla, cesaretle, dirayetle başlayan bir devir taviz ve acizle bitmiş gibiydi" (Ortaylı, 2009, 133). Enver Ziya Karal da Avrupa'nın sempatisini kazanarak devletin varlığını sürdürebileceğini zanneden ıslahatçıların Fransız ve İngiliz elçileriyle görüşerek bu fermanı hazırlamalarını kötü bir başlangıç olarak nitelendirmiştir. Çünkü bu fermandan sonra dış elçilikler devletin "iç ve dış siyasetini kontrol eden bir heyet" hâline dönüşmüşlerdir (Karal, 1988, 289).

Islahat Fermanı'ndan sonra 1858'de bir toprak kanunu çıkarılmıştır. Mirî arazilerdeki devlet mülkiyetini korumakla birlikte, kiracıların haklarını "liberalleştiriyordu". Bu kanun devlet mülkiyetinden özel ekonomiye geçişin ilk adımlarındandı. Bu sistemde aşiret reisleri ve toprağın ortak kullanıldığı yerlerdeki sözü geçen kimseler toprakları kendi üzerlerine kaydetmişler, böylece toprak "kasaba elitleri"nin elinde toplanmıştır (Karpat, 2009, 59). Ortaylı da bu duruma Tanzimat bürokratlarının toprak kontrolünü elinde tutanlara karşı hiçbir uygulamanın yapılmadığı eleştirisini getirmiştir (Ortaylı, 2009, 136). Toprak reformu ile topraklar tapulandırılmış ve miras yoluyla

devredilebilmiştir. Ancak bu, toprakların parçalanmasına, dolayısıyla büyük ailelerin parçalanmasına sebep olmuştur (Ortaylı, 2009, 284).

1839'dan sonra açılan ancak 1869'dan sonra yaygınlaşan modern eğitim sistemi de yenilikler dönemine aittir. Karpat'a göre bu okulların modern veya batılılık ölçütleri "kendi ulusal kültürlerine ne ölçüde yabancılaştıkları ve (başta giyim kuşam olmak üzere) Batılı yaşam tarzını ne ölçüde benimsedikleriydi" (Karpat, 2009, 60).

1861-1876 yılları arasında tahtta Abdülaziz vardır. Sultan Abdülaziz döneminde beş kez daha dışarıdan borç alınmıştır. 1875'te ise Osmanlı Devleti mali olarak iflas etmiştir. 1881'de ise borçların ödenmesi ile ilgili olarak "Duyun-ı Umumiye" yani "uluslararası haciz idaresi" kurulmuştur (Ortaylı, 2009, 252).

Abdülaziz döneminde yapılmak istenilen dikkat çekici bir yenilik tekke ile medreselerin birleştirilmeye çalışılmasıdır. Vaka-i Hayriye'den sonra Bektaşiler sindirilmiş; İstanbul, Anadolu ve Rumeli'ndeki birçok Bektaşi tekkesi kapatılmış; açık kalanların başına da Nakşibendi veya Mevlevi şeyhler getirilmiştir. Bektaşiler de bu dönemde ya gizlenmişler ya da Mevlevilik gibi başka tarikatların içerisinde "sözde" yer almışlardır. Tekke ve medreseleri birleştirmek için 1866'da Şeyhülislamlığa bağlı olarak "Meclis-i Meşayih" kuruldu. Bu kurulda medrese uleması ve tarikat şeyhleri bulunmaktaydı. Amacı tekke mensuplarını belli bir hiyerarşiye tabi tutarak bu kişileri devlet gözetimi altına almak olan kurul başarılı olamamıştır. Tekke ve medresenin birbirlerine karşı tavırları cumhuriyet döneminde (1925) tarikatların kaldırılmasına kadar devam etmiştir (Ortaylı, 2009, 158-159).

1876'da Abdülaziz tahttan indirilmiştir. Yerine V. Murad çıkarılmış ancak Abdülaziz'in ölümü[17] gibi karışıklıklar arasında onun idareci olamayacak kadar hasta olduğu görülmüştür. Bunun üzerine darbecilerin anayasasını ilan etmeyi kabul eden "beklenmeyen taht adayı" II. Abdülhamit tahta çıkarılmıştır (Ortaylı, 2009, 302).

[17] Ortaylı, Abdülaziz'in intihar ettiğini, Abdülaziz'in darbeciler tarafından öldürülmesi mevzusunun II. Abdülhamid'in Midhat Paşa'yı ortadan kaldırmak için uydurduğu bir isnat olduğunu ifade etmiştir (Ortaylı, 2009, 302). Turgut Subaşı, Abdülaziz'in ölümünü araştıran Abdurrahman Şeref ve İbnülemin Mahmut Kemal İnan'ın bu konu hakkında hüküm vermekten kaçındığını ifade etmiştir. Ancak İbnülemin'in konu hakkındaki şu sözlerini de nakletmiştir: "Sultan Abdülaziz katledilmiş ise katlettiren Hüseyin Avni Paşa'dır. İntihar etmiş ise müsebbibi ve diğer tabirle manevi katili yine Hüseyin Avni Paşa'dır." (Subaşı, 2002, 777-778).

II. Abdülhamit vaat ettiği gibi Kanun-ı Esasi'yi ilan ettirmiştir (1876). Ortaylı I. Abdülmecid ve Abdülaziz dönemlerinde faaliyetin padişahtan ziyade Babıali ve bürokratlar kadrosu tarafından yapıldığını, II. Abdülhamit'le birlikte padişah tarafından faaliyetlerin yürütüldüğünü ifade eder (Ortaylı, 2009, 303).

Tanzimat önderleri Tanzimat hareketini "kanun egemenliği kurma ve yönetimi yeniden düzenleme" olarak görüyordu (Ortaylı, 2009, 262). Tanzimat döneminde yapılan yeniliklerin reformdan ziyade ılımlı değişiklikler olarak görülmesi daha doğrudur. Tanzimat bürokratı "kaide-i tedric" olarak adlandırdıkları yol ile hem halkın değişikliklere alışmasını sağlamış hem de dışarıdan gelen baskıları istediği doğrultuda yönlendirmiştir. Bu anlamda Tanzimat'ın devlet adamları Jön Türkler gibi keskin bir siyaset izlememişlerdir. Fakat yapmak istedikleri değişiklikleri diledikleri şekilde yapabilmişlerdir (Ortaylı, 2009, 127). Tanzimat dönemi devlet adamlarının önemli bir diğer özellikleri de Osmanlıcı olmalarıdır. Milliyetçilik cereyanlarına karşı "Osmanlı devlet milliyetçiliği veya vatanseverliği" fikrini oluşturma gayreti içerisindedir. Ancak bu ideoloji yöneticiler haricinde toplumda tutunamamıştır (Ortaylı, 2009, 128).

İlber Ortaylı, XIX. yüzyılda yapılan ıslahatların büyük kısmının iç dinamikler sonucu oluştuğunu; bu ıslahatlarda Batılı devletlerin etkisi olsa bile asıl unsurun içten geldiği üzerinde durmuştur. Ortaylı'ya göre bu iç dinamikler o kadar etkindir ki dış müdahaleler olmasa bile ıslahatların yapılması çok gecikmeyecektir. Çünkü hem halk hem de yöneticiler artık değişimin şart olduğunun farkındadır (Ortaylı, 2009, 28).

Ortaylı'ya göre, XVIII. yüzyıldan itibaren dünya tarihi ve coğrafyasını görmeye ve öğrenmeye başlayan Osmanlı okuryazarları, XIX. yüzyılda okuryazarlıktan kendi çevresini değiştirmeye çalışan, "tarihle bilinçli bir diyalog kurma"ya çalışan 'aydın'a dönüşecektir. Bu değişim toplum hayatını da etkilemiştir. Osmanlı Devleti'ndeki yenilikler işte bu aydın ileri gelenler tarafından yapılmıştır (Ortaylı, 2009, 18-19).

Karal'ın verdiği bilgilere göre Osmanlı Devleti'nde ıslahatların da etkisiyle farklı ve yeni bir hayat tarzı oluşmaya başlamıştır. Bu sadece dış görünüşle ilgili değildir. Avrupai sofra takımları; minder ve divanların yerine konsol, kanape ve sandalyeler kullanılmaya başlanmıştır (Karal, 1988, 279). Halk artık gazete, dergi, roman okumaktadır. Kaçgöç büyük ölçüde devam etmekle birlikte bazı gezinti yerlerinde kadın

erkek flörtü başlamıştır. Önceleri "ince yaşam" ulema sınıfının büyüklerine has bir durum iken, yenileşme döneminde bu sivil bürokrasi bu hayatın öncüsüydü (Ortaylı, 2009, 281-282; Karal, 1988, 278). Karal'ın belirttiğine göre 'Alafranga'lık eski âdetlere bağlı kalanlar tarafından Müslümanların ahlakını bozan bir özellik olarak nitelendirildi (Karal, 1988, 279).

XIX. yüzyıldaki önemli bir diğer sosyal hadise ise "ara sıra bir tekkenin havasına sığınıp bir tür tecerrüdle (meditasyon) hayatın çalkantılarından uzaklaşmak, tekke şiiri ve tasavvuf tarihiyle ilgilenmek"tir (Ortaylı, 2009, 282). Özellikle Mevlevilik ve Bektaşilik bu dönemde hem Müslüman hem de gayrimüslimler arasında yaygın olarak tercih edilen tarikatlardır (Ortaylı, 2009, 282).

Ortaylı, 1858'deki toprak reformu ile büyük aileden çekirdek aileye doğru geçişin yavaş yavaş başladığını ifade etmiştir. Ayrıca yine bu dönemde ailelerle göç görülmeye başlanmıştır. Daha önceleri bekâr olan gençler tek olarak gurbete çıkarken, artık aile ile göçerek gurbet 'sılalaştırılmıştır'. Haliç'in çevresindeki gecekondular buna işaret etmektedir denilebilir (Ortaylı, 2009, 284-285).

Çukurova, Hatay, Maraş'ta ise göçerevli aşiretler iskân edilmiş, tarıma yönlendirilmiştir.

XIX. yüzyılda eğitim hayatının değişimiyle kadın öğretmenler artmıştır. Kadın, bu dönemde evinin dışına çıkarak sosyal hayata karışmıştır (Ortaylı, 2009, 286).

Tanzimat döneminde edebiyat da bu değişimlerden nasibini almıştır. Biçimsel olarak çok değişim olmamakla birlikte, içerik olarak büyük değişimler meydan gelmiştir. Özellikle aydın edipler kendilerine "toplum öğretmenliği" görevini biçmişlerdir (Ortaylı, 2009, 285-286).

Osmanlı'da içişleri, adalet, eğitim alanlarında birçok değişim yapılmıştır. Abdullah Saydam bu değişikliklerin ülkede diplomasinin temellerini attığını ifade etmiştir. Yine bu dönemde çok sayıda meclis kurulmasının bürokrasiyi arttırmasına rağmen toplumun "parlamentarizm tecrübesi" kazanması açısından önemlidir (Saydam, 2002, 801).

Ortaylı'ya göre Osmanlı'yı bu dönemde ayakta tutan sadece yenilik hareketleri değildir. Osmanlı Devleti'nin dış devletlere karşı yürüttüğü denge politikası da oldukça önemli bir etmendir. Osmanlı herhangi bir veya birkaç devletin boyunduruğu altında değildir (Ortaylı, 2009, 36). Mısır meselesinin çözümünde izlenen denge siyaseti oldukça başarılı bir sonuç vermiş ve Mısır Osmanlı idaresine yeniden kazandırılmıştır (Ortaylı, 2009, 129).

Ortaylı Tanzimat ve yenileşme dönemini toplumu ileri götüren bir hareket olarak tanımlamıştır. Ortaylı'ya göre bu dönem "çöküşle ilerleyişin boğuştuğu" trajik bir dönemdir. Tanzimat ve sonrasındaki yenilik hareketleri günümüz Türkiye'sinin oluşumunda büyük paya sahiptir. Bu durum, Türkiye ile aynı tarihsel süreci yaşadığı hâlde Türkiye ile aynı konuma gelmeyi başaramamış Osmanlı'dan kopan diğer devletlerle karşılaştırmalar yapıldığında fark edilecektir (Ortaylı, 2009, 35-36). Saydam ise Tanzimat ile başlayan yenilik hareketlerini önemli bulmakla birlikte yetersiz olduğunu dile getirmiştir. Saydam'ın Tanzimat dönemindeki yöneticilerin problemlerin peşinden yetişmeye çalıştığını söylemesi bu yeniliklerin yapılmak için geç kalındığına işaret eder niteliktedir (Saydam, 2002, 801).

Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda artık eski ihtişamını kaybetmiş, Avrupalı devletlerin tabiriyle 'Hasta Adam' olmuştur. Devlet içindeki kurumlar rüşvete bulaşmış, devlet memuru olmak veya benzeri işler için 'iltimas' sıradanlaşmıştır. Ayrıca toprak kayıpları, iç ve dış savaşlar devleti oldukça güçsüz hâle getirmiştir. Bu dönemde Batı'nın teknolojisinin alınması için yeni eğitim kurumları açılmıştır. Ancak güçsüzlüğü ve atıllığı gidermek için yapılan ıslahatlar etkili olmamış, bazıları yüzeysel değişiklikler olmaktan ileriye geçmemiştir. Özellikle bazı yenilikler sadece Batı'ya şirin görünmek amaçlı yapıldığı için pek de esaslı olmamıştır.

1.3. TANIMLAR

Âşık Kolları: Âşık olmak isteyen bir kişi bir âşığın yanında çıraklık yapmaya başlamasından sonra âşık tarafından yetiştirilir. Çırak, ustasından irticalen şiir söylemesini sağlayacak kalıpları, usta malı şiirleri, makamları, hikâye tasnif etme ve hikâye anlatmayı, muamma çözme/asma ile ilgili bilgileri öğrenir. Bu eğitim sırasında çırak ustasının üslubu, tavrı, tarzı ve eserlerini de öğrenir. Öğrendiği bu unsurları kendi

icralarında kullandığı/kullanacağı için, âşığa has bu özellikler çırakta da görülür. Çırak da usta olduğunda, kendi ustasına ait söyleyiş özelliklerini çırağına aktaracaktır. Böylece ilk ustanın söyleyiş hususiyetleri bir geleneğe dönüşür. Bu gelenek ise zamanla ilk usta âşığın adını taşıyan "âşık kolu"na dönüşür (Kaya, 2000, 13-14).

Badeli Âşık: Bir âşığın, âşık olmadan önce kutsal bir yerde, genellikle maddi veya manevi bir sıkıntı sonrasında uyuya kalması esnasında rüya görmesi ve bu rüyada pir elinden bir şey yiyip içerek (genellikle aşk badesi içerek) âşıklık yeteneği kazanması. Bu rüyaların bazılarında âşığa seveceği kız da gösterilir.

Birincil Sözlü Kültür Ortamı: Ong'a göre iletişim ve bilgi aktarımının sadece söze dayandığı kültür ortamıdır. Bazı topluluklarda yazı ile tanışılsa da söz önemini kaybetmez, iletişim ve bilgi aktarımının temel vasıtası olmaya devam eder. Bu topluluklar da Birincil Sözlü Kültür Ortamı'na dâhil edilir (Ong, 1999, 23-24).

İrşad ve Tebliğe Bağlı İcra: Köprülü, İslamiyet'in Türklerin arasında yayılmaya başladığı yıllarda halkın, Allah rızası için halka yardım eden, onlara hem bu dünya, hem de ölümden sonraki hayat için mutluluk yollarını gösteren dervişleri "eskiden dinî bir hususiyet verdikleri ozanlara benzeterek" onların fikirlerini benimsediklerini ve zamanla bu ozanların yerini "ata" veya "bab" (baba) unvanlı dervişlerin aldığını ifade eder (Köprülü, 2003, 50). Ahmed Yesevî de halka hitap ederken halkın önceden tanıdığı ozanların söyleyiş unsurlarını kullanarak halkı ve kendisine tâbi olanları irşad etmiştir (Köprülü, 2003, 159). "İrşad ve tebliğe bağlı icra bu şekilde oluşmuştur." (Üçüncü, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/kemal_ucuncu_trabzon_yoresi_sozlu_kultur_tarih_durum.pdf -- s. 7- 07.05.2010). Bu yolla halka dinî vecibeler, tarikat erkânı, iyi ahlaklı olmaya dair öğütler, vb. şiir yoluyla aktarılır.

Muamma Sorma-Çözme (Askı Muamma-Muamma İndirme): Kaya'nın verdiği bilgilere göre muamma "şiirle sorulan" bir bilmece çeşididir. Semai kahvehanelerinde soru bir tahtanın üzerine yazılarak kurdele ve benzeri şeylerle süslenmiş bir şekilde kahvehanenin tavanına asılmasına "muamma asma" denir. Muammanın yine şiirle çözülmesi hâlinde muamma tavandan indirilir. Buna "muamma indirme" denilir. Muammayı çözen kişi "para", "kumaş", "şal" gibi hediyelerle ödüllendirilir (Kaya,

2010, 549). Muammayı çözmek/indirmek kolay bir beceri değildir. Âşığın hazırlıksız söyleme ve soruyu doğru çözme becerisi/bilgisini ölçer.

Olgu: Sözel edebiyat sanatkârı eserlerini sözlü gelenek dairesi içerisinde verir. Bu eserler sözel hafızada saklanır ve aktarılır. Şairin zamanla toplum hafızasında unutulması sonucunda şiirleri, onun gibi söyleyen başka bir âşığa mal edilebilir. Ayrıca güçlü söyleyişe sahip olan âşığa özenen şairler onun gibi söyleyip, eserlerinde onun mahlasını tapşırabilirler. Bu durumda şiirler diğer âşığın söyleme geleneğine dâhil edilir. Yine benzer bir şekilde birbirini takip eden baba-oğul veya usta-çırak âşıklarda da aynı durum oluşabilir: Sonraki gelen şair/ler/in önceki âşıktan daha başarılı olması sonucunda önceki âşığın ismi unutulur ve daha sonraki gelen âşık geleneğe ismini verebilir. Her üç durumda da şiirlerin ilk söyleyenleri unutulur ve sanatı daha güçlü olan âşığın adı etrafında onun gibi söyleme geleneği oluşur. Bu durum gelenekleşmesi veya olgu (fenomen) olma anlamına gelmektedir. Karacaoğlan denilince tek bir Karacaoğlan yerine, birden fazla şairi içerisinde taşıyan bir Karacaoğlan geleneğinin anlaşılması bu duruma örnektir.

Ritim / Müzik (İç/Dış Müzik): Türk sözel edebiyatında metinler sazın (müzik aleti) söze koşulması ile icra edilir. Başka bir deyişle icralarda müzik unsuru esastır. Ancak müzik kavramını sadece dış müzik yani bir müzik aletinin eşliğiyle sınırlamak yanlıştır. Metnin kendine has ritmi, ahengi, metin içi ses uyumları da müzik unsurunun bir parçasıdır. Metinlerin belli bir tınıya sahip olması da müzik ve ritim başlığı altında değerlendirilmelidir.

Sözel Edebiyat: İletişimin söz ve söze bağlı unsurlar (mimik, jest, tavır, vurgu, icra, …) vasıtasıyla sağlandığı kültürlerde edebî eserler de bu unsurlarla üretilir. Bu kültürlere ait edebiyat, söze ve söze bağlı unsurlara dayandığı için "sözel edebiyat" olarak adlandırılmaktadır. Bu ürünler sadece 'söz'e değil, söze ve söze bağlı diğer unsurlara da dayandığı için 'sözlü' değil, 'sözel' olarak adlandırılmıştır.

1.4. KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.4.1. Cönk ve Mecmualar:

06 Mil Yz A 1215

Tek şiir kayıtlıdır.

06 Mil Yz A 3565: Mecmua-i Eşâr.

200x105 mm, 98 varaklı, rika hatla yazılmış, yıpranmış beyaz bez kaplı karton ciltli mecmuada Seyrânî'ye ait tek şiir vardır.

06 Mil Yz A 3864: Mecmua-i Eşâr.

160x120 mm, 56 yapraklı rika hatla yazılmış, ciltsiz mecmuada Seyrânî'ye ait 5 koşma metni yer almaktadır.

06 Mil Yz A 7469: Divan. Müellif: Turabî.

210x120, 160x85 mm, 66 varaklı, rika hatla yazılmış divanın arka karton kapağı kopuktur. Sırtı messin, ön kapağı ebru kaplanmıştır. Seyrânî'ye ait "Nefes" başlıklı tek koşma kayıtlıdır.

34 Ae Manzum 62: Divan (İstanbul Millet Kütüphanesi).

Millet Kütüphanesi'nde bulunan, rika hatla yazılmış bu yazmada Seyrânî'ye ait 26 eser bulunmaktadır. Bu yazmayı diğer yazmalardan ayıran en önemli taraf eserde çok sayıda şimdiye kadar yayımlanmamış metin bulunmasıdır. İlk defa tarafımızdan okunan Kuşlar Destanı ve yerin yedi kat altının anlatıldığı destan bunlardandır. Ayrıca İlm-i Hikmet Destanı'nın da ana metni için bu yazmadan yararlanılmıştır.

Afiş:

Afiş olarak kaydedilmiş olan bu metin muhtemelen destanların taş basması olarak basılarak dağıtıldığı döneme aittir. Eserde "Züğürtlük Destanı" yayımlanmıştır. Bu metin Esnaf Destanı olarak da bilinmektedir.

AŞE II: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi II numaralı defter.

AŞE IX: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi IX numaralı defter.

AŞE V: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi V numaralı defter.

AŞE VI: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi VI numaralı defter.

AŞE XI: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XI numaralı defter.

AŞE XIX: Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XIX numaralı defter.

AŞE XVIII: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XVIII numaralı defter.

AŞE XXII: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXII numaralı defter.

AŞE XXIII: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXIII numaralı defter.

AŞE XXIV: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXIV numaralı defter.

AŞE XXVI: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXVI numaralı defter.

Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'na bağışlanan arşivde çok sayıda cönk, mecmua bulunmaktadır. Bu defterlerin bir kısmı Ahmet Şükrü Esen tarafından yazılmış bazıları ise edinilmiştir (yazı farklılığından anlaşılmaktadır). Bu defterlerde de ilk kez okunan şiirler bulunmaktadır. AŞE II'de 2, AŞE IX'da 1, AŞE V'te 210, AŞE VI'da 11, AŞE XI'de 2, AŞE XIX'da 115,AŞE XVIII'de 76, AŞE XXII'de 1, AŞE XXIII'te 1 (bu şiirin ayağı sağlam olmadığı için şiire atıf yapılmamış ancak kaynakalrda gösterilmiştir), AŞE XXIV'te 9, AŞE XXVI'da 2 şiir, toplamda ise Seyrânî'ye ait 430 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden bazıları mükerrerdir.

06 Mil Yz B 258: Mecmua-i Eşâr.

250x168 mm, 35 varaklı, sırtı yeşil bez, üstü yeşil kâğıt kaplama mukavva ciltli mecmuada İlm-i Hikmet Destanı'nın bir çeşitlenmesi vardır. Bunun haricinde bir şiir daha eserde kayıtlıdır.

Bel_Yz_K.000345: İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler Bölümü- "Destan-ı hikmet"

Bel_Yz_K.000369: İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler Bölümü, cönk

Bel_Yz_K.000374: İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler Bölümü, cönk

İstanbul Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler kısmında bulunan bu cönklerden Bel_Yz_K.000345'te 1, Bel_Yz_K.000369'da 2, Bel_Yz_K.000374'te 23 adet, toplamda 26 adet, Seyrânî'ye ait şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden bazıları ilk defa okunmuştur.

06 Mil Yz. Cönk 3: Cönk. İstinsah Tarihi: 1269 (1851)

200x100 mm, mukavva ciltli, rika hatla yazılmış, 143 varaklı cönkte Seyrânî'ye ait olan tek şiir yarımdır.

06 Mil Yz. Cönk 4: Cönk.

230x118 mm, 148 varaklı, rika hatla yazılmış, ciltsiz bir cönktür. Cöngün baş, ortas ve sonunda eksiklikler vardır. Seyrânî'ye ait 46 adet şiir bulunmaktadır.

C. 5-88: Seyfettin Özege Kitaplığı Karahanoğlu Muhtar Yazma Bağış Kitapları, cönk 5-88

İlk olarak HAK2'de yayımlanan 4 şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 22: Cönk

185x80 mm, rika hatla yazılmış olan cöngün alt kapağı düşmüş, üst kapağı ise meşindir. Eserde Seyrânî'ye ait 2 aruzlu şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 27: Cönk. Müstensihi: İskilipli Ahmed Nuri ve İbrahim Edhem Efendi. İstinsah Tarihi: 1253 (1836). İstinsah Yeri: İskilip/Çorum.

242x110 mm, talik ve rika hatlarıyla yazılmış olan cöngün siyah meşin kapaklarından biri düşmüştür. Eser aslında 120 varaktan daha fazladır ancak 52 varağı kalmıştır. Çorum'da istinsah edilmiş olmasıyla dikkat çeken cönkte "Atdı ṭondan ṭona taḳdìr bizleri" ayaklı koşma kayıtlıdır.

06 Mil Yz. Cönk 34: Cönk.

185x120 mm, rika hatla yazılan, 29 varaklı cöngün cildi kopmuş ve yaprakları da çok yıpranmıştır. Cönkte Seyrânî'ye ait bir şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 35: Cönk.

180x82 mm, rika hatla yazılan, 21varaklı cönk ciltsizdir. Baş, orta ve sondan eksik varaklar vardır. Seyrânî'ye ait 3 şiirin kayıtlı olduğu cönk oldukça yıpranmıştır.

06 Mil Yz. Cönk 36: Cönk. İstinsah Tarihi: 1286 (1868)-yeri: Kayseri.

195x90 mm, 121 varaklı, rika hatla yazılmış, ciltsiz yazmada Seyrânî'ye ait 3 koşma, bir de destan bulunmaktadır. Cöngün bazı sayfaları kopmuştur. Birçok sayfanın da uç kısımları yırtıktır.

06 Mil Yz. Cönk 51: Cönk. Müstensih: Halil İbrahim Efendi. İstinsah Tarihi: 1235 (1818). İstinsah Yeri: Develi.

225x113 mm, 135 varaklı cönk ciltsizdir. Baş ve son sayfaları kopmuştur. Develi'de kaydedilmiş olan cönkte Seyrânî'ye ait 248 şiir bulunmaktadır. Ancak bu şiirlerin biri müstesna hiçbiri çeşitlenmemiştir. Bu özelliğiyle dikkat çeken cönkteki bazı şiirler ilk defa okunmuştur.

06 Mil Yz. Cönk 54: Cönk. Müstensih: Abdullah Efendi. İstinsah Tarihi: 1266 (1848).

210x95 mm, 80 varaklı, rika hatla yazılmıştır. Ön kapağı kopuk olan cöngün alt cilt kapağı mukavvadır. Cönkte Seyrânî'ye ait iki şiir kayıtlıdır.

06 Mil Yz. Cönk 58: Cönk. İstinsah Tarihi: 1271 (1833).

155x120 mm, 181 varaklı, cilt kapakları kopmuş olan cönkte Seyrânî'nin şiirlerinden sadece "İlm-i Hikmet Destanı" kayıtlıdır.

06 Mil Yz. Cönk 67: Cönk. Müstensih: Ahmet Efendi. İstinsah Tarihi: 1250 (1833).

220x73 mm, 14 varaklı, nesih ve rika hatla yazılmış olan cönk gömme baskılı kahverengi deri ciltlidir. Seyrânî'ye ait aruzlu ve heceli toplam 5 şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 75: Cönk. Müstensih: Nuh Efendi İsmail Hakkı. İstinsah Tarihi:1241 (1824).

195x83 mm, 93 varaklı, rika ve nesih hatla yazılmış, siyah meşin ciltli cönkte "Kızıl Seyranî" başlıklı bir şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 90: Cönk. Müstensih: Yusuf Efendi.

210x87 mm, 70 varaklı, rika hatla yazılmış, soğuk şemseli, siyah meşin kaplı cönkte Seyrânî'ye ait üç şiir kayıtlıdır.

06 Mil Yz. Cönk 99: Cönk. İstinsah Tarihi: 1264 (1846).

200x88 mm, 201 varaklı, rika hatla yazılmış cönkte Seyrânî'ye ait sekiz şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 131: Cönk. İstinsah Tarihi: 1282 (1864).

235x106 mm, 77 yapraklı, rika hat ile yazılmış, koyu kahverengi meşin ciltli olan cönkte Seyrânî'ye ait iki heceli bir aruzlu şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 135: Cönk.

170x115 mm, 92 varaklı, talik hat ile yazılmış cönk ciltsizdir. Seyrânî'ye ait 16 şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 136: Cönk. İstinsah Tarihi: 1297 (1878).

220x115 mm, 99 yapraklı, rika hat ile yazılmış cönk meşin kaplı bir cilt içindedir. Seyrânî'ye ait iki şiir kayıtlıdır.

06 Mil Yz. Cönk 139: Cönk. İstinsah Tarihi: 1267 (1849).

202x122 mm, 63 yapraklı, rika hat ile yazılmış cönk siyah meşin sırtlı, desenli kâğıt kaplı mukavva ciltlidir. Cönge Seyrânî'ye ait iki koşma kaydedilmiştir.

06 Mil Yz. Cönk 148: Cönk. Müstensih: Efkereli Ahmet Efendi. İstinsah Tarihi: 1318 (1899).

335x117mm, rika hat ile yazılmış olan cönk ciltsizdir. Baş ve son yaprakları eksiktir. Cönk çok yıpranmış olduğu için İlm-i Hikmet Destanı'nın baş kısmının bulunduğu sayfalar karışmıştır. Bu destan haricinde Seyrânî'ye ait bir de "Kalenderi" başlıklı şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 159: Cönk.-yıl: 1242 (1825)

245x165 mm, 26 varaklı, rika hat ile yazılmış ciltsiz cönkte Seyrânî'ye ait 17 şiir yer almaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 160: Cönk.

252x80 mm, 66 yapraklı, nezih ve rika hat ile yazılmış cönk ciltsizdir. Seyrânî'ye ait aruzlu tek şiir kaydedilmiştir.

06 Mil Yz. Cönk 168: Cönk.

230x103 mm, 76 yapraklı, talik ve rika hat ile yazılmış cönk siyah meşin ciltlidir. Seyrânî'ye ait 4 şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 169: Cönk.

220x105 mm, 27 yapraklı, rika hat ile yazılmış cönkte Seyrânî'ye ait heceli tek şiir bulunmaktadır. Cilt kapakları kopuktur.

06 Mil Yz. Cönk 171: Cönk.

205x105 mm, 104 varaklı, nesih hatla yazılmış cönkte Seyrânî'ye ait Deccal ve kıyametle ilgili tek metin bulunmaktadır. Bu şiir de ilk defa okunmuştur. Cönk ciltsizdir.

06 Mil Yz. Cönk 175: Cönk.

200x90 mm, 84 yapraklı, rika hat ile yazılmış, şirazesi dağılmış, kahverengi meşin, üst kapağı desenli kâğıt kaplı, alt kapağı kopmuş bir ciltte bulunan cönkte Seyrânî'ye ait tek şiir kayıtlıdır.

06 Mil Yz. Cönk 180: Cönk.

190x115 mm, 64 varaklı, rika hat ile yazılmış ciltsiz cönkte Seyrânî'ye ait bir şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 181: Cönk.

225x105 mm, 24 varaklı, nesih ve rika hat ile yazılmış, ciltsiz cönkte Seyrânî'ye ait heceli ve aruzlu toplam 8 şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 185: Cönk. İstinsah Tarihi: 1276 (1858).

210x115 mm, 179 varaklı, Zencirekli, geometrik desenli, koyu kahverengi meşin bir cilt içerisinde bulunan cönkte Seyrânî'ye ait Evliya Destanı olarak bilinen şiir kayıtlıdır.

06 Mil Yz. Cönk 201: Cönk.

210x120 mm, 72varaklı, nesih hatla yazılmış cönk Seyrânî'ye ait bir şiiri havidir.

06 Mil Yz. Cönk 236: Cönk.

165x110mm, 86 varaklı, nestalik hatla yazılmış, ebru kâğıt kaplı, mukavva ciltli cönkte Seyrânî'ye ait iki şiirin bulunduğu cönkteki şiirlerden biri C. 51'deki metinlere benzemektedir.

06 Mil Yz. Cönk 239: Cönk.

225x110 mm, 21 yapraklı, nestalik hatla yazılmış, karton ciltli cönkte Seyrânî'ye ait bir şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 283: Cönk.

200x88 mm, 14 varaklı, ebru kâğıt kaplı mukavva ciltli cönkte Seyrânî'ye ait dört koşma bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 285: Cönk. İstinsah Tarihi: 1263 (1846).

200x90 mm, 84 yapraklı, nestalik hatla yazılmış, kahverengi meşin ciltli yazmada Seyrânî'ye ait heceli bir şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. Cönk 296: Cönk. İstinsah Tarihi: 1293 (1875).

180x115 mm, 69 varaklı, nesih hatla yazılmış, kırmızı kâğıt kaplı ciltli cöngün sayfaları baştan ve sondan eksiktir. Seyrânî'ye ait iki koşma bulunmaktadır.

CU 4: Cönk 4 (California-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 12: Cönk 12 (California-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 15: Cönk 15 (California-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 29: Cönk 29 (California-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 30: Cönk 30 (California-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 40: Cönk 40 (California-Amerika Birleşik Devletleri).

İlhan Başgöz'ün kataloğunu hazırladığı bu koleksiyonda Seyrânî'ye ait çok sayıda şiir bulunmaktadır. CU 4'te 5, CU 12'de 3, CU15'te 3, CU 29'da 3, CU 30'da 1 ve CU40'ta 23 şiir, toplamda ise 45 şiir bulunmaktadır. Bunların büyük kısmı daha önceden yayımlanmış metinlerdir.

DR: Derviş Ruhullah, *Bektaşi Nefesleri Camii*, 1340, İstanbul, Kitabhane-yi Sudi.

Tek şiir bulunmaktadır.

DTCF: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, A 326 numaralı mecmua.

Bir şiir kayıtlıdır.

EP: Ethem Paksoy Özel Kütüphanesi'nden Derviş Osman'ın cöngü.

Cönkte 15 şiir bulunmaktadır. Bu şiirler daha önceden yayımlanmış olmakla birlikte, Derviş Osman'ın Seyrânî'nin müridi olması sebebiyle eser önemlidir.

06 Mil Yz FB 274/2: Hayriyye (Ebu'l-Hayr). Müellif: Nâbî (Yusuf Efendi [Ölüm Tarihi: 1124 (1712)]).

212x120, 145x70 mm, talik hatla yazılmış, soğuk baskı zencirekli açık kahverengi meşin ciltli, Fahri Bilge Koleksiyonu'nda yer alan mecmuada tek Seyrânî şiiri bulunmaktadır.

06 Mil Yz FB 423: Mecmua-i Eşâr.

170x120 mm, 148 varaklı, rika hatla yazılmış, Sırtı meşin, Ruma baskılı 1904 tarihli mukavva ciltlidir. Fahri Bilge Koleksiyonu'nda bulunan bu mecmuadaki yazı Fahri Bilge'nin el yazısına benzemektedir. Defterin ona ait olma ihtimali vardır. Ancak bazı kısımlardaki yazı stili ise başka birine ait gibidir. Defter muhtemelen başka birine aittir veya Fahri Bilge tarafından başkasına not alınması için verilmişdiği için birden fazla yazı tarzı bulunmaktadır. Bu mecmuada 59 şiir bulunmaktadır.

06 Mil Yz. FB 569: Divan. Müellif: Seyranî

190x133 mm, 51 yapraklı, Sırtı ve köşeleri yeşil pandizot, üstü desenli kâğıt kaplı mukavva ciltli, rikatarzıyla yazılmış, Fahri Bilge'ya ait olan bu defterde Seyrânî'ye ait birçok şiir bulunmaktadır. Fahri Bilge şiirleri kimden veya nereden aldığını belirtmemiştir. Bu defterdeki bazı şiirler ile HNO'daki bazı şiirler birbirine çok benzemektedir. İki araştırmacının da aynı kaynaktan yararlandığı düşünülebilir. Defterde 84 şiir vardır.

03 Gedik 13916: Cönk. Müstensih: Abdülhamid Hamdi. İstinsah Tarihi: 1318 (1899).

140 yapraklı cönkte Seyrânî'nin dört şiiri bulunmaktadır, birisi aruzludur.

06 Hk 411: Mecmua-i Eşâr ve Fevâid.

160x115 mm, 58 yapraklı, rika hatla yazılmış mecmuada Seyrânî'ye ait iki heceli şiir bulunmaktadır.

06 Hk 427: Mecmua-i Eşâr ve Fevâid. Müstensih: Seyid Alî. İstinsah Tarihi: 1270 (1852).

225x150 mm, 57 yapraklı, rika hatla yazılmış, kırmızı bez ciltli mecmuada Seyrânî'ye ait biri destan toplam 9 şiir bulunmaktadır.

06 Hk 4227: Mecmua-i Eşâr. Müstensih: Mahzar Fehmi. İstinsah Tarihi: 1351 (1931).

155x95 mm, 149 varaklı, rika hatla yazılmış, siyah pandizot kaplı mukavva ciltli mecmuada Seyrânî'ye ait bir şiir kaydedilmiştir.

RDC: Rasim Deniz'in Kütüphanesinden cönk

Bu cöngün numarası yoktur çünkü yaptığımız taramada bu cönge ulaşılamamıştır. Bundan dolayı Hasan Avni Yüksel'in yüksek lisans tezinde (Yüksel 1985) kullandığı metin esas alınmıştır.

RDC 4: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 4 numaralı cönk.

RDC 7: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 7 numaralı cönk.

RDC 15: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 15 numaralı cönk.

RDC 30: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 30 numaralı cönk.

RDHC: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi Hasan Cöngü. Bu cönk Sami cöngü olarak yanlış adlandırılmıştır. Rasim Bey daha sonra cöngün Hasan Ağa'ya ait olduğunu fark ederek adını değiştirmiştir.

Rasim Deniz'in şahsi kütüphanesinde bulunan bu defterlerde Seyrânî'ye ait şiirler bulunmaktadır. RDC 4'te 2, RDC 7'de 2, RDC 15'te 1, RDC 30'da 30 şiir bulunmaktadır.

YKY 1050: Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi y1050 numaralı cönk.

YKY 106-1: Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi y106-1 numaralı cönk.

Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'ndeki bu iki cönkte toplam 4 şiir bulunmaktadır.

1.4.2. Basılı Eserler

AÇ: Ali Çatak; *Bütün Yönleriyle Seyrânî*, Bayrak Yayımcılık Matbaacılık San. ve Ltd. Şti., ? 1992.

Çatak'ın eseri, sözlü kaynaklardan derlenen metinlerin hangi kaynaktan alındığının belirtilerek yayımlaması ve bazı türkülerin notalarına yer vermiş olması bakımından önemlidir. Eserde, toplam 276 şiir bulunmaktadır.

ASB: Hasan Avni Yüksel-Kadir Özdamarlar; *Türk Halk Şairleri Bibliyografyaları 11: Âşık Seyrânî Bibliyografyası (Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Şiirlerinden Örnekler)*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara 1991.

Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan eserin giriş kısmında şair hakkında kısaca bilgi verilmiştir (s. 7-8). Daha sonra şaire ait 14 şiir metni eserde yayımlanmıştır; ancak bunlar daha önceden yayımlanmış metinlerdir (s. 9-17). Şiir metinlerinin ardından küçük bir sözlük verilmiştir (s. 18-19). Çalışmada Seyrânî hakkında yazılmış kitap, makale, bildiri, ansiklopedi maddesi, gazete yazılarının künyeleri verilmiştir.

ATO: Çankırılı [Ahmet] Talat Onay; "Sazşairleri: Seyranî'nin Dokuz Koşması ile Bir Destanı", Türk Folklor Araştırmaları, 1956, C. 4, S. 81, s. 2291-2294.

Onay'ın makalesinde "Âşık Cöngü" adını verdiği defterlerden birinde Okay'ın eserinde bulunmayan dokuz koşma ve bir destan yayımlamıştır.

CÖ1: Cahit Öztelli; *Dertli-Seyrani – Hayatı, Sanatı, Şiirleri*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953.

Seyranî hakkında 1953'te yayımlanan bir diğer eser de Cahit Öztelli'ye aittir (Öztelli 1953). *Dertli-Seyrani- Hayatı, Sanatı, Şiirleri* adını taşıyan kitapta öncelikle Dertli'nin, daha sonra ise Seyranî'nin hayatı ve sanatı incelenmiştir (s. 11-21). Sanatı kısmında şiirlerinden örneklerle konu değerlendirilmiştir. İnceleme kısmından kısa bir bibliyografya verilmiştir (s. 22-23). Daha sonra sırasıyla Dertli ve Seyranî'nin şiirleri yer almaktadır (s. 68-122). Şiirler diğer çalışmalardan farklı olarak temalarına göre sınıflandırılmıştır: Lirik şiirler (s. 68-84), taşlamalar (s. 85-104), nefesler (s. 105-122). Toplam 66 şiirin yer aldığı eserde şiirler karışık sıralıdır.

Onay bu eseri Dertli kısmıyla ilgili olarak eleştirmiştir (Onay, 1954, 1006-1008). Bu eser üzerine Dizdaroğlu (Dizdaroğlu, 1954a, 1954b) ve Canbulat'ın tenkitleri

vardır ancak bu tenkitler Dertli kısmıyla ilgilidir. Yazar bu tenkitlere TFA'da cevap vermiştir (Öztelli, 1955).

CÖ2: Cahit Öztelli; "Seyranî'nin Yayımlanmamış Şiirleri", Türk Folklor Araştırmaları, C. 11, S. 221 (Aralık 1967), s. 4599-4601.

Öztelli, bir *İrşadname*'nin sonunda Seyrânî'ye ait ve *Sanihat-ı Seyrânî*'de (Ulusoy, 1340) bulunmayan 15 şiiri bu makalede yayımlamıştır.

EAÖ: Emir Ali Özçakır; *Develili Âşık Seyranî Hayatı-Sanatı-Menkıbeler-Şiirler*, Laçin Yayınları, Kayseri 2008.

Kitabın en önemli hususiyeti Seyrânî'ye dair anlatılan menkabevi olayların hangi kaynaktan alındığı veya tespit edildiği belirtilerek toplu hâlde yayımlanmış olmasıdır (s. 92-131). s. 131-183 arasında başka sanatçılar tarafından Seyrânî üzerine söylenmiş şiirler bulunmaktadır. 183-274. sayfalar arasında Seyrânî'nin 110 şiiri (6'sı aruzlu) karışık olarak yer almaktadır.

FRG: Faruk [Rıza] Güloğul; *Seyrani*, Sinan Matbaası, İstanbul 1941.

Güloğul tarafından yazılan halk kitabında Seyrânî'nin 30 şiiri art arda getirilmiş ve bu şiirler olay örgüsüyle birbirine bağlanmıştır. Bu hâliyle kitap telif bir halk hikâyesi görünümündedir.

GK: ?; *Seyranî*, Emek Basım Yayımevi (Güvercin Kitap, Şiir Serisi: 20), ? 1958(?).

Emek Basım Yayımevi tarafından yayımlanan *Seyranî* adlı eserin yazarı bilinmemektedir (? 1958(?)).[18] s. 2'de şairin hayatı hakkında çok kısa bilgi verilmiş, Köprülü'nün Seyrânî hakkındaki görüşleri aktarılmıştır. Eserde yer alan 15 şiire başlık verilmiştir. Eserde aruzlu şiir bulunmamaktadır.

HAK1: Hasan Ali Kasır; *Develili Seyrâni Hayatı-Sanatı-Şiirleri*, Acar Matbaacılık, İstanbul 1984.

[18] Eserin yazarı bilinmediği için Metinler kısmında GK olarak kısaltılmıştır.

Kasır tarafından hazırlanan kitap "Hayatı", "Düşüncesi", "Sanatı", "Hece Ölçüsüyle Şiirleri" ve "Aruz Ölçüsüyle Şiirleri" adlı beş ana bölümden oluşmaktadır. Kitaptaki konular Seyrânî'nin şiirlerinden örneklerle desteklenmiştir. Şiirler harf-i revisine göre harf harf gruplanarak sıralanmıştır. Heceli 247 (s. 75-245), aruzlu 59 (s. 249-311); toplam 306 şiir bu kitapta yayımlanmıştır. "Ekler" kısmında Seyrânî'ye atfedilen bir destan; Seyrânî'nin kızı Havva'nın, babasının arkasından söylediği iki, kızı Emine'nin de bir ağıt metni; Ali Çatak, Mustafa İslamoğlu, Mustafa Uygun'un Seyrânî üzerine söyledikleri birer şiir; yazarın kendisi tarafından Seyrânî hakkında yazılmış iki yazı bulunmaktadır (s. 315-334).

HAK2: Hasan Ali Kasır; *Seyrânî*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 1999.

Kasır'ın 1984'te yayımladığı kitapla aynı giriş kısmına sahiptir (Kasır 1999). Ancak bu eserde bir önceki eserde bulunmayan yeni şiirler vardır. Şiir sıralaması 1984'te yayımlanan eserindeki gibidir. Heceli 309; aruzlu 77 şiirin (toplam 386 şiir) bulunduğu eserde bir önceki kitaba göre farklılık heceli şiirlerin koşma-destan ve semai olarak iki başlıkta; aruzlu şiirlerin de gazel-semai-kalenderiler, bend ve kıtalar, şarkı, divanlar, muhammes, müseddes başlıklarına ayrılarak incelenmesidir. Bu eserde bir önceki kitapta bulunan ekler kısmı çıkarılmıştır.

HAK3: Hasan Ali Kasır; *Seyrânî*, Timaş Yayınları, İstanbul 2001.

Kasır tarafından yayımlanan bir başka Seyranî hakkındaki Timaş Yayınları'ndan çıkmıştır (Kasır 2001). *Seyrânî* adını taşıyan eser Kasır'ın daha önceki yayımlanmış eserlerine göre oldukça kısadır. Bu eserin diğer eserlerden farkı şiir kısmının yazar tarafından seçilmiş şiirlerden oluşmasıdır. 81 şiirin yer aldığı eserde şiirler ikinci kitapta olduğu gibi bölümlere ayrılarak yayımlanmıştır. 69 heceli, 11 aruzlu şiirin yer aldığı eserin önsözünü Hasan Ali Kasır'ın vefatından dolayı kızı Ayşegül Kasır Çalış yazmıştır.

HAY1: Hasan Avni Yüksel; "*Develi'li Âşık Seyrânî ve Şiirleri*", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985.

Seyrânî üzerine yapılmış şiir sayısı açısından en zengin eser Yüksel tarafından yapılan bu yüksek lisans tezidir. Şairin hayatı ve sanatı hakkında bilgi verildikten sonra şiirler sıralanmıştır. Şiirlerin çeşitlenmeleri karşılaştırılarak metinler örülmüştür. Bu çalışmada 659 şiir (494 heceyle, 137 aruzla) bulunmaktadır. Heceli kısım koşma ve destanlar ile semailer olarak iki kısma ayrılmıştır. Aruzlular ise divan, gazel, semai, kalenderi, şarkı ve terkib-i bent bölümlerine ayrılmıştır. Şiirler her iki ana bölümde de harf-i revisine göre sıralanmıştır. Şiirlerin alındığı kaynak dipnotta verilmiş ancak alınan kaynağın varak veya sayfa numarası verilmemiştir.

HAY2: Hasan Avni Yüksel; *Âşık Seyrânî "Hayatı ve Şiirleri"*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

Hasan Avni Yüksel'e ait olan *Âşık Seyrânî "Hayatı ve Şiirleri"*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları'nın Türk Büyükleri Dizisi'nin 32. kitabı olarak yayımlanmıştır. s. 31-176 arasında Seyrânî'nin şiirleri yer almaktadır. Yazar şiirlerini iki grupta incelemiştir: Heceli şiirleri: Bu grupta yer alan şiirler de koşma ve semai olarak iki kısma ayrılmıştır. Bu bölümde 94 koşma, 20 semai bulunmaktadır. Aruzlu şiirler ise divan (7), gazel (10), semai (4), kalenderi (3), şarkı (1) başlıklarıyla tasnif edilmiştir. Toplam 139 şirin bulunduğu eserde şiirler harf harf gruplanmadan harf-i revisine göre sıralanmıştır.

HAY-d: Hasan Avni Yüksel; "Seyrâni'nin Nasihat Destanı", *Türk Folkloru*, 1985, S. 72, s. 15.

Bu makalede "Nasihat Destanı"nın bir çeşitlenmesi yayımlanmıştır.

HAY-d1: Hasan Avni Yüksel; "Seyrânî'nin Yayınlanmamış Şiirleri-I", *Türk Folkloru*, 1986a, S. 72, s. 16-17.

HAY-d2: Hasan Avni Yüksel; "Seyrânî'nin Yayınlanmamış Şiirleri-II", *Türk Folkloru*, 1986b, S. 79, s. 26-27.

HAY-d3: Hasan Avni Yüksel; "Seyrânî'nin Yayınlanmamış Şiirleri-III", *Türk Folkloru*, 1986c, S. 82-83, s. 15.

HAY-d4: Hasan Avni Yüksel; "Seyrânî'nin Yayınlanmamış Şiirleri-IV", *Türk Folkloru*, 1986d, S. 89, s. 17-18.

Aralıklarla yayımlanan bu makalelerde Yüksel, tezinde okuduğu (Yüksel, 1985) metinlerden 25 şiir yayımlamıştır.

HNO: Haşim Nezihi Okay; *Develili (Everekli) Seyranî Hayatı ve Şiirleri*, Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1953.

Yazar *Sanihat* haricinde yararlandığı sözlü kaynaklara ve kendisine ellerinde bulunan cönk ve mecmuaları getiren kişilere de teşekkür etmiştir (s. 11-12). Ancak hangi şiirin hangi kaynaktan alındığına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Bu eserdeki bazı şiirler FB 569'daki şekillerle büyük benzerlik göstermektedir. Bunun sebebi Fahri Bilge ile Haşim Nezihi Bey'in aynı kaynaktan yararlanmaları olabilir. Başka bir ihtimal de bu araştırmacıların araştırmalarını yürütürken fikir ve malzeme alışverişi yapmalarıdır. Ancak Fahri Bilge yapısı itibarıyla titiz ve bibliyoman olmasından dolayı bu ihtimal düşüktür.

Okay, Seyranî'nin şiirlerini heceli ve aruzlu olarak iki gruba ayırmıştır. Her iki grubu da harf-i revisine göre tasnif etmiş ancak her bir harf grubunu tekrar sıralamamıştır. Eserde toplam heceli 220, aruzlu 57, toplamda ise 277 şiir bulunmaktadır.

Sanihat-ı Seyrânî'den sonra yayımlanan Latin harfli en kapsamlı kitaplardan biridir. Tıpkı Sanihat gibi kaynak olarak kullanılmıştır.

Hikmet Dizdaroğlu bu kitap için yazdığı tanıtmada Haşim Nezihi Bey'in şiirlerin büyük kısmını toplamış olmakla beraber bu şiirleri incelemediğini belirtmiş ve bunu tenkit etmiştir. Kitabın fihristinin olmaması ve şiirlerin şekil veya tür yönünden ayrı ayrı bölümlenmeyişi de eleştirilmiştir. Dizdaroğlu bazı şiirlerdeki hatalara da işaret etmiş, bu çalışmanın araştırmacılara zengin bir kaynak sunduğunu söylemiştir (Dizdaroğlu, 1953, 836). Onay, bu tenkide 1954'te yine *Türk Folklor Araştırmaları*'nda cevap vermiştir. Dizdaroğlu'nun almadığını söylediği şiirlerin kitapta olduğunu, sadece birini almadığını, onun da Seyrânî'ye ait olmadığını öğrendiği için dışarıda bıraktığını söylemiştir (Onay, 1954, 907-908).

Eseri tanıtan bir diğer yazı da Cevdet Canbulat tarafından yazılmıştır. Yazıda Okay'ın güzel bir çalışma yaptığından bahsedilmiş ve Seyrânî'nin şiirlerinden yola çıkarak birkaç değerlendirme yapmıştır (Canbulat, 1954, 915-916).

Çağlar da bu esere bir tanıtma yazmıştır. Aynı yazıda Dertli Divanı da tanıtılmıştır. Yazıda iki âşığa ait şiirlerden örnekler verilmiştir (Çağlar, 1955, 1097-1099).

MAÖ1: M. Âdil Özder; "Seyranî'nin Yaradılış Destanı", *Sivas Folkloru*, 1979, S. 78, s. 4-6.

MAÖ2: M. Âdil Özder; "Seyrani'nin Yaradılış Destanı-2", *Sivas Folkloru*, 1981, S. 39, s. 9-11.

Özder, makalesinde Osman Erdinç'te bulunan H. 1306 (1890) tarihli bir cönkteki "İlm-i Hikmet Destanı" olarak bilinen destanı iki parça hâlinde yayımlamıştır. Metnin Seyrânî'ye ait olması konusundaki tartışmalara da değinen Özder, metnin bazı parçalarının Develi'de derlenmesinden destanın Seyrânî'ye ait olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.

Mİ: Mustafa İslâmoğlu; *Seyrânî – Hayatı-Kişiliği-Sanatı-Şiirleri-*, Denge Yayınları, İstanbul 2002.

Yazar Seyrânî'nin şiirlerini üç bölüme ayırmıştır. İlk kısımda semailer (39) bulunmaktadır (s. 142-167). Ardında koşma ve destan gibi 11 heceli metinler (211) yer almaktadır (s. 168-297). Üçüncü bölümde ise Seyrânî'nin aruzlu şiirleri (60) yer almaktadır (s. 298-336). Şiirlerin hangi aruz kalıbıyla yazıldığı şiirlerin üzerinde verilmiştir. Eserde toplam 310 şiir bulunmaktadır. Eserde şiirlerin hangi kaynaklardan alındığı hakkında bilgi verilmemiştir.

MK: Mustafa Kalfaoğlu; *Seyrânî Seçme Şiirleri*, ? ?.

Kalfaoğlu tarafından hazırlanan kitapta s. 4'te Seyrânî hakkında kısaca bilgi verilmiş, s. 5-10 arasında şairin sanatçı kişiliği incelenmiştir. Sanatçı kişiliğinin değerlendirildiği kısımda "Seyrânî'nin Şiirlerinde Eleştiri ve Yergi" başlıklı bir alt bölüm bulunmaktadır. Burada şairin hicivleri ve eleştirilerini Seyrânî'nin şiirlerinden örneklerle değerlendirmiştir. s. 13-64 arasında ise Seyrânî'nin

şiirlerinden örnekler yer almaktadır. Heceli şiirler semai ve koşma-destan olarak ikiye ayrılmıştır ancak bunu gösteren bir işaret yoktur. Şiirler harf-i revisine göre sıralanmıştır. Eserde, 13 semai, 37 koşma-destan ve 2 de aruzlu şiir, toplam 52 metin bulunmaktadır.

MU: Muzaffer Uyguner; *Seyranî – Yaşamı-Sanatı-Şiirlerinden Seçmeler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991.

Muzaffer Uyguner'in Seyranî üzerine yaptığı çalışma ise *Seyranî –Yaşamı-Sanatı-Şiirlerinden Seçmeler-* adını taşımaktadır (Uyguner 1991). Bu eserde Seyranî'nin rüya görmesi ve hayatı hakkında bilgi verildikten sonra şiirleri muhteva ve şekil unsurlarına göre incelenmiştir (s. 9-51). Eserde şiirler ilk dörtlüğün ilk harfine göre sıralanmıştır. Ancak s. 55-137 arasında heceli şiirler, s. 137-142 arasında 8 aruzlu şiir yer almaktadır. Toplam 137 şiir bulunmaktadır.

OP: Osman Polat; *Aşık Seyrani Hayatı ve Şiirleri*, Ünal Matbaası, ? 1975.

Eserde öncelikle Seyranî'nin hayatı hakkında bilgi verilmiş ve adı etrafında oluşan anlatılardan bahsedilmiştir. Yazar bu bölümü yazarken *Sanihat*'tan yararlanmıştır (s. 3-5). Eserde 26 şiir bulunmaktadır. Şiirler harf-i revisine göre sıralanmıştır ancak bu sıra tam bir sıralama değildir çünkü her harf grubu karışıktır. Ayrıca Haşim Nezihi'nin eserindeki gibi harf grupları yarı ayrı belirtilmemiştir. Eserde aruzlu şiir örneği bulunmamaktadır (s. 10-32).

RBK: R. B. K.; *Aşık Seyrani*, Bozkurt Kitap ve Basımevi, İstanbul 1944.

Eserin iç kapağında 'Aşık Seyrani' başlığının altında "Bu kitabın sonunda ayrıca Ispartalı Seyranî'nin şiirlerinden bazı parçalar vardır" açıklaması yapılmıştır. Bu özelliğiyle diğer Seyrânî çalışmalarından ayrılmaktadır. R. B. K. tarafından hazırlanan eserin 3-4. sayfalarında Seyrânî'nin hayatı hakkında bilgi verilmiş, onun tenkitçiliği ve bu özelliği sebebiyle İstanbul'dan Develi'ye dönüşünden bahsedilmiştir. Yazar şairin halk arasında birçok şiirinin yaşadığını, kendisinin kitaba "tesbitine imkân" bulduklarını aldığını belirtmiştir (s. 4). 47 sayfa olan eserde 5. sayfadan itibaren şairlerin şiirleri yer almaktadır. s. 5-39 arasında "Kayserili Seyranî" başlığı altında Seyrânî'nin 39 heceli şiiri vardır. s. 40-47

arasında "İspartalı Seyranî Divanından Bazı Parçalar" başlığı altında Ispartalı Seyrânî'nin yeniçeriliğin kaldırılması (Vaka-yı Hayriye) üzerine söylediği meşhur destanı vardır. Bu kısımda başlığın aksine tek eser verilmiştir.

SS: Ahmed Hazım [Ulusoy]; *Sanihat-ı Seyrânî, Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhum Mehmed Seyrânî*, Matbaa-yı Millî, İstanbul 1340.

Seyranî üzerine yapılmış basılı çalışmalar genellikle şairin şiirlerinden seçilerek bir araya getirilen örneklerden oluşmaktadır. Bunlardan en bilineni ve ilki Ahmet Hazım Ulusoy'a ait olan *Sanihat-ı Seyranî*'dir (Ulusoy 1340 [1924]). Arap harfleriyle H. 1340'ta basılmış olan eserde şairin hayatı, adı etrafında oluşan anlatılar ve şaire ait 200 kadar şiir yer almaktadır. Eser Seyrânî hakkında yapılmış ilk kitap çalışması olması açısından oldukça önemlidir. Bu eserden sonra yayımlanan kitaplarda (bazılarının kaynakçalarında gösterilmese de) bu eser kaynak olarak kullanılmıştır.

Millî Matbaa'da basılan bu eser "Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhum Mehmed Seyrânî" alt başlıklıdır. Eser 206 sayfadan oluşmaktadır. Eserde toplam 204 şiir bulunmaktadır. Şiirler ilk başta ayaklarına göre elifba sırasıyla dizilmiş gibi görünse de sonradan bu diziliş karışmaktadır. Ayrıca heceli veya aruzlu şiirler ayrı ayrı değildir. Bu eser Kerim Türkmen tarafından Latin harfleriyle yayımlanmıştır ([Ulusoy], 2006).

Eser Köprülü tarafından (KMF, 1926) ve Halit Bayrı tarafından ([Bayrı], 1340) tanıtılmıştır. Köprülü, eserden yararlanarak Seyrânî hakkında kısaca bilgi vermiş, Hazım Bey'e şairi tanıtmasından ve eserlerini toplu olarak yayımlamasından dolayı teşekkür etmiştir. Son olarak da Ispartalı Seyrânî ile karıştırılmaması gerektiğini belirtir (KMF, 1926, 546). Bayrı ise daha uzun bir değerlendirme yayımlamıştır. Bu yazıda eserden kısaca bahsetmiş ancak yazının asıl konusunu Anadolu'daki şairlere halkın verdiği önem ve onları kutsileştirerek çok yüksek mevkilere taşımaları veya bu şekilde kabul etmeleri oluşturmaktadır ([Bayrı], 1340, 209-212).

TK: *Develi'li Âşık Seyrâni Hayatı ve Şiirleri*, 4. Seyrâni Tertip Komitesi Yayınları, ?

4. Seyrâni Tertip Komitesi Yayınları'ndan olan kitabın yazarı veya hazırlayanı belli değildir ancak Seyrânî'nin hayatının anlatıldığı girişin sonunda Kadir Özdamarlar'ın adı geçmektedir[19] (s. 9-12). Toplam 55 şiirin bulunduğu eserde sadece heceli metinler yer almaktadır.

YK: Yaşar Köksal; *Seyranî –Sikke Olmaz Bu Turada/Eremedim Bir Murada/Âşık Seyranî Burada/Ne Söylese Hakeyledi-*, Şevket Ünal Matbaası, ? 1960.

Şiirler ayak mısralarından birinde geçen bir kelime veya kelime grubuyla isimlendirilmiştir. Eserde 16 şiir ve bir kıta yer almaktadır. Eserde aruzlu şiir bulunmamaktadır.

YZ: Yusuf Ziya [Demirci]; *XIX Asır Halk Şairlerinden Seyrani*, Sühulet Kitaphanesi, ? 1933.

Yazar, eserine Seyrânî'nin sadece heceli şiirlerinden seçtiklerini aldığını da bu kısımda söylemiştir (s. 3-4). Eserde 29 şiir bulunmaktadır (s. 17-48). Eserde şiirlerin nereden alındığı belirtilmemiştir ancak eserdeki şiirler SS'nin Latin harflerine aktarılmışı gibidir. Birkaç şiirde kelime değişikliği yapılmıştır. Bu da muhtemelen okuyucunun anlaması için yapılmıştır. Kitaba alınan şiirler herhangi bir şekilde sıralamaya tabi tutulmamıştır.

[19] Eserin yazarı bilinmediği için Metinler kısmında TK olarak kısaltılmıştır.

2. SEYRÂNÎ VE SEYRÂNÎ OLGUSU HAKKINDA

2.1. HAYATI

Seyrânî'nin hayatı hakkında ilk bilgiler, Everekli Müftüzade Ahmet Hazım Bey[20] (Ulusoy)'e ait olan Sanihat-*ı Seyrânî* adlı eserde yer almaktadır. Müftüzade Ahmet Hazım Bey, Seyrânî'nin hemşehrisi olması ve 1883-1948 yılları arasında yaşamış olmasından dolayı Seyrânî'nin hayatı hakkında bilgi sahibi olduğuna hükmedilebilir. Seyrânî'nin hayatı hakkında söylenilenler bu esere dayandırılmıştır.

Bu esere göre Seyrânî'nin ilk adı Mehmet'tir. [21] Kitabın kapağında da alt başlık olarak "Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhum Mehmed Seyrânî" yazmaktadır. Ahmet Hazım Bey'in verdiği bilgilere göre Seyrânî, 1222 H (M. 1807/1808)'de Kayseri'nin bugünkü adı Develi olan Everek ilçesinin Oruza mahallesinde doğmuştur. Babası aynı mahallenin camisinde imamlık yapan Cafer Efendi'dir. Seyrânî iki sene medrese eğitimi gördükten sonra medreseden ayrılır. Bu tarihlerde nerelere gittiği ve neler okuduğu meçhuldür. Şair, Abdülmecit (1823-1861) devrinde (1839-1861) İstanbul'da bulunmuştur. Ahmet Hazım Bey hangi yıllar olduğuna veya ne kadar orada kaldığına işaret etmemiştir. Orada bulunduğu dönemde hicivleriyle bazı üst mevkilerde bulunan kişileri yerdiği için cezalandırılmak üzere aranırken bir hemşerisi aracılığıyla

---

[20] Ahmet Hazım Bey, 1883'te Develi'nin Abdulbaki mahallesinde doğmuştur. Babası İsmail Abdulbaki Efendi, annesi ise Ümmühani Hanım'dır. Mullaoğulları ailesine mensup olduğu ve öğretmenlik yaptığı için Lakabı Müftüzade Muallim Ahmet Hazım'dır. Abdulbaki Mahalle Mektebi ve Halasiye Medresesi'nde öğrenim görmüştür. 1909-1911 yılları arasında Filistin cephesinde askerliğini yapmıştır. Askerden döndükten sonra Develi Rüştiyesi'nde öğrenim hayatına devam etmiştir. Rüştiyenin ardından 1923 yılında Kayseri Lisesi'nde yapılan sınavla vekil öğretmenlik yapmaya hak kazanmıştır. 1924'te yine Kayseri Lisesi'nde yapılan meslek dersleri sınavına girerek başarılı olmuş ve asıl öğretmenlik diplomasını almıştır. Ahmet Hazım Bey, bu dönemde müftülük sınavını da kazanmış olmasına rağmen öğretmenliği tercih etmiştir. Kendisi evlenmemiş ancak bir kız, bir erkek çocuk evlat edinmiş ve onları büyütmüştür. Ahmet Hazım Bey 'Ulusoy' soyadını almıştır. 1948'de Develi'de vefat eden Ulusoy, Tirem Mezarlığı'na defnedilmiştir (Özdamarlar, 2008, 75-79).
Ulusoy'un en önemli özelliklerinden birisi Seyrânî'nin şiirlerini toplayarak *Sanihat-ı Seyrânî* adıyla yayımlamasıdır. Çalışmamızda Ahmet Hazım Bey'in bu eserine atıf yapılırken (Ulusoy, 1340) ifadesi kullanılacaktır.

[21] Kadir Özdamarlar *Develili Âşık Seyrânî Hayatı ve Şiirleri* adlı eserinde asıl adının Mehmet Tahir olduğunu ileri sürmüşse de (Özdamarlar, ?, 9) Çatak buna karşı çıkmış, Seyrânî'nin 'Tahir' kelimesini sıfat olarak kullandığını iddia etmiştir (Çatak, 1992, 7-8).

memleketine kaçırılır. H. 1283 (M. 1866/1867) yılının baharında vefat etmiştir. Şairin mezarı Everek'tedir. (Ulusoy, 1340, 3-12)

Seyrânî'nin hayatı hakkında Ulusoy'un eserinde bulunmayan fakat diğer kaynaklarda yer alan bilgiler de mevcuttur:

Kaynaklar Seyrânî'nin annesinin adının Emine olduğunda birleşmektedir (Yüksel, 1985, 8; Özdamarlar, ?, 9; Yüksel, 1987, 1; Çatak, 1992, 9; Uyguner, 1991, 9).

Hasan Avni Yüksel, Seyrânî'nin Cafer, Behçet ve Fatma adlı üç kardeşinin olduğunu söylemektedir (Yüksel, 1985, 8; Çatak, 1992, 9; Uyguner, 1991, 9; Özdamarlar, ?, 9). Mustafa İslamoğlu'nun eserinde ise Seyrânî'nin kendisinden büyük bir kardeşinin daha olduğu fakat başka kardeşinin bulunmadığı söylenmiştir (İslamoğlu, 2002, 16).

Şairin hangi yılda doğduğu hayatındaki netleştirilememiş en önemli hususlardan biridir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Ulusoy bu tarihi H. 1222 (M. 1807/1808) olarak vermiştir (Ulusoy, 1340, 6). Ancak bazı kaynaklar Seyrânî'nin Yaş Destanı'ndaki

Altmış beşte kemiklerim ezdirdin
Beni sübyanlara döndürdün felek

ifadesine dayanarak şairin doğum yılını M. 1800 olduğunu ileri sürmüştür. Hasan Ali Kasır, bir yaş destanının şairin yaşını ve doğum veya ölüm tarihini bulmada güvenilir bir kaynak olmayacağını söylemiştir. Çünkü yaş destanları şairlerin herhangi bir yaşta iken söylediği ve insanoğlunun çocukluktan ölüme (ki bu 100 veya 150 yaşına kadar sürebilir) kadarki geçirdiği evreleri anlatan bir eserdir. Bu hâliyle destanda geçen yaşların tamamının şair tarafından yaşandığını kabul etmek yanlış anlamalara yol açabilir. Kasır, Seyrânî'nin bu destanının yarım kaldığını, bundan dolayı da sağlam bir kaynak olarak kabul edilemeyeceğini ifade eder (Kasır, 1984, 12). Yaş destanlarının tarihî vesika özelliği taşımamasından dolayı bu ifadenin güvenilirliği tartışmalıdır.

Doğum tarihiyle ilgili bir başka görüş de Kadir Özdamarlar tarafından ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre Develi Cami-i Kebir'i M. 1730'da Bay Ali tarafından yaptırılmış, M. 1844'te ise tamir kitabesi yazılmıştır. Caminin tamir kitabesi Seyrânî tarafından yazılmıştır. Bundan dolayı Özdamarlar, Seyrânî'nin 1730 ve 1844 tarihlerini iyi bilmesi gerektiğini söylemiş ve Seyrânî'nin 1766 veya 1770 yıllarında doğmuş olabileceğini

iddia eder (Özdamarlar, 1978, 2). Hasan Ali Kasır bu öneriye de karşı çıkmış ve caminin yapılışının başkalarından da öğrenilebileceğini, dolayısıyla da doğum tarihiyle ilgili kesin bir yargıya varmamızı sağlamayacağını ifade etmiştir (Kasır, 1984, 13).

Özdamarlar, Seyrânî'nin doğum tarihini başka bir yayında ise 15 Safer 1203 (M. 1788) olarak göstermiştir (Özdamarlar, ?, 9). Özdamarlar, 2010 yılı Seyrânî şenlikleri kapsamında sunduğu bildirisinde Seyrânî'nin babası Cafer Efendi'ye ait olduğu söylenen bir notta "Bin iki yüz üç senesi mâh-ı safer[ül]hayrın on [altıncı] günü oğlum Mehmet Tahir dünyaya geldi. Cenab-ı Bari ism-i pâki hürmetine hayırlı ömür [ile muammer] ve tûl-i ömr ihsan eyleye. Amin 1788" yazısından hareketle Seyrânî'nin H. 1203 (M. 1788/1789) yılında doğduğunu ifade etmiştir.[22]

Doğum tarihiyle ilgili bu tartışmalar sürmektedir ancak birçok kaynakta şairin doğum yılı 1800 olarak gösterilmektedir (Çatak, 1992, 9; Kasır, 1984, 13; Kalfaoğlu, ?, 3; Yüksel, 1987, 1; Kasır, 2001, 15; İslamoğlu, 2002, 16).

Şairin kaç yılında doğduğu hakkındaki görüşler çeşitlilik göstermekle beraber, şairin medreseye başlama tarihi ile bağlantılı olarak doğum tarihi yeniden düşünülmelidir. Özdamarlar Halasiye Medresesi'nin 1820 yılında II. Mahmut döneminde açıldığını ifade eder (Özdamarlar, 2007, 20). Bu bilginin doğru olduğu kabul edilirse, Seyrânî'nin 1800'den önce doğması hâlinde medresede eğitim görmek için oldukça yaşlı olacağı ortaya çıkacaktır. Bizce Hazım Ulusoy'un verdiği tarih doğru veya doğruya en yakın tarihtir.

Şairin Develi Halasiye Medresesi'nde iki yıl eğitim gördükten sonra ayrılmış olması da kaynakların hemen tamamında yer almaktadır.[23] Seyrânî'nin eğitimini yarım bırakmasını Ulusoy medreselerin "rutubetli, (…) basık ve kasvetli" olması sebebiyle Seyrânî'nin burayı "nefretle terk" ettiğini söylemiştir (Ulusoy, 1340, 7). Mustafa İslamoğlu ise medreseyi tamamlayamamasını âşıklık yeteneğini kazanmasını ve mahlasını almasını sağlayan rüyayı görmüş olmasına bağlamaktadır (İslamoğlu, 2002, 16).

[22] İddialarla ilgili fotoğraflar Kadir Özdamarlar tarafından bize verilmiştir. Bk.: Ek 14.
[23] Sadece Ali Çatak, Seyrânî'nin ilköğrenimini 14 yaşına kadar babası Cafer Efendi'den aldığını ve eğitimini tamamladığını ifade eder. Çatak'a göre Seyrânî, 15 yaşında rüya görerek âşıklık yeteneği kazanmıştır (Çatak, 1992, 9).

Seyrânî'nin badeli âşık[24] olduğu da Seyrânî hakkında kabul görmüş bilgilerden bir diğeridir. Kaynaklarda Seyrânî'nin mahlas aldığı bu rüya hakkında, ana çatısı aynı olmakla birlikte detaylarda farklılaşan bilgiler verilmektedir. Seyrânî hakkında ilk bilgileri veren Ulusoy bu olayı şöyle anlatmıştır:

> "*Bir yaz mevsiminin mehtaplı bir gecesinde mahalle mescidinin imamı bulunan pederinin kapısı vurulur. Ve 'cemaat dışarıda kaldı. Sabah namazının vakti geçer' gibi sesler yükselir. Pederi yatağından telaşlı bir şekilde fırlar.*
> *O zaman on beş yaşında bulunan oğlu 'Mehmet'i camiyi açmak ve kandilleri yakmakla tavzif eder. Çocuk mescidi açar. Fakat kandilleri yanmış bulur.*
> *Donuk ve ölgün ışıklar saçan kandillerin şua-yı raşedarı [titreyen] altında muntazam saflar bağlayan yeşil kavuklu, ak sakallı, iri gövdeli mehip kıyafetli, nurlu simalı cemaat görür. Bu acayip ve mehip kıyafetlerin manzara-yı umumiyesi karşısında titrer, korkar, düşer, bayılır ve günlerce ortadan kaybolur.*
> *Yavrusunun böyle esrarengiz bir şekilde gaybubetinden dolayı validesi ağlar. Çırpınır. Nihayet bir hafta sonra Mehmetlikten Seyrânî mahlaslı şairliğe istihale eden oğlunu baygın bir hâlde kendi bağlarında bulur.*" (Ulusoy, 1340, 3-4).

Ulusoy'dan sonra Seyrânî hakkında yapılan çalışmaların hepsinde Seyrânî'nin âşıklık yeteneğini kazanması ve mahlas alması yaşanan bu olaya bağlanmıştır. İslamoğlu da mahlas alışını aynı rüya ile açıklamıştır. Hatta Seyrânî mahlasının anlamını "bilinmeyen âlemlerin seyyahı" olarak açıklamıştır (İslamoğlu, 2002, 16). Uyguner'in aktardığı rivayete göre ise şairin karşılaştığı kalabalık namaz kılmaktadır (Uyguner, 1991, 9-10).

Develili Müftü Abdullah Develioğlu'nun babası Süleyman Efendi'den alınan rivayette ise Seyrânî'nin camiye gitmesi babasının hastalanmasına bağlanmıştır: Babası rahatsız olduğu için oğluna caminin anahtarını verir ve camiye gidip namazı kıldırmasını söyler. Seyrânî de sabah oldu zannederek gece vakti camiye gelir ve camiyi açık, kandilleri yakılmış bulur. İçeride bulunan, tanımadığı nur yüzlü kişilere imamlık yapıp dışarı çıkar. Bu kişiler Seyrânî'ye gezmeyi teklif eder. Elbiz bağlarına üzüm yemeye giderler. Mevsim kış ve etraf kar olmasına rağmen orada üzüm yerler. Oradan Bağdat'a İmam-ı Azam'ı ziyarete giderler. Dönüşte tekrar Elbiz bağlarına dönerek, üzüm yedikten sonra ayrılırlar. Seyrânî de evine döner ve güzel şiirler söylemeye başlar (Özdamarlar, 1978, 1). İki anlatıda da Seyrânî mahlasının nasıl alındığı hakkında net bir bilgi olmamakla

[24] Âşıklık yeteneğini rüyasında pir elinden bade içerek kazanan âşıklara badeli âşık denir. Bu konuyla ilgili ayrıca bk. çalışmada 1.1. Âşık Tarzı Şiir Geleneği; 1.3. Tanımlar.

birlikte, dinleyici/okuyucuya Seyrânî mahlasının Seyrânî'nin ortadan kaybolup farklı bir yerde bulunması ile ilgili olduğu yani 'seyir' hâlinde olduğu için bu mahlası aldığı hissettirilmiştir.

Görüldüğü gibi metindeki olağanüstü unsurlar artmış, tayy-i mekân ve zaman motifi daha belirgin bir hâle gelmiştir. İlk anlatıda Seyrânî'nin bağlara nasıl gittiği meçhul iken, ikinci anlatıda bağlara ve Bağdat'a "nur yüzlü kimselerle" gidiş söz konusudur.

İkinci anlatıda olaylar kışın yaşanmasına rağmen olaylar esnasında yaz mevsiminin meyvesi olan üzüm yenmiştir. Bu da anlatının olağanüstü nitelik kazanmasını sağlamıştır. Dikkat edilirse ikinci metinde, ilk anlatıya göre daha fazla olağanüstü özellikler bulunmaktadır. Bu da rüyanın değişim geçirmeye başladığını gösterir.

Rüya motifinde zaman içerisinde yaşanan bir diğer değişim ise Seyrânî'nin rüyayı gördüğü mevsim hakkındadır. İlk rivayette yani Ulusoy tarafından aktarılan rivayette mevsim yazdır, hava açıktır. Ondan sonra anlatılan rivayette ise rüyanın görüldüğü mevsim kıştır.

Seyrânî'nin gördüğü rüya ve mahlas almasıyla ilgili bir başka anlatı da Âşık Ali Çatak tarafından aktarılmıştır:

Cafer Efendi ayın ışığını sabah oldu zannederek Mehmet'i camiyi açarak cemaati içeri alması için gönderir. Mehmet camiye vardığında kapıyı açık ve kandilleri de yakılmış bulur. İçeride "iki saf hâlinde namaz kılan yeşil sarıklı, nurânî yüzlü, ak sakallı, iri yapılı insanların namaz kıldıklarına" bakar ve safta boş olan yere namaza durur. Namazın bitmesinden sonra dua edilir ve cemaatten biri Mehmet'e "yaklaş oğul yaklaş" diyerek yanına çağırır. Mehmet selam vererek oturur. Pir ona bir kadeh uzatır. Mehmet dünyevi bade olduğu zannıyla kadehi almak istemeyince pir "iç oğul iç dostun elinden dost şarabını ki hidayete eriş" der. Mehmet badeyi içince pir ona "sen de aşkın deryasına yüz yüzebildiğin kadar" der ve cemaat camiden çıkar. Seyrânî anahtarı eve bırakıp İlibe tarafına giden bu şahıslara yetişmek üzere koşar ama onları bulamaz. Bitkin ve perişan bir hâlde Bileç'teki bağlarına gelir ve yatar. Sabah annesi bağa gelince "Mehmed'im buraları seyrana mı geldin SEYRANİ'm" deyince gaipten bir ses annesinin söylediği mahlasla çalıp söylemesini ister (Çatak, 1992, 9-10).

Görüldüğü gibi her üç rüyada da Mehmet camiye gider ve camiyi açık bulur. Yine her üç rüyada da caminin içinde nur yüzlü insanlar vardır. Sonraki rivayetlerde bu cemaatin namaz kıldığı da metinlerde yer almaktadır. İlk rüyada Seyrânî bu kişilerle hiç konuşamadan bayıldığı hâlde ikinci rivayette cemaat ona "gidelim" demiş ve Elbiz ile Bağdat'a gitmişler, Elbiz'de üzüm yemişlerdir. Üçüncü rüyada ise cemaatten birinin Seyrânî ile doğrudan iletişime geçtiği ve ona bade ikram ettiği görülmektedir. Dikkat edilecek olursa rüya gittikçe daha olağanüstü ve girift/çok halkalı hâle gelmektedir. Seyrânî'nin ilk rüyada hiçbir şey yiyip içmeden bahsi geçen nur yüzlü kişilerle hiç konuşmadan âşıklık yeteneği kazanmasına karşılık, ikinci rüyada üzüm yedikten sonra ve üçüncü rüyada "aşk badesi" içtikten sonra âşıklık yeteneği kazanması oldukça dikkat çekicidir. İkinci rüyada badenin yerini şarabın hammaddesi olan üzümün alması ve üzümün bu nur yüzlü kişilerle birlikte yenmesi bade motifinin İslamileştirilmesi şeklinde de düşünülebilir.

Bu açıdan anlatılan rüyalardan en farklı olanı Çatak tarafından rivayet edilen rüyadır. Bu rüyada pir doğrudan aşk badesini ikram eder ve bu badenin beşeri aşka değil ilahi aşka ulaşmayı sağlayacağını söyler. Çatak'ın aktardığı rüya örneğinde de sunulan badenin ilahi aşka götüreceğinin söylenmesi yine bu motifin İslamileştirilmesiyle ilişkilendirilebilir. Ayrıca Seyrânî'nin yaşadığı sürede içki içmesi hususuna da "o Hak aşkını buldu" göndermesi yapılarak karşı bir duruş sergilendiğini düşündürmektedir.

Çatak tarafından aktarılan rivayet bade içilmesi ve mahlasın Seyrânî'ye söylenmesi açısından âşık tarzı şiir geleneğimizde yer alan rüya motifinin hemen bütün unsurlarını taşımaktadır.

Seyrânî'nin mahlas almasıyla ilgili bir diğer anlatı da 17.01.2009 tarihinde Develi'de yaptığımız derlemeler esnasında Alaaddin Oben (Âşık Güzinî) tarafından anlatılmıştır:

Mehmet küçükken, bir kış sabahı, cemaat namaz vaktinin geçtiğini söyleyerek acele etmesi için Cafer Efendi'nin evinin kapısını yumruklar. Baba Cafer Efendi, Mehmet'i camiye cemaati içeri almak üzere gönderir. Mehmet camiye vardığında cemaati göremez ancak kapı açıktır ve caminin ışıkları yanıktır. Loş camiye giren Mehmet içeride namaz kılan, yeşil elbiseli, beyaz kalpaklı 40 kadar kişinin bulunduğunu görür. Bu kişiler iri yapılıdır ve ayaktadırlar. Mehmet de onlara uyarak sabah namazını kılar ve

cemaatin önünde yer alan ve onların lideri olan daha iri bir kişi döner ve Mehmet'e "Hoşgeldiniz yavrucuğum hoş geldin, sefalar getirdin. İnşaallah içimizden biri de sizsiniz. İnşaallah bizimle olacaksınız yavrucuğum" der ve Mehmet'i uzaklara gidecekleri için anne ve babasından helallik almaya yollar. Mehmet o heyecanla telaşlı bir şekilde camiden çıkar. Eve gidip onlara durumu anlatıp camiye geri döner ancak camide kimseyi bulamaz. Yalın ayak oradan oraya koşar. Develi'nin dışına çıkar. Birkaç gün geçer, Mehmet'ten haber alınamayınca aramaya koyulurlar. Bir rivayete göre Kalaltı (Kalealtı) bağlarında, bir rivayete göre Çakılarası, bir rivayete göre Güzelce bağlarından birinde olan kendi bağlarından birinde yerde yüz üstü yatarken bulunur. Babası Mehmet'i bulunca "Oğulcuğum buraya seyran etmeye mi geldin" der. Böylece Seyrânî mahlasını almıştır. Eve getirirler. O zamanın akıl danışılan kişilerinden biri Mehmet'in bir odaya koyulmasını, ısınması için yanına mangal konmasını ve elinde *Kur'an-ı Kerim* olan birinin de onu beklemesini söyler. *Kur'an-ı Kerim* okuyan kişi bir ara uykuya dalar. Bu esnada Mehmet uyanır. Etrafına bakınca yanında *Kur'an-ı Kerim* başında uyuklayan bir kişi, diğer tarafında da ateşi görür. Mangal üzerindeki maşayı alır ve saz gibi çalmaya çalışır. Bu arada *Kur'an* okuyan kişi uyanır. "Eyvah, o uyandığında *Kur'an*'ı eline tutuşturaydım" der. Olay babasına haber verilir. O da "Eğer eline Kur'an verilseydi büyük âlim olurdu. Galiba saz çalacak, âşık olacak" der. Böylece Seyrânî saz çalmaya başlar.

Son rüyaya baktığımızda metnin iyice genişlediği görülmekte, Seyrânî'nin nasıl saz çalmaya başladığı mevzuu açıklanmaya çalışılmaktadır. İkinci anlatıda olduğu gibi burada da cemaatteki kişiler namaz kılmaktadır ve onu "bir yere" gitmeye davet ederler. Ancak bu anlatıda Seyrânî onlara yetişemez. Fakat metinde Seyrânî pir ile üçüncü anlatıda olduğu gibi iletişime geçmiştir. Bu anlatıda Seyrânî'ye bade sunulmaz ancak, onun da "kendilerinden olduğu ve öyle olacağı" söylenir. Bunu bir temenni/dua olarak da kabul edebiliriz. Pir, Seyrânî'nin erenlerden olduğuna/olacağına işaret etmiştir. Derlenmiş olan bu son anlatının diğer metinlerden en önemli farkı baygın hâlde eve getirilen Seyrânî'nin, evde uyanması esnasında meydana gelen olaylardır. Odaya Kur'an-ı Kerim okuyan birinin bırakılması, Seyrânî'nin uyanınca mangal maşasını çalmaya çalışması ve olayların akabinde eline Kur'an verilse büyük âlim olacağının söylenmesi oldukça önemlidir.

Hazım Ulusoy'un rivayet ettiği metin ile en son derlenen metni karşılaştırdığımızda metin çizgisinde Sünni İslam'ın etkisinin fazlalaştığı açıkça ortadadır. Bunun kanaatimizce en önemli sebebi Seyrânî'nin yaşadığı dönemdeki muhalif çizgisi ve içki içmesidir. Anlatıdaki İslami unsurlar arttırılarak Seyrânî'nin hayatının ileriki dönemlerinde saz çalması ve içki içmesi hususları dengelenmeye çalışılmakta gibidir. Böylece şair, halkın gözünde Hak âşıklığı mertebesine yükseltilmiş, yaptıklarının hoş görülmesi gerektiği çünkü onun, erenlerden olduğu ima edilmiştir. Bir diğer önemli etken ise Seyrânî'nin Bektaşi tarikatı mensuplarınca yüceltilip benimsenerek tarikatın içindeki önemli şairlerden biri olarak görmeleri olabilir. Develi ve çevresinde benimsenmiş olan Seyrânî, yöre halkı tarafından Sünni bir çizgide görülmüş ve kabul edilmiştir. Anlatılan son iki metinde Hak aşkı ve Kur'an-ı Kerim'in vurgulanması bu anlamda dikkate değerdir.

Seyrânî'nin mahlasını aldıktan sonra ve İstanbul'a gitmeden önceki dönemde evlendiği rivayet edilmektedir. Evlenme tarihi ve yaşı kesin olarak bilinmemekle birlikte, Ali Çatak, onun 19 yaşında evlendirildiğini iddia etmiştir. Ali Çatak'a göre Develi'nin yardımsever ağaları onu evlendirmeye karar verir ve durumu Cafer Efendi'ye söyler. Cafer Efendi'nin bu meseleye olumlu bakmasıyla, ağalar kendi aralarında görev dağılımı yapar. Arap Ali adlı ağa kendisine düşen bir top meydani alma görevini ağırdan alıp, salıdan salıya erteleyince Seyrânî:

> "Bir kuş geldi kondu çalıya
> Bizim düğün kaldı yevmül salıya
> Allah iş düşürme Arap Ali'ye
> O da sattı bizi bir meydaniye" (Çatak, 1992, 10-11)

dörtlüğünü söylemiştir.

Seyrânî'nin kiminle evlendiği hakkında da bilgi bulunmamaktadır. Seyrânî'nin altı çocuğu olur: Seyfullah, Nasrullah, Emine, Fatma, Zeliha ve Havva. Seyrânî'nin soy ağacını Ali Çatak, Kültür Bakanlığı Arşivi'nde NE 1992.0002 numaralı eserde göstermiştir. Aynı soy ağacı Çatak'ın *Bütün Yönleriyle Seyrânî* adlı eserinde de bulunmaktadır (Çatak, 1992, 480). Bu soy ağacında da görüleceği gibi Seyrânî'nin oğullarından gelen nesli hakkında bilgi bulunmamaktadır. Develi'de Seyrânî'nin

akrabalarından olan Tahir Sungur ile yaptığımız görüşmede bu şecerenin son hâli hakkında bilgi aldık. Ağaca tarafımızdan eklenen isimlerin altı çizilmiştir. [25]

Günümüzde yaşayanlardan, ailenin kızlar tarafından büyük kısmı Niğde ve Ürgüp civarına yerleşmiştir. Sungur'un belirttiğine göre, âşığın kendi oğullarından sonraki nesil, Seyrânî ve onunla ilgili hadiselerle ilgilenmemiştir. Oğlu Seyfullah'tan gelen nesil Develi'de ikamet etmektedir. Kızı Fatma'dan gelen nesil de Develi'de ikamet etmektedir.

Seyrânî'nin rüyayı görerek mahlasını almasından sonra ünü yayılmıştır. Şairin ünü yayılmaya başladıktan sonra İstanbul'a gittiği kaynaklar tarafından söylenmektedir. Şairin İstanbul'a hangi tarihte gittiği veya hangi tarihte İstanbul'dan döndüğü bilinmemekle birlikte, Sultan Abdülmecit döneminde (1839-1861) İstanbul'da bulunduğu bilinmektedir. Seyrânî'nin İstanbul'da ne kadar kaldığı hakkında resmî bir kayıt yoktur ancak, sözlü kaynaklardan İbrahim Yıldız Seyrânî'nin İstanbul'da yedi yıl kaldığını rivayet etmiştir. Bazı yazılı kaynaklar da sözlü kaynaklardan yola çıkarak buna eserlerinde yer vermiştir. Bu görüşte Haşim Nezihi Okay tarafından yayımlanmış olan "İstanbul" (233) ayaklı şiirin etkisi olabilir.

Yüksel'in rivayet ettiği kaynaklara göre Seyrânî İstanbul'a saz şairi olarak gitmeden önce 1820'li yıllarda Balkanlarda askerlik yapmıştır. Oradan memleketine dönüşte 1830'lu yıllarda İstanbul'a uğramış ve orada Köprülü Medresesi'nde öğrenim görmüştür. Burada hat sanatı ve nakkaşlığı öğrenen Seyrânî üç veya yedi yıl kalarak memleketine dönmüştür (Yüksel, 1985, 8-9).

Ali Çatak ise Seyrânî'nin 1828'de askerliğini bitirerek Develi'ye geldikten dört yıl sonra âşık toplantılarına katılmak için İstanbul'a gittiğini iddia eder (Çatak, 1992, 11).

Ancak her iki iddia da Ulusoy'un Sultan Abdülmecit döneminde İstanbul'da bulunduğu bilgisiyle çelişmektedir. Bu çelişki, sözlü kaynakların olay tarihlerini yanlış hatırlamalarıyla ilgili olabilir. İslamoğlu ise Ulusoy'un verdiği bilgilere sadık kalarak Seyrânî'nin 1840'lı yıllarda İstanbul'a gittiğinden bahsetmiştir. Kaynakların hiçbirinde Seyrânî'nin İstanbul'da ne işle meşgul olduğu hakkında bilgi yoktur. Ancak Seyrânî'nin

[25] Bk.: Ek 2.

bir âşık olması ve o dönemde İstanbul'da âşık ve semai kahvehanelerin çoğalmasıyla birlikte âşıkların kıymetinin arttığı düşünülecek olursa Seyrânî'nin kendi mesleği olan âşıklıkla geçimini sağladığı kabul edilebilir. Osman Cemal Kaygılı'nın verdiği bilgilere göre, bu kahvehanelerde özellikle Seyrânî, Dertli gibi o dönemin en yetkin isimlerinden olan şairlerin şiirleri çok yaygındır (Kaygılı, 2007, 37). O dönemde şairin kendisini ispat etmiş şairlerden biri olarak kabul edilmesi muhakkak ki ona bir gelir kapısı açıyordu. Çatak tarafından rivayet edilen, şairin İstanbul'a giderken başından geçtiği rivayet edilen muamma çözme ve yeni muamma sorması[26], bunların karşılığında da para alması âşıklıkla geçimi kazandığını destekler mahiyettedir (Çatak, 1992, 12).

Sözlü kaynaklar, bu dönemde Seyrânî'nin padişahın karşısında sanatını icra ettiğini aktarmaktadır. Yine bu dönemde Seyrânî'nin atışmalara katıldığı, askı muammaları indirdiği ve diğer âşıkları muammalarıyla bunalttığı da anlatılan rivayetler arasındadır (Çatak, 1992, 11-13).

Daha önce de belirtildiği gibi Seyrânî'nin İstanbul'da ne kadar kaldığı ve İstanbul'dan hangi tarihte ayrıldığı hakkında resmî bilgi elde bulunmamaktadır. Bu dönemde Seyrânî âşık atışmalarının haricinde dönemin olumsuz olaylarını, iyi gitmeyen devlet işlerini, yeteneksiz devlet görevlilerini ve ahlak açısından zayıf düşen toplumu yermeye devam etmiştir. Onun eleştirilerinden üst mevkilerdeki kişilerin de nasibini alması onun cezalandırılmak istenmesine yol açmıştır. Burada karşımıza yine sözlü kaynaklar çıkmaktadır. Sözlü kaynaklara göre Seyrânî'nin cezalandırılacağını öğrenen nüfuzlu hemşerileri onu İstanbul'dan kaçırmıştır. Yüksel, Seyrânî'ye yardım eden kişilerin Maviş Ağa, Ali Celalettin Efendi ve Develizade Kasım Paşa[27] olduğunu söylemiştir (Yüksel, 1985, 10). Özdamarlar ise Ali Celalettin Efendi'nin yerine Kayserili Ahmet Paşa'nın[28] adını vermiştir (Özdamarlar, ?, 10). Sözlü kaynakta ise bu kişilerin isimleri Hacı Maviş Ağa ve Develioğlu Ahmet Ağa'dır (İbrahim Yıldız).

[26] Bk. çalışmada 1.3. Tanımlar.
[27] Yaptığımız kaynak taramalarında bu isimler hakkında bilgiye rastlanmamıştır.
[28] Ahmet Paşa 1816'da Develi'nin Pusatlı köyünde doğmuştur. Okuma yazması çok az olan (veya hiç olmayan) birisidir ancak cesareti, soğukkanlılığı ve becerisi ile bahriye eri olarak girdiği Osmanlı Donanması'nda kaptan-ı derya vekilliğine kadar yükselmiştir. Osmanlı'nın birçok şehrinde görev almıştır. 1877'de Tuna valiliğine atanmıştır. 1878'de İstanbul'da vefat etmiştir (Uzunçarşılı, 1943, 524-527).

Seyrânî'nin İstanbul'dan ayrıldıktan sonra nereye gittiği hakkında kaynaklarda ihtilaf bulunmaktadır. Ulusoy, Seyrânî'nin İstanbul'dan kaçırıldığını söylemekle birlikte nereye götürüldüğü veya gittiğinden bahsetmemiştir. Ali Çatak ise onun Halep'e giden bir kervan ile Halep'e kaçırıldığını söylemiştir. Çatak, Seyrânî'nin kaçışına yardım eden kişilerin ismini vermemiş ancak orada Halep Kadısı Ali Cemalettin Efendi'nin karşıladığını, ona Kasım Paşa'dan gelen mektupta saraydaki Develililerin sürüldüğünü, bundan dolayı Paşa'nın da Bağdat valiliğine atandığını söyler. Durumu öğrenen Seyrânî, dört ay kaldığı Halep'ten Bağdat'a geçer (Çatak, 1992, 18-24).

Çatak'ın aktardığına göre Seyrânî Bağdat'a gelince Kadirilik'e ilgi duymuştur (Çatak, 1992, 18-20). İslamoğlu ise Seyrânî'nin Halep'te bir müddet saklanmış olabileceğini ifade eder (İslamoğlu, 2002, 18). Uyguner, Şam, Halep, Bağdat ve Mısır'ı da gezdiğini ve Adana üzerinden Kayseri'ye geldiğini söyler (Uyguner, 1991, 13). Yüksel, Şam hariç diğer beldeleri dolaştığını iddia eder (Yüksel, 1985, 10). Özdamarlar, Seyrânî'nin Şam, Bağdat ve Halep'i gezerek, Halep'te adı bilinmeyen bir Kadirî şeyhinden el aldığını ileri sürmüştür (Özdamarlar, ?, 11).

Uyguner onun İstanbul'dan gidişiyle ilgili farklı bir rivayet aktarır: Seyrânî sarayda asılan muammayı çözdükten sonra padişah tarafından kürkle ödüllendirilir. Saraydan çıkan Seyrânî dilenciye kürkünü verir. Bu durum saraya iletilir ve padişaha bir saygısızlık addedilir. Bundan dolayı padişah yakalanmasını emreder. Maviş Ağa da onu Develi'ye kaçırtır (Uyguner, 1991, 12).

Alaaddin Oben, Seyrânî'nin padişah yakınından geçerken "Balık baştan kokar bunu bilmemek/Seyrânî gafilin ahmaklığından" şiirini okuduğu için padişah tarafından cezalandırılmak üzereyken İstanbul'dan kaçırıldığını söylemiştir.[29]

Seyrânî'nin Develi'ye hangi tarihte döndüğü de bilinmemektedir. Ancak kaynaklar onun döndükten sonra Develi'den ayrılmadığında birleşmektedir. Şairin Develi'ye gelişinden ölümüne kadar yoksul bir hayat yaşadığı da bütün kaynaklarda ifade edilmektedir.

[29] Ahmet Hazım Bey *Sanihat-ı Seyrânî* adlı eserinde bu şiirin yazılma sebebini Tanzimat Fermanı'nda adalet sistemiyle ilgili yapılan yenileştirmelerle bağlantılandırmıştır. Eski sistemin artık yozlaşmış olmasının şair tarafından bu şiir vasıtasıyla tenkit edildiği ifade edilmiştir (Ulusoy, 1340, 120-121).

Seyrânî'nin ölüm tarihiyle ilgili görüş farklılıkları bulunmamaktadır. 1866 yılının baharında vefat ettiği bilgisi kabul görmüştür. Çatak, dişçi İbrahim Avcı'nın not defterinden aldığı kayda dayanarak ölüm tarihinin 14 Mayıs 1866 olduğunu ileri sürmüştür (Çatak, 1992, 24).

Âşık Ali Çatak, Seyrânî'nin öleceği günü bilerek Kayseri kadısı olan müridi Kara Kadı'ya gelerek "sabahleyin benim bayramım var mutlaka gel" dediğini aktarmıştır (Çatak, 1992, 24).

Seyrânî'nin mezarının yeri hakkında çeşitli iddialar mevcuttur. Bu iddialardan birisi Ahmet Hazım Ulusoy'un eserinde de yer almaktadır: İddiaya göre Seyrânî, eski Develi mezarlığının üzerine yapılan okulun (ki bu okul günümüzde de faaliyetine aynı yerde devam eden Develi Lisesi'dir) güneydoğu ucunda metfundur. Uyguner de mezarın Develi Lisesi'nin bahçesinde, lise binası ile pansiyon binasının arasında bir yerde olduğunu, mezarlık kaldırılırken yine bahçenin içindeki beton bir mezara kemikleri alındığını ifade eder (Uyguner, 1991, 14). Ancak Develi Lisesi müdürü İsmail Bakır[30] ile yaptığımız görüşmede kendisinin bu söylentinin doğruluğunu araştırmak amacıyla okul bahçesinde kazı yaptırdığını fakat bir mezara rastlanmadığını ifade etmiştir.

Seyrânî'nin mezarı hakkında bir diğer iddia ise onun Tirem Mezarlığı'na nakledilecekken bulunamaması hakkındadır. Özçakır'ın aktardığı rivayete göre Develi Lisesi'nin civarında defnedilmiş olan Seyrânî'nin mezarı, mezarlıkta medfun diğer kişilerle birlikte Tirem Mezarlığı'na nakledilmek üzere açılır. Rivayete göre Seyrânî'nin cesedi hiç bozulmamıştır. Durumu gören kişiler, mezarı hemen kapatırlar. Nakil işlemlerini hızlandırırlar. Ancak mezarı tekrar açtıklarında cesedi yerinde bulamazlar (Özçakır, 2008, 128-129).

Haşim Nezihi Okay ise mezarlıktaki tüm kemiklerle beraber Seyrânî'nin de Tirem Mezarlığı'na nakledildiğini ifade eder (Okay, 1953, 8). Seyrânî'nin gerçek bir mezarının bulunamamış olması sebebiyle Develi Belediyesi şair için bir anıt mezar yaptırmıştır.[31]

[30] Şu anda Develi Anadolu Lisesi'nde müdürlük yapmaktadır.
[31] Bk.: Ek 9.

Seyrânî'nin mezarının açılıp kapatılması ve cesedin bu süreçte kaybolması hususuyla ilgili anlatılan metinler daha geç döneme aittir. Bu anlatı Seyrânî adı etrafında oluşan 'olağanüstü kimlik' anlatılarıyla bağlantılı kabul edilebilir. Halk arasında Seyrânî'nin cesedinin kaybolması onun erenlerden olduğunu destekler mahiyette bir olay olarak görülmektedir. Bu da Seyrânî ile ilgili kabullerin, halk arasında sünnî gelenek doğrultusunda yeniden şekillendirildiğine işaret etmektedir. Halk onun ermişlik mertebesine yakın olduğunu düşünmüş ve bu anlatının doğru olduğu yaygın olarak kabul görmüştür. Olayların yakın dönemde geçmesi, geleneğin yeniden şekillenme sürecinde etkin olmuştur. Seyrânî'nin Hak âşığı olduğu görüşü bu anlatıyla da desteklenmiştir. Yakın dönemde bu baskın kimlik (Hak âşıklığı), önceki muhalif kimliğin önüne geçmeye başlamıştır.

Ahmet Hazım Ulusoy'un eserinden yola çıkılarak edinilen bu bilgiler Seyrânî hakkında kesin bilgiler olarak kabul görmüş ve birçok kaynakta (birçoğunda bilgilerin alındığı kaynak gösterilmeden) tekrar edilmiştir. Ancak görüldüğü üzere şairin hayatı hakkındaki birçok önemli nokta, hakkındaki malumat söylentilerle çoğaltılmış/büyütülmüş veya doldurulmuştur. Bundaki en önemli sebebin dönemle ilgili yazılı kaynağın az olmasıdır. Ayrıca yörede Seyrânî'nin yörenin temsilcisi gibi düşünülmesi Seyrânî'nin hayatındaki boşlukların halkın olmasını istediği şekilde doldurulmasına sebebiyet vermiştir.

2.2. ÖĞRENİMİ

Seyrânî'nin öğrenimi ile ilgili bilgiler, tıpkı hayatıyla ilgili bilgilerde olduğu gibi eksik veya sözlü kaynaklardaki rivayetlere dayanmaktadır.

Seyrânî'nin ilk öğrenimini Develi'deki Halasiye Medresesi'nde gördüğü rivayeti oldukça yaygın bir kabuldür. Uyguner'in verdiği bilgiye göre bu medresede iki yıl öğrenim gören Seyrânî, buradan icazet almadan ayrılmıştır (Uyguner, 1991, 9). Bu medreseden neden ayrıldığıyla ilgili resmî bir kayıt yoktur. Ulusoy, şairin bu medreseden ayrılış sebebini Seyrânî'nin medreselerin rutubetli, kasvetli havasına uyum sağlayamamış olmasına (Ulusoy, 1340, 7); İslamoğlu ise rüya görerek âşıklık yeteneği kazanmış olmasına bağlamıştır (İslamoğlu, 2002, 16).

Ali Çatak ise Seyrânî'nin ilk öğrenimini babası Cafer Efendi'den aldığını ifade eder (Çatak, 1992, 9). İslamoğlu da, Seyrânî'nin babasından eğitim aldığını söylemiş ancak bundan sonra iki yıl Halasiye Medresesi'ne devam ettiğini aktarmıştır (İslamoğlu, 2002, 16). Kadir Özdamarlar, bu medresenin 1820 yılında II. Mahmut döneminde yapıldığını 1935'te ise yıkılıp yerinin bostan yapıldığını söylemiştir (Özdamarlar, 2007, 20). Ahmet Gürlek bu medresenin Develi'de Venk olarak bilinen yerde olduğunu, demir parmaklıklı kapısı olan yerin ortasında bir avlu ve havuz bulunduğunu belirtir. Bu avlunun etrafında her birinin içinde 2 ila 4 çocuğun kaldığı 24 odanın bulunduğu medresede odalardan biri mescit olarak kullanılmıştır. Medresenin adının Halasiye yani 'kurtuluş' olmasının sebebi medresede okuyan çocukların askere alınmamasından dolayı onların 'kurtulmuş' sayılmaları ile ilgilidir (Gürlek, 1975, 72).

Seyrânî'nin öğrenim gördüğü ileri sürülen bir diğer medrese de Köprülü Medresesi'dir. İstanbul Çemberlitaş'ta bulunan bu medrese Köprülü Külliyesi'nin bir parçasıdır.[32] Medrese günümüzde Kubbealtı Vakfı tarafından kullanılmaktadır.[33] "1865'te çıkan Hocapaşa yangınından sonra o dönemde daralmış olan yol genişletilmek için Köprülü Medresesi, Çemberlitaş Hamamı gibi bazı yerlerin bir bölümü kesilmiştir".[34] Medresenin bugünkü adresi Peyhane Sokağı, No. 3, Çemberlitaş'tır.

Seyrânî'nin bu medresede hangi yıllarda öğrenim gördüğü bilinmemektedir. Yüksel, bu medresede Seyrânî'nin hat sanatı ve nakkaşlığı öğrendiğini aktarmıştır (Yüksel, 1985, 8). Seyrânî'nin bu medreseden icazet alıp almadığı meçhuldür.

2.3. ŞİİR SÖYLEMEYE VE ÂŞIK OLARAK KABUL GÖRMEYE BAŞLAMASI

Sözlü kültürlerde bir bilgi veya deneyimin aktarımı 'söz'e dayanmaktadır. "Çıraklık (…), dinleme, dinleneni tekrarlama, atalarsözlerine ve bunları yeniden tertiplemeye hâkim olma veya kalıplaşmış deyişler oluşturma, ortak geçmişe tek vücut olarak bakıp

[32] http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF4329F0A36BFEFBCD209A85B5E49F32C4 -25.09.2010

[33] "1661 yılında Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa tarafından yaptırılmıştır. Medrese odaları revaklı bir avlunun etrâfında L şeklinde sıralanmıştır. Yapıda bugün 9'u tam, 1'i yarım olmak üzere 10 oda bulunmaktadır. 1984 yılında Kubbealtı'na [Vakfı'na] tahsis edilmiş medrese" bakım ve onarımdan geçirilmiştir." http://www.kubbealti.org.tr/DesktopDefault.aspx?tabid=70 -25.09.2010

[34] Hasan Kuruyazıcı, "Galata'nın Unutulmuş Mimarları", http://www.obmuze.com/2006/metin_1506.asp - 25.09.2010

katılma" yöntemleri ile sözlü kültür dairesi içerisinde bilginin aktarımı yapılır (Ong, 1999, 21).

Usta olan kişi aktaracağı bilgiyi çırak olan veya bu işin taliplisi olan kişiye 'söz'ü kullanarak aktarır. Türk sözlü geleneğinin bir parçası olan âşıklıkta da bu gelenek yani âşık olmayı isteyen kişinin çırak olarak usta bir âşık tarafından yetiştirilmesi en önemli süreçlerden biridir.

Usta, saza ve söze yetenekli bir genci yetiştirmeye başlar. Yetiştirmeden kasıt çırağın saz ve söz meclislerine sokulması, âşığın, yanında çırağı olduğu hâlde sanatını icra etmesidir. Çırak bir âşığın yanında gezip, diğer âşıkların da bulunduğu saz ve söz meclislerine girerek irticalen ve usta malı söylemenin inceliklerini öğrenir: Kaya'nın verdiği bilgilere göre âşık olmak isteyen kişi usta tarafından yetiştirilirken yani ustasının yanında saz ve söz meclislerinde bulunarak dinleme, yeniden tertiplemeye hâkim olma, atasözlerini uygun bir şekilde kullanma, kalıplaşmış deyişler oluşturma ve bunları uygun yerlerde kullanabilmeyi görerek ve duyarak öğrenir, bunları tekrarlayarak veya bunları tekrar tekrar duyarak pekiştirir. Usta âşık, çırağın yetiştiğine inandığında ona mahlasını ve âşık olarak çalıp söyleme iznini verir. Ustasının izniyle çalıp söylemeye başlayan âşık, katıldığı meclislerde önce ustasının adını anar ve ona ait eserleri söyler. Çırak, eğitimi süresince ustasının çalıp söyleme tarzını, tavrını, üslubunu takip edip öğrendiği için ustasının bu özellikleri çırakta da devam eder. Böylece âşığın arkasından onun gibi söyleme geleneği oluşur. Zaman içerisinde bu gelenek bir kola dönüşür. Bu kollara âşık kolları denilir (Kaya, 2000, 13-14). Dertli, Şenlik, Sümmanî, Ruhsatî kendi adlarına âşık kolları olan usta şairlerdir (Kaya, 2000, 20-23).

Geleneğe dâhil olmak isteyen ve bu konuda yetenekli olan bazı âşık adayları çıraklık yapmadan da bu mesleğe girebilir ve ustalaştıktan sonra çırak yetiştirmeyebilir. Seyrânî de çırak yetiştirmemiş âşıklardandır. Seyrânî hakkında yapılan çalışmalarda şairin, bir ustadan el almadan yani bir ustanın tedrisinden geçmeden bu mesleğe katıldığı belirtilmektedir. Seyrânî, âşık olduktan sonra çırak yetiştirmemiştir. Başka bir deyişle Seyrânî'ye bağlı bir âşık kolu bulunmamaktadır.

Türk saz şiiri geleneğinde icracı olan veya olacak kişinin bu yeteneği kazanması için rüya görmesi ve/veya bade içmesi gerektiği hakkında daha önce bilgi verilmişti.[35]

Seyrânî hakkında ilk bilgileri veren kaynak olan Ulusoy, Seyrânî'nin rüya gördüğünü ve bu olaydan sonra şiir söylemeye başladığını ifade etmiştir. Ulusoy tarafından rivayet edilen rüya metni kısaca şöyledir: Bir yaz gecesi mahalle mescidinin imamı Cafer Efendi'nin kapısı sabah namazını geciktirdiği için mahalle sakinleri tarafından dövülür. Cafer Efendi aceleyle hazırlanırken oğlu Mehmet'i camiyi açmak üzere gönderir. Mehmet mescide ulaştığında mescidin kapısı açıktır ve kandiller yakılmıştır. Ayrıca cami boş değildir: İçeride yeşil kavuklu, ak sakallı, iri gövdeli, heybetli kıyafetli, nur simalı muntazam saflar hâlinde duran cemaat vardır. Mehmet korkarak düşer, bayılır, günlerce ortadan kaybolur. Kayboluşundan bir hafta sonra Mehmet'i artık şairlik yeteneği kazanmış ve Seyrânî kimliğine dönüşmüş bir hâlde kendi bağlarında annesi tarafından bulunur (Ulusoy, 1340, 3-4).

Seyrânî'nin gördüğü rüya/yaşadığı olay vaka çatısı olarak aynı kalmakla birlikte zaman içerisinde sözlü gelenek içerisinde gelişip zenginleşmiştir. *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi* adlı eserinde Umay Günay Seyrânî'nin gördüğü rüyayı tahlil etmiştir.[36] (Günay, 1999, 221-226).

Günay bu rüyayı dört ana başlık hâlinde değerlendirmiştir:

1. Hazırlık Devresi:

a) Çocukluk ve gençlik çağının şartları: Bu kısımda Seyrânî'nin medreseyi tamamlayamamış olmasına işaret edilmiştir.

b) Karşılaşılan maddi ve manevi bir sıkıntı: Seyrânî'nin gece yarısı aniden uyandırılarak camiye gönderilmesi burada sıkıntıyı oluşturmaktadır. Seyrânî'nin o anda telaşlı, korkmuş ve/veya heyecanlı bir hâlde ve gece vakti cami gibi toplumda kutsal olduğu için hem yüceltilen hem de çekinilen bir mekâna gönderilmiştir. Bu da sıkıntının temelini oluşturmuştur.

[35] Bk.: 1.1. Âşık Tarzı Şiir Geleneği
[36] Günay, bu tahlilde Haşim Nezihi Okay'ın eserinde anlatılan rivayetten yararlandığını belirtmiştir ki bu metin Ahmet Hazım Ulusoy tarafından aktarılan ilk rüya metnidir.

c) Bir sıkıntı veya dilekle kutsal sayılan bir yerde uykuya dalış: Günay, camiye gönderilmiş olan Mehmet'in uyuması değil "aksine aniden uyandırılması hali"nin olduğuna işaret etmektedir. Başka bir deyişle Seyrânî'nin klasik rüya motifindeki gibi kaybolması veya uyumasına sebep olan şey anlatıda belirgin değildir. Günay bunun bir gencin gece vakti tek başına camiye gönderilmesinden doğan korku veya heyecanla ilişkili olabileceğini söylemiştir (Günay, 1999, 221).

2. Rüya:

a) Kutsal kişilerle kutsal sayılan bir yerde karşılaşma: Günay, rüyada anlatılan yeşil kavuklu, ak sakallı, iri gövdeli saflar hâlinde duran nur yüzlü cemaatin bu hususla ilgili olduğuna işaret eder. Bu başlık altında yer alan "pir elinden bade içme", "sevgilinin kendini veya resmiyle karşılaşma", "kahramanın âşık olabilmesi için gerekli bilgiler pirler tarafından öğretilir" ve "mahlas verilir" başlıkları hakkında bilgi bulunmadığı söylenmiştir (Günay, 1999, 222).

3. Uyanış:

Kahramanın bir süre baygın yatması, "ehl-i dil" birisi tarafından çalınan sazın sesiyle uyanması motifi anlatıda net değildir. Mehmet baygın hâlde bulunur. Uyandığında "bir tuhaftır. Hak âşığı mertebesine eriştiği anlaşılır." (Günay, 1999, 222).

4. İlk Deyiş:

Seyrânî'nin gördüğü rüyadan sonra ilk olarak hangi deyişi söylediği bilinmemektedir ancak, şiir içinde geçen ifadelere dayanarak Günay bu deyişin aşağıdaki şiir olabileceğini söylemiştir:[37]

"*Bu gece uykuda gördüm bir ma'nâ*
Ne ben yorabildim ne de yoran var
Erenler bir nişan dikmiş meydana
Ne ben vurabildim ne de vuran var

Aktı bir şehre gönlümün nehri
Bir kış bâran oldu Huda'nın kahrı
Altüst olmuş diye gezdim o şehri
Ne kimse üşümüş ne de buyan var

[37] Şiirin Ulusoy, 1340'ta "Rüya" başlıklı olması bu görüşü destekler niteliktedir.

Bülbül olur güle binbir müsemmâ
Marifet değildir ilm-i muamma
Seyrânî'yim benim derdim çok ammâ
Ne ben derdim derim ne de soran var" (Günay, 1999, 222)[38]

Daha önce de belirttiğimiz gibi Seyrânî'nin gördüğü söylenen rüya zaman içinde dilden dile aktarılırken genişleyip zenginleşmiştir. Bu anlatılarda en sonuncu olan Alaaddin Oben'den derlenen metni Günay'ın tahlil metoduyla (Günay, 1999, 221-222) yeniden değerlendireceğiz:

1. Hazırlık Devresi:

a) Çocukluk ve gençlik çağının şartları: Mehmet medreseyi tamamla/ya/mamıştır. Ancak iki yıl boyunca burada eğitim görmüştür. Ayrıca babasının imam olması dolayısıyla da babasından dinî bilgileri öğrenmiştir.

b) Karşılaşılan maddi ve manevi bir sıkıntı: Kaynaklarda Mehmet'in o döneme kadar neler yaşadığı hakkında net bilgiler yoktur. Medreseyi bırakması başkalarının etkisiyle mi olmuştur, kendisi medreseye devam edememekle ilgili pişmanlık veya üzüntü duymakta mıdır, anlatılarda yer alan Hak âşığı olma hâliyle bağlantılı olarak, Mehmet'in de dinî anlamda daha yüksek mertebelere erişme isteği nedir gibi soruların cevapları meçhuldür. Bunların haricinde şairin saz çalmaya rüyayı görmesinden sonra başlamasından yola çıkarak Mehmet'in içinde saz çalmak/deyiş söylemekle ilgili bir istek olması ve bunu dışarıya vuramamış olması ihtimalini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu soruların cevapları bilinmediği için görünen dış sıkıntıyı incelememiz gerekmektedir.

Mehmet henüz küçüktür. Gece yarısında duyulan ani seslerle tek başına apar topar camiye gönderilir. Seyrânî'nin kışın, soğuk ve karanlıkta tek başına kutsal bir mekâna gönderilmesi onu korkutmuş olabilir. Ayrıca duyulan sesler ve vaktin gece olması onu telaşlandırmış olabilir. Mehmet'in camiye vardığında cami kapısı ve ışıklarını açık bulması da onu korkutmuş ve heyecanlandırmış olabilir.

[38] Metinler kısmında bu şiir "Ne kendim ḳurarım ne de ḳuran var" (400) ayaklıdır. Metinler kısmındaki şiir bu şiirden bir hane daha fazladır. Bu şiir haricinde "Ben mey-i vaḥdeti gözinden içdim" (264) ayaklı şiir de Ulusoy, 1340'ta geçmektedir ve bade motifine atıflar vardır.

c) Bir sıkıntı veya dilekle kutsal sayılan bir yerde uykuya dalış: Mehmet'in ne gibi dileklerle camiye gittiği derlenen anlatıda da bulunmamaktadır. Bir önceki maddede sıralanmış olan cevapsız sorulardan, eğitimini bırakması, Hak âşığı olmak istemesi gibi dileklerinin olabileceği düşünülebilir.

Mehmet'in uykuya dalış rivayetleri ilk metinden sonra çeşitlenmiştir: İkinci anlatıda bayılma veya uykuya dalma hâli yoktur. Mehmet nur yüzlü kimselerden ayrıldıktan sonra evine döner ve şiir söylemeye başlar (Özdamarlar, 1978, 1).

Üçüncü metinde ise bayılma/uykuya dalma "rüya"nın sonundadır.

Derlediğimiz metinde de bayılma/uykuya dalma pir elinden bade içtikten sonradır. Çünkü anlatılan rivayetlerde Mehmet'in Seyrânî olması uyanık iken gerçekleşmiş, ardından da Mehmet bayılmıştır.

Mehmet'in uykuya daldığı/bayıldığı mekânın cami olması da oldukça önemlidir.

2. Rüya:

a) Kutsal kişilerle kutsal sayılan bir yerde karşılaşma: Mehmet'in nur yüzlü, iri yapılı kimselerle camide karşılaşması metinlerin tamamında ortak bir motiftir. O vakitte kapalı olması gereken caminin açık ve aydınlık olması metinlerin hepsinde ortaktır. Burada Uyguner, Özdamarlar, Çatak ve Oben tarafından aktarılan rivayetlerde bu cemaat ile birlikte Mehmet'in de namaz kıldığı görülmektedir (Uyguner, 1991, 9-10; Özdamarlar, 1978, 1; Çatak, 1992, 9-10; Oben).

b) Pir elinden bade içme: Bu unsur metne sonradan dâhil olmuştur. İlk metinde herhangi bir şey yenilip içilmemiştir. Özdamarlar tarafından rivayet edilen metinde ise Mehmet bu kişilerle birlikte Elbiz bağlarında mevsim kış olmasına rağmen üzüm yer. Burada yenilen meyvenin üzüm olması dikkat çekicidir. Üzümün, badenin hammaddesi olması, motifin İslamileştirilmesiyle ilgisi olabilir.

Çatak tarafından rivayet edilen üçüncü metinde ise bade doğrudan pir elinden Mehmet'e verilmiş ve bunun Hak aşkı için olduğu, dünyevi badeden farklı olduğu söylenmiştir (Çatak, 1992, 9-10).

Alaaddin Oben'den derlenen son metinde ise herhangi bir şey yenilip içilmemiştir.

c) Sevgilinin kendisi veya resmi ile karşılaşma: Bu konuda bilgi yoktur ancak, Çatak tarafından aktarılan metinde badenin Hak aşkı için olduğunun vurgulanması ve diğer bütün anlatılarda Seyrânî'nin Hak aşığı olarak görülmesi dikkate değerdir.

d) Kahramanın âşık olabilmesi için gerekli bilgiler pirler tarafından öğretilir: Pirler ile iletişime geçme ilk anlatıda (Ulusoy, 1340, 3-4) olmamasına rağmen, sonraki metinlerde karşımıza çıkan bir özelliktir. Bu konuşmalarda da âşıklık üzerine bilgi verilmez. Ancak Mehmet'in Çatak'ın anlattığı rivayette doğrudan, Özdamarlar'ın anlattığı rivayette ise dolaylı olarak Hak âşığı olacağı söylenmiştir. Alaaddin Oben tarafından anlatılan metinde ise (Oben bu kişilerin kırklar olarak bilinen erenler olabileceğini yaptığımız görüşmede belirtmiştir) "aramıza hoşgeldiniz" ve "İnşaallah bizdensiniz" denilerek Mehmet'in artık erenlerin arasında girdiği ima edilmiştir.

e) Mahlas verilir: Mahlas verilmesi motifi Ulusoy ve Özdamarlar'ın aktardığı metinlerde bulunmamaktadır.

Ali Çatak'ın anlattığı metinde pirlerden ayrılan Mehmet bulununca, ayılan Mehmet'e annesinin "Mehmed'im buraları seyrana mı geldin, Seyrânî'm" dediğinde gaipten gelen bir ses ona mahlasının bu olduğunu ve onu kullanmasını söyler. Mehmet bu şekilde Seyrânî olmuştur.

Alaaddin Oben tarafından aktarılan anlatı da ise Mehmet'in bulunmasından sonra Mehmet henüz ayılmamışken babası "oğulcuğum buraya seyran etmeye mi geldin" şeklinde hitap eder ve mahlası Seyrânî olur. Bu rivayette mahlasın kimin tarafından verildiği net değildir, ancak babasının hitabıyla ilişkilendirilmiştir.

3. Uyanış:

Seyrânî, Özdamarlar'ın aktardığı metin haricinde baygın kalmış ve üzerinden birkaç gün geçtikten sonra bulunmuştur. Günay, âşığın saz sesiyle kendine gelmesi unsurundan bahsetmiştir. Ancak bu unsur Çatak, Ulusoy ve Özdamarlar'ın aktardığı metinlerde hiç yer almazken, Oben'in anlattığı metinde de farklı bir görünümde karşımıza çıkmaktadır.

Özdamarlar'ın aktardığı metinde Seyrânî bayılmadığı/uykuya dalmadığı için uykuya dalmadığı için uyanma kısmı bu anlatıda eksiktir.

Çatak ve Ulusoy'un aktardığı metinlerde ise şairin bulunup evine getirildiği, kendisinin ayıldığı ifade edilmiştir.

Oben'in anlattığı metin bu açıdan diğerlerinden oldukça farklıdır. Buna göre Mehmet bir kış günü kaybolduğu ve birkaç gün boyunca da bulunamadığı için oldukça üşümüştür. Sıcak bir odaya alınır ve hâlden anlayan birisi onun başında *Kur'an-ı Kerim* okunmasını söyler. *Kur'an-ı Kerim* okuyan kişinin uyukladığı bir sırada uyanan Seyrânî mangal maşasını saz gibi kullanmaya çalışır. Uyanan kişi ise Seyrânî'nin eline *Kur'an-ı Kerim* verse onun âlim olacağını söyler.

Burada kişinin olağanüstü bir tecrübe yaşadığının 'hâlden anlayan' bir kişi tarafından fark edilmiş olması ve başında *Kur'an-ı Kerim* okutması oldukça dikkat çekici unsurlardır. Özellikle saz sesinin, yerini *Kur'an*'a bırakması anlatının İslamileştirildiğine işaret eder niteliktedir. Yalnız Seyrânî'nin uyandığında *Kur'an* okunmuyor oluşu tam bir değişimin yani 'saz'dan '*Kur'an*'a geçişin henüz tamamlanmadığı izlenimini uyandırmaktadır. Seyrânî'nin yörede efsanevi bir kişiliğe dönüşmeye başladığı düşünüldüğünde rüya motifinin de zaman içerisinde yeniden yorumlanabileceği ve değişip dönüşebileceği söylenebilir.

4. İlk Deyiş:

Umay Günay'ın da belirttiği gibi şairin uyandığında ilk hangi deyişi söylediği hakkında bir bilgi yoktur. Yörede yaptığımız derlemelerde bu şiirin bilinmediği/unutulduğu kaynaklar tarafından dile getirilmiştir.

Günay, yukarıda kaydettiğimiz şiiri ilk deyişi olarak kabul edilebileceğini söylemiştir. Bu şiirde şair gece bir rüya görmesinden, erenlerin bir meydanda toplanmasından, üşümek ve buymaktan[39] bahsetmesinden[40] ve derdinin çok olmasına rağmen kimsenin ona sormamasından bahsetmiştir. Özdamarlar'ın rivayetinde İmam-ı Azam'ı da ziyarete

[39] Buymak: 1. Çok üşümek; 2. Soğuktan donarak ölmek (*Türkçe Sözlük*, 205, 331).
[40] Ulusoy, 1340 haricindeki kaynaklarda rüyanın kışın görüldüğü ifade edilmiştir.

gitmesini de göz önünde tutarsak ikinci hanedeki bir şehrin gezilmesinden bahsedilmesi daha manidardır.

Şair bir şehrin alt üst olmasından sonra şehri gezmiştir. Bu imaj içteki sanatkâr ruhun dışarı çıkarılması ve şairin kendi kendini keşfetmesine işaret ediyor olabilir. Başka bir deyişle gezilen şehir, şairin kendi "vücudunun şehri" olabilir. Şairin bu rüyadan sonra sanatkâr olması ve yeni kimliğiyle ortaya çıkması bu görüşü desteklemektedir.

Seyrânî bu olaydan sonra âşıklık yeteneği kazanmış ve çevre tarafından da bu kimliği ile bilinmiştir. Şair yaşadığı dönemde saz çalması sebebiyle çok hoş görülmemiştir. Mahir Çimen tarafından H. Ahmet İslamoğlu ile yapılan röportajda İslamoğlu, yaşlıların Seyrânî saz çalmasaydı üzerine yapılmış olan okulu harap edeceğini söylediklerini aktarır (Çimen, 1982, 46). İslamoğlu, yörede dinî kimliği öne çıkmış ve halk tarafından oldukça sevilen, sözü dinlenen biridir. İslamoğlu'nun bu ifadesinden yola çıkarsak, Seyrânî'yi onun da 'üstün' bir kişi olarak gördüğü, yorumladığı ve aktardığına şahit olmaktayız. Ancak onun 'ermiş' olması saz çalması sebebiyle olumsuz olarak etkilenmiştir. Burada 'ermiş' kimliği saz çalmanın olumsuz etkilediğine işaret edilmekle birlikte, içki içme hususuna değinilmemiş olması dikkat çekicidir.

Mehmet bu olaydan sonra Seyrânî olmuştur. Rüya anlatılarında Seyrânî'ye bu mahlasın verilmesi anne veya babası ile ilişkilendirilmiştir. Emir Ali Özçakır ile yaptığımız görüşmede o bu görüşlere katılmaz. Özçakır, Develi'nin geniş bir ova olmasından dolayı eskiden göçerevli aşiretlerin buraya konduklarından, ova büyük ve güzel olduğundan dolayı da buraya "Seyran" (gezilecek, dolaşılacak yer anlamında olmalı) dendiğini belirtir. Bundan dolayı Mehmet de Everekli yani "Seyranlı" olmasından dolayı 'Seyrânî' mahlasını almıştır.

Şairin mahlasıyla ilgili bir diğer problem de telaffuzu ve yazımı hakkındadır. Bu konuyla ilgili olarak Atabey Kılıç "Bir Mahlas Problemi: Seyrânî mi Seyrâni mi?" başlıklı makalesinde Seyrânî'nin aruz vezni ile yazdığı/söylediği şiirlerden şairin, mahlasını "Seyrâni" (--.) şeklinde kullandığını ifade etmiştir (Kılıç, 2007, 87-89). Şairin adının telaffuzunda ve yazımında bu kullanılışa dikkat etmek gerektiğini belirtmiştir. Ancak "Seyrânî" kelimesindeki i sesi telaffuzda kısa söylense bile, bu sesin, mahlası

oluşturan nispet î'si olması sebebiyle, i sesini 'Seyrânî' şeklinde uzun yazmanın daha doğru olacağını düşünüyoruz.

Kaynaklar onun yaşadığı dönemde hep sazıyla gezdiğinden bahsetmektedir. Ulusoy eserinde "musikiye olan kabiliyetsizliğine rağmen kırık telli, çarpık kollu, yamrı yumru sazını bazen omzunda taşır imiş" demektedir (Ulusoy, 1340, 9).

Seyrânî'nin irticalen söylediği Ulusoy tarafından da rivayet edilmiştir: Şair hece vezni ile deyiş söyleyeceği zaman elini başının üzerinde gezdirir ve gözlerini bir noktaya sabitleyerek dudaklarını kastıktan sonra irticalen icrada bulunurmuş (Ulusoy, 1340, 9). Aruzlu şiirleri ise yazdığı ifade edilmiştir.[41] (Ulusoy, 1340, 9).

Seyrânî âşıklık yeteneğini kazandıktan sonra bu mesleğin/geleneğin icra töresini takip etmiştir. Kendini kanıtlamak için muamma indirmiş ve sormuş, diğer âşıklarla atışmıştır.

Çatak'ın aktardığı rivayete göre, Seyrânî, Develi'de Sultanoğlu Agop Ağa ile İstanbul'a giderken Soysallı'daki (Develi) gölde beş mandadan üçünün çayıra çıktığını görür. Agop Ağa ile Konya'ya varınca kahvehanede asılı on muamma görür. Her birinin çözümü bir altın liradır. Seyrânî bu muammaları çözerek kendisine mali anlamda destek olan Agop Ağa'ya verir. Bundan sonra kendisi bir muamma sorar:

> "O suda bak bu suda
> Beş can yatar pusuda
> Üçü göğe çekildi
> Çifti kaldı bu suda"

Bu muammayı çözemeyenden aldığı bir kırmızı lirayı da oradaki yaşlı âşıklardan birine verir (Çatak, 1992, 12-13).

Seyrânî'nin söylediği rivayet edilen bir diğer muamma da sarayda Sultan Abdülmecid'in karşısında çözdüğüdür. Bu anlatıya göre Seyrânî sarayda Sultan Abdülmecid'in karşısına çıktığında kendisinin de içinde bulunduğu 40 âşığa bir muamma sorulur:

---

[41] Şairin aruzu kullanmasıyla ilgili bilgi için bk.: 3.1.1. Vezin (Ölçü).

"Kanadı var kuş değil
Hat(ı)rı gönlü hoş değil
Art ayağı yük taşır
Ön ayağı boş değil"

Seyrânî bu muammanın cevabının yörede "tıstana" olarak bilinen "elma yuvarlayan" veya "bok böceği" adlı böcek olduğunu söyleyerek muammayı doğru cevaplar (Çatak, 1992, 15-16).

Uyguner aynı muamma hakkında iki rivayet aktarır. Bu rivayetlerin ilkinde muamma metni yoktur. Seyrânî'nin sanatçılığını sınamak isteyen padişah bu böceği bir kutuya koydurduktan sonra dolaba saklatır. Seyrânî gelince kutudaki böceğin 'tıstana' olduğunu söyler.

Diğer bir rivayete göre ise padişah, Seyrânî'nin Hak âşığı olup olmadığını öğrenmek ister. Saraydaki diğer âşıklar bu böceği bir sepetin içine koyup tavana asarlar. Âşıklardan biri şu muammayı sorar:

"Rengi nedir bilinecek hoş değil
Kendi gökte uçar amma kuş değil
Arka ayağı yük götürür
Ön ayağı boş değil"

Seyrânî de sazıyla şu cevabı verir:

"Bok götüren tıstana da
Uçar amma kuş değil
Arka ayağı bok götürür
Ön ayağı boş değil" [42] (Uyguner, 1991, 12)

Ödül olarak padişah ona bir kürk hediye eder.

Askı muammaları haricinde âşıkların birbirlerini sınadığı muamma örnekleri de bulunmaktadır:

1. Saña dirim behey ʿāşıḳ
Neden yaratdı gö[k]leri Ḫālıḳ
Sensin ʿaşḳ yolında ṣādıḳ
Yerler neden oldı ayıḳ

[42] Uyguner'den alıntılanan metinler düzeltilmemiştir.

2. ʿĀrif olan bunı bildi
Ḳalb(in)d[en] ġıllıġışı sildi
Yer gö[k] ḳaş günde yaradıldı
Cevāb ister senden ḥāẕıḳ

3. İstemem aḥbāb yādını
Bilirsin ʿaşḳıñ dadını
Yedi ḳat gök[ün] adını
Söyle bir bir baña fārıḳ

4. Silinmez bu diliñ paşı
Ṭutmalı fenāda yaşı
Sebʿa zemìniñ maḫlaşı
Nedir söyle ġama lāyıḳ

5. Dìdelerim gine nemu
Fevt olurız cümle ḳamu
Sekiz uçmaḳ yedi ṭamu
İsmin bildir baña ṣādıḳ

6. Cevāb söyleyinci sende
Bilmem Ḥira Cebel ḳande
Ol Ḳāf Ṭaġı'nıñ ardında
Ne yaratdı bil ol Rāzıḳ

7. Çoḳ suʾāl isterim senden
Çekerim seyfin ḳından
Gice var mıydı aṣlından
Belendi kedere ġārıḳ

8. Elden ḳoma sen bu dìni
Bir gün göreceğiñ sini
Ol şemsi ḳameriñ ini
Ne deñlüdir behey ʿāşıḳ

9. Dìniñ ìmānıñ ḳabından
Seyrānì döker ābından
Cennetiñ sekiz bābından
Kim girecek behey Ḥālıḳ (250)

Bu şiirin cevabı:

1. Cevābıñı dirim seniñ
Cevher-i buḫāru duḫāndan
Yerleri bildirem saña
Ṣu köpügü diñle cāndan

2. ʿĀşıḳ iseñ sen gel beri
Ḳoyam ʿaşḳ yoluna seri
Diyem semāyı yerleri
Dört günde yaratdı şāndan

3. Biri İsmāʿìl mencāʾil
Ṣaʿd[dır]birisi ṣalṣāʾil
Gelkāʾil semḥāʾil refrāʾil
Bil ismini bu ʿirfāndan

4. Biri Būşem biri Ḫulde
Bir ʿArḳa biri Cebre
Bir seccìnbiri ʿAcbā biri ẕāde
Zemìn maḫlaşı bu kāndan

5. Biri ʿAden biri Vesìle
Bir Firdevs biri Ḫulle
Biri Naʿìm biri Meʾvāa
Ḳarār selāmdır ʿayāndan

6. Biri Binām biri Hāvye
Biri Saḳar biri Ḥuṭāme
Bir[i]Ceḥìm biri Saʿìr
Biri Cehennem ʿişyāndan

7. Ne var ʿāşıḳıñ ḳahrında
Ḥira Ḫudā'nıñ baḥrinde
Ol Ḳāf Ṭaġı'nıñ ḳahrında
Bıraḳyer vardır zafrāndan

8. Oḳudım Ḳurʾān'da hice
Bilemem mi anı nice
Aşlından yoġıdı gice
Belendi dürr [ü]mercāndan

9. Aġlama dìdeñi sen sil
Didiñ şems [ü]ḳameri bil
Güneş altmış ḳamer üç mil
Böyle duymışım Ḳurʾān'dan

10. Evvelden tövbe idenler
£āniden ḥal(e)vet virenler
£āliş§den zekāt virenler
Ġaffār ayırma ìmāndan

11. Rābiʿden emr-i nehy iden
Ḫāmisden ḥacc[ı]baḫş iden
Sādisdennefsin menʿ iden
Kaynaġı gelir ilhamdan

12. [Ol] Sābiʿden ġāzi olan
£āminden[bil] mürìd olan
Seyrānì dir tekmìl ḳılan
Raḥmet isterim Raḥmān'dan (348)

Seyrânî, Nâmî'ye[43] de muamma sorar:

1. Müşkül bir muamma sırrı Hüda'nın
Işığı havası girmez odanın
Ortakçısı vardır yenen gıdanın
Canı candan sorsam sadası nerde

2. Halk olan o kimdi söyle ki yerden
Tek gidip çift dönen kim idi Tur'dan
Âşık-ı sadığın siması nurdan
Yoktan var edenin rızası nerde

3. *Âşık Seyrânî*'yim fazla yormayın
Halli müşkül olan süval sormayı[n]
Yensiz gömlek ile sin'e varmayı[n]
Biçen ustasının makası nerde[44] (63)

Âşıklığın bir diğer ispatı da atışma yapabilmektir. Çatak, Seyrânî'nin Âşık Nâmî, Âşık Madazlı Derviş Osman ve Âşık Molulu Revâî ile atıştığını ifade etmiştir (Çatak, 1992, 85):

a) Çatak'ın aktardığı bilgilere göre Seyrânî İstanbul'da kahvehaneye ilk gittiğinde karşısına bir âşık ister ve Nâmî onunla atışmaya başlar.

[43] Âşık Nâmî hakkındaki bilgiler birbiriyle tutarlı değildir. Sabri Koz onun asıl adının Agop olduğunu, 1840'ta İstanbul'da doğduğunu ve 1869'da Beyoğlu'nda öldüğünü belirtir. Mesrurî mahlaslı Reteos Kirkoryan'dan Türkçe, Farsça ve Arapça dersleri almıştır. Marangozluk ve mobilyacılıkla uğraşmıştır. Âşıklığa heveslenen Agop Bursalı Serverî'ye çırak olmuştur. 19 yaşında evlenen şair âşık fasıllarına katılmış ve şöhret kazanmıştır. Şair önce çiçek daha sonra da tifoya yakalanmış ve 29 yaşında vefat etmiştir (Koz, 1994, 45). Erhan Çapraz'ın verdiği bilgilere göre ise Nâmî Gürünlüdür (Sivas). Tahminen 1867'de doğmuş, 1892'de ölmüştür (Çapraz, 2008, 101-102). Bu konuda Rasim Deniz de bir makale yayımlamıştır. Ancak Deniz, bu şair hakkında bilgi sahibi olunmadığını ve Ali Çatak'ın verdiği bilgilere dayanarak sadece Seyrânî ile atıştığının bilindiğini söylemiştir (Deniz, 1996, 21). Bu kaynaklardaki bilgilere toplu hâlde bakıldığında Koz ve Çapraz'ın bahsettiği âşığın yaşadığı ve ünlü olduğu yıllar Seyrânî'nin İstanbul'da bulunduğu söylenen dönemden oldukça sonradır. Buna göre bahsedilen âşık ile Seyrânî'nin atıştığı âşık farklı kişiler olabilir veya Seyrânî'nin atıştığı söylenen âşık başka bir Nâmî'dir.

[44] Muamma Nami tarafından şu şekilde cevaplandırılmıştır: "Söylediğin ayan canı can taşır/Boş kovanda dokuz aydır dolaşır/Ana tâam alır yavru üleşir/Hami yavrusunu gezdirir serde//Adem'in mayası alındı yerden/Asa ile Musa dönmüştü turdan/Sevdiği Mahmud'u yarattı nurdan/Sabır, şükür, iman üçü bir yerde//Aşık Namî'yim ben asla yorulmam/Arif olanlara kızıp darılmam/Yakasız gömleğe boydan sarılmam/İdiris Nebinin hüneri elde" (Çatak, 1992, 87-88).

Seyrânî:
Kayseri ilinden geldim buraya
Hasretlik başladı canım sılaya
Kendine güvenen çıksın buraya
Mertoğlu mertle ben güreşe geldim

Namî:
Kayseri ilinin yolları uzun
Tıfıla benziyon acırım kuzum
Ulu Mevla bana verirse izin
Senin ile oğul güreşe geldim

Seyrânî:
Yaşlısın pederim kamil değilsen
Baktım bu divana amil değilsin
Çaldığı[n] sazına ehil değilsin
Mert oğlu mertle ben güreşe geldim

Namî:
Cezasını çeker kulun a[zg]ını
Yaradan Hak verir kulun rızgını
Senin de keserim çabuk hızını
Senin il[e] oğul güreşe geldim

Seyrânî:
Âşık Seyrânî'yim Hak'tan korkarım
Aşkın şahiniyim pençe takarım
Gözüne kestirme seni yıkarım
Mert oğlu mertle ben güreşe geldim

Namî:
Âşık Namî'yim ben nam[u]dar ismim
Çetine benziyor biraz da hasm[ı]m
Fidansın kıyamam söylensin ismin
Senin ile oğul güreşe geldim (Çatak, 1992, 85-86).

b) Madazlı Âşık Derviş Osman ile atışması:

Seyrani:
Aşk sevdası başa bela
Yörü etti yollar bizi
Aşığım ben gonca güle
Ne zem[m] eder eller bizi

Bekir, Ali, Ömer Osman
Var onlardan bize ihsan
Şef[a]at k[ânımız] Burhan
Onlar tatlı diller bizi

Bekir Ömer Osman Ali
Biz onlara dedik veli
Seyrani olursan deli
Divane der eller bizi (234)

Derviş Osman:
Kötü ile konup göçme
Bah[ı]ların suyun içme
Muhannet köprüsün geçme
Ko götürsün seller bizi

Muhammed'in ümmetleri
Kılar farzı sünnetleri
Umar Hak'tan cennetleri
Divane der eller bizi

Bize *Derviş Osman* derler
Aşka gelir söyler diller
[G]ıybetimiz eder eller
Günahlardan yurlar bizi (Çatak, 1992, 89).

c) Âşık Molulu Revâî ile atışması: Seyrânî, Revâî'ye bir mektup göndererek ondan siyah, sarı, beyaz, alaca, boz renkli olmayan bir inek almasını, parasını kendisine vereceğini söyler. Durumu fark eden Revâî de Seyrânî'ye istediği gibi bir inek aldığını ancak almaya pazar, pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi gelmemesini ister. Bunun üzerine Seyrânî birgün Molu'ya (Kayseri) giderek ineğini ister. Revâî ise günlerden salı olduğu için ineği vermeyeceğini söyler. Yoldan çevirdikleri kişiye hangi gün olduğunu sorunca kişi "bayram" der. Bunun üzerine Revâî, ineği Seyrânî'ye vermek zorunda kalır (Çatak, 1992, 83-84; Deniz, 2006, 44-45).

Seyrânî'nin Revâî ile bir atışması daha vardır.

Revai:
Kimseyi beğenmez çıksan katına
Gönül bakmaz tazesine kartına
Beygir denk olur mu Arap atına
Söyleyin de ona Düldüllenmesin

Arif olan anlar her sözü bilir
Kimisi giderken kimisi gelir
Kötüler sevilmez iyi sevilir
Bu dünyada kimse gönüllenmesin

Dünya şöhretine aldanan ahmak
Revai ahirim sonumuz toprak
Emr-i Hak'la solar yeşeren yaprak
Ecel yeli eser sünbüllenmesin

Seyrani:
İncinmesin söylen çatlım çanağa
Kokmadıktan sonra gül güllenmesin
Tıkmayın kargayı gül olan bağa
Gübre mübtelâsı bülbüllenmesin

Yetmiş bin nefesi [v]erse bir kula
Yarısını hayra sarfeder mola
Lisanımız Türkçe darılır m'ola
Arabiden gayri dil dillenmesin

Lihye-i şerif tek var mı muteber
Ev[v]elki tıraşta kim idi berber
Seyran bir kılın medhini eder
Kılabudun sırma tel tellenmesin (kılları)" (Çatak, 1992, 84)

Seyrânî'nin İstanbul'da bulunduğu dönemde sarayda sanatını icra etmiş âşıklardan biri olduğu rivayet edilmiş, âşıklar arasında namını yaymıştır (Çatak, 1992, 14-16). Yüksel, yergilerden dolayı sarayla ilişkisinin pek iyi olmadığını fakat kahvehanelerde ise iyi bir performans sergileyerek kendisiyle atışanlara pes dedirttiğini aktarmıştır. Seyrânî'nin saraydan "tahsisat" alan âşıklardan olup olmadığı ise bilinmemektedir (Yüksel, 1985, 9).

Seyrânî'nin ismi şairnâmelerde de geçmektedir. Bu, onun sanatının takdir edilmesini göstermesi bakımından önemlidir.

Hızrî'nin *Cemü'ş-Şairan* adlı şairnamesinde Seyrânî'nin de adının geçmektedir. [45]

"Virdî Verdî Râzî şîir soyludur
Devrânî Seyrânî mâhir sayılur
Terkîbî Terkemî vâfir sayılur
Virânî Hisâbî hem dahi Güftî" (Kaya, 1990, 36)

[45] Yüksel'in verdiği bilgilere göre bu şairname Hızrî tarafından 1257 (M. 1841)'de Antalya'da yazılmıştır (Yüksel, 1987, 28).

Seyrânî'nin ismi Talip Kılıç'ın "Âşıklar Serencamı" adlı şiirinde de geçmektedir:

> "Zamanî sözlerini severim
> Ruhsat'la Hak'tan affım dilerim
> Zihnî'yle güzel şiir söylerim
> Seyrânî ile rahat kalmadım" (Kaya, 1990, 22).

Hasretî "Turnam" adlı şairnamesinde etkisinde kaldığı şairleri sıralarken Seyrânî'yi de zikretmiştir:

> "Bir de Seyrânî'ye uğrayın bari
> Karac'oğlan terk etti mi diyarı
> Dadaloğlu bozmamış mı çadırı
> Çevirmiş yönünü tuğlara doğru" (Kaya, 1990, 49).

Kul Gazi'nin "Âşıkname" adlı şairnamesinde etkilendiği şairlerin arasında Seyrânî de vardır:

> "Aşkın kemalinde Seyrânî de var
> Tokatlı Püryanî Üryanî de var
> Adanalı Halil Fermanî de var
> Yeşerdi ağacı dallandı gitti" (Kaya, 1990, 54).

Yusuf Polatoğlu da "Saz Sesi"nde etkilendiği şairler arasında Seyrânî'yi de saymıştır:

> "Hafzı tutar Ziyade'nin yasını
> Nuri sarık giyer Şem'î fesini
> Seyrânî'de gör sözlerin hasını
> Konuşunca ehl-i dilden ses gelir" (Kaya, 1990, 56).

Seyrânî'nin adının geçtiği bir diğer şairname de Sefil Selimi'nin "Benim" adlı eseridir:

> "Seyrânî'nin damarıydım kanıydım
> Ruhsatî'nin hecesiydim ünüydüm
> Karac'oğlan Karakız'ın canıydım
> Dadaloğlu adlı tendeki benim" (Kaya, 1990, 64).

Develili Seyrânî ve Ispartalı Seyrânî birbirine yakın zamanlarda İstanbul'da bulunmuşlar ancak, karşılaşmamışlardır.[46] Köprülü, Seyrânî'nin adını alışını, o dönemde güçlü bir halk şairi olan Ispartalı Seyrânî'nin etkisiyle olabileceğini

[46] Naci Kum yazısında bu iki şairin karşılaştıkları bilgisini vermektedir. Kum'un tespitine göre Ispartalı Seyrânî'nin torunu olan terzi Mehmet Seyrânî, Develili Seyrânî ile Hacı Seyrânî'nin karşılaştıklarını, birbirlerini çok sevdiklerini hatta "söz alıp ver[diklerini]" söylemiştir (Kum, 1942, 1368).

söylemiştir.[47] Köprülü'ye göre Develili Seyrânî'nin ünü daha sonraları Ispartalı Seyrânî'yi bastırmıştır (Köprülü, 2004, 477).

Osman Cemal Kaygılı "[z]aten kendisiyle beraber [Dertli İbrahim] o devirde âşık tarzının üstatları olan Bayburtlu Zihnî, Erzurumlu Emrah ve Seyranî gibi birkaç şairden başka, bunlar ayarında bir saz şairini edebiyat kitapları da kaydetmediği gibi (…)" diyerek Seyrânî'nin yaşadığı dönemde üstat olarak kabul edildiğini ve sanatındaki hünerine ancak birkaç âşığın yetişebildiğini, ki onlar da Seyrânî gibi usta kabul edilenlerdir, açıkça ifade etmiştir (Kaygılı, 2007, 37).

2.4. DİĞER SEYRÂNÎLER

Develili Seyrânî Âşık ve Tekke tarzı şiir söyleme geleneği içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. XIX. yüzyılın öne çıkan halk şairlerinden olan Seyrânî'nin ismi, beğenilen bir şair olmasından dolayı kendisinden sonra gelen şairler tarafından da benimsenmiş, onun mahlasını kullanan halk şairleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca onun söyleyiş tarzına benzeyen mahlassız veya ilk söyleyeni unutulmuş olan şiirlerin de ona ait olduğu düşünülmüş ve böylece Seyrânî geleneği genişlemiştir. Başka bir deyişle Seyrânî mahlasını taşıyan her şiir Develili Seyrânî'ye ait olmayabilir. Bu da Seyrânî'nin tek bir şahsiyet gibi düşünülemeyeceğini göstermektedir. Dolayısıyla tek bir Seyrânî'den ziyade Seyrânî geleneği ve bu geleneğe dâhil olmuş şairlerin olduğunu kabul etmek daha doğru olacaktır.

Seyrânî mahlasıyla ilgili önemli bir husus Develili Seyrânî'nin bu mahlası kullandığı bilinen üçüncü halk şairi olmasıdır. Develili Seyrânî'den sonra, tespitlerimize göre üç şair daha 'Seyrânî' mahlasını kullanmıştır.

Aşağıda 'Seyrânî'ler kronolojik olarak değerlendirilecektir:

1. Rumelili Seyrânî: Kaynaklara göre Seyrânî mahlasını ilk kullanan halk şairidir (Yüksel, 1985, 1). Hayatı ve sanatı hakkında elimizde çok az bilgi vardır. Yüksel'in verdiği bilgilere göre şairin Edirneli olduğu düşünülmektedir. XIX. yüzyılda yaşadığı bilinen şair, İstanbul'da âşık kahvehanelerinde ve padişahın karşısında sanatını icra

[47] Ispartalı Seyrânî, 'Seyrânî' mahlasını Develili Seyrânî'den daha önce kullanmıştır. Ispartalı Seyrânî hakkında bilgi için bk.: çalışmada 2.4. Diğer Seyrânîler.

etmiştir. İmam Seyrânî adıyla da bilinir. Şair, Ispartalı Seyrânî ile yaptığı atışmada yenildiği için mahlasını ona bırakmıştır[48] (Yüksel, 1985, 1). Ayrıca "zahir ilmine istinaden" yazdığı söylenmesinden şairin medresede eğitim görmüş olduğuna işaret ediyor olabilir.

Kadir Özdamarlar, kendisi ile yaptığımız görüşmede Rumelili Seyrânî olarak bilinen âşığın aslında Develili Seyrânî olduğunu söylemiştir. Özdamarlar'a göre Seyrânî askerliğini Balkanlar'da yaptığı için Rumelili Seyrânî olarak bilinen kişinin de aslında Develili Seyrânî'dir. Buna delil olarak da Hüseyin Yaltırık'ın 2002'de yapılan bilgi şöleninde sunduğu "Develi'li Seyrânî'nin Trakya Bölgesindeki Bestelenmiş (Ezgili) Nefesleri" bildirisini göstermektedir (Yaltırık, 2003). Bu bildiride Trakya'dan derlenen üç metnin de Develili Seyrânî'ye atfedilen şiirler olduğu görülmektedir ("Bir miʿmār eline geçer mi bilmem" (278), "Bülbül idim ḳonca gülinde idim" (298), "Ḳurbān olsam dillerine" (84.1)). Seyrânî hakkında daha önce çalışma yapmış olan Hasan Avni Yüksel ise bu fikrin tamamen yanlış olarak kabul edilemeyeceğini kendisiyle yaptığımız yazışmalarda ifade etmiştir.

Burada karşımıza Naci Kum'un verdiği bilgiler çıkmaktadır. Kum, Ispartalı Seyrânî üzerine yazdığı makalelerde Ispartalı'nın Rumelili ile karşılaşarak mahlas bıraktırdığını yazmıştır. Her ne kadar Kum'un verdiği bilgiler sözlü kaynaklara dayansa da kabul edilmeyecek mahiyette değildir. Kaynakta şairin irticalen söylemede başarılı olmadığı için yenildiği ifadesi, onun Develili Seyrânî'den farklı bir kişi olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca mahlas bırakarak sanatını bir daha icra etmemesi hususu da bu kişinin Develili Seyrânî'den farklı bir kişi olduğuna işaret etmektedir. Şairin eserlerine günümüzde rastlanmamış olmasının en önemli sebebi kanaatimizce şairin âşıklığı bırakmış olması ve şiirlerinin kendisinden sonra gelen Seyrânîler kadar başarılı olmamasıdır.

2. Ispartalı Seyrânî: Şair hakkında ayrıntılı bilgi Naci Kum[49] (1896-1952) tarafından verilmiştir. Kum'a göre Seyrânî aslında Ispartalı olmamakla birlikte uzunca bir süre

[48] Naci Kum'un aktardığı rivayete göre İmam Seyrânî'nin irticali daha zayıf olduğu için bu müsabakada yenilen taraf olmuştur (Kum, 1942, 1369).

[49] 1896'da Seydişehir (Konya)'de doğmuştur. Babası Hafız Mehmed Bey, annesi Kezban Hanım'dır. Öğrenime Seydişehir'de başlayan Kum, Edirne Askerî Rüştiyesi ve Kuleli Askerî İdadisi'ne gitmiş ancak sağlık sebepleri dolayısıyla İdadi'den ayrılmak zorunda kalmıştır. 1926 yılında Maarif Vekâleti'nce Yalvaç'ta yapılan arkeolojik bir kazıya müfettiş olarak tayin edilince müzeciliğe merak sarmıştır. Uzun

seyahat ettikten sonra Isparta'da ikamet ettiği, orada evlendiği ve öldüğü için Ispartalı Seyrânî olarak bilinir. Asıl adı Ahmet olan Seyrânî H. 1244'te (M. 1789/1790) hacca gittiği için Hacı Seyrânî veya Hacı Ahmet olarak da bilinir.[50] Mahlas olarak 'Hacı Seyrânî'yi de kullanmıştır. Bunu şu şiirde de görebiliriz:

> "Tekraren cezbetdi cümleyi Mevlâ
> Çeker âşıkların Kâbe-i Ulya
> Uyanık gönülde Beyt-i Muallâ
> Aç gözün seyran et Hacı Seyrânî" (Kum, 1942, 1369)

Kum'un verdiği bilgilere göre Seyrânî'nin âşıklık yeteneğini nasıl kazandığı (bade içme/rüya görme) hakkında bilgi bulunmamaktadır. Şairin âşık tarzı şiir söyleme geleneğin içinde yetişip yetişmediği ve bir ustasının veya çırağının olup olmadığı hakkında da bilgi yoktur. Ancak şu şiir bu hususla ilgili sayılabilir:

> "Vehbî'den eyledik bu ilmi tahsil
> Ârifsen cahili eyleme techil
> İsim nurdan cisim balçıkdan hasıl
> Atamızdır Âdem Safiyyullah" (Kum, 1942, 1370)

Kum, bu ifadeyi "Vehbî"nin kelime anlamı olan "Allah vergisi" ile yorumlamış ve "ilmi vehbî, olarak tahsil ettiği" şeklinde açıklamıştır (Kum, 1942, 1370). Mısradaki anlama bakılırsa 'Vehbî'nin isim olarak kullanıldığı da düşünülebilir.

Naci Kum Hacı Seyrânî'nin Bektaşî olduğunu ifade etmiştir. Hacı Seyrânî ismiyle müsemma olarak çok yer gezmiştir. Şairin Mısır'ı gördüğü, Mısır'daki Kaygusuz Dergâhı'nda bulunduğu rivayet edilmiştir.[51] Şair, Isparta'ya yerleştikten sonra Vanlı oğlu Hacı Numan tarafından Merd Şeyh Mehmed'den dul kalan kadınla evlenmiştir. Bu kadının adı ve soyu hakkında bilgi yoktur. Ispartalı Seyrânî'nin soyu aşağıdaki gibidir:

---

süre öğretmenlik yaptıktan sonra müze müdürü olarak Kayseri, Bursa ve Adana'da çalışmıştır. Çalıştığı şehirlerde derleme, folklorik ve sosyolojik araştırmalar yapmıştır. 1952 yılında Adana'da vefat etmiştir (Akgün, 1982, 439). Araştırmacının tam adı Nuh Naci Kum'dur. Bazı yayınlarında Atabeyli soyadını da kullanmıştır.

[50] Sadeddin Nüzhet Ergun, onun iki kez hacca gittiğini söylemiştir (Ergun, 1956, 50).

[51] Köprülü "Mısır'da Bektaşilik" başlıklı makalesinde Kaygusuz Dergâhı'nın XIX. yüzyılda 1833/1834'e kadar Bektaşilerin elinde olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemde dergâhın şeyhi Bosnalı Kurbancı İsmail Baba'dır. 1833/1834'te İsmail Baba ve dervişleri dergâhtan çıkarılmıştır. Dervişler dergâhtan çıkarıldıktan sonra Manastırlı İsmail Sırrı Paşa'nın konağında misafir edilmiştir. Dokuz ay sonra dervişler Medine'ye gitmişlerdir. Sadece İsmail Baba ve Sadık adında bir derviş Mısır'da kalmıştır (Köprülü, 1936, 27-28). Makalede dervişlerin isimleri verilmemiştir. Ancak dervişlerin toplu hâlde Hicaz bölgesine gittiği düşünüldüğünde, Hacı Seyrânî'nin bu dönemde dergâhta bulunmuş olabileceği ihtimali karşımıza çıkmaktadır.

Seyrânî → Kavaf Hacı Hüseyin → Pabuşçu Hafız Ali → Bahçevan Halil → Terzi Mehmed Seyranî (Kum, 1942, 1368).

Seyrânî geçimini saz şairliğiyle sağladığı hâlde, görüldüğü gibi soyundan geleneğe dâhil olan çıkmamıştır. Kum'un belirttiğine göre o dönemde aile ahalisi 70-80 kişi civarındadır (Kum, 1942, 1368).

Naci Kum da yazısında Seyranî mahlası için atışan âşıklar hakkında torununun torunu Mehmet Seyranî'den aldığı bilgiyi verir. Hacı Seyranî, İstanbul'a varınca İmam Seyranî olarak da bilinen Rumelili Seyranî'nin namını duyar. Devrin padişahı Sultan II. Mahmut, aynı asırda iki Seyranî olamayacağını, âşıkların atışarak yenilenin mahlasını bırakmasını söyler. Rivayete göre Hacı Seyranî "istiğrak hâlinde" söylemiş, İmam Seyranî ise "kalemi zorlamak suretiyle yazdığı" için Hacı Seyranî bu karşılaşmada üstün tutulmuş ve müsabakayı o kazanmıştır. Olay neticesinde İmam Seyranî mahlasını değiştirmiştir (Kum, 1942, 1369). Burada "istiğrak hâlinde söyleme"nin irticalen söylemek olduğu düşünülürse, İmam Seyranî de Everekli Seyranî gibi irticalen söylemekte, o geleneği sürdürmektedir.

Hacı Seyranî'nin, birkaç müzik aletini çalabildiği; ancak sazı diğerlerinden daha iyi çaldığı Naci Kum tarafından aktarılmıştır. Şair "Kasım gününden Hızır gününe"[52] kadar seyahat etmez, bir yerde kalır. Büyük Hacılar Köyü, İğdecik[53], Belediz[54] köylerinde daha sık kalmış olmakla birlikte Çönür ve Lagos köylerinde de kalmıştır. Kışın konakladığı yerlerde saz, söz ve kendisi için hazırlanan şarapla günlerini geçirdiği; yazın da Lagos'un yukarı mahallesindeki büyük bir meşe ağacının altında saz, söz âlemleri yaptığı aktarılmıştır. Çönür köyünde bir kişinin ambarında bir kilo arpası emanet bulunmaktadır ve bu ambarın dibi süpürülmeyerek arpa "teberrüken" (uğurlu sayılarak) saklanmaktadır (Kum, 1942, 1369).

Isparta'ya yerleştiği ilk zamanlarda evinin bitişiğindeki odada misafirlerini ağırladığı, bir at beslediği Kum tarafından aktarılmıştır. Son günlerinde ise ayaklarını uzatarak uyumuş, dizlerini dikmiş, kuşağının dizininin üzerinden geçirdikten sonra yorganı bu

[52] "Kasım gününden Hızır gününe kadar": Bu sözdeki kasım kışın başlangıcı olarak kabul edilen "8 Kasım"dır. Kış mevsimi Hıdırellez'in ilk gününe kadar (6 Mayıs) devam eder ki bu da "Hızır günü" olmalıdır (Türkçe Sözlük, 2005, 1098).
[53] Bu köyde Hacı Halid'in dedesinin evinde kaldığı söylenmiştir (Kum, 1942, 1369).
[54] Hoca'nın Ali'nin dedesinin evinde kaldığı söylenmiştir (Kum, 1942, 1369).

hâlde üzerine aldığı, bu şekilde uyuduğu aktarılmıştır. Şairin bir eser yazmak istediği bazı zamanlarda tenha üzüm ambarına giderek orada yazdığı ifade edilmiştir (Kum, 1942, 1369).

Seyranî'nin Vaka-yı Hayriye Destanı'ndan yola çıkılarak bu dönemde (1826) İstanbul'da olduğu tahmin edilmektedir. Ancak Isparta'ya yerleşmesinin bu olaydan önce mi, sonra mı olduğu net değildir. Kum, şairin ünlü Seyahat Destanı'nı Isparta'da tamamladığını belirtmiştir. Şair H.1242 (M.1826/1827)'de Isparta'dadır. H.1244 (M.1828/1829)'te de hacca gitmiştir (Kum, 1942, 1369).

Onu Develili Seyrânî'den ayıran bir diğer özelliği de çok velut olmasıdır. Kendi el yazısıyla bir divanı bulunmaktadır. Naci Kum bu divanın Lagos köyünde bulunan Abbasoğlu Mehmed'de olduğunu, bunda "45 parça" deyiş bulunduğunu belirtmiştir.[55] Lagos köyünde bulunan asıl divan "20x28 ebadında 246[56] sahifedir. Bu divan alfabe sırasıyla yazılmış ise de divânın sahifeleri sonradan dağılmıştır." denilmektedir. 19 şiir de Kum'un Yalvaç'ta bulunduğu dönemde eski mahalleli Mantar Hafız Hüseyin'in elindeki kendisine ait iki cönkte bulunmaktadır (Kum, 1942, 1367-1368). Kum, bu yazıda Hacı Seyranî'nin Develili Seyranî'den daha velut olduğunu söylemiştir. Ergun'un verdiği bilgilere göre ise bu divanda 25 destan, 21 koşma ve çok sayıda gazel, semai, müseddes ve muhammes bulunmaktadır. Ergun, içindeki şiirlerin birçoğu Bektaşilik üzerine olan bu divanın Naci Kum tarafından istinsah edildiğini ancak yayımlanmadığını ifade etmiştir (Ergun, 1956, 50).

Kum, Seyranî'nin divanına dayanarak Arapça ve Farsça kelimeleri imla açısından hatalı yazdığını ve aruzlu eserlerinde de vezin ve kafiye hatalarının bulunduğunu söylemiştir (Kum, 1942, 1370). Koşmaları "çok taze ve canlıdır"; destanlarının kendine has bir üslubu olduğu; mürşid-i kâmil olduğunun büyük erkânnamelerden anlaşıldığı ifade edilmiştir (Kum, 1942, 1370).

Kum'un belirttiğine göre eserleri çoğunlukla tasavvufla ilgilidir. Bazı eserlerinde Bektaşiliğin adap ve erkânını konu etmiştir. Köprülü ise onun çok bilinen Yeniçeri

[55] Kum, Seyranî'nin kitabının Lagos köyünde bir dede ocağında (bir Alevi dedesinin idare ettiği kurum. Bk.: Gölpınarlı, 2004, 82-83, 245) "kıymetli bir yadigar olarak saklan"dığını yazının sonunda söylemiştir (Kum, 1942, 1370).

[56] Sayı, Kum'un makalesinde "2466" olarak verilmiş ancak Ergun tarafından verilen rakamın daha doğru olduğu düşüncesiyle bu sayı "246" olarak tarafımızdan değiştirilmiştir.

Ocağı'nın kaldırılışı üzerine söylediği destanın[57], *Seyahat Destanı*'nın ve insanın ana rahmine düşmesinden 120 yaşına kadar geçirdiği evreleri anlatan *Vücutnamesi*'nin bulunduğundan bahsetmiştir (Köprülü, 2004, 480).

Naci Kum, Ispartalı Seyrânî ile ilgili *Türk Yurdu* dergisinde bir yazı yayımladığını ancak bulduğu Divan ve Seyrânî'nin torunu Terzi Mehmet Seyrânî ile yaptığı görüşmeden sonra bu çalışmaların oldukça değiştiğini ifade eder (Kum, 1942, 1368).

R. B. K. tarafından yayımlanan *Aşık Seyrani* adlı kitapta Ispartalı Seyrânî'nin Vaka-yı Hayriye üzerine söylediği ünlü destanına yer verilmiş ve bu şairin Develili Seyrânî olmadığı kısaca belirtilmiştir (R.B.K., 1944, 40-47).

Seyrânî'nin hayatına baktığımızda bir husus dikkat çekicidir: İmam Seyrânî (Rumelili) ile Hacı Seyrânî (Ispartalı) aynı asırda iki Seyrânî'nin olamayacağı gerekçesiyle karşılaşma yapmaya zorlanmalarına rağmen, tanışıp görüştükleri de iddia edilen Ispartalı Seyrânî ile Develili Seyrânî böyle bir müsabakaya tâbi tutulmamışlardır. Bu durum Develili Seyrânî'nin İstanbul'da bulunduğu dönemde Ispartalı Seyrânî'nin bulunmuyor olmasıyla ilgili olabilir. Bu durumda Develili Seyrânî'nin 1842'den sonra İstanbul'a gittiği düşünülebilir ki bu tarih kaynaklar tarafından rivayet edilen padişah Abdülmecit döneminde İstanbul'da olduğu ifadesini de destekler mahiyettedir.[58]

Hacı Seyrânî Vaka-yı Hayriye Destanı'nı 1826 yılında söylenmiş olmalıdır. Develili Seyrânî'nin doğrudan İstanbul hakkındaki tek eseri "Yanıp tutuşursun nâra İstanbul" (264) ayaklı metindir. Bu eserde ise doğrudan sosyal bir olaya atıf yoktur. Bundan dolayı eserin söylenme zamanı hakkında tahmin yürütülememektedir. Başka bir deyişle âşıkların şiirlerinden yola çıkarak birbirlerini tanıyıp tanımadıkları anlaşılamamaktadır.

3. Âşık Müslim Seyrânî: Çınar'dan elde ettiğimiz bilgilere göre asıl adı Müslim Kumru olan âşık 1938 yılında Erzurum'un merkez Günbağı köyünde dünyaya gelmiştir (Çınar, 1995, 35). Babası Seyyid Gazioğullarından Mehmet, annesi Dervişoğlu kızlarından Fatma'dır.

[57] Bk.: Çobanoğlu, 2007, 185-188.
[58] Seyrânî'nin İstanbul'da bulunması ile ilgili bk.: çalışmada 2.1. Hayatı.

Şair kendi ifadesine göre başarılı bir öğrencidir. Ancak yoksulluktan ve kendisini kimsenin ortaokula yazdırmamış olmasından dolayı eğitimine devam edememiştir. 1942'de köydeki ilkokulda okuyan şair, 1952 yılında babasını kaybetmiştir.[59] Babasının ölümünden sonra onun yaptığı işleri de yüklenen Kumru, evlerinin geçimini sağlamak için çiftçilikle uğraşmıştır. 1959'da Manisa'ya askerlik görevini yapmak üzere gider. 1961'de terhis olan âşık askerliği süresince Manisa, İzmir, Tekirdağ ve Ankara'da bulunur, sıhhiye eri olarak görev yapar. Kumru, askerliğini sıhhiye eri olarak yaptığı için askerden döndükten sonra da kendi köyü ve civarında sağlık hizmeti vermiştir. 1965 yılında evlenmiş ancak Kumru'nun hasta olması sebebiyle ayrılmışlardır (Seyrânî, 1987, 235-237).

Bu olaya üzülen Kumru bir gece rüyasında Hz. Peygamber'i görür (Seyrânî, 1987, 237). Rüyasında Hz. Peygamber ona "aradığın şey sende gizlidir" buyurmuş, bundan sonra şiir söylemeye başlamıştır (Çınar, 1995, 35). Seyrânî'nin belirttiğine göre bu rüya öncesinde böyle bir uğraş veya yeteneği yoktur (Seyrânî, 1987, 237).

Âşık mahlası olarak "Seyrânî"yi kullanmakta, şiirlerinde ise 'Müslim Seyrânî' veya 'Seyrânî' şeklinde tapşırmaktadır. Seyrânî mahlasını almasıyla ilişkili olarak *Gerçeğe Doğru*'da "Seyran ve Seyrani" başlıklı bir yazısı mevcuttur (Seyrânî, 1987, 89). Bu yazıda diğer Seyrânî ile karıştırılmamak için mahlasını ismiyle birlikte Seyran veya Seyrani olarak kullandığını söylemektedir (Seyrânî, 1987, 89). Çınar'ın verdiği bilgilere göre belli bir ustası olmayan âşık, mahlasını almasını ise aniden ilham gelmesi sonucu söylediği "İlham geldi bir seyran âlem" dizesine bağlamaktadır (Çınar, 1995, 35).

Anma törenleri ve festivallere de katılan şairin yayımlanmış kitapları bulunmaktadır (Çınar, 1995, 35).

Bu eserlerden ilki olan *Gerçeğe Doğru*, 1987'de basılmıştır (Seyrânî, 1987). Eserde önce düz yazı olarak bilgi/nasihat verilmiş, devamında ise şairin konuyla ilgili bir şiiri yer almıştır. 256 sayfa olan eserde 147 parça bulunmaktadır. Eserde 'Sözlük' kısmı da bulunmaktadır.

[59] Çınar, Seyrânî'nin babasının 10 yaşındayken öldüğünü söylemiştir (Çınar, 1995, 35).

İkinci eseri ise *Gül Bahçesi İşte Güllerimiz İşte Bülbüllerimiz*'dir (Seyrânî, 1997?). Eserin formatı ilk eserine benzemekle birlikte bu eserinde şiirler daha fazla yer tutmaktadır. 189 sayfa olan eserin kaç yılında yayımlandığı bilinmemektedir ancak eserin 'Sunuş'unun 3 Mart 1997'de yazıldığı notu bulunmaktadır. Şair 1987'de yayımlamayı planladığı eserleri şöyle sıralamaktadır:

"1. Bu kitabın [Seyrânî, 1987] ikinci cildi

2. 17 kişi 8 tablo her tabloda kendine ait birer şiir ile ve olmuşlarıyla tiyatro oyunu.

3. Yazı ve şiirler ile programlı çeşitli konular. Kısa özlü öyküler, hikâyeler, fıkralar. Güzel sözler ve atasözleri ile çocuklar için okuma.

4. Çobanın aşkı koyunla kuzunun efkârlı öyküsü yazı ve şiirli.

5. Çarpılan adam oyun konunun mahiyetine göre şiirler de yer alıyor.

6. Talihsiz adam sözlü şiirli.

7. Yüce bir Evliya zatın efsanevi öyküsü. Kerameti ilmi irfanı kahramanlık methiyesi ile mazlum şehitler, serdarının şehadeti yazılar, beyitler ile çok hazin manzumeleri" (Seyrânî, 1987, 237-238).

Çınar, 1995'te yazdığı yazısında çocuklara yönelik *Kültür Bahçesi* adlı eserinin baskıya hazır olduğunu söylemişse de bu esere ulaşamadık (Çınar, 1995, 35).

Şairin Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nde (HAGEM) bulunan halk kültürü arşivinde şairin sesinden şiirler de mevcuttur.[60] Şairin icra görüntülerinden birisi http://www.youtube.com/watch?v=XcUINWtNTgk (15.03.2011)'da bulunmaktadır.

Şair, Develili Seyrânî'nin varlığını bilmekle birlikte ondan etkilenmediğini söylemiştir (Seyranî, 1987, 89).

[60] Bu kayıtlardan bazıları: B.1993.291, B.1993.292, B.1993.293, B.1997.324, B.1997.325.

4. Âşık Ağrılı Seyrânî: Asıl adı Haydar Kaya olan âşık Ağrı'nın merkez Özbaşı (eski adı Bilkan) köyünde H. 1340 (M. 1921/1922)'ta doğmuştur.[61] 1983 yılına kadar Ağrı'da yaşamış olan şair bu yıldan itibaren etraflarındaki herkesin büyükşehirlere göçmesinden dolayı Adapazarı'na göçerek orada yaşamaya başlamıştır. Babasının adı Haydar olan âşığın ailesinin köydeki lakabı Kurcalıoğlu'dur. Bu ismi göçtükleri mekânda almışlardır. Âşığın ailesi Kafkas göçmenidir. Gürcistan'ın Arıklı/Arıknı adlı yerleşim yerinden göçmüşler, Osmanlı Devleti tarafından Ağrı'ya yerleştirilmişlerdir. Bu olay âşığın doğumundan daha önce olduğu için kendisi bilmemektedir. Kaya, Karakalpaklardan olduklarını ifade etmiştir.

Derleme yapıldığı sırada Sakarya'nın Serdivan ilçesinin Arabacıalanı mahallesinde ikamet eden âşığın tek oğlu vardır. Oğlu Diyarbakır'da çalışmaktadır. Son olarak ikamet ettiği Arabacıalanı Mahallesi Muhtarı Âdem Bayraktar'dan aldığımız bilgilere göre şair depremden önce yani 1999'dan önce vefat etmiştir. Âşık bu çevrede Cevdet (Cedo) Dayı olarak bilinmektedir. Ancak civarda âşığı hatırlayan pek fazla kişi yoktur, bundan dolayı kesin bir tarih verilememiştir. Âşığın kardeşinin torunları bu civarda yaşamaya devam etmektedir. Muhtarın verdiği bilgilere göre bu aile bu civarda oldukça kalabalıktır. Muhtar Âdem Bayraktar şairin kendi ailesinin nerede yaşadığıyla ilgili net bilgi verememiştir. Ancak daha önceki ifadesi göz önünde bulundurulursa ailesinin de burada yaşamaya devam ettiği düşünülebilir.

Âşık geçimini sanatıyla sağlamıştır. Kahve ve düğünlerde sanatını icra ettiğini söyleyen âşık, belli bir ustasının olmadığını ifade etmiştir. Âşığın dayısı İhsan Kırış (Âşık Divanî) da âşıktır.

Âşıklığa köylerine gelip düğünlerde çalıp söyleyen Âşık Bayram'ı gördükçe heveslenir, ondan ilham alıp onun gibi çalıp söylemeyi çok ister. Gece rüyasında Âşık Bayram'ı görür. Yanında iki kişi daha olan Âşık Bayram ona rüyasında saz çalmayı öğretir. Uyanınca sandık tahtasına tel gererek çalmaya başlar. Daha sonraları kendisine saz almıştır. Şair 1949'da rüyasında bade içtiğini ifade etmiştir. 'Kudret' isimli bir kıza gönlünü düşürmüşse de kavuşamamıştır.

[61] Âşık hakkında bilgi Ali Abbas Çınar ve Öcal Oğuz tarafından Ankara'da, Ağrı'da âşıklık geleneğinin durumu üzerine yapılmış olan derlemeden elde edilmiştir. (B.1987.39) Derlemenin yapıldığı 1987 yılından sonraki döneme ait bilgiler Âdem Bayraktar'dan alınmıştır.

Şair, usta malı ve irticalen söyleyebildiğini ve atışabildiğini ifade etmiştir. Halk hikâyesi anlatmıştır. Ancak kendisinin tasnif ettiği hikâye yoktur. Âşık makamlarını bilir. Ancak bunu bir ustadan değil, diğer âşıkları izleyerek öğrenmiştir. [62]

Yukarıda bahsedilen Seyrânîler haricinde adı unutulmuş ve Seyrânî geleneğiyle birleşmiş başka âşıklar veya "Seyrânî"ler de olmalıdır. Ancak Seyrânî geleneği onların sanatlarına galip gelip isimlerini 'Seyrânî'ye tevdi etmiş olabilir. Mahlasından yola çıkılarak Seyrânî'ye ait olduğu bir şiirin üslup olarak Seyrânî'ye benzememesinden, bu geleneğin içine birçok âşığın dâhil olduğu düşünülebilir.

Günümüzde ise yeni Seyrânîler bulunmaktadır. Bunları ise Seyrânî geleneğinin içine tam olarak dâhil edememekteyiz. Develi'de yaptığımız derlemelerde Seyrânî'nin şiirlerini söyleyerek bir dönem geçimini sağlamış olan Yusuf Seyrânî'den (?-1981) bahsedilmiştir. Taki Cebeci'nin verdiği bilgilere göre asıl adı Yusuf Dağdeviren olan şair, soyca Seyrânî'ye bağlı değildir ve doğrudan onun çırağı da olmamıştır. Ancak Develi'de Seyrânî'nin şiirlerini icra etmesinden ve Seyrânî hakkında anlatılagelen olağanüstü nitelikli olayları da çok etkileyici bir şekilde aktarmasından dolayı Yusuf Seyrânî namıyla bilinmektedir. Yusuf Seyrânî'nin müezzinlik yaptığı da bilinmektedir. Şair 1981'de vefat etmiştir (Cebeci, 1981, 2). Bu kişinin sadece usta malı olarak şiir söyleyip, kendisine ait şiirinin olmamasından dolayı geleneğin içinde yer almadığını düşünüyoruz.

Diğer bir isim de Âşık Seyrânî Sükut'tur. Bu şahıs Âşık Enbiya/Âşık Zavallı Baba olarak bilinmektedir. Ancak şiirlerinde bazen asıl mahlasıyla birlikte Âşık Seyrânî de demektedir. Bu âşığın asıl mahlası farklı olduğu için Seyrânî geleneği içine dâhil etmemeyi uygun bulduk. [63]

Âşık Enbiya haricinde internette yapılan taramada karşımıza Âşık Mesut Seyrânî isimli bir âşık daha çıkmıştır. Âşığın soyadının mı Seyrânî olduğu yoksa mahlasını mı kullandığı belli değildir. Söylediği eser de Âşık Mahzuni Şerif'e ait olduğu için bu

[62] B.1987.39, B.1987.40'ta ise Haydar Kaya, dayısı tarafından kendi hayat hikâyesinden tasnif ettiği halk hikâyesi anlatmıştır.
[63] İcra görüntüleri için bk.: http://wn.com/kayserili_seyrani_sukut- 15.03.2011

şahsın sadece usta malı söylediği düşünülebilir. Bu aşığın başka icrasına rastlanmadığı için bu âşığı da geleneğin içine dâhil etmemeyi uygun bulduk. [64]

Ayrıca Yozgatlı Seyrânî adlı bir kayıt daha aynı internet sitesinde bulunmaktadır. Fakat videodaki müziğin halk müziği ile uzaktan yakından ilgisi olmayışından bu kişiyi de geleneğe dâhil etmiyoruz.

Ancak her üç örnekte de görüldüğü gibi Seyrânî mahlası oldukça yaygın kullanılmaktadır. Bunu, Âşık Seyrânî'nin söyleyiş gücüne bağlayabiliriz.

Yukarıda isimleri sayılan âşık/sanatçılar haricinde Seyrânî olgusu içine dâhil olmuş/edilmiş âşıkların olması da muhtemeldir. Bundan dolayı Seyrânî olgusunu sadece yukarıda ismi sayılan âşıklarla sınırlandırmak hatalı bir yaklaşım olacaktır. Bizce Seyrânî gibi söylemiş olan ve ismi unutulmuş âşıklar ve onların şiirleri Seyrânî olgusunun parçasıdır. Ayrıca Seyrânî'nin şiir söyleyiş tarzını beğenmesinden dolayı Seyrânî'ye özenerek şiirlerinde bu mahlası tapşıran âşıklar da olabilir. Seyrânî mahlasını tercih etmiş olan, ismi ve kimliği unutulmuş olan âşıklar da bu olgu içerisinde değerlendirilmelidir. Bütün bunları birlikte düşündüğümüzde Seyrânî denilince akla ilk olarak Develili Seyrânî'nin gelmesi ve kendisinden sonra gelen şairleri etkilemesi açısından da bakıldığında Seyrânî'nin çok güçlü bir şair olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Onun bu güçlü söyleyişi kendisinden önce veya sonra âşıklık yapmış ve benzer üslupta olan şairlerin Seyrânî olgusu içerisinde toplanmasını sağlamıştır.

2.5. ETKİLENDİĞİ ÇEVRELER

2.5.1. Sosyo-Kültürel Çevre

Bir kişinin şahsiyetini belirleyen etkenlerden biri yaşadığı çevredir. Burada çevre olarak kastedilen şahsın mensubu olduğu, içerisinde yaşadığı toplumdur. Bir kişinin ailesinden ve mensubu olduğu milletten getirdiği genetik ve kolektif şuuraltına bağlı özellikler haricinde; şahsın içerisinde yaşadığı toplum, aldığı eğitim, mesleği de şahsiyeti etkileyen unsurlardır. Başka bir deyişle bir kişinin karakterini etkileyen ve şekillendiren etkenlerin başında içerisinde bulunduğu 'sosyal çevre' gelmektedir. Bu etkileşim kişinin dünyaya bakışına ve dünyayı yorumlama ve bu yorumları ifade ediş şekline tesir eder.

[64] İcra görüntüleri için bk.: http://www.youtube.com/watch?v=VX-c9X5q22U- 15.03.2011

Bu durumu bir sanatkâr açısından değerlendirecek olursak, bu tesirler sanatçının üslubunu oluşturmasında, sanatında, kendisini ifade etmesinde etkilidir.

Seyrânî'nin hayatı boyunca birçok yeri gördüğü ve bu yerlerden bazılarında yaşadığı söylenmiştir, ancak bunların birçoğunu kanıtlayabilecek belgeler elimizde yoktur. Seyrânî'nin sosyo-kültürel çevre olarak bulunduğundan kesin olarak emin olduğumuz iki çevre vardır: Develi (Everek/Kayseri) ve İstanbul.

Develi, Osmanlı Devleti'nin Karaman eyaletine bağlı Kayseri livasının kazalarından biridir. Develi'de medrese olmasından dönemde yerleşik kültürün ağır bastığı bir yer olduğunu düşünebiliriz. Seyrânî'nin babasının imam oluşu ve bir dönem medreselerde eğitim alışından onun yazılı kültür çevresi ile oldukça yakın ilişkide bulunduğunu kabul edebiliriz.

XIX. yüzyılda Anadolu'da göçerevliler ile yerleşikler arasındaki anlaşmazlık aşiretlerin göç yolları üzerinde bulunan Develi'de de yaşanmaktadır. Seyyah Helmut von Moltke o dönemle ilgili olarak şunları aktarmaktadır:

> *"Çevre Avşarlardan ötürü o kadar emniyetsiz ve tehlikelidir ki; kuvvetli bir muhafız bölüğü olmadan buradan geçemezsiniz. Yanımda Hacı Ali Paşa'nın ilerlemem için şahsen sorumlu olduğunu Develi valisine yazdığı bir mektup vardı.*
> *Vali arzu edilen istikametteki seyahatimin sorumluluğunu yüklenemediğini, ancak Tomarza metropolitine baş vurursam, Avşarlara karşı bana gayet makbul bir seyahat vesikası ve istediğim [k]adar da muhafız verebileceğini açıkladı." (Özdamarlar, 1997, 28).*

Moltke'nin belirttiği göçerevlilerin Develi'de de söz sahibi olması onların kültürel olarak bu çevrede etkin olabileceğini de göstermektedir. Özellikle Seyrânî'nin Develililer ile Kozanoğlu'nun arasını bulmasının anlatıldığı bir metinde, Kozanoğulların bu bölgede güç sahibi bir lider olduğu görülmektedir.[65] Bu durumda bu olay 1866 Fırka-yı İslahiye'den önce yaşanmış olmalıdır. Bu da bize yörede idari

[65] Burada anlatılan olayda Kozanoğlu Develioğullarının kızına talip olmuş kız da "Ovanın tazısı, Sehl'in tavşanını avlayamaz" demiştir. Ancak sonunda Kozanoğlu ile evlenen kıza Kozanoğlu kendisiyle evlendiğini söyleyince "Kar yağdı çakal avı oldu" der ve Seyrânî'nin aracı olmasından dolayı bu işin olduğunu söyler. Bu olayın bir benzeri göçerevli aşiretler arasında Pehlivanoğlu Abidin Bey ile Afşarlardan Paşa Bey'in kızı arasında yaşanmış kız evlendikten sonra bu durumu "könes avı"na benzetmiştir (bk.: Aydoğdu, 2005, 43-44, 264-269; ayrıca bk.: Kâmil, 1976, 7836-7837). Bizce sehil, sahil olmalıdır. Başka bir deyişle aşiretlerin denize yakın bir yerde kışlamasına işaret etmektedir. Dolayısıyla Develioğullarının kızına atfedilen sözler ve bu olay muhtemelen göçerevliler arasında yaşanmış ve çevre değiştirerek Develi'ye uyarlanmıştır.

anlamda etkin olan göçerevlilerin kültürel manada da etkin olduğunu gösterir niteliktedir. Yine benzer bir şekilde Seyrânî'nin Kozanoğlu'nu övdüğü ve kendini "sayesinde yaşattığını" ifade ettiği "Seni merd ḳahramān er deyü geldim" (304) ayaklı metin de bu kültürel etkinin bir işaretidir. Bu şiirde Seyrânî'nin Kozanoğlu'nun koruduğu ve himaye ettiği âşıklardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Bu da bize Seyrânî'nin göçerevli kültüre ve gezginci ozan tipine yabancı olmadığını göstermektedir.

Bölgede azınlıkların önceden beri var olduğu bilinmektedir. Özdamarlar'ın belirttiğine göre 1880 yılında merkezde 10.965; köylerde ise 17.790 kişi yaşamaktadır. Daha ayrıntılı olan 1881/1882 nüfus sayımında şu tablo karşımıza çıkmaktadır:

"Müslüman: 21.778

Rum: 1.821

Ermeni: 10.846" (Özdamarlar, 1997, 36).

TOPLAM: 34.445[66]

Bu tabloya göre Develi'nin nispeten kozmopolit bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Şairin yaşadığı çevrede birden fazla milletin bulunması onun çevresinde meydana gelen olaylara dar bir çerçeveden değil geniş bir perspektiften bakmasına, farklılıkları yorumlayabilmesine imkân sağlamış olabilir. İleride İstanbul gibi medeniyetlerin harmanlandığı bir yerde bulunması da onun bu özelliğini geliştirmiş olabilir.

XIX. yüzyılda âşıklık geleneği tam olarak sistemleşmiş ve kahvehanelerde kendi kültürel çevresini oluşturmuştu. Develi'de yakın tarihimizde kahvehanelerin olduğu bilinmekle birlikte bunların kaçının Osmanlı döneminden beri yaşadığı hakkında bilgi yoktur. Yörede Seyrânî'nin saz çalması sebebiyle eleştirilmesi ve bir dönem de dışlanarak hor görülmesinden bu çevrede sazlı sözlü faaliyetlerin çok yaygın olmadığı düşünülebilir. Ancak Seyrânî hakkında anlatılan bir metinde kendisini ispat etmek isteyen âşıkların gelerek Develi'ye Seyrânî ile atıştığından bahsedilmiştir (Özçakır,

[66] Rakamlar Özdamarlar'dan alınmıştır ancak Özdamarlar genel toplamı 34685 olarak göstermiştir (Özdamarlar, 1997, 36). Bu yanlışlık ya Özdamarlar'ın alıntı yaptığı yerden veya kendisinden kaynaklanmaktadır.

2008, 96-97). Şairin o dönemde saz çalmasına hoş bakılmamasından hareketle, burada âşık karşılaşması yapıldığından bahsedilmesi zıtlık teşkil etmektedir. Bu da anlatının güvenilirliğine şüphe düşürmektedir.

Seyrânî'nin şiirlerinden yola çıkılarak Kayseri ve civarında âşıkların düğünlere sanatlarını icra etmek için gittikleri anlaşılmaktadır. Şairin "Sebebidir Ḳarabeg'iñ dükkānı" (147), "Meşveret etmeye ḥāẓır erbābı" (105) ve "Ādemi pancarı belleyemedi" (171) başlıklı şiirlerinde düğünlerde sanatını sergilediği görülmektedir. Bu şiirlerden edinilen bilgiye göre Kayseri ve yöresinde düğüne gelen âşığa ikram ve izzet fazlaca yapılır/yapılmalıdır. Düğünler birkaç gün sürebilir. Ayrıca düğüne gelen âşıklar burada atışarak kendilerini de ispat etmektedirler.

Seyrânî'nin kesin olarak bulunduğu ikinci çevre İstanbul'dur. Şairin buraya ne amaçla geldiği ve burada ne kadar kaldığı bilinmemektedir. Ancak şairin rüya görerek âşıklık yeteneğini kazandığını kabul edecek olursak bu çevrede yani İstanbul'da nasıl geçimini sağladığı sorusunun cevabını bulabiliriz. Şair, İstanbul'da profesyonel anlamda âşıklık yaparak geçimini sağlamış olmalıdır. İstanbul, günümüzde olduğu gibi eskiden de kültür ve sanat etkinliklerinin yoğun olduğu, birden çok millet ve dinden insanın yaşadığı ve bundan dolayı da kültürel sentezlerin yapıldığı büyük bir merkezdir. Bu merkezde XVI. yüzyıldan sonra açılmaya başlayan kahvehaneler ise çeşitliliğe farklı bir renk katmıştır.

Kahvehane ortamının nasıl olduğu bahsine geçmeden önce kahvenin bulunuşu ve Osmanlı topraklarına gelişi hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır: Kahve, uzun yıllar boyunca Afrika'da bilinmesine rağmen Afrika dışındaki ülkelerde pek bilinmemektedir. Ulla Heise'nin tespitlerine göre kahve XV. yüzyıl ortalarına kadar bilinmemektedir. Etiyopya kökenli olan bu bitkiden Afrikalılar alkollü bir içki de yapmışlardı (Heise, 2001, 13).

Heise'nin verdiği bilgilere göre kahvenin bugün bildiğimiz anlamda kullanılmasına yani çekirdeklerinin kavrularak kaynatılmasıyla alkolsüz bir içecek yapılmasına ise ilk olarak Araplarda rastlanmaktadır. Araplar, bitkinin meyvesi yerine çekirdeğini toplamak için büyük miktarlarda yetiştirmeye başlamıştır (Heise, 2001, 13).

Kahvenin keşfi ile ilgili birçok efsane olmakla birlikte temel olay halkası kahvenin rastgele bir şekilde bulunması, bir şekilde kaynatılıp içilerek tüketilmesinden sonra enerji verici ve uyarıcı olduğunun öğrenilmesi ve bu özelliklerinden dolayı gittikçe yaygınlaşmasıdır (Heise, 2001, 14-16; Yıldız, 2007, 22-23). Heise bu anlatılardan Türklere ait olanında kahve bitkisine yıldırım düşünce çok hoş kokular çıktığı ayrıntısının eklenmesinin kahvenin kavrularak kullanılmasını açıklama amaçlı olduğunu ifade eder (Heise, 2001, 14).

Heise, kahvenin uyku isteğini azaltması, enerji vermesi ve alkolsüz olmasından dolayı Tekke kültürü içerisinde kendisine kolaylıkla yer bulduğunu ifade etmiştir. Geceleri ibadet edecek olan tarikat ehli kişiler bu içeceği tüketerek bu görevi daha rahat yerine getirmiştir (Heise, 2001, 18). Yemen'deki tarikatlar içe dönük topluluklar olmadığı için, kahve, toplumun geneli tarafından tüketilmeye başlanmış, buradan yani Arap yarımadasından da fetihler ve hac için Arabistan'a gidenler yoluyla yayılmıştır (Yıldız, 2007, 23). Yayılmada en önemli etken Osmanlı Devleti'nin bu toprakları fethetmesidir (Heise, 2001, 18).

Osmanlı Devleti sınırlarında kahvenin tüketimi ve ilk kahvehanelerin açılması devletin başkenti olan İstanbul'da olmuştur. 1517'de İstanbul'da ilk defa kahve içildiğini kaynaklar rivayet etmektedir (Heise, 2001, 21). Cengiz Yıldız, Tarihçi Solakzade'nin ilk kahvenin 1519'da İstanbul'a getirildiğini söylediğini kaydetmiştir (Yıldız, 2007, 25).

Kahvenin gelişini kahvehanelerin açılışı izlemiştir. Kahve, içimi lezzetli ve keyifli, aynı zamanda da dinen caiz olan bir içecektir. Bu özelliğine bir de tekke-tarikat kültürü içerisinde de kendisine yer bulmuş olması eklenince kahvenin toplum tarafından tercih edilmemesi için herhangi bir engel kalmamıştır. Osman Nuri Ergin camiye giden kişilerin "iki namaz arasındaki vakti" geçirmek için, camilere yakın yerlere açılan kahvehanelere gittiklerini ifade etmiştir (Işın, 2006, 275). Bu ortamda Battalname, Hamzaname gibi kahramanlık hikâyelerinin sesli olarak okunması ve buraya gelenlerin de bunları dinlemesi sebebiyle camilerin "organik bir uzantısı" gibi görülmüştür (Işın, 2006, 275).

Birsel'in verdiği bilgilere göre İstanbul'da ilk kahvehane 1555 yılında Halep'ten gelen Hakim ve Şam'dan gelen Şems tarafından ortak olarak Tahtakale'de açılmıştır. Bu

mekân oldukça rağbet görmüş, mekânda kahve içilmesinin yanı sıra tavla, satranç oynanması, şiir okunması ve bunların eleştirilmesi, kitap okunması gibi faaliyetler de yapılmıştır (Birsel, 2001, 11-12). Bu yoğun ilgi ulema sınıfının dikkatini çekmiş, özellikle bu mekânlara gidenlerin cami ve mescitlere gitmediği/gitmeyeceği kaygısıyla hareket etmelerine sebep olmuştur. Bu düşünce ile kahvehane kötülenmiş ve meyhane gibi yasaklı bir mekân konumuna getirilmeye çalışılmışsa da halkın ilgisi yasaklarla azalmamıştır[67] (Birsel, 2001, 13). Aslında Mekke ve Medine'deki ulema bedene ve akla bir zarar vermeden içilebileceğine dair cevaz vermiştir (Heise, 2001, 20). Burada kahvehanenin yasaklanmaya çalışılmasının en önemli sebeplerinden birisi halkın sohbet ve diğer din dışı eğlence tarzları için bu mekânları seçmesidir (Çobanoğlu, 2007, 33). Başka bir deyişle Osmanlı'nın sosyal çevresi din dışı bir merkeze doğru kaymaktadır ve bu durum ulemayı tedirgin etmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi[68] kahvehanelerden önce toplumun buluşup vakit geçirebileceği mekânlar sınırlıdır. Özellikle mekân etrafında bir gelenek şekillenmesine müsait yerler değildir: Bozahaneye bozanın içinde az miktarda da olsa alkol bulunmasından dolayı temkinli yaklaşılmaktadır. Hamam, sohbet mekânı olmaya pek elverişli değildir, üstelik maddi açıdan külfetlidir. Meyhaneye gitmek kesinlikle caiz değildir. Geriye toplu olarak bulunulabilen cami, tekke gibi dinî işlevi olan mekânlar kalmaktadır ki bu mekânlar da işlevleri sebebiyle din dışı eğlenceye, toplanma ve sohbete açık mekânlar değildir. Toplumun geneline açık bu yerlerin haricinde evlerde toplanılabilmektedir ancak bu da hem ev sahibinin seçiciliğine ve isteklerine bağlıdır; hem de maddi sebeplerden dolayı kahvehanedeki gibi çok sık düzenlenebilecek bir eğlence değildir. Eğlence mekânı olma konusunda evin 'özel'liği kahvehanenin 'genel'liğine, dolayısıyla da evin 'gizli'liğinden kahvehanenin 'açık'lığına/"aleni"liğine bir geçiş vardır (Özkoçak, 2009, 28). Kahvehane özel alanın dışında, dinî olarak sakıncası bulunmayan ve fakat din dışı eğlence ve toplantıların yapılabildiği bir mekân olmuş; hangi dine, hangi millete, hangi sosyal tabakaya mensup olursa olsun rahatça aynı mekânın paylaşılabildiği, bu farklı unsurların birbiriyle sürekli iletişim hâlinde olduğu bir yer hâline gelmiştir (Özkoçak, 2009, 26).

---

[67] XVIII. yüzyılda Safayi'nin "Mecma'ul-fesad olupdur şimdi kahvehaneler/Kim varanlar ana dinlerler hezaran gıybeti" mısralarına Sükuni'nin şu cevabı dikkat çekicidir: "Mecma'ul-irfan olupdur şimdi kahvehaneler/Sen de ger ma'rifet var ise gel ko gıybeti" (Özkoçak, 2009, 125-sonnot).

[68] Bk.: 1.1. Âşık Tarzı Şiir Geleneği.

Özkoçak bir nokta dikkat çekmiştir: İlk kahvehanenin açıldığı yer olan Tahtakale, ailelerin yaşadığı bir mahalleden ziyade erkek nüfusun ağırlıklı olduğu, ticaretin yoğun bir şekilde işlediği, esnaf ve bu kişilerle bağlantılı iş ve işçilerin bulunduğu bir semttir (Özkoçak, 2009, 20-21). Başka bir deyişle bu mekânı ancak erkekler kullanabilmiştir. Bu da kahvehaneleri "erkek sosyalleşme" mekânı olarak, yani erkek sohbeti, erkek eğlencesi kavramlarıyla şekillendirmiştir.[69]

Kahvehanelerdeki başlıca sohbet konusu "devlet sohbeti" olarak adlandırılan siyasi konuşmalardır (Yaşar, 2009, 41). Kahvehanenin sohbeti temel alan yani sözlü kültüre dayanan bir iletişim merkezi olduğu düşünülürse, bu merkezdeki konuşmaların çok hızlı bir şekilde yayılması kaçınılmazdır. Bu durum ise kahvehane karşıtlarının eline geçmiş bir fırsat gibidir. Devleti yöneten 'havas'ın, bu işlerle alakası olmayan 'avam' tarafından eleştirilmesi havasa mensup kişiler tarafından hoş görülmemiştir.

Kahvehaneler XVI. yüzyıldaki kuruluş aşamasından sonra etki alanını ve takipçi çevresini arttırmaya devam etmiştir. Ancak XVII. yüzyılda bu genişleme toplu kahvehane kapatmalarıyla durdurulmak istenmiştir. Bu istekte en önemli etken yukarıda da bahsedildiği üzere devlet sohbeti yapan kişilerin kahvehanelerde yuvalanmalarıdır. Özellikle yeniçeriler bu grubun önde gelenleridir. Birsel, II. Osman'ın katledilmesinden sonra IV. Murat'ın bu olayı yeniçerilerin yapmasından hareketle kahvehaneleri topluca kapattırarak bu sözlü iletişim merkezlerini durdurmak istediğini belirtmiştir. Naima ise 1633'teki kapatılmayı büyük İstanbul yangınından dolayı olduğunu ifade eder (Birsel, 2001, 14).

Birsel'in belirttiğine göre, her ne kadar bu dönemde padişah tarafından kahvehaneler kapatılmış ve kahve içmek de yasaklanmış olsa da kahvehane iyi gelir getiren bir iş yeri olduğu için devlet ricalinden kahvehanecilik işine girenler olmuştur. Ayrıca yine bu dönemde yasaklanan tütün, kahvenin yasaklanmasının önüne geçmiş, dolayısıyla da kahve yasağını hafifletmiştir. Kahve tüketimi ve kahvehaneye gitmek çok yaygın olduğu için bu gelirin devlete de yarar sağlayabileceği düşünülerek bu dönemde kahveden vergi alınmaya başlanır (Birsel, 2001, 17).

---

[69] Selma Akyazıcı Özkoçak'a göre kadınlar da hamamda kahve içip sohbet ederek sosyalleşiyordu. Ancak hamamlardaki sohbet konularının ne olduğu hakkında elimizde bilgi olmadığı için bu mekânları erkek kahvehanelerinden bağımsız bir kamusal alan olarak nitelendiremeyeceğimizi de sözlerine ekler (Özkoçak, 2009, 26, 28).

Çaksu'nun tespitlerine göre XVIII. yüzyılda kahvehane sahipleri ve işletmecilerinde bir değişiklik olur. Mali sorunlar devleti epeyce zorlamış, yeniçerilere verilen maaşın da düşmesine yol açmıştır. Bu da yeniçerilerin dış dünyaya açılmalarına sebep olmuştur. Yeniçeriler bu dönemde evlenmiş, aile sahibi olmuş, geçimini sağlamak için askerlik mesleğinin dışında esnaflığa başlamıştır (Çaksu, 2009, 82-83). Çaksu yeniçerilerin meslek olarak kahvehaneciliği seçmesinin ise dört sebebe bağlanabileceğini söylemiştir: İlk sebep, kahvehane işletmek çok zor bir iş olmamasıdır. Yeterli parası olan biri rahatlıkla açıp işletebilirdi. İkinci sebep olarak o döneme kadar diğer mesleklerin loncaları çok iyi bir şekilde sistemleşmiştir. Kahvehanecilik loncalar sistemine bağlı olan meslekleri etkilemediği için loncalar bu duruma karşı çıkmamıştır. Üçüncü sebep ise kahvehane ortamı yeniçeri ortalarının dayanışması ve birlik ruhunu sağlamaları için uygun bir ortam olmasıdır. Son sebep -ki bu, Çaksu'ya göre en önemli sebeptir- kahvehanelerde edebiyat, müzik, eğlence gibi birden fazla faaliyet yapılabildiği için kahvehanelerde bu kültüre dâhil olan birçok kişi vardır. Bu da güvenliği sağlamak ve piyasayı denetlemekle görevli olan yeniçeriler için doğal bir ortam oluşturmaktaydı (Çaksu, 2009, 84).

Yeniçerilerin kahvehaneleri çalıştırmaya başlamasından sonra yeniçerilerin ve halkın bu kültür ortamındaki devlet sohbetleri koyulaşmış, devletin kötü gidişatı, meydana gelen olaylar ve sebepleri buralarda değerlendirilmiş; bu düşünceler sesli olarak dile getirilmiştir. Bir söylentinin çıkması onun her yere yayılması anlamına geldiği için devlet işleri artık halk tarafından tartışılıp eleştirilebilir bir duruma gelmişti. Çaksu, duyulan rahatsızlıkların dile getirilmekle kalmadığını, bazı durumlarda bunların isyanlar hâlinde kendini gösterdiğini belirtmiştir. Önceleri "Sultan'ın hizmetkârları" olan yeniçeriler ayaklandıklarında herhangi bir mevkideki kişiyi (bu kişi vezir, padişah bile olabilirdi) değiştirebiliyorlardı (Çaksu, 2009, 87). Çaksu'ya göre bu eylemlerde yeniçerilerin en ön saflarda bulunmasının en önemli sebebi yeniçerilerin ellerinde silah bulunmasıdır (Çaksu, 2009, 86). Buna göre diğer kahvehanelerin ayaklanma anlamında yeniçeri kahvehaneleri kadar faal olmadıkları da düşünülebilir. Ancak söylenti ve rahatsızlık etkenleri bir araya gelerek diğer kahvehanelerdeki kişileri de bu olayların içine çekmiş olabilir.

Kahvehanelere yeniçerilerin getirdiği farklı işlevler de vardır: Işın'a göre kahvehanelerde yeniçerilerin ağırlığından dolayı bu mekânlar kültürel anlamda Bektaşi

tekkelerine yaklaşmıştır. Yeniçeri kahvehanelerindeki yerleşim planında Bektaşi babası için bir yer ayrılmıştır (Işın, 2006, 284). Kahvehanelerin duvarları Bektaşilikle ilgili levhalarla süslenmiş, bu yerlerde Bektaşi nefesleri söylenmiştir. Bir anlamda bu yerler "Bektaşiliğin yaşadığı hatta güçlendiği" yerler olmuştur (Çaksu, 2009, 89). Bu durum edebî anlamda Bektaşi kültürünün kahvehanede üretilen eserlere yansımasına sebep olmuştur. Âşık edebiyatının da Bektaşiliğin tesirinde kaldığı düşünülecek olursa, bu merkezde yani kahvehanede edebî geleneğin de şekillendiği düşünülebilir.

Çaksu'ya göre kahvehanelerin bir diğer işlevi bir "mafya kulübü" olmasıdır. Bu yerlerde "zorba" olarak bilinen bazı yeniçeriler kendi ortalarına mensup kişilerden oluşan çeteler kurmuş, kendi "iş"lerini bu yerlerden yürütmüşlerdir (Çaksu, 2009, 91-94). Bu gruplar çevreden çok tepki almakla birlikte, onların silahlı güçler olması ve devletin bir unsuru olmasından dolayı dokunulmaz konumdaydılar. Daha önce de belirtildiği gibi bu güçlerin padişahı bile değiştirebiliyor olması onların gücünü ve onlara karşı çıkılamamasını gösterir niteliktedir.

Kahvehaneler XIX. yüzyıl başlarına kadar bir yasaklı bir serbest olarak devam ede gelmiştir. Ancak yeniçerilerin bu merkezlerde yoğun bir şekilde yer alması, yeniçeriler önderliğinde bu merkezlerden isyanların başlayıp yayılması kahvehanelerin yönetici kesim tarafından da sakıncalı görülmesine sebep olmuştur. Işın'a göre 1826'da Vaka-yı Hayriye olarak bilinen yeniçeri ocaklarının kapatılması hadisesinde yeniçerilerle doğrudan ilişkili olan Bektaşilik tarikatı ve yeniçerilerin toplandıkları yerler olan kahvehaneler de kapatılmıştır. Bu da çıkan isyanlarla kahvehane ortamının bağlantılı olduğunu gösterir niteliktedir (Işın, 2006, 283). Bu olaydan sonra tulumbacılar yeniçerilerin yerini almaya başlamıştır. "Yeniçeri-esnaf zümresinin toplumsal kimliği, tulumbacı-külhanbey kimliğine" dönüşmüştür (Işın, 2006, 282).

Tulumbacılar tıpkı yeniçeriler gibi kahvehaneleri işletmeye başlamışlardır. Tulumbacıların bu işe girmesiyle birlikte kahvehanelerdeki eğlence anlayışı da kısmen değişime uğramıştır. Kaygılı'nın verdiği bilgilere göre tulumbacılar, ayaklı mani olarak bilinen bir mani şeklini irticalen söylemek marifetiyle farklı bir edebiyat çizgisi oluşturmuşlardır. Kahvehanelerde tulumbacıların bu sahaya gelmelerinden sonra tıpkı Osmanlı Devleti'nin genelinde olduğu gibi Batı'nın etkileri görülmeye başlanır. 1826'dan sonra Tanzimat'ın ilanı sıralarında saz kahvehaneleri çalgılı kahvehanelere

dönüşmek üzeredir (Kaygılı, 2007, 49). Bu da âşıklık geleneğinin eskisi kadar tercih edilmemeye başlanması anlamına gelmektedir.

Çalgılı kahvehanelerde saz kahvehanelerinden farklı olarak "klarnet", "darbuka", "zilli maşa", "çift nara", "çığırtma" gibi sazlar kullanılmakta (Kaygılı, 2007, 55-56) ve Batı'nın etkisiyle söylenen polka, alafranga şarkılara benzeyen şarkılar, kantolar söylenmektedir. Bunların icrasından sonra program devam etmektedir. Programlı eğlence anlayışı Tanzimat'la birlikte semai kahvehanelerine girmiştir (Işın, 2006, 287). Kaygılı, semai kahvehanesi olarak da bilinen çalgılı kahvehanelerin XX. yüzyılın başlarına kadar varlıklarını devam ettirdiğini ancak 1919-1920'ye kadar yaşayabildiğini söylemiştir (Kaygılı, 2007, 37). Böylece kahvehanelerin kültür merkezi olma konumunun, en azından İstanbul için, kaybolduğunu söyleyebiliriz.

Tanzimat döneminden sonra devletin kahvehanelere bakışında değişiklik göze çarpar. Kırlı, devletin, bu mekânlarda insanların toplu hâlde bulunarak fikirlerini ifade etmesi unsurundan hareketle, halkın devlete ve meydana gelen olaylara nasıl yaklaşıldığının anlaşılması için oradaki bir kişi ile anlaşarak halkın olaylara tepkileri ve olayları yorumlayışlarını kayıt altına aldırmayı amaçladığını ifade etmiştir. Bu işlem cezalandırma amacı taşımaktan ziyade gizli bir kamuoyu yoklaması gibidir. Bazı durumlarda memur fikirleri yönlendirmek için provokatif birkaç soru veya söylemle konuşmacıları –dolayısıyla da dinleyicileri- yönlendirir (Kırlı, 2009b, 96-100). Bu anlamda kahvehanelerdeki sanat icralarının siyasi bir kimlik taşıyabileceği görülecektir. Aslında bu durumu sadece siyasi görüşlerin ifadesiyle sınırlamak doğru değildir. Muhtemelen sanatçı da bu ortamda siyasi, ahlaki, sosyal eleştirilerini dile getirmiştir. Özellikle, âşıklar cemiyetinin kurulması ve bazı âşıkların devlet tarafından himaye edilmesi, devletin kahvehane cevherini fark ettiğinin bir göstergesidir. Başka bir deyişle devlet artık toplumu dolaylı olarak yönlendirmektedir.

Heise'nin verdiği bilgilere göre kahvehaneler mimari açıdan çok farklı özelliklere sahip değildir. Mekân mümkün olduğunca manzaralı yerlerde (şehrin kenarında, parklara yakın yerlerde, nehir veya boğazın kıyısında) açılır. Kahvehane, sahibinin kesesine göre döşenir. Genelde duvar kenarında sıralar, bunların üzerinde peykeler, nargile sehpaları, şamdan ve meşalelikler bulunur. Müzisyenin bulunacağı yer diğer yerlere göre biraz daha yüksektedir (Heise, 2001, 25). Son dönem kahvehanelerinde ise duvar kenarındaki

sıraların yerini küçük iskemleler almıştır. Müzisyen platformu ise biraz daha yükseltilmiş bir sahne şekli verilmiştir. İskemleler de bu platformun karşısına dizilir (Koçu, 2005, 116-117). Kahvehanelerin tezyininde ise aynalar muhakkak kullanılır. Aynaların haricinde şayet kahvehane yeniçerilere aitse Bektaşilikle ilgili levhalar (Çaksu, 2009, 89); tulumbacılara aitse tulumbacıların resimleri, çeşitli Batı veya Doğu kaynaklı anlatının birkaç sahnesine ait tasvirler (Koçu, 2005, 117) bulunur.

Heise kahvehanelerin ilk açıldığı dönemde sözlü icra bağlamında değerlendirilebilecek hadisenin kıssahan, meddah veya sadece okuma yazması olan bir kişi tarafından Battalname gibi dinî-destani metinlerin okuması olduğunu ifade etmiştir. Bu faaliyeti âşıkların bu merkezde kendi sanatlarını icra etmesi tamamlamıştır. Bu etkinlikler elbette ki kahvehanenin dinleyiciler açısından daha cazip hâle gelmesi demekti ki kahvehane sahipleri veya işletmecileri bu durumdan oldukça memnundu. Kahvehanede çıkacak sanatkârla kahveci önceden kaç para karşılığında kaç gün gösteri yapacağı konusunda anlaşır (Heise, 2001, 28).

Âşık kahvehanesinde saz çalarak destan ve koşma söyleyen âşıkların yanı sıra "Ayvansaray Loncası'ndan alınma sâzende ve hânendeler, kıptî ve Rum kökenli köçekler, meddahlar"ın da bulunduğu bilinmektedir. Özellikle köçek unsuru yeniçeri kahvehanelerinde bulunmaktadır [70] (Işın, 2006, 284).

Koçu'nun aktardıklarına göre çalgılı kahvehaneler senede bir kez ramazan ayında düzenlenirdi. Sürre alayının ertesi günü hazırlıklar başlar. Bu hazırlıklarda kahvehane ramazan için süslenir. Tavanlar renkli kâğıtlardan yapılmış çiçekler, zincirler, toplarla donatılır; müzisyenlerin duracağı platform süslenir (Koçu, 2005, 115-117). Hepsinden önemlisi kahvehanede çalışacak olan çalgıcılarla ramazandan önce anlaşılır, paraları verilir. Bu kişilerin parayı aldıktan sonra gitmemeleri için sazları kahvehanede rehin tutulur (Birsel, 2001, 149). Teravihten sonra halk bu kahvehanelere gelmeye başlar. Çocuklar ve "kendini kurtaramamış" gençler, üniformalılar kahvehanelere alınmaz[71] (Birsel, 2001, 149). Bu kahvehanelere gelenler pantolon ve ceket giyerek şık bir şekilde gelir, gece kıyafetiyle gelenler de alınmaz (Kaygılı, 2007, 43). Dinleyiciler arasında

[70] Yeniçeri kahvehaneleri ile âşık kahvehaneleri birbirlerini hem takip eden hem de tamamlayan merkezlerdir. Âşıklık geleneğinin her iki mekânda da yaygın olması bu kültürün ortaklık paydasını büyütmektedir.

[71] Kahvehanelere üniformalıların alınmaması, yeniçerilikteki gibi olmaması için, devlet işlerine karışanların kahvehanelerden, en azından görünüşte, uzak tutulması çabası olarak düşünülebilir.

rütbe sahibi kişiler de bulunur ki bu kişiler şayet sanatkâr başarılıysa onu takdir ve taltif de eder (Koçu, 2005, 118). Gelen kişiler kahvehaneye en azından bir kahve bedeli olan 20 para verir, ancak bu ayıp sayıldığı için genellikle bir kuruş, ikilik, çeyrek; grup olarak gelenler ise üç-beş mecidiye bırakır (Koçu, 2005, 120).

Çalgılı kahvehanelerde âşıklık geleneğinin artık yavaş yavaş yerini manicilik geleneğine bıraktığı görülmektedir. Kaygılı'ya göre, Dertli, Seyrânî, Emrah'ı takip eden, onların izinde gitmeye çalışan şairler olmakla birlikte bu şairlerin gücüne yetişen çıkmamıştır. Dinleyiciler de bu usta âşıkların eserlerini dinlerken daha huşu içinde dinler (Kaygılı, 2007, 37-38). Çalgılı kahvehanelerde âşıklık geleneğinin bir devamı niteliğinde olarak divan, semai, destan da söylenmektedir. Divan ve semai aruzlu şekillerdir. Destan ise bilindiği üzere hece ile söylenen bir şekildir. Işın'ın belirttiğine göre destanlar genellikle tulumbacıların başlarından geçen olayları veya o dönemde olan trajik olayları konu alır (Işın, 2006, 278, 288-289).

Kaygılı'nın verdiği bilgilere göre çalgılı kahvehanelere âşık kahvehanelerinden kalan bir diğer gelenek de muamma geleneğidir. Ramazan başında tahta bir levha üzerine yazılan muamma, kurdele ve çiçeklerle süslenerek kahvehanenin tavanına asılır. Muammayı çözen kişiye para ödülü verilir (Kaygılı, 2007, 65-66). Muammayı sadece cevap olarak söylemek yetmez, cevap da tıpkı soru gibi manzum olmalıdır. Muamma ramazanın sonuna kadar çözülemezse son gün kahvehane sahibi cevabı açıklar, gelenlere teşekkür eder ve kahveyi kapatır (Ercan, 1997, 65).

Kahvehaneler sözlü kültüre mensup insanlar için bir mektep, iletişim merkezi, eğlence mekânı gibi birbirinden farklı işlevlere sahip yerlerdir. Bu merkezdeki siyasi sohbet kurumun havasını değiştirir ve kimliğinin şekillenmesinde etkilidir. Siyasi sohbetler, sözlü kültür ortamında meydana gelir ve sözle yayılır. Bundan dolayı söylentiler bir süre içerisinde gerçek haber gibi algılanır. Burada konuşulan konular devletin ve diğer birçok kurumun eleştirisine varır. Eleştiriler, komedi şeklinde meddah ve Karagöz gibi teatral yollarla veya âşık taşlamalarıyla dillendirilebilir. "Osmanlı kahvehanelerinde, kamusal alandaki dışavurumlar çoğunlukla karnavalesk biçimler alırdı. Örneğin, dizeleri hayata gerçekçi bir felsefeye dayanan ve insanların oldukça hürmet ettiği kahvehane âşıklarının performansları, kamusal dışavurum ve toplumsallığın belirgin bir örneğini sergilemiştir" (Kömeçoğlu, 2009, 57).

Kahvehanelerde dinleyici kitlesi toplumun hemen bütün tabakalarından gelen insanlar tarafından oluşturulur. Dolayısıyla âşığın hitap ettiği kitle oldukça geniş bir skalaya sahiptir. Âşık kendi fikirlerini veya toplumdaki hâkim fikirleri dile getirirken bunu da göz önünde bulundurur.

Bu ortama gelen dinleyiciler artık bir anlamda profesyonel dinleyici olmuştur. Dolayısıyla ortamda dile getirilen eleştirilerin içine edebiyat, müzik gibi sanatlar da dâhildir. Dinleyici artık sanatkârın becerilerini sınamakta, söylediği eserlere tepkisini dile getirmekte, bir anlamda da sanatçıyı denetlemektedir. Bu durum kahvehanelere bir "edebî forum" görüntüsü vermektedir (Çobanoğlu, 2007, 27).

2.5.2. Din Anlayışı

2.5.2.1. Tasavvuf Anlayışı

Tasavvuf, "a. İçten gelen gayretle ibâdet etme, ruhlarda mânevî ve akılla idrâk edilebilen hakikatlerden ibâret bulunan lûtuflar (favaid) tevlid e[tme]; b. Kalpler ilmi (ilm al-kulub), rûha alınmış olan lûtuflardan irâdenin rızâsını tazammun eden tecrübî bir hikmeti ve basîreti temin e[tme]" esasları üzerine kurulmuştur. Massignon bu esaslardan ikincisindeki kalpler ilmi ifadesini S. Jean Climaque'ın "mukaddes merdiven" tabiriyle ilişkilendirmiş ve bu ilmin "bir kısmı[nın] kazanılmış faziletler, diğer kısmı[nın] kendiliğinden gelmiş lûtuflardan ibaret bir düzine konaklar (makamat) ve hâller (ahval) ile işaretler" olduğunu ifade etmiştir (Massignon, 1997, 28). Kemal Atik ise tasavvufu ve amacını şu şekilde açıklamıştır: "[T]asavvuf ruh hayatıdır, ruhu temizleme yoludur. Zühd ve takva ile ruhu bunalımlardan, dünyevi uğraşılardan arıtmak, içten masivayı atıp yalnız Allah sevgisini kalbe yerleştirmek, beşeri varlığı Hakk'ın varlığında yaşamak tasavvufun temel gayesidir." (Atik, 1999, 672).

Bu tanım ve açıklamalara göre tasavvuf insanın dünyevi unsur ve düşüncelerden arınarak yani faninin fani olduğunu kabul ve idrak ederek Bâkî olan'a doğru kendisini yönlendirmesi, bu doğrultuda bazı şartları yerine getirmesi gereken bir sistemdir. Gölpınarlı'ya göre bu sistemde "dört kapı" adı verilen sisteme dâhil olan veya olmak isteyenlerin geçmesi gereken dört merhale vardır: Tasavvuf sisteminin temeli, İslam dinidir. 'Şeriat' merhalesinde kişi dinin esaslarına şüphesiz olarak inanmak, ibadetleri yapmak zorundadır. Şeriat "biliş ve görüştür". Üçüncü merhale olan 'hakikat', kişinin

yaptığı ibadetlerde, yerine getirdiği buyruklarda Allah'ın gücünü görmeye başlaması, kâinatın Allah'ın "sıfatlarının, zatının zuhuru" olduğunu görmesidir. Bu hâl ise "oluş"tur. Kişiyi bu hakikate ileten ise tarikat yoludur ki bu ikinci merhaledir. Başka bir deyişle İslamiyet'te ruhbanlık olmamakla birlikte bu ilmi almanın ve yoldan sapmadan bu ilimde derinleşmenin bir mürşidle olabileceği kabulünden hareketle kişi bir 'yol' benimser. Tasavvuf yoluna giren kişinin geçmesi gereken son kapı "marifet"tir. Bu hâlde bulunan kişi hakikatle geçtiği cezbe hâlinden akla geri dönüş yaşar, kendine gelir. Her varlığa kendi içerisinde bulunduğu makama göre davranır. Marifet, "tanıyış"tır. Marifete eren kişi ibadetlerini yapmaya devam eder (Gölpınarlı, 2004, 97-98).

Halk şairleri, hem önceki inancın kalıntıları sebebiyle hem İslamiyet'le birlikte yeniden şekillenen tekke kültürü ve edebî geleneği çerçevesinde halk tarafından kutsi görülmüşlerdir. Tekke edebiyatından sonra ortaya çıkan âşık edebiyatında da bu kutsiyet kabulü devam etmiş, her iki çevredeki sanatkârlara da "âşık" denilmiştir. Âşıkların birçoğu gördükleri bir rüyada kutsal bir kişinin elinden aşk badesi içip dinî bilgileri de bu kişiden öğrenerek âşıklık yapmaya başlamalarından dolayı Hak âşıklığı vasfını üstlenmişlerdir.

Âşık gerek rüyada aldığını söylediği eğitim dolayısıyla gerekse medrese veya tekke kültürü vasıtasıyla olsun tasavvuf kültürüne yabancı değildir. Dinleyici çevresi ve ortamın uygun olması durumunda tasavvufi remizler içeren şiirler söyleyerek kendisini dinleyicilerine kanıtlar.

a) Allah: Seyrânî'nin şiirlerinde en çok karşımıza çıkan konulardan birisi Allah aşkıdır. Şair, Allah'a saf bir kalp ile bağlıdır. O'na olan aşkını bülbülün güle olan aşkıyla karşılaştırarak dile getirir:

> Bülbül meftūn ise dikenli güle
> Seyrānì ʿāşıḳdır bir Allah'ına (23/4)

Bu aşkı Hak ona, ruhları yaratıp onlara kısmetlerini verirken nasip etmiştir. Özellikle "nasip eyledi" diyerek bu aşkın herkese kısmet olamayabileceğini, bu anlamda Hak tarafından verilen ilahi aşkın bir lütuf olduğunu da ima etmiştir:

Ervāḥda her ḳısmet virilir iken
ʿĀşık olsuñ didi cānān bizlere
Rūḥlar bir araya dizilür iken
ʿAşḳ naṣìb eyledi Sübḥān bizlere (91/1)

İlahi aşk şair için gafletten uyanmaya da sebep olmuştur:

Rabb'ime Seyrānì ʿāşıḳdır özüm
Ḥaḳḳsız çıḳmaz dilde aṣlā bir sözüm
Nevm-i cehāletden uyandı gözüm
Mest-i müdāmlıḳdan göñlim ayıldı (117/4)

Beşerî aşk, bazı mutasavvıflarca ilahi aşka giden yolda bir basamak olarak kabul edilmiştir. Bu durumun en güzel örneğini ise Mecnûn sergilemiştir. Seyrânî'ye göre ilahi aşka kavuşan kişi dünyadaki şeylerden, sevgiliden vazgeçer, çünkü o artık 'gerçek sevgili'yi bulmuştur:

Gezelim *Seyrānì* ḳahr ile maḥzūn
Bir sāʿat lu[ṭ]fıñla olmadım memnūn
Maḳṣūd-ı Mevlā'ya irince Mecnūn
Didi Leylā'sında gözim ḳalmadı (111/4)

Seyrânî toplumsal konulu şiirlerinde ne kadar realist ve eleştirel bir tutum içerisinde ise, tasavvufi şiirlerinde de o kadar iyimserdir. O, Allah'ın lütfundan ümidini hiç kesmez, ne kadar günahkâr olursa olsun Allah'ın onu affedeceği hissini hep korur:

Büyük küçük günāhım az çoḳ var yoḳ bilür Ġaffār
Ümìd-i maġfiretde müşkilim yoḳ borçludan ġayrı (684/5)

Günahkâr kişiyi yaralıya, Allah'ı da bu yaraları tedavi eden hekime benzetmiştir. Hekime yarasız varılmayacağı gibi, Allah'a günahkâr gitsen bile O'nun bunu hoş göreceği, bu hataları affederek bir anlamda bizi 'iyileştir'eceğini söyler:

Ḳalb-i ʿāşıḳ Ḥaḳḳ'ıñ kenz-i ʿirfānı
ʿIyd-ı viṣāliniñ cānım ḳurbānı
Dir ki varmaḳ ʿādet degil Seyrānì
Ṭabib ḥuẓūrına yarasız göñül (270/4)

Kelb iken kelb yavrusından geçmeyor
Yaradan Seyrānì'(sin)den geçer mi bilmem (278/4)

sözleriyle aslında soru sorar gibi görünse de şair yaratılmışın yavrusuna sahip çıkması sözleriyle hadis-i şeriflerde de belirtilen Allah'ın merhametinin, annenin yavrusuna olan merhametinden fazla olmasına telmih yapmıştır. Başka bir deyişle Allah'ın günahkâr kullarını da affederek kabul edeceğine işaret etmektedir.

En merhametli olanın ve merhameti hiç tükenmeyecek olanın Allah olduğuna şu şekilde işaret eder:

Doḳ olanlar Seyrānì belki seni de doḳ ṣanur
Aç olanlar belki hìç ʿālemde ekmek yoḳ ṣanur
Bilmeyenler merḥamet ehli cihānda çoḳ ṣanur
Merḥametli kimse yoḳdır illā İlāh'ım var benim (729/4)

Seyrânî Allah'ın merhameti ve affediciliğini şathiyeye yakın bir tarzda şu şekilde dile getirmiştir:

Sen [de] tedbìr taḳdìrine muvāfıḳ
İtmege ḳādirsiñ Ḫażret-i Allah
Ben bilsem etmezdim nefsime yazıḳ
Var mı bir emriñden ṭaşra giden raḥ

Kesdiñ mi çāreñi ben bìçāreden
Kime şekvā idem baḫt-ı ḳaradan
Benim göñlim yaradırken Yaradan
Etmek murād etmediñ mi naẓargāh

Mìzān-ı ḳudretiñ ʿaceb tartar mı
Cürmim ḫāṣā ḳudretiñden artar mı
Cümle açıḳ ḳapılarıñ örter mi
Bir avuç toprāġıñ itdigi günāḥ

Seyrānì ḳabūl it Rabb'im ḥācetim
Sen ḳabūl itmezseñ yoḳ selāmetim
Benim çile çekmeklige ṭāḳatim
Var mı yoḳ mı Sen'siñ ḥālimden āgāh (102)

Seyrânî, Allah'ın gücünün her şeye yeteceğini, O'nun kudreti haricinde mekân, zaman olmadığını da dile getirir:

Ḥaḳḳ'ıñ ḳudretinden ḫāric bir mekān
Bulmaḳ mümkin ise bul gönder beni (218/4)

Allah'ın her şeye gücü yettiği için dilenecek şeyler ondan dilenmelidir. Allah karşılıksız verendir:

Gel gönül Mevlā'ya idelim niyāz
Ḥaḳḳ murād virici parasız gönül (270/1)

Allah herkesin rızkını vermektedir:

Her ḳulıñ rızḳın viren Ḫallāḳ-i Bārì
ʿAşḳda güler güliñ içinde ḫārı (75/3)

Seyrānì dir Ḥamdülillah yāradan Bārì Ḫudā
Viriyor ḳısmetimiz aḫşām ṣabāḥ gündüz gice (655/4)

Şair yalnız Allah'a hamd edileceğini şu şekilde dile getirir:

Seyrānì dir dünyā fenā
Ḥaḳḳ'a olur ḥamd ü §enā (68/5)

Hak emretmezse şefaate mazhar olmak mümkün olmayacaktır:

Esmeyince emr-i Ḥaḳḳ'ıñ yelinden
Ḳoḳu gelmez şefāʿatiñ gülinden (18/3)

Seyrânî'ye göre Allah'ın rızasını kazanmak çok önemlidir. Hatta cennete girmekten daha önemlidir:

Ḳalbiñi dar ṭutup ṣıḳma *Seyrānì*
Rıżā-yı Bārì'den çıḳma *Seyrānì*
Gönül Beytullāh'dır yıḳma *Seyrānì*
Eliñden gelürse ʿimāret eyle (75/5)

Ṭoġması farż ammā ölmesi sünnet
Seyrānì ecele eylemem minnet
Kimi ḥūri ister kimisi cennet
[Ben] Ḥaḳḳ'ıñ rıżāsın gözler aġlarım (286/4)

Allah'ın isminin sürekli zikredilmesi kulun tasavvufi yolda yapması gerekenlerden biridir. Kişi mensup olduğu tarikatın şartlarınca gizli veya açıktan Allah'ı zikreder. Ancak Allah'ı zikretmek sadece mutasavvıfların işi değildir, her kul Allah'ı

zikretmelidir. Özellikle de dedikodu yapmak yerine Allah'ı zikretmek kul için oldukça faydalıdır:

Müdām ẕikr idek Allah'ı
Ḳoyam ḳıl ü kāl yerine (86/3)

Gölpınarlı "Efendi" kelimesinin tarikat ehlince "sahip, malik" anlamlarından hareketle "Allah" anlamında kullanıldığını söylemiştir (Gölpınarlı, 2004, 105). Seyrânî'nin de "Efendi" kelimesini bu anlamıyla kullandığı bir şiiri mevcuttur:

1. ʿAḳlım gibi āh ẕülf-i perìşānım Efendim
Ḳurbān teniñe bende olan cānım Efendim

2. Dìvāneyim ʿaşḳıñla degil elde irādem
Uṣlanmaġa yoḳ elde bir imkānım Efendim

3. Her derde devā itmege var sende liyāḳat
ʿAşḳıñ bilürem derdime dermānım Efendim

4. Lāyıḳ degilim vuṣlatın ṭutmaġa ẕevḳin
Dìdāriña yek ṭālib-i seyrānım Efendim

5. Dil köşki sarāyında olan naḳş-ı ḥayāliñ
Ḳıldıḳca naẓar Kābe'ñe ḥayrānım Efendim

6. Ḳalbimde ḳarār eyle bìnaḳş-ı ḥayāliñ
Gülistāndaki güller gibi ḥandānım Efendim

7. Seyrānì'ye vir varıñı var yoḳ degil aṣlā
Ey Vācid-i Mevcūd keremkānı Efendim (79)

Seyrânî şiirlerinde Ganî, Bâri, Zülcelal, Sübhan, Hadi, Hak, Hâlık, Hallak, Rezzak gibi Allah'ın isimlerini de kullanmıştır. Bu isimlerin yanı sıra Tanrı kelimesi de kullanılmıştır.

b) Hz. Peygamber: Seyrânî şiirlerinde Allah'ın birliğine ve Hz. Peygamber'in de hak peygamber olduğuna imanının tam olduğunu dile getirir:

Allāh bir Resūl ḥaḳḳ yoḳdır gümānım
Ímānıñ nūrını özimde buldım (283/1)

Şair, Allah'ın emrine bağlı olmakla Resul'ün emrine uymak yani Hz. Peygamber'in yapılmasını söylediği şeyleri yapmayı bağlı olarak kullanmıştır:

Allah'ıñ emrine muṭìʿim dirseñ
Resūl'iñ emrine iṭāʿat eyle
Ḥelāl ḥarām dimez buldıġıñ yerseñ
Müʾminlik daʿvāsın ferāġat eyle (75/1)

Seyrânî'nin şiirlerinde Hz. Peygamber'e duyulan muhabbet de yer almaktadır. Onun dünyaya 'bir' gelmesi, yaratılmışların içinde en kıymetli olmasını gösterir:

Gelüp geçmiş ik'yüz biñ yigirmi dört nebìyullāh
Ḥabìb'im Ahmedi Muhtār belì dünyāya bir geldi (689/2)

Noḳṭa-yı merkezin pirkārı ḳudret
Faḫr-i ʿālem gibi pìr bulamadım (280/1)

Seyrânî kendisini din-i Ahmedî'ye bağlamıştır ve ancak bu yolla cennete gidilebileceğini söylemiştir:

Seryānì dir şu cihāñda kimse ṭutmaz pendimi
Ḥarāmdan ictināb itdim Ḥamdülillah kendimi
Dìn-i Aḥmedì'ye baġlamışam bendimi
Nideñ yād ili ġayır başıñ dimez miydim saña (640/4)

Sırr-ı ev-ednāya irmek ne mümkin
Baġ-ı tevḥìd gülin dirmek ne mümkin
Cennete Seyrānì girmek ne mümkin
Ẕikrim ism-i yā Muṣṭafå olmasa (35/4)

Hz. Peygamberi saf bir kalple sevmektedir. Bu sevgi ondaki ihlasın bir göstergesi gibidir:

İsm-i Eḥad Aḥmed Maḥmūd Muḥammed
Ṣıdḳ-ı ḫulūṣ ile sev Muṣṭafå'yı
Bizde iḫlās ile vardır muḳayyed
Muḳayyeddir cāna sen bul şifāyı (161/1)

Hz. Peygamber'in mucizelerinden biri ayın ikiye ayrılması yani "şakkü'l-kamer" (inşikak-ı kamer/şakk-ı kamer)dir. Mekkeli müşrikler inanmak için Hz. Peygamber'den ayı ikiye ayırmasını istediler. Ayın 14'ünün olduğu gece Hz. Peygamber dua etti ve ay ikiye ayrıldı. Buna inanmak istemeyen müşrikler bu olayın büyü olduğunu iddia ettiler

(Abdullah Cevdet Paşa, 2008, 53; Pala, 1999, 366; Toksarı, 1999, 643). Seyrânî şu şiirinde bu olaya telmih yapmıştır:

Şaḳḳ eyledi bütün māhı
ʿAşḳına eylerim āhı
Müdām ẕikr idek Allah'ı
Ḳoyam ḳıl ü kāl yerine (86/3)

Seyrânî Hz. Peygamber'e olan sevgisini ve saygısını; onun hak peygamber olduğuna inancını cönkte "Medhiyye" başlığıyla yer alan şu şiirinde dile getirmiştir:

1. Ey mürüvvet kānı şāh-ı risālet
Bilmişem oldıġıñ maḥbūb-ı Mevlā
Dilim iḳrār ider ḳalbim şehādet
Mefḫar-i ʿālemsin ḳadriñ muʿallā

2. Ey żāt-ı esrār-ı mirʾāt-i vāḥid
Aḥmed [u] Muḥammed [u] Maḥmūd Ḥāmid
Esrār-ı derūnım ẕātına ʿāid
Degildir diyemem ḥāşā ve kellā

3. Meʾmūlimle beni mesrūr eylemek
Şānıña şāyāndır sertāc-ı felek
Vücūd-ı mümkināt ins [ü] cin melek
Cevher-i maʿden-i aḥseniñ hulā

4. Ey nūr-ı sırāc-ı ḳandìl-i ekvān
Nūrıñla münevver vücūd-ı imkān
Mücrim *Seyrānì'niñ* derdine dermān
Sensiz olmaz olur seniñle illā (11)

c) Diğer Peygamberler: Seyrânî'nin şiirlerinde sadece Hz. Peygamber değil, ondan önce gelmiş olan birçok peygamberle ilgili telmihlerde de bulunmuştur. Bunlardan Hz. Âdem ilk yaratılan insan olması ve Hz. Havva'ya olan sevgisi ile; Hz. Yakup, oğlu Hz. Yusuf'u kaybedip onun ardından gözyaşı dökerek kör olmasıyla; Hz. Yusuf güzelliği, babası Hz. Yakup'tan ayrı kalması, Züleyha ile aşkıyla; Hz. İdris, cennette olması ve terziliğin kurucusu olmasıyla (cennete ölmeden girmiş olmasına doğrudan telmih yoktur ancak Hz. İdris'in cennette hülle biçmesi üzerine ifadeler vardır); Hz. İbrahim mancınıkla Nemrut tarafından ateşe atılması ve bu ateşin gül bahçesine dönüşmesi; oğlu

Hz. İsmail'i kurban etmeye çalışmasıyla; Hz. Musa Tur Dağı'nda İlahî tecelliye mazhar oluşu, Firavun'la olan mücadelesi ve Kızıldeniz'i geçtikten sonra kavmine Allah tarafından gönderilen yemekle; Hz. İsa semaya çekilmesiyle; Hz. Nuh tufan ile, Hz. Eyyub hastalığa ve dertlere çok sabır göstermesiyle; Hz. Süleyman kuş dilinden anlaması, karınca tarafından irşat edilmesi, bütün dünyaya hükmetmesiyle; Hz. Davut demirciliğiyle şiirlerde konu edilmiştir.

ç) Kutsal Kitaplarda Adı Geçen Ünlü Şahsiyetler: Hz. Hızır (ab-ı hayatı bulması, dar zamanda yetişmesi, ilm-i ledünnü bilmesi), Hz. Lokman (dertlere çare bulması) ve Mehdi (ahir zamanda ortaya çıkması) ile de ilgili bazı atıfları bulunmaktadır.

d) Ehl-i Beyt: Ehl-i Beyt, Hz. Peygamber'in ev halkıdır ki bu kişiler Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin'dir (Atik, 1999, 203). Ehl-i Beyt hem Aleviler hem de Sünniler tarafından sevilir ve sayılır. Seyrânî şiirlerinde Ehl-i Beyt'ten Kerbela olayı vasıtasıyla bahseder. Hz. Hüseyin ve taraftarlarının Yezit tarafından şehit edilmesi, şehit edilmeden önce onlara eziyet edilmesi gibi hususlarla şiirlerde yer almaktadır:

Kerbelā ḥālinden olmışız āgāh
Ṣusız şehìd itdi Yezìd-i gümrāh
Fırat ırmaġından bir ḳaṭre eyvāh
[Me]rḥamet tesbìḥin delüp daḳmadı (107/3)

Seyrānì on iki buldı ḫātemi
ʿAşḳına eyledir yasın mātemi
Şükürler seyr idiñ bu muḥarremi
Biñ iki yüz ellisine yanaşdı (123/4)

1. Āh Yezìd'iñ rūḥuna eylerdim ammā laʿneti
Olmasa ʿişyānına ġālib Raḥìm'iñ raḥmeti

2. ʿĀlemiñ fānìligi āḫir zamān ḥaḳḳında var
Ẓulm-i dest-i Kerbelā'dan ol ḫaberi duy zaḥmeti

3. Şāh Ḥüseyn'iñ ġadrini fānì riyāset uġrına
Eyleyen itmiş telef senden selef al ʿibreti

4. Ḥaḳḳ'dan istimdād idinmek gelmemiş mi ḳalbine
Yā Ḥüseyn'iñ Ḥaḳḳ'a maḳbūl olmamış mı minneti

5. Bir tesellå bābına muḥtāclıġım var müşkilim
Ḥāl ider bir lafẓ maʿnā yoḳ ne bilmem ḥikmeti

6. ʿİnd-i Ḥaḳḳ'da olmamaḳ mümkin degil bir vechile
Cevher-i ṣulb-i ʿAlìyyü'l-murtażā'nıñ ḳıymeti

7. Laḥm-i cism-i Murtażā'yı kendi laḥm-i cismine
Faḫr-i ʿālem māl idüp bildirdi şānı rifʿati

8. Ḳulhü vallahü eḥad Aḥmed Muḥammed lafẓınıñ
İde maʿnāsın bilen *Seyrānì'ye* emniyeti (699)

Samūr perçem siyāh göz kirpikler hilāl ḳaşlar
Çekilmez ki çekilsiñ gül yüzini cevr ḳardaşlar
Şehìd-i Kerbelā'nıñ ʿaşḳına *Seyrānì* başar baġrına ṭaşlar
Muḥabbet meclisin ḳurmış cemāline Ḳızılbaşlar
Ḳarışmışdır birbirine ṭurma sen aġla dilerseñ gül
Dilerseñ ḥasta ol iñle derdine düş dilerseñ öl (715/3)

e) Hulefa-yı Raşidin: Seyrânî'nin şiirlerinde Hulefa-yı Raşidin olarak da bilinen dört halifeden Hz. Ali en çok bahsi geçen kişilerden biridir. Hz. Ali'nin kahraman olması, Şah-ı Merdan ve Allah'ın aslanı olması, Hayber Kalesi'ndeki kahramanlığı, kılıcı Zülfekar, atı Düldül ve kölesi Kamber vesilesi ile zikredilmiştir:

Dìn-i Muḥammed'e ġayret ü nuṣret
İtmiş ʿAlì gibi şìr bulamadım (280/1)

Elinde Ẕü'l-feḳār'ı Düldül ʿAlì dünyāya bir geldi (689/3)

Düldül Ḳanber Ẕülfeḳār'ı
(İle) ʿAlì dünyāya bir geldi
Aña şìrim didi Bārì
Velì dünyāya bir geldi (177/1)

Hz. Ali'nin öldükten sonra bir bedevi kılığında gelerek kendi cenazesini alıp gitmesi şeklinde anlatılan olaya da telmih vardır:

Her velì devesin yedebilir mi
ʿAlì'niñ itdigin idebilir mi
Elinde olmasa gidebilir mi
Sermāye[siz] tüccār kāra sevdigim (318/2)

Seyrânî diğer üç halifeden de bahsetmiştir ancak onların ismi daha az sayıda geçmektedir:

Ṣıddıḳ-ı yāriġār ʿÖmer nāmudār
ʿO§mān ḫazìnedār nūrıyla vaḳār
İmāmeyn dìndār sāḳìyü'l-ebrār
Taḥtehü'l-enhārı buldım pìr ile (3.2/2)

f) Ahiret: Seyrânî bu dünya haricinde öbür dünya ile ilgili kavramlara da şiirlerinde yer verir. "Ḳande nāʾil olduñ sen bu ḳoḳuşa" (38) ayaklı şiirde ölümü önüne çıkan herkesi yenen bir pehlivana benzetir. Ölen kişi mezara girsin ya da girmesin yılan, akrep gibi hayvanlara maruz kalır. Mahşer günü Mizan'da günah ve sevapların tartılacağı, Sırat'ı geçenlerin cennete doğrudan gireceğine işaret edildikten sonra o gün herkesin beratının eline verileceğini söyler. Seyrânî insanın o zor yerde, zerre miktar da olsa imanının olması hâlinde kurtulacağını söyler.

"ʿArżuhālim ṣunmaġa bende cesāret ḳalmadı" (676); "Bizler zamāneniñ picine ḳaldıḳ" (249.1) ayaklı gibi bazı şiirde ise zamanımızın ahir zaman olduğunu, ortalığın bozulduğunu, adaletin ortadan kalktığını, artık kıyametin yaklaşmakta olduğunu dile getirir.

Kıyametin yaklaşmasıyla ortaya çıkacak olan Deccal'in gelmesi üzerine de Seyrânî'nin bir şiiri bulunmaktadır. "Gele Deccāl güle güle/Gör kim seniñ ḥāliñ nola" nakaratlı bu şiirde (71) Deccal'in ortaya çıkmasından sonra Hz. İsa ve Mehdi'nin geleceği tahkiyeli bir şekilde anlatılmıştır.

Seyrânî şeytanın önceden bir melek olduğunu, kibir ile yoldan saptığını söylemiştir:

Seyrānì'm zìrā çilem ṭolmadı
Maġrūr olan murādını bulmadı
Melek tevekkeli şeyṭān olmadı
ʿAzāzil lā lā'ya ilişdi ḳaldı (115/3)

İblis maġrūr olup eyledi benlik
Ḥaḳḳ anı dergāhdan sürdi bir demlik
Seyrānì virilmiş iylüge kemlik
Ḳanḳı iylügümden ẓarār bulmadım (281/4)

Seyrânî'nin şiirlerinde telmihte bulunduğu olaylardan biri de ene'l-Hak dediği için öldürülen Hallac-ı Mansur'dur:

Düşün yüceliğiñ bir alçaḳlıġın
Düşün ʿārifliğiñ bir aḥmaḳlıġın
Kim bildi Manṣūr'ıñ ene'l-Ḥaḳḳ'lıġın
Nesìmì'niñ postı yüzülmeyince (51/3)

Nesìmì Şeyḫ-i Ekber Eşrefoġlı ḳıṣṣası maʿlūm
Tefekkür ḳıl Ene'l-Ḥaḳḳ ẕākiri Ḥallāc-ı Manṣūr'ı (683/6)

Fani olan bu dünyada insanın bundan sonraki dünyaya hazırlık yapması, en azından o dünyanın varlığını bilerek hareket etmesi gerekir. Ancak insan bazen gafletle dünyaya dalar. Geçen zaman gelemeyeceği için gaflet uykusundan uyanan kişi pişmanlık yaşayabilir:

Seyrānì mürşìdim severim ġāyet
Vücūda ʿibādet nefse ticāret
Ṭamuda yandıġıma itmem ḳasāvet
Yanarım ġafletle geçen günime (78/3)

Uyan ġafletden ey ġāfil nedir sende bu nādānlıḳ
Bilürsin fāʾide virmez saña ṣoñra peşìmānlıḳ

Uyanmış senden evvel ednālar ider tesbìḥin Allah'ıñ
Uyanmazsıñ yatup aʿlā iken sen nedir bu ḥayvānlıḳ

Niçün sen gitmege gösterdiğiñ yola heveslenmediñ
Olur mı müslümānlıḳ böyle daʿvå ile sulṭānlıḳ (704/1, 2, 3)

"[G]eçmişte Allah'ın Âdem oğullarından yani onların sırtlarından (veya sulplerinden) zürriyetlerini çıkardığı, kendilerini nefislerine şahit tuttuğu ve onlara, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim' diye hitap ettiği, onların da 'evet' dedikleri belirtilmiştir" (Yavuz, 1992, 106) Bu meclise bezm-i elest adı verilir. Bu, Araf suresinin 172. ayetinde geçmektedir. "*Kur'ân-ı Kerîm*'in diğer bazı ayetlerinde de aynı konuya dair açık veya dolaylı ifadeler bulmak mümkündür. Rûm suresinde yer alan bir âyette (30/30) 'ed-dînü'l-kayyim' (süreklilik özelliği taşıyan dosdoğru din) tâbiriyle anılan Hak dinin Allah tarafından insan fıtratına tevdi edildiği ve onun bu temel özelliğinin değişmeyeceği ifade edilir" (Yavuz, 1992, 106)

Kimse kendi nefsin idemez ıṣlāḥ
Ḳomamış şikestesin żāyiʿ idemez mişbāh
Elest Bezmi'nde lā diyen ervāḥ
Kāfir olup çekmekdedir cefāyı

Ḥaḳḳ'ıñ faż̇l u niʿmetini bilenler
Saʿādet tāc u ḫırḳāsını giyenler
Lāda ḳaṭʿan naẓar illā diyenler
Müʾmin olup sürmekdedir ṣafāyı (161/2, 3)

Ṣarāb-ı vaḥdet[e] Bezm-i Elest'iñ
Teşne-yi nūşından ayılmaz mestiñ
Sāḳì-yi ḳudrete ṣunınca destiñ
Tecellì küpüne batdıñ mı göñül (267/2)

Yukarıda belirtildiği gibi insan fıtratına 'Hak din'in yerleştirilmiştir. Seyrânî'nin şiirinde de buna atıf vardır:

Suʾāl eyler iseñ var her nefisde ṭoġrı yol Ḥaḳḳ'a
Yanılmış kimse olmaz yolı bilmez yolcıdan ġayrı (684/2)

Seyrânî'ye göre yaratılanlara ibretle bakmak insanı 'uyandıracaktır':

Ḳudret-i Ḥallāḳ'a ʿibretle baḳdım
Gördim her bir maḫlūḳ bir şān içinde
Uyarup çerāġım çaḳmaġım çaḳdım
Vücūdım bir buldım cihān içinde (59/1)

Seyrânî bu tasavvufi kavramları şiirlerinde oldukça başarılı bir şekilde değerlendirmiştir. Ancak bu kavramları şiirlerinde tek tek kullanmasının haricinde "İlm-i Hikmet Destanı" (205) olarak bilinen yaratılış konulu destanında kâinatın ve insanın yaratılışı işlenmiştir. Allah'ın kendi nurundan bir cevher yaratarak o cevherin Hz. Peygamber'in nuru olduğunu, ardından melekleri, arşı, yerleri ve gökleri, cenneti, cehennemi, Mizan'ı yarattığını, bunların ardından topraktan Hz. Âdem'i yarattığını, Hz. Âdem'e ruhunun verilmesini, şeytanın kibirlenerek Hz. Âdem'e secde etmeyip, Allah'a karşı geldiğini, Hz. Havva'nın yaratıldığını, onların yılan aracılığıyla şeytan tarafından aldatılarak cennetten dünyaya indirilmelerini, Allah'ın onları affederek onları kavuşturduğunu, bundan sonra da Hz. Âdem'in neslinden insanların yeryüzünde çoğaldığını etkili ve akıcı bir dille anlatmıştır. Seyrânî Hz. Âdem'den sonra gelen peygamberleri ve onların hayatları hakkında az bir bilgi vererek Hz. Peygamber'in doğumu, risaleti, bazı mucizelerinden bahsetmiş ve Hz. Peygamber'in ölümünden sonra

dört halife, sahabeyi çok kısaca anlattıktan sonra destanı Osmanlı padişahına dua ederek bitirmiştir. 105 dörtlükten oluşan destanda ikinci peygamber Hz. İdris, üçüncü peygamber Hz. Şit olarak gösterilmiştir, ancak bu sıralama hatalıdır. Hz. Şit (Şis) ikinci, Hz. İdris üçüncü peygamberdir. Bu yanlışlık destanın bütün çeşitlenmelerinde bulunmaktadır.

Seyrânî'nin dinî-tasavvufi yönü değerlendirilirken göz ardı edilemeyecek bir diğer eseri de "Evliya Destanı" olarak da adlandırılabilecek "İsm-i esmālarda Mennān'a yalvar" (446) ayaklı 30 haneden oluşan destanıdır. Bu destanda ise dileklerin ve dualaın kabulü için hangi enbiya ve evliyaların, hangi makamların ziyaret edilebileceği mekân isimleri de verilerek anlatılmıştır. Destanın çok çeşitlenmiş olması onun halk tarafından çok beğenildiğini göstermektedir. Destanın aslının 30 haneden kısa olması oldukça muhtemeldir, çünkü bazı dörtlükler (özellikle metnin bütününe tarafımızdan eklenenler) henüz çeşitlenmemiştir.

Seyrânî, babasının imam olması ve kendisinin medrese eğitimi alması sebebiyle dinî-tasavvufi ıstılahlara, menkabe ve anlatılara yabancı değildir. Âşığın tekke çevresinde de sanatını icra ettiği düşünülürse âşığın şiirlerinde dinî-tasavvufi bilgi, deyim, terimlerin bulunması doğaldır. Seyrânî'nin rüya görerek âşıklık yeteneği kazanması ise onun bu mistik ve gizemli yönüne bir artı olarak eklenmektedir.

2.5.2.2. Tarikat Bağlantısı:

Tarikat, Türk Dil Kurumu'na ait olan *Türkçe Sözlük*'te "[a]ynı dinin içinde bir takım yorum ve uygulama farklılıklarına dayanan, bazı ilkelerde birbirinden ayrılan, Tanrı'ya ulaşma ve onu tanıma yollarından her biri" olarak tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük, 2005, 1908).[72] Gölpınarlı, 'tarikat'ı şu şekilde açıklamaktadır:

Bir kişinin insan-ı kâmil olma yolunda ilerlerken bazı kapı ve makamlardan geçmesi gerekmektedir. Gölpınarlı'nın verdiği bilgilere göre bu görüş "dört kapı, kırk makam" ifadesiyle özleştirilmiştir. Dört kapı, şeriat, tarikat, hakikat ve marifettir. Kişi öncelikle şeriat kapısından geçmelidir. Şeriat kapısından geçmek, şeriatın hükümlerine uygun yaşamak anlamındadır. Kişi bu kapıdan geçtikten sonra tarikat yolu ile hakikate yani

[72] Ethem Cebecioğlu ise bu kelimenin "metot, usul" anlamlarını da içerdiğini ifade eder (Cebecioğlu, 2004, 647).

"Tanrı'nın kudretini, hikmetini, sanatını, yaratışını, tek sözle sıfatlarının zuhurunu görmek, sıfatını, zatının zuhuru olduğunu anlamak" ve "kendi varlığını yok bilmek" mertebesidir. Yani insanı "bilişten oluş haline getiren manevi" yola tarikat denilir (Gölpınarlı, 2004, 97-98). Gölpınarlı, mutasavvıflar arasında 12 tarikat olduğu görüşünün yaygın olduğunu ancak bunun Oniki İmam inancıyla bağlantılı düşünülmemesi gerektiğini söylemiştir. Bahsi geçen 12 tarikat şunlardır: "Bayramî, Bedevî, Bektâşî, Celveti, Dısûkıy, Halvetî, Kaadırî, Mevlevî, Nakş-bendî, Rıfâî, Sa'dî, Şâzilî" (Gölpınarlı, 2004, 303).

Gölpınarlı, İslamiyet'te tarikat sayısının bilinemeyeceği, bir tarikatın bir başka tarikatın içinden çıkabileceğini veya zamanla bir tarikatın kaybolabileceğini belirtmiş, bundan dolayı bu sayıyı netleştirmenin mümkün olamayacağını ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1997, 187-188). Gölpınarlı'ya göre tarikatlar iki ana kola ayrılır:

a) "Esmâ yolu": Gölpınarlı'nın verdiği bilgilere göre, bu yol ibadetle meşgul olmak, çok zikirle, "riyazatla" Tanrı'ya ulaşılabileceği esasına dayalıdır. Tekke, farklı giyim-kuşam ve törenlerle halktan ayrılmayı, vakıfla geçimi kabul eden tarikatlardır (Gölpınarlı, 1997, 188). Halvetîlik, Rufâîlik, Nakşibendilik, Kadirilik, Bayramilik esma yolundaki tarikatlardan bazılarıdır. Bu tarikatlardan Seyrânî ile doğrudan ilgili olanlar şunlardır:

a.1. Kadirilik/Kadiriye: Margoliouth, XI. yüzyılda Abdülkadir Geylanî tarafından kurulmuş bir tarikat olduğunu ifade eder (Margoliouth, 1997, 52). "Kadiriyye'nin beş temel kuralı vardır: Himmeti yüceltmek, haramdan sakınmak, hizmeti güzelleştirmek, azmi arttırmak ve nimete saygı göstermek" (Azamat, 2001, 133). Margoliouth'un verdiği bilgilere göre her mürit kırk günlük çileden geçirilir (Margoliouth, 1997, 53). Atik, zikirleri sesli olan tarikatta zikir için ihlasın gerekli olduğunu belirtmiştir. "Zikrin, zikredenin kalbini nurla doldurması ve ona ebedi bir hayat kazandırması için şiddetli bir darb ve kuvvetli bir sesle yapılması şarttır" (Atik, 1997, 415). "Kurucusunun hanbelî olmasına rağmen, bu tarîkata, âza olmaksızın, dâhil olmak mümkündür ve tarîkat, nazarî olarak, müsâmaha ve geniş fikir tarafdarıdır" (Margoliouth, 1997, 52). Kadirilik tarikatının "Esediyye, İseviyye, Ekberiyye, Yâfi'iyye, Eşrefiyye, Hilâliyye, İsmâiliyye (Rûmiyye), Garîbiyye, Hâlisiyye" kolları bulunmaktadır (Gölpınarlı, 1997, 191).

a.2. Nakşibendilik/Nakşibendiye: Algar'ın verdiği bilgilere göre Buharalı Bahaeddin Nakşibend tarafından XIV. yüzyılda kurulmuştur (Algar, 2006, 335). Atik, XVII. yüzyılda Osmanlı topraklarında yaygınlaşmış ve nüfuz kazandığını ifade etmiştir. Nakşilikte zikirler temiz elbise ile kimsenin olmadığı bir yerde, özellikle geceleri kıbleye dönük bir şekilde sessiz ve gizli olarak yapılır. Kalp Allah'a yönelmiş olmalıdır. Bütün ibadetlerin yapıldığı, zikir ve nafile ibadetlere büyük önem verildiği ifade edilmiştir (Atik, 1997, 559-561). "Nakşibendîlik'te topluca icra edilen zikirlere 'hatm-i hâcegân' ismi verilir. (…) Anlaşıldığı kadarıyla önceleri, istenen bir işin gerçekleşmesi veya bir musibetin giderilmesi amacıyla ihtiyaç duyulduğunda yapılan bu âyin XVIII. yüzyıldan itibaren periyodik hâle getirilmiş, haftada bir ya da iki defa icra edilmeye başlanmış ve farklı şekillerde uygulanmıştır" (Tosun, 2006, 343). Gölpınarlı bu tarikatın saliki iç âleme daldıran bir tarikat olduğunu ifade eder (Gölpınarlı, 1997, 216). "Başka tarîkatların aksine, tarîkat silsilesini ʿAlî yerine Abū Bakr'e bağlamak sûreti ile, diğerlerinde az da olsa hissedilen şiîlik te'sirine yer vermedi. (…) Bu arada, mensuplarından feyz aldığı Yesevî tarîkatinin de Nakşbendîlik üzerinde te'siri olmuştur" (Yazıcı, 1997, 54). Gölpınarlı, Nakşibendiliğin "Ahrâriyye, Nâciyye, Kâsâniyye, Murâdiyye, Mazhariyye, Câmiyye, Hâlidiyye, Müceddidiyye" kollarına ayrıldığını söylemiştir (Gölpınarlı, 1997, 217).

b) "Müsemmâ yolu": Gölpınarlı'nın verdiği bilgilere göre, Tanrı'ya riyazat ve zikirle değil aşk ve cezbeyle ulaşılacağı esasına dayalıdır. Vakıf geçimini, halktan ayrı yaşamayı kabul etmezler. Esma Allah'ın adları, müsemma ise onlara sahip olan anlamına gelir. Başka bir deyişle müsemma ehli, esma ehlinin ulaşmaya çalıştığı mertebeye çoktan ulaştıklarını söylemektedirler (Gölpınarlı, 1997, 188). Müsemma yolundaki bazı tarikatlar şunlardır: Melametilik, Kalenderilik, Bektaşilik, Haydarilik, Hamzavilik.

Bunlardan Bektaşilik Seyrânî ile doğrudan ilgilidir. Köprülü'ye göre, Bektaşilik, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan önce başlamıştır ancak tarikat olarak gelişmesi ve yayılması XV. yüzyılı bulmuştur. Tarikatın kurulması Hacı Bektaş-ı Veli'ye nispet edilse de tarikat pratiklerinin ve görüşlerinin sistemli bir hâle gelmesi tarikata mensuplarca ikinci pir olarak kabul edilen Balım Sultan'ın yaptığı düzenlemelerle gerçekleşmiştir (Köprülü, 1997, 461-462). Köprülü, Hacı Bektaş Veli'nin Baba İshak'ın halife olmasından hareketle onun batını ilimlerle meşgul olduğunun düşünülebileceğini,

Bektaşiliğin daha sonraki dönemlerde aldığı görünümün de bunu desteklediğini ifade etmiştir (Köprülü, 1997, 461). Yine Köprülü'nün belirttiğine göre, XV. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hurufilerin takibata alınmasından dolayı Hurufiler Bektaşiler arasına karışmışlardır. Böylece kendi görüşlerini daha rahat anlatmış ve aktarmışlardır. Yine aynı yüzyılda Kalenderiler de uğradıkları takibat sonucunda Bektaşilerin arasına karışmışlardır. Bu iki hadise ile zaten 'heteredoks' bir yapıya sahip olan Bektaşiliğin daha karmaşık bir yapı hâline dönüşmesine sebep olmuştur. Ancak Köprülü, tarikat içindeki karışık yapının bu iki hadisenin öncesinde de bulunduğu ve bunun da diğer tarikatların dervişlerinin Bektaşilik içerisine daha önceden dâhil olmasından kaynaklandığını belirtmiştir (Köprülü, 1997, 461-462).

Kültürel köken olarak Babaîliğe kadar uzanan bu tarikat Gölpınarlı'ya göre Batınî bir tarikattır. Bunun en önemli göstergesi tarikat mensuplarının namaz kılmaması, muharrem ayında kendilerini bazı yiyecek ve içeceklerden alıkoymaları gibi bazı pratiklerdir (Gölpınarlı, 1997, 270). Hacı Bektaş'ın "incinsen de incitme" sözü oldukça önemlidir. Başka bir deyişle sevgi, saygı ve hoşgörü temel düsturdur. Eline, beline diline sahip olmak önemli hususlardandır. Tarikata giren kişi bu hususu yerine getireceğine dair söz verir. İkrar ayininde yani tarikata giriş ayininde "mezhebinin Ca'ferî, mürşidinin Muhammed, rehberinin Alî, pîrinin Hacı Bektâş-ı Velî" olduğu baba tarafından söylenilir, âşık (tarikata girecek olan kişi) da bunu kabul eder (Gölpınarlı, 1997, 270). Hacı Bektaş-ı Veli müminin gönlünü Kâbe'ye benzetir (Atik, 1997, 115). Bundan dolayı gönül yıkmamak gereklidir.

Kemal Atik Bektaşiliğin Anadolu ve Balkanlar haricinde çok yayılmamış olmasını Türk tarikatı olmasına bağlar (Atik, 1997, 113). Ancak bu görüş Köprülü'nün Bektaşilik hakkındaki görüşüyle çelişmektedir: Köprülü'ye göre Bektaşilik "batıni zümreler gibi, çok kuvvetli bir propagandaya mâlik idi; bunu muvaffakiyetle yayabilmek ve muhtelif muhitlerde tarafdar kazanabilmek için, insicamlı, sıkı ve vâzıh bir credo [amentü] ortaya koymuyor, bilakis çok elastikî, umumî ve müphem bir akideler halitası şeklinde görünüyordu". Bu karışık görünüm hiç değişmemiş, "insicamsız bir halita" hâlini devam ettirmiştir (Köprülü, 1997, 462). Bu karmaşıklığın getirdiği elastikiyet Bektaşiliğin çok yayılmasında en önemli etken olmuştur.

Seyrânî üzerinde yapılan çalışmalarda hangi tarikata mensup veya yakın olduğu sorusu sıkça karşımıza çıkmaktadır. Seyrânî üzerine yapılan ilk müstakil çalışma olan *Sanihat-ı Seyrânî*'de âşığın herhangi bir tarikata mensup olması konusunda bir bilgi yer almamaktadır. Ancak şairin içki aldırdığından bahsedilmektedir. Halkın, Seyrânî'nin içki kullanmasına rağmen Hak âşığı olarak kabul edildiğini de sözlerine eklemiştir (Ulusoy, 1340, 4).

Haşim Nezihi Okay ise 1953 basımlı kitabında onun ne Bektaşi ne de Melami olduğunu, onun bir "merdi kâmil" olduğunu (Okay, 1953, 5); aynı eserin 1963 basımında ise Seyrânî'nin Bektaşi olduğunu söylemiştir (Okay, 1963, 13-24). Cahit Öztelli ise *Dertli-Seyrânî* eserinde onun İstanbul'a gittikten sonra tekkelere de devam ettiğini, bu dönemde Alevi-Bektaşi tarikatına girdiğini söylemiştir. Ancak bununla ilgili bir kaynak gösterilmemiştir (Öztelli, 1953, 11).

Hasan Ali Kasır onun serbest tabiatlı birisi olduğunu, tekke disiplini almadığını söylemiştir. Kasır Seyrânî'nin şiirlerinden yola çıkarak onun Bektaşi olmadığını ancak dönemin eğilimleri içerisinde Bektaşi unsurlarını şiirlerinde kullandığını belirtmiştir. Kasır'a göre Seyrânî'nin Kuddusi Baba'yla[73] olan ilişkisi de Seyrânî'nin Bektaşi olmadığının bir ispatıdır. Seyrânî'nin bazı tarikatların ulularından bahsetmesini, onlara bağlılığını ifade etmesini 'edep'e bağlamıştır (Kasır, 1999, 33-34).

Seyrânî üzerine yüksek lisans tezi hazırlayan Yüksel, Seyranî'nin Bektaşi olmadığını, sadece devrin eğilimleri doğrultusunda ("moda") Bektaşiliğe ilgi göstermiş olduğunu söylemiştir (Yüksel, 1985, 9).

---

[73] Kuddusi Baba olarak bilinen Maraşizade Şeyh Ahmed Kuddusi 2 Rebiülevvel 1183 (M. 1769)'te Bor (Niğde)'da doğmuştur. İlk eğitimini babası Maraşi İbrahim Efendi'den almıştır. 18 yaşına geldiğinde babasını kaybeder. O dönemde Kayseri'de Hüseyin Efendi'den 'Tehzib' okumaktadır. Kendi ifadesine göre Kadı Mir haşiyesinde rastladığı "[d]elilcilerin delili çöpten direğe benzer" cümlesiyle ilimden irfana geçer. Bu hâl ile Turhal (Tokat), Erzincan, Şam, Mısır ve ardından Medine ve Mekke'ye varmıştır. Hz. Peygamber'in Anadolu'ya dönerek çok evlenmesi için batıni olarak uyarmasıyla Anadolu'ya geri dönmüş, 16 kez evlenmiş, bu evliliklerinden 26 çocuğu olmuştur. Kuddusi Baba 1807-1810 Osmanlı Rus Savaşı'na katılmıştır. Nakşibendi adabıyla yetiştiği hâlde meşrebinin Nakşibendilik'ten ziyade Kadiriliğe uymasından dolayı Kadirî olmuştur. Kendisinin Abdülkadir Geylani'den ders aldığını ifade etmiştir. 1849 cemaziyelahir'de vefat etmiş, Bor'da Eski Mezarlık'a defnedilmiştir. Kuddusi Baba'nın Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi'nde şu eserleri bulunmaktadır: Divan, Pendname, Vasiyetname, İcazetname, Nesayih, Hazinetü'l-Esrar ve Ganimetü'l-Ebrar, Medayih, Muhtasar Tıbb-ı Nebevî, Mektuplar, Risaleler. Şeyh'in hayatı etrafında anlatılan menkabeler bulunmaktadır (Özdamar, 2008, 9-45). *Kuddusi Divanı*, Ahmet Doğan tarafından yayımlanmıştır (Doğan, 2002).

Ali Çatak Seyrânî'nin Kuddusî Baba'dan el aldığını iddia etmiştir. Hatta, bazı müridleri olmuştur: "Develizade Hacı Ahmet Ağa, Abdülselam Efendi, Yüzbaşı Ahmet Efendi, Madazılı Âşık Derviş Osman, Deli Hasan, Kayseri kadısı Yozgatlı Kara Kadı" (Çatak, 1992, 24). Kadir Özdamarlar ise Kadiriliğe intisap etmesinin, İstanbul'dan kaçırıldıktan sonra henüz memleketine dönmeden önceki bir dönemde olduğunu iddia etmiştir. Özdamarlar'a göre Seyrânî'nin Ahmet Kuddusi ile tanışması Halep/Bağdat'taki şeyhten el almasından sonradır (Özdamarlar, ?, 11). Mustafa İslamoğlu da Özdamarlar'ın görüşlerine katılmaktadır. İslamoğlu Seyrânî'nin Halep'teki bir Kadirî şeyhinden el alıp Kadirî halifesi olarak memlektine döndüğünü ifade etmiştir (İslamoğlu, 2002, 38).

Abdullah Develioğlu *Büyük İnsanlar* adlı eserinde Seyrânî'nin mensup olduğu tarikat hakkında şu olayı nakletmiştir: Halid-i Bağdadî'nin (Nakşibendi) halifesi Hasan-ı Kozanî'ye Seyrânî'nin nasıl olduğunu sorduklarında Melami meşrep olduğunu, sonunu iyi getireceğini söyler. Kozanî'nin öngörüsünün doğru çıktığını, ölmeden iki gün önce 200 beyitlik bir İstiğfarname yazdığını da belirtir (Develioğlu, 1946, 449-450).

Seyrânî'nin şiirlerine bakıldığında ise üç tarikatın da izlerini bulmak mümkündür. Kadirilikle ilgili olarak Ali Çatak[74] şu deyişi yayımlamıştır:

1. Benim pirim beni Hakka götürür
Nice müşküllerim onda bitirir
Muhammed'in meclisine yetirir
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz

2. Çölde kalsam gelir tutar elimi
Vermez haramiye para pulumu
[S]ek[e]rat'da gelir bekler yanımı
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz

3. Kadrinin sultanı büyük bir veli
Tevhit eder Kur'ân okur hem dili
Allah aslanına bağlanır yolu
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz

[74] Ali Çatak *Bütün Yönleriyle Seyrânî* (Çatak, 1992) adlı eserinde Seyrânî'nin hayatı hakkında bilgiler ve şairin çok sayıda şiirini yayımlamış olmakla birlikte, bu bilgilerin bazılarının kaynağı zikredilmemiş veya bazı bilgilerde tamamen sözlü kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu derlemeler de yakın dönemde yapıldığı için edinilen bazı bilgi ve şiirlerde kaynak olarak kullanılırken şüpheli yaklaşılmalıdır.

4. Tarîkatı nazenidir nazeni
Melek eder deryasında yüzeni
Doğrultur yolunu eğri gezeni
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz

5. *Seyrânî* pîrinden aldığı himmet
Şeyhim zehir verse canıma minnet
Pîr dâmen'in tutmak bir ulu devlet
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz (609)

Bu metne yazmalarda rastlanmamış olması dikkat çekicidir.

Nakşibendilikle ilgili olarak şu şiir karşımıza çıkmaktadır:

1. Bahāüddìn Muḥammed'den o pìr-i Naḳşìbend'imden
Yetmişdi fikrime rūḥānì himmet dil-pesendimden

2. Olur mı hìç velìler birbirinden ayrı himmetde
Demādem çigneyorlar aġızdan çıḳma ḳandimden

3. Feleginñ ḳāf-ı ʿaşḳ-ı pertevinde çoḳ nişān gördim
Diyenler bir nişān göstermemişler bìmānendimden

4. Bu ʿaşḳ deryāsınıñ bir ḳaṭresi de Nuh'a ṭūfāndır
Duʿā ile 'gemi' mümkin mi ḳurtulsun kemendimden

5. Eger yaġı tükenmiş sönmiş ise şemʿa-yı himmet
Yanup ʿaşḳa kül oldım ben de geçdim kendi kendimden

6. Beni ġam baḥrine köpri mi§āli ḳursa *Seyrānì*
Ḳadem başup efendim geçse ben geçmem efendimden (738)

Seyrânî'nin şiirlerinde Bektaşilikle doğrudan veya dolaylı ilgili birçok ifade vardır:

Ḳudretiñ yoġısa Beyt'e varmaya
Gönül Beytullāh'dır [z]iyāret eyle (75/2)[75]

Ḳalbiñi dar ṭutup ṣıḳma *Seyrānì*
Rıżā-yı Bārì'den çıḳma *Seyrānì*
Gönül Beytullāh'dır yıḳma *Seyrānì*
Eliñden gelürse ʿimāret eyle (75/4)

[75] Burada geçen "Beyt'e" ifadesi FB 569'da "ceme"; Çatak'ta ise "hacca" şeklinde çeşitlenmiştir. Metnin "ceme" şeklinde çeşitlenmiş olması bu metnin Bektaşilikle yakın bağlantısı olduğuna işaret eder niteliktedir.

1. Ervāḥda her ḳısmet virilir iken
ʿĀşık olsuñ didi cānān bizlere
Rūḥlar bir araya dizilür iken
ʿAşḳ naṣìb eyledi Sübḥān bizlere

2. Dergāh-ı Mevlā'nıñ mihmānesiyüz
Cām-ı ilāhìniñ mestānesiyüz
Maḥbūb-ı Ḫudā'nıñ dìvānesiyüz
Ehl-i diller olur ḥayrān bizlere

3. *Seyrānì* ednāyız türāb aşlımız
Seyrānì yektāyız türāb aşlımız
Seyrānì danāyız türāb aşlımız
Yine yerimizdir mihmān bizlere (91)

Ṭorunıyız bir dedeniñ
Toḫumıyız bir bedeniñ
Münkir ile ceng ideniñ
Silāḥ olsam bellerine (84.1/5)

Ṣūfì olmaz bizim ḫām demirimiz
Ḥaddeden çekilmiş teli biliriz
Yürütmişdir cānsız dìvār pìrimiz
Temìz sözi temìz dili biliriz (631/1)

Ḳalbin(i) degişdirse bizim birimiz
Zāhid ġasl idemez çıḳsa kirimiz
Ḥayātda pāk ider bizi pìrimiz
Murdār olmaḳ degil ḫuyumız bizim[76]

Bir Seyrānì vardır başı feslimiz
Cümlemiz çarıḳlı yoḳdır mestlimiz
Zāhide ḳarışmaz bizim neslimiz
Mehdì'den ayrılmaz ṣoyumız bizim (338/3, 4)

Düldül Ḳanber Ẕülfeḳār'ı
(İle) ʿAlì dünyāya bir geldi
Aña şìrim didi Bārì
Velì dünyāya bir geldi (177/1)

Hünkâr Hacı Bektaşın talibiyim ben
Değilim Abdalı Aksarayinin
Şemsi Tebriz gibi galibiyim ben
Mevlevîlerdeki 'def' ü 'nay'inin

[76] Bu dörtlüğün ilk mısrası SS, HNO ve Mİ'de şu şekilde çeşitlenmiştir: "Çıldırtır zāhidi bizim sırrımız". Metnin bu şekilde değişmesi metinlerin ve dolayısıyla da Seyrânî'nin Sünni bir çizgiye doğru yaklaştığının/yaklaştırıldığına işaret etmektedir.

Seyranî yemiştir felek sillesin
Evvelden çekmiştir aşkın çillesin
Gözünün kan[ı]yl[a] biçmiş hullesin
Kerbelâ cenginin matem ayının (395/1, 4)[77]

Yukarıda örneklerde görüldüğü üzere Bektaşilikle ilgili bazı kavramları şiirlerinde kullanmıştır. Ancak şu dizeler şairin Bektaşilikle bağlantısını sorgulatmaktadır:

Zikr ü tevḥìdini oḳu irkenden
Dūr itme Mevlā'yı tenden bedenden
Engüştsiz ḫātemi isterse senden
Miʿrācda görinen arslana yalvar

Evliyālar Ḥaḳḳ'ıñ bergüzārıdır
Dünyā erleriniñ āşikārıdır
Ol Ḥabìbullah'ıñ çār yāridir
Ebūbekir ʿÖmer ʿOşmān'a yalvar

Ezel naẓar ḳılmış Ġafūr Mekke'ye
Herkes ārzū çeker ṭāhir Mekke'ye
Var ṣāf ḳalb ile yüz sür Mekke'ye
Beyt-i Muʿallā'da Raḥmān'a yalvar

Erżurum ṭaġında ṭolan ʿAcem'i
Başra iḳlìmine virsin selāmı
Baġdād'da ziyāret İmām Āʿẓam'ı
Şeyḫ ʿAbdülḳādir Geylān'a yalvar (446/2, 8, 9, 12)

Ṣıddıḳ[-ı] yār[ı]ġār ʿÖmer nām[u]dār
ʿOşmān ḫazìnedār nūrıyla vaḳār
İmāmeyn dìndār sāḳìyü'l-ebrār
Taḥtehü'l-enhārı buldım pìr ile (3.2/2)

Bilindiği üzere Alevi-Bektaşi geleneğinde Hz. Ömer ve Hz. Osman'a pek hoş bakılmaz ve bundan dolayı çocuklara bu isimler verilmez. Ancak ilk şiirde dua etmek için gidilmesi tesviye edilen yerler arasında onlarında da adı söylenmiştir. İkinci parçada ise üstün nitelikleriyle bahsedilmiştir. Bu durum oldukça dikkat çekicidir.

Ayrıca şairin, on iki imamla ilgili şiiri de bulunmamaktadır.

Bunun haricinde Alevi-Bektaşi geleneğinde hacılık Mekke'ye gitmek anlamına gelmemektedir. İlk şiirde ise Mekke'ye gidilmesi tavsiye edilmektedir.

[77] Bu metin yazmalarda yoktur, yalnızca Latin harfli yayınlarda bulunmaktadır.

Allah'ıñ emrine muṭìʿim dirseñ
Resūl'iñ emrine iṭāʿat eyle
Ḥelāl ḥarām dimez buldıġıñ yerseñ
Müʾminlik daʿvāsın ferāġat eyle (75/1)

Yukarıda örnekler arasında "ferāgat eyle" ayaklı şiirden alıntılara yer verilmiştir. Seyrânî'nin aynı şiirinde aldığımız bu örnek ise Sünnî söyleme daha yakın bir çizgidedir. İki farklı çizginin aynı şiirde bulunduğu bir başka misal ise şudur:

Eğlen hocam eğlen (sana) bir sualim var
İz'an nedir erkân nedir yol nedir
Seni bana gayet fazıl dediler
İçerimde bir yaram var bil nedir

Cennetin kapısın sallallah açar
Şeriat işini Muhammed seçer
Seksen bin evliya yurdundan göçer
Onları bekleten mutlu kul nedir (514/1, 2)

Bu şiirin devamında Bektaşi geleneğine ait unsurlar ağır basmakla birlikte, Seyrânî'nin bu unsurları bir Bektaşi edasıyla değil, o yöne eğilimi olan biri gibi (belki bir sempatizan) veya bu geleneğe mensup kişilere sanatını sergilerken söylemiş gibidir. Şiirlerinde eleştirel tutum, yozlaşan kurumlara, adaletsizliklere, israfa yöneliktir. Başka bir deyişle Alevi-Bektaşi geleneğindeki "merkeze karşı" duruş yoktur. [78]

Āmin didi duʿāya Ḥasbetenlillah
Müstecāb eylesiñ Ḥażret-i Allah
Nesl-i Āl-i ʿO§mān'dan şimdi pādişāh
Ḥaḳḳ var etsün Sulṭān Mecìd Ḥan'ı (205/103)

Bu dörtlükte şairin padişaha dua etmesi de Alevi-Bektaşi olması konusunda kafa karıştırmaktadır.

Merkeze karşı duruş sergilediği düşünülen şu şiir ise bizce farklı yorumlanmıştır:

[78] İsmail Görkem "Selçuklu'dan Cumhuriyet'e: Halk Şâirlerinde Türkçe Sevgisi" adlı makalesinde Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerinde "yöntici-halk" veya "merkez-çevre" ikilemi olduğunu ifade etmiştir. Bu ikilikte sözlü kültürü yaşayan, yazının ikinci planda olduğu göçerevliler "çevre"yi; yazılı kültürün ön planda olduğu ve yerleşik düzenin hâkim olduğu şehir (ve diğer yerleşim merkezleri) kültürü ise "merkez"i temsil etmektedir. Bu ikiliğe dinî açıdan bakıldığında merkezde Sünni İslam; çevrede ise Bektaşîlik gibi gayrısünni tarikatlar daha baskındır. Merkezde bulunanlar tarafından çevredekiler yerleşikliğe ve Sünniliğe tâbi tutulmuşlardır. Merkezin bu baskısına tepki olarak çevrede "red kültürü" oluşmuştur. Özellikle Alevi-Bektaşi şairlerin şiirlerinde bu merkeze karşı duruşu görebilmek mümkündür (Görkem, 2001, 74).

Herkes belāsını aradı buldı
İnsānda evvelki ṣadāḳat noldı
Pādişāh sarāyın begenmez oldı
Rūz [u] şeb meskānı külḫān olanlar (435/34)

Bu dörtlüğün son iki mısrası genellikle Seyrânî'nin padişahın Dolmabahçe'den Yıldız Sarayı'na taşınmasını eleştirdiği yönünde şekil değiştirmiştir. Ancak Yıldız'ı kullanan II. Abdülhamit'tir ve 1876'dan itibaren bu saraya taşınmıştır. Dolayısıyla bu şiirde de merkez güce karşı bir tutumdan ziyade padişah sarayında bulunan karaktersiz kişilerin artık sarayı bile beğenmediği ifade edilmiştir.

Haşim Nezihi Okay tarafından yayımlanan aşağıdaki dörtlükte en belirgin Alevi-Bektaşi etkisi hatta bu kültüre aidiyetin izi görülmektedir.

Biçare *Seyrani* serseri sanma
Bir kılı kırk yarar arifiz amma
(…)
Biz Balım sultanın budalasıyız (627)

Ancak Hasan Ali Kasır bu dörtlüğün Harabî'ye ait olduğunu söylemiş ve dörtlüğün tamamını vermiştir:

Zâhidâ şânımız "inna fetahnâ"
Harâbî kemteri serseri sanma
Bir kılı kırk yarar arifiz amma
Biz Balım sultanın budalasıyız (Kasır, 1999, 33).[79]

Harabî, Seyrânî'den mi almıştır, yoksa Haşim Nezihi veya onun kaynağı bu şiiri Seyrânî'ye yakıştırdığı için mi bu şiiri bu şekilde kaydetmiştir; bu bilinmemektedir. Ancak yazmalarda bu dörtlüğe veya bu ayaklı başka bir metne rastlanmamış olması metnin aslında Seyrânî'ye ait olmadığını düşündürmektedir. Yapılan araştırmada Harabî'nin *Divan*'ında bu şiirin tamamının bulunduğu görülmüştür (Üçüncü, 2002, 438-439). *Divan* müellif hattı olduğu ve Seyrânî'ye ait olarak gösterilen metnin devamı bulunmadığı için bu şiirin Harabî'ye ait olduğunu düşünmekteyiz.[80] Yukarıda Kasır tarafından kaynak olarak gösterilen dörtlük *Divan*'ın müellif hattında şu şekilde geçmektedir:

[79] Kasır bu dörtlük için şu kaynağa işaret etmiştir: Bölükbaşı, 1982, 94.
[80] Harabî'ye ait olan şiirin ayağı "Ol ḳābe ḳavseyniñ ev ednāsıyuz"dur. Bu şiir beş dörtlükten oluşmaktadır. Yukarıdaki dörtlük şiirin son hanesidir.

"Zahidā şānımız 'inna fetehnā'
Harābì kemteri serseri sanma
Bir ḳılı ḳırḳ yarar ḳāmiliz amma
Pir Balım Sultanıñ budalāsıyız" (Üçüncü, 2002, 439).

Seyrânî'nin tarikatı ile ilgili olarak sözlü kaynaklarla görüştüğümüzde, Develi'de şairin Sünni olduğu görüşünün ağır bastığı görülmektedir. Develi'deki Kadirî şeyhi İbrahim Yıldız, Seyrânî'nin Borlu Ahmet Kuddusî'den el aldığını ve Kadirî tarikatı için çalıştığını ifade etmiştir. Yani Seyrânî Kadiriliğe intisap etmiş, tarikat içerisinden derecesini yükseltmiş ve bu tarikata muhip kazandırmak için çalışmıştır. Seyrânî'nin şiirleri hem şiir gibi hem de ilahi gibi okunmaktadır. İcralarda müzik aleti kullanılmamaktadır.

Develi'deki Nakşibendi tarikatının Yahyalı kolu şeyhlerinden Ahmet İslamoğlu ise Seyrânî'nin Nakşi olduğunu söylemiştir. İslamoğlu'na göre Seyrânî'nin Nakşibendi şeyhlerinden Hasan Efendi'den el almıştır. Şiirlerinin her türlü dinî ortamlarda söylendiğini de belirtmiştir. İslamoğlu Abdullah Develioğlu tarafından aktarılan bilgilere katılmaktadır.

Develi'de Nakşibendi tarikatının Adıyaman kolundan olan Recep Kulakoğlu da Ahmet İslamoğlu gibi Seyrânî'nin Nakşi olduğunu ifade etmiştir. Kulakoğlu, sohbet ortamında şiirlerin okunduğu, sohbet bittikten sonra ise bazen şiirlerin ilahi gibi okunduğunu, icralarda sadece insan sesinin kullanıldığını söylemiştir.

Her iki tarikatta da "Ḳurbān olsam dillerine" (84.1) başlıklı ve "Nigde şehri Bor'ı ile" (68) başlıklı şiirlerin söylendiği ifade edilmiştir.

Seyrânî'nin Bektaşi olarak kabul edilip edilmemesiyle ilgili olarak Hacı Bektaş'ta alan araştırması yapılmıştır. Hacı Bektaş'a gittiğimizde şairin bu çevrede hatırlanmadığı görülmüştür. Sözlü kaynaklarımızdan Dede Karabacak Bektaşi olmak için ikrar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak şairi hatırlamadıklarını, ayinlerde de onun şiirlerini kullanmadıklarını ısrarla ifade etmiştir.

Kayseri merkezde Bektaşiler arasında Seyrânî hakkında yaptığımız derlemede Hasan Güldür âşığın artık yüce bir şahsiyet olduğunu ifade etmiş, onun erenlerden ve 'can'lardan olduğunu söylemiştir. Şairin hayatı hakkında anlatılan olağanüstü olayları

bilmediğini ancak eğer kendisi başkalarından duyarsa, Seyrânî'nin üstün şahsiyetinden dolayı bunlara inanacağını sözlerine eklemiştir. Her ayın son perşembesinde ayin yapıldığını ve bu ayinlerde ya günün anlam ve önemine göre ya orada bulunanların talepleri doğruldusunda ya da icracı tarafından Seyrânî'nin şiirlerinden söylendiği de belirtilmiştir. Bektaşiler arasında birçok şiirin seslendirildiği ifade edilmiş olmakla birlikte ilk aklına gelenlerin "Ḳurbān olsam dillerine" (84.1) ve "Bir miʾmār eline geçer mi bilmem" (278) ayaklı şiirler olduğunu ifade etmiştir.

Seyrânî'nin mensup olduğu tarikatla ilgili bir diğer dikkat çekici nokta ise Develi'de yazılmış olan C. 51'deki[81] şiirlerdir. Bu cönkteki bazı şiirlerde Osman adlı biri methedilmiş, birkaç şiirde ise 'ceme durmak' ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade bize Kayseri'de de faaliyet göstermiş bir grup olan Dokuz Osmanlar'ı anımsatmıştır. Dokuz Osmanlar, Şah İsmail tarafından Anadolu'ya gönderilen Dâîlerden Şeyh Temennâî'nin kurduğu tekkede yetişmişlerdir. Yavuz Sultan Selim (1470-1520) tarafından bu tekke yıkılmış ve tekkedekiler öldürülmüşlerdir. Ancak bu olaylar olduğu anda tekkede bulunmayan Osman adlı dokuz mürit ölümden kurtulmuşlardır. Gittikleri köylerde yerleşip izlerini kaybettiren bu müritler birbirleriyle irtibatı kesmemiş, tehlike ortadan kalktığında "Dokuz Osmanlar" adıyla yeniden teşkilatlanmışlardır. Şeyhlerinden "Rafızîlik"[82] ve tenasüh[83] inancını almışlardır. Kadın erkek karışık olarak toplanıp sohbet eder ve sarhoş olmamak kaydıyla şarap içerler. Şarap içilen yer ve/veya toplanılan mekânın Dokuz Osmanlardan birinin olması gereklidir. Tehlike ortadan kalktığında bile gizliliklerini devam ettirmişler, bu anlamda 'yeraltı'nda yaşamışlardır. Bu kişilerin Şii kültüre yakın bir tarikata mensup oldukları hâlde Osman adını taşıyor olmaları oldukça ilginçtir. Rasim Deniz ölümden isimleri vasıtasıyla kurtulmuş olabileceklerine işaret etmiştir. Rasim Deniz'in verdiği bilgilere göre Dokuz Osmanlar'ın belli bir ayinleri yoktur, sohbet amaçlı toplanırlar. Namaz, oruç gibi ibadetleri şeyhlerinin yaptığı için kendilerinin yapmasına lüzum kalmadığı gerekçesiyle

[81] C. 51: Bu cönk, Halil İbrahim Efendi tarafından 1235 (1818)'te Develi'de istinsah edilmiştir.
[82] Kramers, Rafızîliğin İslami terminolojide Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in hilafetlerini reddedenler için kullanıldığını ifade etmiştir (Kramers, 1997, 593).
[83] "Arapça, biri diğerini takip edip yok etmek anlamındadır. Özellikle Hind kültüründe bedenden ayrılan ruhun bir başka bedene tekâmül etmek üzere girmesi. Tekâmül sağlanana kadar olan rûhun bu gidiş gelişine samsara adı verilir" (Cebecioğlu, 2004, 650). Carra de Vaux'nun belirttiğine göre tenasüh inancı farklı gruplar içerisinde farklı yorumlanmış, bazı gruplar hulul ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca ruhun ne/kimin vücuduna girdiği de gruplara göre değişiklik göstermektedir. Carra de Vaux, tenasüh inancına Mutezilî, İsmailî, Nusayrî, Kürtler ve Yezidîlerde rastlandığını ifade etmiştir (Carra de Vaux, 1997, 158-159).

yapmazlar. "Edep ya Hu" düsturuyla hareket eden, yalan söylemeyen çok terbiyeli kimselerdir.[84]

Seyrânî'nin bazı şiirlerinde -özellikle C. 51 ve AŞE defterlerindeki birkaç şiirde- Osman adı gizli veya açık olarak zikredilmiş, bazı şiirlerinde ise ceme durmaktan bahsedilmiştir. Bu şiirlerde bahsi geçen Osman'ın Dokuz Osmanlar'la bağlantılı olabileceğini düşünüyoruz:

1. Bir hafta egledi beş civān beni
Baḳa baḳa ḥayrān olmış yaṭarım
Durdı şurda derse gelse birini
Pūs itsem rūyından ṣaysa ḫāṭırım

2. Günde āh çekerim ben de ṣaġından
Bir fāʾid[e] var mı bize dügünden
Geriye ḳalmasam bāri bugünden
Bir yaña getürsem çeksem ṣāṭırım

3. Naẓar ḳıldım gine ben ol hümāma
Dāmeni alanın yeşil ġamāma
Alsam getirsem birisini ḥamāma
Birisi de olsa benim nāṭırım

4. Bir ʿayın §i gerek ismini dirseñ
Mìm ile nūn ister cemālin görseñ
Seyrānì dir lebiñden pūse virseñ
Gelendi yanıma servi fāṭırım (289)

1. Gezerken fānì cihānı merdānı aradım buldım
Leb-i aḥmer hem nāzenìn gerdānı aradım buldım

2. /……/ ḳaldım çeşm-i āhūyı göreydim
Vuṣlatlu /……/ mihmānı aradım buldım

3. O göñül uġramış /……/ meclisde bilmezdim
Ḥarāret-i firḳatle hem /……/ aradım buldım

4. Ḥasret /……/ ne yaman dirler geldi serime gördim
Bu dil eglencese ʿO§mān'ı aradım buldım

5. Pür-şevḳ bezme gelince ol ṣafāya müstaġrāḳ oldım
ʿAceb dimez mi ol şūḫım Seyrānì aradım buldım (721)

[84] Rasim Deniz, "Dokuz Osmanlar", Kayseri Ansiklopedisi, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, c. 2, 2010, s. 45-46.

1. Ey ʿO§mān ben seni hep cümle
İnsāna [ben] begendirdim
Düzüp naẓmı ile meṭḥ idüp
ʿİrfāna [ben] begendirdim

2. ʿAşḳıñ ile firḳatlenüp
Pūseñ ile ḫızmetlenüp
Kayseri'de ḳıymetlenüp
Ki her yana begendirdim

3. Edā ile baña ṭoyḳun
Seyr idenler virir ṣoyḳun
Ḳaşıñ göziñ ġāyet uyḳun
Bu meydāna begendirdim

4. Ṣaḳın baña cefā etme
Münāfıḳlar sözin ṭutma
Bu *Seyrānì'yi* unutma
Seni her cāna begendirdim (307)

1. Sevdicegim şol ḫublara serdāra
Beni Mecnūn itdi yār güle güle
ʿAşḳı sevdāyla geldi ser dāra
Beñzetdim rūyıñı yār güle güle

2. Yükletdim ipile vurdım bu dengi
Eylemese bāri ʿāşıḳa dengi
Dünyāyı deşt etsem bulınmaz dengi
Ḥasretiñle döndim yār küle küle

3. Ḳaddimi döndirdiñ dilber bu dāla
Hiç bülbül ḳonmamış seniñ bu dala
Maʿşūḳıñ derdile oldım budala
Gelmiyor ḳarşımdan yār güle güle

4. *Seyrānì* dir ḳula Mevlā'nıñ nūrı
Baña cilā virdi gerdānıñ nūrı
İsmin suʾāl itseñ söylerim Nūrì
Cemʿ olsaḳ dìvāna yār güle güle (72)

Meyl itme dünyāda şöhret şānlara
Biz de ḳul oluruḳ ol civānlara
Hem didik darısı uman cānlara
Bu da bir murāddır diñle efġānı

Niçeler murādın dünyāda aldı
Begefendi yine miḥnete ṭaldı
Bu gice samāḥdır az bir şey ḳaldı
Elem çekme ṣabāḥ oluñ mihmānı (147/10, 11)

Samahın Tahtacı (Isparta)'da "çalgılı, yemekli eğlence" ve "düğünde yapılan eğlence" anlamında kullanılmaktadır. Kelime Bor'da (Niğde) da "düğünde yapılan eğlence" manasınadır. Bilindiği üzere Tahtacı (Isparta) Alevi-Bektaşi geleneğinin yoğun olarak yaşandığı bir yerdir. Seyrânî'nin bu kelimeyi kullanması destanın Düğün Destanı olması sebebiyle dikkat çekicidir.

Aynı kelime şu dörtlüklerde daha açık bir ifade ile kullanılmıştır:

Her gice her gündüz geldi ḫaṣ [ü] ḫām
Daʿvet eylemeye itdiler devām
Teşrìf idüp gelüp eyledik ṭaʿām
Teklifsiz envāʿı yedik kebābı

Şamāha dirildi hep cümle aḥbāb
Ḳoşıldı sazıla şanṭurı rebāb
Seyr idüp zìneti didiler tevvāb
Şundılar bir filcān şeker şarābı (105/6, 7)

Dikkat edilirse iki düğün de Alevi-Bektaşi düğünüdür. Özellikle ikinci düğün daha açıktır. Düğün yemeğinden sonra gelenler semaha kalkmış ardından şerbet sunulmuştur.

Bu şiirlerin en önemli özelliği çeşitlenmemiş olmalarıdır. Yani bu şiirlere diğer yazmaların hiçbirinde rastlanmamıştır.[85] Şiirlerin çeşitlenmemiş olması oldukça dikkat çekicidir. Özellikle C. 51'deki şiirlerin üslubu genel itibarıyla Seyrânî'nin olarak bilinen/kabul edilen şiirlerden farklıdır. Bu şiirlerde sanatkârlık göstermeye veya kendini ispat etmeye çalışma hususu karşımıza çıkmaktadır. Ancak şiirler Seyrânî'nin diğer şiirlerine göre estetik açıdan daha zayıftır.

Şair bu şiirlerde anlattığı düğünlere sadece sanatkâr kimliğiyle katılmış olabilir. Burada dikkat çekici husus C. 51'deki şiirlerin Seyrânî adını kullanan başka bir âşığa ait olma ihtimalidir. C. 51'deki bir şiirde şair adının Halil olduğunu söylemiştir:

Ḳande kim ḫūbān görirsem ben anlara bendeyim
Ne kendimi medḥ iderim ne iliñ dehrindeyim
Maʿlūm olsun sāʾir yere Ḳayser şehrindeyim
İsmi Ḫalìl maḫlaşı Seyrān ararsañ işte ben (734/4)

[85] C. 51'deki şiirlerden sadece "bu sene" (83) ayaklı şiir çeşitlenmiştir.

Yüksel hazırladığı yüksek lisans tezinde bu şiirde zikredilen 'Halil' ismini müstensihin kendi ismini şiire eklemek olarak değerlendirmiştir. Ancak şiirlerdeki üslup farklılığına ve işlenen konuların farklılığına bakıldığında bu ismin başka bir Seyrânî'ye işaret ettiği düşünülebilir: Farklı bir eğilime sahip başka bir şair kendi eğilimlerini Seyrânî'nin mahlasını kullanarak dile getirmiş olabilir.

Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi* isimli eserine göz atıldığında karşımıza Ispartalı Seyrânî olarak bilinen Hacı Seyrânî çıkmaktadır (Ergun, 1956, 50-55). Hacı Seyrânî ile ilgili bilgi veren kaynaklar onun Bektaşi olduğunu belirtmiştir (Kum, 1942, 1368).

Seyrânî geleneğini bir bütün olarak düşündüğümüzde Seyrânî'nin hangi tarikata mensup olduğu sorusunun cevabının ne olacağı önemini yitirmektedir. Seyrânî yaşadığı dönem itibarıyla Bektaşiliğin çok popüler olmasından etkilenerek ve dinleyici çevresinin gönlünü hoş etmek amacıyla Bektaşi kültürüyle ilgili kavramları şiirlerinde kullanmış olabilir. Aynı şekilde Nakşibendi ve Kadirî tarikatlarına intisap etmesiyle ilgili resmi bir kayıt bulunmaması, Seyrânî'nin doğum ve ölüm yeri olan Develi'de Sünni kültürün yoğunlaşması sebebiyle Seyrânî adı etrafında oluşan gelenek de Sünni kültüre doğru bir kayış ve Sünni kabulleniliş içerisindedir. Özellikle Alevi-Bektaşi çevrelerinde de unutulmanın başlamış olmasıyla Seyrânî'nin yaşadığı dönemde de Sünni olduğu fikri yaygınlık kazanmıştır.

Şairin yaşadığı dönemde Bektaşilikle ilgili ifadeleri şiirlerinde kullanmış olmakla birlikte bu kullanım bir Pir Sultan, Kaygusuz veya diğer Alevi-Bektaşi şairlerdeki kullanıma pek benzememektedir. Başka bir deyişle Alevi-Bektaşi şairlerde bulunan protest duruş ("red kültürü") Seyrânî'nin şiirlerinde karşımıza çok çıkmamaktadır (Görkem, 2001, 157). Onun eleştirileri protestodan ziyade var olan yanlışlıkları dile getirmeye daha yakındır. Ergun'un *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi* adlı eserine sadece Ispartalı Seyrânî'yi alması da Seyrânî'nin Bektaşiliğe intisap etmemiş olma ihtimalini güçlendirmektedir.

TRT yapımı olan *Ulu Ozanlar* programının Seyrânî için hazırlanan bölümünde ise Dertli Divani'nin Seyrânî denildiğinde "can"ların aklına ilk olarak Develili Seyrânî'nin geldiğini söylemesi bizce dikkat çekicidir. Bu, Bektaşi olan Ispartalı Seyrânî'nin

anısının sözel hafızada zayıfladığına ve Develili Seyrânî'nin hatırasının baskın geldiğine işarert ediyor olabilir.

Seyrânî hakkında anlatılan metinlerde şairin kendisine şarap aldırdığı ifade edilmektedir (Ulusoy, 1340, 5; Özçakır, 2008, 93-94). Bu görünüşteki bir kişi hakkında anlatılanlarla günümüzdeki kabuller farklılık göstermektedir. Kanımızca, şairin Bektaşiliğe intisap etmesi başka bir deyişle ikrar vermesi ihtimalinden ziyade Bektaşiliğe sempati besleyen biri olması ihtimali daha yüksektir. Şairin gurbette bulunması ve İstanbul'daki karmaşık sosyal ve kültürel ortamlarda bulunması ve bu ortamlarda icra sergilemesi çok yüksek bir ihtimaldir. Bu gibi ortamlarda Bektaşi zümreleriyle de karşılaşmış ve onlarla iletişim kurmuş olabilir. Seyrânî yaşadığı dönemde hangi tarikata mensup olursa olsun günümüzde Kadirî olarak kabul edilmekte, hatta bir Kadirî halifesi olduğuna inanılmaktadır.[86] Başka bir deyişle Seyrânî olgusu bu yönde değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Gelenek hâlen evrilmektedir.

2.6. ETKİLEDİĞİ ÇEVRELER:

2.6.1. Birincil Sözlü Kültür Ortamında:

Birincil sözlü kültür ortamı Walter J. Ong'un açıklamasıyla "yazı ve matbaa kavramlarının varlığını bile bilmeyen, iletişimin yalnız konuşma dilinden oluştuğu kültürler"e işaret etmektedir (Ong, 1999, 23). Dursun Yıldırım bu ortamı sadece iletişim ile sınırlamaz. Yıldırım'a göre 'sözel kültür' "toplumun sözel ortam yaratıcılığı sırasında, yazılı ortama geçmeden önce oluşturduğu bütün yapılar, kurumlar, üretimler, ilişkiler ve ilişkiler düzeni, çevreye ve kâinata bakış tarzı, tüm iletişim ağları ve bunların içe/dışa doğru işleyişleri gibi toplum hayatının yürümesi için yapılan eylemler toplamı"dır (Yıldırım, 2000a, 36). Yıldırım, yazılı ortam ürünlerinin toplumun bilgi ve tecrübelerini daha kalıcı aktarılmasını sağladığını belirtir. Ancak yazılı ortama geçmeden önce bu ürünlerin sözel ortamda sistemleştiğini ifade eder (Yıldırım, 2000a, 35) Sözel ortamda sistemleşmiş olan bu ürünler, yazılı ortama geçildiğine yeni ortama uyarlanarak sürdürülmüşlerdir (Yıldırım, 2000a, 36). Bazı topluluklarda ise yazının icat edilmesinden sonra da iletişim ve kültürün aktarımı sözle yapılmaya devam etmiştir.

[86] Çatak'ın Seyrânî'nin Kadirî olduktan sonra mürid yetiştirdiğini söylemesi dikkat çekicidir (Çatak, 1992, 24). Ayrıca Seyrânî ile Kuddusî Baba arasında geçtiği rivayetler için bk. Ek 3.

Ong'a göre günümüzde hemen her kültür 'yazı'yla karşılaştığı veya 'yazı'lı deneyimleri bulunduğu için saf birincil sözlü kültür ortamına mensup topluluklar bulmak zordur. Ancak, her ne kadar yazı ve teknoloji yayılmış, topluluk üyelerince kullanılıyor olursa olsun düşünce biçimi itibarıyla birincil sözlü kültüre dayalı toplumlar bulunmaktadır (Ong, 1999, 24).

'Söz'ü merkeze alan kültürlerde yazıdan ziyade söz önemlidir ve ön plandadır. Kültür aktarımı 'söz'le yapılır. Söze bağlı olma durumu ise hafızanın önemini arttırmaktadır. Çünkü hayat akıp gitmektedir ve "sesli söylem dinamiktir" (Ong, 1999, 47). Sözü merkeze alan topluluklarda yazılı kaynak yoktur veya aktarıcılar tarafından ikinci plana atılmıştır. Burada temel prensip "anımsayabildiğini bilirsin"dir (Ong, 1999, 49). Bilmek ise kültürel varlığını korumanın asıl şartıdır. Hafızanın en önemli taşıyıcı olmasından dolayı hafızayı canlı tutmak veya hatırlanacak malzemeyi daha uzun süre saklamak için bazı yöntemlerden yararlanılır:

a) Ritim: Özellikle manzum eserlerde karşımıza çıkan ritim unsuru mensur eserlerde de kullanılır. Ritmi sağlayan en önemli husus metnin içinde müziğin bulunmasıdır. Ong'a göre müzikten kasıt aktarılan ürünün belli bir ritmi ve ahenginin olmasıdır (Ong, 1999, 50). Bu ritim/müzik için enstrüman gerekli değildir. Mensur eserlerde seciler, manzum eserlerde ise metnin vezni bu hususu örnekler. Buna "metin içi müzik" de denebilir. Bu unsur dış müzikle yani bir enstrümanla veya bir beste ile desteklenirse hatırlama daha da kolaylaşır.

b) Hazır deyişler: Ong'a göre atasözü, deyim gibi hazır ifade kalıpları metnin hatırlanmasında olumlu etkiye sahiptir. Özellikle bu ifadeler "dengeli" ve "ritmik" iseler hatırlamak kolaylaşır. "Düşüncenin çekirdeği"ni bu ifadeler taşıdığı için icracı bunlar etrafında düşünerek metni şekillendirir (Ong, 1999, 50).

c) Tekrarlar: Metinde geçen ifadeler metnin ilerleyen kısımlarında tekrar karşımıza çıkabileceği Ong tarafından ifade edilmiştir. Bu, hem anlatıcının vakit kazanarak hatırlamasını sağlar, hem de ifade yinelenerek anlatılmış olana sürekli bağlı tutulur. Böylece anlatan da dinleyen de anlatılanı unutmaz (Ong, 1999, 56).

d) Gelenek: Her eser kendi içerisinde özgünlük taşısa bile icrası itibarıyla bir geleneğin parçasıdır ve bu gelenekle şekillendirilmiştir (Ong, 1999, 58). Yıldırım, her toplumun

kendi "ortak kabulleri"nin o toplumun geleneklerini oluşturduğuna dikkat çekmiştir (Yıldırım, 1998a, 38). Burada gelenek sadece "töre" veya benzeri toplumu şekillendirici kurumları ifade etmemelidir. Sözlü kültürün içerisindeki her ürünün aktaranı ve alanı çerçevesinde kendi geleneği başka bir deyişle "icra töresi" vardır.

e) "Değişmeyen ortam dengesi": Ong'un belirttiğine göre gelenekler ve anılar ihtiyaç oldukları sürece hatırlanır ve yaşatılırlar. Güncelliğini yitiren anılar yerini yeni anılara bırakır veya şahıslarını günceller (Ong, 1999, 63). Burada 'hafıza'nın yani toplum hafızasının kendisini 'tazelediğini' görebiliriz.

Yukarıda belirtilen yardımcılarla birincil sözlü kültür dairesinde eser veren sanatçılar ürünlerini sözel olarak icra eder.[87] İcralar çoklukla irticalen yapılır. İrticalen şiir söylemek âşığın kendini dinleyiciye ispatlamasıdır. Sözü temel alan bu yapıda aktarımlar ilk bakışta ezberle sağlanıyor gibi görünse de aslında sanatçıya gelenek dairesi içerisinde hareket imkânı sağlanmıştır. Sanatçı belirli ölçülere uyarak veya onları takip ederek (bu ölçüler türe göre değişiklik gösterebilir: vezin, ayak, kafiye; başlangıç ve bitiş formelleri; müzik [ritim]; … gibi) eseri her üretimde yeniden ortaya koyar/dokur.[88]

Türk Halk Edebiyatı'nın dikkat çeken isimlerinden biri olan Seyrânî ürünlerini birincil sözlü kültür ortamında vermiştir. Seyrânî'nin içinde yaşadığı toplum yazıyla karşılaşmamış değildi. Özellikle Seyrânî'nin aldığı eğitimi, yaşadığı dönemi (XIX. yüzyıl) ve ikamet ettiği yerleri (Kayseri, İstanbul, …) düşünecek olursak Seyrânî'nin

[87] Folklor ürünlerinin bir özelliği de sözlü olmasıdır. Sözlü ise "[s]özle, konuşma biçiminde yapılan, şifahi" anlamındadır (*Türkçe Sözlük*, 2005, 1806). Ancak sanatçıların icraları sadece sözlerin söylenmesinden oluşmamaktadır. İcra, müzik ile jest ve mimik gibi görsel unsurlarla desteklenmektedir. Bu da icranın sadece sözden oluşmadığını, ancak sözden bağımsız olmadığını göstermektedir. "Sözle ilgili, söze dayanan" anlamında olan "sözel" terimi ise bu durumu kapsar mahiyettedir (*Türkçe Sözlük*, 2005, 1805): İcra, hem söze dayanmaktadır yani sözlü metni temel almaktadır, hem de söz harici fakat söze bağlı unsurları içermektedir. Bundan dolayı burada 'sözlü' yerine 'sözel' terimi tercih edilmiştir. Dursun Yıldırım da "[b]u kurum [sözlü anlatım geleneği kastedilmektedir] içinde gerçekleşen çalışmalar ile, sözlü ortamın ihtiyacı olan *sözel dokumalar*, biçimler, içerikler ve bunlardan mürekkep sözlü orta[m] kaynakları, *sözel belgeler* üretilir. Daha doğrusu, sözlü anlatım, sözlü ortam içinde ortaya çıkan kaynakların, *söze özgü biçimler içinde* yeniden dokunmasını, içerik kazanmasını ve ifade edilmesini sağlar" (vurgu tarafımızdan yapılmıştır) diyerek bu ortamdaki metinlerin sözel nitelik taşıdığına işaret etmiştir (Yıldırım, 1998c, 98). İsmail Görkem de 'sözlü' ifadesinin daha dar bir anlam alanına sahip olduğunu bundan dolayı 'Türk Sözlü Edebiyatı' yerine 'Türk Sözel Edebiyatı' terimini tercih ettiğini belirtmiştir (Görkem, 2009, 412). Mirzaoğlu da Yıldırım'ın görüşlerine katıldığını şu şekilde ifade etmiştir: "(…) sözlü gelenekte yaratılan, sözlü geçiş ve iletişimle yaşayan kültür unsurları olarak düşündüğümüzden, 'halk müziği' yerine, 'sözel müzik' kavramını tercih ediyoruz" (Mirzaoğlu, 2003, 1).

[88] Bk.: çalışmada 1.1. Âşık Tarzı Şiir Geleneği.

yazıyla karşılaşmamış olması düşünülemez. Ancak, Seyrânî eserlerini sözel olarak ortaya koymuştur: Ahmet Hazım Ulusoy'un verdiği bilgilere göre Seyrânî heceli şiirlerini irticalen söylemiştir. Şair, hece vezni ile deyiş söyleyeceği zaman elini başının üzerinde gezdirir ve gözlerini bir noktaya sabitleyerek dudaklarını kastıktan sonra irticalen icrada bulunurmuş (Ulusoy, 1340, 9). Bu ifadeye göre Seyrânî, şiirlerinin büyük kısmını birincil sözlü kültür ortamının şartları içerisinde ortaya koymuştur. Şairin irticalen söylemesinden dolayı şiirlerin ortaya çıkışı/ilk söylenişi birincil kültür ortamına dâhil edilebilir. Ayrıca sözlü ortamda ortaya konulan bu eserlerin yayılmasında 'söz'ün kullanılması yani sözlü geleneğin içerisinde aktarılmaya devam ederek nesilden nesle ve mekândan mekâna taşınması da Seyrânî'nin hece vezniyle söylenmiş şiirlerinin birincil sözlü kültür ortamı ürünleri olarak değerlendirilmesi gerektiği fikrini desteklemektedir.

Seyrânî'nin şiirlerinde ritim hem iç hem dış müzikle sağlanmıştır. İç müzik metin içi ahenktir. "Buyurmışdır sebʿān mine'l-me§ānì" (205) ayaklı "İlm-i Hikmet" destanında bulunan:

Aña ḥüsün *virdi* reng-i al *ilen*
Biñ bir ayaḳ *virdi biñ bir* el *ilen*
Biñ bir aġız *virdi biñ bir* dil *ilen*
Biñ bir esmā *ile* öger Ġufrān'ı (205/11)

dörtlüğünde kafiye haricinde metin içindeki tekrarlar da ahengi kuvvetlendirmiştir. Burada ritmi sağlayan sadece metin içi ahenk değildir. Şiirin vezni ve durağı da (6+5) metnin iç ahengini sağlayan unsurlardandır. Bu ritim ve ahenk unsurları estetik işlevinin yanı sıra metnin hatırlanmasını kolaylaştırıcı işleve de sahiptir.

Metinlerin hatırlanmasını daha kolay hâle getiren unsurlardan bir diğerinin hazır deyişler olduğundan bahsedilmişti. Kalıp ifadeler, atasözü, deyim, vecize, hadis, ayet gibi şiirin anlam bütünlüğüne uyan ifadeler olabilir. Bu ifadeler hem anlatıcının hatırlamasını hem de tüm topluluk tarafından bilindiği için metnin anlaşılmasını kolaylaştırır. Seyrânî'nin şiirlerinde bu teknikten de faydalanılmıştır:

> Göz ḳulaḳ ḳapusı olmış gözim bu
> Gözimle müşterek olmış özim bu
> Seyrānì'yim egri ṭoġrı sözim bu
> *Borc virmek ḫayırlı zekāt virmeden* (374.1/3)

Gelince dünyāya hem ol zāt-ı pāk
Ḥaḳḳ ḫiṭāb eyledi *levlāke levlāk*
Dir Ḥabìb'e *lemmā ḫaleḳtü'l-eflāk*
Seniñçün yaratdım ben bu cihānı (205/90)

Her güzel ʿālemde dengini bulmaz
Dökilen çanaḳlar me§eldir dolmaz
Cānlı ḳulda böyle beyāẕ ten olmaz
Bu ne ḳırcı bu ne bora bu ne ḳar (428/3)

Kalıp ifadelerin hatırlamaya fayda sağlaması şiir ayaklarında da karşımıza çıkmaktadır.

Aktarıcı/sanatçının belli bir geleneğe dâhil olması da anlatılan ürünün hatırlanması ve yeniden üretilmesinde pay sahibidir. Türk sözlü edebiyatında şairin âşıklık geleneğine dâhil olması demek, bu tarz eserleri üretebilmesi ve aktarabilmesi anlamına gelir. Seyrânî de sözlü edebiyat geleneğimizin en önemli simalarındandır.[89]

Ong'un hafızayı canlı tutan etmenlerden biri olarak gösterdiği "değişmeyen ortam dengesi" bizim için farklı bir anlama sahiptir. Ong, sözel metinlerin/anıların ihtiyaç olduğu sürece hatırlandığını ifade eder[90] (Ong, 1999, 63). Ong'un bu iddiasını Türk sözlü geleneğinde farklı bir şekilde yaşadığı görülebilir: Âşıklar icralarını sözlü olarak yaptıkları ve yazı ile bu eserleri kaydetmedikleri için verdikleri eserler sözlü gelenek içerisinde aktarılmaya devam ederken, âşığın adı unutularak eser başka bir âşığa mal edilebilir. Bu değişim ters yönde de olabilir: Âşığın tarzı çok sevildiği için o tarzda söyleyen diğer bazı âşıkların şiirleri ona mal edilebilir veya ona özenen âşıklar şiirlerinde onun mahlasını tapşırabilir. Böylece sözlü gelenek içerisinde bir karışma meydana gelir. Ong'un ifadesini de göz önünde bulundurarak bu durumu şöyle yorumlayabiliriz: Şair beğenildiği (estetik ihtiyacı karşıladığı) sürece hatırlanmaya ve aktarılmaya devam eder. Yani güçlü olan şair hatırlanmaya devam eder ve hafıza (toplum hafızası) diğer eserleri de ona bağlayarak ortamın dengesini sağlar. Böylece

[89] Âşıklık geleneği ve Seyrânî'nin bu geleneğe dâhil oluşu için bk.: 1.1. Âşık Tarzı Şiir Geleneği, 2.3. Şiir Söylemeye ve Âşık Olarak Kabul Görmeye Başlaması.

[90] Burada 'ihtiyaç duyma', sadece kültürel zorunluluktan dolayı hatırlamak olarak değerlendirilmemelidir. Sevmek, beğenmek de estetik ihtiyaçlar olduğu için topluluk, eserin estetik olarak en azından eşdeğer metni çıkmadığı sürece eski ürünü yaşatmaya ve daha güçlü âşığa ona göre daha zayıf veya evvelki âşığın tarzıyla söyleyen âşıkların şiirlerini onun şiirlerine eklemeye devam edecektir. Her ne kadar cönk ve mecmualar yazılı kaynak olsalar da yazıldığı dönemin edebî eğilimlerini ve tercihlerini göstermesi açısından aslında sözlü kültürün kaynaklarındandır. Cönk ve mecmualarda bulunan güçlü şairlerin sonraki yüzyıllarda yaşamaya devam etmesi ve zayıf olan şairlerin unutulması bunun bir göstergesidir. Başka bir deyişle zayıf olan sözlü kültürde kendisine yer bulamadığı için unutulmuştur. Güçlü olanın hafızadaki ömrü ise kendisinden daha güçlü gelene kadardır.

geleneğin içindeki zayıf şairler hafızada yer işgal etmez. Dolayısıyla bu aktarımın içerisine kendisi gibi söyleyen başka şairlerin şiirlerinin karışması kaçınılmazdır. Böylece halk şairlerinin etrafında onun gibi söyleme geleneği oluşur. Bu da âşıkların, yazılı kültürde olduğunun tersine, tek kişi olmaktan çıkarır ve onu bir olgu hâline dönüştürür.

Seyrânî birinci sözlü kültür ortamında eser vermesi sebebiyle Ong'un bahsettiği değişmeyen ortam dengesinin sonucu olarak Seyrânî gibi söyleme geleneği oluşmuştur. Seyrânî'den sonra aynı mahlasla şiir söyleyen/yazan şairler; Seyrânî tarzıyla söyleyip adları unutularak şiirleri Seyrânî'ye mal edilen şairler bu geleneğin parçalarıdır. Bu çok unsurluluk sebebiyle Seyrânî şiirlerinin tamamının asıl Seyrânî'nin olduğunu düşünerek değerlendirmeler yapmak sözlü kültür araştırmacısını hataya sürükleyecektir. Dolayısıyla Seyrânî'yi bir gelenek veya olgu olarak kabul etmek daha doğru olacaktır. Bu duruma Seyrânî'ye ait olduğu kabul edilen "Tìr-i āhım Kūh-i Keşìş'den geçdi" ayaklı şiiri (169) güzel bir örnek oluşturmaktadır. Hayrettin İvgin bu şiirin aslında Bursalı bir aşuğ olan Serverî'ye ait olduğunu ifade etmiştir (İvgin, 2005, 1-5). Ancak bu şiir bazı yazmalarda Seyrânî'nin adına kaydedilmiştir (C. 4: 125; Bel 0374: 50b; AŞE XIX: 291; AŞE V: 9; CU40: 32b). Eser günümüzde Seyrânî'ye ait olarak bilinmektedir. Bu durumda şiirin ilk söyleyeni Serverî unutulmuş veya Seyrânî'nin söyleyiş gücü Serverî'nin söyleyişine üstün geldiği ve şiir Seyrânî'nin söyleyiş tarzına benzediği için Seyrânî'nin olarak kabul edilegelmiştir. Sözlü hafıza daha güçlü olanı yaşattığı ve aktardığı için şiir Seyrânî'nin şiirleri arasında varlığını sürdürmektedir. Yani eser, şiirin sahibi unutulsa bile ilk söyleyenin üslubuna yakın bir başka âşığa mal edilmiştir.

İletişim hem haberleşme, hem kültürel birliğin sağlanması, hem de kültürün taşınması ve aktarılması anlamında çok yönlü öneme sahiptir. Dursun Yıldırım da aynı coğrafyayı paylaşan kişiler ve toplumlar arası iletişimin dil ile sağlandığına işaret etmiştir (Yıldırım, 2000b, 334); Birincil sözlü kültür dairesinde eser veren/aktaran âşıklar -adları etrafında gelenek oluşmuş veya oluşmamış olsun- sanatlarını icra ederken bir iletişim vasıtası olma görevini de üstlenmiş olur. Dursun Yıldırım bu görevi üstlenen âşıkların belli odaklar etrafında sanatlarını icra ettiklerini ifade eder. Yıldırım'ın tasnifine göre Türk kültüründe üç büyük odak vardır:

a) "Korkut tipi odaklar": Sorunları çözen, ilham ile söyleyen, akıl ve sağduyuyu sahibi olan ve toplumdaki kişileri de bu doğrultuda yönlendiren, ilâhî gücü ve tefekkürü temsil eden, sözel tarihi taşıyan ve aktaran kişiler bu odağın mensubudur (Yıldırım, 2000b, 335).

b) "Alp-ozan tipi odaklar": "Daha çok askerî kesimin, savaşçı kesimin düşünce, duyuş, deneyim ve birikimlerini, savaş maceralarını sözel metinlere döküp veya sözünü ettiğimiz önceki odakta [Korkut tipi odak kastedilmektedir] kendisini ilgilendiren oluşmuş metinleri dikkate alıp iletişim ağları <alp ozanlar ağı> üzerinden kendi mensuplarına yayar, dağıtır" (Yıldırım, 2000b, 336).

c) "Gezginci-ozan tipi odaklar": "[T]oplum bireylerinin beşerî dünyası ile, onlar arasında var olması icap eden görgü, görenek ve iyi meziyetlerin diri kalmasına yardımcı olur. Duygular, düşünceler, bireysel maceralar, görgü kuralları, görenekler, günlük yaşamla ilgili bilgiler; bireyin olumlu ve olumsuz cepheleri, sevinçleri, ızdırapları, bayramları düğünleri, toy ve dernekleri geçiş törenleri ve eğlenceleri, oyunları ve dansları hep bu metinlerin kurgusunda toplanır" (Yıldırım, 2000b, 337).

Öcal Oğuz ise "Birincil Sözlü Kültür Çağı ve Karac'oğlan Şiiri" adlı makalesinde

> "[y]aşadıkları varsayılan dönemden en az bir yüzyıl sonra yazıya geçirilen metinlerin yanı başında, artık birer sözlü kültür 'tip'ine dönüşen bu kişilerin etrafında sözlü geleneğin üretime devam ettiğini unutmamak gerekir (…) Birincil sözlü kültür üretmeye ve nakletmeye devam ettikçe, bu tiplere ait şiir sayısı da artmaya devam edecektir"

demektedir (Oğuz, 2003, 33). Burada karşımıza sözlü kültürde eser veren sanatçıların 'tip' olarak görülmesi hususu çıkmaktadır. İlk bakışta gelenekleşmeye işaret ettiği düşünülse de yazının devamında "Türk halk geleneği içinde, şuh bir eda ile kadın güzelliğini anlatmak Karac'oğlan tipi, sünni otorite karşısında alevi duyarlılığını dile getirmek Pir Sultan Abdal tipi ve haksızlık karşısında silaha sarılmak Köroğlu tipi ile özdeşleştirilmiştir" demiş ve "sahipsiz kalan" (sözlü gelenek içinde sahibi unutulan şiirler kastedilmektedir) şiirlerin bu tiplerden birine mal edildiğini iddia etmiştir (Oğuz, 2003, 33). Bu ifadeler Aksoy Sheridan tarafından yorumlanmış ve 'tip' kavramı "edebi kahramanlar" olarak değerlendirilmiştir (Aksoy Sheridan, 2008, 54). Sheridan, Yıldırım'ın iletişim odaklarına da atıf yaparak Oğuz tarafından yapılan tasnifin bu

odakların tipleri olduğunu söylemiştir.[91] Ancak burada kolektif hafıza ve bilinçten yola çıkılarak ileri sürülen fikrin karşısına şairin şahsi edebî gücü (yani eserleriyle kendisini ispat etmiş olma) ve şairin bu 'tip'lerden hangisine dâhil edileceği problemi çıkmaktadır. Ayrıca 'Âşık Edebiyatı'nda sadece bu tipler varsa neden bu âşıklar haricinde kalan âşıkların geleneği oluşmuştur', 'neden her şair anonimleşmemiş veya tipleşmemiştir' gibi sorular cevapsız bırakılmaktadır.

Yıldırım tarafından kullanılan 'odak' terimi bu manada hem şairin şahsi üretkenliğini hem de eserlerin hangi kültür ortamı veya dairesi içerisinde verildiğini açıklamaya yönelik toplayıcı bir terimdir. Ancak Oğuz tarafından dile getirilen ve şahıs adlarına bağlanarak, şahsi üretimi ikinci planda bırakan 'tip' terimi ise tasnifi sınırlandırmaktadır. Özellikle âşık tarzı şiir söyleme geleneği düşünüldüğünde, toplumun sözlü hafızası her ne kadar zayıf olsa da şairin şiir söyleme gücü bu zayıflığın önüne geçebilmektedir. Burada şairin şiir söyleme gücünden kastedilen, âşığın, toplumun estetik ihtiyacını karşılamaya devam ediyor olmasıdır. Âşık bu ihtiyacı hem kendi şiirleriyle hem de kendisine mal edilen şiirlerle karşılar. Sözlü kültür ortamında şairi tek kişi olarak düşünmenin hatalı olduğu genel bir kabuldür. Ancak, âşıkların kendisinden daha usta bir âşığı kendilerine örnek alarak onun gibi söylemeye çalışması

[91] Yıldırım tarafından yapılan tasnif ve Sheridan tarafından bu odaklara karşılık gelen veya her bir odağın tipi şu şekildedir: Korkut tipi odak Yunus Emre ve Pir Sultan Abdal tipi; Alp-ozan tipi odak Köroğlu tipi; gezginci-ozan tipi odak ise Karacaoğlan tipidir (Aksoy Sheridan, 2008, 57). Öcal Oğuz'un "Sözel Belleğin Tarihe Yakınlığı ve Âşıkların İnanılan Biyografileri" başlıklı yazısı da bu konunun devamı niteliğindedir (Oğuz, 2010). Bu makalede halk şairlerinin adları etrafında gelenek oluştuğu görüşüne karşı çıkmıştır (Oğuz, 2010, 7, 12). Varyantlar arasında karşılaştırmalar yaparak metnin ne yönde çeşitlendiğini tespit etmek 'ur-form' bulmaya çalışmaya benzetilmiştir (Oğuz, 2010, 8). Oğuz'a göre her çeşitlenme kendi bağlamı içerisinde bir metindir (Oğuz, 2010, 9). Ayrıca sözlü hafızanın hatıra ve eserleri çok uzun süre koruyamadığı kabulünü de göz önünde bulundurunca sözlü gelenekte şaire atfedilerek hatırlananların çok da güvenilir olmayacağını ifade eder. Başka bir deyişle hatırlananların bilinen gerçek mi yoksa inanılan gerçek mi olduğunun anlaşılamayabileceğini iddia eder (Oğuz, 2010, 10). Çeşitlenmelerin karşılaştırılarak değerlendirilmesinin şiir ve dolayısıyla şairin topluluk tarafından zaman içerisinde nasıl görüldüğü ve yorumlandığının anlaşılması açısından önemli olduğunu düşünüyoruz. Her çeşitlenme kendi bağlamı içerisinde değerlendirilmelidir ancak aynı zamanda diğer çeşitlenmelerle de karşılaştırılarak bu metinler arasındaki bağlantılar göz ardı edilmemelidir. Oğuz'un, her metnin kendi bağlamı içerisinde değerlendirilmesi gerektiği iddiası cönk ve mecmualarda bulunan ve bağlamı belirtilmemiş metinlerde sıkıntı oluşturmaktadır. Yine aynı görüş doğrultusunda düşünüldüğünde, bu metinlerin yazılı ortamda müzik, dinleyici çevresi gibi unsurlardan yoksun olması da önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu metinlerin yazılı ortamda bulunmaları onların birincil sözlü kültür ortamında üretildiği gerçeğini değiştirmediği için bu metinleri yok saymamız veya yazılı kültür ortamına dâhil etmemiz de mümkün olmayacaktır. Cönk ve mecmualardaki eserlerin her birinin bir metin ve bağlam olarak kabul edilmesi durumunda da bu eserlerin bazılarının cönk/mecmuadan cönk/mecmuaya aktarılmış olabileceği –yani metnin bağlamsız olma ihtimali- hususunun nasıl değerlendirilmesi gerektiği sorun teşkil etmektedir. Bu problemlerin haricinde sözlü hafızanın topluluk için olağanüstü öneme sahip kişi/olayların toplumun hafızasında uzun süre hatırlandığı ve korunduğu da bilinmektedir. Bu metinlerin inanılan tarih olması durumunda da tarihî bir geçmişe/tabakaya sahip olduğu/olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

ve örnek alınan ismin sadece Köroğlu, Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal'la sınırlı olmaması 'tip' teriminden ziyade 'odak' teriminin daha uygun olduğunu göstermektedir.

Seyrânî'yi söylediği şiirlerden yola çıkarak tek bir odağa dâhil etmenin eksik bir değerlendirme olacağı kanaatindeyiz. Seyrânî, şiirlerinde nasihat etmiş, devrin yanlış ve kötü yönlerinden bahsetmiş, insanları tasavvufi ve dinî açıdan eğitmeye çalışan yani dinin şartlarını (ibadet, ahlak esasları, …) dile getiren eserler vermiştir.[92]

İdelim naẓmla bir ḫoş naṣìḥat
Diñlesün ṭālib-i destān olanlar
Şāyed vire nuṭḳım cāhile §ıḳlet
Ḳadrin bilür ẕü'l-ʿirfān olanlar

Görmiş yoḳ cihānda cāhilden vefā
Vefā umup itme kendüye cefā
Olur mı insāna zehirden şifā
Fikr itmesün ṭālib-i dermān olanlar (435/1, 2)

Uyan ġafletden ey ġāfil nedir sende bu nādānlıḳ
Bilürsin fāʾide virmez saña ṣoñra peşìmānlıḳ

Uyanmış senden evvel ednālar ider tesbìḥin Allah'ıñ
Uyanmazsıñ yatup aʿlā iken sen nedir bu ḥayvānlıḳ (704/1, 2)

Örneklerde de görüldüğü gibi şair karşısındaki kişiye nasihat etmektedir. İlk metinde destanın tamamı nasihatten oluşmaktadır. İkinci metinde ise karşısındaki kişileri dinî açıdan etkileyerek onları irşad etmeye çalışmaktadır.

[92] Köprülü, İslamiyet'in Türklerin arasında yayılmaya başladığı yıllarda halkın, Allah rızası için halka yardım eden, onlara hem bu dünya, hem de ölümden sonraki hayat için mutluluk yollarını gösteren dervişleri "eskiden dinî bir hususiyet verdikleri ozanlara benzeterek" onların fikirlerini benimsediklerini ve zamanla bu ozanların yerini "ata" veya "bab" (baba) unvanlı dervişlerin aldığını ifade eder (Köprülü, 2003, 50). Ahmed Yesevî'nin de halka hitap ederken halkın önceden tanıdığı ozanların söyleyiş unsurlarını kullanarak halkı ve kendisine tâbi olanları irşat etmiştir (Köprülü, 2003, 159). "İrşad ve tebliğe bağlı icra bu şekilde oluşmuştur." (Üçüncü, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/kemal_ucuncu_trabzon_yoresi_sozlu_kultur_tarih_durum.pdf -- s. 7- 07.05.2010). Ayrıca Dursun Yıldırım'ın Türk toplumundaki iletişim odaklarından "Korkut tipi odak" bu çizgidedir. Korkut tipi odaktaki icracının söylediği ürünler "toplumun bütün kesimlerinin bilmesi, öğrenmesi icap edenleri ihtiva eden bir mahiyete sahiptir" (Yıldırım, 2000b, 335) Bu açıdan Korkut tipi odak da toplumu irşad etmektedir.
Burada dikkat edilmesi gereken husus, tebliğ ve irşada bağlı icranın derviş tarafından yapılmasıdır. Seyrânî'nin, bahsedilen manada derviş olmadığı bilinmekle beraber halk arasında onun keramet sahibi bir kişi olarak görülmesi onun, halkı dinî ve tasavvufi manada etkilediğini ve bir anlamda halka tasavvufî görüşleri tebliğ etmeye çalıştığını veya halkın onun aktardığı düşünce veya görüşleri tebliğ bağlamında değerlendirebileceğini düşündürmektedir.

Korkut tipi odağın bir mensubu gibi görünen âşığın bütün eserleri bu çerçevede değildir. Seyrânî'nin bazı şiirleri beşeri aşkla; düğün, askerlik, bir beyin övülmesi gibi günlük ve güncel durumlarla ilgilidir. Şairin bu yönü onu gezginci ozan tipi odağa yaklaştırmaktadır:

Destinden bir kerre bāde yudunca
Helāke yaḳınım cevlān idince
Āhū çeşmin seyr itmeye gidince
Diseler *Seyrānì* doy ḳaşlarına (27/4)

Ḳınamayıñ bende cān acısı var
Ānsızın baġrıma neşter şaldılar
Ḥabl-i verìdimde ḳan acısı var
Yunan hekìmleri ʿāciz ḳaldılar (432/1)

Sanihat-ı Seyrânî'de yer alan metin, Ahmet Hazım Bey'in verdiği bilgilere göre Seyrânî'nin bir akrabasının isyan bastırmak üzere askere alınması üzerine söylenmiştir (Ulusoy, 1340, 176-177).

Merd arslanlar ṭaġ başını ḳuşadır
Meşhūr Ḳozanoġlı Aḥmed Paşa'dır
Seyrānì'yi sāyesinde yaşadır
Ṭopraġıñ maʿdeni zer deyü geldim (304/3)

Bu örnekte ise dönemin ünlü derebeylerinden olan Kozanoğlu Ahmet Bey[93] övülmüştür.

Dursun Yıldırım XVIII. yüzyılda Türk imparatorluk hayatında üç büyük kültür dairesi olduğundan bahsetmiştir.

a) "Büyük şehir kültürü": "Sistematik eğitim yolu ile edinilen ve geliştirilen kültür." (Yıldırım, 1998b, 58). Bu kültür ortamını şehirliler, münevverler, yöneticiler oluşturmaktadır. Büyükşehir kültürüne yazılı kültür geleneği hâkimdir. Ayrıca bu kültür 'merkez'dedir. Başka bir deyişle 'çevre'nin karşısındadır.

b) "Göçebe ve yarı göçebe [Konargöçer/Göçerevli] kültürü": "Hayat tarzı itibariyle eski an'anevî kültürü muhafaza ederek yaşayan göçebe ve yarı göçebeler ile, küçük köylerde yaşayanlar bu daire içinde yer alır." (Yıldırım, 1998b, 58). Bu kültür dairesinde sözlü

[93] Kozanoğlu Ahmet Bey: "Kozan-ı Garbî ağası olan Ömer Ağa'nın oğlu olup, babasına ısyân ederek ağa olan, sonra hükûmete inkıyâd ederek mîrimîrânlıkla Kütahya mutasarrıflığı'na tâyin edilen, daha sonra Trablusgarb'a sürülen Kozan-oğlu" (Ahmed Cevdet Paşa, 1980, 243).

kültür geleneği hâkimdir. Bu kültüre mensup olan gruplar 'çevre'dedirler. Ancak 'çevre'de olan herkes 'red kültürü'nü taşımaz. Bundan dolayı çevrenin tamamı merkezin karşısındadır denilemez.

c) "Geçiş veya Tekke-tarikat kültürü": Yıldırım'a göre bu grup telif bir karaktere sahiptir çünkü yukarıda açıklanan diğer iki kültür dairesinden özellikleri bünyesinde barındırmaktadır (Yıldırım, 1998b, 58). Bu kültürün mensupları hem yazılı eğitim görmüş hem de irşat amacı taşıdıkları ve halk tarafından daha iyi ve kolay anlaşılmak için sözlü geleneğin söyleyiş biçimlerini kullanmışlardır. Başka bir deyişle 'merkez'de yetişip 'çevre'de bulunmuşlardır.

Yıldırım bu kültürlerin arasında iletişim ve kültürel alışveriş olduğu için bu kültür dairelerinin birbirlerinden keskin hatlarla ayrılmadığını belirtmiştir (Yıldırım, 1998b, 58). Âşıklar icralarını bu kültür dairelerine mensup olan insan topluluklarının önünde gerçekleştirmekteydi. Şairin şiirlerindeki konu çeşitliliği, dilinin zenginliği hem onun şiir söylemedeki kabiliyetini hem de farklı dinleyici çevrelerine (farklı tekke/tarikat ortamları, âşık kahvehaneleri, köy odaları, ağa konakları, düğünler, şenlikler, …) hitap ettiğini göstermektedir. Bundan dolayı icranın yapıldığı ortam ve dinleyiciler âşığın eserlerinin konusunu, üslubunu ve dilini etkilemiştir.[94] Etkilenme dolayısıyla her ne kadar âşığın performans sergilediği anda yanında bulunulmasa da şiirin hangi ortamda söylendiği tahmin edilebilir.

Seyrânî'nin şiirlerinde de dinleyici çevresi açısından çeşitlilik karşımıza çıkmaktadır. Seyrânî'nin üç iletişim odağının özelliklerini taşıyan bir karaktere sahip olması da geniş bir dinleyici çevresine sahip olmasındandır. Şair, hangi kültür ortamına girdiyse veya ne tarzda icra sergilemesi talep edildiyse eserini buna göre şekillendirmiştir.

> İdelim naẓımla bir ḫoş naṣìḥat
> Diñlesün ṭālib-i destān olanlar
> Ṣāyed vire nuṭḳım cāhile §ıḳlet
> Ḳadrin[i] bilür ẕü'l-ʿirfān olanlar (435/1)

Yukarıdaki şiirde "talib-i destan" ifadesi yukarıda bahsedilen konu açısından dikkat çekicidir. Dinleyenler, şairden bir nasihat destanı söylemesini istemiştir. Şair de bu isteği yerine getireceğini, belki bu destanın bu işe yabancı olanlara veya anlayışı kıt

[94] Yıldırım bu durum için "tüketicinin türüne göre üretim" ifadesini kullanmıştır: (Yıldırım, 1998c, 98)

olanlara ağır gelebileceğini; destanının kıymetini ancak irfan sahibi kişilerin anlayacağını söyler. Burada şair hem dinleyicinin isteğini yerine getirerek onları memnun ve mutlu etmekte hem de bu destanı sadece anlayış sahibi kişilerin anlayabileceğini söyleyip, dinleyenlere iltifat ederek onların beğeni (takdir) ve ilgisini daha şiirin başından toplamaya çalışmaktadır. Şairliği profesyonel anlamda yapan şair için, dinleyicinin şairi beğenmesi, âşıklık mesleğini icraya devam etme, ünlü olma gibi yönlerden oldukça önemlidir. Çünkü çok beğeni, ünlü olma, şairin icralarının artması anlamına gelmektedir.

Bazen şiirleri derleyen kişiler metinleri derledikleri çevre hakkında bilgi vermeleri veya şiirin söylendiği çevre hakkında bilgi almaları durumunda bunu derlemeye eklemişlerdir. Böylece bağlam bütün olarak görülebilmektedir.

1. Çöz uçḳurı al ḳınalı gelin aḳ gelin
Çözmezseñ aġzından sökemez miyim
Ben bineyim bizime [de] baḳ gelin
Ṣuluġıña ṣalaḳ dikemez miyim

2. Aḳ ḳaymaġa ḳara pekmez ḳatsalar
Ḳarışdırup parmaḳ parmaḳ ṣatsalar
Ḳızlar celep celep altına yatsalar
Ḳara puhur gibi çökemez miyim

3. Öküz boḳı ile yaḳsañ ocaġı
Ḳutnu minder ile serseñ bucaġı
Ṣıyırsañ şalvarı dikseñ bacaġı
Ḳucaġıma ḳadar çekmez miyim

4. *Seyrānì* pek bilir böyle ʿaziller
Söylemişler tā ezelì ezeller
İnṣāfa gelüp de virseñ güzeller
Ḥaḳḳ'ıñ emri ile sikemez miyim (336)

Yukarıdaki metin eklenen açıklamadan anlaşıldığı kadarıyla 'göçebe ve yarı göçebe [konargöçer/göçerevli] kültürü'ne mensup dinleyici karşısında söylenmiştir. Şiirle ilgili derlemeci şu açıklamayı yapmıştır:

> "Seyrānì merḥūm bir aralıḳ (…) maʿişeti arzūsıyla baʿżı ʿaşìret köylerine gitdiginde her naşılsa bir gice köyiñ birinde başına erkek ḳız gelin birikirler merḥūm ise 'Ẕihnime şıġmaz Allah'ı künhü ẕāt-ı vaḥdetiñ/Müncelì her zerrede āşār-ı şunʿ-i ḳudretiñ' (749) (…) āḫire ġazelini ve bu ḳabìl bir ḳaç daha ġazeli dìvān oḳur başında bulunanlar baba biz bunlardan bir şey anlayamıyoruz dirler derḥāl keyfiyeti intiḳāl iderek sazına bir düzen virerek zìrdeki ḳoşmayı irticālen söyler" (336/B. maddesi)

Görüldüğü gibi dinleyiciye hitap etme kaygısı âşığın o anda seslendirdiği metinlerin tarzını değiştirmesine sebep olmuştur.

Seyrânî'nin, bütün şiirlerini hangi kültür ortamında veya nasıl bir dinleyici çevresi karşısında icra ettiğini günümüzde bilmemiz mümkün değildir ancak, daha önce de belirttiğimiz gibi, şiirlerindeki kelime hazinesinden, şiirin konusundan bunun tahmini yapılabilir.

> Hey ne müşkil ʿandelìbe gülʿiẕār eksikligi
> Gülʿiẕār eksikliginden āh [u] zār eksikligi
> ʿAşḳ odı noḳṣān olanlar ṣorsalar pervāneye
> Ḫoş gelür mi ol żaʿìf şemʿ nār eksikligi (692)

Bu şiirde geçen, andelib, gülizar, pervane, şem, nâr, ah gibi Türk şiirinde karşımıza sıkça çıkan imajlar kullanılmıştır. Başka bir deyişle dinleyicinin yabancı olmadığı imajlar şair tarafından tercih edilmiştir. Ancak her ne kadar dil çok ağır olmasa da şiirin geneline bakıldığında bu şiirin 'geçiş kültürü' veya 'büyükşehir kültürü'ne mensup dinleyiciler karşısında söylendiği tahmin edilebilir. Çünkü kullanılan imajlar Divan Şiiri'nde sıkça tercih edilen imajlardandır. Ayrıca şiirde aruz vezninin kullanılmış olması şiirin yazılı kültür ortamında oluşturulduğunu veya dinleyici çevresinin yazılı kültür ortamına dâhil olduğuna işaret etmektedir.

> Bizim ile bahār geldi yaz geldi
> Güzellere şifā geldi nāz geldi
> Ṭatlı cānım ḳurbān didim az geldi
> Zülfiñi gerdāna düz ḳara gözlim (325/3)

Bu şiirin Karacaoğlan'ın söyleyiş tarzında icra edildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu şiirin 'göçebe ve yarı göçebe [konargöçer/göçerevli] kültürü'ne mensup dinleyici çevresi önünde icra ettiği düşünülebilir.

Hünkâr Hacı Bekta'şın talibiyim ben
Değilim abdalı Aksarayî'nin
Şemsi Tebriz gibi galibiyim ben
Mevlevîlerdeki 'def' ü 'nay'inin (395/1)

Bu şiirde ise Seyrânî, Hacı Bektaş Veli'nin yolundan gitmeye talip olduğunu ve Aksarayî'nin[95] müridi olmadığını açıkça ifade etmektedir. Seyrânî kendisi gibi Hacı Bektaş Veli'nin yolundan gidenlere hitap ederek onları teşvik etmekte, bu tarikatın sempatizanlarını tarikata daha da yaklaştırmaya çalışmaktadır. Dilindeki sadelik ise onu herkesin anlamasını istemesinden kaynaklanmaktadır. Burada şair için anlaşılmak bir anlamda yapılacak propagandanın hedef kitleye ulaşması anlamındadır. Ayrıca Mevlevilere yapılan atıf da bize bu şiirin 'geçiş veya tekke-tarikat kültürü'ne mensup kişiler karşısında icra edildiğini düşündürmüştür.

Sözlü olarak üretilen ve yayılan şiirlerin bir kısmı günümüze kadar yaşamış olmakla birlikte yazı ve diğer teknolojik gelişmelerle (matbaa, ses kayıt cihazları, vb) fazlasıyla karşılaşmış ve birincil sözlü kültür ortamından diğer kültür ortamlarına doğru kaymıştır. Başka bir deyişle, Seyrânî'nin birincil sözlü kültür ortamında ürettiği metinleri incelemek ancak yazılı ve ikincil sözlü kültür (elektronik kültür) ortamlarından yararlanılarak yapılabilmektedir. Özellikle cönk ve mecmualarda karşımıza çıkan metinler müzik unsurunu içermediği için bu yanıyla eksiktir. Her ne kadar metinlerin müzik yönü eksik kalsa da bazı metinler cönk ve mecmualara kaydedilirken söyleniş hususiyeti göz önünde bulundurularak yazılmıştır. Tekrar yazılan kelimeler, veznin bozulmasına sebep olan ünlemler veya başlık olarak kullanılan ifadeler bu durumun en belirgin göstergeleridir.

Zülfiñ gibi āh ʿaḳl-ı perìşānım
Vāy cānım efendim
Ḳurbān teniñe bende olan cānım efendim
Vāy cānım efendim

[95] Aksarayî (Hamîd-i Aksarayî): Hamîd-i Velî, 1325'te Kayseri'de doğmuş, 1413'te Darende'de vefat etmiştir. Musa-i Şemseddin adlı bir şeyhin oğlu olan mutasavvıf Şam, Tebriz, Erdebil'de tahsil görmüştür. Erdebil'de Alaeddin Ali Erdebilî'ye intisap etmiştir. Daha sonra Bursa'da fırıncılık yapmaya başlamış, bundan dolayı da Somuncu Baba olarak tanınmaktadır. Bursa'dan ayrıldıktan sonra bir süre Aksaray'da kaldığı için Hamideddin Aksarayî olarak da bilinir. Müridlerinden Numan (Hacı Bayram-ı Velî) ile hacca gitmiş ve dönüşünde Darende'ye yerleşmiştir. Şairin türbesi Darende'dedir (*Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1981, 86-87)

Dìvāneyim ʿaşḳıñla degil elde aradım
Vāy elde aradım
Uṣlanmaġa yoḳ elde bir imkānım efendim
İmkāñım efendim (Bel 0374: 42b-43a)

Örnek olarak verilen metnin aslı aşağıdaki gibidir:

ʿAḳlım gibi āh ẕülf-i perìşānım efendim
Ḳurbān teniñe bende olan cānım efendim

Dìvāneyim ʿaşḳıñla degil elde irādem
Uṣlanmaġa yoḳ elde bir imkānım efendim (726/1, 2)

Görüldüğü gibi göngü yazan kişi metnin aslında olmayan tekrarları yazmıştır.[96] Bu durum yazarın eseri dinlediği gibi yazmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu da bize şiirin birincil sözlü kültür ortamında nasıl icra edildiğine dair bir fikir vermektedir.

Bazı cönk/mecmualardaki şiirlere "bozlak, koşma, ağıt, semai, destan, tecnis, nakışkâr, …" gibi başlıklar verilmiştir. Bu isimlendirmelerin asıl sebebi şiirin türüyle ilgili olmakla birlikte eserin icra usulüyle ilgili olduğu fikrini de düşündürmektedir. Özellikle bozlak, ağıt ifadeleri şiirin nasıl bir üslupla söyleneceğine doğrudan işaret etmektedir. Bu da şiirin icrası hakkında bilgi vermektedir. Seyrânî'nin şiirlerinin bulunduğu yazma eserlerde de bu özellik karşımıza çıkmaktadır.

"Kisb [ü] kārım oldı derd [ü] ġam benim" (327) ayaklı metin AŞE V'e "Bozlak" başlığıyla kaydedilmiştir. Bozlak bilindiği gibi "hikâyevi/türkü kısmının esas olduğu, bu şiirin/türkünün anlattığı hikâyenin veya olayın kısa bir özetinin düz anlatımla türkünün başında ve sonunda yer aldığı bir anlatım türü"dür (Mirzaoğlu, 2003, 5). Bozlaklar adından da anlaşılacağı gibi acıklı ve trajik eserlerdir (Mirzaoğlu, 2003, 9). Bozlak, "usulsüz ezgi"lerdendir ve "uzun havalar grubu"na girmektedir (Mirzaoğlu, 2003, 7). Bozlaklar, ağıtlar gibi "inici karakter" gösterir yani icra edilirken olabildiğince tiz perdeden başlanılarak pes seslere doğru inilir (Mirzaoğlu, 2003, 14).

Defterdeki metnin bütününe bakıldığında şiirin hikâyesi/söylenme sebebi hakkında bilgi yoktur. Ancak şiirin konusu acıklı olması sebebiyle bozlak türünü çağrıştırmaktadır.

[96] Burada "aslında olmayan" ifadesi ile "metnin icrasında söylenen ancak tür ve biçimsel açıdan, metin yazılı ortama geçirilirken yazılmayan/yazılmaması gereken/ler/" kast edilmiştir. Metinlerde hece fazlalığı gibi görünen ünlemler, tekrarlar, mısra boyutunu aşan nasihat veya dualar bu kapsamda değerlendirilebilir.

Burada asıl dikkat edilecek husus bozlağın icrasıdır. Bu şiir söylenirken/icra edilirken tıpkı bozlakta olduğu gibi tiz perdelerden peslere doğru inilerek söyleniyor olabilir. Bu söyleniş hususiyetini taşıması sebebiyle şiirin derlendiği kişi veya şiiri derleyen kişi bu eseri bozlak olarak adlandırmış olabilir. Bu defterin bir icracının not/hatıra defterinden alınmış olduğu varsayılırsa, icracının metnin söylenmesinde kendisine bir işaret/hatırlatma yaptığı da düşünülebilir.

Bir âşığın birincil sözlü kültürde var oluşu, yaşaması ve yaşatılması sadece şairin şiirleriyle ilgili değildir, aynı zamanda adı etrafında oluşan anlatılar da bu kültür dairesi içerisinde değerlendirilmelidir. Bu anlatılar olağan veya olağanüstü nitelikte olabilir. Bu nitelik şairin toplum tarafından nasıl hatırlandığı veya hatırlanmak istendiğiyle ilgilidir. Sözlü kültür dairesi içerisinde yer alan bu sanatçılara olağanüstü özellikler atfediliyorsa bu anlatıların yaşaması/yaşatılması daha uzun bir süreci içine alır.

Bir âşığın adı etrafında oluşan anlatılarda olağanüstü nitelikler baskınsa ve yine bu doğrultuda halk arasında bu kişinin olağanüstü özellikler taşıdığına inanılıyorsa şair ermiş olarak kabul edilebilir. Erenlerden olma kabulüyle birlikte bu kişinin adı etrafında anlatılanlar farklı bir hususiyet kazanır. Kişinin adı etrafında anlatılanlar ne kadar fazla olağanüstü özellik barındırırsa halkın gözünde de o derece yükselir; böylece kişi, kutsal bir mahiyet kazanabilir. Bu durumda kişinin velayet mertebesine ulaştığı görüşü toplum içinde yaygınlaşarak bu kişinin hayatı etrafında anlatılanlar bu toplumda menkabe gibi düşünülebilir.

Ocak'a göre İslamiyet'te velayet makamına ulaşmak için bütün şeriat kurallarına uymak, "mücahede ve riyazatla nefsi terbiye etmek" ve mümkün olduğunca çok nafile ibadet yapmak gerekmektedir. Bunların sonrasında Allah dilerse bu kulu velayet makamına eriştirir. Bu makama erişmenin bir sonucu olarak da bu kişilere bazı olağanüstü hâller verebilir. Bu durum keramet göstermek olarak adlandırılır ki keramet göstermek veliliğin alametlerinden kabul edilir (Ocak, 1992, 3).

Veli kültü "fevkalade kuvvet ve kudretlerle mücehhez olup Tanrı'ya yakın kabul edilen bir şahsiyetin her hangi bir konuda –sağ veya ölü iken- yardımının dokunacağına inanılması ve bunu temin için ritüel yollara başvurulması" demektir (Ocak, 1992, 6). Ahmet Yaşar Ocak Türklerdeki veli kültünün temellerinin Şamanizm döneme ait

olduğu görüşündedir. Ocak'a göre tasavvufun veli görüşü "tabir câizse buna bir kılıf" olmuştur (Ocak, 1992, 10-11). Gelecekten haber vermek, hava şartlarını değiştirmek, felaketleri önlemek veya düşmanlarının başına musibet göndermek, hastaları iyileştirmek gibi şamanların taşıdığı bazı özelliklerin velayetnamelerde aktarılan metinlerde karşımıza çıkması bunu ispat eder niteliktedir (Ocak, 1992, 11). Ocak'a göre bir velinin kült olduğu şu üç unsurla anlaşılabilir:

1- Mezar, türbe veya bu şahıstan kaldığına inanılan eşyalar.

2- Mezar, türbe veya eşyanın bazı amaçlarla ziyaret edilmesi, adaklar adanması, kurban kesilmesi.

3- Veli ile ilgili ve velinin adının geçtiği dua mahiyetli bazı sözlerin okunması (Ocak, 1992, 9).

Ocak'ın şamanlardan bahsetmesi bir başka alana dikkatimizi çekmektedir: Ozan-baksı geleneği. Günay'ın belirttiğine göre âşık edebiyatının ilk temsilcileri olan ozan-baksı şair tipi İslami kültürle bağlantılı yeni bir edebiyat meydana getirmiştir (Günay, 1999, 8). Ancak Günay ve Başgöz ozan-baksı geleneğinin daha eskilere uzandığı konusunda hem fikirdir. Başgöz "Şamanizm ve şamanlık etrafında teşekkül eden kültürlerini, âyin ve törelerini, halk hikâyelerinde tekrarlanan ve kompleks bir motif olan rüya motifinden hareketle İslâmi şekle ve ruha bürünüşü"nden (Günay, 1999, 10) bahsetmiştir. Yine Başgöz "[â]şıklarımızın çoğu da ya bir tekkeye bağlanmış, ya da bir tarikata girmiştir" (Başgöz, 1986a, 28) diyerek eski gelenekteki din adamı-sanatçı kimliğinin yeni edebiyat geleneğinde de karşımıza çıktığına işaret eder. Yukarıdaki ifadelerin hepsi bir arada düşünüldüğünde, şaman-ozan-baksı-veli-âşık kavramlarının Türk kültüründe birbirine olan yakınlığı göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, sanatkârın bir tekke/tarikata bağlanarak veya bir tarikatın sempatizanı olarak şiir söylemesi şairin 'ilhamla söyleme'den kaynaklanan etkileme gücünü daha da arttırmaktadır. Özellikle ilhamla söylemenin Tanrı ilhamıyla olduğu ve "söyleyene değil Söyleten'e bak" sözünde işaret edilen görüş de düşünüldüğünde halkın âşığa olağanüstü özellikler atfetmesi doğal karşılanabilir. Bu doğrultuda âşık halkın gözünde kutsal bir kişi olarak görülebilir ve zamanla bu fikrin yaygınlaşabilir. Böylece âşık, veli tipine yaklaşmaya başlar.

Seyrânî hakkında yaşadığı dönemden bu yana birçok efsane söylenmiş ve söylenmektedir. Bu anlatılar sözlü gelenek içerisinde aktarılmaya devam ettiği için günümüze kadar şekil değiştirmiş, yeni unsurlarla zenginleşmiş veya sözlü gelenek içerisine kısalmış/unutulmuş olabilir. Seyrânî'nin adı etrafında oluşan metinlerin bir kısmı türkü hikâyesi gibi şiirlerin söylendiği bağlamla ilgili bilgi verirken, bir kısmı ise Seyrânî'nin halkın gözünde nasıl görüldüğünü yansıtmaktadır. İkinci grupta olan metinler çoklukla Seyrânî'nin olağanüstü bir kişi olduğuna dair menkabe niteliği taşıyan anlatılardır. Bu anlatılarda Seyrânî'nin olağanüstü özelliklere sahip olduğu görüşünün öne çıkarılması bizim için oldukça önemlidir. Âşık, gerçek hayatında çok mutaassıp, çok dindar biri olmamasına rağmen, vefatından sonra anlatıla gelen metinlerde birçok olağanüstü özellikleri olduğu görülmekte hatta ermiş kişilerden kabul edilmektedir. Bu açıdan Seyrânî hakkında anlatılanlar bir anlamda kerametlerinin aktarılması olarak görülebilir.

Seyrânî hakkında anlatılanlar metinlerden birinde (Özçakır, 2008, 95-96) kendisini önemsemeyen, onun sarhoşun biri olduğunu düşünen bir kişi gece rüyasında Sırat Köprüsü'nden geçemezken Seyrânî'nin yardımıyla geçmesi, böylece Seyrânî'nin ne kadar önemli biri olduğunu anlaması anlatılmaktadır. Bu anlatıyı veli kültü ile bağlantılı olarak düşündüğümüzde kutsal kabul edilen kişiye yapılan saygısızlık cezalandırılacakken, bu kişinin araya girmesiyle ceza ortadan kaldırılmıştır.

Velilik ile delilik arasında çok ince bir çizgi olduğu bundan dolayı, toplumda delilere de hoşgörü ve iyi niyetle yaklaşılması gerektiği genelde kabul görmüştür. Zira deli olarak bilinen kişinin kendisini gizlemiş bir veli olabileceği veya cezbeye Allah tarafından uğratıldığı düşünülür. Dolayısıyla deli olarak görülen kişiye toplumda temkinli yaklaşılır ve zararından çekinilir. Seyrânî hakkında anlatılanlardan bir diğerinde (Özçakır, 2008, 99) bir hacı adayı hac vazifesini yerine getirirken Allah'tan bir velisini ve bir delisini göstermesini diler. Veli olarak Borlu Hacı Ahmet Kuddusi, deli olarak da Seyrânî karşısına çıkar. Her ikisi de, o makamda başka şeyler için dua etmesini tavsiye eder ve kendilerini oraya çağırmasına gerek olmadığını söyler. Bu anlatıda Seyrânî

Allah'ın delilerinden biri olarak görülmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi Allah tarafından cezbeye uğratılma sonucunda deliliği tabiri caizse 'kazanmıştır'.[97]

Seyrânî'ye kutsiyet atfetme öldükten sonra da devam etmiştir. Bu husus hakkındaki diğer anlatılarla birlikte düşünüldüğünde Seyrânî veli kültüne yaklaştırmaktadır ancak henüz kültleşme seyrini tamamlanmamıştır. Özçakır tarafından aktarılan bir anlatıdaki olayların (Özçakır, 2008, 121-122) Seyrânî öldükten sonra yaşandığı iddia edilmiştir. Seyrânî öldükten sonra onun evinde önceleri oğlu Seyfullah ve gelini Nazik; onlardan sonra ise torunu Nasrullah ve onun karısı Hafize oturmaya devam eder. Hafize'nin Seyrânî'ye ait olan özel odayı ahıra çevirmesi üzerine Seyrânî odayı boşaltması ve temizlemesi konusunda Hafize'yi rüyasında uyarır. Ancak bunun sadece rüya olduğunu düşünen Hafize odayı boşaltmaz. Hafize'nin ahıra indiği bir gün eşek Hafize'nin kolunu ağzına alır ve çiğnemeye başlar. Bu durum yıllar sonra ev halkına Hafize tarafından açıklanır.

Burada, olayların Seyrânî'nin ölümünden sonra ve Seyrânî'den yadigâr olarak kalan bir yerde gerçekleşmesi açısından oldukça önemlidir. Ocak'ın bahsettiği üç aşamanın ilk kısmına dâhil edilebilecek bir durum bulunmaktadır.

Seyrânî'nin ölümünden sonra meydana geldiği söylenen dikkat çekici bir başka olayda ise Seyrânî mezarının üzerine okul (Develi Lisesi'nin eski binası) yapılmasından rahatsız olduğunu, yapılan duvarın bir başka tarafa çekilmesini kişilere rüya vasıtası ile duyurmasıyla ilgilidir. Rüyayı görenler tarafından Seyrânî'nin mezarı açılınca Seyrânî'nin cesedinin hiç bozulmadan orada yattığı görülmüş, Tirem mezarlığına (Kayseri/Develi) nakli için çalışmalar yapıldıktan sonra mezarlık tekrar açıldığında mezar boş bulunmuştur. Bundan dolayı Seyrânî'nin asıl mezarı bilinmemektedir.

Mezarının üzerine okul yapılmasından rahatsızlık duyduğunu rüya yoluyla bildirmesi, mezarın açıldığında Seyrânî'nin çürümediğinin görülmesi ve ardında ilk açılan mezar, nakil için tekrar açıldığında cesedin bulunamamış olması bu anlatıda karşımıza çıkan olağanüstü hususlardır. Özellikle cesedin çürümemiş olması onun ermiş bir zat gibi düşünülmesini destekler mahiyettedir.

[97] Burada 'kazanmak' filini tercih etmemizin sebebi (özellikle Develi'deki) halkın bu mertebeye ulaşan Seyrânî'nin veli olmasa bile delilikle kutsiyet kazanmış olacağına ilişkin düşüncesidir.

Ocak, veli kültünün oluşması için bu şahıstan mezar, türbe veya benzer bir yadigâr kalması gerekliliğinden bahseder. Ancak burada Seyrânî'nin mezarının bilinmemesi de olaya gizem katmaktadır. Olağanüstülükten doğan bir korku-saygı sonucunda şahsın erenlerden olması telakkisine uzanan bir durum karşımıza çıkmaktadır.[98]

Ancak, daha önce de belirtildiği gibi kültleşme henüz tamamlanmadığı için diğer iki aşama görülmemektedir.[99] Bu aşamaların gerçekleşip gerçekleşmeyeceği zamanla görülecektir.

Seyrânî'nin hayatı etrafında birçok olağanüstü nitelikli metin anlatılmış ve anlatılmaktadır. Bunlarda gelecekle ilgili öngörüde bulunma (Seyrânî Baba'nın Şarap Şişesi, 93-94; Bağdat'tan Gelen Misafir, 107-108, Açıl Kör Açıl, 123), hayvanlarla konuşma (Karabahtlı Seyranî, 96-97), uzaktaki bir kişi ile vasıtasız konuşma (Kısmet Değilmiş, 97-98; Seyranî'ye Gelen Seccade, 127-128), öleceğini bilme (Seyranî'nin Bayramı, 104-105), eşyanın doğasına hükmetme (Hakk'ın kudreti, 106-107), insanın içinden geçenleri veya gizli olan şeyleri bilme (Seyranî Veliymiş, 94-95; Rüyalarda Seyrânî, 95-96; Eşek Arayanın Arkasında Namaz Kılmam, 108-109; Torun Süllü ile Seyranî, 114-116; Kadı ve Kaymakam, 117-118; Ya Altın Ya Ben, 120; Ermeni Doktorun Hıyaneti, 120-121; Seyranî'ye Gelen Seccade, 127-128), yoktan yiyecek içecek çıkarma (Bağdat'tan Gelen Misafir, 107-108), mekân aşımı (Bor'dan Gelen Çamur, 109-110; Asıl Hacı Seyranî, 122-123; Seyranî'nin Himmeti, 123-124), hayvanları itaate alıp dost olma (Kaymakamın Daveti, 113-114), suyu başka bir maddeye çevirme (Ya Altın Ya Ben, 120); hastaları iyileştirme (Seyranî'nin Himmeti, 123-124); tabiat kuvvetlerine hükmetme (Seyrânî'nin Cahile Cevabı, 110-111; Havadaki Saz, 128), bedduanın tutması (Ölün Dağdan Gelsin, 130-131) motiflerini içeren anlatılar vardır.[100] Bu motiflerin bazıları "İslâm öncesi eski Türk inaçları", bazıları "İslâmî inançlar (Kur'an-ı Kerîm ve Hâdîsler)", bir kısmı "Kitab-ı Mukaddes menşe'li inançlar" ve bir kısmı ise "muhtelif destânî ve mitolojik mahsuller ve halk gelenekleri" kaynaklıdır. Bazı motiflerin menşelerini tek kaynağa bağlamak doğru

[98] Ocak'ın bahsettiği şahıstan bir yadigâr kalması ve bu yadigârın korunması, yaşatılması ile ilgili hususlar günümüzle bağlantılı olduğu için 2.6.3. İkincil Sözlü Kültür Ortamı başlığı altında değerlendirilecektir.

[99] *Kayseri ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri* adlı eserde Seyrânî'ye bağlı bir ziyaret yerine rastlanmamıştır (Günay; Güngör; Kuzgun vd. 1996). Develi'de yaptığımız araştırmada Seyrânî ile bağlantılı bir yerin ziyaret edilmediği öğrenilmiştir.

[100] Buradaki anlatı isim ve sayfaları Özçakır, 2008'den alınmıştır. Metinler için bk. Ek 3.

değildir, çünkü Türk kültürünün tarihî gelişimi içerisinde daha eski dönemlere ait motifler dâhil oldukları yeni kültür dairesi içerisinde yeniden yorumlanarak görünüş değiştirmiş olabilirler.

Şairin birincil sözlü kültür ortamında diğer şairleri nasıl etkilediğini, günümüzden anlamak zor olsa da şairnameler bu konuda bize yardımcı olmaktadır. Şairin adı Hızrî, Talip Kılıç, Hasretî, Kul Gazi, Yusuf Polatoğlu ve Sefil Selimî'nin şairnamelerinde geçmektedir. Bu eserlerde şairin söyleyiş gücü ve sanatı övülmüştür.[101]

Ayrıca Osman Cemal Kaygılı, Seyrânî'nin kendi döneminde usta bir âşık olarak görüldüğünü açıkça ifade etmiştir (Kaygılı, 2007, 37).

2.6.2. Yazılı Kültür Ortamında:

Sözlü kültür ortamında iletişim sadece sözel malzemelere[102] dayanmaktadır. Yazının icadı ve bu gelişmenin toplumlar tarafından içselleştirilmesiyle birlikte yeni bir kültür ortamı meydana gelmiştir: Yazılı kültür ortamı. Yazılı kültür ortamında iletişim ve bilgi aktarımının dayanak noktası 'söz'den 'yazı'ya kaymıştır. Jack Goody'ye göre "yazı, sözlü iletişimin yerine geçemez; yalnızca iletişim kurmanın başka bir yoludur" (Goody, 2009, 128) Goody okur-yazar toplumlarda da sözlü kültürden yazılı kültüre, yazılı kültürden sözlü kültüre aktarım ve geçişler olduğunu, dolayısıyla da okur-yazar toplumların 'parçalı' olarak bu unsurları taşıdığını belirtir: Halk hikâyelerinin yazıya aktarılması ilk gruba; 'İndian Vedas' gibi dinî nitelikli bazı metinlerin yazılı metinlerden sözlü ortama aktarılması ise ikinci gruba örnektir (Goody, 2009, 129).

Gezer'e göre sözlü iletişimde/konuşmada bağlamla ilişkili olarak konuşan kişinin/kişilerin jest, mimik, tonlama gibi unsurlarla konuşmayı yönlendirmesi mümkündür. Hatta bazı durumlarda cümleler tamamlanmaz veya mimik, jest gibi unsurlarla cümleler tamamlanır. Bu eksiklikler dinleyen tarafından tamamlanır. Ancak yazılı kültür ortamında ise iletici artık sözden yazıya kaymıştır. Bundan dolayı yazıya geçirilen unsur/lar/ ancak 'söz'e dayanan kısımlardır. Mimik ve benzeri unsurlar kaydedilemez (Gezer, 2008, 102-103).

---

[101] Bk.: çalışmada 2.3. Şiir Söylemeye ve Âşık Olarak Kabul Görmeye Başlaması.

[102] Sözle ifade edilen metinler (şiir, hikâye, efsane, atasözü, hatırat, …) ve sözle ifade edilmeyen ancak yazıya da bağlı olmayan görselliğe dayalı metinler (jest, mimik, müzik, vurgu, …) kast edilmektedir.

Ong'a göre yazma ve buna bağlı olarak okuma eylemi tekil faaliyetlerdir. Bundan dolayı birincil sözlü kültür ortamında olduğu gibi yazılı kültür ortamının ürünleri dinleyici çevresine sahip değildir. Dinleyici çevresinin yerini birey/topluluk olarak okuyucu/okuyucu kitlesi almıştır. Dinleyici çevresinin olmaması, anlatım yani icranın yerine okumanın geçmesinden dolayı okumanın ve okunan metnin kendisinden başka bağlamı yoktur. Ayrıca metin yazarın elinden çıktığı andan itibaren okuyucunun yorumuna açılır çünkü sözlü kültürdeki gibi metni ortaya koyan kişiye sorular sorarak metni anlamak ve açıklamak mümkün değildir (Ong, 1999, 97). Goody bu durumu yazılı kültür ortamına mensup kişinin kimseye ihtiyaç duymadan öğrenim ve aktarımını yapması; sözlü kültür ortamında olan kişinin ise öğrenim ve aktarım için birine muhtaç olması şeklinde yorumlamıştır (Goody, 2009, 131-132).

Ong'a göre yazılı kültür ortamının bir diğer farklılığının da yazının 'söz'e göre yapay olmasıdır. Yazı düşünülerek yazılır ve hiçbir zaman konuşmanın hızına yetişemez. Bu yapaylık yazılı metnin, aynı zamanda hazırlanan ve üzerinde çalışılabilen bir ürün olmasını da sağlar. Başka bir deyişle yazılı kültür ortamında bağlamın/icranın olmaması, hitap edilen kitleye göre metnin şekillendirme gayretinin olmaması ve daha da önemlisi eser üretiminin irticale dayanmıyor olması sanatçıya metni için hazırlık yapma, metnin üzerinde düşünme ve çalışma fırsatını verir. Üstelik metin yayımlanmadan önce kontroller yapılırken değişiklikler yapılsa da okuyucu bunu fark etmez (Ong, 1999, 101). Yazılı metnin üzerinde tekrar düşünülebilmesi, geri dönüşler yapılarak metnin şekillendirilmesi, bilincin keskinleşmesini sağlar (Ong, 1999, 102). Başka bir deyişle yazı 'düşünceyi şekillendirici' bir yapıya sahiptir (Özbay, 2005, 68). Yazının sözlü metinlere göre en önemli eksikliği yazılı metindeki anlamın vurgu, jest ve mimiklerle desteklenemiyor oluşudur. Bu açıdan yazar, doğru anlamı yakalamak ve okuyucuya da yakalatmak için metin üzerinde çalışır (Ong, 1999, 122).

Yazılı metinlerin üzerinde çalışılabilmesinden ve 'dinleyici çevresi'nden 'okuyucu'ya geçilmesinden yola çıkarak yazının sözlü kültürdekinin aksine irticalen söyleme niteliği taşımadığı söylenebilir. Oysa birincil sözlü kültür ortamına dayanan sözlü kültür geleneğinde irticalen söylemek/sanatını icra etmek oldukça önemlidir. İrtical, sanatçının vasat olanların üzerine çıkmasını sağlar. Hatta muamma asmak-çözmek, atışabilmek de irticalen yapılan ve âşığın diğer âşıkların arasından yeteneğiyle öne çıkmasını sağlayan üstün meziyetlerdendir. İrticalen güzel (estetik) deyişler söylemek ve bunları tekrara

düşmeden üstelik geriye dönüp düzeltmeden icra etmek, âşığın diğer âşıklara göre daha hatırı sayılır bir sanatkâr olarak kabul edilmesini sağlar. Ancak bazı durumlarda âşık irticalin yerine hazırlıklı deyiş olarak kabul edebileceğimiz yazılı olarak ürün vermeyi tercih edebilir. Özellikle aruz vezniyle üretilen metinler vezinleri itibarıyla âşıkların irticalen söylemeye alışkın oldukları heceli ürünlere göre daha kurallı ve dolayısıyla da üretimi daha zor olan metinlerdir. Âşık bu hususta dolayı aruzlu türleri ya heceli bir tür gibi düşünerek aruz kalıbının hece sayısıyla söyler[103] veya aruzlu türleri üzerinde çalışarak yani yazarak üretir.

Seyrânî'nin aruzlu şiirlerini yazdıktan sonra icra ettiği *Sanihat-ı Seyrânî*'den anlaşılmaktadır: "Şiʿirleriniñ ʿarūżlı ḳısmını taḥrîren" yazan şair, aruzlu olanların üzerinde çalışarak hem vezne hem konu bütünlüğüne ve kelime kullanımına dikkat etmiştir (Ulusoy, 1340, 9). Bu ifade şairin bir yanıyla yazılı kültürün içerisinde olduğunu da göstermektedir. Özellikle şairin medrese eğitimi almış olması hususiyeti de göz önünde bulundurulacak olursa bu durum yadırganmayacaktır. Şairin bazı şiirlerinde aruzun hemen hemen hatasız olarak kullanılması da Ulusoy'un sözlerini desteklemektedir:

> ʿİzzetiñ ḳadri bilinmezdi rezālet olmasa
> Minberiñ ḳadri bilinmezdi ḫiṭābet olmasa
>
> Yapışup bir dala ḥākim beklemezdi maḥkeme
> ʿArz ider aḥvālini ehl-i şikāyet olmasa (646/1, 2)

Yukarıdaki metin *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Metnin aruz imlasına göre yazıldığı düşünüldüğünde metinde aruz hatası bulunmamaktadır. Ancak sonrasındaki beyitlerde aynı veznin hatalı olarak kullanıldığı yerler vardır. Şairin bu metinleri yazarak ürettiği düşünülecek olursa, hataların sözlü kaynaklar arasında aktarılırken metnin değiş/tiril/mesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Her ne kadar Seyrânî'nin bu eserleri yazdığı söylense de Seyrânî'nin bir halk şairi olduğu ve metinlere de bu açıdan yaklaştığı göz ardı edilmemelidir. Başka bir deyişle aruzlu şiirlerdeki hataların tamamı halk arasında söylenirken ortaya çıkmıştır diyemeyiz. Zira âşık, sanatının gücünü göstermek için bazı aruzlu şiirlerini sözlü kültür ortamlarında irticalen icra etmiş olabilir.

---

[103] Bk. çalışmada 3.1.1. Vezin (Ölçü).

2.6.1. Birincil Sözlü Kültür Ortamı başlığında sözün bu kültür ortamına mensup kişilerce kutsandığından bahsedilmişti. Yazı da yerleşik ortama dâhil olan topluluklar tarafından bir anlamda kutsanır. Ong bazı topluluklarda yazının kıymetli ve kutsi olarak algılanmasına bağlı olarak yazıyı ancak din adamlarının okuyup yazabildiğini ifade etmiştir (Ong, 1999, 113). Görkem 'merkez'de yer alan sanatçıların 'söz'den ziyade yazıyı öne çıkardıklarından, örneğin Divan şairlerinin kalemi "-bir anlamda- 'kutsayan'" şiirleri bulunduğundan bahsetmiştir (Görkem, 2001, 157).

Dikkat edilirse sözlü kültür ortamında 'söz'e, yazılı kültür ortamında ise 'yazı'ya üstünlük atfedilmiştir ve bazı topluluklarda bu iki unsur kutsanmıştır. Dolayısıyla söz ve yazıyı maharetle kullanan insanlara yani sanatkârlara da olağanüstü vasıflar yüklenmiştir. Bu açıdan bakıldığında Seyrânî'nin hem sözlü kültür çevresinde irticale dayalı ürün vermesi hem de yazılı kültür çevresinde yazıya dayalı eser vermesi her iki çevredeki insanlar tarafından ona saygı duyulmasını sağlamıştır.

Yazı ve okuma bireysel eylemlerdir. Ancak halk şiirini düşündüğümüzde yazma eylemi farklı bir görünüş kazanmaktadır. Yazılan metin, yazılı olarak çoğaltılmaz, yazılan metin muhakkak tıpkı sözlü metinler gibi sözel olarak icra edilir. Dolayısıyla şair tarafından yazı ile üretilmiş metinler de sözlü kültür ortamına geçtikten sonra dinleyici tarafından tekrar yazılı ortama yani cönk ve mecmualara kaydedilir. Bu açıdan bakıldığında yazılı kültür ortamında üretilmiş metinler bir yanıyla sözlü kültür ortamına bağlıdır. Normal şartlarda yazılı kültür ortamında oluşturulmuş bir metnin dinleyici çevresiyle karşılaşmaması gerekirken, halka hitap eden eserlerde (şiir, halk hikâyeleri-kitapları, meddah hikâyeleri, …) bu durum değişmekte, işin içine icra veya sesli okuma unsurları katılmaktadır. [104]

Osmanlı coğrafyasında matbaanın kullanılmaya başlanması bilindiği üzere XVIII. yüzyıl ve sonrasına rastlamaktadır. Çobanoğlu'nun verdiği bilgilere göre birincil sözlü kültür ortamına dayanan Âşık tarzı şiir söyleme geleneğinin yazılı kültür ortamında üretilerek yayılması matbaanın Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyılın ilk yarısından sonra yaygınlaşmasıyla olmuştur. Basılan destanlar âşıklar tarafından satılmıştır. Destanlar bu

[104] Yazılı ortamda oluşturulmuş bir metnin dinleyici tarafından beğenilmediğinde şair tarafından bu metnin yeniden düzenlendiği düşünülebilir.

yolla eserleri dinleyemeyen veya dinlemeye gidemeyen kitleye ulaşmıştır. Bu kitlenin içindeki en önemli topluluk kadınlardır (Çobanoğlu, 2000, 142-143).

Seyrânî'nin *Sanat Destanı* olarak bilinen "Uşandırmayalım ḳalb-i yārānı" (148) ayaklı destanı[105] yukarıda belirtilen dönemde yayımlanmış olmalıdır. *Destan*'ın yayım yılı belli değildir ancak Seyrânî'nin yaşadığı ve İstanbul'da bulunduğu dönem göz önünde bulundurulursa bu destanın Çobanoğlu'nun işaret ettiği zamana rast geldiği görülecektir.

Bir şairin yazılı kültürle olan ilişkisi sadece yazılı olarak eser vermesiyle ilgili değildir. Şairin şiirlerinin zaman içerisinde kaybolmamasında şiirleri beğenerek cönk veya mecmualara kaydeden meraklıların da etkisi büyüktür. Seyrânî bu anlamda oldukça şanslıdır çünkü yaşadığı dönemden bu yana birçok cönk ve mecmuaya çok sayıda şiiri kaydedilmiştir ve şiir söyleme gücüyle ismini yaşatmayı başarmış yetkin şairlerdendir. Şairin Millî Kütüphane'de 50 cönk ve mecmuada; Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Bağış Koleksiyonu'nda 1 cönkte; Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi'nde 2 cönkte; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'nde 1 mecmuada; Millet Kütüphanesi (İstanbul)'nde 1 mecmuada; Atatürk Kitaplığı(İstanbul)'nda 3 cönkte; Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Boratav Arşivi'nde bulunan Ahmet Şükrü Esen'e ait 11 defterde; Amerika Birleşik Devletleri California Üniversitesi'ndeki Özel Koleksiyonlar (Los Angeles yerleşkesinde) Bölümü'nde Fahri Bilge'ye ait derleme ve yazma eserler koleksiyonundaki 6 cönk ve mecmuada şiirleri bulunmaktadır. Kurum kütüphanelerinin haricinde Rasim Deniz'in şahsi kütüphanesinde 5 cönk ve mecmuada; Ethem Paksoy'un şahsi kütüphanesinde 1 cönkte Seyrânî'nin şiirleri vardır. Bu metinlerin içinde günümüze kadar pek çok kere söylenmiş ve/veya yayımlanmış olanların yanında şimdiye kadar gün ışığına çıkarılmamış olan şiirler de yer almaktadır.

Cönklerin büyük kısmına yer kaydının düşülmediği, yer kaydının olduğu yazmaların ise Çorum, Kayseri ve Develi'de istinsah edildiği görülmektedir. Bu yerleşimlerden Çorum'un da Kayseri civarındaki illerden biri olması dolayısıyla Seyrânî'nin şiirlerinin bu bölgede yaygın olarak bilindiği düşünülebilir. Kayseri'ye yakın olmasının haricinde Çorum'daki Alevi-Bektaşi kültürünün de Seyrânî'nin şiirlerinin beğenilmesi ve

[105] Millî Kütüphane'de Af 1994 SA 74 yer numarasıyla kayıtlıdır.

yayılmasını etkilemiş olabilir. Metinlerin istinsah tarihlerine bakıldığında bütün yazmalarda istinsah tarihi olmamakla birlikte, 1818 tarihinden 1931 yılına kadar şairin şiirlerini havi yazmalar bulunmaktadır.

1818 (C. 51), 1825 (C. 159) yılında istinsah edilen yazmadaki şiirlerin (1818'de bir, 1825'te iki tanesi hariç) çeşitlenmemiş olması ve 1824 yılında istinsah edilmiş olan cönkte (C. 75) de "Kızıl Seyrānì" başlıklı "takdir imiş" ayaklı bir şiir bulunmaktadır. 1818 ve 1825 istinsah tarihli cönklerdeki şiirlerin çeşitlenmemiş olması oldukça dikkat çekicidir.

Yazmalarda bulunan eserlerin okunuşuyla ilgili en önemli problem bu metinleri yazan kişilerin halktan kişiler olması sebebiyle çok iyi eğitim sahibi olmadıkları ve dolayısıyla da cönklerdeki metinlerde birçok yazım yanlışının bulunmasıdır. Bu yazım yanlışları bazı durumlarda metnin okunmasını engelleyecek seviyeye ulaşır. Yazım yanlışlarının sebebi ise yukarıda belirttiğimiz gibi cönk sahibinin eğitimsiz olmasına bağlanmıştır. Ancak Seyrânî'nin şiirleri vesilesiyle okuduğumuz cönklerin büyük kısmında yazı kötü olmakla birlikte imla hataları oldukça azdır. Bu durum yukarı bahsedilen genel kabulü biraz şüpheli hâle getirmektedir. [106]

Seyrânî ile ilgili yapılmış ilk müstakil kitap çalışması Everekli Müftüzade (Muallim) Ahmet Hazım [Ulusoy] tarafından yazılan ve tashih edilen *Sanihat-ı Seyrânî* isimli eserdir (Ulusoy, 1340). Millî Matbaa'da basılan bu eser "Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhum Mehmed Seyrânî" alt başlıklıdır. Eser 206 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın başında "Birkaç Söz" başlığı altında Seyrânî, hayatı, rüya görmesi, âşıklık yapması, sanatı ve şiir söylemesiyle ilgili kısa bilgiler verilmiştir (Ulusoy, 1340, 3-12). "Birkaç Söz" kısmının hemen üzerine "Everek 14 Haziran 40" bilgisi düşülmüştür. 13-205. sayfalar arasında şiirler yer almaktadır. Şiirler ilk başta konularına göre ayrılmış

[106] Ong, imla ve yazı hususiyetlerinin oldukça geç bir dönemde oturduğunu hatta matbaalı ilk dönemlerde imla hatalarına rastlandığını ifade etmektedir. Ong'a göre bu metinlerde imla yanlışlıkların bulunmasının ve yadırganmamasının o dönemdeki algıyla ilgili olduğunu söyler (Ong, 1999, 144). Bu yaklaşımı şu şekilde yorumlayabiliriz: Önemli olan metnin yazılması ve basılmasıdır. Bu açıdan bakıldığında benzer bir yaklaşımı elimizdeki cönklerle bağlantılandırarak düşünebiliriz: Eğer önemli olan eserin yazılması ve yazı vasıtasıyla hatırlanması ise eser yazılmıştır. Önemli olan dilbilgisi kuralları veya alfabedeki farklı harfler değildir. Özellikle cönklerdeki metinlerin sözlü ortamda icra edilirken kaydedildiğini varsayarsak bu hataların yapılmasıyla ilgili farklı bir bakış elde etmiş oluruz. Tabii ki bu yorum bütün cönk ve mecmua sahipleri/yazarları/müstensihlerini bağlayıcı bir şart değildir. Muhakkak ki eğitim seviyesinden kaynaklanan yanlışlar da vardır. Ancak buradaki amacımız bu durumu sadece eğitim seviyesiyle açıklamanın yetersiz kalabileceğine işaret etmektir.

gibi görünmektedir ancak bu çok kesin bir ayrım değildir. 57. sayfada "Hicaba Müstenid Şiirler – On Birli" başlığı vardır fakat daha önce de belirttiğimiz gibi bunu çok ayırıcı bir başlık kabul etmek mümkün değildir çünkü bundan başka bölümleyici bir başlık yoktur. Şiirlerin bazılarına şiirin konusuyla ilgili başlıklar verilmiştir: "Fahriyye-yi Mutasavvıfane" (s. 107 [329 numaralı şiir]); "Doğruluk" (s. 125 [15 numaralı şiir]). gibi. Bazı şiirlerde ise açıklama yapılmak amacıyla dipnotlar kullanılmıştır. Eserde toplam 204 şiir bulunmaktadır. Şiirler ilk başta ayaklarına göre elifba sırasıyla dizilmiş gibi görünse de sonradan bu diziliş karışmaktadır. Ayrıca heceli veya aruzlu şiirler ayrı ayrı değildir. Eserin en sonunda ise "Göze Çarpan Yanlışlıklar" başlığıyla eserin doğru-yanlış cetveli verilmiştir (s. 206).

Seyrânî hakkında Latin harfleriyle yapılan ilk müstakil çalışma ise Yusuf Ziya Demirci'ye aittir (Demirci, 1933). *XIX Asır Halk Şairlerinden Seyrani* adlı eser, 1933 yılında Sühulet Kitaphanesi tarafından basılmıştır. Kitabın başlangıcında kitapla aynı adı taşıyan kısa bir giriş bulunmaktadır (s. 3-4). Bu kısımda Seyrânî'yi Ahmet Hazım Bey'in kitabı sayesinde tanıdığını söyleyen yazar, Seyrânî'nin doğum ve ölüm tarihini vermiş, şairin "Evrek"li olduğunu söylemiştir (s. 3). Seyrânî'nin hem aruz hem de hece ile eser verdiğini, ancak heceli şiirlerin aruzlulara göre daha kıymetli olduğunu sözlerine eklemiştir. Yusuf Ziya, Seyrânî'nin şiirlerinde hemen her türlü konuyu işlediğini belirttikten sonra onun vezin ve kafiyede hatalarının hemen hiç olmadığını da ifade etmiştir. Yazar, eserine Seyrânî'nin sadece heceli şiirlerinden seçtiklerini aldığını da bu kısımda söylemiştir (s. 3-4).

Birincil sözlü kültür ortamında halk şairlerinin adları etrafında halk hikâyesi düzenlenebilir. Halk hikâyeleri zaman içerisinde sözlü ortamdan yazılı ortama aktarılmıştır. İlk aktarımlar el yazması eserlerde bulunan metinlerdir. Boratav bu duruma yazma metinlerin de telif olabilecekleri açıklamasını ekler (Boratav, 2002, 146). Boratav, Dehri Dilçin'le yaptığı bir görüşmesinden bahsederken "[o]nun kanaatince, yazma halk hikâyeleri nüshaları, kenarlarında gördüğümüz kayıtlardan da öğrendiğimiz gibi, hikâyeleri dinlemek fırsatı bulamayan, okumak bilir kimselere bunları okutmak maksadıyla meydana getirilmiştir" demiş ve ilk aktarımların bu metinler olduğunu söylemiştir (Boratav, 2002, 146). Boratav'a göre bu durum geleneğin zayıflamasıyla doğrudan ilişkilidir. Yazılı kültürün baskın olduğu yerlerde ("dinleme yerine okuma

geçtiği yerlerde")[107] sözlü geleneğe dayalı bu eserler geleneğin zayıflamasıyla yazılı kültür ortamına aktarılmıştır (Boratav, 2002, 146). Bunun yanı sıra âşık ve/veya onun çırakları; dinleyicilerden bu işe meraklı olanlar da hatırlamayı kolaylaştırmak amacıyla metinleri yazıya geçirebilir. Ancak bu aktarım tüm metnin aktarımından ziyade anlatıcı için önemli hususların yazıya geçirilmesi veya dinleyici için dinledikten sonra aklında kalanların yazıya geçirilmesidir (Boratav, 2002, 147).

Halk hikâyelerinin yazmalara kaydedilmesinden sonraki aşama taş basması metinlerdir. Taş basması metinler yazmalardaki metinlerin matbaaya verilmesiyle veya âşığın ağzından derlenen hikâyenin basılmasıyla oluşmuştur.[108] Boratav bu metinlerin kahvehanelerde okunduğunu söyler. Türkülü kısımların da müziksiz okunduğunu kaydeder (Boratav, 2002, 148).

Halk hikâyelerinin yazılı kültür ortamına geçişindeki bir diğer aşama da halk kitaplarıdır. Halk, kahvehane gibi kalabalık mekânlarda bir meddah veya kıssahanlar tarafından okunan metinlerin kahramanlarından etkileniyor, idealize edilmiş bu kişileri, kahramanları olarak görüyordu. Bundan dolayı bu metinlerin halk üzerindeki etkisi oldukça büyüktü. Öztürk'ün verdiği bilgilere göre bu etki ilk olarak Kazım Karabekir tarafından fark edilerek kullanılmak istendi. 1922'de Karabekir, bu kitapların konularında vatan sevgisi, dinî bilgiler, genel sağlık ve askerlik bilgileri, ekonomi ile ilgili bilgiler verilebileceğini ve bu yolla kötü âdetlerin giderilebileceğini dile getirir. (Karabekir, 1988, 1013'ten Öztürk, 2006, 53). Bu önerinin akıbeti hakkında bir bilgi bulunmamaktadır (Öztürk, 2006, 68).

Cumhuriyet döneminde alfabe değişikliğiyle önceleri Arap harfli olan halk kitaplarının bazıları Latin harflerine aktarılmış, icra şeklinde değişiklik olmamıştır. Cumhuriyet dönemi aydınları bu kitapların cumhuriyet, devrimler, inkılapları halka aktarmanın bir yolu gibi düşünülebileceği fikrindeydiler. Bu yolla halkın severek dinlediği, örnek aldığı kahramanlar cumhuriyetin beraberinde getirdiği yenilikleri hem halka tanıtacak hem de bu yeniliklerin halk tarafından benimsenmesini sağlayacaktı. 1923-1937 yılları

[107] Bk.: s. 126-129

[108] Boratav, Süleyman Tevfik'in verdiği bilgilere dayanarak en eski taş basması metinlerin 1863-1866 (H. 1280-1282) yıllarında yapıldığını söyler. Öztürk ise daha genel bir ifade kullanarak ilk baskıların XIX. yy.da olduğunu söylemiştir (Öztürk,2006, 50).

arasında halk kitaplarının yeniden yazılması veya halk kahramanının adı etrafında yenilikleri anlatan yeni hikâyeler yazılması fikri tartışılmıştır.[109]

Şükrü Elçin "halk eğitimi târihini yazacaklara faydalı olur düşüncesiyle" 1937 yılında yazar ve kitapçılara dönemin Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Sekreteri Şükrü Kaya tarafından gönderilen mektubu yayımlamıştır. Bu mektuba göre eserlerin ilk serisi on kitaptan oluşacaktır. Buna göre Âşık Garip, Köroğlu, Ferhad ile Şirin, Leylâ ile Mecnun, Yedi Âlimler, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kamber, Şahmaran, Kerem ile Aslı, Nasrettin Hoca kitapları öncelikli olarak hazırlanmalıdır. Eserlerdeki kahramanlar halkın tanıyıp bildiği isimler olduğu için telkin edilmek istenenler hikâyeler içinde halka sunulduğunda toplumun yeni sistem ve inkılaplara uyum sağlaması hızlandırılacak ve kolaylaştırılacaktır. Eserler tıpkı diğer halk kitapları gibi kısa olacaktır (Elçin, 1997, 61-64).

Elçin gönderilen bu mektuba iki kitabevinin cevabını da yayımlamıştır: Hilmi Kitaphanesi ve İkbal Kitabevi bu öneriye sıcak bakmış, yapılacak çalışmada ellerinden geleni yapacaklarını ifade etmişlerdir (Elçin, 1997, 65-68).

Tartışmanın taraflarından biri olan Faruk Rıza Güloğul, halk kitaplarının zararlı olduğunu düşünmekle birlikte kahramanları yeni fikir ve konular içine yerleştirmenin yanlış ve faydasız olduğu fikrindedir. Çünkü halk bu kitaplarıdaki kahramanları ve anlatılan olayları çok iyi bilmektedir. Kitapların değiştirildiği görülünce bu kitaplara ilgi azalacak yapılmak istenen propaganda ise hedefine ulaşmayacaktır (Boratav, 2002, 159).

Güloğul bu fikri doğrultusunda Seyrânî ile ilgili bir halk kitabı hazırlamıştır. *Seyrani* adlı kitap 1941'de İstanbul'da Sinan Matbaası'nda basılmıştır (Güloğul, 1941). 80 sayfadan oluşan kitabın başında "Başlarken" adlı kısa bir giriş vardır. Bu kısımda Seyrânî'nin "Bülbül gibi öter çekdim" (300) ayaklı semaisinin 1, 2, 5. dörtlüklerini almış, şairin bu şiiri nasıl bir aşkla, kimi severek bu şiirleri dile getirdiği sorularını sorarak bu soruların cevabını vermek için bu kitabı yazdığını söylemiştir. Yazar bu kitabı yazarken ihtiyarların söylediğini ve kitapların yazdığını göz önünde bulundurduğunu belirtir (s. 1). Bu ifade ile yazar, söylediklerini sözlü kültürden yani

[109] Tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Boratav, 2002, 149-160, Öztürk, 2006.

halk hikâyesi geleneğinden aldığını göstermeye çalışmıştır. Bu ise yazarın eserin suni olmadığı hususunda halkı ikna çabasıdır.

Kitapta Seyrânî'nin 30 şiiri art arda getirilmiş ve bu şiirler olay örgüsüyle birbirine bağlanmıştır. Bu hâliyle kitap telif bir halk hikâyesi görünümündedir. Kitap dört kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım "Seyraninin Doğuşu" başlıklıdır (s. 3-32). İlk kısımda Seyrânî'nin dünyaya gelişi, büyümesi, âşıklık yeteneği kazanması ve sevdiğini kaybetmesi konu edilir. Hikâyeye göre İmam Cafer Efendi ve hanımının çocukları olmamıştır. Birgün çocuklarının olacağını öğrenirler ve çok mutlu olurlar. Çocuk doğunca Mehmet adı verilir ve el bebek gül bebek yetiştirilir. Günün birinde Cafer Efendi sabah namazına geciktiği için oğlu Mehmet'i camiyi açmaya gönderir. Caminin ışıklarını yanık bulan Mehmet oraya bayılır. Camiye evi yakın olan Emine Teyze onu baygın görünce evine alır. Bu kadın İstanbul'da Hacı Ayvaz Paşa'nın konağında çalışmış fakat sonra memleketine gönderilmiş bir çalışandır. Konaktaki hanım (Yıldız) ve onun entrikaları sonucu bütün çalışanlar konaktan gönderilmiştir. Emine Teyze'nin yanına Gülbeyaz adlı bir cariye daha gönderilmiştir. Seyrânî uyanınca bu kızı görür ve ona âşık olur. Kız da ona âşık olduğu için Seyrânî'yi bir süre evde misafir ederler. Daha sonra ahalinin arasında dedikodu olacağı gerekçesiyle Mehmet evden gönderilir ancak Mehmet, Gülbeyaz'ı istetecektir. Ancak bir vakit sonra Emine Teyze'nin evine gittiğinde kimsenin kalmadığını görür. Komşuları da ne olduğunu, nereye gittiklerini bilmediklerini söyler. Seyrânî acısıyla baş başa kalır ve sevdiğini bulmak için gurbete gitmeye karar verir.

İkinci kısımda (s. 32-48) Seyrânî ailesini ikna ederek sevdiğini bulmak için gurbete çıkar. Önce Kayseri'ye gider. Orada Seyrânî'nin bahsettiğine benzer bir kafilenin İstanbul'a, Hacı Ayvaz Paşa'nın konağına gittiğini öğrenir.

Üçüncü bölümde (s. 49-68) Seyrânî artık İstanbul'dadır. Burada bir âşık kahvehanesinde sanatını gösterir ve kendi yeteneğini kanıtlar. Onu Beşiktaş'ta Gedaî'ye gönderirler. Gedaî, kendisine derdini anlatan Seyrânî'yi bir tanıdığı vasıtasıyla Hacı Ayvaz Paşa'nın konağına bir hizmetli olarak yerleştirir.

Son bölümde ise (s. 68-80) Seyrânî konakta sevdiğinin izini bulur ancak sevdiği konakta değil başka bir semttedir. Evin hanımı Yıldız, Gülbeyaz'a âşık olan Yusuf'u

sevdiği için Gülbeyaz'ı konaktan uzak tutmaktadır. Ancak Gülbeyaz ile Seyrânî'nin aşklarının karşılıklı olduğunu öğrenince Seyrânî'ye Gülbeyaz'ın yaşadığı yeri söyler. Kapıdan konuşmaları duyan Yusuf, Seyrânî'dan önce davranarak konağa gider ve Gülbeyaz'ı öldürür. Ertesi sabah diğer konağa giden Seyrânî sevdiğinin ölüm haberini alınca Anadolu'ya geçer. Bir süre Anadolu'da dolaştıktan sonra gurbet ona ağır gelmeye başlar. Yaşlı ana-babasını görmek için memleketine döner ancak orada da onu kötü haberler beklemektedir. Anne babası yıllar önce ölmüştür. Bu acı haberi alan Seyrânî iyice derbeder olur. Bir ilkbahar günü vefat eder.

Kitapta ilk dikkat çeken hususiyetlerden biri halk hikâyelerindeki gibi çocuksuzluk motifi ile başlıyor olmasıdır. Ancak halk hikâyelerinde çocuksuzluğa çözüm olarak yapılan uygulamalardan hiçbirine rastlanmamaktadır. Halk hikâyesinde olduğu gibi rüya görerek âşık olma ve âşıklık yeteneği kazanma motifinin daha aklileştirilmiş bir versiyonu bu metinde karşımıza çıkmaktadır: Mehmet caminin ışıklarının yanık olduğunu görünce bayılır, komşunun evinde ayılır ve oradaki kıza âşık olur. Böylece de âşıklık yeteneği kazanır. Metinde Seyrânî'nin camide ne gördüğü yani niçin bayıldığı kısmı muğlaktır. Bayılmayı korkuya bağlayan yazar, şairin günlerce kaybolmasını da komşu kadının evinde kaldığı süre ile açıklar. Böylece Seyrânî'nin hikâyesi mantığa yaklaştırılmış ve olağanüstülüklerden sıyrılmıştır. Halk kitaplarının neden tekrar yazıldığı ile ilgili yaklaşımlar göz önünde bulundurulduğunda; bu değişikliklerin, yazarın, halk arasındaki hurafeleri ortadan kaldırmaya yönelik bir çalışma olabileceği düşüncesi uyanmaktadır. Özellikle çocuksuzluk motifinin çözümlenmesiyle ilgili açıklama veya uygulama olmaması da bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Böylece hikâyenin baş kısmında yer alan olağanüstü özellik taşıyan motifler aklileştirilerek hikâye daha modern bir kılığa büründürülmüştür.

Yine halk hikâyesine benzer bir diğer özellik de metin içinde zaman, mekân ve konu değişikliklerinde ve âşığın şiirlerini söylemeden önce kullandığına benzer kalıp ifadelerin kullanılmasıdır.

"Biz biraz geriye, Seyraninin kapısında düşüp kaldığı güne dönelim bakalım orada neler göreceğiz?" (s. 12)

“Onlar bunu düşünüp dururlarken biz haberi nerden verelim İstanbulda Beylerbeyinde Hacı Ayvaz paşa konağından” (s. 13)

“Bakalım kıza ne diyecek” (s. 26)

Bu ifadeler halk hikâyesi dinlemeye alışkın dinleyici topluluğu için kilit sözcüklerdir, çünkü bu kalıplar, dinleyiciye sonradan yazılmış bir metni geleneğin içinden gelen bir metinmiş gibi düşündürtmektedir.

Güloğul’un hikâyesinde geleneksel halk hikâyesi metinlerinde olduğu gibi şahıs kadrosu sınırlıdır. Ana kahraman Seyrânî’dir. Gülbeyaz, Seyrânî’nin âşık olduğu kızdır. Hikâye bu iki kişinin etrafında şekillenmektedir. Hikâyedeki karşıt güç, hikâyenin sonunda Gülbeyaz’ı öldüren Yusuf’tur. Emine Teyze, Seyrânî’nin bayılmasından sonra onu evine almış ve Seyrânî böylece onun evindeki kız âşık olmuştur. Bu hareket dolayısıyla Seyrânî’nin bir maceranın içine daldığı görülmektedir. Bu sebeple, Emine Teyze, hikâyenin yönünü değiştiren yönlendirici karakterlerden biridir. Hikâyedeki bir diğer yönlendirici ise Yıldız’dır. Yıldız, önce Gülbeyaz’ı Develi’ye göndermiş, hikâyeyi dolaylı olarak yönlendirmiş; daha sonra ise kızı tekrar İstanbul’a çağırarak hikâyede daha etkin bir rol üstlenmiştir. Seyrânî’ye olaylar karşısında yardımcı olan daimi bir kişi yoktur ancak, sahneler değiştikçe farklı kişilerden yardım görür. Yardımcı karakterlerden birisi Kayseri’ye geldiğinde kendisini ağırlayan ve ertesi gün de Seyrânî’ye hanlarda sevdiğinden bir iz bulmasına yardım eden Kayserili zengindir. Diğer bir yardımcı Gedaî’dir. Gedaî, Seyrânî’nin sevgilisinin izini İstanbul’da bulmasına yardım etmiştir. Yıldız karakteri sadece yönlendirici değil aynı zamanda yardımcıdır. Seyrânî konağa yerleştikten sonra Gülbeyaz’ın nerede olduğunu ona söylemiş ve gidip onu alarak memleketine dönmesine izin vermiştir.

Hikâyede mekân önce Develi’dir. Seyrânî’nin sevdiğini aramaya başlamasıyla birlikte mekân değişir. Şair Kayseri ve İstanbul’da bulunur. İstanbul’dan ayrıldıktan sonra Anadolu’yu dolaştığı ifade edilir. Ve son olarak yine memleketi Develi’ye döner.

Hikâyenin geçtiği zaman Osmanlı dönemidir ancak yılları hakkında bilgi verilmemiştir. Vaka süresi ise Seyrânî’nin doğmadan önce başlar, onun ölümüyle biter.

Vaka hâkim bakış açısıyla aktarılmıştır. Bu, halk hikâyelerinde kullanılmasına alışık olduğumuz bakış açısıdır. Anlatıcı olayın tamamını bilir, bundan dolayı olayların hepsine hâkimdir. İstediği durumda hikâye üzerinde ana hatlarını değiştirmemek kaydıyla tasarrufta bulunabilir. Güloğul da bu anlatıcı ile hem halk hikâyesi ile bağlantı kurmuş hem de hikâye üzerinde tasarrufta bulunma hakkını elde etmiştir.

Seyrânî'nin yazılı kültür ortamındaki izlerinden biri de Ali Çatak (1924-1995) tarafından hazırlanan ancak yayımlanmamış olan *Şairlerin Dilinde Âşıkların Telinde Seyrânî* adlı eserdir. Kültür Bakanlığı'nın Nadir Eserler bölümde bulunan kitap taslağında[110] 17 şair, 68 âşığın hayatı, sanatıyla ilgili bilgi, varsa kendi fotoğrafı ve Seyrânî üzerine söylediği şiiri bulunmaktadır. Çatak taslak çalışmanın başında yer alan "Sunuş"ta eserde yer alan şair ve âşıkların bir kısmıyla doğrudan bir kısmıyla ise mektup veya telefon vasıtasıyla görüştüğünü, görüşmelerde sanatçılardan Seyrânî hakkında şiir yazmalarını istediğini ifade etmiştir. Çatak, kendisine yardımcı olan şair ve âşıklara teşekkür ederek sunuşunu tamamlamıştır. Eserde 3-57. sayfalar arasında Abdullah Satoğlu, Ahmet Hazım Ulusoy, Ali Yılmaz, Behçet Kemal Çağlar, Coşkun Ertepınar, Emine Ertem, Enver Tuncalp, Erdal Sümengen, Gülten Çiçek, Güzide Taranoğlu, Halil Soyuer, Hasan Hodul, İsa Kayacan, Mustafa İslamoğlu, Nezih Demirtepe, Sami Ateş ve Sebahattin Çankaya'nın hayatı, sanatı ve Seyrânî'ye dair söylediği eserleri yer almaktadır. Aynı plan 58-284. sayfalar arasında yer alan şu âşıklar için de geçerlidir: Ali Çatak (Âşık Çatak), Ali Baş (Âşık Sezinî), Ali Çiftci (Âşık Ali), Ali Çırçır (Âşık Rahmanî), Ali Demirpençe (Âşık Mazlum Berakî), Ali Fuat Cumalı (Âşık Cumalî), Ali Gürbüz (Âşık Gürbüz), Ali Kımıl (Âşık İlhami), Abdullah Karagöz (Âşık Karagöz), Abdulvahap Kocaman (Âşık Kocaman), Abdulkadir Namlı (Âşık İsmetî), Abdullah Şahbaz (Âşık Kerimî), Alaaddin Oben (Âşık Güzinî), Alaaddin Zaman (Âşık Zamanoğlu), Aden Güney (Âşık Güney), Ahmet Günbulut (Âşık Sefil Selimî), Ahmet Sukut (Âşık Zavallı), Ahmet (Âşık Ahmedî), Ayhan Akyüz (Âşık Sefaî), Bekir Balaban (Âşık Balaban), Dilaver Bekcan (Âşık Şifaî), Dudu Karabıyık (Âşık Dudu), Durdu Demirel (Avşar Ozan), Durşen Mert (Âşık Nurşah), Emine (Âşık Emine), Emir Ali Özçakır (Âşık Emir Ali), Eyyup Tadil (Âşık Eyyubî), Hacı Karakılçık (Âşık Hacı), Halil İbrahim Güleç (Âşık Beyanî), Havva (Âşık Havva), İhsan Balcı (Âşık Yamak), İlhami Demir (Âşık İlhamî), Kadir Yücel (Âşık Kadirî), Kamil Ergan (Âşık

[110] NE.96.0008.

Kamilî), Kemal Bülbül (Âşık Kemalî), Mehmet Batur (Âşık Batur), Mehmet Dundar (Âşık Dündarî), Mehmet Kargı (Âşık Gür.Gülhanî), Mehmet Sarıgül (Âşık Gülhanî), Mustafa Akbaş (Âşık Gurbetî), Mustafa Alkan (Âşık Firgatî), Mustafa Cıplak (Âşık Devaî), Mustafa Önder (Âşık Gözübenli), Mustafa Uygun (Âşık Hüsranî), Murat Çobanoğlu (Âşık Çobanoğlu), H. Muttalip (Âşık Muttalip), Mustafa Temel (Âşık Ruhanî), Muzaffer Çağlayan (Âşık Çağlayan), Nuri Doğruyol (Âşık Meczubî), Orhan Karaaslan (Âşık Karaaslan), Osman Aktaş (Âşık Fedaî), Osman Taşkaya (Âşık Feymanî), Ömer Akcakaya (Âşık Yanıkumman), ÖmerDevelioğlu (Âşık Tornacı), Sadi Değer (Âşık Hasretî), Seyyit Berber (Ozan Molla), Seyrani Sukut (Seyrani Embiyaoğlu), Şeref Taşlıova (Âşık Şeref), Şeyh Hamit Yıldırım (Âşık Sıhatî), Veli Maraşlı (Âşık Garip Veli), Yaşar Reyhani (Âşık Reyhanî), Yaşar Büyükgedik (Âşık Şefkatî), Yaşar Polat (Âşık Bayramî), Yaşar Ünsal (Âşık Yaşarım), Zeki Turan (Âşık Turanî), Zeki Yıldırım (Âşık Mahrumî), Zeliha (Âşık Zeliha), Zülfikar Akgün (Âşık Divanî). Ali Çatak bu eseri Seyrânî'nin adını yaşatmak, hatırasını canlı tutmak amacıyla hazırladığını ifade etmiştir.

Ali Çatak'ın yayımlanmamış bu eseriyle aynı nitelikte bir eser Ahmet Gürlek tarafından 2009 yılında yayımlanmıştır (Gürlek, 2009). Eserin ilk bölümünde Seyrânî hakkında söylenmiş 60 şaire ait toplam 108 şiir (s. 16-160) bulunmaktadır.[111] İkinci bölümde ise Seyrânî'nin adının geçtiği dörtlükler vardır (s. 162-186). 187-208. sayfalar arasında ise eserdeki şairlerin kısa özgeçmişleri ve eserlerinin adları yer almaktadır.

Seyrânî'nin aruzlu şiirleri şairin yazılı kültür ortamında kopuk olmadığını, aldığı eğitimi değerlendirdiğini göstermektedir. Şairin aruzla yazdığı şiirleri haricinde cönk ve mecmualarda bulunan şiirleri de yazılı kültür ortamı kapsamında değerlendirilir:

[111] Ahmet Efendi (Ahmedî), S. Burhanettin Akbaş, Ömer Akçakaya (Âşık Yanık Umman), Yusuf Akyüz, Bekir Balaban, Ali Baş (Âşık Sezinî), Dilaver Bekcan (Âşık Şifayî), Seyit Berber (Ozan Molla Seyit), Âşık Kemali Bülbül, Sebahattin Çankaya, Âşık Ali Çatak, Ali Çelikpençe (Âşık Berrâkî), Âşık Ayşe Çolakoğlu, Âşık İlhami Demir, Nezih Demirtepe, Ömer Develioğlu (Âşık Tornacı Ömer), Halit Doğan, Emine, Coşkun Ertepınar, Ahmet Günbulut, Ahmet Gürlek, Havva, Hasan Hodul, Âşık Ali İlhâmî, Mustafa İslamoğlu, Âşık İsmetî, Yüksel Kalkan, Orhan Karaarslan, Âşık Dudu Karabıyık, Hacı Karakılçık, Mehmet Kargı (Âşık Gülhanî), Ali Küçükdere, Veli Maraşlı, Durşen Mert (Âşık Nurşah), Alaaddin Oben (Âşık Güzinî), Bekir Oğuzbaşaran, Haşim Nezihi Okay, Mustafa Önder (Âşık Gözübenli), Emir Ali Özçakır, Molulu Revaî, Abdullah Satoğlu, Şükrü Somuncu, Erdal Sümengen, Kemal Ahmet Şen (Derûnî), Eyüp Tadil (Âşık Eyyübî), Güzide Taranoğlu, Şeref Taşlıova, Mustafa Temel (Âşık Ruhanî), Abdülkadir Temizyürek, Ahmet Hazım Ulusoy, Mustafa Uygun (Hüsranî), Âşık Yaşar Ünal, Şeyh Hamit Yıldırım (Âşık Sıhhatî), Hasan Hüseyin Yıldırım (Hasaneyn), Zeki Yıldırım (Âşık Mahrumî), İbrahim Yıldız, Ali Yılmaz, Yaşar Yılmaz (Âşık Reyhanî), Âşık Kadir Yücel, Âşık Zeliha.

Seyrânî'nin yaşadığı dönemde çok güçlü bir şair olduğu şiirlerinin çok yayılması, istinsah edilmesinden anlaşılmaktadır.

Seyrânî'nin etki alanını yalnızca Osmanlı dönemiyle sınırlamak yanlış olacaktır. Seyrânî hakkında yapılmış orijinal çalışmalardan biri olan Güloğul'un *Seyrani* adlı eseri, yayımlandığı dönemde de şairin halk arasında hatırı sayılır bir kişi olduğunu göstermektedir. Şairin hayatının ve şiirlerinin diğer şairlere ilham kaynağı olduğunu ise Çatak ve Gürlek'in yaptığı çalışmalar ortaya koymaktadır.

Seyrânî'nin hayatı, sanatı ve eserlerini konu edinen birçok kitap ise ana kaynak olarak kabul edilen *Sanihat-ı Seyrânî*'den yararlanılarak hazırlanmıştır (Ulusoy, 1340). Seyrânî hakkında yapılan bu tarz araştırmalarda Seyrânî'nin olgu olarak değerlendirilmemiş olması bir eksiklik olarak görülebilir. Ayrıca yine bu eserlerin birçoğunda ne verilen bilgiler için ne de şiirler için kaynak gösterilmiştir. Şiirler bir yazmadan mı alınmıştır, sözlü kaynaktan mı derlenmiştir yoksa diğer bir Latin harfli eserden mi alınmıştır, bu belli değildir. Bazı araştırmacı ve yazarlar şiirler üzerinde tasarrufta bulunmuşlar ancak bu düzeltme/değiştirmeleri neye dayanarak yaptıkları hakkında bir açıklama yapmamışlardır.

2.6.3. İkincil Sözlü Kültür Ortamında (Elektronik Kültür Ortamında):

Teknolojinin gelişmesi insanın var olduğu alanları etkilemiş ve düşünce yapısında doğrudan veya dolaylı etkiler yapmıştır. Ong'a göre söze dayalı sözlü kültür ortamı, yazıya dayalı yazılı kültür ortamından sonra elektronik teknolojinin (telefon, radyo, televizyon, ses kayıt ve dinleme araçları, görüntü alma ve seyretme araçları, …) hayatımıza girmesiyle birlikte elektronik kültür ortamı olarak da adlandırılan "ikincil sözlü kültür ortamı" oluşmuştur[112] (Ong, 1999, 161).

Ong'a göre ikincil sözlü kültür ortamı aktarım vasıtası itibarıyla söz ve görüntüye dayalıdır ancak bu aktarımın yapılmasını sağlayan araç gereçlerin yapımı, kullanımı ve aktarılacak 'şey'in hazırlanması yazı ve matbaaya dayanır. Bu hâliyle ikincil sözlü

[112] Bu kültür ortamları birbirini takip etmek zorunda değildir, her toplumda bu üç kültür ortamının yaşanmış veya yaşanıyor olması şart değildir. Ayrıca bu kültür ortamlarının ortaya çıkış ve yaşamaları birinin bitip diğerinin başlaması gibi değildir. Üç kültür ortamı da aynı toplum içinde karşımıza çıkabilir. Bu kültür ortamları topluluğun genel anlamıyla hangi kültür ortamını hayatının merkezine almış olduğuyla ilgilidir.

kültür ortamı birincil sözlü kültür ortamına hem çok benzer (sözlü ve görüntülü icra, dinleyici çevresinin olması) hem de hiç benzemez (hitap edilen kitlenin yazılı kültür ortamında olduğu gibi bireysel tercihlerle elektronik kültür ortamında bulunan malzemeyi dinlemesi). İkincil sözlü kültür ortamında dinleyici/seyirci artık daha bilinçlidir, tercihlerini bireysel istekleri doğrulturunda kendisi yönlendirir (Ong, 1999, 161). Dinleyici/seyirci radyo, televizyon, kaset, CD, video vb. dinlerken/izlerken hem tek başınadır, hem de izlenilen/dinlenileni seçmiş olan diğerleriyle birlikte bir grup oluşturur. Başka bir deyişle seçtiği tercihler vasıtasıyla, kendisi gibi tercih yapmış kişilerle bir grup oluşturur. Bu grup birincil sözlü kültür ortamındaki gibi mekânsal anlamda bir arada olmayabilir. Bu da ikincil sözlü kültür ortamının dinleyici topluluğudur.

Türk toplumunda ise yerleşik kültüre ve dolayısıyla da tam manasıyla yazılı kültüre geçiş oldukça geçtir. Çobanoğlu'nun verdiği bilgilere göre matbaa 1729'da Osmanlı topraklarına gelmiş olsa da yaygınlaşması XIX. yüzyılı bulmuştur (Çobanoğlu, 2000, 142). Elektronik kültür ortamının ilk temsilcileri ise 1900'lü yılların başlarında toplumda yerini almıştır. Gramofon ve ilk plaklar bu yıllara aittir.

Çobanoğlu'na göre elektronik kültür ortamında dinleyicinin karşısında olan 'metin'dir, icracı değildir. Dinleyici, metni kaydedilmiş bir ortamdan dinlediği için âşık icrasını gerçekleştirmiş ve 'aradan çekilmiştir'. Bu anlamda âşık ile dinleyicinin birincil sözlü kültür ortamındaki gibi yakın ve birebir iletişim hâlinde olduğunu düşünmek yanlıştır (Çobanoğlu, 2000, 237).

Seyrânî yaşadığı dönemde elektronik kültür ortamında bulunmamıştır. Ancak eserleri yaşamaya devam etmiş ve elektronik kültür ortamıyla karşılaşmıştır. Seyrânî'nin elektronik kültür ortamındaki ilk eserleri, Millî Kütüphane'de bulunan iki taş plaktır. Bunlardan birisi Kayserili Ethem oğlu İbrahim tarafından plağa okunan "Erciyes ḳarşımda duman görünür" (557) ayaklı metindir.[113] Odeon firması tarafından yayımlanan plakta bir de "Gelin Ayşe" türküsü yer almaktadır. Plakta Seyrânî'ye ait olduğu söylenen kayıt 6 haneden oluşmaktadır. Ancak dörtlükler arasında ayak birliği yoktur. Şiirde mahlas tapşırılmamıştır. Söylenen türkü ağır bir havadır. Dörtlüklerin ilk mısrası ağır bir ses tonuyla söylenmiş; 2, 3, 4. mısralarda ise ses tonu yükselmektedir.

[113] Mus Tp 1993 BD 112. Plağın kaç yılında yayımlandığı hakkında bilgi yoktur.

Söyleyiş tarzı itibarıyla bozlağın tersine çıkıcı bir özellik göstermektedir. Metnin yazılı bir örneği FB 569: 21a'dadır. Fahri Bilge bu şiiri tek dörtlük olarak kaydetmiştir. Fahri Bilge, defterine kaydettiği metni plaktaki bu türküden almış olabilir. Bilge, sadece ayaklı metnin başı gibi görünen ilk dörtlüğü kaydetmiş olmalıdır.

Millî Kütüphane'de bulunan bir diğer plak ise Ürgüplü Refik Başaran'a aittir.[114] Diğer yüzünde "Ak Gelin" türküsünün bulunduğu plak Colombia firması tarafından yayımlanmıştır. "Kimi ḳoġar kimi ḳaçar" ayaklı metin "Seyrani Baba" adıyla kaydedilmiştir (424). Semai kırık hava özelliği göstermektedir. İcrası esnasında içinde geçen müstehcen kelime icracı tarafından "göpe geçer" denilerek sansürlenmiştir. İcrada sazın yanı sıra zil de ritim saz olarak kullanılmıştır.

Bahsedilen plaklar haricinde Seyrânî'nin birçok eseri günümüzde de ulusal ve mahalli sanatçılar tarafından seslendirilmektedir. Örneğin Güler Duman ve Musa Eroğlu, Seyhan Müzik'ten 2003 yılında çıkan *Sazımızla Sözümüzle-2* albümünde Seyrânî'nin "Bir miʿmār eline geçer mi bilmem" (278) ayaklı koşmasını "Muhabbet küpünün olsam şarabı" adıyla seslendirmiştir.[115]

Muharrem Temiz, Arda Müzik tarafından 2004 yılında yayımlanan *Firkat* albümünde Seyrânî'nin "Her güzeliñ ḳahrı çekilmez imiş" (573) ayaklı koşmasını okumuştur. Metin albümde "Eski libas gibi" adıyla kaydedilmiştir. [116]

Sabahat Akkiraz 1988'de çıkardığı *Fazilet* albümünde "Tìr-i āhım Kūh-i Keşìş'den geçdi" ayaklı şiiri (169) "Yar Ali" adıyla seslendirmiştir. Aynı eser hicaz makamında Emel Sayın ve birçok Türk sanat müziği icracısı tarafından da "Hüsnüne güvenme ey

[114] Mus Tp 1993 BD 178. Bu plağın da yayım yılı bilinmemektedir.
[115] Güler Duman, Musa Eroğlu; Sazımızla Sözümüzle-2, Seyhan Müzik, İstanbul, 2003.
[116] Muharrem Temiz, Firkat, Arda Müzik, İstanbul, 2004.

ruhu mahım" adıyla seslendirilmiştir.[117] Ancak bu eserlerde mahlas Fevkî[118] olarak tapşırılmıştır.[119]

Saba makamında olan "Ḳurbān olsam dillerine" (84) ayaklı semainin bestakârı bilinmemektedir. Aynı eser Hafız Kemal Efendi tarafından Acem Aşiran makamında da bestelenmiştir. Sadettin Kaynak şairin iki koşmasını bestelemiştir: "Her güzeliñ ḳahrı çekilmez imiş" (573) ayaklı metin Hüzzam; "Bir miʿmār eline geçer mi bilmem" (278) ayaklı metin ise Hicaz (Zirgüle) makamındadır. "Tìr-i āhım Kūh-i Keşìş'den geçdi" (169) ayaklı koşma ise Kemanî Haydar Telhüner tarafından Hicaz makamında bestelenmiştir. Cinuçen Tanrıkorur ise Seyrânî'nin "Nedir aşlı neden ağlar" (431) ayaklı semaisini buselik makamında tekrar bestelemiştir.[120] Seyrânî'nin "ʿĀşıḳları yaḳışıñ var" (452) ayaklı şiiri Muzaffer Sarı Sözen tarafından Yusuf Seyrani'den derlenerek notaya aktarılmıştır.[121] Ali Çatak'ın eserinde Seyrânî'nin bazı şiirleri notalara aktarılmıştır (Çatak, 1992, 482-516).

Hilal TV'de yönetmenliğini Olcay Boz'un yaptığı *İz Bırakanlar-İşaret Taşları* adlı 2007 yılı yapımı programda Seyrânî'ye bir bölüm ayrılmıştır. Programı hazırlayan ve sunan Selahattin Kocaaslan'dır. Programda Seyrânî'nin hayatıyla ilgili bir VTR hazırlanmış, Seyrânî'nin sanatı ile ilgili olarak da Mustafa İslamoğlu ve Kadir Özdamarlar ile sohbet edilmiştir. Program yaklaşık olarak 70 dakikadır. (http://www.youtube.com/watch?v=c7CBCO9iY3U – 20.09.2010.)

TRT tarafından yaptırılan *Ulu Ozanlar* adlı yapımın bir bölümünde Seyrânî ve şiirleri konu edilmiştir. Programın başlangıcında âşığın hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Dertli

---

117 http://www.develito.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=232:Husne-Magrur-Olma-Ey-Mihri-Mahim&catid=55:develi-turkuleri-kategori&Itemid=87 - 26.07.2010.

118 Eser, TRT arşivinde Fevkî'ye; bazı yazmalarda ise, çalışmamızın Metinler kısmında da görüleceği üzere, Seyrânî'ye ait olarak gösterilmiştir. Hayrettin İvgin ise bu şiirin aslında Bursalı Serverî'ye ait olduğunu, Haşim Nezihi Okay'ın da bundan dolayı kitabına almadığını ifade etmiştir (İvgin, 2005, 1-5). Ancak eser hem yazmalarda hem de sonraki dönemde Seyrânî'ye ait olarak gösterildiği için şiirin Seyrânî olgusu açısından değerlendirilip, bu olgunun içinde ele alınmalıdır.

119 Bu eser http://www.sanatmuziginotalari.com/default.asp (29.03.2011) adresinde Seyrânî'ye ait gösterilmiş ancak http://www.sanatmuziginotalari.com/nota_inderme.asp?notaid=23091&mode=2&sessionid=162554678 (29.03.2011) adresindeki nota kâğıdının üzerine "Fevkî" notu düşülmüştür.

120 http://www.sanatmuziginotalari.com/gufteci_arama.asp- 28.03.20117.

121 http://www.sanatmuziginotalari.com/thm/thm_eser_detay.asp?esid=3523&esera=EY SEVDİĞİM ARTIK YETER- 28.03.2011.

Divani âşık hakkındaki görüş ve bilgilerini aktarmıştır. Bu programda âşığın şiirleri farklı kişi ve gruplarca icra edilmiştir.[122]

Seyrânî internet ortamında da karşımıza çıkmaktadır. Seyrânî'nin adını internet arama motorlarına yazdığımızda karşımıza Seyrânî'nin hayatını, eserlerini, sanatını konu alan çok sayıda sayfa çıkmaktadır. Bu sayfaların tamamını yazmak tezimizin kapsamını aşacaktır.

Seyrânî'nin vefatından sonra hatırasının yaşatılmasıyla ilgili yapılan birçok faaliyet ikincil sözlü kültür ortamı çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu faaliyetlerden biri de âşığın Develi meydanına heykelinin dikilmesidir. Haşim Nezihi ortaokul müdürlüğü yaptığı dönemden tanıdığı bazı öğrencilerin kendisine yazdıkları bir mektupta Seyrânî'nin heykelinin yaptırılması ve dikilmesiyle ilgili girişimler yapıldığını ve bir miktar paranın toplandığını söylediklerini aktarır. Haşim Nezihi Okay yazının devamında bu girişimin sekteye uğradığını daha sonra öğrendiğini ifade etmiştir (Okay, 1953, 10). Haşim Nezihi bu faaliyetlerin yapıldığı tarihler hakkında bilgi vermemiştir.

Yedekçioğlu'nun verdiği bilgilere göre 1970'li yıllarda "Develi Seyranî Halk Kütüphanesi ve Âbidesi Yaptırma Geliştirme Derneği" adlı bir dernek kurulmuş ve bu dernek vasıtasıyla Seyrânî'nin heykelinin ilçe merkezine dikilmesi amaçlanmıştır. Ancak bu ilk girişimden sonra faaliyetin arkası gelmemiştir. Yedekçioğlu "[g]enellikle bu tür girişimlerde, usulen bir dernek kurulur. İşleri bu dernek yürütmekteymiş gibi görülür. Ama çoğu kez bu, bir sembolik kuruluştur" diyerek derneğin faaliyet göstermediğini ifade etmiştir (Yedekçioğlu, 1976, 7709). Yedekçioğlu'nun verdiği bilgilere dayanarak 1976 yılına kadar bu konuda ciddi manada faaliyet gösterilmediği söylenebilir. 14 Şubat 1976'da Develi Belediyesi heykeltıraş Gürdal Duyar ile Seyrânî'nin bir heykelinin yapılması hususunda anlaşma yapmıştır.[123] Aynı yılın 30 Nisan'ında tamamlanıp dikilen heykel 2,40 m. boyunda 3 ton ağırlığındadır. Yapım maliyeti 55.000 liradır (Yedekçioğlu, 1976, 7708). Yedekçioğlu'nun devrin belediye başkanı Mehmet Özdemir'den aldığı bilgilere göre Seyrânî Kültür Sitesi yapımı için Kültür Bakanlığı'na 1400 m^2'lik bir alan "200 lira gibi sembolik bir bedelle" verilmiştir.

---

[122] http://www.trt.net.tr/ondemand/Medya.aspx?GaleriResimKodu=69d817c8-e4ed-471e-bdce-e20124988f57&MedyaKodu=07c0a2c9-a2b2-417f-a8a7-418ce175e59b – 08.06.2011.

[123] Yedekçioğlu heykelin yapılması ve dikilmesiyle ilgili olarak dönemin belediye başkanı Mehmet Özdemir'in oldukça faal olduğunu ifade etmiştir (Yedekçioğlu, 1976, 7709).

Sitenin yapımının bakanlığın 1976 yılı programına alındığı ifade edilmiştir. Sitenin maliyetinin 3-4 milyon liraya çıkabileceği de söylenmiştir (Yedekçioğlu, 1976, 7709). Bu plan uygulanmamıştır.

Yapılan heykelin kaidesinde Seyrânî ile ilgili hiçbir bilginin bulunmamasından hareketle Âşık Ali Çatak 1983'te yapılan Seyrânî Şenlikleri'nde şenliğin komite başkanı Develi Kaymakamı Hikmet Güryıldız'a heykelde düzenlenme yapılmasını teklif eder. Teklifin kabul görmesi sonucu heykelin kaidesi Seyrânî'nin doğum ve ölüm tarihleriyle şiirlerinden parçaların yazıldığı mermerlerle kaplanmıştır (Çatak, 1992, 47).

Heykel ilçe meydanındaki Çarşı Cami'sinin önündeki parka dikilmiştir. Meydanın tekrar düzenlenmesinden sonra ilçenin meydanında yerini almıştır.[124]

Seyrânî'nin adının yaşatılmasıyla ilgili en önemli faaliyet adına düzenlenen şenliklerdir. Heykelin dikilmesinden sonra halk arasında âşığa olan ilgi artmıştır. Bunun bir neticesi olarak da Develi'de 1979'dan 1984'e kadar olan dönemde kaymakamlık ve belediye başkanları tarafından, 1984'ten itibaren ise "(Everek'li) Develi'li Âşık Seyrânî'yi Tanıma, Tanıtma ve Eserlerini Koruma Derneği" ile Seyranî Şenlikleri düzenlenmiştir. 1980, 1981 ve 1999 yıllarında şenlik yapılmamıştır. Bu yıllar haricinde her yıl yapılan şenlikler, 1998'e kadar Seyrânî Seminer ve Şenlikleri adıyla; 1998'den itibaren ise, Seyrânî Kültür ve Sanat Şenlikleri adıyla yapıla gelmektedir.[125] Şenliklerin yapılmaya başlandığı dönemden itibaren şenlik haftasında Seyrânî üzerine çalışma yapan araştırmacılar panel veya sempozyumda Seyrânî hakkında çalışmalarını sunmuşlardır.[126] Bu bildirilerin birçoğu kitap şeklinde toplu halde yayımlanmamıştır. Erciyes Dergisi'nin yaptığı özel sayıda (Erciyes, 1982) veya derginin muhtelif sayılarında bu bildirilerin bir kısmı yayımlanmıştır.[127] Bu yıl yapılan Seyrânî şenliklerinde şimdiye kadar sunulan bildirilerin toplanması ve yayımlanması fikri ileri sürülmüştür. Bu eserin 30. Seyrânî Şenlikleri'ne yetiştirilmesi için çalışmalar yapılacaktır. Bu çalışmanın yapılması Seyrânî hakkında yazılanların toplu olarak görülmesi açısından faydalı olacaktır.

---

[124] Bk.: Ek 5.
[125] http://www.cukuryurt.com/asik_seyrani.asp - 27.06.2007.
[126] Panel veya sempozyumlar her yıl düzenlenmemiştir (bk.: *28. Âşık Seyrânî Sempozyumu Bildirileri*, 96-109).
[127] *28. Âşık Seyrânî Sempozyumu Bildirileri* kitabının (2010) sonuna başlangıcından günümüze kadar yapılmış olan Seyrânî Şenlikleri'nde yapılmış olan faaliyetler ve sempozyumlarda sunulan çalışmalar liste şeklinde verilmiştir.

Derneğin şu andaki başkanı, aynı zamanda Develi Belediyesi basın yayın hakla ilişkiler sorumlusu Nezir Ötegen'den aldığımız bilgilere göre 1998 yılından itibaren şenlikler 5 gün süreli olarak, yörenin ticari manada canlanmasına katkıda bulunması amacıyla ticaret ve sanayi panayırı şeklinde düzenlenmektedir. Şenliklerde gündüzleri ticaret fuarı işlevi gören şenliklerde akşamları sanatçılar sahne almaktadır. Her yıl ulusal düzeyde bir sanatçı ilçeye çağırılmakta ve konser vermektedir. Önceki yıllarda Muazzez Ersoy, Turgay Başyayla, Murat Başaran, Funda Arar gibi sanatçılar şenlikler kapsamında konser vermişlerdir. Gündüzleri ise farklı ülkelerden gelen halk oyunları ekipleri gösteriler sunarak ortamı canlandırmaktadır.

Bu yılki şenliklerde ulusal sanatçı olarak Zara, yerel sanatçı olarak da Ebru Karmı sahne almıştır. Şenliğin ilk gününde âşıklar hünerlerini sergilemiştir. Şenliğin ikinci gününde (5 Ağustos 2010). Âşık Seyrânî Sempozyumu yapılmıştır. 7 Ağustos'ta bazı temel atma törenlerinin ardından ticaret panayırı da açılmıştır. Şenlik 8 Ağustos'ta mahalli sanatçıların konseri ile sona ermiştir.[128]

Nezir Ötegen'den aldığımız bilgilere göre Seyrânî'nin adının yaşatılmasıyla ilgili olarak başka girişimlerde de bulunulmuştur. Seyrânî'nin şiirlerini içeren *Sanihat-ı Seyrânî* adlı eserin çevirisi yaptırılmaktadır. Kültür Bakanlığı ile bağlantılı olarak yönetmenliğini Mesut Uçakan'ın yapacağı Seyrânî'nin hayatını konu alan bir belgesel çekimine başlanacaktır. Ötegen'in söylediği diğer bir teşebbüs de UNESCO[129] tarafından bir yılın Seyrânî yılı olarak ilan edilmesidir. Yine aynı amaçla TÜRKSAV ile Seyrânî'nin tanıtılması amacıyla görüşülmüştür. Seyrânî'nin notası bulunan eserlerinin seslendirilmesi ve bunların CD hâlinde yayımlanması da yapılması planlananlar arasındadır.

Seyrânî'nin mezarının yeri hakkında muhtelif görüşlerin bulunduğu hatta bu durumla ilgili olarak şairin adı etrafında anlatıların oluştuğu daha önceki bölümlerde[130] dile getirilmiştir. Mezar yerinin bilinmemesinden dolayı 2000 yılında Develi Belediyesi tarafından Develi'nin Yahyalı çıkışı üzerinde Âşık Seyrani Parkı içerisine Seyrânî'nin anıt mezarı yaptırılmıştır. Seyrânî'nin evi ve rüya gördüğü söylenen cami yıkılmış,

[128] Şenliklerin son yıllarda nasıl yaptığını göstermesi açısından bu yıl yapılan şenliğin programının afişi ekler kısmında verilmiştir. Bk.: Ek 11

[129] UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization): Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu.

[130] Bk.: çalışmada 2.6.1. Birincil Sözlü Kültür Ortamı.

bugün ise hemen hemen hiç iz kalmamıştır. Develi Belediyesi ile yaptığımız görüşmede bu durumla ilgili herhangi bir restorasyon planı bulunmadığı söylenmiştir. Restorasyonun yapılamama sebebi ise cami arazisinin artık bir şahsa ait olmasıdır.

Develi'de Seyrânî'nin nasıl hatırlandığıyla ilgili yaptığımız derlemelerde Seyrânî'nin Sünni gelenek dairesine yerleştirildiğine şahit olduk. Develi'de emekli imam İbrahim Yıldız'la yaptığımız görüşmelerde Yıldız, Seyrânî'nin Borlu Ahmet Kuddusi Baba'dan el aldığını, Kadiriliğe intisap ettiğini söylemiştir. İbrahim Yıldız, Kadiri toplantılarında Seyrânî'nin eserlerinin ilahi olarak söylendiğini de sözlerine eklemiştir. Recep Kulakoğlu ve Ahmet İslamoğlu'ndan aldığımız bilgilere göre ise Seyrânî Nakşibendi'dir. Şiirleri sohbetlerde okunmakta ve ilahi gibi söylenmektedir. Her iki grubun da görüşleri ve halkla yaptığımız görüşmelerde şairin Sünni olduğu ısrarla vurgulanmıştır.

Seyrânî Develi'de hatırlanmaya devam ettiği süre içerisinde Bektaşilik tarikatı içerisindeki yerinin nasıl bir şekil aldığını görmek amacıyla tarikatın merkezi olarak kabul edilen Hacı Bektaş'ta da araştırma ve derlemeler yapılmıştır. Bu derlemelerde Seyrânî'nin Hacı Bektaş'taki etkinliğini yitirmeye başladığı/yitirdiği görülmüştür. Hacı Bektaş'ta derleme yaptığımız kaynaklara (Dede Karabacak, Zeynep Karabacak). Seyrânî'yi tanıyıp tanımadıkları sorulduğunda Seyrânî'yi tanımadıkları, yeni âşıkları pek bilmedikleri cevabı alınmıştır. Seyrânî'nin birkaç eseri ile hatıra canlandırılmaya çalışılmışsa da cevap olumsuz olmuştur. Seyrânî'nin eski âşıklardan olduğu söylendiğinde ise âşığı hatırlamadıkları eserlerini de bilmediklerini ifade etmişlerdir. Kayseri merkezde yaptığımız derlemede ise Hasan Güldür, âşığın eserlerinin hâlen ayinlerde söylendiğini ifade etmiştir.

Kayseri merkezdeki âşıklardan olan Âşık Meydanî ile yaptığımız görüşmede şairin şiirlerinin usta malı olarak dinî ortamlarda ve âşıklık ortamlarında hâlen söylendiğini söylemiştir. Şair, kendi çıraklarına Seyrânî'nin az bilinen şiirlerini bestelemelerini salık verdiğini de sözlerine eklemiştir. Kullanılacak şiirlerin yazılı kültür temelli olması da geleneğin sözden yazıya, yazıdan tekrar söze geçerek bir anlamda müziksiz olduğu için icra ortamından kopmuş olan eserlerin yeniden gelenek içerisinde canlanacağına işaret etmektedir. Bu durumda ileride gelenek içerisinde icra edilen yeni bestelerin karşımıza çıkacağı şüphesizdir. Meydânî'ye Seyrânî'nin tarikatı hakkında yönelttiğimiz soruya

şairin Ehl-i Sünnet olduğunu, Nakşibendilik çizgisine daha yakın olduğunu söylemiştir. Şair, yaptığımız görüşmede tarikatıyla ilgili açıklama yaparken, Nakşilerin saza ve söze daha ılımlı yaklaştığı için şairin Nakşibendi olabileceğini; Kadirilerin ibadet ve saz hususunda daha titiz olduğunu bundan dolayı Seyrânî'nin Kadiri olma ihtimalinin zayıf olduğunu söylemiştir.[131]

Yukarıda bahsedilenlerden yola çıkarak Seyrânî 1970'li yıllara kadar ikincil sözlü kültür ortamında nispeten unutulmuş bir şekilde, 1970'lerden sonra ise daha canlı yaşadığını söyleyebiliriz. Develi'de *Seyrani* gazetesi yazı işleri müdürü Hakan Bayraktar ile yaptığımız görüşmede (07.08.2010) Hakan Bayraktar bu görüşümüzü desteklemektedir. Bu uyanışın sebebini ise Seyrânî'ye sol görüşlü gençlerin sahip çıkması üzerine sağ görüşlü gençlerin karşı atağa geçmesine bağlar. 1970'li yılların başında Dev-Genç Seyrânî'yi eleştirel şiirlerinin de etkisiyle sahiplenmeye çalışmıştır. Hatta bu amaç doğrultusunda Osman Polat tarafından *Aşık Seyrani Hayatı ve Şiirleri* adıyla bir kitap çıkarılmıştır. Bu kitap haricinde o döneme kadar yaptırılmamış olan Seyrânî heykelinin yaptırılıp dikilmesi için görüşmelere başlamışlardır. Bu durum Ülkücü gençlerin de harekete geçmesini sağlar. 1978'de bir şiir gecesi düzenlenmiştir. Ardından Seyrânî adına her yıl şenlik düzenlenmesi için çalışmalara başlanarak ilk şenlikler bu yıllarda yapılır. Böylece Seyrânî yeniden gündeme gelir ve ilçe tarafından daha sıkı bir şekilde sahiplenilir.

Alangu'ya göre bir toplum içerisinde gruplar cemaat ve cemiyet özelliği göstermek açısından ikiye ayrılır. Cemiyetler, çabuk kurulup, dağılan, süregelen belli kuralları olmayan, moda gibi hızlı geçici şartlarla kurulup, hareket edebilen gruplardır. Bu gruplarda birey kendisini bir rüzgâr önünde savruluyormuşçasına grubun hareketlerine bırakır. Başka bir deyişle ferdiyet yok olur ve kişi bu hâlde iken kolaylıkla idare edilebilir. Cemiyet dağıldıktan sonra kişi kendi yaptıklarına inanamaz çünkü cemiyet için insan bir sürü içinde gibi hareket eder. Cemaatlerin kurulması ise daha zordur ancak dağılmaları da zordur çünkü cemaatlerde kurumsallaşmayı sağlayan "gelenek" hususu vardır. İnsanın şahsiyetinden bulunan sivrilikler gelenekler yoluyla törpülenerek cemaatin genel yapısına uygun hâle getirir. Cemaat içindeki birey cemaat otoritesinin

[131] Nakşibendilik ile Kadirilik, Meydanî'nin açıklamasının aksi özelliklere sahiptir. Şair muhtemelen iki tarikatı karıştırmıştır. Bundan dolayı Seyrânî'nin Kadiri olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ima ettiğini düşünmek daha yerinde olacaktır.

kontrolü altında olduğu için fevri hareketler yapamaz. Sorumluluklar toplumun geneli tarafından takip edilir (Alangu, 1983, 79-81). Alangu cemaatlerin farklı birçok bir araya geliş sebeplerinin olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan biri de "mahalli cemaatler"dir. Bu cemaatlerin bir araya gelmelerinde yerleşim yerinin büyük etkisi vardır. Aynı yerde oturan kişiler, coğrafi, tarihî, bağlı olunan devlet ve benzeri başka etkenlerden etkilenir (Alangu, 1983, 92). Bu duruma hemşericilik gruplaşması bir örnektir. Alangu "[h]er cemaat, kendi cemaat bilincini ve varlığını ifade eden eşyalar, işaretler, hayat şekilleri, işler, âdetler ve töreler, konuşma biçimleri ve dil hazinesi, yazılı ve resmi eserlerle" belirleyerek kendisini güçlendirip, koruduğunu ifade eder (Alangu, 1983, 96).

Develi, Kayseri'ye bağlı büyük ilçelerden biridir ve il olmayı istemektedir. Bu yerleşim merkezindeki insanlar hem aynı yerde yaşamaları hem de il olma amacı doğrultusunda bir araya gelmişler ve bu konuda cemaat ruhunu yakalamışlardır. Develi'nin bu amaç doğrultusunda kendilerinin içinden olan ve Develi denilince akla gelecek, iyi özellikleri olan bir simgeye ihtiyaçları vardır. Alangu'nun tespitleri düşünülecek olursa, Develi cemaat ruhuna uygun temsilci olarak Seyrânî'yi seçmiştir. Bu seçim 1970'li yıllardan sonra siyasi eğilimler doğrultusunda şekillenmiş ve muhafazakâr anlayışa sahip grup ağır basmıştır. Ancak her iki grubun da Seyrânî'yi cemaat ruhunu temsil için seçmesine bakılacak olursa, kazananın Seyrânî olduğu görülecektir. Çünkü her iki grup da aslında hemşerilik cemaat bilinci içerisinde Develi için en uygun temsilcinin, eserleri ve kendi şahsiyetiyle Seyrânî olduğu düşünülerek/hissedilerek Seyrânî ön plana çıkarılmıştır. Seyrânî'nin adının yaşatılması ile ilgili olarak yapılması planlanan faaliyetler arasında görünen UNESCO tarafından ilan edilmesi istenen Seyrânî yılı etkinliği de bu çerçevede düşünecek olursak, Seyrânî yılı ilçeye dikkatlerin ulusal ve uluslararası manada çekilmesini dolayısıyla da ilçenin büyümesine katkı sağlayacaktır. Bu da il olmak isteyen ilçeye önemli bir artı kazandıracaktır.

Şunu da göz ardı edemeyiz: Seyrânî ile ilgili yapılan her şeyin salt çıkar duygularıyla yapıldığı düşünülmemelidir. Çünkü Seyrânî ilçenin sembolü hâline geldikten sonra halk tarafından kabullenilmiş, ona artık keramet sahibi bir kişi olduğu gözüyle bakılmaya başlanmış ve onun ilçenin yetiştirdiği müstesna şahsiyetlerden biri olduğuyla ilgili görüş yayılmıştır. Özellikle şairin velayet makamıyla olan ilişkisi halkın gözünde Seyrânî'yi daha da yüceltmiştir. Bu hissiyatı da bilinçaltından şahsiyetle hemşeri olmakla duyulan gurur ve onunla özdeşim kurma ile açıklamak mümkündür.

Seyrânî'nin ölümünden sonra 1970'li yıllara kadar çok faal bir şekilde hatırlanarak, yaşatılmadığını daha önce belirtmiştik. Seyrânî ile ilgili uzun süreli unutuluş/görmezden gelişteki önemli etkenlerden birisi ilçenin Sünni kimliğinin ağır basmasının tersine, Seyrânî'nin bir dönem (özellikle 1960-1970'li yıllarda) Alevi-Bektaşi kültürünün simge isimlerinin arasında görülmesi ve gösterilmesidir. Şairin adı etrafında oluşmaya başlayan kült[132], yarım kalmış veya bu süre içerisinde duraklamış/beklemededir. Şairin adı etrafında anlatılan metinlerin, özellikle de rüya görerek âşık olmasını içeren anlatının zaman içerisinde değişim ve dönüşüm geçirmesinden hareketle Seyrânî'nin adı etrafında anlatılan metinlerin de Sünni gelenek içerisinde yaşadığı ve yaşatıldığı; anlatıların Sünni gelenek etkisinde dönüşüm geçirdiğini görebiliriz. Seyrânî'nin içki içen bir derbeder görünümünden, keramet sahibi bir kimliğe dönüşmesi bunun bir göstergesidir. Sözlü kaynaklarla yapılan görüşmelerde, halk arasında, Seyrânî'nin Hak âşığı olarak görüldüğünü, şiirlerinin ve hareketlerinin bu doğrultuda yorumlandığı görülmektedir. Seyrânî'nin gördüğü rüya da tespit ettiğimiz son şekliyle Sünni gelenek içerisinde yorumlanmaya daha müsaittir. Ayrıca, Seyrânî'ye ait olmadığı hâlde Seyrânî'ye aitmiş gibi algılanan Seyrânî çeşmesi, Seyrânî'nin ilçede halk arasında gittikçe daha da mühim bir yer sahibi olduğuna işaret eder niteliktedir.[133] Özellikle Seyrânî'ye ait somut bir malzeme olmaması da düşünüldüğünde çeşmenin Seyrânî'ye aitmiş gibi düşünülmesi, bir dönem saz çalması ve içki içmesinden dolayı kendisine olumsuz bakan toplumun, ona sahip çıkmaya çalıştığını hatta onu somut bir mirasla yöreye bağlamaya çalıştığını düşündürmektedir.

Her iki durumu birlikte düşündüğümüzde Seyrânî adının Sünni gelenek içerisinde yeniden yorumlanarak halk arasında gittikçe daha mühim bir yere getirilmeye çalışıldığı görülebilir. Seyrânî geleneği bu hâliyle henüz kült niteliğine sahip değildir ancak geleneğin zaman içerisinde nasıl şekil alacağı ileride görülecektir. Kanaatimizce yörede benimsenen ve ön plana çıkarılan Seyrânî'nin adı etrafındaki gelenek Sünni çizgide genişleyerek evrilmeye devam edecektir.

[132] Bk.: 2.6.1. Birincil Sözlü Kültür Ortamı.
[133] Bk.: Ek 12

3. OLUŞUMSAL YAPISALCI METOT BAKIMINDAN SEYRÂNÎ ŞİİRLERİ

Beşerî bilimlerin iki farklı kolu olan edebiyat ve sosyolojinin bağlantısı ve ilişkisi hem edebiyat bilimciler hem de sosyologlar tarafından sorgulana gelmiştir. Burada karşımıza çıkan sosyoloji açısından temel sorun, sosyolojik inceleme yaparken edebî eserden ne seviyede faydalanılabileceğidir. Edebiyat bilimi açısından ise bir edebî eseri incelerken bu eser içerisindeki sosyolojik unsurların nasıl değerlendirilmesi gerektiği ve eserin kurmaca dünyasında, devrin sosyal olaylarının realitesini ne seviyede taşıdığı problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Wellek-Warren, edebiyatın hayatı taklit/temsil ettiğini belirtir. "Yazarın kendisi toplumun bir üyesidir ve toplumda bir yere sahiptir. Belli bir derecede toplumda tanınır ve yaptığının karşılığını alır, farazî de olsa bir kitleye hitap eder." sözleriyle yazar/şairin toplumun bir parçası olmasından dolayı toplumu istemli veya istemsiz olarak eserine yansıtacağına işaret etmektedir (Wellek-Warren, 2001, 74). Ayrıca yazar/şairin "yaptığının karşılığını al[ması]" ifadesi de yazarın bunu profesyonelce yaptığını göstermektedir. Wellek-Warren yazılı edebiyat/kültür açısından bu duruma yaklaştıkları için yazılı kültür ortamının okuyucu kitlesi ile yazarının eserin yayımından sonra doğrudan bir bağlantılarının olmamasını "farazî de olsa bir kitle" şeklinde ifade etmiştir. Çünkü yazar eserin ancak ne kadar satıldığını takip edebilir. Satın alanların eseri okuyup okumadıklarını, bu eserden zevk alıp almadıklarını ancak dolaylı yollarla öğrenebilir. Bu da kitleyi, eser yazılırken/okunurken görülmediği için farazi hâle getirmektedir. Ancak sözel edebiyat yazılı edebiyata göre bu açıdan daha şanslıdır. Şair/anlatıcı doğrudan bir kitleye hitap eder ve bu kitlenin esere tepkilerini anında görür. Bu da anlatıcı/şairin eseri bir yandan anlatırken bir yandan da topluluğun durumuna veya tepkilerine göre eserini yeniden şekillendirmesine imkân tanır. Başka bir deyişle Wellek-Warren'ın farazi kitlesi sözel edebiyatta somuttur. Bu da eserin toplumun durumunu yansıtmasına bir artı kazandırır. Kurmacanın toplum tarafından denetlenmesi hayatın temsili/takliti hususunda sözel edebiyatın reel dünya ile bağlantısının kopmamasını sağlar.

Wellek-Warren bir yazarın toplumu yansıttığını kabul etmenin doğru olduğunu ancak bu yansıtmanın bütün topluma genellenemeyeceğini ifade eder. Çünkü yazar bir ferttir ve toplumun tamamına veya devrin tamamına şamil olması veya bunları aynıyla yansıtmaya çalışması mümkün değildir. Swingwood, edebiyatın gerçekte neyi yansıttığını sorgularken "kurgusal karakter ve olaylar nereye kadar özel bir tarihsel dönemin tipik örneğidir" sorusunu yöneltir (Swingwood, 2006, 104-105). Başka bir deyişle, eserdeki olay ve tiplerden dönemin bütün sosyal ortamını anlamak mümkün müdür veya edebî eser bu anlamda temel kaynak olarak kabul edilebilir mi? Bu soruya olumlu cevap vermek mümkün değildir. Ancak tıpkı sözlü tarihin resmî tarihi desteklemesi gibi edebî eserdeki yansımalar da dönemin tarihî gerçekleriyle yorumlanarak dönemin sosyal, kültürel, ekonomik ve benzeri ortamı anlaşılabilir. Bunlar kesin bilgilerden ziyade destekleyici ve toplumun o dönemki anlayış ve bakış açısını gösteren işaretler olacaktır. Özellikle halk şiiri dinleyici çevresinin 'gerçeği'ne (reel dünyasına) hitap ettiği için belge olmasa bile yansıtıcı olarak kabul edilebilir.

Sanayileşme öncesindeki dönemde sanatçılar devrin önemli kişilerinin himayesinde eser vermiş olabilirler. Himaye edilmek sanatçının maddi açıdan tatmin olmasını sağlar ancak eserlerini haminin beğenisi ve tercihleri doğrultusunda vermek zorunda kalır. Bu da sanatçının bağımlı olması anlamına gelmektedir ki bu tarz eserlerde toplumun mu yoksa haminin mi eser üzerinde daha etkili olduğu sorunu karşımıza çıkar. Himaye, 18. yüzyılın sonlarından itibaren, yani sanayi toplumunun yükselmesiyle azalmış, ediplerin bağımsız bir meslek grubu hâline gelmesini sağlamıştır (Wellek-Warren, 2001, 78-79; Swingwood, 2006, 110-111).

Edebiyat sosyolojisi sadece eserin toplumu nasıl yansıttığına değil, toplumun eserlere nasıl ve ne kadar ilgi gösterdiğiyle de ilgilenir. Çünkü bu da toplumun devirler içindeki beğenilerini yansıtmaktadır. Yazılı edebiyat için eserin ne kadar basıldığı ve sattığı bu anlamda yol gösterici verilerdir (Wellek-Warren, 2001, 80). Sözel edebiyatta ise eserin söylendiği dönemden sonra da aktarılmaya devam etmesi, mecmua cönk gibi yazılı kaynaklarda çeşitlenmelerinin bulunması, toplumun zevklerinin anlaşılmasını sağlayan işaretlerdir.

Edebî eserin toplumu yansıtması ve "sosyal bir belge" olarak kabul edilmesi, belirtilen hususlardan dolayı tartışmalı olsa da, sosyologlar ve edebiyat bilimciler bu metinleri

devirleri ve eserleri yorumlarken kullanmaya devam etmişlerdir. Wellek-Warren edebî eserlerden "toplum tarihinin ana çizgileri[nin] çıkarılabil[eceğini]" belirtir (Wellek-Warren, 2001, 82). Özellikle her yazar/şairin toplumu kendi üslupları ve şahsi özellikleriyle yorumlayarak yansıttığı düşünülecek olursa, aynı olay/olguların farklı gözlerden nasıl algılandığının anlaşılmasını sağlayacaktır.

Edebiyat bilimciler ve sosyologlar edebî metinlerin sosyal belge olarak kabul edilmesini yorumlamak için çeşitli yöntemler ortaya koymuşlardır. 1961'de "Macar György Lukacs oldukça kişisel bir Marksizm'e geçiş yaptıktan sonra sanat eserinin estetik analizleri ile toplumun çağdaş ekonomik yapıları arasındaki paralelliğe dayalı bir eleştirel analiz yöntemi dene[miş]" ve böylece de yeni bir akım başlatmıştır (Escarpit, 2006, 68) Bu teori oldukça yaygınlık kazanmıştır. Lukacs'tan sonra Lucien Goldmann (1913-1970) bu teoriyi daha da geliştirerek teorinin yaygınlık alanının gelişmesini sağlamış, kurduğu "Oluşumsal Yapısalcılık" (veya "Genetik Yapısalcılık") (Şan, 2006, 146) yöntemi ile diğer araştırmacılara da ufuk açmıştır (Escarpit, 2006, 68).

Goldmann, "[o]luşumcu-yapısalcılık, tüm insani davranışların, belli bir duruma anlamlı bir cevap verme ve bu sayede eylemin öznesi ile öznenin içinde bulunduğu çevre arasında bir denge kurma denemesi olduğu tezinden yola çıkmaktadır" diyerek insan davranışları, özne yani yazar ve yazarın içinde bulunduğu toplum arasında bağlantı kurarak, insanların davranışlarını anlamaya çalışmanın teorinin temeli olduğunu ifade etmiştir (Goldmann, 2005, 73). Bu ifadeden anlaşılacağı üzere, bir sosyolog olan Goldmann edebî eserleri kaynak olarak kullanarak insanı ve toplumu anlamlandırmaya ve açıklamaya çalışmıştır.

Goldmann neden eser ile toplumun bağlantılı incelenmesinin gerektiğini sorgularken buna şu cevapları verir: Öncelikle eseri sadece eserdeki unsurlarla açıklamaya ve anlamaya çalışmak yeterli değildir. Bu yöntemle bir fert olan yazarın etkisi dışlanmış sayılır ki bu eser incelemesi açısından büyük bir eksikliktir (Goldmann, 2005, 75). İkinci olarak sadece yazarın psikolojisi ve biyografisiyle eseri anlamlandırmaya çalışmak da yetersizdir. Çünkü yazar birincil dereceden tanışılan ve tanınan bir insan değildir. Tanımadığımız bir insan olan yazarın psikolojisini kestirmek pek de mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla yazarın psikolojisiyle ilgili tahminler yürütmek de "fazlasıyla karmaşık bir gerçekliktir" (Goldmann, 2005, 75). Bu sebeplerden dolayı

eseri eserle veya yazarın psikolojisiyle açıklamak eksik kalacak veya bizi yanlış sonuçlara götürebilecek yöntemlerdir. Ancak toplumla ilgili bilgiler belgisiz değildir ve takip edilmesi daha kolaydır. Dolayısıyla eserin sosyolojik açıdan değerlendirilmesi topluluğun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır (Goldmann, 2005, 75).

Goldmann'ın temel hipotezi şudur:

> "Edebî yaratının karakteri, eserdeki evrenin yapısının, bazı sosyal grupların zihinsel yapıları ile benzeşik olması ya da onlara kavranabilir bir ilişki içerisinde olması doğrultusunda oluşur oysaki içerik düzleminde, yani bu yapılar tarafından yönetilen düşünsel evren yaratısında, yazarın total özgürlüğü vardır. Bu düşünsel evrenin yaratılması için yazarın bireysel deneyimini kullanması hiç şüphesiz çok sık karşılaşılan bir yöntemdir fakat kesinlikle temel bir yapıtaşı değildir" (Goldmann, 2005, 77).

Bu ifadeye göre toplum birden fazla gruplardan oluşur. Dolayısıyla toplumu yansıtan yazar, bunu, toplumun bütünü olarak değil, alt gruplardan birinin gözüyle de yapabilir. Özellikle yukarıda belirtilen eser ile toplum arasındaki bağlantı düşünüldüğünde, yansıtılanın alt grup olması, toplumdaki katmanların durumlarını tespite ve katmanların toplum içindeki olay/olgulara nasıl yaklaştığının anlaşılması açısından önemlidir. Bu yansıtma eylemi yazarın özgün söyleyiş gücüne bağlıdır. Bu özgün söyleyiş, yazar tarafından, yazarın eser üzerindeki sonsuz tasarrufu da göz önünde bulundurularak değerlendirilirse, eserde sadece yazarın kendisini yansıttığı düşünülebilir. Ancak yazar da toplumun bir parçası olduğu için özgün söyleyişiyle ürettiği eserlerde kendisinin de etkisi altında kaldığı toplumu (veya alt grubu) yansıtmaktadır.

Goldmann'a göre eser ile toplum arasındaki bağlantı ve eser ile içindeki öğeler arasındaki bağlantı birbirine paraleldir. Başka bir deyişle toplumla ilgili unsurlar eser içindeki öğeler vasıtasıyla yansıtılır (Goldmann, 2005, 76). Goldmann "(…) yapısalcı sosyoloji ise, tam tersine, eserde, bu kolektif bilinci yaratan en önemli öğelerden birini görür; ki bu öğe, grubu oluşturan üyelerin, düşündüklerinin, hissettiklerinin ve anlamını bilmeden yaptıklarının bilincine varmalarına olanak tanır" diyerek toplumdaki insanların davranışlarının tamamının şahsi ve bilinçli tercihler sonucunda sergilenmediğini; bunda kolektif şuuraltı ve kendi bilinçaltı düşüncelerinin etkisinin olduğunu ifade eder (Goldmann, 2005, 78). Yazar da toplumun etkisinde kaldığı için toplumla ilgili unsurları bilerek veya bilinçaltının tesiriyle eserine yansıtır. Bu unsurlar yazarın toplumun bilincini yansıtırken kullandığı yapı taşlarıdır. Bu yapı taşları eser

yorumlanırken art anlamlara işaret ederek görünenin ardındakinin yorumlanmasını sağlar.

Marksist teorinin eser ile toplumsal olay/olgular arasındaki ilişkiyi "sığ ve yüzeysel kavramlarla" açıklaması bu teorinin en çok eleştirilen yönü olmuştur (Noble, 2006, 37). Oluşumsal Yapısalcılık ise Marksizm gibi yüzeysel ve ideolojik açıklamalardan ziyade yazar tarafından özellikle kullanılmış, eserin içindeki imgeleri yorumlaması açısından Marksizm'den ayrılır. Burada imge kullanımı hususu karşımıza şahsi üslupları ve sanatçıların şahsi etkilenimlerini çıkarmaktadır. Marksist eleştirinin yeterince iyi açıklayamadığı aynı devir yazar/şairlerinin aynı olay/olguları farklı yansıtmalarını, Oluşumsal Yapısalcı eleştiri, üslup ve sanatçının şahsi etkilenimlerini de göz önünde bulundurarak açıklamaya çalışır. Bu ise aynı gelenek dairesine mensup şair/yazarların farklı bakış açıları ile söylemesi/yazmasını açıklamakla kalmaz; eserin ideolojik bir eleştiri ile değerlendirilmesine göre daha zengin inceleme ve yorumlama alanı da sağlar.

Mustafa Kemal Şan "Goldmann'ın teorisi, edebi oluşumu bireysel çabanın ötesinde *'birey aşkın özne'*nin yani *toplumsal bilincin* bir etkinliği olarak tanımlamaktadır" (Şan, 2006, 146) ve "Goldmann, edebi geliştirmede, bilinç ve bilinç dışılık gibi, bireysel olan ile, *'birey ötesi'* adını verdiği, yani *düşüncede bilinçli olmayan*, başka bir deyişle her bireyde *ait olduğu topluluktan gelenler* arasındaki ilişkiyi doğru yere oturtmaktadır" (Şan, 2006, 147) demiştir.[134]

Bu iki ifadeyi birlikte düşünerek teoriyi Türk Halk Şiiri açısından değerlendirecek olursak karşımıza 'toplumsal bilinç', 'birey ötesi', 'düşüncede bilinçli olmayan' ve 'ait olunan topluluktan gelenler' kavramları çıkmaktadır. Türk Halk Şiiri açısından bakıldığında âşığın eser vermesini etkileyen birey ötesi kavramlar âşık tarzı şiir söyleme geleneği, bu gelenek içinde yer alan dinleyici topluluğu ve yüzyıllardan beri nesilden nesle aktarılan kolektif şuuraltıdır.

Öncelikle gelenek şairin söyleyeceklerini hangi şekillerde söyleyebileceğini belirler. Kullanılan nazım biçimi, ölçü, kafiyelenme, ayak oluşturma, müziği kullanma (iç/dış müzik) gibi hususlar âşığın eserini şekillendiren dış etkenlerdir ve bunlar geleneğin şartlarıdır. Örneğin bir koşmanın müzik olmadan icra edilmesi; ayaksız bir koşma

[134] Vurgular tarafımızdan yapılmıştır.

metninin olması mümkün değildir. Ayrıca âşık tarzı şiir söyleme geleneğinin önemli unsurlarından olan usta-çırak ilişkisi de âşığın eser vermesi açısından göz ardı edilemez değerdedir. Bir âşığın usta bir âşık tarafından yetiştirilmesi hâlinde de, şair ustasının söyleyiş tarzının tesiri altında kalır ki bu tesir de eserin oluşumunu etkilemesi açısından önemlidir. Bu anlamda gelenek, şairi birinci derece etkileyen dış etkenler arasındadır.

Dinleyici topluluğu, âşık eserini söylemeye başlamadan önce ve söylemeye başladığı andan itibaren âşığın eserini şekillendirmesine sebep olur. Âşık bir eseri içinde bulunduğu toplumun bakış açısı, dünya görüşü, alışkanlıkları, tutumları, tercihlerine göre icra eder. Başka bir deyişle dinleyici kitlesi, verilen eserin şekillenmesi ve nasıl söylenmesi hususundaki önemli etkenlerdendir. Ayrıca icra anında seyirciden olumlu veya olumsuz tepki görmek veya hiç tepki görmemek de âşığın icrasını etkiler. Örneğin Başgöz "Hikâye Anlatan Âşık ve Dinleyicisi" adlı makalesinde aynı âşığın aynı hikâyeyi iki farklı dinleyici kitlesi karşısında icra ederken, eseri nasıl değiştirdiğini tespit etmiştir. Dinleyicinin ilgili olduğu topluluk karşısında âşık, icrayı zenginleştirmiş; ilgisiz dinleyici topluluğu karşısında ise metni kısaltmış, kuru bir anlatımla icra etmiştir (Başgöz, 1986b, 49-137).

Âşığın bireysel olarak eser verişinde onu dışarıdan etkileyen bir diğer unsur da kolektif şuuraltıdır. Milletin kolektif şuuraltından gelen ifade, motif ve semboller âşık tarafından oluşturduğu/icra ettiği metin içinde kullanılır. Olay/olguların yorumları yapılırken veya sadece bunlara atıflar yapılırken bu sembol ve işaretlerden yararlanılır. Böylece âşık söylemek istediklerini uzun uzun ifade etmez; görünenler ve anlatılanlardan yola çıkarak dinleyiciye üstü kapalı iletiler gönderir. Dolayısıyla kolektif şuuraltı da şairin verdiği eserleri şekillendiren dış unsurlardan sayılabilir.

Oluşumsal-Yapısalcı yönteme göre eser incelemesi iki aşamada yapılır: Anlama aşaması ve açıklama aşaması. Goldmann'a göre bu iki aşama "birbirinden ayrı iki zihinsel süreç değildir; iki farklı aynaya yansıyan tek bir süreçtir" (Goldmann, 2005, 82). Bu teori aslında roman inceleme yöntemidir. Türkiye'de roman incelemesi üzerine

yapılmış bazı çalışmalarda da bu teori kullanılmıştır.[135] Çalışmamızda bu teori şiir üzerine uygulanmaya çalışılmıştır.[136]

Goldmann anlama aşamasını şu şekilde açıklamaktadır: "Yazın toplum biliminde araştırmacı, incelediği yapıtı anlayabilmek için, ilk elde metnin tümünü içeren yapıyı ortaya koymaya çalışmalıdır. (…) Metnin oluşumunu açıklarken, ortaya koyduğu yapının yapıtla işlevsel bir niteliği bulunup bulunmadığını, yani belli bir durumda bireysel ya da kolektif öznenin anlamlı davranışını içerip içermediğini de göstermelidir" (Gürsel, 1997, 27-28'den Şan, 2006, 146-147). Ali Tilbe bu ifadeyi şu şekilde yorumlamıştır: "Burada [anlama aşamasında] yazın eleştirisinin temel verilerinden giderek, anlatıda kullanılan anlatım teknikleri, bakış açıları, kişi-uzam-zaman gibi anlatı yerlemleri, temel izlekler ve yapıtın ilintili olduğu insan grubuyla birlikte varlık kazanan metne içkin tutarlı ve birlikçi dünya görüşüne varılmak istenir" (Tilbe, 2004, 99).

Çalışmada Goldmann'ın açıklamasındaki 'metnin tümünü içeren yapı[nın] ortaya' çıkarılması, halk şiirinin şekil ve üslup özellikleri olarak yorumlanmıştır. Çünkü bu yapı, Türk halk şiiri geleneğinin anlamlı bir yansımasıdır. Şekil özellikleri, âşığın gelenekten getirerek eserini oluşturmasını sağladığı dış özelliklerdir. Bu ise metnin gelenek içerisindeki yerini göstermek açısından önemlidir. Başka bir deyişle şairin geleneğe bağlılığı toplumla olan ilişkisini göstermektedir. Âşık, gelenekle uyumlu, toplumun beklentilerine yanıt veren eserler üreterek kendi bakış açısını topluma aktarır. Şairin geleneği kullanarak bu yapı içerisinde kendine has bir söylemi olması ilk aşamadır. Bundan dolayı üslup ve dil unsurlarını bu aşamada açıklanmaya çalışılmıştır.[137]

Açıklama aşaması ise bir yapıtın "daha geniş bir yapıyla bütünleştirilmesi"dir (Goldmann, 2005, 81). Verilen eserin tarihî ve sosyal düzlemde nerede durduğu, bu duruşu nasıl sergilediği, döneme ilişkin olay/olguları nasıl yansıttığı, özellikle bu yansıtma yapılırken yazarın hangi imgelerden yararlanarak daha derin anlamalara işaret

[135] Bk.: İnal, 1978; İnal, 1979; Adıgüzel, 2001; Aydın, 2003; Tilbe, 2003; Tilbe, 2004; Ayas, 2006; Gökçimen, 2006; Sümbüllü, 2006; Gökçimen, 2007; Güvenç, 2009; Tiken, 2009.
[136] Teori, halk şiirine ilk olarak "Bayburtlu Zihnî'nin *Akkâ Destanı*'nın Tahlili" adlı bildiride tarafımızdan uygulanmıştır (Aydoğdu, 2010a).
[137] Çalışmada 3.1. Anlama Aşaması (Şiirlerin Şekil Açısından İncelenmesi)

ettiği bu aşamada değerlendirilmektedir. Bundan dolayı çalışmamızda muhteva yani şiirlerin anlam ve imaj dünyası incelemesi bu aşamada yapılmıştır.[138]

Goldmann'a göre eserin asıl ve gerçek konusu "toplumsal kesim"dir (Noble, 2006, 38; Escarpit, 2006, 68). Bunu Goldmann şu şekilde dile getimiştir:

> "[Z]ihinsel kategoriler bu grup içerisinde yalnızca az ya da çok gelişmiş bir tutarlılığa doğru yönelen eğilimler şeklinde var olabilirler- ben bu eğilimlere dünya görüşü adını veriyorum-; bu görüş, grup tarafından yaratılmaz, fakat bu grup, onları bir araya getirecek öğeleri ve enerjiyi hazırlar. (…) Büyük yazar, edebi eser alanında, grubun eğiliminin olduğu tarafa yatkın, tutarlı ya da tutarlıya yakın, düşünsel bir evren yaratmayı başarmış istisnai bir bireydir" (Goldmann, 2005, 78).

Bir grubun benimsediği dünya görüşü, grubun kolektif bir çalışması sonucu olarak ortaya konmasa bile grubun düşünce ve hareketlerine etki eder. Yazar da grup tarafından benimsenen dünya görüşünü kurmaca âleme yansıtır. İyi yazar bu yansıtmada tutarlıdır ve gerçek dünyadaki duruma yakın bir çizgi sergileyerek fiktif (kurmaca) dünyasını kurar. Goldmann iyi yazarın, içinde bulunduğu toplumun dünya görüşü ile uyumlu ve tutarlı eserler verdiğini/vereceğini düşünür ve bunu savunur. Goldmann, edebî eseri bir 'sonuç' olarak görmektedir. Ancak kurgu eserin asıl ve gerçek konusunun toplumun bir kesimi olması bizce edebî eserin yazılış amacının faydacı bir amaçla sınırlandırılmış olması açısından olumsuz bir yöndür. Yazarın amacının sadece toplumu yansıtmak olmadığını kabul etmek gerekir.

Goldmann'ın yöntemine getirilen eleştirilerden birisi incelemede "zirve" eserlerin tercih edilmesi hususudur. Bu da karşımıza "hangi dönemin zirvesi?" sorusunu çıkarır. Çünkü estetik beğeniler ve tercihler zamanla değişebilir. Bu da şaheser (zirve) eserin değerlendirilmesi yaklaşımını etkiler. Ayrıca eserin toplumu ne derece yansıttığı da problemlidir. Çünkü yazar eserinde yansıttığı kesime mensup olmayabilir (Noble, 2006, 39). Bu durumda şu soru cevaplanmalıdır: "Yazar sadece içinde bulunduğu veya mensubu olduğunu düşündüğü/hissettiği topluluğu mu yansıtır?" Yazar aidiyet hissi taşımaksızın toplumun bütününü veya bir alt grubunu yansıtabilir. Bu bize eserdeki sosyolojik yansımaları inceleme fırsatı sunar. Buradan bakmaya devam edersek, bir âşığın her şiirindeki atıflarla, bu âşığın içinde bulunduğu muhit/dinleyici topluluğu

[138] Bk.: çalışmda 3.2. Açıklama Aşaması (Şiirlerin Tarihsel ve Sosyo-Kültürel Bağlamda İncelenmesi)

hakkında bilgi edinilebilir. Ancak bu bilgileri yazarın hayat hikâyesine dâhil etmemiz bizi yanlış sonuçlara götürebilir. Çünkü bir muhitte bulunmak ve sanat icra etmek, âşığın da o muhitin bir parçası olmasını gerektirmez. Âşık, dinleyici kitlesinin ilgisini çekmek ve beğenisini kazanmak için kendi sosyal durumu ve görüşleriyle uymasa bile, dinleyici kitlesinin eğilimleri doğrultusunda eser verebilir.

Yönteme getirilen bir diğer eleştiri de bir sosyologa göre yazarın üzerinde fazla durmaktır (Noble, 2006, 41). Ancak bu eleştiri edebiyat incelemesi açısından olumsuz bir nitelik değildir.

Goldmann, romanı "bir yaşam öyküsü" ve "günü gününe yazılmış tarihi-toplumsal olayların bir dökümü" olarak gördüğü için roman sosyolojisine ihtiyaç olduğu kanısındadır (Şan, 2006, 145). Burada bizce en önemli eksiklik, romanın fiktif bir eser olduğunun göz ardı edilmiş olmasıdır. Ayrıca tarihî romanların bu bakış açısıyla nasıl inceleneceği açık değildir. Teoriye halk şiiri açısından bakmak bu bakış açısının halk şiirine uygulanabilirliğini destekleyecektir. Çünkü bir âşık eserini 'anında' üretir. Yani irticalen söyleyen sözel edebiyat sanatçısı, sanatını sergileyeceği zaman bunu doğrudan, dinleyici kitlesinin karşısında yapar. Bu da onun dinleyicilerin ilgisini çekmesini sağlar. İlgi ise bir âşığın sanatını icra edebilmesinin en önemli şartlarındandır. Zira âşık, 'canlı gösterim' yapar. Yani sanatını dinleyici karşısında irticalen icra eder. Bu durumda, âşık ilgi çekemezse dinleyici çekemez ve bu da onun sanatını icra etmesine engel olur. Bundan dolayı âşık eserlerinde toplumun ilgisini çekecek, topluluğun ruhuna hitap eden eserler söyler. Bu da eserlerinde (bütün eserlerinde olmasa bile) toplumu yansıtmasını sağlar.

3.1. ANLAMA AŞAMASI (ŞİİRLERİN ŞEKİL AÇISINDAN İNCELENMESİ)

3.1.1. Vezin (Ölçü)

Bir kültür ve dil birbirini tamamlayan unsurlardır. Kültür alanındaki değişim ve dönüşümler dili etkiler. Kültürün estetik yaklaşımı, dil ile üretilen mahsullerde de kendisini gösterir. Bundan dolayı dille üretilen mahsullerde dilin kendi kültür yapısının etkisiyle kendine özgü kurallar oluşur. Dilin yapısı ve estetik anlayışın birleşmesiyle edebî ürünlerin ortaya konulmasında takip edilen kurallar bu şekilde oluşur ve gelenekleşerek sabitleşir. "[M]ısralardaki hece sayısının eşitliğine dayanan" ölçüye

‘hece vezni’ denilir (Albayrak, 2004, 249). Heceleri saymaya dayandığı için “parmak hesabı” da denilmiştir (Albayrak, 2004, 252).

Hece ölçüsü bir mısradaki hece sayısının şiirdeki diğer bütün mısralarda aynı olması demektir. Hecelerin uzun veya kısa olması bu sistemde önemli değildir. Hece vezninde iç ahengi duraklar sağlar. Dizenin “belli bölümlere ayrılması” “durgulanma”, “ölçü kalıpları içindeki durma yerleri[ne]” ise “durak” denilir (Albayrak, 2004, 145). Durakta önemli olan kelimenin bölünmemesidir. Durgulamada önemli hususlardan bir diğeri de mısranın baş kısmında kalan parçanın kensisinden sonra gelenlere göre büyük olması, en sondaki parçanın ise küçük olmasıdır: 6+5, 4+4+3 gibi. Mısra çift sayılı heceden oluşuyorsa ikiye de bölünebilir: 4+4 gibi. Hece vezniyle yazılmış veya söylenmiş eserlerde bütün mısralar aynı durakla söylenmemiş/yazılmamış olabilir. Bunun sebebi şiiri tek düzelikten çıkarmaktır. Türk halk şiirinde 7’li (4+3), 8’li (4+4), 11’li (6+5, 4+4+3) hece vezni çok tercih edilmiştir.

Seyrânî 822’i şiirin 633’ünde hece veznini kullanmıştır (%77). Hece vezni ile kullanılan şiirlerin 514’si 11’li hece ölçüsüyle söylenmiştir (% 81,21):

Ḥaḳḳ nūr-ı ẕātından bize hidāyet
Eyleyüp bildirmiş aḳdan ḳaradan
Ḳulı ḳuldan suʾāl itmek ne ḥācet
Yaratdığı ḳulı bilir Yaradan (347/1)

Seyrânî 11’li hece vezninden sonra en çok 8’li hece veznini tercih etmiştir. 633 şiirin 114’ü 8’li hece vezniyle söylenmiştir (%18):

Ben bu ʿaşḳıñ çilesini
Yanar çekdim tüter çekdim
Ḳonmış idim gül ṭalına
Bülbül gibi öter çekdim (300/1)

Seyrânî’nin nadiren 5’li, 7’li ve 10’lu hece veznini de kullandığı görülmüştür:

Bir serv-i seh[î]
Güldür yareni
Gonca deheni
Ah ya yâre di
Çeşmin fiteni
Yaktı bu teni (172/1)

Ādem bu demden imiş
Bu dem Ādem'den imiş
Ādem'den evvel bu dem
Ḥaḳḳ bilür kimden imiş (569.1/1)

ʿĀşıḳ dir ki benim sözim ḥaḳḳdı
Bu ẓālimler belikli oḳudı
Oḳudığun ṭutmaz tökdi
Bu ẓālimler belikli oḳudı (124/1)

Seyrânî 11'li hece veznini kullandığı şiirlerini 6+5 veya 4+4+3 şeklinde duraklandırmıştır:

Ervāḥ-ı Elest'den/ şükr olmayanlar (6+5)
Şimdi bu dünyāda/ mestānelenmez (6+5)
Ṭabʿında sevdigim/ dil bulmayanlar (6+5)
Ḥaşre ḳadar gider/ ʿirfānelenmez (6+5) (620/1)

Ḫumār-ı ʿaşḳ ile/ ʿāşıḳ atılmaz (6+5)
Ḳażā ḳılıcına/ ḳalḳan ṭutulmaz (6+5)
Cān cevheri/ aḳca ile/ ṣatılmaz (4+4+3)
Bil ḳadrini/ ṣatılacaḳ/ māl degil (4+4+3) (261/1)

Dal *Seyrānì*/ baḥr-i ʿaşḳa/ derince (4+4+3)
Baḥ§-i ʿilm-i/ ledünniye/ girince (4+4+3)
Süleymān'ı/ irşād itdi/ ḳarınca (4+4+3)
Öyle murād itmiş/ yaradan Allah (6+5) (100/4)

Şiirlerin genelinde 6+5 durak kullanılmıştır, 4+4+3 duraklama ise daha çok şiirlerin içinde ahenk için kullanılmış gibidir.

Bazı mısralarda ölçünün bozuk olduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri şiirlerin sözlü ortamda söylenmeye devam etmiş olmalarıdır. Şiiri dinleyen kişi eksik veya yanlış anlamasından kaynaklanan hatayı aktarırken de devam ettirmiş olabilir. Ayrıca sözlü aktarımlarda unutmanın payını da göz önünde bulundurmak gereklidir. Burada cönkten cönge aktarılırken veya cönge yazılırken de hatalı kaydetmelerin olabileceği de kabul edilmelidir. Ölçünün bozuk olduğu mısralar çoklukla tarafımızdan tamir edilmiştir:

Aldı ol türābı nice bezetdi
Mìkāʾil İsrāfìl('e) balçıḳ özetdi
On biñ melāʾikler tenin düzetdi
Oldı bir ḫūb ṣūret ammā yoḳ cānı (205/38)

Mekteb-i ʿirfānda oḳunmaz hice
ʿĀrifler uṣulı uġratmaz güce
Ḥaḳḳ yanında (her) kimiñ rütbesi yüce
Olsa ṭaġ mi§āli duman anda var (443.1/3)

Aḳdı bir şehire göñlümiñ nehri
Oldı bir ḳış [boran] Ḫudā'nıñ ḳahrı
Alt üst oldı deyü gezdim o şehri
Ne kimse üşimüş ne de buran var (450/2)

Vezin bozukluğunu tamir edemediğimiz mısralar da bulunmaktadır:

Gücimiñ yetdigine elim (300/3)

Seyrânî'nin bütün itibarıyla serbest duraklı şiiri karşımıza çıkmamakla birlikte bazı şiirlerde durakların genel görüşlerin aksine bir durum sergilediği görülmektedir:

Ṭoprakdır/ binām/ temelim (3+2+3) (300/3)

İçüp kendini/ serḫoş idenlere (5+6) (90/1)

Dikkat edilirse yukarıdaki mısralarda küçük parçanın sona bırakılması hususuna uymamaktadır.

İslamiyet'in Türkler arasında yaygınlaşmasından sonra İslam kültürünün bir parçası olan edebiyat da Türk kültürünü etkilemeye başlar. Özellikle 'merkez'de, dolayısıyla yazılı edebiyatta, aruzun kullanımı yaygınlaşmıştır. Ancak en önemli problemlerden biri Türk dilinin yapısının aruzun yapısına uygun olmayışından dolayı yazılan edebî metinlerin birçok aruz hatasıyla yazılmasıdır. Köprülü, tıpkı Acemler gibi, Türklerin de bu sorunu aruzu kendi kültürlerine uygun hâle getirerek çözdüklerini ifade eder (Köprülü, 2004d, 300). Aruzla verilen ilk örnekler arasında *faûlün faûlün faûlün faûl* vezni kulanılarak oluşturulmuş metinler bulunmaktadır. Bu vezin dikkat edilirse hecenin 11'li ölçüsüne benzemektedir. Köprülü bu durumu şu şekilde ifade eder: "Yeni Farsî arûzu ile yazılan eski Türk eserleri, bilhassa mesnevî ve kısmen dörtlük şekilleri ile yazılmış büyük eserler gözden geçirilirken, birden bire dikkati çeken ilk mesele, ilk önce, hece veznine çok benzeyen şekillerin kullanılmış olmasıdır; *fa'ûlün fa'ûlün fa'ûlün fa'ûl*, *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilun*, yahut *mafâ'ilun mafâ'ilun fa'ûlun* cüzleri gibi" (Köprülü, 2004d, 302). Bu kalıplar toplumun bilincinde bulunan ve estetik zevkine

uygun bir ahenge sahiptir. Dolayısıyla ilk uygulamaların bu vezinlerle yapılması hece vezninden aruz veznine geçişi kolaylaştırmıştır.

Köprülü'nün tespitlerine göre XI. yüzyıldan itibaren "mesnevi vezinlerinden sonra, en çok aynı cüzlerin eklenmesinden meydana gelen" vezinler kullanılmıştır: Ya *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* (11'li vezin+4) ya *mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün* (8+8) ya da *müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* (8+8) gibi (Köprülü, 2004d, 304). Köprülü yukarıdaki açıklamalara ve örnek vezinlere dayanarak Türklerin aruz vezninde 8 ve 11'li hece veznine en yakın şekilleri tercih ettiğini, beyitleri de ortalarından kafiye ile bölerek dörtlüklere yaklaştırdığını böylece de 8'li hece veznine benzeyen aruz şekilleri oluşturduğunu ifade etmiştir (Köprülü, 2004d, 308).

Yalnız uzun bir süre boyunca Türk dilinde kısa ve uzun hece olmamasından kaynaklanan aruz hataları şiirlerde görülmeye devam etmiştir. Köprülü'nün belirttiğine göre bu hatalar Türk diline Arapça ve Farsça kelimelerin girişinden itibaren azalmış, XVII. yüzyıl şairlerinde ise aruz kullanımı mükemmele ulaşmıştır (Köprülü, 2004d, 304).

Klasik şiirin âşık edebiyatı üzerindeki etkisini arttırmasıyla âşıklar da sanatlarını göstermek ve kendilerini kanıtlamak amacıyla aruzla şiir söyleme/yazmaya başlamışlardır. Köprülü yukarıda açıklanan "Türk aruzu" ile âşıkların da şiirler söylediğini/yazdığını belirtir. Köprülü'ye göre bu şekiller daha çok beste ile okunmasından dolayı bu eserleri şiirden ziyade müzik saymak daha doğrudur (Köprülü, 2004d, 310).

Seyrânî de aruz veznini kullanan halk şairlerindendir. Seyrânî'nin aruzlu şiirlerini irticalen değil yazarak ürettiği *Sanihat-ı Seyrânî*'den anlaşılmaktadır: "Şiʿirleriniñ ʿarūżlı ḳısmını taḥrîren" yazan şair, aruzlu olanların üzerinde çalışarak hem vezne hem konu bütünlüğüne ve kelime kullanımına dikkat etmiştir (Ulusoy, 1340, 9). Şairin bazı şiirlerinde aruzun hemen hemen hatasız olarak kullanılması da bu hükmü desteklemektedir. Burada Seyrânî'nin (her ne kadar tamamlayıp tamamlamadığı bilinmese de) medrese eğitimi almış olmasının önemi büyüktür. Ancak Seyrânî'nin aruzlu şiirleri üzerinde çalıştığı söylense de bazı şiirlerinde hatalar, eksiklikler

mevcuttur. Bunun sebeplerinden biri de şiirin icrası esnasında şairin hatalı söylemesi veya dinleyicinin yanlış yorumlayarak hatalı yazması olabilir:

Tecellì pertevi nūr-cemāl-i ḥüsn-i Yūsuf'dan
İder zindāñ maʿrek zulmetiyle nūr ile perverde (657/5)
mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

Kibrine maġrūr olanlar gördim öldiler zelām
Kaçarlar Ḥaḳḳ raḥmetinden virsem almazlar selām
İbni Mesʿūd kıssāsın oḫşasa daḫı bu kelām
Ebū Cehil üzere çıḳup ḳarġalmaya bir gün doġar (754/3)
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Bazı mısralarda ise hece sayısında bile tutarlık sağlanamamıştır:

Degirmene ṣu gelür elbet bendine yetdigi zamān
Sizer bulınur fendiñi ölseñ de Eflāṭūn zamān
Bir ādemi gördiñ āḫirin sen de lāl it kendiñi ol zamān
Ey *Seyrānì* ṭoġrı söz egri işe zor yarar (758/4)
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Düşenler ʿaşḳ-ı Mevlā'ya bulanlar sırr-ı esrārı
Ki ben buldum deyü varup o cān her cāna seslenmez (815/4)
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

Şiirlerdeki hataların tamamının Seyrânî'den kaynaklandığını söylemek zordur çünkü bu şiirleri yazılı ortama aktaran kişilerin bir kısmının eğitim seviyesi düşüktür. Eğitim seviyesinin yetersizliğiyle bağlantılı olarak anlaşılmayan kelimelerin yerine, yazan kişi, kendi bildiği veya anladığı kelimeyi yazmış olabilir. Bir anlamda metni kendi yeteneği ve bilgisi ölçüsünde "dikmiş"/düzeltmiş/tamir etmiş olabilir (Ong, 1999, 77). Ayrıca Seyrânî'den sonra metinleri sözlü ortamda icra etmeye devam eden âşıklar da aynı yolla metinleri değiştirmiş olabilir. Bu da şiirlerdeki bozukluk veya eksikliklerin sebeplerindendir.

Yine de Seyrânî'nin birçok aruzlu şiirinin hemen hemen hatasız olduğu görülmektedir:

Tesellāyı seniñ ḳatliñle bulmaḳ ister elinde
Bulunmaz başḳa bir çāre muḥabbet dil-peẕìr olmaz (812/7)
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

ʿİzzetiñ ḳadri bilinmezdi rezālet olmasa
Minberiñ ḳadri bilinmezdi ḫiṭābet olmasa

Yapışup bir dala ḥākim beklemezdi maḥkeme
ʿArz ider aḥvālini ehl-i şikāyet olmasa (646/1, 2)
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Seyrânî 822 şiirin 189'unda aruz veznini kullanmıştır (%22,99). Köprülü'nün ifade ettiği Türk aruzuna uygun şekilleri tercih etmiştir. Seyrânî'nin en çok kullandığı vezinler şunlardır:

1. *Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* (-.--/ -.--/ -.--/ -.-)

Seyrânî aruz vezni ile yazdığı/söylediği eserlerde en çok bu kalıbı (104 şiirde) tercih etmiştir (%55,02):

1. Ka'r-i dilden cūş ider ʿummānım Allah ʿaşḳına
ʿArş-ı Āʿlā'ya çıḳar efgānım Allah ʿaşḳına
Bād-ı ʿaşḳıñ zühre burcından eser leyl ü nehār
Ṣavurır ʿömrimdeki ḥarmānım Allah ʿaşḳına

2. Maʾkes-i ḥüsn-i ezelsiñ şübhesiz sen ey nigār
Düşmişim ben ʿaşḳıña ʿaḳlım degil başımda yār
Esmemişdir kimseler başında böyle rūzgār
Sìneni ʿarż it baña cānānım Allah ʿaşḳına

3. ʿAksi hep ḳalbimdedir şemʿ-i ḥayāl-i ḥażretiñ
Ḥażret-i Yūsuf gibi seyr-i cemāl-i ġayretiñ
Yoḳ mıdır birḳuşa hìc çalı ḳadar dost ġayretiñ
Merḥamet ḳıl sen benim sulṭānım Allah ʿaşḳına

4. Ḥāl-i müstaḳbel miyem bilmem mużārì māżìyim
Yoḳsa bir maʿnā-yı hìciñ sernümā elfāẓıyım
Öldirirse vuṣlatıñ *Seyrānì'yi* tek rāżıyım
Ey cemāli āfet-i devrānım Allah ʿaşḳına (641)

2. *Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün* (.---/ .---/ .---/ .---)

Aruz vezni kullanılan şiirlerin 42'sinde bu kalıp tercih edilmiştir (%22,22)

1. Cemāliñ baġı ey dilber żiyālar virdi gitdikce
Dizip ḥāl-i siyāhıñ ol edālar virdi gitdikce

2. Naẓar ḳılan ḳalur ḥayrān anıñ şerḥ ü havāsından
Çekmiş (…) ṭoġrısı ṣafālar virdi gitdikce

3. Bulınmaz mi§li āhūdır dü çeşmiñ nergis şāhlara
Lebiñ rengi ʿandelìblere ġıdālar virdi gitdikce

4. Bu ṭarz lebleriñ dilber eger ḳalursa bu renkde
ʿAḳıllar çāk ider her şeb eẕāler virdi gitdikce

5. Bu *Seyrānì* seniñ ḥüsniñ ḳaçan görse perìşāndır
Sefāʿ-yı vechiñ müzdād cilālar virdi gitdikce (656)

3. *Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün* (--./ .--./ .--./ .--)

189 şiirin 41'inde bu vezin kullanılmıştır (%21,69)

1. Şu ġuluñ dergāh-ı āʿlāya degişdik
Her bir varımı ʿaşḳıla sevdāya degişdik

2. Gitdi mecāẕì ḥāleti bizden baʿìd oldıḳ
Buldıḳ ilāhì ʿaşḳını maʿnāya degişdik

3. Ẕìnet ne lāzım faḳìri şeydālara ẕāhid
Aṭlāz geçip köhnece ābāya degişdik

4. Mecnūn oluben bir yüce ṣaḥrālara çıḳdıḳ
Leylā'yı geçip Ḥażret-i Mevlā'ya degişdik

5. *Seyrānì* ḳamu ẕikrini tevḥìdine çekmiş
Dünyāyı geçip behcet-i uḫrāya degişdik (705)

4. *Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün* (..--/ ..--/ ..--/ ..-)

Bir şiirde bu vezin kullanılmıştır (%0,52):

Var mı taḥṣìl-i ḥuṣūlim pederimden ġayrı
Pederim vālideden yoḳ pederimden ġayrı
Geleli başḳa sözim yoḳ giderimden ġayrı
Diyemem borcıma bir söz öderimden ġayrı
Küsecek kimse bulunmaz ḳaderimden ġayrı
Göñül eglencesi bilmem kederimden ġayrı

Ḳuṭb-o ʿarż Mekke Medìne Ḳudüs Şām Mıṣır Ḥaleb
Ẕikr-i bilḫayrladan derde devā ḳılsa ṭaleb
Bulamaz derdli dil ıṣlāḥına bir çāre sebeb
Mümkin olsa arasam cümle cihān ḫalḳını hep
Küsecek kimse bulunmaz ḳaderimden ġayrı
Göñül eglencesi bilmem kederimden ġayrı (685/1-2)

5. Müstefʿilātün müstefʿìlātün (--.--/ --.--)

Bir şiirde bu vezin kullanılmıştır (%0,52):

Zülfi rūġın dūş-nām oldım sitāyiş iderim her dem
Ey ruḫı ḳandim māhı menendim gel yetiş nice ʿaşḳıña yandım

Olmışsın hem zer ruḫlarında derbendeñe raḥm it ey gül-i aḥmer
Ey ruḫı ḳandim māhı menendim gel yetiş nice ʿaşḳıña yandım (724/1-2)

3.1.2. Kafiye (Uyak):

"Şiirde ahengi ve anlam zenginliğini sağlamak için, dizelerin başında, ortasında veya sonunda, esas alınan belli seslerle tesis edilen ses benzerliği[ne]" kafiye adı verilir (Kaya, 2010, 398). Türk halk şiirinde kafiye kulağa göredir. Başka bir deyişle Türk sözel edebiyatında kafiye kulağa dayanmaktadır. Dilçin "yapıları ve yazılışları başka da olsa" en küçük ses benzerliklerini kafiye olarak kullandıklarını söylemiş ve bunu halk şairlerinin eğitim seviyelerinin düşük olmasına bağlamıştır (Dilçin, 1997, 73). Ancak halk şiirinde icranın irticale ve sözlü olmaya; kafiye anlayışının da kulağa dayandığı düşünülecek olursa kafiyenin neden en küçük ses benzerlikleriyle bile yapıldığı anlaşılabilir. Tabii ki bunda eğitim seviyesinin düşük olmasının etkisi vardır ancak metinler yazılarak üzerinde çalışılmamasının payının daha büyük olduğu kanaatindeyiz.

Bazı kaynaklarda "ayak" terimi için halk şiirinde kafiyeye karşılık olduğu açıklamasını yapmışlardır (Onay, 1996, 21; Albayrak, 2004, 282; Dilçin, 1997, 73). Ancak ayak her mısra sonundaki kafiyeden farklıdır. Günay'a göre ayak şiirin bütününde bentlerin şeklen ve konu olarak birbirine bağlı kalmasını sağlayan ana kafiyedir (Günay, 1999, 182). Dörtlüklerle söylenen/yazılan şiirlerde şiirin ilk dörtlüğünün son mısrası ayak mısrasıdır. Doğan Kaya, ayağın ilk dörtlüğün ikinci mısrasıyla başladığını ve her dörtlüğün son mısrasında tekrarlandığını ifade etmiştir (Kaya, 2010, 118).

Seyrânî'nin şiirlerinde daha çok yarım ve tam kafiye kullanılmıştır. Şair şiirlerinde zengin ve tunç kafiyeyi de kullanmıştır. Seyrânî cinaslı kafiyeyi de çok kullanmıştır. Seyrânî sanatında usta bir şair olmasına rağmen bazen ses benzerliğini yakalayamadığı şiirleri de olmuştur. Bu şekildeki örnekler çok azdır:

Yeriñ gögiñ ismi cismi yok iken
Bir ezān oḳunur ṣadāsı ner(e)de

El irmedik göz görmedik bir nesne
Yapılmış ḳubbesi kendisi ner(e)de

Baʿżı ʿāşıḳlar da kendisin öger
Kāmiliñ cevābıñ biri biñ deger
Cümle kitāb gökden inmezden evvel
Bir elìf oḳunur noḳṭası ner(e)de (52/1, 2)

Bu örneklerin daha önce de belirttiğimiz gibi birden çok sebebi vardır: İcranın irticale dayalı olması, kafiyenin kulağa göre düzenlenmesi, sözlü gelenekte aktarılırken aktarıcı tarafından yanlış aktarılması, dinleyen ve kayda alan kişinin yanlış anlaması veya hatırında kaldığı şekliyle metni yazması bu durumun belli başlı nedenlerindendir.

"Bir harf benzerliği"yle yapılan kafiyeye yarım kafiye denir: (Albayrak, 2004, 282).

Gülleriñ elinden gelse bi**t**memek
Seyrānì bülbülde olsa ö**t**memek
Āteş-i ʿaşḳıñla yanup tü**t**memek
Bir çāresi mümkin kār degil baña (20/4)

Bir kesir mekān mayān-ı cism-i ẕìşān gevhe**r**i
Bir ferìdü'l-ʿaṣr bir hemnām-ı pāk Ḥaydā**r**'ı (681/1)

Tam kafiye "bir sesli ve bir sessiz harf benzerliği"yle yapılır (Albayrak, 2004, 282). Ayrıca bir uzun sesli veya iki sessiz harf benzerliğiyle de tam kafiye sağlanır.

Düşün yüceliginiñ bir alç**aḳ**lıġın
Düşün ʿārifliginiñ bir aḥm**aḳ**lıġın
Kim bildi Manṣūr'ıñ ene'l-Ḥ**aḳḳ**'lıġın
Nesìmì'niñ postı yüzülmeyince (51/3)

Bize mi geldi ṣalınup servi-yi bāl**ā** dün gice
Ṣāẕlıḳdan olmışam sermest [ü] şeyd**ā** dün gice
Ol vaḳt cemʿ idemedim ʿaḳlımı bu başıma
Ḳande aḫşāmladı bilmem māh şeb-ār**ā** dün gice (654/1)

Tunç kafiye: "Kafiyeyi oluşturan kelimelerden birinin diğeri içinde yer almasıdır." (Albayrak, 2004, 283).

ʿĀlemde bir devir döniyor **ammā**
Devr-i İngiliz mi Firenk mi bilmem
Ḥalli āsān degil müşkil **muʿammā**
Ẓulm-i ẓālim göge direk mi bilmem (277/1)

Ey ṭabìb elden gelirse yaramı gel **emleme**

Yār elinden gelmedir bu yarayı merh**emleme** (660/1)

Zengin kafiye: "İkiden fazla ses benzerliği"yle yapılır (Albayrak, 2004, 283):

ʿĀrifler *Seyrānì* ay gibi ʿa**yān**
ʿĀrifden ṣayılır ʿārife u**yan**
Cāhil ṣoḥbetiniñ encāmı zi**yān**
ʿĀrifleriñ ziyān sözi kār gibi (166/3)

Āfitāb olmış cemāli ʿāleme virmiş ż**iyā**
Ṣıdḳla medḥ eylerim ben itmezim aṣlā r**iyā**
Fırṣandını fevt iderler niçe yüz biñ ʿaṣḳ**iyā**
Ḳorḳarım ki ṭoḳunullar teline İbrāhim'iñ (743/2)

"[S]es bakımından aynı anlamca ayrı olan kelimelerle" yapılan cinasın kafiye olarak kullanılmasıyla cinaslı kafiye elde edilir (Albayrak, 2004, 283). Seyrânî'nin sanatını göstermek için cinaslı kafiye ile söylediği şiirleri de bulunmaktadır:

1. Geldi bu dükkāna baḳdı bir güzel
Didi bu dükkānda **ay ne yaparlar**
Dilber baḳma ile baḳdı bir güzel
ʿAcāʾib nāz ile **ayne yaparlar**

2. Celāllendi güzel didi **bu ay ne**
Receb midir şaʿbān mıdır **bu ay ne**
Didim ḥaḳìḳatsiz ayne **bu ayne**
Cemālime nisbet **ayne yaparlar**

3. Didim ḥayrān oldım didi **ay neye**
Didi faḫr eyledim [ben] bu **ay neye**
Aldı cemāline baḳdı **ayneye**
Didi māhtābım **ayneye parlar**

4. *Seyrānì* dir ḳumaş nedir **bahā ne**
Didi bilmem nedir ḳumaş **bahā ne**
Yalñız ayneye bulmam **bahāne**
Ben var iken gö[k]de **ay ne yaparlar** (437)

Ahengi sağlayan bir diğer unsur da redifitir. "Kafiyeden sonra gelen ve aynen tekrarlanan ek yahut kelimeler[e]" de redif denilir (Kaya, 2010, 623). Halk şiiri kulağa ve irticale dayalı olduğu için şiirlerde karşımıza sıklıkla çıkar.

1. Ek hâlinde redif:

Seyrānì nāmerdiñ yüzine baḳ**ma**

Cömerdi göñülden gözden bıraḳ**ma**
Baḫılıñ şemʿinden şemʿiñi yaḳ**ma**
Ẓulmete rāżı ol mānend-i vaṭvaṭ (581/4)

Buyurmış var Ḫudā dilinde tesbìḥi her eşyā**nıñ**
Velikin ḳaṭresin fehm eylemez ġāfil bu deryā**nıñ** (741/1)

2. Kelime hâlinde redif:

Ger neccār çınar **iseñ**
Balṭañ bende ṣınar **iseñ**
Ben ednāyı ḳınar **iseñ**
Ben gibi olasıñ sen de (56/2)

Sen gül-i raʿnāya ʿāşıḳ olması yaman **imiş**
Baña cefālar çekdiren ḳaşı kemān **imiş** (796/1)

3. Redifin mısra başına doğru kayması:

Açıl hey ġonca-yı baġ-ı leṭāfet
Bülbüli zār **iden sen degil misiñ**
Meşeldir ʿārife taʿrif ne ḥācet
Beni nāçār **iden sen degil misiñ** (404/1)

Şu cihānda aşa gel ṭaş**ıñ dimez miydim saña**
ʿĀşıḳa egme gel ḳaş**ıñ dimez miydim saña**
Ey cefākār diñle neydi nefḫ ideyim saña
Yād içün aḳıtma göz yaş**ıñ dimez miydim saña** (640/1)

Kafiye şeması metnin nazım şeklini de belirleyen unsurlardandır. Seyrânî'nin heceli şiirlerinde genellikle koşma tarzı kafiyeleniş şekli kullanılmıştır:

----------a	----------c	----------d
----------b	----------c	----------d
----------a	----------c	----------d
----------b	----------b	----------b

Ḳoyunla keçiden ḥikmet-i Ḫudā	a
Ṭoġmayınca ḳuzu oġlaḳ melemez	b
Her ḳuş yavrusınıñ aġzına ġıdā	a
Yumurṭa içinde virmek dilemez	b
Cānım ḳurbān olsun er oġlı ere	c
Kötüler yaramaz ḫayra ve şerre	c
Yüz biñ Ferhād götürseñ [de] bir yere	c

Bir nāmerdiñ ṭaş baġrını delemez (612/1, 2) b

----------a	----------d	----------e
----------b	----------d	----------e
----------c	----------d	----------e
----------b	----------b	----------b

Âlemde kerâmet benî Âdem'e a
Olur mu güler yüz tatlı dil gibi b
Dilber-i beste-leb gül-i gonce-fem c
Şüküfte ireyhan karanfil gibi b

Olmalı yanaklar yüzler müdevver d
Bedr-i mâh-ı münîr gerdân mücevher d
Olmalı gabgabı kubbeli minber d
Yâr olmalı olmamalı el gibi (164/1, 2) b

Seyrânî'nin şiirlerinde mani şekliyle söylenmiş veya yazılmış bir şiir yoktur. Bundan dolayı mani tarzında kafiye şekli kullanılmamıştır.

Aruzla yazılmış/söylenmiş metinler de kullanılan nazım şekline[139] göre kafiyelenmiştir. Seyrânî'nin şiirlerinde karşımıza çıkan kafiye şemaları şunlardır:

----------a	----------b	----------c
----------a	----------a	----------a

Pādişāh-ı dìn [ü] devletde ʿadālet ḳalmadı
ʿArżuhālim ṣunmaġa bende cesāret ḳalmadı

Mürteşìler hep bedestān ketḫüdāsı olalı
Bir ḥelāl sermāyeli ṣāḥib-i ticāret ḳalmadı

Beş vaḳitde hìç ezān sünnet iden yoḳ aḳcesiz
Ḥasbetenlillah içün Ḥaḳḳ'a ʿibādet ḳalmadı (676/1-3)

----------a	----------c
----------a	----------c
----------b	----------c
----------a	----------a

Ey efendim saña nidem ʿāşıḳım ben en nesiñ
Hilāl gitdim diñle yitdim ayıḳım ben sen nesiñ
Yoḳdır fendim nüçün bendim lāyıḳım ben sen nesiñ

[139] Bk.: 3.1.3. Nazım Şekilleri.

Verd ṣandım lebinden ḳandım mıṭrābım ben sen nesiñ

Çekdim āh dilerim cāh düşmişem ben dillere
Sen ḫūb şāhbir ṭoġrı rāh bulmadım hiç illere
İḥsān it gāh ey yüzi māh dāʾimā her yollara
ʿAşḳ idem vāh ey serḫ̆āh ḥāẕıḳım ben sen nesiñ (746/1, 2)

----------a	----------b
----------a	----------b
----------a	----------b
----------a	----------a
----------a	----------a
----------a	----------a

Cemāliñ cāmiʿü'n-nūr ḳaşlarıñ miḥrāb ṣandım ben
Sücūd itdim yüziñe baḳmaya senden uṭandım ben
Ne bu alnım delindi secdeden ḳalḳdım ben
Saña sermāye-yi küfr ile ìmān ḳazandım ben

Şarāb-ı ʿaşḳıñı ṣu ẓann idüp içdikce ḳandım ben
Baña sen bir ṣulı şeftāli vir yandıḳca yandım ben

Saña taʿlìm idince küfr ile ìmān ʿilmini dilden
Didim müşkil geçer bu gül dikenden bu diken gülden
Olupdır teşnemendi mül teşnelikden teşnelik mülden
Görüp geçdi ḥarāret mende gitdi iḫtiyār elden

Şarāb-ı ʿaşḳıñı ṣu ẓann idüp içdikce ḳandım ben
Baña sen bir ṣulı şeftāli vir yandıḳca yandım ben (735/1, 2)

Son şema, bentteki dizelerin fazlalaşmış şekliyle de kullanılmıştır:

Baḳsam yüziñe bende olan göz tükenir mi
Yā sende olan böyle güler yüz tükenir mi
Vaṣfıñla seniñ dilde olan söz tükenir mi
Kül olmadıḳca āteş ile köz tükenir mi
Bir yılda bahār yaz ile ḳış güz tükenir mi
Ṭaġlarda olan iniş yoḳuş düz tükenir mi

Bir māh gibi bir gün gündüz tükenir mi
Var iken ʿālem[d]e ölüm öksüz tükenir mi

Geçmiş deve var vaḳtinde un gibi elekden
Lāzım bir elek pāk edici unı kepekden
Dut aġacı bir kez irer ḳurda ipekden
Aṭlās dìbā doḳunup cām olur renge birekden
Her ādeme efḍā[l] diyemem gökde melekden
Ednā bilemem her melegi ḳadr-i felekden

Bir māha gice bir gün gündüz tükenir mi
Var iken ecel ādeme öksüz tükenir mi (696/1, 2)

Seyrânî bir şiirinde başkafiye[140] kullanmıştır. Bu şiir aynı zamanda cinaslıdır:

Ser ʿAzrāʾìl ser gögsüñe ser çıḳar
Ser cānı vir ser ayağı ser eli
Ser cismiñden ser ṭatlucān ser çıḳar
Ser yeterse bulamaz ser eli

Ser cismini ser taputa serdi ḫān
Ser vechini ser cümle serdi ḫān
Ser içinde ser tönbegi ser duḫān
Ser pūs ider sermā (…) sereli

Sernaḳḳāşım sercānı yoḳ ser yazdım
Ser şiʿirimi serdeftere ser yazdım
Ser şofrayı ser niʿmeti ser yazdım
Ser yeyenler ser ṭoydular sereli

Ser cellāddan ser ḳurtarmaḳ ser §evāb
Ser ḳazanur ser cihānda ser §evāb
Ser seccāde ser cāmiʿe ser §evāb
Ser Seyrānì ser ḳażandım sereli (190)

3.1.3. Nazım Şekilleri:

Çobanoğlu şiirin şeklini nazım birimi, ölçü, kafiye örgüsü gibi dış unsurların belirlediğini söylemekte ve bu unsurlara hane sayısını yani metnin uzunluk kısalığını da eklemektedir (Çobanoğlu, 2000, 13-15).

Âşık şiirinin iki temel biçimi vardır: Mani ve koşma. Albayrak'ın aktardığı bilgilere göre mani genellikle dört dizeli, çoklukla 7 veya 8'li hece ölçüsüyle söylenen, a a x a şeklinde kafiyelenen bir nazım şeklidir. Maninin dörtlükten daha uzun olması durumunda a a x a x a… şeklinde kafiyelenmeye devam eder (Albayrak, 2004, 355-356). Mani şeklinde söylenmiş dörtlüklerin art arda gelmesiyle mani şekliyle söylenmiş metinler oluşturulur. Bu metinlerde, kafiye şemasından anlaşılacağı üzere, bentleri birbirine bağlayan ayak yoktur.

[140] Başkafiye: "Halk şiirinde, dörtlüklerin başlarında aynı sesle başlayan kelimelerin kullanılmasıyla elde edilen kafiye" (Kaya, 2010, 138).

Koşma şekli, dörtlüklerle kurulan bir diğer nazım şeklidir. Bu metinleri mani şeklinden ayırıcı unsur koşma şeklindeki metinlerin ayakları vardır: abab (abab/abxb/aaab)-cccb-dddb-… (Kaya, 2010, 445). İlk dörtlükte kafiye şeması değişiklik göstermekle birlikte ayağın sabit olduğu görülmektedir. Dörtlüklerle oluşturulan bu nazım şeklinde hece vezninin bütün kalıpları kullanılabilir. Ancak en çok 8'li ve 11'li hece vezni tercih edilmiştir. Albayrak 8'li hece ölçüsü ile yazılan nazım biçimi semai olarak adlandırıldığını belirtmiştir (Albayrak, 2004, 466). Çobanoğlu koşmaların genel itibarıyla çok uzun olmadığını belirtir. Onun tespitlerine göre koşmalar genellikle 5 veya 7 dörtlükten daha uzun olmamaktadır (Çobanoğlu, 2000, 13,15).

Çobanoğlu heceyle söylenmiş metinlerin uzunluğunun da metnin şeklinin belirlenmesinde önemli bir husus olarak kabul eder. Çobanoğlu'na göre koşma ve mani kısa biçimlerdir. Destan ise 5 veya 7 dörtlükten daha kısa olmadığı için uzun biçimdir (Çobanoğlu, 2000, 14-15). Destanlar da tıpkı koşma gibi dörtlüklerden oluşur, hecenin bütün şekillerinde söylenebilir. Destanların kafiye şeması koşma gibidir yani destanlar da ayaklı metinlerdir.

Seyrânî şiirlerini ayaklı olarak oluşturmuştur. Mani şeklinde söylenmiş şiiri bulunmamaktadır. Seyrânî'nin en çok kullandığı şekil koşmadır. Şiirlerinin büyük kısmı bu nazım şekliyle söylenmiştir. Koşmaların büyük kısmı ise 4 haneden oluşmaktadır. Koşma şekliyle söylediği şiirlerde 11'li hece veznini çoklukla kullanmıştır. 11'lilerin yanı sıra 8'li hece vezni ile söylenmiş semailer de bulunmaktadır. Koşmalar büyük çoğunlukla abab-cccb-dddb-… şeklinde kafiyelenmiştir. Bazı koşmalar ise abcb-dddb-eeeb şeklinde kafiyelenmiştir.

Seyrânî destan şeklini de büyük bir ustalıkla kullanmıştır. İlm-i hikmet destanı, Evliyalar destanı, Dāstān-ı Tuyur, düğün destanları, … gibi birçok destanı bulunan şair destanlarını 11'li hece vezni ile söylemiştir. Destanları 8 haneden daha kısa değildir. Özellikle İlm-i Hikmet destanı olarak da bilinen yaratılış destanı 105 dörtlükten oluşmaktadır. Şairin destan metinlerinin bu kadar fazla olması onun sanatkârlığının ne kadar üst bir seviyede olduğu göstermesi açısından önemlidir.

İslamiyet'in kabulünden sonra kültürel etkileşim sadece aruz vezninin alınmasıyla sınırlı kalmamıştır. Veznin yanı sıra bu vezne uygun nazım şekilleri edebiyatımızda

kullanılmaya başlanmıştır. Önceleri Dîvan edebiyatı mensuplarınca kullanılan bu şekiller, dîvan edebiyatı ve âşık edebiyatı arasındaki etkileşimden dolayı zamanla âşık edebiyatı mensuplarınca da kullanılmaya başlanmıştır. Ancak aruz vezninin Türkleştirilmesi gibi nazım şekilleri de Türk halk edebiyatında farklılaşarak daha kendine özgü bir hâl almış, bir başka deyişle millî bir şekille bürünmüştür. Köprülü bunu şu şekilde ifade etmektedir: "(…) XIX. asrın ikinci yarısında önce artık son haddine geldiğini gördüğümüz bu tesir, iki ayrı kökten gelen bu iki an'anenin karşılıklı hulûl ve nüfuslarına sebebiyet vererek, Acem arûzunda mevcut olmayan yeni şekiller yarattı. Arûzun hece veznine çok yaklaşan ve kullanılması nispeten kolay olan cüzleri ile tanzim edilen bu yeni şekiller, belli bestelere göre okunmak maksadı ile tertip edildiği için, bunları sadece birer şiir değil, belki daha ziyade birer musiki saymak daha doğru olur." (Köprülü, 2004d, 310).

Dilçin Türk halk edebiyatında kullanılan aruzlu nazım şekillerinin sayıca az olduğunu belirtmiştir. Dilçin'e göre her kalıp bir nazım şekline aittir ve altı aruz kalıbı dolayısıyla da altı nazım şekli kullanılmıştır: Divan, semai, satranç, selis, vezn-i ahar, kalenderi. Dilçin bu nazım şekillerinin ölçülerine göre değil ezgilerine göre isim aldığını eklemiştir (Dilçin, 1997, 354). Dilçin'in her nazım şeklinin ezgisiyle bir bütün oluşturduğunu ifade etmesi Köprülü'nün görüşleriyle örtüşmektedir.

Seyrânî şiirlerinde kullandığı aruzlu nazım şekilleri şunlardır:

1. Divan: Kaya'nın verdiği bilgilere göre divani adıyla da bilinen bu nazım şekli aruzun *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* (-.--/ -.--/ -.--/ -.--) kalıbıyla söylenir/yazılır. Gazel, murabba, muhammes, müseddes biçiminde yazılabilir/söylenebilir (Kaya, 2010, 245). Divan beyitle yazıldığında/söylendiğinde kafiye şeması aa xa xa xa … dörtlükle yazıldığında/söylendiğinde kafiye şeması aaba ccca ddda … şeklindedir (Dilçin, 1997, 354). Seyrânî en çok bu nazım şeklini (189 şiirin 104'ünde) tercih etmiştir (%55,02):

Dil-i naẓargāh-ı nigāhından beni maḥrūm iden
Şānıña lāyıḳ mıdır bu merḥametsizlik neden

Varlıġın yoḳluḳ ḳabūl itmez senin ber-vechile
Evvel āḫir ẓāhir bātın gelen bir bir giden

Nefs-i tābūt ceml-i sārbān elinde bir zemām
Sencesin ṭut bir gelen var bir giden var bir yeden (737.1/1-3)

Bir irişmez menzil-i maḳṣūda rāhım var benim
Bir atılmaz yay-ı ġamsız tìr-i āhım var benim
Noḳṭa dökdim cümle usṭurlāb-ı ʿaşḳı añladım
Luṭfı diñmez ḳahrını baḫt-ı siyāhım var benim

Düşmen olmaz ʿāşıḳa ʿalemde baḫt-ı şom gibi
Necm-i iḳbālim münevver olmadan maḥrūm gibi
Şemʿdān-ı ḥasrete yandım dikildim mūm gibi
Ġam duḫānıñdan çıḳar başdan külāhım var (729/1, 2)

2. Selis: Kaya, kendisine has ezgisi olan selisin *feilātün (fāilātün) feilātün feilātün feilün* kalıbıyla söylendğini/yazıldığını ifade etmiştir. Gazel, murabba, muhammes, müseddes biçiminde söylenilebilir/yazılabilir (Kaya, 2010, 651). Seyrânî bu nazım şeklini tek şiirinde kullanmıştır (%0,52)

Var mı taḥṣìl-i ḥuṣūlim pederimden ġayrı
Pederim vālideden yoḳ pederimden ġayrı
Geleli başḳa sözim yoḳ giderimden ġayrı
Diyemem borcıma bir söz öderimden ġayrı
Küsecek kimse bulunmaz ḳaderimden ġayrı
Göñül eglencesi bilmem kederimden ġayrı

Ḳuṭb-o ʿarż Mekke Medìne Ḳudüs Şām Mışır Ḥaleb
Ẕikr-i bilḫayrladan derde devā ḳılsa ṭaleb
Bulamaz derdli dil ışlāḥına bir çāre sebeb
Mümkin olsa arasam cümle cihān ḫalḳını hep
Küsecek kimse bulunmaz ḳaderimden ġayrı
Göñül eglencesi bilmem kederimden ġayrı (685/1-2)

Bu şekil sadece bu şiirde kullanılmıştır.

3. Semai: *Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün* (.---/ .---/ .---/ .---) kalıbıyla söylenen/yazılan semai de divan gibi gazel, murabba, muhammes, müseddes biçiminde yazılabilir/söylenebilir (Kaya, 2010, 652). Uyak düzeni de divan gibidir (Dilçin, 1997, 356). Seyrânî'nin 189 aruz vezni ile söylediği/yazdığı şiirin 42'si bu nazım şekli ile icra edilmiştir (%22,22):

Tecellì Ṭūr-ı ḳalbim üzre ʿaşḳım Ḥażret-i Mūʿså
Yedi aʿżām yed-i beyżāsına nisbet yed-i beyżā

ʿAṣā-yı muʿciz-i meʿāli bir ammā ben de bìgāye
Ṣıfāt-ı tekkesiniñ her biri düşmedi bir aʿżā

Ger olsa bir ʿaṣā bir ejder olurdı ana muʿciz
Olur bir āh-ı dil-sūzım aña nisbet biñ ejderhā (650/1-3)

Tecellìden ben içdim bāde-yi gülgūn adı şerbet
Ṣunan peymāneyi bir pìr ki bir pìr-i pür-ḥikmet

İçince nūr-ı ilhāmāt ṣaçıldı ufḳ-ı rūḥımda
Ḳapandı ẓulmet-i şübhe ṭaġıldı şübhe-yi ẓulmet

Bu şuʿle cevher-i Ẕāt-ı Ḥaḳìḳatden mücellādır
Tecellì-yi żiyā-pāşıyla ḳalḳdı perde-yi ḫilḳat

Havāda raʿdveş keskin muhìbce bir ṣadā duydım
Bu ṣayḥa-yı Ḥayy'dır (…) semāyı ḳapladı ḥayret (802/1-4)

Giyinmiş kākülüñ ḳaşıñ, gözìñ, kirpikleriñ ḳāre
[Ya]ḳışmış birbirine Bārekallah ṣunʿ-ı Settār'a
Beyāżlıḳ gözleriñde lebleriñde reng-i gülẕāre
Ne ġam varsın ḥazān çöksin çemende reng-i ezhāre

Boyanmış ruḫlarıñ al ḳana batmış āh nedir çāre
Baḳılmaz ki baḳılsıñ böyle yüzle, böyle ruḥsāre
Ḳızıllıḳ yüzleriñde, lebleriñde reng-i gülẕāre

Yārim güzele baḳarken gözleriñde bir süzülmek var
Hele kirpikleriñ oḳ gibi bir bir düzülmek var
Gülünce ḳıl gibi cānımda incelmek üzülmek var
Saña sence bu deryāda ne dalmaḳ ne büzülmek var

Boyanmış ruḫlarıñ al ḳana batmış āh nedir çāre
Baḳılmaz ki baḳılsıñ böyle yüzle, böyle ruḥsāre
Ḳızıllıḳ yüzleriñde, lebleriñde reng-i gülẕāre (666/1, 2)

4. Kalenderî: Dilçin tarafından verilen bilgilere göre gazel, murabba, muhammes, müseddes biçiminde yazılabilen/ söylenebilen kalenderi *mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün* (--./ .--./ .--./ .--) kalıbıyla icra edilir. Uyak düzeni de divan gibidir (Dilçin, 1997, 359) Seyrânî 41 şiirinde bu nazım şeklini tercih etmiştir (%21,69)

Ey dil bu sözimi rütbede kimyā ile bir dut
Şükrini bileni yoḫsul ise bayla bir dut

Bir çeşme ki bir ṣuṣamışa itse kifāyet
Ḳaṭre ise de sen anı deryā ile bir dut

Bir deryā ki yoḳ yenmege pür felek sefìne
Bir āsiyāb dönderemez cay ile bir dut (804/1-3)

Baḳsam yüziñe bende olan göz tükenir mi
Yā sende olan böyle güler yüz tükenir mi
Vaṣfıñla seniñ dilde olan söz tükenir mi
Kül olmadıḳca āteş ile köz tükenir mi
Bir yılda bahār yaz ile ḳış güz tükenir mi
Ṭaġlarda olan iniş yoḳuş düz tükenir mi
Bir māh gibi bir gün gündüz tükenir mi
Var iken ʿālem[d]e ölüm öksüz tükenir mi

Geçmiş deve var vaḳtinde un gibi elekden
Lāzım bir elek pāk edici unı kepekden
Dut aġacı bir kez irer ḳurda ipekden
Aṭlās dìbā doḳunup cām olur renge birekden
Her ādeme efḍā[l] diyemem gökde melekden
Ednā bilemem her melegi ḳadr-i felekden
Bir māha gice bir gün gündüz tükenir mi
Var iken ecel ādeme öksüz tükenir mi (696/1, 2)

3.2.4. Dil ve Üslup:

Bir sanatkârı diğer sanatçılarından ayıran en önemli nokta sanatçının kullandığı dil ve üsluptur. "Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil" anlamına gelen üslup tanımından anlaşılacağı gibi sanatçının özgün olmasını sağlayan unsurdur (*Türkçe Sözlük*, 2005, 2062). Özellikle bir gelenek çerçevesinde eser veriliyorsa, sanatçı aynı gelenek dairesi içerisinde eser üreten diğer sanatçılardan kendisini farklı gösterebilmelidir. Bu ise geleneğin sınırlarını bozmadan kendi farkını ortaya koymak anlamına gelir ki bu, sanatçının sanatının gücünü göstermesi demektir. Sözel edebiyatta da söyleyişi yeterince güçlü ve orijinal olmayan şairlerin adı unutularak, şiirleri geleneğin içerisinde yoğrulur ve sözel aktarımda kendisinden daha güçlü bir şairin şiirleri arasına dâhil edilir. Dolayısıyla âşık ana malzemesi olan dili çok iyi kullanmalı, orijinal ifadeler ve imajlarla da kendi kimliğini eserine vurmalıdır. Doğan Aksan şairin günlük dil öğeleriyle yeni anlamlar, çağrışımlar taşıyan eserler söylediği/yazdığını ifade eder (Aksan, 1999, 24). Sanatçının konuyu işlemesi "şahsî, öznel ve subjektif" olduğu için eser dünyayı sanatçının bakışıyla yansıtır. "Bu manada edebî dil, geleneksel özellikler taşısa veya bir edebî gruba ait tercihleri bünyesinde barındırsa bile onun ferdî bir yönü kalır; ve bu ferdî yön, üsluba açılır" (Önal, 2008, 29). Bu da şairin kendi söyleyiş gücüyle alakalıdır. Âşık geleneğe ne kadar hâkim olursa olsun orijinal ifadeyi yakalayamadığı sürece unutulmaya mahkûmdur.

Âşığın eser üretmesini etkileyen en önemli unsurlardan birisi yetiştiği çevredir. Âşık yetiştiği aile, aldığı eğitim, içerisinde yaşadığı toplumun sosyal (dinî, siyasi, …) ve ekonomik yapısından doğrudan etkilenir. Çünkü o da toplumun bir parçasıdır ve hatta toplumun sözcüsüdür. Yetişme çevresinin haricinde icra ortamı da âşığın eserlerini oluşturmasında etkilidir. Bu unsurlar âşığın sadece görüşlerini değil dili kullanımını da etkiler. Toplumu yansıtan bir sanatkâr olarak âşık geleneğin şartlarını iyi bilmeli ve bu şartları kendi dili ve üslubu ile birleştirerek dinleyiciye sunabilmelidir.

Jakobson "şairin neyi söylediği değil, nasıl söylediği" nin önemli olduğunu ifade etmiştir (Aksan, 1999, 24). Âşığın üslubunu, kullandığı atasözleri, deyimler; tekrarlar ve pekiştirmeler; imaj ve sembolleri ifade şekli; yeni hayaller, semboller ve imajlar söylemesi; yerel kelimeleri tercih edip etmemesi; kelime dağarcığı; ifadelerini söz ve anlam sanatlarıyla zenginleştirebilmesi, kullandığı orijinal kafiye, redif ve ayaklar; söyleyiş tarzı (iyimser, kötümser, mizahi, eleştirel, yalın, süslü, …) belirler. Belirtilen hususlarda şairin orijinalliği yakalaması kendi farkını ortaya çıkarması demektir.

Seyrânî'nin şiirlerine bakıldığında sade, açık ve anlaşılır bir dil kullandığı görülür. Özellikle hece vezniyle söylediği şiirler daha sade ve süssüz bir söyleyişe sahiptir. Bunun en önemli sebebi icra ortamı yani dinleyicinin kendisini anlamasıdır. Ayrıca Seyrânî'nin şiirlerinde eleştiri unsurunun oldukça önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Şair eleştireceklerini doğrudan ve açık bir anlatımla dile getirmektedir. İma ve diğer dolambaçlı yollar Seyrânî gibi sivri dilli birine göre değildir. Aruzlu şiirlerinde ise sanat kaygısı ağır bastığı için ve tabi ki yazılı kültür sayesinde çalışarak metin yazabilmenin getirdiği avantajla dil biraz daha ağırlaşmıştır. Ancak dilin ağırlaşması anlamı yaralamaz. Çünkü kullandığı kelimeler çoğunlukla halkın yabancı olmadığı kelimelerdir. Daha girift anlamlı yabancı kelime veya tamlamaların manası ise şiirin genelinden anlaşılabilecek kadar açıktır. Şairin yabancı kelimeleri bu kadar rahat kullanabilmesinin sebeplerinin başında şairin babasından ve medreseden aldığı eğitim gelmektedir. Bu özelliği onu diğer kulaktan dolma bir şekilde bu kelime ve tamlamaları kullanan âşıklara üstün kılmaktadır. Seyrânî'nin şiirlerinde karşımıza çıkan bazı yabancı kelime ve tamlamalar şunlardır:

mefḫar-i ʿālem, Mürşìd-i kāmil, Cevher-i maʿden-i aḥsen, nūr-ı sırāc-ı ḳandìl-i ekvān, râh-ı aşk, ḥulle, havf, muḥabbet, ümìd-i vuṣlat, ateş-i ʿaşḳ, temāşā, ḥasūd, cām-ı tecellì,

Cemāl gülşeni, Sırr-ı ev-ednā, Şebçerâğ, gabgab, zehr-i mār, fāsıḳ, Lāyuʿad maʿnā, pervāne, maġrūr, Tìr-i āh, bìvefā, evṣāf, ʿUḳde-yi muḥabbet, Ḫaydār-ı Kerrār, şāh-ı mümkināt, Terk-i zemìn, ẕemm, Mìrʿāt-ı mücellā, teşne, ḥadde, mezbele, sebʿān mine'l-me§ānì, arş, çarḫ-ı felek, Keremkānı, minnet, cism-i ʿuryān, belā-yı zincìr, bezìrgān, nevāserd, …

Görüldüğü gibi bu kelimelerden bir kısmı uzun yıllardır Türk diline dâhil olmuş halk tarafından da kullanılan kelime/tamlamalardır.

Şair ayet, hadis veya tasavvufi bazı terimleri; dinî bazı kıssalara işaret eden kelime ve ifadeleri de şiirlerinde büyük bir ustalıkla kullanmıştır. Bu ifadelerden bazıları şu şekildedir:

külli men ʿaleyhā fānì, sebʿān mine'l-me§ānì, ente'l-Ḥaḳḳ, naḫnü ḳasemnā, ente'l-melikü'l-vehhāb, ve mā Muḥammedün, levlāke levlāk, lemmā ḫaleḳtü'l-eflāk, Şeddādì binālar, lerādduke ilā meʿād, Tahiyyât'ta lafz-ı "ʿalā ʿibād", Müstaḳìmü'l-eṭvār, bir şu teskìn ider nār-ı tamuyı/Serpilüp Aḥmed-i Muḫtār elinden, tā Elest Bezmi'nde sāḳì-yi Ḳudret, nefs-i emmāre-yi şeyṭān, ḳatʿ-i ümìd etmez ehl-i kebāʾir/Şefìʿ-yi Raḥmet-i Raḥmān var iken, min ḥablü'l-verìd, kün feyekūn, borc virmek ḫayırlı zekāt virmeden, Vâliden rızâsız farz vacib sünnet/Bil ata dediğin cânına minnet/Anların ayağı altında cennet, seḳāhüm Rabbuhum, Lā fetā illā ʿAlì lā Seyfe illā Ẕülfeḳār, …
Şair mahalli kültüre ait kelimeleri de şiirlerinde kullanmıştır. Şiirlerde geçen mahalli sözcüklerden bazıları şunlardır:[141]

Ağzını bellemek: Yapmaya yeltenilen işin becerilememesi sonucunda söylenen bu söz ders almak, boyunun ölçüsünü almakla benzer anlamlıdır. 'Bellemek' sözcüğünün *Derleme Sözlüğü*'ndeki "karayıkımdan ders almak" anlamı buradaki kullanımla bağlantılıdır (*Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 1982, 4453).

Şeyṭān didi imdi ağzını belle (205/65)

Bider: Tohum.

[141] İfadelerin anlamları için verilen karşılıklarda Türk Dil Kurumu'nun *Derleme Sözlüğü*'nden yararlanılmıştır.

Ġam biderin haydi şimdi ekindi (181/1)

Çec: Dalak halinde balsız petek.

ʿAşḳım arısı çecine (86/1)

Çeyin: Omuz.

Laʿnet mengūşına daḳdı çengine (205/54)

Egin: Sırt, arka.

Egniñde ḳalmadı bir libās ile (205/65)

Gevmek: Ağızda katı bir şey çiğnemek, geviş getirmek.

Ölü eti geve geve (545/2)

İvmek (evmek): Acele etmek.

İven aġlar yiden aġlar (431/3)

Māncılıḳ: Mancınık, kaldıraç.

İbrāhìm'i nāra atdı māncılıḳ (36/3)

Mimtān: Gömlek.

Gelüp melāʾikler ṣoydı mimtānı (205/64)

Ödek: Zarar ödentisi.

Çoban ḳurtılmaz ödekden (611/4)

Özemek: Yoğurt, pekmez vb. şeyleri sulandırmak.

Yaġım çıḳar öze beni (210/2)

Süsmek: Toslamak, boynuz vurmak.

Deve daylaġın süser mi (68/4)

Şor: Söz, sohbet.

Müzeviriñ şorı ile (68/4)

Yallı: Çakal.

Yallılar meftāyı sinden çıḳarır (507/2)

Yekinmek: Bir eylem yapmaya davranmak.

Ṭaġ gibi tepemden duman yekindi (181/1)

Yolak: Haklı, doğru yolda olan.

Pek mülāyim yolaḳlısı (545/1)

Yorgalamak: At için kullanılan bu fiil yorga yürümek anlamındadır.

Bir iki ḥayvān var yorġalar (200.1/3)

Yügrük: Güçlü, çevik, çalışkan, eline ayağına çabuk.

Yügrükligi maʿlūm göñül atınıñ (165/4)

Bunların haricinde söyün(dür)mek, yedmek, büvelek, çalkanmak, helke, güleşmek, köşek, daylak, mut, ulamak, cücük, çatlımçanak, çorlu, üleş, puhağı, ırgalanmak, döş, kirmen, bozulamak, muzu, gövünmek, höykürmek, … gibi birçok mahalli kelime şiirlerde kullanılmıştır.

Seyrânî'nin şiirlerinde anlamı güçlendirmek ve anlatımını desteklemek için atasözü ve deyimler kullanmıştır:

Açılan gül ṣolar bir gün: Açılan solar, ağlayan güler (420/1)

ʿAḳlına düşeni işler bu deli: Devletli ile deli bildiğini işler (189/4)

Ayna itme yüze: Herkese rezil etmek (210/6)

Balıḳ başdan ḳoḳdığını bilmemek: Balık baştan kokar (351/5)

Bal tutan elbette parmağın yalar: Bal tutan parmağını yalar (122/2)

Can kulağıyla dinlemek: Cān ḳulāġıñ yoḳdur diñlemeñ bir kez (388/4)

Egri oḳla doġru nişān vurılmaz: Eğri okla doğru hedef vurulmaz (626/2)

Ġaflet uyḳusından müʾmin uyanmış: Gaflet uykusundan uyan(dır)mak (582/2)

Ġayretin gütme: Davasını gütmek, savunmak (586/15)

Mevla'm kısmet kapısının/Kimin örter kimin açar: Allah bir kapıyı örterse, öbürünü açar (424/2)

Meşeldir ʿārife taʿrif ne ḥācet: Arife tarif gerekmez (404/1)

Mühür kimde ise aña dimişler/ʿĀlemde *Seyrānì* Süleymān deyü: Mühür kimde ise Süleyman odur (599/3)

Ṣaġlıḳdır her işiñ başı: Her işin başı sağlıktır (452/3)

Telin kırmak: Hatırını kırmak, üzmek. "Güzeliñ çirkìniñ telin ḳırmadım" (97/3)

Kurban olmak, düşü hayra yormak, yüz karası, parmak kaldırmak, beli bükülmek, döküp saçmak, çile çekmek, defterini dürmek, çig süt emmek, bildiğine gitmek, cıkcık etmek, boyun bükmek, bağrını dövmek, cebi delik olmak, pişmiş aşa soğuk su katmak, yüz çevirmek, yola getirmek … gibi pek çok deyim de kullanılmıştır.

Şair medrese eğitimi aldığı için kelime ve tamlamaları yanlış kullandığı örnekler sınırlıdır: dört melāʾik, melāʾikler, dudei ah, dìzārı cennet, ʿaşḳ-ı deli; yedi düvellerin, … Bu hataların bir kısmının müstensihlerden kaynaklanmış olabileceği de ihtimal dâhilindedir.

Seyrânî'nin üslubuyla ilgili en dikkat çekici unsurlardan biri de şairin küfürlü ifadelerinin bulunmasıdır. Şair kızgın olduğu durumlarda, realist ve sözünü sakınmayan karakterinden getirdiği tavırla şiirlerinde küfürlü ifadelere yer vermiştir.

Eyüler ʿālimler geçdi çekildi
Bizler zamāneniñ picine ḳaldıḳ (249.1/1)

Ḳapalıya açma açığı örtme
Er iseñ Seyrānì bir cān ürkütme
Puştiñ orospunıñ ġayretin gütme
Biri vefāsızdır biri cenābet (586/15)

Sen ṭālib olalı meşreb-i ḫāra
Büyükden küçüge ḳaldı müdāra
Ḫizmet gördürmekde pìr iḫtiyāra
Üç beş yaşındaki ṣıbyān olanlar (435/11)

Şāhinler yurdını ṭutdı yarasa
Baḳlava yerine geçdi pırasa
Şimdi raġbet deyyūs ile terese
Zamāne bunlara raġbet ediyor (536/8)

Seyrânî'nin şiirlerindeki belli başlı benzetmeler ise şunlardır:

Yüz, cemal, sima, peyker: mah, Yusuf, gül, melek, mihr, mübarek, kızıl elma, peri

Yanak: gül

Çeşm, göz: nergis, mestān, ahu

Ebru, kaş: hilal, keman, Zülfekar, kalem, kurulu yay, mihrab, samur, amber

Kirpik, müjgân: tığ

Dudak, leb: kiraz, şifa, gonca, gül

Boy, kamet: servi dal, mevzūne

Ten: sim, mermer

Gerdan: billur, ilaç

Hâl: amber

Aşk: at, ateş, mey, bahr

Ser: taç

Saç, zülf: zincir, Leyla, sümbül

Gönül: şehir, mürg

Vücud: şehir

Ah: direk, Hz. İsa

Seyrânî'nin şiirlerinde tasvir unsuru ile ilgili örnekler bulunmakla birlikte aşağıda yer alan şiirde ideal sevgilinin görünüşü anlatılmıştır:

1. Evvelā dilber olana
Ḥüsn-i Yūsuf cemāl ister
Baḳdıḳca göñliñ bulana
Ḳāmeti servi dal ister

2. Aḳ gerdānda üç çift bir tek
Beñleri olmalı seyrek
Keyfiñ aġusına tiyrek
Virir dilberde ḥāl ister

3. Gerdān olmalı bir ḳarış
Küser ise yalvar barış
Eger bilmezse yalvarış
Baḫşìşi yüz miṢḳāl ister

4. Aḳ ufaḳ seyrek dişleri
Keyf arturır gülüşleri
Selām alup virişleri
MiṢli ṣāḥib-kemāl ister

5. Beli ince beyāż teni
Olmalı kāfūr maʿdeni
Ṭut ḳulaġıñ diñle beni
Dudaḳ kirāsdan al ister

6. Ḳudretden sürmeli gözler
Degirmi olmalı yüzler
Lisānından çıḳan sözler
Leẕẕeti şeker bal ister

7. Çeşmin süzerek baḳmalı
Yaġı eriyüp aḳmalı
ʿAşḳ ile dilin yaḳmalı
Ne cevāb ne suʾal ister

8. Hilāl devri ḳaşlar çatma
Perìşān kāküli atma
Seyrānì çoḳ alup ṣatma
Bu taʿrìfe mecāl ister (491)

Şair anlatımını kuvvetlendirmek için tekrarlardan da yararlanmıştır. Bu tekrarlar ikileme şeklinde veya yakın ifadelerin art arda kullanılmasıyla yapılmıştır:

Bir deveci çeker deve
Yularını seve seve
Birbirinden ive ive
İven ağlar yiden ağlar (431/3)

Kimi itmiş kimi bulmış
Bulan ağlar iden ağlar (431/4)

Ḳıyāmet ḳopınca iy(i) kötü mi ḳalur
Ne gice geçecek ne gündüz ele
Ol vaḳte ḳalan iyi güne mi ḳalur
Ne tekrār ay ṭoġa ne gün düzele (66/1)

Her ʿāşıḳ içdigin ḥayāt sanırlar
Her meclisi ḥavlı ḥayāt sanırlar
Ben memāt olsam da ḥayāt sanırlar
Ṣaġlıġında girdi Seyrānì sine (87/3)

Seyrānì ednāyız türāb aslımız
Seyrānì yektāyız türāb aslımız
Seyrānì danāyız türāb aslımız
Yine yerimizdir mihmān bizlere (91/3)

Ẕevḳ-i ʿAşḳullah'dan aḳdem yā ola yā olmaya
Geşt-i kenzinden muḳaddem yā ola yā olmaya
Bul vücūd-ı mümkināta Emr-i künden ṭaşara yol
Ḫalḳ Sırrullah-ı maḫrem yā ola yā olmaya (649/1)

Sitem itmem ṭaġdır gāh gāh hezār derd baġladır gāh gāh
Güler hem aġladır gāh gāh yamandır ḳurbet il ḳahrı (682/2)

Zıtlıklar bir arada kullanılarak anlam zenginleştirilmiştir:

Düşün yüceligiñ bir alçaḳlıġın
Düşün ʿārifligiñ bir aḫmaḳlıġın
Kim bildi Manṣūr'ıñ ene'l-Ḥaḳḳ'lıġın
Nesìmì'niñ postı yüzülmeyince (51/3)

İstemez(di) bir ḥākim şāhidi baydan
Ḳurda ḳoyun, ata eger ḫar dise
Pişmiş balıḳ ṭutdım ben ḳurı çaydan
Yerden göge doġru yaġar ḳar dise (93/1)

Enişim yoḳuşım düzüm ḳalmadı (111/2)

Bazı şiirlerde birincil teklik şahıs zamiri "ben" yerine "men" kullanılmıştır. Ancak cönk ve mecmualardaki bütünlüğe bakıldığında bu zamir büyük bir çoğunlukla "ben" olarak

kullanıldığı görülmektedir. "Men" kullanımının müstensihin tercihiyle ilgili olduğu düşünülebilir. Seyrânî'nin şiirlerinde yer alan ses olayları tek bir müstensih veya müellifin elinden çıkmadığı için çeşitlilik göstermektedir ve birçoğu da istisnai örnektir. Bu istisnai durumlar Seyrânî'nin dil ve telaffuz hususiyetlerini yansıtmayacağı için incelememizde ayrıntılı olarak ele alınmamıştır.

Seyrânî sanatını icra ederken dinleyiciye hitabında birçok anlatım yolunu kullanmıştır:

1. Öğüt ve Hitap Yoluyla Anlatım: Bu anlatım yolunda âşık dinleyiciye öğüt verir, nasihat eder. Özellikle âşığın yaşadığı dönemde âşıkların toplumda ileri gelen, sözü dinlenen kişiler olduğu düşünülürse şair tarafından yararlanılma amacı daha da netleşecektir. Bu anlatım yoluyla söylenen/yazılan şiirlerde emir kipi kullanılır.

İdelim naẓımla bir ḫoş naṣìḥat
Diñlesün ṭālib-i destān olanlar
Ṣāyed vire nuṭḳım cāhile §ıḳlet
Ḳadrin[i] bilür ẕü'l-ʿirfān olanlar

Görmiş yoḳ cihānda cāhilden vefā
Vefā umup itme kendüye cefā
Olur mı insāna zehirden şifā
Fikr itmesün ṭālib-i dermān olanlar

Saña pendim budır fiʿlen veḳavlā
Ḫalḳ ide teʾ§ìrin Ḥażret-i Mevlā
ʿAḳılsız dostlardan ʿind-i merd evlā
Ve'l-ḥāṣıl ʿaḳıllu düşmān olanlar

Ādem iseñ ḳoyma boynuñda vebāl
Her işiñ irişür ṣoñuna zevāl
Bir mezāristāna var eyle suʾāl
Kimdir ol ḫākile yeksān olanlar (435/1-4)

Şu cihānda aşa gel ṭaşıñ dimez miydim saña
ʿĀşıḳa egme gel ḳaşıñ dimez miydim saña
Ey cefākār diñle neydi nefḫ ideyim saña
Yād içün aḳıtma göz yaşıñ dimez miydim saña

Seryānì dir şu cihāñda kimse ṭutmaz pendimi
Ḥarāmdan ictināb itdim Ḥamdülillah kendimi
Dìn-i Aḥmedì'ye baġlamışam bendimi
Nideñ yād ili ġayır başıñ dimez miydim saña(7/1, 4)

2. Tahkiyeli Anlatım: Bu anlatım yolunda şair dinleyiciye anlatacaklarını hikâye ederek anlatır. Seyrânî'nin destanlarında bu anlatım yolu sıkça karşımıza çıkar:

Yoġiken ne felek āb ile Kevşer
İsmiñde buyurdıñ Allahü Ekber
Ḫalḳ itdiñ ibtidā Sen bir mücevher
Cemāl-i pākiñden virdiñ nūrānı

Cevher[i] nūrıñla ḳıldıñ şerefyāb
Cevher dedi ente'l-melikü'l-vehhāb
Ve mā Muḥammedün işitdi cevāb
Didi cevher anı ben görem hani

Buyurdıñ cevheri seni bu demde
Ḫalḳ itdim kim ìmān getür öñünde
Virdim nūrım olsun emānet sende
Budır Ḥabìb'imiñ nām ü nişānı

Anda cevher yine söyledi kelām
Didi kim buyurdıñ ḫayrün lil enām
Didi ḳanḳı zamān ben anı bulam
Didi yedi biñ yıl vardır zamānı (205/3-6)

Tahkiyeli anlatımı sadece destanlarda değil diğer eserlerinde de kullanmıştır:

Söyündirdi dilde yanmış ocaġım
Günbegün arturdı sìnemde ṭaġım
Āteş-i ʿaşḳla yürekde yaġım
Eritdi ʿāḳıbet bir güzel beni

Seyrāna meşġūl olup benim nişānım
Bìḥużūr eyledi sìnemde cānım
Kemükde iligim ṭamarda ḳanım
Ḳurutdı ʿāḳıbet bir güzel beni (211/2, 4)

Bize mi geldi ṣalınup servi-yi bālā dün gice
Ṣāẕlıḳdan olmışam sermest [ü] şeydā dün gice
Ol vaḳt cemʿ idemedim ʿaḳlımı bu başıma
Ḳande aḫşāmladı bilmem māh şebārā dün gice

Bezm-i ʿişret itmege emreyledi cānānımız
Ṭoldı ālāt-ı ḫarb ile meclis-i ġamḫānemiz
Ṣundılar bir sìm beñli sāḳìden peymānemiz
Devr olındı ṣubḥā dek cām-ı muṣaffā dün gice (654/1, 2)

3. Doğrudan Anlatım: Şair söyleyeceklerini doğrudan anlatır.

1. Kendiñe gel behey aḥmaḳ behey Türk
Her göle çevrilme ṣunalar gibi
ʿAmeliñ fāsıḳdır temeliñ çürük
Var yıḳıl Şeddādì binālar gibi

2. İncitmeñ ḥaṭırı olmasıñ çalḳın
Mevtiñden ışḳātıñ alurlar ṣalḳın
Anañ adı ile virilmez talḳın
Olmasıñ veled-i ẕinālar gibi

3. Ẕinā kem naẓarla gözden de olur
Ẕinā kem ṣoḥbetle sözden de olur
Ẕinā kem niyetle özden de olur
Ne disem yaḳışmaz ḳınalar gibi

4. *Seyrānì* sazını çalmış çaġırmış
Ḳader bizi böyle yapmış yoġurmış
Elbet de var bizi de bir ṭoġurmış
Sizleri ṭoḳıran analar gibi (167)

Sorarsañ sevgilim benden edeb erkān ḥayā bilmem
Bilirsiñ gözleriñ nūrından artıḳ bir żiyā bilmem
Muʿallimḫāne-yi dārü'l-ḥadìṩ dersi ʿaşḳıñda
Rıżā bābından artıḳ bir daḫı bāb-ı rıżā bilmem (717/1, 2)

4. Delil ve İspat Yoluyla Anlatım: Âşıklar söylediklerini ayet, hadislerle destekler. Bu yolla şairin söylediklerini daha etkili bir şekilde ifade eder.

Yaylacılar gibi ḳon göç yurdlarıñ
Renginden ʿibret al yeten otlarıñ
Eyyūb'ıñ cismin yiyen ḳurdlarıñ
Emr-i Ḥaḳḳ'la anlar bil ehl-i mezāḳ

Oḳu var sūre-yi nun ve'l-kalemden
Ḥażret-i Eyyūb['a] derd [ü] elemden
Ṣorup suʾāl eyle Faḫr-i ʿĀlem'den
Nedir el-firārı mimmā lā yütāḳ

Seyrānì ḳıṣṣanıñ nihāyetine
Ḥasan'la Ḥüseyin'iñ ḥikāyetine
Anlarıñ rütbe-yi şehādetine
Muḥabbet sebebdir ʿale'l-ittifāḳ (239/2-4)

Deyüp lātaḳneṭu min Raḥmetullah olsa idrākim
Ḳażā-yı mübreme olurdım ben de bir ḥākim (728/1)

5. Soru ve Cevap Yoluyla Anlatım: Seyrânî'nin anlatımını kuvvetlendirmek için çok sık faydalandığı anlatım yollarından biri de soru ve cevap yoluyla anlatımdır. Âşık

soruyu sorar ve cevap verir veya soruyu sorar ancak bu soru tam bir soru değil, cevabı karşısındakilerce bilinen bir sorudur.

1. Muḥabbet küpüniñ olsam şarābı
Yār beni doldırır içer mi bilmem
Maʿmūr olmaḳ içün göñül ḫarābı
Bir miʿmār eline geçer mi bilmem

2. ʿĀşıḳıñ olmaz mı çile çekmezi
Çileniñ olmaz mı boyun bükmezi
Ḥelāl süde ḳatar ḫarām bekmezi
Seçmek murād itse seçer mi bilmem

3. Bülbüle gül yarar deveye diken
Maʿşūḫı ʿāşıḫıñ boynını büken
Tarlasına ḥarām ṭohumı eken
Ḥelāl maḥṣūlini biçer mi bilmem

4. Kimi mevtāsına kefen biçmeyor
Kimi ḥelāl rızḳın yiyüp içmeyor
Kelb iken kelb yavrusından geçmeyor
Yaradan *Seyrānì'sinden* geçer mi bilmem (278)

Söyle nefsim ne oldıḫıñ bilelim
Gökden misiñ rūy-ı zemìnli misiñ
A[ḫ]yār isen defteriñi silelim
Yer altında gezer keminli misiñ

Ḳayıḳ iseñ göster ġanca küreğiñ
Gemi iseñ göster yelken direğiñ
Yigid misiñ çatal mıdır yüreğiñ
Yoḳsa işkembesi seminli misiñ (401/1, 2)

Cümle ḥalḳıñ dìnini Allah dìn-i İslām eylese
İtmege Ḳādir degil mi Ḳādir ìhām eylese (667/1)

Ey dilā çoḳdan beri ve āhengimiz el virme mi
Bìşümār maġra ile gülbengimiz el virme mi
Bir güli zārın ben gibi bir ʿandelìb itmiş degil
Ṣararup ayvaya döndi rengimiz el virme mi

Bilürem ḳaṭre degilsiñ benligi ḳoy sìlinen
Ḳande bir ḫarmānıñ olsa şirket iliñ bilinen
Gerçi olsañ Rüstem-i Zāl baş gelmez il[inen]
ʿAdūyla bunca demdir cengimiz el virme mi (693/1, 2)

6. Atasözü ve Deyim Kullanarak Anlatım: Atasözü ve deyim kullanımı da söylenilenleri desteklemek içindir.

Iṣlāḥ-ı nefsime degilim ḳādir
Ne ḳılıç ṣallayım ṣaġa ṣola ben
Kāmillerden olmaz kem kelām ṣādır
Kāmil dimem çiy süd emmiş ḳula ben (367/1)

Balık başdan ḳokdıġını bilmemek
Seyrānì ḳāfiliñ aḳmaḳlıġından (351/5)

Cāna göre bu duraġım altın olsa ṣabr ide
Var ise bağın ocaġım söndirir ṣabr ide
Her ne işidirse şimdi bu ḳulaġım ṣabr ide
Söziniñ altından ḳalḳmaya bir gün doġar (754/2)

Degirmene ṣu gelür elbet bendine yetdigi zamān
Sizer bulınur fendiñi olsañ da Eflāṭūn-ı zamān
Bir ādemi gördiñ āḫirin sen de lāl it kendiñi ol zamān
Ey Seyrānì toġrı söz egri işe zor yarar (758/4)

3.2. AÇIKLAMA AŞAMASI (ŞİİRLERİN TARİHSEL VE SOSYO-KÜLTÜREL BAĞLAMDA İNCELENMESİ)

Şair ve yazarlar mensup olduğu edebî gelenekten, içinde yaşadığı toplumdan, mensup olduğu kültürün kolektif şuuraltında getirdiği unsurlardan kendi yeteneği doğrultusunda yararlanıp, bu unsurları estetik bir şekilde yorumlayarak eser vücuda getirir. Bahsedilen unsurlardan hangisinin sanatçı ve eser üzerinde daha etkili olduğu konusu tartışmalı olmakla birlikte, bu unsurların hepsinin az veya çok yazarı/şairi etkilediği kabul edilir. Şair içinde yaşadığı toplumun kültürel değer ve gelenekleriyle kendi sanatını şekillendirir ve yaşadığı dönemde karşılaştığı veya duyduğu olaylara eserlerinde doğrudan veya dolaylı olarak yer verir. Bu anlamda sanatçı toplumun aynası gibidir. Sanatçı bunu, ayna olmak görevini üstlenmek adına değil, gördüklerini, duyduklarını paylaşmak; hoşuna gitmeyen olay veya kişileri eleştirmek; dinleyicilerin o dönemde zevk aldıkları şeyleri söylemek; vb. amaçlarla yapabilir.

XIX. yüzyılın önde gelen halk şairlerinden olan Seyrânî âşık tarzı kültür geleneği içerisinde şiirler vermiş, bu gelenekle şekillendirdiği eserlerinde birçok konuyu orijinal imajlar ve oldukça rahat bir üslupla işlemiştir. Şairin lirik, didaktik ve tasavvufi şiirleri bulunmaktadır. Ancak Seyrânî'nin öne çıkan yönü devrindeki diğer âşıklara göre eleştirel yönünün daha kuvvetli olmasıdır. Şair, toplumda gördüklerini dinleyicilerine aktarırken kendi yorumlarını katar, eleştirmekten çekinmez. Bu anlamda Seyrânî şiirlerinde o devirde olan olayları ve toplumsal durumu günümüze aktarıldığını görebiliriz. Sadece, halkın o dönemdeki siyasi manada karşılaştıkları olayları değil;

düğün destanları ve övgü şiirleriyle devrindeki eğlence anlayışı, o dönemin etkili kişilerini günümüze yansıtmıştır. Ayrıca toplum içerisindeki farklı grupların birbirine bakışı ve olayları yorumlayışı da şiirlerde karşımıza çıkan unsurlardandır.

3.2.1. Kadınlar:

Seyrânî "Kabâhat yüzlere vurulmaz imiş" (573) ayaklı destanında toplumdaki kadınları, durum ve tutumları ile değerlendirmiştir. Şair, oğlunu evlendirmek için kız arayan kişilerin bildiği kişilere dünür gitmesini salık vererek başlar. Çünkü zamane kızları terbiye görmemiştir, huyu tavrı makbul değildir. Zamane kadını da ondan aşağı kalmaz, o da terbiyesizdir, hilekârdır, namussuzdur. Kötü tabiatlı olanlar insanı zehirleyebilecek kadar kötüdür. Ancak bu kötü tabiatlı kişilerin yanında iyi huylu, temiz kadın ve kızlar da vardır. Ancak bunlar çok azdır. Az olduğu için de çok kıymetlidir.

Kadın ve kızlarla ilgili bir diğer dörtlük de "ʿAceb dürlü felāket var" (456) ayaklı metindedir. Bu şiirin 3. dörtlüğünde kadınların evini beklemediği, kız ve gelinlerin namus kavramına riayet etmediği söylenmiştir. Benzer bir hususiyet "Virmez ḫātırıña kimse keder" (469) ayaklı destanda yer almaktadır. Metnin 8. hanesinde kadınlardan perde kalktığından bahsedilmiştir. Bu olaylar için 7. hanede "otuz yedi" yani H. 1237 (M. 1821-1822) tarihi düşülmüştür.

Kadın, toplumda kültürü taşıyan temel unsurlardan biri olan ailenin bel kemiği olarak görülmüştür. Çocuğun ilk eğitimini anneden alması bu önemi kuvvetlendirmektedir. *Dede Korkut Kitabı*'nın mukaddemesinde Dede Korkut kadınları dört kola ayırmaktadır:

"Solduran sop": Sabah kalkmasından itibaren yiyip içer, ancak karnı [gözü] doymaz, kendi evine gelin gelmekten pişman olduğunu söyler ve kocasının ölmesini ve böylece de ondan daha iyi biriyle evlenmeyi diler. Dede Korkut bu kadınların çocuğunun olmamasını, evine böyle bir kadının gelmemesini diler.

"Tolduran top": Sabah kalktıktan sonra obanın her yerini gezer, dedikodu eder ama evine dönüp bakmaz. Evine geldiğinde de komşularına "ne olurdu evime bir bakaydınız" diye sitem eder. Dede Korkut bu kadın tipi için de çocuğu olmaması, ocağa böyle kadın gelmemesi duasını eder.

“Evin tayağı”: Evin erkeği evde olmadığı hâlde eve bir misafir gelse onu ağırlar azizler, gönderir. Dede Korkut bu kadınların Hz. Ayşe, Hz. Fatma soyundan olduğunu, onların çocuklarının olup, büyümesi, onun gibi kadınların evlere gelmesi duasını eder.

“Ne söylesen bayağı”: Bir misafir gelse ve evin erkeği sofra kurulmasını istese evde yenecek bir şeyin olmadığını söyler, hiçbir şey umurunda olmaz, kocasını dinlemez, nasihat tutmaz. Dede Korkut bu kadınların Hz. Nuh’un eşeğinin soyundan olduğunu söyler ve Allah’tan bu gibi kadınlardan herkesi korumasını, ocağına böyle bir kadın gelmemesini diler (Ergin, 1997a, 76-77).

Seyrânî’nin şiirlerinde tarif ettiği kadınların evden dışarıda olması yani evi ile ilgilenmemesi (456) Dede Korkut’un yaptığı sınıflandırmayı anımsatmaktadır. Ayrıca “Kabâhat yüzlere vurulmaz imiş” (573) şiirinde “lif” ile ağzının kirinin arınmaması kadının gıybet ettiğine işaret etmek için söylenmiş olabilir. İslamiyet’te gıybetin, ölü eti yemekle eş değer kabul edilmesi kadının ağzının kirinin lif ile arınmayacağını açıklar niteliktedir. Kadın dedikodu etmektedir, bu ifade Dede Korkut’ta karşımıza çıkan “tolduran top” tipine benzemektedir.

Zamane kadınında namus anlayışı iyice zayıflamıştır. Ayrıca terbiyeden yoksundur. Hiçbir şekilde zapt edilemez, yani kimsenin sözünü dinlemez. Bu durum Dede Korkut’un “ne söylersen bayağı” tipinin biraz daha değişmiş hâli gibidir. Âşığın şiirinde aynı tipleri yermesi kültürel anlayıştaki değişmeyişi göstermektedir.

Kız ve gelinler edep saklamamaktadır (456); kadınlardan perde kalkmıştır. Kadınlardan perdenin kalkmış olduğu ve edebin saklanmaması ifadeleri iki şeye işaret ediyor olabilir: İstanbul’da kadınlar peçe takmamaya başlamıştır ki bu bahsedilen dönemde rastlanılan bir durumdur. İkinci olarak artık kadınların sosyal ortamlara karıştıklarına da işaret ediyor olabilir. Her iki durum da kadınların seyir ve mesire yerlerine gezintiye gitmesiyle alakalıdır. Kadınlar bu yerlere gitmeye başladıklarından itibaren peçeler incelmiş, daha cesaretli olanlar ise peçe takmamıştır (Işın, 2006, 97-98). Seyrânî bu durumun çok kişinin âşık olmasına sebep olduğunu, çok fitnecinin (bu “fitneci”ler kadınlar da olabilir) ortaya çıktığını, bundan dolayı da şehrin düzeninin bozulduğunu söylemiştir.

Bu manzaraya daha farklı bir perspektiften bakılacak olursa, İstanbul'da bazı eğlence yerlerinde kadın hanendeler sanat icra etmektedir. Bu kadınların eğlence mekânlarında sanat icra etmeleri çalgılı kahvehaneler döneminde olmuştur. Salah Birsel, bu kadınlara âşık olan kabadayıların ('belalı'ların) diğer âşıkları öldürdüğünden bahsetmiştir (Birsel, 2001, 89). Birsel'in bahsettiği bu olay Seyrânî'nin bahsettiği dönemden sonrası ile ilgili olsa bile bu durumun ilk defa çalgılı kahvehaneler döneminde yaşandığı düşünülemez. Şairin toplumda düzelmesini istediği şey asayiş olabilir. Ayrıca hiçbir olay yaşanmamış olsa bile kadınların bu tarzda hayatın içine karışmış olması toplumun alışkın olduğu bir hâl değildir. Şairin düzelmesini istediği durum bu da olabilir. Her iki durumda da kadınlardaki değişimden kaynaklanan bir 'yozlaşma' söz konusudur.

Seyrânî zamane kadınının "şeytanın piri" gibi olduğunu, namussuz kadından korkulması gerektiğini, çünkü bu kadının ekmeğe, aşa zehir katacağını söylemiştir. Bu ifade de maddi ve manevi açıdan yorumlanabilir: Şiirdeki görünen anlama göre kadının gözü o kadar kararmıştır ki hane halkını bile öldürebilir. Şiirdeki alt anlam ise namussuz kadının insana hayatı zindan edeceği, içtiği suyu, yediği yemeği zehir edeceğidir. Bu kişinin hareketleri insanın başını derde sokacağı için bu derdin ilacı bulunamayacaktır. Kadınlardaki yozlaşma toplumun geneline yayılacaktır çünkü kadın, ilk eğitici, yuvanın kurucusu görevleriyle ailedeki kültürel mirasın taşıyıcısı ve aktarıcısı konumundadır.

Seyrânî'nin kadınlar konusu üzerinde dururken "Kabâhat yüzlere vurulmaz imiş" (573) ayaklı şiirde iyi örneklerden de bahsetmiştir. Bu şiire göre iyi kadınlar bulunmaz nimet gibidir, zaten bu dönemde kadınların huyu değiştiği için iyi huylu kadınların kıymeti daha da artmıştır. Hatta altının bile kıymeti vardır ancak iyi kadına değer biçilemez. Bu özellikleriyle bu tip Dede Korkut tarafından Hz. Ayşe ve Hz. Fatma'nın soyu imiş gibi düşünülebilecek kadar beğenilen "evin tayağı" yani 'evin direği' tipine yaklaşmaktadır (Ergin, 1997b, 287). İyi huylu kadının evin dayanağı olması yukarıda bahsedilen kadının kültürel taşıyıcı olduğunun bir kabulü gibidir. Evin dayanağı yıkılırsa ev ve ona bağlı olarak da toplumda çöküş başlayacaktır.

3.2.2. Eğlence Hayatı:

3.2.2.1. Meyhane ve benzeri yerler:

Seyrânî bazı şiirlerinde dönemin eğlence anlayışını yansıtmıştır. Bu şiirlerden "Niyyetim ziyaret ol Ali Tagı" (127) ayaklı destanda Kayseri merkezde yapılan bir

oturak âleminden bahsedilmiştir. Şair Kara Bey ve Mehmet Kalfa ile Ali Dağı'na gider. Orada sabah namazına durmadan şafak vaktinde gitmeye devam ederler. Gittikleri yolda kâfirle karşılaşırlar, Talas'a varırlar. Gittikleri yerin Derevenk'te olduğunu destanın ilerleyen kısmında söyler. Derevenk'in ortasında bir ırmak akmaktadır. Eğlence yeri yüksekte bir yer olmalıdır çünkü "Ayağım Talas kendim Kayseri" denilmiştir. Ayrıca mekân, ırmağı gören bir yer olmalıdır çünkü şair ırmağı seyrederek sefa bulmuştur. Eğlencenin ne kadar sürdüğü hakkında bilgi yoktur ancak şair bu yerde bir saat kadar kalmıştır. Bu eğlencede genç ve güzel kadınlar bulunmakta, bu yer Talas'ın çardağına benzememektedir. Eğlencede keman ve mutrip bulunmaktadır. Mutrip hem çalgıcı hem de şarkıcı anlamına gelmektedir. Şairin kemanı belirtmiş olmasından hareketle bu eğlencede hanendelerin olduğunu da düşünebiliriz. Şair şiirin ilerleyen kısmında sazların çalındığını ancak kendilerinin kulak vermediğini söylemiştir. Bu durumda âşığın burada sanatını icra etmeyip sadece eğlendiği düşünülebilir. Şair bu eğlenceyi cennetle kıyaslayacak kadar beğenmiştir. Şair "dükkân"a varıp baktığından (5. dörtlük) ve "Mahbub seyredenler gitsin o yere" ifadelerinden bu yerin herkese açık bir mekân olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca mekânda hem "dilber" hem de "mahbub" bulunmaktadır. Bu özellikleriyle bu yer Derevenk Vadisi'nde bulunan, sazlı sözlü, umuma açık bir eğlence mekânıdır. Mekânda içki, raks veya köçek gibi eğlence unsurlarından bahsedilmemiştir.

Şiirde verilen bilgilere göre XIX. yüzyıl Kayseri'sinde Derevenk'te ve Talas'ta bu tarz eğlence yerlerinin bulunduğu düşünülebilir. Özellikle şiirin baş kısmında kâfiri görmelerinden ve Talas'ın geçmişte Rumların yoğun olarak bulunduğu bir bölge olmasından bu eğlence mekânının da bir meyhane olduğu düşünülebilir. Meyhanelerde gelenleri eğlendirmek için sazende ve hanendelerin olması bu görüşü destekler niteliktedir. Ayrıca mekândan 'dükkân' olarak bahsedilmesi bu yerin özel mülk ve eğlence alanı değil umuma açık bir eğlence mekânı olduğuna işaret etmektedir.

3.2.2.2. Avcılık:

Seyrânî'nin hakkında destan söylediği eğlence/sosyal aktivitelerden bir diğeri de kuş avıdır. "Aṣlā sevdādan firārım yoḳdur" (540) ayaklı metinde şair kuş avına meraklı kişileri mizahi bir dille anlatmıştır. Destana göre kuş avına meraklı kişinin bu merakı ona galiptir. Bu meraktan kurtulmak dilemez. Avcılar 'durulmaz' ve yorulmaz. Avcının

amacı kuşun etini yemek değildir. Avcı kuşu vurup onun düştüğünü gördüğü zaman ancak kalbindeki ateş biraz söner. Kuş avlamak isteyen Kayseri'den/Develi'den saza – bu yer İncesu civarındaki Sultan Sazlığı olmalıdır- gider. Ancak şair eskisi kadar kuşun çok olmadığını, bundan dolayı da kuş avlamanın zorlaştığını söyler. Ava giden kişiden, başkaları kendilerine kuş getirmesini ister ve avcı da onlara getireceğine dair söz verir. Seyrânî'ye göre böyle söz vermek yanlıştır çünkü eskisi kadar kuş yoktur ve rast gelip de vuramazsa eli boş dönecek, sözünü tutamamış olacaktır. Kötü avcılar kuş vuramazsa eli boş dönmemek için kuş satın alır. Ava giden kişi gecelemek zorunda kalınca kizirin[142] evine gider. Av esnasında kuş eğer avcıdan tarafa bakarsa, avcı, kuş gelir diye umutlanır. Bir yerde gecelemek yerine av alanını terk etmezse, alan açık saha olduğu için ayaza maruz kalır. Avcının açık alanda sabahlaması durumunda şartların çetin olmasından dolayı sabah ona geç doğmuş gibi gelir. Gece boyunca soğuk havada kaldığı için hastalık sahibi olur. Ayrıca ava gitmek masraflı bir iştir. Seyrânî bu destanı söylemiş ve birçok kişiyi incittiğinden bahsetmiş ancak bu destandan kendisine hisse çıkaran olmamıştır. Seyrânî'nin destanın sonunda Allah'tan kendisini bu meraktan usandırması için dua etmiştir ki kendisinin de meraklı olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.2.3. Düğünler:

Seyrânî'nin düğün destanları dönemin sosyal hayatı ile ilgili sayılabilecek eserlerdir. Seyrânî'nin düğünlerle ilgili üç şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerden ikisi düğünleri anlattığı destanlar, biri ise aşığın terk ettiği bir düğünden bahseden bir koşmadır.

"Ādemi pancarı belleyemedi" (171) ayaklı koşmada Seyrânî bir düğüne gitmiş ancak kimse onunla ilgilenmemiştir. O da bu durumdan rahatsız olmuş ve mekânı terk etmiştir. Metne daha dikkatli bakıldığında şairin düğüne gittiği, sanatını icra ettiği, ancak takdir edilmediği, bunun haricinde ev sahibinin cimri olduğu anlaşılmaktadır. Şair, ev sahibinin cimriliğini vurgulamıştır. Hatta "Malının hayırını görsün onlar/Hatır alıp habbe yollayamadı" ifadelerinden âşığın hatırının hiç alınmadığı, âşığa yemek ve benzeri şeylerin ikram edilmediği anlaşılmaktadır. Âşık düğün sahibini çokça övmüştür ancak bu methiyeler havada kalmış, karşılığını bulmamıştır. Düğün sahibi Tahir Ağa adıyla bilinen kişidir ki bu kişinin 'ağa' şeklinde anılmasından zengin olduğu çıkarılmaktadır. Ancak Ağa, ağalığını gösterememiş, düğüne davetlileri eğlendirmesi

[142] Kizir: "1. Köy muhtarı yardımcısı. 2. Köy kâhyası. 3. Köy bekçisi" (*Türkçe Sözlük*, 2005, 1190).

için çağırılmış olan âşığa sahip çıkamamıştır. Güveyi ise ağadan daha 'alçak' çıkmıştır. Şair güveyinin niçin çok alçak olduğundan bahsetmemiş ancak ona karşı o kadar hırslanmıştır ki onu herkese rezil etmek için bu destanı çalıp söylemiştir. Destanın sonundaki ifadeden Seyrânî'nin bu düğünü terk ettiği anlaşılmaktadır.

Destan metnine daha derin bir şekilde baktığımızda düğün sahibinin yapmaması gerekenleri görebiliriz. Düğün sahibi her misafiri iyi ağırlamalıdır. Düğün sahibinin özellikle 'ağa' gibi namını yürütmek isteyen biriyse, cimri olmaması gerekir. Düğününe çağırdığı sanatçıları iyi ağırlamalı, onlara iltifat etmelidir. Son mısradaki 'çullayamadı' ifadesi ile Seyrânî'nin sergilediği icrasından parasını alamadığını mı yoksa kendisine hediye kabilinden bir şey verilmediğini mi kast etmiştir, bu açık değildir. Her ne kadar yaptığı iş için para alıyor olsa da neticede bu kişi sanatkârdır ve ilgi bekler. Ancak burada Seyrânî'nin ilginin merkezinde olmamaktan ziyade, normal bir konuk kadar bile değer görmediğini ima etmiştir. Şairin bu düğünden sonra gideceği yerler, buralarda sergileyeceği performans ve âşıkların toplum genelinde sözü dinlenen ve takip edilen kişiler olması, âşığın bu kişileri 'âlemlere rüsva' edeceğini söylemesi açısından manidardır. Zira âşığın bahsettiği kişi halktan herhangi bir kişi değil, civarın zenginlerinden olan bir ağadır ve tanınmış bir kişidir. Ayrıca yaptıkları, daha doğru bir ifadeyle yapmadıkları, o dönemdeki düğün gelenekleri açısından kusurludur. Âşığın birçok icra ortamında, dinleyicilerin karşısında bu koşmayı söylemesi, yani âşığın diline düşmesi, ağanın itibarını zedeleyecektir.

Seyrânî'ye ait diğer iki düğün destanı ise önceki metin gibi eleştirel değildir. "Meşveret etmeye hazır erbabı" (105) ve "Sebebidir Karabey'in dükkânı" (147) başlıklı metinlerde dönemin düğün gelenekleri, düğünü yapan kişiler hakkında bilgiler bulunmaktadır.

"Sebebidir Karabey'in dükkânı" (147) başlıklı metinde düğünün sahibi belli değildir. Destanın ilerleyen kısmında düğün evinin kâhyasının gelen misafiri inciteceğinden bahsedilmesinden düğün sahibinin zengin bir kişi olduğu düşünülebilir. Seyrânî'yi düğüne getiren arkadaşı Karabey'dir. Âşık bu düğünde çok iyi ağırlanmış ve âşık tarafından destan içinde övülmüş ve "kadir kıymet bilmeleriyle ünlü" olduklarını söyleyerek onları taltif etmiştir. Bu övgü bütün aileyi içine aldığı için âşık, sadece düğün sahibini değil onun akrabalarını da övmüştür. Ayrıca "Aklı olanlar bu düğünü tanlamaz/Açık söylemesem kimse anlamaz" ifadeleriyle bu övgüyü tekrarlamıştır.

Düğün bir hafta kadar sürmüş, bu süre boyunca gelenlere yemek ve kahve ikram edilmiştir. Bu sürenin 5-6 gününde âşık buradadır. Şair düğünde bir gece bazı kişilerin ortama keder vermesinden bahsetmiş, onların dost görünen düşmanlardan olduğunu söylemiştir. Bu ifadeye göre düğünde bir olay çıkmış olduğu düşünülebilir. Düğünde âşığın haricinde eğlendirmekle görevli başka çalgıcılar da vardır. Düğün süresince kız evinden erkek evine çeyiz getirilir. Düğün perşembe akşamı "samah" ile sonlanmıştır (11. hane) Semahtan sonra herkes yine misafir edilir ve ertesi gün yani Cuma günü düğün bittiği için uğurlanır. Bu gün gelenler evin kâhyası tarafından geri çevrilir. Şair düğünün çok kalabalık olduğunu, bir daha böyle kalabalık bir ortamın bulunmayacağını söylemiştir. Seyrânî destanın sonunda söylediği destanın bu kadar güzel bir düğünü doğru anlatıp anlatmadığını seyirciye sorarak onlardan destek istemiştir. Bu bir anlamda düğün sahibinden iltifat görmek istemenin bir yoludur.

"Meşveret etmeye hazır erbabı" (105) ayaklı metinde anlatılan düğünün sahibi Küs Ahmed Ağa'dır, oğlunu evlendirmektedir. Bu düğün bir önceki metinde anlatılana göre daha gösterişlidir. Düğüne gelenler çok mutlu olur ve sevinir. Düğünde bir köçek[143] oynatılır. Bu köçek edası ve kıyafetiyle gelenleri mest etmiştir. Köçekten sonra Âşık Seyrânî sanatını icra eder. Mehmed Paşa[144], Âşık Ahmed[145] ve Seyrânî âşık atışması yapmışlardır. Düğün kalabalıktır ancak hizmetkârlar oldukça beceriklidir, kılık kıyafetleri de düzgündür. Düğüne gelenler devam ettiği hâlde yeni misafirler çağırmaya devam etmişler, gelenlere kebap ikram edilmiştir. Yemeklerin yenmesinden sonra saz, santur ve rebap koşularak misafirler semaha kalkmıştır. Semahtan sonra bir fincan şeker şarabı (şerbeti) sunulmuştur. Çeyiz getirildikten sonra perşembe günü koçu gelir, bu gelin alayıdır. Gelinin getirildiği akşam düğün biter. 'Nakibüleşref'e ise bir şey

[143] Köçek: "Kadın kılığına girip oynayan erkek" (*Türkçe Sözlük*, 2005, 1227).

[144] Mehmet Paşa olarak adı zikredilen kişi Molulu Revâî'dir. Çapraz'ın verdiği bilgilere göre asıl adı Mehmed olan şair Kayseri'nin Molu Köyü'nde 1805'te doğmuş, 1883'te vefat etmiştir (Çapraz, 2008, 100). Babası Mehmet Ağa, annesi Karagöz oğullarından Dudu Hanım'dır. Hasırcılık işiyle uğraşmıştır. Badeli âşıklardandır (Deniz, 2006, 11-49) Fahri Bilge âşığın adını Mehmet olarak vermiştir ancak Rasim Deniz'in eserinde şairin adı Mustafa olarak geçmektedir. Deniz ile Çapraz'ın verdiği doğum tarihleri de birbirini tutmamaktadır. Deniz, diğer birçok kaynakta şairin 1805 veya 1807 olarak gösterilen tarihin yanlış olduğunu ifade etmiş ve onun aslında 1811'de doğduğunu söylemiştir (Deniz, 2006, 19).

[145] Âşık Ahmet hakkında bilgiye Fahri Bilge defterlerinde rastlanmaktadır. Bilge'nin verdiği bilgilere göre Âşık Ahmet Afşar'dır ve I. Dünya Savaşı'nda asker kaçağıdır (Çapraz, 2008, 49-50). Bu bilgilere göre Âşık Ahmet ile Seyrânî'nin bahsettiği âşık aynı kişiler değildir. Ahmet Şükrü Esen'in defterlerinde de Âşık Ahmet adına kayıtlı şiirler bulunmaktadır. Ancak bu şiirlerden şairin Kayseri'de bulunduğu anlaşılmakla birlikte, biyografisiyle ilgili bilgilere yer verilmemiştir.

beğendirilememiştir. Bu düğün süresince açlar doyurulmuştur ki bu da düğün sahibinin zenginliğinin bir diğer göstergesidir.

Seyrânî'nin övdüğü iki düğüne bakıldığında düğünlerin birkaç gün sürdüğü, bu süre boyunca gelen misafirlere yemek ikram edildiği görülmektedir. Her iki düğünün de, semaha[146] kalkılmasından dolayı, Alevi-Bektaşi düğünü olduğunu düşündürmüştür.

Her iki düğünde de ortak olan bir diğer unsur çeyiz gelmesidir. Çeyiz en eski Türk geleneklerinden biridir. Ancak şiirlerde çeyizin içeriği hakkında bilgi verilmemiştir. Bunun sebebi de çeyiz görmeye erkeklerin gitmemesi olmalıdır.

İkinci düğün destanı (105), düğün geleneklerini daha ayrıntılı bir şekilde yansıtmıştır. Düğün yedi gün sürmüş, gelin, koçu denilen gelin alayı ile getirilmiştir. Bu destanda yapılan eğlenceler de sırasıyla anlatıldığı için metin daha da önem kazanmıştır. Şairin belirttiğine göre düğünde köçek oynatılmış, âşıklar sanatlarını sergilemiş, kendilerini kanıtlamak ve düğünü daha da şenlendirmek için atışmışlardır. Her iki düğün de Perşembe akşamı bitmiştir. Kayseri'deki eski düğün âdetlerinde düğünün Perşembe akşamı bittiği bilinmektedir. Bu düğünler de gelenek çerçevesinde yapılmıştır. Her iki düğünde de âşık(lar)a iltifat ve ikramlar yapılmıştır. Bu durum Seyrânî'nin şiirinde söylediklerinden ve şiirdeki düğün sahiplerine yapılan övgülerden anlaşılmaktadır.

3.2.3. Övgüler:

Seyrânî'nin şiirlerinde eleştiriye alışkın olmak, onun bir kişiyi överek onun himayesinde olduğunu düşünmeyi zorlaştırmaktadır. Ancak Seyrânî yaşadığı dönemde ünlü derebeylerinden Kozanoğlu Ahmet Paşa'nın "sayesinde" (gölgesinde) yaşadığını söylemiştir (304) Kozanoğlu Ahmet Paşa için Ahmed Cevdet Paşa'nın Maruzat'ında şu açıklama vardır: "Kozan-ı Garbî ağası olan Ömer Ağa'nın oğlu olup, babasına ısyân ederek ağa olan, sonra hükûmete inkıyâd ederek [boyun eğerek] mîrimîrânlıkla Kütahya mutasarrıflığı'na tâyin edilen, daha sonra Trablusgarb'a sürülen Kozan-oğlu" (Ahmed Cevdet Paşa, 1980, 243). Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere Kozanoğlu Ahmed Paşa (Bey), Osmanlı'nın son dönemlerinde Çukurova civarında derebeylik yapan kişilerden

[146] Semah, Sivas'ın Divriği ve Kangal ilçelerinde "tarikat oyunu mahiyetini çoktan kaybetmiş"tir. Buradaki semah adlı oyunda, kadın-erkekler birlikte kalkarak davul, zurna ve/veya saz eşliğinde dans etmektedirler ve genellikle düğün ve benzeri şenliklerde bu oyun oynanmaktadır (Gazimihal, 1997, 263-264). Seyrânî'nin anlattığı düğünde görülen semahın da bu gibi bir halk oyunu olması ihtimali de vardır.

biridir. Kozanoğulları bu civarda çok önemli bir kuvvettir. Hatta Osmanlı'nın emirleri burada geçerli değildir (Ahmed Cevdet Paşa, 1980, 188). Osmanlı Devleti bu durumdan oldukça rahatsızdır ancak 1866'da Fırka-yı İslahiye'nin bu bölgeye gelerek bölgedeki aşiret ve derebeylerini tedip etmesine kadar bölgede yapılanlar yetersiz kalmış, devlet açısından olumlu sonuçlanmamıştır. Fırka-yı İslahiye'nin bölgedeki göçerevli aşiretleri iskân etmesi sonucunda devlet bu aşiretlerden asker, öşür ve vergi almaya başlamıştır (Ahmed Cevdet Paşa, 1980, 188).[147] Kozanoğullarının batıdaki topraklarının başı olan Ahmet Paşa ise bu iskân faaliyeti sonrasında Osmanlı Devleti'nden aylık almaya başlamıştır (Aydoğdu, 2005, 6-7).[148]

Şiir Fahri Bilge tarafından "Kozan ıslahatı esnasında" açıklamasıyla kaydedilmiştir. "Kozan ıslahatı" olarak adlandırılan hadise bölgeye Fırka-yı Islahiye'nin gelişi ise bu şiirin söylendiği tarih ile Seyrânî'nin ölüm tarihi çok yakın olmalıdır. Çünkü Fırka-yı Islahiye 1865-1866 tarihlerinde Çukurova ve civarında göçerevli olarak yaşayan aşiretleri yerleşik hâle getirmek üzere görevlendirilmiştir. Fakat şairin Kozanoğlu Ahmet Paşa'nın gölgesine sığınması ifadesi Kozanoğlu'nun itibarını hâlen koruduğu bir döneme işaret etmektedir. Ayrıca şiirde "merd arslanlar"ın dağ başını kuşatmasından bu bölgenin hâlen derebeylik gibi olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu dönem, muhtemelen Osmanlı Devleti tarafından Fırka-yı Islahiye'den önce bölgeyi tanzim etmek amaçlı, ancak başarı sağlanamamış olan 1840 iskân faaliyeti ve sonrasıdır. Kozanoğlu'nun itibarının çok olması da devlet güçlerine karşı sağlamış olduğu başarıdan ileri geliyor olabilir. Şiirde sadece Kozanoğlu Ahmet Paşa övülmüştür. Onun karşısına karşıt bir güç yerleştirilmemiştir. Şair şiiri dörtlükler hâlinde ve hece vezniyle söylemiştir. Bu da Seyrânî'nin hitap ettiği kitlenin bu tarz söyleyişe alışkın olmasıyla ilgilidir. Başka bir deyişle bu şiir sözlü ortamda icra edilmiştir. İcra ortamı göçerevli aşiretler olmalıdır.

Seyrânî'nin bir diğer övgü eseri vezir Mustafa Ağa'yla ilgilidir (659) Sicill-i Osmanî'deki kayıtlara göre vezirlik yapmış ve Seyrânî ile aynı dönemde yaşamış dört Mustafa Paşa vardır: Mustafa Paşa (Mehmed Süreyyâ, 1998, 51), Mustafa Hıfzî Paşa (Dede) (Mehmed Süreyyâ, 1998, 59), Mustafa Şerifi Paşa (Mehmed Süreyyâ, 1998, 59-

[147] Kozanoğluların tedibi hakkında bk.: Ahmed Cevdet Paşa, 1980, 155-171; Cevdet Paşa, 1986, 167-190; Menemencioğlu Ahmed Bey, 1997, 178.
[148] Bu olayla bağlantılı olarak bk.: Dadaloğlu'nun "Sen de gönlünle gel Hey Kozanoğlu" ayaklı destanı (Görkem, 2006, 374-377).

60) ve Mustafa Nailî Paşa (Mehmed Süreyyâ, 1998, 63-64). Bu paşalardan Mustafa Paşa[149] 1826'da vezirliğe yükselmiş, Kayseri'ye 1829'da mutasarrıf olarak atanmıştır (Mehmed Süreyyâ, 1998, 51). Bundan dolayı şiirin bu Paşa'ya yazıldığı düşünülebilir. Şiire göre Mustafa Ağa dindar, şeraite uyan ve kurallarını uygulatan, keramet sahibi bir kişidir. Şiirin yazılma sebebi Mustafa Ağa'nın vezir olmasıdır. Bu şiir, beyitler ve aruz vezni ile yazılmıştır. Şiir yerleşik kültüre mensup birine sunulduğu ve karşılığında uygun bir ödül beklendiği için, şair okuyucusuna hitap etmiştir. Şair beğeniyi toplamak için övgü, yerleşik kültür/yazılı kültür unsurlarını kullanmıştır. Bu şiir şehir ortamında yazılmış olmalıdır.

3.2.4. Dönemdeki Meslekler:

Çobanoğlu'nun verdiği bilgilere göre esnaf destanlarında genellikle bir âşığın çeşitli işleri deneyip, "âşıklığı yüceltmek amacıyla" en sonunda şairlikte karar kılması konu edilir. Bu destanlarda halkın, bahsi geçen mesleklere nasıl baktığı ve bu mesleklerin kötü yönleri dile getirilir. Bu kötü özellikler dolayısıyla âşık iş/ler/i bırakır (Çobanoğlu, 2000, 64).

"Sanat Destanı" adıyla da bilinen "Uşandırmayalım ḳalb-i yārānı" (148) ayaklı metinde XIX. yüzyılda yapılan meslekler verilmiştir. 22 haneli bu destanda Seyrânî, babası öldükten sonra kalan para ile ne iş yapacağına karar veremeyen bir kişidir. O döneme kadar herhangi bir işe girip çıraklık yapmadığı için girdiği işler hakkında bilgi sahibi değildir. Seyrânî başlarda işe girerken hangi iş kolay yapılır kaygısıyla hareket etmiş, ancak para suyunu çekince çalışmak zorunda kalmıştır. Bu olayları anlatırken mizahi bir üslup kullanan Seyrânî çiftçilik, dişçilik, berberlik, cerrahlık, hırsızlık, dervişlik, ipek böcekçiliği, tabaklık, imamlık, çobanlık, bostancılık, balıkçılık, dalgıçlık, hamamcılık, mahbup-severlik, odunculuk, tütüncülük, bekçilik, turşuculuk, meyvecilik, manavlık, terzilik, delilik ve son olarak âşıklık yapmıştır. Yapılan bu işlerin arasında dervişlik, mahbup-severlik ve deliliğin iş olarak gösterilmesi dikkat çekmektedir. Bu dörtlüklerden delilik ve mahbup-severlikle ilgili olanlarda, bu hâlde olan kişilerin düştüğü komik durum anlatılmıştır. Derviş olduğunu anlattığı dörtlükte ise Seyrânî'nin

[149] Mehmed Süreyyâ'dan alınan bilgilere göre Bilan'da doğmuştur. 1806'da Beyşehir mutasarrıflığında, 1809'da vezaretle Varna'da bulunmuştur. Daha sonraçeşitli görevlerle İzmit, Çirmen, Halep, Sayda, Şam, Konya, Kudüs, Bosna, Niğbolu'da bulunmuştur. Daha sonra vezareti yükseltilmiş ve Kırkkilise'ye tayin edilmiştir. 1829'da Kalçı muhafızlığı ve Kayseri mutasarrıflığına atanmıştır. Kayseri'den sonra Boğaz seraskeri ve Biga mutasarrıfı olmuş, 1830'da vefat etmiştir (Mehmed Süreyyâ, 1998, 51).

intisap ettiği tekke dağıtılmıştır. Buna göre Seyrânî'nin Bektaşi tekkesini kastettiği düşünülebilir. Tekkenin dağıtılması mizahi bir özellik taşımamaktadır. Şairin tutunduğu her dalın kurumuş olması açısından bakıldığında intisap edilen tekkenin dağıtılması, şairin şansının yaver gitmediğini göstermektedir. Kanımızca şairin asıl vurgulamak istediği de bu husustur. Çünkü şiirin başından itibaren yapmaya çalıştığı ancak başarılı olamadığı meslekler anlatılmış ve şairin hangi işe el atsa ya kendi beceriksizliğinden ya da devirdeki şartların değişmesinden dolayı başarısız olduğu anlatılmıştır.

Burada gözden kaçırılmaması gereken bir ayrıntı ise cerrahlık, berberlik ve dişçiliğin ayrı ayrı üç meslek olarak kabul edilmesidir. Ekrem Işın berberliğin önceleri çok kapsamlı bir meslek olduğunu, berberlerin cerrahlık, diş çekicilik, berberlik, sünnetçilik yapabildiğini, deri hastalıklarını tedavi edebildiğini söylemektedir. Işın'a göre XIX. yüzyıldaki modernleşme hareketi bu meslek gruplarını berberliğin görev alanından çıkarmış, böylece her birisi kendi meslek grubunu oluşturmuştur (Işın, 2006, 196).[150] Seyrânî'nin destanı söylediği dönem bu ayrışmanın tamamlandığı bir vakit olmalıdır.

Şiirde cerrahlık, berberlik ve dişçilikten ayrı ayrı bahsedilmesinden, şiirin İstanbul çevresinde yazıldığını anlamaktayız. Mustafa Keskin'in "XIX. Yüzyılda Çarşılar, Pazarlar, Hanlar ile Mesleklerin Toplumsal Dağılımı: Kayseri Örneği" adlı makalesinde verilen tabloda berberlik ve cerrahlık ayrı ayrı zikredilmiş ancak dişçiliğe bu tabloda yer verilmemiştir (Keskin, 2006, 138). Buna göre muhtemelen o dönemde dişçilik, berberler tarafından icra edilen bir meslektir.

Seyrânî çarşıda bekçilik yapmış ancak çarşının yanması sonucu işsiz kalmıştır. Burada yangından bahsedilmesinden, Osmanlı'nın son dönemlerinde İstanbul'u ateş bahçesine çeviren büyük yangınların kast edildiği anlaşılmaktadır.

Seyrânî'nin deneyip de başarısız olduğu bir diğer iş tütüncülüktür. Şairin tütüncü olmasından eski yasakların artık gevşediği anlaşılmaktadır. Ayrıca nargile o kadar yaygındır ki kimse tütünün yüzüne bakmaz. Bu dönem âşık kahvehanelerinden çalgılı kahvehanelere geçiş süreci olabilir. Özellikle çalgılı kahvehanelerde tütün kullanmanın serbest olduğunun Birsel tarafından söylenmesinden hareketle, destandaki zamanın çalgılı kahvehanelere daha yakın bir dönem olduğunu düşünebiliriz (Birsel, 2002, 93).

[150] Ayrıca bk.: Işın, 2006, 193-202.

3.2.5. Şairin Bulunduğu Yerler:

3.2.5.1. Develi:

Şiirlerde karşımıza çıkan sosyal hayatla bağlantılı konulardan bir diğeri de Seyrânî'nin Develi'nin mahalle ve köyleriyle ilgili söylediği destandır:

Bu destanlardan ilki "Söylemezsem belki yerim dayağı" (129) ayaklı metindir. 22 dörtlükten oluşan metinde Develi'nin mahalleleri sayılmış ve bu mahallelerde kimlerin oturduğu, mahalle sakinlerinin huyları hakkında kısıtlı da olsa bilgi vermiştir. Destanda bahsi geçen yerlerin pek iyi özelliklerle anılmamış olması dikkat çekicidir. Destanda adı geçen Orta mahalle, Aşağı mahalle, Yukarı mahalle, Güney mahallesi, Kopçullu mahallesi, Camikebir mahallesi, Metris mahallesi, Yeni mahallede Müslümanlar yaşamaktadır. Uğurlu mahallesi, Tekişe mahallesi, Su mahallesi, Aykastan mahallesinde ise gayrimüslimler; Fenese mahallesinde ise Müslüman ve gayrimüslimler birlikte yaşamaktadır.

3.2.5.2. İstanbul:

Seyrânî yaşadığı dönemin İstanbul'u ile ilgili bir şiir söylemiştir (264) Seyrânî'nin gözünden İstanbul şöyledir: Saraylar ve köşkler çoktur, güzelleri meşhurdur, engebeli bir yapısı varır ve tepelerin üzeri ağaçlarla kaplıdır. İstanbul o kadar güzel bir yerdir ki bütün dünyanın gözü üzerindedir. "Âlem sana gelir kâra İstanbul" mısrası İstanbul'un ticaret merkezi olmasından dolayı dış göç aldığına ve ticaret yapanların buraya muhakkak geldiğine işaret etmektedir. Seyrânî şiirde yedi yıl İstanbul'da kaldığını ve burada ilim tahsil ettiğini söylemiştir.

3.2.6. Dönemdeki 'Türk' Algısı*:*

Şiirlerde az ve zayıf bir şekilde de olsa 'Türk'le ilgili algılayış ve düşünceler bulunmaktadır. "Şanma ḳorḳup ürke beni" (208) ayaklı şiirin son hanesinde Seyrânî kendisinin nazik olduğunu, dinleyicilerinden "yoğun Türk'e" katılmamayı ister. Yoğun, "kaba" anlamına gelmektedir (*Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 1979, 4286). Başka bir deyişle onların arasından olmadığını, onlarla karıştırılmaması gerektiğini belirtir. Metnin içinde siyah tilki derisi kadar kıymetli olduğunu ve sulu sirke olmadığını belirtmesi şiirin genelindeki benzerlikler ve karşıtlıklar dünyasında değerlendirildiğinde, Türk'ün değersiz, sirke gibi sulu ve ekşi ('tatlı olmayan' yani

'zevk vermeyen' anlamını da içerdiği düşünülebilir) olduğu iması karşımıza çıkmaktadır.

"Şanma tuncdan gevşek olur" (545) ayaklı metinde ise "Türk'ün uzun kulaklısı/Boynu kalın eşek olur" ifade kullanılmıştır. Devamında "pek mülayim yolaklısı"nın bile tunçtan gevşek olmayacağı söylenmiştir. Yolak, "gidilen yol, çözüm yolu" anlamlarında kullanılmıştır (*Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 1979, 4288-4289). Burada Türk'ün mülayim yani yumuşak huylu olanların bile tunçtan daha yumuşak olmadığı, başka bir deyişle Türk'ün her halükârda inatçı ve sert mizaçlı olduğu ifade edilmiştir.

"Gübre mübtelâsı bülbüllenmesin" (398) adlı şiirde ise Arapçadan başka dilin dillenmemesi yani söylenmemesi, konuşulmamasını diler ve bundan Türkçenin alınıp alınmayacağını söyler (3. dörtlük). Bu ifadeden Arapçanın XIX. yüzyılda bile Türkçeden üstün tutulduğu görülmektedir. Bunda en önemli etken din ve ilim dilinin Arapça olmasıdır.

3.2.7. Ekonomik Durum:

Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda ekonomik açıdan bir dar boğaza girmiştir. 1854 yılında ilk defa dış borç alan devlet 1861-1876 yılları arasında borçlanmaya devam etmiş, 1875'te ise mali iflasını ilan etmiştir. 1881 yılında Duyun-ı Umumiye kurulmuştur. Yine bu dönem içerisinde devlet paranın değerini de düşürmüş, değeri daha düşük olan paraları piyasaya sürüldüğü Pamuk tarafından belirtilmiştir (Pamuk, 2006, 1078).[151]

Seyrânî'nin şiirlerinde devletin içerisinde geçtiği ekonomik buhran da yerini almıştır. "Ḳalḳdı insānlardan şefḳat bu sene" (83) ayaklı destana H. 1261 (M. 1845) tarihi düşülmüştür. Sekiz dörtlükten oluşan destanda o dönemdeki ekonomik sıkıntılar, fukaranın bu sıkıntılar altında daha da ezilmesi, piyasanın durgun olduğu dile getirilmiştir.

İnsanlar ağır ekonomik şartlar altında ezilmişler ve kimsenin kimseye tahammülü kalmamış, şefkat ve yardım elini uzatan kimse yoktur. Eskiden durum böyle değildir, çünkü eskiden zenginler şefkat elini fakirlerin üzerinden çekmemiştir. Ancak devir ve

[151] Şevket Pamuk tarafından hazırlanan tabloya göre 1824 yılında kullanılan paraların altın/gümüş oranı 11,4'tür; 16-18 kuruş bir Venedik dukası etmektedir. 1834'te bu oran 11,1'e düşmüştür. 1844'te ise altın gümüş oranı bir miktar artmış olmasına (14,6) rağmen paranın Venedik dukası karşındaki değeri düşmüştür: Bu yıl 50-52 kuruş bir Venedik dukasına karşılık gelmektedir (Pamuk, 2006, 1078).

şartlar değişmiş, artık insanlar fukaraya değil zenginlere kucak açmaktadır. Bunda o devirdeki ağır ekonomik şartların etkin olduğu söylenebilir. İnsanlar giderek fakirleştikleri için tutacak dal, dayanacak bir kuvvet aramaktadır. Bu da herkesin zengin ve itibarlı kişilere yaklaşmaya çalışmasına/yaklaşmasına, böylece de ihtiyacı olan kişilere sırt çevirmelerine sebep olmuştur.

Şairin buğdayın bir mutunun[152] beş yüz elliden (diğer çeşitlenmelerde yüz elli) satıldığını söyleyerek dönemin alım satım ortamı hakkında bir ipucu vermiştir. Bir mut 400 kilogramdır. Bu hesaba göre bir mut buğday 60000 akçe etmektedir. Bahsi geçen sene Allah kullarına acımış ve rahmetini çok göndermiştir yani bu yıl çok yağmur yağmıştır. Bu ise insanlara gelecek için umut verici bir hadisedir, çünkü yağmurun çok yağması ürünün çok alınmasına, satılanların fiyatlarının düşmesine, bu da piyasanın rahatlamasına sebep olacaktır.

Fakirlik o derecededir ki insanlar borçlu oldukları için kurban kesememiştir. İşler kesattır, insanlar mesleklerini yapamamaktadır çünkü piyasada para dolaşmamaktadır. Ayrıca işsiz olan ve meslek sahibi olmayan kişiler, yapmak için bir eğitim gerektirmeyen ırgatlık işine yönelmiştir. Bu da ırgat yevmiyelerinin düşmesine sebep olmuştur. Kayseri'deki ekonomik durumun bu kadar kötü olmasından dolayı insanlar gurbete çalışmaya gitmeye başlamış ve hatta gurbeti vatana yeğlemişlerdir. Burada vatan doğduğun değil doyduğun yerdir felsefesinin insanlar tarafından benimsendiği görülmektedir.

Seyrânî bu hâlden oldukça rahatsızdır ve ilerisi için umutsuzdur. 1845 senesi artık insanların sefa süremediği; oyunbaz, hileci kişilerin eline geçen bu fırsatı sonuna kadar değerlendirdiği bir yıldır. Başka bir deyişle kendi işini yapmak ve kendi parasını kazanmak için uğraşan insanlar aç ve açıkta kalmıştır.

Osmanlı Devleti'nde ekonomik durumun kötüye gitmesi enflasyonun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Pamuk'un verdiği bilgilere göre paranın değeri düşürülmüş, paranın içerisindeki altın ve gümüş miktarı azaltılmıştır (Pamuk, 2006, 1078). Seyrânî "Bizler zamāneniñ picine ḳaldıḳ" (249.1) ve "Reʾyinden ehl-i ḥalḳ uşanup bıḳdı" (112) ayaklı

[152] Mut: "Elli şiniklik ["tahıl için kullanılan sekiz kiloluk ölçek" (*Türkçe Sözlük*, 2005, 1869)] tahıl ölçeği" (*Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 1977, 3225).

metinlerde sikkenin kızılının çıktığını yani paraların ayarının bozulduğu ve değersizleştiği söylenmiştir. İlk şiire H. 1265 (M. 1848) tarihi düşülmüştür. İkinci şiirde tarih yoktur ancak şiirin 1848'e yakın bir dönemde söylendiği kabul edilebilir.

İlk şiirde (249.1), "Ḳalḳdı insānlardan şefḳat bu sene" (83) başlıklı destanda olduğu gibi ticaret yapmanın güçleştiği ve fakir halkın geçiminin daha da zorlaştığı söylenmiştir. İyi ve âlim kimselerin kalmadığı veya kendilerini çektikleri görülmektedir. Ortada kalanlar madrabaz, düzenbaz kişilerdir. Toplumdaki düzensizlik o kadar sinir bozucudur ki Seyrânî "Ben deli değilim ederler deli" diyerek hâlini ifade etmiştir. Bir işin iyiliklerini onu hak etmeyen ya da bu işin kazancına ihtiyacı olmayanlar elde etmiş; asıl çalışan, emek verenler ise elde edilen kazancın ancak kıymetsiz bir miktarına sahip olabilmektedir.

Seyrânî bu dönemde insanlardaki dinî hassasiyetin kalmadığını, camiye gidenlerin azaldığını; bu durumun ise kıyametin habercisi olduğunu söyler. Camiye giden halk yani cemaat artık azalmış veya kalmamıştır. Bu da insanlardaki cemaat ve birlik ruhunu etkilemektedir. İnsanların paylaştığı kültürel değerler azalmaya başlamıştır. Bu da ülkedeki sıkıntılı ortamın bir göstergesidir.

İkinci şiirde (112) de Seyrânî adaletin bozulduğunu ve insanların adalet kalmadığı için zulüm altında kaldığını söylemiştir. Zulüm sirke ve koruk gibi iki ekşi nesneye benzetilerek somut bir görüntü zihnimizde oluşturulmuştur. Bu ekşi maddeleri yiyen insanın yüzünün alacağı hâl, yani yüzünü buruşturması/ekşitmesinin, bu dönemin insanının genel yüz ifadesi olduğunu düşünebiliriz. Bu da insanların memnuniyetsizliklerini somutlaştırmaktadır. Aynı dörtlükte Müslümanların çile çektiği ve çile çektikleri için de boyunlarının bükülü kaldığını söylemiştir. Durumu kötüleşen insan boynunu bükerek yardım diler. Bu hâl "boynu bükük olmak" deyiminin somut hâlidir. İnsanlar çile çeke çeke, boynu bükükleşmiş, yardıma muhtaç hâle gelmiştir. Burada Müslümanların bu hâlde olduğunun söylenmesinden gayrimüslimlerin durumlarının iyi olduğu zımmen anlaşılmaktadır. Abdülmecit döneminde kahvehanelerde görevli olan jurnalcilerden birinin 1844 yılında rapor ettiği konuşmalardan birinde şu ifade dikkati çekmektedir: "bu reâyalar evveli kürk giymezler idi, bazen giyerler ise de sokağa çıkmazlar idi. Şimdiki taksîmde kürk reâyalara, aba bizlere düşmüş. Bir taksîm daha olur ise bizlere bakalım ne düşer" (Kırlı, 2009b, 115).

Kırlı tarafından aktarılan ifadeler Seyrânî'nin hemen hemen aynı tarihlerde söylenmiş şiirini doğrular niteliktedir.

3.2.8. Siyasi Olaylar:

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti oldukça sıkıntılı günler geçirmektedir ancak Frenk olarak adlandırılan Batı yükselmiş, Osmanlı'ya yardım eder hâle gelmiştir. 1840'lı yıllarda Osmanlı Devleti'nin başına bela olan Kavalalı Mehmed Ali Paşa ve Mısır meselesi Osmanlı-İngiltere ittifakıyla çözülmüştür. Kırlı bu başarının halk arasında o dönemde olumlu ve iyimser bir etki yaptığını belirtmiştir (Kırlı, 2009b, 107). Ancak halk arasında bu iyimser hâle rağmen kaygı devam etmektedir (Kırlı, 2009b, 108). Şiirin söylendiği yıllar muhtemelen 1840'ların sonudur ve halk artık bu yardımları farklı değerlendirmeye başlamıştır. Gücün kendi devletinden gitmeye başladığını hissetmiş gibidir: "Âlemde idrakler ol kavm-i Frenk" (112) "Zulm-i zalim göğe direk mi bilmem" (277) başlıklı şiirde de benzer bir ifade bulunmaktadır. Şair âlemde bir devrin döndüğünü ancak bu devrin İngiliz devri veya Frenk devrinden hangisi olduğunu bilmediğini söyler. Başka bir deyişle devirde hükmü geçen millet artık İngiliz veya Frenk yani Fransız'dır. Diğer devletler söz sahibi değildir. Söz sahibi olmayan daha doğru bir ifadeyle söz hakkını ve itibarını kaybeden devlet ise Osmanlı'dır. Bu durum, şaşaalı, güçlü, başarılı ve muzaffer bir devleti olmaya alışkın halk için kabul edilmesi oldukça zor bir durumdur. İkinci dörtlükte gönül tandırında pişen/yanan aşın ciğer mi yürek mi olduğu sorusu sorulmuştur. Burada yanan şeyin yürek veya ciğer olması önemlidir. Ciğeri veya yüreği yanan kişi içten içe üzülmektedir. Seyrânî'nin devrindeki olaylara kayıtsız kal/a/madığı göz önünde bulundurulursa, bu iki ifade arasında bağlantı olabileceği düşünülebilir. XIX. yüzyılda kahvehanelerde 'devlet sohbeti' yapıldığı daha önce belirtilmişti. Bu husus da göz önünde bulundurulacak olursa, şiirin kahvehanede söylendiği kabul edilebilir.

Seyrânî'nin Kayseri'de yaşanmış tarihî vakaları şiirlerine konu etmiştir. Bunlardan biri "Akbıyıkoğlu Hasan olayı" olarak bilinen vakadır. Gökhan'dan alınan bilgilere göre olay H. 1236 (M. 1821)'da gerçekleşmiştir. Akçakayalı Salih Ağa Kayseri mütesellimliğini almıştır. 1817 yılında Salih Ağa, Nakibüleşraf Kaymakamı Osmanefendizade Molla Zahid ve ulemadan Feyzizade Fethullah Efendi; Kayseri Mutasarrıfı Hacı Bekir Paşa tarafından Ermeni ve Rumlardan toplanan saliyanelerdeki bir yolsuzluktan dolayı suçlanmış ve cezalandırılmaları istenmiştir. Bunun üzerine bu

kişilerin Kayseri'den sürülmeleri emredilmiştir. 1821 yılında ise tekrar Kayseri'ye gelerek eski görevlerinin başına geçmişlerdir. Nakibüleşraf Kaymakamı Molla Zahid, Gübgübzade Hacı Bekir ve Müftü Halil Efendi Salih Ağa'ya karşı birleşmiştir. Buna karşılık Salih Ağa da Kayseri'deki Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ve Nizam-ı Cedid Ocağı'nın kurulması çalışmalarında yeniçerilerin tarafını tutmuş ve yeniçerileri rakiplerine karşı kışkırtmıştır. Akbıyıkoğlu Hasan Ağa, Molla Zahid'in Kayseri'ye dönmesine içerler ve 22 Ramazan 1236 (1821) gecesi Molla'nın konağını basarak Molla'yı ve amcasını öldürür. Akbıyıkoğlu'nun saflarına başıbozuk yeniçerilerin de katılmasıyla olaylar büyür, cinayet, baskın ve yağma hadiseleri artar. Akbıyıkoğlu bu olaylar süresince şehrin yönetimini ele geçirmiştir. Kayseri mütesellimi Salih Ağa ise olaylara müdahale etmemiştir. Olaylar Fethullah Efendi'nin yakalanarak öldürülmesi ile bitmiştir. Ancak Akbıyıkoğlu için olaylar burada başlamıştır. Akbıyıkoğlu Kayseri mütesellimliğine atanmıştır. Ancak bu bir atama değildir, cezanın habercisidir. 1 Ağustos 1821'de Kayseri mutasarrıflığına atanan Hacı Hüseyin Paşa, Hasan Ağa'yı mütesellim olarak atamış, ancak Paşa, Kayseri'ye gelmeden önce köylerden 15000 kişilik güç toplamıştır. Akbıyıkoğlu Hacı Bektaş'a gitmiştir. Hasan Ağa'nın etrafındaki 500 asker, gelen ordunun büyüklüğünü görünce dağılmaya başlamıştır. Yaklaşık bir ay süren olaylar, Paşa tarafından olayları çıkaranların yakalanıp cezalandırılmasıyla bitmiştir [153] (Gökhan, 1996, 35-38).

"Ne ceyānet etdi kendine insān" (364) ayaklı destanda bu olaylar akıcı bir üslupla anlatılmıştır. Ancak bir farkla: Seyrânî olayları Hasan Ağa taraftarlarından biri olarak

[153] Halit Erkiletlioğlu tarafından bu olaylar şöyle nakledilmiştir: Akbıyıkoğlu Hasan Ağa, daha önce gayrimüslimlerden alınan vergide adaletsizlik yaptığı gerekçesiyle Kayseri'den sürülen Molla Zahid'in Kayseri'ye dönmesine içerler ve 22 Ramazan 1236 (23 Haziran 1821) gecesi teravihten sonra Molla'nın konağını basarak Molla'yı ve amcazadesi Akif Efendi'yi öldürür. Bu olay ertesi gün Kayseri'de duyulur ve insanlar ortalığın karışmış olmasından dolayı işlerine girmez, evlerine çekilir. Akbıyıkoğlu'nun saflarına başıbozuk yeniçerilerin de katılmasıyla olaylar büyür, cinayet, baskın ve yağma hadiseleri artar. Akbıyıkoğlu bu olaylar süresince şehrin yönetimini ele geçirmiştir. Kayseri mütesellimi Akçakayalızade Salih Ağa da Akbıyıkoğlu'nun kontrolüne girmiştir. Olaylar Hasan Ağa'nın 15 Temmuz'da Kayseri mütesellimi olmasıyla da sona ermemiş, 25 Temmuz'da Fetullah Efendi'nin yakalanarak öldürülmesi ile bitmiştir. Ancak Akbıyıkoğlu için olaylar burada başlamıştır. 1 Ağustos 1821'de Kayseri mutasarrıflığına atanan Hacı Hüseyin Paşa, Hasan Ağa'yı mütesellim olarak atamış, ancak Paşa, Kayseri'ye gelmeden önce köylerden 15000 kişilik güç toplamıştır. Hasan Ağa'nın etrafındaki 500 asker, gelen ordunun büyüklüğünü görünce dağılmaya başlamıştır. Yaklaşık bir ay süren olaylar, Paşa tarafından olayları çıkaranların yakalanıp cezalandırılmasıyla bitmiştir (Erkiletlioğlu, 2006, 485-488). Erkiletlioğlu, bu olaylardan bahsederken, "[k]apatılan Yeniçeri Ocakları'nın boş gezen ve haydutlukla geçinmeye çalışan askerlerinden (…)" ifadesini kullanmıştır (Erkiletlioğlu, 2006, 486). Ancak bilindiği üzere Yeniçeri Ocağı 1826 yılına kadar faaldir. Burada kastedilenin, ileride kapatılacak olan ocakların o dönemde artık askerlik düzenine riayet etmeyen başıbozuk güruhtur.
Gökhan, 1996'da yıl 1820 olarak verilmiştir ancak yanı olan *Kayseri Tarihi (Mirat-i Kayseriyye)*'de (Ahmet Nazif Efendi, 1987) 1821 olarak geçtiği için yıl 1821 olarak değiştirilmiştir.

anlatmıştır: Seyrânî'ye göre ocaklı (yeniçeriler olmalı) ortaya çıkmıştır, başlarına Akbıyıkoğlu'nu almıştır. Ayanlar kendilerini çok yüksek görmeye başlamış, her yana el atarak isimlerini yaymışlar, fakirin ekmeğine (kazancına anlamında da olabilir) engel olmuşlardır. Bu durum olayların sebebi olmalıdır. Şehrin ileri gelenlerinin evleri basılır, malları yağma edilir. Bu olaylar Hasan Ağa'nın gücünü arttırır. Hasan Ağa, olayların sonunda vali olur ve fakirleri korur. Sonra bir vezir gelerek asker toplar. Hasan Ağa'nın baskısı altında bunalan ayanlar vezire giderek onu ve beraberindekileri şikâyet eder. Bazı kişiler Hasan Ağa'ya taraf çıkarak onu korumaya çalışmıştır. Ancak bu fayda vermez. Böylece ocaklının ve Hasan Ağa'nın emekleri boşa gitmiş olur. Hasan Ağa'nın bertaraf edilmesiyle ayanlar yeniden güçlenir ve halkı ezmeye başlar. Bir süre sonra da Hasan Ağa yakalanarak öldürülür. Vezir Hüseyin Paşa ise güçlü bir kimsedir. Ona karşı durulamaz. Şehirde çok kan dökülmüştür, bundan dolayı Allah şehrin bereketini kaldırmıştır. Bir ay içerisinde olan bu olaylardan Seyrânî kıyametin yaklaşmakta olduğunu çıkarır. Ayrıca Kayseri'den "arsız" şehir olmadığı için buradan devlet yöneticisi çıkmamasını diler.

Olayların geneline bakılacak olursa katil ve yağma hadiseleri vuku bulmuştur. Seyrânî'nin yağmalardan paylanmadığını belirterek, Allah'tan kendilerine helalinden vermesini dilemesinden Seyrânî'nin de yağma olaylarından rahatsız olduğunu anlayabiliriz. Ancak Seyrânî genel itibarıyla halkın ayanlar tarafından ezildiğini ve horlandığını düşünmektedir. Bundan dolayı kendi ifadesiyle fukaraya sıyanet eden bir kişi olarak algıladığı ve kabul ettiği Akbıyıkoğlu Hasan Ağa'nın tarafında yer almıştır. Hatta onun öldürülmesinden, ona sahip çıkmayan halkı sorumlu tutarak, şehri 'arsızlık'la itham etmiş, bu şehirden devlet idarecisi çıkmamasını dilemiştir.

Destanda Hasan Ağa olayındaki iki isimden özellikle bahsedilmiştir. İlk isim Hasan Ağa'nın kendisidir. Hasan Ağa, fukara taraftarı, aslan yürekli, haksızlıklara tahammül edemeyen, güçlü bir kişi olarak resmedilmiştir. Resmî tarihte Hasan Ağa'nın karşısındaki kişiler ondan kaçmaya çalışmışlar ancak başaramamışlardır. Destanda aslan yürekli Hasan Ağa'nın ortaya çıkmasından sonra ayanların firar ettiğinden bahsedilmiştir. Burada karşıt iki durumun art arda kullanılması dikkat çekicidir. Âşık, karşıtlığı peş peşe kullanarak güç unsurunu daha da vurgulamıştır. Ayrıca ayanların düşüşe geçtiği ('zeval') yani güçlerinin ve itibarlarının azaldığını söylenmiştir. Bu ifadeden yükselen değerin Hasan Ağa olduğu anlaşılmaktadır. Hasan Ağa fakirin

ekmeğine mani olanların karşısında durmuş, bu kişiler sistemin/devletin adamı olsa bile onlara baş eğmemiştir. Bu da onu bir anlamda, en azından şairin zihni ve kalbinde, Köroğlu tarzında bir kahraman hâline getirmiştir. Hasan Ağa'nın seğmen ile gezmesi hem onun gücünü vurgulamıştır hem de eski destan metinlerinde yer alan kahramanın yanında onun gibi güçlü, kahraman ruhlu arkadaşlarının olması imajını insanların kolektif şuuraltından gün yüzüne çıkarmıştır. Bu da "Köroğlu gibi bir kahraman" imajını güçlendirmektedir. Hasan Ağa vali olduktan sonra da fakirleri korumaya devam etmiştir. Ancak resmî tarihe baktığımızda bunun gerçek olmadığı görülmektedir. Gökhan'ın verdiği bilgilere göre Akbıyıkoğlu, elinde bulundurduğu mevkinin imkânlarını kendi arkadaşları ve yakınlarına ihsanlarda bulunarak kullanmıştır (Gökhan, 1996, 38).

Destanda ismi öne çıkan ikinci kişi ise Hasan Ağa'yı yakalatıp öldürterek başlattığı olayları sonlandıran Hüseyin Paşa'dır. Hüseyin Paşa kendisinden korkulan, çekinilen biridir. Hüseyin Paşa hakkında bunun haricinde söz veya ima yoktur. Bunun sebebi de her ne kadar Hüseyin Paşa Hasan Ağa'yı öldürtmüş olsa da, onun devlet görevlisi olması ve ayanların etkisinde kalarak bu kararı vermesidir. Devlet görevlisi olması onu güçlü kılmış, olayları bastırması ise onun gücünü kanıtlamıştır. Seyrânî böyle bir gücü karşısına almak istememiş olabilir. Ayrıca daha önce de belirttiğimiz gibi, Seyrânî'ye göre Hasan Ağa'nın öldürülmesine sebep olanlar onu şikâyet eden ayanlar ve Hasan Ağa'ya taraf çıkamayan Kayseri halkıdır.

Seyrânî olaylar olmadan önce şehirde ucuzluk olacağı beklentisinin olduğunu da belirtmiştir. Ancak olaylar oldukça kötü sonuçlanmıştır. Bu kadar iç karışıklıktan sonra şehirde bereket kalmamıştır. Olaylar yaz mevsiminde olmuş, ağustos ayına kadar da hızını kesmeden devam etmiştir. Bu karışıklığın arasında halkın kendi işini yap/a/madığı anlaşılmaktadır. Resmî kaynakta ise bu olayın sadece mahalli bir karışıklık olmadığı, zira Rum isyanı sebebiyle gerekli olan asker ve mühimmatın Kayseri'deki karışıklıktan dolayı zamanında yerine ulaştırılmadığı ifade edilmiştir.

Osmanlı'nın merkezileşmeyi güçlendirme çalışmalarından biri de 1808'de ayanlar ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Sened-i İttifak'tır. Ayanların devlete isyan etmeyeceklerine ve devletin yanında yer alacaklarına dair söz verdikleri anlaşma ile çıkacak isyanda devlet ile ayanlar birlikte hareket etme kararı almışlardır. Bu durumda

1820 yılında ayanlara karşı yapılan ve bir ay kadar süren bu ayaklanma hareketinin, devletin müdahalesiyle son bulması çok normaldir. Ayrıca dönemin dış olaylarına bakıldığında aynı yılın nisan ayında patlak veren Yunan isyanında yeniçerilerin dağınık ve düzensiz oldukları görülmüştür. Kayseri'de meydana gelen bu ayaklamada da devletin ayanlarla aynı tarafta olmasına rağmen yeniçerilerin ayaklanmayı çıkaran tarafta yer almaları, ayaklanmada katil ve yağma hadiselerine karışmaları yeniçerilerin artık kontrol edilemediğinin ve merkezî gücün karşısında yer aldığının bir göstergesidir.

"Fitne ẓuhūr etdi çıḳdı beġāyet" (587) başlıklı destanda 1812-1821 yılları arasında Kayseri'de görev yapmış olan mutasarrıflar ve onların faaliyetlerinde kısaca bahsedilmiştir. Destan Ali Paşa ile başlar. Ahmet Nazif Efendi'ye göre Ali Paşa 1812-1814 yılları arasında görev yapmış çok sert bir paşadır (Ahmet Nazif Efendi, 1987, 162-168). Destanda da bu yönüyle anılan paşanın çok kişiyi öldürttüğü, fitne çıktığı ve Kayseri'nin çok bozulduğu söylenmiştir.

Erkiletlioğlu'nun verdiği bilgilere göre Ali Paşa'nın görevinin sonralarına doğru Kayseri'de bir taun (veba) salgını çıkmıştır. 200'den fazla kişinin öldüğü bu salgın 1813'ten 1819'a kadar sürmüştür (Erkiletlioğlu, 2006, 480-481). Şairin anlattığına göre birçok kişi ölmüş, hastalık, yaşayanlara da çok eziyet etmiştir. Bu hâlde Müslümanlar rezil olmuş, gayrimüslimler ise durumdan memnundur.

Şiirdeki sıralamaya göre Ali Paşa'dan sonra göreve Salih Paşa gelmiştir, bu kişi dindar bir vezirdir ve halka çok yardım etmiştir. Ahmet Nazif Efendi kitabında böyle bir paşadan söz etmemiştir (Ahmet Nazif Efendi, 1987).

1815 yılında Memiş Paşa Kayseri'ye görevlendirilir. Ahmet Nazif Efendi'nin aktardıklarına göre onun döneminin en önemli olayları Talas'ta vergi hususundan dolayı çıkan karışıklıklar ve Osmanlı'nın Tuna'daki kaleleri tamir için Kayseri'ye 10000 kuruş iane göndermesi ve halk arasında bu paranın toplanarak gönderilmesidir (Ahmet Nazif Efendi, 1987, 169-170). Seyrânî destanda bu paşanın da halka eziyet ettiğini, onlardan para topladığını ve şehre kol kanat germediğini söylemiştir. Seyrânî'nin bahsettiği mal toplama hadisesinin gönderilen 10000 kuruşluk iane olduğu anlaşılmaktadır.

Kayseri'ye gelen diğer bir mutasarrıf Ahmet Paşa'dır. 1816-1818 yılları arasında görev yapan Paşa burada vefat etmiştir (Ahmet Nazif Efendi, 1987, 171). Destanda Ahmet Paşa'nın vadesinin burada tamamlandığı yani öldüğü söylenmiştir.

Ahmet Paşa'dan sonra Kayseri'de görev yapan mutasarrıf Hacı Bekir Paşa'dır. Ahmet Nazif Efendi'nin verdiği bilgilere göre Paşa, 1817-1820 yılları arasında görevini ifa etmiştir. Paşanın oğlu burada ölmüş ve Mevlevi dergâhına defnedilmiştir. Paşa bundan dolayı dergâhı ve içindeki camiyi tamir ettirmiştir (Ahmet Nazif Efendi, 1987, 171-173). Seyrânî destanında bu Paşa için "hem din hem diyanet"inin olduğunu söylemiştir. Bu ifade Paşa'nın Mevlevi dergâhı ve camisini tamir ettirmesinden dolayı söylenmiş olmalıdır.

Seyrânî'nin destanında Hacı Bekir Paşa'dan sonraki mutasarrıf Hasan Paşa'dır. Ancak bu kişi Akbıyıkoğlu Hasan Ağa olmalıdır. Erkiletlioğlu ise eserinde bu paşadan bahsetmemekle birlikte kitabın sonundaki tabloda 1820-1821 yıllarında "Hasan Paşa yerine Akçakayalızade Salih Ağa" ifadesi yer almaktadır (Erkiletlioğlu, 2006, 751). Bu ifadeye göre idare resmen Hasan Paşa'da fiilen Salih Ağa'dadır. Buna göre Hasan Paşa, Akbıyıkoğlu Hasan Ağa'dır. Seyrânî bu dönemde fukaranın ağladığını, zenginlerin ise güldüğünü söyleyerek ortamdaki karşıtlığı vurgulamıştır. 1820'de yukarıda bahsi geçen Akbıyıkoğlu Hasan Ağa olayı meydana gelmiştir. Akbıyıkoğlu Hasan Ağa olayından sonra Osmanlı şehre ziyan vermiş, bu isyanın faturası Kayseri'ye ağır kesilmiştir. Destanda buradan sonrası yer almamaktadır.

Seyrânî, "Yunan hekìmleri ʿāciz ḳaldılar" (432) ayaklı koşmasında Dürzi isyanına ve bu isyana karşı devletin asker toplamasına atıf yapmıştır ancak isyanla ilgili bilgi verilmemiştir. Seyrânî bu koşmayı asker toplarken bir yakınının da askere alınmasından rahatsız olmasından dolayı söylemiştir. Komutanlar önce bu genci askere almayacaklarına dair Seyrânî'ye söz vermişler ancak sonrasında bu sözü tutmamışlardır. Seyrânî de bu duruma çok sinirlenmiş ve bu destanı söylemiştir. Ahmet Hazım Bey olayın H. 1277 (M. 1860-1861)'de olduğunu belirtmiştir (Ulusoy, 1340, 176-177).

Seyrânî tarafından atıf yapılan Dürzi isyanı 1840'lı yıllarda başlayan bir olaylar silsilesinin 1860'lardaki halkasıdır. Subaşı'nın aktardığı bilgilere göre 1840'lı yıllarda Lübnan'daki Maruni ve Dürziler arasında problemler oluşmasından dolayı bölgeye

müdahale edilmiştir. Ancak bu müdahale olayın sönmesine yetmemiştir. 1846'da bir anlaşmayla barış sağlanmıştır. Ancak 1854'te ölen Maruni kaymakamın yerine Beşir Ahmet'in tayin edilmesi bölgedeki Ortodokslar tarafından iyi karşılanmamıştır. Bu olaydan sonra Maruniler daha iyi teşkilatlanmaya başlamıştır. 1858'de ise Cidde'de büyük bir kalabalık Hristiyanların üzerine yürümüştür. Olaylar esnasında Fransız ve İngiliz konsolosları öldürülmüştür. Bunun üzerine Fransa ve İngiltere birleşerek Cidde'yi denizden bombalamışlardır. Olayda fail oldukları gerekçesiyle gemi komutanları 10 kişiyi asmış, bu olay ise Dürziler arasında huzursuzluğa sebep olmuştur. 1860'ta Halep'te cami duvarlarına Hristiyanlar aleyhinde gösteri yapılmasını salık veren bildiriler asıldı. Maruniler ise gelişmeler karşısında hazırlanmaya başlamışlardır. Mayıs ayında Dürziler Marunilere karşı harekete geçmişlerdir. Olaylar oldukça büyümüştür. Osmanlı önceleri olayları çok önemsememiş ve sadece Ahmet Paşa'nın civardan asker toplayarak bastırmasını istemiştir. Ancak olayların önemi anlaşılınca bölgede tanınan ve sevilen Fuat Paşa görevlendirilmiştir. Fuat Paşa olayları durdurmuş ve suçluları cezalandırmıştır (Subaşı, 2002, 756-757).

Metinde isyanla ilgili bilgi bulunmamakta sadece Dürzi Dağları'nı Dürzilerin vermeyeceği söylenmektedir. Burada Dürzi Dağları olarak adı geçen yer Cebel-i Lübnan olarak bilinen Lübnan bölgesidir. Seyrânî'nin olayların ayrıntısına inmemiş olmasının sebebi koşmayı söyleme amacıyla ilgilidir. Seyrânî verilen sözün tutulmamasını eleştirmek amacıyla bu şiiri söylediği için şiirde olaylarla ilgili atıf yer almamaktadır. Ayrıca Seyrânî bu şiiri Develi'de söylemiş ve bu olaylara şahit olmadığı için şiirde olaylarla ilgili atıflar bulunmamaktadır.

Seyrânî toplumla ilgili söylediği şiirlerde oldukça realist ve karamsardır. Şair bu konudaki şiirlerinde ortalığın ve düzenin çok bozulduğunu, kıyametin yaklaşmakta olduğunu söyler. H. 1268 (M. 1851-1852) tarihli "Az ḳaldı belini bükdi bükecek" (240) ayaklı koşmada alamet dumanı çökmeye başlamış dünyayı başında taşıyan öküz belini bükmek üzeredir. Yani artık kıyametin yaklaşmaktadır.

"Zamane" ve toplumun bozulmasıyla ilgili kaygı ve rahatsızlık şiirlerde çok sık karşımıza çıkmaktadır. "Gelen ümerāyā ḳarşı gidiyor" (536) ayaklı destanda o devirdeki toplumun ne hâlde olduğu gözler önüne serilmiştir. Toplumun düzeni değişmiştir. Kıymetsiz ve hak etmeyen kişiler yüksek mevkilere gelmişler, bu kişilerin sözleri

geçerli olmaya başlamıştır. Artık iyi ve mert insanları, kötü ve oyunbaz kişiler yönetmeye başlamıştır. İyi ile kötü birbirine karışmış, iyi olmanın kıymeti kalmamış, kötülük takdir toplar olmuştur. Herkes hak ettiğinden daha fazlasını bekler ve ister olmuştur. Medrese kaldırılmış, ahlaksızlık diz boyu olmuştur. İçki içmek alenileşmiştir. Etrafta müzevirler vardır. Küçükler büyükleri beğenmemekte, büyükler küçüklere hizmet etmektedir. Bir anlamda yumurtadan çıkan kabuğunu beğenmemektedir.

Şiirde yöneticiler ve iyi kişiler aslan, kurt ve şahine; kötüler ise çakal, köpek ve yarasaya benzetilmiştir. Aslan ve kurt vahşi, kendi başına buyruk ve hayvanlar arasında en korkulanlarındandır. Köpek ise sahibi olanların sözünden çıkmayan evcil bir hayvandır. Osmanlı devleti de önceleri kendisinden korkulan ve çekinilen bir devlet iken şimdi düşmanlarının yardımlarıyla kendisini idare etmeye çalışmaktadır. Köpek olarak belirtilen kişiler ise sahiplerinin dediğini yapan dış devletler tarafından desteklenen kişiler veya bu devletlerin kendisidir. Bu kişilerin dış devletlerden güç alarak Osmanlı üzerinde söz hakkına sahip olmaları, hanedanın da bu kişilere hizmet edişi yani onların her söylediğini yapması kurdun köpekler tarafından yönetildiği sözleriyle ifade edilmiştir. Özellikle kurt motifinin Türk kolektif şuuraltında yönetici olma, kut sahibi aileye mensup olma anlamlarında olduğu düşünülecek olursa buradaki mananın derinliği anlaşılacaktır. Devlet artık başına buyruk değildir, yönetim görünürde Osmanlı'nın, derinde ise dış devletlerin elindedir veya ellerine geçmek üzeridir.

Aslan ve kurt sürü hâlinde yaşayan hayvanlardır. Şair aslanlara çakalın çobanlık yaptığını söylemiştir. Aslan "ormanların kralı" olarak sürü hâlinde gezer ancak herhangi bir hayvan tarafından yönetilmez. Sürü olan ve birisi tarafından yönlendirilen hayvan koyundur. Seyrânî'nin ifadesi bize aslanların artık koyunlaştığını düşündürmektedir. Köpek ve çakalların aslan ve kurtlar tarafından her dediğinin yapılması bu vahşi hayvanların koyun gibi uysallaştığını göstermektedir.

Şair şahinlerin yurdunu yarasaların tuttuğunu söylemektedir. Yarasa karanlıkta hareket eden; karanlık, mağara gibi dar yerlerde yuvalanan bir hayvandır. Yarasanın şahin yurdunu tutması yani burada yerleşmesi, buranın kendi tabiatına uygun bir yer hâline geldiğine işaret etmektedir. Devlet, karanlık, zor ve dar günlerdedir. İnsanlar olayları merakla takip etmektedir. Kırlı yazısında Mısır meselesiyle ilgili toplanmış bilgileri değerlendirmiştir. Halk Osmanlı'nın dış devletlerden yardım almasına, Kavalalı

karşısında varlık gösteremeyişine şahit olmuş ve bu olaylar karşısında devletin güç kaybettiğini anlamıştır. Bundan dolayı Mısır meselesi kapandığında "buruk bir zafer" yaşanmıştır (Kırlı, 2009b, 109). Bu hissin sadece Kavalalı mevzusunda yaşanmadığı bir gerçektir. Dolayısıyla halkta devletin zor ve karanlık bir dönemden geçtiği/geçeceği fikri vardır.

Seyrânî şiirde medresenin ortadan kalktığını söylemiştir. Bu sözler 1839'dan itibaren açılmaya başlayan ancak 1869'dan sonra yaygınlaşan modern okulların açılmasına işaret ediyor olmalıdır.

Şiirdeki bir diğer dikkat çekici ifade ise müzevir olarak kabul edilen "muhbir-i sadık"lardır.[154] Muhbirler daha önce de belirtildiği gibi Abdülmecit döneminden itibaren görev almışlardır. Kahvehane ortamı vasıtasıyla halkın olaylar karşısındaki tepki ve düşünceleri saraya aktarılmıştır. Kırlı bu muhbirlerin topladıkları bilgilerin cezalandırma amaçlı değil, bir kamuoyu yoklaması olarak kabul edilebileceğini söyler. Çünkü bu konuşmalardan dolayı kimse cezalandırılmamıştır (Kırlı, 2009b, 99).

Siyasi olarak karışık ve güç bir durumda olan devlette, ahlak da bozulmuş, toplumsal manada düşüş vardır. İnsanlar arasında oyunbaz olanlar kıymetli, iyiler 'yaman'lardan kıymetsiz olmuştur. Toplumda ahlaksız kişilere rağbet edilmeye başlanmıştır. Bu durum "Olalı aʿlālar ednā bedeli" (189) ayaklı şiirde de dile getirilmiştir.

"Hiç bulmaz ḳıvām aḳcesiz" (632) ayaklı metinde ise artık paranın her işte geçtiğini, hayır yapılırken ve hatta öldükten sonra imam Kur'an okurken para istenmektedir. Hapse atılsa para vererek çıkabilmektedir. Bu son ifadeye göre rüşvet oldukça yaygınlaşmış, birçok kapının açılmasını sağlamaktadır. "Yerden göge doğru yaġar ḳar dise" (93) ayaklı şiirde de aynı durum anlatılmıştır. Zengin bir kişi ata eşek, kurda koyun, kuru çaydan balık tuttum, nar söğüt ve kavakta biter veya kar yerden göğe doğru yağar dese hâkim ondan şahit istemez. Zengin kişi günahını malı ile temizletir. Ancak Seyrânî son kıtada günahları silenin Hakk'ın rahmeti olduğunu söyler. Başka bir deyişle bu dünyada kötü iş yapan kişi bir yolla, özellikle de rüşvetle kendini temize çıkarsa da o işin günahının affedilip edilmediğini ancak Allah bilir. Şiirin genelinde zengin ve yoldan çıkmış kişilerin rüşvetle kendi işlerini yoluna koyması anlatılmıştır. Ancak

[154] Muhbirlik hakkında yarıca bk.: Kırlı, 2009a.

burada asıl hedef noktasındaki kişi(ler) kadı veya müftü gibi din ve adalet kurumlarının temsilcileridir.

Seyrânî'nin en bilinen şiirlerinden olan "Ḳazlarıñ ḳaḍıya uçmaḳlıġından" (351) başlıklı şiirde de adalet kurumunun temsilcisi olan kadılar rüşvet almakla eleştirilmiştir. Ahmet Hazım Ulusoy bu şiirle ilgili olarak yaptığı açıklamada şairin bu şiiri Tanzimat'ın neden ilan edildiğini mahkemeler yönünde hicivî bir üslupla anlattığını söylemiştir. Dolayısıyla Seyrânî burada devlet tarafındadır. Sözlü kaynaklarımızdan olan Alaaddin Oben ise bu şiirin padişaha hitaben yazıldığını söylemiştir. Ancak şiirin geneline bakıldığında, diğer şiirlerdeki adalet-rüşvet bağlantısına bakıldığında Hazım Bey'in ifadesinin daha doğru olduğu düşünülebilir.

Şiirde adaletin başındaki kişilerin rüşvete tenezzül etmelerinden dolayı adalet sisteminin bozulduğu keskin ifadelerle söylenmiştir. Aç gözlüler meclisinin kurulması rüşvet çeşmesinin akmasından; her yanın kaza bela ile dolması 'kaz'ların kadıya uçmasındandır. Rüşvete icabet etmeleri gönüllerinin alçak olmasındandır. Ancak Seyrânî ne söylese boşunadır, çünkü bu çarkın başındaki kişiler de bu düzende yetişmişlerdir. Bundan dolayı her yan kokuşmuş olsa bile kimse durumdan şikâyetçi değildir, hatta bu onların işine gelmektedir. Çünkü bu düzensizlik içerisinde kendilerine bir 'ticaret yolu' bulmuşlardır.

"Dökmiş ḥicāb ṣuyı yüzden ḳurumış" (567) başlıklı şiirde şeyhülislamın bile sevaba günah, günaha sevap dediğini söyleyen şair, fukara hakkında hayırlı cevap veren kimsenin kalmadığını söylemiştir (3. hane). Fukara hakkında hayırlı cevap veren kimse kalmamıştır, çükü fukara kendisine hayırlı cevap verdirtememektedir. Başka bir deyişle adalet çarkının başı bile zenginlerle içli dışlıdır.

"Destūr diyüp dosta ṣunamañ beni" (212) başlıklı metinde de zulmün olduğu yerde adalet istendiği söylenerek insanların zulümden sığınacakları bir adalet kurumunun olmadığını ifade etmiştir. Seyrânî'nin ifadesiyle "hükm-i şeriat kaybolmuştur" çünkü kadı ve müftü rüşvet yemektedir (435/13).

Kadı ve müftülerin bozulmasının haricinde artık dindar olan azalmıştır. Seyrânî "Bizler zamāneniñ picine ḳaldıḳ" (249.1) başlıklı şiirinde beş vakitte ezan okunduğunu ancak imamın boş beklediğini, camiye gidenlerin azaldığını söylemiştik. "Kadrini bilür zü'l-

irfan olanlar" (435) başlıklı destanda ise Kur'an hafızlarının zina ve içki içmede cahillere sıra bırakmadığını söylemiştir (13. hane). Diğer bir deyişle ilim sahibi olan hafızlarda bile yozlaşma vardır. Burada hafız, kadı, müftü gibi halka örnek olması gereken kişilerin artık yoldan çıktığını görmekteyiz. Bu durumda örnek olması gerekenler eğer çöküşün içindeyse toplumun ne durumda olduğunu tahmin etmek zor değildir. "Dökmüş hicap suyu yüzden kurumuş" (567) ayaklı metinde "diyanet şehrinden akan çeşmeler"in gözden yani kaynaktan kuruduğu söylenmiştir (2. hane) Bu durumda, halkın da dinî kurumlarda görevli olanların da artık eskisi kadar dindar olmadığı anlaşılmaktadır.

Toplumda usta-çırak ilişkisi bozulmuş, arif ve âlimler eskisi kadar bilgili değildir. Bu da onların kıymetini azaltmıştır (564).

Seyrânî'nin bu dönemle ilgili en önemli eleştirilerinden biri de "dalkavuk" (707) ayaklı şiiridir. Şair dalkavukluğun çok yaygınlaştığını, bir toplantıdaki kişilerin yarısının dalkavuk olduğunu söylemiştir. Dalkavuk olmak insanın işlerinin hızlanmasını, kazanç sahibi olmasını sağlamıştır. Eğer dünya tekke ise hem müridi hem şeyhi hem de dervişi dalkavuk olmuştur.

Şiirin 3. hanesinde dalkavuğun vebal aldığını, yaptığı bu işin ona helva yemekten daha tatlı geldiğini söylemiştir. 'Vebal almak' ifadesi üzerinde biraz daha ayrıntılı düşünülürse bu ifadenin halkın arasında bilgi toplayarak, bunları yöneticilere aktaran jurnallere işaret edebileceği ihtimali akla gelmektedir. Her ne kadar iletilen bilgiler sadece kamuoyu yoklaması amaçlıysa da, bu durum halk tarafından bilinmediği için insanlar muhbirlere karşı tetiktedirler. "Gelen ümerāyā ḳarşı gidiyor" (536) ayaklı destanda da muhbirler 'müzevir' olarak görülmektedir. Bu kelimenin günümüzde de küçümseyici bir anlama sahip olması bu anlamın önceden beri var olduğunu düşündürmektedir. Şiirin geneline bu çerçeveden bakıldığında muhbirler oldukça kazançlıdır. Çünkü devlet için çalışmaktadır ve bu sebeple de devletin adamıdır. Devletin adamı olduğu için ona kapılar açılmaktadır.

Seyrânî'nin şiirlerinden hareketle özelde Kayseri, İstanbul, genelde Osmanlı Devleti'ne baktığımızda karşımıza şu görüntü çıkmaktadır: Devlet halkın gözünde hâlâ önemini korumakla birlikte, devletin güçsüzleşmeye başladığı, itibarının zayıfladığı halk

tarafından fark edilmiştir. Devlet yönetiminde yetersiz, beceriksiz kimseler söz sahibi olmuş, yüksek makamlara getirilmiş, ancak bu makamları gerçekten hak edenler ise horlanmıştır. Artık diğer devletlerin özellikle de Frenk yani Batı'nın etkisi hissedilmektedir. Aklın madeni (teknoloji ve ilerlemelerin kaynağı) Frenk olmuştur. Bu dönemde iç ve dıştaki isyanlar devleti ve dolayısıyla da halkı fakirleştirmiş ve güçsüz düşürmüştür. İnsanlar arasındaki uyum ve güven bozulmuş, adalet sistemi rayından çıkmıştır. Adalet kurumuna olan güven zayıflamıştır çünkü rüşvet artmıştır. Kadınlarda ve toplumun genelinde ahlaki anlamda yozlaşma vardır. Türk'e ve Türkçeye karşı takınılan olumsuz tavır bu yüzyılda da devam etmektedir. Eğlence hayatı aynı canlılığıyla devam etmektedir. Ancak halk çok yoğun bir ekonomik sıkıntının içerisindedir. Bu dönemde enflasyon fakirin daha da fakirleşmesine sebep olmuştur. İnsanlarda zengine ve hilekâra rağbet artmış; fakir ve muhtaçlarla ilgilenen kalmamıştır. Halk dindarlıktan uzaklaşmaya başlamıştır. Seyrânî realist ve bundan dolayı da karamsar bir bakış açısıyla sosyal ve ekonomik hayatı günümüze bu şekilde yansıtmıştır.

4. SONUÇ

Orta Asya'da kurulan ve gelenekleşen Türk Sözel Edebiyatı, isminden de anlaşılacağı üzere söze ve canlı icraya dayanmaktadır. Türk Sözel Edebiyatı yüzyıllar içerisinden Türklerin coğrafya ve din değiştirmelerinin de etkisiyle yeniden şekillenmiş ve üç gelenek dairesi oluşturmuştur. Bunlar Anonim Halk Edebiyatı, Tekke Edebiyatı ve Âşık Edebiyatı'dır. Tekke Edebiyatı tekke merkezli olarak kurulup gelenekleşen bir edebiyat koludur. Bu gelenek dairesinde yer alan sanatkârlar kendilerine 'Hak âşığı' ifadesinden yola çıkarak 'âşık' demişlerdir. XVI. yüzyılda, Divan Edebiyatı, Bektaşilik ve Tekke Edebiyatı geleneğinin birbirlerinden etkilenmesi ve halkın din dışı konuları anlatan/işleyen edebiyata merak ve istek duyması sonucunda, din dışı şiirlerin söylendiği bir mekân olan kahvehane merkezli olarak kurulan ve gelenekleşen Âşık Edebiyatı, sadece kahvehanelerde değil, pazar, panayır, ağa/bey konakları, köy odaları gibi mekânlarda da icra edilmiştir. 'Âşık' unvanı din dışı şiirler söyleyen sanatkârlar tarafından hem 'Hak âşığı' hem de 'halk âşığı' manalarıyla yorumlanmış, bu şekilde benimsenerek kullanılmıştır.

Âşıklık geleneği dâhilinde bir metnin âşık tarafından dinleyici karşısında bir müzik aleti eşliğinde icra edilmesi temeline dayanan Âşık Edebiyatı, sözlü hafızada sözlü kaynaklar tarafından taşınır ve aktarılır. Âşık olmak isteyen kişi usta bir âşığın yanında bulunur ve ondan irticalen söyleyebilme, hikâye anlatma, âşık makamları, muamma sorma ve indirme, atışma yapma gibi geleneğin temel hususiyetlerini öğrenir. Bu öğrenim ders anlatmaktan ziyade görüp izleyerek yapılmaktadır. Âşık olacak kişi bir ustaya çırak olmadan rüyasında pir/pirler elinden bade içerek (veya benzeri bir şeyi yiyerek/içerek)

âşıklık yeteneği kazanabilir. Rüyada âşıklık yeteneği kazanma hadisesi İslamiyet'in kabulünden önceki dönemde Türklerin kam/şaman olma ritüeline benzerlik göstermektedir. Bu açıdan eski edebiyat geleneği ile yeni edebiyat geleneğinin birbirine bağlı olduğu görülmektedir.

Âşık Edebiyatı kurulduktan sonra gelenekleşme sürecine girmiş ve XIX. yüzyılda en güçlü dönemlerinden birini yaşamıştır. İstanbul'daki kahvehanelerde âşık fasılları düzenlenmekte, âşıklık bir meslek olarak kabul edilmektedir. Özellikle bu yüzyılda âşıklar arasından biri seçilerek âşıklar kâhyası tayin edilmesi ve bu loncaya mensup âşıkları sanatlarını icra etmek için Anadolu ve Rumeli'ye göndermesi oldukça dikkat çekicidir. Aynı dönemde âşıkların sarayda sanatlarını sergilemeleri de oldukça önemlidir.

Âşık Edebiyatının bu yüzyıldaki parlak durumu Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıldaki durumuyla zıtlık teşkil etmektedir. Devlet hızla gerilemekte ve toprak kaybetmektedir. Gerek devletin iç dinamikleri ve gerekse Batılı devletlerin etkisiyle ıslahatlar yapılmış ancak bu yenileşme hareketleri çok etkili olmamıştır. Osmanlı Devleti'nin, bu dönemde Avrupalı devlet adamları tarafından 'Hasta Adam' olarak adlandırılması devletin durumunu göstermesi açısından dikkat çekicidir. Devlet dışarıda büyük devletlerle savaş hâlindedir. Bu dış baskının haricinde iç isyanlar da devleti zor duruma düşürmektedir. Özellikle Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanı, Dürzi isyanı, Balkanlardaki milletlerin bağımsızlıkları için çıkardıkları isyanlar Osmanlı'yı ekonomik ve siyasi açıdan yıpratmıştır. Bu iç isyanlar Batılı devletlerin Osmanlı'nın iç işleri üzerinde söz sahibi olmaya çalışmalarına fırsat vermiştir. XIX. yüzyıldaki bir diğer önemli olay da yeniçeriliğin kaldırılmasıdır. Yeniçeriler devletin askerî gücü olduğu için bu kurumun birden kaldırılması Osmanlı Devleti'ni olumsuz yönde etkilemiştir. Göçerevli Türkmenlerin iskânı da bu dönemde yapılmıştır. Devletin ekonomik ve askerî açıdan zayıflamış olmasının yanı sıra adaletsizlik, rüşvet ve iltimas sıradanlaşmıştır. Başka bir deyişle sosyal ortamda da rahatsızlık vardır.

Seyrânî bu sosyal ortamda Kayseri'nin Everek (Develi) ilçesinde dünyaya gelmiştir. Şairin XIX. yüzyılda yaşadığı ve 1866'da vefat ettiği bilinmekle birlikte doğum tarihi hakkında iddialar netlik kazanmamıştır. Bazı kaynaklar 1800'de, bazı kaynaklar ise 1806'da, bazı kaynaklar ise 1800'den önce doğduğu hakkında iddialar ileri sürmüştür.

Bizce şairin 1800'den önce doğması hâlinde Develi'de öğrenim gördüğü Halasiye Medresesi'nde öğrenim görmek için oldukça büyük bir yaşta olacaktır. Bundan dolayı şairin doğum tarihinin 1800'lerin başında olması daha muhtemeldir. Kaynakların tamamında şairin asıl adının Mehmet olduğu belirtilmiştir. Asıl adının Mehmet Tahir olduğu ileri sürülmüşse de buradaki 'tahir'in isim değil 'temiz, saf' anlamında kullanılmış bir sıfat olduğu kabul edilmiştir. Babası Hoca Cafer Efendi'dir.

Mehmet ilk öğrenimini babasından almıştır. Daha sonra medreseye gönderilmiş ancak bu öğrenimi tamamlamamıştır. Şairin medrese eğitimini yarım bırakmasıyla ilgili iddialardan birisi medresenin ağır ve kasvetli havasının Mehmet'i boğmasıdır. Diğeri ise Mehmet'in rüya görerek âşıklık yeteneği kazanması sonucunda Seyrânî olmasıdır. Bu konudaki iki varsayım hakkında net bir belge elimizde yoktur ancak Seyrânî'nin İstanbul'a gittiği dönemde Köprülü Medresesi'nde öğrenim görmesinden ikinci sebebin medreseyi bırakmasında daha etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü âşığın medresedeki kasvetli havadan sıkılması veya bu eğitimde başarısız olduğu için yarım bırakması gibi bir durum söz konusu olsaydı, İstanbul'da âşığın öğrenim görmek için medreseye gitmemesi gerekirdi.

Mehmet'in Seyrânî olmasını sağlayan rüya görme hadisesi aktarıldığı ilk kaynaktan itibaren değişip dönüşerek günümüze kadar gelmiştir. İlk anlatıda rüyanın yazın görüldüğü rivayet edilmesine rağmen diğer anlatılarda bu mevsim kıştır. İlk rivayette camideki kişileri görünce bayılan Mehmet, sonraki metinlerde onlarla namaz kılmıştır. Ayrıca şair ilk anlatıda kendisine bir şey söylenmeden bayılmıştır. Sonraki anlatılarda ise bu nurani kimselerle konuşmuştur. Her anlatıda pirlerle karşılaşılmış ve âşıklık yeteneği bu karşılaşmadan sonra elde edilmiştir. Ancak ilk iki anlatıda mahlas alınmasına dair bir işaret yoktur. İlk ve son anlatıda bir şeyler yiyip içtiğine dair bilgi yoktur. İkinci anlatıda, Mehmet nurani kişilerle üzüm yemiş; üçüncü anlatıda ise doğrudan pir elinden aşk badesi içmiştir. Rüyalardaki değişim ve dönüşüme bakıldığında anlatının Sünni bir çizgide evrildiği görülmektedir. Bu da yöredeki Sünni kesimin ve anlayışın yoğun olmasıyla bağlantılı olabilir.

Sözlü kaynaklar âşık olduktan sonra, İstanbul'a gitmeden önce evlendiğini aktarmıştır ancak bu konu hakkında yazılı bir kaynak bulunmamaktadır. Seyrânî'nin Seyfullah, Nasrullah, Emine, Fatma, Zeliha ve Havva adlı altı çocuğu bulunmaktadır. Bu kişiler ve

soylarından gelenlerin büyük kısmı Kayseri dışında yaşamaktadır. Develi'de yapılan derlemeler sonucunda Ali Çatak tarafından hazırlanan Seyrânî'nin soy ağacına eklemeler yapılmıştır.

Âşığın hangi yıllarda İstanbul'da olduğu bilinmemekle birlikte Sultan Abdülmecid döneminde İstanbul'da olduğu genel olarak kabul görmüştür. Şairin İstanbul'a ne zaman gittiği ve İstanbul'da ne kadar bulunduğu hakkında da yazılı kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır ancak şiirlerindeki ifadelerinden yola çıkarak yedi yıl İstanbul'da kaldığı ileri sürülmüştür. Ancak bizce âşıkların biyografisi yazılırken şiirlerinin resmî bir kaynak kabul edilmesi hatalı olacaktır. Çünkü âşığın şiirleri sözlü ortamda çeşitlenmekte ve değişmektedir. Şairin, bulunduğu bir ortamda, tanıdığı bir kişinin hislerini dile getirmek için de bu şiiri söylemiş olabileceği göz ardı edilemez. Ayrıca âşık, sözel ortam şairidir ve bir olgudur. Şiirin Seyrânî'ye ait olduğu kesin değildir.

Şairin İstanbul'dan ayrılışı olaylı olmuştur. Âşığın sivri dili ve yönetici kesimini ve bozuk düzeni eleştirmesi bu kesimi rahatsız etmiştir. Rivayetlere göre padişah da bu durumdan rahatsız olduğu için onu cezalandırmak istemiş, ancak Seyrânî'nin saraydaki hemşehrileri onu uyararak onun Anadolu'ya kaçmasını sağlamıştır. İstanbul'dan kaçırıldıktan sonra gittiği yer/ler/ hakkında sözlü kaynaklar çeşitli rivayetler ileri sürmektedir. Ancak bütün kaynaklar şairin Develi'ye geldikten sonra ölünceye kadar burada kaldığı konusunda birleşmektedir. Develi'ye geldikten sonra çok çetin bir hayat sürdüren Seyrânî 1866'da Develi'de vefat etmiştir.

Seyrânî, bir ustanın yanında çıraklık yapmamıştır ve kendisi de çırak yetiştirmemiştir. Seyrânî'nin âşık olarak kabul edilmesi ve âşıklık geleneği içerisinde yer alması onun rüya görmesiyle başlamıştır. Ancak şairin âşık olarak ünlenmesinin İstanbul'daki kahvehanelerde sanatını icra etmesiyle kazandığını düşünebiliriz: Şairin padişah karşısında bir askı muamması indirerek kendisini ispat ettiği de hakkında anlatılan yaygın anlatılardandır. Âşığın sonraki dönemlerde şöhretinin devam ettiği, kendisinden sonra onun kadar güçlü âşıkların gelmediğinin ifade edilmesinden anlaşılmaktadır. Seyrânî'nin devrinin âşıklarıyla atıştığı; muamma sorduğu ve askı muamması indirdiği; âşık karşılaşmasında muamma sorduğu bilinmektedir. Şairin çok sayıda destanın olması da onun sanatkâr yönünün anlaşılması açısından önemlidir. Âşık sanatını icra ederken

saz çalmış ve heceli şiirlerini irticalen söylemiştir. Aruzlu şiirlerini ise üzerinde çalışarak oluşturmuştur.

Âşıklık geleneği içindeki ilk Seyrânî Develili Seyrânî değildir: Bu mahlas ilk olarak Rumelili Seyrânî olarak bilinen ve hakkında çok bilgiye ulaşılamayan İmam Seyrânî tarafından kullanılmıştır. Daha sonra Hacı Seyrânî olarak bilinen Ispartalı Seyrânî bu mahlasla şiirler söylemiştir. Bektaşi olan bu âşığın, mahlasını Rumelili Seyrânî'yi mat ederek kazandığı rivayet edilmektedir. Ispartalı Seyrânî'den sonra bu mahlası Develili Seyrânî kullanmıştır. Develili Seyrânî'den sonra Âşık Müslim [Kumru] Seyrânî, bu mahlası hem mahlas hem de soyadı olarak kullanmıştır. Yine aynı şekilde Âşık Haydar Kaya da Seyrânî mahlasını kullanmış olan âşıklardandır. Adları bilinen Seyrânîler bu kişiler olmakla birlikte Seyrânî geleneği içerisine dâhil olmuş bilinmeyen âşıklar da olabilir. Özellikle her şairin sözlü gelenek içinde yetişmesi ve sözlü kaynaklar tarafından sonraki nesillere taşınması sürecinde Seyrânî'ye ait olan şiirler başka bir âşığa mal edilebileceği gibi, başka bir âşığa ait şiirler de Seyrânî'ye mal edilebilir. Başka bir deyişle, sözlü gelenek içinde Seyrânî'yle benzer üslupta söyleyen şairlerin şiirleri de Seyrânî'nin şiirleri arasında karışmış olabilir. Ayrıca, Seyrânî'nin söyleyişini beğendiği için onun üslubuyla söylemiş âşıklar da olabilir. Ona özenerek onun mahlasını şiirlerinde tapşırmış âşıkların da olabileceği göz ardı edilemez. Bundan dolayı Seyrânî'nin tek bir şair gibi düşünülmesi ve bu doğrultuda çalışmaların yapılması hatalı olacaktır.

Seyrânî'nin âşıklık geleneği içerisinde bir olgu olması hususuyla ilgili dikkat çekici bir husus da Ankara Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz Cönk 51 numarasıyla kayıtlı cönkte (C. 51) karşımıza çıkmaktadır. Bu cönkteki bir şiirde şair adının "Halil" olduğunu söylemiştir. Seyrânî'nin birçok şiirini içeren ve Develi'de 1818'de istinsah edilen C. 51'deki şiirlerin (biri hariç) çeşitlenmemiştir. Bu defterlerdeki şiirlerin Seyrânî'nin üslubuna göre daha zayıf olması da dikkat çekicidir. Şiirlerin çeşitlenememiş olması, cöngün 1818'de istinsah edilmesi, şairin adını Halil olarak açıklaması, şiirlerin estetik açıdan zayıf olması ve üslup açısından da Seyrânî'nin şiirlerine benzememesi, bu cönkteki şiirlerin aynı mahlaslı başka bir âşığa ait olması ihtimalini akla getirmektedir. Ancak bunu destekleyecek bilgiler, yani farklı bir Seyrânî'nin daha Kayseri'de yaşadığını gösteren belgeler elimizde bulunmamaktadır.

Seyrânî'nin âşık olması ve şiirlerini söylemesinde başka bir deyişle Seyrânî'nin kendi üslubunu oluşturması ve bu doğrultuda âşıklık geleneği içerisinde eser vermesinde iki önemli etken olduğu görülmektedir. Şairin sosyo-kültürel çevresi ve şairin din anlayışı.

Seyrânî içinde yaşadığı toplumun bir parçası olarak toplumdaki gelişmelerden etkilenmiş, toplumdaki alt gruplarla çeşitli vasıtalarla iletişim kurmuştur. Şair Develi ve İstanbul'da bulunduğu sürece Develi ve İstanbul'un sosyal ve kültürel yapısından etkilenmiştir. Özellikle, şairin hem bir başkent hem de sanat merkezi olan İstanbul'da bulunduğu dönemde bu çevreden yoğun olarak etkilendiği düşünülebilir. Şairin İstanbul'da o dönemde toplumun her kesiminden kişilerin geldiği bir mekân olan kahvehanelerde sanatını icra etmesi, toplumun nabzını tutmasını sağlamıştır.

Seyrânî'yi etkileyen bir diğer unsur da din anlayışıdır. Seyrânî, çok dindar olmamakla birlikte İslamiyet'i yaşamış ve şiirlerinde de kendi görüşlerini ve hislerini yansıtmıştır. Seyrânî şiirlerinde Allah aşkını, Allah'ın kudretinin ve rahmetinin sonsuzluğunu, Hz. Peygamber ve Ehl-i Beyt sevgisini çok canlı bir şekilde işlemiştir. Seyrânî'nin şiirlerinde Dört Halife'den övgüyle bahsedilmiştir. Seyrânî ahiret ahvali hakkında da şiirler söylemiş, bu yolla dinleyicisine nasihat vermiştir. Seyrânî'nin şiirlerinde diğer peygamberlerin kıssalarına da atıflar yapılmıştır. Bu atıflar halkın bildiği kıssalara yapılmıştır. Yine benzer bir şekilde, şairin şiirlerinde kullandığı tasavvufi ıstılah ve atıflar da genellikle halk arasında yaygın olarak bilinen kavramlardır. Bu açıdan bakıldığında şairin şiirlerinde halkın seviyesine uygun eserler verdiği görülmektedir. Başka bir deyişle şair ilk eğitimini babası Hoca Cafer Efendi'den alması ve medrese eğitimi görmesi dolayısıyla tasavvufi terim, ifade ve kıssalara yabancı değildir. Ancak bunu özellikle hece vezni ile söylediği şiirlere çok fazla yansıtmamıştır. Aruz vezni ile söylediği/yazdığı şiirlerinde ise tasavvufi terimleri daha derinlikli kullandığı görülmektedir. Bunun sebebi dinleyici çevresinin ilgisini dağıtmamak için onların bilgi seviyesine göre eser vermesi olabilir.

Seyrânî'nin din anlayışı konusunda onun hangi tarikata intisap ettiği tartışıla gelen sorunlardan biridir. Seyrânî'nin hayatı hakkında yazılı bilgilerin olmayışı, araştırmacıları sözlü kaynaklara yöneltmiştir. Ancak sözlü kaynaklar arasında da birlik bulunmamaktadır. Farklı kaynaklarda Seyrânî'nin hangi tarikata intisap ettiği konusunda farklı görüşler bildirilmiştir. Şairin Kadiriliğe intisap ettiği, Borlu Kuddusî

Baba'dan el aldığı ve hatta bir Kadiri mürşidi olduğu ifade edilmiştir. Bu iddia, şairin şiirleriyle de desteklenmeye çalışılmıştır. Bazı kaynaklarda ise şairin Nakşibendi olduğu ifade edilmiş ve yine bu iddia şairin şiirleriyle desteklenmiştir. Seyrânî'nin Bektaşi olduğu da iddia edilmiştir. Şairin toplumdaki olumsuzlukları eleştirmekten çekinmemesi bu iddiada önemli bir etkendir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi elde bir belgenin olmayışı bu konunun sürekli tartışılmasına sebep olmuş ve olmaktadır.

Şairin herhangi bir tarikata intisap edip etmediği bilinmemektedir. Bu bilinmezliğin üzerine şairin şiirleriyle desteklenmeye çalışılan görüşler eklenince mevzu daha da karmaşık hâle gelmiştir. Seyrânî'nin şiirlerinde her üç tarikatın da izlerine rastlamak mümkündür. Ancak sadece şiirlerinden yola çıkarak âşığın hangi tarikata intisap ettiğini söylemek güçtür. Seyrânî'nin Bektaşi olması hususu da net değildir ancak onun şiirlerindeki eleştirel ifadelere dayanarak onun Bektaşiliği benimsemiş olabileceği düşünülmüştür. Fakat Seyrânî'nin şiirlerindeki eleştiriler bir 'red kültürü' oluşturmaz. Onun eleştirisi Osmanlı Devleti'ne değil sistemin ve toplumun bozulmasınadır. Başka bir deyişle âşığın şiirlerindeki eleştiriler 'çevre-merkez karşıtlığı'ndan ziyade, eksik ve hatalı olanın gösterilmesine dairdir.

Seyrânî'nin etkilendiği çevre/ler/ kadar etkilediği çevre/ler/ de incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda şairin etkileme çevresi üç aşamada incelenmiştir: Birincil sözlü kültür ortamı, yazılı kültür ortamı, ikincil sözlü kültür ortamı.

Seyrânî yaşadığı dönem ve mekân açısından bakıldığında yazılı kültürle hiç karşılaşmamış olması düşünülemez. Ancak şairin şiirlerini sözlü gelenek içinde ve irticalen vermesi, şiirlerinin sözlü ortamda yayılması ve sözel olarak nesilden nesle aktarılması, onun *birincil sözlü kültür ortamında* değerlendirilmesine imkân vermiştir. Şairin şiirleri sözel ortamda yayılmış ve çeşitlenmiştir. Birincil sözlü kültür ortamında eser veren şairlerin şiirlerinin birbirine karışması, ismi unutulan âşıkların şiirlerinin daha güçlü bir âşığa mal edilmesi gibi hususlar Seyrânî geleneğinde de mevcuttur. Çalışmamızda Serverî'nin bir şiirinin Seyrânî'ye ait olduğu kabul edilerek yayıldığı ve hatta çeşitlendiği görülmektedir. Seyrânî'nin şiirleri arasında başka şairlerin şiirlerinin de karışmış olması, onun bir olgu olduğunu göstermektedir.

Şairin adı etrafında olağanüstü nitelikli anlatıların halk arasında söylendiği görülmektedir. Bu anlatılar şaire olağanüstü nitelik katmakta ve şairi 'velî' gibi göstermektedir. Şairin mezarının bilinmeyişi/bulunmayışı da, onun veli olarak düşünülmesi hususunda destekleyici bir unsurdur. Şairin evi ve mezarıyla ilgili ritüeller bulunmamakla birlikte, âşığın saygı ve hürmetle anıldığı görülmektedir. Bu anlatılar ve davranış şekilleri Seyrânî'nin bir olgu olarak düşünülmesini destekleyici mahiyettedir. Seyrânî artık sadece bir âşık değil, keramet sahibi bir kimse olarak da kabul edilmektedir.

Yazılı kültür ortamında Seyrânî'yle ilgili olarak öncelikle karşımıza yazmalar ve onu konu edinen basılı kitaplar çıkmaktadır. Bu anlamda Seyrânî'nin yazılı kültür ortamında da etkisini sürdürdüğü görülmektedir. Âşığın eserleri Türkiye'de birçok kütüphanedeki cönk ve mecmualarda bulunmaktadır. Yazma eserler haricinde Seyrânî'yi konu edinen birçok basılı eser de vardır. Bu eserlerden en dikkat çekicilerinden birisi Seyrânî'nin şiirlerinden telif bir halk hikâyesi yazan Faruk Rıza Güloğul'un eseridir. Eser, o dönemde halka okunarak halkın eğitilmesini amaçlayan halk kitaplarının yeniden yazılması fikrinden sonra yayımlanmıştır. Buna göre, şairin, halkı etkileyerek yeni devrimleri/cumhuriyet ideallerini anlatacak kahramanlardan biri olarak seçildiği düşünülebilir. Bu açıdan bakıldığında şairin cumhuriyet döneminde de halkı etkileyen önemli karakterlerden biri olduğu anlaşılabilir.

Seyrânî hakkında yapılmış yazılı kültür ortamına ait çalışmaların büyük bir kısmında verilen bilgi ve şiirlerin nereden alındığı gösterilmemiştir. Ayrıca birçok kaynak sadece sözlü kaynaklara dayanan bilgileri yazılı belge gibi kabul etmiştir. Bu ise Seyrânî'nin hayatı etrafındaki sır perdesini inceltmek yerine kalınlaştırmıştır. Çünkü gerçek bilgi ve belgeler ile uydurma olanlar birbirine karışmıştır. Şiirlerin orijinaline atıf yapılmadığı veya asıl kaynak belirtilmediği için bu eserleri hazırlayanların metin üzerinde tasarrufta bulunup bulunmadığı anlaşılamamaktadır.

Daha önceki çalışmalardan en fazla şiiri haiz olan eser Hasan Avni Yüksel'in yüksek lisans tezidir (Yüksel, 1985). Bu eserde 659 şiir bulunmaktadır. Ancak bu çalışma tamamen yayımlanmamış, içindeki şiirlerden seçmeler yapılarak Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır (Yüksel, 1987). Bu yüksek lisans tezi haricindeki basılı kaynaklardaki şiir sayısı en fazla 350-400'dür. Bu çalışmada daha önceki çalışmalardaki

sayıların çok üzerine (toplam 822 şiir) çıkılmasının sebeplerinden birisi ilk defa yayımlanan şiirlerdir. Çalışmada bulunan 822 şiirin 80'i (49'u heceli, 31'i aruzlu) ilk defa tarafımızdan tespit edilip neşredilmiştir. Şiir sayısının yükselmesini sağlayan diğer bir önemli sebep ise sadece dergilerde yayımlanmış olan ve/veya bir kitapta yayımlandığı hâlde diğer eserlere alınmamış olan metinlerin çalışmaya dâhil edilmiş olmasıdır.

Seyrânî hakkında yapılmış en dikkat çekici çalışmalardan bir diğeri de Âşık Seyrânî hakkında şiir söylemiş olan şair ve âşıkların şiirlerinin toplandığı çalışmalardır. Bu çalışmalar, şairin kendisinden sonraki âşıklar üzerindeki etkisini göstermesi ve usta olarak kabul edilmesiyle ilgili önemli bir göstergedir.

İkincil sözlü kültür ortamında Seyrânî'nin eserleri taş plak, kaset ve diğer elektronik kültür ortamlarında icra edilmiş ve bazı eserleri de yeniden bestelenmiştir. Hakkında televizyon programları yapılmıştır.

İkincil sözlü kültür ortamında Seyrânî hakkındaki en önemli etkinlik Seyrânî şenlikleridir. Bu şenlikler önce âşıklar şenliği olarak başlamış ancak ticaret fuarına dönüştürülmüştür. Seyrânî'nin adının duyurulması ve onun dünya çapında tanıtılması için çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmalar kapsamında Seyrânî'nin heykeli Develi ilçe meydanına dikilmiştir. Bu anlamda Seyrânî, Develi için simge bir isim gibi düşünülmüştür. Seyrânî'nin Develi için simge bir isim olması onun halkın bu isim etrafında bir cemaat ruhu oluşturmasını da sağlamıştır. Özellikle Develi'nin il olma çalışmaları da göz önünde bulundurulursa, bu çalışmalarda şehir ruhunun yakalanmaya çalışılmasında Seyrânî'nin rolü büyüktür.

Seyrânî'nin halk arasında sevilip sayılmasının en önemli sebeplerinden birisi de âşığın halk tarafından keramet sahibi olarak görülmesidir. Âşık, yörede Sünni çizgide, tarikat ehli bir kişi olarak tanınıp bilinmekte ve yaşatılmaktadır. Hakkında anlatılan olaylar da bu şekilde yorumlanmaktadır. Seyrânî hakkındaki görüşler, öldüğü dönemden itibaren değişerek günümüze gelmiş ve bu değişim, halkın onu eskisinden daha çok sevmesi ve benimsemesi şeklinde görülmektedir. Bu benimseyişte daha önce de belirttiğimiz gibi Seyrânî'nin simge isim olarak görülmesinin payı vardır. Ayrıca 1970'li yıllarında sonlarından itibaren toplum içindeki siyasi olayların neticesinde muhafazakâr kesimin

Seyrânî'yi sahiplenmesi, onun adı etrafındaki dönüşümde önemli bir noktadır. Çünkü daha önceki dönemde şairin Bektaşi ve dolayısıyla 'red kültürü'ne yakın olduğu düşünüldüğü için yörede Seyrânî'ye çok sahip çıkılmadığı görülmektedir.

Seyrânî olgusunun günümüzde aldığı görünüm Sünni çizgidedir. Develi ve civarında şairin Sünni olduğu ısrarla vurgulanmaktadır. Şairin uzaktan yakından alakasının olmadığı bir çeşmenin 'Seyrânî Çeşmesi' olarak adlandırılması şairin kültleşmesiyle ilgili olarak düşünülebilir.

Seyrânî'nin şiirlerine şekil özellikleri açısından bakıldığında, şairin şiirlerinin büyük kısmında (% 77) hece veznini tercih ettiği görülmektedir. Hece veznini kullandığı şiirlerin büyük kısmı (% 81,67) da 11'li hece vezni ile söylenmiştir. Şairin aruz vezni ile söylediği şiirlerde ise en çok *fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün* aruz kalıbını (% 55,02) kullanmıştır. Bu kalıbın haricinde *mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün*, *mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün*, *Feʿilātünfeʿilātünfeʿilātünfeʿilün* kalıplarını da kullanmıştır. Bu kalıpların ortak noktası 'Türk aruzu'na uymasıdır. Seyrânî'nin aruz vezni ile söylediği şiirleri de oldukça başarılıdır. Metinlerdeki birçok ifadenin, aruz imlası göz önünde bulundurularak taktilendiğinde, hatasız olarak kalıbı taşıdığı görülmektedir. Bizce bunun en önemli sebebi şairin şiir üzerinde çalışmasıdır. Bunda şairin gördüğü medrese eğitiminin etkisi de yadsınamaz.

Seyrânî, heceli şiirlerini koşma şekli ile söylemiştir. Bu metinler ise genellikle *abab-cccb-dddb-…* kafiye şemasına sahiptir. Aruzlu şiirlerinde ise en çok divan nazım şeklini kullanmıştır. Ayrıca şiirlerinde semai, kalenderi ve selis nazım şekillerini de kullanmıştır. Beyitle söylenen şiirleri *aa-xa-xa-xa…*; dörtlüklerle söylediği şiirleri ise *aaba-ccca-ddda…* kafiye şemasına sahiptir. Şiirlerinde kafiye, redif ve iç tekrarlarla ahengi sağlayan şairin orijinal bir yanı da başkafiye olarak adlandırılan mısra başlarında aynı seslerle başlayan kelimeleri kullanmasıdır.

Seyrânî şiirlerinde yöresel kelime ve deyimleri kullanmıştır. Şiirlerde Arapça ve Farsça sözcükler bulunmaktadır, ancak bunlar anlaşılmayan ifadeler değildir. Şairin dili akıcı ve canlıdır. Bazı şiirlerinde eleştiri seviyesi yükseldiğinde veya çok sinirlendiği durumlarda küfürlü ifadeler kullanmaktan çekinmemiştir.

Şiirlerindeki tarihsel ve sosyo-kültürel tabakaya baktığımızda şairin şiirlerinde içinde yaşadığı toplumu çok net bir şekilde yansıttığı görülmektedir. Şairin birçok koşma ve destanında dönemle ilgili olaylara ilişkin işaretler bulunmaktadır. Özellikle 'güçlü ve güven veren bir devlet'ten 'gerilemeye başlamış ve toplumsal düzenin bozulduğu bir devlet'e dönüşmüş olan Osmanlı'nın bu hâli şiirlerde açıkça anlatılmış, bazı işaretlerle de bu durum pekiştirilmiştir. Şairin şiirlerinde sadece devletin durumu değil, sosyal açıdan da toplumu yansıtmıştır. Şiirlerde düğün, meyhane ortamları, avcılık, dönemdeki yapılan meslekler de konu edilmiştir.

Seyrânî hakkında yapılan bu çalışmada Seyrânî hakkında yazılan ve söylenenler eleştiri süzgecinden geçirilerek bir araya getirilmiş ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Şiir metinleri tespit edilerek transkribe edilmiş ve karşılaştırmalı olarak incelenerek metin tamirleri yapılmıştır. Daha sonra çeşitlenmiş metinler incelenerek tenkitli metin hazırlanmıştır. Tenkitli metin yapılmasındaki amaç, şiirlerin zamanla ve sosyo-kültürel bağlamda nasıl bir değişim ve dönüşüme uğradığının görülmesidir. Bu çalışmada sözlü kaynaklarla görüşmeler yapılarak olgunun günümüzdeki yansımaları tespit edilmiştir. Bu çalışmada geçmişten günümüze Seyrânî olgusunun Türk Sözel Edebiyatı içerisindeki yeri ortaya konulmuştur.

5. KAYNAKLAR

Yazmalar:

A 3565: 06 Mil Yz A 3565: Mecmua-i Eşâr.

A 3864: 06 Mil Yz A 3864: Mecmua-i Eşâr.

A 7469: 06 Mil Yz A 7469: Divan. Müellif: Turabî.

AE 62: 34 Ae Manzum 62: Divan. (İstanbul Millet Kütüphanesi).

AŞE II: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi II numaralı defter.

AŞE V: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi V numaralı defter.

AŞE VI: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi VI numaralı defter.

AŞE IX: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi IX numaralı defter.

AŞE XI: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XI numaralı defter.

AŞE XVIII: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XVIII numaralı defter.

AŞE XIX: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XIX numaralı defter.

AŞE XXII: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXII numaralı defter.

AŞE XXIII: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXIII numaralı defter.

AŞE XXIV: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXIV numaralı defter.

AŞE XXVI: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Pertev Naili Boratav Arşivi XXVI numaralı defter.

AÜ: Atatürk Üniversitesi

B. 258: 06 Mil Yz B 258: Mecmua-i Eşâr.

Bel 0345: Bel_Yz_K.000345-İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler Bölümü- "Destan-ı hikmet".

Bel 0369: Bel_Yz_K.000369-İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler Bölümü, cönk.

Bel 0374: Bel_Yz_K.000374-İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler Bölümü, cönk.

C. 3: 06 Mil Yz. Cönk 3: Cönk. İstinsah Tarihi: 1269 (1851).

C. 4: 06 Mil Yz. Cönk 4: Cönk.

C. 5-88: Seyfettin Özege Kitaplığı Karahanoğlu Muhtar Yazma Bağış Kitapları, cönk 5-88.

C. 22: 06 Mil Yz. Cönk 22: Cönk.

C. 27: 06 Mil Yz. Cönk 27: Cönk. Müstensihi: İskilipli Ahmed Nuri ve İbrahim Edhem Efendi. İstinsah Tarihi: 1253 (1836). İstinsah Yeri: İskilip/Çorum.

C. 34: 06 Mil Yz. Cönk 34: Cönk.

C. 35: 06 Mil Yz. Cönk 35: Cönk.

C. 36: 06 Mil Yz. Cönk 36: Cönk. İstinsah Tarihi: 1286 (1868)-yeri: Kayseri.

C. 51: 06 Mil Yz. Cönk 51: Cönk. Müstensih: Halil İbrahim Efendi. İstinsah Tarihi: 1235 (1818). İstinsah Yeri: Develi.

C. 54: 06 Mil Yz. Cönk 54: Cönk. Müstensih: Abdullah Efendi. İstinsah Tarihi: 1266 (1848).

C. 58: 06 Mil Yz. Cönk 58: Cönk. İstinsah Tarihi: 1271 (1833).

C. 67: 06 Mil Yz. Cönk 67: Cönk. Müstensih: Ahmet Efendi. İstinsah Tarihi: 1250 (1833).

C. 75: 06 Mil Yz. Cönk 75: Cönk. Müstensih: Nuh Efendi İsmail Hakkı. İstinsah Tarihi:1241 (1824).

C. 90: 06 Mil Yz. Cönk 90: Cönk. Müstensih: Yusuf Efendi.

C. 99: 06 Mil Yz. Cönk 99: Cönk. İstinsah Tarihi: 1264 (1846).

C. 131: 06 Mil Yz. Cönk 131: Cönk. İstinsah Tarihi: 1282 (1864).

C. 135: 06 Mil Yz. Cönk 135: Cönk.

C. 136: 06 Mil Yz. Cönk 136: Cönk. İstinsah Tarihi: 1297 (1878).

C. 139: 06 Mil Yz. Cönk 139: Cönk. İstinsah Tarihi: 1267 (1849).

C. 148: 06 Mil Yz. Cönk 148: Cönk. Müstensih: Efkereli Ahmet Efendi. İstinsah Tarihi: 1318 (1899).

C. 159: 06 Mil Yz. Cönk 159: Cönk.-yıl: 1242 (1825).

C. 160: 06 Mil Yz. Cönk 160: Cönk.

C. 168: 06 Mil Yz. Cönk 168: Cönk.

C. 169: 06 Mil Yz. Cönk 169: Cönk.

C. 171: 06 Mil Yz. Cönk 171: Cönk.

C. 175: 06 Mil Yz. Cönk 175: Cönk.

C. 180: 06 Mil Yz. Cönk 180: Cönk.

C. 181: 06 Mil Yz. Cönk 181: Cönk.

C. 185: 06 Mil Yz. Cönk 185: Cönk. İstinsah Tarihi: 1276 (1858).

C. 201: 06 Mil Yz. Cönk 201: Cönk.

C. 236: 06 Mil Yz. Cönk 236: Cönk.

C. 239: 06 Mil Yz. Cönk 239: Cönk.

C. 283: 06 Mil Yz. Cönk283: Cönk.

C. 285: 06 Mil Yz. Cönk 285: Cönk. İstinsah Tarihi: 1263 (1846).

C. 296: 06 Mil Yz. Cönk 296: Cönk. İstinsah Tarihi: 1293 (1875).

CU 4: Cönk 4 (California University-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 12: Cönk 12 (California University-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 15: Cönk 15 (California University-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 29: Cönk 29 (California University-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 30: Cönk 30 (California University-Amerika Birleşik Devletleri).

CU 40: Cönk 40 (California University-Amerika Birleşik Devletleri).

DR: Derviş Ruhullah (1340); *Bektaşi Nefesleri Camii*, Kitabhane-yi Sudi, İstanbul.

DTCF: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, A 326 numaralı mecmua.

EP: Ethem Paksoy Özel Kütüphanesi'nden Derviş Osman'ın cöngü.

FB 274/2: 06 Mil Yz FB 274/2: Hayriyye (Ebu'l-Hayr). Müellif: Nâbî (Yusuf Efendi [Ölüm Tarihi: 1124 (1712)]).

FB 423: 06 Mil Yz FB 423: Mecmua-i Eşâr.

FB 569: 06 Mil Yz. FB 569: Divan. Müellif: Seyranî.

Gedik: 03 Gedik 13916: Cönk. Müstensih: Abdülhamid Hamdi. İstinsah Tarihi: 1318 (1899).

Hk 411: 06 Hk 411: Mecmua-i Eşâr ve Fevâid.

Hk 427: 06 Hk 427: Mecmua-i Eşâr ve Fevâid. Müstensih: Seyid Alî. İstinsah Tarihi: 1270 (1852).

Hk 4227: 06 Hk 4227: Mecmua-i Eşâr. Müstensih: Mahzar Fehmi. İstinsah Tarihi: 1351 (1931).

RDC 4: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 4 numaralı cönk.

RDC 7: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 7 numaralı cönk.

RDC 15: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 15 numaralı cönk.

RDC 30: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi 30 numaralı cönk.

RDCH: Rasim Deniz Özel Kütüphanesi Hasan Cöngü. (Bu cönk Sami cöngü olarak yanlış adlandırılmıştır. Rasim Bey daha sonra cöngün Hasan Ağa'ya ait olduğunu fark ederek adını değiştirmiştir.)

YKY 1050: Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi y1050 numaralı cönk.

YKY 106-1: Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi y106-1 numaralı cönk.

Basılı Kaynaklar

? (1958). *Seyranî*, Emek Basım Yayımevi (Güvercin Kitap, Şiir Serisi: 20), ?: ?.

28. *Âşık Seyrânî Sempozyumu Bildirileri* (2010). (Der.: Nezir Ötegen), Kayseri: Develi Belediyesi Kültür Yayınları.

Abdullah Cevdet Paşa (2008). *Peygamber Efendimiz Sallâlâhu Aleyhi ve Sellem*, (Haz.: M. Ertuğrul Düzdağ), Hediye Kitaplar, İstanbul: Ekrem Matbaası.

Abdurrahman Şeref (2005). *Osmanlı Devleti Tarihi Târîh-i Devlet-i Osmâniye.* (Haz.: Musa Duman), İstanbul: Gökkubbe.

Adıgüzel, S. (2001). *Elçin Efendiyev'in Romanları Üzerine Bir Çalışma Oluşumsal Yapısalcı İnceleme.* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Ahmed Cevdet Paşa (1980). *Ma'rûzât*, (Haz.: Yusuf Halaçoğlu). İstanbul; Çağrı Yayınları.

Ahmet Nazif Efendi (1987). *Kayseri Tarihi (Mir'at-i Kayseriyye). (hzl.: Mahmut Palamutoğlu*). Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları, Kayseri.

Akgün, N. (1982). "Kum, Nuh Naci". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler,* Dergâh Yayınları, İstanbul: c. 5, s. 439.

Aksoy S., Aslıhan R. (Güz 2008). "Köroğlu, Karacaoğlan ve Pir Sultan Abdal Şiirine Birincil Sözlü Kültür Bağlamında Bakmak: Tarihsel Kişiler mi Sözlü Kültür Tiplemeleri mi". *Millî Folklor Dergisi,* Yıl 20, Sayı 79, s. 50-58.

Alangu, T. (1983). *Türkiye Folkloru El Kitabı*, İstanbul: Adam Yayıncılık.

Albayrak, N. (2004). "Durak". *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, L&M Yayınları, İstanbul s. 145.

Algar, H. (2006). "Nakşibendiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. 32, s. 335-342.

Alver, K. (2004). *Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri*, İstanbul: Hece Yayınları.

Alver, K. (2006). *Edebiyat Sosyolojisi*, İstanbul: Hece Yayınları.

Artun, E. (2001). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Artun, E. (2002). *Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Atabeyli [Kum], N. (1930). "Seyranî'nin Meyvalar Destanı". *Halk Bilgisi Haberleri*, S. 5, s. 74-75.

Atik, M. K. (1997). "Bektâşilik-Hacı Bektâşi Veli". *İslâmî Kavramlar*, (Haz.: Kemal Atik; Ali Bardakoğlu; Celal Kırca ve Diğerleri), Ankara: Sema Yazar Gençlik Vakfı Yayınları (Başar Ofset), s. 112-116.

Atik, M. K. (1997). "Kâdiriyye". *İslâmî Kavramlar*, (Haz.: Kemal Atik; Ali Bardakoğlu; Celal Kırca ve Diğerleri), Ankara: Sema Yazar Gençlik Vakfı Yayınları (Başar Ofset), s. 415-416.

Atik, M. K. (1997). "Nakşibendiyye (Nakşilik)". *İslâmî Kavramlar*, (Haz.: Kemal Atik; Ali Bardakoğlu; Celal Kırca ve Diğerleri), Ankara: Sema Yazar Gençlik Vakfı Yayınları (Başar Ofset), s. 559-561.

Atik, M. K. (1997). "Tasavvuf". *İslâmî Kavramlar*, (Haz.: Kemal Atik; Ali Bardakoğlu; Celal Kırca ve Diğerleri), Ankara: Sema Yazar Gençlik Vakfı Yayınları (Başar Ofset), s. 671-672.

Ayas, H. (2006); *Hıfzı Topuz'un Romanları Üzerine Bir Çalışma (Oluşumsal-Yapısalcı İnceleme)*, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlamış Yüksek Lisans Tezi, Kars.

Aydın, U. U. (2003). *Romantizmin Popülerleşmesi ve Tolkien - Yüzüklerin Efendisi'nin Oluşumsal Yapısalcı Bir Analizi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Aydoğdu, B. (2005). *Fahri Bilge'nin Kayseri Yöresi Türk Halk Bilimi Çalışmaları*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Aydoğdu, B. (2010a). "Bayburtlu Zihnî'nin *Akkâ Destanı*'nın Tahlili". *III. Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Sempozyumu (05-06 Mart 2009) Bildiriler*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, s. 17-25.

Aydoğdu, B. (2010b). "'Âşık Seyrânî' Kaynakçası (=Kitaplar) Üzerine Bir Değerlendirme", *28. Âşık Seyrânî Sempozyumu Bildirileri,* (Derleyen: Nezir Ötegen), Kayseri: Develi Belediyesi Kültür Yayınları, s. 61-88.

Azamat, N. (2001). "Kādiriyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. 24, s. 131-136.

Barkan, Ö. L. (1942). "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler". *Vakıflar Dergisi,* S. 2, s. 279-304.

Başgöz, İ. (1986a). "Türk Halk Hikâyelerinde Düş Motifi Zinciri", *Folklor Yazıları*, İstanbul: Adam Yayıncılık, s. 24-38.

Başgöz, İ. (1986b). "Hikâye Anlatan Âşık ve Dinleyicisi". *Folklor Yazıları*, İstanbul: Adam Yayıncılık, s. 49-137.

Bayrak, M. (2005). *Alevi-Bektaşi Edebiyatında Ermeni Âşıkları [Aşuğlar]*. Ankara: Öz-Ge Yayınları.

[Bayrı], Mehmed Halid (1340). "Sanihat-ı Seyrânî", *Anadolu Mecmuası*, Yıl 1, S. 6 (Eylül), s. 209-212.

Birsel, S. (2002). *Kahveler Kitabı Salâh Bey Tarihi-1*, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Boratav, P. N. (2002). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Bölükbaşı, R. T. (1982). *Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleler*. (Haz. Abdullah Uçman), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Bütün Yönleriyle 1. Develi Bilgi Şöleni 26-28 Ekim 2002 (Bildiriler-Fotograflar) (2003); Kayseri: Develi Belediyesi Yayınları.

Canbulat, C. (1954). "Yeni Eserler: 'Seyranî' Dolayısile". *Türk Folklor Araştırmaları*, c. 3, S. 58 (Mayıs), s. 915-916.

Carra de Vaux, B. (1997). "Tenasuh", *İslam Ansiklopedisi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Eskişehir, c. 12/1, s. 158-159.

Cebeci, M. T. (1981). "Seyrani'nin Cebi Delik Her Ne Korsan Döker, Saçar". *Seyranî Gazetesi*, , Kayseri. S. 695, s. 2.

Cebecioğlu, E. (2004). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayınları.

Cevdet P. (1986). *Tezakir (21-39)*, (yyl: Cavit Baysu), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ceylan, Ö. (2000). *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, İstanbul: Kitabevi.

Çağlar, B. K. (1955). "Kitaplar Arasında: 'Dertli' ve 'Seyranî'". *Türk Folklor Araştırmaları*, c. 3, S. 69 (Nisan), s. 1097-1099.

Çaksu, A. (2009). "18. Yüzyıl Sonu İstanbul Yeniçeri Kahvehaneleri". *Osmanlı Kahvehaneleri Mekân, Sosyalleşme, İktidar*, (Haz.: Ahmet Yaşar), İstanbul: Kitap Yayınevi, s. 81-94, 130-137.

Çandır, M. (1998). *M. Fuad Köprülü'nün İkdam Gazetesinde Yayımlanan Folklor ve Âşık Edebiyatı ile İlgili Makaleleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Semineri, Elazığ.

Çapraz, E. (2008). *(Fahri Bilge Defterleri Işığında) Kayseri ve Yöresi Halk Şairleri*, Kayseri: Laçin Yayınları.

Çatak, A. (1988). *Seyrânî'nin Şeceresi*, HAGEM, YB.296.

Çatak, A. (1992). *Bütün Yönleriyle Seyrânî*, Bayrak Yayımcılık, ?.

Çatak, A. (1992). *Şairlerin Dilinde Âşıkların Telinde Seyrânî*, HAGEM, NE.0008.

Çınar, A. A. (1995). "Aşık Müslim Kumru ve 'Güzel Ahlâk Düsturları'", *Halk Ozanlarımızın Sesi*, S. 6 (Ocak), s. 35-36.

Çimen, M. (1982). "Röportaj: Seyrânî ile İlgili Olarak H. Ahmet İslâmoğlu Hoca'mızla", *Erciyes Dergisi*, Yıl 5, S. 54, s. 46-47.

Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Çobanoğlu, Özkul (2007). *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*, İstanbul: 3F Yayınevi.

[Demirci], Y. Z. (1933). XIX Asır Halk Şairlerinden Seyrani, Sühulet Kitaphanesi, ?.

Deniz, R. (2006). *Molulu Âşık Revaî*. Kayseri: Laçin Yayınları.

Deniz, R. (1996). "Âşık Nâmî". *Erciyes Dergisi*, C. 19, S. 225 (Eylül), s. 21.

Deniz, R. (2010). "Dokuz Osmanlar", *Kayseri Ansiklopedisi*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, c. 2, s. 45-46.

Develi'li Âşık Seyrâni Hayatı ve Şiirleri (?). Kayseri: 4. Seyrâni Tertip Komitesi Yayınları.

Develioğlu, A. (1973). *Büyük İnsanlar (3000 Türk ve İslam Müellifi).* ?: Yaylacık Matbaası.

Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik* Lugat, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dizdaroğlu, H. (1953). "Kitaplar Arasında: 'Seyranî'". *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, S. 53 (Aralık), s. 836.

Dizdaroğlu, H. (1954b). "'Dertli ve Seyranî' Dolayısile: Bir Tenkit Üzerine-II". *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, S. 65 (Aralık), s. 1027-1028.

Dizdaroğlu, H. (1954a). "'Dertli ve Seyranî' Dolayısile: Bir Tenkit Üzerine-I". *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, S. 64 (Kasım), s. 1012-1013.

Doğan, A. (2002). *Kuddûsî Divanı –Tenkitli Metin-*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Düzgün, D. (2004). "Âşık Edebiyatı", *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, (Ed.: M. Öcal Oğuz), Grafiker Yayıncılık, Ankara, s. 169-212.

Elçin, Ş. (1997). "Halk Romanları ile İlgili Bir Tâmim ve İki Mektup", *Halk Edebiyatı Araştırmaları-II*, Ankara : Akçağ Yayınları, s. 61-68.

Eliade, M. (1999) *Şamanizm İlkel Esrime Teknikleri*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Ercan, A. M. (1997). *XIX. Yüzyıl'da İstanbul'da Âşıklık Geleneği ve Âşıklar*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmaış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Erciyes Dergisi (Haziran 1982). Seyrânî Armağanı, Yıl 5, Sayı 54.

Ergin, M. (1997a). *Dede Korkut Kitabı – I Giriş-Metin-Faksimile*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ergin, M. (1997b). *Dede Korkut Kitabı – II İndeks-Gramer*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ergun, S. N. (1956). *Bektaşi Edebiyatı Antolojisi On Dokuzuncu Asırdanberi Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri*, İstanbul: Maarif Kütüphanesi, s. 50-55.

Erkiletlioğlu, H. (2006). *Geniş Kayseri Tarihi*. Bel-Sin Eğitim, Hizmet, Güzelleştirme ve Yardım Vakfı Yayınları, Kayseri: Can Matbaası.

Escarpit, R. (2006). "Edebiyat Sosyolojisi". (Çev.: Salih Özer), *Edebiyat Sosyolojisi*, (Hzl.: Köksal Alver), İstanbul: Hece Yayınları, s. 65-82.

Gazimihal, M. R. (1997). *Türk Halk Oyunları Kataloğu*. (Haz.: Nail Tan-Ahmet Çakır), c. II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,.

Gezer, S. (2008). *Sözlü Kültürden Yazılı Kültüre Kur'an.* Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

Goldmann, L. (2005). *Roman Sosyolojisi*. (Çev.: Ayberk Erkay), Ankara:Birleşik Yayınevi.

Goody, J.(Güz 2009). "Sözlü Kültür", (Çev.: ?), *Millî Folklor Dergisi*, Yıl: 21, S. 83, s. 128-132.

Gökçimen, A. (2006). "Berdinazar Hudaynazarov'un *Kumlular* Romanı Üzerine Toplumbilimsel Bir İnceleme". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, c. 3, S. 4 (Aralık), s. 25-35.

Gökçimen, A. (2007). *Ata Govşudov'un Romanları Üzerine Oluşumsal Yapısal Bir İnceleme*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Gökhan, İ. (1996). "1820 Yılında Kayseri'de Meydana Gelen Bir Olay Akbıyıkoğlu Hasan Hadisesi". *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 117 (Eylül), s. 35-38.

Gölpınarlı, A. (1997). *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Gölpınarlı, A. (2004). *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Görkem, İ. (2000). *Halk Hikâyesi Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuvarı.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Görkem, İ. (2006). *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu Bütün Şiirleri*. İstanbul: E Yayınları.

Görkem, İ. (2001). "Selçuklu'dan Cumhuriyet'e: Halk Şâirlerinde Türkçe Sevgisi", *Türk Yurdu/Türkçe'ye Saygı Özel Sayısı*, c. XXI, S. 162-163 (Şubat-Mart), s. 155-161.

Görkem, İ. (2009). "Dünden Bugüne 'Türk Sözel Edebiyatı': Değişim ve Dönüşüm", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 39 (Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı), s. 411-422.

Güloğul, F. [Rıza] (1941). *Seyrani*. İstanbul: Sinan Matbaası.

Günay, U. (1999). *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Günay, Ü., H. Güngör, Ş. Kuzgun, vd. (1996). *Kayseri ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri*. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Güngör, H. (2010). "Şamanizm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. 38, s. 325-328.

Gürlek, A. (1975). *Memleketim Develi*. Ankara : Yeni Desen Matbaası.

Gürlek, A.(2009). *Seyrani Şiirleri Antolojisi*. Kayseri: Vatan Yayınları.

Gürsel, N.; (1997). *Başkaldıran Edebiyat*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Güvenç, A. Ö. (2009). *Yaşar Kemal'in İnce Memed Romanı Üzerine Oluşumsal Yapısal Bir İnceleme*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Güzel, A. (1999). *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Heise, U. (2001). *Kahve ve Kahvehane*. Ankara: Dost Kitabevi.

Işın, E. (2006). *İstanbul'da Gündelik Hayat İnsan, Kültür ve Mekân İlişkileri Üzerine Toplumsal Tarih Denemeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İnal, T. (1978). "Goldmann'ın 'Oluşumsal Yapısalcılığı' ve Yeni Roman". *Fransız Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1(2), s. 129-139.

İnal, T. (1979). "Oluşumsal-Yapısalcı Yazın Eleştirisine Uygulamalı Bir Yaklaşım: Goldmann'dan Racine'i Okurken", *Fransız Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1(4), s. 61-71.

İslâmoğlu, M. (2002). *Seyrânî – Hayatı-Kişiliği-Sanatı-Şiirleri-*. İstanbul: Denge Yayınları.

İvgin, H. (2005). "Hüsne Mağrur Olma Ey Yüzü Mahım". *Hüsne Mağrur Olma*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, s. 1-5.

K. M. F. [Köprülüzade M. Fuad] (1926). "Türkiyat Haberleri-Türkiye'de: Sanihat-ı Seyrânî". *Türkiyat Mecmuası*, 1926, s. 546. [Köprülü, Mehmed Fuad; Haberler: Türkiyat Haberleri (Türkiye'de), [baskı yılı: 1928], c. 2, s. 541-555].

Kalfaoğlu, M. (?). Seyrânî Seçme Şiirleri. ?: ?.

Kâmil, E. [Emir Kalkan] (1976). "Bir Afşar Deyimi ve Hikâyesi: Könes Avı", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. XVII, S. 329 (Aralık). s. 7836-7837.

Karal, E. Z. (1988). *Osmanlı Tarihi, c. IV (Islahat Fermanı Devri 1856-1861)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Karpat, K. H. (2008). *Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kasır, H. A. (1984); *Develili Seyrâni Hayatı-Sanatı-Şiirleri.* İstanbul: Acar Matbaacılık.

Kasır, H. A. (1999). *Seyrânî*. Ankara: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Kasır, H. A. (2001). *Seyrânî*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Kaya, D. (1990). *Şâirnâmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.

Kaya, D. (2000). "Edebiyatımızda Âşık Kolları ve Şenlik Kolu". *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, s. 13-23.

Kaya, D. (2010). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Kaygılı, O. C. (2007). *İstanbul'da Semai Kahveleri ve Meydan Şairleri*. (Haz.: Mustafa Apaydın), İstanbul: Merkez Kitapçılık.

Keskin, M. (2006). "XIX. Yüzyılda Çarşılar, Pazarlar, Hanlar ile Mesleklerin Toplumsal Dağılımı: Kayseri Örneği", *Geçmişteki İzleriyle Kayseri*, (Haz.: Mustafa Keskin, Metin Hülagü), Kayseri: Mgrup Matbaacılık, s. 134-143.

Kılıç, A. (2007). "Bir Mahlas Problemi: Seyrânî mi Seyrâni mi?", *Klâsik Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara: Turkish Studies Publications, s. 87-89.

Kırlı, C. (2009a). *Sultan ve Kamuoyu: Osmanlı Modernleşme Sürecinde Havadis Jurnalleri*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Kırlı, C. (2009b). "Kahvehaneler: 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Kamuoyu". *Osmanlı Kahvehaneleri Mekân, Sosyalleşme, İktidar*, (Haz.: Ahmet Yaşar), İstanbul: Kitap Yayınevi, s. 95-118, 137-138.

Koçu, R. E.(2005); *İstanbul Tulumbacıları*, İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Koz, M. S. (1997). "Seyrânî'nin Bir Karamanlıca Kitapçıkta Yer alan İki Şiiri". İçel Kültürü, Yıl: 10, S. 54 (Kasım), s. 39-42.

Koz, S. (1994). "Nâmî". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Ortak Yayını, , c. 6, s. 45.

Köksal, Y. (1960). *Seyranî –Sikke Olmaz Bu Turada/Eremedim Bir Murada/Âşık Seyranî Burada/Ne Söylese Hakeyledi-*. ? : Şevket Ünal Matbaası.

Kömeçoğlu, U. (2009). "Homo Ludens ve Homo Sapiens Arasında Kamusallık ve Toplumsallık: Osmanlı Kahvehaneleri". *Osmanlı Kahvehaneleri Mekân, Sosyalleşme, İktidar*, (Haz.: Ahmet Yaşar), İstanbul: Kitap Yayınevi, s. 45-80.

Köprülü, M. F. (1936). "Mısır'da Bektaşilik". *Türkiyat Mecmuası*, c. IV, s. 13-39.

Köprülü, M. F. (1997). "Bektaş, Hacı Bektaş Veli". *İslam Ansiklopedisi*, c. 2, s. 461-464.

Köprülü, M. F. (2003). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Köprülü, M. F. (2004a). "Türk Edebiyatının Menşe'i", *Edebiyat Araştırmaları 1*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 65-128.

Köprülü, M. F. (2004b). "Bahşı", *Edebiyat Araştırmaları 1*. Ankara: Akçağ Yayınları, s. 141-151.

Köprülü, M. F. (2004c). "XVI. Asırlarda Türk Şâirleri". *Edebiyat Araştırmaları 1*, Ankara: Akçağ Yayınları, s.153-159.

Köprülü, M. F. (2004d). "Arûz", *Edebiyat Araştırmaları 1*. Ankara: Akçağ Yayınları, s. 281-316.

Köprülü, M. F. (2004e). *Saz Şairleri I-V*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Kramers, J. H. (1997). "Rafıziler", *İslam Ansiklopedisi*. Eskişehir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, c. 9, s. 593.

Kum, N. (1389). "XIX uncu Asır Bektaşi Şairlerinden: Ispartalı Âşık Seyranî (Hacı Ahmed)". *Ün Dergisi*, 1942, c. 9, S. 99-102, s. 1367-1370.

Margoliouth, D. S. (1997). "Kâdiriye (Ḳādiriya)", *İslam Ansiklopedisi*, Eskişehir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, c. 6, s. 50-54.

Massignon, L. (1997). "Tasavvuf". *İslam Ansiklopedisi*, Eskişehir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, c. 12/1, s. 26-31.

Mehmed S. (1998). *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniye*. (hzl.: Orhan Hülagü, Mustafa Ekincikli, Hamdi Savaş), c. IV/ii, İstanbul: Sebil Yayınevi.

Menemencioğlu Ahmet Bey (1997). *Menemencioğulları Tarihi*. (hzl. Yılmaz Kurt), Ankara: Akçağ Yayınları.

Mirzaoğlu, F. G. (2003). *Çukurova Bozlağı*. Ankara: Binboğa Yayınları.

Noble, T. (2006). "Sosyoloji ve Edebiyat"; *Edebiyat Sosyolojisi*, (Ed.: Köksal Alver), İstanbul: Hece Yayınları, s. 31-51.

Ocak, A. Y. (1992). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Oğuz, M. Ö. (2010). "Sözel Belleğin Tarihe Tanıklığı ve Âşıkların İnanılan Biyografileri", *Millî Folklor Dergisi*, Yıl: 22, S. 87 (Güz), s. 5-12.

Oğuz, M. Ö. (Yaz 2003). "Birincil Sözlü Kültür Çağı ve Karac'oğlan Şiiri", *Millî Folklor Dergisi*, Yıl: 15, S. 58, s. 31-38.

Okay, H. N. (1963). *Develili (Everekli) Seyranî Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: Maarif Kitaphanesi.

Okay, H. N. (1954). "'Seyranî'nin Tenkidi Dolayısile: Bir Cevap". *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, S. 57 (Nisan), s. 907-908.

Okay, H. N. (1953). *Develili (Everekli) Seyranî Hayatı ve Şiirleri*. İstanbul: Maarif Kitaphanesi.

Onay, A. T. (1996). *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*. (Haz.: Cemal Kurnaz), Ankara: Akçağ Yayınları.

Onay, A. T. (Ekim 1954). "Bir Tenkid Üzerine: 'Dertli ve Seyranî' Eserleri Münasebetile". *Türk Folklor Araştırmaları*, C. 3, S. 63, s. 1006-1008.

Onay, Çankırılı [Ahmet] Talat (1956). "Sazşairleri: Seyranî'nin Dokuz Koşması ile Bir Destanı". Türk Folklor Araştırmaları, C. 4, S. 81, s. 2291-2294.

Ong, Walter J. (1999); *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözün Teknolojileşmesi*, (Çev: Sema Postacıoğlu Banon), İstanbul: Metis Yayıncılık.

Ortaylı, İ. (2009). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Önal, M. (2008). "Edebî Dil ve Üslup". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 36, s. 23-47.

Özarslan, M. (2001). *Erzurum Âşıklık Geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özbay, M. (2005). "Bilim ve Kültür Aktarıcısı Olarak Yazı". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 2 (Bahar), s. 67-74.

Özçakır, E. A. (2008). *Develili Âşık Seyranî Hayatı-Sanatı-Menkıbeler-Şiirler*. Kayseri: Laçin Yayınları.

Özdamar, M. (2008). *Borlu Şeyh Pîr Ahmed Kuddûsî*. İstanbul: Kırk Kandil Yayınevi.

Özdamarlar, K. (1978). "Seyrânî". *Erciyes Dergisi*, c. 1, S. 6, s. 1-5.

Özdamarlar, K. (?). *Develi'li Âşık Seyrâni Hayatı ve Şiirleri*. Kayseri: 4. Seyrâni Tertip Komitesi Yayınları, s. 9-12.

Özdamarlar, K. (1997). *Develi ve Yöresinin Folklor Halk Edebiyatı ve Etnografyası*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kayseri.

Özdamarlar, K. (2007). *Develi Lisesi'nin Kuruluşunun 50. Yılı Anısına Develi Eğitim Tarihi-1*. Develi, Kayseri: Belediyesi Yayınları.

Özkoçak, S. A. (2009). "Kamusal Alanın Üretim Sürecinde Erken Modern İstanbul Kahvehaneleri". *Osmanlı Kahvehaneleri Mekân, Sosyalleşme, İktidar*, (Haz.: Ahmet Yaşar), İstanbul: Kitap Yayınevi, s. 17-35, 122-128.

Öztelli, C. (1953). *Dertli-Seyrani – Hayatı, Sanatı, Şiirleri*. İstanbul: Varlık Yayınevi.

Öztelli, C. (1955). "Bir Tenkid Üzerine: 'Dertli-Seyranî' Hakkında", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. 3, S. 66 (Ocak), s. 1051-1052.

Öztelli, C. (1967). "Seyranî'nin Yayımlanmamış Şiirleri". *Türk Folklor Araştırmaları*, c. 11, S. 221 (Aralık), s. 4599-4601.

Öztürk, S. (2010). *Osmanlı'da İletişimin Diyalektiği*, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Pala, İ. (1999). "Şakku'l-kamer". *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, s. 366.

Pamuk, Ş. (2006). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Para 1326-1914". *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, (Ed.: Halil İnalcık, Donald Quataert), (Çev.: Serdar Alper), Cilt 2, İkinci Baskı, İstanbul: Eren Yayıncılık, s. 1053-1093.

Polat, O. (1975). *Aşık Seyrani Hayatı ve Şiirleri*. ? : Ünal Matbaası.

Quataert, D. (2006). "19. Yüzyıla Genel Bakış: Islahatlar Devri 1812-1914". *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*. (Ed.: Halil İnalcık, Donald Quataert), (Çev.: Süphan Andıç), Cilt 2, İkinci Baskı, İstanbul: Eren Yayıncılık, s. 885-1051.

R. B. K. (1944). *Aşık Seyrani*, İstanbul: Bozkurt Kitap ve Basımevi.

Roux, J. P. (1994). *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*, (Çev.: Aykut Kazancıgil), İstanbul: İşaret Yayınları.

Saydam, A. (2002). "Tanzimat Devri Reformları". *Türkler Ansiklopedisi*, (Ed.: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, c. 12, s. 782-801.

Seyrani, M. (1987). *Gerçeğe Doğru*, Ankara: Ekber Matbaası.

Seyrani, M. (1997). *Gülbahçesi İşte Güllerimiz İşte Bülbüllerimiz*, ?.

Subaşı, T. (2002). "Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz". *Türkler Ansiklopedisi*, (Ed.: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, c. 12, s. 753-781.

Sümbüllü, Y. Z. (2006). *Kemal Tahir'in Tarihi Romanları Üzerine Oluşumsal Yapısalcı Eleştiri Bakımından Bir İnceleme.* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Swingwood, A. (2006). "Edebiyat Sosyolojisine Yaklaşımlar". (Çev.: Kaya Bayraktar), Edebiyat Sosyolojisi, (Ed.: Köksal Alver), İstanbul: Hece Yayınları, s. 101-113.

Şan, M. K. (2006). "Edebiyat Sosyolojisinin Tarihinden Basamaklar". *Edebiyat Sosyolojisi*, (Ed.: Köksal Alver), İstanbul: Hece Yayınları, s. 127-168.

Tatçı, M. (1998). *Yunus Emre Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Tiken, S. (2009). "Fakir Baykurt'un Yılanların Öcü Romanına Oluşumsal Yapısalcı Bir Yaklaşım";. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 13, s. 43-56.

Tilbe, A. (2003). "Marguerite Duras'ın Yapıtında Aile İmgesi", *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1-2, Erzurum, s. 25-34.

Tilbe, A. (2004). "Sartre'ın *Bekleyiş* Adlı Romanına Goldmann'cı Bir Yazın Toplumbilimsel Bir Yaklaşım", *Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri*, (Ed.: Köksal Alver), Ankara: Hece Yayınları, , s. 93-116.

Toksarı, A. (1997). "Şakkü'l-kamer". *İslâmî Kavramlar*, (Haz.: Kemal Atik; Ali Bardakoğlu; Celal Kırca ve Diğerleri), Ankara: Sema Yazar Gençlik Vakfı Yayınları, Başar Ofset, s. 643.

Tosun, N. (2006). "Nakşibendiyye-Âdâb ve Erkân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. 32, s. 342-343.

Tural, S. (1993). *Edebiyat Bilimine Katkılar*. ?: Ecdad Yayınları.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi; (1981) "Hamîd-i Velî", İstanbul: Dergâh Yayınları, c. 4, s. 86-87.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (1963-1982); Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, c. I-XII.

[Ulusoy], A. H. (1340). *Sanihat-ı Seyrânî, Anadolu Halk Şairlerinden Everekli Merhum Mehmed Seyrânî,* İstanbul: Matbaa-yı Millî.

[Ulusoy], A. H. (2006). *Sanihat-ı Seyrânî.* (Çev.: Kerim Türkmen), Kayseri: Develi Belediyesi Yayınları.

Unat, F. R. (1994). *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Uyguner, M. (1991). *Seyranî – Yaşamı-Sanatı-Şiirlerinden Seçmeler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Üçüncü, K. (2002). *Edip Harabî Divanı (İnceleme-Metin)*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Elazığ.

Üçüncü, K. (2006a). "İrşad ve Tebliğe Bağlı İcra:Türk Sözlü Kültür Geleneği Bağlamında Türk Tekke Edebiyatı". *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 160 (Ocak-Şubat), s. 225-237.

Üçüncü, K. (2006b). "Anadolu ve Balkanların Fethi Sürecinde Türkmen Boylarının Hazar Ötesinden Taşıdığı Sözlü Kültürün İşlevi". *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 165 (Aralık), s. 211-222.

Ünlü, D. (1963). *Develili Halk Aşığı Seyrani Baba'nın Hayatı ve Şiirleri*, Kayseri: Erciyes Matbaası.

Wellek, Rene ve Austin W. (2001); *Edebiyat Teorisi*, (Çev.: Ömer Faruk Huyugüzel), İzmir: Akademi Kitabevi.

Yaltırık, H. (2003). "Develi'li Seyrânî'nin Trakya Bölgesindeki Bestelenmiş (Ezgili) Nefesleri". *Bütün Yönleriyle 1. Develi Bilgi Şöleni 26-28 Ekim 2002 (Bildiriler-Fotograflar)*, Kayseri: Develi Belediyesi Yayınları, , s. 169-177.

Yaşar, A. (2009). "'Külliyen Ref'ten 'İbreten Li'l-Gayr'e: Erken Modern Osmanlı'da Kahvehane Yasaklamaları". *Osmanlı Kahvehaneleri Mekân, Sosyalleşme, İktidar*, (Haz.: Ahmet Yaşar), İstanbul: Kitap Yayınevi, , s. 36-44, 128-130.

Yavuz, Y. Ş. (1992). "Bezm-i Elest". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. 6, s. 106-108.

Yazıcı, T. (1997). "Nakşbend (Nakşband)", *İslam Ansiklopedisi*, Eskişehir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, c. 9, s. 52-54.

Yedekçioğlu, K. (1976). "Görüşler-Düşünceler: Ünlü Ozan Seyranî ve Heykeli Üstüne". *Türk Folklor Araştırmaları*, c. 16, S. 324, s. 7707-7711.

Yıldırım, D. (1998a). "Sözlü Kültür ve Folklor Kavramları Üzerine Düşünceler". *Türk Bitiği Araştırma/İnceleme Yazıları*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 43-60.

Yıldırım, D. (1998b). "Türkiye'de Folklor Araştırmalarının Gelişme Devreleri". *Türk Bitiği Araştırma/İnceleme Yazıları*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 43-60.

Yıldırım, D. (1998c). "Tarih Yazımı ve Sözlü Ortam Kaynakları", *Türk Bitiği Araştırma/İnceleme Yazıları*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 87-101.

Yıldırım, D. (2000a). "Türk Sözel Kültüründe Süreklilik <Osmanlı Hanedanlığı Döneminden Cumhuriyete"; *Türkbilig*, S. 2000/1 (Nisan), s. 32-45.

Yıldırım, D. (2000b). "Tarihî Süreç İçinde İletişim Odakları, Ağları ve İşlevleri [XIII.-XX. Yüzyıllar Aralığı Türkiyesi]", *Türk Dünyası Dergisi*, S. 10, s. 327-353.

Yıldız, C. (2007). *Kahvehane Kültürü*. İstanbul: Beyan Yayınları.

Yüksel, H. A. (1985). "Seyrâni'nin Nasihat Destanı". *Türk Folkloru*, S. 72, s. 15.

Yüksel, H. A. (1986a). "Seyrânî'nin Yayınlanmamış Şiirleri-I". *Türk Folkloru*, S. 72, s. 16-17.

Yüksel, H. A. (1986b). "Seyrânî'nin Yayınlanmamış Şiirleri-II", *Türk Folkloru*, S. 79, s. 26-27.

Yüksel, H. A. (1986c). "Seyrânî'nin Yayınlanmamış Şiirleri-III", *Türk Folkloru*, S. 82-83, s. 15.

Yüksel, H. A. (1986d). "Seyrânî'nin Yayınlanmamış Şiirleri-IV", *Türk Folkloru*, S. 89, s. 17-18.

Yüksel, H. A. (1985). *Develi'li Âşık Seyrânî ve Şiirleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yüksel, H. A. (1987). *Âşık Seyrânî "Hayatı ve Şiirleri"*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Yüksel, H. A.-Kadir Ö. (1991); *Türk Halk Şairleri Bibliyografyaları 11: Âşık Seyrânî Bibliyografyası (Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Şiirlerinden Örnekler)*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.

Sözlü Kaynaklar:

Âdem Bayraktar: Sakarya, 1974 doğumludur. Lise mezunu. Sakarya ili Serdivan ilçesi Arabacıalanı mahallesi muhtarı.

Ahmet İslamoğlu: Develi, 1936 doğumludur. Develi'de ikamet etmektedir. Emekli imam.

Alaaddin Oben: Develi, 1945 doğumludur. Ortaokul mezunu. Develi'de ikamet etmektedir. Emekli memur. Halk şairidir.

Âşık Meydani (İdris Eroğlu): Kayseri/Küçük Tuzhisar, 1942 doğumludur. İlkokul mezunu. Kayseri'de ikamet etmektedir.

Dede Karabacak: Hacıbektaş, 1932 doğumludur. İlkokul mezunu. Hacıbektaş'ta ikamet etmektedir. Tarımla uğraşmaktadır.

Emir Ali Özçakır: Develi, 1960 doğumludur. Ortaokul mezunudur. Develi'de ikamet etmektedir. Seyrânî Gazetesi'nde yazılar yazmaktadır.

Hakan Bayraktar: Develi, 1962 doğumludur. Lise mezunu. *Seyrani Gazetesi* yazı işleri müdürü. Develi'de ikamet etmektedir.

Hasan Güldür: Tunceli, 1950 doğumludur. İlkokul mezunudur. İşçi emeklisi. Kayseri'de ikamet etmektedir.

İbrahim Yıldız: Develi/Çomaklı, 1934 doğumludur. Emekli imam. 1960'tan itibaren Develi merkezinde ikamet etmektedir.

İsmail Bakır: Develi, 1957 doğumludur. Üniversite mezunu. Develi Anadolu Lisesi'nde müdürlük yapmaktadır. Develi'de ikamet etmektedir.

Nezir Ötegen: Yahyalı, 1959 doğumludur. Lise mezunudur. Develi'de ikamet etmektedir. Develi Belediyesi Basın Yayın Halkla İlişkiler sorumlusu. Aynı zamanda Âşık Seyrânî Derneği'nin başkanıdır.

Recep Kulakoğlu: Develi, 1959 doğumludur. Enstitü mezunudur. Develi'de ikamet etmektedir. Öğretmen.

Tahir Sungur: Develi, 1957 doğumludur. Lise mezunudur. Develi'de ikamet etmektedir.

Zeynep Karabacak: Hacıbektaş, 1932 doğumludur. Hacıbektaş'ta ikamet etmektedir. Okuma yazması yoktur. Ev hanımı.

Elektronik Ortam Kaynakları:

Akkiraz, Sabahat; *Fazilet*, İstanbul, 1988.

Duman, Güler-Musa Eroğlu; *Sazımızla Sözümüzle-2*, Seyhan Müzik, İstanbul, 2003.

HAGEM B. 1993.291, B.1993.292, B.1993.293, B.1997.324, B.1997.325 (Müslim Seyrani).

HAGEM B.1987.39, B.1987.40 (Ağrılı Seyrânî).

http://wn.com/kayserili_seyrani_sukut - 15.03.2011.

http://www.cukuryurt.com/asik_seyrani.asp - 27.06.2007.

http://www.develito.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=232:Husne-Magrur-Olma-Ey-Mihri-Mahim&catid=55:develi-turkuleri-kategori&Itemid=87

http://www.eksisozluk.com/show.asp?t=h%C3%BCsn%C3%BCne%20g%C3%BCvenme%20ey%20ruy-i%20mah%C4%B1m

http://www.erzincan.edu.tr/birimler/egitim/userfiles/eefdergi/10_1/39-64.pdf - 25.09.2010.

http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF4329F0A36BFEFBCD209A85B5E49F32C4 -25.09.2010.

http://www.kubbealti.org.tr/DesktopDefault.aspx?tabid=70 -25.09.2010.

http://www.sanatmuziginotalari.com/gufteci_arama.asp- 28.03.2011.

http://www.sanatmuziginotalari.com/thm/thm_eser_detay.asp?esid=3523&esera=EY SEVDİĞİM ARTIK YETER- 28.03.2011.

http://www.sanatmuziginotalari.com/nota_inderme.asp?notaid=23091&mode=2&sessionid=162554678- 29.03.2011.

http://www.youtube.com/watch?v=VX-c9X5q22U- 15.03.2011.

http://www.youtube.com/watch?v=XcUINWtNTgk- 15.03.2011.

http://www.youtube.com/watch?v=uZ_RG-C1xg0&feature=share- 08.06.2011

İbrahim Güldalı; *Ulu Ozanlar*, TRT Müzik, 2010. - http://www.trt.net.tr/ondemand/Medya.aspx?GaleriResimKodu=69d817c8-e4ed-471e-bdce-e20124988f57&MedyaKodu=07c0a2c9-a2b2-417f-a8a7-418ce175e59b – 08.06.2011.

Karabekir, Kazım; http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/serdar_ozturk_halk_kitaplari.pdf'den.

Kayserili Ethem oğlu İbrahim; Millî Kütüphane, Mus Tp 1993 BD 112.

Kuruyazıcı, Hasan; "Galata'nın Unutulmuş Mimarları", http://www.obmuze.com/2006/metin_1506.asp - 25.09.2010.

Olcay Boz; *İz Bırakanlar-İşaret Taşları*, Hilal TV, 2007.- http://www.youtube.com/watch?v=c7CBCO9iY3U – 20.09.2010.

Öztürk, Serdar; "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Halk Kitaplarını Modernleştirme Çabaları", http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/serdar_ozturk_halk_kitaplari.pdf

Temiz, Muharrem; *Firkat*, Arda Müzik, İstanbul, 2004.

Üçüncü, Kemal; "Trabzon Yöresi Sözlü Kültür/Tarih Malzemesinin Trabzon Tarih Araştırmaları İçin Kaynak Olarak Durumu ve Önemi", http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/kemal_ucuncu_trabzon_yoresi_sozlu_kultur_tarih_durum.pdf - 07.05.2010.

Başaran, Ürgüplü Refik; Millî Kütüphane, Mus Tp 1993 BD 178.

6. METİNLER

Metinlerle İlgili Açıklamalar

Seyrânî şiirlerinin metinleri aşağıdaki hususlara göre hazırlanmıştır:

1. Şiirlerin ilk dörtlük/bent/beyitin son mısrası şiire ad olarak verilmiştir.

2. Şiirler, şiirlere ad olarak verilen mısranın harf-i revisine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

3. Metin başlıklarının yanında yer alan (*) dipnot işaretiyle metnin yer aldığı kaynaklar ve bu şiirin bu kaynaktaki sayfa veya şiir numarası gösterilmiştir. Yararlanılan kaynaklarda genellikle ilk olarak verilen ve italikle yazılan kaynaktaki metin esas alınmıştır. Yararlanılan kaynakların hangi eserler olduğu Kısaltmalar kısmında; bu kaynakların değerlendirilmesi ise 1.4. Kaynakların Değerlendirilmesi bölümünde yer almaktadır.

4. Metinlerin dipnotunda yararlanılan kaynaklardan sonra üç başlık yer almaktadır: A. Çeşitlenmeler: Bu başlıkta esas metin olarak kabul edilen kaynakla çeşitlenmeler arasındaki kelime, mısra, beyit/bent/dörtlük farklılıklarına işaret edilmiştir. Çeşitlenmelere işaret edilirken dörtlük numarası ve mısra numarası (dörtlük no./mısra no. şeklinde) verilmiştir. B. Derleyenin/Araştırmacının Açıklaması: Burada şiir hakkında yapılmış yorum ve değerlendirilmeler, kaynaklarda şiire verilen başlık, varsa şiirin söylenme sebebi yer almaktadır. C. Yayımlayanın Açıklamaları: Bu başlıkta metinle ilgili bize ait görüş ve değerlendirmeler bulunmaktadır. Yine bu maddede çeşitlenmelerde bulunmayan veya metnin aslına diğer çeşitlenmelerden eklenen dörtlüklere de işaret edilmiştir. Bu maddelerle ilgili bilgi ve değerlendirmenin olmadığı şiirlerde başlıklar kullanılmamıştır.

5. Asıl metin olarak kabul edilen metinle çok fazla farklılık gösteren metinler ayrı bir metin gibi düşünülmüş ve değerlendirilmiştir. Bu durumda asıl metne verilen numara 1., farklılaşmış metin 2. olarak gösterilmiştir. (Örn.: 3.1; 3.2 gibi)

6. Kelimeler okunduğu gibi transkribe edilmiştir. Kelimeler üzerinde değiştirme yapılmamıştır.

7. Şiirlerde okunamayan yerler için (…) ve metinlerde boş bırakılan yerler için /…/ işaretleri kullanılmıştır. Metin tamiri yapılırken; metinlerdeki hece fazlalıkları için yay parantez ( ); metinlere tarafımızdan eklenenler için köşeli parantez [ ] tercih edilmiştir.

8. Şiirler Heceli Şiirler ve Aruzlu Şiirler olarak iki kısımda yer almaktadır.

A) HECELİ ŞİİRLER

1. SEFÍNEM ĠARĶ OLDI ĶALDIM ĶARADA 299
2. BİZİMLE ĀŞİNĀLIĶDA 300
3. 1. ḤAYDAR-I KERRĀR'I BULDIM BU YOLDA 301
3. 2. ḤAYDAR-I KERRĀR'I BULDIM PÍR İLE 302
4. YETSEN SEN İMDĀDA YARAMIZ ANDA 303
5. EVĶĀT-I ḪAMSEDE ṢUBḤ Ü ŞĀMINDA 304
6. BU DİL ŞEHRİ SEFĀHATDA 305
7. ANIÑ SIRRI ÖZDE BU ʿAŞĶI SEVDĀ 306
8. HİÇ BÜLBÜL ĶONMAMIŞ GÖRDİM BU DALA 307
9. BEND İTDİ ZÜLFİNE EYLEDİ NĀLĀ 308
10. CÜMLE GÜZELLERE SELA 309
11. MEFḪAR-İ ʿALEMSİN ĶADRİÑ MUʿALLĀ 310
12. YAĠMUR GİBİ DİÑER MOLA 311
13. GÖKTE ŞEMS NÜCÛMU BEND ETMEZ ASLA 313
14. ĶĀʾİL OLDIM ḤAĶĶ RAḤMETİ SELĀMA 314
15. OLUR FERĀSETİ ELDEN BIRAĶMA 315
16. KALK KOCA'ĞLAN YATCI OLMA 316
17. ĠAYRI [YĀR] SEVMEK ḤARĀM OLDI BANA 317
18. ZEHİR OLUR ŞEKER İLE BAL BAÑA 318
19. CEBEME AÇIĶDIR İSTİĶBĀL BAÑA 319
20. DERİN ʿAŞĶLA GÖÑLİÑ YĀR DEGİL BAÑA 320
21. GETÜRMEZ Mİ£LİNİ BİÑDE BİR ANA 321
22. MEFTÛN SÜLEYMANLAR AL YANAĞINA 322
23. DELÍL BULINMAMIŞ ḤÜRMET RĀHINA 323
24. 1. ṢALINUP GİDERKEN ṬOĠRI YOLINA 324
24. 2. SALINIP GİDERKEN KENDİ İLİNE 325
25. DÜŞMAN ÇIKTI YOLLARINA 326
26. BEN DE MĀʾİL OLDIM AY ĶAŞLARINA 328
27. BU DİLİ DÜŞÜRDİM AY ĶAŞLARINA 329
28. ĠĀYET MÜŞTĀĶ OLDIM MEHEHĀSINA 330
29. 1. BİR YĀR(İ) ṢINAMASA BİR YĀRİ ṢINA 331
29. 2. SEVERSEÑ ṢIDĶILA BİR YĀRİ ṢINA 332
29. 3. GÖNÜL ONDAN GAYRI BİR YÂRİ SANMA 333
30. ŞİMDİ ĠĀYET YÜKSEK UŞDI BU DURNA 334
31. KAPILMAYIN HOCALARA 335
32. DİDİM SIRRIM BEYĀN İTME O YĀRA 336
33. BENİ ATDIÑ SEN O YĀRDAN O YĀRA 337
34. ĶĀMETİÑ BİR ʿARʿAR BİL BENİ ṬUĠRA 338
35. CEFĀ ṢAFĀ ṢAFĀ CEFĀ OLMASA 339
36. BİLÜR ʿALĀMETİN ʿİRFĀN OLURSA 340
37. BİR BİRİNE EMSÂL AKRÂN OLURSA 341

38. ḲANDE NĀʾİL OLDUÑ SEN BU ḲOḲUŞA 342
39. RĀḤAT ḲOMAZ DERŪNIMDA BU HAVĀ 343
40. SAÑA VİREYİM ŞAHĀN OĠLAVA 344
41. BİLİRSİN EFENDİM İŞDE DİLİÑ BÜVĀ 345
42. BU AYDA GELDİ DÜNYĀYA 346
43. SAÑA MEYİL VİREN ḲOÇ GÜLER Mİ YĀ 347
44. DAḲIŞMAZ MI DAḲIŞIR YĀ 348
45. MEYİLİM CİVĀNA BİLMEM NE SEBEB 349
46. MERḤAMET ḲIL DİLBER GEL BİR AY AĠ AC 350
47. ʿAŞḲIÑ ṬOLISINI İŞMESİ DE GÜÇ 351
48. KENDİ OLMAZ İLDEN UMAR İʿTİMĀD 352
49. DİÑLE GEL KİM HEVĀ MEDED 353
50. ZEHİR OLUR TABʿ-I MĀRA GEÇİNCE 354
51. MAĠRİFETİÑ SAZIN DÜZÜLMEYİNCE 355
52. YAPILMIŞ ḲUBBESİ KENDİSİ NER(E)DE 356
53. BUNDA GEDĀ OLUR BAY GİDE GİDE 357
54. ZÜLFİNE EYLEDİ BENDE 358
55. GİÇ YETÜR VAʿDEM YOḲ BENDE SİN BENDE 359
56. TÜKENİR ŞEMMİ BEDENDE 360
57. GÖRMEDİM ʿÖMRİM İÇİNDE 361
58. MEY NŪŞ İDEN BİLÜR FİLCĀN İÇİNDE 362
59. VÜCŪDIM BİR BULDIM CİHĀN İÇİNDE 363
60. BULMASUN İMĀNIM GÜMĀN İÇİNDE 364
61. BU LİSĀNIM ḲALDI ZĀRIÑ İÇİNDE 366
62. ṢŪRETĀ GEZERİZ ĠAMḪĀNELERDE 367
63. CANI CANDAN SORSAM SADASI NERDE 368
64. TĀBĀNIM NERDE BEN NERDE 369
65. GŪŞ ṬUTMAM BİLİRSİN NĀYİLE DEFE 370
66. NE TEKRĀR AY ṬOĠA NE GÜN DÜZELE 371
67. BĀDESİN İÇE GÖR ṬOLU ḲANDİLE 372
68. NİGDE ŞEHRİ BOR'I İLE 373
69. SERİMİ SEVDĀYA ṢALDIM YEÑİLE 374
70. SERİMİ SEVDAYA SALDIM YEK İLE 375
71. CÜMLE İL SAÑA GÜLE 376
72. BEÑZETDİM RŪYIÑI YĀR GÜLE GÜLE 379
73. LUṬF [U] KEREMİÑDEN FEYİŻYĀB EYLE 380
74. HERKESE ḤĀLİNCE İʿTİBĀR EYLE 381
75. MÜʾMİNLİK DAʿVĀSIN FERĀĠAT EYLE 382
76. GİCE GÜNDÜZ DURMAZ DÍVĀNE BÖYLE 384
77. BENDESİ OLDIĠIM(I) SULṬĀNA SÖYLE 385
78. GÜZEL SEVMEK ŻARĀR DEGİL DÍNİME 386
79. AMĀN MEVLĀ'M BAÑA EZİYET İTME 387

80. MEDED SENDEN YOḴUŞ İLE DÜZÜME 388
81. HASILI OLMAZ BAHANE 389
82. VASAṬINDA SEYBEZ OLAN EDENE 390
83. ḴALḴDI İNSĀNLARDAN ŞEFḴAT BU SENE 391
84. 1. ḴURBĀN OLSAM DİLLERİNE 393
84. 2. YĀR ZÜLİFİÑ TELLERİNE 395
85. ḴOYMIŞLAR ḴAŞLARIÑ MİḤRĀB YERİNE 396
86. ḴARA GİYSE AL YERİNE 397
87. PEK İʿTİBĀR İDER SEYRĀNÍ SİNE 398
88. BEÑZEMEZ MİHR Ü MĀH KEŞĀFETİNE 400
89. KÖPRÜ KURUP GEÇTİK CİHAN ÜSTÜNE 401
90. İÇÜP KENDİNİ SERḪOŞ İDENLERE 403
91. ʿAŞḴ NAṢÍB EYLEDİ SÜBḤĀN BİZLERE 404
92. NŪŞ ETDİM AĠI AĠ ÜZ(E)RE 405
93. YERDEN GÖGE DOĠRU YAĞAR ḴAR DİSE 406
94. EGER CİSMİM CĀNIM NEFSE MĀL İSE 407
95. MELER ĀHESTE ĀHESTE 408
96. NĀEHİL DELİCİ DİLMESİÑ DİYE 409
97. ANLAR YOLDA BİZDEN ULUDIR DİYE 410
98. ALSAḴ MEVLĀ İSMİN DİLLERİMİZE 411
99. ŞEFĀʿAT YĀ RESŪLALLAH 412
100. ʿĀRİF CÜMLESİNE İDER EYVALLAH 414
101. ŞİMDEN GİRÜ FELĀḤ BULAMAZ OL MĀḪ 415
102. VAR MIDIR EMRİÑDEN ṬAŞRA GİDEN RAḤ 416
103. MELĀḤAT MIṢR'INA ḴILMIŞ PĀDİŞĀH 417
104. DAḪI İKRĀMIM EZĀY VĀH 418
105. MEŞVERET ETMEYE ḤĀẒIR ERBĀBI 419
106. MÜRÜVVET KĀNIDIR HEM BAŞLAR TĀCI 422
107. MERḤAMETLE NAẒAR İDÜP BAḴMADI 423
108. KOVANLAR KURUDU BALIM KALMADI 424
109. BÜLBÜL ḴONMAḴ İÇÜN ṬALIM ḴALMADI 425
110. EVE HACİZ GİRDİ KİLİM KALMADI 426
111. ON DÖRT GİCEDEKİ YÜZİM ḴALMADI 427
112. REʾYİNDEN EHL-İ ḤALḴ UṢANUP BIḴDI 429
113. NA-ṢÂD OLSUN GÖNÜL BÎDÂDI KALDI 431
114. VÜCŪD ḴAFESİNİÑ BİR CĀNI ḴALDI 432
115. OL ʿARṢ-I AʿLĀ'YA İLİŞDİ ḴALDI 433
116. ZÍNET GÖSTERMEYE ḴĀMET Mİ ḴALDI 434
117. NEFḤĀ-YI DEHĀN-I DEMDEN ṢAYILDI 435
118. BİRİ ÇEŞM(İ) BİRİ RŪY(I) BİRİSİ NOLDI 436
119. O DA BİR YOSMADAN BELGÜZĀR OLDI 437
120. BİR EYYĀM GÜNLERİ GELİNMEZ OLDI 438
121.1. EYVĀḤ ʿÖMRİM GEÇDİ YÜZE ṬAYANDI 439
121. 2. BU SEVDĀLI BAŞIM DİZE DAYANDI 440
122. GÜL VAṢFIN ETMEGE DİLLER DOLAŞDI 441

123. HER BİRİ BİR YOLA DÍNE YANAŞDI 442
124. BU ẒĀLİMLER BELİKLİ OḴUDI 443
125. DERŪNIM LEVḤ'İNE ḴURʾĀN'I YAZDI 444
126. ÇÖZÜLMEZ LEYLEGİÑ DİZİNİÑ BAĠI 445
127. NİYYETİM ZİYĀRET OL ĀLÍ ṬAĠI 446
128. ṬOLAŞIRIM BU CEBELİ BU ṬAĠI 449
129. SÖYLEMEZSEM BELKİ YERİM DAYAĠI 450
130. DİLDE ŞÜKRÜ ÇOKLAMALI 454
131. DÜŞMĀN SÖZİN ṬUTMAMALI 455
132. KĀR İDEN OLURSA BÖYLE OLMALI 456
133. YĀ MİMDEN YĀ DĀLDAN YÜZ ṬONANMALI 457
134. GÖÑÜLLER ĀHŪSI AL ḴAZANMALI 458
135. ALIŞMAK MI YEĞDİR ALIŞMAMAK MI 459
136. BİLİŞMEK Mİ EYÜ BİLİŞMEMEK Mİ 460
137. GİDECEĞİN KABİR DAR DUYMADIN MI 461
138. GÖÑÜL SENDEN AYRILIR MI 462
139. BİZE BUNDAN ÖZGE ÇİLLE OLUR MI 463
140. SAÑA HÍÇ BİZLERDEN ZİYĀN OLUR MI 465
141. ʿĀŞIḴ OLAN ŞOYULUR MI 466
142. BENDESİ KENDİYE YARAMAMIŞ MI 467
143. DELİ GÖNÜL YORULMAZ MI 468
144. NİÇÜN VİRDİ ḪUDĀ CİSMİÑE CĀNI 469
145. ʿAYĀN İTMEK İÇÜN ẒĀT-I YEZDĀN'I 471
146. MERDLİK SANIP YANMAZ OLSA İRFÂNI 476
147. SEBEBİDİR ḴARABEG'İÑ DÜKKĀNI 477
148. UŞANDIRMAYALIM ḴALB-İ YĀRĀNI (ŞANʿAT DESTĀNI) 480
149. GÖRMEK LİSĀNINDA ALUP ṢAṬANI 485
150. BİLEMEYİZ ḪESĀBINI 486
151. NE EYÜSİN BULDIM NE FENĀSINI 488
152. MAḪLŪḴ BİRBİRİNİÑ OLMIŞ ŞİKĀRI 489
153. MECLİSDE AḤBĀBDAN HEM EYLER ʿARI 491
154. DEGİL BİR NE[S]NE UMŪRI 492
155. MUḤABBET NĀMESİN ḴAYRI 495
156. DESTİNE ALMIŞDIR BİLLŪRÍ ṬASI 496
157. AMĀ ḴAŞIÑ GÖZİÑ ḴARA DOĠRUSI 497
158. HAKK'I KABUL ETMEZ KESİLSE BAŞI 498
159. DEST URUP KESMEZLER BU DALDA YAŞI 499
160. HİÇ KİMSE AHMED-İ MUHTAR'A KARŞI 500
161. MUḴAYYEDDİR CĀNA SEN BUL ŞİFĀYI 501
162. MİSK CERĀNI ANIÑ BŪYI 502
163. GÂFİL OLMA KIL NAMAZI 504
164. ŞÜKÜFTE İREYHAN KARANFİL GİBİ 505

165. YAḲUP ATMAZDI ʿAŞḲA KÜL GİBİ 506
166. GÖKDEN YAĠAN YERE ERİR ḲAR GİBİ 507
167. VAR YIḲIL ŞEDDĀDÍ BİNĀLAR GİBİ 508
168. BULUR RÜZGĀRINI TOZAR TOZ GİBİ 509
169. TÍR-İ ĀHIM KŪH-İ KEŞÍŞ'DEN GEÇDİ 510
170. VÜCŪDIMI YAḲ EYLEDİ 511
171. ĀDEMİ PANCARI BELLEYEMEDİ 512
172. AH YA YÂRE Dİ 513
173. İDERİZ AMĀNI ʿAHDİ 514
174. EVVEL ḲURʾĀN'DA ÖGÜLEN KİM[İ]Dİ 515
175. BÜLBÜLİÑ ʿAŞḲ İLE EFĠĀNI GELDİ 516
176. CĀNIMI YOLUÑA VİRESİM GELDİ 517
177. SÍNEM(İ) ʿAŞḲ ODINA DAĠLAYAN GELDİ 518
178. VELÍ DÜNYĀYA BİR GELDİ 519
179. ÇÜN LÂ DİYEN YANLIŞ YOLA ÇEKİLDİ 520
180. KÜŞAD OLDU NİKAB ŞİMDİ 521
181. DAĠ GİBİ TEPEMDEN DUMAN YEKİNDİ 522
182. ʿAḲLIMI BAŞIMDAN ALAN GÖRÜNDİ 523
183. SİNESİN SİNEME ʿURYĀN GETİRDİ 524
184. TÜRKÍ YĀD İDERMİŞ HEVESİM DÜŞDİ 525
185. BİR DÍN-İ SERDĀRIÑ UĠRINA GİTDİ 526
186. OL NŪR-I SULṬĀN [DA] BİR İDİ GİTDİ 527
187. MEVCİ HER MAʿDENİÑ KĀNI ÇŪŞ İTDİ 528
188. ŞEMSİÑ NŪRI NİÇÜN ÇEVDİ 529
189. OLALI AʿLĀLAR EDNĀ BEDELİ 530
190. SER YETER[İ]SE BULAMAZ SER ELİ 531
191. YAVAŞCA DESTİNE ŞUN SEḤER YELİ 532
192. GÖÑÜL SEFÍNESİ PĀRELENME Mİ 533
193. KANTAR (İ)LE EKMEZ MÎZÂNI DERDİMİ 534
194. GÖZLERİM DÍN SERVERİMİ 535
195. KEŞÍDE OLINMIŞ DÖRT BAB DEGİL Mİ 537
196. GÜVERCİN BAL ARISI ÇEKİRGE DEGİL Mİ 538
197. MEYÂNINDA TEMÜR-KAZIK DEĞİL Mİ 539
198. ECZÂDAN MÜREKKEP BEDEN DEĞİL Mİ 540
199. VARACAĞIN KABİR DAR BİLMEDİN Mİ 541
200. 1. YELKEN AÇUP YEL ḲADRİNİ BİLÜR Mİ 542
200. 2. YİLKEN AÇUP YEL ḲADRİNİ NE BİLSÜN 543
200. 3. HER SÜLEYMĀN DİL ḲADRİNİ NE BİLÜR 545
201. ʿAḲIL BAŞA DİRİLMEZ Mİ 546
202. DİLESE BU KULU ÂBÂD ETMEZ Mİ 547

203. NĀN TENĀVÜL İTMEZ ÜŞ GÜN SEYRĀNÍ 548
204. ŞEB MEDḤ İDER BU SEYRĀNÍ 549
205. BUYURMIŞDIR SEBʿĀN MİNE'L-ME£ĀNÍ 550
206. LĀLE ḴONCE GİBİ ṢOLDURMA BENİ 577
207. BİLİRKEN YAYARSIÑ ÇAYIRA BENİ 578
208. ṢANMA ḴORḴUP ÜRKE BENİ 579
209. NŪR-I Ẕ ĀTIÑLA PÜR-NŪR EYLE BENİ 580
210. YAZ BAHĀR ḴIŞ GÜZE BENİ 581
211. FARITDI ʿĀḴIBET BİR GÜZEL BENİ 583
212. DESTŪR DİYÜP DOSTA ṢUNAMAÑ BENİ 584
213. UNUTMA SEVDİGİM (ṢARDIĠIM) HER GÜN AÑ BENİ 585
214. YOḴ ELİMDEN ṬUTUP ḴALDIRAN BENİ 586
215. VERDİM TURNA GİBİ SELE BEN BENİ 587
216. MELĀMET DALINDA AṢDIRDIÑ BENİ 588
217. YARADANIM YARATMAMIŞ ḴAR BENİ 589
218. ṢOLA ṢAĠ ṢAĠINA ṢOL GÖNDER BENİ 590
219. FEHM İDERDİM DOSTIM SENİ 591
220. SENİ SEVDÜM SEVMEM ĠAYRI ÇİRKÍNİ 593
221. DESTİNDEN NŪŞ İDEM GİNE ZEHRİNİ 594
222. OKU SIDK İLE YÂSİN'İ 595
223. YAZDIRMAYA SÜBḤĀN ḴABĀḤATİNİ 596
224. EYLESE YARADAN ʿİŞYĀNDAN BERİ 597
225. AŞK-I MEVLÂ GİRDİ RESTEN İÇERİ 599
226. ATDI ṬONDAN ṬONA TAḴDÍR BİZLERİ 600
227. VARDIR ÇARḪ-I GERDĀNIMDA ZĀĠ YERİ 601
228. PÂK NİYETLİLERİN BİR EĞLENCESİ 602
229. ʿAŞḴIÑ MUḤABBET MĀYESİ 603
230. VÜCŪDIMI YAḴDI NĀRA İKİSİ 604
231. BU DİL ʿARẔŪLIYOR ḴANDE BİRİSİ 605
232. ṬOLAŞALIM BİR ZAMĀN BİZ ĠURBETİ 606
233. BANA DİL-İ MA'ŞÛK YAPAR LÂNEYİ 607
234. NE ZEM EDER ELLER BİZİ 608
235. OLA BİR NŪN [U] KĀF AÑLAMAZ BİZİ 609
236. DAĞITIR UYKUYU CEFASINA BAK 610
237. DERDİME DERMĀN OLACAḴ 611
238. MĀDEREM MENFÍDİR VE İLLĀ İM£ĀK 613
239. GÖÑÜL BİRBİRİNE ḴURULMIŞ ṬUZAḴ 614
240. AZ ḴALDI BELİNİ BÜKDİ BÜKECEK 615
241. BİÇMEK ELİMİZDEN GELMEZ Kİ BİÇEK 616
242. BAŞAR GİDER MISIÑ ḴIYĀMETE DEK 617

243. ADALETE VİCDAN GİRMEDİ FELEK 618
244. VÂDESİ YETMİŞE DÖNDÜRDÜN FELEK 619
245. DİLEGİ PEK DÖLEK KÖPEK OĠLI KÖPEK 620
246. NE BAKTI NE BAKAR NE BAKSA GEREK 621
247. KESRETTEN VAHDETE ŞAN GELSE GEREK 622
248. SEVDİ CĀNIM SAÑA ḲURBĀN DİYEREK 623
249.1. BİZLER ZAMĀNENİÑ PİCİNE ḲALDIḲ 624
249. 2. İŞLER ZAMÂNENİN PİÇİNE KALDI 626
250. YERLERİNDEN OLDI AYIḲ 627
251. MİYĀNA LĀHŪRÍ ŞĀLLARI YIḲ YIḲ 629
252. DERD Ü ĠAMDAN ĠAYRI TİCĀRETİM YOḲ 630
253. ZEYNEL ABİDİN'E HAYRAN OL DA GEL 631
254. DUDU'NUN ÇEŞMİNDE SELLERİ GÜZEL 632
255. HUZURUNDA DİVAN DURDUĞUM GÜZEL 633
256. UĞRUN UĞRUN BANA MEYLİN VAR GÜZEL 634
257. ḲIŞ TAMĀM OLMADAN YAZ ERER GÜZEL 635
258. MUḤABBETDEN UṢANMIŞ YOḲ TİZ GÜZEL 636
259. OLURIM ḤÜSNÜNE MĀʾİL 637
260. FERḤAT'A KUHLLERİ ÖGMELİ DEGİL 638
261. MERĀMIMCA MEYVE VİREN DAL DEGİL 639
262. ŞEYTANIN KONDUĞU DALDAN IRAK OL 641
263. ʿAŞḲIM İRŞĀD İDER BAÑA DOĠRU YOL 642
264. YANIP TUTUŞURSUN NÂRA İSTANBUL 643
265. BAḲCE ṬATMAZ İSE BAĠDĀD'A GÖÑÜL 644
266. ḤÜZN-İ FİRĀḲIÑLA FİRḲATDE GÖÑÜL 645
267. MEVLĀ'NIÑ ʿAŞḲINA YANDIÑ MI GÖÑÜL 647
268. KADİR-KIYMET HAKKI BİLDİN Mİ GÖNÜL 648
269. EYİYİ KÖTÜYİ SEÇMEYEN GÖÑÜL 649
270. ḤATEM YÜZÜK OLSA ḲARASIZ GÖÑÜL 650
271. BU NAṢIL KEMĀLDİR BEN ḲADAÑ ALAM 651
272. DİÑLE KELĀMINI ʿALEYKÜM SELĀM 652
273. BENİ YAḲDI ʿAYIN ŞIN-I ELİF LĀM 653
274. ʿĀŞIḲI LEBİNDEN DADAR MI BİLMEM 654
275. SİNESİN SİNEME ṢARAR MI BİLMEM 655
276. MĀYESİ HİÇ YOĠURT ṬUTAR MI BİLMEM 656
277. ẒULM-İ ẒĀLİM GÖGE DİREK Mİ BİLMEM 657
278. BİR MİʿMĀR ELİNE GEÇER Mİ BİLMEM 658
279. ḤAMD OLA SU[L]ṬĀNIM KEREM BU KEREM 660
280. İTMİŞ ʿALÍ GİBİ ŞİR BULAMADIM 661
281. AṢLĀ YĀR ZÜLFİNİ ṬARAR BULMADIM 663

282. MEN BU MAHABBETİ BİR CÂNDAN ALDIM 664
283. ÍMĀNIÑ NŪRINI ÖZİMDE BULDIM 667
284. AYRILIḴ DERDİNE DOYAMADIĠIM 669
285. LEBİ AḤMERİLEN BARIŞDI CĀNIM 670
286. DEVE GİBİ DİZLER BOZLAR AĠLARIM 671
287. GÜLMEYEN BAHTIMLA GEZER AĞLARIM 672
288. 1. ṢILADAN BİR ḪABER GELMEZ AĠLARIM 673
288. 2. ṢILAMDAN HİÇ ḪABER GELMEZ AĠLARIM 674
288. 3. ṢILAMDAN HİÇ ḪABER GELMEZ BİR ZAMĀN 675
289. PŪS İTSEM RŪYINDAN ṢAYSA ḪĀṬIRIM 676
290. ĀTEŞ-İ ʿAŞḴINDAN DURAMIYORIM 677
291. 1. ṬURMA LODOS GİBİ ES ḴARA BAḪTIM 678
291. 2. COŞḴUN ṢABĀ GİBİ ES ḴARA BAḪTIM 680
292. O YĀRDAN ELİÑ ÇEK TÍZ ḴARA BAḪTIM 681
293. ŞEM-İ SŪZĀNIÑ OLAYIM 682
294. DİDİ BİZDEN NĀZ İLĀZIM 683
295. BİLMEÑ BU ʿĀŞIḴIÑ ʿĀ-YI ELİF CİM 685
296. BEN MEY-İ VAḤDETİ GÖZİNDEN İÇDİM 686
297. SEVDĀÑLA MİYĀNIM BÜKERİM DİDİM 687
298. BÜLBÜL İDİM ḴONCA GÜLİNDE İDİM 688
299. NE GÖKDE NE YERDE İDİM 691
300. BÜLBÜL GİBİ ÖTER ÇEKDİM 693
301. MERT OĞLU MERT İLE GÜREŞE GELDİM 695
302. ḴURBĀN OLDUĠUM İŞDE BEN GELDİM 696
303. YOLDA HEY YĀRE HEP BUBAĠIÑ GELDİM 697
304. SENİ MERD ḴAHRAMĀN ER DEYÜ GELDİM 698
305. CÜMLE MAʿRİFETİ ÍZĀNI BİLDİM 699
306. SÜZÜLE SÜZÜLE NESÍM'E DÖNDİM 701
307. ʿİRFĀNA [BEN] BEGENDİRDİM 702
308. İSMİMİ YAZILMIŞ DÍVĀNE GÖRDİM 703
309. BU NUṬḴ-I FAḴÍRİ MĀTEMDE GÖRDİM 704
310. BİR MÜDDET O YERDE YAŞLANI GÖRDİM 705
311. RŪM VİLĀYETİNİÑ ṢUNASIN GÖRDİM 706
312. KOKAR BURCU BURCU GÜLLERİN GÖRDÜM 707
313. ḪAMĀMDAN ḪAMĀMA ṢUYUNU GÖRDİM 709
314. ḴADİR ḴIYMET BİLMEZ ḴULLARA DÜŞDİM 710
315. ḴATI ESMERİ SEYR ETDİM 711
316. EHL-İ ḪARĀCA BEÑZETDİM 712
317. DİÑLE DOSTLAR NE ḪĀṢ İTDİM 713
318. DÖNE DÖNE YANAR NĀRA SEVDİĠİM 714

319. ZÜLFİÑİ GERDĀNA DÜZME SEVDİGİM 716
320. ḲAYNAḲ İSTER PENÇE BİLEK SEVDİGİM 717
321. YOḲ MIDIR LUṬFIÑLA İḤSĀN SEVDİGİM 718
322. ʿANBERİ REYḤĀNI UDIÑ SEVDİGİM 719
323. ḲIYĀMETE DEGİN TĀKİM 720
324. İSTEMEZSEÑ ġAMDA ḲAL ḲARA GÖZLİM 721
325. ÇEK SAZ ÜSTİNE [DE] YAZ ḲARA GÖZLİM 722
326. DELEMEZ HİÇ ṬOḲUNMAḲLA OḲ BENİM 723
327. KİSB [Ü] KĀRIM OLDI DERD [Ü] ĠAM BENİM 724
328. AĞLAMAḲDIR ḤĀLİM BENİM 725
329. CÜNŪN-I ʿAŞḲILA NE EHL-İ FENNİM 726
330. DÍDEM YAŞIN SİLER YĀRİM 727
331. NİYĀZ İDÜP BEŞİGİNE BELERİM 728
332. YENMEZ OLMIŞ YEMEKLERİM 729
333. SEL OLDIM ÇAĞLAR GEZERİM 730
334. ANIÑ MECNŪN'IYEM ÇÖLLER GEZERİM 731
335. ŞIRĀṬ KÖPRİSİNDEN İNCE SÖZLİYİM 732
336. ŞULUĠIÑA ŞALAḲ DİKEMEZ MİYİM 734
337. SANA BİR BERGÜZÂR VEREMEZ MİYİM 735
338. BİÑ BİR ḲĀF'A MAẒHAR YOLIMIZ BİZİM 736
339. BİR LEYLĀ ʿAŞḲINI BULAN BEN OLDUM 738
340. FARḲ İDEMEZ OLDIḲ ŞAĞILA ŞOLUM 739
341. ʿAḲLIM[I] SERİME DİREMİYORUM 740
342. GEL ALMA EFĠĀNIM SELĀM ʿALEYKÜM 741
343. BULDUN MU DERDİNE ÇÂRE BÜLBÜLÜM 742
344. GÜL GİBİ GÜLDÜRDÜ ÖMRÜM 743
345. UTAN OL RABB-İ ĀʿLĀ'DAN 744
346. ZEVĀL İRMEZ MÜCELLĀDAN 746
347. YARATDIĠI ḲULI BİLİR YARADAN 747
348. ŞU KÖPÜGÜ DİÑLE CĀNDAN 748
349. SÍMÜ OLMAYANI SEVMEZLER CĀNDAN 750
350. BİLÜP TAḤSÍN İTSÜN MERD-İ SÜḪANDĀN 751
351. ḲAZLARIÑ ḲAḌIYA UÇMAḲLIĠINDAN 758
352. BU MIDIR İBTİDĀSINDAN 760
353. NE HACET OKUMAK ULEMÂSINDAN 761
354. İḤTİRĀZ İT YAN YAN BAḲICILARDAN 762
355. OKUYAN ÂŞIKLAR OLMUŞ ÂRİFAN 763
356. İDEYİM ʿAŞḲIÑLA EFĠĀN 764
357. GÖRMEDİÑ Mİ SİLĀHIMDIR ATILAN 765
358. ḲAŞLARI KEMĀNIM OLSUN EL-AMĀN 766

359. 1. ḲARÍBİM ṢILAYA GÖNDERİÑ AMĀN 767
359. 2.GARİBİM SILAYA GÖNDERİN BENİ 768
360. CĀNIM SENSİN DERDE DERMĀN 769
361. DİDİM EY NEVCİVĀN ʿO£MĀN 770
362. FEDA CANIM SANA HER AN 771
363. İDENLER ÇEKMEZ Mİ ʿAẔĀB-I NÍRĀN 772
364. NE CEYĀNET ETDİ KENDİNE İNSĀN 773
365. BOYANDIM RENG-İ İLVĀN 777
366. SÛRETTE İNSANDIR SÎRETTE HAYVAN 778
367. KĀMİL DİMEM ÇİY SÜD EMMİŞ ḲULA BEN 779
368. MAḤBŪSDA BEN KEMERDE BEN DİLDE BEN 780
369. NE YIḲILDIM BÜTÜN NE ĀBĀDIM BEN 781
370. UYANDIRDI UYANDIM BEN 782
371. OL DİDİ NE ḤĀLİÑ SİZEMEDİM BEN 783
372. REVÂN-I ÇEŞMİMDEN SEYRÂN İDİM BEN 784
373. ŞEMʿ Ü PERVĀNENİÑ EM£ĀLİYİM BEN 785
374. 1. DİRMEMESİ EVLĀ İMİŞ DİRMEDEN 786
374. 2. DİRMEMESİ EVL‰ İMİŞ DİRMEDEN 787
375. BİR SİTEMKĀRIÑ ELİNDEN 788
376. ḲURTARMIŞ YAḲASIN AĠYĀR ELİNDEN 789
377. 1. ÇIḲMADIM BİR VAḲİT MEYḤĀNESİNDEN 790
377. 2. BİR ZAMĀN ÇIḲMAZDIḲ DEMḪĀNESİNDEN 791
378. KEM KĀMİL BELL'OLUR KERĀMETİNDEN 792
379. VAR MIDIR MÜŞTERİ ALA GÜHERDEN 793
380. ÖZÜ AYRILIR MI MESTÂNELERDEN 794
381. SEN KÜFRE YĀR OLMA ÍMĀN VAR İKEN 795
382. GEL İMDİ BİR ḪABER VİR SEN 796
383. EVLİYĀ ḲULLARI EGER ḲAŞLARIÑ 798
384. DÜNYA DOLU MALIN OLSUN OLMASIN 799
385. ALAN DİLBER BİÑ YAŞASIN 800
386. YOḲLIĠIÑ VARISIN VARIÑ YOĠISIÑ 801
387. MİN ḤABLÜ'L-VERÍD ṬANUR MISIÑ 802
388. TEHÍ HER FERYĀDIÑ NAZ MI ṢANURSIN 803
389. BUNCA ḤİKĀYETİ BAÑA MI VİRDİÑ 804
390. FÜRŪŞLAR İLE GEL DİLE DÜŞÜRDİÑ 805
391. BAÑA YĀR OLMADIÑ GİTDİÑ 806
392. ÇEKMEM ḲASĀVETİN BİR AVUÇ ḪĀKİÑ 807
393. ANADAN SAÇLARI SIRMALI GELİN 808
394. SÜT BEYAZ GERDENİN KAR BEYAZ TENİN 809
395. MEVLEVÎLERDEKİ 'DEF' Ü 'NAY'İNİN 810

396. SEVDİĞİM AHMERİ KAR MI İLLERİN 811
397. OḲUYUBAN NE OLDUĠUN BİLESİN 812
398. GÜBRE MÜBTELĀSI BÜLBÜLLENMESİÑ 813
399. BİR TANESİN BİR TANESİN 814
400. BELKİ SUʾĀLİMİ VİREMEYESİN 815
401. YER ALTINDA GEZER KEMİNLİ MİSİÑ 816
402. EVVEL ABDĀL İDEN SEN DEGİL MİSİÑ 817
403. BENİ ḤAYRĀN İDEN SEN DEGİL MİSİN 818
404. BENİ NĀÇĀR İDEN SEN DEGİL MİSİÑ 819
405. ŞAH ALİYÜL MURTAZA'YA DE GELSİN 820
406. KENDİÑ BİNÜP KENDİÑ YEDER GİDERSİÑ 821
407.TEBESSÜM EDER ÜRKERSİN 822
408. MUḤAMMED DİLDĀR REDD DİRSİN 823
409. GERDĀNA SERPİLMİŞ ḤĀLE NE DİRSİÑ 824
410. ÖRT NİḲĀBIÑ GÜL ÜŞÜRSİÑ 825
411. GİNE GÖRDİM YÜZDE BEN BU ḲURBETİÑ 826
412. VAR MI ĠARÍB BENCİLEYİN 827
413. BATIRIP SİRKEYE YEMİŞ OLDUĞUN 828
414. İSMİNİÑ EVSAṬI YĀYILA YEMḤŪN 829
415. ÇEKER ḪŪB NĀZINI ĀLÜFTE DERŪN 830
416. YERİÑ NĀR OLSUN GÖZİÑ KÖR OLSUN 831
417. 1. YAḪAN YAḪSUN TAĠLAYANLAR TAĠLASUN 832
417. 2. YAḲAN YAḲSUN DAĠLAYANLAR DAĠLASUN 833
418. YĀ BİZE BU KEDER NİÇÜN 834
419. DİDİM UŞLANIRSIÑ DÍVĀNE BİR GÜN 835
420. AÇILAN GÜL ŞOLAR BİR GÜN 836
421. MİZAN TERAZİSİ KURULUR BİR GÜN 838
422. ḪĀLİMİ ṢORMAYA GELSÜN 839
423. ALMA BENİ ÖLDÜRİRSÜN 840
424. KİMİ ḲOĠAR KİMİ ḲAÇAR 841
425. UNIÑ İNCESİN[İ] ṬAŞ ḲAPAR ḲAÇAR 843
426. SEKSEN SEKİZİNDE ḪARF-İ DALI ÇAR 844
427. TAḪṢÍL-İ RIŻĀ-YI ḪAḲḲ MÍR-İ ḪAYDĀR 845
428. BU NE FİʿİL BU NE ʿAMEL BU NE KĀR 846
429. ÍMĀN FİRĀR İDER ÇIḲAR 847
430. YĀR ṢAFĀ GELDİÑ ṢAFĀLAR 848
431. NEDİR AŞLI NEDEN AĠLAR 849
432. YUNAN HEKİMLERİ ʿĀCİZ ḲALDILAR 850
433. 1. YAPAM ṢAḲIZ İLE ṢUṢAMA ṬAMLAR 851
433. 2. /…/ İLE SUSAMA URUMLAR 852

434. FEYLİNDEN ÇEKECEK ZÂLİM OLANLAR 853
435. ḲADRİN[İ] BİLÜR ẔÜ'L-ʿİRFĀN OLANLAR 854
436. BAŞIMIZA DOLDU HAYVAN OLANLAR 864
437. ʿACĀʾİB NĀZ İLE AYNE YAPARLAR 865
438. CİHĀN ḤŪBLAR TERİN YĀR UÇURURLAR 867
439. AY VE GÜNEŞ NÛRU OLUN HÂFIZLAR 868
440. DİZGİNİN BOYNINA ṢALMADAN OYNAR 869
441. MİHNET BASAR KEDER BASAR KÂR BASAR 870
442. MUḤABBET İÇİNDE GİZLİ DÍN ṬUTAR 871
443. 1. MÜʾMİN Mİ DEGİL Mİ GÜMĀN ANDA VAR 872
443. 2. MÜʾMİN DEGİL MİDİR GÜMĀN ONDADIR 873
444. GÜLDE YOK DA BÜLBÜLDE VAR 874
445. ŞAṬRANC OYUNININÑ KİŞLEMESİ VAR 875
446. İSM-İ ESMĀLARDA MENNĀN'A YALVAR 876
447. ʿALĀMINĀ ʿALĀMIM VAR 886
448. YANAR DERŪNIMDA ŞÖYLE NĀRIM VAR 887
449. TENİN FARK ETMEĞE İCÂZETİM VAR 888
450. NE KENDİM ḲURARIM NE DE ḲURAN VAR 889
451. CĀM-I ʿAŞḲ DOLUSIN GİDÜP İÇEN VAR 891
452. ʿĀŞIḲLARI YAḲIŞIÑ VAR 892
453. ELLERİNDE DOLI PEYMĀNELER VAR 893
454. ANA ṬARAFINDAN ʿATIḲ DİMİŞ VAR 895
455. NE BİR BİLGİÇ NE DE BİR SİLKİNİŞ VAR 896
456. ʿACEB DÜRLÜ FELĀKET VAR 900
457. AHİRİNDE KIYAMET VAR 901
458. NE DÍN VAR NE DİYĀNET VAR 902
459. BÜLBÜL-İ ŞEYDĀVEŞ FİGĀNIMIZ VAR 903
460. YARATIR BİZLERE BOL VARIMIZ VAR 904
461. 1. ŞÍVELİ [YĀR] SÜNBÜLLİ YĀR ḤĀRLI YĀR 907
461. 2. SÜMBÜLLÜ YÂR GONCALI YÂR HARLI YÂR 908
462. GEL EY ḤÜSN-İ ZAMĀNIM YĀR 909
463. SERDEFTER-İ ŞĀH-I ḤŪBĀN OLAN YĀR 910
464. BİLÜR BİLMEZ GİBİ AYAḲLAŞAN YĀR 912
465. DİŞLERİ İNCÜDİR YANASI DİLBER 913
466. SEVDİGİM DİLBERİÑ ṢAĠINDA GEÇER 914
467. PUḤĀĠINI GÖREN LEYLĀ'DAN GEÇER 915
468. GÖZLERİMDEN YAŞLAR AḲDI BİRĀDER 917
469. VİRMEZ ḤĀṬIRIÑA KİMSE KEDER 919
470. O DA BENCİLEYİN BU ÇALIM GİDER 921
471. YARAM[A] ṢARDIĠIÑ MERHEM HŪ ÇEKER 922

472. GERDĀNA ṢAÇILAN BEÑLER HŪ ÇEKER 923
473. BAʿŻILAR YĀḴŪT-I AḤMER DİDİLER 924
474. ʿĀŞIḳIÑ BAĠRINI EZER DİDİLER 925
475. HERKES BAŞKA YERE GÖLEKLENDİLER 926
476. ŞERÎATI ULEMÂYA VERDİLER 927
477. DÍDEMİÑ YAŞINI BİR MERĀR SİLER 928
478. ÇÜN BU KİMYAYI KİM DİNLER 929
479. LAĞV-I BÜHTANI DİNLERLER 930
480. ELLER GEZİŞİNDEN HİL-ALIR DERLER 931
481. O SEBEBDEN DELİ DÍVĀNE DİRLER 932
482. ĀḪİR MURĀDINA İRER DİMİŞLER 933
483. BEN KULUNDAN HİCAB EYLER 937
484. VAKT-İ SEHER UYAN YA SENİ GÖZLER 938
485. LĀLE DERER SÜNBÜL DERER GÜL DERER 939
486. AĠLAMAḴDAN DÍDEM GİRYĀNA DÜŞER 940
487. NŪR-I CEMĀL NĀR-I CELĀLE DÜŞER 941
488. GEL EYLEME BİR ḴAN DÜŞER 942
489. BU MAʿRİFET HER YĀREYE EM YETER 943
490. ẒULMİ ʿADĀLETE ṢALDIĠIÑ YETER 944
491. ḴĀMETİ SERVİ DAL İSTER 945
492. DELİ GÖÑÜL YÜCE ṬAĠDAN ḴAR İSTER 947
493. ÇIḴAR CĀHİLLİKDEN ʿĀRİFĀN GEZER 948
494. DÜNYĀDAN EL ÇEKÜP PERÍŞĀN GEZER 949
495. GÖZLERİM NE KĀRDA NE ZİYĀNDADIR 950
496. SUʾĀLİÑİ ḴILDEN ḴĀLE UĠRADIR 952
497. GÖRİNCE ʿAḴLIMI BAŞDAN ṬAĠIDIR 953
498. DÜŞÜP ĀHI ZĀRA YALVARMALIDIR 954
499. ÇĀRESİN EHLİNDEN ṢORMAḴ YOḴ MIDIR 955
500. GÖR ʿĀŞIḳIÑ NİCE ʿİRFĀNI VARDIR 956
501. YĀ ECEL YĀ MERḴAD YĀ SİN OḴUDIR 962
502. NE (BİR) SİKKE NE (BİR) ṬUĠRA NE BİR NĀM ḴALIR 963
503. YĀD YABANCI DAĠDA BELDEN ṢAYILIR 964
504. EYLEYÜP KEMENDE BAĞLAR ṬOLANIR 965
505. ḤAYIF SAÑA DEYİ AĞLAR ṬOLANIR 966
506. DİLERSE GAFFAR'IM ARŞA ÇIKARIR 967
507. DİLKİYİ ÇAḴALI İNDEN ÇIḴARIR 968
508. İYİ LAF AYI'YI İNDEN ÇIKARIR 969
509. PŪS İDİNCE RŪYDAN CĀNI ḴANDIRIR 970
510. DİÑLEYENİ OḴUYANI YANDIRIR 971
511. BİZE ḤAVĀSINI ʿALĀLATDIRIR 972

512. BÜLBÜLİM HAVĀSIM ĠONCA GÜLDEDİR 973
513. ELBETDE MUḤABBETİMİZ BÖYLEDİR 975
514. İÇERİMDE BİR YARAM VAR BİL NEDİR 976
515. EÑGEL MİDİR ḪŪYIN MIDIR İL İL MİDİR BİLMEM NEDİR 978
516. SAÇINA BÜTÜN FİNE FESLİDİR 979
517. BİLMEYEN MAʿRİFET KĀNI DEGİLDİR 980
518. GİTMİŞ OLAN GELMEK DİLEK DEGİLDİR 981
519. KENDİÑ ÇEKME NĀZA NİḴĀBI İNDİR 982
520. BİR ULU KERVĀNIM ḪĀNDA MİSĀFİR 983
521. ARSLAN VAR ADINA KEDİ SÖYLENİR 984
522. ALSAM İNCİNİR ALMASAM İNCİNİR 985
523. CÜMLE DERDİ DEVĀSINA DÖNDERİR 986
524. ṬABʿIMA CEMĀLİÑ KİMYĀ GÖSTERİR 987
525. GİYİNMİŞ EGNİNE TAḤRÍR 988
526. ÇALIŞIR ÇABALAR HİÇE İNDİRİR 989
527. KİSB İÇÜN GEDĀYI BAYI GEZDİRİR 990
528. 1. GĀH(Í) ʿĀŞIḴ-I ṢĀDIḴ VELÍ GEZDİRİR 991
528. 2. GĀH ʿĀŞIḴ-I ṢĀDIḴ VELÍ GEZDİRİR 992
529. FİRAĠ-I ʿAŞḴILA ʿURYĀN GEZDİRİR 993
530. MANṢŪR GİBİ MÜLKE ḴĀDEM DĀRA VİR 994
531. SEN NŪR-I ÇEŞMİN BOŞ İNTİZĀRA VİR 995
532. LUṬF [U] İḪSĀNIÑDAN SAʿĀDETLER VİR 996
533. FİKİR MERĀMINCA DELÜP DAḴIYOR 997
534. ʿAŞḴ ĀTEŞİ CİGERİMDE YANIYOR 998
535. ḪĀME DERMEZ GİNE VAṢFIN YAZIYOR 1000
536. GELEN ÜMERĀYĀ ḴARŞI GİDİYOR 1001
537. BARUDUN KOKUSU KAVDAN GELİYOR 1003
538. ṢERİDİNİ BĀZĀRLARA ÇEZİYOR 1004
539. NEFSİÑ HEVĀSINA UYLAMAYI GÖR 1005
540. AṢLĀ SEVDĀDAN FİRĀRIM YOḴDUR 1006
541. NE ÇEŞMİÑ İNCİNÜR NE [DE] NEM ḴALUR 1008
542. ḴIṢṢADAN ḪİṢṢEYİ ALMADA OLUR 1009
543. DERYĀYI ʿUMMĀNA ṬALAN BÖYL'OLUR 1010
544. GÖRELİM SAĞLAR NE OLUR 1011
545. ṢANMA TUNCDAN GEVṢEK OLUR 1012
546. GÜLMEZLENÜR ḪOŞ NAZLANUR 1013
547. OLSA ANDA LUṬF-I ḪUDĀ BULINUR 1014
548. İLDE NİCE YANMIŞ BAĠIR BULINUR 1015
549. ÂŞIĞIN ELİNDE BİR SAZ BULUNUR 1016
550. ḪĀṬIRINA ZEVḴ-İ GÜLİSTĀN GELÜR 1017
551. BAHĀR SÍLİ GİBİ BULANIR GELÜR 1019
552. LUṬF-I PENĀHINA BAḴUP EGLENÜR 1020
553. 1. EJDER OLMIŞ YEDİ BAŞLI GÖRİNÜR 1021
553. 2. ʿİLĀC ḴABŪL İSTEMEZ BAŞLI GÖRİNÜR 1023
554. NĀR GÖZİNE ḪAYĀL MEYĀL GÖRİNÜR 1024
555. TATARLARA YOL GÖRİNÜR 1025

556. KİMİ GÜNĀH KİMİ £EVĀB GÖRÜNÜR 1026
557. ERCİYES ḲARŞIMDA DUMAN GÖRÜNÜR 1027
558. MEDḤ İTMEK SEZĀDIR CÜMLE ḪUBDAN HĀS 1028
559. VURMIŞ ʿĀŞIḲ ḲALBİN DİÑLE ḲULAḲ AS 1029
560. NASS DİLİNDE ẔEMMDEN UṢANUP RAḲḲĀṢ 1030
561. YĀR YOLINA İTDİM FEDĀ CĀN [U] BAŞ 1032
562. AZ RIZḲIÑ ÇOḲLANMAZ GEL İTME TELĀŞ 1033
563. OLUÑ MUḤĀNETE ḲUL YAVAŞ YAVAŞ 1034
564. ẔÜLFİNİÑ ESKİ ḪOŞ BŪYI ḲALMAMIŞ 1035
565. GÖRİNCE ʿAḲLIMI ALMIŞ 1036
566. ḪĀLİME RAḤM ETMEZ BENİ YĀR ATMIŞ 1038
567. DÖKMİŞ ḪİCĀB ṢUYI YÜZDEN ḲURUMIŞ 1039
568. 1. BU İNSĀNA RAḤMET NE GÜZEL UYMIŞ 1040
568. 2. İNSĀNA RAḤMET DE NE GÜZEL UYMIŞ 1041
569. 1. ḪAḲḲ BİLÜR KİMDEN İMİŞ 1042
569. 2. ḪAḲḲ BİLÜR KİMDE İMİŞ 1044
570. GİYÜP ḪAVVĀ İÇÜN YİLER VAR İMİŞ 1045
571. ÇEKERSE UĠRINDAN ṢAPILMAZ İMİŞ 1047
572. ECEL GELSE BİR SĀʿAT DURULMAZ İMİŞ 1048
573. KABÂHAT YÜZLERE VURULMAZ İMİŞ 1049
574. HER GÜZELİÑ ḲAHRI ÇEKİLMEZ İMİŞ 1051
575. 1. ĀDEM'E ʿALLEME'L-ESMĀ VİRİLMİŞ 1053
575. 2. MUSA'YA MUCİZE ASÂ VERİLDİ 1054
576. HER DÜRLÜ ZİYNETİ NİRĀNA DÖNMİŞ 1055
577. BU CİSMİME ZİYĀN VİRMİŞ 1056
578. 1. HER BİRİ KŪŞE-Yİ TENHĀYA GİTMİŞ 1057
578.2. ANINÇÜN KÂŞEİ TENHAYA GİTTİ 1058
579. 1. EHL-İ DİL SIRRINI FĀŞ İDEN İTMİŞ 1059
579. 2. RÂZI DERUNUNU FÂŞEDEN ETMİŞ 1060
580. HEM İNCE MEYÂNI SARACAK OLMUŞ 1061
581. ḲORḲMAYAN ALLAH'(IN)DAN GEÇEMEZ ṢIRĀṬ 1062
582. GÖRMEMİŞ MÜNKİRİÑ ʿÖMRİ MUḤABBET 1063
583. CÜMLE EṢYĀYA EMĀNET 1064
584. DOST SAÑA ḲURBĀNIM SEN İT SİYĀNET 1066
585. BİʿAṢḲ-I ḪAYDĀR-I KERRĀR-I ḲUDRET 1067
586. ÇABUḲ GELÜR GEÇER VAḲT-İ ṢABĀVET 1069
587. FİTNE ẔUHŪR ETDİ ÇIḲDI BEĠĀYET 1072
588. İSTERSEÑ OLURSIÑ MUʿABBİR FERİT 1074
589. ÜLFETİ RŪḤĀNI İṢİÑ [BU]DIR BU 1075
590. GÖRSE ḲAMER SÖYLER AY BU NEDİR BU 1076

591. NE ṬARZDIR NE EṬVĀR NE CEMĀLDİR BU 1077
592. GEL ḲADD-İ ŞEM£ĀD ḲĀMETİ DİLCŪ 1078
593. ʿAŞḲ OLSUN ERBĀB-I ʿİRFĀNA YĀ HŪ 1079
594. FİRʿAVUN DÜŞMĀNIDIR HŪ 1080
595. SANA DERİM ŞAHANOĞLU 1082
596. YAZILAN TAḲDİRE BÜHTĀN OLUR MU 1083
597. BU ʿAŞḲIÑ ṬOLUSUN İÇDİKDEN GERÜ 1084
598. ḤASRET ḲILICINI YAĠLA GEZ YÜRÜ 1085
599. ŞİMDİ BİR ṢU VİRMEZ AL İÇ ḲAN DEYÜ 1086
600. BULAMADIM BABAM HÂLİN SORAN HEY 1087
601. MECNŪN'A MAḤṢŪṢDIR YĀDA OLAMAZ 1088
602. KİTĀBA ḤESĀBA DEHĀNA ṢIĠMAZ 1089
603. ÍMĀNIÑDA GÜMĀN OLMAZ Kİ OLMAZ 1090
604. GÖRÜŞME KÖTÜYLE ONDA ÂR OLMAZ 1091
605. NAṢİḤAT DİÑLEYÜP ĠAMDAN UYANMAZ 1092
606. ŞEMSE BEÑZER GÜL CEMĀLİ DOLUNMAZ 1093
607. ḲISMETDE YOLINDAN ṢAPAR BULUNMAZ 1094
608. ASLA YÂR ZÜLFÜNÜ TARAR BULUNMAZ 1095
609. ABDÛLKADİR GİBİ BİR PÎR BULUNMAZ 1096
610. ḤĀLİME RAḤM İTMEZ PUḪĀĠI BEYĀZ 1097
611. BİR ZERREYİ YERÜP SEÇMEZ 1098
612. YUMURṬA İÇİNDE VİRMEK DİLEMEZ 1099
613. ÇİRKÍN YÜZE KİMSE BAḲMAḲ İSTEMEZ 1100
614. DİLERSİÑ BU RĀHDAN EZBERE GELMEZ 1101
615. DERDE MUʿTĀD OLAN DEVĀYI BİLMEZ 1102
616. RĀHINA ḲADDE OLAN BU DÜŞİ BİLMEZ 1103
617. PİRİNCİ MERCİMEK BİLMEZ 1104
618. EFLÂTUN'U VE LOKMAN'I BEĞENMEZ 1105
619. 1. SELĀM VİRMEKLİGE ʿİRFĀN BEGENMEZ 1106
619. 2. GİDER TOḲAD'A DA BAḲIR BEGENMEZ 1108
619. 3. GİDİNCE ṢAMSUN'A TÜTÜN BEGENMEZ 1109
619. 4. GİDER MEDRESEYE İLİM BEĞENMEZ 1110
620. ḤAŞRE ḲADAR GİDER ʿİRFĀNELENMEZ 1111
621. BU GÜNİ ẔİKR EYLE DÜN ELE GİRMEZ 1112
622. SEVDÂSI YOK O KİM GÜLŞÂNE GEZMEZ 1113
623. 1. ATASIZ ṬOĠAN ḲAÇ BİL ʿĀŞICAĞIZ 1114
623. 2. ATASIZ DOĞAN KAÇ BİL SEN AĞCA KIZ 1115
624. MEZĀDA DÖKDİK LİBĀSIMIZ ŞĀLIMIZ 1116
625. ELDE OLDIḲÇA ḲALEMİMİZ YAZIMIZ 1117
626. MÜʾMİN-İ KĀMİLDİR ŞEKSİZ GÜMĀNSIZ 1118

627. BİZ BALIM SULTANIN BUDALASIYIZ 1119
628. 1. MEST OLAN MESTĀNE MEYḪĀNEYİZ BİZ 1120
628. 2. MEST OLAN MESTĀNE MEYḪĀ[NE] BİZ(LER)İZ 1121
629. GÖÑÜL MEKTEBİNİÑ KİTĀBIYUZ BİZ 1122
630. GELSİN İMTİHANA BİLENLERİNİZ 1123
631. TEMÍZ SÖZİ TEMÍZ DİLİ BİLİRİZ 1124
632. HİÇ BULMAZ ḲIVĀM AḲCESİZ 1125
633. MEYVESİ YOK DALSIZ NESİZ 1126

A) HECELİ ŞİİRLER

1. SEFÍNEM ĠARḲ OLDI ḲALDIM ḲARADA*

1. Ḥaḳḳ'ıñ ḳudretinde naẓarım ḳaldı
Yazın seybiz olur ḳışın ḳarada
Ḫanım ʿüryān oldu enẓārım ḳaldı
Sefînem ġarḳ oldı ḳaldım ḳarada

2. Şu cihānıñ ṣaḳın binme oḳuna
Derde devā o Yāsìn'i oḳuna
Cümle uġrar o eceliñ oḳuna
Doḳınmasın civānlara ḳarada

3. Çoḳ lāzımdır oḳuyana bu yazı
Mekānımız şimden giri bu yazı
Kim getiren bilür misin bu yazı
Ṣaġ olana can ḳalmadı ḳarada

4. Miyānıñı baġla dervìş yoluna
ʿİlm-i lüġat ögrenmeye yoluna
Seyrānì dir ḳurbān olam yoluna
İki cihān faḫri gezdi ḳarada

---

* *C. 51: 61b;* HAY-d1: 16
A.
4/4: gezdi: geldi- HAY-d1
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

2. BİZİMLE ĀŞİNĀLIḲDA*

1. Ne bulduñ ey perì böyle
Bu rütbe-yi vefālıḳda
Pìşmanlıḳ mı var[dır] söyle
Bizimle āşinālıḳda

2. Hemìşe āh [u] efġānım
Çıḳar eflāke sulṭānım
Merḥamet ḳıl benim cānım
ʿAdūya ilticālıḳda

3. Efendim bìbedelsin sen
Güzellerden güzelsin sen
ʿAceb mi§li ezelsin sen
Ḥüsünde dilrübālıḳda

4. Bu *Seyrānì* fedā olsun
Niçün senden cüdā olsun
Sana dünyā baḥā olsun
Deger bu ḫoş edālıḳda

---

* *C. 51: 12b-13a;* AÇ: 242
A.
1/2: Bu rütbe bi-vefalıkta- AÇ // 1/3: Peşimanlık mı var söyle- AÇ
2/1: āh [u]: ahû- AÇ
3/4: Ḥüsünde: Hüsnünde- AÇ
4/3: baḥā: kada- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

3. 1. ḤAYDAR-I KERRĀR'I BULDIM BU YOLDA*

1. Yolım ḥaḳḳ erkānım Mefḫar-i ʿālem
Ḥaḳḳ'dan ḫaberdārı buldım bu yolda
Ẕikr ü fikrim budır benim demādem
Ḥaydar-ı Kerrār'ı buldım bu yolda

2. Ṣādıḳ yārġār ʿÖmer nāmıdār
ʿOṢmān ḥazìnedār nūrını vaḳar
Ímāmeyn dìndār sāḳìü'l-ebrār
Taḫtü'n-nehār'ı buldım bu yolda

3. Muḥammed Ṭāhir'e ider istimdād
Anları ḫayr ile her dem ḳıldım yād
Ḳadri ẓāyiʿ olmaz ebedü'l-ābāt
Caʿfer-i Ṭayyār'ı buldım bu yolda

4. Ümmet olan ider mi hìc böyle ṣuç
Nice ümmet bilmem Yezìd baġrı tuc
Ḫorāsān şehrinden eyleyen ḫurūc
Müslim Teberdār'ı buldım bu yolda

5. Bugün ġāfil oldı *Seyrānì* dünden
Ḥaḳḳ ẓāhir ehline ay ile günden
Ḥıżır Nebì gibi ilm-i ledünden
Vāḳıf-ı Esrār'ı buldım bu yolda

---

* *AŞE XIX: 277;* RDC 30: 11b-12a; SS: 193; HNO: 36; TK: 32; HAK1: 75-76; HAK2: 54-55; Mİ: 165-166

A.

1/3: ẕikr ü: ẕikri- RDC 30, HNO; ẕikr [ü]- SS; zikr-i- TK

2/3: Ímāmeyn (RDC 30): Emìn- AŞE XIX

3/1: Ṭāhir'e ider: ẓāhirde idüp- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 3/2: ḳıldım: ḳıldı- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ

4/1: Ümmet olan ider mi hìc: Ümmet olan hìc ider mi- RDC 30; Hìç ider mi ümmet olan- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 4/2: Nice: Naṣıl- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2 // baġrı: baġ(la)rı- RDC 30 // 4/3: Ḫorāsān şehrinden: Şehr-i Horasan'dan- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ

C.

SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ'de 2. dörtlük bulunmamaktadır.

RDC 30'da 1/2'den sonra ve her dörtlüğün sonunda "Allah Allah bu yolda" ifadesi bulunmaktadır. Bu ekler metnin sözlü kültür ortamındaki icrasıyla ilişkili olmalıdır.

3. 2. ḤAYDAR-I KERRĀR'I BULDIM PÍR İLE*

1. Yolım Ḥaḳḳ erkānım mefḫar-i ʿālem
Ḥaḳḳ'dan ḫaberdārı buldım pìr ile
Ẕikr [ü] fikrim budur benim demādem
Ḥaydar-ı Kerrār'ı buldım pìr ile

2. Ṣıddıḳ[-ı] yār[ı]ġār ʿÖmer nām[u]dār
ʿO§mān ḫazìnedār nūrıyla vaḳār
İmāmeyn dìndār sāḳìyü'l-ebrār
Taḥtehü'l-enhārı buldım pìr ile

3. Muḥammed Ẓāhir de ider istimdād
Ben anları ḳıldım ḫayır ile yād
Ḳadri żāyiʿ olmaz ebedü'l-ābād
Caʿfer-i Ṭayyār'ı buldım pìr ile

4. Ümmet olan hìç ider mi böyle ṣuç
Nice ümmet bilmem Yezìd'iñ baġrı tunç
Ḫorāsān şehrinden eyleyen ḫurūç
Müslim-i Teberdār'ı buldım pìr ile

5. Bugün ġāfil oldı *Seyrānì* dünden
Ḥaḳḳ ẓāhir ehline ay ile günden
Ḫıżır nebì gibi ʿilm-i ledünden
Vāḳıfü'l-esrārı buldım pìr ile

* *AŞE V: 122;* AŞE XIX: 261

4. YETSEN SEN İMDĀDA YARAMIZ ANDA*

1. Ṭabìb ḳoyma beni bu dertler içre
Sızılar vücūdım yaramız anda
Sensin cerrāḥ seni ben de isterim
Yetsen sen imdāda yaram azanda

2. Ḥesāb olmaz şāhım bu yara sende
Sineler ṭolaşdı bu yara sende
Kemāl tārìḫinde bu yara sende
Bir kimse göz etmez yaramız anda

3. Ḥaḳḳ ismin oḳudım ay hafta günde
Ṭolanır yıldızlar ay hafta günde
Cerrāḥım sen ol ay hafta günde
On iki ayda bir yā ramazanda

4. *Seyrānì* ḳuluña raḥm eyle Raḥìm
Biñ bir ismiñ dilde ḫatm oldı Raḥìm
Çaġırınca seni yā Ġafūr Raḥìm
Kerem eyle meded yaramız anda(dır)

---

* *C. 51: 16b;* HAY-d1: 16; HAY2: 31; AÇ: 449

A.

1/2: yaramız anda: ay hafta günde- HAY-d1 // 1/4: yaram azanda: yaramız anda- HAY-d1, HAY2
2/2: Sineler: Seneler- AÇ // sende: sinde- AÇ // 2/3: bu yara sende: boy aresinde- AÇ
3/4: yā ramazanda: yaramız anda- HAY-d1, HAY2
4/4: anda(dır): anda- HAY-d1, AÇ

B.

C. 51 “Seyrānì Tecnìs Naẓìrì”; AÇ “Tecnis-i Seyrânî Naziri” başlıklıdır.

5. EVḲĀT-I ḪAMSEDE ṢUBḤ Ü ṢĀMINDA*

1. Ölüm var bilürken bu ḫalḳ-ı ʿālem
Gözleri dünyānıñ iḥtişāmında
Maʿlūmdır Mevlā'ya feryād [u] nālim
Evḳāt-ı ḫamsede ṣubḥ ü ṣāmında

2. Ẓālimiñ gözleri perde-yi ġāflet
Örtmiş kendin bilmez aṣḥāb-ı töhmet
Uyanur uyḳudan şeyṭān-ı laʿnet
Oḳur gibi sūre iḥtilāmında

3. Müşkilim ḥal idin ehl-i żamìrler
Dutar mu altunıñ yerin demirler
Merḥāmetsiz olan ulü'l-emirler
Var ise şeyṭānıñ iltizāmında

4. Ezelden böyledir *Seyrānì* ʿādet
ʿİbādetden yegdir nefse ticāret
Ḳalmadı İslām'da bitdi ḥalāvet
Ne dügün ʿarefe ne bayramında

---

* *AŞE V: 254;* SS: 126; HNO: 33-34; HAK1: 76; HAY2: 32; MU: 71-72; HAK2: 55-56; HAK3: 59; Mİ: 166

A.

1/1: Ölüm var bilürken: Bilürken ölüm var- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3; Mİ // 1/3: maʿlūmdır Mevlā'ya: Mevlā'ya maʿlūmdır- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ // feryād [u]: feryād ü- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ

3/2: ḥal idin: halleden- HAK3 // 3/4: var ise: ḳorḳarım- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ

4/3: İslām'da: dünyāda- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ

C.

SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK, Mİ'de 2. dörtlük bulunmamaktadır.

6. BU DİL ŞEHRİ SEFĀHATDA*

1. Niçün bilmem göñül şehri
Yapılmadı ʿimārātda
Güç olur felegiñ ḳahrı
Bu dil şehri sefāhatda

2. Meyil virdim şìvekāra
Yakdım ben sìnemi nāra
Çoḳ ricā eyledim yāra
Hiç etmedi siyānetde

3. ʿİşyān itmezseñ baḳmazlar
Seḥer vaḳtinde ḳaḳmazlar
Faḳir ḥālime baḳmazlar
Merḥamet yoḳ cemāʿatde

4. Metḥ itmek ḫubları şānım
Cezālarda ḳaldı ḥālim
Seyrānì dir ki Sübḥān'ım
Rüsvāy etme ḳıyāmetde

* *C. 51: 79b*
B.
C. 51 "Seyrānì Semāʿì" başlıklıdır.

7. ANIÑ SIRRI ÖZDE BU ʿAŞḲI SEVDĀ*

1. Bir ṣaçı Leylā'ya Mecnūn olanlar
Terk-i diyār olur dolanur ṣaḥrā
Maḥbūblar şāhına meftūn olanlar
Anıñ sırrı özde bu ʿaşḳı sevdā

2. Bu ʿaşḳı sevdāya olanlar heves
Cān bülbüli bulur bir altun ḳafes
Mürşìd-i kāmilden alanlar nefes
Bulur vücūdında iksìr-i kimyā

3. Devlet-i kāmilde ʿālì şān olan
Uyansun ʿālemde dil mihmān olan
Terk idüp benligi dervìşān olan
Ḫākipāy altında olur ev ednā

4. ʿĀrifān *Seyrānì* kemāl görenler
Kāmilān *Seyrānì* cemāl görenler
Dil sūzān *Seyrānì* celāl görenler
Görinmez gözine dünyā māsivā

---

* *HK 427: 49ab;* ATO: 2291; HAK2: 61; HAK3: 63
A.
1/4: özde: üzre- ATO, HAK3 // ʿaşḳı sevdā: aşk u sevda- ATO, HAK2, HAK3
2/1: ʿaşḳı sevdāya olanlar: aşk u sevdaya edenler- ATO, HAK2, HAK3

8. HİÇ BÜLBÜL ḴONMAMIŞ GÖRDİM BU DALA*

1. Meṯ ideyim yine bir ḫub dilberi
ʿAşḳı sevdāsıyla yanar budala
Gördi cemālini gelmez dil beri
Hiç bülbül ḳonmamış gördim bu dala

2. Yād etdi zebānım yine dìvānı
Ol elma rūḫları ḳaldı dìvānì
Cümle ḫūba heder ider dìvānı
İsminiñ ikisi bilseñ bu dāla

3. Gösteriñ gitmeye bu ṭoġr[ı] rāhımı
İsmin suʾāl itdim didiler Rahmì
ʿĀşıḳlara aşlā yoġımış rāhmı
Deryāyı ʿummāna her gün bu dala

4. Teʿavvün meʾrāyiʿ bildim yerinden
Zebḥ ile uḍhiyye ḳaldır yerinden
Seyrānì dir alma sāʾir yerinden
Bilen maḫlaşını her dem budala

---

* *C. 51: 64b;* AÇ: 450
A.
2/3: heder: şahtır- AÇ
3/1: ṭoġr[ı] rāhımı: doğru vahımı- AÇ
4/1: Teʿavvün meʾrāyiʿ: Tisun mie rabi- AÇ // 4/3: sāʾir: şair- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Tecnis" başlıklıdır.

9. BEND İTDİ ZÜLFİNE EYLEDİ NĀLĀ*

1. Bu ʿaşḳıñ nārına pervāne idim
Geliñ meṯh eyleyim bir ḳaddi bālā
Vücūdımı büryān eyleyüp giden
Bend itdi zülfine eyledi nālā

2. Bucaġında yessir ʿāşıḳ ṭāhiniñ
Şuʿlesi şād ider yüzi māhınıñ
Ḳul olsam yanında ḫublar şāhınıñ
ʿArẕ iderim gül sìmāsını ḥālā

3. Ḫoş olur dilberler rūya gülince
Seyr iderim niḳābını alınca
Aḥmer rūyıñ meṯhi dile gelince
Bu ʿāşıḳ meclise virdi bir cilā

4. *Seyrānì* vefāsız yādı niderim
Dostımıñ destinden bāde yudarım
Nānı niʿmet ḥaḳḳın her dem güderim
Aṣlā kem ṣānıla bakmaz lā lā

---

* *C. 51: 83b;* AÇ: 118; HAK2: 56

A.

1/1: nārına: nârını- AÇ, HAK2 // idim: eden- AÇ, HAK2 // 1/3: büryān: üryân- AÇ, HAK2

2/1: Bucağında ister âşık melâhın- AÇ; Bucağında ister âşık melâhın(ın)- HAK2 // 2/4: sìmāsını: sîmâsın[ı]- AÇ

3/1: Ḫoş olur dilberler: Ne hoş olur dilber- AÇ

4/1: yādı: yâri- AÇ, HAK2 // 4/3: Nānı niʿmet: Nân u yemek- AÇ, HAK2 // 4/4: lā lā: lâ ü lâ- AÇ // Vezin bozuk

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

10. CÜMLE GÜZELLERE SELA*

1. Böyle esmer yoktur hâlâ
Kaddi mevzun gözler ela
Cümle güzellere sela
Dolaşır âşıklar gezer
Geliyor perçemi güzel

2. Kaşları benzer kemana
Şive ile gel meydana
Seladır beyaz gerdana
Dolaşır âşıklar gezer
Geliyor perçemi güzel

3. Güzellikte yoktur eşi
Cümle güzellerin başı
On beş on altıdır yaşı
Dolaşır âşıklar gezer
Geliyor perçemi güzel

4. Seyrânî seyretti seni
Buse ver şad eyle beni
Sever âşık simi teni
Dolaşır âşıklar gezer
Geliyor perçemi güzel

---

* *AÇ: 325*
B.
AÇ "Semai Şarkı" başlıklıdır.

11. MEFḪAR-İ ʿALEMİSİN ḲADRİÑ MUʿALLĀ*

1. Ey mürüvvet kānı şāh-ı risālet
Bilmişem oldıġıñ maḥbūb-ı Mevlā
Dilim iḳrār ider ḳalbim şehādet
Mefḫar-i ʿālemsin ḳadriñ muʿallā

2. Ey żāt-ı esrār-ı mirʾāt-i vāḥid
Aḥmed [u] Muḥammed [u] Maḥmūd Ḥāmid
Esrār-ı derūnım ẕātına ʿāid
Degildir diyemem ḥāşā ve kellā

3. Meʾmūlimle beni mesrūr eylemek
Şānıña şāyāndır sertāc-ı felek
Vücūd-ı mümkināt ins [ü] cin melek
Cevher-i maʿden-i aḥseniñ hulā

4. Ey nūr-ı sırāc-ı ḳandìl-i ekvān
Nūrıñla münevver vücūd-ı imkān
Mücrim *Seyrānì'niñ* derdine dermān
Sensiz olmaz olur seniñle illā

---

* *AŞE V: 92;* FB 569: 2a; HNO: 36-37; HAK1: 76-77; HAK2: 56-57; Mİ: 166-167

A.

1/2: oldıġıñ: olduğum- HAK2 // 1/4: ʿālemsin: âlemin- Mİ
2/4: diyemem: diyeyim- HAK2
3/1: meʾmūlimle: me'mûlünle- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/3: maʿden: mâder- HNO, HAK1, HAK2 // hulā: Âlâ- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

B.

AŞE V "Medhiyye" başlıklıdır.

12. YAĠMUR GİBİ DİÑER MOLA*

1. Ḳanı ḳarışmış ḳanıma
Gözim yaşı bıñar mola
(ʿAceb) sevdigim gelse yanıma
Yaġmur gibi diñer mola

2. Giri gelmez giden günler
Çürür ṭopraḳ olur tenler
Yāri yārdan üşüdenler
Ḳa[r] buz gibi doñar mola

3. Ṭaşdır muḥannetiñ baġrı
Yüregimden gitmez aġrı
Yār yönini bāña ṭoġrı
Çıḳar yola dañer mola

4. Ben urdım atıñ gemini
İl bindi sürdi demini
Azġun yāra merhemini
Ṣarmayınca oñar mola

---

* *AŞE V: 165;* AŞE XIX: 276; EP: 5; SS: 95-96; FRG: 58; HNO: 32-33; TK: 13; HAK1: 77; HAK2: 224; Mİ: 142; MK: 13

A.

1/1: Ḳarışmış: Ḳarışmış- AŞE XIX // Ḳavuşmadım cānānıma- SS, FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK // 1/3: Gelse ʿaceb yār yanıma- EP, SS, FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK // 1/4: Yaġmur gibi: Yaġan yaġmur- EP

2/1: giden: geçen- AŞE XIX, EP, SS, FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK // 2/3: yārdan üşüdenler: benden ayıranlar- AŞE XIX, SS, FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK; yārdan ayıranlar- EP

3/1: Ṭaşdır muḥannetiñ: Sert ṭaş imiş düşmān- SS, FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 3/2: Yüregimden gitmez: İçerimden çıḳmaz- SS, FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 3/4: dañer: diker- AŞE XIX // Aceb bir gün döner m'ola- FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ

4/1: Ben urdım atıñ: Atıñ urdım ben- SS, FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK // gemini: yükini AŞE XIX // 4/2: İl bindi sürdi: Eller sürdi āh- SS, FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK // sürdi: sevdi- AŞE XIX // 4/4: Ṣarmayınca: Ṣarmasalar- AŞE XIX, EP, SS, FRG, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK

B.

1/3: ʿAceb yār gelse yanıma- AŞE XIX (çıkma)

C.

EP'de 3. dörtlük yoktur.

5. Özüñ pākle sözüñ ṭanı
Dünyā muḥannet zindānı
Ġam yeme *ʿĀşıḳ Seyrānì*
Ḥaḳḳ ḳulını buñar mola

13. GÖKTE ŞEMS NÜCÛMU BEND ETMEZ ASLA*

1. Ben cevri … etmem gedâdan
Eğer kadrim bilse pend etmez aslâ
Havf u hayâ edip bâr-ı Hudâ'dan
Gökte şems nücûmu bend etmez asla

2. İstemezler râh-ı aşka gideni
Revân olup dil cemelin yedeni
Beni hânesinde rüsvây edeni
Şikâr olsa sayyâd sayd etmez asla

3. Boşa yedirmezler tûtîye şeker
Aslı karga olan küllükte gezer
Kim peşine düşse sitemin çeker
Bir kimse yüzünden fayd'etmez asla

* *NMÇ: 101-102*
B.
2/2: revan olup: "veya '[s]üvâr olup' aslında [s]oran olup" açıklaması yapılmıştır.
C.
Bu metnin mahlas dörtlüğü yoktur. NMÇ bu şiiri neye dayanarak Seyrânî'nin şiiri olarak kabul ettiğini açıklamamıştır.

14. ḲĀʾİL OLDIM ḤAḲḲ RAḤMETİ SELĀMA*

1. Diñle feryādımı ey şūḫ-ı cihān
Güş ṭutsıñ lisānımda kelāma
İḥsān eyle ġulāma
Kelāmile tertìb olur bu cihān
Ḳāʾil oldım Ḥaḳḳ raḥmeti selāma
Egninde ġamāma

2. Selāmı yād etdi yine dilimiz
Buldı bir rāh ammā sürse dilimiz
Bir ḳaşları kemān ister dilimiz
Girme sıḳlet çekeñ sen bu ḥamāma
Gelmez bu ārāma

3. Ḥamāma girince olur pāk temi§
Vücūda ḥarāret virir ol temi§
Virirsiñ seriñi külḫānı temi§
Şındırırsıñ ḫāṭırımı tamāma
Vaṣf iden ḳalāma

4. Ḳalemile düzdim ben bu naẓmı
Çekersin cefāmı hem de naẓımı
Seyrānì dir maḫlaşında naẓmı
Ḳatı yüksek uçar beñzer hümāma
Dest ṣunmam ḥarāma

---

* *C. 51: 63a*
B.
C. 51 "Tecnis Zincir" başlıklıdır.

15. OLUR FERĀSETİ ELDEN BIRAḲMA*

1. Dost ḳapusı kilididir ṭoġrılıḳ
Dosta ʿināyeti elden bıraḳma
Ṭoġrı olmayanıñ soñı uġrılıḳ
Olur ferāseti elden bıraḳma

2. Ṭop ḳurarlar ḳalʿadaki bedene
Atarlar kemlikle gelüp gidene
Kāmil iseñ saña kemlik idene
Eyle mürāʿati elden bıraḳma

3. Mışır'da Firʿavn'ı yapıp mezārlıḳ
Bekler iken yine vardı pazārlıḳ
Tañrılıḳ daʿvāsın iderdi varlıḳ
Aza ʿitāʿati elden bıraḳma

4. İl küpine ilde ṭurşı ḳurıcı
Var *Seyrānì* olma aşlın sorucı
Sen ol şer işleri ḫayra yorıcı
Ḥaḳḳ'a ʿibādeti elden bıraḳma

---

* *FB 423: 36a;* AŞE V: 72; SS: 125-126; HNO: 33; OP: 10; TK: 34; HAK1: 79; HAY2: 33; ASB: 10-11; HAK2: 57; HAK3: 60; Mİ: 167

A.

1/1: kilididir: ister isen- SS, HNO, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

2/1: Ṭop ḳurarlar ḳalʿadaki: Ḳal'ada kurarlar toplar- SS, HNO, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 2/2: kemlikle: kemliğe- SS, HNO, OP, HAK1, Mİ; kemiği- TK; gülleyi- HAY2, ASB, HAK2, HAK3 // 2/4: müraʾāti: riâyeti- SS, HNO, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; mürüvveti- HAY2, ASB

3/1: yapıp: bāb-ı- AŞE V, SS // Mışır'da Firʿavn'ı yapıp: Firavun beklerken bâb-ı- HNO, OP, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; Mısır'da Firavun bab-ı- TK // 3/2: bekler iken yine: bekler iken neye- SS, TK, HAY2, ASB; sonunda gör neye- HNO, OP, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 3/3: iderdi: itdirdi- AŞE V, SS, HNO, OP, TK, HAK1, ASB, HAK2, HAK3, Mİ // 3/4: ʿitāʿati: ḳanāʿati- AŞE V, SS, HNO, OP, TK, HAK1, HAY2, ASB, HAK2, HAK3, Mİ

4/1: ilde ṭurşı: el turşusu- HAY2, ASB // ḳurıcı: kurulmaz- TK // 4/3: işleri: düşleri- AŞE V, SS, HNO, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

B.

SS "Doġrulıḳ" başlıklıdır. SS'de 3/1 için "yañlış olmasına raġmen bu terkìb ibḳā idilmişdir" notu düşülmüştür.

16. KALK KOCA'ĞLAN YATCI OLMA*

1. Tüfeğine acar derler
Demirine Macar derler
Yatan kelbe kocar derler
Kalk koca'ğlan yatcı olma

2. Bu mu senin neferliğin
Şerefi var askerliğin
Yeri midir tembelliğin
Boşa dolu atcı olma

3. *Seyrânî'yi* (sen) iyi tanı
Bu milletin büyük şanı
Düşman sarmış çevre yanı
Yâdı içe katçı olma

* *HAK1: 78;* AÇ: 329; HAK2: 225; Mİ: 142-143
A.
2/3: Yeri midir: Yerimi dir- AÇ
3/1: (sen) iyi: iyi- AÇ, Mİ // 3/3: Düşman sarmış: Sarmış düşman- Mİ
B.
"Seyrânî, bu şiiri Balkanlarda askerlik yaparken, nöbet tutan bir er'in nöbet esnasında uyuması üzerine söylemiştir."- HAK1, HAK2 (sonnot)
Aynı açıklama şiiri 28 Mart 1978'de Develi'de Tevfik Mailmail'den aldığını söyleyen AÇ'de de bulunmaktadır.- AÇ (açıklama)

17. ĠAYRI [YĀR] SEVMEK ḤARĀM OLDI BANA*

1. Ḥoş ola yöne bahārı gül sana
Ġayrı yār sevmek ḥarām oldı bana
Sende cānım baḳma aġyārdan yana
Ġayrı [yār] sevmek ḥarām oldı bana

2 (…) mıdır bāḥuṣūṣ çubuḳluya
Söz virüp gösterme yaşmaḳdan oya
/…/
Ġayrı [yār] sevmek ḥarām oldı bana

3. Seyr-i *Seyrānì* severseñ ey cìvān
Bāḥuṣūṣ güzel havāda çınlayan
Gitmesden benim gibi çoḳ aġlayan
Ġayrı [yār] sevmek ḥarām oldı bana

* RDC 7: 43b
C.
Şiirin 2 ve 3. dörtlüklerinin yeri tarafımızdan değiştirilmiştir.
Bu şiir ilk defa okundu.

18. ZEHİR OLUR ŞEKER İLE BAL BAÑA*

1. Efendim ṣağlığın isterim Ḥaḳḳ'dan
Üzerime sāyeñ yeter māl baña
Defteriñde ismim ṣarsañ yoḳdan
Zehir olur şeker ile bal baña

2. Şems-i ʿaşḳıñ ḳalbde ṭoġdı ṭolunmaz
ʿAşḳ buġdayı arpa gül gibi yolunmaz
(El uzatsam) her yerde ve her aġaçda bulunmaz
Yeşil giy yayşacıḳ dal gibi

3. Ezmeyince Ḥaḳḳ emriniñ yelinden
Ḳoḳu gelmez şefāʿatiñ gülinden
İdrìs peyġamberiñ cennetde elinden
Ḥulle biçmek yeşil baña al baña

4. Yoḳ naṣìbim ʿazlin ḫavfın çekeyim
Ustabaşı gibi ölçüm dökeyim
Bu tekkeye (bağlı) bir ḳurbānlıḳ tekeyim
Vaḳti gelsün bıçağıñı çal baña

---

* *AŞE V: 246*
C.
Şiirde mahlas tapşırılmamıştır. Ancak üslup ve ayak benzerliğinden dolayı şiirleri arasına alınmıştır.

19. CEBEME AÇIḲDIR İSTİḲBĀL BAÑA*

1. Destgìrlik ummam senden bir zamān
Göster aġacıñda ṣaġlam dal baña
Pervāzıma dardır giniş āsumān
Cebeme açıḳdır istiḳbāl baña

2. Senedim yoḳ ʿazlim ḳayġı çekeyim
Ustabaşı gibi ölçüp dökeyim
Ḳoy başıma derd-i ʿaşḳı çekeyim
Gelir ögütleriñ bir ḳaval baña

3. Esmeyince emr-i Ḥaḳḳ'ıñ yelinden
Ḳoḳu gelmez şefāʿatiñ gülinden
İdrìs'iñ cennetde gelse elinden
Ḥulle biçer yeşil baña al baña

4. *Seyrānì'yim* boş küp gibi iñlemem
Üç ṣıfırla bir raḳamıñ biñlemem
Elimde çaldıġım sazı diñlemem
ʿAşḳım sazı virir nūr-ı ḥāl baña

---

* *AŞE XVIII: 59;* AŞE XIX: 202; SS: 57-58; YZ: 17; RBK: 20-21; HNO: 31; CÖ1: 86; HAK1: 78-79; HAY2: 35; ASB: 11; MU: 81; HAK2: 58; HAK3: 61; Mİ: 168; EAÖ: 210

A.

1/1: ummam: umman- TK, ASB // senden: sende- TK // 1/3: giniş āsumān: yedi ḳat gökler- YZ, CÖ1, HAK1, HAY2, ASB, HAK2, HAK3, EAÖ // 1/4: Cebeme: Ṣanma- AŞE XIX; Dā'imā- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

2/1: Senedim: Mesnedim- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/2: dökeyim: biçeyim- Mİ // 2/3: Evvel āḫir bir ḳurbānlıḳ tekeyim- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/4: Vaḳti gelsiñ bıçaġıñı çal baña- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

4/2: raḳamıñ: rakamı- RBK, TK, ASB, MU, Mİ // 4/4: ʿAşḳım: Aşkın- HAY2, MU //nūr-ı: türlü- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

B.

EAÖ "Destgirlik Umman Senden Bir Zaman" başlıklıdır.

C.

AŞE XIX'teki metinde "Evvel āḫir bir ḳurbānlıḳ tekeyim/Vaḳti gelsiñ bıçaġıñı çal baña" mısralarının öncesindeki mısralar yazılmamıştır. Ancak kafiye düzenine bakılınca bu mısraların 2. dörtlüğün 3. ve 4. mısralarının çeşitlenmesini göstermek amacıyla yazıldığı düşünülebilir. YZ, CÖ1, EAÖ'de 3. hane yoktur.

20. DERİN ʿAŞḲLA GÖÑLİÑ YĀR DEGİL BAÑA*

1. Nāfile yüze gülüp beni aldatma
Cāndan muḥabbetiñ var degil(dir) baña
Gāhi gelseñ görinseñ de gözime
Gönliñ baḥtıñ gibi yār degil baña

2. Ḥasta iken ḫātırımı ṣormaya
Geldiñ mi şer düş(ler)i ḥayra yormaya
Sevdiñ birden bire girü ṭurmaya
Saña nāmūs ṣanma ʿār degil baña

3. Göñülde parlarken ümìd-i vuṣlat
Beynimize düşdi āteş-i firḳat
ʿAşḳımıñ şiddet-i nārına nisbet
Cehennem āteşi nār degil baña

4. Gülleriñ elinden gelse bitmemek
Seyrānì bülbülde olsa ötmemek
Āteş-i ʿaşḳıñla yanup tütmemek
Bir çāresi mümkin kār degil baña

---

* *C. 4: 288-289;* AŞE V: 137; SS: 58-59; YZ: 18; FRG: 44; RBK: 31-32; HNO: 31-32; TK: 31; HAK1: 79-80; HAY2: 34; MU: 127; HAK2: 58-59; HAK3: 62; Mİ: 168-169; EAÖ: 242-243

A.

1/1: Sāḫte bir cilveyle gülme yüzüme- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/2: degil(dir): degil- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/3: Gāhì gelseñ görünseñ de: Gelüp görinseñ de gāhì - SS, YZ, RBK, HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; Gelüp görünsen de kâfi- FRG // 1/4: Göñliñ baḥtıñ gibi: Göñliñ baḫtım gibi- AŞE V, HAY2; Derin ʿaşḳla göñliñ- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ; Derim aşkla gönlün- TK, MU, Mİ

2/1: Ḫasta iken ḫaṭırımı: Ḫātırımı ḫasta iken - SS, YZ, FRG, RBK, HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/2: şer düş(ler)i: şer düşim- SS, YZ, FRG, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ; [şer] düşüm- HAY2 // 2/4: ṣanma: ama- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

3/4: Cehennem: Cehennem(in)- RBK

4/1: Seyranî bülbülde olsa ötmemek- MU, Mİ // 4/2: Güllerin elinden gelse bitmemek- MU, Mİ // 4/3: ʿaşḳıñla: ʿaşḳla- AŞE V // tütmemek: tutmamak- RBK // 4/4: Bir çāresi mümkin: Elden gelse bu ʿaşḳ- SS, YZ, RBK, HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // Cehennem ateşi nâr değil bana- FRG

C.

C. 4 ve AŞE V'te 3. dörtlük yoktur. Bu dörtlük tarafımızdan eklenmiştir.

21. GETÜRMEZ Mİ£LİNİ BİÑDE BİR ANA*

1. Hey aġ[a]lar derdim kime yanayım
Göñül düşdi bir gözleri mestāna
Tāze civāna
Ḥüsnüne söz olmaz medḥi sezādır
Getürmez mi§lini biñde bir ana
Fānì cihāna

2. Cihān içre ḳalbim dāʾim mükedder
Luṭfıñı olmadı görmek müyesser
Ḫāṭırım incidir ol māh-ı enver
Ne gelürse söyler ġonca dehāna
Şirìn zebāna

3. Zebān kelāmından oldım derd-i nāk
ʿAceblemeñ beni etse sìneçāk
Etmek içün üftādeleriñ helāk
Ṭaḳar sìm ḫançer ince miyāna
Ḳaṣdi var cāna

4. Cānlar ḳan eyledi ol çeşm-i mestim
Ḳuluñım bābında baġlıdır destim
Seyrānì'ye yazıḳ degil mi dostım
İtdigin sitemler gelmez beyāna
Alsam lisāna

---

* *C. 51: 19b;* HAY-d2: 26-27; HAY2: 52; AÇ: 459; HAK2: 72-73

A.

3/1: derd-i nāk: dertnâk- HAY-d2, HAY2, HAK2 // 3/4: ince: anca- HAY-d2, HAY2, HAK2 // miyāna: meyâna- HAY-d2, HAK2

22. MEFTÛN SÜLEYMANLAR AL YANAĞINA*

1. Nikâbın yüzüne çeksen ey perü
Hu çeker sultanlar al yanağına
Bu dünya kurulup olandan berü
Meftun Süleymanlar al yanağına

2. Ruhların alını gülden seçdiler
Lal-i lebin hamrasını içdiler
Bin Mısır haznesi baha biçdiler
Ehl-i dil irfaneler al yanağına

3. Cemâlin yakubdur o pervaneyi
Buldu âşıklar(ın) aşk(-ı) meyhâneyi
Bekleyüp dururlar timarhâneyi
Divâne olanlar al yanağına

4. *Seyrânî* bu aşkı buldu ezeller
Hicran tarlasına ekdi güzeller
Bunca divan defter bunca gazeller
Düzer şâirânlar al yanağına

---

* *CÖ2: 4601;* HAY2: 36; HAK2: 59
A.
2/1: alını: halını- HAK2
3/2: âşıklar(ın) aşk(-ı): âşıklar(ın) aşk- HAK2

23. DELÍL BULINMAMIŞ ḤÜRMET RĀHINA*

1. Dil-i Yūsuf'ıñ iḫvān alup papadan
Getürüp bıraḳdı ḥased cāhına
Bir Tañrı selāmı bir merḥabādan
Delìl bulınmamış ḥürmet rāhına

2. Cihāna ʿibretle ḳıldım temāşā
Ḳaşdan göze meded yoḳ gözün (de) ḳaşa
Çarḫ-ı gerdūn ile çıḳılmaz başa
Ḳatup seçer nūrın mihr [ü] mahına

3. Çalḳan hey tecellì deryāsı çalḳan
Dilim maḥzūn çeşmim aḳıdır al ḳan
Ḳurtaramaz ḥasūd ser ṭutsa ḳalḳan
Āhım oḳun atsa nişāngāhına

4. Cām-ı tecellìden teşneyim müle
Var nisbetim aḳrānlıḳda bülbüle
Bülbül meftūn ise dikenli güle
Seyrānì ʿāşıḳdır bir Allah'ına

---

* *FB 423: 29a;* AŞE V: 187; SS: 191; HNO: 35-36; HAK1: 80; MU: 135-136; AÇ: 122; HAK2: 59-60; Mİ: 169

A.

1/1: Dil-i Yūsuf'ıñ iḫvān: Yusuf Peygamberi- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // alup: olup- AÇ // 1/2: Getürüp bıraḳdı: Götürüp bıraḳdı- SS, AÇ; Götürüp attılar- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

2/1: Cihāna: Cihānı- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // ḳıldım: kıldın- Mİ // 2/2: gözün (de): gözden- AŞE V, SS, HNO, HAK1, MU, AÇ, HAK2, Mİ // 2/4: seçer: bâhir- AÇ // nūrın: nûrdan- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // mihr [ü]: mihr ü- SS, HNO, MU, Mİ

3/2: Dilim maḥzūn çeşmim aḳıdır: Yüregim yaralı gözlerim- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/3: ser: ger- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/4: atsa: egse- AŞE V; alsa- SS, HAK1, HAK2, Mİ; olsa- HNO, MU // nişāngāhına: nişangâhıma- HNO

4/2: aḳrānlıḳda: aḳrānlığa- AŞE V // Var nisbetim aḳrānlıḳda: Akranlığım vardır benim- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 4/4: Allah'ına: İlâh'ına- AÇ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

24. 1. ŞALINUP GİDERKEN ṬOĠRI YOLINA*

1. Yalan dünyā sende bir güzel gördim
O da düşmiş bir kötüniñ eline
Ol ḥakipāyına yüzimi sürdim
Şalınup giderken ṭoġrı yolına

2. Ṣandım ki cennetden dünyāya sürgün
Me[c]lisinden bulmamış ḥāṭ(ı)rı ḳırġın
Didim bunca begler hepisi ṣolġın
Didi biri gitdi Ḳozan eline

3. Selāma durdı da añlatdı biraz
Atar uġrun uġrun aġzına çerāz
Ṭudaġınıñ rengi sulṭānì kirāz
Bir gül uymaz al yanaḳıñ güline

4. Didi ben de gidecegim Ḳozan'a
Benden selām söyleñ baġrım ezene
Ben bir avıç ṭuz istedim ḳazana
Didi hey ne söylerseñ diline

5. Oturmış ʿāşıḳlar türk(ü) ḳızın öger
Sanki *Seyrānì'niñ* baġrına söker
Ẕülfiniñ bir teli biñ Türk'e deger
Biñ Türk ḳızı ḳurbān o bir geline

---

* *FB 423: 117a;* EP: 4; AÇ: 126

A.

1/1: Yalan dünyā sende: Şu yalancı dünyāda- EP // 1/4: ṭoġrı yolına: kendi iline- AÇ

2/1: Yüz yüze ras gitdik bir gün- EP // 2/2: Me[c]lisinden: Menendiñ- EP; Milletten- AÇ // 2/3: begler: yıllar- AÇ // Ṣandım cennetden dünyāya sürgün- EP // 2/4: Selām virdi ḥayrān oldım diline-EP

3/1: Selāmına durdım eglendim biraz- EP // 3/4: yanaḳıñ: yanġınıñ- EP

4/4: Dedi bana ne söylersin deli ne- AÇ

5/1: türk(ü) ḳızın: birbirin- EP; Türk kızın - AÇ // 5/2: baġrına söker: bağrını döğer- AÇ // 5/3: biñ Türk'e: dünyayı- AÇ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.

EP'de 1/3, 1/4 ve 4. dörtlük yoktur.

24. 2. SALINIP GİDERKEN KENDİ İLİNE*

1. Everek şehrinde gördüm bir güzel
O da düşmüş bir kötünün eline
Ol haki payına yüzümü sürdüm
Salınıp giderken kendi iline

2. Yüz yüze rasgeldim günlerde bir gün
Cennetten etmişler dünyaya sürgün
Kötüye düşmüş te gönülü kırgın
Hayran oldum tatlı güzel diline

3. Selâmı verince eğlendi biraz
Atardı ağzına uğrunca çerez
Dudağının rengi sultanî kiraz
Hiç bir gül benzemez kendi gülüne

4. Karşıma geçmiş te gözünü süzer
Sanki *Seyranî'nin* bağrını ezer
Saçının bir teli bin cana değer
Bin kız ḳurban olsun böyle geline

* *HNO: 57;* CÖ1: 75; OP: 10-11; TK: 35; HAK1: 92; MU: 90; HAK2: 74; HAK3: 74; Mİ: 178-179
A.
4/3: saçını sallayıp salınır gezer- TK

25. DÜŞMAN ÇIKTI YOLLARINA*

1. Alınan ettiler davet
Şah-ı cihan etti avdet
Gelmedi bir yandan himmet
Düşman çıktı yollarına

2. Kondurdular susuz yurda
Düştüler onulmaz derde
Azdı Yezit döndü kurda
Bak Kerbelâ çöllerine

3. Hep bağlandı su yolları
Kesildi Abbas kolları
Figan etti bülbülleri
Şah-ı Merdan güllerine

4. Kerbelâ'da kesik başlar
Çeşmimden akıttım yaşlar
Meydanda yoktu ilaçlar
Atlar bastı bellerine

5. Aman Yârab bu ne şelek
Ne aman bilir ne dilek
Mâtem tuttu ins ü melek
Ehl-i Beyt'in hallerine

---

* *AÇ: 116-117;* Mİ: 143-144
A.
1/3: himmet: imdat- Mİ
5/4: bellerine (Mİ): bellerime- AÇ
B.
AÇ "Kerbela" başlıklıdır.
"Kerbela'da Ali evladı ve Hazireti Muhammed'in torunlarını [su]suz Şehit ettiren Yezit'e Seyrânî'nin yakınışını görüyoruz"- AÇ (açıklama)
"Paşaların Cemil Develioğlu'ndan derlendi 9.Mart. 1978 Develi Der. Âşık Ali Çatak"- AÇ (dipnot)
C.
8. dörtlük Mİ'den eklenmiştir.

6. Zulüm etti Yezit kahri
Harap olsun Kûfe şehri
Kurusun Fırat'ın nehri
Su değmedi dillerine

7. Şimdi şaha elin sundu
Ay gamlandı güneş dundu
Şehribanı ata bindi
Gitti Yemen ellerine

8. Kandı Kasım'ın her yanı
Hakka teslim oldu cânı
Gelin kınasıdır kanı
Fatıma'nın ellerine

9. *Kul Seyrânî* durma ağla
Kara giyin kızıl bağla
Çoşkun sular gibi çağla
Karış aşkın sellerine*

* 6/1: Zulm'etti Yezid'in kahrı- Mİ
8/4: Yemen: düşman- Mİ

26. BEN DE MĀʾİL OLDIM AY ḲAŞLARINA*

1. Havālandı deli göñül sersemdir
Düşürdim göñlimi yay ḳaşlarına
Cemāl gülşeni baña merhemdir
Ben de māʾil oldım ay ḳaşlarına

2. İçenler lebinden āb ü zülālini
Seyr idenler bir kez bu kemālini
Hele naẓar ḳılsañ çün hilālini
Hemān biñ filori ṣay ḳaşlarına

3. Çatmış ebrūları atar müjgānı
Egdirir ʿāşıḳa cānımıñ cānı
Bend itmiş kendine her bir insānı
Ḥayrān gedā ilen bay ḳaşlarına

4. Ḳudretden yaratmış mūy-ı siyāhın
Atmışam boyuñuna benden günāhın
Ṣaḳın *Seyrānì'niñ* sen alma āhıñ
Nice biñ ʿaḳıllar żāyʿ ḳaşların

---

* *AŞE V: 213*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

27. BU DİLİ DÜŞÜRDİM AY ḲAŞLARINA*

1. Cāmi avlusunda ʿaḳlım çāk oldı
Ġāyet ḥayrān oldım yay ḳaşlarına
Ḳurumun beñzetdim semāda māha
Bu dili düşürdim ay ḳaşlarına

2. ʿĀşıḳı söyledi bir ince ġazel
Dìdeniñ üstinde sākindir güzel
Ne ḫoşca yaratmış Ḫallāḳ-ı ezel
Naẓarım degmesin vay ḳaşlarına

3. Hemān budır benim ḳalbim maʿmūrı
Mevlā'm vire o dilbere ʿumūrı
Görmedim ʿömrimde böyle ṣamūrı
Beni ḳul etseler hāy ḳaşlarına

4. Destinden bir kerre bāde yudunca
Helāke yaḳınım cevlān idince
Āhū çeşmin seyr itmeye gidince
Diseler *Seyrānì* doy ḳaşlarına

---

* *C. 51: 131b;* HAY-d2: 27; HAY2: 37; AÇ: 123; HAK2: 60

A.

1/4: düşürdim: düşürdün- HAY-d2 // 2/2: üstinde: üstüne- AÇ // sākindir: kaşındır- HAY-d2, HAY2, AÇ, HAK2

3/2: ʿumūrı: ömürü- AÇ

4/2: cevlān: ceylan- HAY-d2 // 4/3: çeşmin: çeşmim- HAY-d2, HAY2, HAK2

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

28. ĠĀYET MÜŞTĀḲ OLDIM MEHEHĀSINA*

1. Bir cevāb söyledim nazlı sulṭāna
(…) bir pūse virise hehāsına
Ḥüsni şuʿle virdi ʿāşıḳı naçāra
Ġāyet müştāḳ oldım mehehāsına

2. Deşt idüp cihānı seni bulmışım
ʿAşḳı firḳatiñle ben de ṣolmışım
Bu derūn-ı cāndan ʿāşıḳ olmışım
Billāh meyl etmem dehehāsına

3. Beni sevdigim şāẕ etdi gitdi
Kiraz leblerinden pūsesin ṭatdı
Rūyınıñ ġamzesi dìvāne etdi
Bir ḥayrānım yāriñ hehāsına

4. *Seyrānì'yim* meṭḥ iderim esmeri
Ḳoymışım yoluna cānla seri
Bendesine meyl eyleyüp ol perì
Merḥamet ḳılmaz mı şehehāsına

* *C. 51: 129ab*

29. 1. BİR YĀRİ ŞINAMASA BİR YĀRİ ŞINA*

1. Göñül ister ammā iki yār sevmek
Sevseñe ṣıdḳıla bir yār ışına
Gerçi maḳbūl degil iki yār sevmek
Bir yār(i) ṣınamasa bir yāri ṣına

2. Ehl-i diliñ cevrāsı yār bazı yār
Baʿżısı da ben giderim baʿżı yār
Tehlikedir başa çöker baʿżı yār
Altına girmeden bir yāri ṣına

3. Ābveş aḳıdır bir beni bende
Yalıñız urmadı bir beni bende
Ṣanma dergāhında bir beni bende
Ḥükm ider cihānıñ bir yarışına

4. ʿAbe§ degil ehl-i dile *Seyrānì*
Sen düşdüñ ʿaşḳından dile *Seyrānì*
Benden bir būse[yi] dile *Seyrānì*
Yā virir yā virmez bir yāri ṣına

---

* *AE 62: 55a;* MSK: 41

A.

1/2: Sevseñe ṣıdḳıla:Sıtkıla sev sana- MSK // 1/3: Gerçi maḳbūl: Pek de Memduh- MSK // 1/4: yār(i): yâr- MSK

2/1: Ehl-i diliñ cevrāsı yār: Âşıkların currasıdır- MSK // 2/2: Baʿżısı da: Bazı ava ben- MSK // 2/3: çöker: göçer- MSK

3/1: Ābveş: Suyunu- MSK // Vezin bozuktur // 3/2: Yalıñız urmadı: Yâr beni koymadı- MSK

4/2: düşdüñ ʿaşḳından: düşürdün aşkı- MSK // 4/3: Benden bir būse[yi]: Lebinden bir buse- MSK

29. 2. SEVERSEÑ ṢIDḲLA BİR YĀRİ ṢINA*

1. Gūş etsün kelāmım ehl-i kāmiller
Eñ evvel cümleden bir yāri sına
Gerçi lāyıḳ degil iki yār sevmek
Severseñ ṣıdḳla bir yāri ṣına

2. Baʿżı gelür geçer ḳaçar baʿżı yār
Baʿżı güler gögsüñ açar baʿżı yār
Tehlìkedir başa uçar baʿżı yār
Altuna girmeden bir yārı ṣına

3. ʿAbes degil ehl-i dile *Seyrānì*
ʿAşḳıñ ile düşdi dile *Seyrānì*
Lebinden bir būse dile *Seyrānì*
Ya virir ya virmez bir yāri ṣına

---

* C. *175: 33b;* C. 135: 64a; FB 569: 2b; HAY-d2: 27; HAY2: 38; AÇ: 121; HAK2: 61

A.

1/1: kelāmım: kelâmın- AÇ // ʿArż eyle ḥāliñi varup bir yāre- FB 569 // 1/2: yāri sına: yâr aşkına- HAY-d2, HAY2; yâr aslı ne- AÇ // Yā olur yā olmaz bir yāri ṣına- FB 569 // 1/3: Yüz sürüp pāyına yalvar ol yāre- FB 569 // 1/4: Gönül andan ġayrı bir yāri ṣına- FB 569

2/1: geçer: baʿżı- FB 569 // ḳaçar baʿżı: bazı kaçar- AÇ // 2/2: güler gögsüñ: gül gögsini- C. 135, HAY-d2, HAY2, AÇ // Baʿżı güler gögsün: Aḳ gerdānı bize- FB 569 // 2/3: tehlìkedir başa: tehlikeye varma- FB 569 // 2/4: girmeden: varmadan- C. 135, FB 569, HAY-d2, HAY2

3/2: düşdi dile: dile düşdi- C. 135, HAY-d2, HAY2 // 3/3: dile: diler- HAY-d2, HAY2

B.

AÇ "Cinaslı Koşma" başlıklıdır.

29. 3. GÖNÜL ONDAN GAYRI BİR YÂRİ SANMA*

1. Arz eyle halini varup ol yâre
Ya olur ya olmaz bir yâri sanma
Yüz sürüp payına yalvar ol yâre
Gönül ondan gayrı bir yâri sanma

2. Bazı gelir bazı kaçar bazı yâr
Ak gerdanın bize açar bazı yâr
Tehlikeye varma uçar bazı yar
Altına varmadan bir yarı sanma

3. Abes değil ehl-i dile Seyrânî
Aşkın ile düştü dile Seyrânî
Lebinden bir buse dile Seyrânî
Ya verir ya vermez bir yâri sanma

* *AÇ: 451*
B.
AÇ "Tecnis (Koşma)" başlıklıdır.

30. ŞİMDİ ĠĀYET YÜKSEK UŞDI BU DURNA*

1. Ḫublar şāhı bizden firār eyledi
Kim dilā hem bilmezim ki bu durna
Yaralara ṭabìb oldı eyledi
Şimdi ġāyet yüksek uşdı bu durna

2. İkisinden meṭḥiyyesi bu defa
Güş ṭutmazım hem nāyla bu defe
Rāṣ gelmişem bir semege bu defa
Ṣadefiñ baṭnından çıḳan bu dür ne

3. ʿĀrifleriñ cevābı hep incidir
Bāzı aḥmaḳ meclisde baş incidir
Lüʾlüʾ mercān oldır dìdem incidir
Üst ḫānede cevābıñız bu durna

4. Kimden ìcād ol rìdālar oldıgı
Bu *Seyrānì* ḫışma ḫaşım oldugı
Ḳanḳı sūre(ler) evvel inzāl oldıgı
Gülgūn ile teʾḫir ile bu durna

---

* *C. 51: 49a;* HAY-d2: 27; AÇ: 120

A.

1/2: bilmezim: bilmezdi- HAY-d2, AÇ
2/1: İkisinden (AÇ): /…/ sende- C. 51; İtisinden- HAY-d2
3/4: cevābıñız: cevabımız- AÇ
4/1: ol rìdālar: oldu ridâl- AÇ // 4/2: ḫışma ḫaşım: hasma hasım- HAY-d2, AÇ // 4/3: sūre(ler): sure- HAY-d2

B.

C. 51 "Tecnis"; AÇ "Cinaslı Koşma" başlıklıdır.

31. KAPILMAYIN HOCALARA*

1. Hocaların hüneri var
Nere gitse zengin arar
İşin düşse para sorar
Kapılmayın hocalara

2. Güzel şive söyler sözler
Hep rumuzlu para izler
Zenginlerden ölüm gözler
Çarpılmayın hocalara

3. Ölüm olsa diz çökerler
Tepki ile res çekerler
Kefinine göz dikerler
Satılmayın hocalara

4. Romatizma hastasına
Hoca mağrur muskasına
Ayet Hadis bahasına
Sapılmayın hocalara

5. *Seyrânî* eyledi beyan
Riyakârdan gelir ziyan
İbret alsın sözüm duyan
Tapılmayın hocalara

---

* *AÇ: 330*
B.
AÇ "Taşlama" başlıklıdır.

32. DİDİM SIRRIM BEYĀN İTME O YĀRA*

1.Ben bugün seḥerde bir güzel gördim
Uyandım uyḳudan o yār uyara
Egildim lebinden bir pūse aldım
Didim sırrım beyān itme o yāra

2.Kāmil ṣadef kāmil incü kāmildir
Kāmil olur kāmil şöyle kāmildir
Kāmil oldır ʿādil söze kāmil dir
Kāmil dimem il sözine uyara

3.Ḳul olayım şu zülüfle şu ḫāna
Dād ideyim yā sulṭāna yā ḫana
Beni ʿaşḳıñ āteşine yaḫana
Dilerim yanmayım didem o yāra

4.*Seyrānì* gülşānda çeker ẓulumāt
Buñ deminde meydān olmaz ḥazìnat
Ecel eylemişdir ʿömrimiz mezāt
Bir gün olur ecel bizi uyara

---

* *C. 51: 60b*
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

33. BENİ ATDIÑ SEN O YĀRDAN O YĀRA*

1.Degmesin dilbere aṣlā naẓarda
Varımı ṣarf itdim ben de o yāra
Düşürmedim ṣarpa gine naẓarda
Beni atdıñ sen o yārdan o yāra

2.Dilerim serimden bu sevdāñ düşe
Her gün de gidersin leyāda düşe
Bir ḥāl vāḳiʿ oldı ḳaddimde düşe
Bildiren yoḳ aḥvālimi o yāra

3.Çalarım ʿaşḳıñla ben de kemānı
Dilimden yād itdim ḳaşı kemānı
Atıyor sìneme her dem kemānı
Oñulmaz ḥaşre dek bende o yara

4.Seryānì cehd itse esip ḳolaya
Sırrıñı ḳoyayım dilber ḳolaya
Ol vaḳitde işimiz ḳolaya
Cümle ʿālem niyāz ider o yāra

---

* *C. 51: 81a*
B.
C. 51 “Tecnis-i Seyrānì” başlıklıdır.

34. ḲĀMETİÑ BİR ʿARʿAR BİL BENİ ṬUĠRA*

1. Ey ḳıymet-i gevher gezdirme serser
Rūyıñ pek münevver ḳaşları ṭuġra
Ḫizāba uġra
Hey sìnesi mermer sevmeli serser
Ḳāmetiñ bir ʿarʿar bil beni ṭuġra
Ey ṣaçı Leylā

2. Ṭuġrayı ṭuġrayı eyle edāyı
Nāzı istiġnāyı bil ümm edāyı
Diñle ṣadāyı
Şu sen zürefāyı māh edāyı
İt māʾil gedāyı sen şarḳdan ṭuġra
Bu naṣıl sevdā

3. Ṭoġdun bu cihāna çoḳ girdiñ ḳana
Beñzersin ʿirfāna baḳ ḫūn ḳana
Lāyıḳ mı şāna
Daldırdıñ ümmāna mey nūş it ḳana
ʿAzm it ıssız ḫāna çekilsin ṭuġra
Meftūnım ḥālā

4. Ṭuġa lāyıḳ oldıñ ʿummāna daldıñ
Seyrānì'yi bildiñ olmışdır daldıñ
Sen baña güldiñ
Āhı zārda ḳaldıñ ṣalınma daldıñ
Sen ṣafālar geldiñ nūş eyle ṭuġra
Tehì dilrübā

---

* *C. 51: 23ab;* AÇ: 448

A.
1/2: ḳaşları: kaşların- AÇ
2/2: bil ümm: [bil] ümm- AÇ // 2/2.z: Diñle: Dile- AÇ // 2/4.z: naṣıl: fısl-ı- AÇ
3/3: ümmāna: amana- AÇ // it ḳana: it [kana]- AÇ // 3/4: ʿAzm it ıssız: [Azm et] ıssız- AÇ
4/1: oldıñ: oldum- AÇ // daldıñ: daldım- AÇ // bildiñ: buldun- AÇ // 4/3: ṣalınma: salıma- AÇ

B.
C. 51 "Zincìr Naḳış Tecnìs Cıġallı"; AÇ "Zincir-i Nakş Cığalı Tecnis" başlıklıdır.

C.
AÇ'de 1/3, 1/4, 1/4.z eksiktir.

35. CEFĀ ṢAFĀ ṢAFĀ CEFĀ OLMASA*

1. Ḫıżır ḥayātından baña bir meded
Ümìdinden ḳaṣdım ṣafā olmasa
Kaʿbe'den ümìdin eyler dörd
Cefā ṣafā ṣafā cefā olmasa

2. Ebnā-yı cinsinden bul bir ḥoşlanmaz
Sögüd ḥoşlanmazsa elma aşlanmaz
Meyveli aġaçda bul bir ṭaşlanmaz
Ṭaşlayan ṭaşlamaz vefā olmasa

3. Bul orman kendi[ne] balṭa ṣaplamaz
Bir ḳartal bul (ü)leşde seküp ḫoplamaz
Ṭabaġlar külege ṣaḳaṭ ṭoplamaz
Ṣıfatca murdārdan şifā olmasa

4. Sırr-ı ev-ednāya irmek ne mümkin
Baġ-ı tevḥìd gülin dirmek ne mümkin
Cennete *Seyrānì* girmek ne mümkin
Ẕikrim ism-i yā Muṣṭafå olmasa

---

* *FB 423: 29a;* AŞE V: 186; NMÇ: 101; AÇ: 124

A.

1/1: Ḫıżır: Ḫāżır- AŞE V // meded: merd- AŞE V // 1/2: ṣafā: cefâ- NMÇ // 1/3: dörd: red- NMÇ; durur red- AÇ // Vezin bozuk // 1/4: Cefā ṣafā ṣafā cefā: ṣafâ cefâ cefâ ṣafâ- NMÇ

2/1: cinsinden: cennetten- NMÇ // 2/2: Sögüd ḥoşlanmazsa: sögüd[ün dalına]- NMÇ // 2/3: aġaçda: ağaçtan- AÇ

3/1: orman kendi[ne]: bir orman kendi- NMÇ; ormanda kende- AÇ // 3/2: (ü)leşde: leşin- NMÇ; leşte- AÇ // 3/3: külege: gölüğe- NMÇ; göleğe- AÇ // 3/4: Ṣıfatca: Sağınca- AÇ

4/1: ev-ednāya: o ednâya- AÇ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

36. BİLÜR ʿALĀMETİN ʿİRFĀN OLURSA*

1. Güleş meydānında boşa dolanıñ
Alta giden ḫasmın merdān olursa
Baş[ın]a başkası degmiş olanıñ
Bilür ʿalāmetin ʿirfān olursa

2. Ḳız doġārsa olur başı ṭışarı
Oġlan doġsa olur meşhūr ḫaşarı
Kime aḥbāb olsa doḳanur şerri
Bir kimse cinsinden cingān olursa

3. İbrāhìm'i nāra atdı māncılıḳ
Sebebi cingāna yoḳ yalancılıḳ
Südünde bulunan yād yabancılıḳ
Işlāḥ olur mevt[l]e dermān olursa

4. Vāli ḥākim aḥbābları ṣayılır
Ḳoḳutmadan et[i] yemiş ayılar
Çoġaldı *Seyrānì* ḳabadayılar
Kedi fāre yemez arslan olursa

---

* *AŞE V: 36;* SS: 190-191; HNO: 34-35; TK: 33; HAK1: 81; HAY2: 39; HAK2: 62; Mİ: 169-170

A.

1/1: dolanıñ: dalanın- HNO, TK, HAK1, HAY2, HAK2 // 1/2: giden: gider- TK // 1/3: baş[ın]a: başına- SS, HNO, TK, HAK1, HAY2, Mİ

2/1: olur başı: başı olur- SS, HNO, TK, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ // 2/2: olur meşhūr: meşhur olur- TK // 2/3: Kime aḥbāb olsa: Kimle konuşursa- Mİ // 2/4: cinsinden: cinsinde- SS, HNO; aslından- Mİ

4/1: aḥbāblarıñ vāli ḥākim sayılar- SS, HNO, TK, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ // 4/2: et[i] yemiş: yimez eti- SS, HNO, TK, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ

B.

3/1: māncılıḳ: māncınıḳ- AŞE V (çıkma); SS (dipnot) // cingāna: "İbrāhìm'i nār-ı Nemrūd'a atan mancınıġıñ bir cingāna ṭarafından idāre edildiğine dāʾir efsāneye telmìḥ idiyor"- SS (dipnot)

37. BİR BİRİNE EMSÂL AKRÂN OLURSA*

1.Dem-i devrânına aşk olsun heman
Erbâb-ı muhabbet irfân olursa (?)
Zevkın muhabbetin sürer bir zaman
Bir birine emsâl akrân olursa

2.Hayât-ı zulmetde lâzımdır fener
Şem'ası olmayan geriye döner
Şebçerâğ-ı Hızr'ı zannetme söner
Hayât içmek Hak'tan ihsân olursa

3.Hikâye-i kavm-i Semûd-u-Âd'dan
Lafz-ı "lerādduke ilā meʿād"dan
Tahiyyât'ta lafz-ı "ʿalā ʿibād" dan
Ma'nâ yeter ehl-i îmân olursa

4.Muhabbet *Seyrânî* sevmez ortaklık
Hakta bâtıl olmaz bâtılda haklık
Ak[lık]ta karalık karada aklık
Bilen bilir Hak'tan îlân olursa

---

* *NMÇ: 102*
B. 1/2: Soru işareti NMÇ'ye aittir.
3/2: Tırnak içindeki ifade için "Kur'ân XXVIII, 85 (vezin zarûretiyle 'rāddük' okunacak)" dipnotu düşülmüştür. // 3/3: Tırnak içindeki ifade için "Taḥiyyāt'taki 'esselāmü ʿaleynā ve ʿalā ʿibādillāhi's-sālihìn' ibâresi" sipnotu düşülmüştür.
4/3: ak[lık]: düzeltme NMÇ tarafından yapılmıştır.

38. ḲANDE NĀʾİL OLDUÑ SEN BU ḲOḲUŞA*

1. Ḳurtulmuş yoḳ il oġlunuñ elinden
Dilerse aḳıdır ṣuyu yoḳuşa
Ḳırmızı yañaġıñ vaḥdet gülinden
Ḳande nāʾil olduñ sen bu ḳoḳuşa

2. Gel seyis eline ḳoyma bir aṭı
Fikr idelim Mìzān ile Ṣırāṭ'ı
Maḥşer güni her kişiniñ berāṭı
Virilür destine anda oḳuşa

3. Gitdikce bu dünyā ṣanma döleşe
Pehlivān-ı ecel çıḳmış güleşe
Merḳadli merḳadsiz yatan üleşe
Mār mūrʿaḳreb gelüp çoḳuşa

4. Olur aḥvālimiz maḥşerde yamān
Var ise ġam degil zerrece ìmān
Seyrānì bir şāʿir gördigi zamān
Ḳoç gibi meydāna girüp ṭoḳuşa

---

* *AE 62: 57a;* RDHC: 32a; SS: 147-148; HNO: 34; HAK1: 81-82; HAY2: 40; HAK2: 62; HAK3: 64; Mİ: 170

A.

1/1: ḳurtulmuş: ḳurtuluş- RDHC, SS, HNO, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ // 1/3: ḳırmızı: ḳızarmış- RDHC, SS, HNO, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ // yañaġıñ: yanaġı- RDHC // 1/4: ḳande nāʾil: nerden māʾil- RDHC, HAY2; ḳande māʾil- SS

3/1: Gitdikce bu dünyā ṣanma: Ṣanma(?) şimden gerü orta- RDHC, HAY2; Ṣanma ki arḳadaş dünyā döleşe- SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 3/2: Pehlivān-ı ecel: Ecel pehlivānı çıḳdı- RDHC, HAY2; ecel pehlivānı çıḳmış - SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 3/3: Merḳādli merḳadsiz: Mezārlı mezārsız- SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 3/4: Yılan aḳreb çıyan gele çoḳuşa- RDHC; Gelüp ʿaḳreb çayan bir gün çoḳuşa- SS; Gelip akrep çıyan bir gün çöküşe- HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; yılan akreb çıyan gele çöküşe- HAY2

4/1: anda olur ḥāllerimiz pek yaman- RDHC, HAY2 // 4/2: var ise ġam degil: ġam degil var ise- RDHC, HAY2 // 4/4: girüp: çıḳup- RDHC, HAY2

B.

AE 62, RDHC "Ḳoşma"; SS "Bir Muṣārıʿa Yāḫūd Maḥşer" başlıklıdır.

3/1: döleşe: "düzele"- SS (dipnot) // 3/3: üleş: "leş"- SS (dipnot)

C.

RDHC, SS, HNO, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ'de 2. dörtlük yoktur.

39. RĀḤAT ḴOMAZ DERŪNIMDA BU HAVĀ*

1.Bilmem niçün ġamım pek olur müzdād
Duman olup ebrūlanınca bu havā
Hergiz yoḳdır lebimizde bir müzdād
Rāḥat ḳomaz derūnımda bu havā

2.Hüdā'm virmiş bu insānlara bünyād
Hic bilir mi bu esrārı hem bünyād
Eyleyince bu maḳāmı menim bünyād
Ḫoş degil mi bu tecnisde bu havā

3.Bu naẓmıma gūş eyle el-enāsı
Şerìʿat diñlemeyen olan āsì
Cümlemiziñ vālidetül anası
Ḥażret-i Ādem zevcesi bu Havvā

4.Lebin emer bildim o hem meydāna
İçmezim naṣìb olmaya meydāna
Çeksem seyfime çıḳsam meydāna
Kim ṭayanır *Seyrānì'niñ* bu havā

---

* *C. 51: 48b*
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

40. SAÑA VİREYİM ŞAHĀN OĠLAVA*

1.Bu dìdemden aḳan nemdir
Ḫublar benim eglencemdir
ʿĀşıḳım diñ piriñ kimdir
Saña vire(yi)m şahān oġlava

2.Ḳalbiñ ḥabeşdir silmezsiñ
Öte cihānda gülmezsiñ
Bu cevābımı bilmezsiñ
(Hep) cümle rāhlarıñ baġlava

3.Uçmaḳ ābdest alanlara
Beş vaḳtini ḳılanlara
Dìn ʿadūsı olanlara
Destimizde ṭıġlar zāġlava

4.*Seyrānì* dir ṭut Ḥaḳḳ emrin
Şecāvet ṭarìḳat hem sin
Ṭanımañ bunı ey bìdìn
Sinem ʿaşḳ elinden ṭaġlava

---

* *C. 51: 47a*
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

41. BİLİRSİN EFENDİM İŞDE DİLİÑ BÜVĀ*

1.Niçün şād eylemeñ ey ḫūr cemālim
Bir ikrām eyle gel ḳāmeti dilcüvā
Bir pūse iḥsān it melek simālım
Bil(irs)in efendim işde diliñ büvā

2.Ebrūñı seyr itdim ne ḫoş kalandır
Bozmayın aḫteri kime yārāndır
Emrime rām olmaz serim bārāndır
Görmesem duramam yek ile hem devā

3.Ṣādıḳsıñ sözüñe ben de emìnim
Dām idersiñ (…) enìnim
Perìşān olursun ey nāzenìnim
Çekdirirsiñ ʿāşıḳlarıña (sen) hevā

4.İsminiñ seri dāl ġamze cellādı
Seyrānì serimde esdirdi bādı
İstemem dünyāda murādı dādı
Anı baña naṣìb eylese kevkevā

* *C. 51: 48a*

42. BU AYDA GELDİ DÜNYĀYA*

1. Nebìler serveri Ṭāha
Bu ayda geldi dünyāya
Ṣaçı Leylå yüzi duha
Bu ayda geldi dünyāya

2. Bu İslām resmine ḳoyan
Küfürden dünyāyı yuyan
Nübüvvet ḫilʿatin giyen
Bu ayda geldi dünyāya

3. Bu dünyāda ġarìb olan
Yāradan'a Ḥabìb olan
Ḳamu derde ṭabìb olan
Bu ayda geldi dünyāya

4. Ḳılan ümmetine himmet
Bu ʿāleme olan raḥmet
Muḥāmmed Muṣṭafå Aḥmed
Bu ayda geldi dünyāya

5. Olupdır raḥmet-i Raḥmān
İşidir muʿcizāt burhān
Risālet taḥtına sulṭān
Bu ayda geldi dünyāya

6.Aña ümmet bu *Seyrānì*
Getürdi bize Ḳurʾān'ı
Ki ol maḥbūb-ı Raḥmānì
Bu ayda geldi dünyāya

---

* *C. 51: 5a;* AÇ: 342
A.
1/3: duha: (…)- AÇ
2/1: resmine: ismini- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Temcìd-i Seyrānì" başlıklıdır.

43. SAÑA MEYİL VİREN ḲOÇ GÜLER Mİ YĀ*

1. Nesini söyleyim gözleri āhū
Baña cevr eyleyen hiç güler mi yā
Perìşān ḥālime baḳındı yā Hū
Saña meyil viren ḳoç güler mi yā

2. Bu ʿāşıḳ ʿaşḳıñdan olmışdır ḥayvå
Ġamzeñ ʿaḳlım aldı ey rūy-ı Leylā
ʿĀşıḳ bu dalından diler bir meyvā
Saña meftūn olan aç güler mi yā

3. Terk itdim derdiñden mekānı evi
Destimden yād etdim muḳarrin tevi
Yüz biñ ricā etdim demirden ḳavì
Fārıḳ gel hey göñül güler mi yā

4. İsmini ṣorarsañ mìm ile ṣādım
Yāyla fā ṭınıñ elinden yadım
Seyrānì dir bende olmışım nādìm
Dìdeñden ḳanlu yaş ṣaç güler mi yā

* *C. 51: 113b*

44. DAḲIŞMAZ MI DAḲIŞIR YĀ*

1. Bir ḫūb gelse ʿāşıḳları
Baḳışmaz mı baḳışır yā
Bizim baġıñ ġonca gülin
Daḳışmaz mı daḳışır yā

2. Kelp raḳìbin[i] ḳovduġum
Her ḥayāline ivdigim
Beni görince sevdigim
Çekişmez mi çekişir yā

3. Niyāz etdim yāra her ān
Billūrdır sinesi nūrdan
Aḳ ṭopuġa beyāz gerdān
Yaḳışmaz mı yaḳışır yā

4. *Seyrānì* ḥāliñ ʿayāna
Ḳatı ḥayrānım miyāna
Bu meclis görse ḳıyāme
Ḳaḳışmaz mı ḳaḳışır yā

---

* *C. 51: 131b-132a;* AÇ: 241
A.
1/4: Dokuşmaz mı dokuşur ya- AÇ
2/1: raḳìbin[i]: rakibini- AÇ
4/4: Bakışmaz mı bakışır ya- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

45. MEYİLİM CİVĀNA BİLMEM NE SEBEB*

1.Bir perì-yi mestāne sìm gerdāna
Seyr it baḳ erkāna ögrenmiş edeb
İlhām etmiş Rabb
Rabb ismin zebāna inanma ḳana
Meyilim civāna bilmem ne sebeb
Nāzenìn ġabġab

2.Ġabġabın pūs idem şìvesin nidem
Leblerinden dadam ey peyvest ḳadem
Gel eyle kerem
Keremiñle gidem gel eyle bir dem
Dost sensiñ eglencem senden ziyān hep
Eyleme sen keb

3.Lāf encāmı āhı ḫublarıñ şāhı
ʿĀşıḳın hemrāhı ey yüzi māhı
Bul ṭoġrı rāhı
Bu rāhıñ seyyāhı ʿaşḳ-ı ilahì
İḥsān eyle gāhì eyleme ʿaceb
Çoḳ eyle ṭaleb

4.Ṭaleb eyle medhūş gel diñle ḫamūş
Bu *Seyrānì* menūş itsün derāġūş
Gūşıña menkūş
Destiñden bāde nūş ben oldım bir ḫoş
Ṣanma bu şiʿiri boş cümle lebāleb
Bu dād Çalab

---

* *C. 51: 23a;* HAY-d4: 17

A.

1/1: perì-yi: peri- HAY-d4 // 1/3: ḳana: fane- HAY-d4 // 1/4: Meyilim: Neylim bir- HAY-d4

B.

C. 51 "Cıġallı Naḳışkār Zincìr" başlıklıdır.

46. MERḤAMET ḲIL DİLBER GEL BİR AY AĠ AC*

1. Cihānda bulunmaz sen gibi şāhım
Servi ḳaddiñ sehì Ṭūbå bir aġac
Rūylarıñ güllāc
Güllāc ruḫlarıña meftūnım şāhım
Merḥamet ḳıl dilber gel bir ay aġ ac
Vir ḥüsniñden pac

2. Pac vir ey münevver ṭutam baḳayım
Bugün imrozsam yarın baḳayım
Çāk yaḳayım
Yaḳa çāk ideyim ḥüsne baḳayım
Kerem eyle mümtāz niḳābıñ aġa ac
Oldım iḫtiyāc

3. İḫtiyāc olmışım ḫublara serdār
İḫrāmına zemìne ṣaḥrāda serdār
Olmışam naçār
Naçārım Manṣūr gibi bu serdār
Semek isem gel beni avla aġac
Dìdeden āb ṣac

4. Ṣaçdıñ revān oldı diñle bu selim
Seyrānì dir yarın nām bu silim
Mecrūḫdır dilim
Der kenār eylesem ṣaġ bu solım
Kelp raḳìb āsitāndan aġac
Kesretü'z-zecāc

---

* *C. 51: 22b;* HAY-d4: 17

A.
1/4: gel bir ay aġ ac: beray-ı ağaç- HAY-d4
2/4: niḳābıñ aġa ac: nikabın aç- HAY-d4
3/4: Semek: Semen- HAY-d4
4/3: ṣaġ bu solım: sağı bu selam- HAY-d4

B.
C. 51 "Tecnìs Seyrānì Cıġallı" başlıklıdır.

47. ʿAŞḲIÑ ṬOLISINI İŞMESİ DE GÜÇ*

1.Size dirim behey kāmil aḥbāblar
Ḥaḳìḳatli yārdan geşmesi de güç
Sevdālara ṣalup ġarìb seriñi
ʿAşḳıñ ṭolısını işmesi de güç

2.Dostıñ yollarına her dem baḳup da
Sineñi ʿaşḳıñ hicrine yaḳup da
Çoḳdan beri ḥasretini çeküp de
Sevdigiñden cüdā düşmesi de güç

3. Sırrıñı ʿāleme yaymalı degil
Kendiñi odlara ḳoymalı degil
İblìsiñ sözine uymalı degil
Sen ṭoġrı yolıñdan şaşması da güç

4.*Seyrānì* dirmeli bir nazlı esmer
İlahì dilberiñ cemālin göster
Güzeli ṣarmaya çoḳ sìm zār ister
İnce miyānını ḳuşması da güç

---

* *C. 51: 131a;* HAY2: 41
A.
1/3: seriñi: serimi- HAY2
3/4: Sen ṭoġrı yolıñdan: Seni doğru yoldan- HAY2
4/1: Seyrânî ele girmeli bir dilber- HAY2 // 4/4: ḳuşması: koşması- HAY2

48. KENDİ OLMAZ İLDEN UMAR İʿTİMĀD*

1. Ḫalḳ-ı ʿālem baña mürşid-i kāmil
Olmış olmayınca bende iʿtiḳād
Beñzer ol ʿālime ʿilmi (i)le ʿāmil
Kendi olmaz ilden umar iʿtimād

2. Dünyā āḫret birbirine müşterek
Bir fırūnda iki pişmez bir çörek
Yerden göge ẓāhir dikilmiş direk
Olsa bir cihāna olmaz iki ad

3. Bir çoban elinde dünyā bir kirmen
Mi§āli yüñ egirüp ip ṣarar hemen
Hìç keyfince çatal igli degirmen
Unundan aġzıña doḳunur mı ṭad

4. Yere çaḳan iki çatal ḳazığı
İkiden birine eyler yazığı
Seyrānì çobanıñ bilde azığı
Olmasa ṣayılmaz çoban ḳurtdan yād

---

* *AŞE XVIII: 60;* AŞE XIX: 205; SS: 59-60; HNO: 41; HAK1: 83; HAY2: 42; HAK2: 64; Mİ: 170-171
A.
1/1: ḫalḳ-ı ʿālem: halk u âlem- HAK1, HAK2, HAK3 // 1/3: ʿāmil: anil- HNO
3/2: mi§āli: mi§āl- AŞE XIX // 3/4: unundan: önünden- HNO; önünde- HAK1, HAK2, HAK3 // mı ṭad: mu'tad- HAK1, HAY2, HAK2, HAK3
4/2: yazığı: bazığı- SS, HNO, HAK1 // 4/4: olmasa: olmazsa- SS, HAK1
B.
4/1 için SS'de şu dipnot düşülmüştür: "ḳarnı doyurulmayan meʾmūrlar gibi"
C.
AŞE XIX'te 3. dörtlüğün 3 ve 4. dizeleri ve 4. dörtlük yazılmamıştır.

49. DİÑLE GEL KİM HEVĀ MEDED*

1.Hele her dem gel kirāsım
Helāk oldım hemā meded
Gāh mükerrem gāh hem āsım
Diñle gel kim hevā meded

2.Müdām derde gör lā sālim
Hedam olam dür kā ʿālemim
Alma serdār imlā mālım
Gör ki ḥālim semā meded

3.Muhāmmed resūle hem ād
Ola illā devā imdād
Vāl olmasun kelāmım ṣād
Herkes ol māsivā meded

4.*Seyrānì* erir demlerde
Ḥālā hamūm var kimlerde
Derde olsa hem emlerde
Dil-i ḥādiler devā meded

---

* *C. 51: 13a*
B.
C. 51 "Semāʿì Noḳṭasız" başlıklıdır.

50. ZEHİR OLUR TABʿ-I MĀRA GEÇİNCE*

1. Āheng-i ʿaşḳımdır iñleyor defte
Boġılıyor ḳalb-i yāra geçince
Her ḳaṭre bir inci olur ṣadefte
Zehir olur tabʿ-ı māra geçince

2. Tedbìr-i Loḳmān'a baġlanma ʿāşıḳ
Belki ıṣlāḥ etmiş yārāñı ṣādıḳ
Tedbìriñ taḳdìre gelmez muvāfıḳ
Merhemiñ eline yare geçince

3. Artıran ḳadrini verd-i ʿaşḳımıñ
Feryād-ı bülbüldir vird-i ʿaşḳımıñ
Neylesin Loḳmān'ı derd-i ʿaşḳımıñ
Destine ḳudretden çāre geçince

4. *Seyrānì* ʿunṣurıñ bir pāk-i ṭıynet
Olmasa cevher-i rūḥında himmet
Ḳoḳar mıydı saña verd-i ḥaḳìḳat
Güliñ būyı ḳalmaz ḫāra geçince

---

* *SS: 151-152;* HNO: 51; HAK1: 84; MU: 59; Mİ: 171

A.

1/1: iñleyor: inleyen- HNO, HAK1, MU, Mİ
2/4: yare (HNO, HAK1, MU, Mİ): yarañ- SS
3/1: Artıran: Artırır- HNO, HAK1, MU, Mİ // 3/2: vird (HNO, HAK1, MU, Mİ): derd- SS // 3/3: derd (HNO, HAK1, MU, Mİ): vird- SS // 3/4: Destine: Eline- Mİ
4/3: Kokar: Korkar- Mİ

51. MAĠRİFETİÑ SAZIN DÜZÜLMEYİNCE*

1. Ḥaḳḳ bilür yaṣdıġa başım ḳoymadım
Uyḳu gelüp gözim süzülmeyince
Saz-ı mecāz̲ìden elim yumadım
Maġrifetiñ sazın düzülmeyince

2. Seyyidḳāḍı Ḳalʿası'dır ṭurayil
ʿAlì feyzi ile olmaz muḳābil
Yuvasına girüp çıḳar Ebābil
Açup ḳanadını püzülmeyince

3. Düşün yüceligiñ bir alçaḳlıġın
Düşün ʿārifligiñ bir aḥmaḳlıġın
Kim bildi Manṣūr'ıñ ene'l-Ḥaḳḳ'lıġın
Nesìmì'niñ postı yüzülmeyince

4. İki ṣıġır bir ḥayātda ṣulanmaz
Irmaḳ bulanur da deryā bulanmaz
Mecāz̲ ipi ḥaḳìḳiye ulanmaz
İncelüp *Seyrānì* üzülmeyince

---

* *FB 423: 36b;* AŞE V: 101; SS: 123-124; HNO: 45-46; TK: 40; HAK1: 85; AÇ: 129; HAK2: 65-66; HAK3: 66; Mİ: 171-172

A.

1/3: yumadım: yunmadım- HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 1/4: maġrifetiñ sazın: maʿrifet[in] sazı- SS; marifetin sazı- Mİ

2/1: Seyyid Ġāzì ḳalʿasıdır tevābil- AŞE V; Seyit Gazi kalesidir tavayil- AÇ // 2/2: feyzi ile: ile kıyas- AÇ // 2/3: çıḳar: çıkmaz- AÇ // 2/4: ḳanadını: ḳanatları- AŞE V

3/1: Düşün ʿārifligin bir aḥmaḳlıġın- AŞE V; Vācibü'l-vücūdıñ bil muṭlaḳlıġın- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 3/2: Düşün yüceligin bir alçaḳlıġın- AŞE V; Ona vücūdınıñ bil mülḥaḳlıġın- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

4/1: ḥayātda: ḥayātdan- AŞE V // İki ṣıġır bir ḥayātda: Bir çanaḳdan iki ṣıġır- SS; Bir yalaktan iki sığır- HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; İki hakir bir çanaktan- AÇ // 4/2: ırmaḳ bulanur da: ırmaḳlar bulanır- AŞE V, SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 4/3: ḥaḳìḳiye: ḥaḳìḳate- AŞE V, AÇ // Mecāz̲ ipi ḥaḳìḳiye: Ḥaḳìḳata mecāz ili- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.

SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ'de 2. dörtlük yoktur.

52. YAPILMIŞ ḲUBBESİ KENDİSİ NER(E)DE*

1. Yeriñ gögiñ ismi cismi yoḳ iken
Bir ezān oḳunur ṣadāsı ner(e)de
El irmedik göz görmedik bir nesne
Yapılmış ḳubbesi kendisi ner(e)de

2. Baʿżı ʿāşıḳlar da kendisin öger
Kāmiliñ cevābıñ biri biñ deger
Cümle kitāb gökden inmezden evvel
Bir elìf oḳunur noḳṭası ner(e)de

3. Gözlerimden aḳan ḳanlı yaşlarda
Ḳaṭresinde dert bulunur başlarda
İlhām dirler bir ḳuş vardır ḳuşlarda
Gökden yere inmez yuvası ner(e)de

4. Çoḳ cehd itdim ḳonamadım bu dala
Yoḳ imiş iḳrāsınıñ hayyaalesselā
Ucı bulunmadıḳ böyle bir maʿnā
Söyle *Ḳul Seyrānì* ustası ner(e)de

---

* *FB 569: 3a;* AŞE V: 176; HNO: 54; CÖ1: 116; TK: 36; HAK1: 88-89; HAY2: 44; MU: 135; HAK2: 69; Mİ: 175; EAÖ: 246-247

A.

1/1: ismi cismi: ismi (ve) cismi- AŞE V // 1/3: bir: bin- TK // 1/4: kendisi: hudası- HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // Yapılmış ḳubbesi: Bir ḫuṭbe yapılmış- AŞE V

2/1: kendisin: birbirin- AŞE V // 2/2: cevābıñ: cevābınıñ- AŞE V; cevabı- TK // 2/3: Cümle kitāb gökden: Gökden yere kitāb- AŞE V // 2/4: noḳṭası: sadası- CÖ1, HAK2 // Bir Kur'an okunur sedası nerde- HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, Mİ, EAÖ

3/1: Gözlerimden aḳan: Gözlerimden aḳıtdım- AŞE V // 3/2: Ḳaṭresinde: Ḳanṭār ile- AŞE V-; Katrasınca- HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, EAÖ // 3/3: İlhām: İlhāmì- AŞE V

4/1: cehd: ʿahd- AŞE V, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/2: iḳrāsınıñ: iḳrārıñ- AŞE V; ikramın- HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/4: Ḳul Seyrānì ustası: Ḳul Seyrānì'm üstādı- AŞE V; Ey Seyrānì ustası- Mİ

B.

EAÖ "Yerin Göğün İsmi Cismi Yoğiken" başlıklıdır.

53. BUNDA GEDĀ OLUR BAY GİDE GİDE*

1. Ġam yimezdim receb olsa cümle ay
Döner muḥarreme ay gide gide
Bunda gedā olan anda olur bay
Anda gedā olur bay gide gide

2. ʿÖmrim ḳabayilden ḳar gibi erir
Vücūdım ṭopraġa düşince çürir
Her eşyā aṣlınıñ ḥükmini virir
Dìvān atı olur ṭay gide gide

3. Naẓar eyle oṭlı ṣulı ḳoyaġa
Çiçekler boyanmış elvan boyaġa
Bayḳuş gibi tevekkül ol ayaġa
Gelür ḳısmet olan pay gide gide

4. Ṣanma ki *Seyrānì* yıldız ay olur
Ṭoġrı oḳ[u] atar egri yay olur
Ḳaṭreler ḳarışur ırmaḳ çay olur
Bulur deryāsını çay gide gide

---

* *AŞE XIX: 272;* AŞE V: 174; Bel 0374: 46a; CU40: 11a; RDC 30: 13a; SS: 127; HNO: 46-47; GK: 14-15; HAK1: 85-86; HAY2: 45; HAK2: 66; HAK3: 67; Mİ: 172

A.

1/1: Ġam yimezdim receb: [Gam yemezdim] receb- RDC 30 // 1/4: anda: bunda- Bel 0374, CU40

3/2: elvan boyaġa: elvān dürlü boyaġa- AŞE V // 3/3: Bayḳuş gibi tevekkül ol: Tevekkül ol bayḳuş gibi- SS; Tevekkel(i) ol(a) baykuş gibi- HNO; Tevekkel ol baykuş gibi- GK, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3; Mütevekkil baykuş gibi- Mİ

4/1: ṣanma ki: zannetme- SS, HNO, GK, HAK1, Mİ // 4/2: atar: atan- SS, HNO, GK, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ // 4/3: ḳaṭreler: ḳaṭre[ler]- AŞE V

B.

CU40, RDC 30 "Ḳoşma"; SS "Tekāmül"; GK "Gide Gide" başlıklıdır.

54. ZÜLFİNE EYLEDİ BENDE*

1. Bugün ben bir güzel gördim
ʿAḳıl başdan perekende
Lebinden bir kez pūs etdim
Zülfine eyledi bende

2. Durışı beni mest ider
Şirìn kelāmı dost ider
Baḳışı cāna ḳasd ider
Ḥarāreti vardır tende

3. Murādım vire Kerìm de
Ṣıḥḥat yoḳ hiçbir yerimde
Sevdāsı gitmez serimde
Muḥabbeti vardır cānda

4. *Seyrānì* gine demdedir
Ḳalbi ziyāde ḳamdadır
Didi ki meyliñ kimdedir
Didim dilberim sende

---

* *C. 51: 115a*
B.
C. 51 "Semāʿì-yi Seyrānì" başlıklıdır.

55. GİÇ YETÜR VAʿDEM YOḴ BENDE SİN BENDE*

1. Bir gün sefer ḳılam gözediñ beni
Gideyim ḳabrime ben de sin ben de
Ṣayd-ı yemūt bir dem gözediñ beni
Giç yetür vaʿdem yoḳ bende sin bende

2. Gördim ki bir tuḥfe pūş ṣındırır
Dir merd bulanur mı pūş ṣındırır
Dedim ʿaşḳ-ı ḥalìl pūş ṣındırır
Ḫışımla buyurdı bende sin bende

3. ʿAḳlımı serime ʿaceb ne dirsin
Baḳceñde gül yoḳdır ʿaceb ne dirsin
Ben ḳula rütbede dedim ne dirsin
Dedi sen rütbede bendesin bende

4. *Seyrānì* şìrindir bizim faṣlımız
Gitmez ġıybetimiz dilden faṣlımız
Ey sevdigim yoḳdır dilde faṣlımız
Ben sendeyim bendesin bende

---

* *AE 62: 56a.*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

56. TÜKENİR ŞEMMİ BEDENDE*

1. Ḳahrı çeken ehl-i diliñ
Gör ne çeker cānı tende
Erir aḳar böyle biliñ
Tükenir şemmi bedende

2. Ger neccār çınar iseñ
Balṭañ bende ṣınar iseñ
Ben ednāyı ḳınar iseñ
Ben gibi olasıñ sen de

3. Kişi uġrar melāmete
Baḥş olmaz ḳadd-i ḳamete
Çıḳarır bir selāmete
Ḥaḳḳ'ıñ ḳo fermānında

4 (Ben de) ḥüzün eleminden yatamaz
Bir nesne alup ṣatamaz
ʿĀşıḳ *Seyrānì* atamaz
Kimse ile perākende

---

* *AŞE V: 249;* SS: 132-133; HNO: 50-51; CÖ1: 99; HAK1: 86; HAY2: 132; HAK2: 226; Mİ: 144; EAÖ: 239

A.

1/1: Ḳahrı: Ḳahır- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/2: cānı: can-ı- EAÖ // 1/4: şemmi: tāb o- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ

2/1: Sen bir ẓālim neccār iseñ- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, EAÖ // 2/2: ṣınar: dener- CÖ1, EAÖ // 2/4: Ben gibi olasın: Benim gibi oluñ- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ

3/1: melāmete: melânete- EAÖ // 3/2: Sevinilmez felākete- SS, HAY2; Güvenilmez kad kamete- HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/4: Ḥaḳḳ'ıñ ḳulı isem ben de- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ

4/1: (Ben de) ḥüzün eleminden: Ḥüzn ü elemden- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/2: Bir nesne alup: Ẓulüm alup ḥaḳḳ- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/4: perākende: hìç perende- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

EAÖ "Kahır Çeken Ehl-i Dilin" başlıklıdır.

1/3: biliñ: biliñiz- SS (dipnot)

2/4: oluñ: olursıñ- SS (dipnot)

57. GÖRMEDİM ʿÖMRİM İÇİNDE*

1. Ey güzeller serfirāzı
ʿAşḳıñla çalarım sazı
Seniñ gibi emlik ḳuzı
Görmedim ʿömrim içinde

2. Gelse o ḫublardan vefā
Çekerim cevr ile cefā
Şu ḥāle geldim bir ṣafā
Sürmedim ʿömrim içinde

3. Ne ḫoşca bülbüldir dili
Aḳıtdım dìdemden seli
Seniñ gibi ġonca güli
Dirmedim ʿömrim içinde

4. *Seyrānì* ḳapuñda ṣāyıl
Baḫtım küşād[e] oldı bil
Senden ġayrısına meyil
Virmedimʿömrim içinde

---

* *C. 51: 78b;* HAY2: 133; AÇ: 243; AÇ: 290; HAK2: 226-227
A.
1/3: emlik: emlek- HAK2
4/2: küşād[e]: küşâde- AÇ: 243
B.
C. 51, AÇ: 290 “Beyān-ı Seyrānì”; AÇ: 243 “Semai” başlıklıdır.

58. MEY NŪŞ İDEN BİLÜR FİLCĀN İÇİNDE*

1. Cins-i ḥayvānatdan cihānda reʾìs
Cümleden aña bir fìl cān içinde
Geşt-i aḥvālinden bilendir reʾìs
Mey nūş iden bilür filcān içinde

2. İster oyun her filcānı bir ṭutma
Beslimeñ her filcānı bir ṭutma
Mertebede her filcānı bir ṭutma
Eski maʿden maḳbūl filcān içinde

3. Diş çekici benim üstāzım deyü
Çekdirdim aġrıyan üst azım deyü
Oñun şāʿirlikde üstāzım deyü
Derūnı mey ṭolu filcān içinde

4. *Seyrānì* var (…) bādemiñ
Vaṣfın itmem fındıḳ ile bādemiñ
Ṣorarsañız nūş etdigim bādemiñ
Ẓarfı Maçun'dadır filcānı Çin'de

---

* *AE 62: 54b*
C.
Bu metin ilk defa okundu.

59. VÜCŪDIM BİR BULDIM CİHĀN İÇİNDE*

1. Ḳudret-i Ḥallāḳ'a ʿibretle baḳdım
Gördim her bir maḫlūḳ bir şān içinde
Uyarup çerāġım çaḳmaġım çaḳdım
Vücūdım bir buldım cihān içinde

2. Sebeb-i vücūdım vālide peder
Pederde maḥṣūl var maḥṣūlde peder
Maḥṣūl ḥükmindeyiz beḥükm-i ḳader
Bider ḥükmindeyiz ḥarmān içinde

3. Bile bile anamızdan ṭoġmadıḳ
Seve seve alup ḳabre çıḳmadıḳ
Keyfimizce bir süd ṣaġdıḳ ṣaġmadıḳ
Çoban gelüp gitdik ḥayvān içinde

4. Müʾe§§irle e§er birdir gözimde
Meʾāl-i Ḫudā'yı buldım özümde
Ey *Seyrānì* ḥaṭā yoḳdır sözimde
Noḳṣān olmaz ṣunʿ-ı Yezdān içinde

---

* *FB 423: 33a;* SS: 124-125; HNO: 46; HAK1: 86-87; MU: 115; HAK2: 66-67
A.
1/3: Uyarup: Uyanıp- HNO, HAK1, MU, Mİ // çaḳdım: yaktım- SS, MU, Mİ
2/2: peder: bider- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
3/1: Bile bile anamızdan: Anamızdan bile bile- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/2: çıḳmadıḳ: ḳoymadıḳ- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/3: Keyfimizce: Keyfimize- HNO, MU // ṣaġdıḳ: ṣaġup- SS; bile- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/4: gitdik: geçdik- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
4/3: Ey Seyrānì: Seyrânî'yim- Mİ
B.
SS "Vaḥdet-i Vücūd" başlıklıdır.

60. BULMASUN İMĀNIM GÜMĀN İÇİNDE*

1. Rabb'imle rūḥānì itdigim ʿahdi
Ṣaḳlarım ḳalʿa-yı ìmān içinde
Eger vaḳtimizde doġarsa Meḥdì
Bulmasun imānım gümān içinde

2. Kimiñ ayaġına gelecek öyün
Cellād ṣaṭırına uzatma boyun
Ḥüsn-i rıżāsıyla ḳurda bir ḳoyun
ʿAceb var mı virmiş çoban içinde

3. Çift olsa da yumurṭanıñ ṣarısı
Yine beyāżına çıḳar yarısı
Cāhiliñ mi§āli yaban arısı
Çeç yapsa bal yapmaz orman içinde

---

* *FB 569: 3b;* AŞE XIX: 279; FB 423: 38a; RDC 30: 35a; SS: 132; HNO: 50; CÖ1: 121; HAK1: 87-88; HAY2: 46; MU: 126; AÇ: 127; HAK2: 67; HAK3: 68; Mİ: 173; EAÖ: 244

A.

1/1: Rabb'imle rūḥānì: Rabb'ime rūḥānì- FB 423, AÇ; Rabb'im seniñle- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/2: Ṣaḳlarım: Ṣaḳlasın- AŞE XIX, FB 423, RDC 30, HAY2; Bulayım- SS, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/3: doġarsa: gelür (i)se- FB 423; gelürse: HAY2 // Āḫir zamān olup çıḳınca Meḥdì- SS; Ahir zaman olup gelince vaktı- HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, HAK3; Ahir zaman olup gelince Mehdi- MU; Âhir zaman olup doğunca Mehdi- Mİ; Ahır zaman olup geçince vakti- EAÖ // 1/4: Bulmasın: Ḳalmasun- SS, CÖ1, HAK1, AÇ, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

2/1: gelecek: gelse bir- HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // öyün: oyun- HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; o yön- AÇ // 2/2: uzatma: uzatuñ- AŞE XIX; uzatmaḳ- FB 423, HAY2; uzatsıñ- RDC 30; uzadır- SS, Mİ; uzata- HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 2/3: Ḥüsn-i: Kendi- SS, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/4: ʿAceb var mı virmiş: Virmiş var mı ʿaceb- AŞE XIX, FB 423, RDC 30, HAY2; Viren var mı göster- SS, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Var mı vermiş göster- Mİ

3/1: çift: çifte- FB 423 // Çift olsa da yumurṭanıñ: Yumurṭanıñ iki olsa- SS, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/2: Yine: Gine- FB 423 // Yine beyāżına çıḳar: Beyāẓına çıḳar anıñ- SS, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/3: Cāhiliñ mi§āli: Cāhil ādem mi§l-i- SS, MU; Cahil adam misli- HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/4: Çeç yapsa: Teç- FB 423; Geç yapsa- EAÖ

B.

AÇ "Koşma"; EAÖ "Rabbim Seninle Ettiğim Ahdi" başlıklıdır.

1/3: "Bu mısranın bir başka şekli: Âhır zaman olup çıkınca Mehdi"- HAK1 (dipnot)

4. ʿAşḳımıñ ipligi olursa igi
Seyrānì āteşdir pişirir çigi
Oḳḳanıñ dirhemi artıḳ eksigi
Bilinür mìzān [ü] ʿirfān içinde*

* 4/1: ʿAşḳımıñ ipligi: ʿAşḳınıñ ipligi- AŞE XIX; ʿAşḳımıñ çıḳrıġı- FB 423, HAY2; ʿAşḳınıñ çıḳrıġı ʿAşḳıñ çıḳrıġını- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // olursa: egirse- RDC 30, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; alırsa- AÇ // 4/2: āteşdir: āteşsiz- AŞE XIX, FB 423, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/3: dirhemi: dirhemiñ- AŞE XIX, FB 423, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, AÇ, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/4: Bilinür: Belli olur- SS, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // mìzān [ü] ʿirfān: mîzân-ı irfân- HAY2, AÇ

61. BU LİSĀNIM ḲALDI ZĀRIÑ İÇİNDE*

1. Şu fenā dünyāda bir dem gülmedim
Vücūdım iḥrāḳdır nārıñ içinde
Ḫalḳ içinde hiç şerìkim bulmadım
Bu lisānım ḳaldı zārıñ içinde

2. Meṯini eyleyim melek sìmānıñ
ʿAḳlımı ziyan etdi ḳaşı kemānıñ
Görince vechini ḥüsn-i zamānıñ
Bu ġarìb ser ḳaldı ḫārıñ içinde

3. Nicedir [ki] o ḫublarıñ ḫūyı
Aḳ kāfūra beñzer puḫaġıñ şūyı
Niḳābı bürinmiş saḳlamış rūyı
Kendini ḥıfẓ ider çārıñ içinde

4. Dostımıñ cemālin ben de görmezim
Şu cihānda bir murāda irmezim
Seyrānì dir yārim yāda virmezim
Virirsem ḳalırım ʿārıñ içinde

---

* *C. 51: 114a*; HAY2: 47
A.
3/1: Nicedir [ki]: Nicedir ki- HAY2 (vezin bozuk)
4/4: Virirsem: Kal desen- HAY2

62. ṢŪRETĀ GEZERİZ ĠAMḪĀNELERDE*

1. Ḳırḳlar kāsesinden bāde nūş itdi
Göñül mekān ṭutdı meyḫānelerde
Cihānıñ mālını ferāmūş itdi
Ṣūretā gezeriz ġamḫānelerde

2. Erenler rāhına cān ider havās
Cān bülbüli ḳaçar ḳalur bir ḳafes
Bir pìr-i ʿazìzden alındı nefes
ʿİlm-i kimyā vardır ʿirfānelerde

3. *Seyrānì* ādemlik ḥālini ṭaḳın
Ādem ʿilme'l-yaḳìn hem ʿayne'l-yaḳìn
Ehl-i ḫarābāta ḥor baḳma ṣaḳın
Defîne bulınur vìrānelerde

---

* *C. 135: 81a;* HNO: 58; TK: 41; HAK1: 88; HAY2: 43; MU: 113; HAK2: 68; HAK3: 69; Mİ: 174
A.
1/1: itdi: ettim- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/2: mekān: mesken- HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 1/2: mekān: meskân- MU // 1/3: Cihānıñ mālını: Dünyanın varını- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // itdi: etdim- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 1/4: Ṣūretā gezeriz: Surete kalmışım- HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3; Cân badesi buldum- ABG; Sûretâ kalmışım- Mİ
2/1: Can bülbülü uçar kalır bir kafes- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 2/2: Erenler ruhuna kim eder heves- HNO, HAK1, Mİ; Bir pîr-i azizden alındı nefes- HAY2; Erenler râhına kim eder heves- TK, MU, HAK2, HAK3 // 2/3: alındı: almışız- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // Can bülbülü kaçar kalır bir kafes- HAY2 // 2/4: kimyā: yektā- HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // Dürr-i yektâ vardır irfânelerde- MU, HAY2
3/3: Ehl-i ḫarābāta: Harabat ehline- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ

63. CANI CANDAN SORSAM SADASI NERDE*

1. Müşkül bir muamma sırrı Hüdâ'nın
Işığı havası girmez odanın
Ortakçısı vardır yenen gıdanın
Canı candan sorsam sadası nerde

2. Halk olan o kimdi söyle ki yerden
Tek gidip çift dönen kim idi Tur'dan
Âşık-ı sadığın siması nurdan
Yoktan var edenin rızası nerde

3. *Âşık Seyrânî'yim* fazla yormayın
Halli müşkül olan süval sormayım
Yensiz gömlek ile sin'e varmayım
Biçen ustasının makası nerde

---

* *AÇ: 87-88;* Mİ: 174-175

A.

1/2: Kapı penceresi yok ki odanın- Mİ // 1/3: Türlü yoldan câna giren gıdanın- Mİ // 1/4: candan: senden – Mİ

2/1: Halk olan kim kim idi meçhul bir yerden- Mİ

3/1: fazla yormayın: asla yorulmam- Mİ // 3/2: Aşkın mihengiyim dostum darılmam- Mİ // 3/3: Yakasız gömleğe boydan sarılmam- Mİ // 3/4: İdris peygamberin hüneri burda- Mİ

C.

Bu şiirin cevapları için bk.: Mİ: 174-175.

64. TĀBĀNIM NERDE BEN NERDE*

1. İdeyim āh ḫūblara şāh
Merdānım nerde ben nerde
Bildim rāh (…) āh
Tābānım nerde ben nerde

2. Olmışım şāẕ dilber şahbāz
(Ben) açarım rāz gelmesem vāz
İde(yi)m niyāz ġāyet beyāz
Gerdānım nerde ben nerde

3. Cinsi zamān didim amān
Ḳaşı kemān diñle yārān
Rūḥları elvān şāh-ı merdān
ʿOşmān'ım nerde ben nerde

4. ʿAḳlımı alan ḳavli yalan
Yüze gülen sìnem delen
Ḥālden bilen
Seyrānì'm nerde ben nerde

---

* *AŞE V: 212*
C.
Bu şiir ilk kez okundu.

65. GŪŞ ṬUTMAM BİLİRSİN NĀYİLE DEFE*

1. Yeter olsun bìdìn şimdi ḫār olıñ
Ḥacer degil cesedime bu ḳafa
Gel girme bu ṣāfa
Ṣafa girseñ destden nice ḳurtulıñ
Gūş ṭutmam bilirsin nāyile defe
Başmışsın sen kefe

2. Kefe başdıñ olduñ sen hem bir kāfir
Feslegendir ḳulıñ ziyāde vāfir
Nāẓiri hem nādir
Nādir lā dir iseñ diñle bu ẓāhir
Bulmañ mi§lini hergiz refe
Dimeñ mi ki efe

3. Efe diseñ baña cevābıñ kem mi
Seni bend eylemek ġāyet de ġam mı
Eyleme hem zemmi
Zemm iderseñ saña nedìm zımmì
Ímāna gelmeseñ ne biliñ tefe
İşleriñ selefe

4. Selefe yorulma dìdeleriñ aç
Ḥaḳḳ'ıñ birligine delìliñ hem ḳaç
Seniñ ṭapdıġıñ ḫaç
Ḫaça ṭapıñ bu *Seyrānì* alır paç
Belle lisānıñı bir daḫı cìfe
Yazsıñ elife

* *C. 51: 47b*

66. NE TEKRĀR AY ṬOĠA NE GÜN DÜZELE*

1. Ḳıyāmet ḳopınca iyi kötü mi ḳalur
Ne gice geçecek ne gündüz ele
Ol vaḳte ḳalan iyi güne mi ḳalur
Ne tekrār ay ṭoġa ne gün düzele

2. Debbāġ eṣnāfında kendüre nem var
Gitmesem ġurbet ile gönderenim var
Zìrā ʿammì ġāʾibden gönderenim var
Ne gice yatarım ne gündüz ele

3. Gördi ol cüdā bulaydı çāre
Oldırdı ḳul ḳurbān bulaydı çāre
Sevdigim derdime bulaydı çāre
Ben de bilsem yārim ne ne gün düzele

4. Dilber ele almış tìr-i kemānı
Ben ṣānurdım kāmil bildim kem anı
Seyrānì seveli ḳaşı kemānı
Ne gice getürdim ne gündüz ele

---

* *AŞE V: 232*
C.
2/1: var: nem (AŞE V-çıkma).
Bu şiir ilk defa okundu.

67. BĀDESİN İÇE GÖR ṬOLU ḴANDÍLE*

1. Ḥaḳḳ'ıñ dergāhına yüz sürem dirseñ
Niyāz eyle göñül ezel ḳandìle
Ḫāk-i pāya yüz sür dest dāmānına
Bādesin içe gör ṭolu ḳandìle

2. Ḫıżır İlyās gördi lebi ḳandına
Āb-ı ḥayāt içmiş lebi ḳandına
Bir de naẓar eyle lebi ḳandına
Melekler beslemiş anı ḳand ile

3. Kimse bilmez yāriñ semti ḳande'la
Dìde giryān hicrān her ān ḳand(e) ola
İsterim o yārdan ṭabʿım ḳande'la
Kelām semen burhān nebāt ḳandìle

4. *Seyrānì* seyrāngāh şikārı ḳandım
Baña raḥm eyledi şikārı ḳandim
Çār erbāʿında şikārı ḳandım
Cihān içre varsam Semerḳand ile

---

* *C. 51: 16a;* AÇ: 452

A.

1/2: ḳandìle: kand ile- AÇ // 1/3: dest: düş- AÇ // 1/4: ḳandìle: kand ile- AÇ

2/1: ḳandına: kandi ne- AÇ

3/1: semti ḳande'la: semi kandi ola- AÇ // 3/2: ḳand(e): kand- AÇ // 3/3: ṭabʿım ḳande'la: tabın kand ola- AÇ // 3/4: ḳandìle: kand ile- AÇ

4/1: şikārı ḳandım: şikâr-i kandim- AÇ // 4/2: şikārı: süker-i- AÇ // 4/3: şikārı ḳandım: şikâr-ı kandim- AÇ

B.

C. 51 "Tecnìs"; AÇ "Tecnis-i Seyrânî" başlıklıdır.

68. NİGDE ŞEHRİ BOR'I İLE*

1. Bir olur mı güliñ rengi
Patlıcānıñ morı ile
Olamaz Ḳonyā'nıñ dengi
Nigde şehri Bor'ı ile

2. Kör öñüne çekmek fener
Olmamışdır āder hüner
Ay gün yıldız doġup iner
Ḥaḳḳ'ıñ ḳudret nūrı ile

3. Dipi eser bucaġında
Poyraz ṣaḳlar ḳucaġında
Münāfıḳıñ ocaġında
Yaş yanmaz mı ḳurı ile

4. Deve daylaġın süser mi
Kaʿbe'den ümìd keser mi
Göñül dostına küser mi
Müzeviriñ şorı ile

5. *Seyrānì* dir dünyā fenā
Ḥaḳḳ'a olur ḥamd ü §enā
Ehl-i İslām ḳurmış binā
Ẕü'l-feḳār'ıñ zorı ile

---

* *AŞE XIX: 275;* AŞE V: 207; RDC 30: 31b; EP: 8; AŞE V: 177; SS: 186-187; HAK1: 161; HAY2: 134; HAK2: 241; Mİ: 145; EAÖ: 125-126

A.

1/1: Bir: Hìç- AŞE V: 177; [Bir]- EP // güliñ: gül[ün]- RDC 30, EP // 1/3: olamaz: bir olamaz- AŞE V: 207; bulınmaz- AŞE V: 177

2/1: öñüne: öñinden- SS, HAY2 // 2/3: doġup: ṭoġar- RDC 30 // gün yıldız: günilen- EP // Ay yıldız da doġar iner- SS, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/4: Ḥaḳḳ'ıñ emri ḳudretiyinen- EP

3/1: bucaġında: ocaġında- RDC 30, SS, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ; ocaġından- EP // 3/2: ṣaḳlar ḳucaġında: sür[er] ḳucaġında- RDC 30; eser bucaġından- EP; sürer bucaġında- SS, HAY2; gezer bucaġında- HAK1, HAK2, Mİ // 3/3: Münāfıḳıñ: Müzeviriñ- RDC 30, EP, SS, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ // ocaġında: ocaġından-EP

4/1: daylaġıñ: daylaġın(ı)- RDC 30; köşegin- SS, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ; döşeğin- EAÖ // 4/2: Beyhūde bir yel eser mi- SS, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/3: dostına: dosta hìç- SS, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/4: Müzeviriñ: Münāfıḳıñ- AŞE V: 207, RDC 30, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; o düşmānıñ- EP; yaramazıñ- SS, HAY2 // şorı: sözi- AŞE V: 207, EP; şûru- HAY2

5/1: Seyrānì dir: Dir Seyrānì-AŞE V: 177, RDC 30, EP, SS, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // dünyā: âlem- RDC 30, EP, HAY2, EAÖ // 5/2: Ḥaḳḳ'a olur: Ḥaḳḳ'a olsun- AŞE V: 207, AŞE V: 177; Olsun Ḥaḳḳ'a- EP; Ḥaḳḳ'a maḥṣūṣ- SS, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // Olsun Ḥaḳḳ'a ḥamd ü §enā- RDC 30 // 5/3: ḳurmış: ṭutmış -AŞE V: 207, EP; ṭutdı- AŞE V: 177

C.

AŞE V: 177'de 3 ve 4. dörtlükler yoktur.

69. SERİMİ SEVDĀYA ŞALDIM YEÑİLE*

1. Ġāfilen gezerken şu vìrānede
Deryā-yı ʿummāna ṭaldım yeñile
Leyl [ü] nehār firḳatile yanarım
Serimi sevdāya ṣaldım yeñile

2. Niyāz itdi Sübḥān'ıma bu dilim
Görmesem dìdemden aḳıyor selim
Gezerken cihānda uġradı yolum
Dilberiñ yurdında ḳaldım yeñile

3. Cihāna gelmemiş böyle bir perì
Ḳoymışım yoluna cānıla seri
Çoḳdan beri arẓūlarım dilberi
Rūyından pūsesin aldım yeñile

4. *Seyrān* itdim ebrūların ṭararken
Bir ḳurbān adadım anı ṣararken
Seyrānì dir bu ḫāneyi ararken
Ḫūblarıñ şāhını buldım yeñile

* *C. 51: 75a*; HAY2: 49; HAK2: 69-70
A.
1/2: Deryā-yı: Deryâyı- HAY2, HAK2 // 1/3: Leyl [ü]:Leyl ü- HAY2, HAK2
3/3: beri: beni- HAK2
4/2: ṣararken: sorarken- HAK2

70. SERİMİ SEVDAYA SALDIM YEK İLE*

1. Gafil gezerken şu virânede
Derya-yi ummana daldım yek ile
Leylü nehâr firkatiyle yanarım
Serimi sevdaya saldım yek ile

2. Niyaz etti Subhanıma bu dilim
Görmesem didemden akıyor selim
Gezerken cihanda uğradı yolum
Dilberin yurudunda kaldım yek ile

3. Cihana gelmemiş böyle bir peri
Koymuşum yoluna can ile seri
Çoktan beri arzularım dilberi
Rûyundan bûsesin aldım yek ile

4. Seyrân ettim ebrûların tararken
Bir kurban adadım anı sararken
Seyrânî der bu haneyi ararken
Hûbların şâhını buldum yek ile

---

* *AÇ: 130*
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

71. CÜMLE İL SAÑA GÜLE*

1. Gele Deccāl güle güle
Gör kim bugün neler ola
Cümle il saña güle
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

2. Derdiñ tamām oldı seniñ
Ẕevḳiñ ḥarām oldı seniñ
Yoldaşıñ lām oldı seniñ
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

3. Melekler seni ṭutsunlar
Kürsì-yi ʿArş'dan etsünler
Taḫt elinden degsünler
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

4. Ḳaçar idiñ sen Allāh'dan
Lā ilāhe illallāh'dan
ʿAżab irdi saña Şāh'dan
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

5. ʿİzāzıyla burhān idiñ
Şer işe pehlivān idiñ
Şeyṭānlara şeyṭān idiñ
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

---

* *C. 171: 12ab*
C.
11 ve 12. dörtlüklerin yeri tarafımızdan değiştirilmiştir.
Bu şiir ilk defa okundu.

6. Ehl-i fesāda köprisin
Cānilen cānıñ birisin
Gösterirsin yol egrisin
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

7. ʿÍså nüzūl ide yire
Deccāl'i hem ehlin ḳıra
Oña uyanları süre
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

8. Sin ölüm ve hem virelim
Ṣoñında seni öldürem
Gözüñe ṭopraḳ doldıram
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

9. ʿAṣā Mūså nebìdedir
Hem bir yer ḍabbetdedir
Meḥdì baña yerindedir
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

10. Ṭāhirden Meḥdì görişür
Íså atı (…) yüritür
Yüzi kararır içi ḳor
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

11. *Seyrānì* sen ḫorıldıñ
Köpek olup çoḳ ḫorıldıñ
Çoḳ çatıldıñ hem görildiñ
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

12. Bilmiş ol avımdır gelen
Ísā'ya hemdemdir gelen
Cānlara merhemdir gelen
Gele Deccāl güle güle
Gör kim seniñ ḥāliñ nola

72. BEÑZETDİM RŪYIÑI YĀR GÜLE GÜLE*

1. Sevdicegim şol ḫublara serdāra
Beni Mecnūn itdi yār güle güle
ʿAşḳı sevdāyla geldi ser dāra
Beñzetdim rūyıñı yār güle güle

2. Yükletdim ibile vurdım bu dengi
Eylemese bāri ʿāşıḳa dengi
Dünyāyı deşt etsem bulınmaz dengi
Ḥasretiñle döndim yār küle küle

3. Ḳaddimi döndirdiñ dilber bu dāla
Hiç bülbül ḳonmamış seniñ bu dala
Maʿşūḳıñ derdile oldım budala
Gelmiyor ḳarşımdan yār güle güle

4. *Seyrānì* dir ḳula Mevlā'nıñ nūrı
Baña cilā virdi gerdānıñ nūrı
İsmin suʾāl itseñ söylerim Nūrì
Cemʿ olsaḳ dìvāna yār güle güle

---

* *C. 51: 82a*
B.
C. 51 "Tecnis-i Seyrānì" başlıklıdır.

73. LUṬF [U] KEREMİÑDEN FEYİŻYĀB EYLE*

1. Aġlıyor göñlimiz ey melek ṣıfat
Bizi ġayrı güldir ferāḥyāb eyle
Cemāliñ ayından ṣun āb-ı ḥayāt
Luṭf [u] keremiñden feyiżyāb eyle

2. Oḳur ṭālibleriñ ʿaşḳ kitābından
Vir sāḳì rūḥlara sen şarābından
Luṭfı miftāhıñla kendi bābından
ʿĀlemiñ maṭlūbun feṭḥ-i bāb eyle

3. Bir ʿaşḳdır serpdigiñ lāyıḳlarıña
Ḥarāretler virme yanıḳlarıña
Güler yüz gösterip ʿāşıḳlarıña
ʿAzìz başıñ için bir cevāb eyle

4. *Seyrānì* seyr ider ṣaġ u ṣolarıñ
Bāb-ı vuṣlat için bekler yollarıñ
Yeter aġlatdıġıñ güldir ḳullarıñ
Ġanì duʿālarım müstecāb eyle

---

* *FB 569: 5a;* HNO: 56; HAK1: 89; MU: 58-59; HAK2: 70; Mİ: 176

A.

1/3: Cemāliñ ayından: Cerrahın abından- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/4: Luṭf [u]: Lûtfu- HNO, MU // feyiżyāb: feyziyab- HNO, MU

2/1: ṭālibleriñ: tâbiblerin- Mİ // 2/3: Luṭfı miftāhıñla: Lutf-ı miftahınla- MU; Miftâh-ı lûtfınla- HAK2

4/2: bekler: güldür- HNO

74. HERKESE ḤĀLİNCE İʿTİBĀR EYLE*

1. ʿAzìz başıñ içün ey tāze civān
ʿArżıḥālime oḳı intiẓār eyle
Cemʿ eyle ʿāşıḳları eyle bir dìvān
Herkese ḥālince iʿtibār eyle

2. Sende inṣāf yoḳ mı ey dilbendim
ʿAşḳıñ ile telef eylerim kendim
Söylemege utanurım efendim
Yazayım ḥaṭṭımı bergüzār eyle

3. Cemāliñ şemʿine oldım pervān[e]
Kül oldım ey şāhım ben yana yana
Var[d]ır ʿāşıḳıñ bir [i]ki ḳaç dāne
Baña gülüm diyene iftiḥār eyle

4. Bu *Seyrānì* geçmez her zaman ele
Senden ġayrı ḳıymetine kim bile
Ṣaḳla esrārımı kimseye dime
Dertliyem derdime sen tımār eyle

* *C. 67: 10b-11a*

75. MÜʾMİNLİK DAʿVĀSIN FERĀĠAT EYLE*

1. Allah'ıñ emrine muṭìʿim dirseñ
Resūl'iñ emrine iṭāʿat eyle
Ḥelāl ḥarām dimez buldıġıñ yerseñ
Müʾminlik daʿvāsın ferāġat eyle

2. Zaḥm-ı ʿaşḳ-ı tìre merhem ṣarmaya
Ferhād gibi ṭaş baġrını yarmaya
Ḳudretiñ yoġısa Beyt'e varmaya
Gönül Beytullāh'dır [z]iyāret eyle

3. Her ḳulıñ rızḳın viren Ḫallāḳ-ı Bārì
ʿAşḳda güler güliñ içinde ḫārı
Eyilige eyülik her kişi kārı
Kötülik idenlere riʿāyet eyle

---

* *AŞE V: 151;* AŞE XIX: 273; AŞE XIX: 366; FB 569: 4a; HNO: 54-55; CÖ1: 117; HAK1: 90; HAY2: 48; MU: 63-64; AÇ: 131-132; HAK2: 70-71; HAK3: 70; Mİ: 175-176; EAÖ: 99-100; EAÖ: 225-226

A.

1/3: Ḥelāl ḥarām: Ḥarām ḥelāl- AŞE XIX: 273; HAY2 // dimez buldıġıñ: [dimez] bulduğun- HAY2 // 1/4: daʿvāsın: sözünden- HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 225-226

2/1: ʿaşḳ-ı tìre: ʿaşḳa tìrde- AŞE XIX: 273; ʿaşḳda tìrde- AŞE XIX: 366; aşka gelip- HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 225-226 // Tabib ister bu yâreyi yarmaya- HAY2; Ṭabìbiñ merhemi yara ṣarmaġa- FB 569, AÇ // 2/2: taş: ṭaġ- AŞE XIX: 273, AŞE XIX: 366, FB 569, AÇ // gibi: ister- FB 569, AÇ // yarmaya: yanmaya- TK // gibi ṭaş baġrını: olup bir gün bağrın- HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 225-226 // Zaḥm-ı aşkın merhemini sarmaya- HAY2 // 2/3: Beyt'e: ceme FB 569; hac'ca- AÇ

3/1: Her ḳulın rızḳın: Ḳulın rızḳını- FB 569; Kulun rızkın[ı]- HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ // viren: virir- AŞE XIX: 366, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ: 225-226 // Ḫallāḳ-ı Bārì: Ḥażret-i Bārì- FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 225-226 // 3/2: Açılan güllere żarār virmez ḫārı- FB 569; Açılan gülleri incitmez ḫārı- HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 225-226; Açılan güle zarar vermez hârı- AÇ // 3/3: Kötülige iyilik er kişi kārı- FB 569, AÇ; Kötülük değildir er kişi kārı- HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 225-226 // 3/4: Kemlik idenlere mürüvvet eyle- FB 569, AÇ; Kemlik idenlere ināyet eyle- HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 225-226

B.

AÇ "Koşma"; EAÖ: 225-226 "Allah'ın Emrine Mutiim Dersen" başlıklıdır.

FB 569'daki metnin sonuna Fahri Bilge tarafından "Hāmiş: Pınarbaşı'na bağlı Şarız nāḥiyesiniñ Fettāḥdere köyinde yaşayan yaşı yüze yaḳlaşmış iḫtiyārlardan ʿOşmān Ḫ̆āce'den Ḳayşerili ʿAlemdārzāde ʿOşmān Albayraḳ merḥūmıñ diñleyerek yazdığı bu manẓūmeyi ben de 21.10.1938'de ʿOşmān Efendi'den diñledim" notu düşülmüştür.

Nevşehir'den hacca giden bir kişi orada Allah'tan kendisine bir velisini ve bir delisini göstermesini ister. Bunun üzerine veli olarak Borlu Ahmet Kuddusi, deli olarak da Seyrânî karşılaşır ve her ikisi de orada başka dua etmesi gerektiğini, kendilerini oraya çağırmasının gereksiz olduğunu ifade eder. Aynı kişi Konya Ereğli'de ağaçların altında Kuddusi Baba ve Seyrânî ile karşılaşır. Seyrânî bu şiiri söylemektedir (EAÖ: 99-100)

4. Ḳalbiñi dar ṭutup ṣıḳma *Seyrānì*
Rıżā-yı Bārì'den çıḳma *Seyrānì*
Göñül Beytullāh'dır yıḳma *Seyrānì*
Eliñden gelürse ʿimāret eyle*

* 4/1: Ḳalbiñi dar ṭutup: Daralup kendini- HAY2, MU; Dar ṭutup kendini- FB 569; Kalbini geniş tut- HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 225-226; Rahat tut kendini- AÇ // 4/2: Rıżā-yı Bārì'den: Allah'ıñ emrinden- FB 569 // 4/4: Elinden gelürse: Elinden geldikçe- FB 569, AÇ; Elden gelür ise- HAY2; Elinden geleni- EAÖ: 99-100 // ʿimāret: ziyāret- AŞE XIX: 273

76. GİCE GÜNDÜZ DURMAZ DÍVĀNE BÖYLE*

1. ʿĀḳıbet bir zevā ayrı şer imiş
O ḫublar şāhı sevene böyle
Dìdem yaşı birbirine ḳarışır
Gice gündüz durmaz dìvāne böyle

2. Sevdigim dilberiñ yoḳdur erkanı
Destimdeki vara virmezler seni
Seniñ içün mi yaratdı Ḥaḳḳ beni
Cānım fedā etdim civāna böyle

3. Şimdi hiç yādlara açmam rāzım
Ḳolumdan uçurdım ol yavr[ı] bāzım
O servi ḳaddine geçmedi nāzım
Ḥālim disem servi revāna böyle

4. Fuḳarā üstine esdi ṣabā
Egniñe girsiñ bir ḳara ʿabā
Seyrānì dir aġniyāya merḥābā
Ne seni söyleyim zamāne böyle

* *C. 51: 113a*

77. BENDESİ OLDIĠIM(I) SULṬĀNA SÖYLE*

1. Bād-ı ṣabāh şu ḥāsta[ya] varınca
Mürġ-i dil ḥasretiñ canāna söyle
Muḥabbet nāmesin varup varınca
Bendesi oldıġım(ı) sulṭāna söyle

2. Dem ilen yazıldı böyle bu mektūb
Aġlayu aġlayu olmışım maḥcūb
Gözlerim ḳan döker manend-i Yaḳūb
Ḥālimi Yūsuf-ı Kenʿān'a söyle

3. Çoḳdan derviş oldım āh ile zāra
Helāk itdi gitdi beni bu yāre
Ayrılıḳ derdine bulsun bir çāre
Derdimi ṭabibe Loḳmān'a söyle

4. *Seyrānì* sırrınıñ ṣadıḳıñ oldım
Vücūdım ḥasretiñ yanuḳun oldım
Ḥaḳìḳat Allāh'ınıñ ʿaşḳı oldım
Ḥālimi izḥārı bu niḥāna söyle

---

* *C. 283: 13b;* AÇ: 128

A.

1/1: şu ḥāsta[ya]: şuh-ı dosta- AÇ // 1/2: dil ḥasretiñ: dil-i hasret- AÇ // 1/3: varınca: verince- AÇ // 1/4: oldıġım(ı): olduğum- AÇ

2/1: Dem ilen yazıldı böyle: Dâm ile yazılır şöyle- AÇ // 2/2: olmışım: ben oldum- AÇ

3/1: Bab kadar dûş oldum ben âhı zâra- AÇ // 3/4: Derdimi ṭabibe: Derdimin tabibi- AÇ

4/1: sırrınıñ: seyridüp- AÇ // 4/2: Hasretin vücūdum yakdı kül oldum- AÇ // 4/3: Allāh'ınıñ ʿaşḳı: ilâhi âşıkı- AÇ // 4/4: Fâtımatü-Zehra bürhâna söyle- AÇ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

78. GÜZEL SEVMEK ŻARĀR DEGİL DÍNİME*

1. Aḥvāl-i ʿālemden yār ṣorsa baña
Mübtelāyım cānıñ gibi tenime
Muḥabbet bir yaña ʿālem bir yaña
Güzel sevmek żarār degil dìnime

2. Bülbül gibi üftādeyim güle ben
Ṣuna gibi çevrilirim göle ben
Yāriñ ismin aldım dilden dile ben
Ḥāriş miyim sögdirmege sinime

3. *Seyrānì* mürşìdim severim ġāyet
Vücūda ʿibādet nefse ticāret
Ṭamuda yandığıma itmem ḳasāvet
Yanarım ġafletle geçen günime

---

* *AŞE V: 250;* SS: 122-123; HNO: 45; HAK1: 90-91; HAY2: 50; MU: 59-60; HAK2: 71; HAK3: 71; Mİ: 177

A.

1/2: cānıñ: canım- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 1/3: ʿālem: ben de- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3

2/1: Bülbül gibi üftādeyim: Üftādeyim bülbül gibi- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 2/2: Ṣuna gibi çevrilirim göle: Çevrilirim ṭurna gibi yola- SS; Çevrilirim ṭurna gibi göle- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 2/4: Sürüklerim gömmek için sìneme- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ

3/2: Bence bu sevgi eñ büyük ʿibādet- SS; Bu sevgi benimçün büyük ibadet- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ; Nice bu sevgi en büyük ibadet- HAY2 // 3/3: yandığıma: yanmağa- HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ

B.

SS "Degil" başlıklıdır.

79. AMĀN MEVLĀ'M BAÑA EZİYET İTME*

1. Vücūdım şehrine velvele düşdi
Ṣaḳın ẓālim aġrı serimden gitme
Bu ġarìb serimden çoḳ sitem geşdi
Amān Mevlā'm baña eziyet itme

2. Aṣlā bir özü ḳalmadı sedāmıñ
Deprenicek ḥāli yoḳdır ḳademiñ
Ṭāḳatin ṭaḳ ider imiş ādemiñ
Burhānı severseñ bir daḫı ṭutma

3. Vücūdımı ateşle ṭolduran
Ẓālim düşmānları baña güldüren
Niçe bir gül cemālleri ṣolduran
Cehennemiñ ʿalāmetidir ṣıṭma

4. Yā Rabb muḥtāc itme beni bir ferde
Vücūdım ḥìv oldı ṣızısı serde
ʿĀciz insān ṭayanmaz bu derde
Ṣaḳın *Seyrān'ıñ* sözini aṭma

---

* *C. 51: 72ab;* HAY-d2: 27; AÇ: 119

A.

1/1: Vücûdun şehrine zelzele girdi- HAY-d2, AÇ // 1/2: gitme: etme- HAY-d2 // 1/3: serimden çoḳ sitem geşdi: serime çok sitem verdi- AÇ

3/3: bir gül cemālleri: gül cemâli odur- AÇ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.

HAY-d2, AÇ'de mahlas dörtlüğü yoktur.

80. MEDED SENDEN YOḲUŞ İLE DÜZÜME*

1. Rabb'im saña ḥācet degil ʿarżuḥāl
Her nefesde sen ʿālimsin sözüme
Tenimde cāñımda ḳalmadı mecāl
Meded senden yoḳuş ile düzüme

2. ʿAmel sazın bozuḳ düzen çalmışım
ʿİṣyān deryāsına yā Rabb dalmışım
ʿAzìz gicelerde ġāfil kalmışım
Nevm-i ġaflet düşmān imiş gözime

3. Düzemedim durna gibi ḳatarım
Vìrānlarda bayḳuş gibi öterim
Ben ʿaşḳıñ nārına yanar tüterim
Ḥayretdedir ṭamu nārı özüme

4. Hevā-yı nefsimle itdim ülfeti
Başa ṣatın aldım ġam [u] miḥneti
Açıldığı zamān ʿamel ḥücceti
Seyrānì dir cürmim urma yüzüme

---

* *SS: 128-129;* FRG: 49-50; HNO: 48; TK: 37; HAK1: 96; HAY2: 51; MU: 125-126; HAK2: 71-72; HAK3: 72; Mİ: 177

A.

1/4: düzüme: düzüne- HAK1

2/1: sazın: sazım- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 2/2: yā Rabb: düşüp- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ

3/2: vìrānlarda: viranede- HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ

4/1: hevā: revâ- HAK1 // 4/2: ġam [u]: gamü- FRG; gamı- HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 4/4: Seyrānì dir: Seyranîyim- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ; Seyrâni'dir- FRG, TK

B.

SS "Tażarruʿ" başlıklıdır.

81. HASILI OLMAZ BAHANE*

1. Düştü gönül bir civana
Gelmemiş misli cihana
Hasılı olmaz bahane
Bir nazar kıl zer-nişana
Gerdanı amber-feşana

2. Dağı tavşandır o dilber
Âşıka sayd olmaz ürker
Gerdanı kâfura benzer
Bir nazar kıl zer-nişana
Gerdanı amber-feşana

3. Kaşlar kudreti karadır
Müjgânı tir-i beladır
Var ise misli seladır
Bir nazar kıl zer-nişana
Gerdanı amber-feşana

4. Nümayanım pek güzeldir
Alsam aguşa muhaldir
Seyrânî der aya bedeldir
Bir nazar kıl zer-nişana
Gerdanı amber-feşana

---

* *AÇ: 314-315*
B.
AÇ "Şarkı" başlıklıdır.

82. VASAṬINDA SEYBEZ OLAN EDENE*

1. Mestāne baḳışlı ġamzesi fettān
Virmezsiñ de rūyından pūse edene
Seyr eyledim āb ṭolu ulu deryā
Vasaṭında seybez olan edene

2. Gülden mi aldıñ rūyındaki bu alı
Bilmezem bu kimiñ evlādı āli
Yā Mehemmed ya Bekir'dir ya ʿAlì
Bunlar olsun ehl-i İslām'da edene

3. Ġafletdedir cümle insān uyullar
Hediyye armaġan bize uyullar
(…) ġāyet çetin uyullar
Fuḳarā ḳışlası Tarsūs Adana

4. Yek ḥarf-i isminde yetmiş gördim
Şecerde işmār çoḳ yetmiş gördim
Erbaʿa iki yüz yetmiş gördim
Seyrānì dir yetmez diliñ edana

---

* *C. 51: 32b*
B.
C. 51 "Tecnìs" başlıklıdır.

83. ḲALḲDI İNSĀNLARDAN ŞEFḲAT BU SENE*

1. Biñ iki yüz altmış bire ṭārìḫ ḳonınca
Pek ziyāde oldı ṣıḳlet bu sene
Eski ʿādet bitüp devir dönince
Ḳalḳdı insānlardan şefḳat bu sene

2. Ḳoymışım ḳavġāna bu ġarìb seri
Ṣafā mı sürilür āh şimden giri
Aġniyā olursañ dirler gel beri
Fuḳarāya yoḳdır raġbet bu sene

3. Ḫudā'nıñ ismidür dilimde dāʾim
Āḫret murādına irmekdir dāʾim
Ḫudā ḳullarına eyledi yardım
Gice gündiz yaġdı raḥmet bu sene

4. Fuḳarānıñ ḥāli Mevlā'ya belli
Merḥamet yoḳ aġniyāda ʿaḳalli
Buġdayıñ muṭı oldı beş yüz elli
Madramazıñdır fırṣand bu sene

---

* *C. 4: 214-215;* FB 569: 4a; C. 51: HNO: 55-56; CÖ1: 94-95; TK: 42; HAK1: 91-92; MU: 72-73; HAK2: 73; HAK3: 73; Mİ: 178; EAÖ: 223-224

A.

1/1: ḳonınca: basınca- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

2/1: ḳavġāna: ḳovana- FB 569; ġavġāya- C. 4; havana- HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; havadan- TK // 2/2: sürilür: sunulur- EAÖ // āh: dost- C. 4

3/1: dāʾim: vir[d]im- C. 51 // 3/2: āḫret: uḫrā- C. 51

4/2: ʿ aḳalli: ezelì- FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/3: muṭı oldı beş yüz: bir muṭu oldı yüz- FB 569, C. 51, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // Madramazıñdır: Muḥtekire düşdi- FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

B.

C. 4 "Dāstān-ı Seyrānì"; CÖ1 "Destan"; EAÖ "Sene Bin İki Yüz Altmış Bir" başlıklıdır.

C.

C. 4'teki metin 7 dörtlüklüdür. Ancak C. 51'de bulunan 6. dörtlük tarafımızdan metne eklenmiştir. C. 51'de 5 ve 8. dörtlükler eksiktir. C. 51'deki metin cöngün son sayfasındadır, bundan dolayı sayfa oldukça yıpranmıştır. Şiirin 1/3, 4. mısraları yoktur. Bunun haricinde 3, 4 ve 6. dörtlüklerde de yıpranmaya bağlı eksiklikler mevcuttur. FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ'te ise 3. dörtlük bulunmamaktadır. TK'deki metnin ilk mısrası eksiktir.

H. 1261=M. 1845

5. Çoḳ ādem [de] kes[e]medi ḳurbānı
Afnālar aṣlā itmedi elvānı
Sulṭān Süleymān'a ḳalmadı fānì
Yazılara ḳurar ziynet bu sene

6. Ḥaḳḳ'dan geldik bize ulu ḳadasıñ
Hey raḥmetsiz fenāsını nidesiñ
Başıñ atup bir diyāra gidesiñ
Ḳayseri'den yegdir ġurbet bu sene

7. Didiñ böyle olursa ḳopar fesād
Yaḳlaşa (i)di bāri ol vaḳt-i ḥasād
Ṣanʿatlar işlemez ortalıḳ kesād
Ziyāde ucuz ırġād bu sene

8. Bu *Seyrānì* ṣaḥìḥ ṣoḥbet söylesün
Naçār olan fuḳarālar neylesün
Ricā (ve) niyāz idek ḫalāṣ eylesün
Mevlā'dan irişe himmet bu sene*

* 5/1: Çoḳ ādem [de] kes[e]medi: Zengìn artıḳ kesmez oldı- FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 5/2: Āfnālar (آفنالر) aṣla itmedi: Ḳalmadı dünyānıñ rengi- FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 5/4: Bize Ḥaḳḳ'dan ola raḥmet bu sene- FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ; Bize Hak'tan oldu rahmet bu sene- EAÖ
7/1: Didiñ böyle olursa ḳopar: İş böyle giderse ḳopacaḳ- FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 7/2: ol: şu- FB 569 // Yaḳlaşa (i)di bāri ol: Yaklaşmadı gitti şu- HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 7/4: Boşadır çalışmaḳ ġayret bu sene- FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ , EAÖ
8/1: söylesün: eylesin- EAÖ // 8/3: idek: edin- HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 8/4: Mevlā'mız belādan millet bu sene- FB 569, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

84. 1. ḲURBĀN OLSAM DİLLERİNE*

1. Ḥaḳḳ yolına gidenleriñ
ʿAṣā olsam ellerine
Er pìr vaṣfıñ idenleriñ
Ḳurbān olsam dillerine

2. Bir üstāda olsam çıraḳ
Bir olurdı yaḳın ıraḳ
Yapsalar kemigim ṭaraḳ
Yār ẕülfiniñ tellerine

3. Yönim Ḥaḳḳ'a döndürseler
Kemigimi ḳavursalar
Ḫarmān gibi ṣavursalar
Muḥabbetiñ yellerine

4. Bir kâmilin yolun tutsam
Aşk oduna yanıp tütsem
Bülbül gibi feryad etsem
Muhabbetin güllerine

5. Ṭorunıyız bir dedeniñ
Toḫumıyız bir bedeniñ
Münkir ile ceng ideniñ
Silāḥ olsam bellerine

---

* *HK 4227: 14ab;* SS: 155-156; YZ: 40-41; RBK: 22-23; HNO: 52; CÖ1: 108-109; GK: 13-14; HAK1: 92-93; HAY2: 135; MU: 100-101; HAK2: 227: HAK3: 123; Mİ: 145-146; EAÖ: 215; MK: 14

A.

2/2: ıraḳ: uzaḳ- SS // 2/3: Yapsalar kemigim: Kemigimi yapsa- SS; Kemiğimi yapsam- YZ, CÖ1, HAK1, MU, HAK3, EAÖ; Kemiğim yapsalar- RBK, HNO, GK, TK, Mİ, MK; Kemigim[i] yapsam- HAK2 // 2/4: ẕülfiniñ: saçının- YZ, CÖ1, EAÖ

3/1: Vücūdımı ḳavursalar- SS, YZ, RBK, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Yönüm yâre çevirseler- Mİ, MK // 3/2: Yönim yāre çevirseler- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Vücudumu kavursalar- Mİ, MK // 3/3: gibi: edip- YZ, CÖ1, HAK1, HAK2, HAK3

4/3: feryād: ferhad- GK

5/4: bellerine: ellerine- EAÖ

B.

GK "Bir Üstada Olsam Çırak"; EAÖ "Hak Yoluna Gidenlerin" başlıklıdır.

C.

SS, YZ, HNO, CÖ1, GK, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, MK'de 2, 3 ve 5. dörtlüklerin yerleri değişmiştir. HNO 6 dörtlükten oluşmaktadır. HNO, GK, Mİ, MK'de bulunan 4. dörtlük tarafımızdan metne eklenmiştir.

6. *Seyrānì* ḳaldır parmaġıñ
Vaḳtidir Ḥaḳḳ'a durmanıñ
Deryāya aḳan ırmaġıñ
Ḳaṭre olsam sìllerine*

* 6/1: Vaḳit ḳalmadı ṭurmaġıñ- SS, YZ, CÖ1, EAÖ; Ḳaldır Seyrānì parmaġıñ- HAK1, HAK2, HAK3 // 6/2: durmanıñ: durmağın- RBK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, MK // Ḳaldır Seyrānì parmaġıñ- SS, YZ, CÖ1, EAÖ // 6/3: Deryāya: Cennette- Mİ, MK // 6/4: Ḳaṭre: Katar- GK

84. 2. YĀR ZÜLİFİÑ TELLERİNE*

1. Gāhì yaḳın gāhì ıraḳ
Ḳalmadı bende ṭuraḳ
Kemiklerim eyle ṭaraḳ
Yār zülifiñ tellerine

2. Tuc bedenim devirseler
Yönüm Ḥaḳḳ'a çevirseler
Ḥarmān gibi ṣavursalar
Yār muḥabbet illerine

3. Nefsini alup gideniñ
Cān [u] göñülden ideniñ
Küffār (i)le ḳavġā ideniñ
Ḫançer olsam bellerine

4. *Seyrānì* ḳaldır parmaġıñ
Vaḳti ḳalmadı ṭurmaġıñ
Cennetde aḳan ırmaġın
Ḳaṭre olsam güllerine

---

* *C. 4: 191;* AŞE V: 12; AŞE XIX: 19

A.
1/2: eyle: eyler- AŞE XIX
2/4: zülifiñ: zülfünüñ- AŞE V
3/3: ḳavġā: cenk- AŞE V // 3/4: illerine: yellerine- AŞE XIX // olsam bellerine: olam ḳollarına- AŞE XIX
4/2: ṭurmaġıñ: durmanıñ- AŞE V, AŞE XIX // 4/3: cennetde: cenne[t]den- AŞE XIX

B.
AŞE XIX'te sayfanın ortasında "'Ḥaḳḳ yolına gidenleriñ-ʿĀṣā olsam ellerine' başlığı ile Ṣāniḥāt'da (…)dir" notu bulunmaktadır.

C.
C. 4, AŞE V ve AŞE XIX'da bundan önceki şiirde bulunan ilk dörtlük yoktur.

85. ḲOYMIŞLAR ḲAŞLARIÑ MİḤRĀB YERİNE*

1. Kim çalarsa ḳara düzen bağlama
Ḳullanır parmaġın mıżrāb yerine
ʿĀşıḳlara ḳara göziñ aġlama
Ḳoymışlar ḳaşlarıñ miḥrāb yerine

2. Gedā göñlim bāb-ı şāhda uyursa
Uyanup merāmın şāha duyursa
İçeri almayup daşrada ḳorsa
Ḳoysun ḳapısında bevvāb yerine

3. ʿAşḳ odından ḳalb-i gedā gövünür
Ciger kebābından şāh yer ṭoyunur
Ḳalbinden gedānıñ ʿaşḳı ṣoyunur
Şāh olan cisminden e§vāb yerine

4. Derd-i *Seyrānì'den* añlayan güzel
Sazını sözini diñleyen güzel
Ḳuş gibi aġzından benleyen güzel
Şimdi ḳoymaz oldı aḥbāb yerine

---

* *SS: 131;* RBK: 21-22; HNO: 49-50; HAK1: 93-94; MU: 113; HAK2: 74-75; Mİ: 179

A.

1/3: ʿĀşıḳlara ḳara göziñ: Âşıkların güzel boşa- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

2/1: bāb-ı şāhda: yap şahide- RBK; kapısında- HNO, MU, Mİ // 2/3: daşrada: dışarda- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

3/1: odından: ödünden- RBK // gövünür: göyünür- RBK, Mİ // 3/2: şāh yer: yese- MU

4/3: aġzından benleyen: kalbinden inleyen- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

B.

3/1: "gövünür" için "şiddetli ḥarārete maʿrūż ḳalan eşyānıñ ḳavrulması" dipnotu düşülmüş.

86. ḲARA GİYSE AL YERİNE*

1. ʿAşḳım arısı çecine
Zehir yapmaz bal yerine
Gelmez ʿārifiñ gücine
Ḳara giyse al yerine

2. Bāde ṭola[r] eysilürse
Barışılup küsilürse
Balṭa ile kesilürse
Dügümlenmez dal yerine

3. Şaḳḳ eyledi bütün māhı
ʿAşḳına eylerim āhı
Müdām ẕikr idek Allah'ı
Ḳoyam ḳıl ü kāl yerine

4. *Seyrānì* ne ġam yiyelim
Ḳader böyle ne diyelim
Şükriñ libāsın(ı) giyelim
Tāc [ü] ḫırḳa şāl yerine

---

* *AŞE XIX: 278;* EP: 5; NMÇ: 102-103; HAK1: 94; HAY2: 136; HAK2: 227-228; HAK3: 124
A.
1/1: ʿAşḳım: Aşkın- NMÇ, HAK1, HAY2, HAK2 // 1/3: ʿārifiñ: ârifler- NMÇ
2/1: eysilürse: içilirse- HAK1, HAY2, HAK2, HAK3 // 2/2: Barışılup: Barışılır- NMÇ, HAY2, HAK2, HAK3
3/3: idek: ettik- NMÇ; edin- HAK2; eden- EP, HAK1, HAY2, HAK3 // 3/4: ḳoyam: kodum- NMÇ; kadìm- HAK1, HAY2, HAK2, HAK3

87. PEK İʿTİBĀR İDER SEYRĀNÍ SİNE*

1. Maḫlaṣlar içinde sermaḫlaṣ deyi
Pāre pāre oldı *Seyrānì'sine*
Yirmi ṭoḳuz ḥarfden sermaḫlaṣ deyi
Pek iʿtibār ider *Seyrānì* sine

2. Peder māder deyi söz ata ata
Söz māder degildir söz ata ata
Olur olmaz ādem söz ata ata
Kim ne dimiş iliñ Seyrānisine

3. Her ʿāṣıḳ içdigin ḥayāt ṣanırlar
Her meclisi ḥavlı ḥayāt ṣanırlar
Ben memāt olsam da ḥayāt ṣanırlar
Ṣaġlıġında girdi *Seyrānì* sine

---

* *C. 4: 422;* FB 423: 35a; AŞE V: 145; AŞE XIX: 274; SS: 129-130; HNO: 48-49; CÖ1: 57-58; YK: 14; HAK1: 94-95; MU: 95; AÇ: 134; HAK2: 75; HAK3: 75; Mİ: 180; EAÖ: 234

A.

1/1: Maḫlaṣlar içinde sermaḫlaṣ: Mahlās üzre efser mahlās- SS; Muhlisler içinde ser muhlis- AÇ; Mahlas üzerine sermahlas- Mİ // Felek bir gün bize bir yol gülmedi- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 1/2: Ne söylemiş eliñ Seyrānì'sine- FB 423; Ṭuġlar ṭaḳdı iliñ seyrānìsine- SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/3: Yirmi ṭoḳuz: Otuz iki- FB 423// sermaḫlaṣ deyi: al mahlas diye- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; ser muhlis deyi- AÇ // 1/4: iʿtibār (AŞE XIX, FB 423, SS): aʿlā- C. 4, AŞE V, AÇ // ider: ayıtır- AÇ // Pek iʿtibār ider: Teklif eder durur- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

2/1: Mādde yana degildir söz ata ata- FB 423; Er iseñ söziñi yürüt bin ata- SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/2: māder: mādde- FB 423; ana- SS, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, Mİ; ona- EAÖ // söz ata: söz bence- SS, HNO, MU, Mİ; bencedir- CÖ1, YK, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ // 2/4: Pāre pāre oldı Seyrānì'sine- FB 423, SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

3/2: meclisi: meclis[i]- YK // 3/3: da ḥayāt: ber hayat- Mİ // 3/4: ṣaġlıġında: sağlığımda- HAK3

B.

YK "Seyranî"; AÇ "Cinaslı Koşma"; EAÖ "Felek Bir Gün Bize Bir Yol Gülmedi" başlıklıdır. // "Seyrānì maʿl-esef zamānınıñ (…)-i şiʿriyyesine ḳapılmış cinās gibi kelime oyuncaḳlarıyla uġraşmışdır.

Bu uġurda ne ḳadar ḳafa yordığı āhengsiz ve ṣoġuḳ kelimeleriñ zincìrlenmesinden añlaşılıyor. Elimde bulınan yazma ve§āʾiḳde merḥūmıñ nāmına muḳayyed birçoḳ cinās örneklerine teṣādüf itmiş isem de kitāba geçirmege lüzūm görmedim"- SS (dipnot)

4. Ḳır at egerlendi öger bulınur
Yār yaṣdıḳda iken uyar bulınur
Ṣanma ey *Seyrānì* uyar bulınur
Everek'iñ ednå *Seyrānì'sine*[*]

[*] 4/1: Ḥaṣ ata kim eger uyar bulınur- FB 423; Belki bu şeb bizde o yār bulunur- SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/2: yār: başı- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // uyar: öger- AŞE XIX; duyar- HNO, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; o yâr- AÇ // Yār yatsa ʿaḳlından o yār bulınur- FB 423 // 4/3: ey Seyrānì: bu dünyada- HNO, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

88. BEÑZEMEZ MİHR Ü MĀH KEŞĀFETİNE*

1. Gelecekden ḫaber viren bulunmaz
Gelen başdan geçmiş hikāyetine
Nūr-ı şems vaḥdet-i ẕāt[ı] dolanmaz
Beñzemez mihr ü māh keşāfetine

2. Her işiñ maẓhar-ı ḳudret ṣıfātlı
Kimisi piyāde kimisi atlı
Ne var yaradılmış ʿālemde ṭatlı
Beñzemez muḥabbet ḥalāvetine

3. Ḥażret-i Mūsā'ya indi māʾide
Yine bozulmadı eski ḳāʿide
Ṣaġ gözden ṣol göze yoḳdır fāʾide
Baḳ kendi başıñıñ selāmetine

4. Kim bilür kendini ehl-i kerāmet
Seyrānì bil anda yoḳ istiḳāmet
Ṣūfì her ne ḳadar itse ʿibādet
Başın bağlar nefsi ticāretine

---

* *FB 569: 4b;* FB 423: 36a; HNO: 57-58; HAK1: 95-96; HAY2: 53; MU: 97; HAK2: 75-76; Mİ: 180-181 **A.**
1/3: şems vaḥdet-i: şemsi vahdet- HAY2 // 1/3: dolanmaz: dolunmaz- HNO, HAK1, HAY2 // Nur-ı şems-i zat-ı vahdet dolunmaz- MU , Mİ // 1/4: keşāfetine: kesâfetine- HNO, HAK1, MU, HAY2 //
2/1: işiñ: eşyā- FB 423, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ
3/1: Mūsā: Íså- FB 423, HAY2, Mİ
4/1: bilür kendini: bilür ise kendin- FB 423, HAK1, HAY2, HAK2; bilirse kendin- HNO, MU, Mİ // 4/4: nefsi: nefis- HNO, HAK1, MU, HAY2, Mİ

89. KÖPRÜ KURUP GEÇTİK CİHAN ÜSTÜNE*

1. Mersin'e varınca seyreyle sazı
Karışık Tarsus'un gelini kızı
Adana'dan çıktık Misis Boğazı
Köprü kurup geçtik Cihan üstüne

2. Eshab-ı Keyf mergadına varırsın
Sarışeyh Sultan'a vasıl olursun
Gülek Boğazı'nın yolı yıkılsın
Kalsın paçlanları viran üstüne

3. Şükür Bozantı'ya biz de ulaştık
Ereğil'den Akköprü'yü dolaştık
Bor Niğde'de bir kavgaya bulaştık
Arnavut müdürü tufan üstüne

4. Erciyes'in başı daima şakır
Yeryüzünde eksik olamaz fakir
Onların ruhuna Fatiha okur
Battal Gazi Seyd-i Burhan üstüne

5. İçemedim şu Mıklım'ın suyundan
Asilzade belli olur soyundan
Koca Kayseri'nin geçmem tüyünden
İtikadı çoktur iman üstüne

6. Yozgat'ı sorarsan garipler yurdu
Zile'de kırk üç gün panayır durdu
Tokat'ta bulunur yiğidin merdi
Sivas'ta Çamlıbel orman üstüne

---

* *AÇ: 383-384*
B.
AÇ'de "Seyrânî'nin Yolculuk Destanı" başlıklıdır.
AÇ 1947 doğumlu Mehmet Sakman'daan Kayseri'de derlemiştir. Mehmet Sakman da dedesi Hafız Emin Sakman'dan öğrenmiştir.- AÇ (dipnot)

7. Her kim ne derse ki su olur mu taş
İspatımın üstüne eylerim savaş
Bir yalçın dağ olmuş her yanın dolaş
Her yandan yo lgeçer kervan üstüne

8. Olanca belalar başıma dardır
Gece gündüz çektiğim ah (i)le zardır
Suyun taş olduğu memleket vardır
Sanmayın sözümü yalan üstüne

9. *Seyrânî* beladan yamandır hâlim
Dert cefa çekmişim kesik mecalim
Her kime söylesem böyle ikbalim
Çileyi vasfettim destan üstüne

90. İÇÜP KENDİNİ SERḪOŞ İDENLERE*

1. Bir cevāb var zebānımda yārānlar
Söyleyem süḫanı gūş idenlere
Cennet görmez meyḫāneye varanlar
İçüp kendini serḫoş idenlere

2. Zevk u ṣafā itmek bunıñla merem
Ġażab ider yarın ol Kān-ı kerem
Kitāblarda yazar ḳaṭresi ḥaram
ʿAẕāb ʿiḳāb vāfir nūş idenlere

3. Fārıḳ gel bu işden seni yaḳallar
Āteş bardaḳ boġazına daḳallar
Maḥşer ḫalḳı cümle saña baḳallar
Lāyıḳ bu kendin bìhūş idenlere

4. Ṣaḥìḥ bu kelāmım ṣanma ʿāriye
Ḫaber viriñ içenleri vāliye
Yıḳılaraḳ varır dìvān Bārì'ye
Naʿlet kendisin medḥoş idenlere

5. *Seyrānì* nuṣḥ itdi diñlerseñ ḥaḳḳı
Bir gün avlar seni felegiñ faḳı
İslām'a yaḳışmaz şarāb hem raḳı
İstiġfār bunıñla ḫoş idenlere

---

* *C. 51: 20b;* HAK1: 96-97; HAY2: 54; AÇ: 298-299; HAK2: 76-77
A.
2/1: zevk u (HAK1, AÇ): (…)- C. 51
4/3: varır: varın- AÇ
5/3: hem: ve- AÇ // 5/4: ḫoş: hûş- HAK2
B.
AÇ "Nasihat" başlıklıdır.

91. ʿAŞḲ NAṢÍB EYLEDİ SÜBḤĀN BİZLERE*

1. Ervāḥda her ḳısmet virilir iken
ʿĀşık olsuñ didi cānān bizlere
Rūḥlar bir araya dizilür iken
ʿAşḳ naṣìb eyledi Sübḥān bizlere

2. Dergāh-ı Mevlā'nıñ mihmānesiyüz
Cām-ı ilāhìniñ mestānesiyüz
Maḥbūb-ı Ḫudā'nıñ dìvānesiyüz
Ehl-i diller olur ḥayrān bizlere

3. *Seyrānì* ednāyız türāb aṣlımız
Seyrānì yektāyız türāb aṣlımız
Seyrānì danāyız türāb aṣlımız
Yine yerimizdir mihmān bizlere

---

* *C. 35: 9a;* C. 135: 78a; AŞE XIX: 280; CU15: 70ab; CÖ1: 114; HAK1: 97; HAY2: 55; AÇ: 133; HAK2: 77; Mİ: 181; EAÖ: 233-234

A.

1/1: Ervāḥda her: Ervāhlara- C. 135, AÇ; Ezelde her- CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/2: ʿAşḳı naṣìb eyledi Sübḥān bizlere- C. 135; ʿAşḳı naṣìb etmiş Sübḥān bizlere- CU15; Aşkı nasip etti Subhan bizlere- AÇ // 1/3: dizilür: dirilür- C. 135, AŞE XIX, CÖ1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ; virilür- CU15 // 1/4: ʿAşk olsuñ didi cānān bizlere- C. 135; ʿAşḳ olsun dimişler cānān bizlere- CU15; Âşık olun dedi cânan bizlere- HAY2

2/1: İlāhì cemāliñ mestānesiyim- CU15 // 2/2: Cām-ı ilāhìniñ: İlāhì cāmınıñ- C. 135, AÇ // mestānesiyüz: mihmānesiyüz- AŞE XIX // Dergâh-ı Mevlā'nıñ mihmānesiyim- CU15 // 2/3: Maḥbūb-ı Ḫudā'nıñ: Maḥbūblar şāhınıñ- CU15 // 2/4: olur: oldı- C. 135, CU15, AÇ

3/1: ednāyız türāb: yektāyız Ādem- C. 135, AÇ // 3/2: yektāyız türāb: ednāyız Ādem- C. 135, AÇ // 3/3: danāyız türāb: peydāyız birdir- C. 135, AÇ; kimyāyız türāb- CU15 // 3/4: Yine yerimizdir: Yine yolcımızdır- AŞE XIX; Gine pìrimüzdir- CU15; Niye pîrimizdir- CÖ1; Yine pìrimiz- HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // Gine birinizdir didi Yezdān- C. 135; Gene yerinizdir Yezdân bizlere- AÇ

B.

CU15, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

3/4: yerimizdir: yerimizdir- AŞE XIX (çıkma)

92. NŪŞ ETDİM AĠI AĠ ÜZ(E)RE*

1. Bu gün ben bir perì gördim
Çalınmış yaġı yaġ üz(e)re
Bādesine zehir ḳatmış
Nūş etdim aġı aġ üz(e)re

2. Çekdigim benim dar imiş
Hem baña meyli var imiş
Bir ḥaḳìḳatli yār imiş
Baġladı baġı baġ üz(e)re

3. Bu ḥālde eglendim idi
Ḳaralar baġlandımıdı
Ezelden daġlandımıdı
Bu vurdı daġı daġ üz(e)re

4. Bu cesed ʿaşḳına yandı
Çoḳdır dilberleriñ fendi
Seyrāni'yi öldi ṣandı
Getirdi ṣaġı ṣaġ üz(e)re

---

* *C. 51: 133a;* AÇ: 244
A.
1/2, 4: üz(e)re: üzre- AÇ
2/1: dar: zar- AÇ // 2/4: üz(e)re: üzre- AÇ
3/1: eglendim idi: eğlendi miydi- AÇ // 3/2: baġlandımıdı: bağlandı mıydı- AÇ // 3/3: daġlandımıdı: dağlandı mıydı- AÇ // 3/4: üz(e)re: üzre- AÇ
4/4: üz(e)re: üzre- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

93. YERDEN GÖGE DOĠRU YAĠAR ḴAR DİSE*

1. İstemez(di) bir ḥākim şāhidi baydan
Ḳurda ḳoyun ata eger ḫar dise
Pişmiş balıḳ ṭutdım ben ḳurı çaydan
Yerden göge doġru yaġar ḳar dise

2. Ṣanma zengìn dengin yolda ḳodurur
Mālı ile günāh kirin yudurur
Müftìye ḳaḍıya 'belì' didirir
Sögütde ḳavaḳda biter nār dise

3. Yorılmaz *Seyrānì* ḥaḳḳ yolda yelen
Ḥaḳḳ raḥmeti günāh cürmini silen
Ḥaḳḳ yanında kendin günāhsız bilen
Ġam yemezdim baña günāhkār dise

---

* *FB 569: 3b;* AŞE V: 96; SS (Yüksel 99); RBK: 23-24; HNO: 47-48; HAK1: 98; HAY2: 56; ASB: 11-12; MU: 109; HAK2: 77-78, Mİ: 181

A.

1/1: İstemez(di): İstemez- SS, RBK, HNO, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, Mİ // bir: bin- Mİ // Ḥākim şāhid i§bāt istemez baydan- AŞE V // 1/2: ata eger: küheylāna- AŞE V // ḫar: her- HAK1 // 1/3: Pişmiş: Yahşi- AŞE V, SS, RBK, HNO, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, Mİ // 1/4: doġru: yaġmur- AŞE V

2/1: dengin yolda ḳodurur: bir gün olur ḳudurur- SS, HNO, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, Mİ; dengin yolda kudurur- RBK // 2/2: Mālı: Māḫ- HAK1, HAK2 // kirin: cürmin- AŞE V, HAK2; kiri- HAY2 // günāh kirin: günahların- HNO // 2/3: Müftìye ḳaḍıya: Müftü müderrise- AŞE V, SS, HAY2, ASB, ; Müftü medresede- RBK; Hacıya hocaya- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

3/1: yelen: pelen- RBK // 3/2: raḥmeti: rahmete- RBK // silen: selen- RBK

B.

SS "Dalḳavuḳlıḳ" başlıklıdır.

3/1: yelen: şiddetle ārzū etmek- SS (dipnot)

94. EGER CİSMİM CĀNIM NEFSE MĀL İSE*

1. Gönlime yār olmış Elḥamdülillāh
Gönül eglencesi bir cemāl ise
Yāre cānım fedā ḥasbetenlillāh
Eger cismim cānım nefse māl ise

2. Gül vücūdım müzeyyendir ḫār ile
Bülbül güle āşinādır zār ile
Ḳalbim ġanì ẕevḳ [ü] ʿaşḳ-ı yār ile
Vücūdım muḥtācdır ḫırḳā şāl ise

3. Ḫaşmıñ serçe ise ʿAnḳā bil ey dil
Ḳarınca mekrinden ḳurtılmadı fìl
Kāmiliñ zehrini āb-ı ḥayāt bil
Cāhiliñ şerbetin içme bal ise

4. Güneş yeryüzinde [ne de] dolaşmaz
Seyrānì yüzine leke bulaşmaz
Taḳdìr-ı Mevlā'ya teber ulaşmaz
Taḳdìrde baġlıdır her ne ḥāl ise

---

* *FB 569: 4b;* AŞE XXIV: 43; AÇ: 245
A.
1/4: cismim cānım: cüsm ü cānım- AŞE XXIV
2/1: vücūdım: vücūdı- AŞE XXIV // 2/2: güle: dili- AŞE XXIV // 2/3: ẕevḳ [ü] ʿaşḳ: ẕevḳ ü ʿaşḳ- AŞE XXIV; olsa zevk-i- AÇ
4/1: [ne de] dolaşmaz: ne de dolaşmaz- AŞE XXIV // Güneşin yüzünde canlı dolaşmaz- AÇ // 4/3: teber: tedbìr- AŞE XXIV, AÇ // 4/4: Taḳdìrde: taḳdìre- AŞE XXIV; Taktire- AÇ
B.
AÇ "Semai" başlıklıdır.

95. MELER ĀHESTE ĀHESTE*

1. Bugün ben bir civān gördim
Güler āheste āheste
Serimi yoluna virdim
Meler āheste āheste

2. Naẓarım şimd[i] cınā mı
Yārdan viririm ġınāmı
Şu benim ġarìb sinemi
Deler āheste āheste

3. Aña ḳāmeti dilcūdı
İnṣāf gelmiş yahūdì
Pervāne olan vücūdı
Ṣolar āheste āheste

4. Ḳadeḥ nūş itsem deriñden
Sevdā ḳalḳmadan seriñden
Seyrānì pūseleriñden
Diler āheste āheste

---

* *C. 51: 45ab*
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

96. NĀEHİL MİNḲAB DİLMESİÑ DİYE*

1. Yüce Tañrı'm her bir derde bir ʿilāc
Yaratmış mı ṭabìb bilmesiñ diye
Bir ṣadef incisin itmemiş iḫrāc
Nāehil delici delmesin diye

2. Ṭatmışız ṭadını bū-yı fülfülin
İştimām itmişiz bū-yı sünbülin
Güldüren güldirmiş gülistān gülin
Bülbül-i şeydāsın gülmesiñ diye

3. Yaratmanıñ diger ismi āferìn
Yaradılmışlarıñ ḫayırla şerin
Kirāmen Kātibìn ḳudret defterin
Yazmış müdebbirler silmesiñ diye

4. Çoḳ *Seyrānì* benim ṣaġ u ṣollarım
Dost kūyına doġrı gider yollarım
Yaradan buyırmış deli ḳullarım
Benim dìvānıma gelmesiñ diye

---

* *SS: 170-171;* HNO: 53-54; HAK1: 98; HAK2: 78; Mİ: 182

A.
1/4: delici delmesin (HNO): minḳab dilmesiñ-SS // minḳab dilmesiñ: delici delmesin- HAK1 //
2/2: Koklamış doymuşuz kokusun gülün- HNO, HAK1, HAK2, Mİ
4/4: dìvānıma: huzûruma- Mİ

B.
2/2: Mısranın diğer bir söyleyişi: İştimam etmişiz bûy-i sünbülün"- HAK1 (dipnot)

C.
SS'deki 1/1 ve 1/2 uyak düzenine uyması açısından yer değiştirilmiştir.

97. ANLAR YOLDA BİZDEN ULUDIR DİYE*

1. Erenler üstādlar itdiler himmet
Bizi Yaradan'ıñ ḳulıdır diye
Biz daʾim anlara eyleriz minnet
Anlar yolda bizden uludır diye

2. Ferhād gibi ṭaġ baġrını delmedim
Mecnūn gibi Leylā diyüp yilmedim
Ben destime ṣu doldurup gelmedim
Erenler çeşmesi ṣuludır diye

3. *Seyrānì* seyrimden giri durmadım
İnişe yoḳuşa atım yormadım
Güzeliñ çirkìniñ telin ḳırmadım
İsm-i Ḥaḳḳ dilinde doludır diye

* *SS: 163-164;* HNO: 53; CÖ1: 120; TK: 38; HAK1: 99; HAY2: 57; HAK2: 78-79; Mİ: 182; EAÖ: 233
A.
1/2: bizi: bize- HNO, TK, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/3: minnet: hizmet- TK // Anınçin onlara eyleriz minnet- HNO, CÖ1, HAK1, Mİ, EAÖ // 1/4: Anlar yolda bizden: Bu yolda bizlerden- HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; Onlar bizden yolda- TK
2/4: ṣuludır: doludur- Mİ
3/4: dilinde: diline- HAK2 // doludır: dol[u]dur- CÖ1
B.
SS'de "Dervìşāne Bir Laḥn"; EAÖ "Erenler Üstadlar Ettiler Himmet" başlıklıdır.

98. ALSAḲ MEVLĀ İSMİN DİLLERİMİZE*

1. Diyār-ı ġurbetde derūnım yaṣlı
Şükür olsun şimdiki ḥāllerimize
Ḫalāṣ ider bizden ḳara günleri
Alsaḳ Mevlā ismin dillerimize

2. Gezer idik yārān ile işilen
Baġrımız dögelim ḳara ṭaşılan
Ṭoldu dìdelerim ḳanlı yaşılan
Hic raḥm iden yoḳdır sellerimize

3. Temāşā it remz olan hemze kāfına
Dilerim yār ile sìne ṣāfına
Benden selām eyleñ ev ṭarāfına
Yād bülbül ḳonmasun dallarımıza

4. Bu *Seyrānì* ḫalāṣ degil miḥnetden
Ṣolmışdır bu vechim āhı firḳatden
Geze geze uṣanmışam ġurbetden
Ḳavuşsaḳ selāmet māllarımıza

---

* *C. 51: 51a*; HAY2: 58; AÇ: 125; HAK2: 79
A.
3/1: hemze: Hamza- AÇ // 3/3: eyleñ: söylen- AÇ
4/3: uṣanmışam: usandım ben- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

99. ŞEFĀʿAT YĀ RESŪLALLAH*

1. Bir naẓar ḳıl bu düşkine
Maʿiyet kārı şaşḳına
Ḥasan Ḥüseyin ʿaşḳına
Şefāʿat yā Resūlallah

2. Āl-i aṣḥāb anda yatır
Gidenler gel selām getir
Benim müşkil işim bitir
Şefāʿat yā Resūlallah

3. Evliyālar himmetine
Şehìdleriñ ḥürmetine
Cümlesiniñ ümmetine
Şefāʿat yā Resūlallah

4. Kaʿbe'dir göñlüm şifāsı
Ṭavāf itmekdir ṣafāsı
Dìn şehriniñ Muṣṭafå'sı
Şefāʿat yā Resūlallah

5. Beytullah['ı] ṭavāf itsem
Gönül murādına yetsem
Maḳām(-ı) İbrāhìm'e gitsem
Şefāʿat yā Resūlallah

---

* *C. 51: 3ab;* AÇ: 285; HAK2: 229

A.

1/2: Maʿiyet kārı: Ma'siyet kârı- AÇ; Ma'siyetkâr u- HAK2

4/1: göñlüm: gönül- AÇ

5/1: Beytullah['ı]: Beytullah'ı- AÇ, HAK2 // 5/2: murādına: müridine- AÇ; mürşidine- HAK2 // 5/3: Maḳām(-ı): Makam- AÇ

B.

C. 51 "Naʿat-i Resūl" başlıklıdır. HAK2'de Develili avukat Esat Cebeci'den derlendiği notu düşülmüştür.

C.

HAK2'de 1, 3, 5, 7, 10, 11. dörtlükler vardır.

6. Altunolıḳ ol güherim
Kaʿbetullah ḳıble kārım
Dìnim İslām bir Allah'ım
Şefāʿat yā Resūlallah

7. ʿArafāt Ṭaġı'na çıḳsam
Ḥikmet-i Bārì'ye baḳsam
Vücūdım maḥv idüp yaḳsam
Şefāʿat yā Resūlallah

8. Mecmuʿ-yı ḫalḳ-ı ʿArafāt
Disem lebbeyk idüp feryād
İlāhì sen ḳıl ʿināyet
Şefāʿat yā Resūlallah

9. Varsam müşʿir-i iḥrāma
Anda dursam ben ḳıyāma
Ecʿalli yevmü'l-ḳıyāme
Şefāʿat yā Resūlallah

10. Bize vācibdir işlesem
Varup şeyṭānı ṭaşlasam
Bu dìdeleri yaşlasam
Şefāʿat yā Resūlallah

11. *Seyrānì* kesse ḳurbānı
Ḥaḳḳ buyurdı bu fermānı
Cümle dertleriñ dermānı
Şefāʿat yā Resūlallah*

* 8/1: Mecmuʿ: Mecma- AÇ
9/1: müşʿir: meş'ar- AÇ
11/1: kesse: kese- AÇ, HAK2

100. ʿĀRİF CÜMLESİNE İDER EYVALLAH*

1. Al ḫaberi ʿāşıḳlarıñ dilinden
İsterseñ olmaġı ʿārif-i Billah
Her ne iş işlenmiş ḳudret elinden
ʿĀrif cümlesine ider eyvallah

2. ʿĀrif kendi nefsin ednā gözleyüp
Āyne mi§āl seni saña yüzleyüp
Ḫayır şer ḫalḳ sırrın cānda gizleyüp
Sırrından kimseyi eylemez āgāh

3. Biñ ʿārif-i Billah gelse bir yere
Birinden biñe baḳ biñinden bire
Derūnları birbirine pencere
Ẕātı olmış birbirine naẓargāh

4. Dal *Seyrānì* baḥr-i ʿaşḳa derince
Baḥ§-i ʿilm-i ledünniye girince
Süleymān'ı irşād itdi ḳarınca
Öyle murād itmiş yaradan Allah

---

* *FB 569: 6b;* AŞE V: 106; AÇ: 247
A.
1/3: iş işlenmiş: [iş] işlenmiş- AŞE V
2/2: yüzleyüp: gösterip- AÇ // Ḫayır şer ḫalḳ sırrın cānda gizleyüp- AŞE V // 2/3: ḫalḳ sırrın: sırrını- AÇ // Āyne mi§āl seni saña yüzleyüp- AŞE V
3/1: ʿārif-i Billah gelse: ârifi gelse billah- AÇ // 3/4: Ẕātı: Ẕāt[ı]- AŞE V
4/2: Baḥ§-i: Bahis- AÇ
B.
AÇ "Semai" başlıklıdır.

101. ŞİMDEN GİRÜ FELĀḤ BULAMAZ OL MĀḪ*

1. Ḫalḳ içinde nāmım hic deriġ olmaz
Maḫlaṣ-ı eẕhār oldı ʿāleme ey rūḥ
Her şāʿirler esrārı nihān bilmez
Şimden girü felāḥ bulamaz ol māḫ

2. Bìdād ider baña çün ol ḫūb şāhlar
Ābād eylemedi ol yüzi māhlar
Büryān oldı sìne çoġaldı āhlar
Cümle dostlar baña eylediler rāḫ

3. ʿĀşıḳlara ṣādıḳ ise gel inan
Aṣıl merdden Ādem'e gelmez ziyān
Şu cihānda egri olurdı ʿayān
Bitseydi serinde yek duşāḫ

4. Bir dānendden hic bir ḫaber almadım
Āhı nālim ʿarşa çıḳdı bilmedim
Bu fenāda *Seyrānì* dir gülmedim
ʿUḳbāda naṣìb ide o Mevlā'm rāḫ

* *C. 51: 22b*

102. VAR MIDIR EMRİÑDEN ṬAŞRA GİDEN RAḤ*

1. Sen [de] tedbìr [ü] taḳdìrine muvāfıḳ
İtmege ḳādirsiñ Ḫażret-i Allah
Ben bilsem etmezdim nefsime yazıḳ
Var mı bir emriñden ṭaşra giden raḥ

2. Kesdiñ mi çāreñi ben bìçāreden
Kime şekvā idem baḫt-ı ḳaradan
Benim göñlim yaradırken Yaradan
Etmek murād etmediñ mi naẓargāh

3. Mìzān-ı ḳudretiñ ʿaceb tartar mı
Cürmim ḫāṣā ḳudretiñden artar mı
Cümle açıḳ ḳapılarıñ örter mi
Bir avuç ṭopraġıñ itdigi günāḥ

4. *Seyrānì* ḳabūl it Rabb'im ḥācetim
Sen ḳabūl itmezseñ yoḳ selāmetim
Benim çile çekmeklige ṭāḳatim
Var mı yoḳ mı Sen'siñ ḥālimden āgāh

---

* *AŞE V: 100;* FB 569: 6a; SS: 166; HNO: 61; HAK1: 100; AÇ: 135; HAK2: 80; Mİ: 183

A.

1/1: Sen tedbìr [ü] taḳdìrine: Tedbìri taḳdire uyġun -FB 569, AÇ; Taḳdìrine uyġun fiʿlim- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: Ben bilsem etmezdim: Bilsem eylemezdim: FB 569, AÇ; Bileydim itmezdim- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/4: Var mı bir: Var mıdır -FB 569, SS, HNO, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ // giden: gider- HNO, HAK1

2/1: Kesdiñ mi çāreñi: Çāreñi kesdiñ mi- FB 569, AÇ // Çāreñi ben: Çāreyi ben- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/2: Kime: Kimden- SS, HAK1, HAK2, Mİ // 2/3: Yaratırken ḳalbim sen ey Yaradan- SS; Yaratırken kalbim sen ey yāreden- HNO, HAK2; Vâr ederken kalbim sen ey Vâreden- Mİ // 2/4: Etmek murād etmediñ mi: Murād itmediñ mi itmek- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // naẓargāh: ey Allah- FB 569, AÇ

3/1: ʿaceb: (…)- SS; suçum- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // tartar: tartdı- FB 569, AÇ // 3/2: Cürmim ḫāṣā ḳudretiñden: Raḥmetiñden benim cürmim- SS; Rahmetinle benim cürmüm- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // artar: artdı- FB 569, AÇ // 3/3: Cümle açıḳ ḳapılarıñ: Açıḳ ḳapularıñ hepsin- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // örter: örtdi- FB 569, AÇ // 3/4: itdigi: örtdigi- FB 569, AÇ

4/1: Seyrānì ḳabūl it Rabb'im: Seyrānì'yim ḳabūl eyle- FB 569, SS, HNO, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ // 4/3: Benim çile çekmeklige: Çileyi çekmege var mı- SS, HNO, HAK1, HAK2 // 4/4: ḥālimden: ḥālime- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

B.

SS "Teferruʿ"; AÇ "Semai Koşma" başlıklıdır.

103. MELĀḤAT MIṢR'INA ḲILMIŞ PĀDİŞĀH*

1. Maşāallāh seni ey ḫūb-ı mümtāz
Ne güzel yaratmış yaradan Allāh
Güzeller içinde idüp serfirāz
Melāḥat Mıṣr'ına ḳılmış pādişāh

2. Ol seni şāh bilmiş beni bir gedā
ʿAşḳıñla cism [ü] cān ḳılmaḳ[ta] fedā
İtme ben bülbüli sen gülden cüdā
Bir gedāsız olmaz elbetde bir şāh

3. Menendiñ bulınmaz Şām'da Ḥaleb'de
Göñül iḳliminde semā-yı ḳalbde
ʿAşḳımıñ burcında rūz ile şebde
Ḥayāliñdir ṭoġan nūrı mihr [ü] māh

4. Ḥüsniñe *Seyrānì* dìvānelikde
Ayılmaz ḥaşre dek mestānelikde
ʿAşḳıñla yanmaġa pervānlikde
Ḥaṭāsı var ise Estaġfirullāh

---

* *FB 423: 32b;* FB 569: 5b; AŞE V: 193; AÇ: 136; HAK2: 80-81.

A.

1/1: seni ey: seni- AŞE V; sana ey- AÇ // 1/4: melāḥat: melāmet- FB 569

2/1: bilmiş: bilmeyen- AŞE V // bir gedā: gedā- AŞE V // 2/2: ʿAşḳıñla cism [ü] cān ḳılmaḳ[ta]: ʿAşḳıñla cism ü cān ḳılmaġla- FB 569, AÇ; ʿAşḳıña cism ü cān ḳılmaġa- AŞE V; Aşkınla cism-i cān ḳılmakdır- HAY2, HAK2 // 2/3: İtme ben: itmesin- FB 569 // 2/4: elbetde: ise- FB 569

3/1: Menendiñ: mişliñ- AŞE V // 3/3: burcında: hurcunda- AÇ // 3/4: nūr-ı mihr [ü] māh: nūr-ı şehr-i māh- FB 569, AÇ; nûr-ı mihrimâh- HAY2, HAK2

4/2: Ayılmaz: Ayrılmaz- AÇ, HAK2 // Ayılmaz ḥaşre dek: Ayılmazsın- AŞE V // 4/3: ʿAşḳıñla: ʿAşḳıña- AŞE V

B.

AÇ "Semai Koşma" başlıklıdır.

2/3: İtmesin: İtme ben- FB 569 (çıkma)

104. DAḪI İKRĀMIM EZĀY VĀH*

1. Bugün ben bir güzel gördim
Hüsnin gören ider bir āh
Varımı uġrına virdim
Daḫı ikrāmım ezāy vāh

2. Firāḳı serimde ḳaldı
Ḥasreti sìnemi deldi
Olduġum meclise geldi
Ṣandım semādan indi māh

3. ʿAşḳ kemendim sere daḳdı
Dìdemden çoḳ demler aḳdı
Ayaḳdaşı beni yaḳdı
Cümle ḫūblara oldır şāh

4. Diñledim bugün sedāñı
Yādlara itme edāñı
Seyrānì alsun ḳadāñı
İḥsān etseñ baña gāh gāh

---

* *C. 51: 64a;* AÇ: 246
A.
1/4: ezāy vāh: az eyvah- AÇ
3/1: kemendim: kemendin- AÇ // 3/2: demler: nemler- AÇ // 3/4: oldır: ol dur- AÇ
4/1: bugün: ben bu- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

105. MEŞVERET ETMEYE ḤĀẒIR ERBĀBI*

1. Bir dügüni meṯ ideyim yārānlar
Bir gice ʿazm itdim uyḳun aḥbābı
Şād olur sevişür aña varanlar
Meşveret etmeye ḥāẓır erbābı

2. Oturdım meclise ṣundılar filcān
Oynadı bir köçek lebleri mercān
Ne ḫoş edālıdır baḳışır insān
Egnine yaraşmış libās e§vābı

3. Bir müddet meclisde eyledim seyrān
Vücūhlar maḫṭūmı geldiler hemān
Didiler bìçāre eyle bir fiġān
Başladım naẓıma yoḳdır ḥesābı

4. Çekerim rūz [u] şeb derdile mihnet
Mehemmed Paşa'yla ol ʿĀşıḳ Aḥmed
Bu lisānımıza gelmedi zaḥmet
Söylediler şiʿiri virdim cevābı

5. Bu meclisde olan virmedi ṣoyḳun
Ne bir serḫoş vardı ne bir yılḳın
Ḫidmet görenleri ġāyet de uyḳun
Tertìb üzre idiyorlar ādābı

6. Her gice her gündüz geldi ḫaṣ [ü] ḥām
Daʿvet eylemeye itdiler devām
Teşrìf idüp gelüp eyledik ṭaʿām
Teklifsiz envāʿı yedik kebābı

---

* *C. 51: 11a;* 389-391

A.
2/1: Oynadı bir köçek lebleri mercan- AÇ // 2/2: Ne hoş edaları bakışır insan- AÇ // 2/3: Kendine bend eder bu güzsel lisan- AÇ
3/3: bìçāre: bir çare- AÇ
4/1: rūz [u]: ruz u- AÇ // 4/4: Tertip üzre ediyorlar adabı- AÇ
5/2: vardı: vardır- AÇ
6/1: ḫaṣ [ü] ḥām: has ü am- AÇ

B.
C. 51 "Dāstān"; AÇ "Düğün Destanı" başlıklıdır.

C.
Mahlas dörtlüğü 13. sıradadır ancak tarafımızdan en sona alınmıştır. AÇ'de 13, 14. dörtlükler eksiktir.

7. Ṣamāha dirildi hep cümle aḥbāb
Ḳoşıldı sazıla ṣanṭurı rebāb
Seyr idüp zìneti didiler tevāb
Ṣundılar bir filcān şeker şarābı

8. Cehiz getirmeye geldi develer
Böyle ḫayırl'işe her dem iveler
Bu dirnekde ġanìleri seveler
İderler faḳìri ayaḳ türābı

9. Unudup ʿāşıḳı elden ḳodılar
Gedāyıla baya cümle didiler
Niçe fuḳarālar ṭaʿām yidiler
Yetişir bunlara anıñ §evābı

10. Perşenbe gün ḳoçu geldi eglendi
Tertìb riʿāyeti ʿālem begendi
Girince gerdege ol begefendi
Hic ḳalmaz ḳarārı açar niḳābı

11. Begi ol gün murādına yetire
Ol gice Ḥaḳḳ işin raṣ getire
Cumʿa güni ḳasāvetsiz otura
Terk eyleye il ʿālemden ḥicābı

12. Hic keder etmeyiñ gider bu günler
Daġılmışdır bu Ḳayşeri'ye onlar
Köse Aḥmed Aġa maḫṭūm(ın)ıñ(dır) bunlar
Taʿmìr oldı niçe diller ḫarābı*

* 7/1: dirildi: dizildi- AÇ // 7/2: Ḳoşıldı: Başladı- AÇ
8/3: seveler: severler- AÇ
10/2: riʿāyeti: riayetin- AÇ
12/2: onlar: (bu) ünler- AÇ // 12/3: maḫṭūm(ın)ıñ(dır): mahtumu- AÇ

13. Düzeldi düzenler libāslar vardı
Naḳìb-Eşref'iñ ne bilmem derdi
Begendiremedik bizleri yordı
Gāh aḥmer ister gāhì zerbābı

14. Şükr etdik anlarıñ göñli olınca
Begefendimiziñ yüzi gülince
Veled-i ʿazìzin alup gelince
Aḳıtma mı dìdelerinden ābı

15. Böyle dügün niçe açlar doyura
Begefendi başlasaydı ḫayra
Seyrānì'yi ol Mevlā'sı ḳayıra
Küşād ola ol rızḳınıñ ebvābı

106. MÜRÜVVET KĀNIDIR HEM BAŞLAR TĀCI*

1. Yurkat yazısına baġvand olmışam
Dürlü dürlü esmâr virir aġacı
Arayup cihānda bir dost bulmışam
Mürüvvet kānıdır hem başlar tācı

2. Ortaġıma Mevlā virsin selāmet
ʿĀlìcenāblıḳda vardır ʿalāmet
Unudmam eyiligin rūz-ı ḳıyāmet
Dilerim Ḥaḳḳ göstermeye bir acı

3. Bu fenā bağında olmazım maġrūr
Ḥaḳḳ belāsın virsin kim eylerse dūr
Cennet [ü] Cemāl'le eylesün mesrūr
Uymaz yād sözine bilir tarācı

4. ʿĀşıḳıñ duʿāsın rūz [u] şeb alır
Yılda bir defʿa (yā) iki defʿa gelir
Fuḳāra baġvandıñ ḥālini bilir
Merḥāmet kānıdır ġāyet bu Ḥācı

5. Biñ yıl ʿömür virsin Sübḥān'ım aña
Ṭutdım dāmānıñı raḥm eyle baña
ʿAbdurraḥmān İbni Ḥāc'Aġa saña
Bu *Seyrānì* gice gündüz duʿācı

---

* *C. 51: 10a;* AÇ: 137
A.
1/1: baġvand: bağban- AÇ // 1/2: esmâr (AÇ): işmār- C. 51
3/3: Cennet [ü] Cemāl'le: Cennet ü cemali- AÇ
4/1: rūz [u]: rûz ü- AÇ // 4/2: (yā) iki defʿa: ya iki kez- AÇ // 4/3: Fakirin acizin halinden bilir- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

107. MERḤAMETLE NAẒAR İDÜP BAḲMADI*

1. Bir ṣu çeşmesiniñ başına vardım
Destime bir damla ṣuyı aḳmadı
Muḥabbet penbesin egerdim ṣardım
Merḥametle naẓar idüp baḳmadı

2. Çeşme boġazına helkesin daḳar
Benden ġayrısınıñ ḳabına aḳar
Cümle tiryākiye ḳav çaḳmaḳ çaḳar
Ama baña bir çaḳım ḳavın çaḳmadı

3. Kerbelā ḥālinden olmışız āgāh
Ṣusız şehìd itdi Yezìd-i gümrāh
Fırat ırmaġından bir ḳaṭre eyvāh
[Me]rḥamet tesbìḥin delüp daḳmadı

4. *Seyrānì* her işiñ var bir sebebi
Dolaşıḳdır iḳbālimiñ gelebi
Faḳriñ uyḫusına baḳdım ʿarabì
Yā ḳıyāmet dimiş yatmış ḳalḳmadı

---

* *AŞE V: 202;* AŞE XIX: 288; RDC 30: 11a; SS: 136-137; RBK: 26-27; HNO: 82; CÖ1: 118-119; HAK1: 101; MU: 74; HAK2: 82-83; Mİ: 185-186; EAÖ: 229

A.

1/1: ṣu çeşmesiniñ: ṣulı çeşmeniñ- AŞE XIX, RDC 30, SS, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // vardım: bardım- AŞE XIX // 1/3: muḥabbet: arżuḥāl- SS // egerdim: egirüp- SS // Arzuhal nehrinin eğirip sardım- RBK; Arzuhalim şaha uzatıp verdim- HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, EAÖ; Arzuhâlim yâre uzatıp verdim- Mİ

2/1: boġazına: boġaz- AŞE XIX // helkesin: halkasın- RBK, CÖ1, MU, EAÖ // daḳar: takan- Mİ // 2/2: aḳar: akan- Mİ // 2/3: çaḳar: çakan- Mİ // 2/4: Ama baña bir çaḳım ḳavın: Bir çaḳım ḳavcıḳ da baña- SS, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // ḳavın: ḳavı- AŞE XIX

3/2: itdi (AŞE XIX, SS, RBK, HNO, CÖ1, MU, HAK2): eyledi- AŞE V, HAK1 // 3/3: ırmaġından bir ḳaṭre: ırmaġında bir damla- SS, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

4/1: her işiñ var bir: var her bir işiñ- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ; var(dır) her işiñ bir sebebi- RDC 30; vardır her işin- RBK // 4/2: iḳbālimiñ: ikbalinin- CÖ1, HAK1, MU, EAÖ // 4/3: faḳriñ: faḳr- AŞE XIX // baḳdım: bıraḳdım- AŞE XIX; yatmış- SS, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // ʿarabì: Arab- HAK2 // 4/4: yatmış: yatup- SS, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

SS "Ṭaliʿsizlik"; EAÖ "Bir Sulu Çeşmenin Başına Vardım" başlıklıdır.

4/3: ʿarabì: ṭāliʿ- SS (dipnot)

108. KOVANLAR KURUDU BALIM KALMADI*

1. Çamçırak az mumu bulursa yakar
Toprak damlı evler her yağış akar
Emr u fermanından biz olduk korkar
Kovanlar kurudu balım kalmadı

2. Ede işimizi tebdile hayır
Kimi yo ldüzedir kimi yol bayır
Olanca çıkara nefsini kayır
Bize satmadığın çalım kalmadı

3. Ölenlerin yeri sonunda mezar
Islâh etsin bizi o yüce Settar
Güle diken derttir bülbüle de zâr
Boşa dil dökecek dilim kalmadı

4. Gel *Seyrânî* bunun sonunu bekle
Girmezsin günaha doğru demekle
Ne varsa elinde peşpeşe ekle
Kula etmediğin zulüm kalmadı

* *HAK1: 102*

109. BÜLBÜL ḲONMAḲ İÇÜN ṬALIM ḲALMADI*

1. ʿAşḳım bülbüline şevḳim bağında
Gül açа[r] dikenli çalım ḳalmadı
Hem gülveş bitüp [de] ʿaşḳın ṭağında
Bülbül ḳonmaḳ içün ṭalım ḳalmadı

2. Çerāġım sönmeden pervānem ulaş
Ölmeden eṭrāfım bir daḫı ṭolaş
Ḳuru ḳovan oldım ḳudrete telāş
Düşdi arım çecim balım ḳalmadı

3. Azdır dünyāda maʿāş medār
Ḫalḳ olmış maḫlūḳıñ kāffesi yudar
Ḳovan ṭūbānı idim bu dār
Anadan ʿuryānım mālım ḳalmadı

4. Balmürġi yandırup pezìre ḳadar
Aradım beşìrden nezìre ḳadar
Yoḳladım vezìrden kizìre ḳadar
Baña ẓulm itmedik ẓālim ḳalmadı

5. *Āşıḳ Seyrānì'yim* diñle sözlerim
Yaʿḳūb'ım elbetde Yūsuf özlerim
Servet-perestlerden ḳorḳdı gözlerim
Anadan ʿuryānım mālım ḳalmadı

---

* *AŞE XIX: 281;* RDC 30: 34a-34b; SS: 199; YZ: 48; HNO: 86-87; GK: 13; HAK1: 102-103; HAK2: 83-84; Mİ: 184

A.

1/1: şevḳim: şevkın- YZ, HNO // 1/2: açа[r]: açar- SS, YZ, HNO, GK, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: Hem gülveş bitüp [de]: Gülveş yetüp bitdim- SS, YZ, HAY2; Gül gibi bitmişken- HNO, GK, HAK1, MU, HAK2, Mİ

2/3: ḳudrete: ḳudretden- RDC 30, SS, YZ, HNO, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ

3/1: dünyāda: dünyāya- RDC 30 // 3/3: idim: ümìd- RDC 30

4/1: Balmürġi: Balmūmını- RDC 30; Balmūmın- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, Mİ; Balmumum- GK, HAK2 // 4/3: vezìrden kizìre: kizìrden vezìre- SS, HNO, GK, HAY2, MU, HAK2, Mİ

5/3: servet-perestlerden ḳorḳdı: ṣarrāf-perestlerden ḳorḳdı- RDC 30; pula tapanlardan yıldı- YZ // 5/4: Cereme verecek ḥālim ḳalmadı- RDC 30

B.

GK "Anadan Üryanım" başlıklıdır.

C.

AŞE XIX'da mahlas dörtlüğü yoktur, mahlas dörtlüğü SS'den alınmıştır. Mahlas dörtlüğü HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ'de de yer almaktadır. 3. dörtlük diğer metinlerde (SS, HNO, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ) bulunmamaktadır. YZ'de 3, 4. hane yoktur.

110. EVE HACİZ GİRDİ KİLİM KALMADI*

1. Bunca cefâ fazla fâni insana
Düşersin sen de bak dile lisâna
Gelenler göç etmiş hani tantana
Dünyaya hükmeden [z]alim kalmadı

2. İlmi hikmetinden mânâ aradım
Bir fâni gelmişim neye yaradım
Bize zulmetmekse eğer muradın
Dünyâ Süleyman'a mâlûm kalmadı

3. Fukarada kaldı sadece sabır
Kefensiz ölmeye ararlar kabir
Revâ mı mümine ceza-yı tedbir
Eve haciz girdi kilim kalmadı

4. *Âşık Seyrânî'yim* yoktur sözlerim
Olan melâneti görür gözlerim
Rıza-yı Hak için döğdüm dizlerim
Kulun azâbından hâlim kalmadı

---

* *HAK1: 103*; HAY1: 112; HAK2: 84; Mİ: 184-185

A.

1/4: [z]alim: sâlim- HAK1, HAK2, Mİ

4: Âşık Seyrânî'yi yaktı yandırdı/Gözler görür gönül isyan kaldırdı/Her gelen milletin cebin çaldırdı/Hazine tamtakır malım kalmadı- Mİ

C.

HAK1'de 1ve 2. dörtlük yoktur. Bu dörtlükler HAY1'den eklenmiştir. Mİ'de 3. dörtlük yoktur.

111. ON DÖRT GİCEDEKİ YÜZİM ḲALMADI*

1. Tütmez oldı ocaġımda tütünim
Söyindi āteşim közim ḳalmadı
Ay mi§āli yarım oldı bütünim
On dört gicedeki yüzim ḳalmadı

2. Dem yoḳ buluṭ gibi bulanmadıġım
Çeşme-yi ḥayātda şulanmadıġım
Muḥābbet ṭaġında dolanmadıġım
Enişim yoḳuşım düzüm ḳalmadı

3. Gönlimi bir yārdan ayıramadım
Ḥaḳḳ'ıñ fermānların buyuramadım
Ṣaġır ḳulaḳ imiş duyuramadım
Tükendi dilimde sözim ḳalmadı

---

* *AŞE XIX: 382;* AŞE XIX: 282; AŞE V: 132; C. 4: 279; SS:179; RBK: 33; HNO: 84; HAK1: 103-104; HAK2: 84-85; HAK3: 76; Mİ: 185

A.

1/1: Tütmez oldı ocaġımda: Ocaġımda tütmez oldu- SS, RBK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; Ocaġında tütmez oldu- HNO // 1/2: Söyindi āteşim: Söndü ateşlerim- SS, RBK, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 1/4: On dört gicedeki yüzim: On dörde gelince sözim- AŞE XIX: 282, AŞE V, C. 4, SS, RBK, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

2/1: Dem yoḳ buluṭ: On ṭuraḳlı buluṭ- AŞE XIX: 282, AŞE V, C. 4; Ḳara buluṭ- CU28; Ḳış havası gibi- SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // Çeşmei hayattan sulanmadığım- RBK // 2/2: Çeşme-yi ḥayātda: Çeşme-yi ḥayātdan- AŞE XIX: 282, AŞE V, C. 4, SS, HAK1, HAK2, HAK3; Hayat çeşmesinden- HNO, Mİ // Kış havası gibi bulanmadığım- RBK // 2/3: ṭaġında: ṭagını- AŞE XIX: 282, AŞE V, C. 4, SS, RBK, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // dolanmadığım: bulanmadığım- RBK

B.

CU28 "Ḳoşma"; SS "Ḳalmadı" başlıklıdır.

C.

AŞE XIX: 382'deki 3. dörtlük diğer metinlerde yer almamaktadır. Mİ'deki mahlas dörtlüğü diğer metinlerde yer almamaktadır. Bu dörtlük tarafımızdan 5. dörtlük olarak metne eklenmiştir.

4. Gezelim *Seyrānì* ḳahr ile maḥzūn
Bir sāʿat lu[ṭ]fıñla olmadım memnūn
Maḳṣūd-ı Mevlā'ya irince Mecnūn
Didi Leylā'sında gözim ḳalmadı

5. Yâr aklımı aldı gönlüm almadı
İbrahim'i Mevlam nâra salmadı
Seyrânî aşkından gayrı yanmadı
Ebedî zındanda Yûsuf kalmadı*

* 4/1: Gezelim: Gidelim- AŞE XIX: 282 // ḳahr ile: ḳahrıñla- AŞE XIX: 282, AŞE V, C. 4, HNO // Gezelim Seyrānì ḳahr ile: Gezerim ḳahrıñla her zamān- SS, RBK, Mİ; Seyrānì kahrınla her zaman- HAK1, HAK2, HAK3 // 4/2: lu[ṭ]fıñla olmadım: olmadım luṭf ile- CU28 // olmadım: eyleseñ- AŞE XIX: 282, AŞE V, C. 4, SS, RBK, Mİ; etmedin- HNO, HAK1, HAK2, HAK3 // 4/3: Maḳṣūd-ı Mevlā'ya irince: İrince maḳṣūd-ı Mevlā'ya- AŞE XIX: 282, AŞE V, C. 4; İrince Tañrı'ya Leylā'dan- SS, RBK; Varınca Tanrı'ya bu dili- HNO; Varınca Tanrı'ya Leylâ'dan- HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 4/4: didi: dimiş- AŞE XIX: 282, AŞE V, C. 4, SS, RBK, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

112. REʾYİNDEN EHL-İ ḤALḲ UṢANUP BIḲDI*

1. Ḥażret-i Mehdì Āl-i Resūl'iñ
Ṣarṭınca sikkeniñ ḳızıl[ı] çıḳdı
Aḥkām-ı vālānıñ zevìl aḥvāliñ
Reʾyinden ehl-i ḥalḳ uṣanup bıḳdı

2. ʿĀlemde ìdrākler ol ḳavm-i Firenk
Aḥvāl-i ʿālemi ḳaldı diger renk
Dìn-i Muḥammed'e ṭuç zenberek
Atup iġtiḳād-ı İslām'ı yıḳdı

3. Gör ehl-i İslām'ıñ çille çekmezin
Gör çillekeşleriñ boynın bükmezin
ʿAdālet küpüniñ dökdi bekmezin
Ẓulüm sirkesiniñ ḳoruḳın ṣıḳdı

---

* *C. 181;* RDC (HAY1: 114); SS: 136; HNO: 83; CÖ1: 95-96; GK: 15; HAK1: 108; MU: 137; HAK2: 92-93; HAK3: 78; Mİ: 192; EAÖ: 248

A.

1/1: Ḥażret-i Mehdì: Ẓulminden vekìl-i- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // Mehdì-yi Āl-i Resūl'iñ ḫurūcında- AŞE V // 1/2: Ṣarṭınca: Ṣevḳatden- AŞE V; Ḥicābdan- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/3: Aḥkām-ı vālāyı zev-il-üḳūlün- RDC; Aḥkām-ı şerìfe nāına zü'l-ʿuḳūliñ- AŞE V; Şerʿiñ aḥkāmında zevi'l-ʿukūliñ- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/4: Reʾyinden ehl-i ḥalḳ: Reʾylerinden [bu] ḫalḳ- SS; Reylerinden âlem- HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

2/1: ìdrākler: idrāki- RDC // 2/3: dìn-i Muḥammed'i top zinde yıḳdı- RDC

3/1: Gör ehl-i İslām'ıñ: Ḳul ehl-i ʿirfānıñ- AŞE V // Varsa söyle ẓulmiñ boyun bükmezin- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/2: bükmezin: bulmazın- RDC // /…/ belin bükmeziñ- AŞE V; Bul ehl-i ʿirfānıñ çile çekmezin- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/3: dökdi: döküp- RDC, AŞE V, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/4: ḳoruḳın: fürūşın- RDC // Bu ẓulüm sirkesi küpini ṣıḳdı- SS, HNO, CÖ1 GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

B.

GK "Zulüm Sirkesi"; YK "Bir Kıt'a"; EAÖ "Zulmünden Vekil-i Al-i Resul'ün" başlıklıdır.

C.

AŞE V, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ'de 2. dörtlük bulunmamaktadır. YK'de sadece son hane bulunmaktadır.

4. *Maẓlūm Seyrānì'niñ* mālın yiyeniñ
Tañrılıḳ daʿvāsı tācın giyeniñ
Mertebem Rabb'iñden aġlā diyeniñ
Ḥaḳḳ deryā çamurın aġzına ṭıḳdı*

* 4/1: Maẓlūm Seyrānì'niñ: Seyrānì maẓlūmıñ- AŞE V, SS, HNO, CÖ1, GK, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/2: Tañrılıḳ: Faḳìrlik- RDC // Mertebem Tañrı'dan yüce diyeniñ- AŞE V, SS, HNO, CÖ1, GK, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/3: Rabb'iñden aġlā: Rabb'imden ālì- RDC; Tañrı'dan yüce- SS // Dünyā[da] tañrılıḳ tācın giyenin- AŞE V; Dünyāda tañrılıḳ tācın geyeniñ- SS, HNO, CÖ1, GK, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

113. NA-ŞÂD OLSUN GÖNÜL BÎDÂDI KALDI*

1. Bülbüller misali çok çektim zârı
Yine goncaların feryadı kaldı
Yakdı derunumu ayrılık nârı
Ne şaz olsun gönül bîdâdı kaldı

2. On iki ilimi getürdük hıfza
Kudret kâtipleriyle başladık hatta
Hatibler haşredek okusun hutbe
Kimler men ediyor beratı kaldı

3. Boş değiliz pîr ikrârın güderiz
Muhabbet bağının suyun yudarız
Kıyamet haşr olsa böyle giderüz
Bu biz edna teki evladı kaldı

4. Kâdir Mevlâm ayırmasın hâneden
Nasibimiz cem eyleriz daneden
Sefîl Râhî kondu göçtü fânîden
Seyrânî mahlası bir adı kaldı

---

* *CÖ2: 4600;* HAK2: 85
A.
1/4: Ne şaz: Naşad- HAK2

114. VÜCŪD ḲAFESİNİÑ BİR CĀNI ḲALDI*

1. Aġlayu aġlayu ḥasret içinde
Gözlerimiñ yaşı hicrānı ḳaldı
Devr-i seyāḥatde miḥnet içinde
Vücūd ḳafesiniñ bir cānı ḳaldı

2. Biñ dürlü ol yāre cevāb oḳudum
Ġurbet illerinde ıḳlāb oḳudum
Mecnūn('a) mektebine kitāb oḳudum
Leylā ḥikāyeti dìvāna ḳaldı

3. Naṣìḥat eyledi bu cinān(e) bana
Virildi ʿarṣa-yı imtiḥāna bana
Taḳsìm daġılırken ol zamān bana
ʿAşḳı sevdā yārenine giryān ḳaldı

4. Bir menìden geldik mülk-i ālāya
Ẕerrece ẕerrece ḳadem ḳademe
Erenler irişdi vuṣlat-ı deme
Melìl maḥzūn hemen *Seyrānì* ḳaldı

---

* *C. 159: 15b;* AÇ: 138

A.
2/3: Mecnūn('a): Mecnun- AÇ // 2/4: dìvāna: divânı- AÇ
3/1: bu cinān(e): bir cânan- AÇ // 3/4: yārenine giryān:yârının giryânı- AÇ
4/1: ālāya: Ademe- AÇ

B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

115. OL ʿARŞ-I AʿLĀ'YA İLİŞDİ ḲALDI*

1. Ṣūretā ḳarınca maḥlūḳ-ı insān
Ḳandìl-i kibriyā ilişdi ḳaldı
Yazıldı Besmele işāret nihān
Ol ʿArş-ı Aʿlā'ya ilişdi ḳaldı

2. Alan aldı erenlerden himmeti
Reyimde degilsiñ idem minneti
Ehlinden ṣorarlar her bir ḥikmeti
Muʿallaḳ bālāya ilişdi ḳaldı

3. *Seyrānì'yim* zìrā çilem ṭolmadı
Maġrūr olan murādını bulmadı
Melek tevekkeli şeyṭān olmadı
ʿAzāzil lā lā'ya ilişdi ḳaldı

---

* *AŞE VI: 33,* HNO: 87-88; HAK1: 104; HAK2: 86; Mİ: 186

A.

1/1:ḳarınca: kârına- HNO, HAK1, Mİ // maḥlūḳ insān: mahlûk u insān- HNO; mahlûku insan- Mİ

2/2: Reyimde degilsiñ idem: Câhile âlemde etmem- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/3: her bir: seyr-i- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

3/1: zìrā çilem: henüz aşkım- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/4: ʿAzāzil: Ezrail- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

116. ZÍNET GÖSTERMEYE ḲĀMET Mİ ḲALDI*

1. Ey elif ḳāmetli nāzenìn eṭfāl
ʿUşşāḳlara ʿaşḳıñ ʿādet mi ḳaldı
Beni ʿāḳıbeti eylediñ ʿabdāl
Zìnet göstermeye ḳāmet mi ḳaldı

2. Sürmedim yārile bu sene bir dem
Ol sürḫ-i rūyını etmedim merhem
İşleri gücleri hep cāna sitem
Hic bir ḥālden bilir āfet mi ḳaldı

3. Azaldı cihānda bize ḥabìbler
Etmedi derdime devā ṭabìbler
Çevirmişdir eṭrāfımı raḳìbler
Ceng cidāl etmeye ālet mi ḳaldı

4. Bu *Seyyid Seyrānì* meftūndır aña
İnkisār iderim ey dilber saña
Ölmeden bir sin gösterdiñ baña
Bir sere gelmedik ġāret mi ḳaldı

---

* *C. 51: 13a;* HAY2: 62; HAK2: 85-86

A.

2/2: rūyını: rûyına- HAK2 // etmedim: etmedi- HAY2, HAK2 // 2/3: cāna: cümle- HAY2, HAK2
4/3: bir sin: birisin- HAY2, HAK2 // vezin bozuk.

B.

C. 51'deki metin "Ḳoşma" başlıklıdır.

117. NEFḤĀ-YI DEHĀN-I DEMDEN ṢAYILDI*

1. Ḥaḳḳ'a cānım ḳurbānlıġa sezādır
Muḥabbetiñ yaylasında yayıldı
Rūḥ-ı Ḳudsì baña cānı muʿallā
Nefḥā-yı dehān-ı demden ṣayıldı

2. Ḳādir [ü] Ḳayyūmu Hayyi Lem Yezel
ʿAşḳ-ı maḥbūbımı yaratmış güzel
ʿAşḳıñ āteşine düşmezden ezel
Dert üstine dertden yüküm ḳayıldı

3. Elmās peymāneli billūr şìşeli
Yār ile buluşup biz bilişeli
Sevdā-yı ʿaşḳına düşdim düşeli
Gedā göñlim yoḳsul iken bayıldı

4. Rabb'ime *Seyrānì* ʿāşıḳdır özüm
Ḥaḳḳsız çıḳmaz dilde aṣlā bir sözüm
Nevm-i cehāletden uyandı gözüm
Mest-i müdāmlıḳdan göñlim ayıldı

---

* *FB 569: 7a;* AŞE V: 75; HNO: 87; HAK2: 86-87; Mİ: 186-187

A.

1/2: yayıldı: yayladı- AŞE V; yayındı- Mİ

1/3: Rūḥ-ı Ḳudsì baña cānı: Ruhü'l-Kudüs sundu câm-ı- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // Ruhü'l-Kudüs baña cān efżādır- AŞE V // 1/4: demden: vahdet- AŞE V, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

2/2: ʿAşḳ-ı: Aşkın- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // maḥbūbımı: maḥbūbını- AŞE V, HAK1, HAK2 // 2/3: ʿAşḳıñ āteşine: ʿAşḳ-ı ḥìnine- AŞE V; Ateş-i vahdete- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/4: yüküm: yükün- HNO, HAK1, HAK2

4/2: dilde: dilden- HNO, HAK1, HAK2 // dilde aṣlā bir: aṣlā dilden bir- AŞE V; dilimden asla- Mİ // 4/4: Mest-i müdāmlıḳdan: Mestimü damlıkdan- HNO // ayıldı: uyandı- HNO, HAK1, HAK2

118. BİRİ ÇEŞM(İ) BİRİ RŪY(I) BİRİSİ NOLDI*

1. Bir dilberiñ meṯ ideyim her yerin
Biri ser biri ḳaş birisi noldı
Ḳaddin temāşā idüp hey dil sen yerin
Biri çeşm(i) biri rūy(ı) birisi noldı

2. ʿAşḳ zincirin çenge daḳmış yaratmış
Ḥālime raḥm itmez beni yār atmış
Ol vücūdın ḳuduretden yaratmış
Biri leb(i) biri rāz(ı) birisi noldı

3. Bu ʿaşḳıñ deryāsın kimler boylasın
Her gün niyāz itsem gine böylesin
Görmedim ʿömrimde dilber böylesin
Biri lüʾlüʾ(yi) biri puḫāġ(ı) birisi noldı

4. Bu *Seyrānì* diler beddinc dilimden
Severim dilberi her dem dilimden
Her aʿżāsın medḥ eyledim dilimden
Biri dest(i) biri dāmen birisi noldı

---

* *C. 51: 81a*
B.
C. 51 "Tecnis-i ʿĀşıḳ Seyrānì" başlıklıdır.

119. O DA BİR YOSMADAN BELGÜZĀR OLDI*

1. Nice bir dolanam çarḫ-ı gerdūnı
Dolanı dolanı bu dil ẕār oldım
Felegiñ sillesi ḳarìb çilesi
O da bir yosmadan belgüzār oldı

2. ʿAşḳıñ dalḳasını boydan aşırdım
Mi§li yoḳ cihāna göñül düşirdim
Ben ʿaḳlımı ġurbet ilde şaşırdım
Varılmaz sılaya nāmūs ʿār oldı

3. Ben bilürim bu dert baña ḳabūldi
Yaralı göz göz oldı ṣayuldı
Ḳamım ihlāt içün beni ṭoḳurdı
Nola ṭaş ṭoḳura idi analarımız

4. Felegin sitemi baġrımı ezdi
Mevlā alnımıza bir yazı yazdı
Mürg-i dil ḳoymadı cihānı gezdi
Seyrānì cihānda berḳarār oldı

---

* *RDC 4: 25b;* C. 54: 60b; AÇ: 231; HAK2: 208

A.

1/2: Dolana dolana sevdākār oldı- C. 54, AÇ, HAK2 // 1/3: Felegiñ: Felek[in]- C. 54, AÇ, HAK2 // ḳarìb çilesi: gurbet çilesi- AÇ, HAK2 // 1/4: Bir yosmadan belgüzār: Bir dostdan belgüzār- C. 54; Birisinden bergüzâr- AÇ, HAK2

2/1: dalḳasını: deryāsını- C. 54, AÇ, HAK2 // 2/2: Mi§li (C. 54, AÇ, HAK2): (…)- RDC 4 // göñül (C. 54): güller- RDC 4; meyil- AÇ // 2/3: ġurbet: ḳarìb- C. 54 // 2/4: Varılmaz sılaya: Varamam sılayı- C. 54; Varamam sılaya- AÇ, HAK2

4/1: sitemi: sillesi- C. 54, AÇ, HAK2 // 4/2: Mevlā: Mevlā'm- C. 54, AÇ, HAK2 // yazı: ḳara- C. 54, AÇ, HAK2 // 4/3: Mürg (C. 54): Nûr- AÇ, HAK2 // Mürg-i dil ḳoymadı (C. 54): Dolaşdım (…)- RDC 4

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.

Diğer dörtlüklerle aynı ayağa sahip olmayan 3. dörtlük sadece RDC 4'de vardır.

120. BİR EYYĀM GÜNLERİ GELİNMEZ OLDI*

1. Göñül ne bu ḳara günlere ḳaldıñ
Ehl-i ʿirfān ḳadri bilinmez oldı
Bu dil sefînesin engine ṣaldıñ
Bir eyyām günleri gelinmez oldı

2. Vìrān olur [bir gün] baḳçeler bağlar
Bu devrāna gelen sìnesin dağlar
Şimdi hep doġanlar z̲ār idüp ağlar
Çoḳ gözinde hicrān silinmez oldı

3. Bir kāse ḳırḳlardan göñül cāmım var
Nūş etdim bir gice ʿaşḳa nāmım var
Bir gün ferāḥ olsam on ġamım var
Ağla göñül ağla gülinmez oldı

4. İlahi serveriñ vardır *Seyrānì*
Bu ʿaşḳa defteriñ vardır *Seyrānì*
Türlü mücevheriñ vardır *Seyrānì*
Bir ṣāḥib haznedār bulınmaz oldı

---

* *CU29: 75ab;* Hk 427: 55ab; ATO: 2292; HAK2: 209

A.

1/1: günlere ḳaldıñ: günlerde ḳaldır- Hk 427 // 1/4: gelinmez: gel[in]mez- Hk 427, ATO; bilinmez- HAK2
2/1: [bir gün] baḳçeler: bir gün baḳçeler- Hk 427, ATO, HAK2 // 2/4: Çoḳ gözinde: Çoḳ [gözinde]- Hk427; Çoksa(?)- ATO, HAK2
3/3: on: bir (gün)- ATO // Bir ferāḥ olsam biñ gün ġamım var- Hk 427; Bir ferah olsam bir gün gamım var- HAK2 // 3/4: Ağla göñül ağla: Ağlar göñül ağlar- ATO, HAK2
4/4: ṣāḥib hazinedār: ṣāḥib-i hazne var- Hk427; sahib-i hüner- ATO, HAK2

B.

CU29 “Destūr” başlıklıdır.

121.1. EYVĀḤ ʿÖMRİM GEÇDİ YÜZE ṬAYANDI*

1. Bir seḥer vaḳtinde çeküp giderken
Bu āhū gözlerim düze ṭayandı
Ġaflet uyḫusında ġāfil yatarken
Eyvāḥ ʿömrim geçdi yüze ṭayandı

2. Sevdigim bir selām sen bize gönder
Dünyā seniñ olsa virmez bir minder
Ey çarḥ murādımca devrānı dönder
[Ömrüm] ḳış bahār yaz güze ṭayandı

3. *Seyrānì* dir buldı yaş kemālini
Bir daḫı görse idim māh cemālini
Ḥesāb itdim cümle dünyā mālını
Yalñız āh bir ṭop beze ṭayandı

---

* *C. 4: 442;* AŞE V: 148; AŞE XIX: 285; SS: 180-181; YZ: 47; HNO: 84-85; TK: 43; HAK1: 105; MU: 73-74; HAK2: 87; HAK3: 77; Mİ: 187

A.

1/1: çeküp: gelüp- AŞE XIX // 1/2: düze: öze- AŞE V // Bu āhū gözlerim: Ansızın yollarım- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 1/3: ġāfil: böyle- HNO, MU; bîhoş- HAK1, HAK2, HAK3; bir hoş- Mİ // uyḫusında ġāfil: yataġında bìhūş- SS, YZ, TK // 1/4: ʿömrim geçdi: geçdi ömrüm- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ

2/1: bir selām sen bize: sen bari bir selâm- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 2/2: virmez: virmeñ- SS, YZ, TK // Felek altımıza vermedi minder- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 2/3: murādımca: murādıñca- AŞE V, SS, YZ, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // devrānı: dön bizi- HNO, MU, Mİ // 2/4: [Ömrüm] ḳış bahār yaz: ʿÖmrim bahār yaz ḳış- SS, YZ, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ

3/1: dir: dar- Mİ // 3/3: itdim: ettin- HNO // cümle: cemʿ-i- AŞE XIX // 3/4: Yalñız āh: Netìcesi- SS, YZ, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ

B.

2/2: "Mısranın bir başka söylenişi de şudur: Dünya senin olsa vermen bir minder"- HAK1 (Dipnot)

C.

Bu şiir ve çeşitlenmesi olarak değerlendirdiğimiz "Bu sevdālı başım dize dayandı" ayaklı metin HAY1'de birleştirilmiştir.

121. 2. BU SEVDĀLI BAŞIM DİZE DAYANDI*

1. Bir seḥār vaḳitde çeküp giderken
Güzellerim bir şāhbāza dayandı
Ġaflet uyḳusında ġāfil yatarken
Bu sevdālı başım dize dayandı

2. Gönül nice gezer ʿaşḳıñ atına
Ḳahbe rakìb bindi nāmerd ḳatına
Ḳoç yigitler gitdi ayaḳ altına
Şimdi muḥānetler söze dayandı

3. *Seyrānì* der gördüm ḥalḳın ḥālini
Çoḳ şükürler buldım ʿaşḳ kemālini
Ḥesāb id gördüm dünyā mālını
ʿĀḳıbeti bir ṭop beze dayandı

* *C. 99: 117*
B.
C. 99 “Kerem” başlıklıdır.

122. GÜL VAṢFIN ETMEGE DİLLER DOLAŞDI*

1. Dikenli çalıdan açılan güller
ʿĀṣıḳlara ḳanad gerüp ḳol açdı
Başladı feryāda ṣeydā bülbüller
Gül vaṣfın etmege diller dolaşdı

2. Gülleriñ çeşmine ṣebnemler dolar
Teşne bülbülleri çeşminden ṣular
Bal dutan elbetde parmaġın yalar
Çeşmime ḥüsninden ṣor ne bulaşdı

3. Severken ḥālimce ben de bir yāri
Ṭaşa çalup ḳırdım şīşe-yi ʿārı
Cānıma cefādan (yoḳ) ġayrı yoḳ kārı
Sevdāsı başıma uydı ulaşdı

4. Ey *Seyrānì* çürükleriñ ṣaġlarıñ
Yoḳ içinde yarañ(ı) çizüp baġlarıñ
Alçaḳ yüce yaradılmış ṭaġlarıñ
Hep üstinden kārbān geçüp yol açdı

---

* *AŞE V: 251;* AŞE XIX: 297; SS: 183-184; HNO: 85; HAK1: 109; HAY2: 63; MU: 81-82; HAK2: 87-88; Mİ: 192-193

A.

1/1: çalıdan: çalıda- AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ // 1/3: Başladı feryāda: Feryāda başladı- AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ // 1/4: etmege: itmekden- AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ

2/1: şebnemler: şebtāblar- AŞE XIX // 2/2: Teşne bülbülleri: Teşne-yi bülbüller- AŞE XIX // 2/4: Çeşmime: Cismime- SS, FRG, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2 // şor: gör- HNO, MU, Mİ

3/1: Severken: Sever ki- AŞE XIX // 3/2: ḳırdım şīşe-yi: ḳırdı kāse-yi- SS, FRG, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ // 3/3: cefādan: cefādır- AŞE XIX // (yoḳ) ġayrı yoḳ: yok gayrı- Mİ

4/1: çürükleriñ: çürük ile- SS, FRG, Mİ; çürük eyle- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2 // Seyrānì dir çürik ṣaġlarıñ ṣānı- AŞE XIX // 4/2: yarañ(ı): yarañ- SS, FRG, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2; yaram- Mİ // yarañı çizüp baġlarıñ: yaram ṣarup baġları- AŞE XIX // 4/3: Yaradılmış alçaḳ yüce ṭaġlarıñ -SS, FRG, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ; Alçaḳdan ḳurılmış ṭaġlarıñ cānı- AŞE XIX // 4/4: geçüp: aşdı- AŞE XIX; geçti- SS, FRG, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2 // açdı: aşdı- SS, FRG, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ

123. HER BİRİ BİR YOLA DÍNE YANAŞDI*

1. Gönlümiz bu zamān ẓulmetde idi
Ḥamdülillāh Rūm aydına yanaşdı
Cān bülbüli güle ḥasretde idi
Her biri bir yola dìne yanaşdı

2. Baʿżılar felege hem darıldılar
Herkes sevdigine bek ṣarıldılar
Bir burcdan bir burca aḳtarıldılar
Ẕühre Ẕuḥal bir ay güne yanaşdı

3. Felekleriñ devri ġarba ṣarḳadır
Dört köşe dört yaḳa [yaka] yaḳadır
Yetmiş iki millet fırḳa fırḳadır
Her biri bir yola dìne yanaşdı

4. *Seyrānì* on iki buldı ḫātemi
ʿAşḳına eyledir yasın mātemi
Şükürler seyr idiñ bu muḥarremi
Biñ iki yüz ellisine yanaşdı

---

* *C. 159: 14b;* AÇ: 141
A.
1/1: bu: bir- AÇ
3/2: yaḳa [yaka]: yaka yaka- AÇ // 3/4: dìne: cine- AÇ
4/1: on: o- AÇ // ḫātemi: hatimi- AÇ // 4/2: eyledir: eyleriz- AÇ // Şükrolsun düşündüm her an ötemi- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

124. BU ẔĀLİMLER BELİKLİ OḴUDI*

1. ʿĀşıḳ dir ki benim sözim ḥaḳḳdı
Bu ẓālimler belikli oḳudı
Oḳudıġun ṭutmaz tökdi
Bu ẓālimler belikli oḳudı

2. Bil geleniñ için fikr etmezler
Kitābıñ emrine her giz gitmezler
Bu ṭālimler oḳuduġun ṭutmazlar
Bu ẓālimler belikli oḳudı

3. Bu ʿāşıḳım gine bilir ṣuçını
Gördim böyleniñ biñ bir ḳaçını
Unuṭdılar belikliniñ içini
Bu ẓālimler belikli oḳudı

4. *Seyyid Seyrānì* dir Ḥaḳḳ'a varmalı
Ḥaḳḳ'ıñ dìvānına nice durmalı
Ḳoñşusınıñ ḥālini ṣormalı
Bu ẓālimler belikli oḳudı

---

* *C. 51: 106b*
B.
C. 51 "Tecnis Lāle" başlıklıdır.

125. DERŪNIM LEVḤ'İNE ḴURʾĀN'I YAZDI*

1. Mevlā'nıñ emri ile ḳudret kātibi
Başım üzre ʿaşḳı sulṭānı yazdı
Muḥkem Yeddillah'ıñ tek kātibi
Derūnım Levḥ'ine Ḳurʾān'ı yazdı

2. Yüz elli ḥarf[i] oḳu bāḳì ḫaṭṭāṭ
Yaḳar günāgün evrāḳ-ı ḫaṭṭāṭ
Bu dil mektebiniñ Ḫallāḳ-ı Ḫaṭṭāṭ
Sırma yeşil defter-i dìvānı yazdı

3. Yazılmış derūnım başdan cāmlar
Ḳıble ṭarafından gelmiş nāmlar
Levḥ'iñ üstündeki çifte ḫāmlar
Bu yedi nüsḫā-yı dìvānı yazdı

4. Bir remìl dökmişler ṭaşım üstine
Üç saṭır ḫaṭ çeküp ḳaşım üstine
Ervāḥ-ı ezelden başım üstine
On iki noḳta-yı Raḥmān'ı yazdı

5. Mürekkeb eylemiş ḳandan cismimi
ʿAşḳıyla naḳş etmiş ḥüsün resmimi
Levḥ-i Maḥfūẓ üzre yazmış ismimi
Nūr-ı Aḥmed ʿ*Āşıḳ Seyrānì* yazdı

* *C. 159: 19b*

126. ÇÖZÜLMEZ LEYLEGİÑ DİZİNİÑ BAĠI*

1. Güline dolanmış yılan görse de
ʿAşḳıñ dikeniniñ duymaz ḳulaġı
Yılan dişleriniñ zehrin sürse de
Çözülmez leylegiñ diziniñ bağı

2. Ṭıfıl ḳalbim mehd-i ʿaşḳa belenmiş
Yüzlerim Kaʿbe-yi vaṣla yönelmiş
Cevher-i ʿaşḳ Ẕāt-ı Ḥaḳḳ'dan bilenmiş
ʿĀşıḳıñ ḳalbiniñ paṣ ṭutmış zāġı

3. Naẓargāh-ı Ḥaḳḳ'dır göñüller şehri
Ḥaḳḳ'a ʿayān ḫalḳıñ ḫafā ve cehri
Nāsa ziyān amā yılanıñ zehri
Nāsıñ tükrügi de yılana aġı

4. *Seyrānì* bir ḳaṭre deryādan ḳanar
Ḳaṭre uça uça deryāya ḳonar
Ḳandìl-i ʿaşḳımıñ içinde yanar
Bitdi benim fitìl-i ʿömrim çerāġı

---

* *SS: 198;* HNO: 85-86; HAK1: 105; HAK2: 88-89; Mİ: 187-188

A.

1/1: yılan: diken- Mİ // 1/2: ʿAşḳıñ: Aşkım- HNO, HAK2, Mİ
2/1: ṭıfıl: tıflı- HNO, HAK1 // 2/4: zāġı: bağı- HNO, Mİ
3/2: ḫafā: kafa- HNO
4/3: Ḳandìl-i ʿaşḳımıñ: Kandili ömrümün- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 4/4: Bitdi benim fitìl-i: Fitil bitti söndü- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

127. NİYYETİM ZİYĀRET OL ĀLÍ ṬAĠI*

1. Birgün seyre çıḳdım Ḳarabeg'ilen
Varup Çay Bağı'na ḳurdım oṭağı
Mehemmed Ḳalfa'dır bir refîḳim de
Niyyetim ziyāret ol Ālì Ṭağı

2. Ṭağa çıḳdıḳ gördik Aḥmed Ṭurrān
Ḳaldıḳ ṣabāḥ namāzına ṭurmadıḳ bir an
Teyemmüm eyledik şafaḳda hemān
Āl (…) edā ḳıldıḳ şafağı

3. Şafaḳ vaḳti geşdi gördik kāfiri
İslām'ız birlige dilde ġāfiri
Ṭapırlar ṣanma nedir āḫiri
Ḥarāmdır anlara cennetiñ bağı

4. Cennet bağı bize indinde Talas
Seyr etdim bir (…) ben baṭdım yaş
Şuʿle virir rūyı hep anıñ nās
Nice meṭḥ itmeyem sinesi ağı

5. Aġ sìneye baḳdım vardım dükkāna
Merḥabālar etdim çün ol merdāna
Bir kez naẓar itdim sìm gerdāna
Yaḳın ider hep kendine ırağı

6. Irağı yaḳındır kendine ḫācı
Derdiñ helāk etdi gel bana acı
Begẕādesin dilber vir bana pacı
Verme ʿāşıḳıña gel bugün dağı

---

* *C. 51: 9b-10a;* HAY-d2: 27
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì" başlıklıdır.
C.
HAY-d2'de sadece 15, 16, 17. dörtlükler vardır.

7. Daġ vurdı sìneme cāḥı beg çākin
Çoḳ temāşā ḳıldım ol vechi pākin
Bir sāʿat miḳdārı ben oldım sākin
Ne maḥbūb zìbādır ḳuçacaḳ çaġı

8. Çaġıdır şarmanıñ gerdānda fülfül
Bir kez nuṭḳa geldi lisānı bülbül
Bir ḳaddi ḳıyāmet puḫāġı sünbül
Helāk etdi ġamzesiniñ puçaġı

9. Pıçaġı sìnemde geldim bu çāya
Mahāna bulınmaz ol ḳaşı yaya
Şandım gitdi olan eldeki dāye
Pek beyāz billūra beñzer ayaġı

10. Ayaġım Talas kendim Ḳayseri
Nice meṭḥ etmeyem böyle dilberi
ʿAzmim Derevek'de gördim o yeri
Aḳar vasaṭından bir ḫoş ırmaġı

11. Irmaġı seyr etdim gördim sefā var
(…) nisāları anda vefā var
Çekdiler alā-yı cevri cefā var
Her biriniñ elmās kirāz yanaġı

12. Yanaġı elmāslar aldı el ele
Vücūdım şehrine şaldı velvele
Didim refìklerim biri gel hele
Seyr ediñ cismini ḳalem barmaġı

13. Barmaġı nāzenìn ġāyet dilbere
Dilberler mekānı ne hoşca dere
Maḥbūb seyr edenler gitsün o yere
Uymaz buña ol Talas'ıñ çardaġı

14. Çardaġı seyr etdim ḳondım eseb
Raṣ gelmedim aşlā böyle keseb
Rāżı olmaz İslām böyle neṣeb
Kemāna muṭribe virdik ḳulaġı

15. Ḳulaġı virmedik çalındı sazlar
Ḳurmış oṭaġına gelinler ḳızlar
Gördim Ḥācı Beg'in bu sitem sözler
Aldı ʿaḳlım serden kirāz dudaġı

16. Dudaġın bir kez de o yerde gördim
Alāyıñ içinde bir ḳızda derdim
Kimiñ duḫteridir eṭrāfa ṣordım
Didiler bilmeyiz (o) sünbül ablaġı

17. Ablaġı var içinde üç beş dāne
Baḳışları ḥayāt virir insāna
Mahāna bulmayıñ *ʿĀşıḳ Seyrān*'a
İşte budır şuʿarālıḳ yolaġı*

* 15/1: virmedik: vermeden- HAY-d2 // 15/2: oṭaġına: otağını- HAY-d2 // 15/3: sözler: sızlar- HAY-d2 16/2: içinde: içinden- HAY-d2 // 16/4: (o) sünbül: biz ol- HAY-d2

128. ṬOLAŞIRIM BU CEBELİ BU ṬAĠI*

1. Bugün bir ʿummāna şundım destimi
Alayım mı almayım mı buṭaġı
Ṭoldıraydım bu puñardan destimi
Ṭolaşırım bu cebeli bu ṭaġı

2. Niçe bir zaḥmetdir ḳarìb sineme
ʿĀşıḳ-ı şeydāyı budır sineme
Kimden oldı bu zaḥımlar sineme
Raḳìb verdi bu sineme bu ṭaġı

3. Hiç raḥm itmez bu dilberler aġaca
Oturıncı bu meclisde aġaca
Naẓar eyle bu ḥikmete aġaca
İşmār virir bu şeceriñ buṭaġı

4. Erbaʿa ʿaşere sünne ismine
Ḳurbān olam ne eşrefdir ismine
Seyrānì dir idrāk irmez ismine
Bilmez misin bu cilālı buṭaġı

---

* *C. 51: 67a;* HAY-d4: 17-18
A.
1/2: buṭaġı: bu dağı- HAY-d4
2/3: zaḥımlar: zahmetler- HAY-d4
4/1: sünne: sitte- HAY-d4 // 4/4: cilālı: celali- HAY-d4
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.
C.
HAY-d4'te 4/2 eksiktir.

129. SÖYLEMEZSEM BELKİ YERİM DAYAĠI*

1. Develi'ye tābiʿ ḳarye ḳaṣaba
Vücūhları destān ide(li)m bayaġı
Baʿżı ʿālimlerin ḳatup ḥesāba
Söylemezsem belki yerim dayaġı

2. Develüzādeler devlet maʿlūmı
Ehline maʿlūmdır sözüñ mefhūmı
Hìç çaḳal olur mı arslan maḫdūmı
Nāmerdleriñ ṭutdı diye ṭuzaġı

3. Anadan ṭoġunca döşek ġavġāsın
Beşige yatmadan sürer daʿvāsın
Ṣanma birbir(ler)iniñ ṭutmazlar yasın
Girüp mābeynine yime şablaġı

4. Dede Efendi'nin oġlından ġayrı
Yoḳ ʿālimlerinde ḥaẕẕ iden ḫayrı
Sāʾir ʿālimleri olur ḥāşārı
Yimeseler eger beglik ḳaymaġı

---

* *SS: 201-205;* AÇ: 385-388; Mİ: 188-189

A.

1/2: Vücūhları: Ağaları- Mİ // ide(li)m: eder- AÇ; edem- Mİ // 1/4: Söylemezsem: Söylemekten- AÇ
2/2: mefhūmı: malumu- AÇ
3/3: birbir(ler)iniñ: birbirlerin- AÇ; birbirinin- Mİ // 3/4: mābeynine: aralığa- AÇ
4/2: ḥaẕẕ iden: sev diyen- AÇ

B.

SS "Develi'ye ʿĀʾid Destān"; AÇ "Develi'ye Destan" başlıklıdır.
2: "Develüzādeler nāmıyla maʿrūf bir ʿāʾiledir. Ṭanẓìmāt devrinden evvel bu ʿāʾileniñ pek çoḳ eşḫāṣı 'voyvodalıḳ' yāḫūd 'müsellim'lige tavẓìf edilmişlerdir"- SS (dipnot)
5: "Bu destānda teṣādüf edilen 'maḥalle'leriñ bir ḳısmı 'māḥalle' şeklinde bir ḳısmı da şekl-i ʿArābìsi muḥāfaẓa idilmek ṣūretiyle oḳunacaḳdır"- SS (dipnot)
5/4: ufağı: "ekmek ḳırıntısı"- SS (dipnot)
12/3: "Bu maḥalleniñ bir çay kenārında mebnì olması ìmā idiliyor"- SS (dipnot) // 12/4: "Ṣolaḳzādeler nāmıyla ñılan bir ʿāʾiledir"- SS (dipnot).
AÇ bu şiiri Seyrânî'nin Şahmelik köyünde oturan kızı Zeliha'nın kayınbiraderinin oğlu Hacı Seyyit Ali Özen'den 2 Ocak 1984'te derlemiştir.- AÇ (açıklama)

C.

(…) işaretiyle gösterilen yerler metnin aslında (SS) da bu şekilde gösterilmiştir. Müstehcen kelimeler içerdiği için yazılmamış olabilir.
AÇ'de 6, 14, 15, 16, 17, 18, 19. dörtlükler eksiktir.

5. Orta maḥalleniñ idelim sözin
Vücūhları şerden çevirmez yüzin
Velì ṣofrasına dikmişler gözin
Etbāʿìye artırmazlar ufaġı

6. Aşaġı maḥ(al)leyi atma yabana
Virmez vücūhları ḥaḳḳı çobana
Sivilciyi ḳardırırlar çıbana
Uzundır anlarıñ diş(ler)i ṭırnaġı

7. Güney Maḥallesi çoḳ çorap örer
Vücūhları onlar güneşe serer
Anlarıñ dostlıġı ḫarmāna sürer
Dikerler ḳalʿaya vìrā bayraġı

8. Ḳopçullı'nıñ ṣoġuḳ ṣuyı içilir
Vücūhları ayrı yere seçilir
Vālìlere ḳaftān anda biçilir
Everek'dir şimdi (…)'iñ ocaġı

9. Dört maḥalle biri Cāmiʿ-yi kebìr
Vücūhları cümle aṣḥāb-ı kibir
Şaşḳın bulurlarsa iderler cebir
Hele yoḳ anlarıñ semt[i] ṣalaġı

10. Metrìs Maḥallesi kebìrden işli
Vücūhları sözde ṣoḥbetde dişli
Maşlaḥatdan bilir çoḳ aġzı keşli
Ṭutdırırlar itdikleri yaşaġı*

* 5/2: Vücūhları: Eşrafları- Mİ // 5/3: Velì: Vali- AÇ, Mİ // 5/4: Etbāʿìye: Köpekleri- AÇ; Atbağıya- Mİ
6/1: maḥ(al)leyi: mahleyi- Mİ // 6/2: Vücūhları: Ağaları- Mİ // 6/4: diş(ler)i: dişi- Mİ
7/2: Vücūhları: Ağaları- Mİ // onlar (AÇ): (…)- SS, Mİ
8/2: Vücūhları: Ağaları- Mİ // Valilere kaftan orda biçilir- AÇ // 8/3: Vücuhları ayrı ayrı seçilir- AÇ
9/1: maḥalle: mahalle(den)- AÇ // 9/2: Vücūhları: Sakinleri- AÇ; Ağaları- Mİ // aṣḥāb-ı: sebebi- AÇ // 9/4: semt[i] ṣalaġı: semti salağı- AÇ; sağı solağı- Mİ
10/1: Metrìs Maḥallesi: Meteris Mahalle- AÇ; Meteris Mahlesi- Mİ // 10/2: Vücūhları: Ağaları- Mİ // 10/3: Maşlaḥatdan: Vaziyetten- AÇ // 10/4: yaşaġı: yatağı- AÇ

11. Bir ʿālimi olmış riyādan ḥācı
Biri ahāliniñ olmış muḫtācı
Ḥelāliñ ṭoḳıdır ḥarāmıñ acı
Biriniñ yedigi zaḳḳūm ṣaçaġı

12. Yeñi Maḥalle de sürüldi yele
Anlarıñ vücūhı beñzemez ile
Anlar da ḳalfanı virdiler sìle
Bellidir anlarıñ ṣaġı ṣolaġı

13. Reʿāyā Everek dört maḥalledir
Anlar ehl-i ṣalìb ile biledir
Geçene ʿaşḳ olsun bu bir çiledir
Ḫıristos da bilmez işbu ṣoḳaġı

14. Uġurlı Maḥ(al)lesi hepsi uġursız
Ḳoca baş[ı]ları bi'l-cümle nūrsız
Kimi kancıktır kimisi ḫırsız
Eşkiyâyla anlar millet ortaġı

15. Kilise Maḥ(al)lesi fesāda müştāḳ
Ḳoca başıları iblìse mülḥaḳ
Ahlaksızdır hepsi ceḥūddan alçaḳ
Anlardan muʿteber Malṭa ḳazaġı

16. Bir maḥalleniñ adı Tekişe
Ḳoca başıları māʿil (…)e
Yataġıñ içinde başlar çekişe
Baṣdıḳca (…)ġı*

* 12/1: sürüldi: savruldu- Mİ // 12/2: vücūhı: ağası- Mİ // 12/3: ḳalfanı: kalkanı- AÇ; alkanı- Mİ
13/2: ṣalìb: balib- AÇ
14/1: Maḥ(al)lesi: Mahlesi- Mİ // 14/2: Ḳoca baş[ı]ları: Kocabaşıları- Mİ // 14/3: kancıktır (Mİ): (…)- SS // 14/4: Eşkiyâyla (Mİ): (…) ile- SS
15/1: Maḥ(al)lesi: Mahlesi- Mİ // 15/3: Ahlaksızdır hepsi (Mİ): (…) millet cümlesi- SS

17. Birisi[ne] dirler Maḥalle-yi Ṣu
Ḳoca başıları ġayetle bedḫū
Müslümān ʿaybını ider cest-i cū
Bunlarıñ ṣoḳaġì çamır bataġı

18. Ayḳasṭān Rumları biraz yollıdır
Anlar iṭāʿatde eski çullıdır
Baʿżıları ise allı pullıdır
Ḳadınlar işlerler baġçeyi bağı

19. Maḥalle-yi evvel Müslim Fenese
Keklik olup ṣanki girmiş pinese
Mazġaldan tüfengi atar kümese
Ṣırmadandır tüfengin ḳundağı

20. Müslümān Fenese ġāyet müzevir
Vücūhların ḳoy da ḳalburda çevir
Anlarıñ işleri çoḳ tevir tevir
Birbirlerine hep geçer ṣıcağı

21. Reʿāyā Fenese çoḳdır ṣayılmaz
Ḳoca başıları yüke ḳayılmaz
Ek§eri[si] serḫūş gezer ayılmaz
Ellerinden düşmez şarāb bardağı

22. *Seyrānì* birazı yanup ṭutuşur
Her biri bir dilden diñler ötüşür
Birazı ḥaẓẓ ider keyfi yetişir
Birazınıñ yoḳdır dalı budağı*

* 17/1: Birisi[ne]: Birisine- Mİ // 17/3: cest-i cū: cist u cû- Mİ
18/1: Ayḳasṭān: Aygösten- Mİ // 18/4: Ḳadınlar işlerler: Kadınları işler- Mİ
20/2: Vücūhların: Ağaların- Mİ // 20/4: Birbirlerine hep: Hep birbirlerine- Mİ
21/1: Reʿāyā: Müslüman- AÇ // 21/2: başıları: başlıları- AÇ // 21/3: Ek§eri[si]: Ekserisi- AÇ, Mİ

130. DİLDE ŞÜKRÜ ÇOKLAMALI*

1. Âşık sazını alınca
Hak nişanın oklamalı
Elde varı azalınca
Dilde şükrü çoklamalı

2. İnsanoğlu bilin beşer
Gün gelir ki belki şaşar
Baş yastığa hasta düşer
Gidip kulu yoklamalı

3. *Seyrânî'yim* yüzüm yerde
Pîr gözünde olmaz perde
Gülün olmadığı yerde
Dikenini koklamalı

* *HAK1: 106;* AÇ: 295; HAK2: 230
A.
3/3: olmadığı (AÇ): bulunmadığı- HAK1, HAK2
B.
AÇ "Tasavvuf" başlıklıdır.
AÇ, Cemil Develioğlu'ndan 25 Mart 1976'da Develi'de derlemiştir.- AÇ (dipnot)
C.
2. dörtlük AÇ'den eklenmiştir.

131. DÜŞMĀN SÖZİN ṬUTMAMALI*

1. Güzel olan her bir dilber
Cevri cefā etmemeli
Doṣtıñ sözi serime tāc
Düşmān sözin ṭutmamalı

2. Ḥani ʿāşıḳ serden geçer
ʿAşḳ ṭolısın pirden içer
Lisānından dürler ṣaçar
Almayana ṣatmamalı

3. Bulınınca derülmeli
Bu meclise ḳurulmalı
Dilberlere ṣarılmalı
Çirkinilen yatmamalı

4. Göreydim ben ol māh yüzin
Temāş'etsem elā gözin
ʿ*Āşıḳ Seyrāni'niñ* sözin
Hiç yabana atmamalı

---

* *C. 51: 114a;* HAY2: 137; AÇ: 248; HAK2: 230
A.
1/2: Cevri: Cevr ü- HAY2, HAK2
3/1: Bulınınca: Bulunca o- AÇ
4/2: Temāş'etsem: Temâs'etsem- HAY2, HAK2
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì"; AÇ "Semai" başlıklıdır.
C.
Destan başlığı atılmasına rağmen hacimce destandan kısadır.

132. KĀR İDEN OLURSA BÖYLE OLMALI*

1. Yeller? içinde gülen ben gibi
Zār iden olursa böyle olmalı
ʿĀşıḳ aġlatmaġı güzel sen gibi
Kār iden olursa böyle olmalı

2. Başlayup at gibi gemin gevmege
ʿAşḳ menzilin aldırmaġa evmege
Gide gide ben ednāyı sevmege
ʿĀr iden olursa böyle olmalı

3. ʿĀşıḳlara ayrı düşmek maʿşūḳdan
Mìrā§ ḳalmış yaydan atılan oḳdan
Derd-i derūnımı yār gibi yoḳdan
Var iden olursa böyle olmalı

4. *Seyrānì'm* gözlerimden ḳaşıma
Keder olmaz dirken baḳ ṣavaşıma
Yār sen gibi gin cihānı başıma
Ṭar iden olursa böyle olmalı

---

* *FB 569: 7a;* AÇ: 139
A.
1/1: Yeller: Yılların- AÇ // 1/3: aġlatmaġı: ağlatmaya- AÇ
4/3: gin cihānı: geniş cihan- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

133. YĀ MİMDEN YĀ DĀLDAN YÜZ ṬONANMALI*

1. Bir melek sìmāda bir sine gördim
Lām ʿayın yā nūn yüz ṭonanmalı
O şāh-ı kişvere sìne-bend iseñ
Yā mimden yā dāldan yüz ṭonanmalı

2. Ḳudret ḳalemini yār yüze çalmış
Lüʾlüʾ şem [ü] çerāḳ yār yüze çalmış
Āfitāb gün gibi yār yüze çalmış
ÿühre ÿuhāl Meriḥ yüz ṭonanmalı

3. Fātiḥā sūresin yüzde oḳudım
İḫlāṣ'ı ebcedi yüzde oḳıdım
Yedi deryāları yüzde oḳudım
Ol sebeb bu yüzden yüz ṭonanmalı

4. *Seyrānì* heceler yüze yüzde var
Cühelāyı gördim yüze yüzde var
Yüz yüze çıḳıcaḳ yüze yüzde var
O ḥālden yüz görüp yüz ṭonanmalı

---

* *C. 51: 16a;* HAY-d4: 18; AÇ: 453
A.
1/1: sine: nesne- AÇ // 1/3: iseñ: usen- HAY-d4
2/2: şem [ü] çerāḳ: şem çerak- HAY-d4; şem çerağı- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Tecnìs-i Seyrānì" başlıklıdır.

134. GÖÑÜLLER ĀHŪSI AL ḴAZANMALI*

1. Maḥbūbıñ ʿaşḳına kisb [ü] kār ehli
Aṣlıñ o maʿdenden laʿl ḳazanmalı
Eger avcı iseñ ey şikār ehli
Göñüller āhūsı al ḳazanmalı

2. Sözüñ kāmil olsun kāmil fem ala
Her göñül teninden ney ḳānūn ala
Vücūdıñ arısın ḳondurdıñ bala
Her şükūfe bu daldan bal ḳazanmalı

3. Cān bülbüli zārıñ ṣaḳın fāş etme
Ḫoyrātıñ bağından dem çeküp ötme
Ehl-i ḥāl görürseñ yanından gitme
Andan ʿibret alup ḥāl ḳazanmalı

4. ʿAhd idüp *Seyrānì* ādemde iken
Baḫt idüp *Seyrānì* ḳalemde iken
Cehd idüp *Seyrānì* ʿālemde iken
Sulṭānıña yarar ḥāl ḳazanmalı

---

* *C. 159: 19a;* HAY-d2: 26
A.
1/1: kisb [ü] kār: kesb-i kâr- HAY-d2
2/1: Sözüñ: Sizden- HAY-d2
3/2: Ḫoyrātıñ: Hayratın- HAY-d2
4/4: ḳazanmalı: azanmalı- HAY-d2

135. ALIŞMAK MI YEĞDİR ALIŞMAMAK MI*

1. Güzel sevmek için ehl-i dillere
Danışmak mı yeğdir danışmamak mı
Nazar kılmak için ol sîm gerdâna
Alışmak mı yeğdir alışmamak mı

2. Nedir bu edâlar ömrümün varı
Yolunda çok çektim âh ile zârı
Adûlar yanında görünce yâri
Savuşmak mı yeğdir savuşmamak mı

3. Âteş-i aşkınla dilde giryânım
Bana rahmeylemez ol gül handânım
Darılmışdır bana ol nev-civânım
Barışmak mı yeğdir barışmamak mı

4. *Seyrânî* elinde bir bûse ile
İsterse naz etsin bin edâ ile
Her yüzü gülücü bîvefâ ile
Konuşmak mı yeğdir konuşmamak mı

* *HAY2: 64;* AÇ: 147; HAK2: 89
A.
3/2: raḥm eylemez: rahmeylemek- HAK2 // gülü: ol gül- HAY2, AÇ, HAK2
4/2: bin: bir- HAK2 // 4/3: yüzü: yüze- HAK2

136. BİLİŞMEK Mİ EYÜ BİLİŞMEMEK Mİ*

1. Muḥabbet ehliniñ ehl-i ʿirfānı
Danışmaḳ mı eyü danışmamaḳ mı
Naẓar ḳılmaḳ için sìm sen aḳrānı
Bilişmek mi eyü bilişmemek mi

2. Nedir bu edālar ʿömrimiñ varı
Uġrıña çekerim āhıla ẕārı
ʿAdūlar yanında görünce yâri
Ṣavışmaḳ mı yegdir ṣavışmamaḳ mı

3. Gel benim efendim dilde giryānım
Aṣlā raḥm eylemez gülü handānım
Darılmış mı baña ḳaşı kemānım
Barışmaḳ mı yegdir barışmamaḳ mı

4. *Seyrānì* ʿaşḳıla yandı bu nāra
Bu benim derdime bulınmaz çāre
Bir tenhāsın bulup vuṣlat-ı yāra
Görişmek mi yegdir görişmemek mi

* *CU30: 90ab*

137. GİDECEĞİN KABİR DAR DUYMADIN MI*

1. Ecel şarabının acısı başka
Nola cihana gelmeseydim keşke
Beğenip girmezdim saraya köşke
Gideceğin kabir dar duymadın mı

2. Bir gün ol kabirden uryan kalkarlar
Günah levhasını sana takarlar
Tartılır cürmün cümle bakarlar
Meclisi irfanda ar duymadın mı

3. Divanı mahşerde mizan kurulur
Ettiğin günahlar bir bir sorulur
Cehennem üstüne sırat yol olur
Seni yakar dedim nâr duymadın mı

4. *Seyrânî'm* de düştü başa kaygısı
Yılanın akrebin yoktur saygısı
Veil deresinde Gayya kuyusu
Katırandan libas var duymadın mı

---

* *AÇ: 300*
B.
AÇ "Nasihat" başlıklıdır.
AÇ, Mevlit Kanarya'dan 12.12.1983'te Develi'de derlemiştir.

138. GÖÑÜL SENDEN AYRILIR MI*

1. Ne aġlarsıñ kömür gözlim
Göñül senden ayrılır mı
Bu güzellik sende iken
Göñül senden ayrılır mı

2. Baḳışıñ beñzer şahana
Ḥüsniñe olmaz bahāne
Pādişāh olsam cihāna
Göñül senden ayrılır mı

3. Hep dilber bir yere gelse
ʿĀşıḳıñ ḥālinden bilse
Cümle ʿālem dilber olsa
Göñül senden ayrılır mı

4. Bu *Seyrānì* almayınca
Şād olup da gülmeyince
Yā sen yā ben olmayınca
Göñül senden ayrılır mı

---

* *AŞE XIX: 293;* AŞE V: 157.
A.
4/2: olup da: olup- AŞE V
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

139. BİZE BUNDAN ÖZGE ÇİLLE OLUR MI*

1. Emr-i Ḥaḳḳ bizleri del dolandırır
Felegin işine ḥille olur mı
İnsānı ġafletden ʿaşḳ uyandırır
Bize bundan özge çille olur mı

2. Oḳuyup ḥıfẓ itdik bir yāriñ adıñ
Şundı aġzımıza lezzetiñ ṭadıñ
Biz şāhlar şāhınıñ yedik ṭoḳadıñ
Bize başḳa yerden sille olur mı

3. Biz ġam metāʿından aldıḳ bir ḳıyye
Bu ʿaşḳ-ı ilāhì Ḥaḳḳ'dan hediyye
İletsem cennete Ídrìs Nebì'ye
Örümcek perdesi ḥulle olur mı

4. Aç gözini ḥayālleme *Seyrānì*
Muḥanneti ḳovalama *Seyrānì*
Nāfileye çabalama *Seyrānì*
Ḳovansız ṭoplara gülle olur mı

---

* *FB 569: 37a;* RDHC: 29b; AŞE XIX: 381; C. 135: 62b; RBK: 9-10; HNO: 198-199; CÖ1: 68-69; CÖ2: 4599; HAK1: 233-234; MU: 89; HAK2: 210; EAÖ: 232-233

A.

1/1: bizleri del: bizleri dil- RBK, HNO, Mİ; bizi deli- CÖ1, HAK1, MU, HAK2, EAÖ; bizleri del(i)- CÖ2 // 1/2: işine: işi[ne]- RDHC // 1/3: ġafletden: ʿaḳlından- C. 135 // 1/4: Bize: Daḫı- AŞE XIX, RDHC; Size- RBK

2/1: ḥıfẓ itdik bir : ḫatm itdim bir - C. 135; hatmetdik bir - HNO; hıfzettik biz- CÖ1, HAK1, Mİ, EAÖ; fikr ettik- CÖ2 // yāriñ: pirin- CÖ2 // 2/2: lezzetiñ: lezzetli- CÖ1, HAK1, EAÖ; lezzeti- CÖ2 // şundı: virdi- C. 135 // 2/3: Biz şāhlar şāhınıñ: Bir şâh-ı sultanın- CÖ1, CÖ2 // 2/4: yerden: yüzden- CÖ2 // Bize bundan özge çile olur mu- HAK1, EAÖ

3/2: cennete: cennette- Mİ // 3/3: İletsem: İletseñ- RDHC

4/4: Ḳovansız ṭoplara gülle: Öyle olmayınca böyle- RBK, HNO, MU, Mİ

B.

EAÖ "Emr-i Hak Bizi Deli Dolandırır" başlıklıdır.

FB 569'da kayıtlı olan son iki dörtlüğün (5, 6) yanına Fahri Bilge tarafından "Fazla, sonradan uydurma olacak" ve "fazla, bu da sonradan uydurulmuş" notu düşülmüştür. 1/2: ḫìle- FB 569 (çıkma) // 1/4: bize: daḫı- FB 569 (çıkma) // 2/2: lezzetiñ ṭadıñ: leẕẕeti ṭadın- FB 569 (çıkma) // 2/3: iletseñ cennetde İdrìs Nebì'ye- FB 569 (çıkma) // 3/2: muḥanneti: muḥāneti- FB 569 (çıkma)

6: "Bu dörtlüğün bir başka şekli şöyledir: Aç gözünü hayallenme Seyrânî/Muhanneti kovalama Seyrânî/Hafileye çabalama Seyrânî/Öyle olmayınca böyle olur mu"- HAK1, HAK2 (dipnot)

C.

AŞE XIX, C. 135, CÖ1, CÖ2, EAÖ'de 1, 2, 6. dörtlükler; RDHC'de ilk dört hane bulunmaktadır. HAK1, HAK2'de 4.; Mİ'de 6. dörtlük yoktur.

5. Bir araya gelse hep tercümānlar
Bir dilden eylesek aḫd ü āmānlar
Havāda buluṭlar daġda dumanlar
Davul ṭozı ṭopa gülle olur mı

6. *Seyrānì*'yim seyr eyledim ʿālemi
Ne devletdir bula iksìr ādemi
Ḳabdan ḳaba ḳoyar taḳdìr ādemi
Öyle olmayana böyle olur mı*

*5/4: Ḳovansız ṭoplara gülle olur mı- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
6/1: Seyrānì seyr itdim bir pìr ādemi- C. 135, AŞE XIX, CÖ2; Seyrânî seyrettim bir pîran demi- CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ // 6/2: bula: bulsun- C. 135; bulan- CÖ2 // iksìr: iksir(-i)- CÖ2 // Ne devlet ki bulur ekser ademi- CÖ1, HAK1, EAÖ; Ne devlet ki bula ikser ademi- MU; Nev devlet ki bulu ekser âdemi- HAK2 // 6/4: olmayana: olmayınca- C. 135, AŞE XIX, RBK, HNO, CÖ1, CÖ2, HAK1, MU, HAK2, EAÖ

140. SAÑA HÍÇ BİZLERDEN ZİYĀN OLUR MI*

1. Dilber yanaḳda ḥaḳḳım var benim
Ḥaḳḳı inkār iden insān olur mı
Ṣaḳınma kendiñi nāzlı yār benim
Saña hìç bizlerden ziyān olur mı

2. Güzel olan güzelligin bildirir
ʿĀşıḳınıñ yüzini anlar güldirir
Dilberālar ḥublar ādem öldirir
Anlarıñ gögsinde ìmān olur mı

3. Şu dünyāda olamadım urūşān
Engel ḳoymaz ġonca güle ḳavışan
Serim sevdālarda ʿaḳlım perüşān
Ḥālim ol güzele beyān olur mı

4. ʿAḳlım alup biz[e] eyleme edā
ʿĀşıḳ sevdiginden düşer mi cüdā
Bir serim var yāriñ yolına feda
Cāndan özge daḫı ḳurbān olur mı

---

* *RDHC: 31a*
B.
RDHC "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Metinde mahlas tapşırılmamıştır ancak şiirin başlığının yanına "Seyrānì" notu düşüldüğü için Seyrānì'nin şiirilerinin arasına dāhil edilmiştir.
Bu şiir ilk defa okundu.

141. ʿĀŞIḲ OLAN ŞOYULUR MI*

1. Saña iġvā viren iblìs
Hiç sözüne uyulur mı
ʿAḳlım maḥv oldı sırrımdan
ʿĀşıḳ olan şoyulur mı

2. Şu fenāda ben bir gedā
Oldım yār elinden cüdā
Yüceden eylesem nidā
Yār iline duyulur mı

3. Fenā evinde olası
Maḥşer yerine gelesi
Ṭaṭlı cānında bulası
Böyle zārda ḳoyulur mı

4. Seḥerde diñledim sesin
Dutarım dilberiñ yaşın
Beyān eylesem maḫlaşın
Bu cihāna yayılır mı

5. Sevdigim gör beni nide
İnṣāfı yoḳ kör olsayda
Biñ iki yüz otuz altıda
Seyrānì'ye ḳılınır mı

---

* *C. 51: 78a;* AÇ: 249
A.
1/3: sırrımdan: serimden- AÇ
2/3: eylesem: eylesen- AÇ
3/1: olası: ölesi- AÇ
5/2: kör olsayda: gör olsada- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

142. BENDESİ KENDİYE YARAMAMIŞ MI*

1. Bād-ı seḥer bizden selām it yāra
Niçün gelmez zülfin ṭaramamış mı
Çıḳardı gözinden göñlinden beni
Bendesi kendiye yaramamış mı

2. Bilmezim neyleyim olmışım ḫasta
ʿAbdālım baḳ bu egnimdeki posta
Aġyārlar ucından varamam dosta
Aġyārı aradan sürememiş mi

3. Yaḳdı ummānları bu benim nārım
Nāzı istiġnālı o şìvekārım
Baña meyl eyleyüp gül yüzli yārim
Sinesin sineme ṣaramamış mı

4. Gül cemāle ʿarẓūlayup baḳdıġım
Dìdem yaşın türābına ekdigim
Çoḳdan beri ḫasretini çekdigim
Rūyından bir pūse virememiş mi

5. Sevdigim niḳābın bu ʿarẓa sermiş
Nāzenìn sinesin raḳìbler ṣarmış
Ayırmış zekātın nādāna virmiş
Öksüz *Seyrānì'yi* görememiş mi

---

* *C. 51: 127ab;* HAY-d4: 18; HAY2: 65; AÇ: 148; HAK2: 89-90

A.

2/2: bu egnimdeki: eğnimdeki bu- AÇ
3/2: Nāzı: Nâz u- HAY-d4, HAY2, AÇ, HAK2
5/1: ʿarẓa: arzla- AÇ // 5/2: ṣarmış: sormuş- AÇ // 5/3: Ayırmış: Ermiş- HAY-d4, HAY2, HAK2

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

143. DELİ GÖNÜL YORULMAZ MI[*]

1. Süzer elâ gözün süzer
Şîrin rüşdü bağrım ezer
Bir an yedi iklim gezer
Deli gönül yorulmaz mı

2. Ferhat'tır dağları delen
Şîrindir derdinden ölen
Seyrânî'dir Mecnûn olan
Leylâ'sına sarılmaz mı

[*] *HAK1: 106-107*

144. NİÇÜN VİRDİ ḪUDĀ CİSMİÑE CĀNI*

1. Unutma Mevlā'yı behey ġāfiller
Bizden öñ dünyāya gelenler ḥani
Neyleyim efendim ḥālim yamandır
Niçün virdi Ḫudā cismiñe cānı

2. Bu lisāñ cürmini çeker mi ola
Zebānì kemendi daḳar mı ola
Ulu Sübḥān bizi yaḳar mı ola
Aḳıtdım dìdemden yaşıla ḳanı

3. Oḳumayan bilmez her dem uṣūli
Çoḳdır ādem oġlanınıñ ḳuṣūrı
Ḥażret-i Muṣtafå Ḥaḳḳ'ıñ resūli
Bilmez misiñ ol da şefāʿat kānı

4. Yaramazlar bu fenāda türedi
Kimisine ḥārām ḥìle yaradı
Gösterirse dünyā uḫrå murādı
Ne bileyim O da kendiniñ şānı

5. Girince yaz güni şafālı baġa
Naẓar ḳılsañ dalda yeşil yapraġa
Niçe merdānlar girdi ṭopraġa
Ne dersiñ bu dünyā fānidir fāni

---

* *C. 51: 132a;* HAY2: 66-67; HAK2: 90-91

A.

3/4: ol da: oldu- HAK2

B.

C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì"; HAY2 "Destan" başlıklıdır. C. 51'de şiirin sonunda harflerle tek tek "Mehemmed" yazılmış.

6. Fenā şöhretine olursıñ māʾil
Semādan indirdi bize Cebrāʾil
Hüdā iḥsānına olursıñ nāʾil
Gice gündüz durma oḳu Ḳurʾān'ı

7. Defter-i ʿuşşāḳa biz böyle yazdıḳ
Niçe civānlarıñ sinini ḳāzdıḳ
Şu ṭoġrı yoldan cümlemiz azdıḳ
Ḥaḳḳ emrine uzatmadıḳ gerdānı

8. Nehy işleri işlemesek biz nolur
ʿĀḳil olan bu esrārı hep bilür
Didiler azan da belāsın bulur
Oḳu da ʿamel it sen bu fermānı

9. *Seyrāni'niñ* ḥāli naṣıl olacaḳ
Arayan derdine devā bulacaḳ
Etnā ḳulıñ yardımından nolacaḳ
Kerìm'den isteriz biz de dermānı*

* 7/2: sinini: ismini- HAK2

145. ʿAYĀN İTMEK İÇÜN Ẕ̲ĀT-I YEZDĀN'I*

1. Güş it pendimi ʿārif-i dānā
Dānā iseñ fehm it sırr-ı Sübḥān'ı
Sübḥān ne ḥikmetler itmiş nümā
ʿAyān itmek içün ẕ̲āt-ı Yezdān'ı

2. Ẕ̲ātından tecellì itdi ibtidā
Tecellìden bir nūr oldı peydā
İdrāk eyle nūrı ḳudret-i Mevlā
Bıraḳma dilinden vird-i Mennān'ı

3. Var olmazdan evvel ol nūr-ı aḳdem
Andan ẓuhūr itdi ervāḥ-ı ʿālem
Rūḥ-ı Muṣṭāfå'yı ḳıldı mükerrem
Ol vaḳit var itdi kevn ü mekānı

4. Kün didi var oldı kevn [ile] mekān
Melāʾikle ol ḳubbe-yi āsumāñ
Evvelā aydınlıḳ oldı nümāyān
Ḳurdı ol eflāke çarḫ-ı devrānı

5. Yaratdı bilcümle eşyāyı Maʿbūd
Aḥsen-i taḳvìmi eyledi mevcūd
Et[me]di iblìsi Ādem'e sücūd
Ol vaḳit dergāhdan sürüldi şeyṭānı

6. Ol Nūḥ ḳavminden bunca enbiyā
Geldiler cihāna hep günā günā
Nūḥ ḳavmine ġażab eyledi Mevlā
Maşlaḥat eyledi ḳıldı ṭūfānı

---

* *AŞE V: 258*
C.
Son dörtlüğün vezni oldukça bozuktur. Bu kısım icra esnasında müziksiz nasihat şeklinde söyleniyor olabilir.
Bu şiir ilk defa okundu.

7. Nūḥ ḳavmi ġāʾile oldı ṭuġyān
Livāṭāya düşdi şeyḫ-i şāyān
Bir seḥer vaḳtinde Ḥażret-i Sübḥān
Zemìne ġarḳ itdi ḳıldı ṭūfānı

8. Babasız cihāna geldiler müberrā
Tiz muġcizātlarıñ eyleyüp icrā
Anı dāra çekdi ḳavm-i Yahūdā
İnkār eylediler rūḥ-ı Raḥmān'ı

9. ʿAḳla fikre ṣıġmaz ḥikmet-i Settār
Ḥaḳḳ dostını bilmedi Nemrūd-ı aġyār
Ol Ḫalìlullah[a] gülẕār oldı nār
Ḥaḳḳ böyle buyurdı emr ü fermānı

10. Tuluʿ itdi dehre Faḫr-i Kāʾināt
Dìn çerāġı ol ekmelü'l-(…)
Efḍāl-i enbiyā ʿaled-derecāt
Nūr ile ġarḳ itdi bütün cihānı

11. Şerìʿat sancaġın dikdi ol Resūl
Ḥaḳḳ eyledi ana Ḳurʾān'ı nüzūl
Anıñ daʿvetini ḳabūl itmeyen ḳul
Bulmadı cennetde baġ-ı Rıdvān'ı

12. Ṭulūʿ itdi çünki ol Resūl
Anıñ içün ḫalḳı ḫilāfdan ḫabìr
Anıñ vaṣfı olmaz dillerde taʿbìr
Dìni daʿvet itdi ḳavm-i şādānı

13. Şerìfi ḳurdı Şāh-ı enbiyā
Sevenler dost oldı sevmeyen aʿdā
Ṭoġdı geldi şāh-ı ʿale'l-murtażā
Ṭarìḳat burcına dikdi nişānı

14. Söylenir dillerde ḫaẕret-i kerrār
Titredi ḥiddetden cihān bìḳarār
Aña münāsib buldı Düldül Zülfeḳār
Ḳılıcdan geçürdi çoḳ münkirānı

15. Uyardı uyḳudan ʿālem uyurdı
Anıñ içün Ḥaḳḳ arslanım buyurdı
Ḥaḳḳ sırrını ehl-i Ḥaḳḳ'a duyurdı
Fāsıḳlar bilmez ehl-i merdānı

16. ʿAlì'niñ sırrına ʿaḳıllar irmez
İren olsa daḫı meydāna virmez
ʿĀlem Ḥaydar olsa kör olan göz[mez]
ʿAşḳ olsun gör ne pehlivānı

17. Dünyāya geldi bir alay melʿūn
Aḳıtdı ḳanların Yezìd-i melʿūn
ʿAbdurraḥmān oġlı Mülcem dökdi ḫūn
Gör neye uġradı Ḥaḳḳ'ıñ arslanı

18. Namāz ḳılmaḳ içün secde[ye] vardı
Mülcem anıñ dāʾim vaḳtin arardı
Namāz ḳılarken ol şāhı urdı
Bilmedi melʿūn yedigi nānı

19. Çün mecrūḥ oldı şāh-ı vilāyet
Ol vaḳit nūş itdi cām-ı şehādet
Ḥasan'la Ḥüseyin'e ḳıldı vaṣiyet
Bir deveci gelür gözleyin anı

20. Didi gelecekdir bunda bir ʿArab
Elinde devesi yüzinde niḳāb
İsterse cenāzemi virmeyiñ cevāb
Diyüp ol sāʿatde ṭaşırdı cānı

21. Ehl-i Beyt içine düşdi bir fiġān
Ḥasan'la Ḥüseyin oldılar ḳurbān
Ġasl idüp nāmāzın ḳıldılar hemān
İrişdi deveci ʿArab ṣavranı

22. Yükletdi tābūtı deve üstine
Çekdi reʾsini aldı destine
Ol şāh virdi emāneti dostına
Ḥasan'la Ḥüseyin ḳaldı hicrānı

23. Ḥasan'la Ḥüseyin eylediler endìşe
Didiler rāżı degiliz bu işe
Düşdiler peşine hem ḳoşa ḳoşa
Ṭutdılar tābūtı hem çeken cānı

24. Deveci niḳāba uzatdı eli
Açdı niḳābı pür-nūr çelebi
Gördiler deveci kendidir ʿAlì
Ol vaḳit bildiler şāh-ı merdānı

25. Şāhıñ şehìd oldıġın bildiler
Oṭaġ-ı melʿūna ḫaber ṣaldılar
İmām Ḥasan'a zehir virdiler
Ṣoldırdılar ol ġonca-yı ḫān(e)dānı

26. Şimdi ḳaldı ol Ḥüseyin şehzāde
İşidüp Yezìdler döndi fesāda
Leşker çeküp ḳaṣd-ı āl-i evlāda
Yezìdler ḳurdılar ulu dìvānı

27. Kerbelā'ya gelüp merdān oṭurdı
Ceng ü cidāl içün ordusın ḳurdı
Namāz ḳılar eẕān oḳurdı
Ābdestsiz gezmezdi aṣlā zamānì

28. İmām Ḥüseyin gördi bunları hemān
Didi yā Rabb bunlar naṣıl Müslümān
Evlād-ı Resūl'e oldılar düşmān
Kimseler görmemişdir böyle seyrānı

29. Etmediler āl-i evlāda ḥürmet
Kesdiler ṣuları idüp eziyet
Ḥaret ḳorḳmadılar ḫāricì millet
Ṣusız bıraḳdılar ṣabì ṣıbyānı

30. İmām Ḥüseyin didi ey ḳavm-i ʿadū
Viriñiz şu ṣabìlere bir içim şu
Āḫiretde yeriñiz olmasun ṭamu
Mesken etmeyiñ kendiñize nìrānı

31. Bu söze kimseler olmadı memnūn
(…) didiler cigeri ḫūn
Şāhı şehìd itdi ol Şimir melʿūn
Kerbelā yüzine aḳıtdı ḳanı

32. Ehl-i beyt üstine ġulġule ṣaldı
Deryālar mevc urup ḫurūşa geldi
Acıylan göñüller ṣarardı ṣoldı
Düşdi melʿūn bād-ı ḫazānı

33. Āh on iki imāmıñ on dört maʿsūmıñ
Ḳanın aḳıtdılar bunca maẓlūmıñ
Allah cezāsın virsün ḳavm-i Yezìdū'nıñ
Ehl-i beyte ḳıldı bunca ziyānı

34. Nice ḳanlar içdi ḫāk-i Kerbelā
Lācerem ol nurı ḳıldı müberrā
Söylenür ʿālemde o daʿvā ḥālā
Taḳdìr ezelde böyle (i)miş fermānı

35. Anlara ehl-i muḥibb olanlar ḥālā dökme ḳanı
Herkes hìç bir şeyʾe güvenmesün bu fānìdir fānì
Her ne ṣūretle olursa olsun bir gün ölüm gelür nihānì
Fırṣandı fevt itmeyüp sen de vaḳtıña ḥāżır ol ey *Seyrānì*

146. MERDLİK SANIP YANMAZ OLSA İRFÂNI*

1. Şem' [tutuşup] düşmüş kendiderdine
Yanıp baştan çıkar siyâh dumanı
Pervâne yanmış[tır] şem'in merdine
Merdlik sanıp yanmaz olsa irfânı

2. Şem'de Celâl, Cemâl nâr-ı derûnda
Bilmez kalmış olan zulmet Tûr'unda
Bir yanmış ateşi gelip korunda
Üşümüş olanın sevmez mi canı

3. Bulunmaz deryâda yol savuşmaya
Yılan olsa muhtâc el yapışmaya
Pervâne yangından mal kapışmaya
Varmasa şem'den görmez ziyânı

4. Kim yanmış şem'aya âşinâ olur
Murâd almaz sa'yı boşuna olur
Kelin emi olsa başına olur
Allah versin murâdımız *Seyrânî*

* *NMÇ: 103*

147. SEBEBİDİR ḲARABEG'İÑ DÜKKĀNI*

1. Bir sevdā daḳıldı bu ġarìb sere
Hic virmiyor derūnıma amānı
Bir dostım getirdi beni bu yere
Sebebidir Ḳarabeg'iñ dükkānı

2. Geldim ki ṭutulmış bir ʿaẓìm dügün
Ne dir bu lisānım diñleyiñ bugün
Nice meṭḥ itmeyem atasın begin
Yoḳ mı(dır) bu ʿāşıḳıñ ʿaḳlı ìzānı

3. Bilirim çekdigim āh ile hem zār
Bu dügün ṣāḥibi birḳaç aḥbāb var
Ḫānedār kimseler olsun berḫüdār
Ḳadir ḳıymet bilmek bunlarıñ şānı

4. Zebāñ bu meclisde yine açıldı
Teʾehhül Talhā'ġa oġlu seçildi
Bir hafta nān yendi ḳahve içildi
Beş altı gün(dir) duddıḳ biz de mekānı

5. Yārānlar bu yerde çoḳ ṣafā ider
Bāḳì degil biliñ bu gün de gider
Bir gece meclise virdiler keder
Dost ṣanırdıḳ keder viren düşmānı

6. Bu göñül şimdilik bura bendedir
Bu etnā dengine çıḳan ḳandedir
İki çalḳıcı var küfr içindedir
Aṣlā yoḳ bunlarıñ dìni ìmānı

---

* *C. 51: 50b-51a;* AÇ: 392-394
A.
1/1: bu ġarìb: kaldı bu- AÇ
2/4: mı(dır): mu- AÇ
4/2: Tehellüle Talha Ağa seçildi- AÇ // 4/4: gün(dir): gün- AÇ
6/2: çıḳan: daim- AÇ
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì"; AÇ "Düğün Destanı" başlıklıdır.

7. Bu sevdā ayrılmaz neyleyim serden
Uzaḳdır ḫānemiz tā geldim nerden
Küfür şirk itmeden ḳalḳaḳ bu yerden
Sevindirmeyelim amān şeyṭānı

8. Bāzı kimse aṣlā ögüt diñlemez
ʿAḳlı olanlar bu dügünü ṭanlamaz
Açıḳ söylemesem kimse añlamaz
Bilmeli her demde rāhı erkānı

9. Bazı kimse ḥaseb neseb çekişir
Getirdik cehizin insān baḳışır
Böyle dügün şerìʿata yaḳışır
Bāzı kimse elden ḳomaz ilvānı

10. Meyl itme dünyāda şöhret şānlara
Biz de ḳul oluruḳ ol civānlara
Hem didik darısı uman cānlara
Bu da bir murāddır diñle efġānı

11. Niçeler murādın dünyāda aldı
Begefendi yine miḥnete ṭaldı
Bu gice ṣamāḥdır az bir şey ḳaldı
Elem çekme ṣabāḥ oluñ mihmānı

12. Bu dirnek ṭaġılır neyleñ boşına
Yarın meşġūl olur herkes işine
Darısı ḳınayan yigit başına
Cümleniñ murādın vire Sübḥān'ı

13. Buyımış ʿāşıḳ lāyıḳ[dır] şānında
Oturmalı bir iki gün yanında
Ẓālim olursa kahya cumā güninde
İncidir meclise varan insānı*

* 8/2: ṭanlamaz: tınlamaz- AÇ
13/1: ʿāşıḳ lāyıḳ[dır]: layıkı âşık- AÇ

14. Bu şiʿrime kimler mahana bulur
Ḫurşud degil dāstān şimdi ḳurtulur
Bu ġalabalıḳlar ḳalmaz defʿ olur
Bir daḫı göremeñ böyle meydānı

15. Yāra meyl iderler yeñi hevesler
Ḳalḳsın üstimizden ol ḳara yaşlar
Doġrusın söyleyiñ aḥbāblar dostlar
Uymamış mı *Seyrānì*'niñ dāstānı*

* 14/1: Bu: Şu- AÇ // 14/2: Ḫurşud: Huşid- AÇ // 14/4: göremeñ: göremem- AÇ

148. UṢANDIRMAYALIM ḲALB-İ YĀRĀNI (ṢANʿAT DESTĀNI)*

1. Naẓımla aḥbāba beyān ideyim
Meclis-i ʿirfānda açup dehānı
Şöyle bir muḫtaṣar beyān ideyim
Uṣandırmayalım ḳalb-i yārānı

2. Peder öldi bir gün diñle bu ḥāli
Ḳalmışdı pederiñ ḫaylice mālı
Hepisini ṣatdım ucuz bahālı
Ol zamān eyledim terk-i vaṭanı

3. Varup dāḫil oldım ben bir diyāra
Didim başlarım bunda bir kāra
Gidüp çifti ṣordım bir iḫtiyāra
Didi çiftcilikden yoḳdır āsānı

4. Çiftci oldım bir gün diñle bu sözi
Bilemedim gice ile gündüzi
Çift sürerken öldirdim de öküzi
Tarlada bıraḳup ḳaçdım ṣabanı

---

* *FB 569: 47a-51a;* Afiş; NMÇ: 103-106; AÇ: 395-398

A.

1/1: ideyim: idelim- Afiş // 1/2: Meclis-i ʿirfānda: [R]āz-ı derūnımdan- Afiş; Râz-ı derûnumu- NMÇ // 1/3: muḫtaṣar beyān: muḫtaṣar tefsìr- Afiş; muḫtaṣar takr[ir]- NMÇ; mutasar ayan- AÇ

2/3: Hepisini ṣatdım: Cümleisni satdım- Afiş; Cümlesini satıp- NMÇ

3/1: Varup: Ġayrı- Afiş, NMÇ // dāḫil: vasıl- AÇ // 3/2: Didim başlarım: Didim ki başlayım- Afiş, NMÇ // 3/3: Gidüp çifti: Varup ṣanʿat- Afiş, AÇ; Gidip san'at- NMÇ

4/1: Çiftci oldım bir gün: Varup çiftci oldım- Afiş, NMÇ // 4/3: de: ben- AÇ // Çift sürerken öldirdim de: Öldirdim [de] çift sürerken- Afiş, NMÇ // 4/4: bıraḳup: bıraḳdım- Afiş, NMÇ

B.

Afiş "Destān-ı Zügürd"; AÇ "Gülmece Esnaf Destanı" başlıklıdır.

18/1: geliñdi: "Aşlı 'gelindi' şeklindedir."- FB 569 (açıklama)

C.

Afiş'te 12; NMÇ'de 12, 13, 16.; AÇ'de 17, 21. dörtlük yoktur. Afiş, NMÇ'deki olan bir dörtlük FB 569'de bulunmamaktadır. Bu dörtlük 21. dörtlük olarak destana dâhil edilmiştir.

5. Diş çekici oldım diñle bu işi
Diş[in] çekdirmege geldi bir kişi
Çürügin ararken çekdim ṣaġ dişi
Çeñesin ḳopartdım çoḳ aḳdı ḳanı

6. Berber oldım geldi keliñ birisi
Al ḳan olmış ḳulaġınıñ yarısı
Yapışup ḳılına ḳaldı derisi
Baş[ın] ṭutup gitdi bilmem ne yanı

7. Cerrāḥ oldım dükkān yaralı ṭoldı
Her kimiñ yarasın ṣardımsa öldi
Saḳa oldım bütün ṣular ḳurudı
Ol yeriñ ḳalmadı āb-ı revānı

8. Ḫırsızlıġa çıḳdım ben bir aḳşāmı
Rāst geldi öñüme köyiñ imāmı
Çaġırda baġırda ṣoydım adamı
Nerden görmiş geldi köyiñ āʿyānı

9. Baḳdım biri gelüp ṭutdı yaḳamdan
Didiler ne isteñ sen bu imāmdan
Zārì ḳıldım bilmez oldım kelāmdan
Boynıma ṭaḳdılar anda urgānı*

* 5/1: Diş[in] çekdirmege: Dişin çektirmiye- NMÇ, AÇ // 5/4: Çeñesin: Çektim [de]- NMÇ
6/1: keliñ: kulun- AÇ // oldım geldi keliñ: oldum [sonra] geldi- NMÇ // 6/2: ḳulaġınıñ: ḳulaġından- Afiş // 6/3: Yapışup ḳılına: Fesde yapışmış- Afiş; Fesine yapışmış- NMÇ // ḳaldı: ḳalḳdı- Afiş // 6/4: Baş: Baş[ın]- Afiş, NMÇ, AÇ // bilmem ne yanı: çok yandı canı- AÇ
7/3: ḳurudı: ṭutıldı- Afiş, NMÇ // 7/4: Ḳaldı ol yeriñ āb [u] revānı- Afiş; Kalmadı o yerin âb- hayvânı- NMÇ
8/1: ben bir: bir gün- NMÇ // 8/2: Rāst geldi öñüme: Öñüme geldi [de]- Afiş; O gün [çıkıp] geldi- NMÇ // 8/3: Çaġırda baġırda: Bağırdı çağırdı- NMÇ // adamı (AÇ): ben anı- FB 569, NMÇ; tamāmı- Afiş // 8/4: Nerden görmiş: Nerde imiş- Afiş, NMÇ
9/1: Baḳdım biri gelüp: Urup dört yanıma- Afiş; Örüp dört yanımı- NMÇ // 9/2: Didiler ne isteñ: Didi ne istersin- Afiş, NMÇ, AÇ // 9/3: Zārì ḳıldım bilmez: Żarūr düşdim- Afiş; Sağır düştüm duymaz- NMÇ; Sağır oldum duymaz- AÇ // 9/4: Boynıma ṭaḳdılar anda: Ol dem boġazıma ṭaḳdı- Afiş, NMÇ, AÇ

10. Ḳurtardım oradan selāmet seri
Dervìş oldım aldım tāc ü teberi
Tekkeniñ birine serdim minderi
Ṭaġıldı tekkeniñ hep dervìşānı

11. Yüzlerime gülmez oldı aḥbāblar
Böcek ekdim ḳoz ṭutmadı ipekler
Ṭabaḳ oldım ṣıçmaz oldı köpekler
Ḳovalardım ḳande görsem ḥayvānı

12. İmām oldım yazamadım ġayını
Çobān oldım güdemedim ḳoyunı
Bostānc'oldım viremedim ṣuyını
Ekdim bir paraya ṣatdım ṣoġanı

13. [Ben] balıḳcı oldım ṭutdım bir balıḳ
Götürsem çārşuya yol ḳalabalıḳ
Gördim balıḳ ile ṭolmış ortalık
Alan yoḳdır anı sikem ṣatanı

14. Ṭalġıc oldım ṭalamadım derìne
Ḥammāmc'oldım şükür düşdim yerime
ʿĀşıḳ oldım genc terlegin birine
Ne ḥammām bıraḳdım ne de külḥānı*

* 10/1: Ḳurtardım oradan: Andan da ḳurtardım- Afiş, NMÇ // 10/2: tāc ü: tāc [ü]- Afiş // 10/3: birine serdim minderi: birine eyledim beri- Afiş; biri[n]de eyledim yeri- NMÇ
11/1: (…) oldım yandı bütün ipekler-Afiş; Kozac-oldum bitti bütün ipekler- NMÇ; Pekmez sattım dola kaldı sinekler- AÇ // 11/2: ekdim: öldü- AÇ // Boşa gitdi bunca olan emekler- Afiş; Boşa çıktı bunca olan emekler- NMÇ // 11/4: Ḳovalardım: Kovaladım- AÇ // Ḳovalardım ḳande görsem: Ne derde uġratdım gör o- Afiş, NMÇ
12/3: Bostānc'oldım: Bostan ektim- AÇ // 12/4: Ekdim: Söktüm- AÇ
13/1: [Ben] balıḳcı: Ben balıkçı- AÇ // 13/4: sikem: sike(yi)m- Afiş // Balıkçı kaplamış baktım her yanı- AÇ
14/2: Ḥammāmc'oldım şükür: Ḥamāmc'oldım Didim- Afiş; Hamamcı oldum şükr- AÇ // şükür: dedim- NMÇ // yerime: yerine- Afiş, NMÇ, AÇ // 14/3: terligin: dellakıñ- Afiş, NMÇ // 14/4: ḥammām bıraḳdım ne de: ḥamām ḳaldı ve ne- Afiş; hamam[ım] kaldı ne de- NMÇ

15. Bir zamān da gezdim maḥbūb peşinde
İşāret iderken köşebaşında
Bir çocuḳ ḳandırdım ṭoḳsan yaşında
Noġay'mış Türkçeye dönmez lisānı

16. Oduncı oldım ṭaġdan kesdim odını
Yükletdim ḥayvāna diñleyiñ bunı
Ester öldi gitdi ġuruşıñ onı
Semerin[i] ṣatdım ḳaldı ḳolanı

17. Tütünci oldımdı günlerde bir gün
Nāgìle çoġaldı geçmedi tütün
Bekci oldım yandı çārşu büsbütün
Göge direk direk oldı dumanı

18. Ṭurşucı oldım bütün ḫalḳa bilindi
Bir günde küpleriñ dibi delindi
Meyvec'oldım didim bura geliñdi
Ḳış gelüp geçmeden meyve zamānı*

* 15/1: zamān da: zaman[lar]- NMÇ // maḥbūb: oġlan- Afiş, NMÇ, AÇ // 15/2: Bir çocuk kandırdım doksan yaşında- AÇ // 15/3: çocuḳ ḳandırdım: oġlan aldatdım- Afiş, NMÇ // İşaret ederken köşe başında- AÇ // 15/4: Noġay'mış: Kürt imiş- Afiş, NMÇ
16/2: Yükletdim ḥayvāna diñleyiñ: Ḥayvāna yükeldim diñle sen- Afiş // 16/3: Ester: Eşek- Afiş // 16/4: Semerin[i]: Semerini- AÇ
17/1: Tütünci oldımdı: Tütünc-oldım [dinle]- NMÇ // 17/2: Nāgìle çoġaldı: Tiryeki azaldı- NMÇ // 17/3: Bekci: Pārvend- Afiş; Hasas- NMÇ // yandı çārşu: çarşı yandı- NMÇ // büsbütün: [büs]bütün- Afiş // 17/4: direk: çıkar- NMÇ // oldı: ol[dı]- Afiş
18/1: Ṭurşucı: Tütüncü- AÇ // Ṭurşucı oldım bütün: Ṭurşuc-oldım [cümle]- NMÇ // 18/2: günde: gice- Afiş, NMÇ // 18/3: Didim ki meyvecı olan gelindi- Afiş; Dedim ki meyvacı olam gelindi- NMÇ; Meyve satam dedim bura gelindi- AÇ // 18/4: gelüp: gelür- Afiş; geldi- NMÇ

19. Manav oldım ṭutdım bir yük kirazı
Eksik oḳḳa ile ḳırıḳ terāzì
Geldi żābiṭ biri diñle bu sözi
Ḳırayazdı başımızda mìzānı

20. Terzì oldım diñle sen bu ṣafāyı
Çırāġıñ birine yaḳdım ʿabāyı
Bayram üsti geldi on ṭop sevāyı
Ṣatdım çıraḳlara yedirdim anı

21. Deli olup girdim dār-ı şifāya
Serimi uġratdım dürlü belāya
Gilābì dir gitmedi ʿömrim hebāya
Didim eglen terk it bu gülistānı

22. Otuz iki eṣnāfdan ṭutmadım (bir) el
Ṣāʿirlik mesleginde eyledim temel
Ḥaḳḳ'dandır böyledir taḳdìr-i ezel
Seyrānì ṭaʿn itme hìç bir insānı[*]

[*] 19/1: Manav oldım: Meyvec'oldım- Afiş, NMÇ // 19/2: ile: ile (düzdim)- Afiş; düzdüm- NMÇ // 19/3: żābiṭ biri: bir zabıta- AÇ // Gelüp żābit çekdi diñle [bu] rāzı- Afiş; Gelip zabta çekti dinle bu râzı- NMÇ // 19/4: Ḳırayazdı başımızda: Az ḳaldı başımda ḳıra- Afiş, NMÇ; Kıracaktı başınızda- AÇ
20/1: Terzì oldım diñle sen bu: Varup terzi oldım diñle- Afiş; Varıp terzi oldum- NMÇ // 20/3: ṣıvāyı: çuhayı- NMÇ, AÇ // 20/4: Ṣatdım: Ṣatup- Afiş, NMÇ
21/1: dār-ı şifāya: dârüşşifâya- NMÇ // 21/3: Gilābì dir gitmedi ʿömrim: Gelelidir gitmed-ömrüm- NMÇ // 21/4: Dedim terk et eğlenem bu gülşânı- NMÇ
22/1: eṣnāfdan ṭutmadım bir el: eṣnāfı dolaşdım ekmel- Afiş; esnâf dolaştım ikmâl- NMÇ; esnaftan tutmadım el- AÇ // 22/2: mesleginde: silkin de- AÇ // Yine ṣāʿirlikde eyledim ben ḳāl- Afiş, NMÇ // 22/3: Ḥaḳḳ'dandır: Mukadder- AÇ // Muḳadder böyle imiş nefsime ezel- Afiş; Mukadder [bize de] bu imiş ezel- NMÇ // 22/4: Lāf ṣanup ṭaʿn itme sen bu Seyrānì- Afiş; Lâf sanıp atmayın siz bu seyrânı- NMÇ

149. GÖRMEK LİSĀNINDA ALUP ṢAṬANI*

1. Baña nisbet ṣalınırsın nāzile
Nideyim derdime cefā ḳatanı
ʿĀşıḳı şād eylemez de az ile
Görmek lisānında alup ṣaṭanı

2. Yaralarım göz göz oldı işledi
Gelüp raḳìb ol rūyını dişledi
Lisānından baña dert bağışladı
Temāş(ā) itdim ḳaşlarını çaṭanı

3. ʿArẓuladım cemālini göreydim
ʿAnber türābına yüzim süreydim
Ḫışmilen açılan gülin direydim
Ġamzeleri bu sìneme baṭanı

4. Aġlayınca dìdelerimi sen sil
Ḫudā'nıñ iḥsānı çoḳdır bize bil
O ḫublara ṣānı itmeyinci dil
Seyrānì dir görmek ʿarżda yaṭanı

---

* *C. 51: 83b-84a;* HAY-d4: 18
A.
1/4: lisānında: lisanından- HAY-d4
2/2: Gelüp: Kelp-i- HAY-d4 // 2/3: dert: düre- HAY-d4
3/1: ʿArẓuladım: Arz eyledim- HAY-d4
4/4: görmek ʿarżda: görmen arasında- HAY-d4

150. BİLEMEYİZ ḤESĀBINI*

1. Beş vaḳitde bu ṣalātıñ
Biliriz ol §evābını
Ḥaḳḳ'a ʿibādet ideniñ
Bilemeyiz ḥesābını

2. Eyledim seḥerde nidā
Lebinden gelir mi sedā
Ṣalātın itmeyen edā
Yarın çeker ʿaẕābını

3. Āyet-i Ḳurʾān oḳunsun
Fenā dìdeden ṣaḳınsun
Seḥerde ṣabā doḳunsun
Ḳaldır rūyıñ niḳābını

4. Meknūnāta baḳınaydım
Nehy işlerden ṣaḳınaydım
Tut yā diyi çekineydim
Ḳademiniñ türābını

5. Virmez dilberler pacından
İsābet ola gecinden
Yaʿḳūb Yūsuf'ıñ ucından
Ki dökdi gözden ābını

6. Olmışım ḫākle yeksān
Nisālar her işde noḳṣān
Bu fenāda iden ʿişyān
Bilmediñ mi ḫarābını

7. Baña civār olsañ nolur
Arayan devāsın bulur
Közde bişen ṭaṭlı olur
Ṭaṭmadıñ mı kebābını

---

* *C. 51: 113b*
B.
C. 51 "Dāstān-ı Maḳām-ı Seyrānì" başlıklıdır.

8. Düşmān sözini ṭutmazdım
Destinden bāde yutmazdım
Aṣlā bir keder etmezdim
İçsem uḫrå şarābını

9. Vefāsı yoḳ vireniniñ
Şiddeti çoḳ nìrānınıñ
Bu ʿāşıḳı *Seyrānì'niñ*
Viremedi cevābını

151. NE EYÜSİN BULDIM NE FENĀSINI*

1. Evvel gelenler yolıñ erkānıñ
Ḳuran ḳurmış girmiş hem bināsını
Alışvirişinden ben bu dükkāñıñ
Ne eyüsin buldım ne fenāsını

2. Aḳranda ḳoy ṭursıñ ṭuranlar
Şer düşleri ḫayra yorsıñ yoranlar
İlin inegine duzaḳ ḳuranlar
Düşürir ḳaẕıġa ṭor danasını

3. Kimselere ḳalmaz gedālıḳ baylıḳ
Olmasıñ yolında emegim zāylıḳ
Şimdiki dostlara yaramaz eylik
Seyrānì münkiriñ sik anasını

---

* *CU4: 32a*
B.
CU4 "Ḳoşma-yı Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

152. MAḪLŪḴ BİRBİRİNİÑ OLMIŞ ŞİKĀRI*

1. Yaratmış dünyāyı cìfe şeklinde
Ḳudret-i Ḫallāḳ-ı Ḥażret-i Bārì
Ḫalḳı ḥarìş itmiş şürb ü eklinde
Maḫlūḳ birbiriniñ olmış şikārı

2. Añlaşılmaz ʿaşḳım derd-i heceden
Merd [ü] kāmil bilir bu netìceden
Güneş ġāfil bilmez ḥāli giceden
Aya ṣor aḥvāl-i leyl [ü] nehārı

3. Vird-i şemse gelmiş açılup ṣolmaḳ
Ḳurṣ-ı māha gelmiş boşalup ṭolmaḳ
Maʿrifet bağında bir ġonca bulmaḳ
Biñde bir ʿārifiñ degildir kārı

4. Çıḳınca çarmıḫa ʿÍså'nıñ teni
Ḳanlı ṣulı çeşme olmış bedeni
Dimiş Rabb'im ḫalāṣ eyle Sen beni
'Ene'l-Ḥaḳḳ' buyurdı Manṣūr'ıñ dārı

5. Halimden dünyada bir felek bildi
Onunda defterin tez bâri sildi
Gurbete gidecek vakit değildi
Anın için yanar vücûdum nârı

6. Kimse yârin gurbet ele salmasın
Bencileyin gam bahrine dalmasın
Dilerim ki sebebine kalmasın
Perîşan eylesin Hazret-i Bârî

---

* *SS: 141-142;* HNO: 68-69; HAK1: 107; HAK2: 91-92; Mİ: 191-192

A.

2/1: ʿaşḳım: aşkın- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/2: merd [ü]: merdi- HNO; merd-i- HAK1, HAK2, Mİ // 2/4: leyl [ü]: leyl ü- HNO, HAK2, Mİ

3/3: bağında: bağından- HNO, HAK2, Mİ // bulmaḳ: yolmak- HNO

4/1: ʿÍså'nıñ: insanın- HAK1, HAK2 // 4/3: eyle Sen: eylesen- HNO

C.

SS, HNO, HAK1, HAK2'de mahlas tapşırılmamıştır. Mİ'de ise 4. dörtlük yoktur. Diğer çeşitlenmelerde olmayan 5, 6, 7. dörtlükler Mİ'den eklenmiştir. Mİ'deki çeşitlenmede mahlas dörtlüğünün bulunması da dikkat çekicidir.

7. Kahpe felek bildiğinden yanılmaz
Dâvam âhirete kadar görülmez
Der *Seyrânî* deli gönül yenilmez
Yoksa yâr elinden bir belgizârı

153. MECLİSDE AḤBĀBDAN HEM EYLER ʿARI*

1. Diñle bu zārımı ey ehl-i ḥayā
Medḥ ideyim size ḳaddi ʿarʿarı
İsminiñ ser ḥarfi ṭanı bil ḥaya
Meclisde aḥbābdan hem eyler ʿarı

2. ʿUryān ḳılsun ḫāna nazār idelüm
Baġrı āhenlere nazār idelüm
Ḥaḳḳ'ıñ ḥikmetine naẓār idelüm
Çāşlar dişirüp ʿāsel yapar arı

3. Esibe didiler bildim ihdiyāt
Sevāhir yerlerdesin var ihdiyāt
Yā Ġanì'den eyleyüp de ihdiyāt
Ḳalbiñi kemlerden eyle var ʿarì

4. *Seyrānì* dir raḳìb defʿ olsun ḳuma
Lāyıḳ oldu taʿzìre hem de ḳuma
Ḫudā'dan ḫazeri hic elden ḳoma
Eyleme tenāvül ṣaḳın bir ʿarı

---

* *C. 51: 49a*
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

154. DEGİL BİR NE[S]NE UMŪRI*

1. Evvelā Ḥażret-i Ādem
Yaradıldı diñle şorı
Vardı cenāna yaṣlandı
Degil bir ne[s]ne umūrı

2. Cenāndan çıḳdı fenāya
Ḳoşdı bir gün [o] Ḥavvā'ya
Gitdi destindeki dāye
Seyr itdiler māhı ḫūrı

3. Ādem ḥarrā§larıñ pìri
Andan Nūḥü's-selām geri
Bu sefìneci perveri
Deryāda iderdi cevri

4. Ṣoñra Ḥalìlullah geldi
Beyt-i Şerìf bānì(si) oldı
Yapucılar pìrin buldı
Aṣlā etmezdi ġurūrı

5. Andan Mūså Kelìmullah
Çobanlar pìridir billah
ʿAdūsı Firavn billah
Helāk idüp itdi dūrı

6. Andan ʿÍså'yı Meryem'den
Atasız ḫalḳ itdi andan
Aġdı göge gitdi bundan
Ġāyet eyledi sürūrı

---

* *C. 51: 14b;* AÇ: 426-429
A.
1/2: şorı: şuru- AÇ
3/1: ḥarrā§larıñ: harasların- AÇ
5/2: Çobanlar pìridir: Çobanların piri- AÇ // 5/3: Firavn billah: Firavn'ullah- AÇ // 5/4: dūrı: devri- AÇ
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì"; AÇ "Destan-ı Seyrânî-Peygamberler Destanı" başlıklıdır.

7. Ṣoñra Ḥażret-i Muḥammed
Şükür aña oldıḳ ümmet
ʿĀḳıbet yerimiz cennet
Olınca virilir ḥūrì

8. Ulū'l-ʿaẓìm peyġamberler
Bu altıdır ol serverler
Şefāʿati umar serler
Çetindir Ḥaḳḳ'ıñ ḥużūrı

9. Andan Ebūbekir Ṣıddıḳ
Eyledi bu Ḥaḳḳ'ı taṣdìḳ
Ḥażret-i ʿÖmer-i Fāruḳ
Andan ʿO§mān-ı Zinnūr'ı

10. Andan ʿAlì ibni Ṭālib
Olurdı düşmāna ġālib
Ḥasan Ḥüseyin'i alıp
İtdi kāfirle cumhūrı

11. Çār-ı yār-ı güzìn anlar
Teleffül oldı niçe cānlar
Şefāʿatci ola bunlar
İde bizleri maʿmūrı

12. Bu dünyā düş gibi yalan
Yoḳdır aṣlā bāḳì ḳalan
Ḳanı bundan murād alan
Fikr eyleyelim ḳubūrı

13. Yeddimiz var her yanında
Bu dāstānıñ meydānında
Ḳadrini bilen yanında
Deger beş biñ filori*

* 8/3: Şefāʿati: Şefaatin- AÇ
9/3: ʿÖmer-i Fāruḳ: Ömerü'l-Faruk- AÇ
11/2: Teleffül: Telef- AÇ // 11/4: maʿmūrı: umuru- AÇ
13/1: Yeddimiz: Yedimiz- AÇ // 13/4: filori: füruri- AÇ

14. Cümle fenādan gidici
Kimdir bizleri yedici
ʿİṣyānımız ʿaf idici
Ẕikr iderim ol Ġafūr'ı

15. Aḳar bu çeşmimden ḳanım
Ḥaḳḳ Resūl'e fedā cānım
Maġfiret eyle Sübḥān'ım
Çoḳ *Seyrānì*'niñ ḳuṣūrı

155. MUḤABBET NĀMESİN ḲAYRI*

1. Melil melil gezerim ben
Düşeli yārimden ayrı
ʿAşḳ[ı] ile yazarım ben
Muḥabbet nāmesin ḳayrı

2. Zülfi kemendini daḳsam
Senācıġım oda yaḳsam
Durmasam rūyına baḳsam
Ḫoş olur vechiniñ seyri

3. Bir ruḫları siyāh ḥalli
Sevdicegim bülbül dilli
Nisālar içinde belli
Ṭoḳındı serime ḫayrı

4. Aḳıtdım dìdemden ḳanım
Seni meṭḥ itmekdir şānım
Seyrānì dir benim cānım
Derdiñden olmışım ṣayrı

---

* *C. 51: 80a;* AÇ: 251
A.
1/3: ʿAşḳ[ı]: Aşkı- AÇ
2/2: Senācıġım: Sineciğim- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

156. DESTİNE ALMIŞDIR BİLLŪRÍ ṬASI*

1. Ḫūblarıñ içinde bir perì gördim
Bu ʿāşıḳıñ o dilbere hevesi
Ṭoldurıp ṭoldu[rı]p nūş ider mūyı
Destine almışdır billūrì ṭası

2. ʿAḳlımı dönderdi baḳdıḳca żāya
Müzgān-ı āhūsını beñzetdim aya
Rūyını beñzetdim ḳızıl elmaya
Nice bildireyim dilberin hāsı

3. Uġruna serimi virelden beri
Türābına yüzim sürelden beri
Şems [ü] ḳamer vechin görelden beri
Silinmedi gitdi bu diliñ pası

4. *Seyrānì* pūs itmek ʿār mola deyi
Naẓarım ṣadrında ḳar mola deyi
Burhān'ıñ aḳrānı var mola deyi
Deşt idüp gezerim hep bunca nāsı

---

* *C. 51: 110b;* HAY-d4: 18

A.

1/3: ṭoldu[rı]p: doldurup- HAY-d4 // mūyı: meyi- HAY-d4 // 1/4: almışdır: almışlar- HAY-d4
3/1: virelden: serelden- HAY-d4 // 3/2: yüzim: yüzün- HAY-d4 // 3/3: Şems [ü]: Şems ü- HAY-d4

157. AMĀ ḲAŞIÑ GÖZİÑ ḲARA DOĠRUSI*

1. Ey güzel āteş-i ʿaşḳıñla seniñ
El virir yandıġım nāra doġrusı
Gerçi düşküniyim o sìmìn teniñ
Amā ḳaşıñ göziñ ḳara doġrusı

2. Ṭop ṭop olmış siyāh ẕülfiñ mār gibi
Ṣūfì ṭabìʿatlı ziyānkār gibi
Olsa da[hi] gögdeñ beyāż ḳar gibi
Āhım ḳabayeldir ḳara doġrusı

3. Naşıl ʿarż ideyim saña ḥālimi
Ḥarc eyledim elde olan mālımı
Ḳabayel elinden ḳarıñ ölümi
Mevte bulmış yoḳdır çāre doġrusı

4. Muḥabbet biderin ḳalbe ṣaçdıġıñ
Biçmeden maḥṣūlin yeter ḳaçdıġıñ
ʿ*Āşıḳ Seyrānì'ye* seniñ açdıġıñ
Merhem ḳabūl itmez yara doġrusı

---

* *SS: 143-144;* FRG: 22-23; HNO: 200; HAK1: 234-235; MU: 93-94; HAK2: 211; Mİ: 287-288; MK: 59 **A.**
2/3: da[hi]: dahi- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK // 2/4: ḳara: kaba- FRG
3/2: elde olan: sağlık gibi- FRG; sende olan- Mİ, MK // 3/4: Mevte: Mevta- MU

158. HAKK'I KABUL ETMEZ KESİLSE BAŞI*

1. Âdemin alçağı münkir-i şirret
Kendi aklı ile eder savaşı
Dört kitap harici bilmem ne millet
Hakk'ı kabul etmez kesilse başı

2. Amîd olmuş birbirine yederler
Hâşâ nebîleri inkâr ederler
Ayak kuru abdestin almış derler
Necaset yüküne bürünmüş vahşi

3. Mürşîdler bu yolda sermiş serleri
Bunların namazın kılmış pîrleri
Arasat görünür bilmez yerleri
Takılır boynuna bir nalet taşı

4. *Seyrânî* Bektaş'ın kadrin bilenin
Varıp ol hazrete kurban olanın
Kur'an mucibince yolu bulanın
Ahmed-i Muhtar'ın olur yoldaşı

---

* *HAK1: 107-108*; AÇ: 332; HAK2: 92
A.
2/1: Amîd: Ağma- AÇ // 2/3: abdestin almış: abdes alınmış- AÇ
4/1: Bektaş'ın: Bektaş'ı- AÇ
B.
AÇ "Taşlama" başlıklıdır.
Hacı Mustafa Maşlak'tan 27 Kasım 1982'de Develi'de derlenmiştir.- AÇ (dipnot)

159. DEST URUP KESMEZLER BU DALDA YAŞI*

1. Raḥm eyle sevdigim şu ben dildāra
Aḳıyor dìdemiñ ḳan ile yaşı
Firḳatiñle gine düşdi dil dara
Dest urup kesmezler bu dalda yaşı

2. Ẕātından güzelsin rūyıñ boyuma
Ne ḫoş baḳış dìdeleriñ boyuma
Baḳup ikrāh itme her dem boyuma
Daḫı pek ḳālìdir ʿāşıḳıñ yaşı

3. Baḳışlarıñ cana ḳıya mı dilber
ʿArabì'de yazmış ḳıyāmı dilber
Varsam āsitāna ḳıya mı dilber
Görmedim ʿömrimde böyle pür yaşı

4. Uzaḳdan eyledim seni seyrānı
İtmeyesin baña seni seyrānı
Ricā niyāz idüp geldi *Seyrānì*
Bilmez misin aṣlıñ bir menì yaşı

---

* *C. 51: 82a;* HAY-d4: 18
A.
1/3: dil dara: dildara- HAY-d4
2/4: ḳālìdir: kalaydır- HAY-d4
3/2: ḳıyāmı: kıya mı- HAY-d4 // 3/3: ḳıya: koya- HAY-d4
B.
C. 51 "Tecnis-i Seyrānì" başlıklıdır.

160. HİÇ KİMSE AHMED-İ MUHTAR'A KARŞI*

1. Zaid riya ile olan ibadet
Hatadır Hazret-i Seddar'a karşı
Böyle namaz ile olamaz ümmet
Hiç kimse Ahmed-i Muhtar'a karşı

2. Tarikatsız mümin olamaz kimse
Nur-ı mürüvvetle dolamaz kimse
Hakk'ı peygamberi bulamaz kimse
Yatıp kalkmak ile duvara karşı

3. Allah gözlerine çekmiş bir perde
Yok dersin Allah'ı gökte ve yerde
Göstereyim Hakk'ı gel de gör nerde
Secde eyleyişin Didar'a karşı

4. Ebsem ol *Seyrânî* sen nasıl ersin
Halli müşkül böyle sözler söylersin
İçtinap et belki hata eylersin
Ahmed-i Muhtar'a Haydar'a karşı

---

* *AÇ: 331*
B.
AÇ "Taşlama" başlıklıdır.
Cemil Develioğlu'ndan 9 Kasım 1978'de Develi'de derlenmiştir.- AÇ (dipnot)

161. MUḲAYYEDDİR CĀNA SEN BUL ŞİFĀYI*

1. İsm-i Eḥad Aḥmed Maḥmūd Muḥammed
Ṣıdḳ-ı ḫulūṣ ile sev Muṣṭafå'yı
Bizde iḫlās ile vardır muḳayyed
Muḳayyeddir cāna sen bul şifāyı

2. Kimse kendi nefsin idemez ıṣlāḥ
Ḳomamış şikestesin żāyᶜ id(e)mez miṣbāh
Elest Bezmi'nde lā diyen ervāḥ
Kāfir olup çekmekdedir cefāyı

3. Ḥaḳḳ'ıñ fażl u niᶜmetini bilenler
Saᶜādet tāc u ḫırḳāsını giyenler
Lāda ḳaṭᶜan naẓar illā diyenler
Müᵓmin olup sürmekdedir ṣafāyı

4. Ímānsızdır emānete iden ḫıyānet
O da müᵓ[min] degil itmez diyānet
Yoḳ *Seyrānì* anda dìn u diyānet
Her kim itmezise ᶜahd ü vefāyı

---

* *C. 4: 430;* FB 569: 7b; AŞE V: 108; AŞE XIX: 284; AÇ: 264

A.

1/1: Ṣıdḳ-ı ḫulūṣ: ḥulūṣ-ı ḳalb- FB 569, AŞE V, AÇ // 1/3: bizde: bende -AŞE XIX; bend-i- FB 569, AŞE V, AÇ // vardır: var ol- FB 569, AŞE V, AÇ // 1/4: muḳayyeddir cāna: muḳayyet rencine- FB 569, AŞE V, AŞE XIX; ma'siyet rencine- AÇ

2/2: Ḳoymaz şikāyeti ẓulmetde miṣbāh- FB 569, AÇ; Ḳumaş ignesin żāyiᶜ itmez miṣbāh- AŞE XIX; Ḳomaz şekātini ẓulmetde miṣbāh- AŞE V

3/1: bilenler: yiyenler- AŞE XIX // Tevfiḳ-i Ḥaḳḳ niᶜmetinden yiyenler- FB 569, AÇ; Tevfiḳ-i Ḥaḳḳ niᶜmetinde yiyenler- AŞE V // 3/2: tāc u ḫırḳāsını: tāc [u] ḫırḳasını- AŞE XIX // Saᶜādet tāc u ḫırḳāsını: Selāmet ḫırḳasın tācın- FB 569, AŞE V; Selamet hırkasın tacı- AÇ // 3/3: lāda ḳaṭᶜan naẓar: lādan ḳaṭᶜi naẓar- FB 569; lādan ḳaṭᶜü'n-naẓar- AŞE XIX, AŞE V; Ladan kat-i Nazan illa diyenler- AÇ

4/1: emānete iden: emānete [eden]- FB 569, AŞE V, AÇ // 4/2: itmez diyānet: bulmaz diyānet- FB 569, AŞE V // Eden mümin değil bulmaz selamet- AÇ // 4/3: Yoḳ Seyrānì: Seyrānì yoḳ- AŞE V // dìn u: dime- AŞE XIX

162. MİSK CERĀNI ANIÑ BŪYI*

1. Bir dilberi temāş'etdim
ʿAḳlım aldı aḥmer rūyı
Ḳāmetine naẓar ḳıldım
Misk cerānı anıñ būyı

2. Ṣalınup ḳarşıma gelir
Görince ʿaḳlımı alır
ʿĀşıḳıñ ḥālinden bilir
Nicedir o dilber ḫūyı

3. Lebine eyledim naẓar
Cānımı cesedden üzer
Dāmeni billūra beñzer
Destinden nūş etdim mūyı

4. Mihmānı olaydım anıñ
Didim pūse virmek şānıñ
Hiç mi§li var mola bunıñ
İncüye beñzer dehānıñ ṣuyı

5. Gerdān(ın)da ʿāşıḳıñ pāyı
Ṣaraydım ol ḳaşı yayı
Aḳrānı var mola deyi
Ṭolaşdım ben bunca kūyı

---

* *C. 51: 132b;* AÇ: 261-262
A.
1/1: dilberi: dilbere- AÇ // 1/4: būyı: boyu- AÇ
2/1: Ṣalınup: Salınır- AÇ // 2/4: Nicedir: Bence[dir]- AÇ
4/4: İnci gibi dehan suyu- AÇ // Vezin bozuk
5/1: Gerdān(ın)da: Gerdanda- AÇ
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì"; AÇ "Semai" başlıklıdır.

6. Dilbere irmesün zevāl
Biñ pūse virseler ne var
Seyrānì güzeli sever
Bend ider zülfiniñ şūyı

163. GÂFİL OLMA KIL NAMAZI*

1. Peygambere arz olundu
Gâfil olma kıl namazı
Üstümüze farz olundu
Gâfil olma kıl namazı

2. Namazı emreden Haktır
Kılana sevabı çoktur
Namaza hiç özür yoktur
Gâfil olma kıl namazı

3. Bu *Seyrânî* söyler heman
Kıl namazı Hakka dayan
Günahkâr olur kılmayan
Gâfil olma kıl namazı

* Mİ: 146-147

164. ŞÜKÜFTE İREYHAN KARANFİL GİBİ*

1. Âlemde kerâmet benî Âdem'e
Olur mu güler yüz tatlı dil gibi
Dilber-i beste-leb gül-i gonce-fem
Şüküfte ireyhan karanfil gibi

2. Olmalı yanaklar yüzler müdevver
Bedr-i mâh-ı münîr gerdân mücevher
Olmalı gabgabı kubbeli minber
Yâr olmalı olmamalı el gibi

3. Müfsit münâfıkla câr olmamalı
Dilinde âh ile zâr olmamalı
Süt beyaz olmalı kar olmamalı
Karın hasmı kalıp kara yel gibi

4. Olan şeb-çerâğ-ı şem'in feneri
Can eri sayılıp hem de ten eri
Âşık Seyrânî'ye ma'şûk hüneri
Aşkın haddesinden çeker tel gibi

* *NMÇ: 107*

165. YAḲUP ATMAZDI ʿAŞḲA KÜL GİBİ*

1. Seçilmez dudaḳlar(ıñ) kiras alından
Ḳızarmış yanaḳ(lar)ıñ ġonca gül gibi
Aṣlı bilmiş olsa Kerem ḥālinden
Yaḳup atmazdı ʿaşḳa kül gibi

2. Bize Kerem gibi bir Aṣlı Ḫanım
Āteş-i ʿaşḳla yanmaḳda ḫanım
Dedim ṭatlılıḳda seniñ lisānıñ
Ne ṭūṭì ne ḳumru ne bülbül gibi

3. Bile ṣūṣām gibi ḫançer ṣoḳuşıñ
Muḥabbet yolında ḳoymaz yoḳuşıñ
Ḫāsbaġçe içinde senin ḳoḳuşıñ
Ne reyḥān ne nergis ne sünbül gibi

4. *Seyrānì* ṣaġlıġıñ vir zekātınıñ
Tükenmez iḥyāsı berekātınıñ
Yügrükligi maʿlūm göñül atınıñ
Ne şimşek yıldırım ne Düldül gibi

---

* *AŞE V: 103;* AŞE VI: 41; CU28: 100a

A.

1/1: Seçilmez dudaḳlar(ıñ): Şeker dudaḳlarıñ- CU28 // 1/3: bilmiş olsa: bilse idi- CU28 // Aṣlı bilmiş olsa Kerem: Maʿşūḳ bilse idi ʿāşıḳ- AŞE VI // 1/4: atmazdı ʿaşḳa: ʿaşḳa atmazdı- CU28

2/1: Bize: Göñil- CU28 // Bize Kerem gibi bir Aṣlı Ḫanım: Göñül pervāneveş bir nevcivānıñ- AŞE VI // 2/2: ʿaşḳla: ʿaşḳıyla- AŞE VI // ḫanım: cānıñ- AŞE VI; cānım- CU28

3/2: ḳoymaz: ġonca- CU28 // 3/4: Ne reyḥān ne nergis: Ne nergìz ne reyhān- AŞE VI, CU28

4/1: vir zekātınıñ: zekerātınıñ- CU28 // 4/2: Kimse vāḳıf olmaz ḫarekātınıñ- CU28 // 4/3: göñül: degil- CU28

B.

CU28 “Ḳoşma” başlıklıdır.

C.

Bu şiir ilk defa okundu.

166. GÖKDEN YAĠAN YERE ERİR ḲAR GİBİ*

1. Dostıñ sitem sözi tene doḳunmaz
İşler içerüye zehr-i mār gibi
Defterde her dostıñ ismi oḳunmaz
Gökden yaġan yere erir ḳar gibi

2. Kim gözi göziñe ḳaşı ḳaşıña
Beñzemezse ṭuzun ḳatma aşıña
Bir gün bu cihānı ider başıña
‘Gevreze’niñ zindānıñdan dar gibi

3. ʿĀrifler *Seyrānì* ay gibi ʿayān
ʿĀrifden ṣayılır ʿārife uyan
Cāhil ṣoḥbetiniñ encāmı ziyān
ʿĀrifleriñ ziyān sözi kār gibi

---

* *CU28: 92a;* SS: 173; HNO: 73; HAK1: 113; HAY2: 68; MU: 83; HAK2: 95-96; HAK3: 81; Mİ: 193
A.
1/4: yaġan: yağar- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ
2/3: bu: şu- SS, HNO, HAk1, Hay2, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 2/4: Gevreze’niñ (SS): Gereze’niñ- CU28 // Esir zındanından daha dar gibi- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ
3/2: ṣayılır: sayılar- Mİ
B.
SS “Dost Tekmesi” başlıklıdır.
2/4: Gevreze: “Everek’iñ sekiz kilometre cenūb-ı ġarbìsinde yazın çoḳ ṣıcaḳ bir ovanıñ adıdır”- SS (dipnot)
C.
3/4 CU28’de sayfa kıvrıldığı için okunamamıştır, bu mısra SS’den tamamlanmıştır.

167. VAR YIḴIL ŞEDDĀDÍ BİNĀLAR GİBİ*

1. Kendiñe gel behey aḥmaḳ behey Türk
Her göle çevrilme ṣunalar gibi
ʿAmeliñ fāsıḳdır temeliñ çürük
Var yıḳıl Şeddādì binālar gibi

2. İncitmeñ ḥaṭırı olmasıñ çalḳın
Mevtiñden ışḳātıñ alurlar ṣalḳın
Anañ adı ile virilmez talḳın
Olmasıñ veled-i ẕinālar gibi

3. Ẕinā kem naẓarla gözden de olur
Ẕinā kem ṣoḥbetle sözden de olur
Ẕinā kem niyetle özden de olur
Ne disem yaḳışmaz ḳınalar gibi

4. *Seyrānì* sazını çalmış çaġırmış
Ḳader bizi böyle yapmış yoġurmış
Elbetde var bizi de bir ṭoġurmış
Sizleri ṭoḳıran analar gibi

---

* *FB 423: 32a;* AŞE V: 191; HNO: 79; TK: 44; HAK1: 110; HAK2: 94; Mİ: 193-194

A.

1/1: aḥmaḳ behey Türk: gafil- HNO; âdem-i gafil- HAK1, HAK2 // Tezce kendine gel behey sen gafil- TK; Kendine gel bre ey gâfil insan- Mİ // 1/2: Her göle çevrilme: Her güle el sunma- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: fāsıḳdır: fasittir- Mİ // 1/4: Şeddādì binālar: Şeddād bināları- AŞE V // güvenme Şeddād'a binalar gibi- HNO, TK, HAK1, HAK2

2/1: olmasıñ: olmayın AŞE V- // İncitme nazlını olmasen çılgın- HNO, TK, HAK1, HAK2; İncitmen mazlûmu olmasan çıldgın- Mİ // 2/2: mevtiñden: mevkinden- TK // ṣalḳın: ṣatḳın- AŞE V // ışḳātıñ alurlar: alırlar iskatın- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 2/3: Ananın adiyle verilir talkın- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 2/4: olmasıñ: olmasa sen- AŞE V; olmazsan- HNO, TK; olmazsa- HAK1; olmasan- HAK2, Mİ // veled-i: evlâdı- HNO; evlâd-ı- TK

3/1: gözden de: gözinde- AŞE V // naẓarla gözden de: söz ile sohbetle- HNO, HAK1, HAK2, Mİ; söz ile sözden de- TK // 3/2: sözden de: sözinde- AŞE V // ṣoḥbetle sözden de: naẓarla gözden de- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 3/3: özden de: özinde- AŞE V // 3/4: disem: desen- HNO, TK, HAK1, HAK2

4/3: Elbetde var bizi de bir: Elbet bizi bir tek ana- HNO, TK; Elbette bizi bir (tek) ana- HAK1, HAK2; Elbet bizi tek bir ana- Mİ

168. BULUR RÜZGĀRINI TOZAR TOZ GİBİ*

1. Lāyuʿad maʿnā var amā lafẓınıñ
Ḥarfi bir yigirmi bir otuz gibi
Faydası yoḳ güle o maḥfaẓanıñ
Bulur rüzgārını tozar toz gibi

2. Oġulıñ anacıñ balları ayrı
Degil mi ḥālince ḥālleri ayrı
İki çürük vardır dilleri ayrı
Biri fındıḳ gibi biri ḳoz gibi

3. Ḥaydūdlar ʿacabā bilmem millet
Çekdirir ādeme faḳr u mezellet
Ādeme bulaşır var iki ʿillet
Biri ḥummādır biri uyuz gibi

4. Şemʿa pervāneden evvel yaḳılmış
Başına duḫāni sünbül ṭaḳılmış
İki ṣıfāt vardır başa çaḳılmış
Teşhìr ider başı bir boynuz gibi

5. Ṣādıḳlarıñ rūşen olur żamìri
Yalancınıñ ḳara olur yüzleri
Seyrānì'niñ doġrı olan sözleri
Ḥelvānıñ içine giren ṭuz gibi

---

* *SS: 161-162;* HNO: 71-72; HAK1: 113-114; HAK2: 96; Mİ: 194

A.

1/2: yigirmi: yirmi- HNO, HAK2

2/1: anacıñ: anacı- HAK1, HAK2 // 2/3: dilleri: dalları- HAK1

3/2: ādeme: âleme- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/4: biri ḥummādır biri: bir tanesi humma bir- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

4/2: duḫānı: duhan-ı- HAK2

5/1: żamìri: özleri- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

169. TÍR-İ ĀHIM KŪH-İ KEŞÍŞ'DEN GEÇDİ*

1. Ḥüs(ni)ñe maġrūr olma ey rū-yı māhım
Niçeler bu ṭarz-ı revìşden geçdi
Kār itmedi saña feryād [ü] āhım
Tìr-i āhım Kūh-i Keşìş'den geçdi

2. Seni bìmürüvvet seni bìvefā
Kim kime itmişdir itdigiñ baña
Şimdi [de] yār olmaḳ istersiñ ammā
Nideyim sevdigim iş işden geçdi

3. Benden saña izin ey çeşm-i āfet
Var kimi severseñ eyle muḥabbet
Şimden girü sen ṣaġ ben [de] selāmet
Seyrānì bu alışvirişden geçdi

---

* *C. 4: 125;* Bel 0374: 50b; AŞE XIX: 291; AŞE V: 9; CU40: 32b; SS: 135; YZ: 39; RBK: 30-31; CÖ1: 72; YK: 4; TK: 19; HAK1: 124-125; MU: 105; AÇ: 155; HAK2: 105; HAK3: 85; EAÖ: 215-216; EAÖ: 241

A.

1/1: Ḥüs(ni)ñe: Ḥüsne- SS, YZ, RBK, CÖ1, YK, TK, HAK1, MU, AÇ, HAK2, HAK3, EAÖ // rū-yı: yüzi- SS, YZ, RBK, CÖ1, YK, HAK1, MU, AÇ, HAK2, HAK3; mihri- EAÖ // māhım: mâlum- RBK // 1/2: Niçeler: Niçeleri- Bel374 // Niceler yoḳuşdan inişden geçdi- SS, RBK, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Niceler inişten yokuştan geçti- YZ, TK, AÇ // 1/3: feryād [ü] āhım: feryat ve ahım- YZ, CÖ1, YK // Sana kâr etmedi feryâd-ı âhım- TK, AÇ // 1/4: Tìr-i āhım: Benim ahım- AÇ // Kūh: kuf- TK, AÇ

2/2: itmişdir: eylemiş- CU40 // baña: cefâ- TK, HAK1, AÇ, HAK2, HAK3 // 2/3: şimdi [de]: şimdi de- SS, YZ, RBK, CÖ1, YK, TK, HAK1, MU, AÇ, HAK3, EAÖ

3/1: çeşm-i āfet: gözi āfet- SS, YZ, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; güzü âfet- RBK; yüzü mabet- TK, AÇ // 3/2: severseñ: isterseñ- SS, YZ, RBK, CÖ1, YK, TK, HAK1, MU, AÇ, HAK2, HAK3, EAÖ // 3/3: şimden: şim(di)den- YZ, YK, TK // girü: sonra- AÇ // ben [de]- ben de- RBK, CÖ1, HAK1, MU, AÇ, HAK3, EAÖ

B.

CU40 "Ḳoşma"; YK "İş İşten Geçti"; AÇ "Seyrani" başlıklıdır.
EAÖ'deki metinler birbirinin aynısıdır.

170. VÜCŪDIMI YAḴ EYLEDİ*

1. Ḳaḥbe felek benim nerde
Ḳara baḫtım aḳ eyledi
Pervāneler gibi nārda
Vücūdımı yaḳ eyledi

2. Bir er baña ṭolab ḳurdı
Ḥicābımdan dilim ṭurdı
Fincān gibi yere urdı
Gönlim iki şaḳḳ eyledi

3. Pìrim maḳbūl öşeginden
Deve ḳorḳar köşeginden
Ḫānesinde döşeginden
Dögdi sögdi ḳalḳ eyledi

4. Sikke olmaz bu turada
Çıḳsıñ aradan ḳurāda
ʿĀşıḳ Seyrānì burada
Ne söylese ḥaḳḳ eyledi

---

* *C. 4: 426;* AŞE V: 146; AŞE XIX: 294; AŞE XIX: 305; SS: 181-182; YZ: 46; FRG: 31; HNO: 74; CÖ1: 66; HAK1: 111; HAY2: 138; MU: 110; HAK2: 232; Mİ: 147; EAÖ: 216; EAÖ: 238-239; MK: 15

A.

1/1: nārda: nâre- YZ, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK

2/1: er: yār- SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // ṭolab: dolak- HNO // 2/4: Gönlim: Gönlim(i)- AŞE V; Göğsüm- EAÖ

3/1: Deve ḳorḳar köşeginden- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, MK // 3/2: Asılzâde uşağından- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, MU // 3/4: ḳalḳ: ḳaḳ- AŞE V, AŞE XIX: 294, AŞE XIX: 305, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, MK

4/2: çıḳsıñ: çıḳın- AŞE XIX: 305, AŞE XIX: 294 // Ermedim ben hìç murāda- SS, YZ, FRG, EAÖ; Eremedim bir murada- HNO, CÖ1, HAK1, MU, Mİ, MK; Çıksam azdan kurada- HAY2 // 4/4: söylese: söylerse- YZ

B.

EAÖ "Kahpe Felek Benim Nerde" başlıklıdır. EAÖ'deki metinler birbirinin aynısıdır.

C.

SS'de 3/2 yoktur. YZ, FRG, EAÖ'de 3. hane yoktur.

171. ĀDEMİ PANCARI BELLEYEMEDİ*

1. Bir ḫısset dirnege uġradı yolum
Kimse ḥālim bilüp ḳollayamadı
Çoḳ vaṣf etdim dügün ṣāḥibin ammā
Ādemi pancarı belleyemedi

2. Talhā Aġa'nıñ meṭḥiyyesidir bunlar
Şükür olsun Hüdā'ya geşdi o günler
Mālınıñ ḫayrını görsün onlar
Ḫāṭır alup ḥabbe yollayamadı

3. Lefküf itdi meclisde kendi ammā
Bendesini bir vezle ṣandı ammā
Üstlerine çoḳ yük yüklendi ammā
Devirüp bir pula ṣallayamadı

4. Cümlesinden alçaḳ imiş güvegi
Dost ḫāṭırıyçün terk itdim geldim bağı
Rüsvāy idem ʿālemlere alçaġı
ʿĀşıḳ Seyrānì'yi çullayamadı

* *C. 51: 50a*

172. AH YA YÂRE Dİ*

1. Bir serv-i seh[î]
Güldür yareni
Gonca deheni
Ah ya yâre di
Çeşmin fiteni
Yaktı bu teni

2. Bir mah-ı afet
Kaddi kıyamet
Yok mu mürüvvet
Sende yâre di
Bir mah-ı afet
Kaddi kıyamet

3. Bir melek sima
Aklımı yağma
Eyledi hâla
Güzel yâre di
Çeşmin fiteni
Yaktı bu teni

4. Ruyı meleksin
Mah-ı feleksin
Âşık heleksin
Sen ya yâre di
Bir mah-ı afet
Kaddi kıyamet

5. *Seyrânî* Lokman
Gelse de el-an
Eylemez derman
İlla yâre di
Bir mah-ı afet
Kaddi kıyamet

---

* *AÇ: 323-324*
B.
AÇ "Şarkı" başlıklıdır.

173. İDERİZ AMĀNI ʿAHDİ*

1. Şu cihānda sìm zer içün
Hep bu ʿālemleriñ cehdi
Bir ebrū yay dildār içün
İderiz amānı ʿahdi

2. ʿĀşıḳlar ʿummāna daldı
Serin sevdālara ṣaldı
Āḫir vaḳitdir az ḳıldı
Bir gün ẓuhūr itdi Mehdì

3. Derūnda zār ider bu dil
Ḳalbiñden ġıllığışı sil
Bu dünyā kāfire ʿādil
Müʾminlere zehir şehdi

4. Ṣalıvirsem gelse bu rìş
Şükür İbrāhìm'dendir kiş
Kimi Mecnūn kimi dervìş
Oldı bu *Seyrānì* zühdi

---

* *C. 51: 6b;* AÇ: 266
A.
2/4: itdi: eder- AÇ
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

174. EVVEL ḲURʾĀN'DA ÖGÜLEN KİM[İ]Dİ*

1. Size dirim o ḳuşlarıñ içinde
Yumırṭadan ol ṭoġmayan kim[i]di
Yedi ḳuş ögmişdir Ḫallāḳ-ı ezel
Ol Ḳurʾān'da ögülen [kuş] kim[i]di

2. Rūyından bilirim mer[d] oġlu merdi
İçeriñe ḳoydı bu ʿāşıḳ derdi
Ḥaḳḳ Teʿālå añа çoḳ ʿömür virdi
Ṭoḳuz yüz ṭoḳsan dört yaşayan kim[i]di

3. ʿĀşıḳ olan aşlā fenāda gülmez
Çoḳ aġlar da dìdelerini silmez
Kâmil olmayanlar bunları bilmez
Yetmiş kez Kaʿbe'ye varan kim[i]di

4. Çoḳ maʿnālar vardır bir'ki kāçında
Bir nesne yoḳ ʿāşıḳlarıñ ṣuçunda
Hep bunca peyġamberleriñ içinde
İsm-i şerìfi iki olan kim[i]di

5. *Seyrānì* seyr etdi hep bunca nāsı
Silinmeyor neden göñlimiñ pası
Ḳanḳı ümmet Ḥaḳḳ'a oldılar ʿaṣi
Suratları mensuh olan kim[i]di

---

* *C. 51: 134b-135a;* AÇ: 308

A.
1/2: kim[i]di: kim idi- AÇ // 1/4: [kuş] kim[i]di: kuş kim idi- AÇ
2/2: İçeriñe: İçerime- AÇ // ʿāşıḳ: aşkı- AÇ // 2/4: kim[i]di: kim idi- AÇ
3/3: Kâmil olmayanlar (AÇ): (…)- C. 51 // 3/4: kim[i]di: kim idi- AÇ
4/3: Gelip geçmiş peygamberin içinde- AÇ // 4/4: kim[i]di: kim idi- AÇ
5/4: Suratları mensuh (AÇ): (…)- C. 51 // 5/4: kim[i]di: kim idi- AÇ

B.
C. 51 "Maḳām-ı Seyrānì"; AÇ "Muamma" başlıklıdır.

C.
Cevabı C.51: 135a'daki "çekirge değil mi" (196) ayaklı metindir.

175. BÜLBÜLİÑ ʿAŞḲ İLE EFĠĀNI GELDİ*

1. Nevbahār irişdi gül arāmına
Ġoncanıñ elvānı geldi
Açıldı baġçeniñ ġonca geldi
Bülbüliñ ʿaşḳ ile efġānı geldi

2. Donandı meclisler itmege ülfet
Aratdı aḫşāmlar, hem şān u şöhret
Bizlere itmege cāndan muḥabbet
Şu ġarìb göñlimiñ mihmānı geldi

3. Birikmiş bir yere şìrìn lisānlar
Elfāẓı, güftārı ḫūb şāʿirānlar
Bādeleri ḥāżır maḥbūb civānlar
Girüp dem sürmeniñ zamānı geldi

* *FB 569: 9b.*
C.
Şiirde mahlas tapşırılmamış. Ancak FB 569, Fahri Bilge tarafından Seyrânî divanı gibi hazırlanmıştır. Başka bir deyişle bu defterde sadece Seyrânî'nin şiirleri toplandığı için şiiri almayı uygun bulduk.
Bu şiir ilk defa okundu.

176. CĀNIMI YOLUÑA VİRESİM GELDİ*

1. Ḥüsniñi görince dìvāne oldım
Ġonca gülleriñden diresim geldi
Gördim aḥmer lebiñ bilmezim noldım
Cānımı yoluña viresim geldi

2. Ġāyet müştāḳ oldım ẕāt-ı pākiñe
Dermānıñ var mıdır zeynim çākına
Ünzile'niñ miski ʿanber ḫākine
Ṣolḳun yüzlerimi süresim geldi

3. Āhile vücūdım şehrin sökdüm de
ʿAşḳınıñ kemendin sere daḳdım da
Dilbere (pek) meyl etdigine baḳdım da
Dünyā murādına iresim geldi

4. *Seyrānì* dir zülfi telin ḳırmazım
Ḥayli demdir miyānını ṣarmazım
Çoḳdan beri ḫānesine varmazım
Duṭu sulṭānıma göresim geldi

---

* *C. 51: 131b;* HAY2: 69; AÇ: 144; HAK2: 97

A.

2/2: Dermānıñ: Dermanım- AÇ // zeynim: sînem- HAY2, AÇ, HAK2 // 2/3: Ünzile'niñ: O nazlının- HAY2, AÇ, HAK2

3/3: Dilbere (pek): Dilberin- HAY2, AÇ, HAK2

4/2: miyānını ṣarmazım: meyanını sormazım- AÇ // 4/4: sulṭānıma: Sultânımı- HAY2, HAK2

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

177. SÍNEM(İ) ʿAŞḲ ODINA DAĠLAYAN GELDİ*

1. Ne melūl olayım fānì cihānda
ʿĀşıḳıñ iş(ler)ine (bir) ġaleyān geldi
Anıñ muḥabbeti derūn(-ı) cānımda
Sìnem(i) ʿaşḳ odına daġlayan geldi

2. Ḥayli müddet evṣāfını yazalı
Çār mıṣraʿ eyledim ben bu ġazeli
Var idi ʿāşıḳa meyli ezelì
Coşḳun ṣular gibi çaġlayan geldi

3. Biñ naẓarda māʾil oldım bu ḥāle
Tā ʿarşa irişdi fiġān u nāle
Yaraşdırır her dem (o) güzel cemāle
Bir ḫoşca elimi baġlayan geldi

4. Cemāliñ görenler ḳalmada ṭañā
Hezārān meyl iden var dilber saña
Dürlü evṣāflar dizmişem [ben] aña
Seyrānì (dir) ḳādd-i ḥüsne aġlayan geldi

---

* *AŞE V: 215*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

178. VELÍ DÜNYĀYA BİR GELDİ*

1. Düldül Ḳanber Ẕülfeḳār'ı
(İle) ʿAlì dünyāya bir geldi
Aña şìrim didi Bārì
Velì dünyāya bir geldi

2. Erenleriñ ereniniñ
Pìr ṣofrāsı sereniniñ
Şāh[-ı] Veysü'l-Ḳarānì'niñ
Nūrı dünyāya bir geldi

3. ʿĀşıḳlarıñ ʿirfānınıñ
Bülbülleriñ gülşānınıñ
Ḥażret-i Nūḥ ṭūfānınıñ
Sìli dünyāya bir geldi

4. ʿĀşıḳlıḳ demir leblebi
Yirseñ ʿaşḳ olsun çelebi
Bu *ʿĀşıḳ Seyrānì* gibi
Deli dünyāya bir geldi

---

* *AŞE V: 242;* FB 569: 8b; AÇ: 143; HAK2: 232-233; Mİ: 147-148

A.
1/1: Ẕülfeḳār Düldül ṣāḥibi- FB 569, AÇ; Zülfikârı Kamber bile- HAK2; Zülfikâr u Kamber ile- Mİ // 1/2: (İle) ʿAlì: Ali- AÇ // 1/3: Arslanım buyurdı Bārì- FB 569, AÇ; Hak ana arslanım dedi-Mİ
2/1: Erenleriñ: Er ṣofrāsı- FB 569 // ereniniñ: erenisin- HAK2 // Er sofrası sereninin- AÇ // 2/2: Pîr sofrası ereninin- AÇ; Sultanımın kereminin- Mİ // 2/3: Nūrı: Ḳulı- FB 569, AÇ; Eli -HAK2, Mİ
3/1: ʿĀşıḳlarıñ: Erenleriñ- HAK2

B.
AÇ "Yedekli Koşma" başlıklıdır.

C.
FB 569, AÇ'de 3. dörtlük yoktur.

179. ÇÜN LÂ DİYEN YANLIŞ YOLA ÇEKİLDİ*

1. Elestü bezminde cem oldu ruhlar
İllâ diyen inzivâya çekildi
Ayırt oldu münafıklar o günde
Çün lâ diyen yanlış yola çekildi

2. Yarın kıyamette bell'olur hile
Her ne diler isen Mevlâ'dan dile
Nerde kaldı kavim kardeş kabîle
Birer birer musallâya çekildi

3. *Seyrânî* sabırla buldular bâbı
Derûnumda yanar aşk mâhitâbı
Âlim tefsir etti yüz dört kitabı
Sor manasın Fâtiha'ya çekildi

* *Mİ: 195*

180. KÜŞAD OLDU NİKAB ŞİMDİ*

1. Bu insan pek azgın şimdi
Nisalardan hicab kalktı
Dinler yoktur asla pendi
Küşad oldu nikab şimdi

2. Bulunmaz bir amel makbul
Cümle cahtan olur ma'zul
Herbiri bir fiile meşgul
Günah vafir sevap kalktı

3. Uleması nush etmezler
Etse de cahil tutmazlar
Hükm-i Kur'ân'a gitmezler
San kıyamet kitap kalktı

4. Bu *Seyrânî* eyler hürmet
Ulemaya vardır izzet
Hiç kimseye olmaz rağbet
Herkes nefsi meab kalktı

* *AÇ: 252*

181. DAĠ GİBİ TEPEMDEN DUMAN YEKİNDİ*

1. Ḥāżırladım ey ʿaşḳ göñül tarlasın
Ġam biderin haydi şimdi ekindi
Āsumān gürlesin şimşek parlasın
Ṭaġ gibi tepemden duman yekindi

2. Ey dil çekdiñ fāni sürūrıñ yaşın
Göñül mirʾātiniñ Ḥaḳḳ sile paşın
Acı nedāmetiñ şimdi libāsın
Biçüp ḳāmetiñe göre dikindi

3. ʿĀşıḳıñ ḳalbiniñ yarası emsiz
Ḳalsa elbet ḳalmaz gözleri nemsiz
Geçmez beş vaḳtimiñ hìçbiri ġamsız
Aḳşām yatsı ṣabāḥ öğle ikindi

4. Yaḳın gel *Seyrānì* gitme uzaġa
Ṭāvūs ḳuşı gibi elvān tozaġa
Maġrūr olup düşeñ sen bu duzaġa
Bu derd seniñ kisb ü kārıñ çekindi

---

* *SS: 138-139;* AŞE XIX: 287; FRG: 77-78; HNO: 67; HAK1: 114-115; MU: 101; HAK2: 97-98; Mİ: 195-196

A.

1/1: Göñül didim ġurbet tarlasın- AŞE XIX // 1/2: Ġam biderin ḥaydi şimdi: Ṭurma şimdi ġam biderin- AŞE XIX // 1/4: tepemden: başıma- AŞE XIX; başımdan- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // yekindi: yeğindi- FRG

2/1: Ey dil çekdiñ fāni sürūrıñ: Ġurbetde çekelim şılanıñ- AŞE XIX // 2/2: mirʾātiniñ: aynasının- HNO, MU, Mİ // Göñül mirʾātiniñ: Göñlim āyinesin- AŞE XIX // 2/3: acı nedāmetiñ şimdi: gider ḳumaşından mātem- AŞE XIX // 2/4: biçüp ḳāmetiñe göre: ölçüp biçüp ādemiñe- AŞE XIX

3/1: ʿāşıḳıñ ḳalbiniñ: ġarìbiñ ġurbetde- AŞE XIX // 3/2: ḳalsa elbet ḳalmaz: oldığından görmez- AŞE XIX // 3/3: vaḳtimiñ: vaḳtiñ- AŞE XIX

4/1: Seyrānì: sevdiğim- HNO, HAK1, MU, HAK2 // 4/3: düşeñ: düştün- FRG; düşme- HNO, HAK1, MU // olup düşeñ sen bu: olan düşdi işbu- AŞE XIX

C.

HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ'de ise şiir beş dörtlükten oluşmaktadır ve şiirin mahlas dörtlüğü değişmiştir. Bu dörtlüğün ayağı şiirin ayağıyla uyuşmamaktadır. Bundan dolayı bu dörtlüğü burada vermeyi tercih ediyoruz: Seyranî'yim kaldım yine yüreksiz/Mevlâ'm bir şey yaratmamış gereksiz/Yedi kat gökleri sanma direksiz/Âhım benim arşa direk dikildi

182. ʿAḲLIMI BAŞIMDAN ALAN GÖRÜNDİ*

1. Göñül ġayrı ümìd itme nāfile
Yāra gerçekligim yalan göründi
Yazmış beni yārim ṣañ[ki] ġāfile
ʿAḳlımı başımdan alan göründi

2. Yoldı ṣaḳalımı ṭarağım benim
Şimdi yanmaz oldı çerāġım benim
Eski maʿden oldı ṭuraġım benim
Altunım mihenge çalan göründi

3. Güzel ġam çeker mi ʿāṣıḳ bulmaġa
ʿUḳde-yi muḥabbet bağın yolmaġa
Her gül âmâdedir bir gün solmağa
Pençesin ḳalbime ṣalan göründi

4. Sevdiginiñ herkes bağlı özüne
Seyrānì'niñ ḳulaḳ virseñ sözine
ʿAṣḳım raḳìbimiñ maʿlūl gözüne
Bir güle dolanmış yılan göründi

---

* *SS: 184;* FRG: 31-32; HNO: 205; HAK1: 236-237; HAK2: 212; Mİ: 288

A.

1/2: gerçekligim: gerçekliğin- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: yārim ṣañ ġāfile: yârim saki gafile- FRG; defterine hem bile (bile)- HNO; defterine hem bile- HAK1, HAK2; defterine hem dile- Mİ
2/2: Şimdi: Gayri- FRG
4/1: Seyraninin kulak versen sözüne- FRG // 4/2: Sevdiğimin herkes bağlı özüne- FRG // 4/3: raḳìbimiñ: rakibinin- Mİ

C.

FRG'de 3. hane yoktur. 3/3 Mİ'den eklenmiştir.

183. SİNESİN SİNEME ʿURYĀN GETİRDİ*

1. Ḳara gözlerini sevdiğim dilber
Bu dertli sineme dermān getirdi
Yāra teʾşìr etdi benim niyāzım
Sinesin sineme ʿuryān getirdi

2. Dest [ü] dāmeninden bāde yudunca
ʿAşḳım artar leblerinden dadınca
Rūyları billūra ricā idince
Lebim pūs itmeye gerdān getirdi

3. Bu dili düşirdim gine sefāda
Bu ʿālemi pāra ile ìfāda
Hep ʿāḳıllar [kuru] ḳuru ḳafada
ʿĀşıḳa hediye her ān getirdi

4. Nazlı dilber ʿişyānıma kalmaya
Yanaġın beñzetdim ḳızıl elmaya
Bu ʿ*Āşıḳ Seyrānì* seni almaya
Devlet Āl-i şandan fermān getirdi

---

* *C. 51: 115a;* AÇ: 142; HAK2: 98
A.
2/1: Dest [ü]: Dest ü- AÇ, HAK2 // 2/2: dadınca: emince- AÇ // 2/4: Lebim: Lebin- AÇ, HAK2
3/2: ʿālemi: malımı- AÇ, HAK2 // 3/3: ʿāḳıllar [kuru]: akıllar kuru- HAK2
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

184. TÜRKÍ YĀD İDERMİŞ HEVESİM DÜŞDİ*

1. Bir evde temāşā ḳıldım efendim
Bir ḫūb var görince bu dilim şaşdı
Dìdem ḳamaşdı
Servi ḳaddin aḥmer lebin begendim
Türkì yād idermiş hevesim düşdi
Ṭoludan işdi

2. İşdim bu dilberiñ bādesin ḳandım
Ḳonuşaydım anıñ ile efendim
ʿAşḳından yandım
Ruʿyā eṭfālidir ben İslām ṣandım
ʿĀşıḳ olduġım ol esmer seçdi
Niḳābın aşdı

3. Beni Mecnūn etdi ol ḳāra ḳaşlı
Didim bir pūse vir merār baḳışlı
Bir incü dişli
Ḳāfıla rā ismi puḥaḳ naḳışlı
Baḳayı göreniñ sìnesi bişdi
Derdini deşdi

4. Göz gezdirdim odasına varınca
Melil melil bakdı baña durunca
Bir güli ġonca
Bu *Seyrānì* aḥmer lebin görünce
Neylesin dildārım serinden geşdi
Dili ṭutışdı

---

* *C. 51: 47b;* HAY-d4
A.
2/3: Ruʿyā: Raʾya- HAY-d4
3/3: puḥaḳ naḳışlı: puha kankaşlı- HAY-d4

185. BİR DÍN-İ SERDĀRIÑ UĠRINA GİTDİ*

1. Dü cihān serveri faḫr-i kāʾināt
Taḳdìr-i Cabbār'ıñ uġrına gitdi
Ḫaydār-ı Kerrār şāh-ı mümkināt
Bir dìn-i serdārıñ uġrına gitdi

2. Ẓuhūr-ı Ādem'le ricāl ü nisā
ʿĀleme yār oldı ṣubḥile mesā
Terk-i zemìn idüp semāya ʿÍsā
Aḥmed-i Muḫtār'ıñ uġrına gitdi

3. Ḳandìl-i ʿaşḳ ʿArş [u] Kürs'e ṭaḳıldı
Zincìr[i] ḳubbeye muḥkem çaḳıldı
Pervāne mecāza nāra yaḳıldı
Ḥaḳìḳat enveriñ uġrına gitdi

4. Seçilmez maʿnā-yı elṭāf-ı aġyār
Lafẓında ḳudret-i maʿnā-yı esrār
Derlerse disiñler efendim ne var
Seyrānì bir yārıñ uġrına gitdi

---

* *Bel 0374: 49b-50a;* CU40: 31a; AŞE V: 181; AŞE XIX: 283; AŞE XIX: 468; SS: 137-138; FRG: 48; HNO: 66-67; HAK1: 125; HAK2: 106; Mİ: 204

A.

1/2: Cabbār'ıñ: cabbarı- HNO // 1/3: Kerrār: Kerrarı- HNO, Mİ // Vezin bozuk // 1/4: Bir dìn-i serdārıñ: Ẓālim ḥükümdārıñ- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

2/1: ricāl ü: ricâl-i- CU40, SS, FRG, HNO, HAK1, Mİ // 2/2: oldı: olmış- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // ṣubḥile: cümle- AŞE XIX: 283; AŞE XIX: 468 // 2/3: semāya: mānend-i- AŞE XIX: 283; AŞE XIX: 468

3/1: Ḳandìl-i ʿaşḳ: Ḳandìl- AŞE V // ʿArş [u]: arşa- HAK1 // ṭaḳıldı: aşıldı- AŞE XIX: 283 // 3/2: Zincìr[i]: Zinciri- FRG // ḳubbeye: kubbelere- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/3: Pervāne mecāza: Pervâneler mecâz- Mİ // mecāza nāra: mecāz-ı nāra- AŞE V; mecāzì nāra- AŞE XIX: 283; nār-ı mecāza- SS, HAK1, HAK2; nara meccaz- FRG // Pervaneler mecaz yare yakıldı- HNO // 3/4: enveriñ: o nūrıñ AŞE V-; envārıñ- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

4/1: Seçilmez maʿnā-yı elṭāf-ı: Seçilmez elfāẓ-ı maʿnā-yı- AŞE V; Seçilmez maʿnā-yı elfāẓ maʿnā-yı- AŞE XIX: 283; Seçemez lafẓınıñ maʿnāsın- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 4/2: ḳudret-i maʿnā-yı: ḳudret maʿnāsı -AŞE V; ḳadir maʿnā-yı- AŞE XIX: 283; altında gömülmiş ḥikmet-i- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 4/3: Derlerse: Diyenler- FRG

B.

CU40 "Ḳoşma" başlıklıdır.

1/4: ẓālim ḥükümdārıñ: "Muʿāviye ḳaṣd idiliyor"- SS (dipnot)

C.

AŞE XIX: 468'deki metin 2. hanesinin ayak mısraından itibaren yazılmamıştır. Ahmet Şükrü Esen şiirin sonuna "Bu Seyrānì'niñdir yañlış yazılmış vāz geçilmişdir" notu düşmüştür.

186. OL NŪR-I SULṬĀN [DA] BİR İDİ GİTDİ*

1.Cümleniñ atası pederi olan
Ol Ādem-i ʿirfān bir idi gitdi
Cümle nebìleriñ serveri [olan]
Ol nūr-ı Sulṭān [da] bir idi gitdi

2.Kimisi gider de gelirin derdi
Kimisi evliyā olurun derdi
Hem ecele dermān bulurun derdi
Eflāṭūn [ve] Loḳmān bir idi gitdi

3.Ulu kervān göç eyledi illeri
Hem ṭoldı boşaldı dünyā evleri
Ḥükm iderdi ḳāfdan ḳāfa dö[l]leri
Dāvud oġlı Süleymān bir idi gitdi

4.*Seyrānì* ezelden sırrı çoḳ idi
Kimisi aç idi kimi ṭoḳ idi
Güzellikde hìç menendi yoḳ idi
Ol Yūsuf-ı Kenʿān bir idi gitdi

---

* *Gedik: 16b;* C. 283: 13a.

A.

1/1: Cümleniñ atası: İbtidā ʿālem ne- C. 283 // 1/2: Ol Ādem-i: Nebì Ādem- C. 283

2/1: Kimisi gider de gelirin derdi: Baʿżlar evliyā olurum dedi- C. 283 // 2/2: Kimisi evliyā olurun derdi: Baʿżlar gider de gelürüm dedi- C. 283 // 2/3: Eflāṭūn Loḳmān bir idi gitdi: Aṣlı ben dermān bulurum dedi- C. 283

3/1: illeri: ellere- C. 283 // 3/2: Hem: çoḳ- C. 283 // evleri: bellere- C. 283 // 3/3: Ḥükm: ḥükmin- C. 283 // dö[l]leri: döllere- C. 283 // 3/4: Dāvud oġlı: Devr-i- C. 283

4/1: ezelden: ibtidā- C. 283 // 4/2: Kimisi: kimi- C. 283 // 4/3: hìç: aṣlı- C. 283 // 4/4: Ol: velì- C. 283 // idi gitdi: gitdi idi- C. 283

C.

C. 283'te 2. ve 3. dörtlükler yer değiştirmiştir.

Bu şiir ilk defa okundu.

187. MEVCİ HER MAʿDENİÑ KĀNI ÇŪŞ İTDİ*

1. Güzeller cemʿinde ervāḥ-ı ezel
ʿAşḳ-ı ilāhìniñ (ġāyet) cānı çūş itdi
Deryā-yı vücūda gelince güzel
Mevci her maʿdeniñ kānı çūş itdi

2. Naẓar itdim mülk-i ṣāfıñ üstüne
Esmāü'l-ḥüsnā'da kāfıñ üstüne
Uçurunca Kūh-i Ḳāf'ıñ üstüne
Göñüller taḫtınıñ ḫanı çūş etdi

3. Kātib(-i) ezel böyle yazmış defterde
Vücūdım esrārın aldım ezberde
ʿAḳıl fikir sevdā gelince serde
Devlet-i kemālin şānı çūş etdi

4. *Seyrānì* seyrānım baḫr-i raḥmete
Ḥamd olsun erenler ʿaşḳ-ı devlete
Aġlayu aġlayu biz bu ḥikmete
Gözlerimiñ yaşı ḳanı çūş itdi

---

* *Hk 427: 52b-53a;* ATO: 2291; HAK2: 105-106
A.
1/2: (ġāyet) cānı: canı- ATO, HAK2
3/1: Kātib(-i): Kâtib- ATO, HAK2

188. ŞEMSİÑ NŪRI NİÇÜN ÇEVDİ*

1.Saña dirim ʿāşıḳ iseñ
Ḳanḳı sūre iki indi
Seriñi yoluna ḳoysañ
Şemsiñ nūrı niçün çevdi

2.Ḫudā'sın ḳullar birlerdi
Vücūdım şehrin nārlardı
Ḥacer-i Esved parlardı
Şimdi niçün ḳara oldı

3.Ḫudā iḥsānına nāʾil
ʿAḳlıñı eyleme zāʾil
Ḥacerü'l-Esved'i Cebrāʾil
Bil anı nireden aldı

4.Aḳıtsın dìdeden yaşın
ʿĀşıḳ olan ider fāşın
Nerden aldılar Kaʿbe'niñ daşın
Suʾāle cevāb vir indi

5.ʿAyāndır bize hepisi
Ne ḫoş vücūdım yapusı
Nedir ʿibādetiñ ḳapusı
Şaşın bilmez ki hem ḳaldı

6.Bu *Seyrānì* ʿaşḳa yendi
Bu cevāblar saña dindi
Dört kitāb ne zamān indi
Bunıñ cümlesin bilindi

* *C. 51: 130a*

189. OLALI AʿLĀLAR EDNĀ BEDELİ*

1. Ḳıbleniñ ṣaġından ṣol cānibine
Ḫayli zamān oldı üç ḳuş gideli
Ednā çıḳup aʿlā merātibine
Olalı aʿlālar ednā bedeli

2. Çatal dırnaḳ ile berri yabanlar
Ḳaşınmaḳdan yara oldı çıbanlar
Ṭoḳlıya yügürtdi ḳoçı çobānlar
Ḳurt ile müşterek ḳoyun güdeli

3. Çula düşdi çuḫadaḳı güveler
Ṣanma çullı çuḫayı seveler
Köpük ṣaçmaz oldı puḫur develer
Ṭay pāyesini ṣavran olup yedeli

4. ʿAḳlıñ ḳapusına dolabın ḳurma
Ṣu bulurım deyü fikriñi yorma
Seyrānì lafẓınıñ tefsìrin ṣorma
ʿAḳlına düşeni işler bu deli

---

* *FB 569: 10b;* SS: 200; HNO: 74-75; HAK1: 111-112; MU: 111; HAK2: 94-95; HAK3: 79; Mİ: 196-197 **A.**
1/2: Ḫayli zamān oldı üç: Otuz üç yıl oldı üç- RDHC; Otuz üç yıl oldı bir- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ
2/1: Aç ḳaldı der naḳle bezi yapanlar- SS; Aç kaldı hep çuha bezi yapanlar- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 2/2: Ḳaşınmaḳdan: Ḳaşımaḳla- RDHC
3/1: Çula düşdi çuḫadaḳı: Düşdi çuḳalardan çula- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 3/2: Ṣanma çullı çuḫayı: Çuḳalı çullulı ṣanma- RDHC; Çuḳalı çullıyı ṣanma- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 3/3: puḫur: yorġun- RDHC // 3/4: Ṭay pāyesini: Tek ṭırnaḳlar- RDHC, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ
4/1: ʿAḳlıñ ḳapusına: ʿAṣḳıñ ḳuyusına- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 4/2: fikriñi: kendüñi- RDHC // 4/3: lafẓınıñ tefsìrin: bunun maʿnāsın- RDHC; lafẓınıñ maʿnāsın- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 4/4: düşeni: geleni- RDHC // işler: söyler- RDHC; eyler- HNO, MU

190. SER YETER[İ]SE BULAMAZ SER ELİ*

1. Ser ʿAzrāʾìl ser gögsüñe ser çıḳar
Ser cānı vir ser ayaġı ser eli
Ser cismiñden ser ṭatlucān ser çıḳar
Ser yeter[i]se bulamaz ser eli

2. Ser cismini ser taputa serdi ḫān
Ser vechini ser cümle serdi ḫān
Ser içinde ser tönbegi ser duḫān
Ser pūs ider sermā (…) sereli

3. Sernaḳḳāşım sercānı yoḳ ser yazdım
Ser şiʿirimi serdeftere ser yazdım
Ser ṣofrayı ser niʿmeti ser yazdım
Ser yeyenler ser ṭoydular sereli

4. Ser cellāddan ser ḳurtarmaḳ ser §evāb
Ser ḳazanur ser cihānda ser §evāb
Ser seccāde ser cāmiʿe ser §evāb
Ser *Seyrānì* ser ḳażandım sereli

---

* *AE 62: 54b.*
A.
B.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

191. YAVAŞCA DESTİNE ṢUN SEḤER YELİ*

1. Seḥer yili sen Mevlā'yı severseñ
Ṣılada yārime var seḥer yeli
Bu kāġıd içine üç beyit yazdım
Yavaşca destine ṣun seḥer yeli

2. Ezel iḳrār virdi ṣoñra sözine
Ḳul olayım şaḳasıyla nāzına
Ġaflet arasında ṭutun yüzine
Mübārek ḫāṭırın ṣor seḥer yeli

3. Baḳmaz mısıñ şu felegiñ işine
Yaḳdı cigerimi ʿaşḳ āteşine
Pervāneler gibi ṭola başına
Mübārek cemālin gör seḥer yeli

4. Girmedim oṭaya baḳdı *Seyrānì*
Mevlā'ya emānet virdi yārini
Benim sevdigimiñ kirpiklerini
Ṭolaşdır gerdāna es seḥer yeli

---

* *AŞE XIX: 289;* CÖ1: 74-75; HAK1: 115; AÇ: 145; HAK2: 98-99; Mİ: 197; EAÖ: 244-245

A.

1/2: yārime var: bir yârim- CÖ1, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/3: üç: dört- AÇ // 1/4: Yavaşca destine ṣun: Bul sen [bir] tenhada ver- CÖ1, EAÖ; Bul onu tenhada ver- HAK1, HAK2; Bul da bir tenhada ver- AÇ; Bul sen bir tenhada ver- Mİ

2/1: virdi: verdin- Mİ // ṣoñra: n'oldu- CÖ1, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/2: şaḳasıyla: şifâ bele- CÖ1, HAK1, HAK2; şifa belâ- AÇ // 2/3: Ġaflet: Uyku- CÖ1, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ // ṭutun: dokun- CÖ1, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ

3/3: ṭola: dolan- CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ

4/3: kirpiklerini: zülüflerini- CÖ1, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/4: Ṭolaşdır gerdāna es: Gerdânına dolayver- CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ; Gerdanına dola ser- AÇ; Gerdânına sarıver- Mİ

B.

AÇ "Koşma"; EAÖ "Seher Yeli Sen Mevlayı Seversen" başlıklıdır.

"Develi'nin Şahmelik köyünden Mahir Sevda'dan 12.1.1983 yılı derledim"- AÇ (dipnot)

192. GÖÑÜL SEFÍNESİ PĀRELENME Mİ *

1. Bu dil-i şükūfeveş lāle renk olsa
Ḳalbi ḥicābından ḳaralanma mı
Bād ile deryāda müdām cenk olsa
Göñül sefînesi pārelenme mi

2. Yā Rabb degil midir bir ismiñ Hādi
ʿAşḳın virüp beni ḳılan münādi
Sen var iken kimler ider imdādı
Her biçāre senden çārelenme mi

3. Ger żaʿîf ḳılmadan beni bu ile
Bilürken leẕìẕdir ẕemmimiz dile
Es deyü emr itmeseñ cüzʾi bir yele
Nāsıñ żıddı sevdā aralanma mı

4. Ṣunsañ ecel cāmın maṣlaḥat biter
Ẕemmimiz insāna eglence yeter
Ne söz duysa ecel oḳundan beter
Seyrānì ṭuc olsa yaralanma mı

---

* *FB 423:29b;* AŞE V: 199; HAY-d2: 26
A.
1/1: olsa: ola- HAY-d2 // 1/2: ḳaralanma: karalanma(z)- HAY-d2 // 1/3: deryāda: deryâya- HAY-d2 // 1/4: Göñül sefînesi: sefîne-yi göñül- AŞE V // pārelenme: pârelenme(z)- HAY-d2
2/4: biçāre senden çārelenme: biçâresinden çârelenme(z)- HAY-d2
3/1: ḳılmadan: kılmadın- HAY-d2 // 3/2: ẕemmimiz: demeziz- HAY-d2 // 3/3: itmeseñ: etme sen- HAY-d2 // 3/4: żıddı: hazzı- HAY-d2 // aralanma: aralanma(z)- HAY-d2
4/1: Susan ecel çamın maslıhat biter- HAY-d2 // 4/4: ṭuc : ṭunc- AŞE V // yaralanma: yârelenme(z) - HAY-d2

193. KANTAR (İ)LE EKMEZ MÎZÂNI DERDİMİ*

1. Felek kemendini taktı serime
Döndürdü çarh ile devrân derdimi
Sığınsam da lutf-u Ganî Kerîm'e
Kantar (i)le ekmez mîzân derdimi

2. Okudum elifi ötüre üstün
Yârın kahrı etti beni zâr zebûn
Felek bana sardı cümle gam yükün
Yükletsem götürmez kervân derdimi

3. Derd çekmiyen âşık-ı kâmil olmaz
Derdim hadden aştı hiç kimse bilmez
Derdime kimseler [bir] derman bulmaz
Bilmedi Eflâtun Lokman derdimi

4. *Seyrânî* aşkımız döndü ummâna
Aşk ateşi etti beni dîvâne
Münâcâtım budur Ganî sultâna
Vermesin bir kula aman derdimi

* *NMÇ: 106*

194. GÖZLERİM DÍN SERVERİMİ*

1. Amān ʿAzrāʾil cānım al
Tenimden yād it serimi
Bilürim almañ ne muḥāl
Gözlerim dìn serverimi

2. Bir alıcı ḳuşdır felek
Ḳuş tülerse telek telek
Kirāmen Kātibì melek
Silmeyince defterimi

3. Nās yanında yoḳd[ır] yerim
Ẕemm iderler işidirim
Dāʾim Ḥasbinallah dirim
Unutmam bu ezberimi

4. İl ṣanur deli tepegim
Deli olsam da ipegim
Tükenmeyince kepegim
Ḳalìl itmez ek§erimi

---

* *AŞE XIX: 292;* AŞE V: 184; FB 423: 33b; SS: 142-143; HNO: 69; HAK1: 115-116; MU: 96-97; HAK2: 233; Mİ: 151

A.

1/1: Amān: Gel- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // cānım: cānımı- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/2: Tenimden yād it: Rūḥdan yād eyle- FB 423; Rūḥımdan yād it- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/3: Bileyorım ekmek ne muḥāl- AŞE V; Bilürim almaz lā muḥāl- FB 423; Yoḳ almaġa onda mecāl- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/4: Gözlerim dìn: Gözler emer- FB 423, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

2/2: telek telek: döker telek- FB 423, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ; döker belek- AŞE V // 2/3: Kirāmen Kātibì: Eṭrāfımda olan- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

3/3: Dāʾim Ḥasbinallah: Hemen Ḥasbinallah- FB 423; Ḥasbiyallah- SS; Hasbinallah dâim- HNO, HAK1, MU, HAK2; Dâim hasbiyallah- Mİ

4/1: tepegim: tefeğim- Mİ

C.

SS, HNO, HAK1, MU, HAK2'de 4. dörtlük bulunmamaktadır. FB 423 ve Mİ'de 3. ve 4. dörtlükler yer değiştirmiştir.

5. *Seyrānì'de* ṣuç ṣādırdır
Ẕemm[im] itmeyen nādirdir
Cenāb-ı Mevlā ḳādirdir
Ḫayra sevḳ ider şerimi*

* 5/1: Seyrānì'de: Seyrānì'den- FB 423, AŞE V, HNO, HAK1, MU, HAK2 // 5/2: Ẕemm[im]: Ẕemm- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // nādirdir: pek nādirdir- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 5/3: Cenāb-ı Mevlā: Cenāb-ı Allah- FB 423; Büyük Tañrı'm pek- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 5/4: Ḫayra sevḳ ider: Ṣaḳlamaġa her- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

195. KEŞÍDE OLINMIŞ DÖRT BAB DEGİL Mİ*

1. Mìrʿāt-ı mücellā vech-i Raḥmān'ı
Yazılmış sevdigim kitāb degil mi
Ḥurūflar dizilmiş resm-i ʿOşmān'ı
Keşìde olınmış dört bab degil mi

2. Meskenim yeter atar dil arayına
Ḳubbeler ögredir cān(a) ḥümāmına
Göñül ḳıblasınıñ beş ìmāmına
Ḳaşlarıñ arası miḥrāb degil mi

3. Ezelì sen düştün ʿāşıḳ bahrine
Dil virelim dilber ḳalb-i sāfına
Āh efendim ḥāk-i pāy-i taḫtına
Bu *Seyrānì* ḳulıñ(a) türāb degil mi

---

* *C. 236: 43b-44a;* CÖ2: 4599; HAK2: 99

A.

1/3: Ḥurūflar: Harfleri- CÖ2, HAK2 // ʿOşmān'ı: resmânî- CÖ2, HAK2 // 1/4: dört bab (CÖ2): /…/- C. 236

2/1: Kaşların titretir dil ârâmına- CÖ2, HAK2 // 2/2: Ḳubbeler: Hutbeler- CÖ2, HAK2 // cāna: can- CÖ2, HAK2

3/1: bahrine: pâyına- CÖ2, HAK2 // 3/2: virelim dilber ḳalb-i sāfına: vermem olmasa kalbi âyine- CÖ2, HAK2 // 3/3: ḥāk-i pāy-i taḫtına: senin hak-i pâyine- CÖ2, HAK2 // 3/4: ḳulıñ(a): kulun- CÖ2, HAK2

196. GÜVERCİN BAL ARISI ÇEKİRGE DEGİL Mİ*

1. Cevābıñı vireyim ʿāşıḳ-ı yārān
Yumırṭadan ṭoġmayan yarasa degil mi
Kelāmıñ içinde ögülen ġarib
Güvercin bal arısı çekirge degil mi

2. Hüdhüd (…) yarasadır biri de
Ḳoymışım yoluna cānı seri de
(…) efendim cennet yeri de
(…) Ādem degil mi

3 (…) söyleyen /…/

* *C. 51: 135a*
B.
C. 51 "Naẓìri Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Metnin devamı sayfa yırtık olduğu için okunamamıştır. C. 51'de 134b-135a'da "ögülen kimdi" (174) metnin cevabıdır.

197. MEYÂNINDA TEMÜR-KAZIK DEĞİL Mİ*

1. ‘Meẕāḳ’ı sıygaya çeken tâlibler
İsm-i fâilinde ‘māẕiḳ’ değil mi
Gökte bir yıldız var zann-ı gaalibler
Meyânında Temür-kazık değil mi

2. Müdâm yatmaktayım gaflet hâbında
Yok dileğim halkın şeyh ü şâbında
Çok zemmim ederler ahret bâbında
Hayâtımda beste azık değil mi

3. Teşnesi olalı aşkın câmının
Mezmûm-olduk halkın hâs ü âmının
Ne gam bana Hakk’ın bin bir nâmının
İçinde birisi Râzık değil mi

4. Hattât nazar eyle[r] tâlib meşkıne
Rağbet gerek gölde biten ışkına
Azîz başın [için] Allah aşkına
Hasba *Seyrânî’ye* yazık değil mi

---

* *NMÇ: 106-107*

B.

Köşeli parantez içindeki eklemeler NMÇ’ye aittir.

3/2: mezmûm-olduk: mezmûma olduk yerine- NMÇ (dipnot).

198. ECZÂDAN MÜREKKEP BEDEN DEĞİL Mİ*

1. Tekebbürlük etme aslını düşün
Bâr u hevâ türab sudan değil mi
Emredince eşyâya Hak lafz-ı kün
Eczâdan mürekkep beden değil mi

2. Kafesinden bir gün uçurur cânı
Açılıp kalınca boşlar bu cânı
Alt eyle toprak Şâh-ı Merdân'ı
Dest ile devesin yeden değil mi

3. Cân kulağın keşfet dinle kelâmı
Mağrûrâne bana verme selâmı
Ahmed için halk eyledi âlemi
Âkıbet ukbâya giden değil mi

4. İkbâlim güneşi eylerse tal'at
Hakîkat hırkasın eylerim hil'at
Erenler elinden *Seyrânî* elbet
Yetişmiş cihanda fidan değil mi

* *Mİ: 197-198*

199. VARACAĞIN KABİR DAR BİLMEDİN Mİ*

1. Ecel şarabının acısı başka
N'ola gelmeseydim cihana keşke
Beğenip girmezdim konağa köşke
Varacağın kabir dar bilmedin mi

2. Bir gün o kabirden üryan kalkarlar
Günah levhasını sana takarlar
Tartılır cümle günâhın sana bakarlar
Meclis-i Kübrâda âr bilmedin mi

3. Mahşer yerlerine üryan varılır
Ettiğin günahlar bir bir sorulur
Cehennem üstüne sırat kurulur
Sana hamle eder nâr bilmedin mi

4. Der *Seyrânî* oldun başın kaygusu
Yılanın akrebin yoktur sayısı
Cehennemde vardır gayya kuyusu
Katrandan libâslar var bilmedin mi

* *Mİ: 198*

200. 1. YELKEN AÇUP YEL ḲADRİNİ BİLÜR Mİ*

1. Süleymān'dır ḳuş dilinden söyleyen
Her Süleymān ḳuş dilinden bilür mi
Āteş vapurını ìcād idenler
Yelken açup yel ḳadrini bilür mi

2. Ḳonan bilür şu ḫānıñ ḫayrātın
Viren bilür ṭatlı cānıñ ḳıymetin
Eger bilmez[i]señ kendi ḳıymetiñ
İl gezmeyen il ḳadrini bilür mi

3. Bir iki ḥayvān var yorġalar
Kimi dizden yürir kimi ırġalar
Burnı necāsete batan ḳarġalar
Ḫaş baḳcede gül ḳadrini bilür mi

4. *Seyrānì* dir ki bilim bükildi
Aġzımıñ içine dişim dökildi
Dāvud Nebì ḥaddesinden çekildi
Saz çalmayan tel ḳadrini bilür mi

---

* *C. 4: 190;* HAY2: 70; HAK2: 100
A.
2/2: viren: deren- HAY2, HAK2
3/1: hayvanlarda birkaç çeşit fıkralar- HAY2, HAK2
4/2: dişim: dişler- HAY2

200. 2. YİLKEN AÇUP YEL ḲADRİNİ NE BİLSÜN*

1. Süleymān'dır ḳuş dilinden söyleyen
Her Süleymān ḳuş dilinden ne bilsün
Āteş vapurını ìcād eyleyen
Yilken açup yel ḳadrini ne bilsün

2. Ḳonan bilür (şu) ḥasenātıñ ḥayrātın
Viren bilür ṭatlı cānıñ ḳıymetin
Eger bilmez iseñ kendi ḳıymetiñ
İl gezmeyen il ḳadrini ne bilsün

3. Ḥayvānlarda birḳaç dürlü fırḳa var
Kimi dizden yürir kimi yorġalar
Mezbeleye müştāḳ olan ḳarġalar
Baġçedeki gül ḳadrini ne bilsün

---

* *AŞE XIX: 267;* AŞE V: 11; RDC 30: 14b; SS: 103; YZ: 26; RBK: 19-20; HNO: 127-128; CÖ1: 90-91; TK: 25; HAK1: 171; MU: 69; HAK2: 152-153; HAK3: 109; Mİ: 240; EAÖ: 207-208

A.

1/1: Āteş vapurını icād idenler- RDC 30, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; Ateş vapurunu icat eyleyen- TK // 1/2: Yelken açup yil ḳadrini ne bilsiñ- RDC 30, YZ, CÖ1, TK, EAÖ; Yelken açup yeliñ ḳadrin ne bilsin- SS, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 1/3: eyleyen: idenler- AŞE V // Süleymān'dır ḳuş(ın) dilinden söyleyen- RDC 30; Süleymān'dır ḳuş dilin[den] söyleyen- SS, YZ, HNO, MU; Süleymandır kurşun dilin söyleyen- RBK, Mİ; Süleyman'dır kuş dilini söyleyen- CÖ1, TK, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ // 1/4: Her Süleymān ḳuş(ın) dilini ne bilsiñ- RDC 30; Her Süleymān diliñ ḳadrin ne bilsin- SS, RBK, YZ, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ; Her Süleyman dil kadrini ne bilsin- CÖ1, TK, EAÖ

2/1: ḥasenātıñ: ḫānıñ- AŞE V, RDC 30 // Hancılar da bilir hanın hayrâtın- Mİ // 2/3: kendi: kendi iliñ- AŞE V // Kendi bilir ancak şânı şöhretin- Mİ

3/1: birḳaç dürlü fırḳa var: birḳaç fırḳa var- AŞE V; bir ḳaç çeşit fırḳalar- SS, YZ, RBK, CÖ1, TK, EAÖ; çeşit çeşit fırkalar- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // (…) fırḳalar- RDC 30 // 3/2: Kimi dizden yürir: Kimi düzden atar- RDC 30; Kimi düzden aşar- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; Kimi düzden uçar- TK // 3/3: Mezbeleye müştāḳ olan: Burnı necāsete batan- AŞE V; Mezbereye müştāḳ olan- RDC 30; Necāsete müştāḳ olan- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/4: Baġçedeki: Ḫaş baġçede- AŞE V, RDC 30 // Ḫāṣ baġçede güliñ ḳadrin ne bilsin- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ; Has bahçede gül kadrini ne bilsin- CÖ1, TK, EAÖ

B.

SS "Meziyyet Nāşināslara"; EAÖ "Ateş Vapurunu İcat Edenler" başlıklıdır.

C.

SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ'te 2. dörtlük yoktur.

4. *Seyrānì Baba*'nıñ bili bükildi
Aġzınıñ içinde dişi dökildi
Dāvud Nebì ḥaddesinden çekildi
Saz çalmayan tel ḳadrini ne bilsün*

* 4/2: içinde: içine- AŞE V// dişi: dili- Mİ // dökildi: söküldü- HAK1 // 4/3: ḥaddesinden: ṣadāsından- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ // 4/4: tel ḳadrini: teliñ ḳadrin- SS, RBK, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

200. 3. HER SÜLEYMĀN DİL ḲADRİNİ NE BİLÜR*

1. Sefîne-yi nārı ìcād eyleyen
Yelken açup yel ḳadrini ne bilür
Süleymān'dır ḳuş dilinden söyleyen
Her Süleymān dil ḳadrini ne bilür

2. Küfeylānda bulunmaz mı fırḳalar
Kimi düzde aşar kimi yorġalar
Mücbereye müştāḳ olan ḳarġalar
Ḫaş baġçede gül ḳadrini ne bilür

3. *Seyrānì* ʿāşıḳıñ beli büküldi
Aġzınıñ içinde dişi döküldi
Dāvūd Nebì ḥaddesinden çekildi
Saz çalmayan tel ḳadrini ne bilür

---

* *FB 569: 24b;* RDHC: 22a
A.
2/2: düzde: düzden- RDHC
3/1: Seyrānì ʿāşıḳıñ: ʿĀşıḳ Seyrānì'niñ- RDHC
B.
2/1: Küfeylānda: "Küḥeylān"- FB 569 (çıkma)

201. ʿAḲIL BAŞA DİRİLMEZ Mİ*

1. Çūş ider ʿaşḳımıñ baḥri
ʿAceb ġayrı ṭurılmaz mı
Yüziñ gördim oldım deli
ʿAḳıl başa dirilmez mi

2. Süzer ele gözden süzer
Şirìn rüşd[ü] baġrım ezer
Bir ān yedi ʿiḳlim gezer
Deli göñül yorılmaz mı

3. Ṣafā çekmiş kiprigin barı
Bir tenhāda bulam yāri
Ṣanki ʿAlì Zülfeġār'ı
Kelp[-i] raḳìb ḳırılmaz mı

4. Ferhād'dır dağları delen
Şirìn'iñ derdinden ölen
Seyrānì'dir Mecnūn olan
Leylā'sına ṣarılmaz mı

---

* *C. 51: 13b-14a;* HAK1: 116; AÇ: 250; HAK2: 231
A.
2/2: rüşd[ü]: rüşdü- AÇ, HAK2
3/1: Ṣafā: Sürme- AÇ // kiprig(in) barı: kirpik bâri- HAK1, AÇ // 3/2: bulam: buldum- HAK2 // 3/4: kelp raḳìb [de]: kelb-i rakip- HAK1, HAK2
4/3: Seyrānì'dir: Seyrânî der- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

202. DİLESE BU KULU ÂBÂD ETMEZ Mİ*

1. Kün demeden mevcudatı yaratan
Bize de bir köşkü küşad etmez mi
Sır içinde sırrı sırcıya satan
Dilese bu kulu âbâd etmez mi

2. Üstünde gülü var altında diken
Bu nasıl hazine bu nasıl dükkân
Esrarı kudreti meydanda iken
Sormaya lüzum yok isbat etmez mi

3. *Seyrânî* ilim var ilimden çıkmış
Sırrı müntesirin dilinden çıkmış
Acizi Âdem'in yolundan çıkmış
Mevla'm günahkârı azad etmez mi

---

* *AÇ: 296-297*

B.

AÇ "Tasavvuf" başlıklıdır.

AÇ bu şiiri 1 Kasım 1982'de Konya Âşıklık Bayramı'nda Âşık Deryâmî'den almıştır. Âşık Deryâmî bu şiiri 1948'de şoför olarak İran'a gittiğinde tanıştığı Âşık Güftâdî'den almıştır. Âşık Güftâdî'ye ise bir dönem İstanbul'da bulunmuş olan dedesi vermiştir.- AÇ (açıklama)

203. NĀN TENĀVÜL İTMEZ ÜŞ GÜN SEYRĀNÍ*

1. Beni ṭaʿn itmeyiñ ey aṣdıḳālar
Bugün kendisinden keşkin Seyrānì
Bu dile iderse bir ḫūb cefālar
Nān tenāvül itmez üş gün Seyrānì

2. Süḫansāz olandan o ḫublar ḳaçar
Cerb zebānlardan olmışam naçār
Her sitemkārlara sırrını açar
Ġāyetile fazla şaşḳın Seyrānì

3. Āsūde itmedi nireden zeynin
Açan yoḳ cihānda düçeşm[im] ʿaynın
Her gördügü ḫūba düşerür meylin
Eger yeñemezse ʿaşḳın Seyrānì

4. Bir ṭoġrı rāhdır bu benim ʿāzimim
Nümāyiş degildir diñleyiñ naẓmım
Zamāne dilberi ḳoymadı ḫazmım
Ḳarìb olmış yazar mi§kin Seyrānì

5. *Seyrānì* dir dìdem silinmez oldı
Güzellerden pūse alınmaz oldı
Ḳadirile ḳıymet bilinmez oldı
Şimdi ġāyet gözden düşkün Seyrānì

---

* *C. 51: 27a;* AÇ: 150
A.
2/4: fazla (AÇ): (…)- C. 51
3/1: nireden: nayreden- AÇ // 3/2: düçeşm[im]: düçeşmim- AÇ // 3/4: yeñemezse: yen[e]mezse- AÇ
4/1: rāhdır: rahatadır- AÇ // 4/4: Ḳarìb: Firib- AÇ
5/3: Ḳadirile ḳıymet: Kadr [i]le kıymetim- AÇ

204. ŞEB MEDḤ İDER BU SEYRĀNÍ*

1. Vechi aḥmer olanları
Hep medḥ ider bu Seyrānì
Ṣādıḳ olanlar rūzı
Şeb medḥ ider bu Seyrānì

2. Ḥaḳḳ virdi miḥneti biraz
Kimseye virmesin marāż
Gül-i raʿnā gibi kirāz
Leb medḥ ider bu Seyrānì

3. Ne zìbā bu ḳadd-i bālā
Meftūnı olmışam ḥālā
Ḫacìl gör nice ola
Deb medḥ ider bu Seyrānì

4. Medḥiyyede eylemesem keb
Ḫudā'dan dilerim ʿineb
Ġayetlela aṭıb ġab
Ġab medḥ ider bu Seyrānì

5. *Seyrānì* Ḥaḳḳ emrin bilür
Emrine rām cümle göyer
Kendi birdir ismi biñ bir
Rabb['i] medḥ ider bu Seyrānì

---

* *C. 51: 17a*
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

205. BUYURMIŞDIR SEBʿĀN MİNE'L-ME£ĀNÍ*

1. Ẕāt-ı ḳadìmine yoḳdır ibtidā
Ṣıfātdan münezzehdir lāmekānı
Āḫirine daḫı hem lāintihā
Buyurmışdır sebʿān mine'l-me§ānì

2. Bildir ḳāmu ʿilmi ḥamd [ü] şükr idem
ʿAḳıl idrāk itmez nice fikr idem
Bildirdigiñ ḳudretlerden ẕikr idem
Rabb'im ḫaṭālardan ḫıfẓ it lisānı

3. Yoġiken ne felek āb ile Kev§er
İsmiñde buyurdıñ Allahü Ekber
Ḫalḳ itdiñ ibtidā Sen bir mücevher
Cemāl-i pākiñden virdiñ nūrānı

4. Cevher[i] nūrıñla ḳıldıñ şerefyāb
Cevher dedi ente'l-melikü'l-vehhāb
Ve mā Muḥammedün işitdi cevāb
Didi cevher anı ben görem hani

---

* *AE 62: 69b-73b;* B 258: 23a-27b; C. 58: 103a-110b; Bel 0345: 1b-4a; C. 148: 1a-6b; Bel 0374: 1a-10a; EP: 9-18; MAÖ1: 4-6; MAÖ2: 9-11; AÇ: 399-420; EAÖ: 191-206.

A.

1/2: münezzehdir lāmekānı: (…) lāmekānı- EP // Ṣıfātdan münezzehdir lāmekānı: Münezzehdir mekāndan lāmekān- Bel 0345; Sıfattan münezzeh hem lamekânı- MAÖ1; Münezzeh la mekân- AÇ, EAÖ // 1/3: āḫirine: āḫirinde- C. 58 // lāintihā: laimtiha- MAÖ1 // 1/4: buyurmışdır: buyurmuşlar- AÇ, EAÖ

2/1: ḥamd [ü]: hamd ü- MAÖ1 // 2/2: ʿAḳıl: Aklım- MAÖ1 // 2/3: ḳudretlerden: ḳudretleri- Bel 0345, AÇ, EAÖ // Bildirdigiñ ḳudretlerden: Bildirdiñ (…)- EP // 2/4: Rabb'im: Diyem- MAÖ1 // it: eyle- C. 58

3/1: ne: nūḫ- C. 58, Bel 0345, EP, MAÖ, AÇ, EAÖ // 3/2: İsmiñde: İsimde- C. 58 // 3/3: Ḫalḳ itdiñ ibtidā Sen bir: İbtidā yaratdıñ- Bel 0345 // bir mücevher: mücevher- EP // 3/4: Cemāl-i pākiñden virdiñ: Cevher ẕātıñda viriñ- Bel 0345; Cevhere Ẕāt'ından virdiñ- EP; Cevhere zatından verdi- AÇ, EAÖ

4/1: Cevher[i] nūrıñla: Cevher ile nuru- MAÖ1 // nūrıñla: ẕātıñla- Bel 0345, EP // 4/3: Muḥammedün: Muḥammed- EP // işitdi: [i]şitti- MAÖ1 // 4/4: anı: ana- AÇ, EAÖ // anı ben görem hani: gördim anı ben hani- Bel 0345; görem anı ben hani- EP; anı ben gördüm anı- MAÖ1 // görem hani: gördüm anı- AÇ, EAÖ

C.

AE 62, B 258 ve C. 58'deki metin 104 dörtlükten oluşmaktadır. Bel 0345, 100 haneden; EP, 89 haneden; C. 148, 84 haneden; Bel 0374 ise 82 dörtlükten oluşmaktadır. Bel 0345'te 6, 11, 50, 60, 66. dörtlükler yoktur, ancak sondan iki dörtlük önce bir dörtlük eklenmiştir. Bu dörtlük metne 103. dörtlük olarak eklenmiştir. EP'de 16-24, 37, 38, 49, 53, 54, 73, 84. dörtlükler bulunmamaktadır. Bel 0345'te olduğu gibi sondan bir dörtlük önce bir dörtlük eklenmiştir. Bu dörtlük Bel 0345'in çeşitlenmesidir. C. 148'de 1-7, 11, 13-21, 50, 60, 66, 69, 89. dörtlükler yoktur, Bel 0345'te olduğu gibi sondan iki dörtlük önce bir dörtlük eklenmiştir. Bu dörtlük Bel 0345'in çeşitlenmesidir. Bel 0374'te ilk yirmi dörtlük, 50, 60 ve 66. dörtlükler eksiktir. Yukarıda diğer cönklerde eklendiğini belirttiğimiz dörtlüğün bir çeşitlenmesi Bel 0374'te de bulunmaktadır. Bel 0374'ün baş kısmındaki dörtlüklerin sıraları oldukça değişmiştir. Bunun sebebi ise defterin ilk sayfalarının kopması ve doğru yere eklenmemiş olmasıdır. MAÖ1, MAÖ2 birbirinin devamı olan metinlerdir. MAÖ'de 103. dörtlük eksiktir. AÇ, EAÖ'deki metin 105 dörtlüktür. Yukarıdaki metinlerde bulunan ek dörtlük destan metnine AÇ tarafından dâhil edilmiştir.

C. 148'in sonunda "Bu destān Ḳayserili Efe'niñ maḫdūmı İsmāʿìl Aġa'ya Efkereli Ḥācı ʿAli Efendi ḫafìdi Aḥmed Efendi'den yādigār olındı. 28 Mayıs 318" notu bulunmaktadır.

5. Buyurdıñ cevheri seni bu demde
Ḫalḳ itdim kim ìmān getür öñünde
Virdim nūrım olsun emānet sende
Budır Ḥabìb'imiñ nām ü nişānı

6. Anda cevher yine söyledi kelām
Didi kim buyurdıñ ḫayrün lil enām
Didi ḳanḳı zamān ben anı bulam
Didi yedi biñ yıl vardır zamānı

7. Anda cevher kelām söyledi yine
Buyurdıñ Māşāallah [dedi] kāne
Didi bilem nedir yedi biñ sene
Gör nice bildirir luṭf-ı Yezdān'ı

8. Didi baḳ vechime gördi münevver
Ḥicāb ḥāṣıl oldı baḳınca bir ter
Taḥammüli ḳalmaz kendüden geçer
Ṣan hìç kelām söylemedi zebānı*

* 5/1: Buyurdıñ cevheri: Buyurdı cevhere- EP, MAÖ1 // cevheri: cevhere- B 258 // buyurdıñ cevheri seni bu demde: Buyır cevhere bu demden güne- Bel 0345 // 5/2: ḫalḳ itdim: yara[t]dım- Bel 0345, EP // getür öñünde: getüre anda- C. 58; getir önümde- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 5/3: Virdim: Virem- MAÖ1 // nūrım olsun emānet: nūrımı emānet olsun- C. 58 // olsun emānet: emānet olsun- Bel 0345 // 5/4: Ḥabìb'imiñ: Habibim- AÇ, EAÖ
6/1: anda cevher kelām söyledi yine: Cevher anda yine söyledi kelām- Bel 0345 // 6/2: buyurdıñ: buyurdu- MAÖ1, AÇ, EAÖ // ḫayrün lil enām: ḫayrü'l-enām- B 258, EP; ḥayren lil enyām- C. 58, AÇ, EAÖ; hayren lil enam- MAÖ1 // 6/4: yıl: sene- EP // vardır: virdir- C. 58; anın- MAÖ1
7/1: Anda: Anlar- C. 58; Andan- AÇ, EAÖ // 7/2: Buyurdıñ: Buyurdıḳ- C. 58; Di kim buyurdıñ- Bel 0345; söylediñ- EP // kāne: ana- C. 58 // Buyurdu Maşallah [dedi] bu kane- MAÖ1; Buyurdu Maşallah dedi bu kane- AÇ, EAÖ // 7/3: bilem: bilmem- C. 58, B 258 // 7/4: bildirir: bildirdi- B 258; bildirmiş- MAÖ1, AÇ, EAÖ // Yezdān'ı: Yezdan['ı]- AÇ, EAÖ
8/1: vechime: vechile- C. 148 // münevver: minvār- C. 148 // Deyince göründü vech-i münevver- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 8/2: ḥicāb: ḥicābı- C. 148 // oldı baḳınca bir ter: etti baktıkça bir nehr- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 8/3: taḥammüli: taḥammül- B 258, EP // taḥammüli ḳalmaz kendüden: taḥammül ḳılmadı kendinden- Bel 0345; tahammül kılamaz kendinden- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 8/4: Ṣan hìç: Cān hìç- C. 58; Ṣanki- Bel 0345, EP, C. 148 // zebānı: zubānı- Bel 0345, C. 148 // Kelam söylemedi sana zebanı- MAÖ1, AÇ, EAÖ

9. Dileyüp ol ḥāle ḳoydı cevheri
Ḳudret destine aldı gör neyler teri
Ol terden ḫalḳ itdi yedi ḳat yeri
Yedi ḳat gök ile ʿArş-ı Raḥmān'ı

10. Gö[g]e naẓar idüp bezetdi ʿarşı
Bir melek yaratdı ismidir Ferşì
Melek döndü vechin Mevlā'ya ḳarşı
Didi Bārekallah açup dehānı

11. Aña ḥüsün virdi reng-i al ilen
Biñ bir ayaḳ virdi biñ bir el ilen
Biñ bir aġız virdi biñ bir dil ilen
Biñ bir esmā ile öger Ġufrān'ı

12. Biñ melek yaratdı aña kar[ın]daş
Cümlesi yeşil renk birisi Ḫabeş
Ḫabeş'iñ aġzından çıḳdı bir āteş
Ol āteşden ḫalḳ eyledi şeyṭānı*

* 9/1: dileyüp: diledi- B 258 // 9/2: Ḳudret destine aldı: Ḳudret destiyle (…)- Bel 0345; Ḳudret destiyle- EP; Ḳudret dest ile- C. 148; Dest-i kudretinden- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 9/3: itdi: eyledi- B 258 // ḫalḳ itdi: yaratdı- Bel 0345, EP, C. 148 // yedi ḳat yeri: (…) ḳat gökleri- EP
10/1: Gö[g]e: Güle- MAÖ1 // bezetdi: yaratdı- C. 58 // Gö[g]e naẓar idüp bezetdi: Yek naẓar etmekde yaratdı- Bel 0345; biñ naẓar etmekte yaratdı- C. 148 // 10/3: döndü: ṭutdı- Bel 0345, EP; yüzün- MAÖ1, AÇ, EAÖ // vechin: tuttu- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 10/4: açup: açdı- Bel 0345
11/1: ḥüsün: ḥüsnü- C. 58, EP // ilen: eyledi- B 258 // 11/2: ilen: eyledi- B 258 // 11/3: ilen: eyledi- B 258 // 11/4: öger: oḳur- B 258, C. 58, EP // öger Ġufrān'ı: okur Kur'an'ı- MAÖ1, AÇ, EAÖ
12/1: ḳar[ın]daş (B 258, C. 58, Bel 0345): ḳaravaş- AE 62; ḳaravaşı- EP, C. 148; kardeşi- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 12/2: Cümlesi: Cümle- Bel 0345 // yeşil renk: yeşildir- C. 58; yeşil renkli- Bel 0345; yeşil rengi- EP; (…) rekli- C. 148 // birisi: biri- MAÖ1, AÇ, EAÖ // Ḫabeş: Ḫabeşì- C. 148, MAÖ1, AÇ, EAÖ // 12/3: bir āteş: bir āteşi- C. 148; ateşi- MAÖ1, AÇ, EAÖ

13. Ol od ol bir melek Ḥaḳḳ'ıñ ʿaşḳından
Çıḳdı ol Ḫabeş'iñ ḳalbi gūşından
Ḫalḳ olıcaḳ şeyṭān ol zamān andan
Cümle melāʾikiñ oldı sulṭānı

14. Dört melāʾik daḫı yaratdı Celìl
Birisi Cebrāʾil biri Mìkāʾil
Birisi İsrāfìl biri ʿAzrāʾil
Rütbeleri cümlesinden fevḳānı

15. Bir melek yaratdı gör nice iri
Nice vaṣf olınur Ḫudā'nıñ sırrı
Yedi ḳat gök ile yedi ḳat yeri
Yimek murād itse bir ögün nānı

16. Dāʾim oḳur Allahümme yā Hādì
Ṣanki nidā eyler yüz biñ münādì
Yüz biñ başı vardır yüz biñ ḳanadı
İki yüz biñ anıñ hem dìdebānı*

* 13/1: Ol od ol bir melek Ḥaḳḳ'ıñ: Ol od melekiñ ḥaḳḳı- B 258; Ol od ol melek Ḥaḳḳ'ın- C. 58; Ol od ol melekiñ Ḥaḳḳ- Bel 0345; Ol od melek Ḥaḳḳ'ı- EP // Evvel odda kalmak Hakk'ın işinden- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 13/2: Ḫabeş'iñ: melek[in]- EP // ḳalbi: kalb-i- MAÖ1; kal-i- AÇ, EAÖ // gūşından: küşünden- MAÖ1 // 13/3: olıcaḳ: olınca- B 258, Bel 0345, EP; oluncak- AÇ, EAÖ // zamān andan: ateşinden- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 13/4: melāʾikiñ: melekleriñ- Bel 0345, EP
14/1: melāʾik: melek- Bel 0345; melāʾike- EP // 14/2: biri: ve biri- B 258 // Biri Mìkāʾil'dir biri İsrāfìl- Bel 0345; Birisi Mikail biri İsrafil- AÇ, EAÖ // 14/3: Birisi İsrāfìl: Biri Cebrāʾìl'dir- Bel 0345 // biri: ve biri- B 258 // Birisi Cebrail biri Ezrail- AÇ, EAÖ // 14/4: Rütbeleri: dörtleri- C. 58
15/1: yaratdı: ḫalḳ itdi- B 258, AÇ, EAÖ // gör nice: görünce- C. 58 // iri: arı- MAÖ1 // 15/3: gök ile: gögi- EP // 15/4: ögün: gün- EP
16/2: nidā eyler: münād ider- Bel 0345 // 16/4: anıñ hem dìdebānı: daḫı vardır dìdebānı- Bel 0345; her dide yanı- MAÖ1; dide her yanı- AÇ, EAÖ

17. Her ḳanad başına on yüz biñ telek
Her telek başına on yüz biñ melek
Her telegiñ ḳaddi bir çarḫ-ı felek
Yā ne ḳadar büyük anıñ meskānı

18. Andan ṣoñra Levḥ'i yaratdı Kerìm
Ḫiṭāb etdi sen yaz ben ne ki dirim
Yazdı Bismillahirraḥmānirraḥìm
Yedi yüz senede bitirdi anı

19. Farż oldı ḳaleminiñ ucını yarmaḳ
Be sin üç lām elif he üç mim yazmaḳ
Dördiniñ gözinden aḳdı dört ırmaḳ
Revān olup eylediler ceryānı

20. Besmele şeklini ḳurdı bir yire
Anda gölgesini urdı bir yire
Āb-ı Kevşer aḳdı durdı bir yire
Eglendiler bulup bir giñ meydānı*

* 17/1: ḳanad: ḳanadı- Bel 0345 // on yüz: otuz- MAÖ1, AÇ, EAÖ // telek: telin- C. 58; yelek- Bel 0345 // 17/2: on yüz: otuz- MAÖ1, AÇ, EAÖ // telek: telin- C. 58; yelek- Bel 0345 // 17/3: telegiñ: teliniñ- C. 58; yelegiñ- Bel 0345 // telegiñ ḳaddi: telek kanadı- MAÖ1 // 17/4: ḳadar: deñlü- Bel 0345 // meskānı: mekânı- MAÖ1
18/2: etdi: ider- Bel 0345 // sen yaz ben ne ki dirim: sen ne lāzım ne ki dirim- C. 58; sek yaz ben ki dirim- B 258; kaleme yaz ne ki derim- MAÖ1
19/1: ucını yarmaḳ: ucuna yazmak- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 19/2: Be sin: başına- Bel 0345 // he: hem- Bel 0345 // he üç mim: üç mim bir- MAÖ1, AÇ, EAÖ // yazmaḳ (B 258, C. 58): barmaḳ- AE 62, MAÖ1 // 19/3: dört ırmaḳ: ırmaḳ- C. 58 // 19/4: olup: idüp- Bel 0345 // ceryānı: ḥayrānı- C. 58, Bel 0345
20/1: ḳurdı: ḳoydı- C. 58 // yire: yere Vedūd- B 258 // 20/2: Anda gölgesini urdı: Anınla gögsini urdı- C. 58; Ab-ı Kevser aktı durdu- MAÖ1 // Biri ʿasel biri āb-ı Kevşer birisi süd- B 258 // 20/3: Āb-ı Kevşer: Āb ile Kevşer- C. 58 // aḳdı: akıp- AÇ, EAÖ // Durdı bir yerde oldılar mevcūd- B 258; Onda gölgesini urdu dört yere- MAÖ1 // 20/4: bulup bir giñ: bir kez bulup- AÇ; bu kez bulup- MAÖ1, EAÖ // Añladılar bulup birlik meydānı- C. 58; Cinān içre oldılar āb-ı revānı- B 258

21. Ṣuyı Besmele'den yaratdı Bārì
Cümle melāʾik[e] yaratdı Bārì
Dördinden dört ḥavıż yaratdı Bārì
Ḳuşadup eṭrāfına sekiz cenānı

22. Daḫı ne yaratdı bil andan febā
Müyesser idecek ʿilmi[le] ḫūba
Bir aġaç yaratdı ismidir Ṭūbā
İşit ol aġacıñ nicedir şānı

23. Başı aşaġı[dır] kökü yuḳarı
Dürlü meyve virmiş aña ol Bārì
Ṣaymaḳla az gelür biñ gemi darı
Aña ḳıyās eyle ḫūri ġılmānı

24. Virdi aña misk-i ezferden ṭopraḳ
Gör ne ḳudret ıssı ol Ḳādir-i Ḥaḳḳ
Ṣormaḳ lāzım gelse ḳaç dal ḳaç yapraḳ
Bilmez ferişteliñ pek ʿāḳilānı*

* 21/1: Besmele'den: Besmele'de- MAÖ1 // Bārì: Mevlā- B 258 // 21/2: Cümle melāʾik[e]: Dördine dört ḥavız- Bel 0345, Bel 0374 // melāʾik[e]: melekleri- C. 58 // Cümle melāʾike ḫalḳ itdi Mevlā- B 258 // 21/3: Dördinden: Dördine- B 258 // Bārì: Mevlā- B 258 // Cümle melekler seyr itdi Bārì- Bel 0345; Cümle meleklere emr itdi Bārì- Bel 0374 // 21/4: Ḳuşadup eṭrāfına: Ḳuşatdılar eṭrāfını- B 258; Ḳuşatdı eṭrāfına- Bel 0374; Kuşatıp etrafın[a]- MAÖ1 // cenānı: cinanı- AÇ, EAÖ
22/1: febā(فبا) : ḳıyā- C. 58, Bel 0345 // bil andan febā: andan Cenāb-ı Mevlā- B 258 // Dahi onda ne yarattı bil Hüda- MAÖ1; Dahı ondan ne yarattı bil Huda- AÇ, EAÖ // 22/2: müyesser: ḥasr- C. 148 // idecek ʿilmi[le] ḫūba: idicek ʿilmile hebā- Bel 0345, C. 148, Bel 0374; edincek ilm ile huba- AÇ, EAÖ // 22/3: bir aġaç: aġaç- C. 148 // ismidir: ismine didi- B 258
23/1: Başı: Baş- Bel 0345 // Başı aşaġı[dır]: Dalı budaġı cennet içre- B 258; Başı aşağıdır- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 23/2: Dürlü: Ḳaç dürli- C. 58, B 258 // Kaç türlü yemişin vermiş ol Bari- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 23/3: az gelür: ekilir- MAÖ1 // biñ gemi: ṣanki ṣaçılmış bir- B 258; bin kile- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 23/4: ḫūri: ḥūrìleri- B 258
24/1: ezferden: ʿanberden- Bel 0345, C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ; zağferan- MAÖ1 // ṭopraḳ: ṭurāb- C. 148 // 24/2: ḳudret ıssı ol Ḳādir Ḥaḳḳ: işler aña Ḳādir-i Muṭlaḳ- Bel 0345; işler ol Ḳādir Ḥaḳḳ- Bel 0374; tarik etmiş ol Kadirü'l-Hak- MAÖ1; işler etmiş ol Kaddirü'l-Hak- AÇ, EAÖ // 24/3: Ṣormaḳ: ṣaymaḳ- C. 58 // lāzım gelse: ister iseñ- Bel 0345, C. 148, Bel 0374; istersen sen- AÇ, EAÖ // yapraḳ: budak- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 24/4: ferişteliñ pek: ferişteh biñ- C. 58; ferişteleriñ biñ- B 258; melekleriñ giñ- Bel 0345, Bel 0374; melekleriñ biñ- C. 148; feriştehin bin- MAÖ1, AÇ, EAÖ // ʿāḳilānı: akıl anı- AÇ, EAÖ

25. Anı ol vechile yaratdı Ḫudā
Yapraġı başına anıñ biñ gedā
Her gedā başına daḫı bir oda
Yaradup içine ḳoydı Rıḍvān'ı

26. Yaratdı bir oda ṣāf incü aḳ
O cevheri ezüp itdirdi varaḳ
Hem daḫı yaratdı ḳırḳ yüz biñ Buraḳ
Ṣıfāt-ı Muḥammed şāh-ı ḫubānı

27. Ol ḥacerde naḳş olıcaḳ bu ṣūret
Ḫūrile ġılmāna düşdi bir ġayret
Rıḍvān Burāk gelüp itdi ziyāret
Şükr itdiler zikr eyleyüp Ḫannān'ı

28. İrişdi bir Buraḳ ża'ìf bir vücūd
Didi tekmìl oldı cemì'i maḳṣūd
Bir āh çeküp çıḳdı aġzından bir od
Yedi pāre oldı nār-ı sūzānı*

* 25/1: Ḫudā: Ḳādir-i Ḫudā- B 258 // 25/2: yapraġı: evrāḳı- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // biñ: bir- C. 58, C. 148, MAÖ1, AÇ, EAÖ // 25/3: daḫı: daḫı mücevherden- B 258 // bir: biñ- Bel 0345, EP, Bel 0374 // 25/4: Yaradup: Yer edüp- MAÖ1 // ḳoydı: ḳor idi- Bel 0374
26/1: oda: Burāḳ- EP // ṣāf: ṣırf- Bel 0374 // incü aḳ: incü [ak]- C. 58; incü(den) aḳ- Bel 0345, Bel 0374; incü(li) aḳ- C. 148; içi ak- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 26/2: itdirdi: itdi- C. 58 // (…) daḫı yaratdı lāyıḳ at Burāḳ- Bel 0345; Hem daḫı yaratdı lāyıḳ adı Burāḳ- C. 148; Hem daḫı yaratdı layıḳ at Burāḳ- Bel 0374 // 26/3: Buraḳ: durak- MAÖ1, AÇ, EAÖ // (…) cevheri ezdirüp itdirdi varaḳ- Bel 0345; Ol cevheri ezdirüp itdirdi varaḳ- C. 148, Bel 0374 // 26/4: Muḥammed: Muḥammed'i- B 258, Bel 0374; ẕāt-ı Muḥammed- EP // (…) Aḥmed'i şāh-ı ḫūbānı- Bel 0345
27/1: ḥacerde: ḥacere- Bel 0345; hücreye- C. 148; hücrede- MAÖ1 // olıcaḳ: olınca- Bel 0345, C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ // 27/2: Ḫūrile: Ḫūrì- C. 148, Bel 0374 // 27/3: Rıḍvān Burāk gelüp: Rıdvan'ı gelüp Burak- MAÖ1; Rıdvan'ı ol Burak- AÇ, EAÖ // 27/4: itdiler: eyleyüp- C. 148, MAÖ1, AÇ, EAÖ // eyleyüp: itdiler- C. 148; eyledi- MAÖ1, AÇ, EAÖ
28/1: bir Buraḳ: buraya- MAÖ1; Burak'a- AÇ, EAÖ // bir Buraḳ ża'ìf bir vücūd: bir Burāḳ ża'fiyyet 'alìl oldı vücūd- B 258; Burāḳ ḫaḳ bir vücūd- C. 58 // 28/2: cemì': cümleten- Bel 0345; cümle- Bel 0374 // tekmìl oldı cemì' maḳṣūd: irişdi ḳulaḳıma bir ṣadā ḥāṣıl oldı maḳṣūd- B 258 // 28/3: āh çeküp: at çeküp- C. 58; āh idüp- B 258; āh çekdi- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // çıḳdı aġzından: aġzından çıḳdı- B 258; [çıktı] ağzından- AÇ, EAÖ // 28/4: oldı: itdi- B 258, EP

29. Şefāʿat ḳıl deyü zār etdi çetin
Peydā oldı dehānından bir tütün
Ḳaddi daġ hezār biñ nār oldı bütün
Ol nārı ne ḳıldı gör ol Mennān'ı

30. Türābdan ḫalḳ iden cismile laḥmi
Āsmānda buyuran Rabb-i raḥìm'i
Andan var eyledi yedi ceḥìmi
Her birinde var ḳırḳ yüz biñ zebāni

31. Gördi melek Rıḍvān hem bu ḳudreti
Ol demde kim alsun andan ʿibreti
Ḫalḳ eyledi ceḥìm ile cenneti
Ne miʿmārı var idi ne tercümānı

32. Ḫalḳ iderdi her ne gelse ʿaynına
Ol var ider diler ise yaʿni ne
Cennet ile cehennemiñ beynine
Yaratdı Ṣırāṭ'ı ḳurdı Mìzān'ı*

* 29/1: ḳıl: et- EP // çetin: bütün- B 258; cüneyin- C. 58 // zār etdi çetin: bir zar etti hun- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 29/2: oldı: olup- EP // dehānından: duḥānından- C. 58 // 29/3: Ḳaddi daġ: (…) ṭaġı- Bel 0345, C. 148; Fizān Ṭaġı- Bel 0374; yedi dağ- MAÖ1 // hezār biñ: hezārınıñ- B 258; hezaran- MAÖ1, AÇ, EAÖ // Ḳaddi daġ hezār biñ nār: Firāḳ daġ oldı hezār biñ- EP // nār oldı: oldı- C. 148, Bel 0374 // 29/4: Ol nārı ne ḳıldı gör ol: (…) ol neler ḳıldı- Bel 0345; Gör ol nāra neler ḳıldı- C. 148, Bel 0374 // ḳıldı: ḳaldı- EP // Mennān'ı: Ḥannān'ı- B 258, C. 148 // Ol nar ile kıldı kül ol meydanı- MAÖ1, AÇ, EAÖ
30/1: ḫalḳ iden cismile laḥmi: ḫalḳ etdi cism-i laḥmi- C. 58, EP; ḫalḳ itdi cismi ve laḥmi- B 258; ḫalḳ itdi bir cism-i laḥim- Bel 0345, Bel 0374; ḫalḳ etdi cism-i laḥìm- C. 148; halk etti hem cism-i lahmi- MAÖ1, AÇ, AEÖ // 30/2: Āsmānda buyuran: Asumanda buyurdu- MAÖ1; İsminde buyurdu- AÇ, EAÖ // Rabb-i raḥìm'i: Rabbin raḥìm'i- C. 58; Rabbü'r-raḥìm'i- B 258; ol Rabb-i Rahmi- MAÖ1 // İsmine buyurdı ol Rabbü'r-raḥìm- Bel 0345; İsminde buyurdı Rabbü'r-raḥìm- EP, C. 148; İsmine buyurdı Rabbü'r-raḥìm- Bel 0374 // 30/3: Andan: Anda- Bel 0345, C. 148 // yedi ceḥìmi: hem yedi cehìm- Bel 0345; yedi cehìm- C. 148, Bel 0374 // 30/4: var: vardır- B 258 // birinde var: birisinde- EP // var ḳırḳ yüz biñ: var ولايحصا - Bel 0345; ولايوخ -C. 148; velāyeḫżā- Bel 0374; vardır kırk bin- MAÖ1; vardı kırk bin- AÇ // Ne mimar varıdı ne tercümanı- EAÖ
31/3: eyledi: etdi- C. 58; eyler- C. 148 // ceḥìm ile cenneti: nār-ı ceḥimle sekiz cenneti- B 258; cehennem ile cenneti- EP // 31/4: miʿmārı: miʾ mār- EP // var idi ne: vardır ne- C. 58, C.148; ve ne- B 258; vardır ne bir üstādı- Bel 0345; var ne- Bel 0374
32/1: iderdi: ider- B 258, C. 58 // 32/2: Ol var: alur- C. 148, Bel 0374 // yaʿni ne: yanına- C. 58, EP, C. 148, Bel 0374 // Dilerse ḫalḳ ider cümle ʿālemi bir anda yine- B 258; Alur idi diler ise yanına- Bel 0345, AÇ, EAÖ // 32/3: cehennemiñ: nār-ı ceḥìmiñ- B 258 // 32/4: Ṣırāṭ'ı: ṭerāẓì- Bel 0345

33. Biz yine gelelim Mìzān sözine
On biñ bu dünyā ṣıġar bir gözine
Andan naẓar itdi gögiñ yüzine
Yaratdı nücūmı māhıtābānı

34. Kendi bilir kimse bilmez ḳudretin
Yalvar aña ʿarżū ḳılup raḥmetin
Tamām itdi yedi gögiñ ziynetin
Yaratmaġı murād itdi insānı

35. Evvel Cebrāʾil'e eyledi ḫiṭāb
Didi getür yirden bir ḳabża türāb
Cebrāʾil el(in) ṣundı geldi bir cevāb
Alma bizi deyü itdi fiġānı

36. Ḫudā gördi Cebrāʾìl'i boş geldi
Mìkāʾil İsrāfìl anlar da bildi
ʿAzrāʾil ricāyı hìç diñlemedi
Aġlayup göz yaşı oldı revānı*

* 33/1: yine gelelim: gelelim yine- C. 58, B 258, Bel 0345, Bel 0374, AÇ, EAÖ // 33/2: On biñ bu dünyā: Ḥalḳ-ı ʿālem- Bel 0345, Bel 0374; Bütün dünyā- EP; On bin dünya- MAÖ1; Halkı âdem- AÇ, EAÖ // bir: her bir- Bel 0374; bir tek- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 33/3: itdi: idüp- Bel 0345, Bel 0374 // gögiñ yüzine: gökyüzine- B 258, C. 58 // 33/4: nücūmı māhıtābānı: necmle māh-ı tābābı- C. 58; nücūmları ve māhıtābı- B 258; hücumu mah-ı tabanı- MAÖ1
34/2: Yalvar aña: Yalvarana- AÇ, EAÖ // ʿarżū: ʿarż- Bel 0345 // ḳılup: kılar- MAÖ1 // Yalvar aña ʿarżū ḳılup: Leyl [ü] nehār yalvar aña- B 258 // 34/3: itdi yedi: idüp yeriñ- B 258, Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // 34/4: Yaratmaġı: Yaratmaġa- C. 58, Bel 0345, C. 148, MAÖ1, AÇ, EAÖ
35/1: Cebrāʾil'e eyledi: Cebrāʾil idi- C. 58 // 35/2: getür yirden: yirden getür- Bel 0345, Bel 0374 // ḳabża: zerre- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 35/3: elin: el- B 258, Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374, MAÖ1, AÇ, EAÖ // ṣundı: saldı- MAÖ1, AÇ, EAÖ // geldi bir: geldi yerden- Bel 0374 // 35/4: bizi: benden- MAÖ1, AÇ, EAÖ
36/1: Ḫudā gördi Cebrāʾìl'i boş: Ḫudā'ya maʿlūm Cebrāʾìl boş- B 258; Ḫudā gördi Cebrāʾìl boşa- C. 58; Cebrāʾil almayup boş- Bel 0345; Cebrāʾil girü Ḫudā'ya boş- EP; Cebrāʾil almayup Ḥaḳḳ'a boş- C. 148, Bel 0374 // 36/2: İsrāfìl anlar: İsrāfìl bu sırrı anlar- B 258

37. Melāʾikler fariġ geldi işinden
Güldi şeyṭān gözi ile ḳaşından
Ḫalḳ itdi türābıñ gözi yaşından
Yedi deryā ile sekiz ʿummānı

38. Aldı ol türābı nice bezetdi
Mìkāʾil İsrāfìl('e) balçıḳ özetdi
On biñ melāʾikler tenin düzetdi
Oldı bir ḫūb ṣūret ammā yoḳ cānı

39. Cümle aʿẓā tekmìl daḫı aġız dil
Gör nice ḫalḳ eyler rūḥını sen bil
Sıdretü'l-Müntehā'ya aṣdı (bir) ḳandil
Geñişlikde aṣlā yoḳdır aḳrānı

40. Geñişlikde hemān bir çarḫ-ı felek
Göz göz deliklidir mi§āl-i elek
Yedinci semādan geldi dört melek
Ne vechile gör ḫalḳ oldı rūhānı*

* 37/1: geldi: oldu- MAÖ1, AÇ, EAÖ // Melāʾikler fariġ geldi: Cümle melek fāriʿ oldı- Bel 0345; melekler fāriġ oldı- Bel 0374 // 37/2: Güldi: Göldü- AÇ, EAÖ // gözi: göz- C. 58 // 37/3: itdi: eyledi- Bel 0374 // türābıñ: türābı- C. 148
38/1: Aldı: andan- C. 58 // 38/2: İsrāfìl'e: İsrāfìl- Bel 0345, C. 148, Bel 0374, MAÖ1, AÇ, EAÖ // özetdi: düzetdi- Bel 0345; uzattı- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 38/3: On biñ melāʾikler: Nice biñ melekleriñ- B 258; On biñ melāʾike- Bel 0345, Bel 0374, AÇ, EAÖ; On bin melaik de- MAÖ1 // tenin: tenim- MAÖ1 // 38/4: bir: bin- MAÖ1
39/1: Cümle: Oldu- MAÖ1 // aġız: aġzı- EP // 39/2: rūḥını sen: rūḥı- EP // eyler rūḥını sen: eder seni böyle- MAÖ1; eder seni böyle- AÇ, EAÖ // 39/3: Sıdretü'l-Müntehā'ya: Sidr-i Münteha'ya- MAÖ1, AÇ, EAÖ // aṣdı: aṣıldı- B 258 // 39/4: Geñişlikde: Büyü[k]likde- EP; Kehkeşan'da- MAÖ1, AÇ, EAÖ // aṣlā yoḳdır: yoḳdır aṣlā- Bel 0345
40/1: Geñişlikde: Büyü[k]likde- EP; Kehkeşanda- MAÖ1, AÇ, EAÖ // hemān: koydu- MAÖ1, AÇ, EAÖ // çarḫ-ı: çoḫı- C. 58 // 40/2: deliklidir mi§āl: dikilüp misli- C. 58 // mi§āl: mānend- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // 40/4: Ne vechile: Tevcih ile- MAÖ1, AÇ, EAÖ // gör ḫalḳ oldı: gör oldı- B 258; ḫalḳ eyledi- Bel 0345; ḫalḳ eyledi- C. 148, Bel 0374; halk olundu- MAÖ1, AÇ, EAÖ

41. Dördi de ol ḳandìl içre girdiler
Ḫudā'yı zikr idüp anda durdılar
Bir yeşil ḳuş peydā oldı gördiler
Uçup devrān itdi heft āsmānı

42. Biraz zamān gezüp ḳanadın dürdi
Ḳonup ol ṣūretiñ üstine durdı
Bir zamān eglenüp aġzına girdi
Gör neler işledi ol Keremkānı

43. Nice virdi ol ḳuş ol cisme lezzet
Yer yerin aʿẕālar etdi ḥareket
Cümle melāʾike geldi bir dehşet
Başladılar zikre ögüp Deyyān'ı

44. Ḥaḳḳ emr itdi yürir bir iki (ḳaç) ḳadem
Ṣıfāt[ı] ziyāret ḳıldırdı ol dem
İsmine buyurdı Ḥażret-i Ādem
Gör nice işledi aña iḥsānı*

* 41/1: dördi de: dördinde- C. 58 // girdiler: gezdiler- Bel 0345, Bel 0374 // 41/2: Ḫudā'yı: Ḥudā- Bel 0345 // idüp: eyle[y]üp- EP // 41/4: devrān itdi heft: revān oldı heft- B 258; devr eyledi heft- Bel 0345, C. 148; devr eylediler heft- Bel 0374; devr eyledi ol- AÇ, EAÖ // heft āsmānı: ol asumanı- MAÖ1
42/1: biraz: bir- C. 148 // dürdi: vurdu- AÇ, EAÖ // Bir zamān uçup ḳanadı dürdi- C. 58; Biraz pervāz urup ḳanadı dürdi- B 258; Bir zaman dolanıp kanadın urdu- MAÖ1 // 42/2: Ḳonup: gelüp- B 258; gezüp- Bel 0345; varup- C. 148, Bel 0374 // ṣūretiñ üstine: surete üstünde- MAÖ1, AÇ, EAÖ // durdı: ḳondı- B 258 // 42/3: aġzına: ol ṣūretiñ aġzına- B 258 // 42/4: Keremkānı: Kirāmkānı- C. 148
43/1: ol cisme: ol Ḫabeş'e- C. 58; cisme- B 258; ol ḥısm-ı- Bel 0345 // 43/2: Yer yerin aʿẕālar: Bir birin aʿẕālar- C. 58; Yerli yerin aʿẕālar- B 258; Birlü birine aʿẕālar- Bel 0345; Yerlü yerine aʿẕālar- EP, C. 148, Bel 0374; Ne bir azaları- MAÖ1; Bir bir azaları- AÇ, EAÖ // aʿẕālar: aġızları- C. 148 // etdi: eyledi- Bel 0345, Bel 0374 // 43/3: melāʾike geldi: meleklere düşdi- Bel 0345, Bel 0374; melāʾike gelüp gördi- EP; meleklere geldi- C. 148 // 43/4: ögüp Deyyān'ı: uyup Rabbānì- C. 58; ögüp Rabbānì- B 258; meşġūl Rabbān'ı- EP // Başladı ẕikr itmege Ḫannān'ı- Bel 0345; Başladılar ẕikr itmege Ḫannān'ı- C. 148, Bel 0374; Başladılar zikretmeğe Yezdan'ı- MAÖ1, AÇ, EAÖ
44/1: yürir bir iki (ḳaç): yürü bir iki- C. 58, C. 148, MAÖ1, AÇ, EAÖ; yüridi bir iki- B 258; yürir bir iki- Bel 0345, EP, Bel 0374 // 44/2: ḳıldırdı: itdirdi- Bel 0345, C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ // 44/4: işledi: işleri- C. 148

45. Anı ol vechile getürdi vücūda
Lā ilāhe illallah didi bu müjde
Ḫudā meleklere emr itdi secde
Ādem ḳucar idi anda vildānı

46. Melāʾikler ṣaf ṣaf ṭabaḳa ṭabaḳ
Gevher tāclu ṣanma başları ḳabaḳ
Şeyṭān cümlesine virirdi sabaḳ
Didi ṭutmayalum biz bu fermānı

47. Şeyṭānıñ murādın anlar bildiler
Ṣanma birḳaçı [da] girü ḳaldılar
Cümle[si] Ādem'e secde ḳıldılar
Medḥ idüp Allahü ʿazìmü'ş-şānı

48. Şeyṭān didi yoḳdır benim bir cezām
Ḫaḳḳ buyurdı didi viririm niẓām
Ṣol yanından çekdi Ādem'iñ ʿaẓām
Yaradılup Ḫavvā giydi ḳaftānı*

* 45/1: anı: Ādem- Bel 0374 // Anı ol vechile getürdi: Ādem ol vechile geld[i]- Bel 0345; Getirdi bu vechle anı- MAÖ1; Getirdi bu cevher anı- AÇ, EAÖ // 45/2: bu müjde: ol mürşìde- B 258; bu mürşìde- C. 58; mürşide- Bel 0345, C. 148, Bel 0374; bu müşde- EP // Kelime-i tevhit dedi sürurda- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 45/3: itdi secde: itdi idiñ secde- B 258 // 45/4: Ādem ḳucar idi: Âdem'e koşardı- AÇ, EAÖ // idi anda vildānı: idi andan ol divānı- B 258; etdi anda vildānı- C. 58
46/1: Melāʾikler: melekler- C. 58; Bel 0345, Bel 0374 // ṣaf ṣaf: ṣāfbeṣāf- Bel 0345 // ṣaf ṭabaḳa: ṣaf hem ṭabaḳa- C. 58; sah hem tabak- MAÖ1; saf hem tabak- AÇ, EAÖ // 46/2: Kim tesellisince başları kabak- MAÖ1 // 46/3: Şeyṭān: İblìs laʿne- Bel 0345; Íblìs- C. 148, Bel 0374 // cümlesine virirdi: cümleye virdi bir- C. 58; cümlesine virdi- Bel 0345; cümlesine virdi bir- MAÖ1, AÇ, EAÖ
47/1: Şeyṭānıñ: iblìsiñ- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // murādın: merāmın- Bel 0374 // 47/2: birḳaçı: bir iki ḳaçı- C. 148 // birḳaçı [da] girü ḳaldılar: bir iki ḳaç gerü döndiler- C. 58; bir iki ḳaçı geri ḳaldılar- B 258; bir ikisi gerü ḳaldılar- Bel 0345; ki bir ikisi gerü ḳaldılar- EP; bir ikisi gerüye ḳaldılar- Bel 0374; bir iki kaç geri kaldılar- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 47/3: Cümle[si]: bi'l-[c]ümle- EP; cümleten- C. 148 // 47/4: medḥ: metāḫ- C. 148 // Allahü: ol Allahü- EP
48/1: yoḳdır benim: benim yoḳdır- C. 148; yoktur- AÇ, EAÖ // bir cezām: cezām- C. 58, Bel 0345 //48/2: buyurdı didi: buyurıġıdır- Bel 0345; buyurdı- Bel 0374; buyurup dedi- MAÖ1 // viririm: vereyim- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 48/3: çekdi: çıḳdı- C. 58, B 258; çekildi- EP; çekilür- C. 148 // yanından çekdi Ādem'iñ: yandan Ādem'iñ çekilüp- Bel 0345, Bel 0374 // ʿaẓām: izam- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 48/4: yaradılup: yaradıldı- C. 58

49. Gel benlikden vāz geç ol ehl-i ṣalāḥ
Bunda çek cefāyı bul anda felāḥ
Ḥavvā'yı Ādem'e eyledi nikāḥ
Ādem sevüp ḳucar ol ḫūb civānı

50. Şeyṭān oṭuz ṭoḳuz derdin ḳırḳ ider
Ḥasedinden ṣāfì ḳalbin çirk ider
Gör ol Ḫallāḳ ile nice şirk ider
Ṭut ḳulaġıñ saña idem beyānı

51. Şeyṭān(a) bu vechile söyledi cevāb
Gör ne ṭārìḳle kesb itdi ʿaẕāb
Dir bir miḳdār od ḳo bir miḳdār türāb
Ḳanḳı cism efḍal eyle tıbyānı

52. Dileyüp ʿöẕrini itmedi minnet
Ḥaḳḳ teʿālå aña ḳılmadı ḥürmet
Eglenme ḳatımda eyledim laʿnet
Sāʾir melāʾikiñ olsun ʿayānı*

* 49/1: ṣalāḥ: islah- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 49/2: Bunda çek: çek bunda- Bel 0345, Bel 0374 // bul anda: āḫiretde bul- B 258; anda bul- MAÖ1, AÇ, EAÖ // 49/3: Ḥavvā'yı: Ḥaḳḳ Ḥavvā'yı- Bel 0345, Bel 0374 // eyledi: Ḥaḳḳ eyledi- B 258 // 49/4: ḳucar: oḫşar- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // ol ḫūb: oldu- AÇ, EAÖ // civānı: canānı- Bel 0345
50/1: derdin: der min- C. 58 // ḳırḳ: fark- AÇ, EAÖ // ider: eyler- B 258 // 50/2: ṣāfì ḳalbin çürük ider: ṣāḳì ḳıldın cìr ider- C. 58; ṣāfì ḳalbiñ çürük eyler- B 258; ṣāfì ḳalbin جز ider- EP // 50/3: Gör ol Ḫallāḳ ile: Gör Ḥallāḳ ile- C. 58; Gör ol Ḫallāḳ- B 258; Gör ki ol Hakk'ına- AÇ, EAÖ // ile nice şirk: anı nice terk- EP // ider: eyler- B 258 // 50/4: idem: itdim- B 258
51/1: Şeyṭāna: Şeyṭān- Bel 0345, C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ // 51/2: ʿaẕāb: minnet- C. 58 // 51/3: dir: didi- C. 148, Bel 0374 // ḳo: ḳodı- B 258, Bel 0345 // Dir bir miḳdār od ḳo: Bir miḳdār ördi- C. 58; Bir mikdar okudur- AÇ, EAÖ // 51/4: cism: cisme- C. 58 // cism efḍal: cismiñ aḫẕ- C. 148 // eyle: eyler- AÇ, EAÖ // tıbyānı: beyānı- Bel 0345
52/1: Dileyüp ʿöẕrini: Meleklere şeyṭān- Bel 0345; Melekler şeyṭāna- C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ // 52/2: ḳılmadı: ḳıldı- B 258 // ḥürmet: raḥmet- Bel 0345, Bel 0374, AÇ, EAÖ // 52/4: melāʾikiñ: melāʾikeleriñ- B 258; meleklere- Bel 0345; melekleriniñ- EP; melekleriñ- C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ // olsun: oldı- C. 58

53. İblise bu kelām degil mi acı
Melāʾikler ḳapdı ḥulle [vü] tācı
Cennet-i aʿlādan çıḳdı bir ucı
Buldı bir tenhā yir oldı nihānì

54. Laʿnet mengūşına daḳdı çegnine
Gör ne ḥıyānetlik ṭoldı göñline
Melānet ḫırḳasın giydi egnine
Gören der incitmeñ bu dervìşānı

55. Oldı fısḳ [u] fācir bir terk-i edeb
Çekdicegi benlik daʿvāsıdır hep
Māra ne vechile gör oldı sebeb
Gör ne iġvā ile aldar yılanı

56. Didi ki yılana nerden gelirsin
Baḳuban kendine maġrūr olursın
Ecel şerbetin[i] içer ölürsin
Didi yā bu derdiñ nedir imkānı*

---

* 53/1: degil mi: ẕehirden- Bel 0345, Bel 0374, AÇ, EAÖ; gelmedi- MAÖ2 // 53/2: Melāʾikler: Melāʾikeler- B 258; Melekler- Bel 0345, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ // ḳapdı: kaptılar- MAÖ2, AÇ, EAÖ // ḥulle [vü]: hülle ve- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 53/3: bir: ṣol- Bel 0345; ṣoñ- C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ

54/1: mengūşına: mengūşını- Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ // mengūşına daḳdı çegnine: mengūşını ṭaḳdı cānına- C. 58; ḫalḳası geçdi boynuna- B 258; mengūşını ṭaḳdı cānına- Bel 0345; mengūşını ṭaḳdı cākına- C. 148 // daḳdı: kaktı- MAÖ2 // 54/2: ṭoldı: doġdı- C. 58 // 54/2: ḥıyānetlik: hıyanetli- MAÖ2; hıyanetler- AÇ, EAÖ // 54/3: ḫırḳasın: ḫırḳasını- Bel 0374 // 54/4: Gören der: görenler- Bel 0345 // incitmeñ bu: incitmeyiñ bu- B 258; encümenin- MAÖ2, AÇ, EAÖ // der incitmeñ bu: incitmeyiñ ol- C. 148 // Gören der incitmeñ bu: Görenler incitmeñ der- Bel 0374

55/1: fısḳ [u]: fitne- MAÖ2, AÇ, EAÖ // fācir: fücūr- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // terk-i edeb: nūr ki edeb- C. 148 // 55/2: Çekdicegi: Çektiği bir- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 55/3: Māra: Nāra- B 258; Gör- Bel 0345; Yılan- EP; Gör ne- Bel 0374 // Māra ne vechile: Maden-i cehele- MAÖ2; Maden-i cehile- AÇ, EAÖ // 55/4: aldar: aldadır- B 258, C. 58, Bel 0374; aldat- AÇ, EAÖ

56/1: Didi ki: Didi o- EP; Varuban- C. 148, AÇ, EAÖ; Varup- Bel 0374 // nerden gelirsin: gelürsin- C. 58; ḳandan gelürsiñ- C. 148 // Didi ki yılana: didi yılana- B 258; varup yılana der- Bel 0345 // 56/2: Baḳuban: Rakiben- MAÖ2 // Baḳuban kendine maġrūr: Yaban geldigime maġrūr- C. 58; Baḳup ḥasediñe ḥaṣūd- Bel 0345; Baḳ baña ḥüsniñe maʿmūr- C. 148; Baḳup ḥüsniñe maġrūr- Bel 0374 // 56/3: şerbetin[i]: şerbetini- C. 58, B 258, C. 148, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ; şerbeti- Bel 0345; şarābını- EP // 56/4: nedir: nedin- AÇ, EAÖ // imkānı: dermānı- B 258, Bel 0345, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ; çāre dermānı- EP

57. Didi aç aġzıñı içine girem
Cennetiñ bir daḫı yüzini görem
Ādem'le Ḥavvā'nıñ yanına irem
Anda bulam derdiñize dermānı

58. Duyup bu kelāmı ḥayretde ḳaldı
Serini bir olmaz sevdāya ṣaldı
Hemen-dem şeyṭānı aġzına aldı
Getürdi cennete yılan mervānı

59. Şeyṭāna virildi gör nice ruḥṣat
Gelüben Ādem'e söyledi ṣoḥbet
Didi bākì midir saña bu cennet
Başa dek süremeñ sen bu devrānı

60. Ādem dedi nice kelām söyleñ sen
Şeyṭān dir āḫiriñ bilürim ben
Emānetdir sende bu cānile ten
Göçüp ṣabāḥ irer ecel kevrānı*

* 57/1: aġzıñı: aġzın- C. 58, Bel 0345, EP // girem: gireyim- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // 57/2: Cennetiñ: cennetde- B 258 // bir daḫı yüzini: bir daḫı yüzin- C. 148; yüzünü bir dahi- MAÖ2, AÇ, EAÖ // görem: göreyim- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 //57/3: Ādem'le Ḥavvā'nıñ: Ādem ü Ḥavvā'nıñ- Bel 0374 // Ḥavvā'nıñ: Ḥavvā- EP // yanına irem: yüzin göreyim- Bel 0345 // irem: ireyim- C. 148; varayım- Bel 0374 // 57/4: bulam derdiñize: bulayım derdiñe- Bel 0345 // dermānı: çāre dermānı- EP
58/1: duyup: diyüp- C. 148 // ḥayretde: ḥayrānda- C. 148 // 58/2: serini: ṣırrını- C. 148 // olmaz: onulmaz- C. 58 // 58/3: Hemendem: Hemence- AÇ, EAÖ // 58/4: yılan mervānı: böyle merdanı- MAÖ2, AÇ, EAÖ
59/1: virildi: virdi- C. 58, B 258 // gör: bir- Bel 0345 // 59/2: Gelüben: Varuban- C. 148 // Gelüben Ādem'e söyledi: Varup Ādem ile eyledi- Bel 0345, Bel 374; Gelip Adem ile eyledi- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 59/3: Didi bākì midir: Bāḳi mi ṣanursıñ- Bel 0345, Bel 374; Yetme mi ṣanırsıñ- C. 148 // midir saña: değil size- AÇ, EAÖ // bu cennet: cennet- EP // 59/4: Başa dek: başacaḳ- C. 148; yaşadıñ- Bel 374 // Başa dek süremeñ: Başadan sürmezsin- C. 58; Çoḳ süremeñ- B 258; Yaşadıñ sürdiñ- Bel 0345; Başa dek ṭuramañ- EP // süremeñ sen bu: sen süremezsin- MAÖ2, AÇ, EAÖ
60/1: söyleñ: söyledin- C. 58 // nice kelām söyleñ: nasıl söz söylersin- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 60/2: dir: didi- C. 58 // āḫiriñ bilürim: āḫiriñ çün bilürim- EP; bilirim ahirini- MAÖ2, AÇ, EAÖ //60/4: Göçüp: Göçiñ- EP; Göçer- MAÖ2, AÇ, EAÖ // Göçiñ ṣabāḥ idersin ecel kerbānı- C. 58; Göçiñ ṣabāḥ eyler ecel kervānı- B. 258

61. Ādem didi imdi netmek gerekdir
Şeyṭān didi ʿilāc itmek gerekdir
Ben saña nidersem ṭutmaḳ gerekdir
Maʿmūr ola bu göñlümiñ vìrānı

62. Ḥavvā maḥzūn didi ben ne oldım vāy
Tiz eyle ʿilācı ʿaḳlım oldı zāy
İblis dir ʿilāc[ı] yirseñiz buġday
Ādem dir ne söyler gör bu düşmānı

63. Ādem didi bize ol Rabbü'l-enām
Yimeñ anı deyü söyledi kelām
Bil ki [ol] ḥaż[i]ret olmadı izlām
Didi ki ben yirim yoḳdır ziyānı

64. Ġāyetle severdi Ḥavvā'yı Ādem
Didi imdi seniñ ḥaṭrıñı nidem
Ḳoparup buġdayı yidiler ol dem
Gelüp melāʾikler ṣoydı mimtānı*

* 61/1: didi: eytdi- EP // imdi netmek: nitmek- B 258 // 61/2: Şeyṭān didi: Şeyṭān eytdi- EP; Şeyṭān- Bel 0374 // itmek: vermek- MAÖ2 // 61/3: nidersem: ne dirsem- B. 258, C. 58, Bel 0345, EP, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ // ṭutmaḳ: itmek- EP // 61/4: ola: olur- EP, C. 148 // göñlümiñ: göñlüñiñ- Bel 0345; göñliñ- C. 148, Bel 0374
62/1: maḥzūn: maḥsūn- C. 148 // didi ben ne oldım: didi noldım- B. 258; didi ne oldım- C. 58; olup didi noldı- Bel 0345, Bel 0374; olup didi noldım- EP, C. 148; oldu dedi noldu vay- MAÖ2; oldu noldu bize vay- AÇ, EAÖ // 62/3: İblis dir: şeyṭān didi- C. 58, B 258; şeyṭān der- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // ʿilāc[ı] yirseñiz: bu işin ilacı- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 62/4: gör bu: bu din- AÇ, EAÖ
63/2: anı: bu[nı]- B 258; nānı- Bel 0345, EP, Bel 0374; nāna- C. 148 // deyü: dedi- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 63/3: Bil ki [ol] ḥaż[i]ret: Bil Ḥażret-i Ādem- B 258, C. 58, EP, C. 148, Bel 0374; Bil [ki ol] ḫaż[i]ret- Bel 0345; Bil ki ol hazrete- MAÖ2, AÇ, EAÖ // olmadı: oldı- C. 148; olmalı- AÇ, EAÖ // izlām: inzām- Bel 0374 // 63/4: Didi ki ben yirim: Ḥavvā didi yirim- C. 58; Ḥavvā der ben yirim- Bel 0345; Der ki Ḥavvā ben yirim- EP; Didi Ḥavvā yine yirim- C. 148; Ḥavvā der ben yirim- Bel 0374; Havva ben yerim der- MAÖ2, AÇ, EAÖ
64/1: Ġāyetle: Beġāyet- Bel 0345, C. 148, Bel 0374; Gayet de- AÇ, EAÖ // 64/2: Didi imdi: İmdi- Bel 0345, Bel 0374 // ḥaṭrıñı: ḥāẓır- C. 58; ḥāṭırıñ- Bel 0345, C. 148, Bel 0374; ḥaṭrıñ- EP; hatrına- MAÖ2 // 64/3: Ḳoparup: el ṣunup- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // buġdayı yidiler: yediler buğdayı- MAÖ2, AÇ, EAÖ // yidiler ol dem: yedi ol dem- C. 58; yediler Ādem- B 258 // buġdayı yidiler: yidiler buġdayı- EP // 64/4: Gelüp: geldi- C. 58 // ṣoydı: ṣoyup- EP // mimtānı: meḥḥānı- C. 58; ḳaftānı- B 258, MAÖ2, AÇ, EAÖ

65. Gitdi cümle libās tācıla ḥulle
Şeyṭān didi imdi aġzıñı belle
Egniñde ḳalmadı bir libās ile
Neyle setr ideñ cism-i ʿuryānı

66. Ādem aġlar anda idüp niyāzı
Ḥaḳḳ'ıñ dergāhına irdi avāzı
Ḫudā bu aḥvāle olmayup rāżı
Naṣıl icrā itdi gör ol Mennān'ı

67. Yılan melek idi ṣūretde cemel
Ol ḫıyānet oldı bu işe temel
Ḥaḳḳ didi bu nice yaramaz ʿamel
Durdı ʿözür diler ḫāʾin külḥāni

68. Ḥaḳḳ didi degildir ʿözriñ maḳbūl
Çıḳ cennetden deyü göster[il]di yol
Düşüp yüz üstine süründi fużūl
İndirdiler yire o bed ṭıġyānı*

* 65/1: libās: libāṣı- EP // libās tācıla: sertāc ile- C. 58 // 65/3: libās ile: libās bile- C. 58, Bel 0345, C. 148; libās ele- B 258; libāsı bile- EP // 65/4: ideñ: etsün- Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ
66/1: anda idüp: edüp anda- MAÖ2 // 66/3: Ḫudā: Ḥaḳḳ- EP // Bir oldu derdinden kış ile yazı- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 66/4: icrā: ìcār- C. 58 // 66/4: Akıttı gözünden ab-ı giryanı- MAÖ2, AÇ, EAÖ
67/1: yılan: yılana- EP // ṣūretde cemel: ṣūret-i cemāli- C. 58; ṣūretiñ cemāl- Bel 0345 // 67/3: didi bu nice yaramaz: didi bunca yaramaz- C. 58, B 258, EP; didi yaramaz- Bel 0345; buyurdı bunca yaramaz- C. 148, Bel 0374 // Hakk'a etti bunca yaramaz emel- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 67/4: Durdı: Dürlü- C. 58; Döndi- Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ // ḫāʾin: ol ḫāʾin- B 258
68/1: degildir ʿözriñ maḳbūl: olmaz ʿözriñ ḳabūl- B 258; ʿözriñ degildir maḳbūl- EP; izzete değildir makbul- MAÖ2 // Buyurdu özrü değildir makbul- AÇ, EAÖ // 68/2: cennetden deyü: cennetden- Bel 0345; didi cennetden- C. 148 // göster[il]di yol: gösterdi bir yol- C. 58; gösterildi yol- B 258, C. 148, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ // 68/3: Düşüp yüz üstine: İnüp yüzi üzere- Bel 0345, Bel 0374; Düşüp yüzi üzre- EP; İnüp yüz üzre- C. 148; Düşüp yer üstüne- MAÖ2; Düştü yer üstüne- AÇ, EAÖ // fużūl: ol- B 258 // 68/4: İndirdiler: İndirirler- MAÖ2 // yire: yeryüzine- B 258 // o bed: o bil- C. 58; hem ol- MAÖ2, AÇ, EAÖ

69. Ādem'e dūş oldı belā-yı zincìr
Ṭutdı edebine yapraġı ìncìr
Gördi Ḥaḳḳ Ādem'i aġlar ẓarincìr
Der benden mi ṣaḳlan ol cismānı

70. Ādem didi ḫaṭā itdim ne fayda
Dāʾimā naẓarıñ yoḫsulda bayda
Ḥaḳḳ Ḥavvā'yı eksik ḳıldı üç şeyde
ʿAḳıl dìn mìrā§da virdi noḳṣānı

71. Ādem dir bir daḫı şeyṭāna uymam
Buyruġıñ ṭutarım emriñi ṣımam
Ḥaḳḳ didi ben seni cennete ḳoymam
Virmezim bir daḫı taḫtı eyvānı

72. Semek gibi düşdi iblis aġına
Ḥazān olup esdi göñül baġına
Ḥaḳḳ emr itdi Serendìb'iñ daġına
Melāʾikler indirdi (ol) kāmurānı*

* 69/1: Ādem'e: anda- Bel 0345, Bel 0374 // 69/2: edebine yapraġı: ardına bir yapraḳa- C. 58; edebine yapraġ- B 258; ādābına yapraḳ- Bel 0345, Bel 0374 // 69/3: Ādem'i (B 258, Bel 0345, EP, Bel 0374, AÇ, EAÖ): Ādem'e- AE 62, C 148; Ādem- C. 58; Âdem'den- MAÖ2 // ẓarincìr: ḫancìr- B. 258; zincir- C. 58 // 69/4: der: didi- C. 58 // ṣaḳlan ol: ṣaḳlarsıñ ol- B 258; ṣaḳlarsıñ bu- C. 58; ṣāḳınursıñ- Bel 0345, EP, Bel 0374 // mi ṣaḳlan ol cismānı: saklarsın cism-i uryanı- MAÖ2, AÇ, EAÖ
70/1: didi: dir- C. 148 // 70/2: naẓarıñ: nazarım- AÇ, EAÖ // yoḫsulda bayda: yoḫsıyla bāda- C. 58; yoḫsullara bayda- EP // İnʿām [ü] iḥsāndan dūr oldım bir de māʾide- B 258 // 70/3: ḳıldı: itdi- EP, C. 148, Bel 0374, MAÖ2 // eksik ḳıldı üç şeyde: eksik etdi üç şeyden- C. 58; noḳṣān ḳıldı üç şeyde- B 258 // 70/4: dìn: ʿibādet- B 258 // ʿAḳıl dìn mìrā§da: Akl ü mürüvvette- MAÖ2, AÇ, EAÖ
71/1: dir: didi- Bel 0374 // bir daḫı şeyṭāna: şeytana bir dahi- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 71/2: Buyruġıñ: Buyurdıġıñ- C. 58, B 258, EP // emriñi ṣımam: şeytanı saymam- MAÖ2, AÇ, EAÖ // Ḥaḳḳ didi ben seni cennetde ḳoymam- C. 148 // 71/3: Ḥaḳḳ didi: Dedi Hak- MAÖ2, AÇ, EAÖ // cennete: cennetde- Bel 0345, Bel 0374 // Buyurdıġıñ ṭutarım emriñi ṣımam- C. 148 // 71/4: Virmezim bir daḫı: Bir daḫı virmezem- B 258; Virmez bir daḫı- EP; Veririm bir dahi- MAÖ2 // taḫtı eyvānı: taḫt-ı olvānı- C. 58; taḫtı dìvānı- B 258, Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374; taht-ı divanı- AÇ, EAÖ
72/2: ḥazān olup: ḥazān yeli- EP; bād-ı ḥazān- C. 148, Bel 0374 // göñül: hazan- MAÖ2, AÇ, EAÖ // baġına: çaġına- C. 148, Bel 0374 // 72/3: Ḥaḳḳ emr itdi: Emr-i Ḥaḳḳ'la- Bel 0374; Emretti Hak- MAÖ2, AÇ, EAÖ // Serendìb'iñ daġına: Serendip Ṭaġı'na- B 258; Serendik Daġı'na- C. 58; Serendūb'ıñ ṭaġına- EP // 72/4: Melāʾikler indirdi: Melekler indirdiler- B 258, Bel 0345; Melekler indirdi- C. 58, EP, C. 148, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ // (ol) kāmurānı: ol kemeranı- MAÖ2, AÇ, EAÖ

73. Nār-ı ʿāşḳa anda yanup pişdiler
Libāşdan ḫulleden taḫdan geçdiler
Anda birbirinden ayru düşdiler
Yaş yerine gözden ṣaçarlar ḳanı

74. ʿArż idüp aġlarlar Ḥaḳḳ'ıñ ṭapusın
Cennet-i aʿlāıñ incü yapusın
Şeyṭāna açdılar laʿnet ḳapusın
İndi Ḳāf Daġı'na gezer yabanì

75. Melekler şeyṭāndan baʿìd oldılar
Gel gör Ādem ile Ḥavvā noldılar
Neden ṣoñra birbirin[i] buldılar
İrişdi anlara luṭf-ı Yezdānì

76. Oldılar murāda nāʾil hem merām
Bir maḳām içinde ḳaldılar ārām
Ḥaḳḳ buyurdı itdim ḥicābımı ḥarām
İtdim yiryüziniñ mìr-i mìrānı*

* 73/1: Nār-ı ʿāşḳa: Hicrān āteşine- Bel 0345, Bel 0374; Hicrān odına- C. 148 // anda yanup: yanup- B 258, C. 148; yanıp anda- AÇ, EAÖ // 73/2: taḫdan geçdiler: tācdan geçdiler- B 258, Bel 0345, Bel 0374, MAÖ2; geçdiler- C. 58 // 73/3: Anda birbirinden: Birbirinden daḫı- B 258; andan biri birinden- Bel 0345 // 73/4: gözden ṣaçarlar ḳanı: gözlerinden ṣaçdılar al ḳanı- B 258; gözünden dökdüler ḳanı- C. 58; gözden dökdiler ḳanı- C. 148; dökdiler gözlerinden ḳanı- Bel 0374; gözde saçtılar kanı- MAÖ2; gözden saçarlar kanı- AÇ, EAÖ // Biri Serendip'e bir[i] Cidde'ye- Bel 0345
74/1: ʿArż idüp aġlarlar: ʿArẓū idüp aġlar- C. 58, EP; Özleyüp aġlar- Bel 0345; Özleyüp aġlarlar- C. 148, Bel 0374 // Ḥaḳḳ'ıñ: cennet- AÇ, EAÖ // 74/2: aʿlānıñ: aʿlāñ incü- EP; içi- C. 58 // 74/3: Şeyṭāna açdılar: açdılar şeyṭāna- Bel 0345, Bel 0374 // 74/4: İndi (Bel 0374, AÇ, EAÖ): İtdi- AE 62; Atdı- Bel 0345; Atdılar- C. 148 // Etdi Ḳāf Daġı'na bed gör bānı- C. 58; Atdı Ḳāf Ṭaġı'na öger zìbānı- B 258; Atdılar Ḳāf Ṭaġı'na ol gez[er] yabanì- EP
75/1: Melekler: melāʾikler- Bel 0345 // baʿìd: baʿd- Bel 0345 // 75/2: gör: gör imdi- EP // Ādem ile Ḥavvā: ki Ḥavvā ile Ādem- C. 148 // 75/3: Neden: Andan- C. 58 // birbirin[i]: birbirini- C. 58, EP, C. 148, Bel 0374; anlar birbirin- Bel 0345 // Üç yüz yıl sonra birbirin buldular- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 75/4: Yezdānì: Rabbānì- C. 58, B 258, EP, C. 148, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ // luṭf-ı Yezdānì: luṭf [u] iḥsānı- Bel 0345
76/1: Oldılar murāda: İrişdiler murāda hem- B 258; Oldılar maḳṣūda- Bel 0345, Bel 0374 // nāʾil hem merām: merām- Bel 0345, C. 148, Bel 0374; nail-i meram- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 76/2: ḳaldılar: ḳıldılar- C. 148, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ // ārām: Ādem- C. 58 // 76/3: itdim ḥicābımı: ḫicābımı hem- C. 58, B 258; ḳıldım cennetimi- Bel 0345; ḳıldım (…)- EP; ḳıldım cehìm[i]- C. 148, Bel 0374; hicabında hem- MAÖ2; cehim sizlere- AÇ, EAÖ // 76/4: İtdim: itdim (…)- EP // Etdi yeryüzünde mìr-i mìzānı- C. 58; itdi yeryüziniñ mìr-i mìrānı- B 258

77. Bunlar anda mesrūr oldılar yine
Dāʾim meşġūl olup Allah emrine
Geçdi üzerinden biñ beş yüz sene
Ḥavvā ana ṭoġurdı (hem) biñ oġlanı

78. Gel ey ʿāşıḳ ʿaşḳıñ odına daġlan
Ḫudā'nın zincìrin ʿaşḳıla bağlan
Ḳızdan başḳa ṭoġdı işbu biñ oġlan
İnanmayup eyler misin gümānı

79. Şeyṭān(ıñ) tükriginden ḫalḳ itdi zifti
Ādem de şeyṭānıñ oldı girifti
İndirüp yiryüzine ḳoşdurup çifti
Ekin eküp sürmedi mi ḥarmānı

80. İkinci peyġamber İdrìs[’dir] işit
Üçinci terzilik itmedi mi Şìt
Dördinci nebì kim anı beyān it
Ol Nūḥ peyġamberdir gördi ṭūfānı*

* 77/1: mesrūr: server- Bel 0345 // 77/2: emrine: evine- C. 148 // 77/3: üzerinden: üstlerinden- C. 58; bu ḥāl üzere- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // 77/4: Ḥavvā ana ṭoġurdı (hem): Ṭoḳurdı Ḥavvā hem ḳız- Bel 0345; Doġurdı Ḥavvā ana (hem)- C. 148; Ṭoġurdı Ḥavvā ḳız hem- Bel 0374; Havva Ana doğurdu- MAÖ2, AÇ, EAÖ
78/1: ʿaşḳıñ odına: odına- Bel 0345; ʿaşḳıñ ʿaşḳına- C. 148 // daġlan: dalan- C. 58 // 78/2: zincìrin ʿaşḳıla: zincìr-i ʿaşḳına- B 258, Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374 // 78/3: ṭoġdı: ṭoġurdı- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // 78/4: İnanmayup eyler misin: Ímān idüp itmesiñ- EP; İnanmayup etmeyesin- AÇ, EAÖ // eyler misin: eyliyor mısın- C. 58; etmeyesiñ- Bel 0345, Bel 0374; itmesiñ- C. 148; eylemesin- MAÖ2
79/1: tükriginden: kükriginden- EP // Şeyṭān(ıñ) tükriginden: Şeyṭān tükriginden yaratdı- Bel 0345, MAÖ2 // ḫalḳ itdi zifti: ḫalḳ itdi- C. 58; yaratdı zifti- C. 148, Bel 0374 // 79/2: Ādem de: Ādem'in- C. 58 // şeyṭānıñ oldı: oldı şeyṭānıñ- C. 148 // girifti: kāfeti- C. 58 // 79/3: yiryüzine: zemìne- Bel 0345, C. 148, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ // ḳoşdurup: ḳucdurup- C. 58; ḳoşdırdı- B 258, Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ
80/1: peyġamber: peyġamberdir- Bel 0345 // İdrìs[’dir]: İdris ile- MAÖ2; İdris'e- AÇ, EAÖ // 80/2: terzilik itmedi mi: peyġamber degil midir- Bel 0345, Bel 0374 // mi: hiç- AÇ, EAÖ // 80/3: nebì: peyġamber- Bel 0345, MAÖ2 // kim anı: kim idi anı- C. 58; kimdir- MAÖ2 // 80/4: peyġamberdir: peyġamber- C. 58

81. Beşinci peyġāmber degil midir Hūt
Altıncısı Ṣāliḥ naṣìḥatım ṭut
Yedincisi İbrāhìm yaḳmadı ot
Terinden ḫalḳ etdi Ḫudā gülşānı

82. Ol ġoncaya bülbül olmışdı māʾil
Feryād idüp ḳıldı ʿaḳlını zāʾil
Sekizinci nebì Ḥażret-i İsmāʿìl
Ḥaḳḳ aña indirdi ḳoçı ḳurbānı

83. İsmāʿìl'den ṣoñra kim oldı elḥāḳ
Ṭoḳuzıncı nebì kim itdi ol Ḥaḳḳ
Yūsuf ibni Yaʿḳūb ibni İsḥāḳ
Andan ìcād ḳaldı bil merdüvānı

84. O da gitdi kendin nār(-ı) ʿaşḳa yaḳup
Sen daḫı ʿibret al anlara baḳup
Onıncı peyġamber Ḥażret-i Yaʿḳūb
Evlādı içün çekdi derd giryānı*

* 81/2: naṣìḥatım: nasihatın- MAÖ2, AÇ, EAÖ // Altıncısı Ṣāliḥ naṣìḥatım: Altıncı Ṣāliḥ naṣìḥatım- C. 58; Altıncısı Ṣāliḥ peyġamber sözim- B 258; Altıncı Ṣāliḥ'dir naṣìḥatını- Bel 0345, Bel 0374; Altıncı Ṣāliḥ'dir naṣìḥatın- C. 148 // 81/3: Yedincisi: Yedinci- MAÖ2, AÇ, EAÖ // yaḳmadı: yandırmadı- EP, AÇ, EAÖ; yakmadı mı- MAÖ2 // Yedinci İbrāhìm'i yaḳmadı mı od- C. 58; Yedinci İbrāhìm peyġamber yaḳdı mı ot- B 258; Yedinci İbrāhìm yandırmadı od- Bel 0345, Bel 0374; Yedinci İbrāhìm yandırmadı mı od- C. 148 // 81/4: Terinden: Teninden- AÇ, EAÖ // etdi: eyledi- Bel 0345, Bel 0374
82/1: olmışdı: olmuşuz- MAÖ2; olmuştur- AÇ, EAÖ // māʾil: ḳāʾil- EP // Ḳul ḳoncaya bülbül olmışdır māʾil- C. 58; Ol ḳonca bülbül olmış idi ḳāʾil- B 258; Ol ġonca bülbül olmışdır māʾil- Bel 0345, Bel 0374; Ol ġonca-yı bülbül olmışdır māʾil- C. 148 // 82/2: ḳıldı ʿaḳlını: ḳıldı ʿaḳlın- C. 148; aklın eyledi- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 82/3: Sekizinci nebì: sekizinci nebìdir- B 258; Sekizinci- Bel 0345, C. 148 // 82/4: aña: cennetden- B 258 // ḳoçı: ḳoç- B 258 // indirdi ḳoçı: gönderdi koç- Bel 0345, Bel 0374; gönderdi ḳoçı- EP, C. 148
83/1: oldı: ol- Bel 0345 // kim oldı elḥāḳ: kim oldı İsḥāḳ- B 258, MAÖ2, AÇ, EAÖ; oldı ilḥaḳḳ- C. 58 // elḥāḳ: elcāḳ- EP // 83/2: kim: kimi- B 258 // kim itdi ol: kimi etti- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 83/3: ibni: Hazret-i- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 83/4: ḳaldı: kıldı- MAÖ2 // Esìr diyerek Mısır'a ṣatdılar anı- B 258; Lūṭ ìcāt ḳıldı bil nerdümānı- Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374
84/1: O da gitdi: O da- B 258 // gitdi kendin nār-ı ʿaşḳa: kendi kendini hicrile- Bel 0345, Bel 0374; gitdi hicrile- C. 148 // Ol kendini aşkın narına Yakup- MAÖ2; Lut kendini aşkın narına Yakup- AÇ, EAÖ // 84/2: daḫı: hemān- Bel 0345, Bel 0374; hicāb- C. 148 // 84/3: Onıncı peyġamber: Onıncı peyġamberdir- B 258; Onıncı- Bel 0345; Onıncı nebìdir- C. 148; Onıncı nebì- Bel 0374 // Yaʿḳūb: Eyüp- MAÖ2 // 84/4: Evlādı: Evlād- B 258, C. 58, MAÖ2 // Evlādı içün çekdi: Çekdi evlād içün- Bel 0345, C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ // derd: derdi- MAÖ2, AÇ, EAÖ

85. Dünyādır insānı yudṭuran yel yūf
Derd çekmeyüp var mı bir dimemiş uf
On birinci nebì Ḥażret-i Yūsuf
Hem ṣatıldı hem bekledi zindānı

86. Ḳardaşları dedi eyledik ġāʾib
Yaʿḳūb der oġullar(ım) bu size ʿayıb
On ikinci nebì kimdir Şuʿayıb
Yemen iḳlìminiñ baş bezìrgānı

87. Birbiri ardınca Lūṭ ile Yaḥyā
Geldi Zekeriyyā hem daḫı Mūsā
Anlarıñ ardınca gönderdi Mevlā
Hārūn'ı Dāvūd'ı hem Süleymān'ı

88. Geldi Eyyūb İlyās anları sen bil
Yūnus['ı] balıġa yuddurdı Celìl
ʿÍsā'dan Elyesaʿ andan ÿülkifl
ÿülḳarneyn ʿÜzeyir andan Loḳmān'ı*

* 85/1: insānı: insāna- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // yudṭuran yel: aldadır eyler- B 258; yutdıran bil- C. 58, MAÖ2; yudṭurdan yel- EP; dediren bil- AÇ, EAÖ // 85/2: çekmeyüp: çeküp- EP // bir: (kim) bir- AÇ, EAÖ // uf: bu- MAÖ2 // 85/3: On birinci nebì: On birinci nebìdir- B 258; On birinci- C. 58 // 85/4: ṣatıldı hem: ṣat[d]ılar bekledi- C. 58
86/1: Ḳardaşları: ḳarındaşları- B 258 // 86/2: der oġullar(ım): dir oġul- C. 58; didi oġullar- B 258; der oġlanlar- EP; der oğullar- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 86/3: kimdir: kimdir ki- C. 58; Ḫażret-i- Bel 0345, C. 148, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ // 86/4: Yemen: O da Yemen- EP // iḳlìminiñ: illerinin- AÇ, EAÖ
87/1: Birbiri (AÇ, EAÖ): Biri bir- AE 62 // ardınca: ardından- AÇ, EAÖ // 87/3: ardınca: ardından- C. 148, AÇ, EAÖ // gönderdi: gönderüp- Bel 0345, Bel 0374 // 87/4: /…/- MAÖ2
88/1: Eyyūb İlyās: Eyyūb- Bel 0345 // sen: pes- C. 58 // 88/2: Yūnus['ı]: Yunus'u- MAÖ2, AÇ, EAÖ // balıġa: semege- B 258 // yuddurdı: ṭutdurdı- Bel 0345 // 88/3: Elyesaʿ: evvel Yesāʿ- C. 148 // andan ÿülkifl: Zülkifl- C. 58; sonra Zülkefil- AÇ, EAÖ // 88/4: ÿülḳarneyn ʿÜzeyir: ʿÜzeyir ÿülḳarneyn- Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374 // 88/4: andan: dahi- MAÖ2, AÇ, EAÖ

89. Ol cenneti meleklere gezdirdi
Ol ṣıfātıñ resimini yazdırdı
Ol ṣıfāt resmince tenin düzdirdi
Yaratdı Muḥammed(’i) virdi Ḳurʾān’ı

90. Gelince dünyāya hem ol zāt-ı pāk
Ḥaḳḳ ḫiṭāb eyledi levlāke levlāk
Dir Ḥabìb’e lemmā ḫaleḳtü’l-eflāk
Seniñçün yaratdım ben bu cihānı

91. Sen lāyıḳsın ḥülle ile dibāce
Müstaḥsìn görmişim taḥtile tāca
ʿArżū ḳılup daʿvet etdi Miʿrāc’a
Binüp Burāḳ üzre itdi cevlānı

92. Cümle melāʾikler ḥāṭırın ṣayar
Namaz ḳılar iken anlar da uyar
Ḥaḳḳ didi virmişim saña çāryār
ʿAlì Ebūbekir ʿÖmer ʿO§mān’ı*

* 89/1: cenneti meleklere: meleklere cenneti- B 258 // 89/2: ṣıfātıñ resimini: ṣıfātıñ ismiñ resmiñ- B 258, AÇ, EAÖ; ṣıfatının resmin- C. 58; ṣıfātıñ ism [ü] resmin- Bel 0345, EP, Bel 0374; sıfatın hem resmini- MAÖ2 // 89/3: Ol ṣıfāt: Ol- C. 58 // düzdirdi: düzdi- B 258 // Ol sıfat resmine nurun dizdirdi- MAÖ2 // 89/4: Muḥammed(’i): Muhammed- MAÖ2 // Ḳurʾān’ı: Furḳān’ı- Bel 0345, Bel 0374
90/1: hem ol: ol- Bel 0345, Bel 0374 // hem ol zāt-ı pāk: ol vücūd-ı pāk- B 258; ol nur-pâki-zat- MAÖ2 // 90/2: eyledi: itdi- Bel 0345, Bel 0374 // 90/3: Ḥabìb’e: Ḥabìb’ine- C. 58; Ḥabìb’im- Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ
91/1: ḥülle ile: ḥülle- C. 148 // 91/2: müstaḥsìn: münāsìb- C. 58; müstaḫsik- B 258; müsteḥaḳḳ- Bel 0345, Bel 0374, MAÖ2, AÇ, EAÖ; müsteḥab- C. 148 // 91/3: ʿArżū: ʿarż- B 258 // etdi: itdim- B 258, AÇ, EAÖ; eyledi- C. 148 // daʿvet etdi: daʿveti itdim- EP // 91/4: üzere: ile- EP // cevlānı: celanı- AÇ, EAÖ
92/1: melāʾikler: melāʾik- B 258; melāʾike- Bel 0345, Bel 0374 // 92/2: Namaz ḳılar iken: ṣalāt-ı ḫamsede- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // 92/3: virmişim: virdim- Bel 0345, Bel 0374 // saña çāryār: hem cahār-ı yār- C. 58

93. Ġazā içre virdim saña yārıġār
Ebūbekir dedim iz hümāfì'l-ġār
Rūzı ḳıldım Düldül virdim Zülfeḳār
Saña dāmāt itdim ʿAlì aṣlanı

94. Şimd[i] meskānıñı seniñ ʿarż idem
Firdevs-i aʿlāyı dìn-i ḳarż idem
Bu üçün cümleden evvel farż idem
Bir ṣavım bir ṣalāt bir de ezānı

95. Yaratmaḳdan merām bir avıç ḫāki
Lisānı içinde zikr ide tā ki
Bu üçden ġayrısı degildir bāḳì
Buyurdım külle men ʿaleyhā fānì

96. Muḥammed buyurdı budur minnetim
Ḳabūl degil Firdevs ile cennetim
Baña budur ikrām żaʿìf ümmetim
Bağışla ḳurunca ulu dìvānı*

* 93/1: içre: içün- B 258 // Ġazā içre: ḳaẓā- C. 58; ḳażā içre- C. 148 // yārıġār: yārġārı- EP // 93/2: Ebūbekir: Ebūbekir'e- B 258, C. 148 // iz hümāfì'l-ġār: izhār-ı el-ġār- C. 58; ibn hümā fìl-ġār- C. 148; ez hüma kalkar- MAÖ2; ez hüma filgar- AÇ, EAÖ // Ebūbekir'e dìdārı iz hümāfì'l-ġārı- EP // 93/3: Rūzı: Rūz- EP; Arzu- MAÖ2, AÇ, EAÖ // Düldül virdim: Düldül ile- C. 58, C. 148, Bel 0374; Düldül virdim hem- B 258; verdim Düldül- MAÖ2, AÇ, EAÖ // Zülfeḳār: Ẕülfeḳār'ı- EP
94/1: Şimd[i] meskānıñı seniñ: Seniñ mekānıñı şimdi- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // meskānıñı: mekānını- B 258, EP // ʿarż idem: ʿarż itdim- C. 58, Bel 0345, C. 148, Bel 0374; ʿarżı itdim- EP // Senin meskenini şimdi arz ettim- AÇ, EAÖ // 94/2: aʿlāyı dìn-i ḳarż: aʿlāyı dìnin farż- C. 58; aʿlāyı dìn-i farż- B 258, C. 148, Bel 0374; aʿlā didi farż- Bel 0345; alaya değin farz- MAÖ2; alayı sana farz- AÇ, EAÖ // idem: itdim- C. 58, Bel 0345, C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ // 94/3: üçün: üçinci- Bel 0345; üçüni- C. 148, Bel 0374; üçü- MAÖ2, AÇ, EAÖ // idem: itdim- C. 58, Bel 0345, EP, Bel 0374, AÇ, EAÖ // 94/4: Bir ṣavım bir ṣalāt bir: Biri ṣavm biri ṣalāt biri- C. 58; Biri ṣavm biri ṣalāt bir- B 258, Bel 0374
95/1: Yaratmaḳdan merām: Yaratmaḳda- Bel 0345; Yaratmaḳda merām- EP, Bel 0374 // Yaratmaktan murat bu üç hakkı- MAÖ2; Yaratmaktan murat bil bu üç hakkı- AÇ, EAÖ // 95/2: Lisānı içinde: lisān içinde- C. 58; lisān içre- B 258, Bel 0345, Bel 0374 // ide: it- Bel 0345; eder- MAÖ2 // 95/3: üçden: üçünden- C. 58 // ġayrısı: girüsi- Bel 0345, Bel 0374 // 95/4: Buyurdım: Buyurdı- Bel 0345, AÇ, EAÖ // külle: küllü- MAÖ2, AÇ, EAÖ
96/1: Muḥammed: Muḥammed ʿaleyhisselām- B 258 // 96/2: degil: degildir- C. 58 // Firdevs ile: Firdevs-i āʿlā- Bel 0345, Bel 0374 // 96/3: Baña: Sana- MAÖ2 // budur ikrām żaʿìf: buyurdı ikrām zay- C. 58; ikrām budır żaʿìf- Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374 // ulu: ol ulu- Bel 0374 // 96/4: Bağışla: Bağışlar- MAÖ2 // ḳurunca: ḳurulınca- C. 58, B 258; (…) ḳuruldı- C. 148

97. Ne dilek diledi hep revā oldı
Ṣanma bu cihānı aña da ḳaldı
Fenāyı terk idüp beḳāyı buldı
Giydi ridāsını Veysel Ḳarānì

98. Kime bāḳì ḳalur dünyā bir cìfe
Bir aḥad ḳalmasa degil vażìfe
Ṣāḥabe-yi Çāryār gitdi ḫalìfe
Ḥasan'la Ḥüseyin gitdi yārānı

99. Gitdi andan ṣoñra Zeynelʿābidìn
Günbegün azaldı aṣḥāb-ı güzìn
Bunlardı cihānda bil iḥyā-yı dìn
Netdi bu çarḫ ol Zeyd ibni Nuʿmān'ı

100. Kime bāḳì ḳalur añla bu dünyā
Sāḳì olmış ṣunar şerbeti cāna
Ḳanı Baṭṭāl Ġāzi bunca evliyā
Bu türāb alt itdi çoḳ ḳahramānı*

* 97/1: hep: hepsi- Bel 0345 // revā: revān- EP // 97/2: cihānı: cihān- C. 58, B 258 // Ṣanma bu cihānı: ṣanma ki bu cihān- C. 148 // Fenā terk idüp beḳāyı buldı- Bel 0345; Fenāyı terk idüp beḳāyı buldı- Bel 0374 // 97/3: beḳāyı: cefāyı- C. 58 // Ṣanma ki bu cihān aña da ḳaldı- Bel 0345, Bel 0374 // 97/4: ridāsını: dersini- C: 58; gömlegini- Bel 0345, C. 148, Bel 0374; gömlegi- EP; hırkasını- AÇ, EAÖ // Giydi ridāsını: Güderdi devesin- MAÖ2
98/1: Kime: kimseye- Bel 0345 // dünyā bir: dünya-yı- MAÖ2, AÇ, EAÖ // cìfe: cefā- C. 58 // 98/2: aḥad ḳalmasa: aḥd ḳalamaz- EP // ḳalmasa: ḳalmadı- B 258; ḳalmaz ise- Bel 0345, C. 148, Bel 0374; kalması- MAÖ2, AÇ, EAÖ // vażìfe: vaṣıfa- C. 58 // 98/3: Ṣāḥabe-yi: ṣunmıya- C. 58; semāya- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // gitdi: oldı- C. 58 // Eshabı çaryar kendi halife- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 98/4: Hasan Hüseyn dahi kendi yaranı- MAÖ2; Hasan Hüseyn'e bak kendi yaranı- AÇ, EAÖ
99/1: Gitdi andan: Gitdi neden- C. 58; Geldi andan- B 258, MAÖ2, AÇ, EAÖ // 99/2: azaldı: azlandı- C. 58, B 258; azalup- EP; az ḳaldı- C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ; düzeldi- MAÖ2 // aṣḥāb: esab- AÇ, EAÖ // 99/3: Bunlardı: Bunlar da- EP, C. 148 // Bulurdı dünyāda aḥbāb-ı dìn- C. 58; Bulardı cihānda iḥyā-yı dìn- B 258; Bunlar da cihānda aḥbāb-ı dìn- Bel 0345, Bel 0374; Bunlar da dünyada bir ihya-i din- MAÖ2; Bunlar şu cihanda bir ihya-yı din- AÇ, EAÖ // 99/4: çarḫ ol: çarḫ- EP; çarḫ-ı felek- Bel 0374 // çarḫ ol Zeyd ibni Nuʿmān'ı: çarḫı Ẕeyd ibni Loḳmān'ı- C. 58; çarḫ-ı felek İmām-ı Ā ʿẓam ibni Nuʿmān'ı- B 258; a bu çarḫ-ı felek Zeyd İbni Nuʿmān'ı- Bel 0345; çarh ol amel-i al kanı- MAÖ2 // Zeyd: Zeydi- AÇ, EAÖ
100/1: Kime bāḳì ḳalur añla: On iki imām nitdi- Bel 0345, Bel 0374; On iki imāmı netdi- EP, C. 148, AÇ, EAÖ // añla: dinle- MAÖ2 // 100/2: Sāḳì olmış ṣunar: Sāḳìyü'l-mevt ṣunar- B 258; Sāḳıyā ne ṣundı- Bel 0345, C. 148, Bel 0374; Saki yane sundu- AÇ, EAÖ // olmış: olsa- MAÖ2 // şerbeti: işreti- EP // 100/3: bunca: ḳanı- C. 58 // 100/4: Bu türāb altına gitdi yārānı- C. 58; Ḫāk ile yeksān itdi bunca ḳahramānı- B 258

101. Dünyādır ayıran deveyi çölden
Dünyādır ayıran bülbül[i] gülden
Geçdi Āl-i ʿO§mān(’a) Āl-i Resūl’den
Ḳaldı her biriniñ bir āşiyānı

102. Āl-i ʿO§mān (da) ḳurṭulmadı ḥìleden
Her biri müjgānın dökdi pileden
Oṭuz dört pādişāh bu silsileden
Ḳānūnì şānınca ol Maḥmūd Ḫan’ı

103. Āmin di(di) duʿāya Ḫasbetenlillah
Müstecāb eylesiñ Ḫażret-i Allah
Nesl-i Āl-i ʿO§mān(’dan) şimdi pādişāh
Ḥaḳḳ var etsün Sulṭān Mecìd Ḫan’ı

104. Ḫayr ile yād olsun nāsıñ dilinde
Māhir oldım erkānile yolında
Gözünü kesdirmiş yaḳam elinde
Benimle ceng ider ʿaşḳ pehlivānı*

* 101/1: ayıran deveyi: deveyi ayıran- MAÖ2 // deveyi çölden: bülbüli gülden- Bel 0345, Bel 0374 // 101/2: ayıran bülbül[i]: bülbülü ayıran- MAÖ2 // bülbül[i] gülden: deveyi çölden- Bel 0345, Bel 0374; bülbülü gülden- AÇ, EAÖ // 101/3: Geçdi: Gitti- MAÖ2 // ʿO§mān’a: ʿO§mān- C. 58, B 258, C. 148, MAÖ2 // Āl-i ʿO§mān’a Āl-i: ʿAlì Ebū Bekir ʿÖmer ʿO§mān- Bel 0345, Bel 0374; Al-i Osman Al-i- AÇ, EAÖ // 101/4: Ḳaldı her biriniñ: Ḳalmadı her birin- B 258, EP; Kalmadı birinin- AÇ, EAÖ // bir āşiyānı: āşiyānı- C. 58 // Ḳalmadı hìçbiriniñ nām ü nişānı- Bel 0345; Ḳalmadı biriniñ bir ʿālemi şānı- C. 148; Ḳalmadı hìçbiriniñ ʿālişānı- Bel 0374
102/1: ʿO§mān (da): ʿO§mān- Bel 0345, C. 148, MAÖ2, AÇ, EAÖ // ḥìleden: zilleden- B 258; çileden- Bel 0345, EP, C. 148, Bel 0374; ecelden- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 102/2: biri: birisi- C. 58 // müjgānın: müjgānını- Bel 0345; müzgānın- C. 148 // pileden: baldan- C. 58 // müjgānın dökdi pileden: müzgānın doldı bileden- EP // Her birisi mesken kıldı bil neden- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 102/3: silsileden: silbileden- AÇ; silbil eden- EAÖ // 102/4: şānınca (AÇ, EAÖ): (…)- AE 62// teʾdìbince- C. 58 // ol: Sulṭān- Bel 0345, Bel 0374 // Maḥmūd Ḫan’ı: Maḥmūd-ı şānì- EP
103/1: di(di): di- C. 148, Bel 0374, AÇ, EAÖ // 103/3: ʿO§mān(’dan) şimdi: Osman kendi- AÇ, EAÖ // 103/4: Mecìd: Meḥmed- EP; Ḥāmid- C. 148, Bel 0374 // Hak var eylesin nesli ham-i hanı- AÇ, EAÖ
104/1: olsun: olunsun- B 258 // nāsıñ: ḫalḳın- C. 58, MAÖ2 // Ḫayr ile yād olsun: Bilsem gerekdir- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // dilinde: dilinden- EP // 104/2: erkānile: erkânında- MAÖ2, AÇ, EAÖ // yolında: yolından- C. 58; yoldan- EP // 104/3: Gözünü kesdirmiş: Gözüne kesdirmiş- Bel 0345; Gözine görinmişim- EP, Bel 0374; Gözine görükmişim- C. 148; Gözüne bakamam- MAÖ2, AÇ, EAÖ // elinde: elinden- C. 58, EP // 104/4: ider: eyler- C. 148 // ʿaşḳ: ʿāşıḳ- C. 58, Bel 0345, Bel 0374

105. Ḥaḳḳ naṣìb it[me]sün bize ʿitābın
Her dem işitdirsin pìrler ḫiṭābın
Seyrānì oḳudım ḥikmet kitābın
Andan aḫẕ eyledim ben bu destānı*

* 105/1: it[me]sün bize ʿitābın: it[me]sün bende ʿaṭāyet- C. 58; it[me]sün bize ʿinābet- Bel 0345; itsün bize ʿitābını- Bel 0374; etmesin bize itabın- MAÖ2, AÇ, EAÖ // 105/2: işitdirsin: işidiriz- MAÖ2, AÇ, EAÖ // ḫiṭābın: ḫiṭābını- Bel 0374 // işitdirsin pìrler ḫiṭābın: işidirsem pirden ḥiṭābet- C. 58; işi[t]dirsiñ bizler ḥiṭābeti- Bel 0345 // 105/3: Seyrānì oḳudım: oḳudım Seyrānì- Bel 0345, C. 148, Bel 0374 // ḥikmet kitābın: ḥikmet-i kitābet- C. 58; yüz dört ḥikmet kitābıñ- B 258; ḥikmet kitābın- Bel 0345 // 105/4: Andan: Anlardan- B 258

206. LĀLE ḴONCE GİBİ ṢOLDURMA BENİ*

1.Ben seni sevmişim ġāyeti candan
Ṣāz idüp ʿāleme bildirme beni
Çünki sen misin ḫaber ṣāl o[n]dan
Lāle ḳonce gibi ṣoldurma beni

2.Girdim yār baḥçesine gülden geçilmez
Emdikce leblerin baldan seçilmez
Elile güler oynar yine ʿaçılmaz
Ecelim gelmeden öldürme beni

3.*Seyrānì* dir yārdan ben ayrı düşdüm
Nice biñ ʿāreli dağların ʿaşdım
ʿAḳıl bir dānedir büsbütün şaşdım
Ellere günnere güldürme beni

* *C. 239: 8a*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

207. BİLİRKEN YAYARSIÑ ÇAYIRA BENİ*

1. Ey Allah'dan ḳorḳmaz hercāì dilber
Yeter ṣaldıñ ḳıra bayıra beni
Bu çekdigim ʿaşḳ u sevdāyı dilber
Bilirken yayarsıñ çayıra beni

2. ʿAşḳ [u] sev[d]ā benim ekmegim aşım
İçdigim ṣu aḳan gözimden yaşım
Sen ḳayırma benim belālı başım
Seniñ ʿaşḳıñ Viren ḳayıra beni

3. ʿAnḳā gibi enìsim Ḳāf ile
Var Elḥamdülillah ḳalb-i ṣāf ile
(Eger) aldayup yüzime gülme nāfile
Düşde görseñ yormañ ḫayıra beni

4. Ayıran yār seni *Seyrānì* benden
Kim ayıra Ḥaḳḳ anı [da] senden
ʿAlāḳāsa olan ìmān u dìnden
Mümkin degil senden ayıra beni

---

* *AŞE V: 90;* FB 569: 9a; RBK: 6; HNO: 77; HAK1: 117; HAK2: 100-101; Mİ: 198-199

A.

1/3: ʿaşḳ u: aşkı- RBK, Mİ

2/1: ʿAşḳ [u] sev[d]ā benim: ʿAşḳ [u] sevdālığım- FB 569, HNO, HAK1, HAK2; Aşka sevdalığım- RBK; Aşkı sevdâlığım- Mİ // 2/2: içdigim: içdiğin- HNO, HAK1, HAK2 // 2/3: ḳayırma benim belālı: ağrıtma benim sevdalı- FB 569, RBK, HNO, HAK1, HAK2 // 2/4: Viren: ancak- HNO, HAK1, HAK2

3/1: enìsim: ünsiyeti- FB 569, RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // ile: eyle- FB 569, RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/2: Var ḳalbiñi her riyādan ṣāf eyle- FB 569, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; Var kalbimi her riyadan saf eyle- RBK // 3/3: (eger) aldayup: aldatup- FB 569, RBK, HNO, HAK2, Mİ

4/1: seni: beni- RBK // 4/2: anı [da]: anı da- FB 569 // Vezin bozuk // Ecel tekmil olur girince sinden- Mİ // 4/3: ʿalāḳāsa: ʿalāḳāsı- FB 569, RBK, HNO, HAK2

C.

HNO, HAK1'de 4/2 yazılmamıştır.

208. ṢANMA ḴORḴUP ÜRKE BENİ*

1. Yumurṭasın ḳoḳutmaġa
Yaturṣalar gürke beni
ʿAşḳıñ dersin oḳutmaġa
Ṣanma ḳorḳup ürke beni

2. Ben ʿāşıḳıñ birisiyim
Ölü degil dirisiyim
Siyāh dilki derisiyim
Ḳapla ṣāmūr kürke beni

3. Cānbāzım ʿaşḳıñ ipinde
Meyvālar büyür çöpünde
ʿAşḳ [u] muḥabbet küpinde
Ṣanma ṣulı sirke beni

4. *Seyrānì* arınıñ begi
Çiçegi miskiñ göbegi
Nāẕìkim gözim bebegi
Ḳatma yoġun Türk'e beni

---

* *FB 423: 33a;* AŞE V: 195; AŞE XIX: 296; SS: 104-105; HNO: 71; CÖ1: 77; HAK1: 117-118; HAY2: 139; HAK2: 233-234; HAK3: 125; Mİ: 149; EAÖ: 222; MK: 17

A.

1/2: Yaturṣalar: Yatar ṣanma- AŞE V, AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 1/4: Ṣanma ḳorḳup ürke: Ẕann eyleme ḳorḳa- AŞE XIX // ürke: ürker- AŞE V

3/1: ʿaşḳıñ: benʿaşḳ- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 3/2: Meyvālar büyür: Büyür meyve hep- SS, HNO, CÖ1, EAÖ, MK; Meyveler bitirdim- AŞE XIX; Büyük meyve hep- HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 3/3: ʿAşḳ [u] muḥabbet: Temìz ʿaşḳıñ ẕevḳ- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; ʿAşḳıñ muḥabbet küpinde- AŞE XIX, HAY2

4/1: arınıñ: bir arı- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 4/2: miskiñ: misk- AŞE V; ʿaşḳıñ- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 4/3: Nāẕìkim: Nāzlıyım- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 4/4: Ḳatma yoġun Türk'e: Düşüremen çirke- HNO, CÖ1, HAK1, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

B.

EAÖ "Yumurtasın Kokutmağa" başlıklıdır.

4/4: "Mısranın bir başka şekli Sânihat'ta şöyle geçiyor: Katma Yoğun Türke beni"- HAK1 (dipnot)

C.

AŞE XIX'te 2 ve 3. dörtlükler yer değiştirmiştir.

209. NŪR-I ẔĀTIÑLA PÜR-NŪR EYLE BENİ*

1. Miʿrācıyım ben de Mūså-yı ʿaşḳıñ
Yā Rabb tecellìñe Ṭūr eyle beni
Sönük yıldızıyım semā-yı ʿaşḳıñ
Nūr-ı ẕātıñla pür-nūr eyle beni

2. Şu Çin seddini tā ṭopraḳ temelden
Eger yıḳsalar mülk gitmez mi elden
Rıżāña muġāyir olan ʿamelden
Refìḳ it tevfìḳiñ dūr eyle beni

3. Ḳaʿr-ı şanʿatıñda mechūl çoḳ sır var
Sen'siñ cümlesine vāḳıf-ı esrār
Esrār-ı ḫilḳatden eyle ḫaberdār
Kör ḳalblere mürşid mūr eyle beni

4. *Seyrānì* ḳulıña ḫalḳı güldürme
Setr eyle ʿişyānın nāsa bildirme
Cihānı sen ism-i mevtle öldürme
Āzāde-i nefḫ-i Ṣūr eyle beni

---

* *SS: 180;* HNO: 73-74; HAK1: 112; HAK2: 95; HAK3: 80; Mİ: 199

A.

1/2: tecellìñe Ṭūr: tecelliden tur- HNO, Mİ; tecellîne nûr- HAK1, HAK2, HAK3 // 1/3: yıldızıyım: yıldızı[yı]m- HAK1

3/4: kör: gör- HNO, HAK2, Mİ; gir- HAK3

4/3: sen ism-i: sertaser- HNO, HAK1, HAK2, HAK3

210. YAZ BAHĀR ḲIŞ GÜZE BENİ*

1. Efendim almış ẕügürdlik
Ḳaşa beni göze beni
Sürükler yil cibde dörtlik
Yaz bahār ḳış güze beni

2. Dedim ẕügürdlik çelebi
Nedir ezdigin sebebi
Ben degilim yoġurd gibi
Yaġım çıḳar öze beni

3. Āteş belli yaḳışından
Günlük belli ḳoḳuşından
Müflisligiñ yoḳuşından
Ḳurtar çıḳar düze beni

4. Didi diñlemem ben çeñe
Baḳalım beş yüze biñe
Al da nişāngāhı dene
Çeşmiñ süze süze beni

5. Degil şimdi ara ile
Pā[d]işāhlık para ile
Sikke ile ṭuġra ile
Muḥtāc ṣanma söze beni

---

* *SS: 133-135;* HNO: 65-66; CÖ1: 101-103; OP: 11-12; TK: 16; HAK1: 118-119; MU: 86-87; HAK2: 234-235; HAK3: 126; Mİ: 148-149; EAÖ: 210-211; MK: 16

A.

1/3: yil: yıl- HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK
4/4: çeşmiñ: çeşmim- TK
5/1: ara: para- TK // 5/2: para: sıra- TK // 5/3: akçe ile tura ile- TK

B.

"Seyrâni'nin yakın akrabası merhum Aşık Garip İsmail Alkan'dan 16.8.1950 yılında dinlediğim bu deyişi 31. Osmanlı Padişahı Sultan Abdülmecid'e taşlama türünde söylüyor"- TK (dipnot)
EAÖ "Efendim Almış Züğürtlük" başlıklıdır.

6. *Seyrānì'ye* şöyle böyle
Ne ṣuçı var ise söyle
Şānıña düşeni eyle
Ayna itme yüze beni*

* 6/3: şānıña: şanıma- OP

211. FARITDI ʿĀḲIBET BİR GÜZEL BENİ*

1. İndirdi atından ḳaldım piyāde
Yüritdi ʿāḳıbet bir güzel beni
Göz göre ʿaşḳımı ḥiddeti ziyāde
Farıtdı ʿāḳıbet bir güzel beni

2. Söyündirdi dilde yanmış ocaġım
Günbegün arturdı sìnemde ṭaġım
Āteş-i ʿaşḳla yürekde yaġım
Eritdi ʿāḳıbet bir güzel beni

3. Seyrāna meşġūl olup benim nişānım
Bìḥużūr eyledi sìnemde cānım
Kemükde iligim ṭamarda ḳanım
Ḳurutdı ʿāḳıbet bir güzel beni

4. *Seyrānì* maṣlaḥat bitmez nāfile
Yandım nāra ʿayn şın ḳāf ile
Diyār-ı ġurbetde ʿömriñ nāfile
Çüritdi ʿāḳıbet bir güzel beni

---

* *C. 4: 272;* FB 569: 10a; AŞE XIX: 286; AŞE V: 131; RBK: 5; HNO:78; MU: 107-108; HAK2: 101; HAK3: 82; Mİ: 200; EAÖ: 248-249

A.

1/1: indirdi: itdirdi- AŞE V // atından ḳaldım: atından itdi- FB 569, RBK, HNO, MU, HAK2, HAK3; atından göñlim- AŞE XIX; atımdan ḳaldım- AŞE V; atımdan etti- Mİ // 1/3: Göz göre ʿaşḳımı ḥiddeti: ʿAşḳım gördi itdi ḥiddet- FB 569, RBK, HNO, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Göz göre ʿaşḳım ḥadden- AŞE XIX; Göz göre ʿaşḳım itdi ḥadden- AŞE V; Bu âlemde aşkım hadden- Mİ // 1/4: farıtdı: sürütdi- FB 569, RBK, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; faġrıtdı- AŞE V

2/1: Söyündirdi dilde: Söndürdi içimde- FB 569, RBK, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/2: arturdı: artmaḳda- FB 569, AŞE XIX, AŞE V, RBK, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/3: ʿaşḳla: ʿaşḳıyla- FB 569, AŞE V, HNO, MU, Mİ // yürekde: yürekten- EAÖ // 2/4: eritdi (FB 569, AŞE XIX, AŞE V, HNO, HAK2, HAK3): (…)- C. 4

3/1: Seyrāna: Sāye- FB 569, RBK, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; sāyene- AŞE V // Vezin bozuk // olup: olur- FB 569, HNO, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/2: sìnemde: yedinde- FB 569, AŞE V; bunda- AŞE XIX; bendende- RBK; bedende- HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

4/1: maṣlaḥat (FB 569, AŞE XIX, AŞE V, HNO, HAK2, HAK3): (…)- C. 4 // 4/2: nāra ʿayn şın ḳāfile: mim ʿayn şın ḳaf he mim ile- FB 569; mìm ʿayn sìn nāfile- AŞE XIX; mìm ʿayn şın vāv ḳāfile- AŞE V, HNO, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; mim ayını şın var kafile- RBK; mim ayın şın vav u kaf ile- Mİ // 4/3: diyār-ı: tükendi- HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // ʿömriñ: ʿömrim- FB 569, AŞE V, HNO, HAK3, Mİ, EAÖ; ʿömür- AŞE XIX

B.

EAÖ "İndirdi Atından Etti Piyade" başlıklıdır.

212. DESTŪR DİYÜP DOSTA ŞUNAMAÑ BENİ*

1. Ḳarışmadan evvel pìrler göcine
Durna ḳılaġuzı siz ṣanmañ beni
Bāde olsam ser-ḳadeḥ[iñ] içine
Destūr diyüp dosta ṣunamañ beni

2. ʿAdālet istenmez ẓulüm olmasa
Çarıḳ ayaḳ ṣıḳmaz güneş ṣıḳmasa
Kesdigiñ sikkeniñ ḳalbı çıḳmasa
Çalup miḥengiñe ṣınamañ beni

3. Baḥr-i ḥaḳìḳatde yıḳanmış tenim
Riyā paṣı ṭutmaz ḫulḳ-ı aḥsenim
Cevher-i ḥālişdir aṣıl maʿdenim
Demir ālāt ile yonamañ beni

4. *Seyrānì'niñ* çıḳan sözler dilinden
Ḥaddeden çoḳ geçmiş sazıñ telinden
Nefs-i emmāreniñ ḫāʾin elinden
Dostlar ʿāciz ḳaldım ḳınamañ beni

---

* *SS: 150-151;* HNO: 70; HAY2: 71; HAK2: 101-102; Mİ: 200; EAÖ: 249

A.

1/2: siz ṣanmañ: sanaman- HNO, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/3: ser-ḳadeḥ[iñ]: girsem kadeh- HNO, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ

2/1: istenmez: istemez- HAK2, EAÖ // olmasa: yakmasa- HNO

3/1: ḥaḳìḳatde: hakikattan- HNO, HAY2, Mİ // 3/2: ḫulḳ-ı: hulk u- HAK2, EAÖ // 3/3: Cevher-i: Cevheri- Mİ

4/4: ḳaldım: kaldı- HNO

B.

SS'de "Faḫriyye"; EAÖ "Karışmadan Evvel Pirler Göçüne" başlıklıdır.

Mİ'de 2. dörtlük yoktur.

3/4: yonamañ: "yontamañ" –SS (dipnot)

213. UNUTMA SEVDİGİM (ŞARDIĠIM) HER GÜN AÑ BENİ*

1. Aşılmaz ṭaġlarıñ (çölleriñ) başında ḳaldım
Ḳaderimi bilmezik (bilmezik) burdan da ḳaldım
Ben seniñ ucından (hey güzel) dìvāne oldım
Unutma sevdigim (ṣardıġım) her gün añ beni

2. Yüce ṭaġ başında (a güzel) yoluñ olayım
Baḳcede açılmış (a güzel) gülüñ olayım
Bir zamān yalıñda (ḳapuñda) ḳuluñ olayım
Unutma sevdigim (ṣardıġım) her gün añ beni

3. Yüce ṭaġ başından çekilir duman
Dumanıñ elinden (aḫ güzel) ḥālim pek yaman
Ṣoyunıp ḳoynıña (sevdigim) girdigim zamān
Unutma sevdigim (ṣardıġım) her gün añ beni

4. Ḳapuñıñ öñinde (a güzel) ṭaşıñ olayım
Başıña baġlanmış (ṣarınmış) poşıñ olayım
Bir gice yanıñda (ḳoynıñda) eşiñ olayım
Unutma sevdigim (ṣardıġım) her gün añ beni

5. Yüce ṭaġ başında (a güzel) lāleler biter
Āteşim yanmadan tütünüm tüter
Seryānì dir ayrılıḳ var ölümden beter
Çıḳarma ʿaḳlıñdan her gün añ beni

---

* *C. 51: 128b-129a*
B.
C. 51 "Türki-yi Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Parantez içine alınmış hece fazlalıkları şiirin sözlü ortamdaki icrasıyla ilgili olabilir.

214. YOḴ ELİMDEN ṬUTUP ḲALDIRAN BENİ*

1. ʿAceb saña güzel neyledim bilmem
Sensiñ bu dertlere ṣaldıran beni
Gözim yaşlı ḳaldı aġlarım gülmem
Yoḳ elimden ṭutup ḳaldıran beni

2. Yā[r] ẕülfiñden baña gelen ḳoḳunıñ
Sebeb ne ki ḥāṭırıma doḳunıñ
Bu ʿālemde yay-ı mihnet oḳunıñ
Sensiñ nişānını aldıran beni

3. Ben ʿāşıḳa sulṭānlıġıñ ḥanlıġıñ
Ne doslıġıñ belli ne düşmānlıġıñ
Degil midir seniñ ḳalpazanlıġıñ
Böyle mihenklere çaldıran beni

4. Miʿmār olan elin çekmez yapıdan
Bìçāre *Seyrānì* geçmez ḳapudan
ʿAşḳıñ gemisine idüp ḳapudan
Sensiñ deryālara ṣaldıran beni

---

* *FB 569: 8a;* AŞE V: 82; RBK: 6-7; HNO: 76; HAY2: 72; MU: 55; HAK2: 102;Mİ: 201; EAÖ: 250

A.

1/1: saña güzel: güzel sana- RBK, HAY2, MU, Mİ, EAÖ // 1/2: ṣaldıran: daldıran- HAY2, MU // 1/3: Gözim yaşlı: Bağrım yerde- AŞE V; Gözüm yaslı- HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 1/4: elimden: bir elim- AŞE V

2/2: ne ki: ne- AŞE V // 2/3: Bu ʿālemde yay-ı mihnet oḳunıñ (AŞE V): Bu ʿālemde [yine mihnet] oḳunıñ yay-ı mihnet- FB 569; Bu âlemde yine mihnet okunun- RBK, HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/4: nişānını: nişanına- HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

3/1: Ben: Biz- RBK, HNO, HAY2, MU, HAK2, EAÖ // ʿāşıḳa: âşıla- RBK

4/1: elin çekmez: çekmez elin- AŞE V // 4/2: Bìçāre: Pür yara- AŞE V // ḳapudan: ṭapudan- AŞE V // 4/4: ṣaldıran: ṭaldıran- AŞE V

B.

EAÖ "Acep Güzel Sana Neyledim Bilmem" başlıklıdır.

1/1: FB'de bu mısranın altında "ʿAceb güzel [saña] (FB tarafından eklenmiş) meyl idem(üzeri çizilmiş) bilmem" yazılmıştır. // 1/3: FB'de bu mısranın üzerine "Bağrım yerde çaldı" yazılmıştır. //2/2: FB'de bu mısranın altına "Aşlı nedir ḥāṭırıma ṭoḳunıñ" yazılmıştır. // 2/4: FB'de bu mısranın altına "nişānına" yazılmıştır. // 4/1: FB'de bu mısranın üzerine "çekmez elin yapudan" yazılmıştır. // 4/2: FB'de bu mısranın üzerine "pür yara … ṭapudan" yazılmıştır. // 4/4: FB'de bu mısranın altına "daldıran" yazılmıştır.

215. VERDİM TURNA GİBİ SELE BEN BENİ*

1. Bu aşk-u sevdâyı ben çeke çeke
Dönderdim tez solan güle beni
Rûz-ü şeb gözümden yaş döke döke
Verdim turna gibi sele ben beni

2. Kalmamı nasîhat verir bir âdem
Meyhûr muyum elde yok dolu bâdem
Sınarım kendimi yoktur irademe
Ne yaman düşürdüm diler ben beni

3. *Seyrânî* çeşmine alkan dolanlar
Çekip bu sevdayı benzi solanlar
Konamasın bizi kâmil olanlar
Nasıl anlatayım ele ben beni

* *Mİ: 201*

216. MELĀMET DALINDA AṢDIRDIÑ BENİ*

1. Pādiṣāh-ı ʿaṣḳa olalı nedìm
Çileḫāne oldı mesken-i ḳadìm
‘Ene’l-Ḥaḳḳ’ dimedim ‘Ente’l-Ḥaḳḳ’ didim
Melāmet dalında aṣdırdıñ beni

2. Eyledim dervìşlik bir Ḫudā didim
Başladım elifden soñra bā didim
Münkirler ‘lā’ didi ben ‘illā’ didim
Şerìʿat bābında ṣuṣdurdıñ beni

3. ʿAṣḳla güleşmeniñ vaḳtin geçirdiñ
Ben bāde istedim zehir içirdiñ
Baʿżen ḳartal gibi ṣarpda uçurdıñ
Bir vaḳit serçeye puṣdurdıñ beni

4. Ḳoydıñ *Seyrānì’yi* Mecnūn yerine
ʿAḳlın irmez itdiñ ḫayır şerine
Cellād oldıñ ḳılıc urdıñ serine
Baḫt-ı siyāhıma küsdürdiñ beni

---

* *SS: 140-141;* HNO: 68; TK: 45; HAY2: 73; MU: 125; HAK2: 103; Mİ: 202; EAÖ: 250-251
A.
1/4: dalında: dalına- HAK2, EAÖ
2/2: bā: bağ- HNO
3/1: güleşmeniñ: gülüşmenin- EAÖ // 3/2: zehir: sen zehr- HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/3: ṣarpda: sarptan- TK, HAK2, EAÖ; sarpa- HAY2
4/3: ḳılıc: kılış- EAÖ
B.
SS “Sitemli Bir Nefes”; EAÖ “Padişah-ı Aşka Olalı Nedim” başlıklıdır.

217. YARADANIM YARATMAMIŞ ḴAR BENİ*

1. ʿİså gibi yerden göge aġamam
Manṣūr gibi ḳabūl itmez dār beni
Raḥmet gibi gökden yere yaġamam
Yaradanım yaratmamış ḳar beni

2. Dikenli çalılar güller ṣoḳunmış
Bülbüller dilinden medḫi oḳunmış
ʿAşḳı sevdā yeli baña ṭoḳunmış
Etmiş ẕülfiñ gibi tārümār beni

3. ʿAşḳı sevdā ḳoyun degil güdeyim
Deve degil ḳatarlayup yedeyim
Senden ġayrı ṭabìb bilmem gideyim
İden sensiñ derde giriftār beni

4. Bostan-ı vaṣlıñdan seniñ ey melek
Yemedim *Seyrānì* bir dilim kelek
ʿAzrāʾil çekmege bıraḳmaz şelek
Öldirir çekdigim renc [ü] ār beni

---

* *AŞE V: 85;* FB 423: 38b; FB 569: 9a; AŞE XIX: 290; RBK: 7-8; HNO: 76-77; HAY2: 74; HAK2: 103-104; HAK3: 83; Mİ: 202-203

A.

1/1: gibi yerden göge aġamam: gibi yerden göge aġmam- FB 423; gibi çıḳdım göge aġmadım- FB 569, RBK, HNO, HAK2, HAK3; olup gökyüzine aġamam- AŞE XIX; gibi yerden göğe ağmadım- HAY2; çıkıp göğe ağmadım- Mİ // 1/2: Yaratmış Ḳādir Mevlā'm ḳar beni- AŞE XIX // 1/3: gibi gökden yere: olup yeryüzine- AŞE XIX // yaġamam: yaġmam- FB 423; yaġmadım- FB 569, RBK, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ // 1/4: yaratmamış ḳar: yaratmış ḳar- FB 423; yoḳdan itmiş var- FB 569, RBK, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ // Manṣūr olsam ḳabūl itmez dār beni- AŞE XIX

2/1: ṣoḳunmış: ṣoḳundı- AŞE XIX // 2/2: bülbüller dilinden: bülbül[ler] dilinde- FB 423; bülbüller dilinde- HAY2 // medḫi: mehdi- Mİ // bülbül fiġānından fermān oḳundı- AŞE XIX // 2/3: ʿAşḳı: Aşk u- HAY2, Mİ // Yār sitem-i ʿaşḳıñ baña ṭoḳundı- AŞE XIX // 2/4: etmiş: itdi- AŞE XIX

3/1: ʿAşḳı sevdā: Dilber ʿaşḳıñ- AŞE XIX; Aşk ve- RBK, Mİ // 3/2: Deve: Ṭurna- FB 569, RBK, HNO, Mİ; tuna- HAK2, HAK3 // ḳatarlayup: başın çeküp- AŞE XIX // 3/3: ṭabìb bilmem: bilmem nere- FB 569, RBK, HNO, HAK2, HAK3, Mİ // Senden ġayrı ṭabìb bilmem: Ġayrı bir ṭālibim yoḳ ki- AŞE XIX // 3/4: iden sensiñ: sen itdiñ bu- AŞE XIX

4/1: Ne itdiñ bu Seyrānì'ye ey felek- AŞE XIX // 4/2: yemedim: yemedi- FB 423, RBK, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ; seçdi- FB 569 // yemedim Seyrānì: alup bostāndan yimedim- AŞE XIX // 4/3: çekmege bıraḳmaz: gelince bıraḳmaz- FB 423, HAY2; gelmeye ḳomadı- AŞE XIX // 4/4: renc [ü] ār : renc-i âr- HAY2, HAK3, Mİ // ġāʾib itdi nāmūsını beni ʿār beni- AŞE XIX

B.

4/1: ey: sen (çıkma)- AŞE XIX

218. ṢOLA ṢAĠ ṢAĠINA ṢOL GÖNDER BENİ*

1. Şehr-i ḥaḳìḳatiñ bābına ṭoġrı
Yola erkān erkāna yol gönder beni
Māl dìn ìmānı çalmasıñ ġayrı
Ṣola ṣaġ ṣaġına ṣol gönder beni

2. Dervìş ìmānım dìnim ẕikrini
Vird-i müdām eyler iken fikrini
Bozmaḳ mümkin ise ʿaḳlım bikrini
Yüzde ṭāhir diyene ṭul gönder beni

3. Cismim fenā ḳāliñ ḫatmin oḳuda
Cānım Bekābillah miskìn ḳoḳuda
İʿtiḳādım dìn-i İslām dezgāhında ṭoḳu da
Esb-i ìmānıma sırmalı çul gönder beni

4. *Seyrānì* fermān-ı emr-i künfekān
Manṭūḳ-ı vāḥid-i ḳudret-i lisān
Ḥaḳḳ'ıñ ḳudretinden ḫāric bir mekān
Bulmaḳ mümkin ise bul gönder beni

---

* *AŞE V: 245;* AŞE XIX: 304; AŞE XVIII: 61; SS: 63; HNO: 65; HAK1: 122; MU: 131; HAK2: 104; HAK3: 84; Mİ: 203; EAÖ: 118-119; EAÖ: 251

A.

1/1: ḥaḳìḳatiñ bābına ṭoġrı: ḥaḳìḳate doğrı gideniñ- SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 118-119, EAÖ: 251 // 1/2: Yola erkān erkāna: Ayaġı altına- SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 118-119, EAÖ: 251 // 1/3: Faẓìlet ilinde şāhlıḳ ideniñ- AŞE XIX, SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 118-119, EAÖ: 251 // 1/4: Ṣola ṣaġ ṣaġına ṣol: Rabb'im ḳapısına ḳul- AŞE XIX, SS, MU, HAK2, Mİ, EAÖ: 118-119, EAÖ: 251; Rabbın kapısına kul- HNO

2/1: Cehennem yoluna sapsam da şayet- HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 118-119, EAÖ: 251 // 2/2: Cennete rehberim ol gönder beni- HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 118-119, EAÖ: 251 // 2/3: Bozmak mümkün ise aklın bikrini- EAÖ: 118-119, EAÖ: 251 // 2/4: Burada bākir iken ṭul gönder beni- AŞE XIX; Boz da bākir iken dul gönder beni- SS, MU, Mİ, EAÖ: 118-119, EAÖ: 251; Yüzde bākir iken ṭul gönder beni- AŞE XVIII; Boz da bâkir iken dul gönder beni- HNO, HAK2, HAK3

4/1: Seyrānì fermān-ı emr-i: Ey Seyrānì fermāndır- AŞE XIX; Ey Seyrānì fermānıdır- SS, AŞE XVIII, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 118-119, EAÖ: 251 // 4/2: vāḥid-i: vāḥidden- AŞE XIX, AŞE XVIII; vāḥiddir- SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 118-119, EAÖ: 251 // 4/3: ḳudretinden: mekânından- Mİ // ḫāric: başḳa- AŞE XIX, SS, AŞE XVIII, HNO, MU, HAK2, EAÖ: 251; özge- HAK1, HAK3, Mİ, EAÖ: 118-119

B.

Seyrânî, İsatnbul'da padişahın karşısında sorulan bilmeceyi doğru cevaplar ve padişah tarafından kürkle ödüllendirilir. Saraydan çıkan Seyrânî, soğuktan titreyen bir fakire bu kürkü verir. Padişahın çevresindekiler tarafından bu olay padişaha hakaret olarak algılanır ve padişaha olay bu şekilde aktarılır. Padişah, Seyrânî'ye sürgün cezası verir. Bunun üzerine şair bu şiiri söyleyerek kendisini affettirir (EAÖ: 118-119)

C.

3. dörtlük AŞE XIX, SS, AŞE XVIII, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 118-119; EAÖ: 251'de yoktur. AŞE XVIII'te ilk dörtlüğün 3. ve 4. mısraları da eksiktir. SS'nin 2. dörtlüğünün ilk iki mısrası eksiktir.

219. FEHM İDERDİM DOSTIM SENİ*

1. Ṭaġlarda nergis ṣanırdım
Seni gözi mestim seni
Sözińden özińñ ṭanırdım
Fehm iderdim dostım seni

2. Giyinürdim samūrlardan
Ṭoḫma oldı ḥamūrlardan
Olur olmaz çamurlardan
Ṣaḳınmazdım üstüm seni

3. Varsam ḳırḳlar Mekke'sine
Tura olsam sikkesine
Bir ṣādıḳ yār tekkesine
Seremedim postum seni

---

* *C. 4: 271;* FB 569: 10a; AŞE V: 130; AŞE XIX: 295; FB 569: 8a; FB 569: 9b; RDC 30: 26b; RBK: 13; HNO: 75-76; CÖ1: 111; TK: 17; HAK1: 122-123; HAY2: 140; MU: 80; AÇ: 253; AÇ: 265; HAK2: 235-236; HAK3: 127; Mİ: 149-150; EAÖ: 230-231

A.

1/1: Ṭaġlarda nergis ṣanırdım: Ben bilürim tā ezelden- FB 569: 9b, AÇ: 265 // 1/2: Seni gözi: Ala gözlim- FB 569: 8a; Seni gözim- RDC 30; Elâ gözlü- HNO, TK, HAK1, HAY2, AÇ: 253, HAK2, HAK3; Ala gözlü- CÖ1, EAÖ; elâ gözlüm- RBK, MU, Mİ // Seni gözi mestim: Ṭanur idim dostım- FB 569: 9b, AÇ: 265 // 1/3: ṭanırdım: tanırdı- AÇ // Aṣlā vaz geçmem güzelden- FB 569: 9b, AÇ: 265 // 1/4: Fehm iderdim: Bilir idim- FB 569: 10a; Medḥ iderdim- FB 569: 8a; Fehmed(e)medim- TK // Sever gözler mestim seni- FB 569: 9b; Sever gönül mestim seni- AÇ: 265

2/1: Giyinürdim: Kürk giyerdim- AŞE V, AŞE XIX; Ben ṣoyundım- FB 569: 8a, RBK, HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, AÇ: 253, HAK2, HAK3, Mİ; giyemedim- FB 569: 9b, AÇ: 265 // Lokma oldum hamurlardan- CÖ1, EAÖ // 2/2: Toḫma (FB 569, AŞE V, RBK, HNO, MU, HAK2): Toḫum- C. 4, AŞE XIX, RDC 30 // oldı: olsam- FB 569: 10a; oldım- AŞE V, FB 569: 8a, FB 569: 9b, RBK, HNO, TK, HAY2, MU, AÇ: 253, HAK2, HAK3, Mİ // Ben soyundum samurlardan- CÖ1, EAÖ; Tohmaladım hamurlardan- AÇ: 265 // 2/4: Ṣaḳınmazdım: Ṣakınmadım- FB 569: 10a, FB 569: 8a, FB 569: 9b, AÇ: 265; Ṣaḳınırdım- AŞE XIX

3/1: Ṭuġra olsam sikkesine- FB 569: 9b, AÇ: 265; Varsam kırklar meclisine- CÖ1, HAY2, EAÖ // 3/2: Varabilsem Mekke'sine- FB 569: 9b, AÇ: 265 // 3/3: ṣādıḳ yār: ṣādıḳıñ- FB 569: 10a, HAY2; gerçegiñ- FB 569: 8a, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, AÇ: 253, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; ṣādıḳ dost- FB 569: 9b, AÇ: 265 // 3/4: Seremedim: Saramadım- HAY2

4/1: Dersim: destūr- AŞE XIX // 4/2: ṭoprak ḳanlar: ṭopraḳlar- AŞE XIX // 4/3: keyfimce: keyfince- AŞE V, AŞE XIX, HAK1, HAK2, HAK3 // 4/4: Doldırmadım: Doldır(a)madım- AŞE V, TK

B.

AÇ: 253 "Koşma"; AÇ 265 "Semai"; EAÖ "Dağlarda Nergis Sanırdım" başlıklıdır.

2/2: "Lokma oldum hamurlardan"- HAK1 (dipnot) // 3/2: "Varsam kırklar meclisine"- HAK1 (dipnot)

C.

FB 569'daki metinler Fahri Bilge tarafından numaralandırılmıştır. FB 569: 8a, ilk metindir. FB 569: 9b, "II. Şekil" ve FB 569: 10a ise "III. Şekil" olarak adlandırılmıştır. Bilge bu sıralamayı tenkitli metin hazırlamak için yapmış olabilir.

4. Dersim aldım ism-i Hū'dan
Ḳara ṭopraḳ ḳanlar yudan
Seyrānì keyfimce ṣudan
Doldırmadım destim seni*

* 4/1: Dersim: Dersin- EAÖ // 4/3: keyfimce: keyfince- RBK

220. SENİ SEVDÜM SEVMEM ĠAYRI ÇİRKİNİ*

1. Sevdigim giyeli ḫilʿat-i ʿaşḳıñ
Eyledim cihānıñ ġayrı terkini
Lebiñden ṣunalı ḥayāt-ı ʿaşḳıñ
Seni sevdüm sevmem ġayrı çirkìni

2. Seni seven adam görmez memātı
Sana meyl viren cān ʿalì ẕātı
ʿĀşıḳlarıñ var böyle ṭabìʿatı
Severler öperler ana ilkini

3. Senden özge yāri almazım Billāh
Bu dünyāda bāḳì ḳalmazım Billāh
Dāmānıñ dutmışım ṣalmazam Billāh
İsterseñ ḳılınc çek ister sikkìni

4. *Seyrānì* Hū çıḳar [öz] dilimizden
Yā Ḫıżır imdāda gel yolumızdan
Yā meded el meded ṭut elimizden
İrişdir maḳṣūda bizler miskìni

---

* *C. 159;* AÇ: 149

A.

1/2: Eyledim: Eylerim- AÇ

2/1: memātı: mehânı- AÇ // 2/2: viren cān ʿalì ẕātı: verenler ararlar canânı- AÇ // 2/3: ṭabìʿatı: bir devrânı- AÇ

3/1: almazım: olmazım- AÇ // 3/2: ḳalmazım: kalamaz- AÇ // 3/4: çek ister sikkìni: istersen sirkîni- AÇ

4/1: çıḳar [öz]: çeker öz- AÇ // 4/3: el meded: dildare- AÇ

B.

AÇ “Koşma” başlıklıdır.

221. DESTİNDEN NŪŞ İDEM GİNE ZEHRİNİ*

1. Bu ʿaşḳ yā İlahì cāna kār itdi
Çekerim nevreste ḫūbıñ ḳahrını
Bir dilber vücūdım şehrin nār itdi
Destinden nūş idem gine zehrini

2. Deli göñül gine nūra belendi
Yār sevdāsı ġarìb sere ṭolandı
Bahār vaḳti gibi zeynim bulandı
Diler idim naṣìb itdi dehrini

3. Söyleyim doslara anıñ meṭini
Ḳısmet ide Mevlā'm meyliñ feṭini
Görmesem maḥzūnım servi ḳaddini
Diñlediñ mi bu ṣoḥbetiñ cehrini

4. Puñarıñ serine bir ṣuna inmiş
Ruḫları gül ebrū sünbüle dönmiş
Cemālin görince cigerim yanmış
Dilerim Hüdā'dan anıñ mihrini

5. Hey dertli göñül ḥayāliyle giçinde
(…) düzülü siyāh ṣaçında
Naẓìri yoḳ Bürüngüz'üñ içinde
Size ʿayān itdim yāriñ şehrini

6. Şu fenā dünyāda ben gülmedim
Virirdi pūse ammā hiç dilemedim
Ḥālden bilir bir dilber bulmadım
Nāfile gezerim ʿarẓıñ ẓuhrını

7. Bir elif lām gerek ismin bilmeye
Mìm delālet ider anı bulmaya
Sìn gelür ʿāşıḳıñ çeşmin silmeye
Diñlediñ mi *Seyrāni'niñ* baḥrini

---

* *C. 51: 93b*
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì" başlıklıdır.

222. OKU SIDK İLE YÂSİN'İ*

1. Soyun gaflet libâsını
Yu kalbinin kir pasını
Dilersen Tanrı'dan izzet
Oku sıdk ile Yâsin'i

2. Bu sûre sırr-ı Rahman'dır
Bu sûre celb-i Gufrân'dır
Bu sûre kalb-i Kur'an'dır
Oku sıdk ile Yâsin'i

3. Ne devlet ezberin bile
Dahi hem okuyan kula
Yirmi iki hatip ola
Oku sıdk ile Yâsin'i

4. Belâlara ola perde
Şifâ ola gam u derde
Şefaat ede mahşerde
Oku sıdk ile Yâsin'i

5. Sana cennette bir durak
Olsun hem bindiğin burak
Yüzün mahşerde ola ak
Oku sıdk ile Yâsin'i

6. Senin için Rabbü'l-izzet
Veriptir ilm ile devlet
Elinde var iken fırsat
Oku sıdk ile Yâsin'i

7. *Seyrânî* der ki dostuna
Kitabın al gel destine
Ölünce kabrim üstüne
Oku sıdk ile Yâsin'i

---

* *Mİ: 150-151*

223. YAZDIRMAYA SÜBḤĀN ḲABĀḤATİNİ*

1. Bu fenānıñ zevḳi cümle zehirdir
İstemeli degil sefāhatini
Bu ʿāşıḳıñ zeyni ġāyet baḥirdir
Yazdırmaya Sübḥān ḳabāḥatini

2. Şu cihānda ben bir naçār ḥāḳirim
ʿAşḳa gelür bülbül gibi şakırım
Meşġūlim dāʾimā ben de oḳurım
Bize inzāl olan kitābetini

3. Etnāyım efendim ben de ḳamudan
Ḫalāṣ degil bu dìdeler nemudan
Bir ʿaceb ḫavfım varıdı ṭamudan
Ṣaḳlaya Settār'ım ḥamāḳatini

4. Görmediñ mi nice aḳar Furat'ı
Ṣunallar ḫayr ile şer berātı
Geçemezsiñ nic'idelüm Ṣırāṭ'ı
Bize göstermeye bu ḥāletini

5. Buyuruldu ḥaḳḳında āyet-i Levlā
Oḳuyup maʿnāsın ʿāmil ola ḥālā
Seyrāni'm dir bizi ḫalḳ iden Mevlā
Umarız Resūl'iñ şefāʿatini

---

* *C. 51: 110b-111a;* AÇ: 151-152

A.

1/1: zehirdir: zekirdir- AÇ // 1/2: sefāhatini: sefâhat teni- AÇ // 1/3: zeyni: zihni- AÇ
3/4: ḥamāḳatini: hamaka teni- AÇ
4/2: Ṣunallar: Sanalar- AÇ // 4/3: Geçmesün niceleri bil sıratı- AÇ
5/1: ḥaḳḳında: hakkının- AÇ

B.

C. 51 "Maḳām-ı Seyrānì" başlıklıdır.

224. EYLESE YARADAN ʿİŞYĀNDAN BERİ*

1. Derdi miḥnet benim dāmānım ṭutdı
Bir iḥsāñ olaydı Mevlā'dan beri
Beni bu sevdāya giriftār itdi
Eylese Yaradan ʿiṣyāndan beri

2. Var mı şu dünyāda kendin bilenler
Bu ʿaşḳıñ içinde leẕẕet bulanlar
Çoḳ naẓım dimişler ʿārif olanlar
Aṣlımız ḥażret-i Sulṭān'dan beri

3. Döndirmişim gine baġrımı nāya
Ḳalmaz imiş fenā gedāya baya
Çoḳ kimseler geldi dār-ı dünyāya
Tañrı'nıñ kelìm Mūså'dan beri

4. Kimi ʿāṣıḳ oldı deryā boyladı
Lisānına her ne gelse söyledi
ʿAcāyib ġarāyib ẓuhūr eyledi
Ḥabìb-i Resūl ẕìşāndan beri

5. İnsānıñ çeşminde vardır bir perde
Yaḳmaya tenimiz Sübḥān'ım nārda
Ṣıdḳıla cenk ider var mı küffārda
Ḥażret-i ʿAlì aslandan beri

6. Aġlama dìdeñiñ yaşın silindi
Miʿrāc'ıñ hediye farżı ḳılındı
Şükür olsun ḥaḳḳıla bāṭıl bilindi
Resūl'imize inen Furḳān'dan beri

7. Ricā niyāz idiñ dāʾim sizler de
Hiç ḥayā ḳalmamış recel ḳızlarda
İnşāallah merḥamet vardır bizlerde
İtmeye Settār'ım ìmāndan beri

---

* *C. 51: 79a*
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì" başlıklıdır.

8. Nideyim efendim bu āḫir ḫarāb
İçeydim uḫråda bir kev§er şarābı
Nāzenìn tenler de hep olur türāb
Görürsiz Ṣırāṭ'ı Mìzān'dan beri

9. Vezn olur ʿameller girer Mìzān'a
Eziyyet olur mu bilmezim cāna
Küfr ile gidenler girer nìrāna
Müʾmini ḳarşılar Rıḍvān'dan beri

10. Şefiʿ ola baña müʾmin baġa
Raḥmet oḳumalı ṣol ile ṣaġa
İzin virse Hüdā'm girsek uçmaġa
Ḳavì şerrimiz ḫūri ġılmāndan beri

11. Bìhūşız fenāda gözler uyana
Başlamışız nefislere ziyāna
ʿAzmiñiz nerden şāhım dayana
Ol Ḥabìbullah seyrāndan beri

12. Şefiʿ olur anaya ataya evlād
Eyleme Ġaffār'ım uçmaġından yād
Müʾminler ḳullar abdü'l-ābād
Dünyāda olmalı küfrāndan beri

13. Kimisi olmışdır ḫublar ḫayrānı
Niçe nuṣḥ idersin *Seyyid Seyrānì*
Hep cümle bilürler nār [u] nìrānı
Olmazlar dünyāda ilvāndan beri

225. AŞK-I MEVLÂ GİRDİ RESTEN İÇERİ*

1. İbtidā vücūdım yapan üstāda
Pes eylerim dāʾim pesden içeri
Ṣunınca o pìrim bir kāse bāde
ʿAşḳ-ı Mevlā girdi resden içeri

2. Hep böyle devr ider felekler burclar
Kendi kendim bildim ʿafv oldı ṣuçlar
ʿAşḳıñ kitābından yediler üçler
Ders virdiler baña dersden içeri

3. *Seyrānì'yim* ben de Ḥaḳḳ'a dayandım
Ġaflet uyḳusından şükür uyandım
Gönül iklìmini gezdim dolandım
Tunus Ṭ[ı]rabulus Fas'dan içeri

---

* *SS: 148;* FRG: 23-24; HNO: 69-70; CÖ1: 122; HAK2:104-105; Mİ: 203; EAÖ: 237-238
A.
1/1: vücūdım: vücudun- CÖ1, EAÖ
2/3: kitābından: kitabıdan- CÖ1
3/4: T[ı]rabulus: Tırabulus- CÖ1, HAK2, EAÖ
B.
SS "ʿAşḳ Maḥfilinde Bir Ders"; EAÖ "İptida Vücudun Yapan Üstada" başlıklıdır.

226. ATDI ṬONDAN ṬONA TAḲDÍR BİZLERİ*

1. Bu çarḫ-ı gerdūnı ey ehl-i diller
Dolandırır her ān taḳdìr bizleri
Yine mercūb oldı bu ḳurbet eller
Atdı ṭondan ṭona taḳdìr bizleri

2. Taḳdìrde yazılan taḳrìr söyledi
Süleymān Ḥanlara felek neyledi
Böyle yazdı Mevlā'm böyle eyledi
Terk-i diyār etdi taḳdìr bizlere

3. Mecnūn'ım Leylā'nıñ mānelerine
Erenlerin ḳırḳlar ḥānelerine
Naḫnü ḳasemnānıñ dānelerine
Şükür mihmān etdi taḳdìr bizleri

4. *Seyrānì* sırrıñı etme āşikār
Ehl-i dil maʿrifet olanlar duyar
Muḥammed'i ḥalḳ etdi bizlere ol Yār
ʿĀşıḳım ṣādıḳım taḳdìr bizlere

* *C. 27: 31a*

227. VARDIR ÇARḪ-I GERDĀNIMDA ZĀĠ YERİ*

1. Deli göñül tımārḥāne keyfine
Girmiş arar baġlanacaḳ baġ yeri
Cilā virmek içün ebrū seyfiñe
Vardır çarḫ-ı gerdānımda zāġ yeri

2. Yār çillesin ʿacep ṭavr-ı ṭarz ider
Çekmesin ben ʿāşıḳa farż ider
ʿAşḳ odına yandığını arż ider
Lāle gibi derūnımda ṭaġ yeri

3. Ferhād başın delmiş ʿaşḳıñ tìşesi
Şìrìnce ḳalmamış bir endìşesi
Ḳandìl-i ʿaşḳımıñ şınmış şìşesi
Hìc ḳalmamış ṣu ṭuracaḳ baġ yeri

4. Ḥaḳḳ'ıñ rıżāsına meyli yoḳları
Hevā-yı nefsine saʿyı çoḳları
Seyrānì'ye ata ata oḳları
Hìc ḳalmadı cigerinde ṣaġ yeri

* *FB 423: 32b;* AŞE V: 194

228. PÂK NİYETLİLERİN BİR EĞLENCESİ*

1. İnsanoğlu sana nasîhatım var
Dünyada akıldır âr eğlencesi
Şerîki yok nazîri yok Allah'ın
Pâk niyetlilerin bir eğlencesi

2. Ey Rabbim emrine olayım kurban
Yarattın kevkebi ziynetli şâban
Gökyüzünde döner mâh ile tâban
Âhir peygamberin nûr eğlencesi

3. Der *Seyrânî* alâmetler çıkacak
Arzı şiddetli bir ateş yakacak
Muntazırlar Hak emrine bakacak
İsrâfil elinde sur eğlencesi

* *Mİ: 204*

229. ʿAŞḲIÑ MUḤABBET MĀYESİ*

1. Ḥaḳḳ cemālinden alınmış
Güzelliginñ sermāyesi
Güzel sevmekden çalınmış
ʿAşḳıñ muḥabbet māyesi

2. Muḥabbeti bil ne işdir
Bir cān bir cāñı sev[m]işdir
ʿArş [u] kürsìden genişdir
Ülfet eliniñ ayası

3. ʿAşḳıñ zā[ġ]ı gör ki neyler
Ḳalbin paşın her dem siler
Ülfet ṭıflın çözüp beler
ʿAşḳ beşiginiñ dāyesi

4. Ayıḳ demler mestimizde
Cām *Seyrānì* destimizde
Dāʾim olsun üstümizde
Şāh-ı merdānıñ sāyesi

---

* *SS: 167;* HNO: 72-73; TK: 18; HAK1: 124; HAK2: 236; Mİ: 152

A.

2/2: sev[m]işdir: seviştir- HAK2 // 2/3: ʿarş [u]: arşu- HNO, arş-ı- TK, arş u- HAK1, HAK2, Mİ
3/2: paşın: pası- TK // 3/3: ülfet ṭıflın: aşk çocuğun- HNO, TK, Mİ // 3/4: ʿAşḳ beşiginiñ: Gönül beşiği- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ
4/2: Cām Seyrānì: Seyrani can- HNO, TK, Mİ

B.

SS'de "ʿAşḳ" başlıklıdır.

230. VÜCŪDIMI YAḲDI NĀRA İKİSİ*

1. Gice gündüz firḳatleri yandırır
Bu dili düşürdi zāra ikisi
Hic karārım kalmadı onu görince
Vücūdımı yaḳdı nāra ikisi

2. ʿAşḳıñ zincirini her dem sürerdim
Āh iderek cemālini görirdim
Olanca varımı ben de virirdim
Bu derdime etse çāre ikisi

3. Birisini dirseñ lebinde balı
Biriniñ rūyında aḥmerdir alı
Onlara beyāndır ʿāşıḳıñ ḥāli
Sinesin sineme ṣara ikisi

4. İsmini ṣorarsañ ʿayın yı lāmdır
Birisini dirseñ mìm ḥā-yı dāmdır
Seyrānì'niñ ḳalbi ziyāde ḳamdır
Gönlimi bend etdi dāra ikisi

---

* *C. 51: 134b;* AÇ: 154
A.
1/3: kalmadı onu (AÇ): (…)- C. 51
2/4: etse çāre: çare etse- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

231. BU DİL ʿARẔŪLIYOR ḲANDE BİRİSİ*

1. ʿAḳlımı serimden ẕāy etdi gitdi
Ḳayseri'niñ diyārında birisi
Şimdi görmez oldım rūy-ı envārı
Bu dil ʿarẓūlıyor ḳande birisi

2. Baña nāz eyledi çeşm-i āfetim
Bu ʿaşḳıñ elinden yoḳdır rāḥatım
ʿAşḳı iḥrāḳ etdi var mı ṭāḳatim
Şìve nāz idiyor günde birisi

3. Bu ʿāşıḳıñ dìdelerin doyurmaz
Ḫūbları ṣaranıñ nesne ḳayırmaz
Bu sevdigim dìdesinden ayırmaz
Zülfine eylemiş bende birisi

4. İsmini sorarsam vav ile yadır
Seyrânî der murat vereydi Kadir
Hiç onun menendi bulunmaz nâdir
Ahirimde bana sinde birisi

---

* *C. 51: 134ab;* AÇ: 153

A.
2/4: nāz idiyor günde: nazı yüreğim de- AÇ

B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.
Şiirin son dörtlüğü çöngün yıpranması sebebiyle okunamamıştır. Bu dörtlük AÇ'den eklenmiştir.

232. ṬOLAŞALIM BİR ZAMĀN BİZ ĠURBETİ*

1. Biñ iki yüz otuz yedi içinde
Sineme kār itdi āhı firḳati
ʿAşḳıñ ile maḥzūn etdiñ beni yār
Ṭolaşalım bir zamān biz ġurbeti

2. Rūylarıñdan bir pūse[cik] aldırmañ
Cemāliñden nikābını ḳaldırmañ
Bu bendeñi şād eyleyüp güldirmeñ
Yād ellere dağıdırsıñ şerbeti

3. Deli göñül niçe feryād idersin
Başıñ alup bir diyāra gidersin
Saña meyl etmeyen yāri nidersin
Bundan vāz gelirim ammā ʿırḳati

4. Bu *Seyrānì* dir ki etdim ticāret
Nazlı dilber bize etdi işāret
Etsem idi māh cemālin ziyāret
Ṣarp yer de sevdigim dağlar ḳırḳati

---

* *C. 51: 63b;* AÇ: 140
A.
2/1: bir pūse[cik]: hiç bir bûse- AÇ
3/4: ʿırḳati: ar katı- AÇ
4/4: ḳırḳati: kar katı- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

233. BANA DİL-İ MA'ŞÛK YAPAR LÂNEYİ*

1. Bir merd-i suhandân sıdk-ı cân ile
Gûş eylemiş olsa ben dîvâneyi
Muhâl gönül kuşu bîgâne kala
Bana dil-i ma'şûk yapar lâneyi

2. Îsâ celb-i Rahman vaktine kaldı
Çıkar göğe deyu Cebrâil saldı
Dünya metâından dört nesne aldı
Seccâd-iğne ibrik bir de şâneyi

3. Nefsi (…) yin-olur erken
Ölse gerek ik-el yana sererken
Şiryânın ağzıña verip emerken
Bir şey bilmeñ bilir idiñ anayı

4. Değme pervâneler oda yakılsın
Erte amel defterine bakılsın
Seyrânî begayet noksan akılsın
Gözünden çıkarma tımarhâneyi

---

* *NMÇ: 107-108*

B.
1/3: kala: "aslında ile" (dipnot)
2/4: seccâd-iğne: "seccâde, iğne yerine" (dipnot)
3/1: yin-olur: "yine olur yerine" (dipnot) // 3/2: ik-el yana: "iki el yana yerine" (dipnot)

C.
Metinde (…) işareti NMÇ'ye aittir.

234. NE ZEM EDER ELLER BİZİ*

1. Aşk sevdası başa bela
Yürü etti yolar bizi
Âşığım ben gonca güle
Ne zem eder eller bizi

2. Bekir Ali Ömer Osman
Var onlardan bize ihsan
Şeffat kanimiz Burhan
Onlar tatlı diller bizi

3. Bekir Ömer Osman Ali
Biz onlara dedik veli
Seyrânî olursan deli
Divane der eller bizi

---

* *AÇ: 89;* Mİ: 152-153
A.
3/1: Ömer Osman: Osman Ömer- Mİ // 3/4: Divane der: Dîvân'eder- Mİ
C.
Bu şiir Derviş Osman'la yapılan bir atışmadır. Cevapları için bk: AÇ: 89. Mİ'de 2. dörtlük yoktur.

235. OLA BİR NŪN [U] KĀF AÑLAMAZ BİZİ*

1. Kūh-ı kanāʿatıñ ʿAnḳā'sıyız biz
Ḳalʿa-yı kūh-ı Ḳāf añlamaz bizi
Çar ʿanāṣırıñ bināsıyız biz
Ö[y]le bir nūn [u] kāf añlamaz bizi

2. Gūş eyle kelāmım saña ben diyem
Ne ben deyim ne sen işit ben deyim
Tevekkül bābınıñ böyle bendiyim
Biz bir ṣāfız biñ ṣāf añlamaz bizi

3. *Seyrānì* var başı feslimiz bizim
Ḥażret-i Ādem'den neslimiz bizim
Ṣuṣam elmāsdır aṣlımız bizim
Olur olmaz ṣarrāf añlamaz bizi

---

* *FB 569: 8b;* AŞE VI: 36; AÇ: 156

A.

1/3: Çar: Çari- AÇ // Vezin bozuk // 1/4: Ola bir nûn kaf nâs anlamaz bizi- AÇ

2/1: ben: ne- AÇ // 2/2: ne sen: sen- AŞE VI // ben deyim: bendeyim- AÇ // 2/4: Cem olsa bin safı anlamaz bizi- AÇ

3/1: başı feslimiz: göñli yaslımız- AŞE VI // 3/2: Ādem'den: Adem'dir- AÇ // Ḥaşre dek tükenmez faşlımız- AŞE VI // 3/3: Ṣuṣam: Ṣuṣamı- AŞE VI; Küf tutmaz- AÇ // Vezin bozuk

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

236. DAĞITIR UYKUYU CEFASINA BAK*

1. Arayıp bulmalı bir ince belli
Sözüm nasihattır tutana belli
Bir insan dünyada olsa ikevli
Dağıtır uykuyu cefasına bak

2. Eğer birin sevse cilvesi çoktur
İkisini sevse bok üstü boktur
Moskof gavgasından gavgası çoktur
Şaşırma növbeti sırasına bak

3. Boyu uzun olsa derler ki yüce
Boyu kısa olsa derler ki cüce
Sararsan kısayı üç gün üç gece
Pamuk yorgan döşek sefasına bak

* *HNO: 78-79;* HAK1: 127; HAK2: 108; Mİ: 205
A.
2/2: bok üstü boktur: b.. üstü b..tur- HAK1, HAK2; .ok üstü .oktur- Mİ
3/1: uzun: yüce- Mİ
C.
Şiirde mahlas tapşırılmamıştır ancak, HNO, HAK1, HAY1, HAK2, Mİ üslubun Seyrânî'ye benzemesinden dolayı Seyrânî'nin şiirlerinden biri olarak kabul etmişlerdir.

237. DERDİME DERMĀN OLACAḲ*

1. Ben bugün bir perì gördim
ʿĀşıḳa mihmān olacaḳ
İtse üftādeye yardım
Derdime dermān olacaḳ

2. Niçeleri feṭḥ eyleyen
Düşmānları feṭḥ eyleyen
Dilberleri meṭḥ eyleyen
Fem içre zebān olacaḳ

3. Her gün görsem yüz[ü] nūrı
Melek midir yoḳsa ḥūrì
Naẓarı deger filori
Ġamzesi fettān olacaḳ

4. Ne müzeyyen anıñ egni
Puḫāġı püskürme beñli
Ne aṭyebdir anıñ çegni
Nāzenìn gerdān olacaḳ

5. Yoḳdır siteminiñ ḥaddi
Bu cefā bizlere yetdi
Ne ḫoşcadır servi ḳaddi
Bir ince miyān olacaḳ

6. ʿĀşıḳlar ʿaşḳile dursa
Ġamzesin sìneme vursa
On dörd on beşine girse
Āfet-i devrān olacaḳ

---

* *C. 51: 5b;* AÇ: 430-432
A.
2/1: feṭḥ: kath- AÇ
3/1: yüz[ü]: yüzü- AÇ // 3/3: filori: filliru- AÇ
4/2: beñli: bengi- AÇ
B.
C. 51 “Dāsitān-ı Seyrānì”; AÇ “Destan” başlıklıdır.

7. Görmedim ben böyle dilber
Yanaġı bir verd-i aḥmer
Emrine cümle musaḫḫer
Mülk-i Süleymān olacaḳ

8. Ḳorḳarım ki ezdiriller
Pūse isteyüp bezdiriller
Elden ele gezdiriller
Dillere destān olacaḳ

9. Ṣafā baḫş ider geldikce
Ġamze gösterir güldikce
Bu ḥüsün anda oldıḳca
Kendine ziyān olacaḳ

10. Ben āh itsem ol söylese
ʿAşḳıñ deryāsın boylasa
Bir kez tebessüm eylese
Görenler ḥayrān olacaḳ

11. Ḥarāreti vardır tende
Niçe kimse aña bende
Cemālin seyr eyle sen de
Lebleri mercān olacaḳ

12. Bulmadım bundan hemìn
Sildi derūnımıñ pasın
ʿEşḳıyālar eglencesin
Gören ser gerdān olacaḳ

13. Ḫublar gönlin feth eyleyen
ʿAşḳ şarābın ḳadeḥ eyleyen
O civanı metḥ eyleyen
Bu ʿ*Āşıḳ Seyrān* olacaḳ*

* 8/1: ezdiriller: azdırırlar- AÇ
12/1: hemìn: hüsün- AÇ
13/2: ḳadeḥ: kadh- AÇ // 13/3: O civanı (AÇ): (…)- C. 51 // 13/4: Bu ʿĀşıḳ Seyrān: Âşık Seyrânî- AÇ

238. MĀDEREM MENFÍDİR VE İLLĀ İM£ĀK*

1. Ey yārānlar rızḳım müzdād dilerim
Mevlā iḥsān ne dilerse hem şu pāk
Kerem māni yarılmaḳ ḳanāʿat tāmım
Māderem menfìdir ve illā im§āk

2. Iʿrāż żaʿìf fuḳaraya lā etme
Helāk kānım mereḥ ḥamdi yannetme
Hemen nedir raḳìb bir rāhıñ gitme
Havas saʿy et tenin kemden neppāk

3. Kimdir recā iden nehyedilen
Nebez zindān nedir rāhıñ gidilen
Nādān neyler reftārıñı yādilen
Nefer raḥm it teşrìfim müdām leḫḫāk

4. Kelāmım mefhūmın nāmerde heyzüm
Mekānımdan nişān neberdād dizem
Nās *Seyrānì* yalvar Rabb'iñe her züm
Māʾil luṭf feraḥ ḥısābā idrāk

---

* *C. 51: 52a*
B.
C. 51 "Ḳoşma" başlıklıdır.

239. GÖÑÜL BİRBİRİNE ḲURULMIŞ ṬUZAḲ*

1. Yarasa ḳuşına beñzer fuḳarā
Ḳanadı bitse de bitmez tüy ṭozaḳ
Kim sürüp Hümā'nıñ izin çıḳara
Göñül birbirine ḳurulmış ṭuzaḳ

2. Yaylacılar gibi ḳon göç yurdlarıñ
Renginden ʿibret al yeten otlarıñ
Eyyūb'ıñ cismin[i] yiyen ḳurdlarıñ
Emr-i Ḥaḳḳ'la anlar bil ehl-i mezāḳ

3. Oḳu var sūre-yi nun ve'l-kalemden
Ḥażret-i Eyyūb['a] derd [ü] elemden
Ṣorup suʾāl eyle Faḫr-i ʿĀlem'den
Nedir el-firārı mimmā lā yütāḳ

4. *Seyrānì* ḳıṣṣanıñ nihāyetine
Ḥasan'la Ḥüseyin'iñ ḥikāyetine
Anlarıñ rütbe-yi şehādetine
Muḥabbet sebebdir ʿale'l-ittifāḳ

---

* *AŞE V: 189;* FB 423: 31b; AŞE XVIII: 78; SS: 100-101; HNO: 91; HAK1: 128; AÇ: 157; HAK2: 108-109; HAK3: 86; Mİ: 205-206

A.

1/2: bitse de bitmez: bilinse de yetmez- AŞE XVIII // 1/3: Hümā'nıñ: hümmânın- AÇ // izin: itmen- AŞE XVIII // 1/4: ḳurulmış: olmışdır- AŞE XVIII, SS, HAK1, HAK2, HAK3; olmuş bir- HNO, Mİ

2/1: yaylacılar: yaylacıḳlar- FB 423 // 2/2: yeten: biten- FB 423, AÇ // 2/3: cismin[i]: cismini- AÇ

3/2: Eyyūb['a]: Eyyūb'a- SS // derd [ü] elemden: derd ü elemden- SS; derdi âlemden- HNO; derdi elemden- Mİ // 3/3: Ṣorup: Gidüp- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3 // suʾāl: süd- AÇ // Faḫr-i ʿĀlem'den: fakrı alenden- HNO // 3/4: firārı: kararı- AÇ //

4/1: ḳıṣṣanıñ: kıssa(sı)nın- HAK1 // 4/2: Ḥasan'la Ḥüseyin'iñ: O şāh-ı Kerbelā- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK3, Mİ // 4/3: Anlarıñ rütbe-yi: Onıñ mertebe-yi- AŞE XVIII; Şāhıñ mertebe-yi- SS, HNO, HAK1, HAK3, Mİ // 4/4: sebebdir: gerekdir- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, HAK3, Mİ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.

AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ'de 2. dörtlük yoktur.

240. AZ ḲALDI BELİNİ BÜKDİ BÜKECEK*

1. Sene biñ iki yüz atmış sekizde
ʿAlāmet dumanı çökdi çökecek
Yeriñ altında ṣarı öküz de
Az ḳaldı belini bükdi bükecek

2. Bitmez oldı ḫurmālarıñ iyisi
Ḫurmā dadı virdi erik ḳayısı
Ṣadrāʿẓam eyleseler [bir] seyìsi
Ölmiş eşek arar nālın sökecek

3. İnsān yalan zehrin mālına dökdi
Çoban kelbiñ zehrin yalına dökdi
Arı çiçek zehrin balına dökdi
Bal da bu insāna dökdi dökecek

4. Çobanlar ḳoyunı güder mi ṭaġda
Olmasa gözleri süt yoġurt yaġda
Meyvesi bitmedik aġacı baġda
Sökerler *Seyrānì* daldan kökecek

---

* *AŞE XIX: 248;* C. 180: 36a; SS: 103-104; YZ: 27; HNO: 92; CÖ1: 91-92; GK: 11-12; YK: 12-13; OP: 13-14; TK: 47; HAK1: 128-129; HAY2: 76; MU: 128-129; HAK2: 109; HAK3: 87; Mİ: 206; EAÖ: 219-220

A.

1/3: Yerde ḥammāl olan şar'öküz de- C. 180; Dikilecek kudret kalmadı dizde- YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/4: Az ḳaldı belini: Hemān hemān bilim- C. 180; Ecel belimizi- YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

2/1: ḫurmālarıñ: harmanların- HAK2, HAK3, EAÖ // 2/2: virdi: virir- SS, YZ, GK, YK, OP, HAK1, HAY2, MU, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/3: eyleseler [bir]: itseñ eger- SS, YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; etseler eğer- TK

3/1: yalan: yılan- SS, HNO, OP, HAK2, HAK3 // 3/2: Çoban kelbiñ zehrin: Köpekler zehrini- SS, HNO, GK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3 // Köpekler zehrini yılana döktü- Mİ // 3/3: zehrin: şehrin- HAK1

4/1: Çobanlar ḳoyunı güder mi: Rāʿìler ʿatımla gezeyor- C. 180; Çoban ḳoyunı hìç güder mi- SS, HAY2; Hiç çoban koyunu güder mi- YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/2: Olmasa gözleri süt yoġurt: Anlarıñ gözleri yoġurtla- C. 180; Olmazsa gözleri süt yoğurt- YZ; Olmasaydı gözü süt yoğurt- Mİ // 4/3: meyvesi bitmedik aġacı: bir aġaç meyve virmez[i]se- C. 180 // 4/4: sökerler Seyrānì daldan: Seyrānì keserler dal(ın)dan- C. 180

B.

GK "Sene 1268"; YK "1268 de"; EAÖ "Sene Bin İki Yüz Altmış Sekizde" başlıklıdır.

C.

C. 180, YZ, CÖ1, EAÖ'de 3. dörtlük bulunmamaktadır. SS'de ilk hanenin 3 ve 4. mısraları yoktur.
H. 1268=M. 1851

241. BİÇMEK ELİMİZDEN GELMEZ Kİ BİÇEK*

1. Açmayınca gözün arıya özün
Teslìm rıżā sözin idemez çiçek
Örümcek çulḳanıñ doḳınmış bezin
Biçmek elimizden gelmez ki biçek

2. Ṣırāṭ ḳıldan ince ḳılıçdan keskin
Geçmeyince göñlüm idemez teskìn
Ḥaḳḳ'ıñ raḥmetinden bu göñül miskìn
Geçüp yol virmez ki Ṣırāṭ'ı geçek

3. Şems [ü] ḳamer kevkeb burcın ṭolanır
Güneşe baḳılmaz gözler ṣulanır
Süde pekmez ḳarışırsa bulanır
Seçmek elimizden gelmez ki seçek

4. Pìrin nişān almış göñül tìrine
Deli göñül nişān almış (tìr) pìrine
Seyrānì seyr itsün hangi birine
Her üstād oynadır bir(er) dürlü köçek

---

* *AŞE V: 190;* FB 423: 31b; SS: 187-188; HNO: 93-94; HAY2: 77; MU: 56; AÇ: 160; HAK2: 109-110; Mİ: 206-207

A.

1/1: gözün arıya: gözden arıma- FB 423; gözden arıya- AÇ // 1/2: sözin: sözden- FB 423 // 1/3: çulḳanıñ: çulfanıñ- SS, AÇ // doḳınmış: dokumuş- HAY2

2/2: geçmeyince: seçmeyince- HAY2, MU // idemez: idemem- FB 423, HAY2, MU

3/1: Şems [ü] ḳamer: Şems ü kamer- AÇ // Arż boşlıḳda güneş için dolanır- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2 // 3/3: Süde pekmez ḳarışırsa: Süd pekmeze ḳarışırsa- FB 423, HAY2, AÇ; Ḳarışırs bekmez süde- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

4/1: Pìrin: Göksün- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ // 4/2: almış (tìr): yeter- FB 423; diker- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, AÇ, HAK2, Mİ // 4/4: her üstād: her (dürlü) üstād- FB 423 // bir(er): bir- FB 423, HAK1, HAY2, MU, AÇ, Mİ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.

SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ'de 3. dörtlük bulunmamaktadır.

242. BAṢAR GİDER MISIÑ ḲIYĀMETE DEK*

1. Behey gözlerini sevdigim dilber
Puṣar gider misiñ ḳıyāmete dek
Güzelim baġrıma ḳara ṭaşları
Baṣar gider misiñ ḳıyāmete dek

2. Diñledim yārimiñ ben de kelāmın
Bir güzel destine almış ḳalāmın
Gözleri mestānım Tañrı selāmın
Keser gider misiñ ḳıyāmete dek

3. Bend eyle bārime zülfi teliñe
Bu cāndan geçmişim seniñ yoluña
Hey ẓulümkār sen bu etnā ḳuluña
Küser gider misiñ ḳıyāmete dek

4. Bu ʿāşıḳıñ ḫiẕmetinde bulınmañ
Niçün çeküp ḳarşımızda ṣalınmañ
Sen bir ṣarp ḳalasıñ [asla] alınmañ
Hisār gider misiñ ḳıyāmete dek

5. *Seyrānì* dir direm ġonca güliñden
Uṣanılmaz yāriñ şirìn dilinden
Ḳarìb Manṣūr gibi zülfi teliñden
Aṣar gider misiñ ḳıyāmete dek

---

* *C. 51: 133a;* HAY2: 78; AÇ: 158; HAK2: 110
A.
1/2: Puṣar: Yaşar- AÇ; Basar- HAK2
2/1: Diñledim: Derledim- AÇ
3/1: eyle bārime: eyle bağrımı- HAY2, HAK2; ile bağrıma- AÇ
4/2: çeküp: çıkub- AÇ, HAK2 // 4/3: [asla] alınmañ: asla alınman- AÇ
5/3: zülfi: zülfün- AÇ, HAK2
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

243. ADALETE VİCDAN GİRMEDİ FELEK*

1. Şu fânî dünyaya geldim geleli
Kırıldı kanadım gülmedim felek
İyiler de şu âlemden çekildi
Adalete vicdan girmeli felek

2. Hak bilip de din aşkına duranlar
Semâda sineği görmeli felek
İmam olup camiye de girenler
Geçmiş namazını kılmalı felek

3. Hakim olup hükmü ile duranlar
Milletin hakkını bilmeli felek
Masuma acize zulüm verenler
Adalet hakkından gelmeli felek

4. *Âşık Seyrânî'yi* koyma gümânda
Emin olmak gerek bu canda felek
Ecel pençesini takar bir anda
Acıyı elemi silmeli felek

---

* *AÇ: 291;* Mİ: 207
A.
1/3: İyiler alemden göçtü göçeli- Mİ // 1/4: girmeli: girmedi- Mİ
2/1: din aşkına: [din] aşkına- Mİ // 2/3: camiye de: camiye [de]- Mİ
4/2: Acıyı elemi silmeli felek- Mİ // 4/4: Kul olup güzelce ölmeli felek- Mİ
B.
AÇ "Felek" başlıklıdır.
AÇ'deki metin Mehmet KArsantı'dan 24 Nisan 1977'de Develi'de derlenmiştir.

244. VÂDESİ YETMİŞE DÖNDÜRDÜN FELEK*

1. Kırk birinde her hevesim yetirdim
Kırk beşinde bağdaş kurup oturdum
Ellisinde göçüm çeküp götürdün
Vâdesi yetmişe döndürdün felek

2. Elli beşte senetlerim yazdırdın
Altmışımda her düzenim bozdurdun
Altmış beşte kemiklerim ezdirdin
Beni sübyanlara döndürdün felek

3. *Âşık Seyranî'yi* yakıp yandırıp
Hakkın rahmetinden verip kandırıp
En sonunda azraili gönderip
Beni doğmamışa döndürdün felek

---

* *HNO: 94-95;* CÖ1: 78; OP: 14; TK: 46; HAK1: 129-130; HAY2: 79; MU: 112; HAK2: 110-111; HAK3: 88; Mİ: 207-208; EAÖ: 241-242

A.

1/3: götürdün: götürdüm- HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

2/2: altmışımda: altmışında- TK // düzenim bozdurdun: düzenin bozdurdum- EAÖ // 2/3: ezdirdin: ezdirdim- EAÖ

B.

HAK1 "Yaş Destanı"; EAÖ "Kırk Birinde Her Hevesim Yitirdim" başlıklıdır.

C.

Bu şiirin ilk hanesinin kafiye düzeninin aaab şeklinde olması ve şiirin kırk yaşından başlaması metnin baş kısmının eksik olduğu düşüncesini uyandırmaktadır.

245. DİLEGİ PEK DÖLEK KÖPEK OĠLI KÖPEK*

1. Yol geçen ḫānında hem ṣaġ yanında
Ṣarrāf dükkānında cevher kānında
Böyle sìmi bilek ṣıfātı melek
Dilegi pek dölek köpek oġlı köpek

2. Didim *Seyrānì'yim* gevher kānıyım
Güzel ḫayrānıyım yār mihmānıyım
İderse baḫtım dölek bu çarḫ-ı felek
Vaṭanım Everek gel sen gezerek
Gözleriñ süzerek beni üzerek
Muḥabbet düzerek baġrım ezerek

* *FB 569: 11a;* AÇ: 162
A.
1/1: geçen: geçer- AÇ // 1/4: Dilegi: Ve lakin- AÇ
2/3: İderse: Giderse- AÇ
B.
AÇ "Yedekli Koşma" başlıklıdır.

246. NE BAKTI NE BAKAR NE BAKSA GEREK*

1. Gönlümüz su gibi bend-i âlâya
Ne aktı ne akar ne aksa gerek
Gözlerim bî-vefâ çeşmi elâya
Ne baktı ne bakar ne baksa gerek

2. Doğru sanma şerhin bey ü şirasın
Asla bir hammala vermez kirasın
Söyündürdü kara bahtım çırasın
Ne yaktı ne yakar ne yaksa gerek

3. Gönlüme yuva yaptı gide gele
Felek ümidim bil budur engele
Cismim yareleyip takma çengele
Ne taktı ne takar ne taksa gerek

4. *Seyrânî* özler Medine Mekke'sin
Nebilerin velilerin tekkesin
Felek bir çeşmine almış sikkesin
Ne çıktı ne çıkar ne çıksa gerek

---

* AÇ: 159; HAK2: 111; EAÖ: 251-252
B.
AÇ "Koşma"; EAÖ "Gönlümüz Su Gibi Bend-i Alaya" başlıklıdır.

247. KESRETTEN VAHDETE ŞAN GELSE GEREK*

1. Gönül sarayını eyle müzeyyen
Belki mihmanlığa han gelse gerek
Vahdetten kesrete olmuş muayyen
Kesretten vahdete şan gelse gerek

2. Kuluna yardımcı yaradan kefil
Yarattığın etmez bir vakit sefil
Sur düdüğün üfleyince israfil
Çürümüş tenlere can gelse gerek

3. Merdane görünmüş Süleymana [mur]
Bedîhi vallahî âlemül umur
Huzura hazır var hazıra huzur
Yatıp [bu] *Seyranî* yan gelse gerek

* *HNO: 95;* HAK1: 130, MU: 97-98; HAK2: 112; Mİ: 208; EAÖ: 252
A.
3/1: Süleymana [mur]: Süleymân'a mûr- HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/4: [bu] Seyranî: bu Seyrânî- HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ
B.
EAÖ "Gönül Sarayını Eyle Müzeyyen" başlıklıdır.

248. SEVDİ CĀNIM SAÑA ḲURBĀN DİYEREK*

1. Cennetden dünyāya Ādem gelince
Aradı Ḥavvā'yı yārān diyerek
ʿArafāt Ṭaġı'nda bulup bilince
Sevdi cānım saña ḳurbān diyerek

2. Sermāyesi olan gider kārına
Bugünki işiñi ḳoyma yarına
Mıṣır'da Züleyḫā ʿaşḳıñ nārına
Yanmışdır Yūsuf-ı Kenʿān diyerek

3. Göñül vücūdıñda gül olmış ṣarı
Dilinde bülbüliñ artmışdır zārı
Nemrūd İbrāhìm'i yaḳdıġı nārı
Yaḳmadı bülbüle gülşen diyerek

4. Ne maʿden ne kimyā sezer *Seyrānì*
ʿAşḳıñ deryāsında yüzer *Seyrānì*
Bir saz bir söz ile gezer *Seyrānì*
El insāni ʿābid iḥsān diyerek

---

* *FB 569: 11a;* AŞE V: 244; AŞE VI: 37; FB 423: 39a; EP: 20; HNO: 94; HAK1: 130-131; MU: 79; HAK2: 94-95; Mİ: 208-209; EAÖ: 253

A.

1/1: gelince: inince- FB 569 // 1/2: aradı: aramış- AŞE V, EP, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // yārān: cānān- EP // 1/4: sevdi: sevmiş- AŞE V, EP, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

2/1: gider: (hem) gider-EP // 2/2: Bugünki işiñi: Bugüniñ işini- AŞE V, EP, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; bugünki daʿvāyı- AŞE VI

3/1: göñül: güliñ- AŞE V // olmış ṣarı: olmış ḫārı- AŞE V; itmiş ḫārı- EP; almış harı- HNO, HAK1, MU, HAK2, EAÖ // Gülün vücudundan kül etmiş harı- Mİ // 3/2: Dilinde: Diliñ[de]- EP // artmışdır: artmış[dır]- AŞE V; atarmış- EP // 3/3: Nemrūd: Nemrūd('ıñ)- AŞE V, EP // İbrāhìm'i: İbrāhìm'e- AŞE V; yaḳmadı- EP // yaḳdıġı: İbrāhìm'i- EP

4/1: Ne melik ne Süleymān (…) Seyrānì- AŞE V; ṭurmaz ʿaşḳıñ sazın düzer Seyrānì- AŞE VI; Havā-yı nesìmi eser Seyrānì- FB 423; Ne maʿden ne kimyā ne zer Seyrānì- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/2: yüzer: yüzer (bir)- AŞE V // 4/3: söz ile gezer: sözle gezer bir- AŞE V // 4/4: El insāni ʿābid iḥsān: El insān ʿābidü'l-iḥsān- AŞE V, AŞE VI, FB 423, EP, Mİ

B.

EAÖ "Cennetten Dünyaya Âdem Gelince" başlıklıdır.

1/2: aramış Ḥavvā'yı (çıkma)- FB 569 // 1/3: Arāfāt Dağı'nda (çıkma)- FB 569 // sevmiş (çıkma)- FB 569

2/2: bugüniñ işini (çıkma)- FB 569 // Ẕüleyhā (çıkma)- FB 569

3/1: almış (çıkma)- FB 569

4/1: havāda nesìmi (çıkma)- FB 569 // 4/4: El insān ʿābidü'l-iḥsān (çıkma)- FB 569

C.

AŞE VI, FB 423, SS'de 3. dörtlük bulunmamaktadır.

249.1. BİZLER ZAMĀNENİÑ PİCİNE ḲALDIḲ*

1. Eyvāh fuḳarānıñ beli büküldi
Meded ticāretiñ gücine ḳaldıḳ
Eyüler ʿālimler geçdi çekildi
Bizler zamāneniñ picine ḳaldıḳ

2. Oḳudım elifi bāyı ebcedi
Dilimdedir imāmımıñ ḥücceti
Kitābında buldım ben bu ḥikmeti
Bozıldı sikkeniñ tucına ḳaldıḳ

3. Ben deli degilim iderler deli
Bozulmaz pāzārı çarşanba ṣalı
Gödeler yedi tabaḳda balı
Ṭadı yoḳ dünyānıñ çecine ḳaldıḳ

---

* AŞE XIX: 247; C. 4: 421; C. 181: 20b; FB 423: 39b; AŞE V: 144; SS: 101-102; YZ: 25; HNO: 91-92; CÖ1: 90; GK: 12; YK: 11-12; OP: 12-13; HAK1: 131; HAK2: 113; HAK3: 89; Mİ: 209; EAÖ: 213-214

A.

1/1: fuḳarānıñ: fık[a]ranın- GK // beli: ḳaddi- C. 4 // Eyüler dünyādan göçdi çekildi- C. 181; Eyüler dünyādan gitdi çekildi- FB 423 // 1/2: Bizler zamāneniñ picine ḳaldıḳ- C. 181, FB 423 // 1/3: ʿālimler geçdi: ʿālimler göçdi- C. 4, AŞE V; ʿālemden göçdi- SS, YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // Eyvāh fuḳarānıñ beli büküldi- C. 181, FB 423 // 1/4: bizler: biz[ler]- HAK2, HAK3 // Kesilen sikkeniñ tucına ḳaldıḳ- C. 181, FB 423

2/1: Oḳudım elifi: Oḳu[dım] elifi- C. 4; Oḳuduḳ elif[i]- AŞE V // Dil[im]dedir ìmānı[mı]ñ dāʾim hücceti- C. 181; Dilimdedir ìmānımıñ hücceti- FB 423; Rüşvet ile yazar ḥākim hücceti- SS, YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/2: Mevlā her ḳulına vermez devleti- C. 181, FB 423; Ḥüccet ile alır ḳaḍı rüşveti- SS, YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/3: buldım: ṭuydım- C. 181; gördim- FB 423 // Ḫalḳ bilmeyor dìni şerʿi sünneti- SS, YZ, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Hak bilmiyor dini şer'i sünneti- YK; Kimse bilmez oldı sözi sohbeti- HNO, GK, OP, Mİ // 2/4: bozıldı: bozoldu- YZ // Bizler ticāretiñ gücine ḳaldıḳ- C. 181, FB 423

B.

C. 181, FB 423, AŞE V'te şiire "Ḳoşma" başlığı atılmıştır. SS'deki şiir ise "Bir Tehazzün-i Dìndārāne", GK "Vesselâm"; YK "1265 de" başlıklıdır. 1/3: ʿālimden göçdi (çıkma)- AŞE XIX

2/2: rüşvet ile yazar hücceti- AŞE XIX (çıkma) // 2/3: rüşvet ile alır ḳaḍı rüşveti- AŞE XIX (çıkma) // 2/4: ḫalḳ bilmeyor dìni şerʿi sünneti- AŞE XIX (çıkma)

2/3: "Bu mısranın bir başka varyantı da şöyle: Kimse bilmez oldu sözü sohbeti"- HAK1 (dipnot)

C.

EAÖ "Eyvah Fukaranın Beli Büküldü" başlıklıdır.

C. 4, C. 181, FB 423, AŞE V, SS, YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ'te 3. dörtlük yoktur. Sadece Mİ'de bulunan dörtlükler 4 ve 5. dörtlükler metne tarafımızdan eklenmiştir.

4. Zaman gelip insanoğlu azacak
İngiliz okuyup Frenk yazacak
Evlat babasına mezar kazacak
İnanın insanın acına kaldık

5. Seyrânî bu işin sonu n'olacak
Haklılar haksızdan hakkın alacak
Herkes ettiğini er geç bulacak
Darılman zâlimin hıncına kaldık

6. Sene biñ iki yüz altmış beş tamām
Oḳunır eẕānlar boş bekler imām
Seyrānì bu nuṭḳıñ ṣoñı ve's-selām
İnanıñ dünyānıñ ucına ḳaldıḳ[*]

[*] 4/1: altmış: seksen- C. 181, FB 423 // Bìçāre Seyrānì ḥāṣıl-ı kelām- C. 181, FB 423 // 4/4: İnanıñ: Güvenme- C. 181, FB 423

249. 2. İŞLER ZAMÂNENİN PİÇİNE KALDI*

1. Eyvah fukaranın beli büküldü
M[e]ded ticaretin gücüne kaldı
İyiler âleminde göcdü çekildi
İşler zamânenin piçine kaldı

2. Rüşvet ile yazar hâkim hücceti
Hüccet ile alır kadı rüşveti
Halk bilmiyor dini şer'i sünneti
Bozuldu sikkenin tuncuna kaldı

* *RBK: 32, 34*
C.
Şiirin ayak dörtlüğü yoktur. Ayrıca RBK'de dörtlükler birbirini takip etmemektedir.

250. YERLERİNDEN OLDI AYIḲ*

1. Saña dirim behey ʿāşıḳ
Neden yaratdı gö[k]leri Ḫālıḳ
Sensin ʿaşḳ yolında ṣādıḳ
Yerler neden oldı ayıḳ

2. ʿĀrif olan bunı bildi
Ḳalb(in)d[en] ġıllığışı sildi
Yer gö[k] ḳaş günde yaradıldı
Cevāb ister senden ḥāẕıḳ

3. İstemem aḥbāb yādını
Bilirsin ʿaşḳıñ dadını
Yedi ḳat gök[ün] adını
Söyle bir bir baña fārıḳ

4. Silinmez bu diliñ paşı
Ṭutmalı fenāda yaşı
Sebʿa zemìniñ maḫlaşı
Nedir söyle ġama lāyıḳ

5. Dìdelerim gine nemu
Fevt olurız cümle ḳamu
Sekiz uçmaḳ yedi ṭamu
İsmin bildir baña ṣādıḳ

---

* *C. 51: 71a;* AÇ: 304-305
A.
1/2: gö[k]leri: gök- AÇ // Vezin bozuk
2/2: Ḳalb(in)d[en]: Kalpten- AÇ // 2/3: yaradıldı: derildi- AÇ // Vezin bozuk
3/3: gök[ün]: göğün- AÇ
4/3: maḫlaşı: muhlisi- AÇ // 4/4: Sanma ki âlemde varık- AÇ
B.
C. 51 "Seyrānì Suʾāl"; AÇ "Sual-i Seyrânî Muamma" başlıklıdır.
C.
Bu metnin cevabı C. 51: 71a'da "Ṣu köpügü diñle cāndan" (348) ayaklı metindir.

6. Cevāb söyleyinci sende
Bilmem Ḥira Cebel ḳande
Ol Ḳāf Ṭaġı'nıñ ardında
Ne yaratdı bil ol Rāzıḳ

7. Çoḳ suʾāl isterim senden
Çekerim seyfin ḳından
Gice var mıydı aṣlından
Belendi kedere ġārıḳ

8. Elden ḳoma sen bu dìni
Bir gün göreceğiñ sini
Ol şemsi ḳameriñ ini
Ne deñlüdir behey ʿāṣıḳ

9. Dìniñ ìmānıñ ḳabından
Seyrānì döker ābından
Cennetiñ sekiz bābından
Kim girecek behey Ḥālıḳ*

* 6/2: Ḥira: Kara- AÇ
7/2: seyfin: seyfim- AÇ
8/2: göreceğiñ: göreceksin- AÇ // 8/3 şemsi: şems ü- AÇ
9/4: Ḥālıḳ: sadık- AÇ

251. MİYĀNA LĀHŪRÍ ŞĀLLARI YIḲ YIḲ*

1. Ey serv-i ḫırāmān, ḳamet-i bālā
ʿArṣa-yı meydānda yürüme tıḳ tıḳ
İtme cılıḳlıḳ
Pek cılıḳlıḳ itme ey gül-i raʿnā
Miyāna lāhūrì şālları yıḳ yıḳ
Göster cıḳ cıḳ

2. Cıḳ cıḳ olursañ dil āvāz içre
Diliñ bülbül olmış yaz bahār içre
Örseleme yāri ḫˇāb-ı nāz içre
Dimesüñ [ki] o yār ʿāşıḳa ıḳ ıḳ
Celb-i sābıḳ

3. Celb-i sābıḳdır ezel ezele
Gözler āhū olmış, dönmiş ġazāle
Ciger büryān olmaḳ içün güzele
Pervāne mi§āli bir baġrı yanıḳ
Ol yāre lāyıḳ

4. Ol yāre lāyıḳdır çekmiş niḳābı
Derūnda ḥıfẓ itmiş ʿaşḳıñ kitābı
Seyrānì ṭoldırır ʿaşḳıñ şarābı
ʿArż-ı meydānda nūş ider lıḳ lıḳ
Gözleri ayıḳ

---

* *FB 569: 11b;* AÇ: 161
A.
1/4: lāhūrì: Lahûrlu- AÇ
2/3: ḫˇāb-ı: pâb-ı- AÇ // 2/4: [ki] o yār: o âr ki- AÇ // 2/4.z: Celb-i: Çelebi- AÇ
3/1: Celb-i: Çeleb-i- AÇ

252. DERD Ü ĠAMDAN ĠAYRI TİCĀRETİM YOḲ*

1. Ey dilber ʿaşḳıña düşdim düşeli
Başda ʿaḳlım elde irādetim yoḳ
Leyl [ü] nehār oldım ben endìşeli
Derd ü ġamdan ġayrı ticāretim yoḳ

2. Rabb'im seni seven ġayra ṭapamaz
Hidāyet itdigiñ yoldan ṣapamaz
Sen'iñ yıḳdıġıñı kimse yapamaz
Maḫlūḳdan ümìd-i ʿimāretim yoḳ

3. İmtiḫānçün nāra Ḫalìl yārını
Atmış göstermege bu esrārını
Āteş-i Nemrūd'a faḳrıñ nārını
Müreccaḥ görmege liyāḳatim yoḳ

4. Nefsim hevāsında yelmiş olurım
Ẕikriñi dilimden silmiş olurım
Ḥaḳḳ'ı benden ġāfil bilmiş olurım
Diye ʿarżuḥāle cesāretim yoḳ

5. Maḫlūḳıñ dilinde var Ḥaḳḳ ṣalāsı
Seyrānì çekdigim nefsim belāsı
Her kalbin elinde var bir cilâsı
İl nefsinden benim şikāyetim yoḳ

---

* *SS: 146-147;* HNO: 92-93; HAK1: 131-132; HAK2: 113-114; Mİ: 210
A.
1/3: Leyl [ü] nehār: Gece gündüz- HNO, HAK1, HAK2, Mİ
2/2: itdigiñ: ettiği- HAK2
3/2: Atmış: Attın- HNO, Mİ
5/2: çekdigim nefsim: çektiğin nefsin- HAK2, Mİ // 5/4: nefsinden: nefsimden- HNO, HAK1, HAK2
B.
SS'de "Bu da Böyle Bir Nefes" başlıklıdır.
C.
5/3; SS, HNO, Mİ'da yazılmamıştır, bu mısra HAK1'den alınmıştır.

253. ZEYNEL ABİDİN'E HAYRAN OL DA GEL*

1. Hatice, Fatıma yâri garimiz
Hasan Hulgi, Rıza pir serdarımız
Hüzeyin, Mevali canı yârimiz
Zeynel Abidin'e hayran ol da gel

2. Muhammed Bâkır'dan gel tut kateri
Masai, Kazim'den gel bu esrarı
Cafer-i Sadıg'a eyle ikrârı
İmam-ı Rıza'ya canan ol da gel

3. Taki, Naki haktır onlar serveri
Hasanü'l-Askerî dinin rehberi
Muhammed Mehti'dir yolun rehberi
Tamam bunda işler devran ol da gel

4. Bu meydanda aşktır dolu içilir
Allah birdir ikilikten geçilir
Farzıayın nefsin başı biçilir
Çık küfürden ehli iman ol da gel

5. Üç'ler yedilerden saki görünsün
Kırklardan badeyi baki görünsün
Vücudun şehrinde hakî görünsün
Seyrânî bu şehre seyran ol da gel

* *AÇ: 163*

254. DUDU'NUN ÇEŞMİNDE SELLERİ GÜZEL*

1. Size meṭḥ eyleyim o ḫub nisāları
Zeyneb'iñ rūyında gülleri güzel
Beni meftūn etdi maḥbūbıñ biri
Dudu'nun çeşminde selleri güzel

2. Eyleyim Ḥavvā'ya derdimi beyānı
Nazlı Pempe'ye etmişler ziyānı
Sevdigim Meryem'iñ ne ḫoş miyānı
Şarmaya ʿAnşe'niñ belleri güzel

3. Fādime'm dir ben cümleden dilberim
Züleyḫā'nıñ uġrına ḳoydım bu serim
Sāre'yi ḳısmet it hey Ġanì Kerìm
Ögrenir Elmas'ıñ telleri güzel

4. Ḫatun'ıñ sevdāsı kesilmez tenden
Ruḳiye çoḳ niyāz isteyor benden
Döndü'yi severim derūnı cāndan
Severim Ḫayre'niñ dilleri güzel

5. Ümmüḫānì dir ki seveñ mi beni
Esmā'nıñ ziyāde nāzenìn yeni
Şerìfe'miñ beyāzdır gerdānı
Fātiş'iñ lebinde balları güzel

6. Ḳurbān olam ben Esme'niñ yolına
Ümm[ü] merḥamet etmez mi ḳulına
ʿĀsiye'yi virmem dünyā mālına
Emìne rūyında alları güzel

7. *Seyrānì'm* meṭḥ iderim güzeli
Zarìfe mübtelā oldım ezelì
Ümmüs'üñ ʿaşḳına yelüp gezeli
Cerān Ḥanife'niñ ḥālleri güzel

---

* *C. 51: 120ab*

255. HUZURUNDA DİVAN DURDUĞUM GÜZEL*

1. Zelha gibi aşk ateşi içinde
Yusuf gibi düşün yorduğum güzel
Muhabbet menzili iki üçünde
Huzurunda divan durduğum güzel

2. Sevda bizim beynimizde var oldu
Kırmızı gül etrafını hâr aldı
Gönül bu sevdana giriftar oldu
Yoluna bin tuzak kurduğum güzel

3. *Seyranî* der sadık dosta yâr olsam
Dost gibi düşmana soğuk kar olsam
Kasavetin bilmem haberdar olsam
Perişan hatırın sorduğum güzel

---

* *HNO: 101-102;* CÖ1: 79; HAK1: 133; HAK2: 115; Mİ: 210-211; EAÖ: 247-248
A.
1/4: durduğum: kurduğum- EAÖ
3/3: kasavetin: kas(a)vetini- CÖ1, EAÖ
B.
EAÖ "Zelha Gibi Aşk Ateşi İçinde" başlıklıdır.

256. UĞRUN UĞRUN BANA MEYLİN VAR GÜZEL[*]

1. Yolunu bekledim böyle kaç zaman
Aç göğsünü düğmelerin der güzel
İnandım hakikat kalmadı güman
Uğrun uğrun bana meylin var güzel

2. Suhulet değil mi sonu vuslatın
Tanırsın bilirsin kadri kıymetin
Lezzetin mi bilmen acep vuslatın
Niçin yaklaşmıya eglen ar güzel

3. Uzak giden memûl belki vatandan
Çoğaldı noksanım damarda kandan
Eğer *Seyranî'yi* seversen candan
Yarasına durma merhem sar güzel

[*] *HNO: 102;* CÖ1: 83; HAK1: 134; HAK2: 115; Mİ: 211; EAÖ: 247
A.
2/1: Suhulet: Suhûnet- Mİ // Suubet değil mi sonu uzletin- CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ // 2/2: kadri: kadr ü- CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/3: bilmen: bilmem- HAK2, Mİ, EAÖ
B.
EAÖ "Yolunu Bekledim Böyle Kaç Zaman" başlıklıdır.

257. ḲIŞ TAMĀM OLMADAN YAZ ERER GÜZEL*

1. Giyüp kisvesini çıḳup güleşe
Bir meydānı geñişde yazar er güzel
Nergislere tımār ide gül işe
Ḳış tamām olmadan yaz erer güzel

2. ʿĀşıḳ ṣāḥib-i ʿirfān ṣanma kem anı
Kimi ṣantur çalar kimi kemānı
Yitiren sen gibi ḳaşı kemānı
Ḳış ardına düşüp yaz erer güzel

3. Ṣarrāfıñdan örgen altun var ʿaḳlı
Ṣarrāfa örgeden alṭun var ʿaḳlı
Yaldız mücellidli altun varaḳlı
Ziyāde ḥüsn-i ḫaṭṭ yazar er güzel

4. Ḳılıcıñ balcığı geçmemiş kından
Terk idüp mektebi geçme meşḳından
Seyrānì ḫūblarıñ geçmem ʿaşḳından
Etmeyince yā kār yā ẓarār güzel

---

* *AE 62: 55b*
B.
AE 62 "Tecnìs" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

258. MUḤABBETDEN UṢANMIŞ YOḲ TİZ GÜZEL*

1. Ne bider ekerseñ iki avcıñda
Maḥṣūlini dire (…) siz güzel
ʿĀşıḳ maʿşūḳ yol erkānın içinde
Muḥabbetden uṣanmış yoḳ tiz güzel

2. Aḳup ṣular gibi çaġladıġında
Yaḳup ʿaşḳ odına daġladıġında
Muḥabbet bendine baġladıġında
Eliñden gelirse durma çiz güzel

3. Meşhūr meşel ḳoça boynuzı yük mi
Fetcādan bozılur ḥākimiñ ḥükmi
Alana ṣatana ṣaġ mı çürük mi
Kenārından belli olur biz güzel

4. Ḳaranlıḳ gicede ḳara ḳarınca
Ḳara ṭaşda gezer yerli yerince
Allah *Seyrānì'ye* ḳalem verince
Ḳalbden ḳalbe sürülmez mi iz güzel

---

* *AŞE V: 104*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

259. OLURIM ḤÜSNÜNE MĀʾİL*

1. Ḫublara naẓar ḳıldıḳca
ʿAḳılcığım olur zāʾil
Rūyından niḳāb aldıḳca
Olurım ḥüsnüne māʾil

2. Luṭf eyle ey perì peyker
İḫrāk oldım rūy-ı aḥmer
Bìdest göndürilmez dilber
Bāba gelince bir sāʾil

3. Olma hergiz sen menden yād
Gitsün dimaġa büyük dād
Kerem eyle etme ʿinād
Viṣaliñe eyle nāʾil

4. Bu dil sen dilber ḥayrānı
Sürer dem ile devrānı
Netsün bìçāre *Seyrānì*
Bir pūsıña oldı ḳāʾil

---

* *C. 51: 6b;* AÇ: 268
A.
3/2: büyük: bûyun- AÇ
4/2: Sürer: Sever- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

260. FERḤAT'A KUHLLERİ ÖGMELİ DEGİL*

1. Bir naṣìḥatim var saña ey hümā
Yārene yoldaşa sögmeli degil
Aġyā[r] olana eylersin ìmā
Ferḥat'a kuhlleri ögmeli degil

2. Şu virān dünyāya ḳurmalı binā
Hüdā'ya itmeli dāʾimā §enā
Ḫūyı titiz olmaḳ ziyāde fenā
Tìz ṭarılıp yüziñ egmeli degil

3. Dìdelerden revān olan sil imiş
ʿĀşıḳı zemm iden bütün il imiş
Müʾminiñ ʿalāmeti ṭaṭlı dil imiş
Dostıñ ḫāṭırına degmeli degil

4. İkrām iden doslarıma varırım
ʿAşḳıñ nāzıyıla ben de farırım
Olura olmaza meyil viririm
Öldürmeli beni dögmeli degil

5. Bu *Seyrānì* vücūdını nār ider
Her meclisde söylemege ʿār ider
Çoḳ açılanları ayaz ḫār ider
Her maḥalde esüp yaġmalı degil

* *C. 51: 80a*

261. MERĀMIMCA MEYVE VİREN DAL DEGİL*

1. Bu ʿaşḳ farż vācib [ü] sünnet ise de
Sefîl başda çekilecek ḥāl degil
Fidān-ı Ṭūbā-yı cennet ise de
Merāmımca meyve viren dal degil

2. ʿAşḳıñ būy-ı misk-i ġayr-ı efşānı
Ḥaḳîḳat artırır şöhretle şānı
Ehl-i ḥaḳîḳatiñ olmaz nişānı
Kerāmet ṭācı ḫırḳa [vü] şāl degil

3. Ḫumār-ı ʿaşḳ ile ʿāşıḳ atılmaz
Ḳażā ḳılıcına ḳalḳan ṭutulmaz
Cān cevheri aḳca ile ṣatılmaz
Bil ḳadrini ṣatılacaḳ māl degil

---

* *FB 569: 12b;* AŞE XVIII: 79; SS: 104-105; YZ: 28; RBK: 46-47; HNO: 99; HAK1: 134-135; MU: 74-75; AÇ: 164; HAK2: 116; Mİ: 211-212

A.

1/1: ʿaşḳ: ʿaşḳı- AŞE XVIII, SS, YZ, HNO, HAK1, MU, AÇ, HAK2, Mİ // vācib [ü] sünnet ise de: vacip sünnet olsa da- YZ // 1/2: Sefîl başda çekilecek: Çekilecek sefîl başda- AŞE XVIII, SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/3: Bu fidan tubayı cennet olsa da- YZ; Boyu fidan gibi servi ise de- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/4: Merāmımca: Merāmıñca- AŞE XVIII, SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, AÇ, HAK2 // viren: verir- YZ, RBK, HAK1, MU, Mİ

2/1: misk-i: misk ü- AÇ // Ẕülf-i yāriñ eski ḫoş būy-ı feşānı- AŞE XVIII; Ḫayāl aldadamaz ehl-i ʿirfānı- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/2: şöhretle: şöhreti- AÇ // 2/4: ṭācı: ṣāḥibi- AŞE XVIII, SS, RBK, HNO, HAK1, MU, AÇ, HAK2, Mİ; arkada- YZ

3/1: Düşmen görünmezse bir oḳ atılmaz- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2; Düşman görülmezse bir ok atılmaz- Mİ // 3/2: Ḳażā ḳılıcına: İḳtiżā etmezse- AŞE XVIII, SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/4: ṣatılacaḳ: ele geçer- AŞE XVIII, SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

B.

SS'de "ise de" başlıklıdır.

1/3: "Bir başka şekli: Fidanı tûbâ-yı cennet ise de"- HAK1 (dipnot)

4/4: al: ḥìle dimekdir- SS (dipnot)

C.

AŞE XVIII'teki metin "degildir" ayaklı olarak kaydedilmiş ancak daha sonra mısra yanlarına "degil" şeklinde düzeltme yapılmıştır. Bundan dolayı ayrı bir metin gibi değerlendirilmemiştir. AŞE XVIII'te 4/3 ve 4/4 yazılmamıştır.

4. ʿAşḳıñ kemendine sevdā bendine
ʿAşḳ olsun bende olan derdmendine
Ṭutuldım *Seyrānì* ʿaşḳıñ fendine
Bir ṭuzaḳ ki ḳurtulacaḳ al degil*

* 4/1: Döner mi ay güneş kendi kendine- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 4/2: ʿĀrif muḥtāc degil vāʿiẓ pendine- SS, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ; Arif muhtaç olmaz vâız pendine- YZ // 4/3: Ṭutuldım: Tutuldu- HAK1, Mİ // ʿaşḳıñ fendine: ʿaşḳ kemendine- AŞE XVIII, SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 4/4: al: yol- AÇ // Ḳurtulacaḳ duzaḳ degil al degil- AŞE XVIII, SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

262. ŞEYTANIN KONDUĞU DALDAN IRAK OL*

1. Beş vaktını kıl da gözet suphanı
Cehennem nârından kurtar bu canı
Yanaşma şeytana aldatır seni
Şeytanın konduğu daldan ırak ol

2. Beş vaktını kılan hakkın hasıdır
Vebali bilmeyen kişi asidir
Gönüllerin yeri gül bahçesidir
Bülbülün konduğu gülden ırak ol

3. *Seyranî* de der ki hak benim arkam
Hak benim arkamda ben kimden korkam
Fazilet ehli ol isteme görkem
Mevlâdan korkmayan kuldan ırak ol

* *HNO: 103;* HAK1: 135; HAY2: 80; HAK2: 116; HAK3: 90; Mİ: 212; EAÖ: 253-254
B.
EAÖ "Beş Vaktını Kıl da Gözet Sübhan'ı" başlıklıdır.

263. ʿAŞĶIM İRŞĀD İDER BAÑA DOĠRU YOL*

1. Ben tecessüs itdim rebiʿ meskūnı
Bulmadım merām-ı maḳṣāda vuṣūl
Leylā irşād itmiş Ḥaḳḳ'a Mecnūn'ı
ʿAşḳım irşād ider baña doġru yol

2. Ḳoḳusı tükenir ġonca ṣolunca
Hìç bir kemāl yoḳdır zevāl olunca
Mecnūn'ıñ ḳalbine sevgi dolunca
Bütün Leylā ile doldı ṣaġ u ṣol

3. Her çeşmeden āb-ı ḥayāt içilmez
Ekmeyince hìçbir maḥṣūl biçilmez
ʿİnd-i Ḥaḳḳ'da āʿlā ednā seçilmez
Mevlā'sından ġāfil bulunmaz bir ḳul

4. *Seyrānì'yim* kime gitsem çāreye
Bir keyfimce merhem ṣarmaz yareye
Cāmiʿ-yi ḳalbimde aḳ mināreye
ʿÍsā gibi ʿaşḳım itmese nüzūl

---

* *SS: 145-146;* HNO: 99-100; HAK1: 135-136; MU: 70-71; HAK2: 117; HAK3: 91; Mİ: 212-213; EAÖ: 254

A.

1/1: rebiʿ: ruhu- HNO; rûh-ı- HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/2: merām-ı: merâmı- Mİ, EAÖ // 1/4: ʿAşḳım irşād ider baña: Bana da gösterir aşkım- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ; Bana da göster[ir] aşkım- EAÖ

3/3: Ḥaḳḳ'da āʿlā: Hak Taala[da]- MU

4/2: keyfimce: keyfince- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/4: itmese: etmesem- MU

B.

EAÖ "Ben Tecessüs Ettim Ruh-ı Meskûnu" başlıklıdır.

264. YANIP TUTUŞURSUN NÂRA İSTANBUL*

1. Seyrederler sarayından köşkünden
Kokularlar anberinden miskinden
İçindeki güzellerin aşkından
Yanıp tutuşursun nâra İstanbul

2. İstanbul dediğin dağdır meşedir
İçinde eyleşen beydir paşadır
Doksan bin mahalle yüzbin köşedir
Çarşısı pazarı şâre İstanbul

3. Dünyanın yokuşu düzü sendedir
Bütün güzellerin özü sendedir
Yedi düvellerin gözü sendedir
Âlem sana gelir kâra İstanbul

4. Yedi yıl eğlendi kaldı *Seyranî*
Bütün tahsil etti ilmi irfanı
Sendeyken her türlü mürüvvet kânı
Bulmadın derdime çare İstanbul

---

* *HNO: 102-103;* CÖ1: 79-80; YK: 15; HAK1: 136; HAY2: 81; MU: 129; HAK2: 117-118; Mİ: 213; EAÖ: 254-255

A.
1/2: kokularlar: kokularla- CÖ1, YK, HAK1, HAY2, HAK2, EAÖ
2/2: eyleşen: oturan- Mİ
3/3: düvellerin: düvelin de- Mİ
4/4: bulmadın: bulmadım- HAK2

B.
YK "İstanbul"; EAÖ "Seyrederler Sarayından Köşkünden" başlıklıdır.

C.
2. hane HNO, HAK1, MU, HAK2'de bulunmaktadır.

265. BAḴCE ṬATMAZ İSE BAĠDĀD'A GÖÑÜL*

1. Cānı Ḥaḳḳ yolına ḳurbān adadıñ
Gerek baḳce gerek baġda ada göñül
Bāde oldıñ a lezzetiñ adadıñ
Baḳce ṭatmaz ise Baġdād'a göñül

2. Ṣāḥib(-i) ḳuṣūr oldım düşdim ben dile
ʿUmmān oldıñ yeñemedim bendile
Selāserin best eyledim bendile
Baġladım durmadıñ baġda da göñül

3. Ferhādveş dil sengin yāra ṣataşdıñ
Tīşe ile seriñ yāra ṣataşdıñ
Aḥvāliñden bilmez yāre ṣataşdıñ
Gerek baḳce gerek baġda da göñül

4. Seyrimde bir ʿaceb seyrān eylediñ
Gezdiñ çār köşede seyrān eylediñ
ʿĀḳıbet maḫlasım Seyrān eylediñ
Gitdiñ bir ḥāll[i]le Baġdād'a göñül

---

* *AE 62: 55b*
B.
AE 62 "Tecnìs" başlıklıdır.
C.
Bu metin ilk defa okundu.

266. ḤÜZN-İ FİRĀḲIÑLA FİRḲATDE GÖÑÜL*

1. Mübārek bayram da geldi yetişdi
Sevdigim maʿlūmıñ hicrānda göñül
Vaṭānım yārānım ʿaḳlıma düşdi
Ḥüzn-i firāḳıñla firḳatde göñül

2. Eglenür göñlümüz ʿaşḳ-ı pìrler (i)le
Herkesiñ seyyāḥı taḳdìrler ile
ʿĀlem bayramlaşır birbirleri (i)le
Aġlar yārānına ḥasretde göñül

3. Sulṭānım ben sana nāz olamadım
Ṣaḳlayup esrārın rāz olamadım
Ṭıfl-ı yaşdan [ben] bir şād olamadım
ʿAşḳıñ rāḥatında zaḥmetde göñül

4. Ḫalìl evlādıyçün virdiñ ḳurbānı
Teslìm ider iseñ gel al bu cānı
Keşt-i Baġdād etdik bizler vaṭānı
Dur emiriñ ile ḳurbetde göñül

---

* *C. 159: 18a;* AÇ: 167-168

A.

1/1: bayram da: bayramım- AÇ // 1/2: hicrānda: hicrette- AÇ
2/1: ʿaşḳ-ı pìrler (i)le: aşk pirleriyle- AÇ
3/3: Doğalı başından şâz olamadım- AÇ
4/4: Dur emiriñ: Dûd-ı emrin- AÇ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.
"1839 yılında Sultan Abdülmecid tarafından ilan edilen Tanzimat Fermanı'na karşı çıkan şairimiz Seyrânî sarayı ağır bir dille yermesi nedeniyle hakkında takibat açılmış. Seyrânî'nin durumunu tehlikeli gören Saraydaki nüfuslu hemşehrilerinden Sarayın su yolcusu (belediye sular idaresi görevini yapan) Hacı Maviş Ağa ve Kaptanı derya Ahmet Paşa tarafından Haleb'e giden bir kervanla Seyrânî İstanbuldan kaçırılıyor.
O dönemde Haleb kadılığını yapan Develili Şair Ali Celalettin efendiyle buluşan Seyrânî 4 ay Haleb'de kaldıktan sonra Bağdad valiliğini Deruhde eden Develioğlu Kasım Paşa'ya gidiyor. 3 sene Bağdad'da kalan Seyrânî bayram günü sıla özlemiyle yazdığı bir deyişini aynen alıyorum."

5. *Seyrānì* ʿāşıḳıñ bir miḥnet çeken
Sen ki bir gezdiñ her ʿillet çeken
Sevinsün ġurbetde ḥasret āh çeken
Ḥāl deminde olur vuṣlatda göñül*

* 5/2: Sen ki bir gezdiñ: Sanki bizler gezdik- AÇ // 5/3: ḥasret āh: âh hasret- AÇ

267. MEVLĀ'NIÑ ʿAŞḲINA YANDIÑ MI GÖÑÜL*

1. Ferhād gibi Şirìn meftūnı iken
Ṭaş baş delecegim ṣandıñ mı göñül
Bir saçı Leylā'nıñ Mecnūn'ı iken
Mevlā'nıñ ʿaşḳına yandıñ mı göñül

2. Şarāb-ı vaḥdet[-i] Bezm-i Elest'iñ
Teşne-yi nūşından ayılmaz mestiñ
Sāḳì-yi ḳudrete ṣunınca destiñ
Tecellì küpüne batdıñ mı göñül

3. Dest-i ḳudret ḳılı ḳıldan seçerken
Toḫum rızıḳ maḥṣūlini biçerken
Cām-ı tecellìden bāde içerken
Ḥaḳḳ'dan ġayra sen iş ṭatdıñ mı göñül

4. Kendiñ Ḥaḳḳ ḳudreti ṣanamaz iken
ʿAşḳıñ nārına yanamaz iken
Seyrānì deryādan ḳanamaz iken
Şimdi bir ḳaṭreden ḳandıñ mı göñül

---

* *FB 423: 34b;* AŞE XIX: 250; AŞE V: 164; AÇ: 166

A.

1/2: baş: baş(ı)- AŞE V // delecegim: dilciğimi- AÇ // Mecnūn'ı: meftūnı- AŞE XIX

2/1: vaḥdet[-i]: Vahdet-i- AÇ // 2/2: Teşne: Neş᾽e- AŞE XIX, AŞE V; Feşne- AÇ // ayılmaz: ayrılmaz- AÇ // 2/4: tecellì: muḥabbet- AŞE XIX, AŞE V // batdıñ: bandın- AÇ

3/2: rızıḳ: rızḳıñ- AŞE XIX // 3/4: Ḥaḳḳ'tan ġayrı işe geldiñ mi göñül- AŞE XIX; Ḥaḳḳ'dan ġayrıya şikāyetlendiñ mi göñül- AŞE V; Hakdan gayrısını sandın mı gönül- AÇ

4/1: ṣanamaz: ṣatamaz- AŞE XIX

B.

Metne AŞE V'te "Çuḳurova"; FB 423'te ise "ḳoşma" başlığı atılmıştır.

C.

AŞE V'te son dörtlüğün son mısrası defterin kesik olması sebebiyle eksiktir. AŞE V ve AŞE XIX'te 2 ve 3. dörtlükler yer değiştirmiştir.

268. KADİR-KIYMET HAKKI BİLDİN Mİ GÖNÜL*

1. Sâdıkların dergâhına vardın mı
El bağlayıp divânına durdun mu
Kırk öğütten sen bir nasip aldın mı
Kadir-kıymet hakkı bildin mi gönül

2. Erenlerin türbesini taşlarsın
Günah koymaz cevap bilmez işlersin
Cennet-i âlâ'dan bir köşk istersin
Beş vakit namazı kıldın mı gönül

3. İslâh eyle Rabbim gönül elinden
İhlası Kelâm'ı kesme dilinden
Sen bilirsin *Seyrânî'nin* halinden
Eceli görünce sindin mi gönül

---

* *HAK1: 136-137;* HAY2: 82; AÇ: 165; HAK2: 118; EAÖ: 255

A.

1/3: nasip: hisse- AÇ
2/2: cevap bilmez: günah koymaz- AÇ
3/2: dilinden: dilimden- AÇ // 3/3: halinden: dilinden- HAY2

B.

AÇ "Koşma"; EAÖ "Sadıkların Dergâhına Vardın mı" başlıklıdır.
"Seyit Çakırtaş'dan alındı 14.12.1983 Kayseri"- AÇ (dipnot)

269. EYİYİ KÖTÜYİ SEÇMEYEN GÖÑÜL*

1. ʿAlāḳayı ẕāt-ı Ḥaḳḳ'dan kesmeli
Tecellì bādesin içmeyen göñül
Ben de şaşdım hangisüden esmeli
Eyiyi kötüyi seçmeyen göñül

2. Ne mümkin defʿ itmek Ḥaḳḳ'ıñ ḳaderin
Ḥaḳḳ defʿe ḳādirdir göñül kederin
Ẕāt-ı Ḥaḳḳ'dan alup ḳudret biderin
Bulunur mı eküp biçmeyen göñül

3. Ḫalilullah Nemrūd nārından geçer
Manṣūr 'Ene'l-Ḥaḳḳ'ıñ dārından geçer
Rıżāsın terk idüp yārından geçer
Kendi rıżāsından geçmeyen göñül

4. *Seyrānì* ezelden ḳaderim böyle
Ḥaḳḳ naṣıl bilirse eylesin öyle
Bence yoḳdır sence var ise söyle
Ḳonduġı yayladan göçmeyen göñül

---

* *SS: 168;* HNO: 100-101; HAK1: 137; HAK2: 118-119; Mİ: 213-214

A.

1/3: Ben de şaşdım: Sen de şaştın- HNO, Mİ // hangi süden: hangi yönden- HNO, HAK1, HAK2, Mİ
2/1: ḳaderin: kudretin- Mİ
3/2: 'Ene'l-Ḥaḳḳ'ıñ: enelhak[ın]- HAK1, HAK2
4/1: ḳaderim: kaderin- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

B.

SS'de "Tevekkül" başlıklıdır.

270. ḤATEM YÜZÜK OLSA ḴARASIZ GÖÑÜL*

1. Gel göñül Mevlā'ya idelim niyāz
Ḥaḳḳ murād virici parasız göñül
Ṣāḥibiniñ ismin çıḳarmaz beyāż
Ḥatem yüzük olsa ḳarasız göñül

2. ʿĀşıḳıñ ḳalbinde görüp yarayı
Beytullah yas tutmış geymiş ḳarayı
Derde Ḥaḳḳ'dan isteyelim çāreyi
Derd olmaz elbetde çāresiz göñül

3. ʿĀşıḳın aġlatan elbet güldürür
Muḥabbet baʿdesin döken doldurur
Dirler ḳulaġıña girse öldirir
Aslan yurdın ister fāresiz göñül

4. Ḳalb-i ʿāşıḳ Ḥaḳḳ'ıñ kenz-i ʿirfānı
ʿIyd-ı viṣāliniñ cānım ḳurbānı
Dir ki varmaḳ ʿādet degil *Seyrānì*
Ṭabib ḥuẓūrına yarasız göñül

---

* *FB 569: 12a;* AŞE XXIV: 40; RBK: 18-19; HNO: 101; HAK1: 138; HAY2: 83; HAK2: 119; Mİ: 214; EAÖ: 256

A.
1/2: göñül: güzel- HAY2 // 1/4: ḥatem: ṣanma- AŞE XXIV; hötem- RBK
2/1: ʿĀşıḳıñ: Aş[ı]kın- RBK // ḳalbinde: göñlinde- AŞE XXIV; kalbimde- RBK // 2/2: tutmış: ṭutup- AŞE XXIV
3/2: döken: döker- HAY2 // 3/3: ḳulaġıña: kulağıma- RBK
4/3: dirler ʿādetdegil varmaḳ Seyrānì- AŞE XXIV // 4/4: Ṭabib ḥuẓūrına yarasız: Talip gönlüne paresiz- RBK

B.
EAÖ "Gel Gönül Mevla'ya Edelim Niyaz" başlıklıdır.
1/4: ṣanḳi yüzi olsa ḳarasız göñül (çıkma)- FB 569
2/1: göñlinde (çıkma)- FB 569

C.
AŞE XXIV'de 3. dörtlük yoktur.

271. BU NAŞIL KEMĀLDİR BEN ḲADAÑ ALAM*

1. Beni terk eyleyüp ḳande gidersiñ
Gel bizim ḫāneye dön ḳadañ alam
Ḳatı maḥzūn oldım seni görince
Bu naṣıl kemāldir ben ḳadañ alam

2. Pek melil olurım derdim deşdikce
Niçün uġramazsıñ gelüp geşdikce
Sevdigim bu yaña yoluñ düşdükce
Gel bizim ellere ḳon ḳadañ alam

3. Ḥayrān oldım lebiñde şarābıña
Sebeb olduñ ʿāşıḳıñ ḫarābına
Yüzler sürdüm ḳademiñ türābına
Hā bizim çöllere in ḳadañ alam

4. *Seyrānì* dir direm ġonca güliñden
Ne sitemler çekdim seniñ eliñden
Ölene dek ayrılmazım yolıñdan
Ḥālime raḥm eyle çün ḳadañ alam

---

* *C. 51: 130b-131a;* AÇ: 170
A.
4/2: çekdim: çektik- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

272. DİÑLE KELĀMINI ʿALEYKÜM SELĀM*

1. Nazlı dilber bize selām göndermiş
Aldım selāmını ʿaleyküm selām
Şol māh cemālini bize döndermiş
Diñle kelāmını ʿaleyküm selām

2. Ḥūri melek bildim ṣunam ẕātıñı
Çekerim dāʾimā ben firḳatiñi
Çoḳdan beri gözleridim be[y]tiñi
Bildim aḥvālini ʿaleyküm selām

3. Lisānından dürler çıḳınca ṭutdım
Ruḫları aḥmere bilmezim netdim
İḥsānın görince çoḳ taʿẓìm etdim
Diñle inkārını ʿaleyküm selām

4. Ḳarşımda ḥayāldir nāzenìn teniñ
Ben de bildim ʿarẓıladıġıñ seniñ
Nāmeñi gözlerdim yoḳ mıdır dìniñ
Sevem erkānını ʿaleyküm selām

5. Niçün cevr idersiñ baña ḳasd ile
Bir daḫı görüşeydim nazlı dost ile
Özenmiş yazmışsıñ bunı dest ile
Duydım mefhūmını ʿaleyküm selām

6. *Seyrānì* dir çekdim ben de miḥneti
Şükr olsun Mevlā'ya bulduḳ ṣıḥḥati
Olsun müʾminlere Ḥaḳḳ'ıñ raḥmeti
Añla lisānını ʿaleyküm selām

---

* *C. 51: 121ab;* HAY2: 84; HAK2: 120; EAÖ: 256-257

A.

2/2: dāʾimā: daim[a]- HAY2, HAK2, EAÖ // 2/3: be[y]tiñi: bütüni- HAY2, HAK2, EAÖ
3/3: İḥsānın: İhsanın(ı)- HAY2, HAK2, EAÖ
4/4: Sevem: Seven- HAY2, HAK2, EAÖ

B.

C. 51 "Seyrānì Naẓìri"; EAÖ "Nazlı Dilber Bize Selam Göndermiş" başlıklıdır.

C.

Bu şiir C. 51: 121a'daki "selām ʿaleyküm" ayaklı şiirle (342) bağlantılıdır.

273. BENİ YAḲDI ʿAYIN ŞIN-I ELİF LĀM*

1. Aç niḳābıñ göster ey perì peyker
Raḥm eyle ḳuluña cìm-i elif lām
Şemʿ-i ruḫsārıña pervāne oldım
Beni yaḳdı ʿayın şın-ı elif lām

2. Bu dil burclar üzre oldı çarḫ-ı dūn
ʿAksi döndi gitdi yine çarḫ-ı dūn
Elif lām üzere olmış çarḫ-ı dūn
Eyledi ḳaddimi dāl-i elif lām

3. Beyt-i Raḥmān göñül o burcda melek
Kaʿbe-yi ʿulyāda o burcda melek
Kevkeb-i seyyāre o burcda melek
Kāf [u] mìm heceler nūn-ı elif lām

4. *Seyrānì* oḳunur elif lāmdadır
Ol sebʿü'l-me§ānì elif lāmdadır
Lā raybe fìh elif lāmdadır
Yā elif mim nūn lām-ı elif lām

---

* *C. 51: 16b;* AÇ: 454

A.

1/2: cìm-i elif: cim elif-i- AÇ // 1/4: ʿayın şın-i elif: aynı şin elif-i- AÇ
2/4: dāl-i elif: dal elif-i- AÇ
3/1: o burcda: [o] burçda- AÇ // 3/4: Kāf [u]: Kaf- AÇ // nūn-ı elif: nunu elif-i- AÇ
4/4: lām-ı elif: lam elif-i- AÇ

B.

C. 51 "Tecnis-i Seyrānì"; AÇ "Tecnis" başlıklıdır.

274. ʿĀŞIḲI LEBİNDEN DADAR MI BİLMEM*

1. Bir pāre duman var ġarìb serimde
Beni şād etmeyen keder mi bilmem
Uġrına olmışam ḫākile yeksān
ʿĀşıḳı lebinden dadar mı bilmem

2. Yoḳ naẓìri bu şehirde bir dāne
Çoḳ baḳdım doymadım beyāz gerdāna
Niçe ʿāşıḳları çıḳmış seyrāna
Gözleşirler buradan gider mi bilmem

3. İsmini ṣorarsañ maḫlaṣı baldır
Yā Rabb engelleri aradan ḳaldır
Nice medḥ itmeyem yanaġı aldır
Oña ʿāşıḳ olan güder mi bilmem

4. ʿĀlem ḥayrān ḳalır bir nidāsından
Görince ṭanırım ol libāsından
Elma yanaġından aġ sinesinden
Seyrānì'ye iḥsān ider mi bilmem

* *C. 51: 80a*

275. SİNESİN SİNEME ŞARAR MI BİLMEM*

1. Bendesine ḫoşca nāz ile baḳan
Bir melek simālı merār mı bilmem
Vücūdım şehrini nār ile yaḳan
Sinesin sineme ṣarar mı bilmem

2. Bilmezim nāzlı yār benden ḳaşmana
Başladım efendim gine puşmāna
Neylemişim bilmem raḳìb düşmāna
Çoḳ iylik eylesem yarār mı bilmem

3. Serimi sevdāsında ṣalınca
Pek şāẕmān oldım göñlim alınca
Sevdicegim ḫūblar zevḳe gelince
Maʿşūḳ ʿāşıḳını arar mı bilmem

4. ʿArẕılayup nazlı yāre varup da
Ne ḫoş ṣafālanır rūyın görüp de
ʿĀşıḳı gülşen bağına girüp de
Ḳonca güllerinden direr mi bilmem

5. Oḳurum ṣıdḳıla ben de Ḳurʾān'ı
Ben olmışım güzelleriñ ḫayrānı
Ne bileyim bu ʿāşıḳı *Seyrānì*
Dünyā murādına irer mi bilmem

---

* *C. 51: 132b*

276. MĀYESİ HİÇ YOĠURT ṬUTAR MI BİLMEM*

1. Ṭıfl-ı muḥabbetiñ olsam dāyesi
O yār ḳucaġıma yatar mı bilmem
Südi ḳaymaḳ ider [lebiñ] māyesi
Māyesi hìç yoġurt ṭutar mı bilmem

2. Baḳup ḫalḳıñ gedā ile bayına
Düşdim erenleriñ ḫāk-i pāyına
Merkez diyüp beni rıḥlet bābına
Himmet nişānını atar mı bilmem

3. *Seyrānì* bülbülden güliñ ḳaçması
Yoḳ ammā var kendin döküp ṣaçması
Gül aġzın bülbülden uġrın açması
Diken gibi göze batar mı bilmem

---

* *AŞE XIX: 303;* AŞE XVIII: 80; SS: 115-116; HAK1: 139; HAY2: 85; HAK2: 121; HAK3: 92; Mİ: 214-215; EAÖ: 257-258; MK: 38

A.

1/4: māyesi: māyesiz- SS, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

2/3: Merkezleyüp beni vuṣlat yayına- SS, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // rıḥlet: ruḥlet- AŞE XVIII // 2/4: nişānını: nişānına- SS, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

3/1: bülbülden güliñ: gülünden bülbül- Mİ, MK // 3/2: Yoḳ: Çok- HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ // 3/3: açması: kaçması- HAK1

B.

SS'deki metin "Emr-i Vuṣlat"; EAÖ "Tıfl-ı Muhabbetin Olsam Dayesi" başlıklıdır.

277. ẒULM-İ ẒĀLİM GÖGE DİREK Mİ BİLMEM*

1. ʿĀlemde bir devir döniyor ammā
Devr-i İngiliz mi Firenk mi bilmem
Ḥalli āsān degil müşkil muʿammā
Ẓulm-i ẓālim göge direk mi bilmem

2. Üzerinden güneş doġup aşıyor
Eriyüp ḳar gibi baḫtım üşiyor
Gönül tandırında bir aş pişiyor
Yanan ciger midir yürek mi bilmem

3. ʿAşḳımıñ sönmeyor eyvāh közleri
Ne gicesi belli ne gündüzleri
Diñleyene *Seyrānì'niñ* sözleri
Gerek degil mi[dir] gerek mi bilmem

---

* *SS: 116-117;* YZ: 35; RBK: 35; HNO: 115; CÖ1: 87;HAK1: 140; HAY2: 86; MU: 62; HAK2: 121; HAK3: 93; Mİ: 215; EAÖ: 225; MK: 39

A.

1/3: āsān: kolay- YZ, CÖ1 // müşkil: pek güç- YZ, CÖ1, EAÖ // 1/4: Ẓulm-i: Zulüm- YZ // Ẓulm-i Ẓālim: Zâlim Zulmü- CÖ1, EAÖ

2/1: Üzerinden: Üzerimden- CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // aşıyor: taşıyor- YZ

3/1: közleri: gözleri- YZ, HNO, Mİ, MK // 3/4: mi[dir]: midir- YZ, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

B.

SS "Şikāyet"; EAÖ "Âlemde Bir Devir Sönüyor Amma" başlıklıdır.

C.

RBK'de 3. dörtlük yoktur.

278. BİR MİʿMĀR ELİNE GEÇER Mİ BİLMEM*

1. Muḥabbet küpüniñ olsam şarābı
Yār beni doldırır içer mi bilmem
Maʿmūr olmaḳ içün göñül ḫarābı
Bir miʿmār eline geçer mi bilmem

2. ʿĀşıḳıñ olmaz mı çile çekmezi
Çileniñ olmaz mı boyun bükmezi
Ḥelāl süde ḳatar ḫarām bekmezi
Seçmek murād itse seçer mi bilmem

3. Bülbüle gül yarar deveye diken
Maʿşūḫı ʿāşıḫıñ boynını büken
Tarlasına ḥarām ṭohumı eken
Ḥelāl maḥṣūlini biçer mi bilmem

---

* *AŞE V: 173;* FB 423: 34a; AŞE XIX: 259; CU28: 99a; CU40: 12b-13a; RDC 30: 13b; C. 168: 15a; SS: 108-109; YZ: 30; HNO: 109-110; CÖ1: 65; YK: 5; TK: 49; HAK1: 140-141; HAY2: 87; ASB: 12; MU: 120-121; HAK2: 121-122; HAK3: 94; Mİ: 215-216; EAÖ: 217-218; MK: 40

A.

1/1: Muḥabbet: Muhannet- Mİ, MK // 1/2: doldırır: ṭoldurup- FB 423, AŞE XIX, CU28, RDC 30, SS, YZ, HNO, CÖ1, YK, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 1/3: eline: elinden- HAY2 // göñül ḫarābı: göñlüm ḫarābı- FB 423, CU40 // Göñil maʿmūrınıñ olsam ḥarābı- CU28, C. 168

2/1: olmaz mı çile: olur mı çile- FB 423, CU28, C. 168, HAY2, ASB; olmaz mı çalım- AŞE XIX // 2/2: olmaz: olur- FB 423, C. 168, HAY2, ASB // Var mı çillekeşiñ boyun bükmezi- CU28 // 2/3: ḳatar: ḳatan- FB 423, SS, YZ, HNO, CÖ1, YK, TK, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; ḳatmış- C. 168 // Ḥarām süde ḳatsa Ḥelāl bekmezi- CU28 // 2/4: seçer: seçe- YZ // Göñil merām itse seçer mi bilmem- CU28, C. 168

3/1: yarar: gerek- FB 423, CU28, C. 168, HAY2, ASB; yārdır- CU40 // 3/2: ʿĀşıḳlar maġşūḳıñ çilesin çeken- FB 423, HAY2;ʿĀşıḳ maʿşūḳınıñ boynını büken- AŞE XIX, CU40, RDC 30; ʿĀşıḳ maʿşūḳınıñ çilesi çeken- CU28, C. 168; Çiledir âşıkın boynunu büken- HNO, CÖ1, TK, HAK1, ASB, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // ṭohumı: biderin- FB 423; bir darı- CU28, C. 168; bızırın- ASB // Tarlasına haram bızırın eken- HAY2 // 3/4: maḥṣūlini: maḥṣūl deyü- CU28, C. 168; maḥṣūl[ünü]- CU40

B.

FB 423, AŞE V, CU40 "Ḳoşma"; SS "Bir Temennì"; YK "Bilmem"; EAÖ "Muhabbet Küpünün Olsam Şarabı" başlıklıdır.

2/1: çalım: "çille" (çıkma)- AŞE XIX // 4/4: Seyrānì'den vāz geçer mi: Seyrānì'sinden geçer mi (çıkma)- AŞE XIX

C.

SS, YZ, YK'deki metinlerin 3. dörtlüğü yoktur.

4. Kimi mevtāsına kefen biçmeyor
Kimi ḥelāl rızḳın yiyüp içmeyor
Kelb iken kelb yavrusından geçmeyor
Yaradan *Seyrānì'*(sin)den geçer mi bilmem*

* 4/1: kimi: kim bir- FB 423, HAY2; kimi(si)- CU40 // Herkes mevtāsına kefen biçmeyor- CU28, C. 168 // 4/2: Kimi: ʿĀlim- CU28, C. 168 // rızḳın: rızıḳ- C. 168, SS, YZ, HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; rızkı- YK // Kimi ḥelāl rızḳın: Kim rızıḳ miḳdārı- FB 423; Kim rızkı mikdârı- HAY2; Kimi rızkı mikdarı- ASB // 4/3: kelp iken: Seyrānì- FB 423, CU28, C. 168, HAY2 // Yavrusundan köpek bile geçmiyor- YZ, CÖ1, EAÖ; Yavrusundan kelp iken kelp geçmiyor- MU // 4/4: Yaradan Seyrānì'(sin)den: Yaradan ḳulından- FB 423, CU28, C. 168, HAY2; Yaradan Seyrānì'den vāz- AŞE XIX; Yaradan Seyrānì'den- CU40, RDC 30; Ḥaḳḳ Seyrānì'sinden- SS, YZ, CÖ1, YK, HAK1, ASB, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; Tanrı Seyranî'den- HNO, MU; Mevlâm Seyrâni'den- TK

279. ḤAMD OLA SU[L]ṬĀNIM KEREM BU KEREM*

1. ʿĀşıḳ olageldim efendim sana
Muḥabbet nişānım kerem bu kerem
Ẕiyāret gösterir cemāliñ bana
Ḥamd ola su[l]ṭānım kerem bu kerem

2. Cān ʿāşıḳlar seni cānān idendi
Niçeler yoluna ḳurbān idendi
Menendiñ bulınma[z] meskān idendi
Yūsuf-ı Kenʿān'ım kerem bu kerem

3. Nefsim İsrāfîl'e Ṣūr oldı gitdi
Bu vücūdım şehri nūr oldı gitdi
ʿAşḳı sevdā ile pür oldı gitdi
Bu dìnim ìmānım kerem bu kerem

4. Cān gözünden pādişāhım görinür
Receb şaʿbān rūyı māhım görinür
Nerde baḳsam ḳıblegāhım görinür
Seyrānì seyrānım kerem bu kerem

---

* *A 3864: 20a;* AÇ: 171

A.
1/1: efendim sana: sana efendim- AÇ
4/1: görinür: göründü- AÇ // 4/2: görinür: göründü- AÇ // 4/3: görinür: göründü- AÇ

B.
A 3864 "Ḳoşma"; AÇ "Koşma" başlıklıdır.

280. İTMİŞ ʿALÍ GİBİ ŞÍR BULAMADIM*

1. Noḳṭa-yı merkezin pirkārı ḳudret
Faḫr-i ʿālem gibi pìr bulamadım
Dìn-i Muḥammed'e ġayret ü nuṣret
İtmiş ʿAlì gibi şìr bulamadım

2. Şefāʿat kāsesin Aḥmed'e ṣunmış
Raḥmetiñ bādesi içine ḳonmış
Ḳaṭresinden baḫr-i s[ef]ìd[ler] yunmış
Derya-yı raḥmetde kir bulamadım

3. Her cān giymez bu ṭaraġıñ bezini
Giyse daḥı açıḳda ḳor dizini
Sürüp buldım ammā yāriñ izini
Cümleden gec buldım ir bulamadım

4. Her söziñ maʿnāsın erbābı ṭanır
Herkes ʿişyānından kendi uṭanır
Kimi serkeşlikde kimi uṣanır
Başa dek püryānì pìr bulamadım

---

* *Bel 0374: 49ab;* CU40: 30b; AŞE V: 179; AŞE XIX: 252; SS: 76; HNO: 107; HAK1: 141; HAK2: 122-123; Mİ: 216-217; MK: 41

A.

1/1: Vicdānıma uyġun bir ʿālì fıṭrat- SS, HNO, HAK1, HAK2; Vicdânıma uygun bir âl-i fıtrat- Mİ, MK // 1/2: pìr: mìr- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, MK // 1/3: Dini Muḥammet'te gayretim usrat- HNO

2/1: Raḥmetiñ bādesi içine ḳonmış- SS, HNO, HAK1, HAK2, MK; Rahmetin bâdesi içene konmuş- Mİ // 2/2: Ḳaṭresinden baḫr-i muḥiṭler yunmış- SS, HNO, HAK1, HAK2; Katresinden bahr-i masiyet yunmuş- Mİ, MK // 2/3: Şefāʿat kāsesin Aḥmed'e ṣunmış- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, MK

3/3: Arayı arayı yârin izini- HNO, HAK1, HAK2; Sürüp gittim erenlerin izini- Mİ, MK

4/1: maʿnāsın: ṣafāsın- AŞE XIX // 4/2: Herkes: Kişi- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, MK // 4/3: Kimi serkeşlikde: Kimisi serkeş- CU40; Kimisi severken- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, MK // 4/4: dek püryānì pìr: dek büryān[i] pìr- AŞE V, AŞE XIX; denk bir tane yâr- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, MK

B.

Bel 0374, CU40, AŞE V "Ḳoşma" başlıklıdır.

5/4: şìr: pir (çıkma)- AŞE XIX

C.

SS'de 3 ve 4. dörtlükler yoktur.

5. *Seyrānì* fikrim (i)le gezdim her ṣuyı
Herkesiñ cānınıñ altında ḫūyı
Biz kimiñ demine çekelim Hū'yı
Verā-yı pìrde de şìr bulamadım[*]

[*] 5/1: fikrim (i)le: fikrimle- CU40, Mİ // 5/4: pìrde de şìr: perdede pìr- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, MK

281. AṢLĀ YĀR ZÜLFİNİ ṬARAR BULMADIM*

1. Ḳanı cihāndaki dilber içinde
Ṣorup üftādesin arar bulmadım
Üftādeler baġlı ṭurur ṣaçında
Aṣlā yār zülfini ṭarar bulmadım

2. Şu beni ġafletden pìr uyaralı
Gönül yār ayaġı öper yaralı
Cān o da ṭaġlıdır bu ser yaralı
Baḳup yara ṣarar bulmadım

3. Ger Rüstem-i Zāl ol dilerseñ ʿAnter
Dilerseñ İsmāʿìl dilerseñ bender
Yapsam Ḳāf Ṭaġı'nı olsam İskender
Bu insān oġluna ne yarar bulmadım

4. İblis maġrūr olup eyledi benlik
Ḥaḳḳ anı dergāhdan sürdi bir demlik
Seyrānì virilmiş iylüge kemlik
Ḳanḳı iylügümden ẓarār bulmadım

---

* *AE 62: 58a*
B.
AE 62 "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

282. MEN BU MAHABBETİ BİR CÂNDAN ALDIM*

1. İkrâr verdim Elest Bezminden dönmem
Verdiğim ikrârı imândan aldım
Bir seyrân göründü kendi gözümde
Men bu mahabbeti bir cândan aldım

2. Nâr ü âb ü bâd ü hâkden halkoldum
Kend'özümü ana rahminde buldum
Müddet tamam olup dünyâya geldim
Bu ibret-nümâyı cihândan aldım

3. Bildiğim unudup eyledim feryâd
Aradım kendime bir ehl-i irşâd
Tekrâr ile ta'lim etti bir üstâd
Dersimi mekteb-i irfândan aldım

4. Cân gözü gafletten açıladüştü
İkilik birliğe güç ile geçti
Hazine-i Hakk'a elim ulaştı
La'l-i gevher kân-ı mercândan aldım

5. Mahabbet görünmez bilmem nerdedir
Gerçeklere ayan bize perdedir
Esrâr-ı hakîkat gizli yerdedir
Hakikatı Şâh-ı Merdân'dan aldım

6. Dünyadan el çektim erkândır işim
Çeşm-i pür-hûnumdan akıttım yaşım
Size hidâyettir elimde başım
O yeşil yaprağı Selmân'dan aldım

7. Elim baştan başa bir seyrângâhtır
Gir gönül şehrine gör ne dergâhtır
Bu bir gizli sırdır kudretullahtır
Yazılmmış defter-i dîvândan aldım

---

* *HAK2: 123-125;* HAK3: 95-97
C.
Her iki kaynakta da, dipnotta şiiri Bedri Noyan'ın Mehmet Ali Hilmi Dede'ye ait bir cönkte bulup (varak: 138-139) kendisine gönderdiği ifade edilmiştir.

8. Hakîkat sözüme hîle katmazam
Bilinmeyen yerde dahî satmazam
Herkese bu sırrı ayân etmezem
Men bu nasihatı bir cândan aldım

9. Çalış bu girdaptan çıkagör sen de
Dermânın gizlidir dert arasında
Merhem sarılıdır aşk yarasında
Bu ilmi Calinud Lokmân'dan aldım

10. Gerçi hatâ ile isyânım çoktur
Kalbimde benliğin eseri yoktur
İncil Tevrat Zebûr dört kitap haktır
Ledün âyetini Kur'ândan aldım

11. Şerîat sancağı geldi dikildi
Marifet yoluna dürler döküldü
Hayır-himmet ol dem gülbank çekildi
Tarîkat kemendin erkândan aldım

12. Hakîkat yolunda bak savaşımı
Akıttım gözümden kanlı yaşımı
Pîrler meydânına koydum başımı
İcâzet verdiler meydândan aldım

13. Mûsâ'ya tecelli göründü Tûr'da
Mest olup aklını şaşırdı anda
Ene'l-hak sırrını görüp Mansûr'da
Hakîkat kemendin gerdândan aldım

14. Egnime giymeşim Âl-i âbâ'yı
Ezelden sevmişim men Murtazâ'yı
Kimden aldım dersin sen bu safâyı
İsmâil âyetin kurbândan aldım

15. Gel düşünme akla sığmaz bu ilim
Bir ulu dergâhtır uğradı yolum
Kudret haznesinin miftâhı dilim
Bilmeyenler sanır dükkândan aldım

16. Mü'minlerin elde budur berâtı
Mü'min olan bulur bundan necâtı
Mi'raçtan indirdi savm ü salâtı
Hak budur Hazret-i Sultân'dan aldım

17. *Seyrânî* utandım kendi sözümden
Mest olup türâba düştüm özümden
Kanlı yaşlar döker oldum gözümden
Mâcerâyı çeşm-i giryândan aldım

283. ÍMĀNIÑ NŪRINI ÖZİMDE BULDIM*

1. Dìnim İslām selāmetdir ìmānım
İḳrārı dilimde sözimde buldım
Allāh bir Resūl ḥaḳḳ yoḳdır gümānım
Ímānıñ nūrını özimde buldım

2. Rabb'im maʿmūr eyle göñül ḫarābın
ʿĀḳıbet bulacaḳ ten[im] türābın
Ezelden içmişdim ʿaşḳıñ şarābın
Ṣanma kim çubuḳlı üzümde buldım

3. Göñlimi bir yārdan ayıramadım
Ḥaḳḳ'ıñ fermānını buyuramadım
Ṣaġır ḳulaḳ imiş duyuramadım
İnişim yoḳuşım düzimde buldım

---

* *AŞE V: 162;* AŞE XIX: 255; C. 135: 80a; C. 169: 20b; SS: 105-106; HNO: 107-108; HAK1: 158-159; HAY2: 97; MU: 83; AÇ: 178; HAK2: 136; HAK3: 101; Mİ: 224; EAÖ: 263-264; MK: 49

A.

1/1: İslām selāmetdir: dìn-i İslām temìz- AŞE XIX, SS, HNO, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; İslâm selâmetim- AÇ // 1/2: dilimde: dil ile- C. 135, C. 169, HAY2 // 1/4: ìmānıñ: hidāyet- C. 135, C. 169, HAY2, AÇ // ṣanma kim çubuklı üzümde buldım- AŞE XIX

2/1: Rabb'im maʿmūr eyle: Ḥaḳḳ maʿmūr eylesün- C. 135, C. 169, HAY2, AÇ // göñül: göñlim- SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ // ḫarābın: harabım- TK, Mİ, MK // 2/2: ten[im]: tenim- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // türābın: turâbım- TK, HAK1, Mİ, MK // ʿĀḳıbet bulacaḳ ten[im]: Cāna cānān virsün tene- C. 135, C. 169, HAY2, AÇ // 2/3: Ezelden: Ta ezel- AÇ // içmişdim: içmişim- AŞE XIX; nūş itdik- C. 169 // Tā ezelden ḫatm itdim ʿaşḳıñ kitābın- C. 135, HAY2 // 2/4: çubuḳlı: çubuḳda- C. 135, HAY2, AÇ; çubuḳla- C. 169

B.

AŞE V, C. 135, C. 169, AÇ "Ḳoşma"; SS "Nefes"; EAÖ "Dinim Din-i İslam Temiz İmanım" başlıklıdır. C. 169'da metnin sonuna "Mevlā'm bu Seyrānì yoldan azmasın Íblìs düşürmeye ḳuyu ḳazmasın Kiramen Kātibi yazmasın" mavi mürekkeple nesir şeklinde yazılmıştır.

1/2: dilimde: göñül[de] (çıkma)- AŞE XIX // 1/4: ìmānıñ nūrını özümde [buldım] (çıkma)- AŞE XIX

2/3: içmişim: içmişdim (çıkma)- AŞE XIX

C.

C. 135 ve C. 169'da 3. dörtlük yoktur. AŞE XIX'te 2 ve 3. dörtlükler yer değiştirmiştir. TK'de son hane yoktur. SS, HNO, HAK2'de mahlas tapşırılmamıştır. Bu metnin cönklerde mahlaslı olarak yer almasından hareketle şiirin Seyrānì'ye ait olduğunu kabul edebiliriz. SS, HNO, HAK2'de şiirlerin mahlassız olması, şiirin derlendiği kişi/şiirin alındığı kaynaktan veya derleyen/şiiri alan kişiden kaynaklanıyor olabilir.

4. Rabb'im bu *Seyrānì* yoldan azmasun
Íblis azdırmaya ḳuyı ḳazmasun
Kirāmen Kātibìn yazsın yazmasun
Ben yüzim ḳarasın yüzimde buldım*

* 4/1: Rabb'im bu Seyrānì: Mevlā'm bu Seyrānì- C. 169; Söyle raḳìbe ḥaḳḳ- SS; Söyleyin raḳìbe- HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/2: Íblis azdırmaya: Şeyṭān azdırmaya- AŞE XIX; Íblis düşürmege- C. 135, C. 169, HAY2, MU, AÇ; Kendi düşer bańa- SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ ,EAÖ, MK // 4/3: yazsın: günah- Mİ, MK

284. AYRILIḲ DERDİNE DOYAMADIĠIM*

1. Nedendir ey ḳaşı yayım nedendir
Gicelerde benim uyumadığım
Ayrılığı çetìn diller ölümden
Ayrılıḳ derdine doyamadığım

2. Dostıñ baḳçesine yād iller girmiş
Gülini direrken bir dalın ḳırmış
Lebleri ḳandını aġzına virmiş
Benim pūs itmege ḳıyamadığım

3. Dostu ben yādlardan ṣandım ṣaḳındım
Girdim baḳçesine bir gül ṣoḳundım
Nerelerde ḫāṭırına ṭoḳundım
Belli bir ḫaberin alamadığım

4. *Seyrānì* dir daġ başını beklerim
Gelen geçen bezirgānı ḥaḳḳlarım
Yedi yıldır belgüzārın ṣaḳlarım
Tenhāsın bulıp da viremedigim

---

* *C. 51: 57b;* AÇ: 177
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

285. LEBİ AḤMERİLEN BARIŞDI CĀNIM*

1. Çoḳ şükür Hüdā'ya şād oldım yine
Nazlı sulṭānla görüşdi cānım
Ḥarāretli idi bu raḳìb sìne
Lebi aḥmerilen barışdı cānım

2. Gül dalında bülbül gibi şaḳıyor
Mestāne gözleri bize baḳıyor
Pūs itdim puḫāġın laṭìf ḳoḳıyor
ʿAnberi reyḥāna ḳarışdı cānım

3. Sevdicegim baḳcelerde yaylasın
Göñül senden ḳayr[ı] yāri neylesin
Dilerdim Hüdā'dan ben de böylesin
Bir servi cerāna irişdi cānım

4. Didim yār olmaḳ dilerim ben senden
Muḥabbetiñ gitmez bir daḫı cāndan
İşāllah sevdigim vāz gelmez benden
Melek sìmā ile yārışdı cānım

5. Baḳdım ḳaşlarına göñlimi diler
Aġlasam dìdemiñ yaşını siler
Seyrānì'ye daha idersin neler
Nāzeniñ ḥanıma şarışdı cānım

* *C. 51: 75a*

286. DEVE GİBİ DİZLER BOZLAR AĠLARIM*

1. İki ḳulaġım var hìç biri ṭuymaz
İrenler veznesin gözler aġlarım
Yüküm aġır atım menzile varmaz
Deve gibi dizler bozlar aġlarım

2. Bir ḥelāl etmegim yoḳdır yiyecek
Bir münāsib tācım yoḳdır giyecek
Bir ṭabìb bulmadım derdim diyecek
Derdim derūnımda gizler aġlarım

3. Ulu bezirgānım metāġın ṣatar
Üzümini yer de çöpüni atar
Buyrılmadıḳ işi puşt oġlan ṭutar
(Ben) efendimden iẕin gözler aġlarım

4. Ṭoġması farż ammā ölmesi sünnet
Seyrānì ecele eylemem minnet
Kimi ḥūri ister kimisi cennet
[Ben] Ḥaḳḳ'ıñ rıżāsın gözler aġlarım

---

* *C. 4: 443;* AŞE V: 149; AŞE XIX: 301; SS: 194; HNO: 119-120; CÖ1: 119-120; OP: 16-17; TK: 50; HAK1: 142; HAY2: 88; MU:106; HAK2: 125; MK: 42; Mİ: 217-218; EAÖ: 236-237; MK: 42

A.

1/1: İki ḳulaġım var: İkidir kulağım- Mİ, MK // var: var(dır)- SS // 1/2: veznesin gözler: izini izler- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 1/3: atım: yolım- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // varmaz: irmez- AŞE XIX; uzaḳ- SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 1/4: dizler bozlar: izler bozlar- AŞE XIX; ben de dizler- SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK

2/1: etmegim: ekmeğin- HAY2 // Bir münāsib tācım yoḳdır giyecek- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 2/2: Bir ḥelāl etmegim yoḳdır yiyecek- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 2/4: Derdim derūnımda: Derdi derūnımda- SS, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK; derdi derûnunda- HNO; derdi içerimde- CÖ1, EAÖ; derd-i derûnunda- OP

3/1: bezirgānım: bezirgānlar- AŞE V, AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 3/2: yer de: yeyüp- SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 3/3: işi: yumuşı- AŞE V; sözi- AŞE XIX, SS, TK, Mİ, MK // puşt oğlan: /…/ olan- TK // Kötü olan sözü soysuzlar tutar- HNO, CÖ1, OP, HAK1, MU, HAK2, EAÖ // 3/4: (Ben) efendimden iẕin: Ben efendimden ün- AŞE V; Efendimden izin- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK

4/2: eylemem: eylemez- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 4/4: [Ben] Ḥaḳḳ'ıñ: Ben Ḥaḳḳ'ıñ- SS, HNO, CÖ1, OP, TK, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // gözler: ister- AŞE V

B.

C. 4 "Ḳoşma"; SS ise "Aġlarım"; EAÖ "İki Kulağım Var Hiç Biri Duymaz" başlıklıdır.

C.

AŞE XIX'da 2 ve 3. dörtlüklerin yeri değişmiştir.

287. GÜLMEYEN BAHTIMLA GEZER AĞLARIM*

1. Devletlim hükmüne çıkarmış ferman
Eceli peşime taktı her zaman
[Bir] seher vaktinde yol aldı kervan
Gülmeyen bahtımla gezer ağlarım

2. Aşkın sermayesi (bana) kara bağlattı
Bazan düşündürdü bazen ağlattı
Kader *Seyrânî'yi* Haleb'e attı
Çıkmayan bu candan bezer ağlarım

* *HAK1: 143;* HAK2: 126
A.
1/3: [Bir] seher: Bir seher- HAK2
2/1: (bana) kara: kara- HAK2

288. 1. ŞILADAN BİR ḤABER GELMEZ AĠLARIM*

1. Ġam-ı hicrān ile ṭoldı derūnım
Diyār-ı ġurbetde ḳaldım aġlarım
Arzūlar ṣılayı göñül maḥzūndır
Ṣıladan bir ḫaber gelmez aġlarım

2. ʿAşḳıñ mızraġın engini ṣaldım
Unutdım kendimi deryāya ṭaldım
Diyār-ı ġurbetde ben ḳarìb ḳaldım
Kimseler ḥālimden bilmez aġlarım

3. *Seyrānì'niñ* ṣılaya döndi yolları
Başına zindān oldı Ḥaleb çölleri
Ṣabāḥdan esiyor seḥer yelleri
Nāzlı yārdan selām gelmez aġlarım

* *C. 4: 290*

288. 2. ŞILAMDAN HİÇ ḪABER GELMEZ AĠLARIM*

1. Hicrānlar mı çökdi içime benim
Gözyaşımı kimse silmez aġlarım
Mezārım olsaydı keşke vaṭanım
Şılamdan hìç ḫaber gelmez aġlarım

2. ʿAşḳıñ mızrāġını engine ṣaldım
Diyār-ı ġurbetde ben ġarìb ḳaldım
Unutdım kendimi deryāya daldım
Kimseler ḥālimden bilmez aġlarım

3. *Seyrānì'niñ* yāre dönmez yolları
Başına zindāndır Ḥaleb çölleri
Sert esiyor baña seḥer yelleri
Ṭāliʿim yüzime gülmez aġlarım

* *SS: 188; FRG: 79;* HNO: 119; CÖ1: 73-74; TK: 51; HAK1: 142-143; MU: 104; HAK2: 126; HAK3: 98; Mİ: 218; EAÖ: 258-259; MK: 43

A.

1/1: Hicrānlar mı: Hicranlar [mı]- EAÖ
2/1: mızrāġını: mızrağına- EAÖ
3/1: yāre dönmez: dönmez yara- FRG

B.

EAÖ "Hicranlar Çöktü İçime Benim" başlıklıdır.

288. 3. ṢILAMDAN HÍÇ ḪABER GELMEZ BİR ZAMĀN*

1. Hicrānlar mı çökdi içime benim
Göz yaşımı kimse silmez bir zamān
Mezārım olsa yedi kāşıña vaṭanım
Ṣılamdan hìç ḫaber gelmez bir zamān

2. ʿAşḳıñ mızraġını engine ṣaldım
Diyār-ı ġurbetde ben ġarìb ḳaldım
Unutdım kendimi deryāya ṭaldım
Kimseler ṣalmadan bilmez bir zamān

3. *Seyrānì'niñ* yāre dönmez yolları
Başıma zindār Ḥaleb çölleri
Sert esiyor baña seḥer yelleri
Ṭāliʿim yüzime gülmez bir zamān

* *FB 569: 19a*

289. PŪS İTSEM RŪYINDAN ṢAYSA ḪĀṬIRIM*

1. Bir hafta egledi beş civān beni
Baḳa baḳa ḥayrān olmış yaṭarım
Durdı şurda derse gelse birini
Pūs itsem rūyından ṣaysa ḫāṭırım

2. Günde āh çekerim ben de ṣaġından
Bir fāʾid[e] var mı bize dügünden
Geriye ḳalmasam bāri bugünden
Bir yaña getürsem çeksem ṣāṭırım

3. Naẓar ḳıldım gine ben ol hümāma
Dāmeni alanın yeşil ġamāma
Alsam getirsem birisini ḥamāma
Birisi de olsa benim nāṭırım

4. Bir ʿayın §i gerek ismini dirseñ
Mìm ile nūn ister cemālin görseñ
Seyrānì dir lebiñden pūse virseñ
Gelendi yanıma servi fāṭırım

* *C. 51: 80b*

290. ĀTEŞ-İ ʿAŞḲINDAN DURAMIYORIM*

1. Ṭāḳatim ḳalmadı ʿaşḳıñ yayınıñ
Çekip kirişinden ḳuramıyorum
Her gice düşümde bir hercāʾiniñ
Āteş-i ʿaşḳından duramıyorum

2. ʿAşḳı sevdā ḥayāl midir ẓan mıdır
Mekānları cān mı bilmem ten midir
Cezbe dilden midir dilberden midir
Dil bilmez dilberden şoramıyorum

3. Seyf-i ʿaşḳım çarḫ-ı cānda birleşir
Her binālar temelinde döleşir
Çoḳdan beri bu ʿaşḳ ile güleşir
Gönül pehlivānın yoramıyorum

4. Lāle baġrın ʿaşḳ odına daġlamış
Bülbül güle ʿāşıḳ olup aġlamış
Seyrānì'yi bir ḳıl ile baġlamış
Muḥabbet bendidir ḳıramıyorum

---

* *FB 569: 14a;* AŞE V: 87; HNO: 120-121; CÖ1: 81; HAK1: 157; HAY2: 99; MU: 132-133; HAK2: 137; HAK3: 102; Mİ: 225; EAÖ: 245

A.
1/2: düşümde: maʿnāmda- AŞE V // 1/4: āteş-i ʿaşḳından: her gün ḫayālinden- AŞE V
2/1: ʿAşḳı: Aşk u- CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // ḥayāl: ricāl- AŞE V // 2/2: mı: mı(dır)- AŞE V
3/1: birleşir: bileşir- AŞE V, HNO, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/2: temelinde- temelinden- HAK1, HAY2, HAK3, EAÖ // döleşir: dolaşır- AŞE V
4/4: bendidir: bendedir- HAK1

B.
EAÖ "Takatim Kalmadı Aşkın Yayının" başlıklıdır.

291. 1. ṬURMA LODOS GİBİ ES ḲARA BAḤTIM*

1. Nice defterlerden ismim sildirdim
Gelmedi bir nidā ses ḳara baḫtım
ʿAşḳım gemisinde yelken yoḳ bildim
Ṭurma lodos gibi es ḳara baḫtım

2. ʿAhd itdim bu güli yolmamasına
Bir çāre bulmadım ṣolmamasına
ʿAşḳ derdine dermān olmamasına
Ḳatʿiyyen ümìdiñ kes ḳara baḫtım

---

* *Bel 0374: 44b-45a;* AŞE XIX: 251; AŞE V: 166; FB 569: 13b; RDHC: 22a; C. 35: 9ab; SS: 117-118; YZ: 36; RBK: 29-30; HNO: 115-116; CÖ1: 64; YK: 8-9; OP: 15-16; TK: 52; HAY2: 89; MU: 122; HAK2: 126-127; Mİ: 218-219; EAÖ: 96-97; EAÖ: 243; MK: 44

A.

1/1: sildirdim: sildirdiñ- AŞE XIX, AŞE V, SS, YZ, HNO, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, EAÖ: 96-97MK // 1/2: bir nidā ses: bir nidāsı- AŞE V; (hìç) sesinden ses- SS; hiç senden ses- YZ, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ: 96-97, EAÖ: 243, MK; senden hiç ses- RBK // duyalı bir çirkìn ses ḳara baḫtım- AŞE XIX // 1/3: ʿAşḳım: Vaḳtiñ- AŞE XIX; Baḫtım- AŞE V, RBK, Mİ, MK; ʿAşḳıñ- FB 569, RDHC; Baḫtıñ- SS, YZ, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, EAÖ: 96-97, EAÖ: 243 // bildim: bildiñ- SS, YZ, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ: 96-97, EAÖ: 243, MK // 1/4: gibi es: gibi [es]- RBK

2/1: bu güli: bir güli- AŞE V; ġoncayı- FB 569, HAY2; bir ġonca- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ: 96-97, EAÖ: 243, MK // yolmamasına: bulmamasına- YZ // Bulmadım bir çāre ölmemesine- AŞE XIX, C. 35; Çāre bulmadım ṣolmamasına- RDHC // 2/2: Bir çāre bulmadım: Çāre bulamadım- FB 569, HAY2; Bulmadım çāresin- SS, YZ, TK, HAK2; Bulmadım bir çare- RBK, HNO, CÖ1, YK, OP, HAK1, MU, Mİ, EAÖ: 96-97, EAÖ: 243, MK // ʿAhd eyledim bir gün gülmemesine- AŞE XIX, C. 35; ʿAhd itdim ġoncayı yolmamasına- RDHC // 2/3: ʿAşḳ: ʿĀṣ(ı)ḳ- AŞE V // Ṣu dünyāda ḫalāṣ olmamasına- AŞE XIX, C. 35; Nāsdan saña raġbet olmamasına- FB 569, RDHC, HAY2; Bu derdiñden iflāḥ olmamasına- SS, YZ, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ: 96-97, EAÖ: 243, MK; Bu derdimden iflâh olmamasına- RBK // 2/4: Ḳatʿiyyen ümìdiñ: Ḳatʿ eyle ümìdiñ- AŞE XIX, C. 35; Ḳatʿ it ümìdini- FB 569, RDHC; Kat'iyyen umudun- CÖ1, YK, EAÖ: 243

B.

SS'de "Ṭāliʿime"; YK "Kara Bahtım"; EAÖ: 243 "Nice Defterlerden İsmim Sildirdim" başlıklıdır.

AŞE XIX'te dizelerin üzerine şu notlar düşülmüştür: 1/3: vaḳtiñ: baḫtım // bildiñ: dizdiñ // 2/1: ʿahd eyledim bir gül yolmamasına // 2/2: bir çāre bulmadım ṣolmamasına // 2/3: ʿaşḳ derdine dermān bulmamasına // 3/4: giydirdiñ: didirdiñ // 4/1: vardığı şoḥbetde ṣıḳılmaz iken // 4/2: mengeneye virseñ bükülmez iken // 4/4: didirdiñ: derdirdin- OP

HAK1'in dipnotunda Seyrânî'nin bu şiirine Dertli tarafından "Deli poyraz gibi es kara bahtım" ayaklı bir nazire söylendiği söylendikten sonra şiir burada yayımlanmıştır.

Develi'ye gelerek kendisi ile atışan âşıkların hepsini mat eden Seyrânî mağrurlanır. Çakılarası'ndaki bağlarına giderken karşısına bir tilki çıkar ve Seyrânî'ye ahiretle ilgili sorular sorar. Seyrânî bu sorulara cevap veremez. Bunun üzerine bu şiiri söyler (EAÖ: 96-97)

C.

C. 35'te ilk dörtlüğün bir kısmı, cöngün yırtılmış olmasından dolayı okunamamıştır. C. 35'te 3. dörtlük yoktur.

3. ʿĀlem yıḳıcı olmış yoḳ (bir) yapucı
Kimi cellād olmış kimi ḳapucı
Evvel giymez iken mesti pābucı
Şimdi vir çarığa mes ḳara baḫtım

4. Vardığıñ meclisde ṣıḳılmaz iken
Mengeneye virseñ bükülmez iken
Seyrānì arslana yıḳılmaz iken
Didirdiñ dilkiye pes ḳara baḫtım[*]

[*] 3/1: ʿĀlem: Kimi- RDHC // yoḳ (bir): yoḳd[ır]- AŞE XIX; kim[i]- RDHC // Kimi baġcı olmış kimi yapucı- FB 569; ʿĀlem yıḳıcıdır yoḳdır yapıcı- SS, YZ, RBK, HNO, OP, TK, MU, Mİ, EAÖ: 96-97, MK; Dünya yıkılmakta yoktur yapıcı- CÖ1, YK, HAK1, HAK2, EAÖ: 243; Kimi yık(ı)cı olmuş kimi yapıcı- HAY2 // 3/3: Evvel: Ezel- RDHC, SS, YZ, RBK, HNO, OP, TK, HAY2, Mİ, EAÖ: 96-97, MK // giymez iken: begenmezdiñ- AŞE XIX; giymez idiñ- AŞE V; giymez[i]diñ- RDHC; giymez idim- HAY2 // 3/4: Şimdi vir: Giydirdiñ- AŞE XIX; Virdirdiñ- FB 569, RDHC, SS, YZ, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ: 96-97, EAÖ: 243, MK; Verdirdim- RBK
4/1: Vardığıñ meclisde: Vardığıñ meclis(ler)de- AŞE V; Urup mengeleye- FB 569, RDHC; Ağır meclislerde- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ: 96-97, EAÖ: 243, MK // Ṣoḥbet ile başa çıḳılmaz iken- AŞE XIX, C. 35 // 4/2: virseñ: virsem- AŞE V // Girüp mengeneye ṣıḳılmaz iken- AŞE XIX, C. 35; Ṣoḥbetde ḳarşıma çıḳılmaz iken- FB 569, RDHC // 4/3: arslana: aşkına- RBK // 4/4: Didirdiñ: Didirdi- C. 35; (Amān) didirdiñ- AŞE V; derdim- RBK

291. 2. COŞḲUN ṢABĀ GİBİ ES ḲARA BAḪTIM*

1. Nice defterlerden ismimi sildiñ
Ṭuyalı bir çirkin ses ḳara baḫtım
Baḫtım gemisinde yelken yoḳ bildiñ
Coşḳun ṣabā gibi es ḳara baḫtım

2. Bir çāre bulmadım ṣolmamasına
ʿAhd itdim bir güli yolmamasına
İl cevrinden ḫalāṣ olmamasına
Ümìdiñ ḳaṭʿ eyle kes ḳara baḫtım

3. ʿĀlem yıḳıcıdır yoḳ bir yapucı
Nāsıñ kimi cellād kimi ḳapucı
Bir zamān giymezken mest pabucı
Şimdi vir çarıġa mes ḳara baḫtım

4. Meclisde ḳarşuma çıḳılmaz iken
Cendereye virseñ ṣıḳılmaz iken
Seyrānì aṣlana yıḳılmaz iken
Didirdiñ dilkiye pes ḳara baḫtım

* *AE 62: 56b*

292. O YĀRDAN ELİÑ ÇEK TÍZ ḲARA BAḤTIM*

1. Yāriñ ḫasretinden āh [ü] ẕārından
Írān'ı Tūrān'ı gez ḳara baḥtım
Seni uṣandırır ʿaşḳı nārından
O yārdan eliñ çek tìz ḳara baḥtım

2. Ġonce güller gibi ḫāre ṣarıldıñ
Ḳarìb bülbülleyin ẕāre uruldıñ
Mālından mülkinden yārdan ayrıldıñ
Cevrile baġrımı eẕ ḳara baḥtım

3. Öñüm şu dünyāda murād almadı
Şāhın durnasına bazın ṣalmadı
Muḥabbet idicek bir dost ḳalmadı
Ne ḳara gündeyüz biz ḳara baḥtım

4. *Seyrānì* Mecnūn'a Leylā buldılar
Sevdā dersin çekmeden niçün ṣoldılar
Güzeller ẕekātın virmez oldılar
ʿĀrif bu sırrı sez ḳara baḥtım

---

* *A 3864: 13b;* AÇ: 173

A.
1/3: uṣandırır ʿaşḳı: usandırdı aşkın- AÇ // 1/4: eliñ çek: çek elin- AÇ
2/2: uruldıñ: sarıldın- AÇ
3/1: Öñüm: Bir gün- AÇ // 3/2: Şāhın: Şahin- AÇ // bazın: bezin- AÇ
4/2: Sevdā dersin: Sevdasın- AÇ // Vezin bozuk // 4/4: sez: çöz- AÇ

B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

293. ŞEM-İ SŪZĀNIÑ OLAYIM[*]

1. Beni çıḳarma göñliñden
Ḳulıñ ḳurbānıñ olayım
Ḳaranlıḳda cān u dilden
Şem-i sūzānıñ olayım

2. Eser ise seher yeli
Irġalanır zülfiñ teli
Dudı gibi açıp dili
Oḳu fermānıñ olayım

3. Aldı ʿaşḳım ḳaşıñ yayı
Dìvān'eder gedā bayı
Aḳ döşünce bu ednāyı
Ṭaḳın gerdānıñ olayım

4. Zülfiniñ telleri Ṭūbā
Seyrānì cānım merḥabā
Doḳunursa bād-ı ṣābā
Örtün yorġanıñ olayım

[*] *FB 569: 16a;* HNO: 122; CÖ1: 58-59; HAK1: 144-145; HAY2: 141; MU: 71; HAK2: 237; Mİ: 153; EAÖ: 228; MK: 18

A.

2/2: Irġalanır: Iğralanır- Mİ, MK // zülfiñ: zülfü- CÖ1, HAK1, EAÖ

3/1: ʿaşḳım: aklım- CÖ1, HAY2, MU, HAK2, EAÖ // 3/2: dìvān'eder: divaneden- HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 3/3: döşünce: döşüne- HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK

4/4: örtün: örtü- HNO, MK

B.

EAÖ "Beni Çıkarma Gönlünden" başlıklıdır.

294. DİDİ BİZDEN NĀZ İLĀZIM*

1. Didim dilber ne ḫoş baḳañ
Didi neyleñ göz ilāzım
Didim ḫāṭırımı yaḳañ
Didi bizden nāz ilāzım

2. Didim ʿāşıḳ seni bulsa
Didi saña bāde ṭolsa
Didim şimdi bahār olsa
Didi neyleñ yaz ilāzım

3. Didim Hümā gibi ṣaġıl
Didi sen türāba egil
Didim ḳaşıñ oḳun degil
Didi neyleñ göz ilāzım

4. Didim ki bir pūse virseñ
Didi cemālimi görseñ
Didim ġonca güliñ dirsem
Didi böyle söz ilāzım

5. Didim cemāliñi görem
Didi eyleyim mi kerem
Didim yüz biñ altun virem
Didi sìm zār tez ilāzım

6. Didim saña beste düzem
Didi elā gözim süzem
Didim güldir rūyıñ tāzem
Didi ʿāşıḳ yüz ilāzım

7. Didim vāz gelmezim senden
Didi ne dilersiñ benden
Didim ḳuçsam beyāz tenden
Didi bildim bez ilāzım

---

* *C. 51: 129b-130a*
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

8. Didim gel yüzümü güldir
Didi ne ḥāliñi bildir
Seyrānì dir lebiñ baldır
Didi saña gez ilāzım

295. BİLMEÑ BU ʿĀŞIḲIÑ ʿĀ-YI ELİF CİM*

1. Bu dilberiñ dile zaḥmı irişdi
Eyledi ʿaḳlım rā-yı elif cìm
Tārāc itdi zeynim yine buruşdı
Bilmeñ bu ʿāşıḳıñ ʿā-yı elif cim

2. Eylese bendesin dāʾimā mesrūr
ʿİṣyānım var ise eylesin maġfūr
Ġāyet de nāzenìn ammā pek maġrūr
ʿArẓūḥāl ṣunayım yā-yı elif cìm

3. Yad oldım ḥālimden bilir mi bilmem
Āhı fiġāndayım ben aṣlā gülmem
Murād almayınca çeşmim[i] silmem
Pākinde degildir hā-yı elif cim

4. *Seyrānì* ḥāliñ[i] bilir mi dilber
Temāşā ḳılmadım böyle bir esmer
Görsem seni her dem ruḫları aḥmer
Ṣanırım eyledim ḥā-yı elif cim

---

* *C. 51: 53a;* AÇ: 345

A.
1/3: buruşdı: bir işti- AÇ // 1/4: Bilmeñ: Bilmem- AÇ
3/2: fiġāndayım: efgandayım- AÇ // 3/3: çeşmim[i]: çeşmimi- AÇ
4/1: Seyrānì ḥāliñ[i]: Hiç Seyrānì ḥāliñ- AÇ

B.
C. 51, AÇ "Zincir-i Seyrānì" başlıklıdır.

296. BEN MEY-İ VAḤDETİ GÖZİNDEN İÇDİM*

1. ʿĀlem-i maʿnāda Elḥamdülillah
Bir mā-yı cārìniñ gözinden içdim
ʿAşḳ bādesin içen gedā olur şāh
Ben mey-i vaḥdeti gözinden içdim

2. Nārı nūrdan nūrı nārdan seçmedim
Aġyār benden ben aġyārdan geçmedim
Üzümden yapılmış bāde içmedim
Vird-i bezm-i vaḥdet özinden içdim

3. Bir yüsre bağlıdır başı ʿusretiñ
Dermānı vuṣlatdır derd-i ḥasretiñ
Gözi muḫtelifdir mā-yı vaḥdetiñ
Ṣarp inişle yoḳuş düzinden içdim

4. Bildim ḥaḳìḳati ḳalḳdım uyḳudan
Hū ism-i ẕātından ẕāt ism-i Hū'dan
Ṣorsunlar *Seyrānì* içdigim ṣudan
Ben lisān-ı Ḥaḳḳ'ıñ sözinden içdim

---

* *SS: 171-172;* HNO: 117-118; TK: 56; HAK1: 154-155; MU: 63; HAK2: 134; EAÖ: 263

A.
1/2: mā: mal- EAÖ // 1/4: vaḥdeti: vahdetin- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, EAÖ
2/4: vird-i bezm-i: verdi bezmi- HNO, TK; verdi bezm-i- HAK1, HAK2, EAÖ; verd-i bezm-i- MU
3/2: derd-i: derdi- HNO, TK

B.
SS "İçdim"; EAÖ "Âlem-i Manada Elhamdülillah" başlıklıdır.

C.
2/4: özinden: Aslında "üzerinden" yazılmıştır, anlama ve ayak düzenine uyması açısından tarafımızca değiştirilmiştir.

297. SEVDĀÑLA MİYĀNIM BÜKERİM DİDİM*

1. Beni mest eyledi bir ḳaddi Ṭūbå
Hic durmaz ḥüsniñe baḳarım didim
Bilmezim emegim olur mı hebā
Sevdāñla miyānım bükerim didim

2. Deli miyim Mecnūn mıyım ben yine
Didim gelmez misin sen bizim dìne
Bedāstān bābında oturırkene
Ölene dek ḳahrıñ çekerim didim

3. ʿĀşıḳ olan ḳurtulur mı firāḳdan
Seyr eyledim aḥmer rūyın ıraḳdan
Didim bir pūse vir elma yanaḳdan
Yoġsa ḫāṭırıñı yıḳarım didim

4. Gören iflāḥ olmaz ḥüsnü bedrini
Ṣandım bir lüʾlüʾ menşūr ṣadrıñı
Anca bu *Seyrānì* bilir ḳadriñi
Yādlara meyl itme cigerim didim

---

* *C. 51: 50b;* AÇ: 172
A.
1/3: Bilmezim: Bilemem- AÇ
2/3: oturırkene: oturur gine- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

298. BÜLBÜL İDİM ḴONCA GÜLİNDE İDİM*

1. Ḳurʾān yazılırken ʿArş-ı Raḥmān'da
Ḳudret kātibiniñ elinde idim
Ḳandìl aşılırken tenevvür(-i) dilde
Bülbül idim ḳonca gülinde idim

2. Evvel Cebrāʾìl'iñ ilk kelāmında
Ḳırḳlarıñ neşter-i ʿaşḳ ʿāleminde
Muḥammed ʿAlì'niñ sırr kelāmında
Nihān söyler iken dilinde idim

---

* *A 7469: 35b-36a;* C. 99: 161b; Hk 427: 51ab; C. 201: 22ab; AŞE XIX: 262; RDC 15: 9a; AŞE V: 125; C. 296: 55a; C. 99: 56ab; C. 4: 259; FB 569: 16b; C. 3: 11b; HNO: 124; ATO: 2291-2292; TK: 54; HAK1: 145-146; MU: 115-116; HAK2: 127-128; HAK3: 99

A.

1/1: ʿArş-ı Raḥmān'da: ʿArşu'r-raḥmān'da- C. 201, AŞE V, C.4; ʿArşuraḥìm'de- C. 3 // 1/2: Ḳudret kātibiniñ: Sırr(-ı) ḳutret kātibiñ- C. 99: 161b; (Sırr-ı) ḳudret kātibiniñ- Hk 427, AŞE V, C. 4; Kirāmen (ser) kātibiñ- C. 296; Ḳudret ser kātibi- FB 569; Ḳud(u)ret sır kātibiñ- C. 3; Sır-kudret kâtibin- ATO // Ḳandìl aşılurken ol nūr-ı mekānda- C. 201 // 1/3: tenevvür(-i) dilde: nūr-ı mekānda- C. 99: 161b; nār nūr(ı) elinde- Hk 427; tenevvür anda- AŞE XIX, AŞE V, C. 4; nūr-ı terāzìde- RDC 15; Ṭūr-ı Sìnā'da- C.296; (…) nūrda- C. 99: 56ab; nūr yeter anda- FB 569; nūr-ı ṭurmanda- C. 3; ulu mekânda- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3; tar nuri? anda- ATO // 1/4: Bülbül idim: Bülbül- C. 201; Bülbül gibi- RDC 15; HAK1, HAK2, HAK3 // gülinde: dalında- AŞE XIX, AŞE V

2/1: Evvel: Ezel- AŞE XIX, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3; Ḥażret(-i)- RDC 15 // ilk kelāmında: ilk selāmında- C. 99: 161b, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3; Hū selāmında- Hk 427, RDC 15, AŞE V, C. 4, ATO; Hū selāmından- AŞE XIX; selāmında- C. 201 // 2/2: Ḳırḳlarıñ leşkeri Ḥaḳḳ āʿlāmında- C. 99: 161b; Ḳaḍılar defteri ʿaşḳ āʿlāmında- Hk 427; Muḥammed ʿAlì'niñ sırr-ı kāmında- C. 201; Yediler ḳırḳlarıñ ʿaşḳ ḳaleminden- AŞE XIX; Ḳırḳlarıñ şüküri ʿaşḳ ḳaleminde- RDC 15; Neşter ḳırḳlarıñ ʿaşḳ ḳaleminde- AŞE V, C. 4; Ḳırḳların derneği aşk âleminde- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3; Kadıylar defteri aşk diyvanında- ATO // 2/3: Ḳırḳlar leşkeri ʿāş(ı)ḳ(ı) iʿlāmında- C. 201; Āl-i Muḥammed'iñ sırr-ı kelāmında- AŞE V, C. 4 // kelāmında: kelāmından- AŞE XIX // 2/4: Nihān: Cihān- RDC 15 // söyler iken: söyleşürken- C. 99: 161b, Hk 427, C. 201, ATO; söylenürken- AŞE XIX, RDC 15, AŞE V, C. 4, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3 // dilinde: dil[in]de- C. 201; yanında- AŞE XIX

B.

RDC 15 "Türkì Seyrānì" başlıklıdır.

AŞE XIX'te satır aralarına şu notlar düşülmüştür: 2/1: Hū selāmında: nūr selāmında // ḳırḳlar söyleşdiler ʿaşḳ kelāmında // 2/3: ḳaleminden: kelāmında // 2/4: nihān söylenürken:dehān söyleşürken // 3/1: ʿArş-ı ālā serdi minderi: ʿArş üstinde ḳurdılar cemi // 3/2: muḥabbet ḥalḳ oldı sürdiler demi // 5/2: virmesin nādāna: (…) bilmeze

HNO'da 3/1 için şu dipnot düşülmüştür: "Kırklar arş üstüne kurdular cemi".

3/1: "Mısranın bir başka varyantı da şöyle: Kırklar arş üstünde kurdular cemi"- HAK1 (dipnot)

C.

AŞE V'te 4. dörtlük; C. 296 ve C. 99: 56ab'de 2. dörtlük; C. 4'te 4. dörtlük; FB 569'da 2 ve 3. dörtlükler; C. 3'te 2, 4 ve 5. dörtlükler ile 3/3 ve 3/4 yoktur.

3. Ḳırḳlar ʿArş altında ḳurarlar demi
Ol zamān sürerler devrile demi
Balçıḳdan yaratdı Ḫudā Ādem'i
Men ol zamān anıñ belinde idim

4. Yūnus balıḳ ṣuya ṭaldıġı zamān
Ḳarnında vaḥdete ṭurdıġı zamān
ʿAlì'm Zülfeḳār'ı çaldıġı zamān
Ḫayber Ḳalʿası'nda ḳolında idim*

* 3/1: ʿArş altında ḳurarlar demi: ʿArş üstinde ḳurdılar cemʿi- C. 99: 161b; ʿArş üstine ḳurdılar cemi- Hk 427, RDC 15, ATO; ʿArş üstine ḳurdılar cāmı- C. 201; ʿArş-ı ālā serdi minderi- AŞE XIX; ʿArş altınaserdi minderi- AŞE V, C. 4; Meclisinde ḳurdılar cemi- C. 296; Ḳarşusına ḳu[r]mışlar cemi- C. 3; Erenler gerçi didiler belì ḳırḳlar- C. 99: 56ab; Erenler toprağa bastı kademi- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3 // 3/2: Muḥabbet ḥalḳ olup sürdiler demi- C. 99: 161b, Hk 427, ATO, HAK2, HAK3; Balçıḳdan yaradır(ken) ʿĀlì Ādem'i- C. 201; Muḥabbet bezminde sürdiler demi- AŞE XIX, AŞE V, C. 4; Muḥibble ḥalk içre sürdiler demi- RDC 15; Ḥalḳ oldı muḥabbet sözler damı- C. 3; Virilmesi muḥabbet sürdiler demi- C. 296; ʿArş üstünde ḳurmışlar cemi- C. 99: 56ab; Topraktan halkolup sürdüler demi- HNO, TK, HAK1, MU // 3/3: Ḫudā: Mevlā'm- C. 296; Mevlâ- RDC 15, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3 // Balçıḳdan yaratdı ʿĀlì Ādem'i- C. 99: 161b; Ḥaḳḳ balçıḳdan yapar iken Ādem'i- Hk 427, ATO; Muḥabbet ḥalḳ olup sürdiler demi- C. 201; Mevlā balçıḳdan yaratdı Ādem'i- AŞE XIX, AŞE V, C. 4; Mevlā'm ḥalḳ idüp balçıḳdan beyni Ādem'i- C. 99: 56ab // 3/4: Men ol zamān Anıñ: Men anıñ ol vaḳit- C. 99: 161b; Ben anıñ ol zamān- Hk 427, C. 201, ATO; Ol vaḳit atamıñ- AŞE XIX, C. 4; Ben ol vaḳit ʿaṭam- RDC 15; Ol zaman atamın- C. 99: 56ab, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3; Ol zamān Ādem'iñ- C. 296
4/1: ṣuya ṭaldıġı: ḳarnına girdigi- C. 99: 161b // Yūnus balıḳ ṣuya: Yūnus da deryāya- AŞE XIX; Yūnus'ıñ deryāya- C. 99: 56ab; Yūnus deryālara- FB 569; Yunüs Nebi bahra- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3 // Yūnus'ı balıḳ yutdıġı zamān- C. 296 // 4/2: Ḳarnında vaḥdete: Deryāyı ḳarnına- RDC 15 // Ḳırḳ gün ḳırḳ gice de durdıġı zamān- C. 99: 161b; Ḳarnında deryāda ḳaldıġı zamān- Hk 427, ATO; ʿAlì Ẕülfeḳār'ı çaldıġı zamān- C. 201; Balıḳ kursaġında ḳaldıġı zamān- AŞE XIX, C. 99: 56ab; Balıġın ḳarnında ḳaldıġı zamān- FB 569, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3; Bir vaḳit ḳarnında yatdıġı zamān- C. 296 // 4/3: ʿAlì'm Zülfeḳār'ı: ʿAlì Zülfeḳār'ıñ- C. 99: 161b; ʿAlì Zülfeḳār'ı- Hk 427, AŞE XIX, C. 296, C. 99: 56ab; FB 569, HNO, ATO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3; ʿAlì Zülfeḳār (i)le- RDC 15 // ḳırḳ gün ḳırḳ gice ḳaldıġı zamān // 4/4: Ḫayber Ḳalʿası'nda: Men anıñ ol vaḳit- C. 99: 161b; Ḫaydar Ḳalʿası'nda- C. 201; Ḫaydar Ḳalʿası'nıñ- AŞE XIX; Ben anın ol zaman- ATO // Ben anıñ ol zamān belinde idim- Hk 427

5. *Seyrānì'*[yi]m bildim ʿaşḳıñ arısıñ
Vermesin nādāna bunı[ñ] yarısıñ
Bir ḳuşa seksen biñ şehriñ ṭarısıñ
Ṭayın virirlerken yanında idim*

* 5/1: bildim: buldum- AŞE XIX, RDC 15, AŞE V, C. 296, C. 4, HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3 // arısıñ: arını- RDC 15 // Seyrānì bulmışım ʿaşḳıñ arısın- C. 99: 161b; Seyrānì ʿāşıḳsıñ ʿaşḳıñ varısın- Hk 427, ATO; Seyrānì (bu) almışım ʿarşı(nı)ñ arasın- C. 201; Seyrānì der aldım ʿaşḳıñ arısın- C. 99: 56ab; Seyrānì'ye virdik ʿaşḳıñ arısın- FB 569 // 5/2: Mekādir bilmeze virmem yarısın- C. 99: 161b; Münkir olanlarıñ satam yarısın- Hk 427; Münkir olanlara şatmam yarısın- C. 201; Müstaḥaḳḳ olana virdim yarısın- AŞE XIX; Ḫarc etmiş yāre elde varını- RDC 15; Müstaḥaḳḳ olana virem yarısın- AŞE V, C. 4; Ḳadrini bilmeze virmeñ yarısın- FB 569; Ḳadrini bilmeyene şatma yarısın- C. 99: 56ab; Ḳadrin bilmeyene vermem yarısın- C. 296; Kadrini bilmeze vermem yarısın- HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3; Münkir olanların sitem (pırısın) kârısın- ATO; Kadrini bilmezse vermem yarısın- MU // 5/3: seksen: yetmiş- AŞE XIX, C. 4, FB 569; sekiz- RDC 15 // şehriñ: ṭolu- C. 201; şehir- AŞE V, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3 // ṭarısıñ: ṭarını- RDC 15 // 5/4: Ṭayın virirlerken: Taʿyìn virilirken- RDC 15; Rızık verilirken- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3 // yanında: ilinde- ATO // Nāṣib virilürken men anda idim- C. 99: 161b; Taʿyìn virirler (i)ken ilinde idim- Hk 427; Taʿyìn virirler (i)ken yanında idim- C. 201, AŞE XIX; Taʿyìn verilürken ilinde idim- AŞE V, C. 4; Ṭāʿamın virilirken elinde idim- C. 296; Tāmıñ verilirken elestde idim- C. 99: 56ab; Taʿyìn viriyorken yolında idim- FB 569

299. NE GÖKDE NE YERDE İDİM*

1. Yedi ḳat yer yedi ḳat gök
Yoḳ iken ben nerde idim
Cāmım bulursañ beni dök
Ne gökde ne yerde idim

2. Ara bul şemʿañı yaḳ da
Ṣular gibi ingin aḳ da
Ne dırnaḳ idim ayaḳda
Ne tāc gibi serde idim

3. Ne ʿummān [u] baḥre ṭaldım
Ne gemim engine ṣaldım
Ne er gibi ʿavrat aldım
Ne zen gibi erde idim

4. Küntü kenzì hem rāẕınıñ
Kün ḥaḳḳa-yı āvāẕınıñ
ʿĀlem-i ervāḥ sazınıñ
Ḳolında bir perde idim

---

* AŞE XIX: 300; FB 423: 37a; SS: 110-111; YZ: 31; FRG: 8-9; HNO: 111; CÖ1: 110; HAK1: 146; MU: 64-65; AÇ: 270-271; HAK2: 237-238; Mİ: 153-154; EAÖ: 207

A.

1/1: ḳat (FB 423): ḳap- AŞE XIX // 1/3: cāmım: cünḥām- FB 423, AÇ

2/2: Ṣular gibi ingin: Ṣu gibi engine- YZ, FRG, CÖ1, HAK1, MU, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ // aḳ da: arḳda- FB 423 // 2/3: idim: gibi- FB 423, AÇ // 2/4: tāc: ṣaç- FB 423

3/1: Ḳaṭre idim baḥre ṭaldım- FB 423; Ne marṭıyım baḥre daldım- SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, MU, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/2: gemim engine: gemim ʿummāna- FB 423, AÇ, Mİ; gemi ʿummāna- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2; dili ummana- YZ, FRG, CÖ1, EAÖ // 3/4: zen: ten- FB 423

4/1: Maḥremiyim Ḥaḳḳ rāzınıñ- SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/2: Maʿkesiyim āvāzınıñ- SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ; Küntü hitab avazının- AÇ

B.

AÇ "Semai"; EAÖ "Ara Bul Şem'anı Yak da" başlıklıdır.

AŞE XIX'te mısraaralarına şu notlar düşülmüştür: 3/1: ʿummān [u]: marṭıyım // 3/2: engine: ʿummāna // 4/1: maḥremiyim Ḥaḳḳ rāzınıñ // 4/2: maʿkesiyim āvāzınıñ // 5/1: ḳudret: ḳader // 5/4: himmetli bir pìrde idim

FB 423'te dize aralarına şu notlar düşülmüştür: 2/4: ṣaç: tāc // 3/4: ten: zen

3/2: "Bu mısranın bir başka söylenişi şöyledir: Ne dili ummana saldım"- HAK1 (dipnot)

C.

SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ'de ilk dörtlük yoktur.

5. *Seyrānì* ḳudret gücinde
Ne bir iki ne üçinde
ʿĀlem-i ervāḥ içinde
Ben himmet-i pirde idim*

* 5/1: ḳudret gücinde: kervān göçince- FB 423; ḳader göçinde- SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ; kervan göçünde- AÇ // 5/4: Ben himmet-i: Himmetli bir- SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

300. BÜLBÜL GİBİ ÖTER ÇEKDİM*

1. Ben bu ʿaşḳıñ çilesini
Yanar çekdim tüter çekdim
Ḳonmış idim gül ṭalına
Bülbül gibi öter çekdim

2. Binem gidem ʿaşḳıñ atın
Geçem gögin yedi ḳatın
Yalan dünyā maslaḥatın
Gāh bitmez gāḥ biter çekdim

3. Ḥaḳḳa yarar yoḳ ʿamelim
Ṭoprāḳdır binām temelim
Gücimiñ yetdigine elim
Gāh yetmez gāh yeter çekdim

4. Eşk-i çeşmimiñ yavuzı
Aḳsa ṭoldırır ḥavużı
Oldım ṭurna ḳılaġuzı
Gāh bozuḳ gāh ḳatar çekdim

---

* *C. 4: 421;* C. 67: 10a; AŞE V: 143; AŞE XIX: 265; SS: 115; YZ: 34; FRG: 3; RBK: 35-36; HNO: 114; HAK1: 155; MU: 69; HAK2: 240; HAK3: 129; Mİ: 155-156; EAÖ: 226-227; MK: 21

A.

1/1: çilesini: sillesini- AŞE XIX // 1/3: Yedim ġonca şilesini- C. 67, SS, RBK, HNO, HAK2; Yedim konca sillesini- YZ, FRG, CÖ1, HAK1, MU, HAK3, Mİ, MK; Yedim bunca sillesini- EAÖ

2/1: Dizgin atsam gönül aṭın(ı)- C. 67; Dizgin etsem göñül atın- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 2/2: Geçem: Çıḳar- C. 67; Geçer- SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; Gece- RBK // 2/3: maslaḥatın: meşakkatin- EAÖ // 2/4: biter: bite- HAY2 // Bilür çekdim bilmez çekdim- C. 67

3/2: binām: anam- C. 67; benim- AŞE XIX // 3/4: yetdigine yeter elim- C. 67

4/1: Çeşmim yaşınıñ yavızı- C. 67, HNO, Mİ, MK; Çeşmin yaşının yavuzu- MU

B.

EAÖ "Ben Bu Aşkın Çilesini" başlıklıdır.

C.

C. SS, YZ, RBK, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ'de 3 ve 4. dörtlükler; FRG, HNO, Mİ, MK'de ise 3. dörtlük yoktur. C. 67'de 2 ve 4. dörtlükler yer değiştirmiştir.

5. *ʿĀşıḳ Seyrānì* merd midir
Bilmem ki nāmerd midir
Eyyūb'ıñ derdi derd midir
Ben andan beş beter çekdim*

* 5/1: ʿĀşıḳ Seyrānì: Seyrānì bilmem- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // Yoḳsa cefā cöme[r]t midir- C. 67; Yoḳsa cāna cömerd midir- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 5/4: beş beter: besbeter- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, MK

301. MERT OĞLU MERT İLE GÜREŞE GELDİM*

1. Kayseri ilinden geldim buraya
Hasretlik başladı canım sılaya
Kendine güvenen çıksın buraya
Mert oğlu mertle ben güreşe geldim

2. Yaşlısın pederim kâmil değilsen
Baktım bu divana amil değilsin
Çaldığım sazına ehil değilsin
Mert oğlu mert ile güreşe geldim

3. *Âşık Seyrânî'yim* Hak'tan korkarım
Aşkın şahiniyim pençe takarım
Gözüne kestirme seni yıkarım
Mert oğlu mert ile güreşe geldim

---

* *AÇ: 85-86;* Mİ: 219-220

A.

1/2: başladı canım: duygusu başlar- Mİ // 1/3: Teker teker çalın geçin sıraya- Mİ // 1/4: mertle ben: mert ile- Mİ

2/3: Çaldığım sazına ehil: Bu sazın sözünü şâmil- Mİ // 2/4: 1/4: mertle ben: mert ile- Mİ

3/4: 1/4: mertle ben: mert ile- Mİ

C.

Bu şiir Seyrânî ile Nâmî'nin atışmasıdır.

302. ḲURBĀN OLDUĠUM İŞDE BEN GELDİM*

1. Gö[k]de gördügüm yerde bulduġum
Ḳurbān olduġum işde ben geldim
Şifeli nāzlım sürmeli gözlüm
Hey şeker sözlüm işde ben geldim

2. Yel gibi esme selāmın kesme
Bendeñe küsme işde ben geldim
ʿAşḳıña yandım zülf-i kemendim
Yoḳdır bir fendim işde ben geldim

3. ʿAḳlımı aldıñ baġrımı deldiñ
Ne ḳadrim bildiñ işde ben geldim
Beni aġlatma yabana atma
Derde dert ḳatma işde ben geldim

4. *Seyrānì* bendi ʿālem begendi
Eyleme fendi ṣabrım tükendi
Cigerim yandı bir pūse andı
Ben derdimendi işde ben geldim

---

* *C. 51: 27b;* AÇ: 269
A.
1/3: Şifeli: Edalı- AÇ
2/3: kemendim: menendim- AÇ
4/4: Ben derdimendi: Derdim menendi- AÇ
B.
C. 51 "Tanẓìr-i Seyrānì"; AÇ "Onlu Semai" başlıklıdır.
C.
Metin 10 heceli ve musammat olması sebebiyle dikkat çekicidir.

303. YOLDA HEY YĀRE HEP BUBAĠIÑ GELDİM*

1. Yine hilālendi yay baḳışları
Yılan naḳışları yubaġıñ geldim
Māderem maḫṣūṣidi yoḳuşları
Yolda hey yāre hep bubaġıñ geldim

2. Meyi içme hemvārı yolıñ kesilir
Rūyıñ gülşānesini yeriñ kesilir
Revānından (…) anlarıñ kesilir
Rūşen nemde heveṣ ṣunbaġıñ geldim

3. Murādım Muḥammed dìdārı yā Hū
Vücūdım merdümdir revişti yā Hū
Velikin naṣìbim maḳbūli yā Hū
Vidāʿ ʿināyetdir ruvdubaġıñ geldi

4. Medìne'ye heves *Seyrānì* biçār
Ruḫları yaʿniyā aḥmer biçār
Reddi benā ülfet tüffācı biçār
Ruvteb bāzu olup baġıñ geldim

---

* *C. 51: 51b*
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

304. SENİ MERD ḲAHRAMĀN ER DEYÜ GELDİM*

1. Sen bir ʿanḳāsısın Ḳozan Ṭaġı'nıñ
Ḳanadıñ üstime ger deyü geldim
Dāmına düşmeyim düşmān aġınıñ
Seni merd ḳahramān er deyü geldim

2. Ārzū çeküp geldim ziyāretiñe
Dāḫil oldım begim ḥimāyetiñe
Ḳozanoġlı dirler aṣāletiñe
İḥsānıñ almaġa cer deyü geldim

3. Merd arslanlar ṭaġ başını ḳuşadır
Meşhūr Ḳozanoġlı Aḥmed Paşa'dır
Seyrānì'yi sāyesinde yaşadır
Ṭopraġıñ maʿdeni zer deyü geldim

---

* *FB 569: 14b;* FB 423: 94b; HAK1: 147; HAY2: 90; AÇ: 340; HAK2: 128; EAÖ: 259

A.

1/1: ʿanḳāsısın: Anka'[sı]sın- HAK1, HAK2, EAÖ // 1/2: üstime: üstüne- HAK1, HAK2, EAÖ // 1/3: düşmeyim: düşmişim- FB 423, HAY2

2/2: begim: beyin- EAÖ // ḥimāyetiñe: himmetine- HAY2

3/1: ṭaġ başını: ṭaġı ṭaşı- FB 423; dağın başın- HAY2 // 3/3: Ḳozanoġlı: Ḳozanzāde- FB 423, HAY2

B.

AÇ "Methiye" başlıklıdır.

1842 yılının sonlarında Seyrânî Bağdat'tan memleketi Develi'ye dönerken Adana'da Kozanoğlu Ahmet Paşa'yı ziyaret eder ve bu şiiri söyler.- AÇ

3/2: FB 569'da dipnotta "Ḳozan ıṣlāḥātı eşnāsında" açıklaması yapılmıştır.

C.

"Kozan ıslahatı" olarak adlandırılan hadise bölgeye Fırka-yı Islahiye'nin gelişi ise bu şiirin söylendiği tarih ile Seyrânî'nin ölüm tarihi çok yakın olmalıdır. Çünkü Fırka-yı Islahiye 1865-1866 tarihlerinde Çukurova ve civarında göçerevli olarak yaşayan aşiretleri yerleşik hâle getirmek üzere görevlendirilmiştir. Fakat şairin Kozanoğlu Ahmet Paşa'nın gölgesine sığınması ifadesi Kozanoğlu'nun itibarını hâlen koruduğu bir dönemi işaret etmektedir. Bu dönem, muhtemelen Osmanlı Devleti tarafından Fırka-yı Islahiye'den önce bölgeyi tanzim etmek amaçlı, ancak başarı sağlanamamış olan 1840 iskân faaliyeti ve sonrasıdır. Kozanoğlu'nun itibarının çok olması da devlet güçlerine karşı sağlamış olduğu başarıdan ileri geliyor olabilir.

305. CÜMLE MAʿRİFETİ ÍZĀNI BİLDİM*

1. Elifi oḳudım çıḳdım evvelā
Bāyla defʿ olur hep cümle belā
Teyle tertìb eyledi ḳula
Cümle maʿrifeti ìzānı bildim

2. £ §ülā§ìniñ añladım bābın
C Cihānda dökdim dìdemiñ ābın
Ḥādan ḥişşe aldım bildim ḫarābın
Ḫayır ʿamelimde noḳsān bildim

3. Ḫıyla ben ḫavaṣ eyledim ʿaşḳa
Dālıñ delāleti insāna başḳa
Ẕālinen ẕikr itsem Mevlā'ya meşke
ʿAmeller vezn olan Mìzān'ı bildim

4. Rā raḥmet eylesün ʿāṣì ḳullara
Z Zamāne azdı düşdi ḥāllere
S Sübḥān ismini aldım dillere
ʿĀṣìler içündir nìrānı bildim

5. Ṣ Ṣefāʿat ide Resūl Ḥażreti
Ṣ ṣāʾim olurdıḳ yanardıḳ ḳatı
Ḍ ḍayanup çekemeyiz miḥneti
Ṣabr itmez belāya insānı bildim

6. Ṭ ṭāḳat ḳalmadı ḫublar cevrine
Ẓ ẓuhūr eyledi uḫrå devrine
ʿ ʿİnāyet olsa bende dūrına
Bize iḥsānı çoḳ Raḥmān'ı bildim

---

* *C. 51: 82b-83a;* HAY-d3: 15
A.
2/2: dìdemiñ: didemden- HAY-d3
4/1: raḥmet: rahmetin- HAY-d3
6/3: bende dūrına: bendedür yine- HAY-d3
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì" başlıklıdır.

7. Ġ ġani olmaḳ diledim Ḥaḳḳ'dan
F Fāʾide var mı ḳaradan aḳdan
Ḳ Ḳanāʿat itdim ḥālime çoḳdan
Ḫalḳa iġvāy viren şeyṭānı bildim

8. K Kerāmetlerden ḫāli mi insān
L Leṭāfet ile ben olam yeksān
M Müdāvemet it bul buña imkān
Ecelden ġayrıya dermānı bildim

9. N Nādāna açmam gizli şırları
V Vücūda geldi ʿāşıḳ pirleri
H Hüdā'm cennet itdi yerleri
Hep müʾminleredir iḥsānı bildim

10. Lā Lādife eylerim ben de
Y Yaḳdılar beni ḥarāret tende
Niyāz it Sübḥān'a her seḥer sen de
Bizi irşād iden Ḳurʾān'ı bildim

11. *Seyrānì* söyledi ḥarflere naẓım
Açmışım aḥbāba ben de bu rāzım
Benden ululara eylerim taʿẓim
Şükr olsun Hüdā'ya erkānı bildim*

* 9/2: pirleri: perleri- HAY-d3 // 9/3: Hüdā'm: huddamı- HAY-d3

306. SÜZÜLE SÜZÜLE NESÍM'E DÖNDİM*

1. Yaş döker ḳan döker şāhım bu gözler
Ḥaset bucaġında ḫadìme döndim
Feleg(iñ) eleginden elendik bizler
Süzüle süzüle Nesìm'e döndim

2. Degiliz ʿālemìñ ġayġusında biz
Tevekkül ḥānınıñ yapusında biz
[Ġ]am [u] hicrān şāhıñ ḳapusında biz
El bağlu ḳol bağlu nedìme döndim

3. Sevda başımıza yaptı yuvalar
Aradım bulmadım derde devalar
Ya İlâhî senden hamd ü senalar
İlimle amelle selime döndüm

4. *Seyrānì* ārzūlar ġonca gülleri
Āsitānı bekler ġarìb ḳulları
Bekleyü bekleyü şāhım yolları
Anasız babasız yetìme döndim

---

* *C. 135: 92b;* CÖ2: 4600; HAY2: 100; AÇ: 181; HAK2: 138; EAÖ: 264

A.

1/1: ḳan döker şāhım: [kan döker] şahım- EAÖ // 1/2: Ḥaset: Hasret- CÖ2, AÇ, EAÖ // ḫadìme: kadime- CÖ2, HAY2, AÇ, HAK2, EAÖ // 1/3: Feleg(iñ): Felek- CÖ2; Feleğin- AÇ // eleginden: önünde- HAY2

2/2: ḥānınıñ: hanenin- AÇ // yapusında: pâbusunda- HAY2 // 2/3: [Ġ]am [u] hicrān şāhıñ: Gam hicran şâhının- CÖ2, HAY2, AÇ // 2/4: ḳol bağlu: baş eğri- CÖ2, HAK2, EAÖ

4/1: gülleri: güllerin- CÖ2, HAK2, EAÖ // 4/2: ḳulları: kulların- CÖ2, HAK2, EAÖ // 4/3: yolları: yolların- CÖ2, HAK2, EAÖ

B.

AÇ "Koşma"; EAÖ "Yaş Döker Şahım Bu Gözler" başlıklıdır.

C.

3. dörtlük CÖ2'den eklenmiştir.

307. ʿİRFĀNA [BEN] BEGENDİRDİM*

1. Ey ʿO§mān ben seni (hep) cümle
İnsāna [ben] begendirdim
Düzüp naẓm ile meṭẖ idüp
ʿArìfana begendirdim

2. ʿAşḳıñ ile firḳatlenüp
Pūseñ ile ḫızmetlenüp
Ḳayseri'de ḳıymetlenüp
Ki her yana begendirdim

3. Edā ile baña ṭoyḳun
Seyr idenler virir ṣoyḳun
Ḳaşıñ göziñ ġāyet uyḳun
Bu meydāna begendirdim

4. Ṣaḳın baña cefā etme
Münāfıḳlar sözin ṭutma
Bu *Seyrānì'yi* unutma
Seni her cāna begendirdim

---

* *C. 51: 31b;* AÇ: 272

A.
1/1: (hep) cümle: cümle- AÇ // 1/2: İnsāna [ben]: Tüm insana- AÇ
4/4: her cāna: [her] cana- AÇ

B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

308. İSMİMİ YAZILMIŞ DÍVĀNE GÖRDİM*

1. Sāḳì-yi bāḳìniñ meyḫānesinde
İçmeden mest olur bir bāʿde gördim
Defter-i ʿuşşāḳıñ dìvānesinde
İsmimi yazılmış dìvāne gördim

2. Bir sarāya mālikse bir pādişāh
Gördim esrārına olmadım āgāh
Emrine iṭāʿat itmedim eyvāh
ʿAḳl-ı Mecnūn'ımı Leylā'da gördim

3. Çeşm-i şāh mi§āli Ṭūbā-yı cenān
Maḳāmına ḳāʾim var isem inan
Miftāḥ-ı ebvāb ḫazine-yi iḥsān
Oldıġım ʿālem-i maʿnāda gördim

4. *Seyrānì* ʿaşḳıla ülfet ideli
Rüʾyāmda pādişāh gelüp gideli
Ne cāmiʿ ne mescid ḥāşır bedeli
Ne bir miḥrāb ne bir seccāde gördim

---

* *FB 423: 30a;* FB 569: 15b; AŞE V: 200; AÇ: 182; AÇ: 277

A.

1/1: meyḫānesinde: meyḫānesinden- AŞE V // 1/2: mest: nust- AÇ: 277 // olur: olup- FB 569, AÇ: 277 // 1/3: ʿuşşāḳıñ dìvānesinde: meyḫūrān dìvānesinde- FB 569; meyḫūr[ān] dìvānçesinde- AŞE V; meyûrân divanesinde- AÇ: 277 // 1/4: İsmimi: İsmini- AÇ: 277 // dìvāne: bālāda- FB 569, AÇ: 277

2/1: mālikse: mālik ben- FB 569, AŞE V; malik sen- AÇ: 182; malik bin- AÇ: 277 // 2/2: gördim: gör(me)dim- FB 569

3/1: çeşm-i: cism-i- FB 569, AŞE V; cisim- AÇ: 182, AÇ: 277 // 3/2: maḳāmına: maḳām[ın]a- AŞE V // Miftāḥ-ı ebvāb ḫazine-yi iḥsān- FB 569, AÇ: 277 // isem: isen- AÇ: 182 // 3/3: miftāḥ-ı ebvāb: miftāḥü'l-ebvāb- AŞE V // ebvāb ḫazine-yi: ebvâb-ı hazine- AÇ: 182 // Maḳāmına ḳāʾim varırsam inan- FB 569

4/1: ʿaşḳla: ʿaşḳıyla- AŞE V // 4/3: ḫāşır: ne ḳaşr- AŞE V

B.

AÇ: 182 "Koşma"; AÇ: 277 "Semai" başlıklıdır.

309. BU NUṬḲ-I FAḲÍRİ MĀTEMDE GÖRDİM*

1. Göz açdım göz yumdım levḥ-i ḳalemde
Bu nuṭḳ-ı faḳìri mātemde gördim
(…)
(…)

2. Bizlere nuṭḳ eyledi bir pir
Nūrı gevher gibi biz aldıḳ bir bir
Baġçe-yi (…) bir oldı zāhir
Sırr-ı Mesìḥā'yı Meryem'de gördim

3. *Seyrānì* mürşidler ḳurdı ḳānūnı
Bir noḳṭadan aldıḳ vezn ü mevzūnı
Cennetden dört ırmaḳ aḳar ceyḥūnì
Dünyāda bu şānı zemzemde gördim

---

* *AŞE XXIV: 393*
C.
İlk dörtlüğün 3 ve 4. mısraları yazılmamıştır.
Bu şiir ilk defa okundu.

310. BİR MÜDDET O YERDE YAŞLANI GÖRDİM*

1. Bir nidā eyledim sarāy içinde
Hiç ḳulaḳ virmedi sesleni gördim
Gine ʿaḳlım aldı sekişi güzel
Bir müddet o yerde yaşlanı gördim

2. Seyib itmiş çekine ebrū teline
Destiylen ne ḫoş vurur ẕilini
Şarsam ṣacidiñ ince belini
Bugün ol kākül-i reyḥānı gördim

3. Ḫudā'ya eyleyim gine niyāzı
Gice nıṣfına dek yerdim ayazı
Görmedim ʿömrimde böyle beyāzı
Bir idrāki güzel aşlanı gördim

4. İçinden birisi Muṣṭafå'ydı
Birisini diseñ Māhliḳā'ydı
Bu *Seyrānì* oña mübtelāydı
Gesi'de gezerken ʿO§mān'ı gördim

* *C. 51: 80b*

311. RŪM VİLĀYETİNİÑ ṢUNASIN GÖRDİM*

1. Çoḳ şükürler olsun şāẕ oldı bu dil
Sevdigim dilberiñ ināsın gördim
Ne ḫoşca yaratmış Cenābü'l-Bārì
Rūm vilāyetiniñ ṣunasın gördim

2. Baña nāz eyledi ol çeşm-i siyāh
Cemālin görince eyledim ben āh
Ḫūblarıñ içinde yoḳdır böyle şāh
Dest-i dāmeniniñ ḳınasın gördim

3. Şükür olsun gösterdi bize ol Ḫudā
Bu cānı yoluna eyledim fedā
ʿAşḳ firḳatine eyledi şeydā
Beni mest eyleyen senāsın gördim

4. Niçe feryād ideñ ey göñül farı
Gine seyr eyleyim ol güli ḫārı
Dilberi meṭḥ etmek ʿāşıḳıñ kārı
Seyrānì dir ben de edāsın gördim

* *C. 51: 114b*

312. KOKAR BURCU BURCU GÜLLERİN GÖRDÜM*

1. Uğradım Bozok'a al yeşil olmuş
Alaçamlı karlı bellerin gördüm
O yer cennet misâl ne hoş süslenmiş
Kokar burcu burcu güllerin gördüm

2. Ezel Göndelen'de işlerdi kayık
Meleşir mor koyun böğrüşür geyik
Yaylalar içinde Çatal Bozhüyük
Alaçamlı karlı yerlerin gördüm

3. Gurul gurul öter dağların kuşu
Bir şeye benzemez Mevlâ'nın işi
Kanak Çukuru'nda gör konak taşı
Misâfir almayan köylerin gördüm

4. Kara Ziyaret'in mumları yanar
Nalbantın başında turnalar döner
Üçoluk Suyu'ndan içenler kanar
Nice güzel konmuş yerlerin gördüm

5. Armutalanı'nda çıkınca düze
Meleşir boz koyun karışır yaza
Orada rast geldik geline kıza
Güzellerin zülfün telini gördüm

6. Sarıklı'yı sorsan sıralı taştan
Kefenli Burun hiç görünmez göçten
Sakla dağlar sakla borandan kıştan
Kışı eksik olmaz yaylayı gördüm

7. Yahyasar dağından indik konağı
Parlıyorsu güzsellerin yanağı
Mustafa Aparmışın açık konağı
Yumuşak tatlıca dillerin gördüm

---

* *Mİ: 225-226*

8. Güzellerde çadır kurmuş oturmuş
Çoban boz koyunu yaymış getirmiş
Esmiş acı poyraz kaymak yetirmiş
Sütü kaymağı bol yerlerin gördüm

9. Gel gönül gelmişken gel seyrân eyle
Bir daha yolumuz uğramaz böyle
Ardıç alanı da başına yayla
Beylere münâsip yerlerin gördüm

313. ḤAMĀMDAN ḤAMĀMA ṢUYUNU GÖRDİM*

1. Nāfile boş yere baḳma sen seri
Nāzile çüriddüñ ol nāzik teni
Kimseler cismimce yumadı beni
Ḥamāmdan ḥamāma ṣuyunu gördim

2. Ḥasnā-yı ṣūretde yār itmiş Mevlā
Cemāl-i Yūsuf'a ʿāşıḳ Züleyḫā
Ḳurtdan ḳorḳa ḳorḳa gelmiş amā
Ben ḳurdı ḳorḳudan ḳoyunı gördim

3. Nuṭḳ-ı *Seyrānì* Ḥaḳḳ'a alasıñ
Ġavvāṣ olup baḥr-i ʿaşḳa dalasıñ
Bundan başḳa bir düzen yoḳ mı çalasıñ
Felek oynadıġıñ oyunı gördim

---

* *AŞE II: 220*
A.
B.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

314. ḲADİR ḲIYMET BİLMEZ ḲULLARA DÜŞDİM*

1. Seniñ ʿaşḳıñla düşem ey civān
Çoḳ dürlü efkāra ḥāllere düşdim
Ḥālime raḥm eyle ḳaşları kemān
Ḳadir ḳıymet bilmez ḳullara düşdim

2. Bizi ālūde iden bir ince miyān
Hìç bir ḫıdār olmaz dostına meyān
Ol (…) idem şimdilik ʿayān
Olup meclislerde dillere düşdim

3. Yalñız nāzenin ellere gire
Ḥāller puḥaġında ḥep ṣır[a] ṣıra
Kimisi ṣāfdır kimisi tìre
Şimdi bir bulaşıḳ sìllere düşdim

4. Ḥayyām-ı aḥmeri gerdānı mìne
Seyrānì maḥbūb ʿaşḳındna yine
Ṭāliʿimiz küşād oldı bu sene
Bu seyrime kāküli tellere düşdim

---

* *AŞE XI: 8*
B.
AŞE XI "Naẓìre Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
1244 [= 1828-1829]
Bu şiir ilk defa okundu.

315. ḲATI ESMERİ SEYR ETDİM*

1. Yā nice şāẕ olmayım ben
Ten-i mermeri seyr etdim
Didim ey yār kimiñsiñ sen
Ḳatı esmeri seyr etdim

2. Bendesine eyledi nāz
Yoḳ naẓìri bulmañ gez
Bu yār insāna beñzemez
Perì-peykeri seyr etdim

3. Virir bendesine şūrı
ʿAḳlım aldı yüzi nūrı
Ṣandım cennetdeki ḥūri
Melek(-i) manẓarı seyr ettim

4. Yalvardım ben ulu Ḥaḳḳ'a
Melil oldım baḳa baḳa
Gözimden yaş döke döke
Nūr-ı aḥmeri seyr ettim

5. Ḳaşların beñzetdim yaya
ʿAḳlımı dönderdi żāya
Seyrānì şükür Mevlā'ya
Beñli dilberi seyr ettim

---

* *C. 51: 133b;* AÇ: 274
A.
2/2: bulmañ gez: bulmak göz- AÇ
3/2: yüzi: gözün- AÇ // 3/4: Melek(-i): Melek- AÇ // ettim (AÇ): ideyim- C. 51
4/4: ettim (AÇ): ideyim- C. 51
5/4: ettim (AÇ): ideyim- C. 51
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.
C.
Ayak birliği zayıftır.

316. EHL-İ ḪARĀCA BEÑZETDİM*

1. Baña cevr iden dilberiñ
Serini tāca beñzetdim
O samūr ḳāşı ʿanberìn
Ehl-i ḫarāca beñzetdim

2. Seyr itdim serde tācını
Virse ʿāşıḳa pacını
(…) ṣaçını
Servi aġaca beñzetdim

3. ʿĀşıḳ aġladan gülmesin
Aṣlā ḥālinden bilemesin
Rūyından pūse almasın
Ziyāde güce beñzetdim

4. Gelir bu dilberden vefā
Didim dilber sürek sefā
Lebi her derdime şifā
Gerdān ʿilāca beñzetdim

5. *Seyrānì* māʾildir gence
Ḫūblardan pac alır ġonca
Her dilbere imrenince
Bu nefsim aca beñzetdim

---

* *C. 51: 112ab*
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

317. DİÑLE DOSTLAR NE ḪĀŞ İTDİM*

1. Gezerken fānì dünyāda
Ben bu ʿaşḳa ḫavāṣ itdim
Dāʾim başladım feryāda
Diñle dostlar ne ḫāṣ itdim

2. Cefā iden bulmaz diller
Bu cihānda gülmez diller
Ḳıyāmete ḳalmaz diller
Ḥaḳìḳat ben ḳıṣāṣ itdim

3. Ne ḫoşdır ġonca femce
Olmaz ol dem üsti demce
Bir refîḳim var bilmece
Her işime ġavvāṣ itdim

4. Nūş itsem yedi deryayı
Ẕikr it *Seyrānì* Mevlā'yı
Serimden fenā sevdāyı
Ben ḫayr ile ḫalāṣ itdim

---

* *C. 51: 20b;* AÇ: 274
A.
1/4: Diñle: Dinlen- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

318. DÖNE DÖNE YANAR NĀRA SEVDİGİM*

1. Aşıl sermāyemiz bir avuç ṭopraḳ
Āşināsıñ bu esrāra sevdigim
Pervāne şemʿanıñ nūrına müştāḳ
Döne döne yanar nāra sevdigim

2. Her velì devesin yedebilir mi
ʿAlì'niñ itdigin idebilir mi
Elinde olmasa gidebilir mi
Sermāye[siz] tüccār kāra sevdigim

3. Lisān-ı ḥāl üzre cümle dillere
Kelām virüp söyledir mi bülbüllere
Ḳadir Mevlā'm emr itmese güllere
Musaḫḫar olur mı ḫāra sevdigim

---

* *Bel 0374: 50ab;* AŞE XIX: 260; AŞE V: 203; CU40: 31b-32a; FB 423: 31a; SS: 113; FRG: 27-28; RBK: 14-15; HNO: 112-113; HAK1: 147; HAY2: 92; MU: 65; AÇ: 176; HAK2: 129; Mİ: 220-221; EAÖ: 259-260; MK: 45

A.

1/1: Aşıl: Añla- AŞE V // sermāyemiz: sermayesiz- EAÖ // 1/2: bu esrāra: sen bu sırra- SS, FRG, RBK, HNO, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 1/3: nūrına: nārına- SS, FRG, RBK, HNO, HAK2, MK // 1/4: Döne döne: Bile bile- CU40, FB 423, SS, FRG, RBK, HNO, HAY2, MU, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // yanar nāra: nāra yanar- FB 423, HAY2

2/1: devesin: devesin(i)- CU40 // 2/2: itdigin: itdigin(i)- CU40 // 2/4: Sermāye[siz]: Sermāyesiz- CU40

3/1: üzre: ile- FB 423, HAY2, MU, AÇ // Bir faẓìlet viren ehl-i dillere- SS, FRG, RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 3/2: söyledir mi bülbüllere: taʿlìm iden dillere- FB 423, SS, FRG, RBK, HNO, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, MK; talim eder ellere- MU; talim eden illere- AÇ; talim eder dillere- EAÖ // Ḳadir Mevlā'm emir itmiş güllere- AŞE XIX // 3/3: söyledir mi: Kelām virüp söyledir [mi] bülbüllere- AŞE XIX; Kelām virüp söyledir pes bülbüllere- AŞE V; idecegim aylara- CU40; Tañrı'm emr itmese güzel güllere- SS, FRG, RBK, HAK2, EAÖ; Tanrım emretmese idi güllere- HNO, MU, Mİ, MK; Tanrım emretme[se] güzel güllere- HAK1 // 3/4: musaḫḫar: müstaġraḳ- FB 423, HAY2; musahhîr- HNO, MU // ḫāra: kara- FRG

B.

CU40 "Ḳoşma"; SS'de "Sevdigim"; AÇ "Koşma"; EAÖ "Asıl Sermayesiz Bir Avuç Toprak" başlıklıdır. AŞE XIX'te dize aralarına şu notlar düşülmüştür: 1/3: nūrına: nārına // 3/1: bir faẓìlet viren ehl-i dillere // 3/2: kelām virüp taʿlìm ider dillere // 3/3: Tañrı emr itmese güzel güllere // 4/1: bulunur mı: yapılur mı

C.

FB 423, SS, FRG, RBK, HNO, HAK1, HAY2, MU, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ, MK'de 2. dörtlük yoktur.

4. Ḳalʿa bulunur mı burcsız bedensiz
Hìç bir maḫlūḳ ḫalḳ olmamış tensiz
Dertli *Seyrānì'niñ* derdine sensiz
Ḥaḳḳ bilür bulınmaz çāre sevdigim*

* 4/1: bulunur: yapılır- FB 423, SS, FRG, RBK, HNO, HAK1, HAY2, MU, AÇ, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 4/2: Hìç dünyāda maḫlūḳ bulunmaz tensiz- AŞE XIX; Dünyāda hìç bir maḫlūḳ bulunmaz tensiz- AŞE V; Ḥa[l]ḳ olmamış hìçbir maḥlūḳ sensiz- CU40; Ḥalḳ olur mı cümle maḥlūk tensiz- FB 423, HAY2; Ḫalḳ olınmamış hìç bir maḫlūḳ tensiz- SS, FRG, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK; Halk olur mu cümle mahluk (hiç) tensiz- AÇ // 4/4: çāre: çarlo- FRG

319. ZÜLFİÑİ GERDĀNA DÜZME SEVDİGİM*

1. Mevtimden ṣaḳınıp eyle merḥamet
İnceltip cānımı üzme sevdigim
Çatma ḳaşlarıñı gel eyle rāḥat
Zülfiñi gerdāna düzme sevdigim

2. Mestāne maḥbūbım çeşmini süzer
Kim görse şübhe yoḳ yüregin üzer
Kāffe-yi düşmāndan eyleyip ḥazer
Baḥr-i muḥabbetde yüzme sevdigim

3. Süzüp gözlerini ḳāşların çatar
Perìşān kāküli rūḥsāra atar
Oḳ gibi kirpigi cānıma batar
Gözleriñi ġāyet süzme sevdigim

4. Baġ-ı muḥabbetde meyve bulmaġa
Gāh[i] boşalmaġa gāh[i] dolmaġa
Seyrānì sen gibi naḳḳāş olmaġa
ʿAşḳıñ iligini çözme sevdigim

---

* *FB 569: 17a;* RBK: 28-29; HNO: 122-123; TK: 55; HAK1: 148-149; HAY2: 91; HAK2: 130; Mİ: 219; EAÖ: 261

A.

1/2: inceltip: incelip- HNO, HAK1, HAY2; incitip- TK, HAK2 // cānımı: canını- RBK // 1/3: Çatma ḳaşlarıñı: Cânımı tenimde- Mİ // eyle rahat (HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ): rāḥat eyle (FB 569)
2/1: çeşmini: çeşmimi- EAÖ // 2/3: Kāffe: Dalga- Mİ // düşmāndan: düşmanlar- RBK
3/2: kāküli: kâkülün- Mİ // 3/3: Oḳ: Aḳ- RBK
4/2: Seyrânî cam gibi bâde dolmağa- Mİ // 4/3: Nakışlı kilime nakkaş olmağa- Mİ // 4/4: iligini: ipliğini- Mİ

B.

EAÖ "Mevtimden Sakınıp Eyle Merhamet" başlıklıdır.

320. ḲAYNAḲ İSTER PENÇE BİLEK SEVDİGİM*

1. Yeleksiz ḳanadla şahin uçamaz
Ḳanad ister elbet yelek sevdigim
Yelek şikārınıñ ḳanın ṣaçamaz
Ḳaynaḳ ister pençe bilek sevdigim

2. ʿAşḳ aṭlaşı doḳunsaydı ipekden
Giymeyen ḳalmazdı deli tepekden
Degirmen ögüdir unı kepekden
Temizleyen ince elek sevdigim

3. Ḳulıñ her ḥācetiñ Tañrı bitirir
Noḳṣānını ḳoymaz hepsin yetirir
Baş üstinde göñül dostın götürir
Ḳoça boynuz degil şelek sevdigim

4. ʿĀşıḳlarıñ cānı maʿşūkıñ teni
Cevher-i cān Ḥaḳḳ'ıñ güzel maʿdeni
ʿ*Āşıḳ Seyrānì'den* ṣorsunlar seni
Ṣoyı insān ḫūyı melek sevdigim

---

* *SS: 162-163;* HNO: 117; HAK1: 148; HAK2: 129; Mİ: 221; EAÖ: 260
A.
1/1: Yeleksiz: Teleksiz- Mİ // 1/2: yelek: telek- Mİ // 1/3: Yelek: Leylek- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ
2/1: aṭlaşı: matlası- EAÖ
B.
SS'de "Sevdigim" başlıklıdır.

321. YOḲ MIDIR LUṬFIÑLA İḤSĀN SEVDİGİM*

1. Āfitāb cemāliñ görelden beri
Artdı derūnımda hicrān sevdigim
Lāyıḳ mı gezeyim böyle serserì
Yoḳ mıdır luṭfıñla iḥsān sevdigim

2. Bìçāre göñlimiñ nevāsı yoḳdır
Açılmış bir gül-i raʿnāsı yoḳdır
Derd-i derūnımıñ devāsı yoḳdır
Sen eyle derdime dermān sevdigim

3. Ḳadrini bilesiñ baġrı yanıġıñ
Uyma hìç sözine her münāfıḳıñ
Göñliniñ taḫtında her bir ʿāşıḳıñ
Sensiñ ḥükm eyleyen sulṭān sevdigim

4. İnṣāf it ḥālime yandım derdiñe
ʿAşḳım ġālib zemherìniñ berdine
Merhem eyle *Seyrānì'niñ* derdine
Envāʿ-yı ʿilācla Loḳmān sevdigim

---

* *FB 569: 15a;* AŞE V: 256; HNO: 121-122; HAK1: 149; HAY2: 58; HAK2: 130; Mİ: 221-222

A.

1/1: Āfitāb: kitāb-ı- AŞE V // görelden: göreliden- AŞE V // 1/4: luṭfıñla: luṭufla- AŞE V; lûtf ile- Mİ

2/1: göñlimiñ nevāsı: bülbüliñ naġmesi- AŞE V // 2/2: raʿnāsı: [ra]ʿnāsı- AŞE V // 2/3: derd-i dertli- AŞE V

3/2: Uyma hem sözine her münāfıḳıñ- AŞE V; Uyma sen sözüne hiç münafığın- HAK1, HAK2 // 3/3: taḫtında: tahtına- Mİ

4/1: derdiñe: gerdine- AŞE V // 4/2: ġālib: ṭālib- AŞE V // 4/4: envāʿ-yı ʿilācla: envaı ilâçlar- HNO, HAK1, HAK2

322. ʿANBERİ REYḤĀNI UDIÑ SEVDİGİM*

1. Ey dildārım niçün idersin ḫavfı
Eyleme ḥazeri udun sevdigim
Ḫāme maḫlaṣıña yazdı hem ḫavfı
ʿAnberi reyḥānı udıñ sevdigim

2. Esbim var bilmez misin ben ḳula
Mürġ-i zārım ḳonduraydım ben ḳola
Didim dilber raḥm ideñ mi ben ḳula
İḥsān itdi yedi udun sevdigim

3. İdersin raḥmıñı bendeñe iẕār
Şìvesi çoḳ niçün bu rāhdan aẕar
Benden dūr olursa çelerim ʿaẕār
Diliyor bildim ki udun sevdigim

4. Ṣadrında hayvası nar ilen
Bulamañ derdiñe devā nār ilen
İḥrāḳ itdiñ *Seyrānì'yi* nār ilen
Yaḳar hicre derūn odın sevdigim

---

* *C. 51: 49a*
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

323. ḲIYĀMETE DEGİN TĀKİM*

1. Bu cihānıñ esrārına
Yetmedi benim idrākim
Ḳāʾilim ben aḫbārına
Ḳıyāmete degin tākim

2. Māh rūylarında cilādır
Dìdeler ne ḫoş elādır
Bu sevdā ġāyet belādır
ʿAşḳıñ odıyla helākim

3. Ben bir ġarìb gedāyısam
Dost yoluna fedāyısam
Nazlı yārdan cüdāyısam
Ölümden hiç yoḳdır pākim

4. Himmet eyledi erenler
ʿĀşıḳa ḳadeḥ virenler
Seyrānì dir ey yārānlar
Ḳademler altında ḫākim

---

* *C. 51: 63a;* AÇ: 273
A.
1/4: degin tākim: ta baki kim- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

324. İSTEMEZSEÑ ĠAMDA ḲAL ḲARA GÖZLİM*

1. ʿAşḳıñ arısına düşürme telāş
İster[i]señ benden bal ḳara gözlim
Muḥabbet isterseñ semtime ṭolaş
İstemezseñ ġamda ḳal ḳara gözlim

2. Er gerekdir er ḳadrini bilmege
ʿĀşıḳ gerek maʿşūḳ gülin dirmege
Mevlā ḳul keyfince meyve virmege
Ḳādir yaratmaġa dal ḳara gözlim

3. İnsān didikleri hep bir ṣoy imiş
Ḳudret ölçüsinde hep bir boy imiş
Göñül kimi sevse göñül o imiş
Sen Ḥaḳḳ'dan dilegiñ al ḳara gözlim

4. Coşġun esme yükseginde yil gibi
Bulandırdıñ *Seyrānì'yi* sìl gibi
Ḥaddeden çekilmiş timür til gibi
Çek beni baġrıña çal ḳara gözlim

---

* *AŞE XIX: 254;* AŞE V: 183; SS: 112; YZ: 32; FRG: 26-27; RBK: 8-9; HNO: 112; CÖ1: 71; TK: 58; HAK1: 157-158; HAY2: 101; HAK2: 138-139; HAK3: 103; Mİ: 227; EAÖ: 226; MK: 50

A.

1/1: ʿaşḳıñ: ʿaşḳ- AŞE V // 1/2: ister[i]señ: istersen al- AŞE V // İstersen gamda kal kara gözlüm- FRG // 1/3: isterseñ semtime: isterseñ semtine- HNO, dilersen semtimde- YZ, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3; dilersen semtinde- EAÖ // 1/4: istemezseñ: dilemezsen- YZ, CÖ1, TK, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ

2/1: er ḳadrini: eriñ ḳādrin- SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; elin kadrin(i)- RBK

3/1: ṣoy: şey- FRG // 3/3: sevse göñül: sev(er)se güzel- AŞE V, FRG; sever güzel- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // o imiş: imiş- HAK2 // 3/4: dilegiñ: nasibin- HAY2

4/1: Yükseklerde ṭaşḳın esme yel gibi- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, MK; Yükseklerde taşkın esne yel gibi- EAÖ // 4/2: Bulandırdıñ: Bulandırma- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 4/3: timür: altın- Mİ, MK // 4/4: beni: bizi- RBK // çal: hayal- RBK

B.

AŞE V "Bozlaḳ"; SS'de "Yārime Sözim"; EAÖ "Aşkın Arısına Düşürme Telaş" başlıklıdır.

325. ÇEK SAZ ÜSTİNE [DE] YAZ ḲARA GÖZLİM*

1. Ṣabāḥdan seḥerden çıḳup ṣalınma
Yavrı şahin gibi baz ḳara gözlim
Ḳāmetiñ ḳalem olun lebiñ mürekkeb
Çek saz üstine [de] yaz ḳara gözlim

2. Yine buluṭlandı yüzü havānıñ
Ṣalaġına şahin dutar yuvanıñ
Ṭomurcuḳ memeli yoşma seveniñ
Yārelenmiş cigerdigi baz ḳara gözlim

3. Bizim ile bahār geldi yaz geldi
Güzellere şifā geldi nāz geldi
Ṭatlı cānım ḳurbān didim az geldi
Zülfiñi gerdāna düz ḳara gözlim

4. Yārini öldürmeyor sendeki sözler
Gevher bār dudaḳlar gül gibi yüzler
Yüz elde çoḳ olur ṭoḳanaḳlı sözler
Aḳ gögsiñ dügmesin çiz ḳara gözlim

5. Dilber nedir sevdi(ce)giñ *Seyrānì* (ṣoy) ise
İnce belli uzun boylı yār ise
ʿĀşıka iḥsānıñ yalñız bu ise
Vallahi billahi az ḳara gözlim

---

* *AŞE V: 241*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

326. DELEMEZ HİÇ ṬOḴUNMAḴLA OḴ BENİM*

1. Şāh olan gedāya eylemez cevri
Ammā şāhdan şikāyetim çoḳ benim
Beytullah göñlümüñ ismine kibri
Delemez hìç ṭoḳunmaḳla oḳ benim

2. Ḳalb-i gedā Yaradan'a gereksiz
Olsayıdı yaratmazdı direksiz
Bir ciger bul kebāb eyle yüreksiz
Dalaḳ kebābından ḳarnım ṭoḳ benim

3. Göñül Beytullah'dır miṣāl-i semā
Direksiz ḥalḳ olmış bir ʿibret-nümā
Vaʿde tamāmında mi§āl-i hüma
Olur ismim var da cismim yoḳ benim

4. Gümüşden altundan ʿayārı engin
Olsa doḳundurmaz ʿaşḳıñ miḥengin
Seyrānì başıña gāzì çelengin
Cāndan ʿalāḳayı kes de ṣoḳ benim

---

* *AŞE V: 84;* FB 569: 13a; HNO: 120; HAK2: 131; Mİ: 222; MK: 46

A.

1/1: gedāya: gedāyı- FB 569, HNO, HAK2 // cevir: cevri- FB 569, HNO, HAK1, HAK2; cebri- Mİ // 1/3: ismine kibri: … sìnemi- HNO, HAK1, HAK2; içine girdi- Mİ // 1/4: Bundan sonra kuldan davam yok benim- Mİ

2/1: Ḳalb-i gedā: Şah olan gedâya- MK // 2/2: yaratmazdı: yaratmazdır- HNO

3/1: semā: sìmā- FB 569, HNO, HAK2 // 3/2: bir ʿibret-nümā: yer ile semā- FB 569, HNO, HAK1, HAK2 // 3/3: Vaʿde tamāmında: Vaʿde ḥitāmında- FB 569, HNO, HAK1, HAK2; Ecelim gelende- Mİ, MK

4/2: doḳundurmaz: dokundurma- Mİ, MK // 4/4: ṣoḳ: koy- HAK1

C.

FB 569, HNO, HAK1, HAK2'de 1/3 eksik yazılmıştır. MK'de 1. dörtlük yoktur.

327. KİSB [Ü] KĀRIM OLDI DERD [Ü] ĠAM BENİM*

1. Merhemlerim telef itme ṭabìbim
Yaralarım ḳabūl itmez em benim
Tecellìden böyle imiş naṣìbim
Kisb [ü] kārım oldı derd [ü] ġam benim

2. Cān ḫavfından geçidine varılmaz
Selāmet geçmeye köprü ḳurulmaz
Ḳızılırmaḳ gibi aṣlā durulmaz
Ḥasretle aḳan gözümden nem benim

3. Cefâ ile hasret bizi tartıyor
Gurbet ilde ar perdesin yırtıyor
Aklıma düştükçe gamım artıyor
Yâr ile sürdüğüm gizli dem benim

4. *Seyrānì* geçmiş gün geçmez destime
Rabb'im ḳavuşdıra çeşm-i mestime
Ġam keder ġurbetde bindi üstime
Aġzıma at gibi ṭaḳdı gem benim

---

* *RDC 30: 9a;* AŞE V: 167; AŞE XIX: 257; CU40: 39a;SS: 109-110; FRG: 57; HNO: 110; CÖ1: 80; HAK1: 150-151; HAY2: 93; MU: 119; HAK2: 131-132; HAK3: 100; Mİ: 223; EAÖ: 242; MK: 47

A.

1/1: Merhemlerim: Merhemleriñ- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 1/3: Tecellìden: Tecellinden- Mİ // 1/4: Kisb [ü] kārım: İşim gücüm- HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

2/1: geçidine: geçid yere- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 2/4: Ḥasretle aḳan gözümden (aḳan) nem benim- AŞE V; Ḥasretle gözümden aḳan (aḳan) nem benim- AŞE XIX; Ḥasretle gözimden aḳan nem benim- CU40; Ḥasret ile aḳan gözden nem benim- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; Gözlerimden akan kanlı nem benim- HAY2

4/1: geçmez: girmez- AŞE V, AŞE XIX, CU40 // destime: destine- CÖ1 // 4/2: ḳavuşdıra: ḳavuşdırsun- AŞE XIX, CU40, FRG // ġam keder bindi ġurbetde üstime- AŞE V // 4/3: bindi: düşdi- HAY2 // Rabb'im ḳavışdırsun çeşm-i mestime- AŞE V // 4/4: Aġzıma at gibi ṭaḳdı: At gibi aġzıma ṭaḳ(ıl)dı- RDC 30; At gibi aġzıma ṭaḳdı - AŞE XIX, CU40, SS, FRG, HNO, CÖ1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

B.

AŞE V'te "Bozlaḳ"; EAÖ "Merhametin Telef Etme Tabibim" başlıklıdır.

AŞE XIX'da mısra aralarına şu notlar yazılmıştır: 2/1: geçidine: geçer yire // 2/4: ḥasretle gözümden aḳan aḳan: ḥasret ile aḳar gözden

C.

RDC 30, AŞE V, AŞE XIX, CU40, SS, FRG, HNO, CÖ1, Mİ, EAÖ, MK'de 3. dörtlük yoktur. Bu dörtlük HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3'ten eklenmiştir.

328. AĞLAMAḲDIR ḤĀLİM BENİM*

1. Şu kimsesiz ṣaḥrālarda
Diken oldı gülim benim
Uġrun uġrun tenhālarda
Ağlamaḳdır ḥālim benim

2. Güli dikene ḳatalı
Diken elime batalı
Yār beni yārdan atalı
Felek bükdi bilim benim

3. Arı geçmez çiçeginden
Çiçek geçmez peteginden
Bir erenler eteginden
Kesme Rabb'im elim benim

4. Yidim acı teresinden
İçdim ḳanlı şiresinden
Seyrānì ġam deresinden
Cūş eyledi sìlim benim

---

* *SS: 114;* YZ: 33; FRG: 41; RBK: 38-39; HNO: 113-114; CÖ1: 62; TK: 53; HAK1: 151; HAY2: 142; MU: 132; HAK2: 238; HAK3: 128; Mİ: 154; EAÖ: 221; MK: 19

A.
1/3: Uġrun uġrun: Gizli gizli- YZ, RBK, CÖ1, EAÖ
2/4: Felek bükdi: Bükülmüştür- YZ, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ
3/2: peteginden: biteğinden- HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, MK // 3/3: Bir erenler: Erenlerin- HNO, CÖ1, TK, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, MK; Pîr erenler- EAÖ
4/4: Cūş: Gûş- RBK

B.
EAÖ "Şu Kimsesiz Sahralarda" başlıklıdır.
SS'de "uġrun uġrun" (1/3) için şu açıklama dipnota düşülmüştür: "Kimseye göstermeyerek" // 2/3: "ikinci yār uçurum dimekdir. Burada cināş yapmaḳ isteyor" (dipnot)
HNO'da ilk dörtlüğe şu dipnot düşülmüştür: "Bir başka şekli: Gene doğdu yaz ayları/Tazelendi nâlem benim/Uğrun uğrun tenhalarda/Ağlamaktır hâlim benim" HAK1'de de HNO'daki bu dörtlüğün ilk iki mısraı dipnotta gösterilmiştir.

C.
RBK'de 3. dörtlük yoktur.

329. CÜNŪN-I ʿAŞḲLA NE EHL-İ FENNİM*

1. Ḳavm-i İsrāʾìl'e ḥelvā-yı ḳudret(den)
İnmiş ne selvāyım ve ne de mennim
Beni Mecnūn iden Leylā-yı ḥasret
Cünūn-ı ʿaşḳıla ne ehl-i fennim

2. Kelìmullah gibi ṭūr-ı Sìnā'da
Çıḳan meclūb olmaz dār-ı fenāya
ʿÍså gibi çıḳam çār-ı mìnāya
Rifʿatime māniʿ olmasun iñnim

3. Geçerim daʿvāmdan Ḥaḳḳ dìvānında
Tenle yār itdigin ḳulıñ cānında
Yāriñ zenpāresi kendi yanında
Bir benì Ādem'dir ben ṣanki cinnim

4. *Seyrānì* ʿaşḳ ile gördik bilişdik
Ḥasret cehìminde ḳaldıḳ ilişdik
Āteş ʿaẕābını yarla bölüşdik
Sehmine āḫiretde düşdi cehennem

---

* *SS: 106-107;* HNO: 116-117; HAK1: 152; Mİ: 216; EAÖ: 261-262

A.

1/1: ḳudret(den): kudret- HNO, HAK1, Mİ, EAÖ
2/1: Sìnā'da: Sina'ya- HNO, HAK1, Mİ, EAÖ // 2/2: olmaz: olur- Mİ // 2/4: iñnim: eğnim- HNO, HAK1, Mİ, EAÖ
3/2: itdigin: ettiğim- HNO, HAK1, Mİ, EAÖ
4/2: cehìminde: ateşinde- HNO, Mİ

B.

SS "Fahriyye-yi Mutasavvıfane"; EAÖ "Kavm-i İsrail'e Helva-yı Kudret" başlıklıdır.

330. DÍDEM YAŞIN SİLER YĀRİM*

1. Düşün dāmānında yāriñ
Didim ḥāliñ güler yārim
Hemān āh itsem ʿaşḳıla
Dìdem yaşın siler yārim

2. Ġamından ben helāk oldım
Teraḥḥüm eylemez raġnā
Kemān ebrū müjgānile
Ġarìb sìnem deler yārim

3. Gül-i ruḫsār(ile) helāk itdi
Beni tende mecāl itdi
Seniñ ʿaşḳıñ firāḳıla
Cevre geldi neler yārim

4. Ḳarārım (yoḳ) cemāl(iñ) seyrine
Müştāḳ oldım şehrine
Bu *Seyrānì* cefā ile
Cāna cefā ḳılar yārim

---

* *C. 4: 431;* AŞE XIX: 256; AÇ: 276

A.

1/1: yāriñ: yarim- AÇ // 1/2: ḥāliñ: ḥālim(e)- AŞE XIX // 1/3: itsem ʿaşḳıla: eylesem ʿaşḳa- AŞE XIX
2/2: Teraḥḥüm itmez raʿnā-yı bìmecāl oldım- C. 4; Rahm etmez bimecal oldum- AÇ
3/1: Gül-i ruḫsār(ile): Gül ruhsarla- AÇ // 3/2: beni tende mecāl: teminde bìmecāl- AŞE XIX // itdi (AŞE XIX): eyledi- C. 4 // 3/3: ʿaşḳıñ firāḳıla: ʿaşḳ-ı firāḳıñla- AŞE XIX // 3/4: Cevre (AŞE XIX): Ṣora- C. 4; Sonra- AÇ
4/1: cemāl(iñ) seyrine: cemāliniñ- AŞE XIX // Kararım cemal seyrine- AÇ // 4/2: seyrine müştāḳ oldım- AŞE XIX // 4/3: cefā: cefāñ- AŞE XIX

B.

C. 4 “Ḳoşma”; AÇ “Semai Koşma” başlıklıdır.

331. NİYĀZ İDÜP BEŞİGİNE BELERİM*

1. ʿAşḳıñ elegini aldım elime
Degirmensiz un ögüdür elerim
Dil aġlar avınmaz pìr ü velìme
Niyāz idüp beşigine belerim

2. Beşik bulınmazsa pìr ü velìmde
Ṣalıncaḳ çoḳ Ṣāh-ı Merdān ʿAlì'mde
Demir ʿaṣā aşındırup elimde
Ayaġımda demir çarıḳ delerim

3. Göñül ḳuşı terk eyledi yuvasın
Bulamadım şu yaylanıñ havasın
Bulıncaya ḳadar derdim devāsın
Elbetde aġlarım şanma gülerim

4. *Seyrānì'yem* ṣaġmāl eyle yozumı
Ṣınamışam ṭatlı degil ṭuzumı
Ārzūlarım ben bulamam ḳuzumı
Ḳoyun gibi dertli dertli melerim

---

* *AŞE V: 168;* AŞE XIX: 258; CU40: 37a; SS: 111-112; FRG: 71; HNO: 111-112; CÖ1: 83-84; HAK1: 152-153; HAY2: 94; HAK2: 132-133; Mİ: 223; EAÖ: 227

A.

1/2: Çalḳamadan unı eler elegim- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/3: Dil (AŞE XIX): Deli- AŞE V // 1/3: pìr ü: pîr-i- CÖ1, HAK1 // 1/4: Niyāz idüp beşigine: Beşigine niyāz idüp- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // belerim (AŞE XIX, SS, HNO, HAK2, Mİ, EAÖ): bilerim- AŞE V

2/1: pìr ü velìmde: pìrin evinde- HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/3: elimde: elinde- Mİ // 2/4: Ayaġımda: Ayağıma- EAÖ

3/1: Göñül ḳuşı terk eyledi: Terk eyledi göñül ḳuşı- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; terk eyledi gönül kuşun- HAY2 // 3/2: şu yaylanıñ: ben bir yayla- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ

4/1: Seyrānì'yem: Ey Seyrānì- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // eyle: ile- FRG, HNO, HAY2, HAK2 // 4/2: ṣınamışam: ḥayātım[ıñ]- AŞE XIX // ṭatlı: ṭatmış- CU40 // Ṣınamışım ṭaşlı degil düzümi- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/4: Ḳoyun gibi dertli dertli: Dertli dertli ḳoyun gibi- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

AŞE V "Bozlaḳ"; CU40 "Seyrānì Baba'nıñ Bozlaġı"; SS "Elem Yāḫūd İştikā"; EAÖ "Aşkın Eleğini Aldım Elime" başlıklıdır.

AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar eklenmiştir: 1/1: çalḳamadan unı eler elegim // 1/4: niyāz idüp beşigine: beşigine niyāz idüp // 3/1: göñül ḳuşı terk eyledi: terk eyledi göñül ḳuşı // 3/2: şu yaylanıñ havasın: ben bir yayla havāsın // 4/1: Seyrānì benim ṣaġmāl eyle yozımı

C.

SS, FRG'de 2. dörtlük yoktur.

332. YENMEZ OLMIŞ YEMEKLERİM*

1. Ṣağılmıyor ʿaşḳım südi
Ṣoġulmışdır memeklerim
Ne ṭuzı ḳalmış(dır) ne ṭadı
Yenmez olmış yemeklerim

2. Uyan deli göñül uyan
Ṣoḳar seni yılan çayan
Ḳalmamış hìç ḥaḳḳı ṣayan
Boşa gitmiş emeklerim

3. Düşi ḫayra yoramadı
Pìrim merhem ṣaramadı
Ḥaḳḳ rıżāya yaramadı
Ḥaḳḳ'ıñ nān [ü] nemeklerim

4. *Seyrānì* ṣığ[ın]dım pìre
Pìrim de ṣığınmış Bir'e
Aġzım üsti düşdim yere
Çocuḳ oldım imeklerim

---

* *C. 4: 262;* AŞE XIX: 264; AŞE V: 127; EP: 5; SS: 106-107; HNO: 108-109; OP: 14-15;HAK1: 153; HAK2: 238-239

A.

1/1: ʿaşḳım: ʿaşḳıñ- EP, OP // 1/2: memeklerim: memeleri- EP // 1/3: Ne dadı ḳalmışdır ne ṭuzı- EP // 1/4: olmış: oldı- AŞE XIX, EP, SS, HNO, OP, HAK1, HAK2

2/1: göñül: göñlüm- AŞE V, SS // 2/3: Ḳalmamış hìç ḥaḳḳı: Ḳalmamış (hìç) ḥaḳḳı- AŞE XIX; Ḳalmamış ḥaḳḳ içün- EP; Ḳalmamışdır pek çoḳ- SS, HNO, OP, HAK1, HAK2 // 2/4: ḥaḳḳ'ıñ nān [ü] nemeklerim- AŞE V, SS, OP, HAK1, HAK2; hakkın nāmû nemeklerim- HNO

3/1: Düşi: Düşim- AŞE XIX, EP, SS, HNO, OP, HAK1, HAK2 // yoramadı: yoramadım- EP // 3/2: pìrim: yaram- EP; pîrin- HNO, OP // ṣaramadı: ṣaramadım-EP // 3/3: rıżāya: rıżāsı- SS, HNO, OP, HAK1, HAK2 // 3/4: gitti nān ü nemeklerim- AŞE XIX; boşa gitdi emeklerim- AŞE V, SS, HNO, OP, HAK1, HAK2

4/1: ṣığ[ın]dım: sığındı- HNO, OP, HAK1, HAK2 // 4/2: pìrim de ṣığınmış: pìr de ṣığınmışdır- SS; pîr de sığınmıştı- HNO, OP, HAK1, HAK2 // 4/3: aġzım: yüzüm- HNO, OP, HAK1, HAK2 // 4/4: oldım: gibi- SS, HNO, OP, HAK1, HAK2

B.

SS'de "memeklerim" için şu dipnot düşülmüştür: "Anadolu ḫalḳınca 'meme' yukarıki şekilde söylenir". HNO'da da aynı kelime için "meme" dipnotu düşülmüştür. AŞE V "Ḳoşma" başlıklıdır. AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar yazılmıştır: 2/1: göñül: göñlim // 2/3: hìç ḥaḳḳı: ḥaḳḳı çoḳ // 3/1: düşüm: düşi // 3/4: gitdi: mihnet // 4/1: ṣığındım: ṣığındı

C.

EP'de 4. dörtlük yoktur.

333. SEL OLDIM ÇAĞLAR GEZERİM*

1. ʿAşḳ-ı Mevlā'na düşeli
Mecnūn'ım dağlar gezerim
Ḳaṭrān ḳaynayıp coşalı
Sel oldım çağlar gezerim

2. Pìr eşigiñ bildim Kaʿbe
Ḥatāsı var ise tevbe
Derdile döndim Eyyūb'a
Yaramı bağlar gezerim

3. Kimi baydır kimi gedā
Cümlesine yārāñ Ḥudā
Yūsūf'ımdan düşdim cüdā
Yaʿḳūb'ım ağlar gezerim

4. *Seyrānì* ʿaşḳıñ Ṭūr'ında
Tecellì gördim nūrunda
Gerçekleriñ ḥużūrında
Çürügim sağlar gezerim

---

* *FB 569: 18a;* AŞE XIX: 302; RBK: 24-25; HNO: 123-124; CÖ1: 82; TK: 21; HAK1: 154; HAK2: 239; Mİ: 155; EAÖ: 224; MK: 20

A.

1/1: ʿAşḳ-ı Mevlā'na: ʿAşḳ u sevdāya- AŞE XIX; Aşkın derdine- CÖ1, EAÖ; Aşk-ı Mevlâ'ya- RBK, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK // 1/2: dağlar: ağlar- TK // 1/3: ḳaṭrān: ḳaṭrem- AŞE XIX, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ

2/1: Pìr: Yār- AŞE XIX; Bir- RBK // 2/3: döndim: erdim- EAÖ // 2/4: gezerim: çözerim- AŞE XIX

3/1: baydır: beydir- EAÖ // 3/2: raḥm eyle sen yā Rabb Ḫudā- AŞE XIX

4/1: Ṭūr'ında: torunda- CÖ1, HAK1, HAK2

B.

EAÖ "Aşkın Derdine Düşeli" başlıklıdır.

334. ANIÑ MECNŪN'IYEM ÇÖLLER GEZERİM*

1. Bir ġarìb bülbülim her baġdan baġa
O gül içün feryād ider gezerim
Leylā'dır gezdiren bu ṭaġdan ṭaġa
Anıñ Mecnūn'ıyem çöller gezerim

2. ʿUşşāḳlar elinde mıẓrāb mi§āli
Deryālarda dönen ḥizāb mi§āli
Ḥama şehrindeki dolāb mi§āli
Çevrilür dolanur iñler gezerim

3. Cān bülbüli uçar bir gün baġından
Bir gökşān gösterir yār oṭaġından
İşidiñ yārānlar cān ḳulaġından
Kāmiller kelāmın diñler gezerim

4. *Seyrānì* ḳurbetde bu devrānede
Sebeb-i giz maḥzdır āb [u] dānede
Sırrımı sırr iden yāre ḫānede
Aña ḥasbiḥālim(i) söyler gezerim

---

* *C. 159: 18a,* AÇ: 175, HAK2: 133; EAÖ: 262
A.
1/2: ider: eyler- AÇ, HAK2, EAÖ
2/1: ʿuşşāḳlar: âşıklar- AÇ, HAK2,EAÖ
3/2: gökşān: gülşen- AÇ, HAK2, EAÖ
4/2: Sebeb-i giz maḥzdır: Gezmemiz sebebi- AÇ, HAK2, EAÖ // āb [u]: ab u- AÇ, HAK2, EAÖ // 4/3: yāre: yār bu- AÇ, HAK2, EAÖ // 4/4: ḥasbiḥālim(i): hasbihalim- AÇ, HAK2, EAÖ
B.
EAÖ "Bir Garip Bülbülüm Her Bağdan Bağa" başlıklıdır.

335. ṢIRĀṬ KÖPRİSİNDEN İNCE SÖZLİYİM[*]

1. Göñül serden geçer yārdan geçemez
İḳrāra baġlanmış ḳavì özliyim
Her diñleyen maʿnāsını seçemez
Ṣırāṭ köprisinden ince sözliyim

2. Benim sözim çürük degil ṣaġ gibi
Çürük sözler erir aḳar yaġ gibi
Üzerimden kervān aşar ṭaġ gibi
Ṣanma beni yoḳuşlıyım düzliyim

3. Yolcı āteş yaḳmaḳ ile yol yanmaz
Erenleriñ ṭoḳudığı çul yanmaz
Cehennemde günāh yanar ḳul yanmaz
Ben günāhdan sürmelenmiş gözliyim

---

[*] *Bel 0374: 46b: 47a;* FB 423: 32a; C. 135: 79b; AŞE V: 172; AŞE XIX: 253; CU40: 12ab; AŞE XXIV: 276; RDC 30: 9b; SS: 107-108; YZ: 29; FRG: 9; RBK: 16; HNO: 109; CÖ1: 63; TK: 22; HAK1: 158; HAY2: 102; HAK2: 139; HAK3: 104; Mİ: 228; EAÖ: 214; MK: 51

A.

1/1: Göñül: Seyrâni- RBK // geçer: geçer (amā)- AŞE XXIV // Cāndan geçince serden geçilmez- C. 135 // 1/2: İḳrāra baġlanmış: Baġlanmış iḳrāra- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ, MK // 1/3: Elfāẓı bilmeyen maʿnā seçemez- FB 423, HAY2; Lafẓın bilmeyince maʿnā seçilmez- C. 135; Her sözim diñleyen özüm seçemez- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 1/4: Ṣırāṭ köprisinden: Ṣırāṭ'ıñ üstinde- C. 135

2/2: erir aḳar: aḳar erir- AŞE XIX // 2/3: Üzerimden: Üzerinden- FB 423, SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, Mİ, EAÖ, MK; üstümizden- C. 135 // aşar: geçer- C. 135, SS, YZ, FRG, RBK, HNO, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, MK // 2/4: Ṣanma beni yoḳuşlıyım: Ṣanma kim ben yoḳuşlıyım- C. 135; Yoḳuşlıyım ṣanma beni- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

3/1: yaḳmaḳ: yakma- AŞE XIX; yanmak- YZ, CÖ1, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ // 3/2: yanmaz (C. 135, SS, HNO, HAK2): batmaz- Bel 0374, FB 423, AŞE V, AŞE XIX // 3/2: Erenleriñ ṭoḳudığı çul: ʿĀrifiñ yapdığı hìç bir çul- SS, FRG; Ârifin yaktığı hiçbir çöl- YZ, RBK

B.

Bel 0374, FB 423 ve C. 135 "Ḳoşma"; AŞE V "Tecnìs"; SS "Faẖriyye-yi Mutaṣavvıfāne"; EAÖ "Gönül Serden Geçer Yardan Geçemez" başlıklıdır.

AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 1/2: iḳrāra baġlanmış: baġlanmış iḳrāra // 1/3: her sözim diñleyen özüm seçemez // 2/2: aḳar erir: erir aḳar // 2/3: üzerimden: üzerinden // aşar: geçer // 2/4: ṣanma beni yoḳuşlıyım: yoḳuşlıyım ṣanma beni // 3/1: yaḳma: yaḳmaḳ // 3/2: erenleriñ: ʿārifleriñ // çul: hìç bir // 4/2: ʿaşḳ-ı Mevlā ile: sevdā-yı ʿaşḳıyla

C.

AŞE defterlerinde bu şiirin ayağına sahip iki şiir daha bulunmaktadır (AŞE XXIII: 97; AŞE XXIV: 142). Ancak bu şiirlerin dörtlükleri arasında ayak birliği bulunmamaktadır. Şiirler yine Seyrânî'ye ait başka şiirlerle karıştırılmıştır. Bu, muhtemelen sözlü kaynağın metinleri bilmemesinden veya unutmasından kaynaklanmaktadır. Ayak birliği bulunmayan ve şiir çeşitlenmesi olarak da kabul etmediğimiz bu metinleri değerlendirmeye dâhil etmiyoruz.

AŞE XXIV: 276'ya metnin sadece ilk dörtlüğü kaydedilmiştir. YZ'de mahlas tapşırılmamıştır.

4. Ṣıġındım *Seyrānì* ḳayyūm-ı ferde
Sevdā [vü] ʿaşḳıñla düşdim bu derde
Ṭutdım günāhımdan yüzime perde
Rabb'im dìvānıñda ḳara yüzliyim*

* 4/1: Ṣıġındım Seyrānì: Seyrānì ṣıġındı- C. 135 // ḳayyūm-ı: ḳayyūma- CU40 // Daima aradım onu her yerde- YZ; Daima aradım onu ben yerde- RBK; Seyrânî aradım onu her yerde- CÖ1, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ // 4/2: Sevdā [vü] ʿaşḳıñla: ʿAşḳ-ı Mevlā ile- FB 423, AŞE V, AŞE XIX, HAY2, Mİ, MK; Sevdā-yı ʿaşḳla- CU40, RDC 30; ʿaşḳ [u] sevdā ile- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, HAK3; aşkı hakikatle- YZ, RBK; aşk-ı hakikatle- CÖ1, EAÖ; aşk-ı sevdâ ile- TK // Ben anıñ ʿaşḳına düşmişim derde- C. 135 // 4/3: Ṭutdım günāhımdan: Günāhımdan ṭutdım- FB 423, HAY2; günāhımdan çekdim- C. 135 // 4/4: yüzliyim: gözlüyüm- RBK

336. ṢULUĠIÑA ṢALAḲ DİKEMEZ MİYİM*

1. Çöz uçḳurı al ḳınalı gelin aḳ gelin
Çözmezseñ aġzından sökemez miyim
Ben bineyim bizime [de] baḳ gelin
Ṣuluġıña ṣalaḳ dikemez miyim

2. Aḳ ḳaymaġa ḳara pekmez ḳatsalar
Ḳarışdırup parmaḳ parmaḳ ṣatsalar
Ḳızlar celep celep altına yatsalar
Ḳara puhur gibi çökemez miyim

3. Öküz boḳı ile yaḳsañ ocaġı
Ḳutnu minder ile serseñ bucaġı
Ṣıyırsañ şalvarı dikseñ bacaġı
Ḳucaġıma ḳadar çekmez miyim

4. *Seyrānì* pek bilir böyle ʿaziller
Söylemişler tā ezelì ezeller
İnṣāfa gelüp de virseñ güzeller
Ḥaḳḳ'ıñ emri ile sikemez miyim

---

* *AŞE XXIV: 45*

B.

Defteri yazan kişi tarafından şiirin başında şu açıklama vardır: "Seyrānì merḥūm bir aralıḳ (…) maʿişeti arzūsıyla baʿżı ʿaşìret köylerine gitdiginde her naşılsa bir gice köyiñ birinde başına erkek ḳız gelin birikirler merḥūm ise 'Ẕihnime ṣıġmaz Allah'ı künhü ẕāt-ı vaḥdetiñ/Müncelì her zerrede ā§ār-ı ṣunʿ-i ḳudretiñ' (749) (…) āḫire ġazelini ve bu ḳabìl bir ḳaç daha ġazeli dìvān oḳur başında bulunanlar baba biz bunlardan bir şey anlayamıyoruz dirler derḥāl keyfiyeti intiḳāl iderek sazına bir düzen virerek zìrdeki ḳoşmayı irticālen söyler" (Bu açıklama AŞE defterinin numaralandırılması sırasında yanlışlıkla 44. metin olarak numaralandırılmıştır)

Şiirin sonuna ise şu not düşülmüştür: "Gerçi şu ḳoşmanıñ ādāba muġāyir maḥālleri varsa da ḳardaş bulınur ḳāʿide bulınmaz fehvāsınca dāmen-i ʿuḳūle mestūr buyrılmasını istirḥām iderim"

C.

Bu şiir ilk defa okundu.

337. SANA BİR BERGÜZÂR VEREMEZ MİYİM*

1. Elâ gözlüm niçin benden kaçarsın
Eller kadar seni sevemez miyim
Bilirsin kendime ederim zarar
Sana bir bergüzâr veremez miyim

2. Kaşların yay kirpiklerin ok ise
Benden başka sevdiceğin çok ise
Bir yoksula tenezzülün yok ise
Elden öndüç alıp veremez miyim

3. *Seyrâni* kapında daimâ kuldur
Dilersen azad et dilersen öldür
Suçum ne efendim isyanım bildir
Bilmem kötü müyüm yaramaz mıyım

---

* *TK: 20;* AÇ: 174; HAK2: 134-135
A.
2/2: başka: gayrı- HAK2
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

338. BİÑ BİR ḲĀF'A MAẒHAR YOLIMIZ BİZİM*

1. İdrìs terzìligi ìcād itmeden
Endāzeden geçmiş boyumız bizim
ʿAnḳā yaradılup Ḳaf'a gitmeden
Biñ bir Ḳāf'a maẓhar yolımız bizim

2. Ṣu niçün ḥayvāna yarayup gezer
Kimin yuyup kimin ṭarayup gezer
Kendine bir mürşid arayup gezer
Mürşid-i kāmildir ṣuyumız bizim

3. Ḳalbin(i) degişdirse bizim birimiz
Zāhid ġasl idemez çıḳsa kirimiz
Ḥayātda pāk ider bizi pìrimiz
Murdār olmaḳ degil ḫuyumız bizim

---

* *C. 99: 161a;* FB 423: 38b; C. 4: 260; AŞE XIX: 263; AŞE V: 126; SS: 185-186; HNO: 118-119; CÖ1: 105; HAK1: 155-156; HAY2: 95; HAK2: 135; Mİ: 224; EAÖ: 236

A.

1/1: terzìligi: terzìlik[i]- FB 423; terzìligin- C. 4, AŞE XIX, AŞE V, SS // 1/2: Endāzeden (FB 423,C. 4, AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ): Endinde- C. 99 // geçmiş: geçdi- FB 423,C. 4, AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/3: gitmeden: gitmezden- C. 4, AŞE V, SS, HNO // 1/4: Biñ bir Ḳāf beklerdi ṭopumız bizim- FB 423; Biñ bir Ḳāf bekliyor ṭoyumız bizim- C. 4, HAY2; Biñ bir Ḳāf bekliyor ṭopumız bizim- AŞE XIX, AŞE V; Biñ Ḳāf'ı bekleyor ṭoyımız bizim- SS, HNO, Mİ; Biñ Ḳāf'ı beklerdi ṭoyımız bizim- CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ

2/1: ṣu insānoġlına yarayup durur- FB 423 // 2/2: gezer: durur- FB 423 // 2/3: o d abir mürşidin arayup durur- FB 423 // ṣuyumız (FB 423): ḫūyumız- C. 99

3/1: Eger ḳalbin degişdirse bizim birimiz- FB 423; İçimizde ḳalbini degişse birimiz- C. 4, AŞE V; İçimizden ḳılıncını degişse birimiz- AŞE XIX; Çıldırtır zāhidi bizim sırrımız- SS, HNO, Mİ; Kalıbını değiştirse birimiz- CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, EAÖ // 3/2: ġasl idemez çıḳsa: biñ yıl yusa çıḳmaz- FB 423, CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ; ḳırḳ yıl yusa çıḳmaz- C. 4, AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, HAY2, Mİ // 3/3: Ḥayātda pāk ider bizi: Dünyāmızda bizi pāklar- C. 4, AŞE V, SS, HNO, HAY2, Mİ; Dünyāmızda bizi pākla- AŞE XIX // 3/4: olmaḳ: ölmek- FB 423,C. 4, AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // degil: degil(dir)- AŞE V

B.

C. 99 "Nefes"; FB 423, C. 4, AŞE V "Ḳoşma"; EAÖ "İdris Terziliği İcat Etmeden" başlıklıdır.

SS'de "yusa" için "yıḳasa" açıklaması eklenmiştir.

HNO'da dipnotta şu mısralar da gösterilmiştir: 1/4: bin bir sırra mazhar duyumuz bizim // 3: Kalıbını değiştirse birimiz/Bin kere yusalar çıkmaz kirimiz/Hasılı pâk eder bizi pîrimiz/Erenler getirir suyumuz bizim

3: Çıldırtır zahiti bizim sırrımız/Zahit kırk yıl yusa çıkmaz kirimiz/Dünyamızda bizi paklar pîrimiz/Erenler getirir suyumuz bizim- HAK1 (dipnot)

C.

2. dörtlük C. 4, AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ'de yoktur. FB 423'te 2 ve 3. dörtlükler yer değiştirmiştir.

4. Bir *Seyrānì* vardır başı feslimiz
Cümlemiz çarıḳlı yoḳdır mestlimiz
Zāhide ḳarışmaz bizim neslimiz
Mehdì'den ayrılmaz ṣoyumız bizim*

* 4/2: Cümlemiz çarıḳlı: Cennetde çarḫacı- FB 423; Bütün çarıḳlıyız- C. 4, AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, HAY2, Mİ // 4/3: Zāhide ḳarışmaz: Münkire ḳarışmaz- FB 423,C. 4, AŞE XIX, AŞE V, HNO, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ; münkirlere ḳarşı- SS // 4/4: Mehdì'den ayrılmaz: Mehdì-yi Āl-i Resūl'dir- C. 4; Mehdì-yi Āl-i Resūl- AŞE XIX, AŞE V; Mehdì-yi zamāndır- SS, HNO, HAY2; Evlâd-ı Rasûldür- Mİ

339. BİR LEYLĀ ʿAŞḲINI BULAN BEN OLDUM*

1. Göñül ġurbet ilde ġam bucağında
Ṣararup ġoncaveş ṣolan ben oldum
Nār-ı ḥasretiñle Mecnūn Daġı'nda
Bir Leylā ʿaşḳını bulan ben oldum

2. ʿAşḳ ādemi ıraḳ aṭar yerinden
Ġam firāḳ ādemiñ gitmez serinden
Taḳdìr-i ḳudretle Ḫudā emrinden
Terk-i diyār vaṭan olan ben oldum

3. Ḳaldı bu vücūdım sırāt elinde
Kimseler ḳalmasun miḥnet elinde
Aġlayu aġlayu ġurbet elinde
Yedi deryā gibi dolan ben oldum

4. *Seyrānì* dūş oldum devr-i ġurbete
Şükürler eyledim Bārì Ḥażret'e
Bu deñlü ʿaşḳ[ı]la dürlü miḥnete
Fānì cihān içre gelen ben oldum

---

* *C. 159: 14b;* HAY2: 96; AÇ: 179; HAK2: 135-136

A.
1/2: ṣolan: olan- AÇ
3/1: sırāt: seyret- AÇ // 3/2: ḳalmasun: bakmasın- HAY2, HAK2
4/1: derd-i: dûr[-i]- HAY2, HAK2 // 4/3: ʿaşḳ[ı]la: aşk ile- AÇ

B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

340. FARḲ İDEMEZ OLDIḲ ṢAĠILA ṢOLUM*

1. Zamāne ḥālini eyleyim beyān
Bu şehriñ içine düşdi bir ẓulüm
Vücūdlar şehrine velvele ʿinān
Farḳ idemez oldıḳ ṣağıla ṣolum

2. Çoḳ feryād iderim yazda baḥarda
Hiçbir neşāṭ yoḳdır bizim şehirde
Ben niyāz iderim Ḥaḳḳ'a seḥerde
Neyleyim efendim bìçāre ḳulum

3. Şu vìrān dünyāda hergiz gülinmez
ʿĀrifiñ esrārı neden bilinmez
Bir ʿacāyib ḥāl var çāre bulınmaz
Dostları dostından ayıran ölüm

4. Bu *Seyrānì* dir ki bāde içildi
İçe[n] ādemler içmezden seçildi
Baġdād ṭarafından sefer açıldı
Şimdi bir ṣarp yere düşürdim yolum

---

* *C. 51: 64b;* HAY2: 98; AÇ: 180; HAK2: 136-137
A.
1/3: ʿinān: aman- HAY2, HAK2; ayan- AÇ
2/1: baḥarda: bahirde- AÇ
4/2: İçe[n]: İyce- HAY2, HAK2 // İyice âdemler içten seçildi- AÇ // 4/3: sefer: saflar- HAY2, HAK2
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

341. ʿAḲLIM[I] SERİME DİREMİYORUM*

1. ʿArẓūḥāl yazup da gül yüzlü yāra
Raḳìbiñ ḫavfından veremiyorum
Düşürdim göñlimi bìvefā derde
ʿAḳlım[ı] serime diremiyorum

2. Ziyāde dumannı bu benim ʿaynım
Ḫubları ẕikr ider dāʾimā zeynim
Şu fenā zevḳinden ḳaḳmadı meylim
Ḥarāmı ḥelāli aramıyorum

3. Dilberi metḥ itmekdir benim şānım
Aḳıtsam çeşmimden yaşıla ḳanım
Gördügüm dilberden umar bu cānım
Fenā ṭamarları ḳıramıyorum

4. *Seyrānì* dir bildirmesem ḥālimi
Tesbìḥe bağlasam her dem dilimi
Virse murādımı Hüdā çeksem elimi
Bu nefsiñ elinden duramıyorum

* *C. 51: 112a*

342. GEL ALMA EFĠĀNIM SELĀM ʿALEYKÜM*

1. Tañrı'nıñ raḥmeti üstine olsun
Gözleri mestānım selām ʿaleyküm
Selāmet üzereyim ḥālimi bilsün
Gel alma efġānım selām ʿaleyküm

2. Ḥasbiḥālim nazlı yāra söyleyim
Āhı firḳatinde ḳaldım neyleyim
Dāmeni destini ben pūs eyleyim
Nazlı canānım selām ʿaleyküm

3. ʿArżılarım dāʾim melek sìmāyı
İçmişim destiñden ṭolu[dır] cāmı
Āh iderek yazdım ben bu nāmeyi
Ḥāl-i perìşānım selām ʿaleyküm

4. Ulaşdırıñ bu aʿlāmı yārime
Ṣabāyılan göndereyim bārime
Ḫāṭırıñ naşıldı şìvekārıma
Oḳu bu fermānım selāmʿaleyküm

5. *Seyrānì* ʿaşḳıñla oldı melāmet
Ḳavışasıñ baña saġı selāmet
Fānide gösterdüñ bize ḍelālet
Ḥüsniñe ḥayrānım selām ʿaleyküm

---

* *C. 51: 121a*
C.
Bu şiir C. 51: 121ab'daki "ʿaleyküm selām" ayaklı şiirle (272) bağlantılıdır.

343. BULDUN MU DERDİNE ÇÂRE BÜLBÜLÜM*

1. Seherde kalkarsın niçin ötersin
Sen de mi eriştin nâra bülbülüm
Aşkın ateşine yanıp tütersin
Buldun mu derdine çâre bülbülüm

2. Bunda gaflet uykusuna yatılmaz
Sözüm cevâhirdir alıp satılmaz
Şu yalan dünyada mesken tutulmaz
Buldun mu derdine çâre bülbülüm

3. Dostun bahçesinde eğlenip kalma
Bu dünya fânîdir asla inanma
Aldanıp nefsine şeytana kanma
Mevlam murâdımız versin bülbülüm

4. *Seyrani'yim* derim yürekte derdim
Hakk'ın bin bir ismi dilimde virdim
Bir gün ıssız kalır bu vîrân yurdum
Mevlâm murâdımız versin bülbülüm

* *Mİ: 226-227;* MK: 49

344. GÜL GİBİ GÜLDÜRDÜ ÖMRÜM*

1. Seyret o şuh-ı fettanı
Altın sarısı mestanı
Gülşende verdi handanı
Gül gibi güldürdü ömrüm
Servi kaddi nev civanım
Gel benim gonca fidanım

2. Dökmüş ruhsara kâkülü
Unutma saçı sümbülü
Ver içelim cam-ı gülü
Bu edalar sende iken
Servi kaddi nev civanım
Gel benim gonca fidanım

3. Çeşmi siyah kaşı keman
Tir-i müjgân halim yaman
Hoş edadır yeni fidan
Rahs u reftarı müsellem
Servi kaddi nev civanım
Gel benim gonca fidanım

4. *Seyrânî'nin* avaresi
Rahm eyle canım paresi
Var mıdır sabra çaresi
Bu hüsn ü an sende iken
Servi kaddi nev civanım
Gel benim gonca fidanım

---

* *AÇ: 316-317*
B.
AÇ "Şarkı" başlıklıdır.

345. UTAN OL RABB-İ ĀʿLĀ'DAN*

1. Gel ey ġāfil Ḫudā'dan ḳorḳ
Elin çek ḥubb-i dünyādan
Ḥayā it ẕenbe ḳıl tövbe
Utan ol Rabb-i Āʿlā'dan

2. Sevip ʿālimleri her dem
İde gör ṭālib-i raġbet
İhānet itmeden ġāyet
Ḥazer ḳıl geçme ʿūḳbādan

3. Ne ḥāldir işbu ḥālet kim
Ki yoḳdır ṭālibiñ fevri
Görüp kimse selām virmez
Onlardır ġāyet ednādan

4. Giderken dersine ṭālib
Ki fāsıḳlar görüp anı
Bu kim deyü taʿn iderler
Giçerken ṭālib aradan

5. Bunlar isḳātcılar deyü
Her kim eyler ise taḫfîf
Küfri şirk ider ol sāʿat
Nikāḥı gider aḫfādan

6. Ḫudā'ya kim bilür ṭapar
Bulınmaz olsa ʿālimler
Cihān küfr ile ṭolardı
Ḫaber bilmezdi uḫrādan

C. 51: 3a; AÇ: 301; AÇ: 421-422

A.

2/1: ṭālib-i: talibe- AÇ: 421-422

4/2: fāsıḳlar: fasihler- AÇ: 421-422 // 4/4: aradan: oradan- AÇ: 421-422

5/2: taḫfîf: tahtif- AÇ: 421-422 // 5/4: aḫfādan: ihvadan- AÇ: 421-422

B.

C. 51 "(…) Seyrānì Nazm-ı Maḳāmlı"; AÇ: 301 "Nasihat"; AÇ: 421-422 "Tenbih-i Seyrani Destanı" başlıklıdır.

C.

AÇ: 301'de 6, 7, 8, 9, 10. dörtlükler bulunmaktadır.

7. Yiyüp içdügiñiz hele
Ki anlar ḥürmetinedir
Bilüp ḳadrin ḳamusınıñ
İhānet itmeden utan

8. Eger olmasa ʿālimler
Ki ḳaṭre raḥmet inmezdi
Daḫı ot bitmeyüp aṣlā
£emer olmazdı eşyādan

9. Ḥāşā ġıybet iderlerse
Bu ʿālimler bāṭıl deyü
ʿAceb ḳurtulur mı yarın
ʿAẕāb-ı nār-ı kübrādan

10. Bunlarıñ ḳadrini bilür
Ġāyet ṣādıḳ olan kimse
Bu *Seyrānì* hemān ancaḳ
İder taʿẓìm ü ednādan*

*7/1: içdügiñiz: içtiğimiz- AÇ: 301

346. ZEVĀL İRMEZ MÜCELLĀDAN*

1. Saña minnet düşdi dilber
Bilen ismiñ müsemmådan
Yā niçün rūylarıñ aḥmer
Zevāl irmez mücellādan

2. Diyānet var yine sende
Olmışım şìveñe bende
ʿArẓūlarım yāri ḳande
Yetsin baña müheyyādan

3. Ebrūlarıñ kemān olmış
Bìdostlara amān olmış
Serimde bir duman olmış
Keşdim beyżā vü sü[vey]dādan

4. Serḫānda §ādır ḥarfi
Seyrānì dir bildim ʿırfı
Ṣunmışım destine żarfı
Bil (bu) ismini muʿammādan

C. 51: 61b-62a

B.

C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

347. YARATDIĠI ḲULI BİLİR YARADAN*

1. Ḥaḳḳ nūr-ı ẕātından bize hidāyet
Eyleyüp bildirmiş aḳdan ḳaradan
Ḳulı ḳuldan suʾāl itmek ne ḥācet
Yaratdığı ḳulı bilir Yaradan

2. Her ḳuşıñ elbetde vardır yuvası
Yaylasına göre āb [u] havāsı
Elbetde her derdiñ var bir devāsı
Ben derdime ümìde kesmem çāreden

3. Lafıẕdır maʿnāṣın tefsìr eyleyen
Cümle lisānları bilüp söyleyen
İsm-i ṭabābetle göñül egleyen
Ṣìfānıñ ḳadrini ṣor bìçāreden

4. Göñül aynasında leke ḳoma sil
Mìzān-ı ʿirfānda miḳdārını bil
Seyrānì Mevlā'ya muḥkem baġla bil
Ḳullarına diliñ kes müdāradan

SS: 119-120; HNO: 130; HAK1: 159-160; HAK2: 140; HAK3: 105; Mİ: 228-229
A.
2/2: āb [u] havāsı: âbı havası- HNO, âb u havası- HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

348. ŞU KÖPÜGÜ DİÑLE CĀNDAN*

1. Cevābıñı dirim seniñ
Cevher-i buḫāru duḫāndan
Yerleri bildirem saña
Şu köpügü diñle cāndan

2. ʿĀşıḳ iseñ sen gel beri
Ḳoyam ʿaşḳ yoluna seri
Diyem semāyı yerleri
Dört günde yaratdı şāndan

3. Biri İsmāʿìl mencāʾil
Ṣaʿd[dır]birisi ṣalṣāʾil
Gelkāʾil semḥāʾil refrāʾil
Bil ismini bu ʿirfāndan

4. Biri Būşem biri Ḫulde
Bir ʿArḳa biri Cebre
Bir seccìnbiri ʿAcbā biri z̲āde
Zemìn maḫlaşı bu kāndan

5. Biri ʿAden biri Vesìle
Bir Firdevs biri Ḫulle
Biri Naʿìm biri Meʾvāh
Ḳarār selāmdır ʿayāndan

C. 51: 71a; AÇ: 306-307, 309-310

A.
1/1: dirim: verem- AÇ
2/4: şāndan: şamdan- AÇ
3/1: mencāʾil: menail- AÇ
4/3: biri ʿAcbā biri: biri- AÇ //Vezin bozuk // 4/4: maḫlaşı: muhlisi- AÇ
5/1: ʿAden: Adem- AÇ // 5/3: Meʾvāh: Mevahle- AÇ // 5/4: Ḳarār selāmdır: Kurar seladır- AÇ

B.
C. 51 "Seyrānì Naẓìrì"; AÇ "Muammanın Cevabı" başlıklıdır.

C.
Bu metin C. 51: 71a'daki "Yerlerinden oldı ayıḳ"ın (250) cevabıdır. C. 51'de 11/4 eksiktir. Eksiklik AÇ'den tamamlanmıştır.

6. Biri Binām biri Hāvye
Biri Saḳar biri Ḥuṭāme
Bir[i]Ceḥìm biri Saʿìr
Biri Cehennem ʿişyāndan

7. Ne var ʿāşıḳıñ ḳahrında
Ḥira Ḫudā'nıñ baḥrinde
Ol Ḳāf Ṭaġı'nıñ ḳahrında
Bıraḳyer vardır zafrāndan

8. Oḳudım Ḳurʾān'da hice
Bilemem mi anı nice
Aşlından yoġıdı gice
Belendi dürr [ü]mercāndan

9. Aġlama dìdeñi sen sil
Didiñ şems [ü]ḳameri bil
Güneş altmış ḳamer üç mil
Böyle duymışım Ḳurʾān'dan

10. Evvelden tövbe idenler
£āniden ḥal(e)vet virenler
£āliş§den zekāt virenler
Ġaffār ayırma ìmāndan

11. Rābiʿden emr-i nehy iden
Ḫāmisden ḥacc[ı]baḫş iden
Sādisdennefsin menʿ iden
Kaynaġı gelir ilhamdan

12. [Ol] Sābiʿden ġāzi olan
£āminden[bil] mürìd olan
Seyrānì dir tekmìl ḳılan
Raḥmet isterim Raḥmān'dan*

---

*6/1: Binām: Benam- AÇ // 6/3: Bir[i]: Biri- AÇ
7/3: ḳahrında: zahrında- AÇ // 7/4: Burak var deriz Kur'an'dan- AÇ
8/4: dürr [ü]: dürrü- AÇ
9/2: şems [ü]: şems ü- AÇ
10/2: ḥal(e)vet: selvet- AÇ
11/1: Rabi'de emrü nehy eden- AÇ // 11/2: ḥacc[ı]: haccı- AÇ
12/1: [Ol] Sābiʿden: Ol sabiden- AÇ // 12/2: [bil] mürìd: bil mürid- AÇ

349. SÍM OLMAYANI SEVMEZLER CĀNDAN*

1. Ṣabr etmeli Ḥaḳḳ'dan gelen ġazāya
Ḥamdülillah dünyā başıma zìndān
Hic raḥm ider yoḳdır şu ben gedāya
Sìmü olmayanı sevmezler cāndan

2. ʿĀşıḳım ḫūblara gezem serseri
Pul ider(ler) faḳìrde olan cevheri
Sìm [ü] zeriñ çoġsa diller gel beri
Ġayrı hic bilmezim ziyāde bundan

3. Bu ʿaşḳ sevdā ġarìb başa belādır
Ḥaḳḳ'ıñ ʿināyeti cümle ḳuladır
Bunda alçaġısa anda āʿlādır
Yoḫsulı ṭaʿn idüp çıḳmayın dìnden

4. Kem olsa meṭḥ ider kālan ṣaṭarken
Bu *Seyrānì* rüʾyā gördi yaṭarken
Ṣoñını fikr eyle bir iş ṭutarken
İşte budır saña naṣìḥat benden

C. 51: 13b; AÇ: 302

A.

1/3: ider: eden- AÇ
2/2: ider(ler) faḳìrde: ederler fakir- AÇ // 2/3: Sìm [ü]: Sim-i- AÇ // 2/4: bilmezim: bilemem- AÇ
3/1: Bu ʿaşḳ: Aşk-ı- AÇ
4/1: kālan: kâlâ- AÇ

B.

AÇ "Nasihat" başlıklıdır.

350. BİLÜP TAḤSÍN İTSÜN MERD-İ SÜḪANDĀN*

1. Erbāb-ı ʿirfāna olsun yādigār
Bizden eşer ḳalsun bir ḫoş dāstān
Maʿnā-yı elfāẓın gizli āşikār
Bilüp taḥsìn itsün merd-i süḫandān

2. Taḫt-ı nübüvvetde salṭanat süren
Mevrūş ḥaşmını merdāne gören
Taḫtile tācını ṣabā getüren
İbn-i Dāvūd Şāh Sulṭān Süleymān

3. Ne var taḫtü'l-eflāk-ı zemìnden üstün
Emrine musaḫḫir eyledi bütün
Manṭıḳu'ṭ-ṭayr idi günlerde bir gün
Cemʿ idüp ḳuşları eyledi dìvān

4. Cümle ḳuşlar gelüp dìvāna durdı
Kimi ḳıyām idüp kimi oturdı
Herkesiñ ḥāleti meşrebin ṣordı
Her biri gūnā ḥāl etdi beyān

5. Evvel ṭāvus didi cennetde idim
Ḥaḳḳ'a her bir şükr [ü] minnetde idim
Zìb ḳudret birle ziynetde idim
Virmekde bir rengim biñ dürlü elvān

6. Havādan çaġırdı simurġ Anḳā
Benim beynü'l-arże'l-semāber havā
Sırrım sırrü'l-Ḥayy'dır benim bir eşyā
Yorulur uçurırım ben bìāşiyān

---

*AE 62: 62b-64a

B.
AE 62 "Dāstān-ı Ṭuyūr" başlıklıdır.

C.
Bu şiir ilk defa okundu.

7. Hümā daḫı nidā itdi havāda
Didi yoḳdır lānem bu māsivāda
Cemìʿ taḥṣìl etmem zād ü zevāda
Hem daḫı ḳılmazım cū ile ʿaṭaşān(?)

8. Aḳbaba der ʿaşḳa gelüp coşarım
Gün żiyāsı gibi daġlar aşarım
Azaçıḳ ʿömrile biñ yıl yaşarım
Çoḳ gördim geçirdim Nūḥ gibi ṭūfān

9. Ṭurna der ki ḳaṭarlanup uçarız
ʿAşḳla bir ʿaceb ḳanat açarız
İttifāḳ itmekle ḳonup göçeriz
Ḥaḳḳ'dan olmış bize bu resme fermān

10. Ḳarṭaldır neylerim köşkü sarāyı
Geşt [ü] güzār etsem ʿālem arayı
Kendi yelegimden yirim yarayı
Kendi palım olur kendime düşmān

11. Leklek der ki kürk bende niderim
Murād itsem Kūh-i Ḳāf'a giderim
Yılda bir kez ḥāccı ṭāvāf iderim
Senede bir yavru eylerim ḳurbān

12. Ḳırlanġıç der ki ḳonarız biz çimene
ʿAzìmet eyleriz Hind'e Yemen'e
Yaşarız dünyāda biz iki sene
Üç yaşına girmek yoḳ bizde elān

13. Bülbül didi esmā-yı ḥüsn oḳurım
Leyl [ü] nehār ġonca üzre şaḳırım
Ẓann itme kim baġa küser ḳaḳarım
Feryād [ü] āhımla zeyn olur gülşān

14. Bayḳuş der mānend-i müşk ʿanberim
Riyāżet çekmede şeyḫ-i kebìrim
Vìrānede defìneden ḫabìrim
Binā hüveydādır hep genc pinhān

15. Gögercin der benim rengile zìbā
Ġoncalar içinde mānend-i raʿnā
Oḳurım Sübḥāne Rabbiye'l-āʿlå
Rūz [u] şeb dilimden kesmezim bir ān

16. Ḫorus der dilimde virdim yā Feyyāż
Bilenler fehm ider maʿnā-yı elfāż
Seḥer ġāfilleri eylerim ìḳāż
Ceddimiz meskānı şol ʿArş-ı Raḫmān

17. Ṭavıḳ der ḫorusa eylerim ṭamāʿ
Dolaşıp eṭrāfın eylerim semāʿ
Ṣafālar baḫş ider lezzet cemāʿ
Yımurṭlar iken olur aḥvālim yamān

18. ʿAnḳıṭ der ki āvāreyim işimden
Ḥarāmzāde eksik olmaz peşimden
Bu ʿālemde ayrılır isem eşimden
Bir daḫı eş bulup ṭutmazım meskān

19. Üveyik der sevmem dār-ı fenāyı
Eylerim Ḫālıḳ'a ḥamd ü §enāyı
Anıñçün yapmazım muḥkem bināyı
Dört çöp gerüp çocuk çıḳardım hemān

20. Çaylaḳ der ki ben de yuvam yaparım
Beni yoḳdan var idene ṭaparım
Herkesiñ aġzından loḳmā ḳaparım
Ḥālimce itmezim birde noḳṣān

21. Atmaca der ki nūrün ʿalå nūr
Ḥaḳḳ'a tevfīẓ olsa bilcümle umūr
Baʿż-ı maḥlūḳ eyler ḳulluḳda ḳuṣūr
Utanmayup eyler taḳdìre bühtān

22. Ḳarġa der ki bilmem ḥamāmda yunmaḳ
Ḥālim bilen neyler ʿarżıḥāl ṣunmaḳ
Bana töhmet midir küllüge ḳonmaḳ
ʿİndimde dünyānıñ her yeri külḫān

23. Ṣaḳṣaġan der nārım kendimi yaḳar
ʿİbret al ḥadde§im aġzımdan aḳar
Diken de batdıġı maḥalden çıḳar
Var ise idrākiñ fikr eyle ey cān

24. Ḳaz der ki ḳamışdan ḥāẓ ider ḫanım
Neyistān içinde olur meskānım
Leccìden ʿibāret olur dört yanım
Cihān içinde benim bir mìr-i balḳan

25. Ördek der ki maġrūr olmam rengime
Dayanur kimsem yoḳdır dengime
ʿİrfānile girmek güçdir cengime
Gelsün berü iden ibrāz burhān

26. Ebābil der bildik āb ile gìli
Berhavā eylediñ seniñ seccili
Ḥaḳḳ emr itdi ḳırdıḳ aṣḥāb-ı fìli
Ṣoframızdır beynü'l-ʿarż-ı āsmān

27. Ṭūṭì ḳuşı der ki diñle ṣoḥbeti
Almazız dilimize ġıybeti
İnsile cìn eyler bize raġbeti
Bülbülden faṣìḥdir bizdeki lisān

28. Ḳumru der ṭūṭìye baḫre ṭalmazım
Mertebede senden girü ḳalmazım
Ṣadāda bir ḳuşa denge almazım
Bilür ḳadrimizi erbāb-ı ʿirfān

29. Papaġan dir ki oldıḳça zinde
İderler vaṣfımız Maçun'da Çin'de
Benim gibi yoḳdır ḳuşlar içinde
Yetmiş iki dilden bilir tercümān

30. Serçe der ʿaḳlımca ġayret çekerim
Ġarġa gibi küllüklerde sekerim
Yavrularım evvel kendim sikerim
İtdigim ʿiṣyāna olmazım pìşmān

31. Bıldırcın der ki gerçi ben de (…)
Serçeye nisbetle Ḥaḳḳ'a temìzim
Etim ṭ[a]tlu cümle ḳuşdan semizim
Anıñçün ṣayd idüp iderler büryān

32. Keklik der ki ibacedden ḳamazım
Fısḳ [u] fācirligi elden ḳomazım
Ṣuya girüp vücūdımı yumazım
Ölünceye ḳadar ḫākle yeksān

33. Marṭı der ki deryā yüzi durağım
Benim bence vardır ṭāsım ṭarağım
Sanırlar yüzmekde benim çırağım
Ġavvāṣa eylerim taʿlim-i ʿummānı

34. Ḳarabaṭaḳ der ki ṭalarım baḫre
Tenezzül eylemem (…) nehre
Marṭı benim ḳadar dayanmaz ḳahra
Ḥūt yūnus olmaz kendime aḳrān

35. Ṣıġırcıḳ der yā Rabb bizi esirge
Azarsa küpünü çatladır sirke
Yiryüzinde ekin ḳoymaz çekirge
Eger biz anları itmesek talān

36. İbibik der benim ḳuşlar ṭaṭarı
İbācedden dirler bize ṣoyṭarı
Ne daram bellü ne de ḳanṭarı
Yuvamıñ ḳoḳusın çekemez Mìzān

37. Yarasa dir süt viririm pìçeme
Cāhil isen bu esrārı seçeme
Rūz-ı maḥşer Ṣırāṭ üzre geçeme
Ben gibi olmazsıñ vücūd-ı ʿüryān

38. Aġaçḳaḳan der ki aġaç delerim
Beşik yapup çocuḳlarım belerim
Rızḳım içün gice gündüz yilerim
İbācedden bize ʿadūdır yılan

39. Ḳanarya der beslenirim ḳafesde
ʿAndelìbden ziyādeyi nefesde
ʿAlāḳam yoḳ hevā ile hevesde
Benim dilde virdim Ḫannān Mennān

40. Ḳaraṭavıḳ der ki leklek ibtidā
Yumurtlar bir ṭoḫum eyler ol fedā
Ben çocuḳ çıḳarırım andan māʿdā
Ḳuşlar içre idüp dāmen-i dermiyān

41. Ṣarıkepe der ki vücūdım iri
Beni ẓann iderler ġaddārıñ biri
Alıcı ḳuşlarıñ ṣanurlar pìri
Benim ṣaḥrālarda mürġ-i ʿācizān

42. Ṣaḳa ḳuşı der ki ḳurṣaġım ṭulum
Ḫudā ben ʿabdine eylemez ẓulum
Her ne zamān düşse ṣaḥrāya yolum
Ṣād [ü] ḫandān olur zümre-yi reyyān

43. Ḳaraḳuş der ki ḳuşlara şāhım
Cümle ulu dağlar olupdır cāhım
Maġribden maşrıḳa hep ṣaydgāhım
Zìr-i destimdedir bu gün mekān

44. Ṭoġan der ki ḳuşlar içre vezìrim
Begleriñ ḳolında ben dilpezìrim
Ābācedden vardır benim nezìrim
Leklekler güderim mānend-i çoban

45. Şāhin der ki ben çalmazım ẓurnayı
Ḥamām içre fehm itmezim ḳurnayı
Gökden yire endirirken ṭurnayı
Birḳaç defʿa itdi *Seyrānì* seyrān

351. ḲAZLARIÑ ḲAḌIYA UÇMAḲLIĠINDAN*

1. Meclis-i żāmiūn iḳdā§ oldıġı
Çeşme-yi rüşvetiñ aḳmaḳlıġından
Ḳażā belā ileʿālem toldıġı
Ḳazlarıñ ḳaḍıya uçmaḳlıġından

2. Selefiñ rüşvetle ḥüccet düzmesi
Ḫalefiñ añlayup ḥükmin bozması
Yıḳılınca binālarıñ tozması
Aṣıl māyesiniñ ṭopraḳlıġından

3. Aṣıl sermāye-yi niyābetleri
Mālı mevti yetim ticāretleri
Daʿvet-i rüşvete icābetleri
Ṣıdḳıla göñliniñ alçaḳlıġından

4. Bülbüliñ ʿaşḳıdır dalda ötdigi
Çobanıñ südedir ḳoyun gütdigi
Ṭoprāḳıñ Hābil'i ḳabūl itdigi
Şübhesiz yüzin(iñ) yum(u)şaḳlıġından

FB 423: 40a; AŞE XIX: 268; RDC 30: 33b; SS: 120-121; YZ: 37; RBK: 12-13; HNO: 129;CÖ1: 87-89; GK: 3; YK: 9-10; OP: 17-18; TK: 59; HAK1: 160; HAY2: 103; MU: 117-118; HAK2: 140-141; HAK3: 106; Mİ: 229; EAÖ: 216-217; MK: 52

A.

1/1: Meclis-i żāmiūn: Meclis-i (…)- RDC 30; Maḥkeme meclisi- SS, YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; Mahkeme meclis[i]- RBK; Meclis-i mahkeme- HAY2 // iḳdā§: iḫdā§- AŞE XIX, RDC 30, HAY2; ìcād- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, HAK1, MU, HAK2, HAK3 // 1/2: çeşme-yi: çeşm[e]-i- TK

2/1: Selefiñ: Ḳadının- AŞE XIX, SS, HNO, GK, YK, OP, HAK2, Mİ, MK //rüşvetle: rüşvete- RBK //düzmesi: yazması- AŞE XIX, RDC 30, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, MK // 2/2: ḥükmin: hüküm- TK //Ḫalefiñ añlayup: Sonra dönüp yine- HNO, GK, OP // Halkın anlayıp hüküm bozması- RBK // 2/3: Yıḳılınca binālarıñ: Binālarıñ yıḳılınca- AŞE XIX, RDC 30; Yıḳılan binānıñ birden- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 2/4: māyesiniñ: sermāyeniñ- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

3/2: Mālı mevti yetìm: Emvāl-i eytāmdır- SS, YZ, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK; Emvali itamdır- RBK; Envâl-i eytamdır- TK

B.

FB 423'te "Ḳoşma"; SS'de "ʿAdāletsiz Maḥkeme"; GK, YK "Balık Baştan Kokar"; EAÖ "Mahkeme Meclisi İcat Olduğu" başlıklıdır. SS'de şiir için şu dipnot düşülmüştür: "Şāʿir bu destānıyla Tanẓimāt-ı Ḫayriye'niñ muḥākime dāʾir olan mevādınıñ esbābını kisve-yi mizāha bürüyerek ìżāḥ itmek isteyor"

C.

AŞE XIX, RDC 30'da 4. dörtlük yoktur.

5. Dünyādan āḫrete gidüp gelmemek
Olmasa (i)di lāzım gelür ölmemek
Balıḳ başdan ḳoḳdığını bilmemek
Seyrānì ḳāfiliñ aḳmaḳlığından*

*5/1: āḫrete gidüp: uḫrāya giden- AŞE XIX // 5/2: Olmasa (i)di lāzım gelür: Eylemese lāzım gelür- AŞE XIX, RDC 30; Olmasa iḳtiżā ider- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 5/3: ḳoḳdığını: ḳoḳar bunı- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

352. BU MIDIR İBTİDĀSINDAN*

1. ʿAceb ol ḳaşları kemān
Ḳorḳmaz mola Ḫudā'sından
Bizim ile ʿahd [ü] amān
Bu mıdır ibtidāsından

2. Raḳìblerden ögüt almış
Beni feryādlara ṣalmış
İşitdim anı vāz gelmiş
Canān eski edāsından

3. Revìşiñ kār itdi cāna
Ben kül oldım yana yana
Efendim çıḳdı seyrāna
Geçilmez Hū ṣadāsından

4. Seḥerde bülbül zār eyler
Revìşiñ cāna kār eyler
Efendim şimdi ʿār eyler
Bu *Seyrānì* gedāsından

C. 51: 20b; AÇ: 278
A.
1/2: mola: Mevla- AÇ // 1/3: ʿahd [ü]: ahdi- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

353. NE HACET OKUMAK ULEMÂSINDAN*

1. Kimler verdi kimler aldı selâmı
Bilmezsen sor bilir şuârasından
Kalbime yazılmış Hakkın kelâmı
Ne hacet okumak ulemâsından

2. Amel ile râh-ı Hakka girilir
Murâd-ı maksûda anda erilir
Şems ile kamere destur verilir
Âlem ihya olur pür-ziyâsından

3. Eyyub'un hakkında edelim inhâ
Sabredenler bulur şüphesiz kimya
Bir karıncasından geçmeyen Mevlâ
Geçer mi zanentin *Seyrânî'sinden*

*Mİ: 229-230

354. İḤTİRĀZ İT YAN YAN BAḲICILARDAN*

1. Dil ḥazer ḳıl olma ṣoñında pişmān
Ābveş uyuyub aḳıcılardan
Dāmveş pāyiñı gözedir düşmān
İḥtirāz it yan yan baḳıcılardan

2. Geçirin bilmezler ʿummāna yorṭa
Kenāra yetmeyüp ḳala ol orṭa
Ger yunup yıḳanmış olsañ yumurṭa
Sen ṣaḳın saña ḳulp ṭaḳıcılardan

3. Dil pāyıña kemend ṭaḳan çoḳ olur
Temāşāya gelüp baḳan çoḳ olur
Pervāneye şemʿ yaḳan çoḳ olur
Olmasın kendiñi yaḳıcılardan

4. Kārın eyliyorsın āḫir zamānıñ
Ḥelāl oldıġına geçmez gümānıñ
Ṣaḳın ey *Seyrānì* dìniñ ìmānıñ
Eylik idüp başa ḳaḳıcılardan

---

*AE 62: 58a

B.
AE 62 “Ḳoşma” başlıklıdır.

C.
Bu şiir ilk defa okundu.

355. OKUYAN ÂŞIKLAR OLMUŞ ÂRİFAN*

1. Allah baktım şem-i aşka muhabbet
Sermâyesin etmiş Habîbin heman
Mekteb-i irfanda ders-i hakîkat
Okuyan âşıklar olmuş ârifan

2. Birbirine uymaz derdi kimsenin
Hâlikı bir ins ile cân u tenin
Aşkın olmaz ise bi katre menin
İhtimâldir olmak anda din îmân

3. Âdem ne demektir insan kaç bölük
Kimi şâh padişâh kimisi melik
Kiminin kulağı kalbine delik
Kiminin beynine deliktir iz'ân

4. İnsan yedi bölük olduğun sana
Bir bir beyan edem kulak tut bana
Meylin verir isem dünyadan yana
Bulunmaz âlemde sen gibi nâdan

5. Birinci bölüğü münkîr-i nimet
İkinci bölüğü ehl-i meşakkat
Üçüncü bölüğü zulmet ü gaflet
İçinde kalmıştır sermesti hayran

6. Dördüncü bölüğü ehl-i acele
Ednâmız yenemez sanama bu çile
Devâ bulunursa derd-i ecele
Ednâ olan a'lâlanır ol zaman

**Mİ: 230-231*

356. İDEYİM ʿAŞḲIÑLA EFĠĀN*

1. Gedā oldım kemān etme
Sìnem delindi bul imkān
Gülgūn it sūzım unıṭma
İdeyim ʿaşḳıñla efġān

2. Lebi enkebiñ rūyları ḫūr
(…) teni billūr
Füşürden itdim yoḳ böyle nūr
Bendesine etdi peymān

3. Eyledi ʿāşıḳıñ hem zār
Puḫaġını ṣandım künnār
Müzgān-ı dilime etdi kār
Ṭāyinimiz bu cevre insān

4. Ḳalanıñ alayım ey cāş
Nāfe uyandır bize yoldaş
Seyrānì dir ideyim fāş
Vişne ʿidìl nāmı ʿO§mān

---

*C. 51: 62b
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

357. GÖRMEDİÑ Mİ SİLĀHIMDIR ATILAN*

1. Gezer iken bu cihānda seyyibe
Ulaşdı ol raḳìb ṭutdu atılan
Benim sevdigim Bekir seyyibe
Görmediñ mi silāhımdır atılan

2. Suʾāl etdim ḥabeşiñ ismi Cevher
ʿIrḳları rūyına olmışdır cevher
Lisānında feṣāḥati hep cevher
Bu cevherdir dost yabana atılan

3. Gūş eyle gel bu peykerim naẓarda
Erkānsız olan çeksin ʿaẓarda
Ṣatılıyor çoḳ meṭāhlar baẓarda
Āhen midir ẕeheb midir ṣatılan

4. *Seyrānì'niñ* iş fiġānı zārdır
Bilmezsiñ bu lüġazı biñ ʿardır
Yedi baḥirden aşşaġı ne vardır
Ṭanımazsıñ bu suʾāli yat olan

C. 51: 48b
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

358. ḴAŞLARI KEMĀNIM OLSUN EL-AMĀN*

1. Mecnūn oldım cānım sìm gerdānım
Hey ince miyānım ḥālim perìşān
Ey çeşm-i mestānem dilde destānım
Ḳaşları kemānım olsun el-amān

2. Dìdelerimi nemle yārelerimi emle
Raḳìbleri gemle gül ġonca femle
ʿĀşıḳları demle lebinden zemzemle
İsmiñ Elif ḥaşmetle ideyim ʿayān

3. Ḥālim, bilmez çeşmimi silmez
Giderse gelmez ṣarbdır alınmaz
Ḳuṣūra ḳalmaz baḥrine dalınmaz
Hìç mi§li bulunmaz nāzenìn civān

4. Ḫūb aḥmeriñ feşāndır deriñ
Ḳul pìri peykeriñ seri esmeriñ
Hem ṣaġ olsa seriñ ḳāmet ʿarʿarıñ
O nāzlı dilberiñ ʿāşıḳı *Seyrān*

---

*AŞE V: 210
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

359. 1. ḲARÍBİM ṢILAYA GÖNDERİÑ AMĀN*

1. Ẓāhiriñ bāṭınıñ ġāʾib erleri
Ḳarìbim ṣılaya gönderiñ amān
Maġribiñ maşrıḳıñ Ḥaḳḳ'ıñ pìrleri
Ḳarìbim ṣılaya gönderiñ amān

2. Ḥabìb'iñ dört yāri ṭarāfları
Cennetü'l-bāḳì'niñ aṣfiyāları
Ḫorāṣān mülkiniñ evliyāları
Ḳarìbim ṣılaya gönderiñ amān

3. Ḥıżır İlyās yoldaşı ṣalcāları
Yā Ḥażret-i Ḥaḳḳ'ıñ enbiyāları
ʿArş'ıñ dört melegi vüzerāları
Ḳarìbim ṣılaya gönderiñ amān

4. *Seyrānì* ḥıfẓ etdi her müşkilleri
Size ʿāşıḳ oldum buldum yolları
Bu rebìʿ meskūnıñ velì gülleri
Ḳarìbim ṣılaya gönderiñ amān

* *C. 159: 19a*

359. 2.GARİBİM SILAYA GÖNDERİN BENİ*

1. Zâhirin bâtının garip erleri
Garibim sılaya gönderin beni
Mağribin meşrikın Hakkın pirleri
Garibim sılaya gönderin beni

2. Habibin dört yâr-ı zürefaları
Cennet'ül bâki'nin esfiyaları
Horasan mülkünün evliyaları
Garibim sılaya gönderin beni

3. Hızır İlyas yoldaş sulehaları
Yâ hazret-i Hakk'ın evliyaları
Arşın dört meleği vüzerâları
Garibim sılaya gönderin beni

4. *Seyrânî* hıfz etti her müşküller[i]
Size âşık oldum buldum yolları
Bu rub-i meskûnun veli gülleri
Garibim sılaya gönderin beni

---

*AÇ: 146
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

360. CĀNIM SENSİN DERDE DERMĀN*

1. Gül yüzli bir şūḫ-ı cihān
ʿAşḳıñla dil oldı ḥayrān
Māhtāba gel zevḳ idelim
Cānım sensin derde dermān
Ḥüsn[i] güzel şūḫ-ı cihān
Öldüm eliñden el amān

2. Farḳ olınmaz birbirinden
Şeker aḳar leblerinden
Bir gicecik meclis oldım
Yandım ciger ellerinden
Ḥüsn[i] güzel şūḫ-ı cihān
Öldüm eliñden el amān

3. Ol māh burcı leṭāfet
Kimse ile itmez ülfet
Bir tebessümle nigāh it
Ḳuzım sende ne bu ḥālet
Ḥüsn[i] güzel şūḫ-ı cihān
Öldüm eliñden el amān

4. *Seyrāni'm* dir ki ol şūḫa yandım
Baḳmaġa bir dem utandım
Ol yüzi māhtāb gördim
Şems yire indi ṣandım
Ḥüsn[i] güzel şūḫ-ı cihān
Öldüm eliñden el amān

* *C. 51: 101b*

361. DİDİM EY NEVCİVĀN ʿO£MĀN*

1. Bugün beni Mecnūn itdi
Ḳadd-i servi revān ʿO§mān
Bu edālar bize yetdi
Didim ey nevcivān ʿO§mān

2. Hilāl ḳaşıñ beñzer yaya
Seyr ideniñ ʿaḳlı żāya
Rūylarıñ bedeldir aya
Ṣalın ey pehlivān ʿO§mān

3. Kāküliñ ʿanberler ṣaçar
Çoḳ ḳasāvet ġamlar açar
Derdiñle olmışam naçār
Etdiñ baña ziyān ʿO§mān

4. Serimi sevdāña ṣaldım
ʿĀlemi saña müştāḳ bildim
Ayaḳlar altında ḳaldım
Duruyorım dìvān ʿO§mān

5. Būse ister *Seyrānì* fāḳı
Beni yaḳıyor firāḳı
Bu güzellik ḳalsa bāḳì
ʿĀlem seni seven ʿO§mān

C. 51: 66b
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

362. FEDA CANIM SANA HER AN*

1. Bende oldum bir canana
Aşkıyla oldum divane
Şerbet-i vaslın amana
Boyandım reng-i elvana
Çeküp tığın sinem uryan
Feda canım sana her an
Lebleri gül çeşmi ahu
Tığ-ı müjgân keman ebru

2. Yanağı gül saçı sümbül
Âşıklara etme gönül
Sineme vurdu tığını
Sabrına olmaz tahammül
Lebleri gül çeşmi ahu
Tığ-ı müjgân keman ebru

3. *Seyrânî* vaslın bulundum
Görüp ruyun cezalandım
Söylemektir dahi aşkın
Gönül haliyle hallendim
Lebleri gül çeşmi ahu
Tığ-ı müjgân keman ebru

AÇ: 319
B.
AÇ "Şarkı" başlıklıdır.

363. İDENLER ÇEKMEZ Mİ ʿAẔĀB-I NÍRĀN*

1. Ḥükm-i şerìʿatce faḳìr [ü] maẓlūm
Emānetullah'dır degil mi maʿlūm
Ẓulmiñ keyfince icrā-yı rüsūm
İdenler çekmez mi ʿaẕāb-ı nìrān

2. İtmek farżdır ulü'l-emre iṭāʿat
Ulü'l-emre farżdır itmek ʿadālet
Evliyā-yı umūr ġāyetü'l-ġāyet
Müstaḳìmü'l-eṭvār gerekdir her ān

3. Müstaḳìm olmayan ulü'l-emirler
Ne oldıġın bilir ehl-i żamìrler
Sìm [ü] zere ḳıyās olmaz demirler
Hìçbir yıldız olmaz bir māh-ı tābān

4. Müdāhin olmasa ʿālemde ālim
Ne ḥaddi ẓulm itmek maẓlūma ẓālim
Ẓālimler ẓulminden ṣabra mecālim
Ḳalmadı yā Rabbì bende el-amān

5. Terk eyle *Seyrānì* sū-yı emeli
ʿAdālet degil mi dìniñ temeli
Ṭabìʿìdir ki herkesiñ ʿameli
İ§bāt ider lāzım degil tercümān

SS: 189-190; HNO: 135; HAK1: 161-162; HAK2: 141; HAK3: 107; Mİ: 232

A.

1/1: faḳìr [ü]: fakirü- HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

3/3: sìm [ü]: simü- HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

4/1: Müdāhin: Meddâhın- Mİ

5/2: dìniñ: mülkün- Mİ // 5/3: Ṭabìʿìdir ki herkesiñ: Dünyada herkesin kendi- HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ

B.

SS'de "Ẓulüm" başlıklıdır.

364. NE CEYĀNET ETDİ KENDİNE İNSĀN*

1. Biñ iki yüz otuz altı içinde
Ḳayseri şehrine açdılar bir şān
Diñleyinci dāstānımı efendim
Ne ceyānet etdi kendine insān

2. Uydı bu ocaḳlı çıḳdılar
Ẓulm etdiler fuḳarālar çekdiler
ʿO§mān Efendi oġlın başa dikdiler
Ġāfilin bu şehre dökdiler bir ḳan

3. Kim helāk eyledi bunı didiler
Aġbıyıḳ oġlunu başa ḳodılar
Ġāyet de şād oldı altmış yediler
Ḥasan Aġa diller çıḳdı bir aṣlan

4. Āyanlar ḳapandı onda ḳarār
Ṣoñra duramayup etdiler firār
Ricā niyāz getirdiler yoḳ żarār
Didiler bunlara var imiş fermān

5. Ḥaḳḳ virdiydi bu āyanlara kemāl
Var idi bunlarda gün görmez cemāl
Bilirsiñ kemāliñ soñ[ın]da zevāl
Ne dersin bunlar da artırdı elvān

6. Hic kimseye ḳalmaz bu dünyā fāni
El atup her yana artırdılar şānı
Fuḳarā nānına oldılar māni
Bunlara fevt virdi o iblìs şeyṭān

7 (…) efendim oġlunu baṣd[ı] ocaḳlı
Bunlarda çoḳ māl var imiş ṣaḳlı
Ḥanımlar lāl oldı gitdi hep ʿaḳlı
Bunlarıñ ḥālini hep etdim tıbyān

C. 51: 72b-73a

B.

C. 51 “Dāstān-ı Seyrānì” başlıklıdır.

8. Dögüşdiler alt etdiler girdiler
Hep āyanlar ordaymış gördiler
/…/
Ele gidene virmediler hic amān

9. Beş bayraḳ açıldı (…)
Ḥasan Aġa segmen ile geziyor
Nere varsa alt eyleyüp bozıyor
Ṭayanmaz öñüne aṣlā bir düşmān

10. Kimisi şād oldı kimi aġladı
Ḳayseri'ye bir nām açdı ṭaġladı
(…) efend'oġlından çoḳ māl baġladı
Baḳalım soñında olur mı püşmān

11. Çoḳ ādem bay oldı bunıñ mālından
Hic almadı aṭlasından şālından
Mevlā virsin bizlere ḥelālinden
İçinde bulunup etmedik ṭuġyān

12. Kimse bulmasun bu fenāda kemāli
Bellidir cihānda ezeniñ ḥāli
Ṣoñra Ḥasan Aġa'yı etdiler vāli
Etdi fuḳarāya siyānet her ān

13. Çoḳ sürmedi ṣoñra geldi bir vezìr
Ḳarşu ḳopup aña oldılar ḥāẓır
ʿAsker cemʿ eyleyüp etdiler nezìr
Didi görüşelim işde çıḳ meydān

14. Şikāyetci hep döküldi paşaya
Ocaḳlınıñ emekleri boşaya
Didiler Ḥasan Aġa biñler yaşaya
Bāzı yerden aña etdiler dermān

15. Paşa ġālip oldı ṣāḥib çoġaldı

Ayanlardan ḳalanları ṣaġaldı
Göveren bostānı ne tiz aġaldı
Çoḳ sıḳlet çekdi bunda ehl-i ìmān

16. Bu şehre külli etdiler żarār
Duydılar Ḥasan Aġa eyledi firār
Bunıñ başındaki kim deyi arar
Kimin ṭutdılar kimi eyledi hicrān

17. Herkes bìlāl olup buña baḳdılar
Daşḳıncıḳ melḥelesin külli yaḳdılar
İrāye kāfiri yüze çıḳdılar
Etdiler hergiz bunlara ziyān

18. Şekvācılar çifte çifte vardılar
Ocaḳlıyı bir ḳat daha ḳırdılar
Biz didik ki etdigini buldılar
Sen düzelt cihānı yaradan Raḥmān

19. Bu şehre ʿadālet düşeydi irken
Besmele dinilmez ḥarāmı yirken
Bu sene ucuzluḳ olcaḳ dirken
Ḳuṣūrımızdan mı didiler insān

20. Oḳundı fermānı ṭoplar aṭıldı
Bu devirde fuḳarālar ütildi
Çoḳ sürmedi Ḥasan Aġa duṭıldı
Öldirdiler ricā etmedi bir cān

21. Ḥüseyin Paşa'ya ḳarşu duramaz
Teklif itse dìvānına varamaz
Ḳayṣeri çoraḳdır yigit türemez
Ecelden ġayrıya bulurlar imkān

22. Bu işleri tez ṭutdılar şeremet
Ādem öldirmeye etdi ḥareket
Ḳan olan şehirde olmaz bereket
Böyle dir Ḳurʾān'da ʿAẓìm-i ÿìşān

23. Bu fenādan çoḳ kimseler gitdiler
Kimi ʿadālet kim ẓulüm etdiler
Ḳayṣeri'yi baṭırmaya ṭutdılar
Vezìrlere yıḳdırdı ol Āl-i ʿO§mān

24. Hep bu işler ḳıyāmete ʿalāmet
Cumhurda olmayan buldı selāmet
Bir ayıñ içinde çoḳdır melāmet
Cümlesini beyān etdi bu dāstān

25. *Seyrānì* dir benim cevābım Ḥaḳḳ'dır
Umura ḳarışma kendiñe şaḳdır
Ḳayṣeri'den ʿarsız vilāyet yoḳdır
Kimseler fenāda olmasun sulṭān

365. BOYANDIM RENG-İ İLVĀN*

1. Ben de oldım bir cenān
ʿAşḳıñla oldım dìvān
Şerbet-i vaṣlıñ içeli amān
Boyandım reng-i ilvān
Çeküp tıġıñ sìnem ʿuryān
Fedā cānım saña elvān

2. Lebleri gül çeşmi āhū
Tıġ müjgān kemān ebrū
Hānḳāh-ı ʿaşḳ içinde
Çeker ʿāşıḳları yā Hū
Çeküp tıġıñ sìnem ʿuryān
Fedā cānım saña elvān

3. Yanaġı gül ṣaçı sünbül
ʿĀşıḳlara etme göñül
Sìneme urdı tıġını
Ṣabrına olmaz taḥammül
Çeküp tıġıñ sìnem ʿuryān
Fedā cānım saña elvān

4. *Seyrānì* vaṣlıñ bulındım
Görüp rūyıñ cizlendim
Söylemekdir daḫı ʿaşḳıñ
Göñül ḥāliyle ḥāllendim
Çeküp tıġıñ sìnem ʿuryān
Fedā cānım saña elvān

---

* *C. 51: 13a*
B.
C. 51 “Şarḳı” başlıklıdır.

366. SÛRETTE İNSANDIR SÎRETTE HAYVAN*

1. Birinci bölüğün îmânı zayıf
Olur îtikâdı kuvvetsiz hafif
Altıncı bölüğün sorma ey zarif
Sûrette insandır sîrette hayvan

2. Yedinci bölüğün rif'ati ednâ
Olur encâmında ey dil-i rânâ
Kerâmet âdemde tutmuştur bina
Nisyandan mürettep olmuştur insan

3. Yedi bölük insan içinden biri
Ahsen-i takvîmin olmuş mazharı
Cami-i insanın mihrab minderi
Evzâc-ı tâhirât hayrunnisâ cân

4. Âyet hadis içre bundan mûteber
Bulmuş olsam sana veririm haber
Dört kitap yüz suhuf eylese ezber
Mü'min olmaz Hakka gayrı eş koşan

5. Mekteb-i irfândan esrâr-ı hikmet
Dersin almak olmuş mü'mine kısmet
Şerîat marifet ilm-i tarikat
Hakikât ehline olmuştur âyân

6. İlm-i ezelide mü'min-i kâmil
Seyrânî ârif ol ilmiyle âmil
Fetvâyı nefsine uyduran câhil
Etmiş olur Hak Habîbine bühtân

**Mİ: 231*

C.

Şiirin baş kısmında birinci, altıncı ve yedinci bölüklerden bahsetmiş ancak diğer gruplardan bahsedilmemiştir. Bu da şiirin bir kısmın eksik olduğunu düşündürmüştür.

367. KĀMİL DİMEM ÇİY SÜD EMMİŞ ḴULA BEN*

1. Iṣlāḥ-ı nefsime degilim ḳādir
Ne ḳılıç ṣallayım ṣaġa ṣola ben
Kāmillerden olmaz kem kelām ṣādır
Kāmil dimem çiy süd emmiş ḳula ben

2. Müʾmìn olan dìni buldı ìmānda
Münkir olan şimdi ḳaldı gümānda
Ṣulṭān-ı Enbiyā āḫir zamānda
Duydım rāzı olmış bir ḳıl çula ben

3. Yetìm bulan Yaʿḳūb gibi bulmasın
Vāy ne mümkin boşalmasın dolmasın
Güzel Yūsuf Kenʿān gibi olmasın
Duydım ṣatıldıġın birḳaç pula ben

4. Aramaz *Seyrānì* yetirmedigin
Ḥaḳḳ bitirir ḥalḳıñ bitirmediğiñ
Yaradan'ıñ yola getirmedigin
Ḥaddim degil ge[t]iremem yola ben

**FB 569: 19a;* AŞE V: 80; FB 423: 37a; HNO: 135-136; HAK1: 162-163; MU: 105-106; HAK2: 142; HAK3: 108; Mİ: 232-233

A.

1/1: ıṣlāḥ-ı nefsime: nefsi ıṣlāḥıma- FB 423 // 1/2: ṣallayım: ṣalla(ya)yım- AŞE V; ṣalayım- FB 423 // 1/3: kem (AŞE V): hem- FB 569 // kāmillerden olmaz kem kelām: kāmilden kem kelām olursa- FB 423 // 1/4: kāmil: bişkin- FB 423

2/1: Müʾmin olan olmış dìn [ü] ìmānda- AŞE V; Müm'min olan olmuş din ü îmânda- Mİ // 2/2: Müʾmin olmayanlar ḳalmış gümānda- AŞE V // 2/4: duydım rāzı olmış bir ḳıl: rāżı olmış ṭuydım birḳaç-FB 423

3/1: Yetìm: Yitik- AŞE V, FB 423, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 3/2: vāy: ey- AŞE V // boşalmasın: dökilüp de- FB 423 // 3/4: duydım ṣatıldıġın: ṭuydım ṣatılıġın- AŞE V; ṣatılmışdır duydım- FB 423

4/1: Aramaz Seyrānì: Seyrānì eksiklik- FB 423 // 4/2: ḥalḳıñ: ḳulıñ- FB 423 // 4/3: Yaradan'ıñ: Tevḥìd-i Ḥaḳḳ- FB 423 // 4/4: Ḥaddim degil ge[t]iremem: Ne ḥaddim var getürmege- AŞE V; Vāy ne mümkin- FB 423

B.

FB 423 "Ḳoşma" başlıklıdır.

368. MAḤBŪSDA BEN KEMERDE BEN DİLDE BEN*

1. Maḥbūsım gözlerim senden ayırayım
Giriftārım kemer ile dilde ben
İstemez gözlerim senden ayırayım
Maḥbūsda ben kemerde ben dilde ben

2. Bir nāme irsāl it bildir bir cevāb
Kimiñe söyler saña bir dil bir cevāb
Dedim sende yoḳ mu bir dil bir cevāb
Dedi çoġım cevāb ile dilde ben

3. Ben yāri ḫāneye her gün oḳurdum
Yāriñ nişānına her gün oḳ urdım
Vird-i zebān idüp her gün oḳurdım
Bülbül gibi yār ismini dilde ben

4. Yār bu göñlim sancaḳ ile ʿalemde
Yār dedi ḳan leblerimi al em de
Seyrānì'm bir gün ben bu ʿālemde
Ne eksilür söylenmesem dilde ben

---

*AE 62: 56a
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

369. NE YIḲILDIM BÜTÜN NE ĀBĀDIM BEN*

1. Kūşe-yi vaḥdetde çeşm-i giryānım
Cünūn-ı ʿaşḳıñla pek berbādım ben
Ḫāṭırım şikestdir dil-i vìrānım
Ne yıḳıldım bütün ne ābādım ben

2. Ẕemm iderler beni ʿālem dillerde
Sìnem ʿüryān oldı ḳaldıḳ yollarda
Bir nāzlı yār içün ġurbet illerde
Ġarìb Mecnūn gibi dostdan yādım ben

3. *Seyrānì* çekdigi bir cānān içün
Raḥmi yoḳ ʿāşıḳa bìamān içün
Kerem yandı dirler Aşlıḫān içün
Ne yandım ḳurtıldım ne āzādım ben

---

*_FB 569: 19b;_ RDHC: 13a; AÇ: 279; HAK2: 142

A.

1/2: pek: bin- HAK1, HAK2 // 1/3: şikestdir: şikeste- AÇ //1/4: yıḳıldım: bağlandım- HAK1, HAK2
2/1: beni ʿālem: âlem beni- AÇ // 2/2: Sìnem: Sìne- RDHC// 2/3: Sîneüryân oldı kaldık yollarda- HAK1, HAK2 // 2/4: yādım: bâdım- HAK1, HAK2
3/2: ʿāşıḳa: âşık-ı- AÇ //Kerem yandı derler Aslıhân içün- HAK1, HAK2 // 3/3: Rahmı yok âşıka bî-amân içün- HAK1, HAK2

B.

AÇ "Semai" başlıklıdır.
FB bu şiir için "Bu maḥlaş Seyrānì degil, Seyrābì'dir" dipnotu düşmüştür.

370. UYANDIRDI UYANDIM BEN*

1. Beni kiẕb eyleyen dilber
Uṣandırdı uṣandım ben
Yaturken ḫˇāb-ı ġafletde
Uyandırdı uyandım ben

2. Çeker mi ʿāşıḳıñ pervā
Serimde bir ʿaceb sevdā
İdüp ʿālemlere ifşā
Uṭandırdı uṭandım ben

3. Cism-i ḥāli leb-i aḥmer
Budır hep ḥūblara server
Cemāliñ nūrını dilber
Begendirdi begendim ben

4. İndirmez beni alçaġa
Ṭayanmaz bu sìnem ṭaġa
Rūyından (bir) būse almaġa
[İnandırdı] inandım ben

5. Girem ʿaşḳıyla bir cenge
Alup ḳademlerin denge
Bu *Seyrānì'yi* her renge
Boyandırdı boyandım ben

C. 4: 435-436; AÇ: 280
A.
3/1: Cism: Çeşm- AÇ
4/3: (bir) būse: buse- AÇ // 4/4: [İnandırdı] inandım: İnandırdı inandım- AÇ
B.
AÇ "Dü Beyt Semai" başlıklıdır.

371. OL DİDİ NE ḤĀLİÑ SİZEMEDİM BEN*

1. Ben didim ki nazlı yara gelseñ ne
Ol didi ki aḥvālimden bilseñ ne
Ben didim ki dìdem yaşın silseñ ne
Ol didi ne ḥāliñ sizemedim ben

2. Ol didi dile sen benden yārim
Ben didim ki diñle bu benim zārım

*C: 51: 133ab
C.
Şiirin devamı sayfa kıvrık olduğu için okunamamıştır.

372. REVÂN-I ÇEŞMİMDEN SEYRÂN İDİM BEN*

1. Atamız Hazret-i Âdem'den evvel
Sırr-ı Kibriyâ'da pinhân idim ben
Hiç âb-ı engûru nûş eylemeden
Revân-ı çeşmimden seyrân idim ben

2. İsmim bu âlemde düşmeden dile
Aşkın defterine yazıldık hele
Atamız Hazret-i Âdem'le bile
Vücut ikliminde cevlân idim ben

3. Kaf nûn emriyle halk etti Hallâk
Seyrânî Hâlık'ın esrârına bak
Nazargâh-ı Hüdâ basmadan ayak
Bir tenhâ makamda pinhân idim ben

**Mİ: 233*

373. ŞEMʿ Ü PERVĀNENİÑ EM£ĀLİYİM BEN*

1. Bülbül gibi gülistānda ṣubḥ u şām
Bir gül-i şeydānıñ meyyāliyim ben
Ḳurtulmadım yanıp böyle ben encām
Şemʿi pervāneniñ em§āliyim ben

2. Güzeller ʿāşıḳın dil destānıdır
ʿAşḳı muḥabbetiñ baġ bostānıdır
Ḥüsni kenzi ḳudret bedestānıdır
Metāʿı vaṣlınıñ dellālıyım ben

3. Güzeller aġyārıñ keyfince ammā
Ne dilerse ḳılar merāmıñ icrā
ʿĀşıḳlara ider nāz ü istiġnā
Derd ü ġam yüküniñ ḥammālıyım ben

4. Vird-i zebān itdim evṣāfı pākin
Maḳbūle geçmedi *Seyrānì* lākin
Virse ḳabūl itmem cümle emlākin
Seyr-i cemāliniñ ābdālıyım ben

---

*_FB 569: 20a;_ AŞE VI: 35; AŞE V: 81; HNO: 136-137; MU: 77; HAK2: 143; Mİ: 233-234

A.

1/2: şeydānıñ: zìbānıñ- AŞE VI, AŞE V // 1/3: ḳurtulmadım yanıp böyle: ḳurtulmazam yanup tütmekden- AŞE VI, AŞE V; Kurtulmadım yanıp tütmekten- Mİ

2/1: dil destānıdır: dilistānıdır- AŞE VI // 2/2: ʿAşḳı muḥabbetiñ: ʿAşḳ [u] muḥabbetiñ- AŞE VI, AŞE V; Aşk-ı muhabbetin- HAK1, HAK2 // 2/3: Ḥüsni kenzi: Ḥüsn-i genc-i- AŞE VI, AŞE V; Hüsnü kenz-i- MU

3/2: ḳılar: eyler- AŞE VI, AŞE V // ider: eyler- AŞE VI, AŞE V

B.

FB 569'da mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 2/3: ḥüsn-i kenz-i: ḥüsün genci // 2/4: metāʿı vaşlınıñ: metaʿ-yı vuşlatınıñ // 4/1: naḳd-i ʿömrim virdi olmadı sākin

374. 1. DİRMEMESİ EVLĀ İMİŞ DİRMEDEN*

1. ʿAḳl u fikriñ ḥāl olınmaz müşkile
İrmemesi şāyestedir irmeden
El uzadup baġda biten her güle
Dirmemesi evlā imiş dirmeden

2. Kimi şāhlıḳ ister kimi vezìrlik
Kimisi kahyālıḳ kimi kizìrlik
Baḫıl ādem ile cennetde birlik
Girmemesi şāyestedir girmeden

3. Göz ḳulaḳ ḳapusı olmış gözim bu
Gözimle müşterek olmış özim bu
Seyrānì'yim egri ṭoġrı sözim bu
Borc virmek ḫayırlı zekāt virmeden

FB 423: 28b; AÇ: 186
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

374. 2. DİRMEMESİ EVL‰ İMİŞ DİRMEDEN*

1. ʿAḳlıñ ḥāl olınmaz birçoḳ müşkili
Vardır irmemesi evlå irmeden
El uzadup baġda biten her güli
Dirmemesi evlå imiş dirmeden

2. Kimi şāhlıḳ ister kimi vezìrlik
Kimisi kahyālıḳ kimi kizìrlik
Baḫıl ādem ile cennetde birlik
Girmemesi şāyān olur girmeden

Çıḳrıḳa sezādır iplik bükmesi
İgneye lāyıḳdır libāṣ dikmesi
Ehl-i kemāl ile cefā çekmesi
Yegdir cāhil ile ṣafā sürmeden

4. *Seyrānì'yim* egri ṭoġrı sözim bu
Özümle müşterek olmış gözim bu
Göz ḳulaḳ ḳapusı olmış özüm bu
Borc virmek ḫayırlı zekāt virmeden

SS: 182-183; HNO: 133-134; OP: 19; HAK1: 164; HAY2: 104; MU: 61; HAK2: 143-144; Mİ: 234

B.

1/1: ʿAḳlıñ: Aşkın- Mİ //Akl u fikrin hallolunmaz müşkülü- HAY2 // 1/2: İrmemesi şāyestedir irmeden- HAY2; Ermemesi evla imiş ermeden- MU

2/3: Baḫıl: Hasis- HNO, OP, MU, Mİ // cennetde: cennete- OP, Mİ // 2/4: şāyān olur: şâyestedir- HAY2

4/1: Göz kulakkapusı olmuş gözüm bu- HAY2; Özümle müşterek olmuş gözüm bu- MU // 4/2: Gözümle müşterek olmuş özüm bu- HAY2; Göz kulakkapusı olmuş gözüm bu- MU // 4/3: Seyrānì'yim egri ṭoġrı sözim bu- HAY2, MU

C.

OP'de mahlas hanesi yoktur.

375. BİR SİTEMKĀRIÑ ELİNDEN*

1. Yine bu dil māʾil oldı
Āteş-i hicrinden ṣoldı
Dìdeler yaşıla ṭoldı
Bir sitemkārıñ elinden

2. Maʿşūḳıñ rūyları aldır
Ḳāmeti bir servi daldır
ʿĀşıḳ olmaḳ müşkil ḥāldir
Ḳurtılmadım yād dilinden

3. Yūsuf gibi Züleyḫā'dan
Yüz çevirmem o Leylā'dan
Ḳurtuluş yoḳ bu sevdādan
Bend itdi zülfi telinden

4. Dìdemiñ yaşını silmez
Seyrānì ḥālinden bilmez
Ḥasret ḳıyāmete ḳalmaz
Ḳuçarım ince belinden

C. 51: 78b; AÇ: 287
B.
C. 51, AÇ "Maḳām-ı Seyrānì" başlıklıdır.

376. ḲURTARMIŞ YAḲASIN AĠYĀR ELİNDEN*

1. Muḥabbet bādesin bezm-i ezelden
Nūş idüp sāḳì-yi ebrār elinden
Bir yār bulup ḫūyı yüzi güzelden
Ḳurtarmış yaḳasın aġyār elinden

2. Bülbül ḥicābından güldir terleyen
Güldir civān bülbülleri perleyen
ʿÂlem-i ervaḥda Ḥaḳḳ'ı birleyen
ʿĀşıḳ çile çeker dildār elinden

3. Bir āteş düşürdim bu cism [ü] tene
Her gönül Kaʿbe'dir ṭavāf idene
Bir cān taḳsìm oldı cümle bedene
Çıḳmış binā degil miʿmār elinden

4. ʿAşḳıñ şarābına aġular ḳatdı
Bunca ʿāşıḳlar leẕẕetin ṭaṭdı
Yūsuf iḫvānlar bir pula ṣatdı
Mıṣr'a sulṭān oldı tüccār elinden

5. *Seyrānì* beyhūde ṣanma her ṣuyı
Alma ḳulaġına her güft [ü] gūyı
Bir ṣu teskìn ider nār-ı tamuyı
Serpilüp Aḥmed-i Muḫtār elinden

---

*_RDHC: 4a;_SS: 144-145;HNO: 131; HAK1: 165; MU: 120; HAK2: 144; Mİ: 234-235; EAÖ: 265

A.

1/2: idüp: iden- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ //1/3: yüzi: soyu- HNO, HAK1, MU, Mİ, EAÖ; suyu- HAK2 // Olmış işnām geçmez güzelden- RDHC

2/1: ḥicābından: hicabında- Mİ // 2/2: Yavrı bülbülleri güldir perleyen- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/3: ʿÂlem-i ervaḥda: ʿĀrifiñ rūḥıdır- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

3/1: Naẓarıñı atma Ḥicāz ʿAden'e- SS, MU, Mİ; Nazarına atma Hicaz'a Aden'e- HNO // Nazarını atmaz Hicaz'a Aden'e- HAK1, HAK2, EAÖ // 3/2: Bir cān taḳsìm olmış cümle bedene- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/3: Her gönül Kaʿbe'dir ṭavāf idene- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

5/1: ṣanma: gezme- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 5/2: güft [ü] gūyı: güftügūyı- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

SS'de "Elinden"; EAÖ "Muhabbet Badesin Bezm-i Ezelden" başlıklıdır.

C.

4. dörtlük sadece RDHC'de vardır.

377. 1. ÇIḴMADIM BİR VAḴİT MEYḤĀNESİNDEN*

1. [Tā] Elest Bezmi'nde sāḳì-yi ḳudret
Ḳandırdı silsebìl peymānesinden
Bulmaḳ ister idim vaḥdetde ke§ret
Çıḳmadım bir vaḳit meyḥānesinden

2. Seyfe-yi ʿaşḳına dād olmayınca
Bādıbān neylesün bād olmayınca
Pervāne şemʿadan yād olmayınca
Şemʿa vāz geçer mi pervānesinden

3. Geçmişlere nisbet gelecek üstün
Evvelin fikr etme encāmın düşün
Bu dehr-i felekde *Seyrānì* bir gün
Lāne ḳuşdan geçer ḳuş lānesinden

---

*_FB 423: 137a;_ C. 135: 61a; C. 99: 92b-93a; Hk 411: 13a; AŞE V: 134; FB 423: 31a; RDHC: 19a; SS: 122; HNO: 130-131; HAK1: 165-166; AÇ: 183-184; HAK2: 144-145

A.

1/1: [Tā] Elest Bezmi'nde: Tā Bezm-i Elest'den- Hk 411; Tā Elest Bezmi'nde- AŞE V; Elest ḫiṭābında- C. 135, RDHC, AÇ; Bezm-i Elest (…)-FB 423: 31a; Elestü bezminde- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // sāḳì-yi: sâk[i]-i- AÇ // 1/2: ḳandırdı silsebìl: şarāb-ı vaḥdet[i] // silsebìl: cān(ım) sebìl- C. 99; cem zebìl- Hk 411; dembedem- AŞE V, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: Ḳılmaḳ merām etdik ke§ret[de] vaḥdet- C. 99; Ḳılmaḳ merām etdik ke§retde vaḥdet- Hk 411; Ḳılmaḳ murād itdi vaḥdetde ke§ret- AŞE V, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; İçirüp rūḥlara tevḥìde daʿvet- FB 423: 31a // 1/4: Çıḳmadım bir vaḳit: Çıḳmadıḳ bir zamān- C. 99; Bir zamānçıḳmadıḳ- Hk 411; Bir zamānçıḳmazdıḳ- AŞE V; İdüp çıḳārmadı- FB 423: 31a; O zamān çıḳardı- SS, HNO, HAK1, HAK2

2/1: Seyfe-yi ʿaşḳına: Sefìne-yi ʿaşḳa- C. 135, RDHC, HAK1, AÇ, Mİ; sefìne-yi Ḥaḳḳ'dan- C. 99, Hk 411, AŞE V, FB 423: 31a, SS, HNO, HAK2 // dād: yād- AŞE V; bād- FB 423: 31a, SS // olmayınca: olmayanlar- AÇ // 2/2: Bādıbān neylesün: neylesün bādıbān- C. 99 // 2/3: şemʿadan: şemʿinden- C. 135, C. 99, Hk 411, HNO, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ // 2/4: Şemʿa vāz geçer mi: Yād olur mı şemʿa- C. 99, Hk 411; Şemʿa yād olur mı- AŞE V, FB 423: 31a, SS; Şem'a vaz mı geçer- HNO, HAK1, AÇ, HAK2

3/1: Geçmişlere nisbet: Gelmişlere nisbet- Hk 411; Geçmişe nisbetle- FB 423: 31a // Evveliñ düşünme āḫiriñ düşün- AŞE V, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/2: fikr etme: düşünme- C. 99, Hk 411, FB 423: 31a // Gelmişlere nisbet gelecek üstün- AŞE V, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/3: dehr-i felekde: devr-i felekde- Hk 411, RDHC; çarḫ-ı devrān[dan]- AŞE V; çarḫ-ı devrāndan- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; dār-ı felekde- FB 423 // 4/4: Lāne: Dāne- AŞE V, FB 423: 31a, SS // lānesinden: dānesinden- AŞE V, FB 423: 31a, SS

B.

FB 423: 137a, C. 99, C. 135, FB 423: 31a; AÇ "Ḳoşma"; SS "ʿĀlem ve Şoñı" başlıklıdır.

377. 2. BİR ZAMĀN ÇIḴMAZDIḴ DEMḪĀNESİNDEN*

1. Tā Elest Bezmi'nde sāḳì-yi Ḳudret
Ḳandırdı dembedem peymānesinden
Ḳılmaḳ merām itdi vaḥdetde ke§ret
Bir zamān çıḳmazdıḳ demḫānesinden

2. Sefîne-yi Ḥaḳḳ'dan yād olmayınca
Bādbān neylesiñ bād olmayınca
Pervāne şemʿadan yād olmayınca
Şemʿa yād olur mı pervānesinden

3. Evveliñ düşünme āḫiriñ düşün
Gelmişlere nisbet gelecek üstün
Bu çarḫ-ı devrāndan *Seyrānì* bir gün
Dāne ḳuşdan geçer ḳuş dānesinden

C. 4: 280; AŞE XIX: 267/1

B.

C. 4 "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

Ayağı taşıyan kelime değiştiği için ayrı metin olarak alındı.

378. KEM KĀMİL BELL'OLUR KERĀMETİNDEN*

1. Aldanma ṣūret-i benì Ādem'e
Ādem belli olmaz ḳıyāfetinden
Ṣınamadan kāmil dime kem dime
Kem kāmil bell'olur kerāmetinden

2. İsm-i insān birbiriniñ şerìki
ʿĀlemiñ miftāḥı erbāb-ı ẕekì
Otuz altı çiftiñ içinden teki
Sulṭān (…) cemāʿatinden

3. İnsān üç ḳısımdır birisi ḥumār
Bir ḳısmını kelbden iderler şümār
Kim kelb (i)le merkebden eyülik umar
Ṣay anı da anıñ ḳarabetinden

4. Cömerdlikle bulur cenneti bulan
Nāmerdde yoḳdır cehennemden ḳurtılan
İnsānda *Seyrānì* evliyā olan
Bizi maḥrūm etmez ʿināyetinden

---

*_AŞE V: 240;_ AŞE XIX: 269; RDC 30: 34b

A.

1/4: bell'olur: bilinür- AŞE XIX, RDC 30
3/1: İnsān: Ādem- AŞE XIX // birisi ḥumār: bir kısmı ḫumār- AŞE XIX, RDC 30 // 3/2: Bir ḳısmını kelbden iderler şümār (AŞE XIX, RDC 30): Bir ḳısmı kelbden bìşümār- AŞE V // 3/3: (i)le merkebden eyülik: kelb [ü] ḥumārdan ādemlik- AŞE XIX, RDC 30 // 3/4: Ṣay anı da: Belki o da- AŞE XIX, RDC 30
4/2: Yoḳdır nefsiñ ḳayġusından ḳurtılan- AŞE XIX, RDC 30 // 4/3: Seyrānì ḳalbinde merḥamet olan- AŞE V, RDC 30 // 4/4: etmez: ḳomaz- AŞE XIX, RDC 30

B.

AŞE XIX'te dize aralarına şu notlar eklenmiştir: 1/3: şınamadan: tecrübesine // 1/4: bilinür: belli olur // 3/3: ḥumārdan: merkebden // 4/1: bulur: bulmış // 4/2: yoḳdır nefsiñ ḳayġusından: yoḳ nāmerdde cehennemden

C.

AŞE XIX, RDC 30'da 2. dörtlük yoktur.
Bu şiir ilk defa okundu.

379. VAR MIDIR MÜŞTERİ ALA GÜHERDEN*

1. Bir ten-i mermeri görelden beri
Gezerim serseri geçmişim serden
Vasfedem dilberi rûy-i ahmeri
Var mıdır müşteri ala güherden

2. Güher kânın açtım ehline saçtım
Çok gezdim dolaştım hükmüne şaştım
Derya gibi taştım geldim ulaştım
Ben hayırdan kaçtım o kaçmaz şerden

3. Şer yola kim gider kendüye eder
Şeytan olur yeder irşür gider
Çekmiş başın yeder gör anı nider
Ölünceye kadar silmez defterden

4. Erden git yoluna gezme soluna
Gir kendi çuluna Rabb'in buluna
Aldanma puluna koymaz koluna
Seyrânî kuluna tenbih bu pîrden

---

*AÇ: 185
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

380. ÖZÜ AYRILIR MI MESTÂNELERDEN*

1. Bu aşkın câmını bezm-i ezelden
Damla damla içtik filcanelerden
Mest sermest olamaz o bir güzelden
Özü ayrılır mı mestânelerden

2. Mürâiler Hakk'a doğru varamaz
Hakikat rahında canın veremez
Sofu çok açılma aklın eremez
Sual cevap olmaz ârifânelerden

3. Güzeller şahını dilde görürüz
Sultana hanlara bir baş vururuz
İkrarımız üzre kavi dururuz
Böyle destur aldık mestanelerden

4.*Seyrânî* eğlenür dil asitanda
Mürg-i dil kalur mu bu aşiyanda
Aşkın bazar ettik devr-i cihânda
Mahabbet aluruz her canelerden

* *CÖ2: 4599;* HAK2: 145

381. SEN KÜFRE YĀR OLMA ÍMĀN VAR İKEN*

1. ʿAḳıl irmez ḳulaḳ ṭuymaz göz görmez
Şükr it Ḥaḳḳ'a ḳula iḥsān var iken
Göz görmiş oldıġın(ıñ) ṣanma öz görmez
Sen küfre yār olma ìmān var iken

2. ʿAşḳıñ güli öyle ṣararup ṣolmaz
Ḥaḳḳsız yer yerinden boşalup dolmaz
Millet muḫtelifdir müttefiḳ olmaz
Tevrāt Zebūr İncìl Ḳurʾān var iken

3. Daʿvet-i Miʿrāc ile bedìrü'd-düccādan
Olmış yoḳdır Ḳābe-yi ḳavseyn cüdādan
Ne mümkin geçmek ḫavf ü recādan
Nefs-i emmāre-yi şeyṭān var iken

4. *Seyrānì* sırrımız ẓāhirde sāʾir
Olsa da bāṭılda Mevlā'ya dāʾir
Ḳatʿ-i ümìd etmez ehl-i kebāʾir
Şefìʿ-yi Raḥmet-i Raḥmān var iken

---

*_FB 423: 37b;_ SS: 164; HNO: 132; MU: 60-61; HAK2: 145-146; Mİ: 235-236; EAÖ: 265-266

A.

1/2: Ḥaḳḳ'a ḳula: ḳula Ḥaḳḳ'dan- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/4: yār olma: yer olmaz- EAÖ

2/1: Ḥırş var ise cihān ġavġāsız olmaz- SS, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; Cihan cihanla cihan canla bulunmaz- HNO, MU // 2/2: Ḥarb olmasa ṭopraḳ boşalup dolmaz- SS, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; Haksız bir yerinden boşalıp dolmaz- HNO, MU // 2/3: Millet muḫtelifdir müttefiḥid olmaz- SS; Milletler muhtelif müttehit olmaz- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/4: Tevrāt Zebūr İncìl Ḳurʾān var iken- SS, HNO, HAK1, HAK2

4/1: Seyrānì sırrımız: Seyrimiz Seyrānì- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/2: bāṭılda: bāṭında- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/3: Ḳatʿ-i ümìd etmez: Ümidin keserim- HNO, MU; Ümidin keser mi- Mİ // 4/4: Şefìʿ-yi: Elbetde- SS, HAK1, HAK2, EAÖ

B.

FB 423'te "Ḳoşma", SS'de "Var İken"; EAÖ "Akıl Ermez Kulak Duymaz Göz Görmez" başlıklıdır.

C.

SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ'de 3. dörtlük bulunmamaktadır.

382. GEL İMDİ BİR ḪABER VİR SEN*

1. Evvel kim çaldı ḳalemi
Evvel kim virdi selāmı
Kim çevirdi bu ʿālemi
Gel imdi bir ḫaber vir sen

2. Manṣūr ey nedendir
Gün neden ìmān neden
Dìn neden Ḳurʾān neden
Gel imdi bir ḫaber vir sen

3. ʿArş neden Kürsì neden
ʿĀşıḳa maʿşūḳ neden
Kāẕib adlu ḳuş neden
Gel imdi bir ḫaber vir sen

4. Çarḳ-ı felekde bāb nedendir
Dìni ìmān ḳab nedendir
Yüzünde niḳāb nedendir
Gel imdi bir ḫaber vir sen

5. Neden zemìnde öküzü
Neden dırnaġı hem gözi
Ḥattå var anıñ boynuzu
Gel imdi bir ḫaber vir sen

6. Ol nedir ki gö[k]den indi
Ḥażret-i Ḫıżır anı yedi
Nedir Ḳurʾān'ıñ kilidi
Gel imdi bir ḫaber vir sen

C. 51: 89a
C.
Bu şiirin cevabı C. 51: 89a-"Firʿavun düşmānıdır Hū" (594) ayaklı metindir.

7. Nedir yerde balıḳ adı
Ḳanadı üstine ḳodı
Ḥattå var anıñ ḳanadı
Gel imdi bir ḫaber vir sen

8. *Seyrānì* dir cismim yendi
Bir gülüm gülşāna ḳondı
Göñül cān üstādı oldı
Gel imdi bir ḫaber vir sen

383. EVLİYĀ ḲULLARI EGER ḲAŞLARIÑ*

1. ʿAḳlımı başımdan aldı sevdigim
Rūmıñ ḫarācın deger ḳaşlarıñ
Her güzeliñ sende ḳaldı sevdigim
Evliyā ḳulları eger ḳaşlarıñ

2. Beni iḫrāḳ itdi ol çeşm-i mesti
ʿAşḳıñ rūzigārı serimde esti
Çatmışdır hilālini cānadır ḳaşdı
Müjgān atar baġrım döger ḳaşlarıñ

3. Cemāliñ görince artdı efkārım
ʿĀleme şāyìʿ oldı benim esrārım
Samūr gibi zìbā nāzlı dildārım
Beni muḥabbetden iden meger ḳaşlarıñ

4. Bir ḫoş egme alay sìm ü gerdānım
Cemāliñ baġına ben de ḥayrānım
Māʾildir medḥ iden neylesiñ cānım
Bu *Seyrānì* ḳulıñ öger ḳaşlarıñ

AŞE V: 214
B.
AŞE V "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

384. DÜNYA DOLU MALIN OLSUN OLMASIN*

1. Behey gafil öleceksin bilmen mi
Azrâil canını alsın almasın
Son deminde n'olacağın bilmen mi
Dünya dolu malın olsun olmasın

2. Dinle nasihâtim cân kulağın aç
Nâmerdin yanına varma geri kaç
Olursa düşmanın kapına muhtaç
Sen bir eylik eyle bilsin bilmesin

3. *Seyrânî* der Hakk'ı hâzır bilince
Gönül aynasının pasın silince
Benim canım Hakk'a vasıl olunca
İmam cenazemi kılsın kılmasın

*Mİ: 236

385. ALAN DİLBER BİÑ YAŞASIN*

1. Ṣalınaraḳ ḳarşımızdan
Gelen dilber biñ yaşasın
Māh rūyından niḳābını
Alan dilber biñ yaşasın

2. Baṣdı ḫāneye ḳademi
Diñledi benim sedāmı
Aġladıḳca bu dìdemi
Silen dilber biñ yaşasın

3. ʿArẕım ḳaldı Elmās ḳızda
Şāẕ olayım bendiñ çiz de
Nāz iderek ḳarşımızda
Gülen dilber biñ yaşasın

4. Ḳuçaydım servi dalından
Vireydim dünyā mālından
Bu *Seyrāni'niñ* ḫālinden
Bilen dilber biñ yaşasın

**C. 51: 133b;* HAY2: 143; AÇ: 281; HAK2: 241-242
A.
3/2: olayım: olmayım- AÇ
4/2: Vireydim: Dereydim- HAY2, HAK2
B.
AÇ "Semai" başlıklıdır.

386. YOḲLIĠIÑ VARISIN VARIÑ YOĠISIÑ*

1. Maḥbūslıḳda eliñ yoḳlıḳda diliñ
Cömerd olur ṣanki vezìr tuġısıñ
Varlıġa gelince baġlanır eliñ
Yoḳlıġıñ varısın varıñ yoġısıñ

2. ʿĀrif olan ʿārif ḳılı ḳırḳ seçer
Zirāʿatci olan ekdigin biçer
Çıblaġıñ göñlinden ḳırḳ gömlek geçer
Amā çoġıñ azı azıñ çoġısıñ

3. Mekke'den Ḳudüs'den ḥācılıḳ neden
Atadan anadan bacılıḳ neden
Bilmem (ey) mey sende bu acılıḳ neden
Sen üzüm ṣuyınıñ elbet buġısıñ

4. Arslanıñ mekānı olmış mìşeler
Āteşle *Seyrānì* çigler bişeler
Elmāslı ḳadeḥler billūr ṣìṣeler
İçinde büyümiş bir aḳ ḳuġısıñ

**SS: 153-154;* HNO: 131-132; OP: 18; HAK1: 172; MU: 118; HAK2: 153; Mİ: 240-241; EAÖ: 268

A.

1/4: varısın: var[ı]sın- OP

2/1: ʿārif: adem- HNO, OP, HAK1, MU, HAK2; Mİ, EAÖ // 2/2: Zirāʿatci olan: Herkes bu dünyada- HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

3/3: Bilmem (ey) mey sende: Ey mey sendeki- HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

SS'de "Nāmerde Ṣoñ Sözim"; EAÖ "Mahpuslukta Elin Yoklukta Dilin" başlıklıdır.

387. MİN ḤABLÜ'L-VERÍD ṬANUR MISIÑ*

1. İsm-i lafẓ-ı nuṭfetin (…)
Cismiñ semìʿ bāṣìr (…) nūr mısıñ
Maʿnā-yı saḫn ü aḳreb ileyh
Min ḥablü'l-verìd ṭanur mısıñ

2. Ḥaḳìḳatde mevcūd iken ʿademiñ
Bilmezken isim cisim ne dimeñ
Bu dünyāya müşeyyet ḳademiñ
İsm-i rāhın dilde añıyor mısıñ

3. Selef-i maʿdūma mevcūdıñ ḫalef
Defter-i ḳudret-i Ḥaḳḳ'da muʿterif
Maʿnā-yı ḥaddin lafẓ-ı men ʿaref
Şemʿine pervāne yanıyor mısıñ

4. *Seyrānì* ġāʾibden şuhūda geldiñ
ʿİrfān-ı nefsiñle Rabb'iñi bildiñ
Serābı ṣuṣatup nāfile bildiñ
Nefsiñ ḥayātından ḳanıyor mısıñ

AŞE V: 192
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

388. TEHÍ HER FERYĀDIÑ NAZ MI ṢANURSIN*

1. Ṣūfì göñül bağıñ bir ḳış ḳaplamış
Boşa bekleñ gelen yaz mı ṣanursın
Cān bülbüliñ bir (…) ṣaplamış
Tehì her feryādıñ naz mı ṣanursın

2. Her benlik ḳaftānı sizlere ḥullet
Ṣaḳın bizler içün çekmeñ ḳasāvet,
Müʾmìne virilmiş dìzārı cennet
Çoḳ virilmiş devlet az mı ṣanursın

3. Bu ʿālemde göñlüñ düldül etmeden
Müşkiliñ bir yerden müşkil etmeden
Ḳafesde cānıñı bülbül etmeden
Ḳarḳayı serçeyi baz mı ṣanursın

4. Ne ḥālde ne söyler *Seyrānì* bir kez
Ol zamān dutdığıñ daʿvāyı bir kez
Cān ḳulāğıñ yoḳdur diñlemeñ bir kez
Benim elindekin saz mı ṣanursın

---

*C. 159: 19b

389. BUNCA ḤİKĀYETİ BAÑA MI VİRDİÑ*

1. Yā [Rezzāḳ]-ı ʿālem ḳudret-i Ḳayyūm
Bu ʿaşḳı ḥāleti baña mı virdiñ
Taḳsìm olur iken Ḥażret-i Ḳayyūm
Bunca ḥikāyeti baña mı virdiñ

2. Seniñ ʿaşḳıñ beni eyledi maẕlūm
Ḥāl ḥesabım hep ki saña maʿlūm
Eritdi vücūdım yandı oldı mūm
Bu denli şiddeti baña mı virdiñ

3. Böyle virdiñ benim naṣìbim cānda
Her birin bir ḥālde ḳoydın dìvānda
Ġayrı bir ʿāşıḳıñ yoḳ mıdır anda
Türlü meşaḳḳati baña mı virdiñ

4. *Seyrānì*ḳuluñ [da] ḫākile yeksān
Her ḳulunu gündüz eylediñ iḥsān
Bu devr-i ʿālemi itmege seyrān
Diyār-ı ġurbeti baña mı virdiñ

Hk 427: 51b-52a; ATO: 2292
A.
1/1: [Rezzāḳ]-ı: Rezzak-ı- ATO // 1/2: ʿaşḳı ḥāleti: aşk haletini- ATO
2/2: Ḥāl ḥesabım: Halim hissim- ATO
3/2: ḳoydın: koydu- ATO
4/1: ḳuluñ [da]: kulundur- ATO
B.
ATO "Dertli'ye Nazire" başlıklıdır.
C.
1/1: [Rezzāḳ]: "rızḳ" yazılmıştır, ancak vezne ve anlama uyması açısından değiştirilmiştir.

390. FÜRŪŞLAR İLE GEL DİLE DÜŞÜRDİÑ*

1. Tecellì eyleme ey ḳaddi servi
Ġarìb üftādeñi dile düşürdiñ
ʿAşḳıñ ile duman olmış bu servi
Fürūşlar ile gel dile düşürdiñ

2. Emlāḳ etdiñ beni ḫāk-i pāyıñdan
Vāz gelemeñ bilirim sen bìpāyıñdan
Çıḳarandı bāzūları pāyıñdan
Şimdi aḥmer vechiñ dile düşürdiñ

3. Meyl virüp o ḫubları bülendim
Hiç itmedim peymān saña bülendim
Dūş-nām oldım sevdāñ ile bülendim
Firḳātiñ ḥasretiñ dile düşürdiñ

4. Ṭolaşırım maġrayı var ini
Kispesi düşdü (…) virmez mi varını
Seyrānì dir yaslanmaḳdır varını
Baġlamadan yāri dile düşürdiñ

C. 51: 61b
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

391. BAÑA YĀR OLMADIÑ GİTDİÑ*

1. Yamandır hicr ile ḥālim
Baña yār olmadıñ gitdiñ
Nedir cevriñ behey ẓālim
Baña yār olmadıñ gitdiñ

2. Çıḳarsıñ sen ṣafālarla
Enìs oldıñ gedālarla
İşitdim nāsezālarla
Baña yār olmadıñ gitdiñ

3. Ṭutam dāmānıñı ferdā
Nigāhımdan idüp şekvā
Diyem maḥşerde vāveylā
Baña yār olmadıñ gitdiñ

4. *Seyrānì* dir ilden ḥārıḳ
Destimizde biraz varıḳ
Seniñ gibi sitemkārıḳ
Baña yār olmadıñ gitdiñ

C. 51: 20ab; AÇ: 282
A.
1/3: Nedir: Nedin- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

392. ÇEKMEM ḳASĀVETİN BİR AVUÇ ḪĀKİÑ*

1. Ey adımı Mecnūn añdıran Leylā
Ġam yimezdim olsa seniñ idrākiñ
İtmem nefsim içün āh [ü] vāveylā
Çekmem ḳasāvetin bir avuç ḫākiñ

2. Ḫalḳ iki ḳısımdır erkek dişidir
Sende göz ḳulaḳ var duyar işidir
Kimiñ yaratması kimiñ işidir
Ṣūfī elde tesbìḥ belde misvākiñ

3. Bir yaydan çıḳmışız hedefe vuṣūl
Bulmaḳ içün biz siz ararız bir yol
Ḥaḳḳ bilür itmezdiñ ölmegi ḳabūl
Olsa bu cān [u]ten kendi emlākiñ

4. Maḥṣūlçün gölgeye atılmaz bider
Riyā ile itme emegiñ heder
Bir demiñ var sürūr bir demiñ keder
Birisi zehriñdir biri tiryākìñ

5. Mülk daʿvā itmege beñzer yilişiñ
Ḥaḳḳ'a ortaḳ isen mālı bölişiñ
Seyrānì seniñ ʿāleme gelişiñ
Beñzer ġubārına ḫass ü ḫāṣākiñ

SS: 177-178; HNO: 132-133; HAK1: 166-167; MU: 91-92; HAK2: 146; Mİ:236-237; EAÖ: 266

A.

1/1: adımı: adını- HAK2 // 1/3: āh [ü]: âh ü- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ
2/2: Sende: Senden- EAÖ
3/3: itmezdiñ: etmezdim- EAÖ //3/4: cān [u]: canü- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ
4/1: Maḥṣūlçün: Bitmeye- HNO, Mİ; Bitmeyen- MU // 4/2: var sürūr: sürûrdur- HNO, MU, Mİ
5/2: Ḥaḳḳ'a: Hakla- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 5/3: seniñ ʿāleme: âleme senin- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

SS'de "Ḫām Ṣūfiye Sözlerim"; EAÖ "Ey Adını Mecnun Andıran Leyla" başlıklıdır.

393. ANADAN SAÇLARI SIRMALI GELİN*

1. Sen gibi gelmemiş güzel âleme
Gözleri anadan sürmeli gelin
Kaşların benzettim ayni kaleme
Anadan saçları sırmalı gelin

2. Ne ola olaydım ben de bir bekâr
Sevdam duman olmuş serime çöker
Yanakların olmuş kırmızı şeker
O sırma saçları örmeli gelin

3. Beni mecnun ettin hey dili bülbül
Ben sana şeftali sen bana bir gül
Köleyim kapuna eylersen kabul
Ya çırak ya çoban durmalı gelin

4. *Seyranî'm* de der ki nedip nolmalı
İnip aşkın deryasına dalmalı
Has bahçede gonca gülün dermeli
Soyunup koynuna girmeli gelin

---

*_HNO: 138-139;_ HAK1: 167; HAK2: 147; Mİ: 237
C.
1/1 ve 1/2 Mİ'den eklenmiştir.

394. SÜT BEYAZ GERDENİN KAR BEYAZ TENİN*

1. Ta'rîfe ne hâcet halka ıyândır
Yâr senin cemâl i pâk-i ahsenin
Akla mazarratdır fikre ziyândır
Süt beyaz gerdenin kar beyaz tenin

2. Hüsn-i iltifâtın muhtâcıyım ben
Aşkının ne toku ne acıyım ben
(…) olmuşum Haccâc'ıyım ben
Mekke-i hüsnünde olan Ka'be'nin

3. Nâr-ı aşkın yakıp kül etti beni
Fedâ kıldım sana bu cânüteni
Kudret-i Yezdânî yaratmış seni
Cevherin hâlisi cümle mâdenin

4. *Seyrânî* aşkının gülün yolduran
Böyle takdîr etmiş açıp dolduran
Sedef dehânıma inci dolduran
Yâr değil mi senin hokka dehenin

---

*NMÇ: 109
B.
(…) işaretli yer NMÇ tarafından boş bırakılmıştır.

395. MEVLEVÎLERDEKİ ‘DEF’ Ü ‘NAY’İNİN*

1. Hünkâr Hacı Bektaş(ın) talibiyim ben
Değilim Abdalı Aksarayinin
Şemsi Tebriz gibi galibiyim ben
Mevlevîlerdeki ‘def’ ü ‘nay’inin

2. Çok küheylân kuyruğunu düğerim
Şah merdan Aliye boyun eğerim
Öğersem ben böyle bir er öğerim
İsmini çekmezem ‘Hatem Tayi’nin

3. Âşıklardan güzel sevmek şan kalır
Âşıkın benzinde sanma kan kalır
Dokunsa ok ucu kimde can kalır
‘İbni Vakkas’ gibi gazi yayının

4. *Seyranî* yemiştir felek sillesin
Evvelden çekmiştir aşkın çillesin
Gözünün kan[ı]yl[a] biçmiş hullesin
Kerbelâ cenginin matem ayının

---

*_HNO: 140;_ HAK1: 168; MU:104-105; HAK2: 147-148; Mİ: 238
A.
1/1: Bektaş(ın): Bektaş- HAK2, Mİ
2/2: Şah merdan Aliye: Düldül’e Kamber’e- Mİ

396. SEVDİĞİM AHMERİ KAR MI İLLERİN*

1. Kime şekva edem elinden hey dil
Sevdası canına kâr mı illerin
Küşaddır hubların rûyunda sünbül
Sevdiğim ahmeri kar mı illerin

2. Beni bend eyledi bakışı şahan
Bulunmaz menedi bir hokka dehan
Perişan hatırım vüs'at-i cihan
Acaba başına başına dar mı illerin

3. Değil bu âşıklar aşkından hâli
Malumdur Huda'ya cümlenin hâli
Her seher feryadı bülbü misali
Daima işleri zâr mı illerin

4. Meğer ism-i bî-çar tende şan gibi
Hâlâ izhar olmuş kâmuran gibi
Muamma *Seyrânî* ol merdan gibi
Sor içinde yâre var mı illerin

AÇ: 187; HAK2: 148-149
A.
2/2: menedi: menendi- HAK2

397. OḲUYUBAN NE OLDUĠUN BİLESİN*

1. Ḳalemim bir isim yazdı dilbere
İmlāsında elìf yā var bile sin
Götürir mi bunu oḳuyan dil bire
Oḳuyuban ne olduġun bilesin

2. Dirim saña hem şāhinsiñ hem seyfi
Dirsin baña hem sefhā hem seyfi
Vir üstāda hem düşüne hem seyfi
Çarḫa çalsun benim içün bilesin

3. Dilber benim ʿarżuḥālim ne yirir
Olsam ẓālim olsam ḥalìm ne yarār
İt bir istiḫāre ḥālim neye irer
Bil ki encām nola çaġım bilesin

4. Ḫalāṣ ola māzisin gel geçmez erden
Seyrānì sìm ile gel geçme zerden
İḫlāṣ oḳuyuban gel geç mezerden
Şādān olsun benim ile bilesin

---

*AE 62: 55a
B.
AE 62 “Tecnìs” başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

398. GÜBRE MÜBTELĀSI BÜLBÜLLENMESİÑ*

1. İncinmesiñ söyleñ çaddım çanaġa
Ḳoḳmadıḳdan ṣoñra gül güllenmesiñ
Dıḳmayıñ ḳarġayı gül olmış baġa
Gübre mübtelāsı bülbüllenmesiñ

2. Yetmiş biñ nefes vir[il]se bir ḳula
Yarısını ḫayra ṣarf ider m'ola
Lisānımız Türkçe darılır mola
Aʿrābì'den ġayrı dil dillenmesin

3. Ḥaḳḳ aslanı ḫayrı iḫtiyār ider
Bir ḥarbden uṣanmaz iftiḫār ider
Düşmān ülkesini tārümār ider
ʿAlì Zülfeḳār'la düldüllenmesin

4. Raḥle-yi Şerìf gibi var mı minber
Evvelki ṭıraşda kim idi berber
Seyrānì bir ḳılıñ medḥin[i] eyler
Ḳılabudun sırma tel tellenmesin

C. 4: 295-296; AŞE XIX: 266; AŞE V: 139; CU4: 40a; RDC; RDC 30: 4a; HAK1: 168-169; HAK2: 149; AÇ: 84

A.

1/1: İncinmesiñ söyleñ: İncinmesiñ söyle(yi)ñ- AŞE V; Benden selām söyleñ- CU4, RDC, RDC 30; Benden selām söyle- HAK2 // 1/2: Ḳoḳmadıḳdan ṣoñra: Ḳokusu olmayan- RDC, HAK1, HAK2 // 1/3:gül olmış baġa: gül baġçeye- AŞE V; gül olan baġa- CU4, AÇ; gülşene bağa- HAK2 // kargayı koymayın gülşene bağa- HAK1 // 1/4: mübtelāsı: mübtelāsı(dır)- AŞE XIX, AŞE V, RDC 30

2/1: Yetmiş biñ: [Yetmiş] biñ- CU4 // nefes: nefesi- AÇ // vir[il]se:virseler- AŞE XIX; virilse- AŞE V; vir[il]miş- RDC 30; yerse- AÇ // 2/2: Yarısını: Yarısın- CU4; (ʿAceb) yarısını- RDC 30 // m'ola: mi ola- CU4 //2/3: Türkçe: Türkçe (dinse)- AŞE V // Türkçe söylesem darılır mı ola- CU4 // 2/4: Aʿrābì'den: ʿArabçadan- AŞE V // ġayrı: başḳa- AŞE XIX, RDC 30

4/1: Raḥle: Laḫye- AŞE XIX, AŞE V; Layle- CU4 // var mı minber: (var) mı muʿteber- AŞE XIX, AŞE V, CU4; var mı(dır) muʿteber- RDC 30 // Lihyei şerif tek var mı mu'teber- AÇ // 4/2: Evvelki: İlkinki- CU4 //4/3: *Seyrānì*: Seyran[i]- AÇ // ḳılıñ medḥin[i] eyler: ḳılıñ medḥi[ni] ider- AŞE XIX; teliñ medḥin[i] ider - AŞE V; ḳılıñ vaṣfını- CU4; ḳılıñ medḥini eyler- RDC 30 // 4/4: tellenmesin: tellenmesin kılları- AÇ

4: Mürtekib adamdan ülfeti soğut/Mağrurluk lafzasın Seyrânî unut/Çirkini güzeli indinde bir tut/Olura olmaza dil dillenmesin- RDC, HAK1, HAK2

B.

C. 4, AŞE V, CU4 "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

Sadece RDC'de bulunan bir dörtlük (3.) buraya tarafımızdan eklenmiştir. HAK1, HAK2'de 2. dörtlük eksiktir. HAK1, HAK2 mahlas dörtlüğü olarak da RDC'de bulunan dörtlüğü almıştır.

399. BİR TANESİN BİR TANESİN*

1. Hamam babında beş dilber
Sarabilsem bir tanesin
Bir tanesin bir tanesin
Sarabilsem bir tanesin
Emsem lebin gerdanesin

2. Birinin usul kameti
Birinin değil haceti
Birinin serde haleti
Sarabilsem bir tanesin
Emsem lebin gerdanesin

3. Çeşm-i mestandır birisi
Dile destandır birisi
Bağı bostandır birisi
Sarabilsem bir tanesin
Emsem lebin gerdanesin

4. Ruyları ahmerelenmiş
Bu *Seyrânî* arelenmiş
Gider raha sıralanmış
Sarabilsem bir tanesin
Emsem lebin gerdanesin

---

*AÇ: 318
B.
AÇ "Şarkı" başlıklıdır.

400. BELKİ SUʾĀLİMİ VİREMEYESİN*

1. İnkisār eylerim ey dilber saña
Dilerim murāda iremeyesin
Yeter ḳıldıñ baña cevr ile cefā
Belki suʾālimi viremeyesin

2. Günden güne artsıñ seniñ firāḳıñ
Ḥüsniñ eller alsun seniñ çerāġıñ
Cehennem āteşi olsun duraġıñ
Cennet-i āʿlāya giremeyesin

3. O da bencileyin vezele dönsün
Ṣararıp gül beñziñ ḳaz[el]e dönsin
İki dizleriñe ṣızılar insün
Ayaġıñ üstine duramayasın

4. *Seyrānì* dir Ḥaḳḳ cezālarıñ virsin
Benim inkisārım geçmez mi dirsiñ
Yediğiñ ṣu etmek göziñe ṭursın
Gitdiğiñ yolları göremeyesin

C. 51: 46a; HAY2: 105; AÇ: 341; HAK2: 149-150
A.
3/2: ḳaz[el]e: gazele- AÇ, HAK2
B.
AÇ "İnkizar-1" başlıklıdır.

401. YER ALTINDA GEZER KEMİNLİ MİSİÑ*

1. Söyle nefsim ne oldıġıñ bilelim
Gökden misiñ rūy-ı zemìnli misiñ
A[ġ]yār isen defteriñi silelim
Yer altında gezer keminli misiñ

2. Ḳayıḳ iseñ göster ġanca küregiñ
Gemi iseñ göster yelken diregiñ
Yigid misiñ çatal mıdır yüregiñ
Yoḳsa işkembesi seminli misiñ

3. Evcācla olmış[sıñ] ʿazm-i Fırat'ıñ
Üzerinden geçmiş misiñ Ṣırāt'ıñ
Oḳu yā Hū diñleyelim berātıñ
Cehennem ḥavfından eminli misiñ

4. Tırnaḳıñ bul[ur]sañ başıñ ḳaşırdıñ
Seyrānì'yi ṭoġrı yoldan şaşırdıñ
Ey nefsim cürmimi ḥadden aşırdıñ
Tevbekār olmaġa yeminli misiñ

---

*_FB 423: 37b;_ AŞE XIX: 249; AŞE V: 3; SS: 102; FRG: 78; HNO: 127; HAK1: 169; HAY2: 106; HAK2: 150-151; Mİ: 238-239; EAÖ: 267-268

A.

1/1: Söyle nefsim ne oldıġıñ: Ne oldıġıñ söyle nefsim- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, EAÖ // 1/3: A[ġ]yār isen defteriñi: Defteriñi aġyār iseñ- SS, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; Defteriñi aġyār iseñ- HNO // silelim: düreyim- AŞE XIX; dürelim- AŞE V, SS, FRG, HNO, HAK1, HAY2, HAK2

2/2: göster: hani- FRG // 2/3: çatal mıdır: göster çatal- Mİ //2/4: seminli: siminli- FRG

3/1: Benim gamım eşi nehri Fıratın- HNO, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ ,EAÖ // 3/2: Üzerinden geçmiş misiñ: Üzerinden geçmemişsiñ- AŞE XIX, AŞE V; Gönül geçer üzerinden- HNO, HAK1, HAK2, EAÖ; Üzerinden geçtin mi- Mİ // 3/4: ḥavfından: narından- Mİ

4/1: Tırnaḳıñ bul[ur]sañ: Ṭırnaġın varısa- AŞE XIX; Ṭırnaḳ bulursañ- AŞE V; Ṭırnaḳ bulur iseñ- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/2: yoldan: yoluñ- AŞE XIX // 4/3: ḥadden: başdan- AŞE V, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

FB 423 "Ḳoşma"; AŞE V "Bozlaḳ"; EAÖ "Ne Olduğun Söyle Nefsim Bilelim" başlıklıdır.

AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 1/1: ne oldıġıñ söyle nefsim bileyim // 1/3: aġyār: defteriñi // 2/3: çatal mıdır: çatal mıdır // 4/1: ṭırnaġın varısa: ṭırnaḳ bulur iseñ // 4/3: ḥadden: başdan

C.

SS, FRG'de 3. dörtlük yoktur.

402. EVVEL ABDĀL İDEN SEN DEGİL MİSİÑ*

1. Ṭamarda ḳan gibi cāna civārsıñ
Beni dellāl iden sen degil misiñ
Yā şimdi yanıña gelsem ḳo[v]arsıñ
Evvel abdāl iden sen degil misiñ

2. Cānım dolmış cānān peymānesine
Ayılmaḳ yoḳ ʿaşḳıñ mestānesine
Nūr-ı şemʿiñ nārıñ pervānesine
ʿArż-ı cemāl iden sen degil misiñ

3. Kirpikleriñ içer gözdeki yaşdan
Damla naṣìb olmaz bir ḳıla ḳaşdan
Zülfiñ gibi ʿaḳlım dağıdup başdan
Perìşān ḥāl iden sen degil misiñ

4. *Seyrānì* dir ṭut ḳulaġım sözime
Yār ḫayāliñ mekān ṭutmış gözime
Zenbūr gibi girüp çıḳup özime
Cic yapup bal iden sen degil misiñ

---

*_FB 569: 20b;_ AŞE XXIV: 41; FB 423: 35b; NMÇ: 108; AÇ: 189; HAK2: 151

A.

1/1: cāna civārsıñ: can çevresine- NMÇ // 1/3: yanıña: bābıña- AŞE XXIV, NMÇ // gelsem: geldim- FB 423// 1/4: evvel: ezel- FB 423; beni- NMÇ

2/2: ayılmaḳ yoḳ: ayılma yoḳ- AŞE XXIV, NMÇ; yoḳ ayılmaḳ- FB 423 // 2/3: şemʿiñ: şemʿi- FB 423; şemʿa- AŞE XXIV, NMÇ

3/1: gözdeki: gözde[ki]- AŞE XXIV // 3/2: ḳıla: külle- AÇ, HAK2

4/1: Seyrānì dir: Seyrānì'yim- FB 423, AŞE XXIV, NMÇ // ḳulaġım: kulağın- AÇ // 4/3: girüp çıḳup: girdiñ çıḳdıñ- FB 423 // 4/4: cic: teç- FB 423 // iden: yapan- AÇ

B.

FB 423, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

403. BENİ ḤAYRĀN İDEN SEN DEGİL MİSİN*

1. Nice şād olmayım ey ḥüsn-i güzel
Beni ʿāşıḳ iden sen degil misin
İşe varmaz oldı derdiñden güzel
Beni ḥayrān iden sen degil misin

2. Nādāna baḳarsam vechin yerine
Severim ol şāh-ı ḫūbān yerine
Eglenem bābıñda bir ḳul yerine
Beni meftūn iden sen degil misin

3. Görmez misin firḳatiñle yanarı
Virmez misin ṣadrındaki yanarı
Göstermeye Mevlā'm bize ya nārı
Beni maġbūn iden sen degil misin

4. Vücūdım şehrinde yerde mi ḳalır
Seyrānì itdigim yerde mi ḳalır
ʿĀşıḳlarıñ āhı yerde mi ḳalır
Beni Mecnūn iden sen degil misin

---

*C. 51: 81a
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

404. BENİ NĀÇĀR İDEN SEN DEGİL MİSİÑ*

1. Açıl hey ġonca-yı baġ-ı leṭāfet
Bülbüli zār iden sen degil misiñ
Meşeldir ʿārife taʿrif ne ḥācet
Beni nāçār iden sen degil misiñ

2. Göz(i) ḫalḳ iden itmiş baḳdırmaḳ içün
Aġladup ḳanlı yaş aḳdırmaḳ içün
Ḳaranlıḳda şemʿa yaḳdırmaḳ içün
Nūr cismin nār iden sen degil misiñ

3. *Seyrānì* maḳṣūdıñ çifte beñ iken
İki beş yüz bir ḥesābda biñ iken
Meydān-ı muḥabbet ʿArş'dan giñ iken
Başıma dār iden sen degil misiñ

---

*_AŞE V: 102;_ HNO: 137-138; GK: 11; HAK1: 169-170; MU: 55-56; HAK2: 151-152; Mİ: 239

A.

2/1: Göz(i): Göz- HNO, GK, HAK1, MU, HAK2, Mİ //2/2: ḳanlı yaş: gözyaşı- HNO, GK, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/3: şemʿa yaḳdırmaḳ: şem'e baktırmak- HNO, GK, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/4: Nūr cismin: Nurunu- HNO, GK, HAK1, MU, HAK2, Mİ

3/2: beş yüz: beşli- Mİ // 3/3: giñ iken: genişken- Mİ

B.

GK "Sen Değilmisin" başlıklıdır.

405. ŞAH ALİYÜL MURTAZA'YA DE GELSİN*

1. Zalimin zulmünden yıkıldı cihan
Hak Habibi Mustafaya de gelsin
Dört taraf tam oldu adüvü düşman
Şah Aliyül Murtaza'ya de gelsin

2. Niçin düşünmedin hakkın divanın
Nasıl kestin şah evlâdı gerdanın
Dâva etsin Yezit kavminden kanın
Şah Hüseyin Kerbelâ'ya de gelsin

3. Dur oldu tezgâhtan ol ibli[s]hele
Niçin azap oldu ol azazile
Kıyamet yakındır mehdide bile
Semavatta Mesihaya de gelsin

4. *Seyranî* kabul et Hak nefesini
Bir gün boş bırakır ruh kafesini
Zahir batın ilmiledün dersini
Tefsir eden ulemaya de gelsin

---

*_HNO: 138;_ OP: 19-20; HAK1: 170; HAK2: 152; Mİ: 239-240

A.

1/3: taraf tam: tarafım- Mİ

2/3: Yezit kavminden: zâlim Yezit'ten- Mİ // 2/4: Hüseyin: Hüseyin(-i)- Mİ

3/1: tezgâhtan: dergahtan- Mİ //ibli[s]: iblis- OP, HAK1, HAK2, Mİ

406. KENDİÑ BİNÜP KENDİÑ YEDER GİDERSİÑ*

1. İsm-i ʿĀlì gibi Düldül cismine
Binmiş olsañ bir gün iner gidersiñ
Beñzedüp ṣıfātıñ ʿarab resmine
Kendiñ binüp kendiñ yeder gidersiñ

2. Müşrik olan müşrik ider şirkini
Bilmez mülāyimiñ ḫayrıñ perkini
Göñül ḥābda virir cihān terkini
Bilmem ne döndiñ de döner gidersiñ

3. Zamāne aḥbāb[ı] ṣaḳal daraġı
Eñ ṭoġrısı ekinciniñ oraġı
Derde yana yana ʿömrim çerāġı
Tükenür yaġ fitìl söner gidersiñ

4. Bülbüller mest olur güller gülince
Ḳırılır çalınmaz til bükülince
Ey *Seyrānì* bu dünyāya ölünce
Bir gün gelmemişe döner gidersiñ

FB 423: 30a; AŞE V: 201; NMÇ: 108-109; AÇ: 191

A.

1/1: Düldül: dilden- AŞE V // 1/2: gidersiñ: gidersen- AÇ // 1/3: ṣıfātıñ: ṣıfātı- AŞE V // 1/4: binüp: yidüp- NMÇ // yeder: biner- NMÇ // gidersiñ: gidersen- AÇ

2/2: Bilmez: Bilme- AÇ //mülāyimiñ: selāmı[nı]ñ- AŞE V // 2/4: döndiñ de: döndükçe- AÇ

3/1: zamāne: bu zamān- NMÇ // aḥbāb[ı]: ahbabı- AÇ //3/2: eñ: pek- NMÇ // 3/3: yana yana: yan [bakalım]- NMÇ //3/4: söner gidersiñ (AŞE V): sökinür gider[sin]- FB 423 // gider[siñ]: gidersin- AÇ

4/2: çalınmaz til: çalışmaz mil- AÇ //4/3: dünyāya: dünyāda- AŞE V; dünyâ ben- NMÇ // 4/4: gelmemişe: gelmemiş gibi- AŞE V; gelmediğe- NMÇ

B.

FB 423, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

NMÇ'de 2. dörtlük yoktur.

407.TEBESSÜM EDER ÜRKERSİN*

1. Niçin ahmer cemalini
Bu âşıktan esirgersin
Ne vahşisin benim canım
Tebessüm eder ürkersin

2. Neden mahzun eden beni
Küşad eyele beyaz teni
Tanırım goncasın seni
Münevver cismi cevhersin

3. Hokka dehân ki dür dişin
Beni zay'etti revişin
Cihanda bulunmaz eşin
Şahım cümleye serversin

4. Olurlar hüsnüne hayran
Bana rahmet beyaz gerdan
Bu *Seyrânî* sana kurban
Dahi bir verdi gültersin

AÇ: 254; HAK2: 242
A.
4/4: verdi: verd-i- HAK2

408. MUḤAMMED DİLDĀR REDD DİRSİN*

1. ʿİbādet Tañrı'ya her dem
Müdāmı yalvarup birsin
Ne dilerseñ kār revān hem
Muḥammed dildār redd dirsin

2. Ḥicāb baña ìzān nemden
Nelā itdim mecāz zemmden
Niyāzım meblaġ-i ġamdan
Nedāmet tezce Hū virsin

3. Ne ḫoş şuʿle havā imdi
Yazıḳ ḳaderiñ gūş şimdi
Yarar ruḫsāra ha umdı
Yokuş şeydāya hem mersin

4. Namāz ziyāde (…)
Dìvān nemeden nesne aẕād
Didim niçün envā-ṣāṣ ṣād
Depesi *Seyrānì* yek girsin

---

*C. 51: 52a
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

409. GERDĀNA SERPİLMİŞ ḤĀLE NE DİRSİÑ*

1. Gine şāẕ eyledi bir çeşm-i mestān
Ḳāmeti bir selvi dala ne dirsiñ
Ḥüsni olmış bütün dillere destān
Gerdāna serpilmiş ḥāle ne dirsiñ

2. Ṣadrında açılan güller çaḳışmış
Cümle ʿāşıḳları güle baḳışmış
Egnine libāslar ne ḫoş yaḳışmış
Serine ṣarınmış şāla ne dirsiñ

3. Aḳıtmayım bu dìdelerden yaşı
Keder çekmez anı hep seven kişi
Dünyāda yoḳ bu sevdigimiñ işi
Rūyında bedr olan ala ne dirsiñ

4. İzin virse çezsem ṣadrından bendi
Beni bu sevdāya düşüren kendi
Nidersiñ çoḳ olur ḫublarıñ fendi
Meyl iden lebleri bala ne dirsiñ

5. Cemālin görince oldım ürüşān
Keder görmez anıñ ile ḳonışan
ʿAḳlım aldı serden oldım pürìşān
Seyrāni'ye baḳan māla ne dirsiñ

C. 51: 129b; AÇ: 190

A.
1/4: serpilmiş: serpilen- AÇ
3/1: Aḳıtmayım: Akıtmayın- AÇ // 3/2: çekmez: çeker- AÇ

B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

410. ÖRT NİḴĀBIÑ GÜL ÜŞÜRSİÑ*

1. Ḳarşıma geçüp de dilber
Ne ḫoş böyle yılışırsıñ
Kendiñi ʿüryān etmişsin
Örт niḳābıñ gül üşürsiñ

2. Ḳoydım yoluñā bu seri
Rūyıñ aḥmerdir ey perì
Bildim ḥāliñ şimden giri
Yār olmaya çalışırsıñ

3. ʿĀşıḳıñ işin zār etme
Vücūdım şehrin nār etme
Pūs etdigime ʿār etme
Ḳorḳma ṣunam alışırsıñ

4. Beni mest eyledi bir cān
ʿĀşıḳ cevr ider her ān
Seyrānì dir lebi mercān
Nevrestesin gelişirsiñ

C. 51: 111b

A.
1/2: yılışırsıñ: yelişirsin- HAY2
3/1: işin: işi- HAY2

B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

411. GİNE GÖRDİM YÜZDE BEN BU ḲURBETİÑ*

1. ʿArżūlarım dostlar bizim vaṭanı
Yaṣlandım bir zamān içde ḳurbetiñ
Ḳarşıña geleni sen bil baṭanı
Gine gördim yüzde ben bu ḳurbetiñ

2. Saña ikrām ʿizzet iden cāna var
Ḥaḳḳ emr ider ʿAzrāʾil'e cāna var
Aḫir vaḳitde çıḳar Dabbe cānavar
Göstermeye bu zerre çün ol ḳurbetiñ

3. Nerden geldim bilmem ben de bu yere
Bendeki efendim ʿāşıḳ bu yere bu yere
Niçe biñ cān girer biliñ bu yere
Çeker cefāsını gör ol ḳurbetiñ

4. Serimi virmişim bende ismi
Bunı yazdıġımda hevā-yı esimi
Ebced ḥesābdan dìm isimi
Sekiz ḳırḳ yediye*Seyrān* ḳurbetiñ

---

*C. 51: 67a
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

412. VAR MI ĠARÍB BENCİLEYİN*

1. Şimdi bizim şehrimizde
Var mı ġarìb bencileyin
Baġrı daşlı gözi yaşlı
Var mı ġarìb bencileyin

2. Söyler dilim aġlar gözim
Yāra geçmez oldı sözim
ʿAceb beñleri yıldızım
Melìl mola bencileyin

3. Raḳìblere çaġırmasun
Ḳādir Mevlā'm ḳayırmasun
Hicbir ana ṭoġurmasun
Böyle dertli bencileyin

4. Deryālarda aḳar seller
Dilberi medḥ ider diller
Ol ḫāra düş[en] bülbüller
Onar mola bencileyin

5. Baḳcelerde biter sünbül
Bu *Seyrānì* olmış bülbül
Al yañaġıñ ḳırmızı gül
Ṣolar mola bencileyin

---

* *C. 51: 24a;* HAK1: 171-172; HAK2: 243
A.
3/1: raḳìblere: rakiplerim- HAK1, HAK2 // 3/4: dertli: garip- HAK1, HAK2
4/1: deryālarda: deryalara- HAK1, HAK2 // 4/3: düş[en]: düşen- HAK1 // 4/4: onar (HAK1, HAK2): (…)- C. 51
B.
C. 51 "Semāʿì"; HAK1 "Yunus'a nazîre" başlıklıdır.
C.
İkinci dörtlük HAK1, HAK2'de yoktur.

413. BATIRIP SİRKEYE YEMİŞ OLDUĞUN*

1. Fâtıma ananın göz yaşı ile
Duydum elin yüzün yumuş olduğun
Arpa unu çekip el taşı ile
Batırıp sirkeye yemiş olduğun

2. Bahtım yahnisinin pirinci unu
Aç doyurup kandırmıyor susuzu
İskender-i Zülkarneyn'in boynuzu
Kim bildi kuyuda kalmış olduğun

3. Ağlayıp bir kimse gülemeyince
Önü sonu haber gelemeyince
Bahar gelip kuzu melemeyince
Kim bildi koyunun emiş olduğun

4. *Seyrânî* aynaya varıp bakmadan
Gözden kurur destisine akmadan
Zarbhânede sikkesinden çıkmadan
Şâh bildi paranın gümüş olduğun

* *NMÇ: 109-110*
B.
3/4: "emiş: emzikli koyun; anası ölen kuzuyu emziren koyun" (dipnot)

414. İSMİNİÑ EVSAṬI YĀYILA YEMḤŪN*

1. Yine mesrūr etdi bir ḳadd-i Ṭūbå
İsminiñ ilk ḥarfi mìm ile maḥzūn
Birisiniñ rūyı aḥmerdir zìbā
İsminiñ evsaṭı yāyıla yemḫūn

2. Başdı ḫānemize birisi ḳadem
Cānın fedā ḳılar seyr iden ādem
Vaṣf ideyim birisini dembedem
İsminiñ āḫiri mìm ile meftūn

3. Meṯ ideyim birin daḫı eṭfāliñ
Īfāde etmezden (öñ) bilir aḥvāliñ
Var ise yolına vir olan mālın
İsminiñ ḥarfleri ḥāyıla sìn nūn

4. ʿAyān idem birisiniñ rūyını
Temāşā'den döker yüzden ṣuyını
Ey *Seyrānì* seyr it servi boyını
İsminiñ ikisi mìm ile mecnūn

C. 51: 64b; AÇ: 194
A.
1/2: ilk: ser- AÇ
3/2: (öñ) bilir: bilir- AÇ
4/2: Temāşā'den: Temaş eden- AÇ

415. ÇEKER ḤÜB NĀZINI ĀLÜFTE DERŪN*

1. Ḥayrānedir bu dil seni göreli
Ülfet it ʿāşıḳa ey ḳadd-i mevzūn
Ol ḫāk-i pāyına yüzim süreli
Çeker ḫūb nāzını ālüfte derūn

2. Bir nāzenìn gerdān ḫoş būy-ı nāfe
Dilberler içinde şanki şükūfe
Āheste āheste başlıyor ḫavfa
Dilerim Hüdā'dan etmesün maḥzūn

3. Ṭayanmaz ʿāşıḳıñ(ıñ)düşse aġlara
Seyre gidek baḳcelere baġlara
ʿĀḳıbet ʿaşḳıñla düşem ṭaġlara
Nerden oldım idi ben saña meftūn

4. Sütūde olınmış sen gibi var mı
Pūs itsem lebiñden nigārım ʿār mı
Ol muʿteber sìneñ kuhsārda ḳar mı
Yek naẓarda itdi bendeki Mecnūn

5. İsminiñ yek ḥarf-i rāyıla ʿayān
Beni ālūde'den bir ince miyāñ
*ʿĀşıḳSeyrānì'ye*etmezsiñ ziyān
Dünyāda ʿuḳbāda olasın meymūn

C. 51: 14a; AÇ: 192-193
A.
1/2: ḳadd: hadd- AÇ
3/1: ʿāşıḳıñ(ıñ): âşıkın- AÇ
4/1: olınmış: olmuşum- AÇ // 4/4: bendeki: bendeni- AÇ
5/2: ālūde'den: alûd eden- AÇ // 5/3: etmezsiñ: vermezsen- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

416. YERİÑ NĀR OLSUN GÖZİÑ KÖR OLSUN*

1. Şifāü'l-ḳulūb liḳāü'l-maḥbūb
Gözyaşıyla yazılıpdır bu mektūb
ʿİzzetde yektā saʿadetde bì hemtā
Keremkānı seḫāvet maʿdeni
Cāndan ʿazìzim şekerden leẕìzim
Başımıñ tācı göñlüm ʿilācı
Baḫtım āyinesi devletim güneşi
Efendim sulṭānım sevgili yārım
Nazlı dildārım tāze fidānım
Gözim nūrı göñlim sürūrı
Dilde ḥużūrım ḳalbde sürūrım
Ġonca dehānım ʿömrümiñ varı
Sìneme ṣaḳıt olmadan bāri
Benim efendim saña selām olsun
Selāmdan ṣoñra maʿlūm ol ki
Ḳarārım ḳalmadı ṣabrım tükendi
Ben ġarìbe şefḳat ile bir kez himmet eyle
Seyrānì'ye pūse vir ülfet eyle
Bu nāmeden ṣoñra inṣāfa gelmezseñ
Yeriñ nār olsun göziñ kör olsun

C. 51: 29b

B.

C. 51 "Mektūb-ı Mucìbnāme Ey Seyrānì Ḫāme" başlıklıdır.

C.

Metinde vezin bozuklukları vardır. Ayrıca ayaksız bir metindir ancak mani şeklinde de söylenmemiştir. Kanaatimizce, farklılıklar, bu eserin şair tarafından bir mektup gibi düzenlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

417. 1. YAḪAN YAḪSUN TAĠLAYANLAR TAĠLASUN*

1. İstemem feleġiñ çürük bināsın
Yıḫan yıḫsun ṣaġlayanlar ṣaġlasun
Şu ḳarìb ʿāşıḫıñ sinesin nāra
Yaḫan yaḫsun taġlayanlar taġlasun

2. Hicrin seni görür miyem il gibi
Şırmalardan çekilmişem tel gibi
İlkbahār ayında çoşġun sìl gibi
Aḫan aḫsun çaġlayanlar çaġlasun

3. O benim sevdigim bir melek perì
ʿĀşıḳ maʿşūḳını sever ekseri
Seyrānì ḳurbetde ḳaldıḳdan geri
Gülen gülsün aġlayanlar aġlasun

**C. 34: 8a;* HAY2: 107; HAK2: 148; EAÖ: 267

A.

1/2: ṣaġlayanlar ṣaġlasun: sakalyanlar saklasın- HAY2, HAK2, EAÖ // 1/4: Yaḫan: Yanan- EAÖ

2/1: Hicrin: Hem ben- HAY2, HAK2, EAÖ

B.

EAÖ "İstemem Feleğin Çürük Binasın" başlıklıdır.

417. 2. YAḲAN YAḲSUN DAĠLAYANLAR DAĠLASUN*

1. Şu ḳaḥbe feleginñ cevri bināsın
Yapan yapsın ṣaġlayanlar ṣaġlasun
Yaḳup bu ʿāşıḳınñ ḳara baġrını
Yaḳan yaḳsun daġlayanlar daġlasun

2. Derelerden tepelerden yel gibi
Ḥaddeden çekildik bizler tel gibi
İlkbahārda boz bulanıḳ sìl gibi
Aḳan aḳsun çaġlayanlar çaġlasun

3. ʿAḳlımı başımdan aldı bir peri
Dünyāda ḳalmamış ʿāşıḳınñ yeri
Seyrānì ġurbete gitdikden geri
Gülen gülsün aġlayanlar aġlasun

FB 569: 19b; AÇ: 188

B.

FB 569 “Ḳarìb”; AÇ “Koşma” başlıklıdır.

C.

Ayak mısraları haricinde mısra benzerliği çok az olduğu için ayrı bir metin olarak alındı.

418. YĀ BİZE BU KEDER NİÇÜN*

1. Her kime /…/ disem ben
Cānıma ḳaṣd ider niçün
Dār /…/ sen
Yā bize bu keder niçün

2. Yine deryālara ṭaldım
Serimi sevdāya ṣaldım
Baş(ım)a belā ṣatun aldım
Her aḥbābdan ḥazer niçün

3. ʿAşḳım budır şānımda
Buldım mı ṭatlı cānımda
Bir düşim vārid yanımda
Gāh gelir gāh gider niçün

4. Dilerim ġonca gülinden
Ḳurtılmadım yād dilinden
Böyle dostlarıñ elinden
Seyrānì zehir yudar niçün

---

*AŞE V: 219
B.
AŞE V "Semāʿì" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

419. DİDİM UŞLANIRSIÑ DÍVĀNE BİR GÜN*

1. Dilberiñ ḳalmamış ʿaḳlı serinden
Gördim olmış gezer dìvāne bir gün
Ne esmā ne §enā gezer serinde
Didim uṣlanırsıñ dìvāne bir gün

2. Aldanmayın cihāna bay gedālar
Ecel bir elekdir (elenir) bay [ü] gedālar
Cemʿ olur ḥāżırda bay [u] gedālar
Varır şāh ḳatına dìvāne bir gün

3. Dilber il başına gidersiñ didim
Yüzinden niḳābın gider(irs)iñ didim
Gelür ecel bir gün geber(irs)iñ didim
Ḥużūr-ı maḥşere dìvāne bir gün

4. Didim bir kişiye ġanem yüzersin
Didi ḳaç kişiyiz didim yüz ersiñ
*Seyrānì*ʿaşḳ deryāsında yüzersin
ʿAḳlıñ gider oluñ dìvāne bir gün

---

*_AŞE V: 188;_ FB 423: 30b; HNO: 137; HAK1: 172-173; HAK2: 153-154; Mİ: 241; EAÖ: 268-269

A.

1/1: ʿaḳlı: ʿaḳıl- FB 423 // serinden: serinde- HAK1, Mİ, EAÖ // 1/3: Ne esmā ne §enā: /…/ ne şitā- FB 423; Ne etsün ki şita- HNO, HAK1, HAK2, EAÖ; Neylesün ki şitâ- Mİ

2/1: Aldanmayın: Aldanma- FB 423; Aldanman- HNO, HAK1, HAK2; Aldanmam- Mİ, EAÖ // bay gedālar: bay u gedālar- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/2: elenir bay gedālar: bay [u] gedālar- FB 423; bay u gedālar- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/3: olur ḥāżırda: olsa ḥużūra- FB 423; olmuş huzura- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/4: varır: vardım- FB 423, HNO, HAK1, HAK2

3/1: Dilber il başına: Dilber il yanına- FB 423; Dilberin yanına- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/2: Yüzinden: Yüzünde- Mİ //gider(irs)iñ: gidersiñ- FB 423, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/3: geber(irs)iñ: gidersiñ- FB 423, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/4: ḥużūr-ı: ḥużūra- FB 423

4/1: ġanem: sen ne- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/2: Didi biz kaçız ki sen kaç yüzersin- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/3: Seyrānì: ey Seyrānì- HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // deryāsında: bahrında- HNO, HAK1, HAK2, Mİ; bahrına- EAÖ // 4/4: oluñ: olur- FB 423

B.

FB 423 “Ḳoşma”; EAÖ “Dilberin Kalmamış Aklı Serinde” başlıklıdır.

420. AÇILAN GÜL ŞOLAR BİR GÜN*

1. Cān ipini ten yüñünden
Ṣaran kirmen ular bir gün
Tikende gözüm öñinden
Açılan gül ṣolar bir gün

2. Gül dalında tiken yarar
Tiken güle virmez żarar
Ṭopraḳ ṣaçın başdan ṭarar
Ṣaçaḳların yolar bir gün

3. Dünyā bir gün olur ḫarāb
Ne bülbül ḳalur ne ġurāb
Ḳısmeti bitüre[n] türāb
Gözleriñe ṭolar bir gün

4. Acı ṭatlı yinmez olur
Yalan gerçek dinmez olur
Ṭaş çarḫıla dönmez olur
Hep kesilür ṣular bir gün

**AŞE XIX: 271;* RDC 30: 30b-31a; EP: 6-7; SS: 118-119; FRG: 42-43; HNO: 128-129; CÖ1: 106-107; TK: 24; HAK1: 173-174; HAY2: 144; ASB: 15-16; MU: 77-78; HAK2: 243-244; HAK3: 130; Mİ: 156; EAÖ: 229-230; EAÖ: 232; MK: 22

A.

1/1: yüñünden: yükünden- HNO, Mİ // 1/3: Tikende gözüm: Tikende gördüm- RDC 30; Ṣulı yalçınlar- SS, FRG, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

2/1: dalında: dalına-EP // 2/3: Ṭopraḳ: Türap- FRG //ṣaçın başdan: güniñ başından-EP; bir gün başın- HNO, CÖ1, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; saçın başın- HAY2, ASB // başdan: aştan- MK // 2/4: Ṣaçaḳların yolar: Yolar saçlarını- HNO, CÖ1, HAK1, MU, EAÖ; Saçlarını yolar- TK, HAK2, HAK3, Mİ, MK

3/1: bir gün olur: olur bir gün- CÖ1, HAK1, HAY2, ASB, HAK2, HAK3, EAÖ //3/3: Ḳısmeti bitüre[n]: Rızḳā sebeb olan- EP, SS, FRG, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

4/2: Yalan gerçek: Ḥarām helāl- EP // 4/4: Aḳan ṣular ḳurur bir gün- EP

B.

EAÖ: 229-230 "Can İpini Ten Yününden"; EAÖ: 232 "Dünya Olur Bir Gün Harab" başlıklıdır. İkinci metin ilk metnin aynısıdır ancak ikinci metinde sadece 3, 4, 5, 7. dörtlükler vardır.

AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar yazılmıştır: 2/1: dalında: dalına // 2/3: ṭopraḳ: türāb // 2/4: ṣaçaḳların: ṣaçaḳlarını // 3/1: bir gün olur: olur bir gün // 3/3: ḳısmeti bitüre[n]: ḳısmetiñi viren // 6/1: yiyelim: çekelim // 6/3: başından: başına // 6/4: atlu: (…) // 7/1: Seyrānì durmaçal sazı

SS'de "ular" kelimesinin nasıl okunacağını ve anlamını açıklayan bir dipnot bulunmaktadır.

C.

EP, Mİ'de 5. dörtlük; SS, FRG, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, EAÖ'de 6. dörtlük yoktur.

5. Ḳudret ḳoçunu ḳoynuña
Ḳatmış seyr ider oynuña
Ecel ḳolların boynuña
Ḫabersizce ṭolar bir gün

6. Ne ġam yiyelim ne keder
Ḥaḳḳ dìvāna alup gider
Daḳılur başından yider
ʿAmel atlu yular bir gün

7. Durma çal *Seyrānì* sazı
Gel Ḥaḳḳ'a eyle niyāzı
Saña secdesiz namāzı
Ḳısmet olan ḳılar bir gün*

*5/1: ḳoynuña: koyuna- CÖ1, HAK1, HAY2, ASB, HAK2, EAÖ // ḳoçunu ḳoynuña: koçun koyununa- FRG // 5/2: oynuña: oyuna- CÖ1, HAK1, HAY2, ASB, HAK2, EAÖ // seyr ider oynuña: bakar oyununa- FRG // 5/3: ḳolların: kulların- HNO, MU
6/1: yiyelim: çekmeli- EP; çekerim- Mİ, MK // 6/2: dìvāna alup: verdiğin alır- Mİ, MK // Böyle geldi böyle gider- EP // 6/3: Ṭaḳılmış boynıña yeder-EP;Takıben boynuna kemer- Mİ, MK
7/1: Çal Seyrānì ṭurma sazı- SS, FRG, TK, Mİ, MK; Çal Seyranî durma sazın- HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 7/2: Ḥaḳḳ'a eyle sen niyāzı- SS, FRG, TK, Mİ, MK; Hakka eyle sen niyazın- HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, EAÖ// 7/3: namāzı: namazın- CÖ1, HAK1, HAY2, ASB, MU, HAK2, HAK3, EAÖ

421. MİZAN TERAZİSİ KURULUR BİR GÜN[*]

1. Yedi yıldız doğdu üçü terazi
Kavuştu ülkere gitti birazı
Yarın mahşer günü ararlar bizi
Mizan terazisi kurulur bir gün

2. Biçaresin deli gönül naçarsın
Amel defterini bir gün açarsın
Sırat köprüsünden nasıl geçersin
Günahın sırtına sarılır bir gün

3. Makamımız ala karlı dağ olsa
Etrafı hep lâle sümbül bağ olsa
Her ne kadar paşa olsa bey olsa
Yakasız gömleğe sarılır bir gün

[*] *HNO: 139;* HAK1: 174; HAY2: 108; Mİ: 241-242

C.

Mahlas tapşırılmamış, ancak HNO, HAY1, HAY2, Mİ bu şiirin Seyrânî'nin olduğunu düşünmüşlerdir. Şiir, Yunus Emre'nin "İşlerime pişmân olup kendözüme gelem birgün" (Tatçı, 1998, 233 (241. şiir)) ve "Ecel avlayup yudar ele giresin birgün" (Tatçı, 1998, 256 (276. şiir)) ayaklı şiirlerine nazire gibidir.

422. ḤĀLİMİ ŞORMAYA GELSÜN[*]

1. Ṣabā gül yüzlü yārime
Benden yüz biñ selām olsun
Merḥamet idüp zārıma
Ḥālimi ṣormaya gelsün

2. Beni şāẕ eyle hey selver
Lebiñden şekeri bal var
Baña meyl itmeyen dilber
Dürlü belāsını bulsun

3. Şimdi ne ḥālde beyāzım
Diñlemez benim niyāzım
Yigindir yāra hevesim
Sìnesi ʿaşḳıla dolsun

4. Hep bu esrārı bilmeyen
Bu sevdālardan ṣolmayan
Seyrānì (dir) ʿāşıḳ olmayan
Dilber ḳadrini ne bilsün

[*] *C. 51: 130b*

423. ALMA BENİ ÖLDÜRİRSÜN*

1. Ṣalınup da ḳarşumıza
Gelme beni öldürirsün
Cemāliñden niḳābıñı
Alma beni öldürirsün

2. Māʾil oldım o Leylā'ya
Çıḳmış sevdigim yaylaya
ʿĀşıḳı dürlü sevdāya
Ṣalma beni öldürirsün

3. Seyr eyledim incü dişin
Bulamam dünyāda işin
Aġladıḳca dìdem yaşın
Silme beni öldürirsün

4. Diñle *Seyrānì* efġānım
Seni meṭḥ etmekdir şānım
Pūse diledigim benim
Bilme beni öldürirsün

* *C. 51: 92b*
B.
C. 51 "Naẓìri Seyrānì" başlıklıdır.

424. KİMİ ḲOĠAR KİMİ ḲAÇAR*

1. Ḳuş yuvada cücügine
Ḳısmet aramaya uçar
Engin yüksek düz ovada
Kimi ḳoġar kimi ḳaçar

2. Poyrazı var dipisiniñ
Ḥikmeti var hepisiniñ
Mevlā'm ḳısmet ḳapısınıñ
Kimin örter kimin açar

3. Anadan ṭoġmadan çulıñ
Var mı idi parañ pulıñ
Mevlā'm yaratdıġı ḳulıñ
Virir rızḳın ḳomaz naçār

4. Sekiz olur ṭoḳuz olur
Kengel südi saḳız olur
Toşun büyür öküz olur
O da bir gün göpe şıçar

---

* *C. 4: 192;* AŞE XIX: 222; AŞE V: 13; FB 569: 30b; C. 181: 17a; RDC 30: 12b; EP: 8; SS: 74-75; HNO: 151-152; OP: 21-22; TK: 60; HAK1: 175-176; HAY2: 146; MU: 134-135; HAK2: 245; Mİ: 157; EAÖ: 269-270

A.

1/1: cücügine: civciviñe- AŞE XIX, AŞE V // yuvada cücügine: yuvadan yavrısına- RDC 30; yavrusıyçün yuvadan- EP // Yavrusına ḳuş yuvadan- FB 569, C. 181, SS, HNO, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/3: İniş yoḳuş düz ovadan- AŞE XIX, C. 181, EP, SS, HNO, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ; Yüksek havā düz ovadan- FB 569 // 1/4: Kimi ḳoġar: Kimin ḳoġar- AŞE XIX, RDC 30; Biri ḳovar- FB 569; Kimi ḳonar- C. 181, EP // kimi: biri- FB 569

2/1: Poyrazı var: Poyrazınıñ- C. 181, SS, HNO, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, EAÖ // 2/2: Ḥikmeti: Ḥıdmeti- AŞE XIX, C. 181, RDC 30, SS, HNO, OP, HAK2, Mİ; Ḥürmeti- FB 569; Ḳısmet[i]- EP // 2/3: Mevlā'm: Allah- FB 569, EP; Mevlā- C. 181; Tañrı- SS, HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, EAÖ // 2/4: örter: ḳapar- EP // Kimin örter kimin: Birin örter birin- FB 569; Birin ḳapar birin- C. 181

3/1: ṭoġmadan: ṭoġınca- FB 569, C. 181, EP, SS, HNO, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/2: parañ pulıñ: yā yeriñ yolıñ- FB 569 // var mıydı paran ve pulun- HNO, OP, MU // 3/3: Mevlā'm: Allah- AŞE V, FB 569, RDC 30, EP; Mevlā- C. 181; Tañrı- SS, HNO, OP, TK, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ

4/4: bir gün: büyür- FB 569 // göpe: görpe- RDC 30, TK; küpe- HAY2 // şıçar: s…- EAÖ

B.

SS'de "Dereden (…)"; EAÖ "Yavrusuna Kuş Yuvadan" başlıklıdır.

4/4: göp: ḳaġıılarda öküziñ ḳuyruḳ ṭarafına yaḳın bir yere uzatılmış taḥtadır- SS, HAK1, HAK2 (dipnot)

AŞE XIX'te dize aralarına şu notlar yazılmıştır: 1/ 1: yavrusına ḳuş yuvadan yavrısına // 1/3: iniş yoḳuş- engin yüksek // 2/3: Mevlā'm: Tañrı // 3/1: ṭoġmadan çulıñ: ṭoġınca çulıñ // 4/3: kengel: kenger // 5/4: her ne ḳoysañ: "ne ḳorlarsa", "ḳorsañ"

5. Taḫtdaki oṭuran melik
Ḫırḳaları bölük bölük
Seyrānì'niñ cebi delik
Her ne ḳoysañ döker ṣaçar*

* 5/1: Taḫtdaki oṭuran: Taḫtında oṭurır- AŞE XIX, FB 569, C. 181, SS, HNO, OP, TK, MU, HAK2, Mİ, EAÖ; Taḫtında(ki) oṭuran- AŞE V; Taḫtında oturan- EP // 5/2: Fırḳaları belik belik- AŞE XIX; Fırḳaları bölük bölük- AŞE V, FB 569, EP, SS, TK, Mİ; ʿAskerleri bölik bölik- C. 181 // 5/4: ḳoysañ: ḳoysa- FB 569, C. 181

425. UNIÑ İNCESİN[İ] ṬAŞ ḴAPAR ḴAÇAR*

1. Ādem oġlı dünyā niʿmetin yerken
Bilmez çiġ südi āteş ḳapar ḳaçar
Er ekmegim ṭaşdan çıḳarım derken
Unıñ incesin[i] ṭaş ḳapar ḳaçar

2. Sikkesi kesilen şāh mezārından
Ṣordım yoḳ ḫaberi sìm ü zerinden
Bir gün ġamze oḳınıñ üzerinden
Yay gibi ḳurılan ḳaş ḳapar ḳaçar

3. Ādemoġlı ʿAzrāʾil'iñ şānını
Bilse ḳuldan daʿvå itmez ḳanını
Ölen Ḥaḳḳ'a teslim eyler cānını
Ṣaġlarıñ gözinden yaş ḳapar ḳaçar

4. *Seyrānì* düşün[m]e sìm [ü] zerini
Bilse innì enallah'ıñ sırrını
Er olan yerde bıraḳmaz serini
Şems-i Tebrìz gibi baş ḳapar ḳaçar

---

* *AŞE XVIII: 63;* AŞE XIX: 215; AŞE V: 197; FB 423: 34a; SS: 64-65; HNO: 145-146; OP: 20; HAK1: 176; HAK2: 155; Mİ: 242

A.

1/1: oġlı dünyā niʿmetin: oġlı dünyālıġın[ı]- AŞE XIX; ol dünyā niʿmetin[i]- AŞE V; ol cennet meyvāsın[ı]- FB 423 // 1/2: bilmez çiġ südi āteş: (bilir) bilmez çiġ sözi āteş - AŞE V; (bilür) bilmez çiġ süd[i] āteş- FB 423; bilinmez çiy sütten aş- HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: ekmegim: ekmegin- AŞE XIX, OP, Mİ; ekmegi- AŞE V // çıḳarım: çıkar(ır)ım- SS, OP; çıkarrım- HNO; çıkarır- HAK1, HAK2, Mİ // 2/4: incesin[i]: incesini- OP, HAK1, Mİ

2/2: ḫaberi: haber[i]- OP, HAK1, HAK2 // sìm ü zerinden: sìm [ü] zerinden- SS // 2/3: oḳınıñ: oḳu kör- AŞE V; oḳu göz- FB 423; oḳ[ın]ıñ- SS; okun hep- HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ // 2/4: yay gibi ḳurılan: ḳurılan yay gibi- FB 423

3/3: eyler: ider- AŞE XIX, SS, HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ // 3/4: gözinden: gözünde- OP

4/1: (ey) Seyrānì (çoḳ) düşünme (derd-i) sìm ü zerini- AŞE V; Seyrānì [sen] çoḳ düşünme derini- FB 423 // dan dâvâ etmez kanını- HAK1 // 4/2: bilse ku4/3: yerde bıraḳmaz: bırakmaz yerde- OP, HAK1

B.

AŞE XVIII "Bu da Bir Şiʿir" ve SS "Bu da Bir Şiʿirdir" başlıklıdır.

1/2: "Bu mısranın bir başka söylenişi de şöyledir: Bilmez çiy südü âteş kapar kaçar"- HAK1 (dipnot)

C.

2/4 AŞE XVIII'te defter kesiğinden dolayı eksik olduğu için AŞE XIX'ten tamamlanmıştır. Mİ'de mahlas dörtlüğü yoktur.

426. SEKSEN SEKİZİNDE ḤARF-İ DALI ÇAR*

1. Ḥesāb-ı ebcediñ ḥarfine vardım
Ḥaḳḳ'ıñ naẓargahı ḥarf-i dalı çar
Elifden lāmelif yede ḫatm olur
Seksen sekizinde ḥarf-i dalı çar

2. Burclar on ikidir kūşe çār nedir
Heft iḳlim oldı kitāb-ı çār nedir
Vücūdda naḳş olmış yektā çar nedir
Yel ṭopraḳ ṣu āteş ḥarf-i dalı çar

3. Şems [ü] ḳamer döner semāda yidi
Yedi yıldız ṭoġar esmāda yedi
Yedi deryā zemìn esmāda yedi
Çār isim çār bāb ḥarf-i dalı çar

4. *Seyrānì* iki mim ḥarf-i dala baḳ
Üç yüz altmış altı deryā dala baḳ
Ḥaḳìḳat pendine durma dala baḳ
Şefāʿat kerāmet ḥarf-i dalı çār

---

* *C. 51: 16b*

A.

1/2: dalı: dal[ı]- AÇ // 1/3: yede: yerde- AÇ // 1/4: dalı: dal[ı]- AÇ
2/2: iḳlim: kalem- AÇ // kitāb-ı: kitap- AÇ // 2/4: dalı: dal[ı]- AÇ
3/1: Şems [ü]: Şems ü- AÇ // semāda: esmada- AÇ // 3/2: esmāda: semada- AÇ // 3/4: dalı: dal[ı]- AÇ
4/4: dalı: dal[ı]- AÇ

B.

C. 51 "Seyrānì Tecnìs"; AÇ "Tecnis" başlıklıdır.

427. TAḤṢÍL-İ RIŻĀ-YI ḤAḲḲ MÍR-İ ḤAYDĀR*

1. Çeşme-yi ẓulmetde āb-ı ḥayāt ol
Merḥamet bendine aḳ Mìr-i Ḥaydār
Gönülden ġönüle var inmege yol
Taḥṣìl-i rıżā-yı Ḥaḳḳ Mìr-i Ḥaydār

2. Cebrāʾìl'dir Ḥaḳḳ emrini getüren
Yeryüzinde nebìlere yetüren
Ey mürüvvet mesnedinde oṭuran
Murādım şemʿini yaḳ Mìr-i Ḥaydār

3. Gönlim ārzū çeker gözim gördügün
Ey dilā def kibrim sìneñi dögün
Ene'l-Ḥaḳḳ sırrına Manṣūr'ım bugün
Rıżā kemendini ṭaḳ Mìr-i Ḥaydār

4. Tikenlidir her ḳuş ḳonmaz çalıma
Gül yaḳışır oraḳıma ṭalıma
ʿĀşıḳ Seyrānì'yim kemter ḥālime
Çeşm-i ʿināyetle baḳ Mìr Ḥaydār

---

* *C. 4: 248-249;* FB 423: 30b; AŞE V: 16; AŞE V: 124; AŞE XIX: 223; RDC 30: 16b; SS: 195; HNO: 166; HAK1: 190-191; AÇ: 196; HAK2: 167-168; Mİ: 242-243

A.

1/3: var inmege: var inmekde- FB 423, AÇ; var ince bir- AŞE XIX; var ince [bir]- AŞE V: 16, AŞE V: 124, RDC 30; var gitmege- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/4: Taḥṣìl: Taksil- AÇ // Taḥṣìl-i rıżā-yı Ḥaḳḳ: Taḥṣìl-i rıżāya baḳ- AŞE XIX; Bulunur rıżā-yı Ḥaḳḳ- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

2/1: Ḥaḳḳ emrini: Ḥaḳḳ'ıñ emrin- SS, HNO, HAK1, HAK2 // 2/2: Hep peyġamberlere buyruḳ getüren- SS, Mİ; Bunca nebilere buyruk yetiren- HNO, HAK1, HAK2; İlm-i ümmet mektebinde oturan- Mİ // 2/3: Ṭūr-ı ilhāmımda rūḥen oṭuran- SS, HAK1, HAK2; Turu ilhamında sensin oturan- HNO // 2/4: şemʿini: şemʿi[ni]- RDC 30; şemʿin sen- SS

3/1: gönlim: göñül- AŞE V: 16 // Arz eder gözüne gönül gördüğün- Mİ // 3/2: dilā def kibrim: dil sen def kibrim- AŞE XIX; dilā (…) gibi- RDC 30; dil taşlar gibi- AÇ // Ah edip göğsünü def gibi dövün- Mİ // 3/3: sırrına: dārına- FB 423, AŞE V: 16, AÇ, Mİ // 3/4: kemendini: kemendine- FB 423, AÇ

4/1: tikenlidir: tikeni var- AŞE V: 16 // 4/2: gül: ḳol- AŞE XIX // oraḳıma: benim berg [ü]- SS; benim her bir- HNO, HAK1, HAK2, Mİ; budağıma- AÇ // 4/4: ʿināyetle: inşāf ile- FB 423, AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ

B.

FB 423, AÇ "Ḳoşma"; AŞE V: 16, AŞE V: 124 "Tecnìs"; SS "Ḥaydar'dan Bir Ricā" başlıklıdır.

C.

SS, HNO, HAK1, HAK2'de 3. dörtlük yoktur.

428. BU NE FİʿİL BU NE ʿAMEL BU NE KĀR*

1. Gül yüzinden bülbül gibi dilimde
Bu ne āhdır bu ne fiġān bu ne zār
ʿAşḳıñla irādem degil elimde
Bu ne fiʿil bu ne ʿamel bu ne kār

2. Raḥmet ile ṭopraḳ ışlanır ḳurur
Ecel nişāngāha aldığın vurur
Ḥüsniñ civārında ṭoplanmış durur
Bu ne ejder bu ne yılan bu ne mār

3. Her güzel ʿālemde dengini bulmaz
Dökilen çanaḳlar meşeldir dolmaz
Cānlı ḳulda böyle beyāẕ ten olmaz
Bu ne ḳırcı bu ne bora bu ne ḳar

4. *Seyrānì*'yi pişirmege başladıñ
Āteş-i ʿaşḳıñla yaḳıp ḥaşladıñ
Öñce sevdiñ ṣoñra dönüp boşladıñ
Bu ne ġayret bu ne nāmūs bu ne ār

---

* *FB 569: 27a;* HNO: 172; HAK1: 177; MU: 98-99; AÇ: 195; HAK2: 155-156; Mİ: 254; MK: 53
A.
1/1: yüzinden: yüzünün- HAK1, HAK2 // 1/4: Bu ne ahdır bu ne figan bu ne zar- MU
2/2: vurur: bulur- HNO, HAK1, MU, HAK2 // 2/4: ejder (HNO, HAK1, MU, HAK2): gider- FB 569; keder- AÇ
4/3: öñce: önde- HNO, HAK1 // Öñce sevdiñ: Sevdin önce- Mİ, MK
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

429. ÍMĀN FİRĀR İDER ÇIḲAR*

1. Düşünce yıldırım ʿarża
Destiñde seyf olur çaḳar
Kebāʾir işlese müʾmin
Ímān firār ider çıḳar

2. Böyledir ḥasretiñ ḳısmı
Nūrdan Ḥabìb'iñ[in] cismi
Dünyāda Raḥmān'dır ismi
O uḫråda küfrān çıḳar

3. Fenāda ġonca ṣolınca
Her ḳul itdigin bulınca
Bir ulu dìvān olınca
Cümlesi ol zamān çıḳar

4. Bu ʿaşḳa düşen yorılmaz
Ecel gelince durılmaz
Ḥaseb neseb hiç ṣorılmaz
Nūr-ı ʿamel olan çıḳar

5. *Seyrān*'ım dir çalınır Ṣūr
Müʾminleriñ cesedi nūr
Hep Mevlā'nıñ emriyle dur
İcāzet ister cān çıḳar

---

* *C. 51: 79b;* HAY-d1: 17
A.
2/1: ḳısmı: (…)- HAY-d1 // 2/2: Ḥabìb'iñ[in]: Habib'inin- HAY-d1
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

430. YĀR ṢAFĀ GELDİÑ ṢAFĀLAR*

1. Uġruña ḫarāmdır bendim
Boyu boyuma menendim
Ḳandesin ʿaşḳıña yandım
Yār ṣafā geldiñ ṣafālar

2. Yüriyişiñ ʿaḳlım aldı
Ben ḳulun sevdāya ṣaldı
Gö[z]lerim yollarda ḳaldı
Yār ṣafā geldiñ ṣafālar

3. Ḳaşlarıñ beñzer hilāle
Lebleriñ āb-ı zülāle
Ḳalmadı ḥācet suʾale
Yār ṣafā geldiñ ṣafālar

4. Ḳaşlarıñ ġāyet ḳāradır
Gözleriñ ne ḫoş elādır
Dilber sevmek pek belādır
Yā[r] ṣafā geldiñ ṣafālar

5. *Seyrānì* dir virmem yāda
Cümle ʿālem temāşāda
Dilberiñ baḫtı küşāde
Yār ṣafā geldiñ ṣafālar

* *C. 51: 111ab*

431. NEDİR AŞLI NEDEN AĠLAR *

1. Ne ḥikmetdir bu dünyāya
Gelen aġlar giden aġlar
Ṣoralım yoḫsula baya
Nedir aṣlı neden aġlar

2. ʿÖmrimiñ defterin dürdim
Ḥak-i pāye yüzim sürdim
Bir ʿacāʾib ḳalʿa gördim
Burc [u] baru beden aġlar

3. Bir deveci çeker deve
Yularını seve seve
Birbirinden ive ive
İven aġlar yiden aġlar

4. ʿAceb *Seyrānì'ye* nolmış
Gözleri ḳan ile ṭolmış
Kimi itmiş kimi bulmış
Bulan aġlar iden aġlar

---

* *C. 4: 401;* AŞE V: 142; AŞE XIX: 218; SS: 61-62; YZ: 20; FRG: 10; RBK: 36-37; HNO: 143-144; CÖ1: 109; GK: 10-11; YK: 7; HAK1: 177-178; HAY2: MU: 121-122; HAK2: 245-246; HAK3: 131; Mİ: 157-158; EAÖ: 218; MK: 23

A.

1/1: Ḥikmet nedir bu dünyāya (AŞE XIX, AŞE V): Bu dünyāya /…/- C. 4; Ne ḥikmetdir şu dünyāya- SS, YZ, FRG, RBK, CÖ1, YK, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Soralım yoksula baya- HNO, GK, Mİ, MK // 1/2: Ne hikmetdir şu dünyaya- HNO, GK; Aslı nedir neden ağlar- Mİ, MK // 1/3: Ṣoralım yoḫsula baya (AŞE XIX): Varıñ ṣorıñ şehlāya- C. 4; Varıñ ṣorıñ sühelāya- AŞE V; Gelen ağla giden ağlar- HNO, GK; Ne hikmettir şu dünyaya- Mİ, MK // 1/4: Nedir aşlı: Aşlı nedir- SS, YZ, FRG, HNO, CÖ1, GK, YK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Derdi nedir- TK // Gelen ağlar giden ağlar- RBK, Mİ, MK

2/1: ʿÖmrimiñ: Ömrünün- GK

3/1: çeker: yider- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 3/2: Yularını: Yularından- YZ, FRG, RBK, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, MU, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // Birbirinden ive ive- AŞE XIX // 3/3: Yularını seve seve- AŞE XIX // 3/4: İven: İvip- AŞE XIX; Deve- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

4/1: ʿAceb Seyrānì'ye: Seyrānì'ye ʿaceb- SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; Seyrani'yi acep- MK // 4/2: Gözleri ḳan: Derunı derd- AŞE XIX, SS, YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 4/3: itmiş: yitmiş- YK // 4/4: iden: yiden- FRG; yiten- YK // İden aġlar bulan aġlar- AŞE XIX

B.

GK, YK "Gelen Ağlar Giden Ağlar"; EAÖ "Ne Hikmettir Şu Dünyaya" başlıklıdır. AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 1/1: bu: şu // 1/4: nedir aşlı neden: aşlı nedir neden // 3/1: çeker: yider // 3/4: ivip: deve // yeden: yiden

C.

AŞE XIX, TK'de 2 ve 3. dörtlükler yer değiştirmiştir.

432. YUNAN HEKÍMLERİ ʿĀCİZ ḲALDILAR*

1. Ḳınamayıñ bende cān acısı var
Ānsızın baġrıma neşter ṣaldılar
Ḥabl-i verìdimde ḳan acısı var
Yunan hekìmleri ʿāciz ḳaldılar

2. Aʿżālar icrā-yı muʿāyenede
Evvelce bulındı müdāhenede
Uṣūl-i ḳānūn-ı müstaḥsenede
Ḳānūn düzeninde kemān çaldılar

3. Dürzì daġlarını virmez dürzìler
/…/
Ḳurʿa libāsını biçen terziler
Çoḳ yanmış ḫarmānıñ ʿöşrin aldılar

4. İnşāallah *Seyrānì* gelir gidenler
Ẓulmiñ devesini yedsin yedenler
Dünyāyı aḫrete tercìḥ idenler
Necātı imkānsız baḥre daldılar

---

* *SS: 176-177;* HNO: 165; HAK1: 178; HAK2: 156; Mİ: 243

A.

1/3: Ḥabl-i verìdimde: Bağrımda dinmeyen- HNO // 1/4: Yunan: Dünya- HNO, HAK2
2/2: müdāhenede: müdahalede- HNO, HAK2 // 2/3: müstaḥsenede: müstahzenede- Mİ
3/3: Ḳurʿa: Kur'a (ile)- HAK2

B.

"1277 tārìḫlarinde vuḳūʿ bulan Dürzì ʿiṣyānını söndürmek içün Ḳayṣeri ḥavālisinden ʿasker ṭoplanmış heyʾet-i ṣıḥḥiye ile berāber Everek'e gelen aḫẕ-i ʿasker meʾmūrı o zamānki ḳurʿa niẓāmnāmesi mucibince dāḫil-i isnān olan bir neferi (şāʿiriñ yaḳın aḳrabālarındandır) Seyrānì'ye muʿayyen olaraḳ terk ideceklerini vaʿd bilāḫare nükūl itdiklerinden şāʿir ḳızmış köpürmiş bu destānı irticālen söylemişdir"- SS (dipnot)

C.

SS'de 3/2 boş bırakılmıştır. Ahmet Hazım Bey, açıklamada metnin destan olduğundan bahsetmektedir ancak metnin bir destan hacmine sahip olmadığı görülmektedir. Şiirin bütünü kaydedilememiş veya şiirin bir kısmı kaybolmuş olabilir. Destanda bir mısranın da eksik olmasından yola çıkarak metnin içinde müstehcen ifade bulunan yerlerin derlemeci tarafından alınmadığı da düşünülebilir. Bu da metnin kısa olmasını açıklayan ihtimallerinden biri olabilir. Bunların haricinde kaynak kişi veya derleyen kişinin şiir şekli ile ilgili bilgilerinin eksik veya yanlış olması da çok uzak bir ihtimal değildir. Başka bir deyişle metin aslında bir koşmadır, ancak bir olay üzerine söylendiği için kaynak kişi veya derlemeci tarafından destan olarak adlandırılmış olabilir.

433. 1. YAPAM ṢAḲIZ İLE ṢUṢAMA ṬAMLAR*

1. Aṭalar içinde eglenecek yir
Meşhūr ṣaḳız ile ṣuṣam adamlar
Bir yerde bulmazsam eglenecek yer
Yapam ṣaḳız ile ṣuṣama ṭamlar

2. Güzellik güzelde ne güzel biter
Göresin güzelde ne güzel biter
Ġonçanıñ zìrinde ne güzel biter
Lāle nergis sünbül ṣuṣam adamlar

3. Bülbüle ḫalḳ etdi ġonça-yı terden
Fehm itmez noldıġun ġonça-yı terden
Bir ṭamla ṭamlasa ġonça-yı terden
Lāle[ye] sünbüle ṣuṣama ṭamlar

4. *Seyrānì'yim* ḳara baḫtım aġlarım
Aḳ semegim aġım ile aġlarım
Cihāna geleli dāʾim aġlarım
Bir ṣuṣ diyen yoḳ ki ṣuṣam ādamlar

---

* *AE 62: 54b;* AŞE XIX: 229; RDHC: 16a; HAY1: 379; AÇ: 200

A.

1/2: meşhūr: güzel- AŞE XIX // 1/3: Bir yerde bulmazsam: Bulmadım bir yerde- AŞE XIX, RDHC, HAY1, AÇ // 1/4: Yapam: Baḳdım- AŞE XIX, HAY1, AÇ; (…)- RDHC // ṣuṣama ṭamlar: ṣūṣām ādemler- AŞE XIX, RDHC, HAY1, AÇ

2/1: Güzellerde güzel ne güzel bitmiş- AŞE XIX; Güzel güzellikde ne güzel bitmiş- RDHC; ne güzel güzel de ne güzel biter- HAY1, AÇ // 2/2: Bu güzellik sende ne güzel bitmiş- AŞE XIX; Ne güzelde güzel ne güzel bitmiş- RDHC; (Ne) güzel degüzel ne güzel biter- HAY1; Bak güzelde güzel ne güzel biter- AÇ // 2/3: Yāriñ baġçesinde ne güzel bitmiş- AŞE XIX; Ġonca gül altında ne güzel bitmiş- RDHC; Gonce gül altında ne güzel biter- HAY1, AÇ // 2/4: Nergis sünbül: Gül reyḥān- AŞE XIX; Sünbül nergis- RDHC // Nergis şehlâ-yı ter susam âdemler- HAY1; Nergis şehlâyi ter susam'a tamlar- AÇ

3/1: Bülbüle: Bülbüli- AŞE XIX, AÇ; bülbül[e]- HAY1 // 3/2: Fehm itmez noldıġun: Merd-i kāmil bilür- AŞE XIX; Lezzet[in] alırlar- HAY1; Lezzetin alırlar- AÇ // 3/3: ġonça-yı terden: gonca ıtırdan- AÇ // 3/4: lāle[ye]: lāleye- AŞE XIX // Lâle gül sümbül susam âdemler- HAY1; Lale güle sümbül susam'a damlar- AÇ

4/1: Seyrānì dir ḳaralarım aġlarım- AŞE XIX; Seyrāni'm ḳaralım aġlarım- RDHC; Seyrânî'yem yārelerim dağlarım- HAY1; Seyrânî'yem yaralarım bağlarım- AÇ // 4/2: Aḳ semegi aġım ile aġlarım- AŞE XIX; Aḳ semegim aḳ elimle aġlarım- RDHC; Al yerine kararlı bağlarım- HAY1; Al yerine karalarım bağlarım- AÇ // 4/3: dāʾim: ṭurmaz- RDHC; (…)- HAY1; susmaz- AÇ // geleli dünyāya gülmem aġlarım- AŞE XIX // 4/4: diyen yoḳ ki: diyenim yok- HAY1, AÇ // /…/ (…) ṣūṣām ādemler- AŞE XIX

B.

AE 62, HAY 1 "Tecnìs"; RDHC "Tecnìs-i Seyrānì"; AÇ "Cinaslı Koşma" başlıklıdır.

C.

RDHC'de 3. dörtlük yoktur. HAY1'in ana metin olarak aldığı MİFAD NEA C 700018, yaptığımız araştırmalarda bulunamamıştır. Bundan dolayı karşılaştırma yapılırken HAY1'den faydalanılmıştır.

433. 2. /…/ İLE SUSAMA URUMLAR*

1. Adalar içinde eğlenecek yer
Meşhur /…/ ile susam urumlar
Bulmadım bir yerde eğlenecek yer
/…/ ile susama urumlar

2. Güzel güzellikte ne güzel bitmiş
Gonca gül elinde ne güzel bitmiş
Ne güzel de güzel ne güzel bitmiş
Lâle sümbül nergis susam urumlar

3. *Seyrânî'yem* karalarım ağlarım
Cihâne geleli durmaz ağlarım
Ak gülüme ak elimle ağlarım
Bir sus diyen yok ki susam urumlar

* *HAK1: 179*

434. FEYLİNDEN ÇEKECEK ZÂLİM OLANLAR*

1. Varısa sende ki zerrecik iman
Dünya tamahına söyleme yalan
Harama el sürme yıkılır binan
Feylinden çekecek zâlim olanlar

2. *Âşık Seyrânî'yim* kendi hâlimde
Her cürmün hesabı inceden ince
Divân-ı mahşerde kudreti yüce
Geldin mîzana der harim olanlar

* *HAK1: 179;* HAK2: 157
A.
2/4: Geldin: Gelsin- HAK2

435. ḲADRİN[İ] BİLÜR Ẕ Ü'L-ʿİRFĀN OLANLAR*

1. İdelim naẓımla bir ḫoş naṣìḥat
Diñlesün ṭālib-i destān olanlar
Ṣāyed vire nuṭḳım cāhile §ıḳlet
Ḳadrin[i] bilür ẕü'l-ʿirfān olanlar

2. Görmiş yoḳ cihānda cāhilden vefā
Vefā umup itme kendüye cefā
Olur mı insāna zehirden şifā
Fikr it(me)sün ṭālib-i dermān olanlar

3. Saña pendim budır fiʿlen veḳavlā
Ḫalḳ ide teʾ§ìrin Ḥażret-i Mevlā
ʿAḳılsız dostlardan ʿind-i merd evlā
Ve'l-ḥāṣıl ʿaḳıllu düşmān olanlar

4. Ādem iseñ ḳoyma boynuñda vebāl
Her işiñ irişür ṣoñuna zevāl
Bir mezāristāna var eyle suʾāl
Kimdir ol ḫākile yeksān olanlar

---

* *AE 62: 64a-66a;* AŞE XIX: 231; AŞE V: 178; RDC (HAY1: 344-346); EP: 2-3; SS: 195-198; HNO: 167-168; CÖ1: 96-98; GK: 8-9; HAK1: 179-182; HAY2: 109-113; MU: 84-86; HAK2: 157-159; HAK3: 110-113; Mİ: 243-247: EAÖ: 185-187

A.

1/1: ḫoş naṣìḥat: hoşça destan- CÖ1, HAK2, HAK3 // 1/3: Ṣāyed vire nuṭḳım: £ābitdir [de] nuṭḳım - AŞE XIX, AŞE V; Ṣāyed verdi nuṭḳım – RDC, HAY2, MU; Virirse de naẓmım- EP, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 1/4: Ḳadrin[i]: Ḳadrim[i]- RDC, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // ẕü'l-ʿirfān: ṣāḥibü'l-ʿirfān- AŞE XIX, AŞE V; ehl-i ʿirfān- RDC, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ; ṣāḥib-i ʿirfān- EP, SS, HNO, CÖ1; sahip[-i] irfan- GK; sahib'irfân- Mİ

2/2: umup: edip- Mİ // itme kendüye: kendiñe itme- EP // 2/4: it(me)sün ṭālib-i dermān: itsün göñülden iḥvān- EP, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; etsin gönülden irfan- Mİ

4/1: Ādem: ʿĀlim- AŞE XIX, AŞE V; Sulṭān- EP, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/2: irişür ṣoñuna: ṣoñında elbet var- AŞE XIX, AŞE V, Mİ; ṣoñında var elbet- EP, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 4/3: var eyle: var eyle (sen)- AŞE XIX, AŞE V; git eyle- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

B.

CÖ1 "Destan", GK "Çarhı Felek" başlıklıdır.

C.

AE 62, toplamda 40 haneden oluşmaktadır. AŞE XIX 24; AŞE V 22; RDC 11; SS 11; HNO 11; HAK2, HAK3 19 haneden oluşmaktadır. AŞE XIX'te 3, 7, 10, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 26, 27, 28, 29 numaralı dörtlükler eksiktir. AŞE V'te 3, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 22, 24, 26, 27, 28, 29 numaralı dörtlükler eksiktir. RDC'deki metin 11 haneden oluşmaktadır: 1, 5, 6, 11, 13, 21, 24, 25, 31, 32, 38. dörtlükler bulunmaktadır. EP'de 1, 2, 4, 13, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 40. dörtlükler bulunmaktadır. SS, HNO, CÖ1'de 1, 2, 4, 13, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 40.; GK'de 1, 2, 4, 13, 30, 32, 33, 34, 36, 40. dörtlükler bulunmaktadır. HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ'de bulunmayan dörtlükler: 3, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 35, 39. Anlatı esaslı bir metin olmadığı için dörtlüklerin yeri değişmiştir. RDC'deki metnin mahlas dörtlüğü yoktur. HAY1, RDC'deki metni ana metin olarak almış, üzerine SS'de bulunan dörtlükleri eklemiştir. HAK1, HAK2, HAK3; RDC, SS, HNO, CÖ1'deki metinleri örmüştür. HAY2, MU'daki metin 19 haneden oluşmaktadır: 1, 2, 4, 5, 6, 11, 13, 21, 24, 25, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 40. Mİ'deki metin 24 haneden oluşmaktadır: 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 16, 21, 23, 25, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40.

5. Cellād-ı ecelden yemişler ṣaṭur
Kimisi tellakdır kimisi naṭur
Ḳara ṭopraḳ içre ġarḳ olmış yaṭur
Kimi vāli kimi sulṭān olanlar

6. Meyliñi virmişsiñ kisbile kāra
Zikirden fikirden olup āvāre
Bilürsin ey miskìn ölüme çāre
Bulmadı ʿālemde Loḳmān olanlar

7. Başa gelür taḳdìr olan ezelden
Ḫayır şer çekilür ne gelür elden
Dadar bu cihānda cām-ı ecelden
Gelüp bir daḳìḳa mihmān olanlar

8. Gözleri yaş ile ṭolmaz mı idi
Ṣararup gül beñzi ṣolmaz mı idi
Kem işi ṭutmasa olmaz mı idi
Ṭuṭup da ṣoñında pişmān olanlar*

* 5/1: Cellād-ı ecelden: Cellādlar elinden- AŞE XIX, Mİ // 5/2: Kimisi tellakdır: Kimi tellak olmış- AŞE XIX; Kimisi derlāk[dir]- AŞE V; Kimi tellāk (i)miş- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 5/4: Kimi: Kimi(si)- AŞE V // vāli: velì- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ
6/1: meyliñi virmişsiñ kisbile: ʿaḳlıñı virmişsiñ sen kisb ü- AŞE XIX; ʿaḳlıñı virmişsiñ [sen] kisb ü- AŞE V // 6/2: zikirden fikirden: zikrinden fikrinden- AŞE XIX // olup: olur- HAK2, HAK3, EAÖ // 6/3: bilürsin ey: bulamazsıñ (ey)- AŞE XIX; bulursun ey- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; bulunmaz ey- Mİ // 6/3: ey: a- AŞE V
8/1: Gözleri yaş ile: Gözlerin yaşlarla- Mİ // 8/2: Ṣararup gül beñzi: Gül beñzi ṣararup- AŞE XIX; Gül benzin- Mİ // 8/3: ṭutmasa: ṭutmasañ- AŞE XIX, Mİ // 8/4: ṣoñında: ṣoñradan- AŞE XIX

9. Be adam evveliñ encāmıñ n'olsun
Gün ola gözleriñ ḳanıla dolsun
Daġ ne ḳadar yüce olursa olsun
Muḥtācdır aşmaġa kervān olanlar

10. Gūş idüp maʿnādan fehm it elfāżı
Rūz-ı Maḥşer olur Ḥaḳḳ kendi ḳaḍı
Her ne çıḳsa baġdan baġ olur rāżı
Lakin rāżı olmaz baġbān olanlar

11. Sen ṭālib olalı meşreb-i ḫāra
Büyükden küçüge ḳaldı müdāra
Ḫiẕmet gördürmekde pìr iḫtiyāra
Üç beş yaşındaki ṣıbyān olanlar

12. Kāmiller ṭarìḳi firḳatden gider
Meyyiti döşekden yorġandan gider
Ḳılıçdan ṣaṭurdan urġandan gider
Maẓlūma ẓulm idüp ṭuġyān olanlar*

* 9/1: Behey ādemoġlı ivmeyen nolsun- AŞE XIX; Behey âdemoğlu emcâmın bulsun- Mİ // 9/2: Gün ola gözleriñ: kör ola gözleri- AŞE XIX // 9/4: aşmaġa: açmaġa- AŞE XIX
11/1: olalı meşreb-i ḫāra: … meşreb-i (…)- AŞE V; olalı mustarip hâra- Mİ // Bütün cihān ṭutdı şimdi efkāra- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 11/2: Büyükden küçüge ḳaldı: Küçükden büyüge yoḳdır- AŞE XIX, AŞE V, RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Büyükden küçüğe yoktur- Mİ // 11/3: gördürmekde pìr: gördirirler bir- AŞE XIX, AŞE V; gördirirler pìr - RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 11/4: yaşındaki: yaşında(ki)- AŞE V

13. Niçün ġarìb oldı ḥükm-i şerìʿat
Ḳaḍınıñ müftìniñ yedigi rüşvet
İçkide zināda cāhile nevbet
Virmiyor ḥāfıẓ-ı Ḳurʾān olanlar

14. Behey Ādemoġlı oldıñ dìvāne
Dünyā bize oldı bir tımārḫāne
Bilürsin ki uġrar bir mihricāna
Göverüp bir baġ baḳçe bostān olanlar

15. Bir zamān dāne-yi fülfülsiz ḳalur
Ḳaranfil yāsemìn sünbülsiz ḳalur
ʿĀḳıbet ṣadā-yı bülbülsiz ḳalur
Elbet vìrān olur gülşān olanlar

16. Eyleme ey müftì altun adıñ pul
Ara bu ḥüccetiñ fetvāsın[ı] bul
ʿİnd-i Ḥaḳḳ'da olmaz şübhesiz ḳabūl
Sermāyesi ḥarām ḳurbān olanlar*

* 13/1: ġarìb: ġar(āy)ib- AŞE XIX // 13/3: İçkide zināda: İçkiden zinādan- AŞE XIX, AŞE V, EP, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ
16/1: Eyleme: İnsānı- AŞE XIX; İlahì- AŞE V, Mİ // altun adıñ: altun iden- AŞE XIX, Mİ; altun(ı) iden- AŞE V // 16/2: bu: da- Mİ // 16/3: olmaz şübhesiz: şübhesiz ol(a)maz- AŞE XIX; şübhesiz olınmaz- AŞE V

17. İḥtimāldir yoḫsul olan bayılır
Meʾmūldir ki serḫoş olan ayılır
Ḳuṭb-i zamān olsa cāhil ṣayılır
Aḥbāb-ı cāhile aḳrān olanlar

18. ʿİnād itme yoḫsul ise bayılmaz
Dünyāda āḫiretde adam ṣayılmaz
Ölür gider seri ḳoca ayılmaz
Dünyā ʿişretinden sekrān olanlar

19. ʿĀrifiñ esmāsı elbetde yanar
Eyle ṣınayacaġın kendiye ṣınar
Bu ḳadar āyetle ḥadìṩe ḳanar
Şerìʿat ābına ʿaṭaşān olanlar

20. İslām olan meyḫāneniñ ḫarābın
Murād ider ḳazup atar türābın
Derde dermān içün içmez şarābın
Vaḥdet şarābından reyyān olanlar

21. Ḥarāmı ḥelāle ṣarf itse bitmez
Anıñçün ḥaḳḳ sözi ṭuymaz işitmez
Meyḫāneye gider cāmiʿe gitmez
Ḳaḍısı müftìsi şeyṭān olanlar

22. Gel kendi ḳuṣūrıñ ile iftikār
Herkes ider kendi nefsiyçün şikār
Rūz-ı ḳıyāmetde olur āşikār
Bunda ḳabāḥati pinhān olanlar

23. Benim ne vaẓìfem il olmış sefìl
Ben kendi nefsime olamam kefìl
Bir gün olur çalar Ṣūr[’ı] İsrāfìl
Boşlanır maḥpūs-ı zindān olanlar*

24. Her ana çocuġın kendisi biler
Her ādem bir dürlü sevdāya yiler
Dünyāda aġlayup āḫiretde güler
Ḥaḳḳ içün rūz [u] şeb giryān olanlar

* 21/1: Ḥarāmı ḥelāle: Ḥarāmı ḥelāli- AŞE XIX, AŞE V, Mİ // Hiç kimse kimseniñ ġayretin gütmez- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 21/2: Anınçün duʿāmız Ḥaḳḳ ḳabūl itmez- AŞE XIX; Anın (i)çün duʿāmız(ı) Ḥaḳḳ ḳabūl itmez- AŞE V; Anınçün hak sözün ṭutup işitmez- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Anın’çün Hak duamızı işitmez- Mİ
23/1: vaẓìfem: vaẓìfe- AŞE XIX // 23/2: olamam: olmazım- Mİ // 23/3: olur çalar Ṣūr[’ı]: gelir Ṣūr’ı çalar- AŞE XIX, Mİ // 23/4: boşlanır maḥpūs-ı: boşanur maḥbesden (ehl-i)- AŞE XIX; boşanur maḥpūsdan (ehl-i)- AŞE V
24/1: Kim(i) ne işler ise kendisi biler- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 24/2: sevdāya: sevdāyı- RDC, HAK1, HAK2, HAK3 // 24/3: aġlayup: aġlayan- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 24/4: Ḥaḳḳ içün rūz [u] şeb: Rūz u şeb Ḥaḳḳ içün- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ

25. Maġrib didigimiz şarḳ olur bir gün
Müʾminle münāfıḳ farḳ olur bir gün
Cennet libāsına ġarḳ olur bir gün
Ḥaḳḳ içün sìnesi ʿüryān olanlar

26. Herkes ʿamelinden niḳāb bürünür
Kimi yılan gibi yerde sürünür
Maḥşerde gözine ḫınzır görünür
Dünyāda lebleri mercān olanlar

27. Bābın il çalmaġa kim rāżı olmaz
Evvel il ḳapusın kendisi çalmaz
Rūz-ı ḳıyāmetde ḳaṭreveş ḳalmaz
Dünyāda mānend-i ʿummān olanlar

28. Kendi ʿırżın ṣatar mānend-i ḥìne
İle oḳ engineyi kendüye ṣına
Fikr-i fāsid ile iliñ ʿırżına
ʿĀlemde ṭālib-i seyrān olanlar*

* 25/1: şarḳ: maşrıḳ- AŞE V // 25/2: müʾminle: müʾmin[le]- AŞE XIX, RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 25/4: sìnesi: şinâs-ı- Mİ

29. Seniñ bu gün sevdān gözleri mestde
Baġludur o zincìr pāy ile destde
Be adam inṣāf it Bezm-i Elest'de
Ḳanı olʿahd ile peymān olanlar

30. Alur seniñ rengin(i) gövezli morlu
ʿİlletiñ yoḳ iken olursun çorlu
Ḳılıç uran düşmān olınca zorlu
Ḳurtarmaz seriñi ḳalḳan olanlar

31. Ṣorsañ ne oldıġın bilmez din ìmān
Anıñ içün bilmez kim yaḫşi yaman
Ḫarāc ḳorḳusından olmış müslimān
Bir alay niʿmet-i küfrān olanlar

32. Kimseniñ kimseye yoḳdır sāyesi
Ḳatıldı südlere cehliñ māyesi
Tilküye virildi aṣlan pāyesi
Dilki pāyesinde aṣlan olanlar*

* 30/1: Alur seniñ: Alursıñ- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // gövezli: güzeliñ(i)- AŞE XIX; güzelligi- AŞE V; yeşilli- EP, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 30/3: olınca: olursa- AŞE XIX, AŞE V, EP, SS, HNO, GK, HAY2, MU, Mİ; olursan- HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ // 30/4: Ḳurtarmaz seriñi: ḳurtılmaz süngi-yi- AŞE XIX, AŞE V, SS; Ḳurtulmaz süngülü- EP; Kurtulmaz sahibi- HNO, HAK2, HAK3, Mİ; Kurtulmaz sahib-i- CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, EAÖ
31/1: Ṣorsalar n'oldıġıñ bilmezsiñ ìmān- AŞE XIX, AŞE V; Farḳ itmez didigin aṣlā dìn ìmān- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Sorsa ne olduğun bilmezsin îmân- Mİ // 31/2: Anıñ içün bilmez kim yaḫşi: Anınçün bilmezsiñ yaḫşiyle- AŞE XIX; Anıñ içün bilmezsiñ yaḫşi- AŞE V; Anıñçün bilmez yaḫşi ile- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Anın'çün bilinmez yahşiyle- Mİ // 31/3: Ḫarāc: Cerrāḥ- AŞE XIX; Cizye- Mİ // olmış: olan- AŞE V
32/1: sāyesi: gayesi- GK // 32/2: Ḳatıldı südlere: Südlere ḳatıldı- RDC, HAY2; Sütlere karıştı- MU // 32/3: virildi: verdiler- GK // 32/4: dilki (AŞE XIX): deli- AE 62 // pāyesinde: pāyesinde(dir)- AŞE V; gölgesinde- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

33. Küçük loḳma ile ṭolmaz ʿāvırdı
Ne yaman insānı ḳaṣdı ḳavırdı
Cihānıñ külini göge ṣavırdı
Geçdi ṣadārete cingān olanlar

34. Herkes belāsını aradı buldı
İnsānda evvelki ṣadāḳat noldı
Pādişāh sarāyın begenmez oldı
Rūz [u] şeb meskānı külḫān olanlar

35. Mehdì ḫurūc itse niẓām virilse
Dünyā maḥşer oldı maḫluḳ dirilse
Yeñiden Eflāṭūn Loḳmān dirilse
ʿİlāc ḳabūl etmez hicrān olanlar

36. Çarḫ-ı felek ḳaddim dönmez ögünmez
Dönerse daḫı iyilüge dönmez
Yedi deryā taʿyìn olsa söyünmez
Bu ẓulmiñ nārından sūzān olanlar*

* 33/1: külini (AŞE XIX): göñlini- AE 62 // 33/4: cingān: … - SS; hayvan- HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ
34/1: aradı: azdı da- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; azup da- EP; az ide- AŞE V // 34/3: Pādişāh sarāyın: Pādişāh sarāyın(ı)- AŞE V; Eski sarāyları- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 34/4: Yere ṣığmaz oldı sulṭān olanlar- EP, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ
35/2: oldı: olsa- AŞE XIX, AŞE V; olup- Mİ
36/1: ḳaddim dönmez: (gibi) ḳadìm dönüp- AŞE XIX, AŞE V, SS; daim dönüp- HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 36/2: dönerse: dönse [de]- AŞE XIX; dön[er]se- AŞE V; döner ise de (daḥı)- EP; dönerse (de)- HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // iyilüge: eyüligine- AŞE XIX; eyliğe- HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 36/3: taʿyìn olsa: ṭaşḳın olsa- AŞE XIX, AŞE V; dökülse [de]- EP // söyünmez: sövünmez- AŞE XIX; sön[dür]mez- AŞE V // Yedi derya ṣuyı dökülse sönmez- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

37. Bizleri bu āteş ḥaşre dek yaḳar
Şimden gerü şular yoḳuşa aḳar
Boşa ẓann itmesün ıṭlāġım çıḳar
Ecelden ḳatline fermān olanlar

38. Añlayana sivrisinek saz olur
Añlamayana ṭavıl ẓurna az olur
Ṣūretde insānlar ḥìlebāz olur
Öyledir māʿnåda ḥayvān olanlar

39. Gel çekme il içün ʿālemde ġuṣṣa
Ḥatm eyle kelāmı uzandı ḳıṣṣa
Azacıḳ ḳıṣṣadan olur çoḳ ḥişşe
Güş idüp ṣāḥib-i izʿān olanlar

40. *Seyrānì[’ye]* kāmiller ṭaʿn eylesün
Cāhiller nuṭḳımıñ zemmin eylesün
Bundan eyü destān yapup söylesün
Şāʿirlikde merd-i meydān olanlar*

* 37/2: Şimden gerü: Şanma ki şimdi- EP; Şanma şimdi- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // yoḳuşa: engine- AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ; (…)- EP; dengine- EAÖ // 37/3: boşa: bu sene- AŞE V // itmesün: itme- EP // ıṭlāġım: oṭlaġım- AŞE XIX, AŞE V // Boşına ẓann itme ġırtlaġa çıḳar- SS, HNO, Mİ; Borcunu zannetme gırtlağa çıkar- CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 37/4: ḳatline: ḳalbine- AŞE XIX, AŞE V, EP, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ
38/1: Añlayana: Diñleyene- RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 38/2: Añlamayana: Anlamaza- MU, Mİ // 38/3: Ṣūretde: Ṣūretā- AŞE XIX, AŞE V, RDC, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 38/4: Öyledir: Böyledir- RDC, HAY2, MU, EAÖ // māʿnåda: manası- HAY2, MU, EAÖ; sîrette- Mİ
39/1: Gel çekme: Gerçek mi- Mİ // il içün ʿālemde: ʿālemde il içün- AŞE XIX, AŞE V, Mİ // 39/2: ḥatm eyle: ẓulümle- AŞE XIX, AŞE V, Mİ // uzandı: uzatma- AŞE XIX; uzatdı- AŞE V, Mİ // 39/3: olur çoḳ: birçoḳ- AŞE V; çok olur- Mİ // 39/4: Güş idüp: Aḫz ider- AŞE XIX, AŞE V; Akleder- Mİ
40/1: Seyrānì kāmiliñ ṭaʿnın neylesün- AŞE XIX; Seyrānì kāmiller ṭaʿn(ı) neylesün- AŞE V; Seyrānì kāmi[l]ler ṭʿān eylesün- EP; Seyrānì kāmiller ṭaʿnın eylesün- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 40/2: nuṭḳımıñ zemmin: nuṭḳını zemìn- AŞE XIX; nuṭḳın zemìn- AŞE V; nuṭḳıñ zemmin- SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; nutkunun zemmin- Mİ // eylesün: söylesin- Mİ // 40/3: eyü: aʿlā- AŞE XIX, AŞE V, EP, SS, HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // söylesün: peylesin- CÖ1, EAÖ; neylesin- HAY2, MU // 40/4: şāʿirlikde: şîrlikde- HAK2, HAK3, EAÖ

436. BAŞIMIZA DOLDU HAYVAN OLANLAR*

1. İsmile müsemma Urum Kayseri
Böyle eski halde gider ekseri
Meydan kapısından girdik içeri
Başımıza doldu hayvan olanlar

2. Bir takımı bize bakar gülüşür
Vicdan sahipleri yanar tutuşur
Büyük küçük birbirine katışır
Maymuncu zannetti çingân olanlar

3. Kimin kalbinde var kıl kadar hulûs
Mevlâm ana yapar bir büyük culûs
Kimi komser olur kimisi polis
Başları alçakta insan olanlar

4. Ehlî hayır kıyametece dursun
Yaptığı hay[ı]rın ecrini görsün
Âlem gelip eteğine yüz sürsün
Böyle olur ehli vicdan olanlar

5. *Seyranî* der gönül yine dolaştı
Göster neresine leke bulaştı
Ettiği hacalet başından aştı
İşte böyle olur insan olanlar

---

* *HNO: 172-173;* OP: 23-24; HAK1: 182-183; MU: 108-109; HAK2: 159-160
A.
2/1: bir: vir- OP
4/2: hay[ı]rın: hayırın- HAK2

437. ʿACĀʾİB NĀZ İLE AYNE YAPARLAR*

1. Geldi bu dükkāna baḳdı bir güzel
Didi bu dükkānda ay ne yaparlar
Dilber baḳma ile baḳdı bir güzel
ʿAcāʾib nāz ile ayne yaparlar

2. Celāllendi güzel didi bu ay ne
Receb midir şaʿbān mıdır bu ay ne
Didim ḥaḳìḳatsiz ayne bu ayne
Cemālime nisbet ayne yaparlar

3. Didim ḥayrān oldım didi ay neye
Didi faḫr eyledim [ben] bu ay neye
Aldı cemāline baḳdı ayneye
Didi māhıtābım ayneye parlar

---

* *AŞE XIX: 228;* AŞE VI: 141; AŞE V: 141; C. 135: 57a; FB 423: 28a; C. 36: 50b-51a; RDC 30: 10b; RDHC: 21a; SS: 78-79; HNO: 153-154; HAK1: 183; HAK2: 160-161; HAK3: 114; MSK: 42; Mİ: 247

A.

1/1: bu dükkāna: dükkānıma- C. 36 // 1/3: Güzel baḳmaḳ içün yapdı bir güzel- AŞE VI; Güzel baḳdığı içün görindi güzel- C. 135; Güzel baḳdığı içün görildi güzel- FB 423; Güzel baḳmaḳ içün baḳdı ʿayneye- C. 36; Güzel baḳmaḳ içün baḳdı bir güzel- RDHC; Ceẕb eyledi beni mümtāz bir göz el- SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; Güzel Bakış ile bakdı o güzel- MSK // 1/4: ʿAcāʾib nāz ile: Bìbedel muṣannaʿ- AŞE VI; Didi ne nādìde- C. 135, FB 423; Ne güzel nādìde- RDHC; Acayib nadide- MSK

2/1: Celāllendi güzel didi: Celāllenüp dilber didi- AŞE VI, RDHC, SS, HNO, HAK2; Celāllendi didi dilber- AŞE V; Celālinden ḳızarmışdır- C. 135, FB 423; Celāllendi dilber didi- RDC 30, HAK1, HAK3, Mİ // 2/3: Didim: Didi- C. 36, MSK // Didim ḥaḳìḳatsiz ayne: ne pervāsız ne ḥayāsız- AŞE VI; Ne edebsiz [ne] ḥayāsız- C. 135; Ne edebsiz ne ḥayāsız- FB 423, RDHC // 2/4: Cemālime: Celāliñe- FB 423; Cemaline- RDHC, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // nisbet: göre- RDHC // ʿAyne yüzler yüzler ʿayneye parlar- C. 36

3/1: oldım didi: oldı dìdem- SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3 // Dedi hayran oldum dedi ay neye- MSK; Dedim hayran oldu dîdem ayneye- Mİ // 3/2: [ben] bu ayneye: gökde ay neye- AŞE VI, SS // Didi ben var iken gökde ay neye- HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; Dedi sen variken dedi ay neye- MSK // 3/3: Aldı cemāline: Alınca destine- MSK // 3/4: Ayne yüze yüzerler ayne yaparlar- AŞE VI; Aynesiz yüzlere ayne yaparlar- SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; Ayne yüze yüze ayneye parlar- MSK

B.

AŞE V "Tecnìs" başlıklıdır. AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar eklenmiştir: 1/2: ay: taʿaccüb // 1/4: ayne: ayna // 2/3: üzerine yazılan ifade okunmadı // 3/1: didi: dìdem // 3/4: didi māhtābım ayneye: aynasız yüzlere ayna // 4/3: yalñız: ẕātı // 4/4: ben var iken: ṭurur iken

C.

AŞE V, C. 135, FB 423, C. 36, RDC 30, RDHC'de 3. dörtlük yoktur.

4. *Seyrānì* dir ḳumaş nedir bahā ne
Didi bilmem nedir ḳumaş bahā ne
Yalıñız ayneye bulmam bahāne
Ben var iken gö[k]de ay ne yaparlar*

* 4/1: ḳumaş nedir: ḳumaşıña- RDHC; kumaşıma- MSK // Seyrānì dir ḳumaş nedir: Dir Seyrānì metāʿına- AŞE VI; Seyrānì'yem ḳumaşıma- C. 135; Seyrānì('yim) yoḳ ḳumaşıma- FB 423; Seyrānì dir ḳumaşıma- C. 36 // 4/2: bilmem nedir ḳumaş: bilmem metaʿ nedir- AŞE VI; nedir bilmem ḳumaş- AŞE V, RDC 30, SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; bulmam ḳumaşıña- C. 135, FB 423; bilmem kumaş nedir- MSK // Ḳumaş degil ḳumaşa bulmam bahāne- C. 36; Didi ḳumaşıña bulmam bahāne- RDHC // 4/3: Yalıñız: Dedi salt- MSK // Yalñız ayneye bulmam: Didi ẕāt ayneye bulmam- AŞE V, SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ; Yalñız aynede yoḳdır- C. 135, FB 423; Yalñız ayneye bulma- C. 36; Didim ẕāt ayneye bulmam- RDC 30 // 4/4: Ben var iken: Ben ṭururken- AŞE V, C. 36, RDC 30, SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3; Sen ṭurırken- C. 135; Sen var iken- FB 423, RDC 30, RDHC

438. CİHĀN ḪŪBLAR TERİN YĀR UÇURURLAR*

1. Naẓar ḳıl bayḳuşıñ ḳondıġı ḫāne
Āḫir vìrān olur yār uçururlar
Bir devlet ḳuşunıñ ḳondıġı ḫāne
Cihān ḫūblar terin yār uçururlar

2. Gerekdir bu dünyā ṭutmasa temel
Güvenme bināya ṭutmasa temel
Ḥaḳḳ'a yarar bina ṭutmasa temel
Dehān-ı Resūl'den yar uçururlar

3. Çalman ilk lānesinden pìçesin
Uġurladır āşiyāndan peçesin
Ḳuş uçurur lānesinden peçesin
ʿĀşıḳlar lāneden yār uçururlar

4. Alma il ġıybetin kendi diliñe
Bir dil beñzedirler kendi diliñe
Seyrānì ṣāḥib ol ḳendi diliñe
Ġāfil başıña yar uçururlar

---

* *AE 62: 55b*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

439. AY VE GÜNEŞ NÛRU OLUN HÂFIZLAR*

1. Garip bülbül gibi beklen gülşeni
Cami bülbülü olun hâfızlar
Gece gündüz okursunuz Kur'ân'ı
Ay ve güneş nûru olun hâfızlar

2. Tanrı kelâmıdır dilde virdiniz
Câmilerdir mekânınız yurdunuz
Kırâat-ı Âsım üzre durdunuz
Ak yeşilli sarık sarın hâfızlar

3. Cümleden kendinizi ednâ bilin
Hidâyet Mevlâ'dan murâda erin
Bütün mü'minlerden siz duâ alın
Gıll ü gıştan ârî olun hâfızlar

4. Ha fe zal ile okunur isminiz
Dolaştım cihânı yoktur misliniz
Seyrânî medheder sizin aslınız
Hakkın hazinesi olun hâfızlar

* *Mİ: 247-248*

440. DİZGİNİN BOYNINA ŞALMADAN OYNAR*

1. ʿAşḳıñ müḥendisi güzel göñlimiñ
Ölçüp ḥesābını almadan oynar
ʿAşḳ atına süvār olmış göñlimiñ
Dizginin boynına şalmadan oynar

2. Yār zülüf sazınıñ tellerin düzer
Göñlim deryāsında fırṭına sezer
Martı ḳuşı deryā yüzinde gezer
Ḳarabaṭaḳ gibi dalmadan oynar

3. Devecizādenin sürülmez izi
Mübārek deveniñ tüylenmez dizi
Köçekçi felegin oynadup bizi
Ütdigi yanına ḳalmadan oynar

4. Bir Müslümān ölürse bìnamāz
Ocaġında iki ḳazan ḳaynamaz
ʿĀrif köçek çalmayınca oynamaz
Budala *Seyrānì* çalmadan oynar

---

* *AŞE VI: 39;* AŞE V: 83; AŞE XIX: 207; SS: 73; HNO: 150-151; HAK1: 184; HAK2: 161; Mİ: 248

A.

1/3: süvār olmış: binmiş güzel- AŞE V // Dağda kısrakları aşınca azgın- Mİ// 1/4: Dizginin: Dizgini- HAK2

2/1: Yār zülüf: Bazarlıḳ- AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/2: Göñlim: Göñül- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

3/2: Mübārek: Hìç bir ān- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/3: oynadup (AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, HAK2, Mİ): oynayup- AŞE VI // 3/4: Ütdigi: İtdigi- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

4/1: Geçinmez bir ṣūfì ile bìnamāz- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 4/2: Ocaġında: Bir ocaḳda- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 4/3: ʿārif (AŞE V, AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2): elmās- AŞE VI // 4/4: Budala: Aḥmaḳlar- AŞE V, AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2; Bu deli- Mİ // çalmadan: kalmadan- HAK2

B.

AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2'de 1/3 eksiktir.

441. MİHNET BASAR KEDER BASAR KÂR BASAR*

1. Felek aksi dönme adam başına
Âh ettikçe zâr üstüne zâr basar
Zehr-i mar katarsın adam aşına
Mihnet basar keder basar kâr basar

2. Yetmeli yularsız aslan olanı
O terk eder sılasını vatanı
Aşk u sevdalara düşen adamı
Suzan basar niran basar nâr basar

3. Kişinin gözünden yaş cûş edende
Eşkıya olanlar dem-hoş edende
Yiğit olan kötü söz işidende
Namus basar hicab basar ar basar

4. *Seyrânî* namerde söyleme beyit
Eğlenme yanında sen dahi sükût
Sütbesüt küheylan cins olan yiğit
Ağır iner ağır biner dar basar

---

* *CÖ2: 4599-4600;* HAK2: 161-162
A.
1/3: aşına: başına- HAK2
4/2: sükut: sakit- HAK2

442. MUḤABBET İÇİNDE GİZLİ DÍN ṬUTAR*

1. Münāfıḳıñ ʿalāmetin söyleyim
Muḥabbet ehline buġz u kìn ṭutar
Müʾmìn deyü münāfıḳı neyleyim
Muḥabbet içinde gizli dìn ṭutar

2. Münāfıḳ meclise gelir oṭurur
Muḥabbetiñ ḥalāvetin götürür
Şeyṭānı ḳalbinde gizli getirir
Muḥabbet ehliniñ başın cìn ṭutar

3. ʿĀşıḳ Ferhād Şìrìn lebin öpesi
İster iken delinmişdir tepesi
Ḳoyun ḳuzı ḳulaġınıñ küpesi
Ṣāḥibiniñ murādınca eñ ṭutar

4. *Seyrānì* bu ʿaşḳı ẕevḳ diye bilen
Muḥabbetdir ḳalbiñ lekesin silen
Ẕevḳ u ʿaşḳ aḳıdup muḥabbet bilen
Muḥabbet ehliniñ ḳalbin şen ṭutar

---

* *FB 569: 23a;* AŞE V: 88; HNO: 169-170; HAK1: 18-185; MU: 121; HAK2: 162; Mİ: 249

A.

1/2: buġz u: baʿẕı- AŞE V

2/4: başın: başını- AŞE V

3/1: ʿāşıḳ: ʿaşḳ-ı- AŞE V // 3/4: eñ: in- AŞE V

4/1: bu ʿaşḳı ẕevḳ diye: ʿaşḳ [u] ẕevḳ çarḫında- AŞE V // 4/3: ẕevḳ u ʿaşḳ aḳıdup: ẕevḳ-i ʿaşḳ[ı] ḳadar- AŞE V

B.

FB 569'da mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 2/3: gizli getirir: bile götürür // 3/3: ʿaşḳ ḳoyunı ḳulaġınıñ küpesi // 3/4: murādınca eñ: merāmınca in // 4/1: Seyrānì ʿaşḳ u ẕevḳ çarḫında yelen // 4/3: ẕevḳ-i ʿaşḳı ḳadr-i muḥabbet bilen

443. 1. MÜʾMİN Mİ DEGİL Mİ GÜMĀN ANDA VAR*

1. İnṣāf u merḥamet kimde var ise
Müʾmin-i kāmildir ìmān anda var
Hevā-yı nefsine her kim uyarsa
Müʾmin mi degil mi gümān anda var

2. Müʾmin olur eger ìmān olursa
Çeşim gözden dü şār ṣuyu ḳurursa
Kim kimiñ ʿāybını yüze vurursa
Atar fitne oḳun kemān anda var

3. Mekteb-i ʿirfānda oḳunmaz hice
ʿĀrifler uṣulı uġratmaz güce
Ḥaḳḳ yanında (her) kimiñ rütbesi yüce
Olsa ṭaġ mi§āli duman anda var

4. *Seyrānì'ye* ṭatlı Ḥaḳḳ sözi cāndan
Ḥaḳḳ saña yaḳındır damarda ḳandan
Münezzehdir Allāh cism ü mekāndan
Nerde ismin añsañ hemen anda var

---

* *C. 36: 12b;* AŞE XIX: 220
A.
1/1: İnṣāf u (AŞE XIX): İnṣāfı- C. 36 // ṣıfāt-ı küfr ile her kim yār ise- AŞE XIX
2/2: çeşme gözden aḳar eger ḳurırsa- AŞE XIX // 2/4: atar fitne oḳun: fitne oḳun atan- AŞE XIX
3/1: oḳunmaz: oḳurlar- AŞE XIX // 3/3: Ḥaḳḳ yanında (her) kimiñ: Kim kimiñ yanında- AŞE XIX
4/1: Böyle Seyrānì'niñ sözleri cāndan- AŞE XIX // 4/2: saña: bize- AŞE XIX // 4/3: münezzehdir Allāh: Allāh münezzehdir- AŞE XIX // 4/4: ismin añsañ: nerde Allah- AŞE XIX
B.
C. 36'da "Ġarìb" başlıklıdır.

443. 2. MÜʾMİN DEGİL MİDİR GÜMĀN ONDADIR*

1. İnṣāf ü merḥamet kimde var ise
Müʾmin-i kāmildir ìmān ondadır
Hevā-yı nefsine kim uyar ise
Müʾmin degil midir gümān ondadır

2. Müʾmin oldır eger ìmān olursa
Gözlerinden aḳan yaşı ḳurırsa
Kim kimiñ ʿaybını yüze vururs a
Fitne oḳun atan kemān ondadır

3. Mekteb-i ʿirfānda oḳunmaz hece
ʿĀrifler usuli uġratmaz güce
Ḥaḳḳ yanında kimiñ rütbesi yüce
Olsa ṭaġ mi§āli duman ondadır

4. *Seyrānì'ye* ḥaḳḳ söz ṭatlıdır cāndan
Ḥaḳḳ oña yaḳındır damardan ḳandan
Münezzehdir Allah cism ü mekāndan
Ḳande ismin añsañ hemān ondadır

---

* *FB 569: 28b;* AŞE V: 198; SS: 149-150; HNO: 160; HAK1: 196; MU: 108; AÇ: 219; HAK2: 173; Mİ: 259-260; MK: 54

A.

1/1: İnṣāf ü: İnṣāf [u]- AŞE V, SS; İnsafla- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK // 1/2: Mü'min mi değil mi güman andadır- HNO, MU // 1/3: Ṣıfāt-ı küfürle her kim yār ise- AŞE V; Ṣıfāt-ı baḥılla her kim yār ise- SS; Her kim ki hasisle ahbap yâr ise- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK // 1/4: degil midir: mi degil mi- AŞE V, SS, Mİ // Mü'mini kâmildir iman andadır- HNO, HAK1, MU, HAK2

2/2: Çeşem gözden aḳar eger ḳurırsa- AŞE V; Çeşme gözden düşer yaşı ḳurırsa- SS; Gönül gözden düşer yaşı ḳurırsa- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK // 2/3: Kim kimiñ (AŞE V, SS, HNO, HAK1, HAK2): Kimiñ kim- FB 569, AÇ // ʿaybını: ayıbın- MU, Mİ, MK; ay(ı)bını- AÇ // 2/4: atan: atar- AŞE V, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK

3/1: Mekteb-i ʿirfānda oḳunmaz: ʿİrfān mektebinde oḳurlar- AŞE V // 3/2: usuli: ḳolayı- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK // 3/3: Ḥaḳḳ yanında kimiñ: Kim kimiñ yanında- AŞE V; ʿİnd-i Ḥaḳḳ'da kimiñ- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK

4/1: Seyrānì'ye: Seyrani'yi- MK // Söyle Seyrānì'niñ sözlerin cāndan- AŞE V // 4/2: oña: bize- AŞE V // Ẕikr ḳalbe yaḳındır damarda ḳandan- SS, HAK1, HAK2; Zikir kalbe yakın damardan kandan- HNO, MU, Mİ, MK // 4/3: Münezzehdir Allāh: Allāh münezzehdir- AŞE V // cism ü mekāndan: ṣūret [ü] mekāndan- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK // 4/4: Ḳande ismin añsañ: Nerde Allah dirseñ- AŞE V; Nerde ẕikrin itseñ- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, MK

B.

AŞE V "Ḳoşma"; SS "Dìnì Bir Terennüm" başlılıdır.

444. GÜLDE YOK DA BÜLBÜLDE VAR*

1. Sırrını meydan eylemek
Gülde yok da bülbülde var
Zâr ile figân eylemek
Gülde yok da bülbülde var

2. Seher ile hem bir demle
Dost bağının etrafını
Cevlânı devrân eylemek
Gülde yok da bülbülde var

3. Hak yeğin edip sadâsın
Gâhi olup yavaşlayıp
Bir sevdayı havâsıyla
Güle civcivler taşıyıp
Lâne âsitân eylemek
Gülde yok da bülbülde var

4. Ben bir ismi ta'lim etti
Bülbüle Cebrâil heman
Her hitapta şol Hüdâ'ya
Eyler el-amân el-amân

5. Ey *Seyrânî* müdâvemet
Eyleyüben bunca zaman
Evrâd-ı lisan eylemek
Gülde yok da bülbülde var

---

* *Mİ: 158*

C.

Eserin hangi kaynaktan alındığı belirtilmemiştir. Ancak eserin, Develi çevresinde faaliyet gösteren Nakşibendi tarikatının kollarının sözlü kültür ortam(lar)ından derlendiği düşünülebilir. 3. bentteki fazla mısralar ve mısralardaki kafiye düzeninin bozuk olması eserin sözel ortamdan derlenmiş olabileceğini destekler niteliktedir.

445. ŞAṬRANC OYUNINIÑ KİŞLEMESİ VAR*

1. Ecele fāʾide virmez güzellik
Cism ü rūḥ kebābın şişlemesi var
Bimārḫāne olmaz olmasa delilik
Şaṭranc oyununıñ kişlemesi var

2. Ḥaḳḳ güzel ẕülfiniñ yaratmasınıñ
Ḥikmeti var yuyup ṭaratmasınıñ
Ṭavlıda aşıḳda zār atmasınıñ
Yek dü seyle çār şeş beşlemesi var

3. Yār ẕülfin ṭarayup örmeden merām
Aynada cemālin görmeden merām
Ḥüsnine çift ḳoşup sürmeden merām
Dāne ṣaçup oraḳ işlemesi var

4. *Seyrānì* ʿAzrāʾìl gelse ḳoġul(a)maz
Virmeyince cānı başdan ṣavılmaz
Ḥüsn-i Yūsuf olsa ecel sevilmez
Öperken ışırup dişlemesi var

---

* *SS: 165;* HNO: 162; HAK1: 185; HAK2: 162-163; Mİ: 249-250

A.

1/2: Cism ü: Cismi- HNO; Cism-i- Mİ // 1/3: Bimārḫāne: Timarhane- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // olmasa: ol(ma)sa- HNO, HAK2 // 1/4: oyununıñ: oy[u]nunun- HNO

2/1: ẕülfiniñ: zülfünü- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

4/1: ḳoġul(a)maz: koğulmaz- HNO, HAK2, Mİ

446. İSM-İ ESMĀLARDA MENNĀN'A YALVAR*

1. Ey göñül murādıñ ne ise iste
Ṣıdḳ u ḫulūṣ üzre Ḫannān'a yalvar
ʿArż-ı dillerde ol kemerbeste
İsm-i esmālarda Mennān'a yalvar

2. Ẕikr ü tevḥìdini oḳu irkenden
Dūr itme Mevlā'yı tenden bedenden
Engüştsiz ḫātemi isterse senden
Miʿrācda görinen arslana yalvar

3. İbtidā levlāk düşer o ḫāke
ʿAşḳıla ümmet ol tā nūr-ı pāke
Ḳıbleye ḳarşı ṭur baḳın eflāke
Secde ḳıl o anda Sübḥān'a yalvar

---

* *FB 569: 43a-46a;* YKY 106-1: 6b-8a; Bel 0374: 10a-12a; C. 36: 79b-77b; C. 159: 16b-17b; AŞE V: 6; AŞE XIX: 232; Hk 427: 39b-41a; C. 185: 160b- 162a; Bel 0369: 10b-11b; RDC 7: 137ab; RDC 30: 4b-5b, 15a-16a; CU12: 9a-11a; CU15: 4b-5a; CU15: 43b-45a; CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; C. 51 (HAY1: 358-359); AÇ: 442-444

A.

1/2: Ṣıdḳ u ḫulūş üzre: Ṣıdḳ-ı ḫulūsāne- YKY 106-1, C. 159, CU15: 4b-5a; CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Ṣıdḳ-ı ḫulūş ile- Bel 0374, AŞE V, C. 36, AŞE XIX, C. 185, Bel 0369, RDC 7; Ṣıdḳ [u] ḫulūşāne- Hk 427; Ṣıdk [u] ḫulūş ile- RDC 30; Ṣıdḳ [u] ḫulūs [ile]- CU12 // Ḫannān'a: cānāna- AŞE XIX, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // 1/3: ʿArż-ı dillerde: ʿArż-ı pìrlere- YKY 106-1, Hk 427, CU12; Rıẓā-yı pìrlerde- Bel 0374; ʿArża pìrlerde- C. 159; Rıẓā-yı pìrlerle: AŞE V; Rıẓā-yı pìrlere: AŞE XIX, RDC 30; ʿArż-ı erlerde- RDC 7, C. 185; ʿArż-ı illerde- Bel 0369; Arṣā-yı pìrlerde- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; Arṣā-yı (…)- CU29: 68a-70b; Arsa-yı dil(ler)de- AÇ // ol kemerbeste: ol kemerbeste bilde- RDC 30; (…)- CU12; ol kim idi- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; kiminde- CU29: 51a-54a // 1/4: esmālarda: esmālarla- CU12; esmālar[da]- CU15: 4b-5a

2/1: Ẕikr ü tevḥìdini: Ẕikriñ tevḥìdlerin- YKY 106-1, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Ẕikr eyle ṭevḥìdi- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX; Ẕikr [ü] tevḥìdlerin- C. 159, Hk 427; Ẕikr [ü] tevḥìdleriñ: C. 36, RDC 7; Ẕikri tevḥìdleri- C. 185; Ẕikri tevḥìdleriñ- CU12, CU15:4b-5a, CU15: 43b-45a // oḳu irkenden: oḳu erkārdan- C. 185; oḳu özgeden- CU12; oḳu yüzinden- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; oḳur gider- CU29: 51a-54a // 2/2: itme: itmem- C. 36 // Mevlā'yı: sen Mevlā- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; Mevlā['yı]- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // 2/3: Engüştsiz ḫātemi: Engüci ḫātemi- YKY 106-1, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; Engüşd-i ḫātemi- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX; Engüst-i ḫātemiñ- C. 159, C. 36, RDC 7, C. 185; Engüş it ḫātemi- Hk 427; Engüşd bìḥatemi- RDC 30; Etdigin (…)- CU12; Nihāyet ḥatemi- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a // 2/4: görinen: görilen- AŞE V

3/1: İbtidā muḥabbet düşür levlāke- YK 106-1, Bel 0374; C. 159, Hk 427, AŞE V, RDC 30, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 68a-70b; İdek muḥabbeti düşür levlāk- C. 36; İbtidā muḥabbet düşdi levlāke- Bel 0369; İbtidā muḥabbet düşirdi lāke- CU29: 51a-54a; İptida levlake düşer o hâke- AÇ // 3/2: ʿAşḳla ümmet ol tā:ʿĀşıḳ ümmeti ol- YKY 106-1, Bel 0374, AŞE V, CU12, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Maʿşūḳ ol ümmeti ol- C. 159; ʿĀşıḳ [ümmeti] ol tā- C. 36; ʿĀşıḳ ümmeti ol ol- Hk 427; ʿĀşıḳ ol ümmeti ol: Bel 0369, RDC 30; Hep ʿāşıḳ ümmeti ol- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a // ʿAşḳ āteşi ulaşur pāke- AŞE XIX // 3/3: ṭur baḳın eflāke: ṭur ṣādıḳ ol ḫāke- YKY 106-1, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; ṭur ṣādıḳü'l-ḫāke- Bel 0374, AŞE V, Bel 0369; dön ṣādıḳ ol ḫāke- C. 159, Hk 427; dön ṣādıḳ ol Ḥaḳḳ'a- C. 36; ṭur ṣarıl ol ḫāke- AŞE XIX, RDC 30; dur bakıp eflake- AÇ // 3/4: Secde ḳıl o anda: Niyāz it secde [ḳıl]- YKY 106-1; Niyāz it sücūd it- Bel 0374, C. 159, Hk 427, AŞE V, C. 36, Bel 0369; Niyāz it secdede- AŞE XIX, RDC 30, CU12; Niyāz it mevcūda- CU15: 4b-5a; Niyāz mevcūdı- CU15: 43b-45a; Niyāz it ṣucūda- CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b

B.

10/4: "Yāḫūd: Lebbeyk lebbeyk diyen cānāna yalvar"- FB 569 (dipnot)

C.

FB 569'da mahlas hanesinden sonra 3 dörtlük daha yazılmış ve metnin içine ekleneceği notu düşülmüştür. FB'nin bu notuna dayanarak eklenecek olan 3 hane mahlas hanesinden önce 22, 23 ve 24. dörtlükler olarak metne eklenmiştir. YKY 106-1'de olup FB 569'da bulunmayan dörtlükleri 25, 26 ve 27. dörtlükler olarak metne ekledik. C. 185'te bulunup FB 569'da bulunmayan dörtlük 28. dörtlük olarak metne eklenmiştir. C. 36'da bulunup FB 569'da bulunmayan dörtlük 29. dörtlük olarak metne eklenmiştir. AÇ, FB 569'dan almıştır. Dolayısıyla ana metne sonradan eklenen dörtlükler AÇ'de bulunmamaktadır.

HAY1 tarafından C. 51'de olduğu ifade edilen destan metni C. 51'in taranması esnasında görülmemiştir. Cöngün son sayfalarının oldukça yıpranmış olmasından dolayı, bu destanın bulunduğu sayfanın da kopmuş olduğu düşünülebilir. Bu destan metni için HAY1 kaynak alınmıştır.

YKY 106-1'de 8, 15, 17 ve 22.; Bel 0374 ve C. 159'da 8, 15, 17, 22.; Hk 427'de 8, 12, 15, 17, 22, 23.; C. 185'te 3, 6, 12, 15, 17, 19, 22, 23.; AŞE V'te 8, 15, 17, 22.; C. 36'da 15, 17, 22, 23.; AŞE XIX'da 8, 15, 17, 22.; Bel 0369'da 2, 6, 12, 15, 16, 17, 19, 22, 23. dörtlükler yoktur. RDC 7'de 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 18, 20, 21, 28, 30.; RDC 30'da 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30.; CU12'de 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 19, 20, 23, 24, 25, 26/1-2; C. 51'de 11, 18, 19, 20, 25, 26, 27, 30.; CU29'da 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30. dörtlükler bulunmaktadır. RDC 30'da 19. dörtlük iki kez yazılmıştır. CU29'daki metinler aynıdır, bazı ufak farklılıklar bulunmasından dolayı çeşitlenmelerde ayrı ayrı gösterilmiştir.

4. Yā Maʿbūd yā Maḳṣūd olursa ẕikriñ
Yā Kerìm yā Ġafūr olursa şükriñ
Yā Rāfiʿ yā Vedūd olursa fikriñ
İncìl Tevrāt Zebūr Ḳurʾān'a yalvar

5. Vālide Ḥażret-i Ḥavvā'ya yüz sür
Cidde Mıṣır Ḥaleb Urfā'ya yüz sür
Var Şām-ı Şerìf'de Yaḥyā'ya yüz sür
Üçler ḳırḳlar yediler nihāna yalvar

6. Ravża-yı Muṭahhar bulmaġa yürü
Nūr ile münevver olmaġa yürü
Var Ḥaccü'l-Ḥarameyn olmaġa yürü
Ḳudüs'deki yatan cānāna yalvar*

* 4/1: olursa ẕikriñ: görinür fikriñ- YKY 106-1, CU12, CU15: 43b-45a; CU29: 68a-70b; görinsiñ fikriñ- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX; bilünsiñ şükriñ- C. 159; bulunsın şükriñ- Hk 427; olınsun şükür- C. 36; olınsun şükrin- RDC 7, C. 185; olınsun ẕikrin- Bel 0369; bulunsıñ fikriñ- RDC 30; olunur fikriñ- CU15: 4b-5a ; görindi fikriñ- CU29: 51a-54a// 4/2: Yā Vedūd yā Mevcūd olınsuñ şükriñ- YKY 106-1, AŞE V, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Yā Vedūd yā Mevcūd olunsıñ ẕikriñ- Bel 0374; Yā Vedūd yā Mevcūd görünsün fikriñ- C. 159, Hk 427; Yā Vedūd yā Mevcūd görinsüñ şükriñ- AŞE XIX, RDC 30; Yā Mevcūd yā Vedūd görünsün fikir- C. 36; Yā Vedūd yā Mevcūd bilinsün ẕikrin- RDC 7, C. 185; Yā Vedūd yā Mevcūd bulunsıñ ẕikriñ- Bel 0369; Yā Vedūd yā Mevcūd olsun hem şükriñ- CU12; Yā Vedūd yā Mevcūd olunur şükriñ- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a // 4/3: Yā Ḥaydār yā Kerrār olınur zikriñ- YKY 106-1, CU15: 4b-5a; Yā Ḥaydār yā Kerrār bulunsıñ şükriñ- Bel 0374; Yā Ḥaydār yā Kerrār olınsuñ ẕikriñ- Hk 427, C. 159, AŞE XIX, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Yā Ḥaydār yā Kerrār bulunsuñ ẕikriñ- AŞE V; Yā ḥaydār yā Kerìm görünsün ẕikir- C. 36; Yā Ḥaydār yā Kerrār görinsün fikrin- RDC 7, C. 185; Yā Ḥaydār-ı Kerrār olınsuñ ẕikriñ- Bel 0369; Yā Ḥaydār yā Kerrrār olunsıñ şükriñ- RDC 30; Yā Ḥaydār yā Kerrār olınup ẕikriñ- CU12 // 4/4: İncìl Ẕebūr Tevrāt Ḳurʾān'a yalvar- YKY 106-1, Bel 0369, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; Zebūr Íncìl Tevrāt Furḳān'a yalvar- Bel 0374, C. 159, Hk 427, AŞE V, C. 185, RDC 7; Zebūr Íncìl Tevrāt Ḳurʾān'a yalvar- C. 36, AŞE XIX, RDC 30; İncìl'e Zebūr Tevrāt Ḳurān'a yalvar- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b
5/1: Vālide Ḥażret-i: Ḥażret-i Vālide('yi)- YKY 106-1; Ḥażret-i Vālide- Bel 0374, C. 159, AŞE V, AŞE XIX, C. 36, Hk 427, C. 185, Bel 0369, RDC 7, RDC 30, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // 5/2: Cidde Mıṣır Ḥaleb: Ḥaleb Diyārbekir- Bel 0369; Ḥaydār-ı Mıṣrì Ḥaleb- CU29: 51a-54a // Ḥaleb: Ḥaleb('i)- C. 36 // 5/3: Şerìf'de: Şerif'e- AÇ // 5/4: ḳırḳlar yediler nihāna: yediler ḳırḳlar ḫūbāna- YKY 106-1, Bel 0374, C. 159, C. 36, AŞE XIX, Hk 427, C. 185, RDC 30, CU12, CU15: 4b-5a, CU43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; beşler ḳırḳlar ḫūbāna- AŞE V; yediler ḳırḳlar ḳurbāna- Bel 0369; ḳırḳalar yedi[ler] ḫūbāna- RDC 7
6/1: Muṭahhar: Muṭahhar(a)- YKY 106-1, C. 36, CU12, CU15: 4b-5a, CU29: 51-54a; CU29: 68a-70b; Muṭāhhar(a'yı)- AŞE V, AŞE XIX, RDC 30; Muṭahhar('ı)- RDC 7 // bulmaġa: bulmaġla- C. 36 // bulmaġa yürü: olayım derseñ- Bel 0369 // 6/2: Nūr ile: O nūrı- CU15: 4b-5a; CU15: 43b-45a // Ol nūrı münevver olmaġa yürü- YKY 106-1, Hk 427, CU12, CU29: 68a-70b; Ol nūr-ı münevvereyi bulmaġa yürü- Bel 0374, AŞE V, RDC 30; Ol nūru münevveri bulmaġa yürü- C. 159, AŞE XIX; El nūr bir nūr almaġla yüri- C. 36; Nūrıla münevver bulayım derseñ- Bel 0369; Nūr-ı münevveri görmegil yüri- RDC 7; Ol nūrı münevver(i) olmaġa yalvar- CU29: 51a-54a // 6/3: Var Ḥaccü'l-Ḥarameyn: [Var] Ḥaccü'l-Ḥarameyn- YKY 106-1, C. 159, AŞE XIX, Hk 427, CU12, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; El-Ḥaccü'l-ḥarameyn- Bel 0374, AŞE V, RDC 30; Sen Ḥaccü'l-Ḥarameyn- RDC 7, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a // Var Ḥaccü'l-ekremìn olmaġla yüri- C. 36; Bir Ḥaccü'l-Ḥarameyn olayım derseñ- Bel 0369 // 6/4: Ḳudüs'deki yatan: Var Ḳudüs Şerìf'de- YKY 106-1, Bel 0374, C. 159, AŞE V, C. 36, Hk 427, Bel 0369, RDC 7, RDC 30, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Var Ḳudüs Şerìf'e- AŞE XIX

7. Dü cihānda yüzi aḳ olam dirseñ
Mürşidden ders alup pāk olam dirseñ
Şefāʿat baḥrine ġarḳ olam dirseñ
Medìne'de yatan Sulṭān'a yalvar

8. Evliyālar Ḥaḳḳ'ıñ bergüzārıdır
Dünyā erleriniñ āşikārıdır
Ol Ḥabìbullah'ıñ çār-ı yāridir
Ebūbekir ʿÖmer ʿO§mān'a yalvar

9. Ezel naẓar ḳılmış Ġafūr Mekke'ye
Herkes ārzū çeker ṭāhir Mekke'ye
Var ṣāf[ì] ḳalb ile yüz sür Mekke'ye
Beyt-i Muʿallā'da Raḥmān'a yalvar*

* 7/1: El virir mürşìde ḥaḳḳ olam dirseñ- YKY 106-1, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; El vir bir mürşìde ḥaḳḳ olam derseñ- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX; El [vir] bir mürşìde ḥaḳḳ olam dirseñ- C. 159; Mürşìd[e] el virüp ḥaḳḳ olam derseñ- C. 36; Bir mürşìde el vir ḥaḳḳ olam dirseñ- Hk 427, RDC 7; Bir mürşide el vir ḥaḳḳ ola(yı)m der (i)sem- C. 185; Bir mürşìde el vir ḥāl olam dirseñ- Bel 0369; El vir bir mürşid ḥaḳḳ olayım dirseñ- RDC 30; Ol mürşide ḥam olam dirseñ- CU29: 51a-54a; El vir mürşìde ḥaḳḳ olam dirseñ- CU29: 68a-70b// 7/2: Her cihānda yüzim aḳ olam dirseñ- YKY 106-1; Dü cihānda yüzim aḳ olam dirseñ- Bel 0374, C. 159, Hk 427, Bel 0369, RDC 7, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; Dü cihānda yüzi aḳ olam dirseñ: AŞ V, AŞE XIX; Dü cihānda yüzi aḳ ola(yı)m der isem- C. 185; Dü cihānda yüzi aḳ ola(yı)m dirseñ- RDC 30 // 7/3: olam: ola(yı)m- C. 36, C. 185, RDC 30 // 7/4: Medìne'de: (var) Medìne'de- C. 36
8/1: Evliyālar: Her evliyā- C. 36, Bel 0369, RDC 7, RDC 30 // bergüzārıdır: sırr-ı esrārıdır- Bel 0369, RDC 7 // Her evl[iy]ā Ḥaḳḳ'ıñ serā serābıdur- C. 185 // 8/2: erleriniñ: evlerinin- AÇ // ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳı ẕikr [ü] zārı- C. 36; Ricāl-i ġāʾibler bergüzārıdur- C. 185, Bel 0369; Ricāl-i ġāʾibler [ber]güzārıdur- RDC 7; ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳıñ ẕikri varıdır- RDC 30 // 8/3: Ol Ḥabìbullah'ıñ: Ḥaḳḳ Ḥabìbullah['ın]- C. 185, Bel 0369; (…) Ḥabìbullah'ıñ- RDC 7 // yāridir: yāri[dir]- C. 36
9/1: Ezel: Evvel- YKY 106-1, Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, Bel 0369, RDC 30, CU12, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Evvelā- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a // ḳılmış: ḳıldı- Bel 0369; ḳıl- CU15: 43b-45a // Ġafūr: oḳur- YKY 106-1, CU12; ol nūr- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 68a-70b; o nūr(ı)- CU29: 51a-54a // Evvel naẓar ḳıldı ḥażret-i Mekke'ye- C. 36; Ehl-i İslām ʿarżū ider Mekke'ye- C. 185 // 9/2: ṭāhir: durur- AÇ // Ciger ārzū itdi ṭabūr Mekke'ye- YKY 106-1; Çeker ārzū anı ṭapur Mekke'ye- Bel 0374; Çeker ārzū [anı] ṭapur Mekke'ye- AŞE V; Çeker arżū etsen ṭabūr Mekke'ye- C. 159; Ciger ʿarẓū itsen ṭur Mekke'ye- C. 36; Ārzū çeker insi ṭāhit Mekke'ye- AŞE XIX; Çeker ʿarżū ins [ü] tuyūr Mekke'ye- Hk 427; İzine naẓar ḳıl Ġafūr Mekke'ye- C. 185; ʿArżū çeker ins ü tuyūr Mekke'ye- Bel 0369; Ārzū çeker insi ṭāhir Mekke'ye- RDC 30; Ciger arżū işi ṭapur Mekke'ye- CU12; Ciger ārẓūsı ṭabur Mekke'ye- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; Ciger ārżuvāsı ṭabur Mekke'ye- CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // 9/3: Var ṣāf[ì] ḳalb ile: Ṣaġ iken vücūdıñ- YKY 106-1, AŞE V, C. 36, AŞE XIX, Bel 0374, C. 159, Hk 427, RDC 30, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Ṣaġ iken vücūdıñ(ca)- C. 185; Vücūdıñ ṣaġ iken- Bel 0369; Var safi kalp ile- AÇ // Mekke'ye: (o) Mekke'ye- C. 36 // 9/4: Beyt-i Muʿallā'da: ʿAliyyü'l-Muʿallā'da- YKY 106-1, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; Beytü'l-Muʿallā'da- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, Bel 0369, RDC 30; Seng-i Muʿallaḳ'da- C. 185; ʿĀlem-i Muʿallā'da- CU29: 51a-54a; ʿAlì-yi Muʿallā'da- CU29: 68a-70b

10. Yüz sür ol diyāra düşme memāta
Ḫıżır gibi uġra āb-ı ḥayāta
Ṭavāf it Mekke'yi çıḳ ʿArafāt'a
Andaki kesilmiş ḳurbāna yalvar

11. ʿĀşıḳlar söyledi [her] sözin̄ şaġın
Cezāyir Termesun Tūnus ocaġın
Seyr eyledim dört bir köşesin ṭaġın
Aydın'da ʿAlī İsḥāḳ Serḫān'a yalvar

12. Erżurum ṭaġında ṭolan ʿAcem'i
Baṣra iḳlìmine vir sen selāmı
Baġdād'da ziyāret İmām Āʿẓam'ı
Şeyḫ ʿAbdülḳādir Geylān'a yalvar*

* 10/1: Yüz sür: Yüz sür(üp)- AŞE V; Yüri- CU15: 4b-5a; CU: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // düşme: düşmeñ- YKY 106-1, C. 159, Hk 427, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; düşem- C. 36 // Ḫıżır İlyās gibi uġra ḥayāta- Bel 0369, C. 185; Ḫażret-i İlyās gibi uġra ḥayāta- RDC 7; Yüri ol dünyāda düşmeñ memāta- CU12 // 10/2: Ḫıżır gibi uġra āb-ı: Ḫıżır İlyās gibi uġrañ- YKY 106-1, C. 159, Hk 427, CU12, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Ḫıżır İlyās gibi uġra- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, C. 36, RDC 30; Hıżır İıyās gibi āʿbu- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a // Ṭuṭ bu ʿāşıḳı şoñra dönme memāta- C. 185; Ṭuṭ bu ʿāşıḳı şoñra düşme memāta- Bel 0369; Ṭuṭ bu ʿaşḳı şoñra dönme memāta- RDC 7 // 10/3: Saʿy idüp ṭavāfı gel ʿArāfāt'a- YKY 106-1, CU12; Seyr idüp ṭaġını gel ʿArafāt'a- Bel 0374, AŞE V; Seyr idüp Ṭāʾif'i gel ʿArafāt'a- C. 159, C. 36, Hk 427; Seyr idüp ṭaġı[nı] gel ʿArafāt'a- AŞE XIX; Ṭāʾifī'den berü gel bul ʿĀrāfāt- C. 185; Tāʾifden yol gider ol ʿArāfat'a- Bel 0369; Ṭāʾif'den berü gel bul ʿArafāt'a- RDC 7; Ṭaìf'den yol geçer ol ʿArafāt'a- RDC 30; Saʿy idüp ṭavāfa gel ʿArafat'a- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; Saʿy idüp ṭavāfa [gel] ʿArafāt'a- CU29: 68a-70b // 10/4: kesilmiş: kesilen- AÇ // Ne seyrāndır böyle seyrāna yalvar- YKY 106-1, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; Ne seyrāndır öyle seyrāna yalvar- Bel 0374, C. 159, AŞE V, AŞE XIX, Hk 427, RDC 30; Müzdelife Mine'deki ḳurbāna yalvar- C. 36; Lebbeyk diyerekden lisāna yalvar- Bel 0369, C. 185, RDC 7; Ne seyr itdin böyle seyrāna yalvar- CU29: 51-54a; CU29: 68a-70b

11/1: [her] sözin̄: her sözün- AÇ // Böylece gezdirdim göñül bucaġın- YKY 106-1, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; Seyr eyle göñülden cihān bucaġın- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, RDC 30; Seyrān(ı) it göñülden cihān bucaġıñ- C. 159; Seyr it göñülden cihān bucaġıñı- C. 36; Seyrān it göñülden cihān bucaġıñ- Hk 427, RDC 7, C. 51; Seyrān it göñülden cihān bucaġın(ca)- C. 185; Seyr eyle göñülden geçen bucaġın- Bel 0369 // 11/2: Yedi iklìm dört köşe[niñ] buṭaġın- YKY 106-1; Yedi iklìm dört köşeniñ buṭaġın- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, RDC 30; Yedi iklìm dört köşede her ṭaġın- C. 159, C. 51; Yedi iklìm (her) dört köşeniñ daġını: C. 36; Yedi iklìm her dört köşe[niñ] ṭaġın- Hk 427; Yedi iġlim her dört köşeniñ ṭaġınca- C. 185; Yedi ʿiḳlim cār köşeniñ oṭaġı- Bel 0369; Yedi iklìm her dört köşeniñ ṭaġın- RDC 7; Yedi iḳlim çar köş[eniñ] budaġın- CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // 11/3: Cezāyir Darabulus Ṭunus ocaġın- YKY 106-1, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; Cezāyir (…) Ṭunus sancaġın- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, RDC 30; C[ez]āyir Ṭurus Ṭrablus ocaġını- C. 36; Cezāyir (…) Ṭunus ocaġın- C. 159, C. 185, RDC 7, C. 51; Cezāyir (…) Ṭulun ocaġın- Hk 427; Cezāyir (…) Ṭunus oṭaġı- Bel 0369 // 11/4: Hindi Yemen'de Veysel Ḳarān'a yalvar- YKY 106-1, Bel 0374, C. 159, Hk 427, C. 185, RDC 7, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; Hind Yemen'e Veysel Ḳarān'a yalvar- AŞE XIX, AŞE V; Hind'i Yemen('deki) Veysel Ḳarān'a yalvar- C. 36; Hind-i Yemen(i) Veysel Ḳarān'a yalvar- Bel 0369; Mısrı Yemen'de Veysel Karan'a yalvar- RDC 7; Hind Yemen Veysel Ḳarān'a yalvar- RDC 30

12/1: Erżurum ṭaġında ṭolan: Ārzūladım Van'ı dolan- YKY 106-1; Erżurum'ı Van'ı ṭolan- AŞE V, Bel 0374; Erẓulum Van'ı dolaş- C. 159; Erżurum['ı] Van'a ṭolan- C. 36; Erżurum'la Van'ı ṭolan- AŞE XIX; Erżurūm Vān'ı ṭolan- RDC 30; Erẓulum'ı Van'ı dolan- CU12; Erzulum Vān'ı dolan- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Erzurum dağından dolan- AÇ // ʿAcem'i: ʿAcem('i)- C. 36 // 12/2: iḳlìmine: ikliminden- AÇ // iḳlìmine virsin selāmı: iḳlìminiñ var al selāmı- YKY 106-1, C. 159; iḳlìminiñ var olsun demi- Bel 0374, AŞE V; iḳlìmine eyle selām[ı]- C. 36; iḳlìminde var al sen demi- AŞE XIX; iḳlìminiñ var al sen demi- RDC 30; iḳlìminde vir al selāmı- CU12; iḳlìminde var al selāmı- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // 12/3: Baġdād'da: Baġdād'a- C. 159, AŞE XIX, C. 36, CU15: 43b-45a; Baġdād- AŞE V // İmām Āʿẓam'ı: it İmām Āʿẓam'ı- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, C. 36 // 12/4: Şeyḫ: (var) Şeyḫ- Bel 0369

13. Bilād-ı Baġdād'da ḫūb ṣaḥrāya var
Anda mevcūd cümle evliyāya var
Tā Ḥasan Ḥüseyin Kerbelā'ya var
Ol iki şāhẕāde dürdāne yalvar

14. Ṭolaşup her yanı ġāfil olma böñ
Yürü Rūm u Şām'a Ḳonya'ya bir ḳon
Ḥācı Bektāş Velì'den giyersiñ bir ṭon
Ḥażret-i Mevlānā Burhān'a yalvar

15. Yürü Aḳşehir'den gel Nevşehir'e
Geç Budaḳ'dan uġra Gülli Dede'ye
Nigde'deki Kemāleddìn Ümmi'ye
Bor'da Ṣarı Ṣaltıḳ Pinhān'a yalvar*

* 13/1: Bilād-ı Baġdād'da: Bilād-ı Baġdād'ı- YKY 106-1, CU12; Bulād-ı Baġdād'a- C. 159, RDC 7; Bilād-ı Baġdād['da]- C. 36, CU15: 43b-45a; Bilād-ı Baġdād'a- Hk 427, CU15: 4b-5a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Belde-yi Baġdād'a- C. 185; Belde-yi Baġdād'ı- Bel 0369 // ḫūb ṣaḥrāya: ṣaḥrāya- CU12 // 13/2: mevcūd cümle: mevcūd hep- YKY 106-1, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; medfūn her bir- Bel 0374, AŞE V; mevcūd her bir- C. 159, AŞE XIX, Hk 427, C. 185, RDC 7, RDC 30; medḫūn olan- C. 36, CU15: 43b-45a; cemʿ olunmış (her)- Bel 0369; mevcūd olur- CU12; mevcūd olan hep- CU15: 4b-5a // evliyāya var: hep evliyālar- CU12 // 13/3: Ḥüseyin: Hüseyn-i- AÇ // Tā Ḥasan Ḥüseyin: Yā Ḥasan yā Ḥüseyn- YKY 106-1, AŞE XIX, C. 185, RDC 30, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Yā Ḥasan Ḥüseyin- Bel 0374, AŞE V, C. 159, C. 36, Hk 427, Bel 0369, RDC 7 // 13/4: şāhẕāde: şehirde- YKY 106-1 // Ol şāhzādedir var aña yalvar- Bel 0374; Ol şāhzādedir sen aña yalvar- AŞE V; (Ol) iki şehzāde-yi devrāna yalvar- AŞE XIX, RDC30; Şeyḫ ʿAbdülḳādir Geylān'a yalvar- C. 185, Bel 0369, RDC 7; On iki şehìd de dürdāna yalvar- CU15: 4b-5a; On iki şehirded dürdana yalvar- CU15: 43b-45a
14/1: böñ: yön- AÇ // Dolan her diyārı ṣaḳın olma böñ- YKY 106-1, Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, RDC 30, CU12, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Dolan her ṭarāfı ġāfil olma böñ- C. 159, Hk 427; Dolan bu cihānı ġāfil olma böñ- Bel 0369; Dolan her etrāfı olma (…)- RDC 7; Dolan her ṭarāfı olma ġāfilūn- C. 185; Dolan her ṭarāfʿāḳılı olmayun- C. 36 // 14/2: Cihān ḳuṭbından giyerse bir ṭon- YKY 106-1, CU12; Cihānıñ ḳuṭbından giyesin bir don- Bel 0374; Cihānıñ ḳuṭbından giyerseñ bir ṭon- C. 159, AŞE XIX, Bel 0369, RDC 30; Cihānda giyesin ḳuṭbından bir don- AŞE V; Ḥacı Bektāş Velì'dir giyersin ṭon- C. 36; Cihānıñ ḳuṭbından giyseñ bir ṭon- Hk 427; Cihānıñ ḳurbında giyerler bir ṭon- C. 185; Cihānıñ ḳurbında giydire bir don- RDC 7; Cihān (…) giyersiñ bir don- CU15: 43b-45a; Cihān ḳuṭubından(?) giyersin bir ṭon- CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // 14/3: giyersiñ: giyersen- AÇ // Yüri Şām'dan Rūm'a Ḳonya'ya bir ḳon- YKY 106-1, C. 159, AŞE XIX, Hk 427, RDC 30, CU12, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Yüri Şām'dan [Rūm'a] Ḳonya'ya bir ḳon- Bel 0374, AŞE V; Bāde Şām'dan Urūm Ḳonya'ya bir ḳon- C. 36; Yüri Şām'ıñ berü Ḳonya['ya] bir ḳon- C. 185; Urūm'dan ʿAcem'den Ḳonya'ya bir ḳon- Bel 0369; Yüri Şām'da berü Ḳonya'da bir ḳon- RDC 7 // 14/4: Mevlānā: Mevlevì- C. 185, RDC 7 // Burhān'a: merdāna- C. 36

16. Bir kez naẓar eyle güneşe aya
Ne ʿibret gösterir fānì dünyāya
Ḫulūṣ-ı ḳalb ile gel Aḳsarāy'a
Şeyḫ Aḥmed Velì Serḫān'a yalvar

17. Kütahya Anḳara ṭaġları velì
Erenler yataġı didiler belì
Anda yatan Ḥācı Bayram-ı Velì
Cümlesi sendedi ol cāya yalvar

18. Ḳınamasun bizi ʿāşıḳ görenler
Bize böyle virdi ḫaber virenler
Maġribde maşrıḳda yatan erenler
Yemen güli Veysel Ḳarān'a yalvar*

* 16/1: Bir kez naẓar eyle: Naẓar it bir kerr[e]- YKY 106-1, Bel 0374, AŞE XIX, CU15: 43b-45a; Naẓar eyle bir kez- C. 159, C. 36; Naẓar ḳıl bir kere- AŞE V; Bir kez naẓar eyle(ye)- C. 185; Naẓar it bir kere- RDC 30, CU12, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // 16/2: ʿibret: ẕìnet- YKY 106-1, Bel 0374, C. 159, AŞE V, C. 36, AŞE XIX, C. 185, RDC 30, CU12, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // fānì: dār-ı- YKY 106-1, C. 159, CU12, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; yalan- AŞE V, AŞE XIX; bundan- C. 36 // (bil) anda dünyāya- C. 185 // 16/3: ḳalb ile gel: pāk ile gel- YKY 106-1; pākiñle var- Bel 0374, AŞE V; pākile var- C. 159, AŞE XIX, CU12, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; beñlikle var- RDC 30 // var göñül yol uġrat Aḳsarāy'a- C. 36, C. 185 // 16/4: Aḥmed: Hamid-i- AÇ // Serḫān'a: ʿUmrān'a- Bel 0374, C. 159, AŞE V, AŞE XIX, RDC 30 // (Anda) Şeyḫ Ḥamìd-i Velì ʿUmrān'a yalvar- YKY 106-1, CU12; Şeyḫ Ḥamìd-i Velì Seyrān'a yalvar- C. 36; Şeyḫ Ḥamdì (…) yalvar- C. 185; Anda Şeyḫ Ḥamdì ʿumrāna yalvar- CU15: 43b-45a; Anda Şeyḫ Ḥamdì (…) ʿumrāna yalvar- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b
17/4: Cümle sende olan mihmana yalvar- AÇ
18/1: Ḳınamasun: Ḳınasunlar- C .36; Ṭān itmesün- Bel 0369; Ḳınasıñ- RDC 30; Ḳınamayın- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // bizi ʿāşıḳ: ʿāşıḳ bizi- RDC 7 // 18/2: virdi ḫaber: vir(i)ci virmiş- YKY 106-1, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; virgi virmiş- Bel 0374, C. 159, AŞE V, Hk 427, C. 185, RDC 7, RDC 30; derdi vermiş- C. 51 // Bize [de] böylece virmiş virenler- C. 36; Bize böyle virgü [virmiş] virenler- AŞE XIX; Bize virgi virmiş ezel virenler- Bel 0369; Bize böyle virmiş şāhid yarenler- CU15: 43b-45a // 18/3: Maġribde maşrıḳda: Maġribden maşrıḳa- YKY 106-1, AŞE V, C. 36, AŞE XIX, RDC 30, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; Maġrib[de] maşrıḳda- C. 159; Maşrıḳda maġribde- C. 185, RDC 7; Mağrib[de] maşrık[da]- C. 51; Mağripte meşrikte- AÇ // 18/4: Cümlesi sendedir gel cāna yalvar- YKY 106-1, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; Cümlesi sendedir sen cāna yalvar- Bel 0374, C. 159, AŞE V, AŞE XIX, Hk 427, Bel 0369, RDC 30; Cümlesi sendedir Sübḫān'a yalvar- C. 185; Cümlesini virsün cānāna yalvar- C. 36; Cümlesi sendendir sen cāna yalvar- RDC 7; Cimles sinde derse sübhâna yalvar- C. 51

19. Yürü Aḳşehir'den sen āşikāre
Naṣreddìn Ḫˇāce'den açıldı yāre
Uġrar ise yolıñ Ḳaraḥiṣār'a
Anda pinhān olan merdāna yalvar

20. Taḫt-ı İstanbul'dır ʿālemde seyrān
Eyyūb-ı Enṣārì orada mihmān
Bursa'daki yatan ol Emìr Sulṭān
Yüz sürüp pāyına yeksāna yalvar

21. Her diyārda her maḳāma yüz süren
Alup duʿāsını murāda iren
Cenāzesini boz deve[de] götüren
Sırr-ı ġāʾib şìr-i Yezdān'a yalvar*

* 19/1: sen āşikāre: derdiñe çāre- Bel 0374, RDC 30, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; ḳavış aġyāra- RDC 30 // Yüri Aḳşehir'den(dir) derdiñe çāre- YKY 106-1; Yüri Aḳşehir'de derdiñe çāre- C. 159, Hk 427, C 51; Dile Aḳşehir'den derdiñe çāre- AŞE V, AŞE XIX; Yüri Ḳırşehri'nden ḳarşu ol yāra- C. 36; Yüri Aḳşehir'den derdiñe çāre- CU12 // 19/2: Ḫˇāce'den açıldı: Ḥoca ḳavìs ol- Bel 0374; Ḫˇāce'ye ḳāvış ol- C. 159, AŞE XIX, Hk 427, C. 51; Ḫˇāce['ye] ḳāvış ol- AŞE V, CU15: 43b-45a; Ḫˇāce['ye] ḳavış ol- RDC 30; Ḫˇāce'ye dil açıldı- RDC 30; Ḥoca-'ya ḳavış o- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // yāre: pare- AÇ // Naṣreddìn Ḫoca ḳadısı uyara- YKY 106-1; Naṣreddìn Ḥoca aḳdısı uyara- CU12 // 19/3: Uġrar ise yoluñ: Yoluñ uġrar ise- YKY 106-1, C. 159, Hk 427, C. 51, CU12, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; (Eger) yolıñ uġrar ise- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, RDC 30; Yolım uġrarısa- C. 36 // 19/4: Anda meftūn Sulṭān Dìvān'a yalvar- YKY 106-1, CU12, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; Anda medfūn Sulṭān Dìvān'a yalvar- Bel 0374, C. 159, AŞE V, AŞE XIX, Hk 427, C. 51, RDC 30; Anda medḫūn olan sulṭāna yalvar- C. 36; Anda olan şādıḳ sulṭāna yalvar- RDC 30
20/1: ʿālemde: ʿāleme- YKY 106-1, Bel 0374, AŞE V, Hk 427, C. 185, Bel 0369, RDC 7, CU12, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; âlemi- AÇ // İstanbul'dır ʿālemde: İstanbul'dadır ʿālem-i- C. 159 // ʿālemde seyrān: [ʿālemde] seyrān- C. 36 // taht-ı İstanbul'dadır âlem-serân- C. 51 // 20/2: orada: andadır- C. 185; ora[da]- Bel 0369 // Ṣān olsuñ ʿāleme mülk-i Süleymān ʿAlì ʿO§mān- YKY 106-1, Ṣen olsun ʿālemde mülk-i Āl-i ʿO§mān- Bel 0374, C. 159, AŞE V, AŞE XIX, RDC 30; Ṣen [olsun] ʿālemde mülk-i Āl-i ʿO§mān- C. Hk 427; Ṣān olsuñ ʿāleme mülk-i Süleymān- CU12; Ṣık olsun âlemde Mülk-i Al'osmân- C. 51; Ṣān olsun āʿleme mülk-i ʿal-i ʿO§mān- CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // 20/3: Bursa'daki yatan: Bursa'da meftūndur- C. 185, Bel 0369; Bursa'da merḥūmdır- RDC 7 // Orda Eyyūb Enṣārì Sulṭān- YKY 106-1, CU12, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; Andadır Eyyūb-ı Enṣārì mihmān- AŞE V, AŞE XIX, Bel 0374, RDC 30; Orda Eyyūb el-Enṣār mihmān- C. 159, C. 51; Orada Eyyūb-ı Enṣārì mihmān- Hk 427; Bursa'da[ki] yatan [ol] Emri Sultān- C. 36 // 20/4: pāyına yeksāna: bābında her āna- C. 185; bābına ʿirfāna- Bel 0369; pāyına her āna- RDC 7 // Nūş idüp Zemzem'i peymāna yalvar- YKY 106-1, AŞE V, AŞE XIX, CU12, CU15: 43b-45a; Nūş eyle Zemzem'i peymāna yalvar- Bel 0374, Hk 427, RDC 30; Nūş eyle Zemzem'in peymāna yalvar- C. 159; Bozlaġındaki yeksāna yalvar- C. 36; Nûş ede zemzemin peymâne yalvar- C. 51; Nūş [edip] zemzemi peymāna yalvar- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b
21/1: diyārda: diyāra- Bel 0374, AŞE V, C. 36, AŞE XIX, Hk 427, RDC 30, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; diyār[da]- C. 159, CU15: 43b-45a; deryāda- Bel 0369 // her maḳāma: maḳāma- RDC 30 // 21/2: Bunlara ʿaḳlını fikrini viren- YKY 106-1, Bel 0374, C. 159, AŞE XIX, Hk 427, RDC 30, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Bunlara ʿaḳıl u fikrini viren- AŞE V; ne devletdir anıñ ʿaḳlını viren- C. 36; Ne devlet pìrlere ʿaḳlını viren- Bel 0369; Ne olandur ʿaḳıll[ı] bir yār varan- C. 185; Ne devletdir ʿaḳlıñ pìrlere viren- RDC 7 // 21/3: Ölüp kendini burada getüren- YKY 106-1; Alup kendin boz devede getüren- Bel 0374, AŞE V, RDC 30; Alıp kendin yüz deve ile giden- C. 159; Alup yüz deve kendini getüren- C. 36; Alup kendi(si)n(i) boz devede götüren- Hk 427; Alup kendine yüz deve getüren- C. 185; Alup postdan şol cibāle getüren- Bel 0369; Alup kendiyle o yüz deve getüren- RDC 7; Ölüp de (…) kendini (…) getiren- CU15: 4b-5a; Alup da kendini yere getüren- CU15: 43b-45a; Alup da kendini burda getüren- CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // 21/4: şìr-i: sırr-ı- YKY 106-1, Bel 0369, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; şehr-i- C. 185

22. Saʿdì merḥūm ile Ḥāfıẓ-ı Şirāzì
Ürgüp'de yatıyor o Arslan Ġāzì
Nesìmì'[y]le Manṣūr bir de Niyāzì
Veliyyullah olan ʿirfāna yalvar

23. Muḥyiddìn ʿArabì ol Şeyḫ-i ekber
Ḥumuṣ'da Şeyḫ Ḫālid cānib-i server
Ḥamā'da bir dolāb Ḥayy ismin çeker
Ḥabìb-i Neccār-ı iḥsāña yalvar

24. Tā Belḫ ü Buḫārā Naḳşibendì nām
Aḥmed-i Bedevì ḫażret-i ḳıyām
Gelür imdādıña on iki imām
Mülk-i Ḫorāsān'da her yana yalvar*

* 22/2: Ürgüp'de yatıyor: Ürgüp'teki yatan ol- AÇ
23/1: Şeyḫ-i ekber: Şeyḫü'l-ekber- Bel 0374, C. 159, AŞE V // Muḥammed ibni ʿArābì olan Şeyḫü'l-ekber- YKY 106-1; Muḥammed ibni ʿArābì olan Şeyḫ-i ekber- CU12, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; Muḥammed ibni ʿArabì ol Şeyḫ-i Ekber- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a // 23/2: Ḫālid: Ḥamìd- YKY 106-1, CU12, CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // cānib server: vālid-i suver- C. 159; cānāna yalvar- CU29: 51a-54a; cānāb selver- CU29: 68a-70b // 23/3: Ḥayy: Hū- CU15: 4b-5a, CU15: 43b-45a; Ḥamā- CU29: 51a-54a; Ḥā- CU29: 68a-70b // ismin: ismi- AŞE V, AŞE XIX, RDC 30 // 23/4: Ḥabìb-i Neccār-ı: Ḥabìb Neccār gibi- AŞE XIX, RDC 30
24/1: Tā Belḫ ü: Ne baḥr-i- YKY 106-1, CU12; Tā Belḫ'i- Bel 0374, RDC 30; Tā Belḫ [ü]- C. 159, AŞE V, AŞE XIX, Hk 427, Bel 0369; (…)- C. 185, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // Naḳşibendì: Yemen (…)- CU12 // Naḳşibendì nām: Naḳşibendì'yim- Bel 0369; En-Naḳşibend- RDC 30; imiş bendì- CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b // Tebrìz'i Buḫārā imiş bendi nām- CU43b-45a // 24/2: Aḥmed-i Bedevì: Aḥmed-i Yesevì- C. 159, Aḥmed Sırrì- C. 36; Hk 427; (…)- C. 185; Emìr-i Bedevì- Bel 0369; Aḥmed yā Bedevì- RDC 30 // ḳıyām: ḳassām- C. 185 // 24/3: gelür imdādıña: gelür anda dāʿim- YKY 106-1, CU12, CU15: 43b-45a, CU29: 51a-54a, CU29: 68a-70b; geldi imdādına- C. 36; göñüller murādı- C. 185 // on: ol- AŞE V, C. 36, AŞE XIX // 24/4: mülk-i: mekān-ı- C. 185

25. Bir kerr[e] nazar it cümle eşyāya
Esrār mı görünür gözi aʿmāya
Edirne İzmir'e gel Manisa'ya
Yemnì ʿAlì İsḥāḳ serḫāna yalvar

26. Edirne Rūmili her kevn-i mekān
İzmir'i seyr it sırra bahāne
Bursa'da medfūn[dır] ol Emìr Sulṭān
Yüz sürüp pāyına yeksāna yalvar

27. Bulur murādını bu ḥālde olan
Dolanırsañ ġurbeti böylece dolan
Bir günāhkār ʿabd-i ḳuṣūrlı nişān
Fikr eyle ʿişyānıñ Ġufrān'a yalvar*

* 25/1: Bir kerr[e]: ʿİbretle- Bel 0374, C. 159, AŞE V, AŞE XIX, C. 185, C. 51 // it cümle: eyle [sen]- C. 185 // (…) ile naẓar eyle aşaġı- C. 36; İzmir'de seyr eyle seyrāna hemān- RDC 30 // 25/2: vücūdındaki yedi noḳṭayı- C. 36; (…)- C. 185 // 25/3: Egriyer'den İzmid'e var Mudanya'ya- Bel 0374, AŞE V; Egindir'den İzmir'den gel Maġnisa'ya- C. 159; Aydın'a (…) İzmir Midilli- C. 36; Egridir'den İzmid'e var Mudanya'ya- AŞE XIX, RDC 30; İzinden İzmir'den (…)- C. 185; Eğindir'den İzmir gel Manisa'ya- C. 51; Aydın'dan İzmir'e gel (…)- CU12; Aydın'dan İzmid gel Mudanya'ya- CU15: 43b-45a; ʿAydın'dan İzmir'e (…)- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // 25/4: Yemnì: (Var Manisa'ya) yemnì- C. 36; ʿAynì- RDC 30, CU12, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // ʿAlì: Ḥalil- CU15: 43b-45a // serḫāna: sercāna- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, RDC 30; bu kāna- C. 185
26/1: kevn-i: günā- Hk 427 // 26/2: İzmir'i: İzmir'de- AŞE V, AŞE XIX; (…)- Hk 427, RDC 30, CU15: 43b-45a; İzmit'i- C. 51 // it sırra bahāne: eyle sarāy hemān- Bel 0374; eyle serāpā hemān- C. 159, Hk 427, C. 51; eyle serābı hemān- AŞE V; eyle seyrānı hemān- AŞE XIX // Bursa'da meftūn oldım Emìr Sulṭān- CU12 // 26/3: medfūn[dır] ol (Bel 0374, C. 159, Hk 427): meftūn[dır] ol- YKY 106-1, CU15: 43b-45a;meftūn[dır ol]- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; medfūndır ol- RDC 30 // ol Emìr: Emìn- CU15: 43b-45a // 26/4: sürüp: sür(üp)- C. 159 // pāyına: bābına- AŞE XIX
27/1: Bulur murādını bu: Bulur maḳṣūdını ol- Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX; Bilür murādını bu- C. 159; Bulur maḳṣūdını bu- C. 36, Bel 0369, RDC 30; Bilür maḳṣūdını bu- C. 185 // ḥālde: yolda- Bel 0369 // 27/2: dolanırsañ: dolaşursañ- C. 36 // ġurbeti: cihānı- AŞE V; seyyāhı- C. 36; ġurbet(i)- Hk 427; ġurbet (il)i- RDC 30 // Dolanur āşiyān-penāh böylece dolan- C. 185 // 27/3: günāhkār: günāhlı- C. 36 // ḳuṣūrlı: ḳusūrı- CU15: 43b-45a; ḳuṣūr[lı]- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // ʿabd-i ḳuṣūrlı nişān: ʿābid-i ḳuṣūrsa insān- Bel 0374; ʿabdi ḳuṣūrlı insān- C. 159, Hk 427; ʿābid-i ḳuṣūrsa alınan- AŞE V; ʿābid-i ḳuṣūrlı insān- C. 36; ʿābid ḳalursa insān- AŞE XIX; ʿabdi ḳuṣūrı insān- Bel 0369 // Bu günāhkār ednā bìḳuṣūr insān- C. 185; Bir günāh simār ʿābid ḳuṣūrsa insān- RDC 30 // 27/4: fikr idüp işyānıñ Ġufrān'a yalvar- AŞE V, AŞE XIX; fikr idüp işyānım Ġufrān'a yalvar- C. 36; fikr idüp insānıñ Ġufrān['a] yalvar- C. 185; fikrile çevirmegi ʿişyāna yalvar- Bel 0369

28. Mehdì Ẓıllullah ile ol esrār ile
Seydì Baṭṭāl Ḳāzì iftiḥār ile
Fetḥ itsün küffārı Ẕülfeḳār ile
Esʿedullah Şāh-ı Merdān'a yalvar

29. Bu Ḳırşehir'den gel Nevşehir'e
Gice Bozoḳ'dan uġra Uludere'ye
Mekke'de evliyā kemāli o mübìn
Burada Ṣarı Ṣalṭıḳ şahana yalvar

30. Mevlā münācātın ḳabūl eylesün
Kendi dergāhında maḳbūl eylesün
Müʾmin gürūhını dāḫil eylesün
Seyrānì cennetde Rıḍvān'a yalvar*

* 28/1: Mehdì Ẓıllullah (i)le: medḥ-i Ẓıllullah'da- Bel 0369, RDC 7 // 28/3: fetḥ itsün: ḳatl itdi- Bel 0369 30/1: ḳabūl eylesün: ābāde itsün- C. 159, Bel 0374, AŞE V, AŞE XIX, C. 185, Bel 0369, RDC 7, RDC 30; ābād eylesün- CU15: 43b-45a; âmâde etsin- C. 51 // Mevlā münācātım ābāde itsüñ- YKY 106-1; Mevlā mürācātıñ ābād[e] itsün- C. 36 // 30/2: Aġlayan dilleri gülşāde itsün- YKY 106-1, Bel 0374, C. 159, AŞE XIX, Bel 0369, RDC 7, C. 51, RDC 30; Ḫayırlı fütūḥlar güşāde itsiñ- AŞE V; Aġlayan dilleri güşād itsün- C. 36; Aġlayan dìdeler gülşāde itsün- Hk 427; Aġlayan dìdeler(i) gülşāde itsün- C. 185; Aġlayan dilleriñ gülşād itsüñ- CU15: 43b-45a; Aġlayan dilleri güşāde etsiñ- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // 30/3: gürūhını: güruhuna- AÇ // Ḫayrü'l-fütūḥat[lar] güşāde itsüñ- YKY 106-1, CU15: 43b-45a; Ḫayırlı fütūhlar güşāde itsün- Bel 0374, AŞE XIX, RDC 30; Ḫayırlu fütūḥat(ları) güşāde itsün- C. 159; Aġlayan dilleri gülşāde itsün- AŞE V; Ḥayrıla fütūḥātile güşād itsün- C. 36; Ḫayırlı dìdeler güşāde itsün- Hk 427; Ḫayırlar fetiḫler güşāde itsün- C. 185; Ḥayırlı fetiḫler gülşāde itsün- Bel 0369, RDC 7; Hayırlı fütühâtlar küşâde etsin- C. 51; Ḫayırlı fütūḥāt güşāde etsüñ- CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b // 30/4: cennetde: cennet-i- YKY 106, C. 159, RDC 7, C. 51, CU29: 51a-54a; CU29: 68a-70b; cennetde (sen de)- C. 36; it cennet- Hk 427; cennetden- RDC 30 // Rıḍvān'a: [Rı]ḍvān'a- RDC 7

447. ʿALĀMINĀ ʿALĀMIM VAR*

1. Baña nisbet idenleriñ
Ġulāmına ġulāmım var
Çeksün bu ʿaşḳa ḳarşu
ʿAlāmınā ʿalāmım var

2. Bu ʿāşıḳ ṣafāda demde
Kimisi bu ḫalḳıñ ġamda
Her ne dirse zubānımda
Kelāmına kelāmım var

3. ʿAşḳıñ odı çıḳmaz benden
Diledigim bu dersinden
Ḫāme vaṣf iderse cāndan
Ḳalemine ḳalāmım var

4. *Seyrānì* bāde virilsün
Aġyār aradan ayrılsun
Meclise aḥbāb dirilsün
Cümlesine selāmım var

* *C. 51: 82b*
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

448. YANAR DERŪNIMDA ŞÖYLE NĀRIM VAR*

1. Hey aġalar nice mecnūn olmayım
Bir ṣaçı Leylā'da inkisārım var
Bu ʿaşḳ[ı]la nice zārı ḳılmayım
Yanar derūnımda şöyle nārım var

2. Bu sevdā gelmesün bir ḳul başına
Kimse raḥm eylemez dìdem yaşına
Her kim düşerse ʿaşḳ āteşine
Dirsün ki nāmūsım var ʿārım var

3. Ezelden māʾilim dürlü nevrūza
Gönül mübtelādır ol māh yüze
Ġarìb şāh olsa görinmez göze
Benim şimdi böyle şìvekārım var

4. *Seyrān'la* ʿaḳılda hem şìve nāzım
Hem şìrìn güftārım heö ḫūb āvāzım
Pādişāh baḳışlı yār elā gözlim
Benim bir güzel yārġārım var

---

* *AŞE XXVI: 640*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

449. TENİN FARK ETMEĞE İCÂZETİM VAR*

1. Mekteb[i] kalbinde olan hocanın
Verdiği ders[ler]den hikâyetim var
Canın farkın etmem gencin kocanın
Tenin fark etmeğe icâzetim var

2. Her ten bir şöhretle saltanat sürer
Amel biderinin mahsûlün derer
Bâzı meyva dilde kemâle erer
Bâzı meyva gölde şehâdetim var

3. Açıldım *Seyrânî* örtülemedim
Keyfimce mîzânda tartılamadım
Bu aşkın elinden kurtulamadım
Bâzı keyfim bâzı kasâvetim var

* *NMÇ: 110-111*
B.
Köşeli parantezle yapılan eklemeler NMÇ'ye aittir. // 2/2: bider: "tohum" (dipnot)

450. NE KENDİM ḲURARIM NE DE ḲURAN VAR*

1. Bir gice seyrimde gördim bir maʿnā
Ne kendim yorarım ne de yoran var
Bir sāʿat baḫş itdi bir gül-i raʿnā
Ne kendim ḳurarım ne de ḳuran var

2. Aḳdı bir şehere gönlümiñ nehri
Oldı bir ḳış [boran] Ḫudā'nıñ ḳahrı
Alt üst oldı deyü gezdim o şehri
Ne kimse üşimüş ne de buran var

3. Giy ʿaşḳıñ libāsın şeddini ḳuşan
Var mı bencileyin ḳaynayup coşan
Erenler meydāna dikdi bir nişān
Ne kendim ururım ne de uran var

---

* *AE 62: 57b;* C. 4: 287; AŞE V: 136; AŞE XIX: 226; B 258: 31a; SS: 77-78; FRG: 52; HNO: 153; HAK1: 186; ASB: 12-13; MU: 76-77; AÇ: 197; HAK2: 163

A.

1/1: Bir: Bu- SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, HAK2 // seyrimde: vaḳʿāmda- C. 4, AŞE V; uyḳuda- AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, HAK2 // gördim bir maʿnā: bir maʿnā gördim- AŞE XIX // 1/2: kendim yorarım: ben yorabildim- C. 4, AŞE V, AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, HAK2 // ne de: ne [de]- AŞE V// Ne kendim söylerim ne de şoran var- B 258 // 1/3: Erenler bir nişān dikmiş meydāna- C. 4, AŞE V, AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, HAK2 // 1/4: ḳurarım: ḳurar[ım]- B 258 // ne de: ne [de]- AŞE V // Ne ben urabildim ne de uran var- C. 4, AŞE V, AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, HAK2

2/2: Oldı bir ḳış [boran]: Bir ḳış boran oldı- C. 4, AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, ASB, HAK2; (Bir) ḳış boradan oldı- AŞE V; Bir kış buradan- FRG; Bir kış baran- MU; Oldu bir kış boran- AÇ // ḳahrı: kartı- MU // 2/3: oldı deyü gezdim: olmış diye gezdim- C. 4, AŞE V, SS, FRG, HNO, HAK1, MU, HAK2; diye (…) gezdim- AŞE XIX // 2/4: buran: buyan- C. 4, SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, AÇ, HAK2; poyraz- AŞE V

3/1: şeddini: şiddeti- AÇ // 3/2: bencileyin: göster baña- B 258, AÇ

B.

AE 62, C. 4 "Ḳoşma"; SS ise "Rüʾyā" başlıklıdır.

2/1: "şeher yañlış olmasına raġmen her üç ḥarfiniñ fetḥile oḳunacaḳdır"- SS (dipnot) // 4/4: il: el- AŞE V (çıkma)

AŞE XIX'da dize aralarına eklenen notlar: 1/1: bir: bu // bir maʿnā gördim: gördim bir maʿnā // 2/4: buran: buyan // 4/4: ben ile: ben dirüm.

C.

3. hane sadece AE 62, B 258, AÇ'de vardır. B 258'de 2. hane yoktur.

Umay Günay, Seyrānì ve mahlas alırken gördüğü rivayet edilen rüyayı değerlendirdiği yazısında şairin uyandıktan sonra söylediği ilk deyiş hakkında bilgi olmadığını, ancak şiirde kullanılan imajlardan yola çıkarak yukarıdaki şiirin ilk deyiş olabileceğini belirtir (Günay, 1999, 221-226)

4. Bülbül okur gülde biñ bir müsemmā
ʿĀşıḳa bāb degil her giz muʿammā
Der *ʿĀşıḳ Seyrānì* derdim çoḳ ammā
Ne kendim söylerim ne de ṣoran var*

* 4/1: gülde: güle- C. 4, AŞE V, AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, HAK2 // müsemmā: muamma- AÇ // 4/2: Maʿrifet degildir ʿilm ü muʿammā- C. 4; Maʿrifet degildir ʿilm-i muʿammā- AŞE V, AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, HAK2; Maḳbūl dil degildir ʿilm-i muʿammā- B 258; Makbul-i dil değil ilm-i muamma- AÇ // 4/3: Der ʿĀşıḳ Seyrānì: Seyrānì'yim benim- C. 4, AŞE V, AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, HAK2 // 4/4: kendim söylerim: ben ile dirim- C. 4, AŞE V, AŞE XIX; ben derdim dirim- SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, MU, HAK2

451. CĀM-I ʿAŞḲ DOLUSIN GİDÜP İÇEN VAR*

1. Ẕātına māl itmiş bizi Yaradan
Ara yerde ne ben ve ne de sen var
Yetmiş biñ ḥicābı geçüp aradan
Cām-ı ʿaşḳ dolusın gidüp içen var

2. Köçekler üstādıñ reʾyince raḳṣān
Göñül sevdigine ḫāk ile yeksān
ʿAṭāletle idüp tedbìrde noḳṣān
Taḳdìr-i Mevlā'ya ḳulda küsen var

3. *Seyrānì* reʾìse ʿināyet Ḫudā
Eyleyüp yaratmış deryāda ada
Şāhlarıñ ḍarbḫānesinden māʿada
Ḳalpazanlık idüp sikke kesen var

* *SS: 172-173;* HNO: 163; HAK1: 187-188; HAK2: 163-164; Mİ: 252
A.
1/3: geçüp: çekip- Mİ // 1/4: dolusın: dolusu- Mİ
2/3: ʿAṭāletle: Atalette- Mİ

452. ʿĀŞIḲLARI YAḲIŞIÑ VAR*

1. Ey sevdigim artıḳ yeter
Baña yoşma baḳışıñ var
Āteşlerden daha bedter
ʿĀşıḳları yaḳışıñ var

2. İrdiñ güzellik çaġına
Baġlandıñ zülfiñ baġına
Bizi ḥüsniñ ayaġına
Nāl mıḫ gibi çaḳışıñ var

3. Ṣaġlıḳdır her işiñ başı
Ṣabırdır etmegi aşı
Āferin ey çeşmim yaşı
Yār yolına aḳışıñ var

4. Güzel seniñ ḥüsniñ sebeb
Olup gören eyler ṭaleb
Cennetden mi çıḳdıñ ʿaceb
Ṭāvūs gibi naḳışıñ var

5. Güzelleriñ çoḳ gencisin
Seyrānì'ye birincisin
ʿAşḳ ipine ẕevḳ incisin
Güzel delüp daḳışıñ var

---

* *SS: 174-175;* YZ: 44-45; FRG: 21-22; RBK: 37-38; HNO: 163-164; CÖ1: 67-68; TK: 29; HAK1: 188; HAY2: 148; MU: 94; HAK2: 246-247; HAK3: 132; Mİ: 159; EAÖ: 213; MK: 24

A.

1/4: ʿĀşıḳları: Aşığını- FRG

2/2: Baġlandıñ: Bağladın- YZ, FRG, RBK, HNO, CÖ1, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 2/3: bizi: beni- TK, HAK2, HAK3

3/3: çeşmim: gözüm- CÖ1

4/2: olup: olur- TK, HAK1, HAY2, HAK3 // gören: gören(ler)- FRG

B.

SS "Sevdigime"; EAÖ "Ey Sevdiğim Artık Yeter" başlıklıdır.

453. ELLERİNDE DOLI PEYMĀNELER VAR*

1. Seyrimde bir şehre eyledim nazar
Gördüm elvān dürlü meyḫāneler var
Teşne var mı diye sāḳìler gezer
Ellerinde dolı peymāneler var

2. Bir eli kāseli bir eli ṭaslı
Bir ṭaḳım keyflidir bir ṭaḳım yaslı
Bir ṭaḳım deli var bir ṭaḳım uṣlı
Bir ṭaḳım ʿāşıḳ [u] mestāneler var

3. Bir ṭaḳım doldırır bir ṭaḳım ṣunar
Bir ṭaḳım ṣuṣamış bir ṭaḳım ḳanar
Bir ṭaḳım söyünmiş bir ṭaḳım yanar
Bir ṭaḳım çevrilir pervāneler var

---

* *FB 569: 30a;* C. 283: 12b-13a; C. 285: 45 b; RDHC: 20a; C. 135: 61b; AŞE XIX: 230; AŞE XXII: 294; CU4: 38a; RDC 4: 35a; HNO: 175; CÖ1: 107-108; GK: 5-6; HAK1: 186-187; HAY2: 114; MU: 129-130; HAK2: 164; Mİ: 252; EAÖ: 220

A.

1/1: şehre: şehir- C. 283; şārı- C. 285 // Seyrimde bir şehre: Muḥabbet şehrine- C. 135, HAY2 // Muḥabbet şehrini eyledim seyrān- RDC 4 // 1/2: dürlü: nūrı- C. 283; elvān- AŞE XIX, AŞE XXII, CU4 // 1/3: var: yoḳ- AŞE XIX, AŞE XXII // sāḳìler: raḳìbler- C. 135 // 1/4: dolı: ṭaslar- C. 135 // peymāneler: peymān[e]ler- C. 285

2/1: Bir eli: [Bir] eli- CU4 // kāseli: bādeli- C. 135, HAY2 // 2/2: Bir ṭaḳım: [Bir] ṭaḳım- CU4 // keyflidir: şāzımān- C. 283, C. 285, RDHC, C. 135; şād olmış- AŞE XIX, AŞE XXII, CU4; keyifli- HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ; deli var- HAY2 // yaslı: uslu- HAY2 // 2/3: deli var: deli [var]- C. 283; dìvāne (var)- C. 285; dìvāne- AŞE XIX, AŞE XXII, CU4; şâdmân- HAY2 // uşlı: yaslı- HAY2 // 2/4: ʿāşıḳ [u]: ʿaşḳıla- C. 283, C. 285, C. 135, AŞE XIX, AŞE XXII, CU4, HAY2; aşk içre- HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

3/1: doldırır: doldurmış- C. 285 // 3/2: ṣuṣamış: ṣuṣayup- C. 283 // 3/3: söyünmiş: ṣoyunmış- C. 285; ṭuṭuşır- C. 283; söğünmüş- HAK1, EAÖ // yanar: yunar- C. 285 // 3/4: çevrilir pervāneler: ʿaşḳıylan merdāneler- C. 285; cevrile pervāneler- C. 283; aşk içre merdaneler- HNO, HAK2

B.

CU4 "Ḳoşma"; GK "Kimi Deli Kimi Uslu"; EAÖ "Seyrimde Bir Şehre Eyledim Nazar" başlıklıdır. FB 569'da mısra aralarında şu eklemeler vardır: 2/2: keyflidir: şādımān // 3/3: söyünmiş: söyünür- RDHC // 5/1: ʿāşıḳlar pìrine şöyle yan virir // AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 1/1: seyrimde bir şehre: muḥabbet şehrine // 1/2: elvān: dürlü // 1/3: var mı: yoḳ mı // 2/1: kāseli: bādeli // 2/3: dìvāne: deli var // 5/1: bunda pìre: bir güzele // 5/2: Seyrānì dir: bir Seyrānì // 5/3: dost yolına: bir güzele

C.

C. 135, AŞE XIX, AŞE XXII, CU4'te 3. dörtlük yoktur. RDC 4'te 2 ve 3. dörtlüklerin yerinde bulunan dörtlük 4. hane olarak metne eklenmiştir. CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, Mİ, EAÖ'de 2 ve 3. dörtlüklerin yeri değişmiştir.

4. Kemān kāş olanıñ yaya yaşılır
Ḳazılar ḳılıncı ʿArş'a ʿāşılır
Pehlivāna ʿālem başar başılır
Bu meydāndır merdānler var

5. ʿĀşıḳ olan mürşìdine yan virir
Bu *Seyrānì* dilden dile şān virir
Ḫast'olmadan pìr öñinde cān virir
Nice bizim gibi dìvāneler var*

* 5/1: ʿĀşıḳlar pìrine böyle yan virir- C. 285, C. 135; ʿĀşıḳlar pirine ʿanda yan verir- C. 283; ʿĀşıḳlar pìrine böyle yan virir- RDHC; ʿĀşıḳ olan bunda pìre yan virir- AŞE XIX, CU4; ʿĀşıḳa olan bunda pìre yalvarır- AŞE XXII; ʿĀşıḳ maʿşūḳına şöyle yan verir- RDC 4; Âşıklar bibirine böyle yan verir- HAY2 // 5/2: Bu Seyrānì: Seyrānì dir- AŞE XIX, AŞE XXII, CU4 // dilden dile: dil[den] dile- C. 285 // Ḫast'olmadan pìr öñinde cān verir- RDC 4, HAY2 // 5/3: Bir güzele ḥasta olmadan cān virir- C. 285; Ḥasta olmadan birine cān virir- C. 283; Ḫasta olmadan dost yolına cān virir- AŞE XIX, AŞE XXII, CU4; Ḫasta olmadan bir güzele cān virir- C. 135; Bu Seyrānì dilden dile şān virir- RDC 4, HAY2 // 5/4: Nice: Hezār- RDC 4 // bizim gibi: benim gibi- C. 285, C. 135, AŞE XIX, AŞE XXII, CU4, HAY2; bencileyin- RDHC // Nice bencileyin (deyü) dìvāneler var- C. 283

454. ANA ṬARAFINDAN ʿATIḴ DİMİŞ VAR*

1. Bülbüllere ḳarşu güller gülince
Dikenlerden ḥāra baṭıḳ dimiş var
Ḥayvānlar içinde tenāsülince
Ana ṭarafından atıḳ dimiş var

2. Ṣaġ [u] ṣol alt [ü] üst öñden arḳadan
Meded yoḳ ʿuryānım tāc [u] ḫırḳadan
Semāda mi§āl-i necm-i Ferḳa'dan
Ḥāl-i dìdārıña çatıḳ dimiş var

3. Nūr-ı necm-i māh [u] mihr-i tābından
Maʿdūd olan geçmiş ġam ḥicābından
Ḳurʾān'ıñ ḥaḳḳında ʿilmiñ bābından
Ana Kelāmullāh nāṭıḳ dimiş var

4. Mālik oldım ṣanup şöhret [ü] şāna
Var kül ol *Seyrānì* sen yana yana
Meşhūr me§el bilmez misiñ dìvāne
Nāçārlıḳda bal da ḳatıḳ dimiş var

---

* *AŞE V: 95;* FB 423: 34b; NMÇ: 110; AÇ: 201; Mİ: 253

A.

1/1: Bülbüllere ḳarşu: Gülşende bülbüle- Mİ // gülince: gelince- NMÇ // 1/2: ḥāra baṭıḳ: ḥāra bitek- FB 423; harâbâtık- NMÇ; çare batık- AÇ // 1/4: atıḳ: nâtık- Mİ

2/1: Ṣaġ [u] ṣol alt [ü] üst: Sağ sol alt üs bakın- AÇ // öñden: ön ve- Mİ // 2/2: Meded yoḳ ʿuryānım: Üryanım medet yok- Mİ // Semāda mi§āl-i necm-i Ferḳa'dan- FB 423, AÇ // 2/3: Meded yoḳ ʿuryānım tāc [u] ḫırḳadan- FB 423, AÇ; Semâda misali nücûm fark eden- Mİ // 2/4: çatıḳ: sâdık- NMÇ

3/1: necm-i māh [u]: çeşmim mâh-ı- Mİ // Nûr-ı bahtım mâhı mihrin tâbından- NMÇ; Nûr-i necm mâh-i tâbından- AÇ // 3/2: olan: kişi- Mİ // Mes'ud olan geçmiş [gül] goncasından- NMÇ // 3/3: ʿilmiñ: ilim- NMÇ, AÇ, Mİ // 3/4: Kelāmullāh: kelâmu'llâh ı- NMÇ

4/1: oldım ṣanup: [oldım] ṣanup- FB 423; oldum satıp- Mİ // Malın satup şöhret ile şanına- AÇ // 4/2: kül: kul- NMÇ; gel- Mİ // 4/3: me§el: misal- Mİ // 4/4: nāçārlıḳda: tüccārlıḳda- FB 423

B.

AŞE V, FB 423, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

455. NE BİR BİLGİÇ NE DE BİR SİLKİNİŞ VAR*

1. Senderemeke köyüne uğradım
Orda bizi ne bir tanış biliş var
Ağızlarına göre soğan doğradım
Ne bir bilgiç ne de bir silkiniş var

2. Selam versem bir birine söğerler
Çeliklerin deliklerin överler
Tanrı misafiri olsan döğerler
Açık zamparada bol bol /…/ var

3. Kanası su içtim kanlı gölünden
Çok zahmetler çektim yavaş çölünden
Kadınların kızlarının elinden
Ne bir iğne ne bir iplik dikiş var

4. Hiç âdet olmamış tuzun kokması
Bunların bir birine delip takması
Seyrânî Baba'nın türkü yakması
Elbet boş değildir bunda bir iş var

5. Ağcaşar'da vardır bir büyük kişi
Eğdirmiş külahı görmez güneşi
Daima samandır onların işi
Koyun önüne de yesin samanı

---

* *AÇ: 437-441*

B.

14/4: Semer: Yük taşımak için at, katır gibi havyalara mahsus yük takımı.- AÇ (dipnot)
16/3: Tekkeli Gazi (Tekke Gazi): Büyük bir velidir.- AÇ (dipnot)
21/2: Firez: Ekin biçildikten sonra tarlada kalan saplar.- AÇ (dipnot)

C.

AÇ 12.12.1984'te Develi'de Paşaların Cemil Ağa adıyla bilinen Cemil Develioğlu'ndan derlemiştir. AÇ, köy isimlerini alfabetik sırayla yayımlamıştır. Destanın ayağı çok sağlam değildir. Ayrıca AÇ'nin bazı dörtlüklerden önce "Diğer bir deyiş" ifadesini kullanmasından bu eserin farklı metinlerin parçalarının bir araya getirlilmesiyle oluşturulduğu düşüncesi oluşmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi ayağın sağlam olmaması da bunu destekler mahiyettedir. Bu durum sözlü kaynağın hatalı bilmesinden kaynaklanıyor olabilir. Bir diğer olası sebeb de sözlü kaynaktan metnin farklı parçalarının farklı zamanlarda derlenmiş olmasıdır. Aynı konu etrafında söylenen farklı parçalar farklı zamanlarda derlenerek bir araya getirildiğinde şiirdeki ayak bütünlüğü sağlanamamış olabilir.

6. Aygözme iki yol arası
Yürekten çıkmaz yarası
Söylenecek çok sözler var
Söylenmez yüzler karası

7. Ermeniler mesken kurmuş Cücün'e
Kurşun atar kelgin desen izine
Güvenilmez keferenin sözüne
Adamı beladan belaya sokar

8. Pınarbaşı açar içi Çomaklı
İncesu buradan biraz farklı
Kabak Şeyh'e mesken olmuş Kabaklı
Girenit de kumarcının yatağı

9. Fıraktın köyünün aslını bilmem
Ayşepınarı'nı kimseye sormam
Ummum Göztere'ye Epçe'yi vermem
Orda yatar sultanların sultanı

10. Erkenden uğradım Kazzık köyüne
Eremedim emmilerin huyuna
Çingen mi karışmış pisin soyuna
Çingen de var cimride var cin de var

11. Cevizden gürgenden yaparlar kürek
Göstere halkı da çok yerler çörek
Fıraktın'da vardır abalı firenk
Kavgayı gördü mü hemen yörür

12. Ermeniler kiliseye dolarlar
Mümin bulsa sakalını yolarlar
Münafığı fitneliğe ularlar
Buraya toplanmış cini şeytanı

13. Madazı'nın kulun(cu) ulu dağ imiş
Önünden akan da kuru çay imiş
İnsanları kavak gibi büyümüş
İlimden irfandan nasip almamış

14. Madazı'ya vardım olmuş bir arı
Üç gün eğleşirsen kaçarsın geri
Orada oturur züğürdün piri
Sırtı semerliyi orada gördüm

15. Millidere köyü dere sırası
Çöteninen iyi gitmez arası
Girenit kumarcı olmaz parası
Pusatlı turnaı gözünden vurur

16. Musahacılı da düzlük bir yazı
Göllerinde yüzer turnsı kazı
Kopçu'da yatıyor Tekkeli Gazi
Gelip geçen eder ona ihsanı

17. Sindelhöyük köyü hiç çıkmaz sazdan
Kulağı görükmez kamıştan tozdan
Başına bağlanır endaze bezden
Orada bulunur Türk'ün harmanı

18. Kulunun yediği Allah kıdası
Bütün çektiği hep kendi belası
Konak yeri Süllüoğlu odası
Hakk'a karşı tamdır onun imanı

19. Tombak'ın altında söğütle kavak
Birazının aklı anadan savak
Damlarında vardır bir taştan yuvak
Yağmurdan yağmura yuvayışı var

20. İkindi vaktinde yeter hamları
Bir taş yuvarlansa yıkar damları
İstanbul'da koca bekler /…/ları
Sabredip gönlünü sıvayışı var

21. Tombak'ın altı Gevreze
Danayı sürer fireze
Kerim Kahya'yı derseniz
Mehmet Ağa'dan geveze

22. Gün endiye bacaları
Yahyalı'dan hocaları
İstanbul'da kocaları
Borçlerı var kadınlara

23. Yahyalı da Aladağ'a kurulmuş
Zaman geçmiş tevir olmuş durulmuş
Onlardaki âdet başka görülmüş
Bayramdan eveli keser kurbanı

24. Zile'yi sorarsan erkenden kalkar
Güneşten tarafa çuvaldız sokar
Taze gelinleri yollara bakar
Ağladıkça artar ahı figânı

25. Eremedim şu Zile'nin fendine
Aba giyer cila verir kendine
Rağbet eder güzel ile zengine
Gurbette geçirir boşa zamanı

26. *Seyrânî* destanı söyledi her an
Söyletir âşıkı bu azgın zaman
Şahmelik gömedi yaman mı yaman
Havadan verdiği sözünde durur

456. ʿACEB DÜRLÜ FELĀKET VAR*

1. Behey vìrān göñül şehri
Yapulmaz bir melāmet var
Ḥarāb itdi ẓulüm dehri
ʿAceb dürlü felāket var

2. Ẓulümle ʿālem yıḳıldı
Yüz suyı yire döküldi
Şerìʿat göge çekildi
Ḳıyāmetden ʿalāmet var

3. Diriler öliyi yoḳlar
Ne ʿavratlar evi bekler
Ne ḳız gelin edeb ṣaḳlar
Ne beginde ṣadāḳat var

4. Der *Seyrānì* derdim yeter
Ḳamu ʿālem bizden beter
Ne ʿālim ʿilmini dutar
Ne mescidde cemāʿat var

---

* *FB 423: 115b;* HAY2: 149; HAK2: 247; EAÖ: 240-241
A.
1/3: Ḥarāb: Halam- EAÖ
2/1: ʿālem: ilim- HAY2, HAK2, EAÖ
3/1: Derilür avluya yoklar- HAY2, EAÖ; Devrilür avluya yoklar- HAK2
4/3: ʿilmini: ilmin- HAY2, EAÖ
B.
FB 423 "Ḳoşma"; EAÖ "Behey Viran Gönül Şehri" başlıklıdır.

457. AHİRİNDE KIYAMET VAR*

1. Feragat eyledi sanma
Dahi sende muhabbet var
Kuluna gel cefa kılma
Ahirinde kıyamet var

2. Hûrî midir nedir zâtın
Billah melektir sıfatın
Elbet böyle zaruretin
Sonunda bir selamet

3. Aslına kaşın eğmenin
Çözsem ikisin düğmenin
Mey içip mahbûb sevmenin
Ucunda çok meşakkat var

4. *Seyrânî* bağrın taş olur
Dilber sevmek ne hoş olur
Her kim görse kardaş olur
Güzellerde ne hikmet var

---

* *AÇ: 255*
B.
AÇ "Semai" başlıklıdır.

458. NE DÍN VAR NE DİYĀNET VAR*

1. Diñle sen ṣaḥìḥ iḫbārı
Saña bundan siyānet var
Nesin söyleyim insānıñ
Ne dìn var ne diyānet var

2. Ḳon yā ol kişizāde
Nūş eyleme ḥarām bāde
Ṭoġrı az ḳaldı fenāda
Ẓulm idici ḫıyānet var

3. Ṣararsıñ seriñe şālı
Ne dersin sen ḥarām mālı
Bu ḥarāmile ḥelāli
Beyān ider kitābet var

4. Bir biz degil dünyā bozḳın
Mevlā virir ḳulıñ rızḳın
Ricāl nisācımla azḳın
Bu insānda rezālet var

5. *Seyrānì* dir böyle aḥvāl
Açılsa ʿāşıḳa iḳbāl
Semadan eyledi irsāl
Şükür yerde kerāmet var

---

* *C. 51: 77b*
B.
C. 51 “Seyrānì Semāʿì” başlıklıdır.

459. BÜLBÜL-İ ŞEYDĀVEŞ FİGĀNIMIZ VAR*

1. Tarìḳāt bābına ḳadem başmışız
ʿAbdülḳādir gibi sulṭānımız var
Nice gülşānlarda feryād etmişiz
Bülbül-i şeydāveş figānımız var

2. Diyār-ı ġurbetde ḥasret eyledik
Ṣanmayıñ ḫıdmetde keşret eyledik
Nice şeyḫler ile ülfet eyledik
Nice erenler(i)le meydānımız var

3. Serini sevdāya ṣaldı *Seyrānì*
Derin deryālara ṭaldı *Seyrānì*
Hüner buldı maḫlaṣ aldı *Seyrānì*
Destūr-ı mükerrem nişānımız var

---

* *AŞE V: 161;* AŞE XIX: 217
A.
1/4: bülbül-i şeydāveş: şeydā bülbül gibi- AŞE XIX
2/4: erenler(i)le: erler ile- AŞE XIX
3/2: deryālara: derelere- AŞE XIX // 3/3: buldı: oldı- AŞE XIX // aldı: oldı- AŞE XIX
B.
AŞE V "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

460. YARATIR BİZLERE BOL VARIMIZ VAR*

1. Bir destan nakledelim [biz] yarana
Dinleyen canlara izharımız var
Leyl ü nehar yalvaralım Sübhan'a
Yaratır bizlere her varımız var

2. Sun-ı kudretinden halk eden İlah
Oldurur cümlesin şems ü muru mah
Müminin kalbini edinmiş penah
Mekândan münezzeh Settar'ımız var

3. Akıl ermez o kudretin demine
Fikir verdim her eşyanın kamına
Düşünce cemali ruy-ı zemine
Her taraftan küşat devvarımız var

4. Gayrı şeceretler tutar matemler
Eksilir yakında aradan semler
Ya sultanı nevruz al gel kademler
Yaz cennet misali baharımız var

5. Evvel çiçeklerin gül rengine gir
Fettahü'l-alim'dir ulu dest-gir
Cümle meyvaları nakledem bir bir
Görelim ne gûna güftarımız var

---

* *NA: 74-75;* AÇ: 423-425

A.

1/1: [biz] yarana: biz yarana- AÇ // 1/4: her: bol- AÇ
2/2: şems'üyü ol mah- AÇ
4/1: Eksilir yanında arada semler- AÇ // 4/2: Gayrı seceretler tutar matemler- AÇ
5/3: nakledem: nakleden- AÇ // 5/4: gûna: güne- AÇ

B.

NA, AÇ "Seyrani'nin Meyvalar Destanı" başlıklıdır.

C.

Destan ilk olarak NA tarafından yayımlanmıştır. NA'nın metni hangi kaynaktan aldığı ile ilgili bir bilgi yoktur. Sadece şiirin yayımlanmış olduğu bu neşrin sahibi olan NA'nın Ispartalı Seyrânî hakkında da çalışma yapmış olması ve bu şiire el yazmalarında rastlanmamış olması, metnin Develili Seyrânî'ye ait olmasını şüpheli kılmaktadır. Metin, AÇ tarafından Develili Seyrânî'ye ait olarak düşünülmüş ve onun şiirleri arasına dâhil edilmiştir. Bunun yanı sıra şiirin Seyrânî'nin üslubuna yakınlık göstermesi de bu şiirin Develili Seyrânî'ye ait olabileceği ihatimalini de kuvvetlendşrmektedir. Ancak, mevzuyu Seyrânî'nin bir olgu oluşundan hareketle şiiri çalışmaya dâhil ettik.

6. Evvel erik mayhoş çıkıp genceldi
Anı yemeyenler sanır dinceldi
Kiraz çubuğ(u) gibi boynum inceldi
Armut ibni ahlat neccarımız var

7. Misli övez gibi bizler bozardık
Ayvayı göbekte nişana yazdık
Vişne gibi pembe pembe kızardık
Elmalı renginden kenarımız var

8. Kalbimiz öz üzüm girmeli bağa
İncir lezzet verir yürekte yağa
Kestane misali girdik ocağa
Dağıtır düşmanı dil narımız var

9. Fındığın sağından bulup almalı
Fıstık gibi iç yağına donmalı
Kederden çürüdük ceviz misali
Pelitoğlu pelit(ten) zararımız var

10. Şeftali yanağa getürür sefa
Zerdali kay[ı]sı bir örnek boya
Olan hastalara kim verir deva
Hurmadan şifayı ararımız var

11. Yuvarlandık misli portakal her gün
Sakın olma tutunç misali zebun
Sarardı benzimi[z] akran-ı limon
Kızılcık ergende efkârımız var

12. Yaz bahar devrolur döngel'e umut
Alıcın gövemin ismini unut
Bir hayırlı kârın semtini var tut
Atlas diba olan esrarımız var*

---

* 6/3: Kiraz çubuğ(u): Papaz çubuğ - AÇ
7/3: pembe: şekli- AÇ // 7/4: Elmalı: Elmanın- AÇ
8/1: öz üzüm: özümüz- AÇ
9/2: yağına donmalı: yağıyla dolmalı- AÇ
10/2: kay[ı]sı: kayısı- AÇ
11/2: zebun: zeban- AÇ

13. Her birinde lezzet gûnâ gûnâdır
Kavun karpuz derler ab u havadır
İnsanoğlun dersen misli meyvadır
Kimi acı kimi tatlı sükkârımız var

14. Zeytun yağı yakar gönül feneri
Cümlenin serveri buğday şeceri
Bazılar anlamaz şapı şekeri
Bir acayip ikbal şiarımız var

15. *Seyrânî* sen nesin gafil olma can
Söyleyen sen değil söyleten canan
Biraz meyvaları eyledik destan
Ehl-i dil irfana eşarımız var

461. 1. ŞÍVELİ [YĀR] SÜNBÜLLİ YĀR Ḫ̄ARLI YĀR*

1. Hey aġalar meni yaḳdı pişürdi
Āteşli yār sūzānlı yār nārlı yār
Şeydā bülbül gibi güle düşürdi
Şìveli [yār] sünbülli yār ḫ̄ārlı yār

2. Diyār-ı ġurbetde felegin ḳaṣdı
Tīġ-i ġamzesini baġrıma başdı
Çekdi Manṣūr gibi zülfine aṣdı
Kendìrli yār kemendli yār dārlı yār

3. *Seyrānì* türābda cānda yegdürür
ʿAşḳıñ tarlasına gevher ekdürür
Ṭurmaz her gün böyle sitem çekdürür
Nāmūslı yār ġayretli yār ʿārlı yār

---

* *C. 135: 58b;* AÇ: 199
A.
1/4: Şìveli [yār]: Şiveli yâr- AÇ
3/1: yegdürür: yağ durur- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

461. 2. SÜMBÜLLÜ YÂR GONCALI YÂR HARLI YÂR*

1. Hey ağalar bizi yakdı pişirdi
Ateşli yâr suzanlı yâr narlı yâr
Bülbül gibi coşup aşka düşürdü
Sümbüllü yâr goncalı yâr harlı yâr

2. Bu aşkın nârına ciğer dağlatır
Yedi ırmak gibi her an çağlatır
Durmaz gözlerime al kan ağlatır
Figanlı yâr nâlânlı yâr zârlı yâr

3. Feleğin gurbette canıma kasdı
Tig-i hançerini bağrıma bastı
Mansur gibi beni zülfüne asdı
Kemanlı yâr kendirli yâr dârlı yâr

4. Başım üzre aşk u sevda getirdi
Cemalin görenler aklın yitirdi
Bizi tüffah edüp yerde bitirdi
Meyveli yâr şecerli yâr narlı yâr

5. İki gözlerime al kan döktürür
Aşkın tarlasına cevher ektirir
Âşık Seyrânî'ye sitem çektirir
Mihnetli yâr kederli yâr kârlı yâr

---

* *CÖ2: 4600;* HAK2: 164-165
A.
1/2: narlı (HAK2): nazlı- CÖ2

462. GEL EY ḤÜSN-İ ZAMĀNIM YĀR*

1. Gine seniñ vaṣfıñ geldi
Nice dersün ziyānım yār
ʿAşḳ odı baġrımı deldi
Gel ey ḥüsn-i zamānım yār

2. Niçün bilmem çoḳdır feryād
Baña yār olmaz imiş yād
Didim dilber etme ʿinād
Kesdiñ benim ìmānım yār

3. Sāʾir nādānlardan sen geç
Dostıñ bādesini sen iç
Seniñ gibi edā yoḳ hiç
Benim servi ḥırānım yār

4. *Seyrānì* dir sevdāñ canda
Gördim oturmış dükkānda
Aḳrānı yoḳ bu cihānda
Bir ḫoş ismi devrānım yār

---

* *C. 51: 64a;* AÇ: 256
A.
1/2: dersün ziyānım: dursun zebanım- AÇ
2/4: ìmānım: amanım- AÇ
3/4: ḥırānım: ceranım- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

463. SERDEFTER-İ ŞĀH-I ḤŪBĀN OLAN YĀR*

1. Ey sìmā-yı ḥayrāt mestūrü'l-vücūd
Manẓūr-ı āy(i)ne-yi devrān olan yār
Maḥbūb-ı Vāḥid'de maṭlūb [u] mesʿūd
Serdefter[de] şāh-ı ḥūbān olan yār

2. [Ey] maʿnā-yı ḥarf-i elfāẓ-ı levlāk
Miftāḥü'l-ebvāb sarāy-ı eflāk
Mevṣūf-ı vaṣṣāf-ı ve mā erselnāk
Deryā-yı raḥmet-i Raḥmān olan yār

3. Esrār-ı derūnım saña āşikār
Dü cihān ẕātıñla eyler iftiḫār
Bu baḥr-i ʿişyānım bir ḳaṭre miḳdār
Raḥmet-i deryā-yı Raḥmān olan yār

---

* *C. 4: 278-279;* FB 423: 29b; AŞE V: 133; AŞE XIX: 209; AŞE XVIII: 67; SS: 71-72; HNO: 149-150; HAK1: 187; AÇ: 202-203; HAK2: 165-166; Mİ: 253-254

A.

1/1: Ey sìmā-yı ḥayrāt: Ey ser mirʾat-i- FB 423; Ey semā-yı ḫāyrāt- AŞE V; Ey sìmā pìrā-yı- AŞE XIX, AŞE XVIII; Ey sırr-ı mir'ât-ı- AÇ // Ḥüsn-i ezelì-yi vaḥìdü'l-vücūd- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/2: āy(i)ne-yi: mirʾāt-i- AŞE XIX, AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: Vāḥid'de: Vāḥid'i- FB 423, AÇ // Maẓhar-ı nigāhıñ olmaz mı mesʾud- AŞE XIX, AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/4: Serdefter[de]: Serdeftere- AÇ

2/1: Maʿnā-yı ḥurūf-ı elfāẓ-ı levlāk- FB 423, AÇ; Maʿnā-yı ḥarf-i elfāẓ-ı levlāk- AŞE V; Ey ser maʿnā-yı elfāẓ-ı levlāk- AŞE XIX, AŞE XVIII // 2/2: Miftāḥü'l-ebvāb: Miftāḫ-ı ebvāb- FB 423 // Miftâh-i ebvâb-i esrâr-i eflâk- AÇ // 2/4: Mevṣūf-ı vaṣṣāf-ı: Maẓhar-ı ḫiṭāb-ı- AŞE XIX, XVIII; Mevsûfu ve's-sâf ve- AÇ // 2/4: raḥmet-i: raḥmete- FB 423, AÇ

3/2: Dü: Bu- AÇ // 3/3: Bu baḥr-i (FB 423, AŞE V, AÇ): (…)- C. 4 // Bu baḥr-i ʿişyānım bir: Āteş-i ḳalbime vir- AŞE XIX, AŞE XVIII; āteş-i kalbe su ver- SS // Ateş kalbe su bir katrei mikdar- HNO, HAK1, HAK2; Âteş kalbe su ver katre-i mikdâr- Mİ // 3/4: deryā-yı Raḥmān: deryāya raḥmet- FB 423; deryaya fermân- AÇ // Raḥmet-i deryā-yı: Deryā-yı raḥmet-i- AŞE XIX, AŞE XVIII; deryā-yı raḥmete- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

B.

HAK1 "Na't"; AÇ "Koşma" başlıklıdır.

AŞE XVIII'te ilk dörtlükten önce şu mısra yazılmıştır: "ḥüsn-i ezelì vaḥìdü'l-vücūd".

C.

SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ'de 2. dörtlük yoktur.

4. Bende bir āteş var yanmadan tüter
Tütünsüz āteşe yandıġım yeter
Luṭfıña muḥtācım iş senden biter
Sensiñ cümle derde dermān olan yār

5. Mücrim *Seyrānì'ye* eyle şefāʿat
Ḥaḳḳ vücūdıñ ḳılmış ʿāleme raḥmet
Ḥaḳḳ envārıñ şemʿa-yı muḥabbet
Muḥabbet şemʿine sūzān olan yār*

* 4/1: bende: bizde- AŞE V // 4/2: Tütünsüz: Tü[tü]nsüz- AÇ // 4/3: senden: sende- Mİ
5/1: Seyrānì'ye: Seyrānì'yim- AŞE XIX, AŞE XVIII // şefāʿat: merhamet- AÇ // 5/2: vücūdıñ: vücudum- HNO // Ḥaḳḳ vücūdıñ ḳılmış: Vücūdıñ şübhesiz- FB 423, AÇ // 5/3: Biḥāḳḳ-ı envār-ı şemʿ-i muḥabbet- FB 423, AÇ; Virildi ẕātıña tāc-ı nübüvvet- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

464. BİLÜR BİLMEZ GİBİ AYAḲLAŞAN YĀR*

1. Eglen benim saña diyecegim çoḳ
Göñül ḳañlısına dayaḳlaşan yār
Güzellikde ayaġıña gelür yoḳ
Bilür bilmez gibi ayaḳlaşan yār

2. ʿAşḳ olsun var imiş ʿahdiñde vefā
Nedir bu şìveler dilber-i raʿnā
Yeter bu göñlime çekdirdiñ cefā
Ne ḥaḳḳından geçer ne ḥaḳlaşan yār

3. Gel *Seyrānì* yanma yāre nāfile
Erlik molur böyle ḳurı lāf ile
Münevver-i ʿaşḳla ḳalb-i ṣāf ile
Nūr-ı cevher gibi ḳucaḳlaşan yār

---

* *FB 569: 23b;* FB 423: 116a; HAY-d1: 17; AÇ: 198

A.

1/1: Eglen benim: Diñle dilber- FB 423, HAY-d1, AÇ // 1/2: Bilür bilmez gibi ayaḳlaşan yār- FB 423, HAY-d1, AÇ // 1/3: Güzellikde: Güzeliñ de- FB 423 // 1/4: Göñül köprisine de yaḳlaşan yar- FB 423, AÇ; Gönül köprüsüne dayaklaşan yar- HAY-d1

2/1: Ḳudretiñ var iken ʿahde ḳıl vefā- FB 423, HAY-d1, AÇ // 2/2: Arayup bulmadıñ ḥastaya şifā- FB 423, HAY-d1; Arayup bulmadım hastaya şifa- AÇ // 2/3: Yeter: Nedir- FB 423, HAY-d1, AÇ // çekdirdiñ: çekdiriñ- FB 423, HAY-d1 // 2/4: geçer: geçüp- FB 423, HAY-d1, AÇ

3/1: Seyrānì ġafletle yandı nāfile- FB 423, HAY-d1, AÇ // 3/2: Erlik molur böyle: Böyle erlik olmaz- FB 423, HAY-d1, AÇ // 3/3: Münevver-i ʿaşḳla: Mestur aşkına- HAY-d1 // ʿaşḳla: ʿaşḳına- FB 423

B.

FB 423, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

465. DİŞLERİ İNCÜDİR YANASI DİLBER*

1. Bir dilber meṯ etsem ne lāzım bize
Kaşları peyusse yanası dilber
Müzgānı dilberiñ sineme bize
Dişleri incüdir yanası dilber

2. Almış enini hem de boyunu
Seyrān etdim anıñ servi boyunu
Aṣlā virmez ʿāṣıḳına boyunu
İşleri yamandır yanası dilber

3. Teʾ§ìr etmez ne söylesem sende
Baḳmaz mısın destimdeki senede
Niçe āh iderim ben bir senede
Düşleri çevirme yanası dilber

4. İsmiñiñ bir ḥarfi bildim iki yüz
£ānìsiniñ sekiz §āli§i ḳırḳ iki yüz
Seyrānì dir ne ḫoş aḥmer iki yüz
Mihmān olup baña yanası dilber

---

* *C. 51: 67a*
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

466. SEVDİGİM DİLBERİÑ ṢAĠINDA GEÇER*

1. Ḳasāvātda ḳaldı aḥbāb doslar
Hiç keder etmeyiñ bu gün de geçer
(…) her dem ʿāṣıḳı doslar
Sevdigim dilberiñ ṣaġında geçer

2. Kendiñi ḫıfẓ eyle yāda ögün de
Tek helāk olaydım yāriñ öñünde
Nāz iderek bu meclisde ögün de
Yaş ile libāsıñ yükün de geçer

3. Bulursıñ dilberi izin ṣorarsañ
Zevḳe gelüp leblerinden ṣorarsañ
Benim maḫlaṣıñ birisin ṣorarsañ
Erbaʿa sìn ile ṣoñunda geçer

4. Bilir misin bu dünyāda fenāda
Yazmayaydı ʿiṣyānımı fenāda
Seyrānì dir bāḳì yoḳdır fenāda
Beş on gün ḫüküm var dögün de geçer

* *C. 51: 112b-113a*

467. PUḪĀĠINI GÖREN LEYLĀ'DAN GEÇER*

1. Nice medḥ etmeyim ol servi ḳaddi
Serini seyr iden dünyādan geçer
Rūyları aḥmerdir şuʿledir bedri
Puḫāġını gören Leylā'dan geçer

2. Leblerine naẓar ḳıldım gül rengi
Zebānı bülbüldir bulınmaz dengi
ʿĀşıḳ maʿşūḳınan eyliyor cengi
Ṣafāsını süren sevdādan geçer

3. Ṣadrı bir çini mermeri dilleriñ
Fenānıñ peykeri cevheriñ
Düşsem dāmenine mişki ʿanberiñ
Pāyına yüz süren şaḥrādan geçer

4. Verd-i ḫandān güle beñzer ṭudaġı
Pūs itsem bir kerre aḥmer yanaġı
Ṭaḳmış miyānına gümüş bıçaġı
Al ḳaput egninde ḥamrādan geçer

5. Ṣalınır o servi ʿāşıḳa nisbet
Ben gedāya eṭfāl itse bir himmet
Bābında ḳul olsam biñ sene müddet
Ṣafā vücūdıma ġavġādan geçer

---

* *C. 51: 32a*
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì" başlıklıdır.

6. Ebced ḥesābında (…) ḥarf
İki yüzdir dü se ile ṣırf
Erbaʿa (…) bil ism-i ṭarf
Muʿammā gizlidir fehvādan geçer

7. Şekerdir lebleri incidir dişi
Deşt etseñ cihānı bulınmaz işi
ʿAḳıl başdan alır yüze gülişi
Ricāldir görenler nisvāndan geçer

8. Nāzenìn gerdāndır ne ḫoşdır cismi
Rūm şehrinde yekdir çoḳ olur ḥasmı
Biñ beyit eylesem diñlenir vaṣfı
Varsa bir meclise sümʿādan geçer

9. *Seyrānì'niñ* ḥālin aṣlā añlamaz
Eşʿārımız bu diyārda işlemez
Olduġı meclis hergiz çıra istemez
Cümle ḫūba şāhdır iḥyādan geçer

468. GÖZLERİMDEN YAŞLAR AḲDI BİRĀDER*

1. Ḳurtla ḳuşdan alıp benim ḥaberim
Ḳalḳup yoluma mı baḳdıñ birāder
Geldigiñ duyunca artdı kederim
Gözlerimden yaşlar aḳdı birāder

2. Naşıl geçdiñ boz bulanıḳ sellerden
Ḥaberim mi aldıñ esen yellerden
Yādigār mı geldiñ bizim illerden
Gül reyḥān mi§āli ḳoḳu(ları)ñ birāder

3. Sen geldiñ de bilemedim yüziñden
Yola yürüyünce bildim iziñden
Melūl maḥzūn yavrularıñ yüzinden
Öpüp sevip de mi geldiñ birāder

4. Yola yürümekden şişmiş ṭaban(lar)ı
Çekerse yırtarım mi[n]tān abāmı
Aḳ ṣaḳallı pìr iḫtiyār babamı
Ḳorḳarım ki dìvāne'tdiñ birāder

---

* *FB 569: 21a, 22a;* HNO: 168-169; TK: 62; HAK1: 189-190; MU: 116-117; HAK2: 166-167; Mİ: 254-255

A.

1/2: yoluma mı baḳdıñ: uzun yola çıktı- TK // 1/4: yaşlar aḳdı: yaş akıttın- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
2/2: Ḥaberim mi: Haberini- TK; Haberin mi- MU, Mİ // 2/3: yādigār: armağan- TK // 2/4: ḳoḳu(ları)ñ: koktun- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ; koktu- TK
3/2: Yola: Yolda- Mİ // Bir çift lâf verdin de bildim sözünden- TK // 3/3: yavrularıñ yüzinden: yavruların gözünden- TK; yavrularım gözünden- HAK2 // 3/4: geldiñ: çıktı- TK //
4/1: Yola: Yolda- Mİ // ṭaban(lar)ı: tabanı- TK, MU // 4/2: Çekerse: Çeker de- MU, Mİ // abāmı: abanı- TK // 4/3: babamı: babanı- TK // 4/4: Gözün yaşın döküp çıktı birâder- TK

B.

HAK2'de 3/2 için şu dipnot düşülmüştür: Bir çift lâf verdin de bildim sözünden
CU40: 37b-38a'da aynı ayaklı bir metin bulunmaktadır, ancak bu şiir Elfazi'ye aittir. Bu şiirde bir dörtlük fazladır. Bu dörtlük şöyledir: "Seyr eyledim şu felegiñ oynuna/ʿAhd itdim girmeyim yādlar ḳoynuna/Aḳ pürçekli vālidemiñ boynuna/Zincìr ṭaḳup dìvān'ettin birāder"

C.

6/4 FB 569'da eksik olduğu için HNO'dan tamamlanmıştır.

5. ʿAceb çift olanıñ nic'olur teki
Baña bir ʿaḳıl vir bilmem bu ne ki
Bir bezìrgān gelmiş ġam imiş yüki
Metāʿın bizlere ṣatdı birāder

6. Kesilmez buranıñ yaġmurı ḳarı
İzin virse bize Yaradan Bārì
Cümle aḥbāblarım iyi mi bāri
Kimler bize selâm etti birader

7. Aman sulṭān seni redef almasın
Yavrularıñ melūl maḥzūn ḳalmasın
Baña sebeb olan çāre bulmasın
Derdim birken beşe artdı birāder

8. Ṣıladaki olan körpe ḳuzılar
Uzatdıḳ arayı bizi öziler
ʿ*Āşıḳ Seyrānì'yim* yaram ṣızılar
Āteş cigerimi yaḳdı birāder*

* 5/2: baña: buna- HNO, TK, Mİ // 5/4: ṣatdı: sattın- Mİ
7/4: artdı: attı- TK
9/1: Ṣıladaki olan: Sılada nicedir- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ

469. VİRMEZ ḤĀṬIRIÑA KİMSE KEDER*

1. ʿAşḳıñ deryāsına ṭalınca bu dil
Ḳalmaz bu cismimde zerrece e§er
ʿĀḳil iseñ aġır sākindir sevil
Virmez ḫāṭırıña kimse keder

2. Bu gün yanmaz ġāyet de zaġlava
Hep gitdigiñ rāhıñ ötesi baġlava
Saña dirim saña ey ṭaġlar oġlava
Gelirsiñ ìmāna ben deyim peder

3. Ṭoġru ḥaḳḳdır biliñ benim rāhımda
Biliñ ey yārānlar ḳabāḥat kimde
Evde beşi oġluna bu cevābımda
Ḥaḳḳ Muḥammed dìni diñle ey pūser

4. Bāṭıldır dìniñiz ey ḥoḳḳa dehān
Küfr [ü] şirkiñizle ṭoldı bu cihān
Naṣìḥatım diñlemeñ mi ey şahān
Ḥacer ḳalbe ögüt ider mi ẓafer

5. Söylerim ṭoġrusın ṣaymam ḫāṭırı
ʿĀṣì kāfirlere çalṣam ṣaṭırı
Beyān itdigim hem Ḥaḳḳ dìni bāṭılı
Ṭamusı var uçmaġı var ey küfür

6. Yüz çevirme ey aḥbābım sen benden
Sevmeli Ḥaḳḳ'ı Resūl'i hem cāndan
ʿĀrif olan ḥiṣṣe alır dāstāndan
Yād itdim bildigim işde bu ḳadar

7. Ḥaḳḳ'ıñ iḥsānı ḳullarına vāfir
Otuz yedide ẓafer eyledi kāfir
Maẓmūḥal eyleye onları ġāfir
Baġdad Erẓurum'dan aşdılar sefer

---

* *C. 51: 48ab*
B.
C. 51 "Seyrānì Dāstān" başlıklıdır.

8. Nisālardan defʿ oldı ḳalḳdı perde
ʿAşḳıñ rūzgārın esdirdi serde
Çoḳ fitnekār ẓuhūr etdi bu yerde
Böyle mi ḳalır düzelir mi bu şehir

9. Bulmadım aṣlā sözünde ṣādıḳ
Bildim olduñ yine taʿzìre lāyıḳ
Çoḳ açılma kendiñe gel ey ʿāşıḳ
Bu *Seyrānì* şimdi sedāñı keser

470. O DA BENCİLEYİN BU ÇALIM GİDER*

1. Rāh-ı Ḥaḳḳ'a benim gidişime baḳ
Ehl-i ṭarìḳ olan bu çalım gider
Benim anda olan gidişime baḳ
O da bencileyin bu çalım gider

2. Ezelden buʿaşḳa böyle giderdim
Gāhì aḳar gāhì böyle giderdim
Ben ḳalbim pasını böyle giderdim
Gel sen de baḳ baña bu çalım gider

3. Eser ḳaba poyraz e§eri ḳalmaz
Geçer bu güzellik e§eri ḳalmaz
Kötüniñ dünyāda e§eri ḳalmaz
Bu kesim ḳıyāfet bu çalım gider

4. Rast geldim [ben] Tatar ile ḳulaġa
Sefìnemiz şimdi düşdi ḳolaġa
Seyrānì her sözi ḳoymaz ḳulaġa
Bu çalımda geldi bu çalım gider

---

* *AŞE XIX: 298;* AŞE V: 94; RDHC: 28a; C. 135: 88b; CU28: 31b; SS: 175; HNO: 164-165; HAK1: 190; MU: 100; HAK2: 167; Mİ: 255-256

A.

1/1: Rāh-ı Ḥaḳḳ'a: Ḥaḳḳ yolına- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; Ḥaḳḳ yolında- CU28 // Hak yolunda benim çalımıma bak- Mİ // 1/2: ehl-i ṭarìḳ olan: ehl-i dil ṭarìḳa- RDHC, C. 135 // 1/4: bencileyin: benim gibi- CU28, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

2/1: ezelden: ezelì- RDHC, C. 135 // 2/2: Gāhì aḳar gāhì: Gāh[ì] aḳar gāhì- AŞE V, C. 135, SS; Kâh akar kâh dönüp- HNO, HAK1, MU, HAK2; Kâh akar kâh döner- Mİ // 2/3: ḳalbim: cismim- C. 135 // 2/4: baḳ baña: baña baḳ- RDHC, C. 135

3/1: ḳaba: deli- C. 135 // 3/2: Geçer bu güzellik: Nāmerdiñ cihānda- C. 135; Geçer güzelligiñ- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/3: Kötüniñ dünyāda: Sende bu maḥbūblıḳ- C. 135; Bu güzellik sende- CU28 // 3/4: kesim: süs bu- C. 135

4/1: geldim [ben]: geldim ben- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // ḳulaġa: ulağa- MU, Mİ // Felek bizim lafẓımız ḳoymaz ḳulaġa- C. 135 // 4/2: şimdi düşdi: düşdi şimdi- AŞE V, RDHC, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // ṭoldırup ṭopraġa ḳoymaz ḳulaġa- C. 135 // 4/3: her sözi: bir pendi- C. 135

B.

AŞE V, RDHC, C. 135 "Ḳoşma"; SS "Cinās" başlıklıdır.

471. YARAM[A] ṢARDIĠIÑ MERHEM HŪ ÇEKER*

1. Ḥüsnüñi seyr etse ʿāşıḳ olanlar
Düşüben ʿaşḳıña sersem Hū çeker
ʿAşḳ içinde gizli cevher bulanlar
Yaram[a] ṣardıġıñ merhem Hū çeker

2. Perìşān eylediñ ʿaḳlımı serden
Ḫāṭırım ḫoş degil dūr oldım yārdan
Müraḥḥim ben ġarìb ey sìm gerdān
Medḥiñi yazarken (bu) ḳalem Hū çeker

3. Rūz [u] şeb yalvarup düşme pāye
Dönderdigi bu dili sevdigim ṣāye
Nerden ʿāşıḳ oldım sen ḳaşı yaya
Virme ʿāşıḳıñ gelsem Hū çeker

4. *Seyrānì* ʿaşkıñdan vaṣfıñı yazar
Cemāli ḥüsniñe eylerim naẓar
Seḥerde āhımdan sen eyle ḥazer
Zār iden lisānım bir dem Hū çeker

---

* *C. 131: 18a;* HAY-d1: 17

A.

1/1: etse: etsin- HAY-d1 // 1/4: Yaram[a] ṣardıġıñ: Yaram sardığınan- HAY-d1
2/3: Müraḥḥim: Merham- HAY-d1 // Vezin bozuktur // 2/4: (bu) ḳalem: kalem- HAY-d1
3/1: Rūz [u]: Ruz u- HAY-d1
4/2: Cemāli: Cemal-i- HAY-d1 // 4/4: iden: eder- HAY-d1

C.

Şiirin başına "1288" yazılmıştır. Muhtemelen cöngün yazıldığı tarihtir.

472. GERDĀNA ṢAÇILAN BEÑLER HŪ ÇEKER*

1. Bir māh-ı tābāna göñül düşürdim
Açılmış niḳābıñ beñler Hū çeker
Siyāh ebrūlarıñ yüze dökülmüş
Gerdāna ṣaçılan beñler Hū çeker

2. Kemāndır ḳaşlarıñ kibrigiñ oḳdır
Görmedim cihānda aḳrānıñı yoḳdur
Evvel ism-i pākiñe üftāde çoḳdur
İnc' beliñ ṣaran ḳollar Hū çeker

3. ʿAḳlımı aldı kāhküli ʿanber
Görmedim cihānda böyle bir dilber
Ṣalınup geçdikce ol leb-i sükker
Reftāde ziyāde yollar Hū çeker

4. Saña ʿāşıḳ olan *Seyrānì* ṣaḳlar
Anıñ çün dìvāne sitemin yoḳlar
Nice derdmendler dükkānın bekler
Ḳabusında nice ḳulları Hū çeker

---

* *YKY 1050: 3a*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

473. BAʿŻILAR YĀḲŪT-I AḤMER DİDİLER*

1. Ey enbāz-ı ḥüsni Yūṣuf-ı mümtāz
Seni güzellere server didiler
Baʿżılar lebleriñ rengin al kirāz
Baʿżılar yāḳūt-ı aḥmer didiler

2. Künti kenzi bunda maḫfì nümāyān
Ṣıfatıñ Ẕātullah olmaḳla āʿyān
Vücūdıñ gevher-i kān-ı dü cihān
Seni ṣulṭānlara serdār didiler

3. İsmi resmi cümle maḫlūḳ mevcūdāt
Ẓuhūr-ı mümkināt cümle kāʾināt
Maʿden-i vücūdıñ itdiler isbāṭ
Ṣıfat-ı ẕātıña cevher didiler

4. Maḥrem-i sānından maʿṣūn cemāliñ
Zerre noḳṣān ḳabūl itmez kemāliñ
Cümle maġrib maşrıḳ ḳıble şimāliñ
Ednāsı *Seyrānì* kemter didiler

---

* *FB 569: 24a;* AŞE V: 107; HNO: 170-171; HAK1: 191; MU: 93; HAK2: 168; Mİ: 256

A.

1/1: enbāz-ı ḥüsn-i: ḥüsn-i enbāz-ı- AŞE V; enbaz-ı hüsn-i- MU; enbâzı hüsn-i- Mİ // 1/3: rengin: rengi- AŞE V, MU // 1/4: yāḳūt-ı: yakut [u]- MU; yakut u- Mİ

2/1: künti kenzi bunda: sırr-ı küntü kenz-i- AŞE V // 2/4: cevher maʿdenin rehberi didiler- AŞE V

3/1: ismi resmi: ism u resm-i- HAK1 // ism-i resmi maḫlūḳāt [u] mevcūdāt- AŞE V // 3/3:maʿden: madem- HAK1 // itdiler: idenler- AŞE V

4/1: sānından: §ānìden- AŞE V; şanından- HNO, MU, HAK2, Mİ

474. ʿĀŞIḲIÑ BAĠRINI EZER DİDİLER*

1. Ermeni içinde bir maḥbūb gördim
Ṣorınca ismini Ḳıraz didiler
Kimi bu diler
Rūḫınıñ ṭıġını sìneme urdım
ʿĀşıḳıñ baġrını ezer didiler
Ḳāḍı gidiler

2. Ṣunaydım ol dilbere ben [bir] nāme
Pūs[e]leri devā bu dili kāma
Ṣunsa bir cāma
Cümle kātibleriñ destinde ḫāme
Bu aṭıbıñ vaṣfın yazar didiler
Ḳırḳlar yediler

3. Çizse de seyr etsem ṣadrından bendi
Seyr itdim vechini mevcūdım yendi
Etmese fendi
Beyāz puḫaġında bir ḫāli Hindì
Bir gün seyre vardım bezer didiler
Cāma ḳodılar

4. Cümle ḫūbānlardan āʿlā seçilmiş
Yāḳūt leblerine ʿasel ṣaçılmış
Ḳadeḥ içilmiş
Ḳazzāzlar serinde bir gül açılmış
Aña *Seyrānì* beyt düzer didiler
Andan ne diler

---

* *C. 51: 46b*
A.
1/2: Ḳıraz: kızar- AÇ
2/1: Ṣunaydım: Sunayım- AÇ // ben [bir]: ben- AÇ // 2/2: Pūs[e]leri: buseleri- AÇ // 2/4: aṭıbıñ: etyabın- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

475. HERKES BAŞKA YERE GÖLEKLENDİLER*

1. Kırlangıçta iki kanat bir kuyruk
Şimdi herkes kendi başına buyruk
İçip benden kanmadılar susuzluk
Herkes başka yere göleklendiler

2. Sekiz oldum dokuz oldum on oldum
Er pîr mutfağında piştim hûn oldum
Değirmensiz ben öğündüm un oldum
Bilmem amma eller eleklendiler

3. *Seyrânî'yim* hem yıktılar yaptılar
Beni girdikleri yoldan saptılar
Kimi haça kimi puta taptılar
Âkıbet günâhım şeleklendiler

* *Mİ: 257*

476. ŞERÎATI ULEMÂYA VERDİLER*

1. Evvel nûr-u kudret kandilde iken
Şefâat-i Mustafa'ya verdiler
Ervâhlar karınca şeklinde iken
Şerîatı ulemâya verdiler

2. Hissedâr ol bu hikmet-i Çalab'tan
Âlimler tefsiri buldu Kitap'tan
Yüz Yirmi dört bin enbiyâ türaptan
Semâvâtı Mesîhâ'ya verdiler

* *Mİ: 257*

477. DÍDEMİÑ YAŞINI BİR MERĀR SİLER*

1. Niçün hey (…) yād iller
ʿĀşıḳ öldirmege lüʾlüʾn bilir
Mevlā'yı ẕikr ider ḥālince diller
Dìdemiñ yaşını bir merār siler

2. Raḳìbiñ elinden yandım ben de āh
Yārimilen ṣafā sürerim gāh gāh
Anı terk etmesi ziyāde günāh
Ḫudā'dan ḫavf ider ṣalātın ḳılar

3. Varup bu derdime çāre arayım
Şu cihānda iki rūyı ḳarayım
Sende ġayrı ben kime yalvarayım
Her ḳul dilegini Hüdā'dan diler

4. Kimisi dāʾimā bilir erkānı
Neyleyim bu dünyā fānidir fāni
Murādım vireydi ol Çalap ḳanı
Kimisi doslarıñ yüzüme güler

5. Deli göñül ʿaşḳ ilen yarışmış
Çeşmim yaşı deryālara ḳarışmış
Kimi ḫalḳıñ ḫoş devlete irişmiş
Sefil *Seyrānì* de selefe yeler

* *C. 51: 120b*

478. ÇÜN BU KİMYAYI KİM DİNLER*

1. Arzetsem halimi şaha
Gedâ davayı kim dinler
Azmetsem müstakim râha
Çün bu kimyayı kim dinler

2. Kimi bilir bu ilm-i fen
Kimine olmaz hüsn ü an
Görülse işimiz şer'an
Lâkin fetvâyı kim dinler

3. Tuktabık semtine gitsem
Ahir muradıma yetsem
Bazı ahbaba nush etsem
Çün bu ednâyı kim dinler

4. Serim sevdalanır bazı
Seyrânî eder niyazı
Gûş iderler sühan sazı
Zikr-i Mevlâ'yı kim dinler

* *AÇ: 258;* HAK2: 247-248

479. LAĞV-I BÜHTANI DİNLERLER*

1. Varıp meyhaneye fâsık
Mey erguvâni dinlerler
İşler yok şer'a mutabık
Lağv-ı bühtanı dinlerler

2. Gitti ukbâya çok canlar
Akar bu çeşmimden kanlar
Mescide varıp da anlar
Hıfz-ı Kur'â[n]'ı dinlerler

3. Yandı bu âşıkın bağrı
Söyler çok cevabı doğru
Zâhir doğru bâtın eğri
Boşa fermanı dinlerler

4. Nazm-ı pent edip yazasın
Aramazlar Hak rızasın
Bulunca herkes cezasın
Şi(i)r-i *Seyrânî* dinlerler

---

* *AÇ: 257;* HAK2: 248
A.
2/4: Kur'â[n]'ı: Kur'ân'ı- HAK2
4/4: Şi(i)r-i: Şi'r-i- HAK2

480. ELLER GEZİŞİNDEN HİL-ALIR DERLER*

1. Sakla ebrûların kaşı kemânım
Ağyâr arasından tel alır derler
Çıkıp salınma [ki] serv-i revânım
Eller gezişinden hil-alır derler

2. Beni mecnūn zincirine bağlama
Ciğerciğim aşk oduna dağlama
Düşmanlar yanında sakın ağlama
Yazık gözlerine sel alır derler

3. Deryâlar misâli eğer dolmazsan
Goncalar misâli eğer solmazsan
Câhil *Seyrânî'ye* sâhib olmazsan
Baskısız yorgayı yel alır derler

* *NMÇ: 111*
B.
Köşeli parantezle yapılan ekleme NMÇ'ye aittir. // 1/4: hil-alır: "hîle alır yerine" (dipnot)

481. O SEBEBDEN DELİ DÍVĀNE DİRLER*

1. Bir yigit ʿaşḳından baḳdıyār olsa
Sevdānıñ cünūnı ḥayrānı dirler
Düşünüp fikritse ġurbet illerde
O sebebden deli dìvāne dirler

2. Bir yigit felek ḳahrını çekmese
Bugünki ḳısmetim yāriñ dimese
Bir kişi tāze maḥbūb civān sevmese
İnsānıñ aḳmaḳı ḥayvānı dirler

3. Dünyānıñ kānına bir inanmamış
Var mıdır rūḥbāya bir aldanmamış
Dilberiñ cevrinden hic uṣanmamış
Var ise oña *ʿĀşıḳ Seyrānì* dirler

---

* *YKY 106-1: 19b;* CU12: 88b

A.

2/1: (Bir) yigit feleg(iñ) çenberinden geçmese (YKY 106-1) // 2/2: yāriñ: yarın(a)- CU12 // 2/3: tāze maḥbūb civān: dünyāda maḥbūb[un]- CU12

3/2: rūḥbāya: ḥayāya- CU12

B.

YKY 106-1, CU12 "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

Bu şiir ilk defa okundu.

482. ĀḪİR MURĀDINA İRER DİMİŞLER*

1. Bu ʿaşḳıñ baḥrine dalan ʿāşıḳlar
Ḥaḳìḳat maʿşūḳın arar dimişler
Dünyāda ʿuḳbāda rāḥat ṣādıḳlar
Āḫir murādına irer dimişler

2. Ḥikmet-i ilahì emr-i Ḥaḳḳ'ıñdır
Ġāfil gezme çar yanına baḳın dur
Çoḳ etme gūyā ki aġyar sākindir
Çoḳ söylemek ʿömre żarār dimişler

3. Oḳumaya ḫˇān yazmaya nüvişt
Ḫoşca dimek olur imiş ki nişit
Çirkìn olanlara didiler ki zişt
Güzellere ḫūb ü merār dimişler

4. Olmalı felekde dāʾimā ṣādıḳ
Olursın ʿuḳbāda bihişte lāyıḳ
Oḳuyup yazmayan bilmeyen ʿāşıḳ
Nāfile yerine urar dimişler

5. Ḫāṭıra virmesün aşlā bir keder
Dìvāne dilimiz bu pendi nider
Diri baş dirligin nerde olsa ider
Ḫastanıñ sāʿati uzar dimişler

6. Ḳondı sìneme ḫublardan bir oḳ
Cāhil bu fenāda ġāyetile çoḳ
Oḳuyup yazmadan ʿazìz nesne yoḳ
Cāhiller ṭarìḳden azar dimişler

---

* *C. 51: 31ab;* AÇ: 102-106; EAÖ: 188-190
A.
3/1: ḫˇān: kıvam- EAÖ // nüvişt: nivşit- EAÖ // 3/2: Ḫoşca: Haşa- EAÖ // 3/3: zişt: rişt- EAÖ
4/3: yazmayan: yazmasın- EAÖ // 4/4: urar: uğrar- EAÖ
5/4: sāʿati: saatti- EAÖ
6/1: Ḳondı: Kadandı- EAÖ // 6/2: ġāyetile: gayette pek- EAÖ
B.
C. 51 "Seyrānì Dāstān" başlıklıdır.
C.
EAÖ'de 15. dörtlük eksiktir.

7. Seçilseñ cümleden pek dırāz olsañ
Murġi gibi ġāyetde pervāz olsañ
Bu cihānda dilber oyunbāz olsañ
Ẓorda var oyunu bozar dimişler

8. Suʾāl eyle bir merdümiñ hem zātın
Eylerim zebānda yigitler metin
Ṣaḳın havās etme ziyāde çetin
ʿAḳlı olmayan ġurbet gezer dimişler

9. Olmalı dünyāda bir müddet melil
Yā Rabb ṣoñ nefesde eyleme zelìl
Oḳuyup yazmaya ḫızmet eyle (ey) dil
ʿAḳlı olanlar oḳur yazar dimişler

10. Rūz [u] şeb lisānım dāʾimā zāġlu
Gerek ki beg olsun gerek üç ṭuġlu
Ne ḳadar yaşasa bu Ādemoġlu
Āḫirinde vardır mezār dimişler

11. Bermurāddır şu cihānda gülenler
Kimdir bu ʿaşḳ içre cevher bulanlar
Ṭanırsın efendim dìnsiz olanlar
Ḥaḳḳ'dan ümìdini üzer dimişler

12. Kesmezim Hüdā'dan hergiz ümìdi
ʿĀlem sever pākiz olan temìzi
Āfetden ṣaḳlaya Ḥaḳḳ cümlemizi
Tez deger insāna naẓar dimişler

13. Diñle bu naẓmım olma sen ʿarsız
İnsānın fenāsı olur bir ḫırsız
Bir gün var haftada ġāyet ḫayırsız
Anıñ da ismine bazar dimişler*

* 9/3: eyle (ey): it ey- EAÖ
10/1: Rūz [u]: Ruz u- EAÖ // 10/2: gerek: gerek gerek- EAÖ
11/3: Ṭanırsın: Tanısın- EAÖ
12/1: Kesmezim: Kesmem [ben]- EAÖ // 12/2: pākiz: paki- EAÖ
13/1: naẓmım: nazmın(ı)- EAÖ

14. Ḥaḳḳ'ı yād eyledim yoḳdır bir yalan
Var mı bu şiʿirimden hic ḥişşe alan
Ol zerre miḳdār ìmānı olan
Cennet-i āʿlāya girer dimişler

15. Menşūr mesel bunlar ey servi dalım
Maʿlūmdır Sübḥān'a hep cümle ḥālim
Bu dāstānımızı cāhil ü ʿālim
Ehl-i dil olanlar diñler dimişler

16. Bu dìvāne göñül çekilmiş posta
Fedā olsun cānım aḥbāba dosta
Seniñ dāstānıña ey Levnì Usta
ʿĀrif olan tanẓìr düzer dimişler

17. Olmalı efendim ʿaşḳ içre māhir
Ḫilāfı yoḳ cümle cevābım ẓāhir
Maʿlūmdır ey perì Seyrānì şāʿir
Niçe şuʿarāyı yorar dimişler

18. Dìvāne göñlimiz gāh bekām gezer
Ḫublarıñ rūyına eylerim naẓar
ʿĀrif olan hezār naẓımlar düzer
Aḥmaḳ olan durur baḳar dimişler

19. Çetin diller o firḳat ile hicrān
Her derdiñe iste Ḫudā'dan dermān
Maʿlūmdır dildārım kötü olan insān
İyligin başıña ḳaḳar dimişler*

* 16/1: Meşhur mesel bunlar ey servi dalım- EAÖ
17/4: yorar: bozar- EAÖ
18/1: gāh bekām: gâh be gâh- EAÖ // 18/4: durur baḳar: boşa kızar- EAÖ
19/3: Tuḥfe-yi Vehbì-yi *pend-i gülistān*- EAÖ // 19/4: Zapteden bir başla çıkar demişler- EAÖ

20. Raḥm eyle bendeñe gözleri mestān
Diñleyen şād olsun bir ʿaẓìm dāstān
Tuḥfe-yi Vehbì-yi *pend-i gülistān*
Żabṭ iden bir başa çıḳar dimişler

21. Her seḥer vaḳtinde eylerim nidā
Ol Ḥaḳḳ'a Resūl'e bu cānım fedā
Kimseyi incitme *Seyrānì* gedā
ʿAḳlı olan ḫāṭır yapar dimişler*

* 20/2: ʿaẓìm: aziz- EAÖ // 20/3: Malumdur dildarım kem olan insan- EAÖ // 20/4: İyiliğin başına kar demişler- EAÖ

483. BEN KULUNDAN HİCAB EYLER*

1. Beni gördükçe cananım
Elin yüze nikab eyler
Sana bakmağa sultanım
Ben kulundan hicab eyler

2. Görmesen ol yâr vefâyı
Süre bizimle safayı
Bana edecek cefâyı
Kalem almış hesab eyler

3. Bana rahmet yüzü mâhım
Nevrestesin alma âhım
Bir bûse demeye şahım
Kuluna kem cevab eyler

4. Bu *Seyrânî* olmuş deli
Keman ebrû ince beli
Aşkından akıtıp seli
Gönül mülkün harab eyler

* *AÇ: 259;* HAK2: 248-249

484. VAKT-İ SEHER UYAN YA SENİ GÖZLER*

1. İşte geldi Sultan Nevruz ayları
Nice yeşillenmiş ya seni gözler
O gülşen bağında bülbül zârları
Vakt-i seher uyan ya seni gözler

2. Vakt iken okut gel Yasin sininde
Erenler otursun sofra sininde
Kemal da(ğa)rcığında vaktı sininde
Sûre-i Tenzilde ya seni gözler

3. Cevher dura sedef durasın dura
Ağır dura kâmil durasın dura
Defter dura divan durasın dura
Adalet canları ya seni gözler

4. *Seyrânî* bu sinde Yâsin gözedir
Ağlar dîdeleri yasin gözedir
Ecel peymânesi ya sin gözedir
Gönül âhir mekân ya sini gözler

* *CÖ2: 4600;* HAK2: 169

485. LĀLE DERER SÜNBÜL DERER GÜL DERER*

1. Ḥalìl ḥalìlesin sevse ziyāda
Lāle derer sünbül derer gül derer
Düşmez ol mādeniñ sevdāsı yāda
Lāle derer sünbül derer gül derer

2. Fātiḥ-i Baġdād derler Sulṭān Murād'a
Leyl-i zifāf irer Sulṭān Murād'a
Bahārda nevrūz Sulṭān Murād'a
Lāle de irer sünbül de irer gül de irer

3. Nigāra baġrımı dirim ez yā Hū
Meskerleriñ ʿaḳlın diremez yā Hū
Ḥünkāra yādlar gül diremez yā Hū
Lāle direr sünbül direr gül direr

4. *Seyrānì'ye* yār aġlayup yād güle
İster mi olmaġı bülbül yād güle
Kim girse baḳcaya baḳmaz yād güle
Lāle direr sünbül direr gül direr

---

* *AE 62: 55a*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

486. AĠLAMAḲDAN DÍDEM GİRYĀNA DÜŞER*

1. Ġoncasından cüdā düşende bülbül
Aġlayup gülşende fiġāna düşer
Beni terk ideli ol saçı sünbül
Aġlamaḳdan dìdem giryāna düşer

2. Gönül ārżū ider ḳaşı hilāli
Ne müşkil derd imiş bu gönül ḥāli
Görinmez gözüme cihānıñ mālı
Gāhì kenār gāhì sulṭāna düşer

3. Vaṭanımdan ayrı ḳaldım yād elde
Göñlüm o dilberde kendim bu yerde
Yār ismini dāʾim oḳurum dilde
Gāh[i] güler gāhì hicrāna düşer

4. Cihān olsa cennā[t] baġıyla gülşān
(…) yārinden yār cüdā düş[en]
Firāḳ-ı göñlimiz olur mı rūşān
Pervāneler gibi ṣūzāna düşer

* *CU6: 67a*

487. NŪR-I CEMĀL NĀR-I CELĀLE DÜŞER*

1. Celāl cemāl birbirinden seçilmez
Nār-ı cemāl nūr-ı celāle düşer
Geçid bulup bir yerinden geçilmez
Nūr-ı cemāl nār-ı celāle düşer

2. Bezirgān devesi gerekdir çañlı
Öküz yük getürir cızılar ḳañlı
Emzirdigi süde ananıñ göñli
Gāhì ḥarām gāhì ḥelāle düşer

3. Müşkilin mürşidden datmaḳ isteyen
Pervāneveş nāra yanmaḳ isteyen
Vaḥdet şarābından ḳanmaḳ isteyen
Göñül şeme āb-ı ẕülāle düşer

4. Ṭabìb bişirdigin yese gerekdir
Cerāḥat lekesin yusa gerekdir
Seyrānì yārına dise gerekdir
Seni seven niçün bu ḥāle düşer

---

* *FB 423: 40b;* AŞE XIX: 204; SS: 69; HNO: 148; HAK1: 193; AÇ: 218; HAK2: 171; Mİ: 258
A.
1/1: Cemāl celāl birbirinden seçemez- AŞE XIX; Celāli cemāli göñül seçemez- SS, HNO, HAK1, Mİ // 1/2: Nār-ı cemāl nūr-ı celāle: Nār-ı celāl nūr-ı cemāle- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, Mİ // 1/3: geçilmez: geçemez- AŞE XIX // Bir yerinden geçid bulup geçemez- SS, HNO, HAK1, Mİ
2/1: çañlı: canlı- HAK1 // 2/2: getürir cızılar: götürür cızlayan- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, Mİ; götürür cızılar- HAK2
3/4: şeme: nice- AÇ, HAK2
4/1: bişirdigin: gösterdigin- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // yese: bilse- Mİ // 4/3: Seyrānì yārına: Seyrānì'ye yārın- AŞE XIX; Bu Seyrānì yārın- SS, HNO, HAK1, Mİ
B.
2/2: "Anaṭolı'da böyle bir ḍarb-ı meşel vardır"- SS (dipnot) // 4/2: yusa: "yıḳasa"- SS (dipnot)
C.
AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, Mİ'de 3. dörtlük yoktur.

488. GEL EYLEME BİR ḲAN DÜŞER*

1. Sāḳì doḳunma destime
Ḳażā olur fincān düşer
Ḥançer çekersiñ kendine
Gel eyleme bir ḳan düşer

2. Feryādım hep gün yarısı
Ḳınayanadır darısı
Rāst gelse güzel sürüsi
Sehmime bu civān düşer

3. Mecnūn'ıñım leyl ü nehār
Zār iderim vaḳt-i seher
Ḳande doġsa yüzi bahār
Bülbüllere efġān düşer

4. *Seyrānì'yim* yolım uzaḳ
Ṭurnalarda olur ṭozaḳ
Ben bülbüle ḳursam ṭuzaḳ
Tecellìmden yılan düşer

---

* *FB 569: 31a;* HNO: 175-176; HAK1: 195; MU: 127-128; HAK2: 250; Mİ: 159-160; EAÖ: 270; MK: 25

A.

1/1: Sāḳì: Sakın- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK // 1/3: kendine: kasdime- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK

2/4: bu: bir- HNO, MU, Mİ, MK; hep- HAK2, EAÖ // bu civān düşer: civân görünür- HAK1

3/1: Mecnūn'ıñım: mecnunum [ben]- HNO; mecnūnum ben- HAK1, HAK2 // 3/3: yüzi: yaz ü- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ, MK

4/2: ṭozaḳ: tuzak- EAÖ // 4/2: ḳursam: kursan- EAÖ

B.

EAÖ "Sakın Dokunma Destime" başlıklıdır.

489. BU MAʿRİFET HER YĀREYE EM YETER*

1. Bende-yi muḥibb-i Āl-i ʿAbā'yım
Şāhid gözlerimden aḳan nem yeter
Lisānım ḳalʿadır femde belā hem
Bu maʿrifet her yāreye em yeter

2. Kāmil olan kāmil nefsin kim aña
Kem naẓar itmeye kimseden yaña
Cihānda eglence ḳalmasa baña
Allah bir Resūl ḥaḳḳ eglencem yeter

3. ʿİbādet boynıma farẓ vācib sünnet
Secdem Ḫallāḳ'ıma ḫalḳa ne minnet
Cefā-yı cehennem yār ile cennet
Yārsız ẕevḳ-i cennet cehennem yeter

4. Ṭaʿāmlarıñ ḫayırlısı mā ḥażār
Ḥurūf-ı lafẓında maʿnā muḫtaṣar
Kāmilden *Seyrānì* bir ḥüsn-i naẓar
Olursa ḥaḳḳımda biñ kerem yeter

---

* *AŞE V: 86;* AŞE XIX: 299
A.
2/3: ḳalmasa: ḳazsa- AŞE XIX
B.
C.
1/3 AŞE XIX'te yoktur.
Bu şiir ilk defa okundu.

490. ẒULMİ ʿADĀLETE ṢALDIĠIÑ YETER*

1. Ḳırılsın ḳānūnıñ telleri felek
ʿAks-i murād üzre çaldıġın yeter
Ḥaḳḳ'a ḥaḳìḳate oldıñ büvelek
Ẓulmi ʿadālete ṣaldıġıñ yeter

2. İskender deryānıñ almış ḫarācın
Āb-ı ḥayāt çeşmesiniñ tarācın
Yememiş söndirmişdir sırācın
Sen benim āhımı aldıġıñ yeter

3. İsrāfìl'iñ Ṣūr'ın alacaḳ mısıñ
Ḳānūnıña ḳoyup çalacaḳ mısıñ
Sen cihāñda bāḳì ḳalacaḳ mısıñ
Bu zamāna ḳadar ḳaldıġıñ yeter

4. *Seyrānì* felegiñ olsa edebi
[Ş]eker-i İslām'a ḳatmazdı şebi
Sen de sefìne-yi Nūḥ nebì gibi
ʿAẕāb ṭūfānına daldıġıñ yeter

---

* *SS: 152-153;* HNO: 160-161; CÖ1: 60-61; GK: 9-10; HAK1: 195-196; HAY2: 115; MU: 111-112; HAK2: 172; EAÖ: 239-240

A.

1/3: Ḥaḳḳ'a: hakkı- HNO, GK // 1/4: Ẓulmi: Zulm ü- MU

2/1: ḫarācın: haracı- HAK2 // 2/4: āhımı: ahumu- HNO

4/2: Düşünür katmazdı şekere şebi- HNO, CÖ1, GK, HAK1, MU, HAK2, EAÖ; Düşünür katmazdı şekere lebi- HAY2 // 4/3: sefìne-yi Nūḥ nebì: Nuh Nebinin gemisi- HNO, CÖ1, GK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, EAÖ

B.

SS "Devrāndan Şikāyet", GK "Yeter"; EAÖ "Kırılsın Kanunun Telleri Felek" başlıklıdır.

491. ḲĀMETİ SERVİ DAL İSTER*

1. Evvelā dilber olana
Ḥüsn-i Yūsuf cemāl ister
Baḳdıḳca göñliñ bulana
Ḳāmeti servi dal ister

2. Aḳ gerdānda üç çift bir tek
Beñleri olmalı seyrek
Keyfiñ aġusına tiyrek
Virir dilberde ḥāl ister

3. Gerdān olmalı bir ḳarış
Küser ise yalvar barış
Eger bilmezse yalvarış
Baḫşìşi yüz miṢḳāl ister

4. Aḳ ufaḳ seyrek dişleri
Keyf arturır gülüşleri
Selām alup virişleri
MiṢli ṣāḥib-kemāl ister

---

* *Bel 0374: 52b-53a;* AŞE XIX: 208; CU40: 39b-40a; RDC 30: 8b; SS: 94-95; HNO: 158-159; TK: 63; HAK1: 193; HAK2: 249-250; Mİ: 160-161

A.

1/1: Ẕevḳi oḳşar ḫūb olana- SS, TK, HAK1, HAK2 // 1/2: Ḥüsn-i Yūsuf: Yūsuf gibi- SS, TK, HAK1, HAK2 // 1/3: Baḳan gözler hep bulana- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 1/4: Boyı servveş dal ister- SS, HAK1, HAK2; Boyu serviden dal ister- HNO, Mİ; Boyu servi ve dal ister- TK

2/1: gerdānda: gerdandan- HAK2 // 2/2: Beñleri olmalı: Olmalıdır beñler- SS; olmalı benleri- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 2/3: Keyfiñ aġusına: Keyf zehrine göre- SS, TK; Aşkın ağusuna- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/4: dilberde: yārda bir- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ

3/1: Gerden olsun bir tek ḳarış- SS, TK // 3/3: Eger bilmezse: Bilmezseñ ger sen- SS; Eğer bilmezsen- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ

4/1: seyrek: inci- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 4/2: arturır gülüşleri: yetirir bakışları- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 4/3: alup virişleri: verip alışları- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ // 4/4: Gönül böyle nihal ister- HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ

B.

Bel 0374, CU40 "Dübeyt" başlıklıdır.

SS'de şu dipnot vardır: 2/3: tiyrek: "tiryāḳ"

C.

RDC 30'da her dörtlüğün sadece son iki mısrası vardır. SS'de 4 ve 7. dörtlükler; HNO, TK, HAK1, HAK2'de 7. dörtlük yoktur.

5. Beli ince beyāż teni
Olmalı kāfūr maʿdeni
Ṭut ḳulaġıñ diñle beni
Dudaḳ kirāsdan al ister

6. Ḳudretden sürmeli gözler
Degirmi olmalı yüzler
Lisānından çıḳan sözler
Leẕẕeti şeker bal ister

7. Çeşmin süzerek baḳmalı
Yaġı eriyüp aḳmalı
ʿAşḳ ile dilin yaḳmalı
Ne cevāb ne suʾal ister

8. Hilāl devri ḳaşlar çatma
Perìşān kāküli atma
Seyrānì çoḳ alup ṣatma
Bu taʿrìfe mecāl ister*

* 5/1: İnce belli beyaz tenli- HNO // 5/2: Olmalı kāfūr: Sìmìn olsun o- SS, HAK1, HAK2 // maʿdeni: madenli- HNO // simin olsun ve madeni- TK //5/4: ruḫ kirazdan da al ister- SS; kiraz dudaktan bal ister- HNO; kız kirazdan da al ister- TK; ruh-ı kirazdan al ister- HAK1, HAK2
6/1: Bayġın baḳa siyāh gözi- SS, TK // 6/2: Degirmice ola yüzi- SS, TK // 6/3: sözler: sözi- SS, TK // 6/4: Leẕẕeti şeker: ṭadı şekerle- SS, HNO, TK, HAK1, HAK2, Mİ
7/3: Gerdana inci takmalı- Mİ
8/1: Ḳaşı olsun siyāh çatma- SS, TK, HAK1, HAK2; Gaflet yatağında yatma- HNO, Mİ // 8/2: kāküli: saçların- HNO, Mİ // kirpiklerin ẕevḳden atma- SS, TK, HAK1, HAK2

492. DELİ GÖÑÜL YÜCE ṬAĠDAN ḴAR İSTER*

1. Şu fenā dünyāda bir hüner gerek
Hüner aḫẕ etmeye ḳavì ser ister
ʿAşḳıñ nār[ı] ile olmışam helak
Deli göñül yüce ṭaġdan ḳar ister

2. Amān raḳìb baña ziyān eyleme
Aḥvālim kimseye beyān eyleme
Her meclisde sırrıñ ʿayān eyleme
Ḥāliñ bildirmeye ḫālì yer ister

3. Her maḥalde ben de feryād ideyim
Ṭaḳ ṭarìḳiñ semtin buldım gideyim
Bāzı insān ʿarsız olur nideyim
Ādem didigiñde biraz ʿar ister

4. *Seyrānì* dir gördim sìne dağını
Seyrān etdim ol ḥüsnüniñ bağını
Niynemeli şu cihānda çoġını
Bu diliñ sevdigi dilber bir ister

---

* *C. 51: 72a;* HAY2: 116; AÇ: 204; HAK2: 169-170

A.

1/1: gerek: ister- AÇ // 1/2: ser: sır- HAY2, HAK2 // 1/3: nār[ı]: nârı- HAY2, AÇ, HAK2
3/2: Ṭaḳ: Tok- AÇ, HAK2 // semtin: semti- HAY2, HAK2
4/3: Niynemeli: Neylemeli- HAY2, AÇ, HAK2 // 4/4: bir: yâr- HAY2, HAK2

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

493. ÇIḲAR CĀHİLLİKDEN ʿĀRİFĀN GEZER*

1. ʿAşḳ-ı ilāhìden bāde içenler
Terk ider cihānı lāmekān gezer
Nefs-i emmāreniñ sırrın seçenler
Çıḳar cāhillikden ʿārifān gezer

2. Dünyāda uḫrāya bìḳarār olan
Dergāh-ı Mevlā'da iḫtiyār olan
Naṣìbi ḳısmeti tārümār olan
Diyār-ı ġurbetde her zamān gezer

3. Ervāḥ-ı müʾminiñ biz duʿācısı
Mekke Medìne'niñ oldıḳ ḥācısı
Ol ṣayd olanıñ gelsün avcısı
Bu sìnem ṭaġında bir canān gezer

4. *Seyrānì* eyledim gönlümi defter
ʿAşḳıñ kitābını eyledim ezber
Bir ḥırḳa bir loḳma bir eli teber
Dervìşān ṣādıḳlar perìşān gezer

---

* *Gedik: 101b;* C. 296: 52ab

A.
1/1: ʿaşḳ-ı ilāhìden: elest bezminde- C. 296 // 1/2: ider: idüp- C. 296
2/1: dünyāda: dünyādan- C. 296 // bìḳarār: ber ḳarār- C. 296 // 2/2: Mevlā'da: Ḫudā'da- C. 296 // 2/3: naṣìbi: naṣìb [ü]- C. 296 // 2/4: ġurbetde: ḳurbeti- C. 296
3/4: ṭaġında bir canān: baġında bir ceylān- C. 296
4/1: eyledim gönlümi: gönlümi eyledim- C. 296 // 4/2: eyledim: itmişim- C. 296 // 4/3: bir loḳma bir ḫırḳa bir eli teber- C. 296

C.
Bu şiir ilk defa okundu.

494. DÜNYĀDAN EL ÇEKÜP PERÍŞĀN GEZER*

1. Şu fānì dünyāya göñül virenler
Terk-i dünyā olup bir zamān gezer
Yitirüp ʿaḳlını mecnūn olanlar
Dünyādan el çeküp perìşān gezer

2. Aġlayı aġlayı çeşmi ḳan dolan
Felegiñ cevrinden ṣararup ṣolan
Naṣìbi ḳısmeti dağınıḳ olan
Varup ġurbet ilde pek yaman gezer

3. *Seyrānì* güzeli medḥ ider dilde
Mürüvvet ḳalmamış aṣlā güzelde
Bir ḫırḳayla bir tāc bir teber elde
Dervìş-i ṣādıḳlar hep ʿüryān gezer

* *FB 569: 21b;* AÇ: 283
B.
AÇ "Semai" başlıklıdır.

495. GÖZLERİM NE KĀRDA NE ZİYĀNDADIR*

1. Ṭabìb neşter urup incitme cānım
Derdim ne ṭamarda ve ne ḳandadır
Derd [ü] ġam ṣatmaġa dükkānım açdım
Gözlerim ne kārda ne ziyāndadır

2. Göñül şehri olmaz ḳapu peceli
Gāh[ì] ẓulmetlenür gāh olur celì
Dikende açılan güliñ eceli
Emr-i Ḥaḳḳ'la esen mihricāndadır

3. Ben ʿāşıḳım dost ġayretin güderim
Ḳatarlanmış ġam devesin yederim
Ḥaḳḳ'dan geldim encām Ḥaḳḳ'a giderim
Gözlerim ne şehirde (ve) ne ḫāndadır

4. Mü'min odur ikrârına dururs a
Çeşmem gözden kurur suyu kururs a
Kim kimin aybını yüze vururs a
Atar fitne okun kemân andadır

---

* *C. 135: 63b;* FB 569: 26b; RDHC: 31b; AŞE VI: 32; NMÇ: 111-112; HAK1: 197; AÇ: 206; HAK2: 173-174

A.

1/1: urup: çeküp- FB 569, RDHC, AŞE VI, HAK1, AÇ, HAK2 // 1/2: ve ne: ne de- FB 569, RDHC, AŞE VI, NMÇ, HAK1, AÇ, HAK2 // 1/3: derd [ü] ġam: derûnum- HAK1, HAK2; derd ü gam- AÇ // dükkānım açdım: açdım dükkānım- FB 569, RDHC, AŞE VI, NMÇ, HAK1, HAK2 // 1/4: gözlerim ne kārda: gözlerim ne bir kār- FB 569, RDHC, HAK1, AÇ, HAK2; gözim ne [bir] kārda- AŞE VI; gözüm ne bir kârda- NMÇ

2/1: şehri: şehir- HAK1, AÇ, HAK2 // peceli: bacalı- AŞE VI, AÇ // 2/2: gāh[ì]: gāhì- FB 569, RDHC, AÇ // ẓulmetlenür: ẓulumetli- FB 569, RDHC; zulmetlidir- HAK1, AÇ, HAK2

3/1: dost ġayretin: derd gayreti- NMÇ // 3/2: ġam: ʿaşḳ- FB 569, RDHC, HAK1, HAK2 // gam devesin katarladım yederim- NMÇ // 3/3: geldim encām: geldim yine- FB 569, RDHC, HAK1, AÇ, HAK2; gelip yine- NMÇ // 3/4: Gözlerim ne şehir ne de ḫāndadır- FB 569, RDHC, HAK1, AÇ, HAK2; Gözüm ne bir şehir ne bir handadır- NMÇ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.

AŞE VI'da 3. dörtlük yoktur. NMÇ'de 2. dörtlük yoktur. NMÇ'deki 2. dörtlük diğer metinlerde yoktur. Ancak bu dörtrlük "Müʾmin mi degil mi gümān anda var" ayaklı metnin 2. dörtlüğünün bir çeşitlenmesidir. Bu hane sözlü kültürdeki etkileşim düşünülerek metne 4. dörtlük olarak eklenmiştir.

5. Sürelim *Seyrānì* bu bir yār demi
Ene'l-Ḥaḳḳ'ıñ Manşūr'ınıñ dār demi
Yārdan ayrılalı āh [u] zār demi
Bilmem deli göñül ne mekāndadır*

* 5/1: bir: dem- HAK1, HAK2 // Severim Seyrānì bu yer yār demi- FB 569; Soralım Seyrānì bu diyārda mı- NMÇ; Severim Seyrânî bu yer yârı mı- AÇ // 5/2: Ene'l-Ḥaḳḳ'ıñ: Emri Hakk'ın- HAK1, AÇ // dār demi: dārı mı- FB 569, AÇ // Nâmûsta mı gayrette mi ârda mı- NMÇ // 5/3: Yārdan ayrılalı āh u zārımı- FB 569; Beni terk-edeli âh u zârda mı- NMÇ; Yârdan ayrılalı âhû zârı mı- AÇ

496. SUʾĀLİÑİ ḲILDEN ḲĀLE UĠRADIR*

1. ʿİlim remilinde ḫülyā-yı remmāl
Noḳṭasın /…/ ḫāne māla uġradır
Ṣorsañ bir müftìden dìnì bir suʾāl
Suʾāliñi ḳılden ḳāle uġradır

2. £ābit ol Tañrı'ya ḥamd ü §enāda
Kimse ile düşme sözde ʿināda
Aġzın açar açmaz baġ-ı fenāda
Bülbül güliñ aġzın lāle uġradır

3. Gör dilberiñ ʿilm-i ḥāle vuḳūfın
Giderir vuṣlatı hicr-i maḫūfın
Kitāb-ı vuṣlatıñ lafẓ [u] ḥurūfın
Maʿnāsınıñ ẕevḳiñ bala uġradır

4. Lāyıḳ mı rişte-yi ümìdim üze
Nergis gibi çeşm-i mestini süze
Gülde ʿāşıḳ olup bir güler yüze
Bülbül yolın daldan dala uġradır

5. Cevherdir kelāmım ʿaşḳdır maʿdenim
ʿAşḳa maʿden olmış cān ile tenim
ʿĀşıḳ Seyrānì'yim başımı benim
Sevdā türlü türlü ḫāle uġradır

---

* *SS: 158-159;* HNO: 161-162; HAK1: 200-201; HAK2: 177-178; Mİ: 262

A.

1/1: ḫülyā-yı: ülyâ-yı- HAY2 // 1/2: /…/ ḫāne: hane imale- HNO, HAK1, HAK2; hâne-i mâle- Mİ // 1/3: Ṣorsañ bir: Sorarsan- HAY2

2/1: ol: ol(du)- HNO, HAK1, HAK2 // ol Tañrı'ya: oldu Hakka- Mİ

3/3: lafẓ [u] ḥurūfın: lâfzı hururfun- HNO; lâfz-ı hurûfun- HAK1, HAK2, Mİ // 3/4: ẕevḳiñ: zevki- HAK1, HAK2

4/1: üze: üzre- Mİ // 4/3: Gülde: Gül de- HAY2

B.

SS "Bu da Bir Naṣìḥat" başlıklıdır.

497. GÖRİNCE ʿAḲLIMI BAŞDAN ṬAĠIDIR*

1. Bir dilber vaṣfında hikāyetim var
Vaṣf-ı ʿaşḳı ḳılıcımıñ zāġıdır
Perüşān z̲ülfinden şikāyetim var
Görince ʿaḳlımı başdan ṭaġıdır

2. ʿAşḳıñ ile ṭutmış yaġı yükregim
Bir sāʿat ḥükmini virir çeryegim
Yārıñ aġusına benim tiryākim
Ṣanki tiryeklerim olmış aġudır

3. *Seyrānì'niñ* uyḳu girmez gözine
Düşeli bu nār-ı ʿaşḳıñ özine
Ímān olmaz güzelleriñ sözine
Her ne dirse yalan dil duzaġıdır

---

* *FB 423: 80b;* FB 569: 22b; AÇ: 207

A.

1/2: ʿaşḳı ḳılıcımıñ: ʿaşḳıñ ḳılıcınıñ- FB 569 // Vasfı aşkın kılıncının zağıdır- AÇ

2/1: ʿaşḳıñ ile ṭutmış yaġı: ʿaşḳıñla tutmış yağını- FB 569 // yükregim: yüreğim- AÇ // 2/2: çeryegim: çaregim- FB 569, çereğim- AÇ // 2/4: tiryeklerim: ter bekelrim- AÇ

3/2: nār-ı: nâmı- AÇ // özine: közine- FB 569, AÇ // 3/3: ìmān olmaz: inanılmaz- FB 569, AÇ

B.

AÇ "Koşma" başlıklıdır.

FB 569'da şu notlar eklenmiştir: 2/2: çaregim: çeyregim // 2/3: tiryākim: tirekim, tiryāk // 2/4: aġudır: aġı

498. DÜŞÜP ĀHI ZĀRA YALVARMALIDIR*

1. Ey göñül maḳṣūd-ı kāma irmege
Gice gündüz yāre yalvarmalıdır
Bülbül gibi gül dalına görmege
Düşüp āhı zāra yalvarmalıdır

2. Ḳalbi pāk ḫulūṣun dil ṣāf olmaġa
Her ḫuṣūṣıñ ceḥdi(ni) ṣādef olmaġa
Cürmi günāhlardan muʿāf olmaġa
Ḥażret-i Ġaffār'a yalvarmalıdır

3. Ġaffār ismin dilde ẕikr iderekden
Bunca ḥikmetleri fikr iderekden
Göñül her ḥālile şükr iderekden
Devlet-i hünkāra yalvarmalıdır

4. *Seyrānì* seyrānıñ ḳarḳ olmaḳ içün
Derūn-ı ḳalbiñde ʿaşḳ olmaḳ içün
Şefāʿat baḥrine ġarḳ olmaḳ içün
Aḥmed-i Muḫtār'a yalvarmalıdır

---

* *Hk 427: 52ab;* CU15: 67ab; ATO: 2292; HAK2: 174

A.

1/1: maḳṣūd-ı kāma: masûd u kâma- HAK2 // irmege: ermek[e]- CU15 // 1/3: dalına: dalının- CU15; diyârın- ATO, HAK2 // görmege: görmek[e]- CU15 // 1/4: āhı zāra: āhı zā[ra]- CU15; âh ü zâre- ATO, HAK2

2/1: ḫulūṣun dil ṣāf: hulusdan dil taf(?)- ATO // 2/2: ceḥdi(ni) ṣādef: ceḥdi ṣarrāf- CU15 // Cürm ü günahlardan muaf olmağa- ATO // 2/3: Cürmi: Cevri- CU15 // Her hususda cemdin sarraf olmağa- ATO

3/1: ẕikr iderekden: zikir ederken- ATO, HAK2 // 3/2: fikr iderekden: fikir ederken- ATO, HAK2 // 3/3: ḥālile: ḥāline- CU15 // şükr iderekden: şükür ederken- ATO, HAK2 // 3/4: devlet-i: devletli- ATO, HAK2

4/1: ḳarḳ: fark- CU14, ATO, HAK2

B.

CU15 "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

CÖ, HAK2'de 2. dörtlük yoktur.

499. ÇĀRESİN EHLİNDEN ŞORMAḴ YOḴ MIDIR*

1. Levḥ-i ḳalbe yazı yazan ḳalemiñ
Aġzın açup dilin yarmaḳ yoḳ mıdır
Derūnında olan derd [ü] elemiñ
Çāresin ehlinden şormaḳ yoḳ mıdır

2. Derde göre dermān libāsı biçene
Derd [ü] dermān içre aġrı seçene
Deñiz kenārından acı içene
Ṭatlı şudan aḳan ırmaḳ yoḳ mıdır

3. Ḥarmān muḫtāc olur bir süpürgeye
Bir ḳuşa bir dāne Ḥaḳḳ esirgeye
Küpünde acıyup azan sirkeye
Çatladup ḳabını ḳırmaḳ yoḳ mıdır

4. Ey *Seyrānì* nişān diken tìrlere
Diker urup yıḳmaḳ içün yerlere
Rüʾyā taʿbìr iden muʿabbirlere
Şer düşleri ḫayra yormaḳ yoḳ mıdır

---

* *AŞE XVIII: 70;* FB 423: 39a; SS: 81-82; HNO: 156; HAK1: 213; HAK2: 190-191: Mİ: 272

A.

1/3: Derūnında: Derūnımda- FB 423 // derd [ü]: derd ü- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/4: Çāresin ehlinden: Çāreyi ehline- FB 423

2/1: dermān libāsı: derman libas- SS, HNO, HAK2 // Dert dermān libāsın diküp biçene- FB 423 // Vezin bozuktur. // 2/2: Derd [ü]: Derd ü- SS // Dermān dert içinde aġrı seçene- FB 423; Derdi dertten beğenmeyip seçene- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/3: Acı deñiz kenārında içene- FB 423; Acı denizlerin suyun içene- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

3/2: bir: bin- Mİ // dāne Ḥaḳḳ: dāne(cik) kim- FB 423

4/2: Diker: Tepik- Mİ // urup: virüp- FB 423

B.

FB 423 "Ḳoşma" başlıklıdır.

2/2: "Mısranın bir başka şekli: Derd u derman içre ağrı seçene"- HAK1 (dipnot) // 2/3: "Bu mısranın da bir başka şekli var. Şöyle: Deniz kenarından acı içene"- HAK1 (dipnot)

500. GÖR ʿĀŞIḲIÑ NİCE ʿİRFĀNI VARDIR*

1. Saña ʿāşıḳlıġı icrā eyleyim
ʿĀşıḳlıġıñ yolu erkānı vardır
Yedi ḳat yirlerden ḥikmet söyleyim
Gör ʿāşıḳıñ nice ʿirfānı vardır

2. Her ʿāşıḳ añlamaz eşʿār-ı sırrdan
Almadıḳdan ṣoñra himmeti pìrden
Diñle esrārı yedinci yerden
Vaṣfı mümkin degil ʿummānı vardır

3. Eşcār-ı diliñde yetür §emeriñ
Ġayretile ḳoşana gör kemeriñ
Bu dünyāda olan şems [ü] ḳameriñ
Heft zemìn taḫtda devrānı vardır

4. Sen nār kimseye ṣatma şer yanıñ
Ṣardı ʿaşḳ [u] sevdā dilā her yanıñ
Heft zemìn taḫtda olan deryānıñ
Gūş it kim ne resme evzānı vardır

5. Ṭıfıllar ʿarż ider māderden memek
Māder peder olan çoḳ çeker emek
Deryāda ḫalḳ itdi Ḫudā bir semek
Bir bu dünyā gibi bir yanı vardır

6. Bir çeşmim sebzedir bir çeşmim māvì
Bir sökigi Kūh-i Ḳāf'a müsāvì
Ḫalḳ etmemiş olsa yārdan kāvì
Getürir dünyāyı dermānı vardır

7. Anda yoḳ Ḫālıḳ'ıñ izninden çıḳmaḳ
Gelmez ḫāṭırına dünyāyı yıḳmaḳ
Ne teşnelik bilür ḫod ne acıḳmaḳ
Aña Ḥaḳḳ'ıñ öyle fermānı vardır

---

* *AE 62: 66a-67b*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

8. Saña menşūr idem sim ile zeri
Eger keşf olursa hidāyet deri
Diñle semek üzere seniñ mermeri
Anıñ ne vechile beyānı vardır

9. Gūş eyle refʿ ola ḳalbiñ riyāsı
Bir bu cihān olmaz anıñ ḳıyāsı
Envār-ı ḳamerden çoḳdır żiyāsı
Ṣanmaġıl bir zerre noḳṣānı vardır

10. Dimez kimse baña bir ġazel çaġır
Ṭoymaz ḥaḳìḳati ṣamāḥ ṣaġır
Ṣanma ṭaş semege birdir hem aġır
Ṣanki bir cismiñ ḳaftānı vardır

11. Ḳullıḳda muḳìm ol taṣdìḳ it dìni
Refʿ it ey muʿannid ḳalbiñden kìni
Bir bu dünyā deñlü o ṭaşıñ ini
Bir bu dünyā deñlü fevḳānı vardır

12. Pervāne çevriler kendin yaḳara
Düşini bu āteş başdan çıḳara
Biz gelelim ṭaş üstinde baḳara
Ol öküziñ nice iskānı vardır

13. Yine ṭalḳalandı göñül ırmaġı
Tevātir eglemek bu nuṭḳ-ı ṣaġı
Bir Kūh-ı Ḳāf deñlü ger bir ṭırnaġı
Anıñ aña göre çimānı vardır

14. Diñle nuṭḳım ḳalbiñ pasın arıdır
Aḳ dişleri ṣanki şitā ḳarıdır
Āʿżāsınıñ cümle rengi ṣarıdır
Ānlu ortasında şānı vardır

15. Ey dilā bu esrār şeddini ḳoşan
Gün olur virirsin dilden dile şān
Ṣorarlarsa nedir ʿaceb ol nişān
Yazılmış bir āyet Ḳurʾān'ı vardır

16. Ḥikmet içre mesṭūr āyetiñ başı
Ḫaṣṣası pāyınıñ altında ṭaşı
Anıñla żabṭ ider ey dìn ḳardaşı
Ṭaş tilāvet eyler lisānı vardır

17. Erenler bu sırrı böyle buyurur
Ehl-i diller ġāfillere ṭuyurur
Ḫalḳ anı ḳudretinden doyurur
Luṭfile ḥücceti burhānı vardır

18. ʿİnd-i Ḥaḳḳ'da çoḳdır luṭfıla ʿaṭā
Silkinse dünyāyı ḳaldurup ata
Bir gelelim imdi altıncı ḳata
Anıñ ne vechile tıbyānı vardır

19. Felek ursa gerek sìneme bir oḳ
Ḳāfiye bulursam ḥikāyetim çoḳ
Bir ẓulmet ʿālemi şems [ü] ḳamer yoḳ
Ṣanmaġıl aḥkām-ı zindānı vardır

20. Bir maḫlūḳ ḫalḳ itmiş diñle bu sözi
Bilmez anlar gice ile gündüzi
Her biriniñ şems [ü] ḳamerdir yüzi
Rūylarınıñ māhitābānı vardır

21. Ṣanmaġıl bir eder ṣayılar anlar
Birbiri üzere ḳayılar anlar
Ṣūret-i cemelden yayılar anlar
Ṣanmaġıl anlarıñ cevbānı vardır

22. Anlar birbirine ġāyetle emìn
Māddelik nerlik yoḳ eyler yemìn
Bundan böyle naḳlim beşinci zemìn
Bir ʿālem ġāyetle ormanı vardır

23. Bu naḳlimi bir kimseler ṭuymamış
Naḳḳāl sālifden naḳli uymamış
Ḫudā ol ʿālemi ḥālì ḳoymamış
Camus heyʾetinde ḥavāyı vardır

24. Bilmez anlar yaz u ḳışı bahārı
Ḫalḳ itmiş anlara bād-ı seḥārı
Anlarıñ da yoḳdır leyl ü nehārı
Anlarıñ ʿaşḳıla cevlānı vardır

25. Baʿżı ḳāfiye var ṭaş perkliginde
ʿArūżı zifāfı gerdekliginde
Anlarıñ da dişi erkekliginde
Rāvì esrārıñ kemānı vardır

26. Bunda dördinciden diñle cevābı
Eger keşf olursa ġāyet bābı
Refʿ olursa setri beytden ḥicābı
Ẓāhir bāṭından ʿayānı vardır

27. Ẓālimiñ ẓulminden göñül ḫoş degil
Bu dünyāda her uçanlar ḳuş degil
Dördinci ḳat yerde ḥāli boş degil
Anıñ da maḫlūḳ-ı mihmānı vardır

28. Bunda ẕikr olunur bir nuṭḳ-ı mesbūḳ
Gör nice esrār agāh bu maʿşūḳ
Āhū ṣūretinde andaki maḫlūḳ
Beġāyetle yügrek ceyrānı vardır

29. Dād-ı Ḥaḳḳ'dır bu deryāda ġavvāṣlıḳ
Anlar da bilmez ḥayż ile nifāslıḳ
Bulınmaz anlarda ẕikr ü ìnāslıḳ
Ṭabʿile vallahi ḥayrānı vardır

30 .Dāʾim sırrlarına baḳınur anlar
Mā-yı cārì gibi aḳınur anlar
Ḳārūn düşer deyü ṣaḳınur anlar
Kimisiniñ ḫavfla pinhānı vardır

31. Ey dilā muḳìm ol sünnet [ü] farża
Ṣaḳın heves etme cehtile ḳarże
İmdi biz gelelim üçinci ʿarża
Şükr it Ḥaḳḳ'a luṭf [u] erzānı vardır

32. Ṣayyādveş vechiñe al nişāngāhı
Farsìce bilürsiñ ṣay yek dü seyi?
Üçinci ḳat yeri ṣanmaġıl tehì
Gözi tepesinde insānı vardır

33. İdrākiñ varısa fevt etme yevmi
Edā it ṣalātı ṭuta gör ṣavmı
Ṭūfānda ġarḳ olan Nūḥ nebì ḳavmi
Üçinci ḳat yerde efġānı vardır

34. Ḥaḳḳ Nūḥ'ıñ ḳavmine virmedi arāy
Üçinci ḳat yire indi serāpāy
İblìs leşlerinden yapdı bir sarāy
Çürüyüp yıḳıldı vìrānı vardır

35. İkinci zemìne geldik baḳalım
Göñüller ḳaṣrına şemʿa yaḳalım
Ḳaḥbe felek ṣaydı bir bir ṣaḳalım
Serimiñ bir gitmez dumanı vardır

36. Ey dilā artursın Mevlā neşātıñ
Felek bendin alur payından atıñ
Pìrleriñ irşādı ikinci ḳatıñ
Çārşuyı pāzārı dükkānı vardır

37. Bulınur bir ṭaḳım iki dìnlüler
Bir maḫlūḳ var olar deve kìnlüler
Cemʿ olmış bir farḳa sünnì cìnlüler
Herkesiñ bir günā elvānı vardır

38. Birbirlerin günāgün boyarlar
Serden pāya ḳadar postun ṣoyarlar
Birbiriniñ lahmin yiyüp ṭoyarlar
Ne bir baġ ne de bir bostānı vardır

39. Hem ḳuẕusı vardır hem de ḳoyunı
Birisi adama virmez boyunı
Bu ʿālemde aḳan deryā ṣuyunı
İçerler ṣan gelüp cihānı vardır

40. Çıḳup birincide dürdüñ semāyı
Müzeyyen nücūm güneşle ayı
Serendib'de bil Ādem'le Ḥavvā'yı
Medìne'de Nebì Sulṭānı vardır

41. Gāhì burca gelür ḫāver ṭolanur
Kimi yavrım deyü aġlar yolınur
Yetmiş iki buçuk millet bulınur
Her birin bir yerde evṭānı vardır

42. Ṭaʿn idenler itsün ḥāṭırım ḫoşdır
Böyle bir eseri kimler ḳomuşdır
Allah bir Resūl ḥaḳḳ cümlesi boşdır
Ḫudā'nıñ luṭf [u] iḥsānı vardır

43. Ḥaḳḳ naṣìb eylerse ḥacc ile zekāt
Budır cihān içre maḳbūl rekāt
Lem Yezel ʿömrine virsin berekāt
Sulṭān Maḥmūd nāmda bir ḫānı vardır

44. ʿAşḳ ṣatırbāndır sırrımdan yider
Ne bezme dilerse getürir gider
Çoḳ kimse daʿvā-yı ʿāşıḳlıḳ ider
Ḫanḳısınıñ böyle destānı vardır

45. Kime var ziyānım ey merd dilir
Bay gedā bizi pespāye bilir
Tertìb-i destān ḥaḳḳından gelir
Müslim Everekli Seyrānì vardır

46. *Seyrānì* söyledi zemìniñ sözin
Beḥamdilillah Ḫālıḳ açdı cān gözin
Kimseniñ ṭaʿnından çevirmez yüzin
Ölünceye ḳadar meydānı vardır

501. YĀ ECEL YĀ MERḴAD YĀ SİN OḴUDIR*

1. Baṭṭāl'ıñ hilāle atdıġı bir oḳ
Ol Ḥażret-i Ḫıżr'ın yasin oḳudır
ʿAzrāʾìl'iñ baña atdıġı bir oḳ
Yā ecel yā merḳad yā sin oḳudır

2. Dost dimez deryāya yā ṭalma yā dal
Ḳırılan yā kökdir yā budaḳ yā dal
Oḳuyacaḳ dersim yā ḫı'dır yā dal
Yā ẕāl yā rā yā zā yā sìn oḳudır

3. ʿArż-ı dìvān oḳutmadan merāmı
Şāʿir dìvān oḳunmadan merāmı
Maḥşer dìvān oḳunmadan merāmı
Almaġa göñüller yā sìn oḳudır

4. *Seyrānì* isminde vardır ḥa mìmler
Medenìler maḥşerde içer ḥamìmler
Ḥocam ders gösterdi tekmìl ḥāmìmler
Tenzìl-i ve'ṣ-ṣāfāt Yāsìn oḳudır

---

* *C. 4: 268;* AŞE V: 128; AŞE XIX: 224; FB 569: 27b; C. 168: 12b; HNO: 177; HAK1: 212; AÇ: 456; HAK2: 190; Mİ: 271-272

A.

1/2: Ḫıżr'ın (AŞE XIX): Ḫıżır'ıla (C. 4, AŞE V); Ḫıżr'a- FB 569, AÇ; İlyasın- HNO, HAK1, HAK2 // Ol ok Hazret-i İlyas'ın okudur- Mİ // 1/3: baña: gelip- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

2/1: deryāya(AŞE XIX, FB 569, HNO, HAK1, HAK2): deryāsın (C. 4); deryāsın(a)- AŞE V // yā ṭalma: dalma dir- C. 168 // 2/3: Oḳuyacaḳ dersim: Hoca ders gösterir- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // ḫı'dır: ḳı'dır- AŞE V

3/1: ʿArż-ı: ʿArūż- FB 569, AÇ // oḳutmadan: oḳunmadan- AŞE XIX // Nedir divan okutmakta meramın- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/2: Şāʿir dìvān oḳutmadan merāmı- AŞE V; Şiʿr-i dìvān okunmadan merāmı- AŞE XIX; Maḥşer dìvān oḳumadan merāmı- FB 569; Şiir divan okutmakta meramı- HNO, HAK1, HAK2, Mİ; Mahşer divan okutmadan meramı- AÇ // 3/3: oḳunmadan: oḳutmadan- AŞE V, AŞE XIX; okutmakta- HNO, HAK1, HAK2 // Şāʿir dìvān okumadan merāmı- FB 569; Şair divan okutmadan meramı- AÇ // 3/4: Almaġa göñüller: Göñüller almaġa- AŞE V // yā sìn: Yasin- AÇ // Seyranî gücüne Yasin okudur- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

4/1: vardır: var[dır]- AÇ // 4/2: içer: içüp- AŞE XIX; içerler- AŞE V // Hocam ders gösterir te[k]mil ha mimler- AÇ // 4/3: Ḥocam ders gösterdi tekmìl: Oḳuyacaḳ dersim tekmìl- AŞE V; Ḥ̆ācem şād gösterdi [tekmil]- AŞE XIX; Ḥocam şād gösterir tekmìl- FB 569; Talib dersin alır tekmil- AÇ // 4/4: Tenzìl-i ve'ṣ-ṣāfāt: Tenzil ve's-saff at- AÇ

B.

AŞE V, AÇ "Tecnìs"; C. 168 "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

C. 168'de 3. dörtlük yoktur. HNO, HAK1, HAK2, Mİ'de 4. hane yoktur, bu metinlerde mahlas 3. dörtlükte tapşırılmıştır.

502. NE (BİR) SİKKE NE (BİR) ṬUĠRA NE BİR NĀM ḲALIR*

1. Sāḳì-yi devrānıñ [pe]ymānesinden
Ne bir gün ne (bir) bāde ne bir cām ḳalır
Mecāz[ì] şāhlarıñ ḍarbḫānesinden
Ne (bir) sikke ne (bir) ṭuġra ne bir nām ḳalır

2. Muḥkem ḳalʿa yap(dır)mış şehr-i Vidin'e
ʿAḳlınca muʿāvenet itmiş (gūyā bu) dìne
Ne Beytü'l-Maḳdes ne Mekke (ne) Medìne
Ne Ḥalep ne Mıṣır ne de Şām ḳalır

3. İsrāfìl ṣūrını üfürse kimler
Nuḥās mi§(ā)li erir sìm gibi ṭamlar
Yıḳılur yedi ḳat direksiz ṭamlar
Beḳābillah bir yıḳılmaz ṭam ḳalır

4. Ḳul keyfince ḳudret meyvesi yitmez
Ḳādir'iñ itdigine ḳudret(ler) yetmez
Cāhiliñ meyvesi kemāle yetmez
Seyrānì'niñ keyfi gibi ḫām ḳalır

---

* *AŞE V: 2;* AŞE XIX: 219; SS, 76-77; FRG: 54-55; HNO: 152-153; HAK1: 197-198; HAK2: 175; Mİ: 260

A.

1/1: [pe]ymānesinden: meyhanesinde- AŞE XIX, HNO, Mİ // 1/2: ne (bir): ne- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // ne bir cām: ne de cām- SS; ne de cân- HNO, HAK1, HAK2 // Bir gün ne bāde ne bir cām ḳalur- AŞE XIX // 1/3: Mecāz[ì]: Mecāzì- SS, HNO, HAK1, HAK2 // ḍarbḫānesinden: darphanesinde- HNO, Mİ // 1/4: Ne (bir) sikke ne (bir) ṭuġra ne bir: Ne sikke ne ṭuġra ne bir- AŞE XIX; Ne sikke ne ṭuġra ve ne- SS; Ne sikke ne tura ne de- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

2/1: yap(dır)mış: yapmış- AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/2: Muʿāvenet itmiş iḳlìm-i dìne- AŞE XIX; Gūyā muʿāvenet itmiş bu dìne- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; Güye muavenet etmiş Budine- FRG // 2/3: Ne Beytü'l-Muḳaddes Mekke Medìne- AŞE XIX; Ne Kaʿbe ne Mekke ve ne Medìne- SS, FRG; Ne Kâbe ne Mekke ne de Medìne- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

3/1: üfürse kimler: vururs gümler- AŞE XIX // İsrafilin üfürdüğü hengâmlar- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/2: mi§(ā)li: mi§āl- AŞE XIX; gibi- HNO, HAK1, HAK2 // Nuḥās mi§(ā)li: Bakır gibi- Mİ // ṭamlar: ṭaġlar- AŞE XIX // 3/3: yıḳılur: yıḳılup- AŞE XIX // direksiz: direkli- HNO, HAK1, HAK2

4/1: yitmez: bitmez- AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 4/2: itdigine ḳudret(ler): işine ḳudretler- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

C.

SS'de 3. dörtlük yoktur. FRG'de 1 ve 3. dörtlükler yoktur.

503. YĀD YABANCI DAĠDA BELDEN ṢAYILIR*

1. Ana ḳız ḳarındaş hem ḳız evlādı
Evde bulunsa da ilden ṣayılır
Leylā'nın Mecnūn'ı Şìrìn('iñ) Ferhād'ı
Yād yabancı daġda belden ṣayılır

2. Ṭaġda iniş yoḳuş düzden ġayrısı
Yılda ḳış bahār yaz güzden ġayrısı
Kez̲z̲āblarda iki sözden ġayrısı
Maḳʿadımdan çıḳan yelden ṣayılır

3. Vālì ḥākim daḫı doġmış anadan
Ḳısmet ṭoplamaġa gezer ey nādān
Bir ṣusız derede bir furṭınadan
Uġrayup geçici sìlden ṣayılır

4. ʿÖmriñ var gicesi hem gündüzleri
Tükenir mi iniş yoḳuş düzleri
Seyrānì'niñ ḳaba degil sözleri
Ḥaddeden çekilmiş telden ṣayılır

---

* *AŞE XVIII: 68;* C. 181: 17b; SS: 72-73; HNO: 150; HAK1: 198; MU: 64; HAK2: 175-176; Mİ: 261

A.
1/1: ḳarındaş: kardeşi- Mİ // 1/3: Şìrìn('iñ): Şîrin- HAK1, MU, Mİ // 1/4: daġda: daġdan- C. 181
2/2: yılda ḳış bahār yaz: bahār ile yazdan- C. 181 // 2/3: kez̲z̲āblarda: kiziblerde- C. 181 // 2/4: maḳʿadımdan çıḳan (C. 181): /…/ çıḳan- AŞE XVIII; havadan sayılır- HNO, HAK2, MU; kavadan sayılır- HAK1; Kabahat denilen- Mİ
3/2: ey: her- MU
4/1: ʿömriñ: yılıñ- C. 181

B.
1/4: bel: "ṭaġıñ boyun noḳṭası"- SS

C.
C. 181'de 3. dörtlük yoktur.

504. EYLEYÜP KEMENDE BAĠLAR ṬOLANIR*

1. Bu dil-i ṣafālara olayım nāʾil
Deyü durmaz baḳce bağlar ṭolanır
Hicrānı sevdāñı serime nāʾil
Eyleyüp kemende bağlar ṭolanır

2. Ceylān ider dìdem ḳoçayım deyü
ʿİbādet içün dile ḳocayım deyü
Ḥayātımda bir ḫūb ḳuçayım deyü
Bu bāzūlar hem bağlar ṭolanır

3. Āʿlā mıdır etnā mıdır bu sìne
ʿĀḳıbet biz girecegik bu sine
Āh itmeden yaralanmış bu sìne
Yara emlemeye bağlar ṭolanır

4. Ḫavf etmeli ziyān ider ucından
Kemān atar müjgānınıñ ucından
Bu *Seyrānì* bir dilberiñ ucından
Meskānı lādır aġı yoḳ bağıllar ṭolanır

---

* *C. 51: 44b-45a*
B.
C. 51 “Tecnis” başlıklıdır.

505. ḤAYIF SAÑA DEYİ AĠLAR ṬOLANIR*

1. Diyār-ı ġurbetde bir dilber sevdim
Dìvāne göñlimi egler dolanır
Ġāfilen serime bir ḳada gelse
Ḥayıf saña deyi aġlar ṭolanır

2. Ṣarrāf var mı bu cevherden alırsa
İddigimiz yanımıza ḳalırsa
Ṣayrı olup baş yaṣduġa gelirse
Ḫastanıñ başına ṣaġlar ṭolanır

3. Didim bir iḥsān it ḳaşları kemān
Saña meftūn olan bir benim hemān
Seyrānì dir bahār olduġı zamān
Kūy-i ṣaḥrāları begler dolanır

---

* *C. 51: 63b;* AÇ: 208
A.
1/1: sevdim: gördüm- AÇ
2/3: Ṣayrı: Sayr[ı]- AÇ
3/2: bir: bin- AÇ // 3/3: olduġı: geldiği- AÇ // 3/4: begler: baylar- AÇ
B.
C. 51 “Seyrānì Naẓìri”; AÇ “Koşma” başlıklıdır.

506. DİLERSE GAFFAR'IM ARŞA ÇIKARIR*

1. Aradım günlerce ilmiyle âlim
Bu aşk u sevdayla ettim çok talim
Hâl u ahvâlimiz Mevlâ'ya malûm
Dilerse Gaffar'ım arşa çıkarır

2. Çokları gıybetim eder söyleşir
Kendi derdi varken éli söyleşir
Sanmayın ki dünya bir gün döleşir
Şeytan bu nefsi marşa çıkarır

3. *Seyrânî* olunca günahtan ârî
Kulu ıslah etsin yaradan Bârî
Lev[h] u kalem yazar zararı kâri
Diler ise Hudâ boşa çıkarır

* *HAK1: 199;* HAK2: 176

507. DİLKİYİ ÇAḲALI İNDEN ÇIḲARIR*

1. Telġraf didigi ebced ḥesābı
Cini cimden şeyṭānı cinden çıḳarır
Āteş şöyle ṭursıñ tütün ʿazābı
Dilkiyi çaḳalı inden çıḳarır

2. Evlā[d] ʿālim olmaz oḳutmayınca
İplik gömlek olmaz ṭoḳutmayınca
Ayılar et yimez ḳoḳutmayınca
Yallılar meftāyı sinden çıḳarır

3. *Seyrānì* var mı sözimiñ ḫaṭāsı
Bulmış var mı bu dünyānıñ ötesi
Ermeni'niñ başdırması ketesi
Ḳaypaḳ müslümānı dìnden çıḳarır

---

* *Bel 0374: 44a;* CU40: 31b; C. 131: 20b; AŞE XIX: 210; AŞE V: 204; RDC 30: 10a; SS: 83-84; RBK: 10; HNO: 157-158; CÖ1: 93; YK: 5; TK: 64; HAK1: 199-200; HAY2: 117; MU: 131; HAK2: 177; Mİ: 261; EAÖ: 246

A.

1/1: didigi: didigiñ- C. 131, CÖ1, HAY2, EAÖ // Şuşdurdı sazları fenniñ rebābı- SS, RBK, HNO, TK, MU, Mİ // 1/2: Cini şeyṭān şeyṭānı cinden çıḳarır- C. 131; Bu rebāb şeyṭānı cinden çıḳarır- SS, HNO, CÖ1, YK, TK, HAK1, HAY2, MU, Mİ, EAÖ; Bu rebap şeytanı cebinden çıkarır- RBK // vezin bozuktur.
2/1: Evlā[d] ʿālim: Oġlan ḥoca- C. 131, HAY2 // İplik gömlek olmaz ṭoḳutmayınca- AŞE XIX, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, EAÖ // 2/2: iplik: ilik- C. 131, AŞE V // Evlād ādem olmaz oḳutmayınca- AŞE XIX; Oğlan âlim olmaz okutmayınca- CÖ1, YK, HAK1, HAK2, EAÖ // 2/3: Ayılar et: Ayu eti- C. 131; Ayı var et- CÖ1, YK, HAK1, HAK2, EAÖ // 2/4: sinden (CU40): dinden- Bel 0374 // meftāyı dinden: ölüyi sinden- AŞE XIX, AŞE V, SS, HNO, TK, MU, Mİ // Yallı var (…) sinden çıḳarır- C. 131; Tilki var ölüyü sinden çıkarır- CÖ1, YK, HAK1, HAK2, EAÖ
3/1: Ṭaẓınıñ ʿādetin olmaz yetesi- C. 131; Ey Seyrānì var mı söziñ ḫaṭāsı- SS, RBK, HNO, TK, MU, Mİ; Seyrânî der var mı bunun ötesi- CÖ1, YK, HAK1, HAK2, EAÖ; Tazının ârına olmaz yetesi- HAY2 // 3/2: Var mıdır Seyrānì bundan ötesi- C. 131, HAY2; Bulunur mı bu dünyānıñ ötesi- AŞE XIX, AŞE V; Bulınmaz dünyānıñ elbet ötesi- SS, RBK, HNO, TK, MU, Mİ; Seğirden tazı evine yetesi- CÖ1, YK, HAK1, HAK2, EAÖ // 3/3: başdırması: Rūm'ıñ yaġlı- SS, RBK, HNO, TK, MU, Mİ

B.

Bel 0374, CU40 "Ġarìb"; AŞE V "Ḳoşma"; YK "Çıkarır"; EAÖ "Telgraf Dediğin Ebced Hesabı" başlıklıdır.
1/1: "Bu mısranın bir başka söyleyişi şöyledir: Susturdu sazları fennin rebâbı"- HAK1, HAK2 (dipnot) // 2/4: "Bu mısranın bir başka varyantı şöyledir: Yallılar ölüyü sinden çıkarır"- HAK1, HAK2 (dipnot) // 3: "Bu dörtlüğün ünlü bir şekli daha var: Ey Seyrânî var mı sözün hatası/Bulunmaz dünyanın elbet ötesi/Ermeninin Rumun yağlı ketesi/Kaypak müslümanı dinden çıkarır"- HAK1, HAK2 (dipnot)

C.

RBK'de 2. dörtlük yoktur.

508. İYİ LAF AYI'YI İNDEN ÇIKARIR*

1. Bilmeden aleyhte hüküm verenler
İftira insanı dinden çıkarır
Yalınız iyi laf söylen bilenler
İyi laf ayı'yı inden çıkarır

2. *Seyrânî'yi* anlar bilen sözünden
Yaş saçtım ömrümce döktüm gözümden
Bir yâre âşıktır bağlı özünden
Elif Kaf'ı Mim'i dilden çıkarır

* *HAK1: 199;* HAK2: 176

509. PŪS İDİNCE RŪYDAN CĀNI ḲANDIRIR*

1. Medḥine başladım bir ḳaşı yayıñ
Ḥüsniniñ żiyāsı beni yandırır
Çoḳ iḥsānın gördim cemāli ayıñ
Pūs idince rūydan cānı ḳandırır

2. Destinden bādesin eyledim pür nūş
Leyl [ü] nehār ḥayālimde hem de düş
ʿAşḳına düşeli olmışım serḫoş
Niyāz etsem niḳābını indirir

3. Gözleri mestānım bize baḳıyor
Firāḳı ḥasreti beni yaḳıyor
Bendesine bülbül gibi şaḳıyor
Yādlarıñ yanında niçün bundurır

4. Bir sin gerek anıñ ismini dirseñ
Yāyıla dāl ister sırrına irseñ
Seyrānì'ye her gün bir pūse virseñ
Beyāz gerdānıñdan baña cāndurır

---

* *C. 51: 78a;* AÇ: 216
A.
2/2: Leyl [ü]: Leyl ü- AÇ
3/4: bundurır: boş durur- AÇ
4/1: sin: sim- AÇ // 4/4: cāndurır: can verir- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

510. DİÑLEYENİ OḴUYANI YANDIRIR*

1. Sevdigim muḥabbet nāmıñ firāḳı
Vücūd içre ciger cānı yandırır
Ḥüznile görenler böyle varāḳı
Diñleyeni oḳuyanı yandırır

2. Dili büryān itmiş ne veşi ḥasret
Bize refîḳ olmış ġamkeşì ḥasret
Ḥarāret-i firḳat āteş-i ḥasret
Āsumānı mihribānı yandırır

3. Şükür başdı ḳadem göñlümiñ yāri
Bu ʿaşḳ bize Ḥaḳḳ'ıñ bir yādigārı
Çeken bilür nedür ḳurbet il nārı
Nerìmānı ḫānümānı yandırır

4. Ḥamd ola ʿaşḳımız ümm-i ebevì
Ḳavl-i iḳrārımız ʿahd-i mesnevì
Ayrılıġıñ hicri ġamını ʿulvì
Bizi degil hep cihānı yandırır

5. Ḫaṭṭ-keşìde olmış ḥasret ḳalemi
Dürlü dürlü virmiş viren viremi
İlāhì ʿaşḳıñla ḫalḳı ʿālemi
Müjde ile bir *Seyrānì* yandırır

---

* *C. 159: 17b;* AÇ: 209-210
A.
1/1: nāmıñ: nâmen- AÇ // 1/3: varāḳı: verakı- AÇ
2/1: ne veşi: mehveş-i- AÇ
4/2: mesnevì: senevi- AÇ // 4/3: ġamını ʿulvì: gami al evi- AÇ
5/3: ḫalḳı: halt-ı- AÇ // 5/4: bir: bu- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

511. BİZE ḤAVĀSINI ʿALĀLATDIRIR*

1. Dilberiñ hāsını çekem yasını
Bilmez kendini aşinālatdırır
Giyer libāsını siler pasını
Bize ḥavāsını ʿalālatdırır

2. ʿĀşıḳa iḥsānı vardır erkānı
Nāzenìn gerdānı (…) her yanı
Ḫayber'iñ merdānı ʿālem ḥayrānı
Eyleyüp eyvānı raʿnālatdırır

3. Gūş ider açıġa beñzer ṣādıḳa
Kendine lāyıḳ hem [de] muṭābıḳa
Raḳìb düşdi ol münāfıḳa
Bu sesin ʿāşıḳa kimyālatdırır

4. Eyler edāsını ṭanır hāsını
Seyrānì sazını oḳur yasını
Çeküp cefāsını sever ṣafāsını
Düşer ādāsını tenhālatdırır

---

* *AŞE XI: 3*
A.
B.
AŞE XI "Naḳışkār-i Seyrānì" başlıklıdır.
C.
3/3: vezin bozuk.
Bu şiir ilk defa okundu.

512. BÜLBÜLİM HAVĀSIM ġONCA GÜLDEDİR*

1. Ẓālim felek hele etme ʿacele
Ḥaḳḳ bilür ḥasretim ġurbet ildedir
Alçaḳ fidānlarıñ boyı yücele
Bülbülim havāsım ġonca güldedir

2. Āhım buluṭ gibi gökde dolanur
Gāhì paralanur gāhì ulanur
Ġam yeli esdikce göñlim bulanur
Ṣanma bulanıḳlıḳ hemān seldedir

3. Birbirine ʿāṣıḳ ḳoyun ḳuzular
Yitürmiş köşegin deve bozular
Yaralarım göz göz olmış ṣızılar
Fitiller içinde belde beldedir

---

* *FB 423: 134b;* RDHC: 13a; AŞE XIX: 206; AŞE V: 163; EP: 9; SS: 80; FRG: 59; HNO: 155; HAK1: 201-202; HAY2: 118; ASB: 9; HAK2: 178-179; Mİ: 262-263

A.

1/1: hele: ẓulüm- EP // Ḳaḥbe felek biñ ẓulm itdiñ ecele- AŞE V; Cānım felek pek ẓulm etme ʿācele- AŞE XIX; Ẓālim felek pek ẓulm itme ʿacele- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/2: Ḥaḳḳ bilür ḥasretim: Bilirsiñ egelencem- AŞE V, AŞE XIX, EP, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: Evvel Ḳurʾān oḳu ṣoñra hicele- AŞE V, EP; Genç yaşımda ṣusamadım ecele- AŞE XIX; Ṣuṣamadım şu genç yaşda ecele- SS; Susamadım bu genç yaşta ecele- FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

2/1: gökde: göğe- Mİ // Baʿżı ḳısmet baʿżı ṣāḥib dolanır- EP; Kalp havasın gam bulutut dolanır- HNO, HAK1, HAK2 // 2/2: Ciger āteşlenür çeşmim ṣulanır- EP; Ciğer ateşleri çeşmim sulanır- HNO, HAK1, HAK2 // 2/3: Ġam yeli esdikce: Fırkat-i yâr ile- EP, HNO, HAK1, HAK2 // göñlim: gönül- Mİ

3/1: Ḳoyun birbirine ḳarşu ḳuzılar- EP // 3/2: Yitürmiş köşegin: Yavrısın özleyen- AŞE XIX; Köşegin (…)- EP; Köşegin özleyen- SS, FRG, HNO, HAK1, ASB, HAK2, Mİ // 3/3: olmış: oldu- FRG // Yaralarım göz göz olmış: Göz göz olmış yaralarım- AŞE XIX, EP // 3/4: belde: yaram- HNO, HAK1, HAY2, ASB, HAK2, Mİ

B.

FB 423, RDHC "Ḳoşma"; AŞE V "Çuḳurova" başlıklıdır.

AŞE XIX'da mısra aralarına şu notlar eklenmiştir: 1/1: ḳahbe felek pek ẓulm etme ʿacele // 1/2: genç yaşımda: şu genç yaşda // evvel Ḳurʾān oḳu ṣoñra hicele // 3/2: yavrısın özleyen: yitürmiş köşegin // 3/3: göz göz olmış yaralarım: yaralarım göz göz olmış

Rasim Deniz tarafından Erciyes dergisinde yayımlanan metnin ilk dörtlüğü HAK1, HAK2'de ilk dörtlüğün çeşitlenmesi olarark dipnotta gösterilmiştir.

C.

AŞE V, AŞE XIX, SS, FRG'de 2. dörtlük yoktur. Bu metinlerde olan ve FB 423 ve RDHC'de yer almayan bir dörtlük 3. hane olarak metne eklenmiştir.

4. Felek ḥālletmedi benim müşkilim
Yaḳup ʿāteşlere ṣavurdı külim
Seyrānì'ye ya ayrılıḳ ya ölüm
Elbet bu ikiniñ biri eldedir*

* 4/1: Seyrānì ḥāllitmez felek- AŞE V, AŞE XIX, EP, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 4/2: Yaḳup ʿāteşlere: Ẓulüm nāra Yakup- AŞE V; Nār-ı ẓulüm yaḳup- AŞE XIX; Nār-ı firḳat ile yaḳdı- EP; Nār-ı ẓulme yaḳup- SS, HNO, HAK1, ASB, HAK2; Narı hasret ile- FRG; Bak bu ateşlere- HAY2; Yaktı ateşlere- Mİ // 4/3: Yā bir ayrılıḳ ecelsiz ölüm- AŞE V; Yā ayrılıḳ yā bir ecelsiz ölüm- AŞE XIX, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; Yā bir ayrılıḳ yā bir ecelsiz ölüm- EP // 4/4: Elbet: Bize- EP; Her gün- FRG // ikiniñ: iki(si)niñ- AŞE V, AŞE XIX; iki[den]- EP

513. ELBETDE MUḤABBETİMİZ BÖYLEDİR*

1. Cān fedā eyleriz ol nevcivāna
Rūz-ı ezel ṣoḥbetimiz böyledir
ʿĀşıḳ olan ḳıyar elinde cāna
Elbetde muḥabbetimiz böyledir

2. Sevdigim ʿālemde ḫūblara mümtāz
Niyleyim ki cevri çoḳdır luṭfı az
Ḳande olsan ol nāz ider biz niyāz
Ol yar ile ülfetimiz böyledir

3. Erbāb cihāna geldi zār içün
ʿAndelìb ister göñlü ḫār içün
Şimdi degil aġladıġım yār içün
Ṭā ṭoġaldan ʿadetimiz böyledir

---

* *C. 236: 44a*
B.
C. 236 "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

514. İÇERİMDE BİR YARAM VAR BİL NEDİR*

1. Eğlen hocam eğlen (sana) bir sualim var
İz'an nedir erkân nedir yol nedir
Seni bana gayet fazıl dediler
İçerimde bir yaram var bil nedir

2. Cennetin kapısın sallallah açar
Şeriat işini Muhammed seçer
Seksen bin evliya yurdundan göçer
Onları bekleten mutlu kul nedir

3. Muhammet dinidir taptığım tapı
Bozulmaz mevlâmın yaptığı yapı
On iki bahçede kırk sekiz kapı
Eşiği bekleyen iki kul nedir

4. Kıldan ince derler sıratın yolu
Önünde devletli ardında Ali
Üç yüz altmış birdir selvinin dalı
Dalında açılan iki gül nedir

5. Başına bağlamış al yeşil çember
Kokuyor ağzından misk ile amber
Seksen bin evliya yüz bin peygamber
Önünde gidiyor iki kul nedir

---

* *HNO: 178-179;* CÖ1: 103-104; HAK1: 202; HAY2: 119; MU: 88; HAK2: 179; Mİ: 263-264; EAÖ: 211-212

A.

1/1: (sana) bir: bir- CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ
2/1: sallallah: bismillah- Mİ
3/1: taptığım: taptığın- HAK1, HAK2; yaptığım- EAÖ // 3/2: mevlâmın: Mevlâ'nın- CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, EAÖ
5/2: ağzından: ağzında- HAY2, EAÖ

B.

EAÖ "Eğlen Hocam Eğlen Bir Sualim Var" başlıklıdır.

6. *Seyranî* der diyar diyar gezmedim
Kalem alıp kaşın gözün yazmadım
Elim ile bir gemicik düzmedim
Gemi nedir derya nedir yol nedir*

* 6/2: yazmadım: yarmadım- HAY2

515. EÑGEL MİDİR ḪŪYIN MIDIR İL İL MİDİR BİLMEM NEDİR*

1. Didim dilber ruḫlarıña dökülen
Kākül midir zülüf midir tel tel midir bilmem nedir
Āsitānda ḳıyām idüp bükülen
Eñgel midir ḫūyın mıdır il il midir bilmem nedir

2. Ḫˇāba varup dìdeleri süzilen
ʿAşḳıñla cān cesedimden üzülen
Aḥmer vechiñiñ üstinde düzilen
İncü midir mercān mıdır ḫālḫāl mıdır bilmem nedir

3. Ḫublar içün hep çekdigimiz yaşlar
Çoġalmışdır Ḳayseri'de haslar
Kirāz leblerinden itdigim maşlar
Şeker midir şerbet midir bal bal mıdır bilmem nedir

4. Bu *Seyrānì* ʿaşḳ kitābın oḳuyan
Ṣanma ki bu dilberligin bāḳì yan
Meclis-i ʿirfānda ʿidìl şaḳıyan
Sünbül midir gül [gül] midir bülbül midir bilmem nedir

---

* *C. 51: 21b;* AÇ: 328
A.
1/4: ḫūyın: havş- AÇ
3/2: haslar: hesler- AÇ
4/3: ʿidìl: dildir- AÇ // 4/4: gül [gül]: ya gül- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Saṭranc" başlıklıdır.

516. SAÇINA BÜTÜN FİNE FESLİDİR*

1. Bir iyiyi bir kötüye virmişler
Göñül ẓülūmet [içinde] yaslıdır
Altun ile inci ile örmişler
Saçına bütün fine feslidir

2. Dilber seni seven ne ḳayġu çeker
Gören ʿāşıḳlarıñ belini büker
Söylerken aḳıdır dilinden şeker
Lebiñ balı āb-ı zülāl mi§lidir

3. Dilber seni seven cāhil cimridir
Dedi ben neyleyim Ḥaḳḳ'ıñ emridir
Yā bir bülbül yā bir ṭūṭi ḳumrudır
Bir ʿacāyib öter ḫūb nefeslidir

4. *Seyrānì* bu yerden gerü ṭurılmaz
Bādesini içmeyinen kanılmaz
Olur olmaz yerde adı dinilmez
Kendi insān ammā melek mi§lidir

---

* *EP: 3-4;* HAK1: 204; HAK2: 181
A.
1/2: ẓülūmet [içinde]: zulûmat içinde- HAK1, HAK2 // 1/4: fine: /…/- HAK1, HAK2
2/4: āb: âl'i- HAK1, HAK2
4/1: gerü: /…/- HAK1, HAK2

517. BİLMEYEN MAʿRİFET KĀNI DEGİLDİR*

1. ʿĀşıḳlarıñ ḳalbi kenz-i Raḥmān'dır
Ḳalb-i ʿāşıḳ evvel §ānì degildir
Bu sırrı añlayan ehl-i ʿirfāndır
Bilmeyen maʿrifet kānı degildir

2. Şeddādı'ıñ cenneti şehr-i ʿAden'de
Añılmaz her ḳalʿe şehr-i Vidin'de
Her naḳḳāşıñ adı Maçün [vü] Çin'de
Şöhret bulan Behzād Mānì degildir

3. Aç ḳullarıñ ḳādir Mevlā'm doḳlayan
Ḳul ḳalbine naẓar idüp yoḳlayan
ʿĀşıḳlarda minnet güliñ ḳoḳlayan
Pāy-ı taḥt-ı ʿaşḳıñ ḫanı degildir

4. Arılara gelmiş çiçek devşirmek
ʿĀriflere maḫṣūṣ çig söz pişirmek
ʿĀşıḳ Seyrānì'yi gözden düşürmek
Merḥamet ehliniñ şānı degildir

---

* *SS: 169-170;* HNO: 162-163; HAK1: 203; MU: 67; HAK2: 180; Mİ: 264
A.
2/3: Maçün [vü]: diyarı- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
3/1: ḳullarıñ: kolların- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
4/1: Arılara: Analara- MU // gelmiş: hastır- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

518. GİTMİŞ OLAN GELMEK DİLEK DEGİLDİR*

1. Elbetde bu çarḫı bir döndiren var
Tehì döner çarḫ-ı felek degildir
Gelmiş olanları bir göndiren var
Gitmiş olan gelmek dilek degildir

2. Şemʿ-i vuṣlatıña sezā sönmemek
Ne mümkin maḫlūḳa fānì dinmemek
Bu çarḫıñ elinde degil dönmemek
Ġālibā bināsı dölek degildir

3. Bu dünyāya gelen yine göçmekde
ʿAmeliniñ maḥṣūlini biçmekde
Herkes kendi rızḳın yiyüp içmekde
Ḳul ḳula sebebdir şelek degildir

4. Ḳuran ḳurmış böyle yolı erkānı
Yol ḳuran pìridir Tañrı arslanı
Ehliniñ maʿlūmı *ʿĀşıḳ Seyrānì*
Çig süd emmiş bir ḳul melek degildir

---

* *AŞE XVIII: 69;* AŞE V: 252; SS: 80-81; HNO: 155-156; HAK1: 203-204; HAY2: 120; MU: 87-88; HAK2: 180-181; Mİ: 264-265

A.

1/4: gelmek: gelmez- AŞE V // gitmiş olan gelmek: gidip te gelmemek- HNO, HAK1, MU, HAK2

2/1: vuṣlatıña: vaḥdetiñe- AŞE V // 2/2: dinmemek: dememek- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2 // 2/3: elinde: işi- AŞE V

3/2: ʿAmeliniñ maḥṣūlini: Biderine uyġun maḥṣūl- SS, HAY2; Emeğine uygun mahsul- HNO, HAK1, MU, HAK2; Ekmeğine uygun mahsul- Mİ // 3/4: şelek: selek- HAK1, HAK2

4/2: Yol ḳuran pìridir: Yol erkān ṣāḥibi- AŞE V; Íẕān erkān pìri- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2 // İz'ân erkan pîrî şefâat kânı- Mİ // 4/4: Çig süd emmemiş pìr gelse gerekdir- AŞE XVIII, SS; Çiğ süt emmemiştir kelek değildir- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ

B.

2/4: dölek: "memleketimizde düz yere dirler"- AŞE XVIII (çıkma) // 2/4: dölek: "arāżìde düz yerlere dinir. Eliyle diliyle (…) yapanlara ḳarşı 'rāḥat ṭur' yerinde 'dölek ṭur' dirler"- SS (dipnot) // 4/2: ìẕān: "iẕʿāndan muḥāreffdir"- SS (dipnot)

C.

AŞE XVIII'te 2/2 ve 2/3 mısraları defter kesiğinden dolayı eksiktir. Eksiklik, AŞE V'te bulunan vezin eksikliğinden dolayı, SS'den tamamlanmıştır. AŞE V'te 3. dörtlük yoktur. AŞE XVIII ve SS'deki 4/4'teki ayak sorunlu olduğu için AŞE V'teki tercih edilmiştir.

519. KENDİÑ ÇEKME NĀZA NİḲĀBI İNDİR*

1. Niçün perde itdiñ ol māh rūyıña
Başladım niyāza niḳābı indir
Görmeyeli ḥayli demdir cemāliñ
Kendiñ çekme nāza niḳābı indir

2. Hiç küşād olmadı ʿāşıḳıñ baḫtı
Sevdigim amānı neylediñ ʿahdi
Pūse alam deyü eylerim cehdi
Ḥıfẓ itme ey tāze nıḳā[bı] indir

3. ʿĀşıḳı uġratdıñ sen böyle yasa
Bir ḥasret bıraḳdıñ hep bunca nāsa
Senden diledigim otuz ḳırḳ pūse
Ḳāʾil oldım aza niḳābı indir

4. Elli der nām sarāyında oturırdı
Sübḥān'ım ḳalbine ilhām getürdi
Sefil *Seyrāni'niñ* keyfin yetürdi
Ḫāme metḥiñ yaza niḳābı indir

* *C. 51: 90b*

520. BİR ULU KERVĀNIM ḪĀNDA MİSĀFİR*

1. Ana raḥminden yere inmeden
Doḳuz ay eglendim ḳanda misāfir
Bugün geldim ise yarın giderim
Bir ulu kervānım ḫānda misāfir

2. Müʾminleriñ defterine baḳarlar
Münāfıḳıñ āḫiretin yıḳarlar
Ṭar peçeden çalı gibi çekerler
Cesediñ içinde cān da misāfir

3. Müʾminler de Ḥaḳḳ yolına ṭoġrıldı
Siyāhıñ perdesi yekden ṣıyrıldı
Müʾmin olan münāfıḳdan ayrıldı
Semānıñ yüzinde gün de misāfir

4. *Seyrānì* [de] der ki Viren'e yalvar
Buña dünyā dirler biñ bir (iki) ḥāl[i] var
Ḥāżır ol vaḳtiyle iki cihān Server
Bir gün ümmetleriñ sende misāfir

---

* *AŞE V: 182;* AŞE XIX: 214; HNO: 177-178; HAK1: 205; HAK2: 181-182; Mİ: 265; Mİ: 275

A.

1/1: inmeden: inince- AŞE XIX; düşmeden- HNO, HAK1, HAK2 // raḥminden: rahîminden- Mİ: 265 // yere inmeden: inmezden evvel- Mİ: 275 // Vezin bozuk // 1/2: eglendim ḳanda: ben oldum anda- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265 // 1/3: Geldim ise gine elbet giderim- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265 // 1/4: Bir ulu: Düzülü- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265

2/1: baḳarlar: bakılır- Mİ: 275 // 2/2: āḫiretin: āḫretini- AŞE XIX, HNO, HAK1, HAK2; ahreti- Mİ: 275 // yıḳarlar: yıkılır- Mİ: 275 // 2/3: peçeden (AŞE XIX [pencere-pece]): pencereden- AŞE V // Mengeneden bir kıl gibi çekerler- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265; Can boğazdan çalı gibi çekilir- Mİ: 275

3/1: Müminler hep hak yoluna çevrilir- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265; Birgün Hakkın dîvânına varılır- Mİ: 275 // 3/2: siyāhıñ: seyyāḥıñ- AŞE XIX // Münafıklar bir arayaderilir- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265; Münâfıklar mü'minlerden ayrılır- Mİ: 275 // 3/3: Basiret perdesi gözden sıyrılır- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265; Semânın perdesi birden sıyrılır- Mİ: 275

4/1: Seyrānì [de] der ki: Der Seyrânî seni- Mİ: 275 // Câmilerde olur oturak mimber- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265 // 4/2: Bu yalan dünyādır biñ bir ḥāli var- AŞE XIX; İçinde kokuşur misk ile amber- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265; Bu dünyanın bin bir iki hâli var- Mİ: 275 // 4/3: vaḳtiyle: vaḳtiñe- AŞE XIX // Seyrānì de der ki Resulü server- HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 265; Şefâat kânısın ey Perverdigâr- Mİ: 275 // 4/4: Bir gün ümmetleriñ: Ümmetlerin bir gün- Mİ: 275

B.

AŞE V "Tecnìs" başlıklıdır.

521. ARSLAN VAR ADINA KEDİ SÖYLENİR*

1. Ṭoprak ejder olmış varanı yutmış
Ġaflet beşiginde ṣaġı unutmış
Kedi var arslanıñ yerini ṭutmış
Arslan var adına kedi söylenir

2. Bir kötünin eli irse varlıġa
Dirler aña aman beni yarlıġa
Bir eyüniñ eli düşse ṭarlıġa
Veliyyullah olsa gidi söylenir

3. Yolcılar yañılır yollar yañılmaz
Merhemin bulmayan yara oñılmaz
Şu dünyāda kötü eyi añılmaz
Herkesiñ şerefi südi söylenir

4. Ḥaydar-ı Kerrārveş deveñ yedince
Cānıñı Mevlā'ya teslìm idince
Dünyā'dan *Seyrānì* göçüp gidince
Anılır dillerde adı söylenir

---

* *SS: 192;* HNO: 165; HAK1: 207; HAY2: 121; ASB: 10; MU: 133; HAK2: 184; Mİ: 266-267

A.

4/1: Ḥaydar-ı Kerrārveş: Haydar gibi sen de- HNO, Mİ // 4/3: Dünyā'dan Seyrānì: Seyrânî dünyâdan- HAY2, ASB, MU, Mİ

B.

2/4: gidi: "Taḥkìr içün ḳullanılur. 'Gidi' kāfıñ kesriyledir"- SS (dipnot)

522. ALSAM İNCİNİR ALMASAM İNCİNİR*

1. Bir dilberiñ ḫānesinde rūz [u] şeb
Ḳalsam incinir ḳalmasam incinir
Aḥmer yanaġından her dem pūsesin
Alsam incinir almasam incinir

2. Māʾil oldım [ben] yine bir civāna
Süḫanları ḥayāt virir insāna
Olduġu meclisde deryā ʿummāna
Dalsam incinir dalmasam incinir

3. Dilber süḫānım yabana atmaya
Ol raḳìbler ṣanısına yatmaya
Cerb-i zebānıla ṣoḥbet itmeye
Gelsem incinir gelmesem incinir

4. *Seyrānì* medḥ ider bir ḥoḳḳa dehān
Beni bend idemez dirilse cihān
Şāʿirleriñ üsküfine bir şahan
Ṣalsam incinir ṣalmasam incinir

---

* *C. 51: 23b;* AÇ: 212
A.
1/1: rūz [u]: rûz ü- AÇ // 1/2: Ḳalsam: Kalmasam- AÇ // ḳalmasam: kalsam- AÇ // 1/4: Alsam: Almasam- AÇ // Almasam: Alsam- AÇ
2/1: [ben] yine: yine ben- AÇ // 2/4: Dalsam: Dalmasam- AÇ // dalmasam: dalsam- AÇ
3/1: yabana: yabanda- AÇ // 3/3: Cerb-i zebānıla: Çirk zebânlar ile- AÇ // 3/4: Gelsem: Gelmesem- AÇ // gelmesem: gelsem- AÇ
4/3: üsküfine: iskefene- AÇ // 4/4: Ṣalsam: Ṣalmasam- AÇ // ṣalmasam: ṣalsam- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

523. CÜMLE DERDİ DEVĀSINA DÖNDERİR*

1. Muḥabbet ehliniñ Ḥażret-i Allāh
Ḳalbin Mekke havāsına dönderir
Gice gündüz ḳış yaz bir olur nāgāh
Cümle derdi devāsına dönderir

2. Bir muḥabbet meclisine münāfıḳ
Gelse ḳażā ile bir ḳalbi fāsıḳ
Cennet ṣafāsına muḥabbet lāyıḳ
Olsa zaḳḳūm ṭavāşına dönderir

3. Münāfıḳ ḳarnını sevici olur
Ṣabr etmez her işde ivici olur
Çarığıñ ṣırımın gevici olur
Ḳarnın kiraz ovasına dönderir

4. Ṭoḳınmaz kimseye kāmiliñ şerri
Severiz *Seyrānì* er oġlı eri
Telveci dalḳavuḳ vardığı yeri
Ebübigin yuvasına dönderir

---

* *AŞE VI: 40;* FB 423: 36b; NMÇ: 113-114; HAK1: 207-208; AÇ: 336; HAK2: 184-185; Mİ: 267

A.

1/1: ehliniñ: meclisin- Mİ // 1/2: Ḳalbin Mekke: Şol Medine- Mİ // 1/3: Akşam ile sabah bir olur her gâh- Mİ // 1/4: Cümle derdi: Cümle derdin- NMÇ; Dertlilerin- Mİ

2/1: meclisine: meclîsinde- NMÇ // 2/2: gelse ḳażā ile: varsa nizâ eyler- NMÇ; gelse gaza ile- AÇ // ḳalbi: kelb-i- HAK1 // 2/3: Cennet ṣafāsına muḥabbet: Mü'minler meclisi cennete- Mİ // 2/4: ṭavāşına: havasına- HAK1, HAK2

3/1: ḳarnını: gıybeti- Mİ // 3/2: Ṣabr etmez her işde: Her işde şabr etmez- NMÇ; İftirâ etmeye-Mİ // 3/3: Çarığıñ şırımın: Onun bunun etin- Mİ // 3/4: kiraz: geriz- NMÇ // Ağzın geriz obasına dönderir- Mİ

4/1: Ṭoḳınmaz kimseye kāmiliñ: Kâmilin kimseye dokunmaz- NMÇ; Dokunmaz kimseye âlimin- HAK1, HAK2; Mü'minin mü'mine dokunmaz- Mİ // 4/2: Severiz: Bilirim- Mİ // 4/3: vardığı: vardığın- HAK1, HAK2

B.

FB 423 "Ḳoşma"; AÇ "Taşlama" başlıklıdır.

524. ṬABʿIMA CEMĀLİÑ KİMYĀ GÖSTERİR*

1. Maḥbūblar serveri ḫūbların nūrı
ʿAynıma cemāliñ ẕìyā gösterir
Rūḥımıñ ḳadāsı ḳalbim serveri
Ṭabʿıma cemāliñ kimyā gösterir

2. Serimde dolanur gerdūn-ı ʿaşḳıñ
Ne ḥāle uġratdı mecnūn-ı ʿaşḳıñ
Mevc urur dāʾimā Ceyḫūn-ı ʿaşḳıñ
Derūnım şehrinde deryā gösterir

3. Göründü münevver cemāliñ baña
Ḥamd ola virildi kemāliñ baña
Ġurbet ellerinde celāliñ baña
Gāh[ì] ṣafā gāh[ì] cefā gösterir

4. *Seyrānì* ḳulında saʿādetlerin
Ẕikrimde fikrimde şehādetlerin
Dembedem artırır muḥabbetlerin
Bilmedigim ʿilmi aṣfā gösterir

---

* *A 3864: 8a;* AÇ: 214; HAK2: 185
A.
1/2: ẕìyā: zibâ- AÇ, HAK2
2/1: gerdūn: gerdân- AÇ, HAK2
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

525. GİYİNMİŞ EGNİNE TAḤRÍR*

1. Cūy oldu çeşmimiñ yaşı
Aḥvālimi idem taḳrìr
Aradan eksigimi nāşi
Giyinmiş egnine taḥrìr

2. Bu dil dostını bulınca
Daḫı şād olup gülince
Bilirsin ʿıyd olınca
Çoḳ getirmeli hem tekbìr

3. Virmeli ögüt dutana
Ḥicāb eyleyüp oṭana
Naṣìḥat alup ṣaṭana
Diller ʿaşḳiyāya taḳrìr

4. *Seyrānì* dir yendi cānım
Aḳar bu dìdemden kanım
Bu ṭar ayaḳdır sulṭānım
Çoḳ yerde şaşar tedbìr

* *C. 51: 46b*
B.
C. 51 "Semāʿì" başlıklıdır.

526. ÇALIŞIR ÇABALAR HÍÇE İNDİRİR*

1. Ġam baḥrinden doldırmışım elegim
Çevirir çalḳanır hìç elendirir
Bir şakird bilmezse ḥoca emegiñ
Çalışır çabalar hìçe indirir

2. Yazı yaz bilmişler yazı yaz anlar
Ṭolaşup geliyor yazı yazanlar
Yirmi ṭoḳuz ḥarfden yazı yazanlar
Çatar imlāsını hecelendirir

3. Yār beni ḫāneye bir kez oḳursa
Ġam degil sìneme bir oḳ doḳunsa
Bir ṭālib dersini yañlış oḳursa
Tekrār ḥocasından hecelendirir

4. *Seyrānì* ḳaynıyor ḳalbde ḳazanlar
Elfāẓı olmayan ḳazı ḳoz añlar
Ölmedik adama mezār ḳazanlar
Diker iki ṭaşı hecelendirir

---

* *FB 569: 25a;* HNO: 171; HAK1: 208; MU: 96; HAK2: 186; HAK3: 116; Mİ: 268
A.
1/4: hìçe indirir: hiçelendirir- MU
2/1: bilmişler: bilenler- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ
3/1: ḫāneye: hanede- Mİ // 3/2: oḳ doḳunsa: de ok ursa- MU
4/2: ḳoz: kaz- HNO, Mİ // ḳazı ḳoz: kozu kaz- MU

527. KİSB İÇÜN GEDĀYI BAYI GEZDİRİR*

1. Ḫudā āsmānda on iki burca
Yıldızı güneşi ayı gezdirir
Nāmerde iḥtiyāc olması ẓorca
Kisb içün gedāyı bayı gezdirir

2. Kisb [ü] kār it ammā seriñ şişmeye
Her ḳażancın kendin içün bişmeye
Müdāmı getürse ṣulu çeşmeye
Felek bir gün ḳurı çayı gezdirir

3. Nāsıñ kimi ẓarār kimi fayda ider
Helāk olsañ ṣanma felek ḳayd ider
Ecel ṣayyādıñdır ḳomaz ṣayd ider
Ḳuluncunda oḳu yayı gezdirir

4. Göñül az çoḳ girüp her çaya çimdi
Vefāsız dostlardan vāz geldi imdi
Seyrānì'ye melìl gez dedi şimdi
Ṣanma şimden gerü ṭayı gezdirir

---

* *AE 62: 58a*
B.
AE 62 "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

528. 1. GĀH(Í) ʿĀŞIḲ-I ṢĀDIḲ VELÍ GEZDİRİR*

1. Ṣacı Leylā beni ṣaldı ḳurbete
Gāhì Mecnūn cünūn deli gezdirir
ʿAşḳıñ sevdāsını virdi bizlere
Gāh(ì) ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ velì gezdirir

2. Terk-i diyār oldım celāveṭinden
Eẕel böyle yazmış ḳalemde Yezdān
Ṭolandı gönlümüz İrān Ṭūrān
Hep adem-i ʿaşḳıñ beli gezdirir

3. Derd [ü] miḥnet çekmiş bu esrārımız
Ġam içün doġurmış bizi anamız
Darmadaġın yazmış Mevlā'm dānımız
Ol sebebden ġurbet ili gezdirir

4. *Seyrānì* gönlümüz iḳrār baġladı
Bülbül ġonca içün al ḳan aġladı
Nil [ü] Ceyḫūn gibi gözler çaġladı
Murād gibi Ceyḫūn sìli gezdirir

---

* *YKY 106-1:* 80b-81a; CU12: 82ab; CÖ2: 4600; HAK2: 186

A.

1/1: beni: bizi- CÖ2 // ṣaldı ḳurbete (CU12): ġurbete ṣaldı- YKY 106-1, CÖ2 // 1/2: Mecnūn cünūn: cünûn mecnûn- CÖ2, HAK2 // deli: (gā[h])- CU12 // 1/3: ʿAşḳıñ sevdāsını: Aşk u sevdasını- CÖ2, HAK2 // 1/4: ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ velì: âşık sâdık vâli- CÖ2, HAK2

2/1: celāveṭinden: ben de vaṭandan- CU12 // 2/3: Uṣandı gönlimiz bu ḳurbet elden- CU12 // 2/4: Ne çāre bizleri Ḳadir gezdirir- CU12

3/1: Dert mihnet çektirir aşk sûzanımız- CÖ2, HAK2 // 3/2: Ġam: Gurbet- CÖ2 // Gurbet için doğurmuş analarımız- CÖ2, HAK2 // 3/3: Mevlā'm dānımız: Mevlā dānımuz- CU12; dânâlarımız- CÖ2, HAK2

4/3: Nil [ü] Ceyḫūn gibi gözler: Mülk-i Ceyḫūn gibi gözler- CU12; Ceyhun suyu gibi aktı- CÖ2, HAK2 // 4/4: Murād gibi Ceyḫūn: Ṣād Murad Nil gibi- CÖ2, HAK2

B.

YKY 106-1, CU12 "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

CÖ2, HAK2'de 2. dörtlük yoktur.

528. 2. GĀH ʿĀŞIḴ-I ṢĀDIḴ VELÍ GEZDİRİR*

1. Ṣaçı Leylā bizi ḳır[ḳ] beşe ṣatdı
Gāh deli gāh Mecnūn [deli] gezdirir
ʿAşḳıñ sevdāları sinemde ḳaldı
Gāh ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ velì gezdirir

2. ʿĀşıḳlar doġurmış bizi anadan
Yidir ʿāḳıllıdan bir düvānadan
Ṭārümār eyled[i] Mevlā'm dāneden
Ol sebebden ḳurbet eli gezdirir

3. *Seyrānì* pìrlerden bir be[n]d baġladı
Cāna bülbül feryād idüp aġladı
Gözüm yaşı Ceyḥūn olup çaġladı
Şāh Murād Ṣuyu'dur seli gezdirir

---

* *C. 90: 29b-30a*
B.
C. 90 "Türkì" başlıklıdır.

529. FİRAĠ-I ʿAŞḲILA ʿURYĀN GEZDİRİR*

1. Daḫl itmeyiñ benim seyyāh oldığım
Bizi böyle ebrū kemān gezdirir
Bir gün degil beş gün degil sevdigim
Firaġ-ı ʿaşḳıla ʿuryān gezdirir

2. Āteşden gömlekdir kimseler giymez
Zehirden loḳmādır kimseler yemez
Bir aḥbāb aḥbāba ṣırrını dimez
Birin dirse birin pünhān gezdirir

3. *Seyrānì* āh ider yürekde yaġlar
Ṭayanmaz āhıma Ḳāf-u kūf ṭaġlar
Ḥastanıñ ḥālinden ne bilür ṣaġlar
Gine bu ʿāteşi insān gezdirir

---

* *FB 423: 78b;* AÇ: 213; AÇ: 220
A.
2/3: ṣırrını: zararın- AÇ
3/2: kūf: kûh- AÇ
B.
FB 423, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
AÇ'deki metinler birbirinin aynıdır.

530. MANṢŪR GİBİ MÜLKE ḲĀDEM DĀRA VİR*

1. Saña aġyārlardan olur mı vefā
ʿAḳlıñı fikriñi ṣādıḳ yāre vir
Yeter yār yüzinden çekdigiñ cefā
Manṣūr gibi mülke ḳādem dāra vir

2. Her güzeliñ olmaz yeşili alı
Her arınıñ olmaz çecinde balı
Muḥabbete naṣìb olmayan mālı
Ḥākime hekìme nāra ḳara vir

3. ʿAşḳıñ metāʿından düzdüm baġçemi
Seyrānì'yim yan basamam ökçemi
Ben viririm muḥabbete aḳçemi
Sen yel çalış ʿömrini rūzgāra vir

* *FB 569: 26a;* HNO: 171-172; HAK1: 192; MU: 128; HAK2: 170; HAK3: 115; Mİ: 258-259
A.
1/4: mülke: milki- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // ḳādem dāra: kıdemdara- MU, kıdem dâra- Mİ
3/1: baġçemi: bohçemi- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ // 3/4: ʿömrini rūzgāra: ömrün rüzigâra- HAK1, Mİ

531. SEN NŪR-I ÇEŞMİN BOŞ İNTİZĀRA VİR*

1. Fıḳhıñ elfāẓını ẓāhirler oḳur
Sen bunları ḳuru iftiḥara vir
Örümcek mi§āli bir perde doḳur
Sen nūr-ı çeşmin boş intizāra vir

2. Cān içinde cānān vardır çan döker
Şān içinde şāyān vardır şān döker
Bāṭınında cān bağışlar ḳan döker
Sen ẓāhirden al ṣat Zülfeḳār'a vir

3. Zülfeḳār'ı Şāh-ı Merdān ṭaḳındı
İslām çeşmesinden ʿirfān aḳıtdı
Secde tesbìḥinden ṣanma ṣaḳındı
Sen İbn-i Mülcem'i yoḳdan vara vir

4. Müfsidler dünyānıñ zāhir şöhretin
Sevip inkār ider ʿAlì ḥürmetin
Bilen bilir Şāh-ı Merdān ḳıymetin
Bilmeyeni āb-ı ʿayn-ı ḫāra vir

5. *Seyrānì'yem* ṣatarım bağ bağçemi
Vālidemden vāri§ ḳalan boğçamı
Ben viririm muḥabbete aḳçemi
Sen yil çalış ʿömriñ rūzigāra vir

---

* *AŞE XVIII: 65;* AŞE V: 35; SS: 67-68; HNO: 146-147; HAK1: 192-193; HAK2: 170-171; Mİ: 259
A.
1/1: ẓāhirler: zâhidler- Mİ
2/1: çan: şān- AŞE V; cān- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/3: Bāṭınında: Bâtınından- Mİ
3/2: Telkìninden efkār dìne aḳındı- SS, HNO, HAK1, HAK2; Telkininden kâfir dine akındı- Mİ // 3/3: tesbìḥinden: teşbihinde- HAK1, HAK2 // 3/4: Sen İbn-i Mülcem'i yoḳdan vara ver (SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ): /…/- AŞE XVIII
4/4: āb-ı ʿayn-ı ḫāra: āba yāḫud nāra: SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ
5/2: vāri§ ḳalan: miras kalan- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 5/4: yil: yıl- HNO, HAK1, HAK2
C.
AŞE V'te sadece ilk iki dörtlük bulunmaktadır. AŞE XVIII'de 3/4 cilt kesiği sebebiyle okunamamıştır.

532. LUṬF [U] İḪSĀNIÑDAN SAʿĀDETLER VİR*

1. Bir cānı ki bir cānı sevince Mevlā
İkisine ġanì muḥabbetler vir
ʿĀşıḳ maʿşūḳına olur mübtelā
Luṭf [u] iḫsānıñdan saʿādetler vir

2. Böyledir niyāẕım sana Lem Yezel
Arada muḥabbet yaratmış eẕel
Bir ḳulından yüz çevirince güzel
Göñline merḥamet ʿadāvetler vir

3. ʿĀşıḳ oldum anıñ ġonca güline
Eger ḫor baḳarsa bir bülbüline
Deryālar mi§āli mürġ-i diline
İnhām-ı Rabbānì leṭāfetler vir

4. *Seyrānì* münācāt eyler yā Raḥmān
İki elim duʿā(da) niyāẕda lisān
Bu şūḫıñ vaṣfını etmege her an
Rūḥına dürlü dürlü ḫikāyetler vir

---

* *A 3864: 10a;* AÇ: 215; HAK2: 172-173

A.

1/1: sevince: sevine- AÇ, HAK2
2/4: ʿadāvetler: adaletler- AÇ, HAK2
3/2: Deryalar misali murg-i diline- AÇ, HAK2 // 3/3: Eğer hor bakarsa ben bülbülüne- AÇ, HAK2 // 3/4: inhām: ilhâm- AÇ, HAK2
4/4: ḫikāyetler: hidayetler- AÇ, HAK2

B.

A 3864, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

533. FİKİR MERĀMINCA DELÜP DAḲIYOR*

1. Her kim temìzlese ṭaşlı pirinci
Kendi gözi nūrı ile baḳıyor
ʿĀḳil bir iplige düziyor inci
Fikir merāmınca delüp daḳıyor

2. Her ḳuş kendi ḳanadların şallayor
Her arı yapdığı çeci ballayor
Dost sevdāyı ʿaşḳa atın bağlayor
Ṭırnağına göre nāl mıḫ çaḳıyor

3. Lāle sìnesinde açılır ṭağlar
Gül sünbüle bülbül yaşına ağlar
Kimi[si] çağlamaz kimi de çağlar
Deresine göre şular aḳıyor

4. Hem şoğuğı vardır hem de şıcağı
Bulunmaz dünyānıñ ucı bucağı
ʿAşḳdan fitillendi bağrım ocağı
İçim beni ṭışım eli yaḳıyor

5. Ne çāre *Seyrānì* böyledir ḳader
Ṭaşlara dökülmiş ekdigim bider
Kemiñ kemliginden bize ne keder
Eyiler eyligin başa ḳakıyor

---

* *AŞE XVIII: 66;* SS: 70-71; HNO: 148-149; HAK1: 209; MU: 102; HAK2: 187; HAK3: 117; Mİ: 268-269

A.

1/3: ʿĀḳil: Akıl- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ

2/1: Her ḳuş kendi ḳanadların: Kendi ḳanadların her ḳuş- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3 // 2/3: sevdāyı ʿaşḳa atın: aşk bağına atın[ı]- HNO, HAK1, HAK2, HAK3; aşkın bağına atın- MU // Gönül binmiş aşk atını nallıyor- Mİ

3/1: sìnesinde: nergis sende- Mİ // 3/2: yaşına: başına- SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // 3/3: Kimi yer çağlamaz kiminde çağlar- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3; Kimi su çağlamaz kiminde çağlar- Mİ

4/3: ʿAşḳdan fitillendi: Fitillendi ʿaşḳdan- SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ

5/2: ekdigim: ekdigin- MU, Mİ // 5/3: bize: bana- Mİ

B.

2/3: "Bir başka söylenişi ile bu mısra şöyledir: Dost sevdâ-yı aşka atın bağlıyor"- HAK1 (dipnot)

534. ʿAŞḲ ĀTEŞİ CİGERİMDE YANIYOR*

1. Göñül her boyadan rengin almadı
Ṭavūs gibi her boyaya ṭalıyor
Cehennem nārına ḥācet ḳalmadı
ʿAşḳ āteşi cigerimde yanıyor

2. Ġam ṣuyıyla māyam böyle ḳarılmış
Ki Levḥ üzre ḳalem böyle yazılmış
Cigerimiñ memesinden ṣarılmış
Ġam sülügü ḳanım emüp ḳanıyor

3. Hìç ṣadef yerin[i] ṭutmaz zencefil
Ḳādir Mevlā'm cümle rızḳıma kefil
Benim ṣaġlıġımda oldılar sefil
Yedigini yetìm ḥakkı ṣanıyor

---

* *AŞE XIX: 227;* C. 4: 280; AŞE V: 135; C. 136: 10b; C. 139: 27a; C. 181: 20a; SS: 84-85; HNO: 158; CÖ1: 76; YK: 4-5; HAK1: 209-210; AÇ: 221; HAK2: 187-188; Mİ: 257-258; Mİ: 269; EAÖ: 235

A.

1/1: her: bir- AŞE V, C. 136, C. 139, C. 181, SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, AÇ, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269, EAÖ // Göñil hìç bir rekden boya almadı- C. 181 // 1/2: ṭavūs: ṭavūs (ḳuşı)- C. 4, AŞE V // ṭalıyor: baṭıyor- C. 136, C. 139; döniyor- C. 181, AÇ // Her boyaya ṭavūs gibi ṭalıyor- SS, CÖ1, GK, Mİ: 257-258, Mİ: 269, EAÖ; Her boyaya ṭavūs gibi banıyor- HNO, HAK1, HAK2 // 1/4: cigerimde: içerimde- AŞE V; derūnımda- C. 136, C. 139, AÇ // derūnımda ʿaşḳ āteşi yanıyor- C. 181; ʿAşḳ odı içimde dāʾim yanıyor- SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269, EAÖ

2/1: Bir ġam ṣūyı ile ḳanım yoġılmış- C. 136, C. 139; Ḥāk-i ġamla ḳanım bile ḳarıldı- C. 181; Bir gam suyu ile kanım yuğrulmuş- AÇ // 2/2: Ki Levḥ: kilev- HNO // yazılmış: yarılmış- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269 // Levḥ üstüne ḳalem ile yazılmış- C. 136, C. 139, AÇ; Levḥ üstinde ḳalem iki yarıldı- C. 181 // 2/3: Cān evimden cigerime ṣarılmış- C. 181; Ciğerimin dümesinden sıyrılmış- AÇ // 2/4: sülügü: ṣuyu gibi- AŞE V; yılanı- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258 // emüp: içüp- C. 139, AÇ // ḳanıyor: duruyor- EAÖ

3/1: Hìç: Bir- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269 // 3/2: Ḳādir: Ṣanki- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269 // 3/3: Ben ṣaġken ʿāʾilem oldı çoḳ sefìl- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269

B.

C. 4, C. 136, C. 139, C. 181 "Ḳoşma"; AŞE V "Tecnìs"; YK "İçerim Kaynıyor"; AÇ "Koşma"; EAÖ "Gönül Bir Boyadan Rengin Almadı" başlıklıdır.

C.

3. hane C. 136, C. 139, C. 181, CÖ1, YK, AÇ, EAÖ'de yoktur. AŞE V'te 2/2 yazılmamıştır.

4. *Seyrānì'niñ* dìdeleri yaş gibi
ʿAşḳ u sevdā cümle derde baş gibi
Ḳaḍı muṭbaḫında pişmiş aş gibi
İçersinden fıḳır fıḳır ḳaynıyor*

* 4/1: Seyrānì dìdeden çıḳmış yaş gibi- C. 136, C. 139; Cānım Seyrānì'niñ gözi yaş gibi- C. 181; Seyrānì'niñ iki gözi yaş oldı- SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269, EAÖ; Seyrânî didenden çıkmış yaş gibi- AÇ // 4/2: ʿAşḳ u sevdā: ʿAşḳ-ı Mevlā- AŞE V, SS, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, Mİ; gönül derdi- HNO, Mİ: 257-258, Mİ // gibi: oldı- SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269, EAÖ // Ṣanurlar ki anıñ bağrı ṭaş gibi- C. 136, C. 139, AÇ; Ẓann itmeñ bağrı timür ṭaş gibi- C. 181 // 4/3: gibi: oldı- SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269, EAÖ // Ḳaḍı muṭbaḫında: Hangi muṭbaḳda- AŞE V; Feyiz mutfağında- AÇ // 4/4: İçersinden: İçerimde- SS, HNO, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, Mİ: 257-258, Mİ: 269, EAÖ // Yedigini kendi mālı ṣanıyor- C. 136, C. 139, AÇ; Yedigini yetim mālı ṣanıyor- C. 181

535. Ḫāme dermez gine vaṣfın yazıyor*

1. Niçe neṭḥ itmeyim ol ḳaşı yayı
Ḳaşı ḳalem lebi yazı yazıyor
Destine almışdır ḳurulı yayı
Ḫāme dermez gine vaṣfın yazıyor

2. Gine sāḳıṭ oldı ʿaşḳım dalḳına
Çekmiş ḫançerini ḳomaz dal ḳına
Hediyye gönderdim biriñi dalḳına
Her gìz ısḳā itmez ʿarẓa yazıyor

3. Bilür misin ġurbet ilde ḳışları
Serime getürdiñ ḳara ḳışları
Ḳarılıpdı ol raḳìbiñ ḳaşları
Ol dostımdan beni cüdā yazıyor

4. *Seyrānì* dir görmeñ nuṣḥ iden gözi
Çoḳ maḥṣūlātı var bildim öküzi
Gāh ḳış gāh bahārı gāh güzi
Emr idince Mevlā yazı yazıyor

---

* *C. 51: 82a*
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

536. GELEN ÜMERĀYĀ ḲARŞI GİDİYOR*

1. ʿAṣırda ʿacāʾib işler çoġaldı
Bilmem bu işleri kimler idiyor
Dünyāyı hep rezìl köpekler aldı
Gelen ümerāyā ḳarşı gidiyor

2. Biraz baḫs ideyim ḥāl-i zamāndan
Yaḫşiler aşaġı düşdi yamandan
Aralıḳ itleri olmış ḳumandan
Uyuz it ḳurtlara ḳumand'idiyor

3. Buġday unı begenmiyor köpekler
İplikden aşaġı düşdi ipekler
Hep sedire geçdi itler köpekler
Ḥānedān ayaḳda ḫıdmet idiyor

4. Ḳoltuḳ ḳılı farḳ olmıyor ṣaḳaldan
Tüccārlar aşaġı indi baḳḳāldan
Arslanlara çobān düşmiş çaḳaldan
Şimdi arslanları çaḳal güdüyor

5. Mekteble medrese ortadan ḳalḳdı
Meyḫāne kerḫāne ortaya çıkdı
Ār nāmūs dinen şey ortadan ḳalḳdı
Şimdi kişi bildigine gidiyor

---

* *FB 569: 28a, 29a;* HNO: 173-175; CÖ1: 100-101; GK: 6-8; YK: 10-11; OP: 24-25; HAK1: 210-211; HAY2: 122-123; MU: 66-67; HAK2: 188-189; HAK3: 118-119; Mİ: 269-271; EAÖ: 208-209

A.

2/1: ḥāl: ehl- HNO, CÖ1, OP, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/4: ḳumand': kumanda'- HAK1; kuman(da)- HAY2, HAK2, HAK3

3/1: köpekler: enikler- CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ

5/2: ortaya: meydana- HNO, CÖ1, GK, YK, OP, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ

B.

CÖ1 "Destan"; GK "Eşek At Olmaz"; YK "Kişi Bildiğine Gidiyor"; EAÖ "Destan" başlıklıdır.

C.

CÖ1, EAÖ'de 7. dörtlük yoktur.

6. Sarḥoşlar çoġald[ı] ḳalmadı ayıḳ
Bu ʿaṣra böylece ḥāllere lāyıḳ
Müzeviriñ adı muḥbir-i ṣādıḳ
Şimdi kişi bildigine gidiyor

7. İsimlerin tebdìl itsem ṣatılmaz
Cisimlerin taḥvìl itsem ẕāt olmaz
Altın eger vursan eşek at olmaz
Şimdi kişi bildigine gidiyor

8. Şāhinler yurdını ṭutdı yarasa
Baḳlava yerine geçdi pırasa
Şimdi raġbet deyyūs ile terese
Zamāne bunlara raġbet ediyor

9. Boy kürkini begenmiyor köçekler
Babasına ʿaḳl ögretir çocuḳlar
Yumurṭadan burnı çıḳan cücükler
Ḫoroz oldım diye cıḳ cıḳ ediyor

10. Küçükler büyüge çorap giydirir
Ṭatlıyı insāna acı yedirir
Seyrānì zamāne böyle didirir
Şimdi kişi bildigine gidiyor*

* 6/2: ʿaṣra: asır- CÖ1, YK, HAK1, HAY2, HAK2, EAÖ // ḥāllere: haller de- GK, OP, MU, Mİ
7/3: vursan: vursam- Mİ
9/2: ʿaḳl ögretir: akıl verir- GK
10/3: böyle: bunu- GK

537. BARUDUN KOKUSU KAVDAN GELİYOR*

1. Ey ağalar gelin seyran edelim
Süllü'nün çandırı avdan geliyor
Alışmadık kalp tüfeği nedelim
Barudun kokusu kavdan geliyor

2. Götürdü dikece kurağı kurdu
Çekildi sipere bekledi durdu
Zalim tetik çekti ikisin vurdu
Kekliğin çığlığı Çal'dan geliyor

3. Ben de çattım çandıroğlu çandıra
Deli Süllü *Seyrânî'yi* kandıra
İki keklik endirmişler tandıra
Yahnının kokusu buğdan geliyor

---

* *AÇ: 292-293;* Mİ: 137-138; EAÖ: 114-116

A.

1/1: Seyrânî çıkalım haydi ağalar- Mİ, EAÖ: 116 // 1/2: Süllü'nün çandırı: Süllü Ağamız da- Mİ, EAÖ: 116 // 1/3: Alışmamış tüfeğin çakmağı- Mİ, EAÖ: 116 // 1/4: Barudun: Barutum- Mİ, EAÖ: 116

2/4: Kekliğin (EAÖ: 114-115): Kekliğim- AÇ

3/1: Ben de çattım: Biz de çattık- Mİ, EAÖ: 116 // 3/2: Deli Süllü: O da gelmiş- Mİ, EAÖ: 116 // 3/3: Çifte çömleği de koymuş tandıra- Mİ, EAÖ: 116 // 3/4: buğdan: evden- Mİ, EAÖ: 116

B.

Seyrânî'nin Zeliha Hanım'dan torunu olan Süllü iyi bir avcı olarak bilinmektedir. Süllü dedesinin keramet sahibi birisi olup olmadığını denemek için kendisine avının olup olmadığını soran dedesine keklik avladığı hâlde avlamadığını söyler. Seyrânî bu olay üzerine bu türküyü söylemiştir (AÇ, EAÖ: 114-115)

İyi bir avcı olan Şahmelik köyünde oturan Süllü Ağa ava çıkar. Tavşana ateş eder ancak çakmaktaşı düştüğü için silah ateş almaz. Süllü Ağa da sigarasıyla barutu ateşler ve tavşanı avlar. Köye dönünce avlar pişirilirken, bu köye kızını ziyarete gelen Seyrânî Süllü Ağa'ya da uğrar. Ava çıkıp çıkmadığını sorar ve Ağa da ava çıkmadığını söyleyince Seyrânî bu şiiri söyler (Mİ; EAÖ: 115-116)

C.

Mİ'de 2. dörtlük eksiktir.

538. ŞERİDİNİ BĀZĀRLARA ÇEZİYOR*

1. Her ırmaġa bir yol virmiş aḳıyor
Cümlesini bir dereye dökiyor
Her ḳumaşı bir ṭaraḳda ṭoḳıyor
Şeridini bāzārlara çeziyor

2. Bülbüliñ ʿaşḳına sebeb gül oldı
Aña ḳafes aġzındaki dil oldı
Cānım āteşlere atdı kül oldı
Ne ṭarāfdan yel ṭoḳunsa ṭozıyor

3. Ḳocunacaḳ yoḳdır benim yaġırım
Ben çekide Ḳāf Ṭaġı'ndan aġırım
Dilim aḫras ḳulaḳlarım ṣaġırım
Amā meyliñ baña göñlim seziyor

4. Kim tikeni gülden ayırır seçer
Herkes ekdigi maḥṣūli[ni] biçer
Ġam yime *Seyrānì* bu gün de geçer
Yüce ṭaġ başında duman geziyor

---

* *AŞE XIX: 221;* AŞE V: 154; SS: 62-63; FRG: 57-58; HNO: 144; CÖ1: 59; HAK1: 212; HAY2: 124; HAK2: 189-190; Mİ: 271; EAÖ: 235

A.

1/2: dereye: deryāya- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 1/4: Şeridini: Şeriti[ni]- AŞE V

2/3: cānım: cānım(ı)- AŞE V // gül: (tenim) gül- AŞE V // 2/4: yel ṭoḳunsa: bir yel degse- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ

4/1: Kim dikeni gülinden ayrı seçer- SS, FRG; Kimi dikenini gülünden seçer- HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/2: ekdigi maḥṣūli[ni]: ekdiginiñ maḥṣūlin- SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

AŞE V "Ḳoşma"; SS "Bir Tesellì"; EAÖ "Her Irmağa Bir Yol Vermiş Akıyor" başlıklıdır. AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar eklenmiştir: 1/4: çeziyor: çöziyor // 4/1: gülden ayırır: gülden ayrı

4/1: "kim dikeni gülünden ayrı seçer"- HAK1 (dipnot)

C.

SS, FRG, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, HAK2, Mİ, EAÖ'de 3. hane yoktur.

539. NEFSİÑ HEVĀSINA UYLAMAYI GÖR*

1. Şu vìrān dünyānıñ baḳce bağında
Çıḳup seyrān idüp yaylamayı gör
Müşkiliñ ḥāll eyle geşlik çağında
Nefsiñ hevāsına uylamayı gör

2. İtdigim işlere nādimim eyvā
Viriyor bilirim bir iblis iġvā
ʿĀşıḳlıḳ didigiñ bir başḳa sevdā
ʿAşḳıñ deryāsını boylamayı gör

3. Ḳurʾān'da irsāldir ve niʿme'l-maṣìr
Olmışım ḫublarıñ elinde yesir
Fırṣandı fevt etmek olmadan ke§ìr
Bu cevābı sen terk eylemeyi gör

4. *Seyrānì* diledi bir çeşm-i siyāh
ʿAḳıl serden ayrı düşüyor eyvāh
İliñ zemmin itmek ġāyetde günāh
Ġıybeti bühtānı söylemeyi gör

---

* *C. 51: 77b;* AÇ: 222
A.
1/2: yaylamayı (AÇ): (…)- C. 51
3/3: olmadan: ölümden- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

540. AṢLĀ SEVDĀDAN FİRĀRIM YOḲDUR*

1. Bir ʿaceb sevdāya uġradı serim
Etmeyince anı ḳarārım yoḳdur
Cihānı yandırdı bu benim nārım
Aṣlā sevdādan firārım yoḳdur

2 (…) sevdāsı ziyāde çetin
Vuraydım idim ḳaşları yemezdim etin
Fenā avcı alır ḳuşları ṣatın
Baḳar ḳuş vurmanıñ imkānı yoḳdur

3. Yile yile buradan saza gidersiñ
Saña ḳuş getürem deyi iḳrār idersiñ
Ya raṣ gelir ya raṣ gelmez nidersiñ
Ezelki ḳuşlarıñ yarısı yoḳdur

4. Iraṣ geliñ belde bir yol toyına
Düşünce havādan ḳalbi söyüne
Kizìrler de ḳalıñ aḫṣām evine
Etdiginiñ işleriñ ḥesābı yoḳdur

5. Ḳuş baḳınca gelir dirsiñ birazı
Yatup ṣabaḥa dek yersiñ ayazı
Pek uylarsıñ ḳazanırsıñ marāzı
Ḫudā'nıñ bizden aḳılsuz insānı yoḳdur

6. Güvenilmez (…) ḳuşına
Sevdāsı olanıñ girer düşine
Ṣoġuḳları ṣavışdırmañ boşına
Bazısı bilmez ki erkānı yoḳdur

---

* *C. 51: 116ab*
B.
C. 51 "Dāstān-ı Seyrānì" başlıklıdır.

7. Kimisi dirler ki bu av da mübāh
Yazıda yatınca hiç olmaz ṣabāh
Eşlemeli yemiş bunı da kāh kāh
Bulmadım bu derdiñ dermānı yoḳdur

8. Çoḳ dersim dirseñ yeşilden bozdan
Her sene maṣraf güdersüñ gözden
Sen ḫalāṣ it Mevlā'm bunı bizden
Bu dāstāndan ḥiṣṣe alanı yoḳdur

9. Hevesi olan buña gider durulmaz
Buña giriftār olan yorulmaz
Ḳuş yalınca açıḳ yerde durulmaz
Hā çalış destiñde fermānı yoḳdur

10. Urduḳun çoḳ bekler de arıġır
Dipi olınca üstiñe gerikir
Baḳa baḳa bugünleriñ ḳarıġır
Buña yelenleriñ ìzānı yoḳdur

11. İncidiriz biz de bunca canı
Bundan vefā bulan nerede ḫani
Seyrānì dir Mevlā'm uṣandır beni
Hiç bundan bir vefā bulanı yoḳdur

541. NE ÇEŞMİÑ İNCİNÜR NE [DE] NEM ḲALUR*

1. Bir gün bellü olur gülüp aġlayan
Dìdeler teşnedir neden nem ḳalur
Bencileyin ʿaşḳa düşüp aġlayan
Ne çeşmiñ incinür ne [de] nem ḳalur

2. Bilmezsin bir kelām söyleme sāʾil
Bāri diliñ ṭutup söyleme seʾil
Taḳsìm it ḥaḳḳımız söyle mesāʾil
Şerʿiñ müveccebince ne de nem ḳalur

3. Derhemiñ vezne de gelecek yıla
Merd öl ki ḳarşuña gelecek yıla
Elem çeküp dime gelecek yıla
Ne bir içim āb ne de nem ḳalur

4. Ābveş aḳmaġa giderim bende
Baġlatmaġa ḳolum giderim bende
Seyrānì ʿuḳbāya giderim ben de
Bu ʿālemde benim de nem ḳalur

---

* *AE 62: 56a*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

542. ḲIṢṢADAN ḤİṢṢEYİ ALMADA OLUR*

1. Dìni bütün müslümānıñ gözleri
Merḥamet baḥrine ṭalmada olur
ʿĀrif söylemeden ṭuyar sözleri
Ḳıṣṣadan ḥiṣṣeyi almada olur

2. Bu ʿārifi cānımı (ben) ḳurbān virem
Ayaġı altına yüzlerim sürem
Eyü gün dostuna itseñ biñ kerem
Bir gözi ḳuṣūra ḳalmada olur

3. ʿĀrif ḳalḳan idüp ṣabr [u] ḥilmini
Anıñla defʿ eyler ẓālim ẓulmini
Añlamayan avcı avıñ ʿilmini
Ḳuşını dumana ṣalmada olur

4. Ṭabìbleriñ ʿilmin ehl-i derd oḳur
Derd-i *Seyrānì'ye* dermān merd oḳur
Ḫām ṣofular tesbìḥ çeker vird oḳur
Gözi ḥayvān yemi çalmada olur

---

* *Bel 0374: 45a;* CU40: 3a; AŞE V: 76; RDC 30: 8a; AŞE XIX: 211; FB 423: 35b; SS: 68-69; HNO: 147-148; CÖ1: 113; OP: 21; HAK1: 213-214; MU: 82; HAK2: 191; Mİ: 272-273; EAÖ: 95-96; EAÖ: 231-232

A.

1/2: ṭalmada: dalmadı- OP, EAÖ: 95-96 // 1/3: söylemeden: diñlemeden- RDC 30, AŞE XIX, SS, HNO, OP, MU, Mİ

2/1: Bu: Bul- AŞE V, AŞE XIX, FB 423, SS, HNO, OP, EAÖ: 95-96 // ʿārifi: ârife- OP // cānımı: cānım- AŞE V, FB 423 // cānımı (ben) ḳurbān virem: cānım ḳurbān vireyim- SS, HNO, OP, EAÖ: 95-96 // Bulunca ârifi cân kurban verem- CÖ1, HAK1, MU, HAK2, EAÖ: 231-232; Bul ârifi cânım kurban vereyim- Mİ // 2/2: yüzlerim sürem: yüzüm süreyim- SS, HNO, OP, Mİ, EAÖ: 95-96; yüzümü sürem- MU // 2/3: itseñ biñ kerem: biñ gül direyim- SS, HNO, OP, Mİ, EAÖ: 95-96; eylesen kerem- CÖ1, MU; eylesem kerem- HAK1, HAK2, EAÖ: 231-232 // 2/4: ḳalmada: kalmadı- OP, EAÖ: 95-96

3/1: idüp: ider- RDC 30, AŞE XIX, MU // ṣabr [u] ḥilmini: ṣabrıñ ʿilmini- FB 423; sabr u hilmini- HAK1, MU, EAÖ: 231-232 // ʿĀrif olan ḳalḳan ider ḥilmini- SS, HNO, OP, Mİ, EAÖ: 95-96 // 3/2: Anıñla defʿ eyler: Defʿ ider anıñla- AŞE V, FB 423; Anıñla defʿ ider- RDC 30, AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ: 231-232

4/1: ṭabìbleriñ: ẓāhiriñ- FB 423 // 4/2: oḳur: olur- HAK2 // Derd-i Seyrānì'ye dermān: Seyranî ilmini alan- HNO, OP, Mİ, EAÖ: 95-96 // 4/3: çeker: ṣoñra- FB 423 // 4/4: yemi: yemin- CU40, AŞE V, AŞE XIX, FB 423, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ: 231-232

B.

Bel 0374, FB 423, CU40 "Ḳoşma"; SS "Riyākārlıġa Bir Ḍarbe"; EAÖ: 231-232 "Dini Bütün Müslümanın Gözleri" başlıklıdır.

AŞE XIX'da mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 2/1: Bul ʿārif cānımı ben ḳurbān virem: Bul ʿārifi cānım ḳurbān vireyim // 2/2: yüzlerim sürem: yüzüm süreyim // 3/4: ḳuşunı: ḳurşunı

Seyrânî, Şahmelik köyünde oturan Nebi Hoca'yı ziyarete gider. Hoca'nın başka misafirleri de vardır. Bu misafirlerden biri yörede âlim bilinen bir kişi daha gelir. Bu kişi Seyrânî'nin dış görünüşüne bakarak onu hafifser. Seyrânî'nin eşeğinin önündeki yemden de alarak kendi eşeğinin önüne koyar. Mecliste Nebi Hoca Seyrânî'den şiir söylemesini isteyince Seyrânî bu şiiri söyler.- EAÖ: 95-96

543. DERYĀYI ʿUMMĀNA ṬALAN BÖYL'OLUR*

1. Gine mest eyledi dilber-i ġam beni
Serini sevdāya ṣalan böyl'olur
Bu ʿaceb sevdāya ṣataşdı cānım
Deryāyı ʿummāna ṭalan böyl'olur

2. Güş ṭutsañne seḥer vaḳti nidāya
Raḥm itmiş sevdigim şu ben gedāya
Göndermiş zülfi telinden hedāye
Dostından armaġan gelen böyl'olur

3. Yavrınıñ baḳışı insāna ḥarār
Var mola dünyāda hiç böyle merār
Ne gicem gicedir gündüzim ḳarār
Dostı gidüp kendi ḳalan böyl'olur

4. Her gün āh iderim ben de gülmezim
Çoḳ aġlarım dìdelerim silmezim
Seyrān'ım der ne didigim bilmezim
Leylā'sı ʿaḳlını alan böyl'olur

* *C. 51: 80b*

544. GÖRELİM SAĞLAR NE OLUR*

1. Bu dünyaya gelen gider
Hakka gidip yerin bulur
Ölenler borcunu öder
Görelim sağlar ne olur

2. Alttan gelir yeşil başlı
Kargısının ucu taşlı
El kamçılı bel kılıçlı
Görelim beyler ne olur

3. Kemal ehli özlü olur
Her kabahat gizli olur
Ne vezirler nazlı olur
Görelim tuğlar ne olur

4. Gam kervanı yük götürür
Kemal fazilet yetirir
Türlü çiçekler bitirir
Görelim dağlar ne olur

5. *Seyranî* öldü dirildi
Suçu yüzüne vuruldu
Derdinden yerler yarıldı
Görelim gökler ne olur

---

* *HNO: 176-177;* HAK1: 214-215; MU: 76; HAK2: 251; Mİ: 161-162
A.
2/1: yeşil başlı: yaşlı başlı- Mİ
4/4: dağlar: tuğlar- Mİ
C.
1/2 MU'dan tamamlanmıştır. Diğer çeşitlenmelerde bu mısra boş bırakılmıştır.

545. ṢANMA TUNCDAN GEVŞEK OLUR*

1. Türk'in uzun ḳulaḳlısı
Boynı ḳalın eşek olur
Pek mülāyim yolaḳlısı
Ṣanma tuncdan gevşek olur

2. Ġıybet ider ive ive
Ölü eti geve geve
Ṭop zamānı olur deve
Yük zamānı köşek olur

3. ʿĀşıḳdan ḳaçar uzaġa
Maġrūr olur tüy ṭozaga
Bilerek düşer dużaġa
Aġlayaraḳ höşek olur

4. Dök *Seyrānì* gözden yaşı
Ṣaġlıḳdır her işiñ başı
Merdiñ eşiginiñ ṭaşı
Ḳuş tüyünden döşek olur

---

* *FB 423: 35a;* FB 569: 29b; AŞE XIX: 203; CU28: 32b; SS: 79-80; HNO: 154-155; CÖ1: 92; YK: 6; OP: 22-23; TK: 64; HAK1: 215; HAK2: 251-252; HAK3: 133; Mİ: 162; EAÖ: 130-131; EAÖ: 219

A.

1/1: Türk'in uzun: Pintiniñ dik- SS, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 130-131, EAÖ: 219 // 1/2: ḳalın: yoġun- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ: 130-131, EAÖ: 219; yoluk- Mİ // 1/4: Ṣanma: (…)- CU28 // tuncdan: (…)- AŞE XIX

2/1: Ölü etin geve geve- AŞE XIX; Yolda ḳoşar ive ive- SS, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ: 219 // 2/2: Ölü: Adam- Mİ // eti: etin- CU28 // Ġıybet ider ive ive- AŞE XIX; Çarıġını geve geve- SS, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, EAÖ: 219 // 2/3: zamānı: vaḳtinde- SS, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 219 // 2/4: zamānı: vaḳtinde- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, YK, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ: 219

3/1: ʿāşıḳdan: ḫaberden- SS, HNO, OP, TK, HAK1, HAK2, HAK3, Mİ // yaḳındır gider uzaġa- AŞE XIX // 3/2: maġrūr olur tüy: maġrūrdır tüyi- AŞE XIX // 3/3: bilerek: zor ile- AŞE XIX // 3/4: aġlayaraḳ: aġla (…)- AŞE XIX // höşek: öşek- SS, HNO, OP, HAK2; evşenk- Mİ

4/2: her işiñ: cümleniñ- AŞE XIX // 4/3: merdiñ: şeyḫiñ- AŞE XIX

B.

FB 423 "Ḳoşma", YK "Döşek Olur"; EAÖ: 219 "Pintinin Dik Kulaklısı" başlıklıdır.

C.

AŞE XIX'daki metnin üzeri çizilmiştir. CÖ1, YK, EAÖ: 219'da 3. dörtlük; EAÖ: 130-131'de 2, 3. dörtlük ve 4/3 eksiktir.

546. GÜLMEZLENÜR ḪOŞ NAZLANUR*

1. Bir dilbere selām virdim
Almazlanur ḫoş nāzlanur
Cānım gül rūyıma didim
Gülmezlenür ḫoş nazlanur

2. Bilmem ben yāre neyledim
Sırrımı kime söyledim
Dosta işāret eyledim
Gelmezlenür ḫoş nazlanur

3. Yüz çevirdi benden ol yār
Gice gündüz ḳılarım zār
Ṣundım eline bir'ki nār
Almazlanur ḫoş nāzlanur

4. Didim *Seyrānì'dir* adım
ʿArşa çıḳardıñ feryādım
Beni bilmez misin didim
Bilmezlenür ḫoş nazlanur

---

* *C. 51: 77b;* HAY2: 150; AÇ: 284; HAK2: 252
A.
1/3: rūyıma: rûyına- HAY2, AÇ // didim: derdim- HAY2, HAK2
3/3: bir'ki: yer- HAY2, HAK2; iki- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

547. OLSA ANDA LUṬF-I ḪUDĀ BULINUR*

1. Melek ṭabìʿatlı ādem şıfātlı
Şāh olursañ saña gedā bulunur
Her kim güler yüzli dilleri ṭatlı
Olsa anda luṭf-ı Ḫudā bulınur

2. Pehlivānlıḳ idüp nefsiñ yıḳarsañ
Ímānıñ nūrından şemʿa yaḳarsañ
Mūså gibi Ṭūr-ı ʿarşa çıḳarsañ
Saña gökden gelür nidā bulınur

3. Ḳālū belā iḳrārını güderseñ
Anda olan borcıñ bunda öderseñ
İsmāʿìl'i meccānen ḳurbān iderseñ
Saña gökden iner fedā bulınur

4. İḳrār ḳapusında ṭaşrada durdım
Seyrānì'yim andan ne ḫaber şordım
Deñizde mermer ṭaş içinde ḳurdım
Yeşil ot aġzımda ġıdā bulınur

---

* *AŞE V: 4;* AŞE XIX: 216; SS: 60-61; HNO: 143; HAK1: 215-216; MU: 57; HAK2: 192; Mİ: 273

A.

1/1: Melek ṭabìʿatlı ādem: Ādem ṭabìʿatlı melek- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/3: kim: kim (ki)- SS // dilleri: ve dili- HAK1, MU, Mİ

2/1: idüp: eger- AŞE XIX // 2/2: şemʿa: şemʿañ- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // yaḳarsañ: yakarsın- HNO // 2/3: ʿarşa: ʿaşḳa- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2 // 2/4: gökden: Ḫaḳḳ'dan- AŞE XIX // gelür: inen- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

3/2: borcıñ: dìniñ- AŞE XIX; borcu- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/3: İsmail veş canın teslim edersen- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/4: iner fedā: inen ġıdā- AŞE V, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

4/1: durdım: ṭurdıñ- SS, HAK1, HAK2, Mİ // 4/2: Seyrānì'yim: Seyrānì sen- SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // şordım: duydıñ- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 4/3: ḳurdım: kurdun- MU, Mİ // 4/4: Yeşil ot aġzımda: Yeşil ot aġzında- SS; Ağzında yeşil ot- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

B.

AŞE XIX'da mısra aralarında şu notlar bulunmaktadır: 2/1: eger: idüp // 2/4: Saña Ḫaḳḳ'dan gelür: saña gökden inen // 4/1: ṭurdım: ṭurdıñ // 4/2: Seyrānì'yim andan ne ḫaber şordıñ: Seyrānì sen andan ne ḫaber duydıñ // 4/3: ḳurdım: ḳurdıñ

C.

3. hane SS'de yoktur.

548. İLDE NİCE YANMIŞ BAĠIR BULINUR*

1. Bilür iseñ Leylā ile Mecnūn'ıñ
Göñülden göñüle çaġır bulınur
Açma lāle gibi dāġ-ı derūnıñ
İlde nice yanmış baġır bulınur

2. Tecellìden dest-i Mūså aḳ olmış
ʿAṣāsından deryā iki ṣāḳḳ olmış
Kitābsız nebìsiz Ḥaḳḳ'la ḥaḳḳ olmış
Anasından doġma ṣaġır bulınur

3. Cânda cânân etmedikte virdiñi
Cân dikeni açmaz gönül verdini
Çiğ süt emmiş kula deme derdini
Belki derdi senden ağır bulunur

4. Götürseler seni ṣāhinveş ḳolda
Yorulur ḳalursıñ *Seyrānì* yolda
Nefs-i emmāreyi ṭaşıyan ḳulda
Lābud ḳocunacaḳ yaġır bulınur

---

* *FB 569: 25b;* AŞE XIX: 201; NMÇ: 113; AÇ: 217

A.
2/3: Ḥaḳḳ'la: haklı- NMÇ
4/1: götürseler seni: il seni götürse- AŞE XIX, NMÇ // 4/2: ḳalursıñ Seyrānì: Seyrānì ḳalursıñ- AŞE XIX, NMÇ // 4/4: bulınur: bulunuz- NMÇ

B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.
3. dörtlük NMÇ'den eklenmiştir.

549. ÂŞIĞIN ELİNDE BİR SAZ BULUNUR*

1. Dünyanın malından sorar bazısı
Bizde sîm yerine emrâz bulunur
Böyle imiş alnımızın yazısı
Âşığın elinde bir saz bulunur

2. Âşıklar beyhûde gurbeti gezer
Eller ârif olur neylersen sezer
Güzellerde vefâ bizde sîm ü zer
Ne bahar bulunur ne yaz bulunur

3. *Seyrânî* kıssadan bu hisse pendin
Bu aşkın nârına yandıkça yandın
Sakın bir kimseye inanma kendin
Doğrusun ararsan pek az bulunur

* *Mİ: 273-274*

550. Ḫāṭırına zevḳ-i gülistān gelür*

1. Ey düşen ḥālin[den] bilmeyen düş de
Gör [ki] yaḫşı ḥāliñ ne yaman gelür
Bülbüliñ elbetde ḥayāli düşde
Ḫāṭırına zevḳ-i gülistān gelür

2. Farż sünnet ammā [ki] ḥelāl kisb ü kār
Aḥvāl-i ʿālemiñ maʿlūmı ey nigār
Gāh[ì] gelür gül açıcı rūzigār
Gāh da ṣoldırıcı mihricān gelür

3. Ne var dìvāneye zencìr ṭaḳmasa
Ne var pervāneyi nāra yaḳmasa
Mecnūn göñlim Leylå'sına baḳmasa
Ḳorḳarım başına bir ziyān gelür

4. ʿAḳlıñ maʿdeniniñ cevheri Firenk
Yay oḳ ḳılıcıñ ḥasmı[ysa] ṭop tüfenk
Nemrūd'ıñ ḥaḳḳından bir ṭopal sinek
Rüstem'iñ ḥaḳḳından ḳahramān gelür

---

* *Bel 0374: 45b;* AŞE XIX: 212; RDC 30: 7a; AŞE XVIII: 64; CU40: 9b; SS: 65-66; HNO: 146; HAK1: 205-206; MU: 92; HAK2: 182-183; Mİ: 265-266

A.

1/1: düşen: düşin- RDC 30; AŞE XIX // ḥālin[den]: ḥālinden- CU40 // düşen ḥālin[den] bilmeyen: bir kez düşmeyi görmeyen- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/2: gör [ki]: gör ki- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // gelür: olur- AŞE XIX // 1/3: elbetde ḥayāli düşde: ḫayāli elbetde düşde- AŞE XIX; elbetde ḫayāl[i] düşde- AŞE XVIII, SS; elbette hayalde düşte- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

2/1: ammā [ki]: ammā ki- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/2: ʿālemiñ maʿlūmı: ʿālem-i maʿlūmıñ- AŞE XVIII, SS, HAK2; âlemdir malumu- HNO, MU, Mİ; âlem malûmun- HAK1 // 2/3: gāh[ì]: gāhì- AŞE XIX, AŞE XVIII, RDC 30; SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

3/2: var pervāneyi: var pervānesin- AŞE XVIII, CU40, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; de pervanesin- MU // 3/4: ḳorḳarım başına: /…/- AŞE XVIII

4/1: ʿaḳlıñ: ʿaḳıl- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, HAK2 // Firenk: renk renk- HNO, HAK1, MU, HAK2 // 4/2: ḥasmı[ysa]: ḥaşmıysa- SS, HAK1, HAK2 // yay ok: yayla ok- HNO, MU

B.

Mİ'de 4. dörtlük yoktur.

Bel 0374, CU40 "Ḳoşma" başlıklıdır. AŞE XIX'da mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 1/1: ey biriñiz düşmeye görmeyin düş de // 1/3: ḫayāli: elbetde // 1/4: gelür: gelir // 2/2: ʿālemiñ: ʿālem-i // 2/3: gül: gün // 3/2: pervāneyi- pervānesin // 5/4: ḥaḳḳından: elinden

5. *Seyrānì* taḳdìr-i ʿilm-i ezelì
Kimi[si] uṣlı[dır] kimisi deli
Kāfiriñ ḥaḳḳından Ḥaẕret-i ʿAlì
Dìvleriñ ḥaḳḳından Süleymān gelür*

* 5/1: ʿilm-i: ʿālem- AŞE XIX, AŞE XVIII, RDC 30 // 5/2: kimi[si] uṣlı[dır]: kimisi uṣlıdır- AŞE XIX, AŞE XVIII, CU40, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, mi; kimi[si] uṣludır- RDC 30 // 5/3: dìvleriñ: (…)- RDC 30

551. BAHĀR SÍLİ GİBİ BULANIR GELÜR*

1. Muḥabbet turnası çevre yanıma
Tellesem ḳatarı ulanır gelür
ʿAşḳın ırmaḳları tende cānıma
Bahār sìli gibi bulanır gelür

2. Tıġ-ı remizleriñ derdim deşmede
Āteş-i ḳahrıñla baġrım pişmede
Şu bulunmaz bana ṣulı çeşmede
İl ḳuru çaylardan ṣulanur gelür

3. Muḥabbet ḳoyunın güdenler bilür
Aġı mı tiryāk mi yudanlar bilür
Her niʿmetin dadın dadanlar bilür
Bal ṭutan parmaġın yalanur gelür

4. ʿAşḳ āteşi tende yaḳar şalımı
Baḳsa bilmeyenler bilmez ḥālimi
Yoḳdır *Seyrānì'niñ* başḳa çalımı
Bir muḥabbet için dolanur gelür

---

* *AŞE XIX: 200;* AŞE XXIV: 387; RDC 30: 32b; EP: 6; NMÇ: 112; HAK1: 206; HAK2: 183

A.

1/1: turnası: turnasın- AŞE XXIV; deryāsın- NMÇ, HAK2; deryası- HAK1 // 1/2: tellesem: toylasam- HAK1, HAK2 // ḳatarı: ḳatarı(na)- AŞE XXIV // ulanur: dolanır- NMÇ // 1/4: bulanır: ulanır- NMÇ

2/1: tıġ-ı remizleriñ: müjgān oḳlarıyla- AŞE XXIV // 2/2: ḳahrıñla: ʿaşḳ[ın]la- AŞE XXIV; kahrın[l]a- NMÇ // pişmede- pişmekde- AŞE XXIV // 2/3: bulunmaz: olmaz- EP // bana: bize- RDC 30, EP, HAK1, HAK2 // 2/4: il ḳuru çaylardan: iller ḳuru çaydan- EP, NMÇ, HAK1, HAK2

3/1: ḳoyunın: koynunu- NMÇ // 3/2: aġı mı tiryāk mi: tiyāki zehiri- AŞE XXIV; ağu tiryakini- NMÇ // her ta'amın tadını tadanlar bilir- HAK1, HAK2 // 3/3: ağrıya tiryâkin yudanlar bilir- HAK1, HAK2

4/1: yaḳar: ḥırḳa- AŞE XXIV // ʿĀşıḳ āteşi tende ḥırḳa şālımı- EP; Âşık ister tende hırka şalımı- HAK1, HAK2 // 4/2: bilmeyenler: yanmayanlar- NMÇ // Yaḳmayanlar yaḳar bilür ḥālimi-EP; yıkmayanlar yıkabilir halımı- HAK1, HAK2 // 4/3: yoḳdır Seyrānì'niñ: Seyrānì'niñ yoḳdır- AŞE XXIV

B.

RDC 30'da şiirin 3/3'ten sonraki kısmı yoktur. NMÇ'de şu dipnotlar bulunmaktadır: 1/4: ulanır: "bulanur şeklindede düşünülebilir" // 3/1: koynunu: "koyununu yerine" // 4/2: baksa yanmayanlar: "aslında: baksa bilmeyenler"

552. LUṬF-I PENĀHINA BAḲUP EGLENÜR*

1. Gönlim aḥvāline ḳıldım temāşā
Şāhlarıñ şāhına baḳup eglenür
Cemāliñ seyr iden gözler ḳamaşa
Luṭf-ı penāhına baḳup eglenür

2. Dil odır bir işde Ḥaḳḳ'a ṣıġına
Siper ola emmāreniñ tıġına
Ḥaḳìḳat şehriniñ seyyāḥlıġına
Maḳṣūd-ı rāhına baḳup eglenür

3. Bu çarḫ-ı ġaddārıñ düşen eline
Ṣanma vāḳıf olur kendi ḥāline
Kimi emlākına kimi mālına
Kimisi cāhına baḳup eglenür

4. Dil odır pìşe olmaya pìrsiz
Bir nuṭḳı yād itmez *Seyrānì* sırsız
Baḥr-i muḥìṭ olsa ḳadri belürsiz
Baḫt-ı siyāhına baḳup eglenür

---

* *AE 62: 57b;* AŞE V: 243; NMÇ: 112; AÇ: 211; HAK2: 183-184; Mİ: 266; MK: 55

A.

1/1: Gönlim: Gönül- AŞE V, NMÇ, Mİ, MK // 1/2: Şāhlarıñ: Bir şahlar- Mİ, MK // 1/3: Cemāliñ seyr iden gözler: Cemālin(i) seyr iden(leriñ) gözler(i)- AŞE V; Cemalin seyrinden gözler- AÇ, HAK2; Cemalini gören gözler- Mİ, MK // 1/4: luṭf-ı: lutuf- NMÇ

2/1: bir işde: her işin- AÇ, HAK2 // 2/2: siper ola emmāreniñ: sabır ola âdâların- AÇ, HAK2

3/1: çarḫ-ı ġaddārıñ düşen: aşk-ı mecazın düşe- AÇ, HAK2 // 3/2: vāḳıf: mağrur- Mİ, MK // 3/4: Kimisi: Kimi de- Mİ, MK // cāhına: cihana- AÇ, HAK2 // eglenür: eğleşir- NMÇ

4/1: Seyrānì bir söz[ü] söylemez sırsız- AŞE V; Seyrânî söylemez bir söz sırasız- NMÇ; Âşık-ı sadıktır değildir pîrsiz- AÇ, HAK2; Seyrani bir sözü sözlemez sırsız- Mİ, MK // 4/2: İsnâd-ı kāmildir degildir yirsiz- AŞE V; Üstâd-ı kâmildir değildir yersiz- NMÇ; Bir sohbet söylemez Seyrânî sensiz- AÇ, HAK2; Üstadı kamidir değildir pirsiz- Mİ, MK // 4/3: Baḥr-i muḥìṭ: Dürr-i yektā- AŞE V, NMÇ, AÇ, HAK2, Mİ, MK // 4/4: eglenür: eğleşir- NMÇ

B.

AE 62, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır. NMÇ'de şu dipnotlar bulunmaktadır: 1/2, 1/4: eğlenir- NMÇ (ayak bütünlüğü sağlanması amacıyla tarafımızdan değiştirilmiştir) // 1/3: kamaşır- NMÇ (Kafiye düzeni sağlanması amacıyla tarafımızdan değiştirilmiştir)

C.

AŞE V, NMÇ, Mİ, MK'de 2. dörtlük yoktur.

553. 1. EJDER OLMIŞ YEDİ BAŞLI GÖRİNÜR*

1. Her ḳaçan vālidem maʿnāmda görsem
Ḳan aġlar dìdeleri yaşlı görinür
Bize idenleriñ defterin dürsem
Ejder olmış yedi başlı görinür

2. Deli göñül ṣılasını arzūlar
Ḥaḳḳ'dan bulsun bize iden muzular
Ṣılada çaġrışur körpe ḳuzular
Mor sünbüllim siyāh ṣaçlım görinür

3. Gezerin gurbetlik kisbile kârım
Çektiğim gurbetim nâmûsum ârım
Aşkımın badesin içtiğim yârim
Ahu gözlü kalem kaşlı görünür

---

* *C. 4: 295;* FB 423: 40a; AŞE V: 138; AŞE XIX: 225; EP: 8; SS: 82-83; HNO: 157; CÖ1: 73; HAK1: 216; HAK2: 192-193; Mİ: 274-275; EAÖ: 238

A.

1/1: Her ḳaçan vālidem: Ḳaçan vālidemi- FB 423, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; Her ḥaçan vālidemi-EP // maʿnāmda: rüʾyāda- FB 423, EP, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; maʿnāda- AŞE XIX; rüyamda- EAÖ // 1/2: dìdeleri: gözleri- FB 423, AŞE V, AŞE XIX, EP, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2 // 1/4: olmış: olur- AŞE XIX

2/1: Ḥaḳḳ'dan bulsun bize iden muzılar- FB 423, AŞE XIX, EP, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/2: İki bacım ḳardaş der de sızılar- FB 423, EP; Deli göñül sılasını ārzūlar- AŞE XIX; İki bacım ḳardaş dir de bozılar- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ; İki bacım kardeş der de özüler- Mİ // 2/3: ṣılada çaġrışur: işikde beşikde- FB 423; beşikde yatan- EP; ṣılada baġrışır- SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/4: sünbüllim: sünbülli- AŞE XIX; sümbülüm- CÖ1, HAK1, EAÖ // ṣaçlım: ṣaçlı- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // Gözlerime ḳalem [ḳ]aşlı görinür- FB 423; Mor belikli ṣırma ṣaçlı görinür-EP

3/1: Gezerin: Gezerim- Mİ // 3/3: Aşkımın: Aşkının- Mİ

B.

C. 4, FB 423, AŞE V "Ḳoşma"; SS "Ālām-ı Ġurbet"; EAÖ "Kaçan Validemi Rüyamda Görsem" başlıklıdır. AŞE XIX'te dize aralarında şu notlar bulunmaktadır: her ḳaçan vālidem maʿnāda: ḥaçan vālidemi rüʾyāda // 1/4: olur: olmış // 2/3: iki bacım ḳardaş dir de bozular // 2/4: sünbülli: sünbüllim // 4/1: Seyrānì'yim ḳalır mı dostlar yasımda // 4/4: bize düz ovalar: düz ovalar bize

C.

3. dörtlük HNO, HAK1, HAK2, Mİ'den eklenmiştir.

4. *Seyrānì* ġarḳ olmış ġam deryāsında
İçdigimiz zehir oldı ṭasında
Yolumı azdırdım düz ovasında
Bize düz ovalar ṭaşlı görinür*

* 4/1: Seyrānì'yim ḳaldı dostlar yasımda- FB 423, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ; Seyrānì'yim ḳaldım dostlar başında- AŞE V; Seyrānì'yim ḳaldım dostlar yasına- EP // 4/2: İçdigimiz: İçdigim şu- FB 423, AŞE V, AŞE XIX, EP, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // ṭasında: ṭasımda- FB 423, AŞE V, AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 4/3: Deli göñül şıla ister ḳasımda- FB 423; Eşim dostım yolım(ı) bekler ḳasımda- AŞE V; Yārān yoldaş yolum bekler ḳasımda- AŞE XIX; (…) dostım yolım bekler a[r]kañda- EP; İşim dostım yolım bekler ḳasımda- SS, CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ; Eşim dostum yolum gözler ḳasımda- HNO, Mİ // 4/4: Bize düz ovalar: Baña düz ovalar- FB 423; Düz ovalar bize- EP, SS, HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ

553. 2. ʿİLĀC ḲABŪL İSTEMEZ BAŞLI GÖRİNÜR*

1. Ḳurbetde vālidem düşse ʿaḳlıma
Elā gözler yine yaşlı görinür
Sìnemde açıla dürlü yāreler
ʿİlāc ḳabūl istemez başlı görinür

2. Gine ḳalḳ eyledi ḳırḳlar ġāzìler
Durmaz deli göñül vaṭān arzūlar
Beşikde aġlayan körpe ḳuzılar
İnci dişli ḳalem ḳaşlı görinür

3. Beni Mecnūn iden ol ṣaçı Leylā
Düşmişem sevdāña gezerim ḥalā
Bu *Seyrānì* ṣılaya gidecek ammā
Lākin düz ovalar daşlı görinür

---

* *C. 36: 102b-103a*
B.
C. 36 "Ġarìb" başlıklıdır.
C.
2 ve 3. dörtlüklerin yeri tarafımızdan değiştirilmiştir.

554. NĀR GÖZİNE ḤAYĀL MEYĀL GÖRİNÜR*

1. Aġlar sevdāyı ʿaşḳa düşeniñ
Var gözine ḥayāl meyāl görinür
ʿAşḳıñ ateşinden baġrı bişeniñ
Nār gözine ḥayāl meyāl görinür

2. Ḳaṭre-yi gözi[ne] al ḳan ṭolanlıñ
ʿAşḳıñ āteşiyle beñzi ṣolanıñ
Bir özge dìvāne meşreb olanıñ
ʿĀr gözine ḥayāl meyāl görinür

3. ʿAşḳıñ āteşiyle beñzi bezeniñ
Feleğiñ ṭaġıyla baġrın ezeniñ
Beyhūde ġurbetlik ilde gezeniñ
Kār gözine ḥayāl meyāl görinür

4. *Seyrānì* her ʿilmiñ başıdır ṣabūr
Erdirir murād(ın)a ḳulınu Ġafūr
Ene'l-ḥaḳḳ sırrına irince Manṣūr
Dār gözine ḥayāl meyāl görinür

---

* *Hk 427: 54b-55a;* CU29: 76b-77a; ATO: 2292; HAK2: 193

A.

1/1: Aġlar: (…)- CU29 // sevdāyı: sevda-yı- ATO // 1/2: meyāl: ḥayāl- CU29 // 1/4: meyāl: ḥayāl- CU29

2/1: ḳaṭre-yi gözi[ne]: nazarı kata gözü- HAK2 // Nazarı karta gözü al kan olanın- ATO // 2/2: āteşiyle: ateşinden- HAK2 // ʿAşḳıñ āteşiyle: (…) yārile- CU29 // 2/3: özge: (…)- CU29 // 2/4: meyāl: ḥayāl- CU29

3/1: ʿAşḳıñ āteşiyle: ʿAşḳ[ın] şiddetiyle- CU29 // 3/2: ṭaġıyla: tıgıyla- ATO // 3/3: ġurbetlik: gariplik- ATO, HAK2 // 3/4: Yār sözine ḥayāl ḥayāl görinür- CU29

4/1: ʿilmiñ (CU29): ġamıñ- Hk 427, ATO, HAK2 // 4/2: murād(ın)a: murada- ATO, HAK2 // 4/4: Dār: Var- CU29 // meyāl: ḥayāl- CU29

B.

HK 427 "Destūr"; CU29 "Ḳoşma" başlıklıdır.

Hk 427, 3/4'te önce ''ār' yazılmış sonra üzerine 'kār' yazılarak düzeltilmiştir.

555. TATARLARA YOL GÖRİNÜR*

1. Ben āyneye ḳılsam naẓar
Ṣaġ ṭarafım ṣol görinür
Ṣāh pādiṣāh fermān yazar
Tatarlara yol görinür

2. Her ölüye olmaz ṭabut
Aṭlas eskir olur çaput
Olsa aḳ çuḳadan ḳaput
Eskiyince çul görinür

3. Degil *Seyrānì'niñ* yāri
Olsa ḥūri melek perì
Göñül sevmedikden geri
Ḳız olsa da ṭul görinür

---

* *C. 4: 420;* AŞE V: 170; AŞE XIX: 213; RDC 30: 32ab; C. 181: 21a; FB 569: 28b; SS: 74; YZ: 23; HNO: 151; CÖ1: 70; YK: 14-15; HAK1: 217; HAK2: 252-253; Mİ: 162-163; EAÖ: 208

A.

1/1: Ben āyneye: Āyineye- RDC 30: 32ab; Bir āyneye- SS, YZ, HNO, YK, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // Ayneye eyledim naẓar- C. 181, FB 569 // 1/3: Ṣāh pādiṣāh: Pādiṣāhlar- C. 181, FB 569, SS, YZ, HNO, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ

2/1: ölüye: kişiye- C. 181; kişime- FB 569 // 2/2: eskir: ṣolar- C. 181, FB 569 // 2/3: al çukadan tāze ḳaput- AŞE XIX, C. 181, FB 569, RDC 30 // 2/4: çul: ṭul- AŞE XIX

3/1: Degil: Eger- SS, YZ, HNO, CÖ1, YK, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // Seyrānì'niñ (…)- C. 181; Seyrānì'niñ sarāy yeri- FB 569 // 3/2: ḥūri melek: melek ḥūrì- AŞE V; daḫı melek- RDC 30, AŞE XIX // olsa sevdiginiñ yeri- C. 181; olsa sevdicegi biri- FB 569

B.

C. 4 "Ḳoşma", AŞE V "Dübeyt", YK "Görünür"; EAÖ "Bir Aynaya Kılsm Nazar" başlıklıdır. // çul: "eski paçavra"- SS (dipnot)

556. KİMİ GÜNĀH KİMİ £EVĀB GÖRÜNÜR*

1. Cānā cānānımdan yaḳın kimse yoḳ
Ten ẓāhirde göze hicāb görünür
Dilden çıḳan (her) sözüñ her biri bir oḳ
Kimi günāh kimi §evāb görünür

2. Ḥaḳḳ her cāñı bir cisimle ṣınadı
Cān cevher-i Ḥaḳḳ'dır itme ʿinādı
Dest-i ḳudretinden çarḫıñ ḳanadı
Bize döndirdigi dolāp görünür

3. Ḥaḳìḳat ḳapusın muḥabbet açar
Muḥabbetden ḳaçan Ḥaḳḳ'dan da ḳaçar
Ey(i)lik il ḳuşıdır ḳanadsız uçar
Kemikde ilikde ʿaẕāb görünür

4. Her güliñ ḳoḳusı kendi özinde
Ẓanneyleme yoḳışında düzinde
Ḥaḳḳ'ı buldım ʿārifleriñ sözinde
Ḥaḳḳ söz *Seyrānì'ye* kitāb görünür

---

* *AŞE XVIII: 62;* SS: 63-64; FRG: 51-52; HNO: 144-145; HAK1: 217; MU: 78-79; HAK2: 193-194; Mİ: 274

A.
1/3: (her) sözüñ: sözün- Mİ
2/2: cevher-i Ḥaḳḳ'dır: cevheri haktır- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/3: ḳudretinden: kudretinde- FRG, HAK1, MU, Mİ
3/4: Kemikde ilikde: Kemlere eyilikden- SS, FRG; kötüye iyilikten- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

B.
AŞE XVIII, SS "Bir Şiʿr-i Taṣavvūfì" başlıklıdır. // sınadı: tecrübe itdi- SS (dipnot)

C.
3/2, FRG'de cilt kesiğinden dolayı eksiktir.

557. ERCİYES ḲARŞIMDA DUMAN GÖRÜNÜR*

1. Göñül arzūlayor Nigde'yi Bor'ı
Avanos illeri yaman görünür
Ulu bedestānlı ḳoca Ḳayṣeri
Erciyes ḳarşımda duman görünür

2. Her gurbete çıkan çekermiş cefâ
Yâd ellerden olaz kimseye vefâ
Ahtisinde pişman olur bin defâ
Uzadıkça ara zaman görünür

3. Everek şehrinde yaş saçar peder
Bizleri ayıran takdiri kader
Cevri cefâ felek durmadan eder
Şüpeli kavuşmam güman görünür

4. Bu *Seyrânî* arar durmadan biri
Lutfunda gösterdi gözüme piri
Sundu bâde nûşu yaktı bu seri
Ahirinde kula iman görünür

---

* *FB 569: 21a*

B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.
Şiir FB 569'da tek dörtlükten oluşmaktadır ve mahlas tapşırılmamıştır. 2, 3, 4. dörtlükler AÇ'den eklenmiştir.

558. MEDḤ İTMEK SEZĀDIR CÜMLE ḪUBDAN HĀS*

1. Bir civan esìr idüp olmışam ḥurrem
Derūnımdan nìre ʿezel oldı çün pes
Bād-ı ṣabā es
Esince ṣād oldı bu dil-i mükerrem
Medḥ itmek sezādır cümle ḫubdan hās
Eyledim heves

2. Heves eylemesem olurım naçār
Güftāra gelince ol dürler ṣaçar
Hem benden ḳaçar
Ḳaçma ey ġonca fem degilim sır açar
Naẓar it rūyıma söyle bir nefes
Ṣoñra sesiñ kes

3. Kes cevābı ʿāşıḳıña itme fend
ʿAşḳıñ ḳalʿasına eylediñ üfkend
İdeyim mi pend
Pendim diñle saña bulunmaz menend
Ne ḳadar zār itsem gūş eylemeñ ses
İtdiñ beni mes

4. Mess oldı *Seyrānì* ḳadd-i belā
Raḥm eyle ḥāline her ḫubdan ālā
ʿAşḳıñ pek belā
Dìvānım saña meftūn olalı ḥālā
Derūnımda vardır ḫārile hem ḫas
Ġayrı boz bes

* *C. 51: 21a*

559. VURMIŞ ʿĀŞIḲ ḲALBİN DİÑLE ḲULAḲ AS*

1. Her kimiñ añdırmış Ḥaḳḳ ismin ʿāşıḳ
Maʿrifet baḥrine eylemiş ḳavvāṣ
Ḫazìne-yi Raḥmān demege lāyıḳ
Vurmış ʿāşıḳ ḳalbin diñle ḳulaḳ as

2. İsmi kenz-i Raḥmān ḫazìnedārı
İtmiş ʿāşıḳ ḳalbiñ yaradan Bārì
Her kimiñ var ise Ḥaḳḳ'a inkārı
Ḥaḳḳ anı inkārdan eylesin ḫalāṣ

3. Her kim ki ʿāşıḳıñ ḳalbini yıḳar
Gide gide Ḥaḳḳ'ı inkāra çıḳar
Ḥaḳḳ anı cehennem nārına yaḳar
Eyler aḥiretde ḳışāṣa ḳışāṣ

4. Açıl var *Seyrānì* ṣolmaḳ dilerseñ
Maḳbūl-i ʿİndallah olmaḳ dilerseñ
Eger sen de Ḥaḳḳ'ı bulmaḳ dilerseñ
Ṣıdḳ ile ṭarìḳ-i ʿaşḳa ḳadem baṣ

---

* *FB 569: 32a;* HNO: 182; HAK1: 218-219; MU: 103; HAK2: 195; Mİ: 276

A.

1/4: vurmış: durmuş- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
2/3: Ḥaḳḳ'a: Hakkı- HAK1, MU
4/4: ṭarìḳ: tarih- HNO, HAK1

B.

FB 569'da mısra aralarına şu notlar eklenmiştir: 1/2: ḳavvāṣ: ġavvāṣ // 1/4: ʿāşıḳıñ ḳalbini diñle, ḳulaḳ aş // 2/2: ḳalbiñ: ḳalbin // 3/4: aḥiretde: āḫiretde

560. NASS DİLİNDE Ẕ EMMDEN UṢANUP RAḲḲĀṢ*

1. Ṭoldı çeşmim nemden nūş ider semden
Āh bu derd [ü] ġamdan olmadım ḫalāṣ
Degilim ḫavāṣ
Ḫavāṣ sözli kemden mihnet [ü] elemden
Nass dilinde ẕemmden uṣanup raḲḲāṣ
Olup pür ḫaṣṣāṣ

2. Ḫaṣṣāṣ ẕükūrdadır ḫalḳa ḫaber vir
Miftāḥa muṭìʿ pìr ʿaḲlın başa dir
Dil ne içüp ne yir sen murāda ir
Sen ʿadūya yesìr oldım abeş ḳışāṣ
Oḳurım İḫlāṣ

3. İḫlāṣ'dır ezberim belālı serim
Bir ʿaşḳ ehli erim rūylarım nerm
Yoḳ kimseye şerrim yoḳ sìm [ü] zerim
Nesìmveş derim yüzüp dāra aş
Gerek hemān baş

---

* *AŞE V: 61;* AŞE XVIII: 76/1; SS: 98-99; HAK1: 219; AÇ: 224-225; Mİ: 163-164

A.

1/1: çeşmim: cismim- Mİ // 1/2: bu derd [ü] ġamdan: budur doğmadan- HAK1;bu derd ü gamdan- AÇ; bedir doğmadan- Mİ // 1/3: mihnet [ü]: mihnet ü- SS, AÇ, Mİ // 1/4z: pür: bir- AÇ, Mİ

2/1: ẕükūrdadır: zikirdedir- HAK1; züğürdedir- AÇ; Mİ // 2/2: Miftāḥa: Müfteha- AÇ // 2/2.z: Sen murada er- HAK1, AÇ // 2/3: Sen murāda ir ben ʿadūya esìr- AŞE XVIII; /…/ sen murāda ir- SS; /…/- HAK1; Ben adûya esir oldum et kıssâs- AÇ; Aklın başa der- Mİ // 2/4: Oldım it ḳışāṣ oḳurım İḫlāṣ- AŞE XVIII; Ben ʿadūya esìr oldım it ḳışāṣ- SS; Ben âdûya esir oldum et kasas- HAK1, Mİ; Ağu içirdi bu nefsim hep tas tas- AÇ

3/2: Nesîmi-veş derim yüzüp dâre as- HAK1, AÇ, Mİ // 3/2.z: İster saman bas- HAK1, AÇ, Mİ // 3/3: Yoḳ kimseye şerrim Nesìmìveş derim- AŞE XVIII // 3/4: yüzüp dāra aş ister şaman baş- AŞE XVIII

B.

AÇ "Yedekli Koşma" başlıklıdır.

C.

AŞE XVIII'de 2. dörtlükten itibaren zeyller ve 3/2 yoktur. 3/2, 3/3 ve 4. dörtlüğün zeylleri SS, HAK1, AÇ'de yoktur.

4. Baṣ rāh-ı ḫayra pāy vāy elinden vāy
Seyrānì birḳaç ay birḳaç sene ṣay
Ḳurı ḳayalar çoḳ çay yoḳsul olur bay
ʿAdūñ olur hāy hāy hāy baḫre ol ġavvāṣ
Ṣaḳın ṭutma yaṣ*

* 4/1: ḫayra: ḫayrı- AŞE XVIII // vāy elinden vāy: yoḳsul olur çoḳ bay- AŞE XVIII, SS; yoksul olur çok bay- HAK1, Mİ; yok[sul] olur çok bay- AÇ // 4/2: Ḳuru ḳalır çoḳ çay vāy eliñden vāy- AŞE XVIII, SS, HAK1, AÇ, Mİ // 4/3: Seyrānì birḳaç ay birḳaç sene ṣay- AŞE XVIII, SS, HAK1, AÇ, Mİ // 4/4: baḫre ol ġavvāṣ: ṣaḳın ṭutma yaṣ- AŞE XVIII, SS, HAK1, AÇ, Mİ

561. YĀR YOLINA İTDİM FEDĀ CĀN [U] BAŞ*

1. Murādıma yetdim neyledim netdim
İşte geldim gitdim yemem etmek aş
Çürütmem firāş çilleler kumaş
Nebāvet bitdim (…) işitdim
Yār yolına itdim fedā cān [u] baş
Lāzımdır maʿāş eyleme ṣavaş

2. Dil ḳalʿasın yıḳar ṭop tüfenk ṣıḳar
Destine ẕiller ṭaḳar ḫışımla baḳar
Derdim ʿarşa çıḳar ʿaşḳ beni yaḳar
Gözlerimden aḳar ṭurmaz ḳanlı yaş
Dilde var telāş gülme arḳadaş

3. ʿArż it sìm ü zeriñ ḫūb serveriñ
Rāhına vir seriñ yaḳ bal viriñ
Unutma ezberiñ açma defteriñ
Kār itmez berberiñ olmış baġrı ṭaş
İtdim sırrı fāş diñle ḳarındaş

4. Şāʿir sulṭānıyım nüktedānım
Selmān şāhidim şāhım terk-i ḳānım
Güzel ḳurbānıyım ġazel ḫˇānım
Didim *Seyrānì'yim* gel eyle ṭıraş
Ḳızdı ḳalem ḳaş dir yavaş yavaş

---

* *AŞE VI: 38*

B.
AŞE VI'te şiirin başında şu açıklama vardır: "Seyrānì merḥūmıñ İstanbul'da (…) ṭıraş olmaḳ içün varmış (…) bir berber dükkānında maẓhar-ı iltifātı olamadıġı berbere ḫiṭāben ḳurşun ḳalemle yazdıġı bir ḳoşma"

C.
Bu şiir ilk defa okundu.

562. AZ RIZḲIÑ ÇOḲLANMAZ GEL İTME TELĀŞ*

1. Tevekkül bābına eyle intisāb
Çekme ḳasāvet-i medār-ı maʿāş
Naḫnü ḳasemnāda kesilmiş cevāb
Az rızḳıñ çoḳlanmaz gel itme telāş

2. Ölür ana baba çıḳar aradan
Yetimler ḥakkını görür Yaradan
Dert ehli ümìdin kesmez çāreden
İki el baş için iderler ṣavaş

3. Aḳan ṣu serinden ola gör āgāh
Serden āgāh olan gedā olur şāh
Degirmeniñ çarḫı zikr-i İllallah
Hū ismin ẕikr ider döne döne ṭaş

4. Bir ekmeniñ olur bir de biçmesi
Bir ḳonmanıñ olur bir de göçmesi
Her kimiñ var ise yiyip içmesi
Degirmenden alsın dersiñ ḳarındaş

5. Yaratmış *Seyrānì* Ḥaḳḳ aġzında dil
Dilini söyletip durma Ḥaḳḳ'ı bil
İsmi cismiñ āteş a[b]ı türāb bil
Cān Rūḥü'l-Ḳudüs'den çekmez ayrı baş

---

* *FB 569: 34a;* HNO: 189-190; HAK1: 220-221; MU: 60; HAK2: 196; Mİ: 276-277
A.
1/2: ḳasāvet-i: kasâveti- Mİ // 1/4: çoḳlanmaz: çoğalmaz- Mİ
2/3: ehli: ehl-i- HAK1, HAK2
3/2: Serden: Senden- Mİ
5/2: söyletip: söyleyip- HAK1, HAK2, Mİ // 5/3: a[b]ı: alı- FB 569; ab u- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
C.
MU'da 1., 2. dörtlükler yoktur.

563. OLUÑ MUḤĀNETE ḲUL YAVAŞ YAVAŞ*

1. Evvel giymez iken ipek pìrāhen
Giyersiñ egniñe çul yavaş yavaş
Ferāġat ḳıl ʿaşḳı ve bu sevdāyı
Oluñ muḥānete ḳul yavaş yavaş

2. Heder olsa da bir pul içün demiñ
Muḥānet bābına başma ḳademiñ
Em§āliyle ḳonuşmayan ādemiñ
Altun ismi olur pul yavaş yavaş

3. Ṣoyundım libāsım oldım ʿüryānì
Seyr itdim kūşe-yi çarḫ-ı devrānı
Bu dünyānıñ işi bitdi *Seyrānì*
Başıña bir çāre bul yavaş yavaş

---

* *SS: 185;* HNO: 186; CÖ1: 61; YK: 7-8; HAK1: 221; MU: 91; HAK2: 196-197; HAK3: 120; Mİ: 277; EAÖ: 212; MK: 56

A.

1/1: pìrāhen: mintanı- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 1/3: ʿaşḳı ve bu: bırak aşku- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 1/4: Oluñ muḥānete: Olma bir dilbere- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

2/1: Olsa da: Olsa- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // demiñ: her demin- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 2/3: ādemiñ: âdemi- HAK1, HAK2, HAK3

3/2: kūşe-yi çarḫ-ı: köşeyi çarhı- HNO, CÖ1, YK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK

B.

YK "Yavaş Yavaş"; EAÖ "Evvel Giymez İpek Mintanı" başlıklıdır.

564. Ẕ ÜLFİNİÑ ESKİ Ḫ OŞ BŪYI Ḳ ALMAMIŞ*

1. Ímān tarlasına gümān biderin
Ekeniñ müʾminlik ṣuyı ḳalmamış
Gümān ehli olan çeksin kederin
Ẕülfiniñ eski ḫoş būyı ḳalmamış

2. Bir ḳoyun başına biñ ḳurd yıġılmış
Ḳoyun ḳurddan ḳorḳup südi ṣoġulmuş
Tekke ḫarāb olup dervìş dağılmış
Vird idecek ism-i Hū'yı ḳalmamış

3. Eski ẕevḳ ḳalmamış ʿārif sözinde
Yaş görmedim hìç bir ʿālim gözinde
Üstādla çırāġıñ iki yüzinde
Dökülmiş iʿtimād ṣuyı ḳalmamış

4. Üstād ol çıraḳ ol sırrın şaşırma
Çig nefsinden başḳa bir şey bişirme
Seyrānì'yi meded Rabb'im düşürme
Nefsiñ ḳazmadığı ḳuyu ḳalmamış

---

* *AŞE XVIII: 75;* SS: 96-97; HNO: 184; OP: 25-26; HAK1: 221-222; MU: 107; HAK2: 197; Mİ: 277-278
A.
1/1: ìmān: imam- OP, MU // tarlasına: bahçesine- Mİ // 1/3: kederin: kaderin- OP // 1/4: eski ḫoş: o eski- HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ
2/2: ṣoġulmuş: boğulmuş- MU // 2/3: olup: olmış- SS, HNO, OP, HAK1, MU, HAK2
3/2: ʿālim: kâmil- HNO, OP, HAK1, HAK2
4/3: düşürme: düşünme- OP
C.
Mİ'de 3. dörtlük yoktur.

565. GÖRİNCE ʿAḲLIMI ALMIŞ*

1. Bir perì mestāne ḳılmış
Bu serim sevdāya ṣalmış
Baḳışı āfet-i devrān
Görince ʿaḳlımı almış
Bu ne ḥālet hey efendim
ʿAşḳından rūylarım ṣolmış

2. Zülfiñ māh rūyıña perde
Ḥaḳìḳat ḳalmadı yārda
Ḥāl ìfāde ideyim ben
Düşürdiñ bu dili derde
Bu ne ḥālet hey efendim
ʿAşḳından rūylarım ṣolmış

3. Ḥayāt virdiñ yine cāna
Ḥayrānım beyāz gerdāna
Bir pūse dilerim dilber
Māh yüzde beñleriñ dāne
Bu ne ḥālet hey efendim
ʿAşḳından rūylarım ṣolmış

4. Destiñde gülgüli bāde
Yoḳ böyle bir şirìn eda
Nice meṭḥ itmeyim seni
Miṣliñ bulınmaz dünyāda
Bu ne ḥālet hey efendim
ʿAşḳından rūylarım ṣolmış

---

* *C. 51: 78b;* AÇ: 288-289
A.
1/1: ḳılmış: kulmuş- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Havā-yı Seyrānì" başlıklıdır.

5. Görince rūyıma güler
Dìdemiñ revānın siler
Baḳsañne ricā niyāza
Bu *Seyrānì* seni diler
Bu ne ḥālet hey efendim
ʿAşḳından rūylarım ṣolmış

566. ḤĀLİME RAḤM ETMEZ BENİ YĀR ATMIŞ*

1. Şükür olsun Hüdā'ya ehl-i ìmānız
ʿĀṣì ḳullar içün neler yaratmış
Türāb olsam ol pāyına ṭanımaz
Ḥālime raḥm etmez beni yār atmış

2. Naẓar eyle ol ḳuduret ḳazana
Ṭaleb idüp yigit sìm zāra ḳazana
Naʿlet olsun bize ḥımā ḳazana
Düşsün deyü kelp raḳìb yaratmış

3. ʿĀṣì olur ḳullar çoḳ yerde dirmān
Yā Ġanì bağışla ʿiṣyānım dirmān
Ḫūb ʿaşḳına yolında ḳılmaz dermān
Firḳati bu sìnem şehrin yaratmış

4. *Seyrānì* dir var pösteki sarāyına
Çoḳ giydi ḥarāretden serine
Anda içilmez o ḫublarıñ sırrına
Ḥesāb itdim cefā etmiş yaratmış

---

* *C. 51: 32b-33a*
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

567. DÖKMİŞ ḤİCĀB ŞUYI YÜZDEN ḲURUMIŞ*

1. Maṭbaḥ-ı ʿaşḳımıñ pilav zerdesin
Pişiren āteşler gözden ḳurumış
ʿAşḳ-ı Yūsuf Züleyḫā'nıñ perdesin
Dökmiş ḥicāb ṣuyı yüzden ḳurumış

2. Ne mümkin yanmışa çige pişmeler
Aġlamaḳ ṣayılur bu gülüşmeler
Diyānet şehrinden aḳan çeşmeler
Bütün ṣusız ḳalup gözden ḳurumış

3. Ṣor(salar) şeyḫü'l-İslām'a hey ʿālì cenāb
£evāba günāh der günāha §evāb
Fuḳarā ḥaḳḳında ḫayırlu cevāb
Söyleyecek diller sözden ḳurumış

4. *Seyrānì* şer düşi ḫayra yorması
£evāb fuḳarānıñ ḥālin ṣorması
Şehr-i Mekke Medìne'niñ ḫurması
Bitmez olmış kökden özden ḳurumış

---

* *C. 4: 441;* AŞE V: 74; AŞE XIX: 245; SS: 92-93; HNO: 186-187; HAK1: 226-227; MU: 118-119; HAK2: 201-202; Mİ: 282

A.
1/1: ʿaşḳımıñ: aşḳımız- HAK2 // 1/2: pişiren: veren- HNO, MU // āteşler: ateşi- Mİ // 1/3: ʿaşḳ-ı: ḥüsn-i- AŞE V // Ḥissiz eller ẕevḳiñ yırtmış perdesin- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 1/4: ṣuyı: ṣuyın- AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
2/1: yanmışa: yanmasa- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // çige: çiğler- MU // Āteşsiz mümkin mi çig pişmeler- AŞE V; Ne mümkin ṣayılur çigler pişmeler- AŞE XIX // 2/3: Diyānet şehrinden aḳan: Diyānet şehrinde olan- AŞE V; Fazilet şehrinde akan- HNO, HAK1, MU, HAK2; Şerîat şehrinde akan- Mİ // 2/4: ḳalup: ḳalmış- AŞE V, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ
3/1: Ṣor(salar) şeyḫü'l-İslām'a: Ṣo[r]sam şeyḫü'l-İslām- AŞE V // Şeyḫü'l-İslā'dan ṣor ey ʿālì cenāb- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/4: sözden: gözden- Mİ // Söyleyecek dillerde söz ḳalmamış- AŞE V
4/1: şer: der- HAK2 // 4/2: fuḳarānıñ: düşmişleriñ- SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 4/3: Mekke Medìne'niñ: Medìne'yle Mekke- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 4/4: olmış (AŞE XIX, SS, HNO, HAK1, HAK2): (…)- C. 4

B.
SS "Teʾellüm Yāḫūd Taẓallüm" başlıklıdır. AŞE XIX'de mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 2/4: ḳalup: ḳalmış // 4/2: fuḳarānıñ: düşmişleriñ // 4/3: Mekke Medìne'niñ: Medìne'yle Mekke.
2/3: "Mısranın bir başka söylenişi de şöyle: Diyanet nehrinden akan çeşmeler"- HAK1 (dipnot)

C.
AŞE V 4/4 defter kesiğinden dolayı okunamamıştır.

568. 1. BU İNSĀNA RAḤMET NE GÜZEL UYMIŞ*

1. Bāb-ı iḥsānıña şenālar olsun
ʿAdālet rütbesi ne güzel uymış
Yaratdıñ bizleri ʿibādet ḳılsun
Bu insāna raḥmet ne güzel uymış

2. Nāçār olanlara lāzımdır niyāz
Ḥāfız olanlara lāzımdır āvāz
Virdiñ müʾminlere beş vaḳit namāz
Bu insāna raḥmet ne güzel uymış

3. Yaz güni ṣafā ḳış günine ḳar
Maʿṣūḳlara vefā ʿāṣıḳlara yār
Ṣādıḳlara rıḍvān kāẕiblere nār
Kāmillere ṣoḥbet ne güzel uymış

4. Ṣāʾimlere ṣabır ḫastaya nefes
Aġniyāya ḳayġu (…)
Milletlere diḳḳat aḳrabāya mìrāş
Eşʿāra şerìʿat ne güzel uymış

5. Azġunlar teʾdìb müʾminlere ġazā
Şeyṭāna cehennem ʿāṣìye cezā
Seyrānì'ye ìmān Resūl'e sezā
ʿĀṣìye şefāʿat ne güzel uymış

---

* *AŞE V: 150*
B.
AŞE V "Ḳoşma" başlıklıdır.

568. 2. İNSĀNA RAḤMET DE NE GÜZEL UYMIŞ*

1. Yā Rabb iḥsānıña biñ şükür olsun
ʿUlemāya raġbet ne güzel uymış
Yādında bizleri ʿibādet ḳılsın
İnsāna raḥmet de ne güzel uymış

2. Nāçār olanlara lāzımdır niyāz
Ḥāfıẓ-ı Kelām'a lāzımdır āvāz
Dìn-i İslām'a farẓ dervìşe namaz
Ṣalāṭa cemāʿat ne güzel uymış

3. Yaz güni ṣafālı ḳış güninde ḳar
Ṣādıḳlara Rıḍvān kāzìblere nār
Güzellere vefā ʿāşıḳlara zār
Kāmillere ṣoḥbet ne güzel uymış

4. Sāʾimlere ṣabır müʾmine ġazā
Mül(eh)hide cehennem āṣìye cezā
Seyrānì günāhkār çıḳamaz yüze
ʿĀṣìye şefāʿat ne güzel uymış

---

* *FB 569: 33a;* HNO: 189; TK: 28; HAK1: 227; ASB: 9-10; HAK2: 202; Mİ: 282-283

A.

1/2: güzel: kadar- Mİ // 1/4: İnsāna: İhsana- ASB // raḥmet de: da rahmet- TK, Mİ // güzel: kadar- Mİ
2/2: lāzımdır: gerektir- Mİ // 2/3: İslām'a farẓ dervìşe: İslamda farz mü'mine- Mİ // namaz: niyaz- TK
3/1: ḳış: mış- TK
4/1: ġazā: kaza- TK // 4/2: mül(eh)hide: mülhide- HNO, TK, HAK1, ASB, HAK2, Mİ

B.

"XVII. asır şâirlerinden Kul Hüseyin'in şiirlerini okuyan Seyrâni, onun bir deyişine nazire olarak şu şiiri yazmıştır"- TK (açıklama)

569. 1. ḤAḲḲ BİLÜR KİMDEN İMİŞ*

1. Ādem bu demden imiş
Bu dem Ādem'den imiş
Ādem'den evvel bu dem
Ḥaḳḳ bilür kimden imiş

2. Degil mülk şehzādelik
Ġuṣṣadan āzādelik
Pehlivānlıḳ zādelik
Levḥ-i Ḳalem'den imiş

3. Kün feyekūn faṣlına
Vaṣlındaki faṣlına
Mürācaʿat aṣlına
Naḫnü Ḳasem'den imiş

4. Lafẓen ism-i müsemmā
Maʿnen ʿilm-i muʿammā
Ādem'den olmış Ḥavvā
ʿİså Meryem'den imiş

5. Gül dikenli çalıda
Yapraġı da dalı da
Rengi yeşil alı da
Ḥaḳḳ'a maḥremden imiş

6. Diken çalı sözine
Ḫoş ḳoḳulı özine
Gülmese gül yüzine
Naḫnü Ḳasem'den imiş

---

* *AŞE V: 185;* AŞE XIX: 242
A.
2/2: ġuṣṣadan- ġuṣṣalardan- AŞE XIX
3/1: faṣlına: vaṣlına- AŞE XIX
4/1: lafẓen: lafẓ-ı- AŞE XIX
B.
AŞE XIX'te mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 4/3: olmış: gelmiş // 9/1: terāzìniñ ḳolı var

7. Bir deryāda bir balıḳ
Var bilmez āşināлıḳ
Ṭabʿında var ḫastalıḳ
Keder keremden imiş

8. Güldir ġıdā-yı Aḥmed
Bülbül ider nevāserd
ʿAşḳ olsun emdigiñ süd
Kendi mememden imiş

9. Terāzìler beli var
Aġzı yoḳdır dili var
Vezneciniñ eli var
Ḳanṭār dirhemden imiş

10. *Seyrānì* var bülbüli
Ḥall iderler müşkili
Cennetiñ Kevşer'i sìli
Āb-ı Zemzem'den imiş*

* 8/1: ġıdā-yı Aḥmed (AŞE XIX): ġazā-yı ahad- AŞE V // 8/2: nevāserd (AŞE XIX): (…)- AŞE V
9/2: yoḳdır: yoḳ da- AŞE XIX
10/3: sìli (AŞE XIX): tili- AŞE V

569. 2. ḤAḲḲ BİLÜR KİMDE İMİŞ*

1. Ādem bu demden imiş
Bu dem Ādem'den imiş
Ādem'den evvel bu dem
Ḥaḳḳ bilür kimde imiş

2. Lafẓen ismi müsemmā
Maʿnen ʿilm-i muʿammā
Ādem'den olmış Ḥavvā
ʿÍså Meryem'den imiş

3. Bir deryāda bir balıḳ
Var bilmez āşinālıḳ
Ṭabʿında var ḫastalıḳ
Keder keremden imiş

4. Terāzìniñ ḳolı var
Aġzı yoḳdır dili var
Veznecìniñ eli var
Ḳanṭār dirhemden imiş

---

* *SS: 91-92;* HNO: 188-189; HAK1: 222; HAY2: 151; MU: 56-57; HAK2: 254; Mİ: 164

A.
2/2: ʿilm-i: ilmin- HAY2
4/4: dirhemden: dirhem(in)den- HAK2

B.
SS'de "Bir Remz-i (…)" başlıklıdır.

C.
Bu metinde mahlas hanesi yoktur. Yukarıdaki metne göre de oldukça kısadır (1, 4, 7, 9. dörtlükler)

570. GİYÜP ḤAVVĀ İÇÜN YİLER VAR İMİŞ*

1. Ṭaş bağrını degirmeniñ unını
Kepeginden seçüp eler var imiş
Ḳırḳ biñ sene evvel Ādem ṭonını
Giyüp Ḥavvā içün yiler var imiş

2. Ḫayıf ṭutmış ḳulaḳ Ḥavvā sesinden
Cennetde yoḳ iken bilmem nesinden
Ṭoġmadan Ādem'iñ ṣol eye(gü)sinden
Ṭoġmış gibi çizip beler var imiş

3. Vücūda Ḥażret-i Ādem gelmeden
Ādem Ḥavvā('yı) Ḥavvā Ādem('i) bilmeden
Anlar [bir]birine baḳup gülmeden
Ḥāline anlarıñ (baḳup) güler var imiş

4. Çarḫıñ arabası çızılamadan
Öküziñ cigeri sızılamadan
Ḳoyun yaradılup ḳuzılamadan
Ḳurdıñ ḳulaġına meler var imiş

---

* *Bel 0374: 35b;* CU40: 32a; AŞE XIX: 239; AŞE V: 77; SS: 93-94; HNO: 187; OP: 26-27; TK: 26; HAK1: 223; MU: 80-81; HAK2: 197-198; Mİ: 278; EAÖ: 258

A.

1/1: bağrını: bağırlı- AŞE V, Mİ // Degirmen ṭaşınıñ ince unını- SS, HNO, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, EAÖ // 1/2: seçüp: geçip- OP // 1/3: Ḳırḳ: Yüz- SS, HNO, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, EAÖ

2/1: Ḫayıf ṭutmış: Ḫayır duymış- AŞE V; Ṣağır ṭuymış- AŞE XIX; Haber duymuş- Mİ // 2/3: eye(gü)sinden: egesinden- AŞE XIX, Mİ

3/1: Vücūda: Vücûd-ı- Mİ // Ḥaḳḳ'ıñ fermānını Ādem silmeden- SS, HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, EAÖ; Hakkın fermanını Adem bilmeden- TK // 3/2: Ādem Ḥavvā('yı) Ḥavvā Ādem('i): Ādem Ḥavvā Ḥavvā Ādem- AŞE XIX, SS, HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/3: [bir]birine: birbirine- CU40, OP, TK, MU, Mİ, EAÖ // 3/4: ḥāline anlarıñ (baḳup): ḥāllerine baḳup- AŞE XIX; ḥāline anlarıñ- AŞE XIX, SS, HNO, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

4/2: cigeri: yüregi- SS, HNO, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

Bel 0374, CU40 "Ġazel"; SS "Şuhūd-ı Ḳable'l-Vücūd"; EAÖ "Değirmen Taşının İnce Ununu" başlıklıdır.

AŞE XIX'da bulunan mısra arası notlar şunlardır: 1/1: ṭaş bağrını: ṭaş bağırlı // degirmen ṭaşınıñ ince unını // 1/3: ḳırḳ: yüz // 1/4: yiler: yeler // 2/1: ṣağır ṭuymış: ḫaber duymış // 3/4: ḥāllerine baḳup: ḥāline anlarıñ // 5/1: derūn-ı Seyrānì öz benim degil

C.

2. dörtlük SS, HNO, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, EAÖ'de yoktur.

5. Derūn-ı *Seyrānì* öz benim degil
Dilden işidilen söz benim degil
Seyr-i cihān iden göz benim degil
Ben yoḳ iken gözde neler var imiş*

* 5/1: Derūn-ı: Derdiñe- AŞE XIX; Deruni- EAÖ // 5/3: göz benim: söz nemi- OP

571. ÇEKERSE UĠRINDAN ŞAPILMAZ İMİŞ*

1. Dìn-i Muḥammed'den ayaḳ sekdirme
Bu dìnden ġayrıya ṭapılmaz imiş
Sen ʿAlì'ye Ẕülfeḳār'ı çekdirme
Çekerse uġrından ṣapılmaz imiş

2. Dìn-i Muḥammed['den] ġayra ṭapanlar
Dìn[i] ḳoyup dünyāsını yapanlar
Dìn-i Muḥammed Ḥaḳḳ (…) ḳapanlar
Ṭutulup bāṭıla ḳapılmaz imiş

3. Cevher-i nuṭḳımı diñlesün herkes
Dimez mi ehl-i dil bu sözime pes
Evvelinden eyle her şeye heves
Megersem ṣoñradan ḳapılmaz imiş

4. Ḳalbiñi ṭar ṭutup ṣıḳma *Seyrānì*
Rıżā-yı Bārì'den çıḳma *Seyrānì*
Gönül Beytullah'dır yıḳma *Seyrānì*
Yıḳıldıḳdan ṣoñra yapılmaz imiş

---

* *AŞE XIX: 240;* AŞE XIX: 236; AŞE V: 160; FB 569: 33b; C. 168: 36a; AÇ: 226

A.

1/2: bu dìnden: Ḫālıḳ'dan- FB 569, C. 168, AÇ // 1/3: sen (FB 569, C. 168, AÇ): āl-i- AŞE XIX: 240, AŞE XIX: 236, AŞE V // Zülfeḳār'ı: Zülfeḳār'ıñ- AŞE XIX: 236 // 1/4: uġrından ṣapılmaz: öñünden ṣapılmaz- AŞE XIX: 236; öñünden ḳaçılmaz- AŞE V

2/2: dìn[i] ḳoyup: dìn ḳapusı- AŞE XIX: 236; āḫiretini ḳoyup- AŞE V

3/2: İşiden ehl-i dil dimişler mi pes- C. 168 // 3/3: Evvelinden eyle: Küçükden eyleyiñ- C. 168 // Megersem ṣoñradan: Büyüdükden soñra- C. 168

4/1: ṭar ṭutup: rahat tut- AÇ // 4/2: Rıżā-yı Bārì'den: emr-i Ḥaḳḳ'dan ṭaşra- FB 569, C. 168, AÇ // 4/4: yıḳıldıḳdan ṣoñra (FB 569, AÇ): yıḳılan [bir] gönül- AŞE XIX: 240, AŞE XIX: 236, AŞE V

B.

AŞE XIX: 240, AŞE V, C. 168, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

FB 569, C. 168, AÇ'de bulunan dörtlük 3. hane olarak eklenmiştir. 2. dörtlük FB 569, C. 168, AÇ'de yoktur.

572. ECEL GELSE BİR SĀʿAT DURULMAZ İMİŞ*

1. ʿAşḳıñ rūzigārı eser devrinde
Gezer yüz biñ şehir yorulmaz imiş
Rabb'im bize yardım eyle o günde
Ecel gelse bir sāʿat durulmaz imiş

2. Kimi §evāb işler kimisi ẕille
Kimi ḳanṭār çeker kimisi gülle
Kimi ʿabā giyer kimisi ḥülle
Ḥaḳḳ'ıñ ḥikmetinden ṣorulmaz imiş

3. Bir duʿā var ki Rabbenā ātinā
Melekler dirilmiş gögiñ ḳatına
Dünyāda ʿuḳbāda Ḥaḳḳ raḥmetine
Meger alma ile ṭoyulmaz imiş

4. Kirāmen Kātibìn aʿmālimi yaz
Leyl ü nehār Ḥaḳḳ'a eylerim niyāz
Ḥaḳḳ'ıñ emritdigi beş vaḳit namāz
Ḳaynar ṣaç üstinde ḳılınmaz imiş

5. *Seyrānì'niñ* ḥāli ṣorulmayınca
Domurcuḳ gülleri dirilmeyince
Bir ḳısmet Mevlā'dan virilmeyince
Yüz biñ ṭolab itseñ alınmaz imiş

---

* *AŞE XIX: 237;* AŞE V: 153; Mİ: 279

A.

1/1: devrinde: derūnda- AŞE V // Aşkımın rüzgârı eser içimde- Mİ // 1/4: sāʿat: an- Mİ // Vezin bozuk
2/1: §evāb: günah- Mİ // ẕille: zelle- Mİ // kimisi: kimi[si]- AŞE V // 2/2: kimisi: kimi[si]- AŞE V // gülle: kille- Mİ // 2/3: kimisi: kimi[si]- AŞE V
3/1: var ki: vardır- Mİ // 3/2: dirilmiş: dizilmiş- AŞE V, Mİ // 3/3: Ḥaḳḳ: Ḥaḳḳ('ıñ)- AŞE V // 3/4: alma: dalmak- Mİ
4/1: Kātibìn: Kātibì- AŞE V // 4/2: Gece gündüz ettim ben Hakka niyâz- Mİ
5/3: Mevlā'dan: Ḥaḳḳ'dan- AŞE V // ḳısmet Mevlā'dan: kısmette Haktan- Mİ // 5/4: ṭolab: taleb- Mİ // alınmaz: anılmaz- Mİ

B.

AŞE V "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

AŞE XIX'da 5/2 ile 5/3'ün yeri anlama uyması açısından değiştirilmiştir.

573. KABÂHAT YÜZLERE VURULMAZ İMİŞ*

1. Her hangi hâneye bir kadın gerek
Ansız hiçbir yuva kurulmaz imiş
Neler gösterecek devrân-ı felek
Kabâhat yüzlere vurulmaz imiş

2. Evlâdı olanlar elbet kız arar
Bilmediği kıza dünür mü salar
Bir hafta geçmeden sahibin dalar
İt midir tazı mı bilinmez imiş

3. Zamane kızları fingili fistan
Hayır beklenir mi böyle bir pisten
Kimi çengi kimi çingene cinsten
Ne mikrop olduğu bilinmez imiş

4. Zamane kadını şeytanın pîri
Terbiye görmemiş ellide biri
Lifinen arınmaz ağzının kiri
Sanki paçavara bulunmaz imiş

5. Düşmüş de arada belâsın arar
Böylesi bir kadın hiç kime yarar
Urgan da zaptetmez zinciri kırar
Soyu pâk her yerde bulunmaz imiş

---

* *HAK1: 224-225;* AÇ: 337; HAK2: 199; Mİ: 279-280; MK: 57

A.

1/1: hâneye: haneyi- MK
3/4: bilinmez: görünmezs- AÇ, Mİ
4/3: arınmaz: yıkanmaz- AÇ // 4/4: paçavara bulunmaz: paçavara silinmez- AÇ; paçavraya silinmez- Mİ
5/1: Düşmüş: Kalmış- Mİ // 5/2: hiç kime: kimlere- Mİ

B.

"Bu şiiri; Ali Çatak, Şahmelik Köyü'nden Hacı Seyid Ali'den derlemiş. (Develi Gazetesi, sayı: 35)"- HAK1 (sonnot)

C.

AÇ'de 5. dörtlük; HAK2'de 3. dörtlük bulunmamaktadır. İlk dörtlük Mİ, MK'den eklenmiştir. MK'de sadece 1, 2, 3. dörtlükler vardır, mahlas hanesi yoktur.

6. İyi kadınlara asla doyulmaz
Altın baha bulur kadına konmaz
Küp uçuran kadın cadı sayılmaz
Kabiliyet satın alınmaz imiş

7. *Kul Seyrânî* der ki sen iyi düşün
Çatma namussuza ağrıdır başın
Zehirler evdeki ekmeğin aşın
Zehirin ilacı bulunmaz imiş*

* 6/3: kadın cadı: cadı kadın- Mİ
7/1: Kul Seyrânî der ki: Seyrânî'm bu işi- AÇ; Seyrânî bu işi- Mİ // 7/2: ağrıdır: çatlatır- Mİ // 7/4: Zehiri yutunca gülünmez imiş- AÇ, Mİ

574. HER GÜZELİÑ ḲAHRI ÇEKİLMEZ İMİŞ*

1. Eski libās gibi ʿāşıḳıñ göñli
Sökildikden giri dikilmez imiş
Güzel sever iseñ gerdānı beñli
Her güzeliñ ḳahrı çekilmez imiş

2. Bülbül ṭaldan ṭala gidiyor sekiş
Ol sebebden gül(i)le idiyor çekiş
ʿAşḳıñ ignesiniñ dikdigi dikiş
Ḳıyāmete ḳadar sökilmez imiş

---

* *C. 4: 175-176;* AŞE V: 10; AŞE XIX: 238; C. 139: 39b-40a; AŞE XXVI: 654; CU28: 38a; DTCF: 138; A 3565: 46a; AŞE IX: 41; RDC 30: 14a; RDHC: 22a; SS: 90-91; YZ: 24; RBK: 34-35; HNO: 187-188; CÖ1: 67; GK: 5; YK: 13; TK: 27; HAK1: 223-224; HAY2: 124; MU: 89-90; HAK2: 198; HAK3: 121; Mİ: 280-281; EAÖ: 222-223; MK: 58

A.

1/1: ʿāşıḳıñ: şâirin- HAY2 // 1/2: Sökildikden giri: Sökülünce bir dem- AŞE XIX; Bir dem sökül[ür]se- C. 139; Sökül[dikden] girü- AŞE XXVI; Söküldikden şoñra- CU28, AŞE IX, RDC 30, RDHC, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // 1/3: Güzel sever iseñ: Her ne kadar olsa- AŞE XIX, A 3565; Olur(ı)sa bir dāne- C. 139; Her ne cevr iderse- AŞE XXVI; Sevmeli güzeli- CU28; Her ne cevr eylerse- DTCF; Ṭurmayup cevr iden- AŞE IX; Her ne deñlü olsa- RDHC; Ne kadar olsa da- Mİ, MK // 1/4: güzeliñ: dilberiñ- AŞE XXVI, DTCF, A 3565, AŞE IX, RDHC // ḳahrı (AŞE V, AŞE XIX, C. 139, AŞE XXVI, DTCF, A 3565, AŞE IX, RDHC, RDC 30, SS, HNO, HAK1, HAK2, HAK3): cevri- C. 4

2/1: Daldan dala vardır bülbülde sekiş- AŞE V, DTCF, AŞE IX; Bülbül daldan dala sekiyor sekiş- AŞE XIX, RDC 30; Bülbüliñ dallarda etdigi sekiş- C. 139; Daldan dala bülbüller ider sekiş- AŞE XXVI; Gül bülbül ḳayada sekdigi sekiş- CU28; Gülden güle vardır bülbülde sekiş- A 3565, RDHC; Bülbül daldan dala yapıyor sekiş- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, EAÖ; Bülbül eder daldan bir dala sekiş- Mİ; Bülbül eder daldan bir daha sekiş- MK // 2/2: gül(i)le idiyor: eyler gül ile- AŞE XIX; ider gül(i)le- RDHC // çekiş: sekiş- RBK // Āh niçün eyler gül ile çekiş- C. 139; Bülbüliñ güldeki yapdığı çekiş- CU28; Anıñ için ider gül ile çekiş- AŞE IX, AŞE XXVI; Anıñ için eyler gül ile çekiş- DTCF, Mİ, MK; Bülbül de gül için eyliyor çekiş- A 3565 // 2/3: ʿaşḳıñ: muḥabbet- RDHC // ignesiniñ dikdigi: ignesiyle dikilen- AŞE V, AŞE XIX, AŞE XXVI, CU28, AŞE IX, DTCF, A 3565, RDC 30, RDHC, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ, MK // 2/4: ḳıyāmete: meger ḥaşre- C. 139 // kadar: değin- Mİ, MK

B.

C. 139, AŞE XXVI "Ḳoşma"; DTCF "Dìvān-ı Seyrānì"; GK "Taşa Tohum Ekilmez"; YK "Âşıkın Gönlü"; EAÖ "Aşıkın Gönlü" başlıklıdır. AŞE XXVI, DTCF, A 3565, AŞE IX'da 3. dörtlük bulunmamaktadır.

AŞE V'teki mısra arasındaki notlar: 4/4: meger: eyvāh // toḫum: bider- AŞE V

AŞE XIX'teki mısra arası notlar: 1/2: sökülünce: söküldükten şoñra // 1/3: her ne kadar olsa: güzel sever iseñ // 2/1: bülbülde de vardır dallarda sekiş; daldan dala yapıyor sekiş // 2/2: eyler gül ile: gül ile idiyor // 3/1: böyle degildiñ: böylece degildiñ // 4/3: ṭoprak̟ şanırdım meger ṭaş // 4/4: meger ṭaşa bider ekilmez imiş

C.

AŞE IX, A 3565, DTCF, XXVI, RDHC, RDC 30'da 3. dörtlük yoktur. YZ'de 4. hane yoktur.

3. Sevdigim böyle degil idiñ ezel
ʿAşḳımıñ baġına düşürdiñ ġazel
İbrişimden nāzik ṣandığım güzel
Meger bulat gibi bükülmez imiş

4. *Seyrānì'niñ* gözi böyle yaş imiş
ʿAşḳ [u] sevdā cümle derde baş imiş
Ben baġrımı ṭopraḳ ṣan(ır)dım ṭaş imiş
Meger ṭaşa ṭoḫum ekilmez imiş*

* 3/1: böyle degil idiñ: sen böyle degildiñ- AŞE V, AŞE XIX; degildiñ sen böyle- CU28; degildiñ böylece- SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ // Kirāmen Kātibìn eylemiş naẓar- C. 139; Dilber böyle değil idin sen ezel- Mİ, MK // 3/2: ʿAşḳımıñ: Aşkının- EAÖ // Herkez sevdiginden böle mi bezer- C. 139 // 3/3: ṣandığım: sevdigim- C. 139; saydığım- EAÖ // 3/4: meger: (…)- CU28
4/1: gözi böyle yaş: gözi ḳanlı yaş- CU28, Mİ; dìdeleri yaş- RDC 30; gözi ġamla yaş- SS, RBK, HNO, CÖ1, GK, YK, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, MK; gözü gamla yas- EAÖ // Seyrānì'niñ dìdeleri (ḳanlu) yaş miş- AŞE V; Seyrānì['niñ] dìdeleri yaş imiş- AŞE XIX; Seyrānì'niñ dìdeleri yaş imiş- C. 139; Seyrānì dir gözden aḳan yaş imiş- AŞE XXVI, AŞE IX; Seyrānì'm dir gözden aḳan yaş imiş- DTCF; Seyrānì'yim gözden aḳan yaş imiş- A 3565; Seyrānì['yim] gözden aḳan yaş imiş- RDHC // 4/2: ʿAşḳ [u] sevdā: ʿAşḳ-ı Mevlā- AŞE V; ʿAşḳ u sevdā- AŞE XIX, RBK, YK; ʿAşḳı sevdā- C. 139, CU28, GK; Benim yārim- AŞE XXVI, DTCF; Benim derdim- AŞE IX, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3 // Benim derdim her dertiñ baş imiş- A 3565; Benim derdim her dertlere baş imiş- RDHC, CÖ1, EAÖ // 4/3: Yār ṭopraḳ sanurdım baġrıñ ṭaş imiş- AŞE V; Ben baġrımı ṭopraḳ ṣandım (meger) ṭaş imiş- AŞE XIX; Ben baġrımı ṭopraḳ ṣandım daş imiş- C. 139, RDC 30, RBK, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, HAK3, EAÖ; Ben ṭopraḳ ṣanurdım baġrı ṭaş imiş- AŞE XXVI, AŞE IX; Seniñ baġrıñ ṭopraḳ degil ṭaş imiş- CU28; Ben ṭopraḳ bellerdim baġrı ṭaş imiş- DTCF; Ṭopraḳ ṣandım idi ḳara ṭaş imiş- A 3565; Ṭopraḳ ṣandım gönlim ḳara ṭaş imiş- RDHC; Ben baġrımı ṭopraḳ ṣanır ṭaş imiş- SS; Toprak sandım benim bağrım taş imiş- Mİ, MK // 4/4: ṭoḫum: bider- C. 139, RDC 30 // meger (bildim) ṭaşa (…) çekilmez imiş- AŞE XIX; meger ṭaş[a] (üstine) toḫum ekilmez imiş

575. 1. ĀDEM'E ʿALLEME'L-ESMĀ VİRİLMİŞ*

1. Ḳudret lisānından Ḳurʾān oḳundı
Ḫilḳat lisānından maʿnā virilmiş
Ṭarağına göre bezi ṭoḳundı
Ādem'e ʿalleme'l-esmā virilmiş

2. Āsa ricālinden aʿmā zerinden
Kim ḳurtardı bunı āh [u] enìnden
Kendi ṣıfātından kendi teninden
Ādem'e eglence Ḥavvā virilmiş

3. Ḳul ne ḳadar ṣarf eylese tedbìrin
Bozmaḳ mümkin degil Ḥaḳḳ'ıñ taḳdìrin
Her Ferhād'a bir leb-i yār-ı Şìrìn
Her Mecnūn'a birer Leylā virilmiş

4. Ḥaḳḳ baḥr-i ḳudrete ṭaldığı zamān
Ki Levḥ üzre ḳalem çaldığı zamān
Herkes müsteḥaḳḳını aldığı zamān
Seyrānì'ye ʿaşḳ-ı Mevlā virilmiş

---

* *C. 4: 425-426;* AŞE V: 147; AŞE XIX: 243; FB 423: 27b; SS: 139-140; HNO: 185; CÖ1: 112; HAK1: 225; MU: 113-114; HAK2: 199-200; Mİ: 281

A.

1/1: oḳundı: okurdu- HNO; okunmuş- CÖ1, HAK1, MU, HAK2 // 1/2: Ḫilḳat lisānından: Halkın lisanından- HNO, MU, Mİ; Hakk'ın lisanında- CÖ1, HAK1, HAK2 // 1/3: ṭoḳundı: ṭoḳunmış- FB 423, CÖ1, HAK1, MU, HAK2 // 1/4: ʿalleme'l-esmā: âlemüssema- HNO; ta'limu'l-esmâ- Mİ // muʿcize Mūsâ'ya ʿaṣā virilmiş- SS

2/1: zerinden: gözinden- AŞE XIX // Gerek ricālinden gerek zeninden- FB 423; ʿÍsâ göge ḳaçmış ẓulm-i zemìnden- SS, HNO, Mİ; Amma erkeğinden amma zeninden- CÖ1, HAK1, MU, HAK2 // 2/2: ḳurtardı bunı: ḳurtarmış göñlin- FB 423, CÖ1, HAK1, HAK2; kurtardı gönlün- HNO, MU, Mİ // āh [u] enìnden: āh u enìnden- AŞE XIX, SS, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/3: ṣıfātından: ṣıfātınca- FB 423, CÖ1, HAK1, MU, HAK2

3/1: ṣarf: ḥarc- HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/2: taḳdìrin: tedbirin- MU, Mİ // 3/3: Ezel her Ferhada bir lebi şirin- HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ

4/2: Ki Levḥ üzre ḳalem: Ḳalem Levḥ üstine- FB 423; Levh üstüne kalem- HNO, CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ // 4/3: müsteḥaḳḳını: istiḥḳāḳını- FB 423, SS, HNO, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ

B.

C. 4, AŞE V "Ḳoşma", SS'de "Virilmiş" başlıklıdır. AŞE XIX'te satır arasına şu not düşülmüştür: 2/1: gözinden: zerinden

C.

FB 423, SS'te 3. dörtlük yoktur. 3. dörtlük HNO'da ise dipnotta verilmiştir.

575. 2. MUSA'YA MUCİZE ASÂ VERİLDİ*

1. Kudret lisânından Kur'an okundu
Arap lisânından mânâ verildi
Tarağına göre bezi dokundu
Musa'ya mucize asâ verildi

2. İsa göğe kaçtı zulm ü zemînden
Kim kurtardı onu âh u enînden
Kendi sıfatındna kendi teninden
Ademe eğlece Havva verildi

3. Hak bahr-i kudrete daldığı zaman
Ki levh üzre kalem çaldığı zaman
Herkes istihkâkın aldığı zaman
Seyrânî'ye aşk-ı Mevlâ verildi

* *Mİ: 195*

576. HER DÜRLÜ ZİYNETİ NÌRĀNA DÖNMİŞ*

1. Nesini ṣorarsıñ şu zamāneniñ
Bu insānıñ zeyni vìrāna dönmiş
Cümle maḥzūlātıñ leẕẕeti ḳaḳdı
Her dürlü ziyneti nìrāna dönmiş

2. Lisānıñda ẕikri vardır żākiriñ
Şerrinden ṣaḳlaya Hüdā'm ḥāsidiñ
Ṣā'imden ṣūreti azḳın fāsıḳıñ
Her biri bir yerde ʿuryāna dönmiş

3. Kimi müʾminiñ ṣalāta ḳāʾim
Kimisiniñ ḳalbi ziyāde nāʾim
Kimi bìhūş olmuş uyḳusı ṣāʾim
Sevāḥir yerlerde ḳurbāna dönmiş

4. Ḫoşca ḳonıḳlıḳ biz misāfiri
Bilir misin iḥsānı çoḳ ġāfiri
Kimi hürmet etmez söyler küfürü
Kimi esüp yaġar harmāna dönmiş

5. Ḫudā'yı ẕikr iden ġonca bu dili
Ey *Seyrānì* niçün bilmediñ ḥalimi
Kimi ḥuffāz olmış derc ider ʿilmi
Kiminiñ derūnı fermāna dönmiş

* *C. 51: 111b-112a*

577. BU CİSMİME ZİYĀN VİRMİŞ*

1. Bizi insān iden Mevlā
Şükür bize ìzān virmiş
Serime ḳondı bir sevdā
Bu cismime ziyān virmiş

2. Gördim āḫir-i şāmı
Terk etme ʿār ile nāmı
Çoḳdır bir Ḥaḳḳ'ıñ inʿāmı
Ḳısmetimiz ʿayān virmiş

3. Çoḳdı luṭf ile keremi
Kiminiñ nedür merāmı
Bu ḥelā[l] ile ḥarāmı
Kitāblarda beyān virmiş

4. Çekmeli cefāyı miḥnet
Aġniyāya vardır raġbet
Eliñden gitmeden fırṣat
Bu ġafletden uyan virmiş

5. *Seyrānì* dem-i minnete
Meşġūl ol her dem sünnete
Müʿminler girer cennete
Kāfirlere nìrān virmiş

---

* *C. 51: 130b*
B.
C. 51 "Maḳām-ı Semāʿì-yi Seyrānì" başlıklıdır.

578. 1. HER BİRİ KŪŞE-Yİ TENHĀYA GİTMİŞ*

1. Zerremiz eyleyüp şemse ʿazìmet
Ḳaṭre-yi ʿaşḳımız deryāya gitmiş
Erenler bulmamış ke§retde vaḥdet
Her biri kūşe-yi tenhāya gitmiş

2. Melekler benditmiş ṣaġ [u] ṣolından
Zincìr-i ʿaşḳ çözilmemiş ḳolından
İrmiş Mevlā'sına Leylå yolında[n]
İl şanmış Mecnūn'ı ṣaḥrāya gitmiş

3. *Seyrānì* mażmūn-ı naẓmımız ṣaḥìḥ
Kāzibe kāzibdir ṣaḥìḥe ṣaḥìḥ
Feryād [ü] āhımız mānend-i Mesìḥ
Yer ehlinden göge şekvāya gitmiş

---

* *Bel 0374: 46ab;* AŞE V: 180; AŞE XIX: 241; AŞE XVIII: 76; CU28: 73a; CU40: 12a; SS: 97-98; FRG: 60; HNO: 184-185; HAK1: 226; HAK2: 200-201; Mİ: 281-282

A.

1/1: eyleyüp: eylemiş- AŞE XVIII, CU28, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // Noḳṭa-yı zerremiz eyleyüp şemse ʿazìmet- AŞE V; Noḳṭa-yı zerreler eyler ʿazìmet- AŞE XIX // 1/2: deryāya: dünyāya- AŞE XIX // 1/4: biri (AŞE XIX, AŞE XVIII, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ): biri (bir)- Bel 0374, AŞE V
2/1: Melekler: Mecnūn'ı- CU28, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // ṣaġ [u]: ṣaġ u- AŞE XIX, Mİ; ṣağı- CU28, CU40 // 2/3: İrmiş Mevlā'sına: Mevlā'sına gitmiş- CU28
3/1: mażmūn-ı naẓmımız ṣaḥìḥ: naẓmımıñ mażmūnı fasìḥ- AŞE XVIII, CU28, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/2: Gerçi şiʿir ammā burhān-ı ṣaḥìḥ- AŞE XVIII, CU28, SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/3: Feryād [ü] āhımız: Feryād ü āhımız - AŞE XIX; Feryādı āhımız- CU40; Feryād [ü] nālemiz- SS, FRG, HNO, HAK1, HAK2; Feryâd ü nâlemiz- Mİ // 3/4: gitmiş: gitdi- CU40

B.

Bel 0374, CU28 "Ḳoşma", AŞE V "Tecnìs" başlıklıdır. AŞE XIX'da dize aralarına düşülen notlar: 1/1: zerremiz eylemiş şemse ʿazìmet // 1/2: dünyāya: deryāya // 3/1: mażmūn-ı naẓmımız: naẓmımıñ mażmūnı // 3/2: gerçi şiʿir ammā burhān-ı ṣaḥìḥ

C.

AŞE XVIII'da 2/3 ve 2/4 defter kesiğinden dolayı okunamamıştır.

578.2. ANINÇÜN KÂŞEİ TENHAYA GİTTİ*

1. Zerremiz eyledi şemse azimet
Katreyi aşkımız deryaya gitti
Gördü mümkün değil kesretle vahdet
Anınçün kâşei tenhaya gitti

2. Melekler hıfz etti sağu solundan
Zinciri aşk çözülmedi kolundan
Mevlâya erişti Leylâ yolundan
Sandılar Mecnun'u sahraya gitti

3. *Seyrani* nüktei şiirmiz fasih
Güftarı uyandır evzanı melih
Dudei ahımız manendi mesih
Çıktı yerden göğe şekvaya gitti

* *HNO: 80;* HAY2: 75, MU: 136; HAK2: 107; Mİ: 205
A.
1/3: kesretle: kesrette- Mİ // 1/4: kâşei: kûşe-i- HAY2, MU, HAK2, Mİ
2/4: Sandılar: El sandı- Mİ
3/2: Gerçi şiir amma bürhan-ı sahih- Mİ // 3/3: Dudei ahımız: Feryâd ü nâlemiz- Mİ // 3/4: Çıktı yerden: Yer ehlinden- Mİ

579. 1. EHL-İ DİL SIRRINI FĀŞ İDEN İTMİŞ*

1. Ḥaḳìḳat sırrını eyleyim taḥrìr
Bu elìf ḳaddimi ḳaş iden itmiş
Meyperest olanlar ḳadeḥ devrinde
Ehl-i dil sırrını fāş iden itmiş

2. Bu ʿaşkıñ rāhında var imiş ḥicāb
Çekenler[i] vardır eylemiş ḥesāb
Her bir ḥesābında yetmiş biñ ʿazāb
Eyvāh bu çileyi baş iden itmiş

3. *Seyrānì* fehm itmez kimse rumūzım
Dāʾim yanmaḳdadır şeb ile rūzım
Saʿad Vaḳḳāṣ olsa dil ile sözüm
Geçmez dost bağrını ṭaş iden itmiş

---

* *C. 135: 60a;* AÇ: 227
A.
2/2: Çekenler[i]: Çekenleri- AÇ
3/3: Saʿad: Şâd- AÇ
B.
C. 135, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

579. 2. RÂZI DERUNUNU FÂŞEDEN ETMİŞ*

1. Ben gedanın büküp belin cevrile
Kametim endamım kaş eden etmiş
Âşık perest olan şuha devrile
Râzı derununu fâşeden etmiş

2. Bu aşkın rahında yetmiş bin hicap
Var imiş geçenler eylemiş hesap
Her hicapta gelip yetmiş bin azap
Eyvah bu menzili baş eden etmiş

3. *Seyranî* anlamaz kimse remzimiz
Gamla güzer eyler şeple ruzumuz
Geçti de demire şi'ri sûzumuz
Geçmez cahil kalbin taş eden etmiş

* *HNO: 190;* HAK1: 225-226; MU: 70; HAK2: 200
A.
1/4: râzı: râz-ı- HAK1, HAK2
2/1: aşkın: aşkı- HAK2

580. HEM İNCE MEYÂNI SARACAK OLMUŞ*

1. Nazlı dilber bize pek celâllenmiş
Gamzelerle sînem yaracak olmuş
Kemâne kaşları çün hilâllenmiş
Hem ince meyânı saracak olmuş

2. Sevdâsı cânıma kâr etti gayet
Cevr ü cefâsın yoktur nihâyet
Edip bendesinden vafîr şikâyet
Valiye vezire varacak olmuş

3. Hayli dem görmezem servi dalımı
Çün helâk eyledi garip zâlimi
Düşüp hâtırına garip hâlimi
Şimdi o sevdiğim soracak olmuş

4. Varıp üftâler ona yalvarın
Tâ arşa erişti *Seyrânî* nârın
Eski rakipleri o nazlı yârin
Râhına tuzaklar kuracak olmuş

---

* *AÇ: 228;* HAK2: 201
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

581. ḴORḴMAYAN ALLAH'(IN)DAN GEÇEMEZ ṢIRĀṬ*

1. Her kimiñ ḳalbinde varsa Ḫavfullah
ʿAlāmeti ḳuldan ider iḥtiyāṭ
Bulur Allah'ına gider ṭoġrı rāh
Ḳorḳmayan Allah'(ın)dan geçemez Ṣırāṭ

2. Her kim iḳrārına ṭuramaz ḳavì
Keşfin gösterse de olamaz velì
Vefāsız ādemiñ cennetde evi
Olsa itdirmesin Rabb'im iḫtilāṭ

3. Her kim ki itmezse ʿahdine vefā
O kimsedir iden cānına cefā
Maraż-ı küfrine ìmāñdan şifā
Bulup da idemez o farżı isḳāṭ

4. *Seyrānì* nāmerdiñ yüzine baḳma
Cömerdi göñülden gözden bıraḳma
Baḫılıñ şemʿinden şemʿiñi yaḳma
Ẓulmete rāżı ol mānend-i vaṭvaṭ

---

* *AŞE XVIII: 77;* SS: 99-100; HNO: 192-193; HAK1: 228-229; MU: 103-104; HAK2: 203; Mİ: 283

A.

1/2: ider: itmek- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2; etmez- Mİ // 1/3: Allah'ına: Allah'ını- MU, Mİ // 1/4: Allah'(ın)dan: Allah'dan- SS, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

4/2: göñülden gözden: gözden gönülden- Mİ // 4/3: Baḫılıñ şemʿinden şemʿiñi: Hasisin mumundan mumunu- HNO, MU, Mİ // 4/4: ẓulmete rāżı ol (SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ): (…)- AŞE XVIII // mānend-i vaṭvaṭ: manendü tavat- HNO; manend-i tavât- MU, HAK2, Mİ

C.

AŞE XVIII'de eksik olan 2/2 SS'den tamamlanmıştır. Yine AŞE XVIII'de defter kesiğinden dolayı 4/4'ün sadece son kısımları okunmuştur. Eksik kısım SS'den tamamlanmıştır.

582. GÖRMEMİŞ MÜNKİRİÑ ʿÖMRİ MUḤABBET*

1. Ḥażret-i Ḥavvā'dan mevcūd olalı
İde gelmiş çingān cimri muḥabbet
Yezìd-i Mervān'dan erkān bulalı
Görmemiş münkiriñ ʿömri muḥabbet

2. Münkir olan inkārına dayanmış
Yezìd-i Mervān'dan boya boyanmış
Ġaflet uyḳusından müʾmin uyanmış
Bulmış ḥalāvet-i temr-i muḥabbet

3. Ḥażret-i Ḫallāḳ cihāna bāḳì
Seḳāhüm Rabbuhum müʾmine sāḳì
Degil içdigimiz şarāb [u] raḳı
Bizi mest eyleyen ḫamr-ı muḥabbet

4. *Seyrānì* müʾminler muḥabbet sesin
Duyup ḥāḳìḳatden almış ḥiṣṣesin
Bāṭıl olan ḥaḳḳa ne dirse disin
Ḥaḳḳda ḥaḳḳlıḳ aḳlıḳ emr-i muḥabbet

---

* *AŞE V: 99;* RBK: 16-17; HNO: 194-195; HAK1: 229; HAK2: 203-204; Mİ: 284

A.

1/2: İde: Ola- HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: Yezìd-i Mervān'dan: Yezìd birbirinden- RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/4: Görmemiş münkiriñ: Görmemiştir münkir- RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // ʿömri: ömr-i- HAK2

2/2: Yezìd-i: Yezitler- RBK, HNO, HAK1, HAK2; O Yezid- Mİ

3/1: Ḫallāḳ cihāna: Hâllâkı cihane- RBK; Hallâk-ı cihân-ı- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // Vezin bozuk // 3/3: şarāb [u]: şarabı- RBK, HNO; şarab u- HAK1, HAK2, Mİ

4/1: müʾminler: duyup ta- RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 4/2: Duyup ḥāḳìḳatden almış: Hakikatten almış anlar- RBK; Hakikattan almış kendi- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 4/3: Bāṭıl: Münkir- RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ

583. CÜMLE EŞYĀYA EMĀNET*

1. İḥsānıñla ḳıl sāḳì
Raḥmetiñle şefāʿat
Sensiñ tā Ebed Bāḳì
Cümle eşyāya emānet

2. Bitmişlere bitmişsiñ
Yetmişlere yetmişsiñ
ʿĀşıḳlara etmişsiñ
İlhāmıñla hidāyet

3. Rabb'im sen ḫiṭāb etdiñ
ʿAşḳıñla kebāb itdiñ
Ḳaḥrıñla ḫarāb itdiñ
Luṭfuñla ḳıl ʿināyet

4. Rabb'im sensiñ kemān tìr
Aldım ḳaleme bir bir
Çekdigim ġayrı el virir
Çile çeker ḳanāʿat

5. Evlād deli dìvāne
Olsa atmaz yabana
Besler doġuran ana
İder hıfṣ-ı siyānet

6. İdrìs cennetde ḫülle
Yimemiş baña dūn belle
Behey ìmān çille
İtmiş beni melāmet

---

* *AŞE V: 109*
B.
AŞE V "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

7. Ṭoprağıma daşıma
Zehìr ḳatdıñ aşıma
Felek benim başıma
Bir gün doġdır selāmet

8. Ard öñ ṣaġ ṣol[da]
Var mı erkānda yolda
Seyrānì dertli ḳulda
Elbet olur şikāyet

584. DOST SAÑA ḲURBĀNIM SEN İT SİYĀNET*

1. Titredi bu cānım diñle fiġānım
ʿArṭırmışam şānım ile ḳanāʿat
Sende ḳabāḥat
Ḳanāʿat ḳıl kānım yoḳ bir mekānım
Dost saña ḳurbānım sen it siyānet
Yoḳ mı diyānet

2. Siyānetiñ olsun ʿāşıḳıñ gelsün
Dilpendim ḳalsun bādeler ṭolsun
Dìdemi silsün
Bu esrār bilsün ehl-i dil gelsün
Ġam efkārım alsun itsün leṭāfet
Didim ʿināyet

3. Leṭāfet maʿdeni ile şād beni
Medḥ iderek seni vaʿdemiz ḳanı
Eyleme kìni
Ey derkenār teni aşlıñ bir menì
Ḥüsniñdir gülşeni ḳalmadı ṭāḳat
Ey çeşmim āfet

4. Ṭāḳatım ṭāḳ amān ḳaşları kemān
Zincir pek duman luṭf eyle hemān
Çoḳ senden uman
Seyrānì dir zamān fitnedir inan
Hic olsun ziyān eyle ferāġat
Ṭardır ḳıyāmet

---

* *C. 51: 23a*
B.
C. 51 “Naḳışkār Zincìr” başlıklıdır.

585. Bİʿ AŞḲ-I ḤAYDĀR-I KERRĀR-I ḲUDRET*

1. Rabb'im münācātım ola maḳbūliñ
Biḥaḳk-ı Aḥmed-i Muḫtār-ı ḳudret
Bağışla cürmini ben mücrim ḳulıñ
Biʿaşḳ-ı Ḥaydār-ı Kerrār-ı ḳudret

2. Beni ādem iden bir ḳaṭre menì
Sensiñ yā Ḥażret-i Allāh yā Ġanì
Şehvet ḥalāveti aldatmış beni
Ḳuruldığı zamān bāzār-ı ḳudret

3. Atmaḳla penbe-yi arḳaç erbişi
Ḳırmış yoḳdır yay-ı ḳudret kirişi
Bāzār-ı tecellì alış virişi
Ümìdim var itmez inkār-ı ḳudret

4. Tiryāk eylemege ḳādir zehrini
Luṭfa tebdìl eylemege ḳahrını
Yaratdığı zamān göñül şehrini
Kütübḫāne itmiş miʿmār-ı ḳudret

---

* *FB 423: 38a;* AŞE V: 93; FB 569: 35a; RBK: 25-26; HNO: 193-194; HAK1: 230; HAK2: 204; Mİ: 285

A.

1/1: Rabb'im: Resm-i- FB 569, RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: cürmini: cürmimi- FB 569, HNO, HAK2, Mİ // ḳulıñ: ḳulım- FB 569

2/3: aldatmış: aldamış- AŞE V

3/1: arḳaç erbişi: arġıc erbişin- AŞE V; arġıç ebrişiñ- FB 569, RBK, HNO, HAK1; argaç ebrişin- HAK2 // 3/2: kirişi: kirişin- AŞE V, FB 569, RBK, HNO, HAK1, HAK2 // 3/3: Bāzār-ı tecellì: Ḥaḳḳ tecellì eyle- FB 569, HNO, HAK1, HAK2; Hak tecelli ile- RBK // virişi: verişin- AŞE V, FB 569, HNO, HAK1, HAK2

4/1: Tezrek eylemince Kadir zikrini- RBK // 4/3: göñül: göñlüm- AŞE V, RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; göñliñ- FB 569

B.

FB 423 "Ḳoşma" başlıklıdır.

C.

Mİ'de 3. dörtlük yoktur.

5. Nedir Benì Ādem aġzında delik
Deri et yaġ ṭamar ḳan kemik ilik
Bir ḳılıñ *Seyrānì* ḳırḳda bir bölük
Miḳdārı degil mi ā§ār-ı ḳudret*

* 5/1: Nedir: Ne yir- AŞE V, FB 569, RBK, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // delik: dilik- RBK // 5/4: degil mi (AŞE V, FB 569, RBK, HNO, HAK1, HAK2): degildir- FB 423 // ā§ār-ı: anası- RBK

586. ÇABUḲ GELÜR GEÇER VAḲT-İ ṢABĀVET*

1. ʿĀḳil ol kāmil ol ey cānım oġul
İtme bir ferdle buġz ü ʿadāvet
Vaḳtile başıñıñ çāresin bul
Çabuḳ gelür geçer vaḳt-i ṣabāvet

2. Ne yolda giderse gitsün ḫalāʾiḳ
Sen kendi özüñe ola gör fāʾiḳ
Yoḳ[sa] bir ʿameliñ Mevlā'ya lāyıḳ
Ġaflet ile ʿömriñ buldı nihāyet

3. Uydır şerìʿate her bir aḥvāliñ
Sülūk it ṭarìḳe iriş kemāliñ
Maʿarifet bilmezseñ yaḳın zevāliñ
Eksik olmaz hìc başıñdan felāket

4. Kendiñ bilürseñ [de] ṭutma bir işi
Ara bul da dānış bir ʿāḳil kişi
Erkek bulamazsañ tek olsun dişi
Dānışılan işde olur ḫalāvet

---

* *FB 423: 16b-17b;* AŞE XIX: 199; CU28: 31a; SS: 59; YZ: 19; RBK: 27-28; HNO: 192; CÖ1: 89; ATO: 2293; HAY-d: 15; HAY2: 126-127; MU: 72; HAK2: 204-207; Mİ: 284; EAÖ: 228-229

A.

1/1: Ey nefsim etmezsin nasihat kabul- ATO, HAK2 // 1/2: Kimlere eyleyim senden şikâyet- ATO, HAK2 // 1/3: Erkenden var başın çâresini bul- ATO, HAK2; Bu müşgilin çâresini ara bul- HAY-d, HAY2 // 1/4: Fırsat elde iken çekme rezalet- ATO, HAK2

2/3: yoḳ[sa]: yoksa- HAY-d, HAY2, HAK2

3/1: Uydır: Uydu- ATO // 3/2: Girsen tarikate hoş olur hâlin- ATO, HAK2 // 3/3: bilmezseñ yaḳın: bilmezsin ermiş- ATO; bilmesin ermiş- HAK2 // 3/4: Tükenmez başından dürlü felâket- ATO, HAK2

4/1: Kendiñ bilürseñ [de]: Bilirsen de kendin- CÖ1, ATO, HAK2; Kendini bilürsen- HAY-d; Kendün bilürsen- HAY2 // 4/2: Arayıp bul danış bir kâmil kişi- ATO, HAK2 // 4/3: bulamazsañ tek olsun: bulunmazsa tek- ATO; olamazsın sen olun- HAY-d, HAY2 // 4/4: dānışılan: danışıklı- ATO, HAK2 // olur: vardır- ATO, HAK2

B.

FB 423 "Seyrānì'niñ Naṣìḥat Destānı"; EAÖ "Bilmediğin Nasa Olursan Kefil" başlıklıdır.

C.

AŞE XIX, CU28, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, Mİ, EAÖ'de sadece 9, 10, 15. dörtlükler bulunmaktadır. ATO, HAK2'de bulunan dörtlükler 12, 13, 14. haneler olarak metne eklenmiştir. ATO'da 2. dörtlük eksiktir.

5. Anañdan babañdan beddu‘ā alma
Anlar rıżāsından sen geri ḳalma
Ṭuz etmek bilmeze ḳılıcın ṣalma
Bir de emānete itme ḫıyānet

6. Māla ortaḳ olma ṣoysızlar ile
Ülfet itme aṣlā ḫūysızlar ile
Cenāze getür[me] boysızlar ile
Ṣoñra pişmān olup çekme nedāmet

7. Yaḳın ḳomşuları[nı]ñ ḫāṭırın al
Hem ḳazandır ḳazan yüzlerinden māl
Hem itdir hem eyle ḥaḳḳların ḥelāl
İyiliğiñe anlar itsün şehādet

8. Rıżāullāh içün derse bir sā’il
Eger oldıñ ise bir pula mā’il
Vir[me]mezlik idüp bulınma ġāfil
Virdigiñ de göñlin eyle ‘imāret

9. Misāfir bulursañ ḫāneñe getür
Bir içim ṣu ile keyfini yetür
Bir müşkil ḥāceti var ise bitür
Ḥükm-i şerì‘atdir eyle iṭā‘at*

* 5/1: babañdan: atandan- ATO, HAK2 // 5/2: Anların rızası yolundan sen kalma- ATO; Anların rızası yolundan sen kalma- HAK2 // 5/3: bilmeze: bilmezin- ATO, HAK2 // ṣalma: çalma- ATO, HAK2 // 5/4: Bir de: Sakın- ATO, HAK2
6/1: Māla: Mâlin- ATO, HAK2 // 6/2: Ülfet itme aṣlā: Sakın ülfet etme- ATO, HAK2 // 6/3: getür[me]: götürme- ATO, HAY-d, HAY2, HAK2 // 6/4: Pişmân olur sonra çeken nedâmet- ATO, HAK2
7/1: ḳomşuları[nı]ñ ḫāṭırın: komşulaın hatırını- HAY-d // Bâkî komşuların gönlün ele al- ATO, HAK2 // 7/2: Hem ḳazandır: Kazandır hem- ATO, HAK2 // 7/4: Eyliğin etsinler anlar şahadet- ATO, HAK2
8/1: Rıżāullāh içün: Allah rızâsıyçün- ATO, HAK2 // 8/2: oldıñ ise: olmuş isen- ATO, HAK2 // 8/3: Vir[me]mezlik: Virmemezlik- HAY-d, HAY2 // Sakın vermemeğe sen olma kâil- ATO, HAK2 // 8/4: Veremezsen gönlün eyle melâhat- ATO, HAK2
9/1: ḫāneñe: hâneye- ATO, HAK2 // getür: götür- AŞE XIX, YZ, RBK, MU, HAK2, Mİ// 9/2: Bir mümkin ḥāceti var ise bitür- CU28 // 9/3: müşkil: mümkin- AŞE XIX, SS, RBK, YZ, CÖ1, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // var ise: olursa- AŞE XIX, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, ATO, HAK1, MU, HAK2, Mİ; ol[ur]sa- EAÖ // Bir içim ṣu ile keyfini yetür- CU28 // 9/4: Ḥükm-i şerì‘atdir: Sen tiġ-i emrine- AŞE XIX, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, Mİ, EAÖ; Şeriatın emri- ATO; Şeraitin emri- HAK2

10. Ṣaḳın bir kimseye sen olma kefîl
Kesmez o ṣancıyı degme zencefîl
İʿtibārdan düşer olırsıñ rezìl
Cerāʾimiñ süd ḳardaşı kefālet

11. At ile ʿavratıñ cinsini ara
Cinsini bulmazsañ ḫarc itme para
ʿĀlemde bulınmaz ṣoysıza çāre
Anınçün çoḳları itdi ferāġat

12. Nasihat istersen dinle sözlerim
Dinlemezsen sözüm çıkar gözlerim
Utanmasın Hak'tan yarın yüzlerim
Ben söyleyim sen tut tutma ne hacet

13. Ammâ bul evvelâ bir ehl-i kemâl
Senden talep etmez bir akçelik mâl
Güzel mi çirkin mi sendeki cemâl
Pek güzel gösterir seni nihayet

14. Vâliden rızası farz vacib sünnet
Bil ata dediğin canına minnet
Anların ayağı altında cennet
Yarın eyler onlar sana şefâat

15. Ḳapalıya açma açığı örtme
Er iseñ *Seyrānì* bir cān ürkütme
Puştıñ orospunıñ ġayretin gütme
Biri vefāsızdır biri cenābet[*]

[*] 10/1: Bilmediğiñ nāsa olursañ kefîl- AŞE XIX, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, Mİ, EAÖ; Bilmediğiñ şaḥsa olursañ kefîl- CU28 // 10/2: Ṣancıñı kesemez dārçın zencefîl- AŞE XIX, CU28, SS, YZ, RBK, HAK1; Ağrını kesemez tarçın karanfil- HNO, MU, Mİ, EAÖ; Saçını kesemez tarçın zencefil- CÖ1 // 10/3: rezìl: sefîl- CU28 // Düşer iʿtibārdan olursıñ sefîl- AŞE XIX, SS, YZ, RBK, CÖ1, HAK1, EAÖ; Düşer itibardan olursun rezil- HNO, MU; Düşer îtibârın olursun sefil- Mİ // 10/4: Cezā çekmek (…) var kefalet- FB 423; Cürümlerin süt kardeşi kefâlet- YZ, RBK, CÖ1, ATO, HAK1, HAY2, HAK2, EAÖ; Cinayetin süt kardeşi kefalet- MU; /…/
11/2: bulmazsañ: sormadan- ATO // 11/3: bulınmaz şoysıza: soysuza bulunmaz- ATO, HAK2 // 11/4: Niceler bulmayıp geldi feragat- ATO, HAK2
14/1: rızası: rızasız- HAK2
15/1: Ḳapalıya: Örtülmüşi- AŞE XIX, CU28, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, MU, Mİ, EAÖ // Açılmış babanın ocağın örtme- ATO, HAK2 // 15/2: Er iseñ: Ararsın- ATO // bir: hiç- ATO, HAK2 // 15/3: Puştıñ orospunıñ: Ḥasìsiñ baḫılıñ- AŞE XIX, CU28, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ; Puştun pezevengin- ATO // 15/4: Ṣoñradan görmişden alma emānet- AŞE XIX, CU28, SS, YZ, RBK, HNO, CÖ1, ATO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

587. FİTNE ẔUHŪR ETDİ ÇIḴDI BEĠĀYET*

1. Ḳayşeri diyārı ġayet bozıldı
ʿAlì Paşa geldi itdi cināyet
Defter-i ʿuşşāḳa böyle yazıldı
Fitne ẓuhūr etdi çıḳdı beġāyet

2. Dìvān etdi aġaları getirdi
Çoḳ cān telef etdi işin bitirdi
Üleşleri ortalara yetirdi
Ḳıydı aṣlanlara ẓālim ḫıyānet

3. Ṣoñra bir ḳāḥıtlık çökdi insāna
Āh etdik cigerler döndi büryāna
Ṭāʿūn ẓuhūr etdi çıḳdı meydāna
Aldı civānları etdi ziyānet

4. Kāfirler şād oldı müslimān(lar) lezìr
Bulınmaz dünyāda bu işe naẓìr
Ṣāliḥ Paşa geldi bir dindār vezìr
İ[k]rām idüp ḫalḳa etdi ʿināyet

5. Memiş Paşa geldi ind-i sarāya
Ẓālim çoḳ eyledi bu fuḳarāya
Māl çeküp iletdi aña irāye
Etmedi bu şehre aṣlā siyānet

6. Aḥmed Paşa geldi velvele ṣaldı
Vaʿde tamām imiş burada ḳaldı
Ṣoñr[a] Bekir Paşa manṣūbın aldı
Bunda var imiş hem dìn hem diyānet

---

* *C. 51: 75b;* AÇ: 446-447
A.
2/1: etdi: kurdu- AÇ // 2/3: Üleşleri: Ol leşleri- AÇ
3/1: ḳāḥıtlık: kahatlık- AÇ
4/1: müslimān(lar): müslümler- AÇ
5/2: Ẓālim çoḳ: Çok zulüm- AÇ // 5/3: irāye: iraya- AÇ
6/4: Bunda: Bundada- AÇ // hem dìn: din- AÇ
B.
C. 51 "Dastān-ı Seyrānì"; AÇ "Kayseri Destanı" başlıklıdır.

7. Ḥasan Paşa geldi altı paşa'ldı
Ḳayseri'niñ içi ẓulm ile ṭoldı
Fuḳarā aġladı aġniyā güldi
Bu diyār ḥālini itdim ʿiyānet

8. Belin ṭoġruldamaz bir daḫı cihān
Bu şehristānlara çoḳ oldı ziyān
Vezìrlere yaḳdırdı ol Āl-i ʿO§mān
Mevlā'dan olaydı bāri hidāyet

9. Niçe beyān ideñ behey *Seyrānì*
Bir ḳāḥıtlıḳ düşdi idek efġānı
Gine çıḳdı ocaḳlınıñ aşlanı
Nidek bu ocaḳda vardır kerāmet*

* 7/1: altı paşa'ldı: altıncı oldu- AÇ
8/3: yaḳdırdı: yıktırdı- AÇ
9/2: ḳāḥıtlık: kahatlık- AÇ

588. İSTERSEÑ OLURSIÑ MUʿABBİR FERİT*

1. Sevdigim dilberiñ aṣlın ṣorarsañ
Ne Afşar'dır ne Reyḥānlı ne Cerit
Şer düşleri eger ḫayra yorarsañ
İsterseñ olursıñ muʿabbir ferit

2. Hekim ḳadrin bilmez olmayan ḫasta
Çıraḳlıḳ itmeyen olamaz usta
Dün tekkeye gelen şeyḫ olsa posta
Post eski şeyḫine idemez mürìd

3. Bülbül gülistāna yapmaz yuvayı
Gülşende bulmasa derde devāyı
Kimi yüñden ṭutmış aṭlas sevāyı
Kimi baġlar çözer derd [ü] ġam şerit

4. Sen hemen *Seyrānì* ḳıl Ḥaḳḳ'a niyāz
ʿAşḳ [u] muḥabbetiñ dersiñ oḳu yaz
Her ṣoġan kebāba çekilmez piyāz
Her yaḥni ṣuyına doġranmaz tirit

---

* *FB 569: 36a;* AŞE V: 91; HNO: 194; HAK1: 231; HAK2: 207; Mİ: 285-286

A.

1/3: Şer düşleri eger: Eğer şer düşleri- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // Şer düşi ḫayra yor eger yorarsañ- AŞE V // 1/4: olursıñ: olmaḳı- AŞE V

2/1: ḳadrin: ḳadrini- AŞE V // olmayan: olmış- AŞE V // 2/2: usta: ḫasta- AŞE V // 2/4: Post eski şeyḫine: Postuñ eski şeyḫin- AŞE V; Eski post şeyhine- HNO, HAK1, HAK2, Mİ

3/1: gülistāna: gülistanda- HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 3/2: bulmasa: bulmış- AŞE V // 3/4: derd [ü]: derdi- HNO; derd u- HAK1, HAK2; derd-i- Mİ

4/2: ʿaşḳ [u]: aşkı- HNO; aşk-ı- HAK1, HAK2, Mİ

B.

AŞE V "Çuḳurova" başlıklıdır.

589. ÜLFETİ RŪḤĀNI İŞİÑ [BU]DIR BU*

1. Muḥabbet zincirin gerdāna çekdi
Cānların canānı işiñ budır bu
Göñül cengile bu yaşa çekdi
Ülfeti rūḥānı işiñ [bu]dır bu

2. Yazılmış saʿādet tām öziñ bundan
Her köşe melāmet öziñ bundan
Leṭāfete şerāfet tām öziñ bundan
Güzellikde nişānı işiñ budır bu

3. Ḳāmeti elif iken āb-ı zülāliñ
Ḥalḳ-ı ṭabìʿatı ḥüsni kemlerde
Seyr itdi vāyiz eriñ Yūsuf cemālde
Dil Mışır'ın sulṭānı işiñ budır bu

4. Ḥaḳìḳate sulṭānıñ ararsañ eger
Muḥabbete Rıḍvān'ıñ ararsañ eger
Cennetiñ Rıḍvān'ıñ ararsañ eger
Seyr eyle *Seyrānì* işiñ budır bu

---

* *C. 283: 13ab*
B.
C. 283 "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

590. GÖRSE ḲAMER SÖYLER AY BU NEDİR BU*

1. Ḳavs-i ḳāmetimiñ fehm eyle fendin
Ḳaşlarıñ resminde yay bu nedir bu
Mirʾāt-i ḥüsniñde maʿkūs[dır] kendin
Görse ḳamer söyler ay bu nedir bu

2. Semāda ne miḳdār cemʿ-i kevākìb
Ḥesābın bilmege tebdìl-i ṣāʾib
Mirʾāt-i ḥüsniñden mümkin ʿacāʾyib
İʿtimād itmezseñ ṣay bu nedir bu

3. Kendi lafẓın tefsìr idemez ʿādet
Altı biñ altı yüz altmış altı āyet
Gülistān-ı vaṣfıñ eyler şiḳāyet
Aḳan gözlerimden çay bu nedir bu

4. Sanma ḥüsniñ gören Yūsuf'ı añmaz
Temāşā eyleyen gözler uṣanmaz
Yalıñız ʿaşḳıñla *Seyrānì* yanmaz
Kim görse der saña vay bu nedir bu

---

* *FB 423: 33b;* AŞE V: 196; SS: 157-158; RBK: 32-33; HNO: 200-201; HAK1: 232; MU: 110; AÇ: 229-230; HAK2: 208; Mİ: 286

A.
1/1: ḳāmetimiñ: kametinin- YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // fendin: fennin- AŞE V; kaddin- AÇ // 1/3: maʿkūs[dır]: aks itmiş- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
2/1: Semāda: Semāya- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // cemʿ-i: dolmış- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/2: Ḥüsniñde hüveydā ʿaks-i şevāḳib- SS, YZ, RBK, HAK1, MU, HAK2; Hüsnünde hüveyda aksi kevakip- HNO, Mİ // 2/3: Ḥesābın bilmege tedbìr-i ṣāʾib- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, AÇ, HAK2, Mİ // 2/4: İʿtimād itmezseñ: İster inanmazsañ- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
3/1: lafẓın: nuṭḳın- AŞE V // tefsìr: tevsir- AÇ
4/1: Sanma: Bence- SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 4/3: Yalıñız ʿaşḳıñla: Yalınız aşkına- AÇ; Senin aşkınla tek- Mİ // 4/4: saña: ana- AÇ
B.
FB 423, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
3. hane SS, YZ, RBK, HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ'de yoktur.

591. NE ṬARZDIR NE EṬVĀR NE CEMĀLDİR BU*

1.İtdigiñ ʿuşşāḳa remz eyle yā Hū
Ne nigāh ne cemāl ne celāldir bu
Ḥūrì misiñ nesiñ söyle ey mehrū
Ne ṭarzdır ne eṭvār ne cemāldir bu

2. Ne gevherden ṣunʿ itmiş Lem Yezel
ʿĀşıḳlar medḥiñde yazmada ġazel
Geliñ ḳudret ile çekilmiş ezel
Ne resmi ne ebrū ne hilāldir bu

3. Ne sırdır ne ḥālet ne ḥikmet dilber
Ḥūblıġıñ şāy oldı dehr serāser
Serāpā vechiñde nūr-ı münevver
Ne ḫāldir ne Hindū ne kemāldir bu

4. Görenler ʿaḳlını eyledi çākı
Üftādesin itdi bu sevdā nākì
Seniñ medḥ itdiğiñ bunda yoḳ ḥākì
Saña var ise andan bir ḥayāldir bu

---

* *AE 62: 58b*
B.
AE 62 "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

592. GEL ḲADD-İ ŞEM£ĀD ḲĀMETİ DİLCŪ*

1. Ey ḫurşìdi hem bir tābān-ı rū
Seni gören ʿāşıḳlar çeker Hū
Gel ḳadd-i şem§ād ḳāmeti dilcū
Mest [ü] medḥūşım görince seni
Şād eyle beni bu dünyā fānì

2. Beñzer puḫaġı anıñ billūra
Zemzemdir lebi şarāb ṭahūra
Gözikme bāri dìde pür nūra
Mest [ü] medḥūşım görince seni
Şād eyle beni bu dünyā fānì

3. Bil vechi aṭıb cigerde nārım
Ey sìm gerdān alma āhı zārım
Düşince dile ḳalmaz ḳarārım
Mest [ü] medḥūşım görince seni
Şād eyle beni bu dünyā fānì

4. *Seyrānì*'dir ey dilber bizim nām
Eyleme ṣaḳın ben ḳuluña dām
Reşìd üftāde emriñe hep rām
Mest [ü] medḥūşım görince seni
Şād eyle beni bu dünyā fānì

---

* *C. 51: 14b;* AÇ: 320-321

A.

1/3: ḳāmeti: kame-i- AÇ // 1/4: Mest [ü]: Mest ü- AÇ
2/2: Zemzemdir lebi: Zemzem lebleri- AÇ 2/3: pür: pîr- AÇ // 2/4: Mest [ü]: Mest ü- AÇ
3/1: aṭıb: etyap- AÇ // 3/2: sìm: simi- AÇ // āhı: ah- AÇ // 3/4: Mest [ü]: Mest ü- AÇ
4/3: Reşìd: Reşid-i- AÇ // 4/4: Mest [ü]: Mest ü- AÇ

B.

C. 51 "Şarḳı Seyrānì"; AÇ "Şarkı" başlıklıdır.

593. ʿAŞḲ OLSUN ERBĀB-I ʿİRFĀNA YĀ HŪ*

1. Emr-i Ḥaḳḳ'la bu dünyāya gelmeseñ
Uġramazdıñ böyle seyrāna yā Hū
Rabb'iñi bilmezdiñ nefsiñ bilmeseñ
ʿAşḳ olsun erbāb-ı ʿirfāna yā Hū

2. Saz ʿirfānıña düzen vir çal hemān
Baḥr-i ʿaşḳıñ tevḥìdine ṭal hemān
Gözleriñ var ise ʿibret al hemān
Baḳdıḳça āyine-yi devrāna yā Hū

3. Kimde yoḳ eceliñ ḫavfı cefāsı
Belki dünyāca var anıñ ṣafāsı
Eger güzelligiñ olsa vefāsı
Olurdı Yūsuf-ı Kenʿān'a yā Hū

4. Oḳudım *Seyrānì* elifle bāsın
Tā §ānıñ bāya iderek ḳıyāsın
Bildik ism ü ḳalbiñ sūre-yi Yāsìn
Āmentü billah Ḳurʾān'a yā Hū

---

* *C. 4: 270;* AŞE V: 129; AŞE XIX: 270; RDC 30: 26a; AŞE VI: 34; FB 569: 38a; HNO: 199-200; HAK1: 233; ASB:13; HAK2: 209-210; Mİ: 286

A.

1/1: bu dünyāya gelmeseñ: gelmeseydiñ cihāna- FB 569, HAK1, ASB, HAK2, Mİ; gelemeseydim cihana- HNO // 1/2: seyrāna: seyraba- ASB // 1/3: bilmezdiñ nefsiñ bilmeseñ: bilmeden nefsiñ bilmezsiñ- FB 569 // 1/4: erbāb-ı: bir böyle- FB 569, HNO, HAK1, ASB, HAK2; böyle bir- Mİ

2/1: Saz ʿirfānıña düzen vir: Düzeniñe düzen vir- AŞE V; Saz-ı ʿirfānıñı düzer- AŞE XIX, RDC 30; Saz-ı ʿirfānıña düzüp- AŞE VI, FB 569, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; Saz-ı irfanını düzüp- ASB // 2/2: tevḥìdine: deryāsına- FB 569, HNO, HAK1, ASB, HAK2, Mİ // 2/4: Baḳdıḳça: Baḳ ḳalb-i- FB 569, HNO, HAK1, ASB, HAK2, Mİ

3/1: yoḳ: çoḳ- AŞE XIX // ḫavfı: ḫavf [u]- AŞE V, AŞE VI // Süregel hasılı dünya safası- HNO, HAK1, ASB, HAK2 // 3/2: Toklukla açlığın birdir cefası- HNO, HAK1, ASB, HAK2 // 3/3: vefāsı: ṣafāsı- AŞE V; rafası- HNO, HAK1, HAK2 // Olsa idi güzelliğin vefası- ASB

4/1: Oḳudım: Okuyup- HAK1, ASB, Mİ // bāsın: Yāsìn- AŞE XIX, AŞE VI, HNO, HAK1, ASB, HAK2, Mİ // 4/2: Tā §ānıñ: Tā-yı kāfıñ- AŞE VI; Tā-yı §ānıñ- RDC 30 // iderek: itdik [de]- AŞE V, AŞE XIX; itdik- AŞE VI, RDC 30 // Bayu sânın tâye ettik kıyasın- HNO, HAK1, HAK2, Mİ; Bayı sanın taya ettik kıyasın- ASB // 4/3: ism ü: isme- AŞE XIX, RDC 30 // Bildik ism ü ḳalbiñ: Oḳuyup da bildik- FB 569, HNO, HAK1, ASB, HAK2, Mİ

B.

C. 4 "Ḳoşma"; AŞE V "Tecnìs" başlıklıdır.

C.

FB 569'da 3. dörtlük ve 4/2; Mİ'de 3. dörtlük yoktur. AŞE V'te "yā Hū" 1/2 ve 4/4'te yazılmıştır. Diğer mısralarda yer olmadığı için yazılmamıştır.

594. FİRʿAVUN DÜŞMĀNIDIR HŪ*

1. Evvel maʿrifet bilenler
Ḥaḳḳ maʿrifet kānıdır Hū
Cebrāʾil çaldı ḳalemi
Ḥaḳḳ Resūl virdi selāmı
Yalan çevirdi ʿālemi
Firʿavun düşmānıdır Hū

2. Ay nūrdan gün nūrdandır
Ímān-ı nūrdan dìn (…)
Oḳunan Ḳurʾa[n] nūrdandır
Tañrı'nıñ kelāmıdır Hū

3. ʿArş nūrdan Kürsì nūrdan
ʿĀşıḳa maʿşūḳ nūrdan
Kāẕib adlu ḳuş nūrdan
Cennet mekānıdır Hū

4. Resūl'dir ayıñ niḳābı
Ḥayādır ìmānıñ ḳabı
Budır ʿāşıḳıñ cevābı
Müʾminleriñ ḳalbi der Hū

5. Yer altındaki öküzü
Cevher dırnaḳ cevāhir gözi
Maşrıḳdan maġribe boynuzı
Anı yaradan Mevlā'm Hū

6. Tükendi bu ʿömrim sāʿat
Ḫıżır içdi āb-ı ḥayāt
İtdi Ḳul hüvallahü eḥad
Ḳurʾān'ıñ kilididir Hū

---

* *C. 51: 89a*
B.
C. 51 "Naẓìri Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Bu şiir C. 51: 89a'daki "vir sen" (382) ayaklı metnin cevabıdır.

7. Nūndır o balıḳıñ adı
Üstine destin ḳodı
Üç yüz seksen ḳanadı
Seyrānì o göziñ menzilidir Hū

595. SANA DERİM ŞAHANOĞLU[*]

1. Bu didemden akan nemdir
Hûblar benim eğlencemdir
Âşıkından pîrin kimdir
Sana derim Şahanoğlu

2. Kalbin habistir silmezsin
Öte cihanda gülmezsin
Bu cevabımı bilmezsin
Hep cümle rahların bağlu

3. Uçmak abdest alanlara
Beş vaktini kılanlara
Din adûsu olanlara
Destimizde tığlar zağlu

4. *Seyrânî* der tut Hak emrin
Şecavet tarikat hemsin
Tanıman bunu ey bîdin
Sinem aşk odundan dağlu

[*] *AÇ: 260*
B.
AÇ "Semai" başlıklıdır.

596. YAZILAN TAḲDÍRE BÜHTĀN OLUR MU*

1. Ey dilā cihānda cām-ı ecelden
Ṭatmaz bu ʿālemde insān olur mu
Naḥnü ḳasemnāda taḥrìr-i ezelden
Yazılan taḳdìre bühtān olur mu

2. Rengin virir boya ilen seg ilen
Atıñ ölçer paşa ilen beg ilen
Ṭoġrulmayup fidān iken egilen
Büyüdükden ṣoñra imkān olur mu

3. Ferūmāye[155] olan kişiniñ ṣuyu
Vechiniñ bir ḳaṭre bulunmaz ṣuyu
Muḥālldir düşürir eşer bir ḳuyu
Bir eriñ peşinde düşmān olur mu

4. Felek ġam meyinden ṣundı bir filcān
Var mıdır nūş itmiş ben gibi bir cān
Seyrānì göñlime degdi mihricān
Göverüp bir daḫı bostān olur mu

---

* *AE 62: 57a*
B.
AE 62 "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
[155] فرومایه

597. BU ʿAŞḲIÑ ṬOLUSUN İÇDİKDEN GERÜ*

1. Bize bu yerlerde ṭurma ḫaṭādır
Erenler kervānı göçdükden gerü
Ar nāmūs çekmegiñ vaḳti degildir
Bu ʿaşḳıñ ṭolusun içdikden gerü

2. Meftūnı olmışuz şāh ḫūbānıñ
Ey dilā cihānda yoḳdır şaʿbānıñ
Çekmezim ḳahrını şöyle cūbānıñ
Ḳuzuyı ḳoyundan seçdikden gerü

3. Felegin cevrini çekmeli degil
Muhānede boyun bükmeli degil
Çift ḳoşup nāfile ekmeli degil
Felek oraḳ urup biçdikden gerü

4. Bu ʿaşḳıñ bādesin içmemek olmaz
Aḳ üstünden ḳara seçmemek olmaz
Zamāne dostundan geçmemek olmaz
Seyrānì il senden geçdikden gerü

---

* *AE 62: 57b*
B.
AE 62 "Ḳoşma" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.

598. ḤASRET ḲILICINI YAĠLA GEZ YÜRÜ*

1. Yaʿḳūb gibi ġam evinde buñalup
Gözüm Yūṣuf için aġla gez yürü
Ḥüsn-i ḥayāliniñ çarḳına çalıp
Ḥasret ḳılıcını zaġla gez yürü

2. Ey çeşmimiñ aḳan āb-ı revānı
Firḳat deresinden ṭutmış mekānı
Buluncaya ḳadar baḥr [ü] ʿummānı
Ḳızılırmaḳ gibi çaġla gez yürü

3. Havālarda bulut gibi bulanıp
Gül mi§āli şebnem ile ṣulanıp
Pervāneler gibi şemʿe dolanıp
Nār-ı ʿaşḳa cānıñ daġla gez yürü

4. Şeddād'ıñ cenneti bāġ-ı İrem'i
Yere geçmiş māl-ı Ḳārūn ḥaremi
Seyrānì kimseden umma keremi
Ṣıdḳıñı Mevlā'ya baġla gez yürü

---

* *FB 569: 39a;* AŞE V: 78; AŞE XXIV: 42; HNO: 205-206; HAK1: 237; MU: 133-134; HAK2: 212-213; Mİ: 288-289

A.

1/1: buñalup: bulanıp- HAK2, Mİ // 1/4: zaġla (AŞE V, AŞE XXIV, HNO, HAK1, HAK2): yaġla- FB 569

2/2: deresinden ṭutmış: deresinde ṭutma- AŞE XXIV, FB 569 // 2/3: baḥr [ü]: bahrı- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

3/3: şemʿe: sem'e- HNO

4/1: cenneti: uçmaġı- AŞE XXIV, FB 569 // 4/2: geçmiş: geçdi- FB 569 // māl-ı: malı- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ

B.

AŞE XXIV ve FB 423 "Ḳoşma" başlıklıdır. FB 569'da mısra aralarında şu notlar düşülmüştür: 1/3: ḥüsn-i cemāliniñ çarḥına çalup // 1/4: yaġla: zaġla // 4/1: cenneti: uçmaġı

C.

FB 423'te 3. dörtlük bulunmamaktadır.

599. ŞİMDİ BİR ŞU VİRMEZ AL İÇ ḲAN DEYÜ*

1. ʿAşḳ [u] sev[d]ā ile Mecnūn gezerken
Ben bir güzel sevdim müslimān deyü
Muḥabbetiñ deryāsında yüzerken
Şimdi bir şu virmez al iç ḳan deyü

2. Şimdi iller ile alıp ṣatmaḳda
Gülüp oynamaḳda ḳalḳup yatmaḳda
Benim ciger[im]e āteş atmaḳda
Alış ṭutuş maḥşere dek yan deyü

3. Maʿdenine göre altun gümüşler
Aġacına göre elvān yemişler
Mühür kimde ise aña dimişler
ʿĀlemde *Seyrānì* Süleymān deyü

---

* *AŞE V: 105;* HNO: 198; OP: 27; HAK1: 235; MU: 68; HAK2: 211; Mİ: 183

A.

1/1: ʿaşḳ [u] sev[d]ā: aşk u sevdâ- OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ

2/2: ḳalḳup yatmaḳda: yatıp kalkmakta- HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/3: ciger[im]e: ciğerime- HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/4: Alış: Tutuş- Mİ

B.

2/1: iller: eller- AŞE V (çıkma)

600. BULAMADIM BABAM HÂLİN SORAN HEY*

1. Yalancı dünyâya geldim geleli
Hâli değil şu başımda boran hey
Her kim sorsa anam hâlin soruyor
Bulamadım babam hâlin soran hey

2. Bir rüya görmüşüm bozuldu başım
Çağladı dîdemden aktı gözyaşım
Bilmem babam gider bilmem kardaşım
Bir muabbir yok mu rüya yoran hey

3. Ben ta'bir eyleyip bildim senâyı
Felek defter etmiş bizim hatayı
Kardaştan korkarken verdim atayı
Felek kal'am yıkıp etti virân hey

4. *Seyrânî* der bildim giden gelmiyor
Herkes nazar eder hâlim bilmiyor
Gözlerim kan ağlar dilim durmuyor
Dilim beni dertten derde salan hey

* *AÇ: 232;* HAK2: 214

601. MECNŪN'A MAḤṢŪṢDIR YĀDA OLAMAZ*

1. Her bir ḥarfde olan noḳṭa esrārı
İsmi ḥarfi taḥt-ı bāde olamaz
Leylā'nıñ Mevlā'ya irşādı kārı
Mecnūn'a maḥṣūṣdır yāda olamaz

2. Ḳurʾān Íncìl Ẕebūr daḫı Tevrāt'a
Ímān iden itmiş vaḥdet-i Ẕāt'a
Biri nefye meʾmūr biri isbāṭa
Lā illāda illā lāda olamaz

3. Bir kimse dil ile söylerse sözi
El ile [de] tefrìḳ eylerse özi
Ḳavì olmaz olur hem ḳara yüzi
Hem südi sevmeyeñe sāde olamaz

4. Yılanıñ ādeti ādemi ṣoḳmaḳ
Olmaz mı *Seyrānì* aġzına aḳmaḳ
Her kimiñ başına yadırḳı ṭokmaḳ
Degmiş olsa aşılẕāde olamaz

---

* *FB 423: 39b;* AŞE XVIII: 73; CU28: 32a; SS: 88; HNO: 209; HAK1: 238; HAK2: 215; Mİ: 289

A.

1/1: Her ḥarfinde olan noḳṭa-yı esrār- AŞE XVIII, CU28, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/2: İsmi ḥarfi: Ẓann itme ki- AŞE XVIII, CU28, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 1/3: Olması Leylā'nıñ Ḥaḳḳ'a irşādkār- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; Leylā'yı ararken MEvlā'yı bulmaḳ- CU28 // 1/4: yāda: yād[a]- CU28

2/1: daḫı: ile- CU28 // Ḳurʾān'a Íncìl'e Zebūr Tevrāt'a - AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ // 2/4: illā lāda: illā [lā]da- CU28

4/1: ādemi: insānı- CU28 // 4/2: Olmaz mı: Degildir- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ; İḥtimāl- CU28 // 4/4: Degmiş olsa: Degdi ise- CU28

B.

FB 423 "Ḳoşma"; SS "Olamaz" başlıklıdır.

1/4: yād: yabancı- SS (dipnot)

C.

AŞE XVIII, CU28, SS, HNO, HAK1, HAK2, Mİ'de 3. hane yoktur.

602. KİTĀBA ḤESĀBA DEHĀNA ŞIĠMAZ*

1. Bu ʿaşḳıñ esrārın şerḥ idem disem
Cevāba elḳāba lisāna ṣıġmaz
Maḥbūblar şāhını meṯḥ ide(yi)m disem
Kitāba ḥesāba dehāna ṣıġmaz

2. Maḥbūbıñ ʿaşḳını ʿayān eylesem
Ḥaḳḳ sözi derūnda pünhān eylesem
Bir noḳṭanıñ ʿilmiñ beyān eylesem
Deftere fermāna dìvāna ṣıġmaz

3. Göñül bu meydānda mestāne olsa
Ayılmaz ḥaşra dek ʿirfānı olsa
ʿAşḳ ile bir kişi dìvāne olsa
Dünyāya uḫrāya cihāna ṣıġmaz

4. *Seyrānì* göz yaşıñ şarāb eyleseñ
Yaḳa yaḳa sìneñ kebāb eyleseñ
Derdimiñ nışfını ḥesāb eylesem
Ḳanṭāra batmana mìzāna ṣıġmaz

---

* *FB 569: 40a;* RBK: 15; HNO: 212-213; HAK1: 239; MU: 75; HAK2: 215-216; HAK3: 122; Mİ: 289-290; MK: 60

A.

1/3: ide(yi)m: edem- RBK, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, MK

3/2: ʿirfānı: irfâne- HAK1, HAK2, HAK3, Mİ, MK

4/1: eyleseñ: eylesem- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, MK // 4/2: sìneñ: sinem- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, MK // eyleseñ: eylesem- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, MK // 4/3: nışfını: zerresin- HNO, HAK1, MU, HAK2, HAK3, Mİ, MK

C.

RBK'da mahlas hanesi yoktur.

603. ÍMĀNIÑDA GÜMĀN OLMAZ Kİ OLMAZ*

1. Gül gibi açılmış herkesde bir ḫūy
Ecel gelmeyince ṣolmaz ki ṣolmaz
ʿĀrif ol imām-ı ẕevḳ-i ʿaşḳa uy
Ímānıñda gümān olmaz ki olmaz

2. Bir yanmış yerime dökmezseñ ṣuyı
Başıñı yaṣdıḳdan ḳaldırma uyu
Cāhiliñ mi§āli bir ṣusız ḳuyu
Elden ṣu ḳoymaḳla dolmaz ki dolmaz

3. Yedi iḳlìmi dört köşesi ādem
Arayup *Seyrānì* gezse demādem
Meẕhebince ādem bulamaz dimem
Mā-yı meşrebince bulmaz ki bulmaz

---

* *SS: 169;* YZ: 43; HNO: 212; HAK1: 239; MU: 98; HAK2: 216; Mİ: 290

A.

1/4: ìmānıñda: imanından- HNO, HAK1, HAK2

2/1: dökmezseñ: dökmezsem- Mİ

3/1: iḳlìmi: iklim- HNO, Mİ // köşesi: köşeyi- YZ, HAK1, HAK2; köşeyi (bir)- HNO, MU, Mİ // 3/2: demādem: de madem- HNO, HAK1, MU, HAK2

B.

SS'de "Tecessüs-i ʿĀrifāne" başlıklıdır.

604. GÖRÜŞME KÖTÜYLE ONDA ÂR OLMAZ*

1. Tövbekâr ol gönül tarikten çıkma
Nâmertten şefâat şifadâr olmaz
İyilik et sakın bir gönül yıkma
Görüşme kötüyle onda âr olmaz

2. Dinleme dünyânın kıyl ü kâlini
Düşürme üstüne el vebâlini
Gözetle kâmilin bir kemâlini
Zira böyle kişi bahtiyâr olmaz

3. Nâmertler içinden hicret et durma
İyilik edersen kimseden sorma
Kendin zâdelikle *Seyrânî* kurma
Mezar taşı ile iftihâr olmaz

* *Mİ: 290-291*

605. NAṢİḤAT DİÑLEYÜP ĠAMDAN UYANMAZ*

1. Bir hercāyì yāra mübtelā oldum
Hic luṭfı yoḳ cefālardan uṣanmaz
Neṣaḥat eyledim pek bizār oldım
Naṣiḥat diñleyüp ġamdan uyanmaz

2. Bize istiġnāsı bìḥaddi ḥesāb
ʿAdūlar yanında fażìlet-meʾāb
Ġayrılara teslìm bizden ictināb
Bu edāya daġlar olsa dayanmaz

3. Ben seni evvelden sevdim bìşümār
Yine ben ayaḳda ʿizzetde aġyār
Düşer mi şānıña behey ẓulümkār
Hey Allah'dan ḳorḳmaz ḫalḳdan uṭanmaz

4. *Seyrānì* terk itdi hercāyì yārı
Neyleyim cihānda şu cefākārı
Olmadıñ nevreste göñül miʿmārı
Ben seni terk itdim didim inanmaz

---

* *C. 51: 28b;* AÇ: 234
A.
1/3: bizār: bezer- AÇ
3/4: ḫalḳdan: kuldan- AÇ
4/3: Olmadıñ: Olmadım- AÇ //
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

606. ŞEMSE BEÑZER GÜL CEMĀLİ DOLUNMAZ*

1. Şunda bir dilbere düşdi bu dilim
Çıḳup ḳarşımızda bir kez ṣalınmaz
Baña ḳılınmaz
Ḳılınsa da terk iderim ben ilim
Şemse beñzer gül cemāli dolunmaz
Mālik olınmaz

2. Olınsa sìnemi yaḳar mı nāra
Anı pūs itmeye var mı bìçāre
Bir ḳaşı ḳara
Ḳara ammā virseler eldeki vara
Nihāyetsiz sìm zār virsek alınmaz
Ḳadri bilinmez

3. Bilinse ḳıymeti ser ismi şın hem
Bir ġayın lāzımdır ne ḫoş ġonca fem
Āh sürse bir dem
Dem sürse olur mı benim eglencem
Bu ḫublarıñ ḳuṣūrına ḳalınmaz
Dìdem silinmez

4. Silinse *Seyrānì* bir de bā gerek
Bir de hemze feṯḥ üzere çekerek
Bir de nūn serek
Serilsiñ ḥāliñ nice olur giderek
Bu peyker sevdāsı ʿummān delinmez
Miṣli bulınmaz

---

* *C. 51: 47a;* HAY-d1: 16-17
A.
1/4: Şemse: Şeme- HAY-d1
2/4: virsek: versen- HAY-d1
3/1: ser ismi şın hem: sırası mı (…)- HAY-d1 // 3/2: ġayın: ayın- HAY-d1 // 3/3: sürse: sürsen- HAY-d1
4/1: bā gerek: bağırın- HAY-d1 // 4/4: ʿummān delinmez: uman dilenmez- HAY-d1

607. ḲISMETDE YOLINDAN ṢAPAR BULUNMAZ*

1. Ḥaḳḳ bir ḳula açsa bir bāb-ı kerem
Ḥaḳḳ açdıġın ḳulda ḳapar bulunmaz
Ḳısmet ḳapusını bulur lācürüm
Ḳısmetde yolından ṣapar bulunmaz

2. Arılar ẕevḳ alır çiçek özinden
Rūzgārlar kül alır āteş közinden
Mecnūn sevmiş Ḥaḳḳ'ı Leylā yüzinden
Ḫalḳda Ḥaḳḳ'dan ġayrı ṭapar bulunmaz

3. [Deyr-i] ʿaşḳda büte ṭapan bulunur
Seyrānì yolından ṣapan bulunur
Güzeliñ yıḳdıġın yapan bulunur
ʿĀşıḳıñ yıḳdıġın yapan bulunmaz

---

* *SS: 89-90;* HNO: 210; HAK1: 240; HAY2: 128; MU: 99; HAK2: 216; Mİ: 291

A.

1/2: açdıġın ḳulda: açtığı gülde- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2 // 1/3: lācürüm: lâcerem- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ

3/1: [deyr-i] ʿaşḳda: deyri aşkta- HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2; Devr-i aşkta- Mİ

C.

Köşeli parantez içindeki kısım yazar tarafından eklenmiştir.

608. ASLA YÂR ZÜLFÜNÜ TARAR BULUNMAZ*

1. Fani olan dilber cihan içinde
Sorup üftadesin arar bulunmaz
Üftadeler bağlı durur saçından
Asla yâr zülfünü tarar bulunmaz

2. Şu beni gafletten yâr uyaralı
Gönül yâr ayağı o bir yaralı
Can odu tığlandı ciğer yareli
Bakıp bu yareyi sarar bulunmaz

3. Zaloğlu Rüstem ol dilersen anter
Dilersen İsmaili dilersen Bender
Yapsam Kafdağı'na olsam İskender
Bu insanoğluna yarar bulunmaz

4. İblis mağrur olup eyledi benlik
Hak anı dergâhdan sürdü bir demlik
Seyrânî verilmiş eyliğe kemlik
Hangi eyliğinde zarar bulunmaz

---

* *AÇ: 233*
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

609. ABDÛLKADİR GİBİ BİR PÎR BULUNMAZ*

1. Benim pirim beni Hakka götürür
Nice müşküllerim onda bitirir
Muhammed'in meclisine yetirir
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz

2. Çölde kalsam gelir tutar elimi
Vermez haramiye para pulumu
Şekarat'da gelir bekler yanımı
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz

3. Kadrinin sultanı büyük bir veli
Tevhit eder Kur'ân okur hem dili
Allah aslanına bağlanır yolu
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz

4. Tarîkatı nazenidir nazeni
Melek eder deryasında yüzeni
Doğrultur yolunu eğri gezeni
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz

5. *Seyrânî* pîrinden aldığı himmet
Şeyhim zehir verse canıma minnet
Pîr dâmen'in tutmak bir ulu devlet
Abdûlkadir gibi bir pîr bulunmaz

---

* *AÇ: 339;* HAK2: 217

A.

1/2: nice müşküllerim: gizli sırlarımı- HAK2 // 1/4: pîr: er- HAK2

2/1: kalsam: kalsan- HAK2 // elimi: elini- HAK2 // 2/2: para pulumu: paran pulunu- HAK2 // 2/3: sekeratta bekler senin yanını- HAK2 // 2/4: pîr: er- HAK2

3/1: sultanı büyük bir veli: sultanıdır ol ulu- HAK2 // 3/4: pîr: er- HAK2

4/1: tarîki ki nâzenindir nâzenin- HAK2 // 4/2: yüzeni: yüzenin- HAK2 // 4/3: gezeni: gezenin- HAK2 // 4/4: pîr: er- HAK2

5/4: pîr: er- HAK2

B.

Şiir "Abdülkadir Geylani" başlıklıdır. Başlığın altına "Kadri tarikatının kurucusu merhum 'Abdülkadir Geylani'ye Seyrânî Şeyhine bağlılığını terennüm ettiği şu deyişi ile açıklıyor" açıklaması yapılmıştır. Şiirin İbrahim Yıldız'dan 10.12.1987'de derlendiği dipnotu vardır. HAK2'de de derlemenin "Develili emekli imam-hatip sayın İbrahim Yıldız'dan" yapıldığı dipnotta söylenmiştir.

610. ḤĀLİME RAḤM İTMEZ PUḪĀĠI BEYĀZ*

1. Bu ʿaşḳa giriftār olalı dilim
Rūz [u] şeb iderim ol Ḥaḳḳ'a niyāz
Aḳar bu çeşmimden ḫūnıla sìlim
Ḥālime raḥm itmez puḫāġı beyāz

2. Bu çarḫıla felek serime zindān
Dilber olanları seveller cāndan
Dilerim Hüdā'dan rūyları ḫandān
İsterim bir laʿl-i lebleri kirāz

3. Pūs itsem lebinden ʿaḳlımı alır
Sìne ṣāf vaḳtinde ḥālimi bilir
Her dürlü işiniñ ḥāḳḳından gelir
Sevilir fenāda böyl'olan şehbāz

4. Bir ḫūbıñ aşḳına düşmişem ḥayli
Bu derūnım ister böyle bir Leylì
Bir nādāna aṣlā olmasa meyli
ʿĀşıḳ Seyrānì'ye hemān itse nāz

---

* *C. 51: 21a;* AÇ: 235
A.
1/2: Rūz [u]: Rûz u- AÇ // 1/3: bu: dû- AÇ
4/4: hemān itse: etse hemen- AÇ
B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

611. BİR ZERREYİ YERÜP SEÇMEZ*

1. Örümceginñ ṣırāṭından
Kendi geçer kimse geçmez
Ay güneşiñ ṣūretinden
Bir zerreyi yerüp seçmez

2. Ḳurt [bir] ḳoyunu yise de
Ḳurda dinmez ḳoyun öde
Kelbiñ [de] batdıġı süde
Ṣusız olsa (da) çoban içmez

3. Çoban yurddan yurda göçer
Anı ḳısmetlisi içer
Ekin eken maḥṣūl biçer
Ekmeyen bir dāne biçmez

4. *Seyrānì* dalda budaḳdan
Dilin esirge ṭudaḳdan
Çoban ḳurtılmaz ödekden
Bir tene iki cān geçmez

---

* *AŞE V: 110;* AŞE XIX: 244; AŞE XVIII: 74; SS: 88-89; HNO: 210-211; OP: 29-30; HAK1: 240-241; MU: 124-125; HAK2: 255; Mİ: 164-165

A.

1/1: ṣırāṭından: sır[a]tından- OP // 1/4: yerüp: yeyip- HAK2

2/1: Ḳurt [bir] ḳoyunu: Ḳurt bir ḳoyunu- AŞE XIX, AŞE XVIII; Bir ḳoyunı ḳurt- SS, HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/2: Kalır bin bir vesvese[de]- HNO, HAK2; Kalır bin bir vesvesede- OP, HAK1, MU; Kalır bin bir veresede- Mİ // 2/3: [de] batdıġı: de batdıġı- AŞE XVIII; batdıġı bir- SS // Pis denir kelb batan süde- HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 2/4: olsa (da): ḳalsa- AŞE XIX, AŞE XVIII, SS, HNO, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ

4/1: dalda: daldan- HAK1

C.

3. dörtlük sadece AŞE V'te bulunmaktadır.

612. YUMURṬA İÇİNDE VİRMEK DİLEMEZ*

1. Ḳoyunla keçiden ḥikmet-i Ḫudā
Ṭoġmayınca ḳuzu oġlaḳ melemez
Her ḳuş yavrusınıñ aġzına ġıdā
Yumurṭa içinde virmek dilemez

2. Cānım ḳurbān olsun er oġlı ere
Kötüler yaramaz ḫayra ve şerre
Yüz biñ Ferhād götürseñ [de] bir yere
Bir nāmerdiñ ṭaş baġrını delemez

3. Oraḳ ekin biçmez bilemeyince
Un kepegin seçmez elemeyince
Gözlü birbirini silemeyince
Kör köriñ gözinden çapaḳ silemez

4. [Bu] *Seyrānì* söyler sözin gerçegin
Bul manṭarıñ ṭoḫum yapraḳ çiçegin
Düşün yarasanıñ çilin ṣaçaġın
Tülese de her ḳuş gibi tülemez

---

* *AŞE XIX: 233;* AŞE V: 98; SS: 85-86; HNO: 208-209; OP: 28; HAK1: 241; HAK2: 217-218; Mİ: 291-292

A.

1/1: Ḳoyunla: Koyun ve- HNO, OP, Mİ // 1/2: ḳuzu oġlaḳ: oġlaḳ ḳuzu- AŞE V // 1/3: Her ḳuş: Ḳuşlar- SS, HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ // Ḳuşlar yavrusına getürir ġıdā- AŞE V

2/2: ḫayra ve şerre: ḫayra [ve] şerre- AŞE V; ḫayırla şerre- SS, HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ // 2/3: götürseñ [de]: götürseler- AŞE V // Getirseler yüz biñ Ferhād bir yere- SS; Toplansalar yüz bin Ferhat bir yere- HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ // 2/4: baġrını: baġrın[ı]- AŞE V // Hìç bir nāmerdiñ ṭaş baġrın delemez- SS; Âşıkın taş bağrın asla delemez- HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ

3/3: gözlü birbirini: ṣaġ ṣaġıñ gözin- AŞE V; gözli birbirinden- SS, HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ

4/1: [Bu] Seyrānì söyler: Söylerim Seyrānì- AŞE V; Bu Seyrānì söyler- SS, HNO, OP, Mİ; ey Seyrânî söyler- HAK1, HAK2 // 4/2: ṭoḫum yapraḳ: ṭoḫmın bıraḳ- SS, HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ // 4/3: çilin: tüyle- SS, HNO, OP, Mİ; tüylü- HAK1, HAK2 // 4/4: her: yād- AŞE V, SS, HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ

B.

AŞE XIX'da mısra aralarına şu notlar düşülmüştür: 1/3: her ḳuş: ḳuşlar // 2/3: yüz biñ Ferhād götürseñ [de]: götürseler yüz biñ Ferhād // 4/2: ṭoḫum: ṭoḫumıñ // 4/3: çilin: tüy // 4/4: her: yād

613. ÇİRKÍN YÜZE KİMSE BAḲMAḲ İSTEMEZ*

1. Ḳudret tesbìḥi[ni] Ḥażret-i Allah
Ḳul keyfince delüp ṭaḳmaḳ istemez
Güzele gözlerim ider Eyvallah
Çirkìn yüze kimse baḳmaḳ istemez

2. Yanmasa āteşiñ tütmez tütüniñ
Allah yardımcısı ṣıdḳı bütüniñ
Çirkìn nāl mıḫ olsa güzel atınıñ
Gönül ṭırnaġına çaḳmaḳ istemez

3. Naẓar ḳıldım ṭopraġına ṭaşına
Ṣoġuḳ ṣu ḳatmadım pişmiş aşına
Seyrānì Yaradan ḳulıñ başına
Güzel çirkìn başa ḳaḳmaḳ istemez

---

* *AŞE XVIII: 71;* SS: 86; HNO:208; HAK1: 241-242; HAY2: 129; MU: 114; HAK2: 218; Mİ: 292
A.
1/1: tesbìḥi[ni]: tesbìḥini- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ // 1/3: gözlerim: bakan göz- HNO, HAK1, MU, HAK2, Mİ
2/1: tütmez: yanmaz- Mİ
3/1: Naẓar ḳıldım ṭopraġına: El urmadım ṭopraḳ ile- SS, HNO, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ
B.
SS "İʿtirāf" başlıklıdır. AŞE XVIII'te şu yan not bulunmaktadır: 2/2: ṣıdḳı bütün: ṣāf ve temìz yürekli
1/3: "güzele gözlerim eder eyvallah"- HAK1

614. DİLERSİÑ BU RĀHDAN EZBERE GELMEZ*

1. Raḳìbiñ elinden ʿāṣıḳ olana
Bilirsin efendim ezbere gelmez
Baġrımı delmez
Delmese baġrımı ḫūb şāh olana
Dilersiñ bu rāhdan ezbere gelmez
Esrārı bilmez

2. Esrārım bilirse nedìm aña
Yüzülüp olmış baḳ rūyda aña
Ḳılmışım ṭaña
Ṭaña ḳılsam hezl eyleyüp de aña
Ḳasd idüp vücūdım ezbere gelmez
Āhımdan almaz

3. Almazsıñ vaṭanı ben seniñ içün
Ne diyārda gezer hem seniñ içün
Ḥālim pek zebūn
Zebūn olsam bilmez bu diliñ içün
Bilirsiñ levendim ezbere gelmez
Fānì kimseye ḳalmaz

4. Ḳalmaz ammā kim bili[yo]r beyti
Seyrānì dir ṭavāf etsem Beyt'i
Görmegim ḳaytı
Ḳaytı görsem de disem beyti
Peydār oldım ammā ezbere gelmez
Naẓìrin(i) bulmaz

---

* *C. 51: 52b;* AÇ: 457

A.
1/2: ezbere: az beri- AÇ // 1/3: olana: ola ne- AÇ // 1/4: rāhdan ezbere: vahtan az beri- AÇ
2/1: nedìm: ne diyem- AÇ // 2/2.z: Ḳılmışım: Kalmışım- AÇ // 2/4: ezbere: az bire- AÇ
3/1: Almazsıñ: Almazsan- AÇ // 3/3: diliñ: dilek- AÇ
4/1: bili[yo]r: biliyor- AÇ // 4/2.z: Görmek mi kıtı- AÇ // 4/3: Ḳaytı: Kıtı- AÇ // 4/4: Peydār: Bîdâr- AÇ // ezbere: az bere- AÇ // 4/4.z: Naẓìrin(i): Nazirin- AÇ

B.
C. 51, AÇ "Tecnis" başlıklıdır.

615. DERDE MUʿTĀD OLAN DEVĀYI BİLMEZ*

1. Bu ʿaşḳa olmasa bir cān mübtelā
ʿĀlemde zevḳile ṣafāyı bilmez
Ey ṭabìb eyleme derdime devā
Derde muʿtād olan devāyı bilmez

2. Bir ẓamìri reviş menendi yoḳdır
Nādānıñ kelāmı zehirli oḳdır
Cihānda ḥayvānāt egerçi çoḳdır
Yandıġı yaḳdıġı bināyı bilmez

3. Dünyāda oluban şimd[i] āzāde
Bu cism-i ḳażāya itdim āmāde
Dilberler elinden içmezem bāde
Kevşeri lezzeti ṣaḥbāyı bilmez

4. *Seyrān* ṭut ḳulaġıñ diñle pendi
Düşmeyen ṣaḥraya Mecnūn menendi
ʿAşḳı ìcād iden Hüdā'dır kendi
Ḳanıdır ol zülf-i Leylā'yı bilmez

---

* *C. 51: 19b;* AÇ: 237

A.
1/3: devā: devam- AÇ
2/1: reviş: rûşen- AÇ // 2/3: egerçi: gerçi pek- AÇ // 2/4: Yandıġı yaḳdıġı: Yaptığı yıktığı- AÇ
3/1: şimd[i]: şimdi- AÇ // 3/3: içmezem: içmeyen- AÇ
4/1: Seyrânî ver kulak dinle bu pendi- AÇ // 4/4: Ḳanıdır: Ganî'dir- AÇ

B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

616. RĀHINA ḴADDE OLAN BU DÜŞİ BİLMEZ*

1. Ben bugün leylimde bir rüʾyā gördim
Vardım muʿabbire bu düşi bilmez
Nesìm vāfir olsa bir belā gördim
Rāhına ḳadde olan bu düşi bilmez

2. Hebūt itdi beni dostıñ çalımı
Bu beldede ẕeheb vìrān çalımı
Vezliye beñzer bu ʿāşıḳıñ çalımı
Āhen sene ʿaşḳına bu düşi bilmez

3. Ḫudā'dan rehb idüp raḥm it o dile
Yād eyle maḫlāṣım alsın o dile
Pervāne olmış seniñ sehì o dile
Uġruna şemʿ olan bu düşi bilmez

4. İḥsān itse ṣoñ kelāmda baña bār
Gülgūn itdim ammā eṭrāf hep bār
Seyrānì ḥaḳìḳat olmaz iʿtibār
O ḫublar bu leyli bu düşi bilmez

---

* *C. 51: 52b*
B.
C. 51 "Tecnis" başlıklıdır.

617. PİRİNCİ MERCİMEK BİLMEZ*

1. Köpek sen benden âlâsın
Çün kürkün eskimek bilmez
Kalbin kanaat ehlidir
Pirinci mercimek bilmez

2. Beni de yaktın nârına
Arzuhali ver Bari'ne
Uyanlar şeytan şerine
Can yakanlar gerçek bilmez

3. *Seyrânî'yim* gerçek sözüm
Gözüne takıldı gözüm
Bir Mevla'ya bağlı özüm
Sineği örümcek bilmez

---

* *AÇ: 294;* EAÖ: 126-127
B.
AÇ "İran'dan Gelen Şiir" başlıklıdır.
"Seyrânî'nin 1837 yılında İstanbul'da bulunduğu dönemde belediyenin adamları tarafından köpekleri zehirlemelerine üzülen şairimiz sarmısaklı yoğurdu köpeğin ağzına akıtınca köpek Seyrânî'ye bakarak ağlar. Bundan duygulanan şair aşağıya aldığım şu deyişi terennüm eder."- AÇ, EAÖ (açıklama)
"1948 yılı İran'a giden merhum Âşık Deryâmî Baba İranlı Âşık Güftâdî'den derlemiştir. Âşık Deryâmî Baba'dan 1 Kasım 1982 yılı Konya Âşıklar Bayramı'nda almıştım."- AÇ (dipnot), EAÖ

618. EFLÂTUN'U VE LOKMAN'I BEĞENMEZ*

1. Üç beş hurûfâttan hisse kapanlar
Her âlimi her hocayı beğenmez
Bir iki ilaçla devâ yapanlar
Eflâtun'u ve Lokman'ı beğenmez

2. Her tarafa meydân vurup laf eden
Hevâ-yı nefsine ömrün sarf eden
Karanlıkta gölgesine hayfeden
Rüstemi Zal pehlivânı beğenmez

3. İbâre okuyup mânâ seçmeyen
Aşkın şarabından damla içmeyen
Kendi karısına sözü geçmeyen
Adâlette Süleymân'ı beğenmez

4. Dost benimdir bana kimse değmesin
Bu sevdâdan gayrı vazgeç demesin
Cânân huzûrunda boyun eğmesin
Kemter *Seyrânî'yi* bir kul beğenmez

* *Mİ: 292-293*

619. 1. SELĀM VİRMEKLİGE ʿİRFĀN BEGENMEZ*

1. Ormanda büyüyen adam azġını
Çarşuda pāzārda insān begenmez
Medrese ḳaçḳını ṣofta bozġunı
Selām virmeklige ʿirfān begenmez

2. ʿĀlemi ṭaʿn ider yanına varsañ
Seni de yañıldır mesʾele ṣorsañ
Bir ḥarf bile çıḳmaz ḳarnını yarsañ
Gider de mektebe ṣıbyān begenmez

3. Ayı gibi muṭbāḳ damından baḳar
Ocaġında eşek tezegi yaḳar
Yedi gün açlıḳdan nefesi ḳoḳar
Aşçınıñ yemegi ṣaḥān begenmez

4. Her çeşit insandan birkaç eşi var
Mektepten koğulmuş günah işi var
Rabbi yesir'de dört yanlışı var
Tahsil etmek için irfan beğenmez

---

* *FB 569: 40b;* RBK: 10-12; HNO: 213-214; OP: 31-32; TK: 61; HAK1: 242-243; HAY2: 130-131; MU: 123-124; HAK2: 218-219; Mİ: 294-295; MK: 61

A.

1/2: insān: seyran- RBK, HNO, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, MK // 1/4: virmeklige ʿirfān: vermek için adam- RBK; vermek için insan- HNO, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, MK

2/3: ḥarf: cim- RBK, HNO, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, MK // 2/4: Meclise gelir de erkân beğenmez- RBK, HNO, OP, TK, HAK1, HAY2, MU, HAK2, Mİ, MK

4/2: koğulmuş: boğulmuş- OP

B.

HNO, HAK1, HAK2'de 5. dörtlüğün bir çeşitlenmesi olarak dipnotta şu metin verilmiştir: Çıkmış yükseğine kaval öttürür/Çoban köpeğine koyun güttürür/Başını baltaya tıraş ettirir/Gider berbere de dükkân beğenmez

C.

İlk iki dörtlük FB 569, HNO, OP, TK, HAK1, HAK2, Mİ, MK'de ortaktır. Üçüncü dörtlük sadece FB 569'dan vardır. FB 569'da mahlas dörtlüğü bulunmamaktadır. Üçüncü dörtlükten sonraki dörtlükler (8. ve 9. dörtlük hariç) HNO'dan alınmıştır. HNO'daki bu dörtlükler OP ve TK'de de bulunmaktadır. 8. dörtlük sadece HAK1, HAY2, MU, HAK2'de bulunmaktadır. 9. dörtlük Mİ, MK'den eklenmiştir.

5. Ellerin evinde çul firaş olur
Burnu sümüklüdür gözü yaş olur
Bayramdan bayrama bir tıraş olur
Gider berbere de dükkân beğenmez

6. Yaylâdan yaylâya konup göçer de
Arpayı buğdayı ekip biçer de
Mısır yaprağını kıyıp içer de
Tütünü bulunca duman beğenmez

7. Bir odası vardır gayet küçücek
Kendi aklı sıra keyf yetirecek
Bir çanağı yoktur ayran içecek
Kahveyi bulunca fincan beğenmez

8. Dağlarda taşlarda dolaşan yörük
İnsanlar içine çıkmayan hödük
Bir elife dili dönmeyen sürtük
Şehirde tecvitle Kur'an beğenmez

9. Fani benliğine vermiş özünü
Lisanından çıkar bilmez sözünü
Ömründe görmemiş cengin yüzünü
Zırh u silah kılıç kalkan beğenmez

10. *Seyranî* söyledi bu doğru sözü
Haddeden çekilmiş doğrudur özü
Şehre gelin gitse bir köylü kızı
Lâ'lü güher ister mercan beğenmez[*]

[*] 5/1: Çıkmış yükseğine kaval öttürür- Mİ, MK // 5/2: Çoban köpeğine koyun güttürür- Mİ, MK // 5/3: Başını baltayla traş ettirir- Mİ, MK
6/1: göçer: geçer- RBK
10/2: özü: sözü- Mİ, MK // 10/3: Şehre gelin gitse görmemiş kızı- RBK; Bir zengine varsa görmemiş kızı- Mİ, MK

619. 2. GİDER TOḲAD'A DA BAḲIR BEGENMEZ*

1. Bir oṭası var[dır] ġāyet küçücek
Zülf iḳrārıyla keyif yetürecek
Bir çanaġı yoḳdır ayran içecek
Gider Toḳad'a da baḳır begenmez

2. Yayladan yaylaya ḳonup göçenler
Arpayı buġdayı eküp biçenler
(…) ḳıyup içenler
Gider Ṣamsun'a da tütün begenmez

3. Elleriñ evinde gülfirāş olan
Burnı sümüklü de gözi yaş olan
Altı aydan altı aya ṭıraş olan
Gider şehirlerde berber beğenmez

4. Ḥammāmıñ ḳapusında birḳaç kişi var
Medreseden çıḳmış günāh işi var
Rabbi yesìrde dört yañlışı var
Gider cāmiʿlarde imām begenmez

5. *Seyrānì* söyler bu ṭoġrı sözi
Ḥaddeden çekilmiş ḥallolmış özi
Şehre gelin gelse bir Türk'iñ ḳızı
Laʿl [ü] gevher ister mercān begenmez

---

* *AŞE XIX: 234;* AŞE V: 14; AŞE V: 123; RDC 30: 7b

A.

1/3: yoḳdır: yoḳ[dır]- RDC 30 // 1/4: Toḳad'a da: Toḳad'a [da]- AŞE V: 14, AŞE V: 123, RDC 30
2/2: eşin ile dostla yeyüp içenler- RDC 30 // 2/4: Ṣamsun'a da: Ṣamsun'a [da]- RDC 30
3/1: olan: olan(lar)- AŞE V: 14, AŞE V: 123 // 3/2: sümüklü de: sümüklü [de]- RDC 30 // olan: olanlar- AŞE V: 123 // 3/3: ṭıraş: (bir) ṭıraş- RDC 30 // olan: olan(lar)- AŞE V: 123
4/2: günāh: yañlış- RDC 30 // 4/4: gider: ulu- RDC 30

B.

AŞE XIX: 4/4: gider: ulu (satır arası not)

C.

RDC 30'da ayak mısralarının sonuna "yā Hū begenmez" ifadesi eklenmiştir. Benzerbir şekilde 5/4'te "yā Hū mercān begenmez" (AŞE V: 14) ifadesi metnin sonuna yazılmıştır. Metnin nasıl icra edildiğine işaret ediyor olabilir.

619. 3. GİDİNCE ŞAMSUN'A TÜTÜN BEGENMEZ*

1. Yayladan yaylaya ḳonup göçerken
Birbirleriyle yiyüp içerken
Ḳışasıḳ Maḥmūd'ı ḳıyup içerken
Gidince Ṣamsun'a tütün begenmez

2. Köyünde giyerken ʿabādan ḳumaş
Oturup da oṭada iderken ṣavaş
Damda birbirini iderken tıraş
Girince ḳaṣabaya berber begenmez

3. Kahyānıñ oṭası diyüp giderken
Görünce ḫaṭāyı girü dönerken
Aḫırıñ bucaġında ṣoyunup çimerken
Gidince ḳaṣabaya ḥammām begenmez

4. Yol boyunda çarıḳ iken binegi
Dìvār diplerinde ḳoġar iken sinegi
İller ḳapusında güder iken inegi
Girince Erżurum'a inek begenmez

5. Żabıṭa yanına varamaz iken
Müstaḳmel ṣarığı alamaz iken
Ṣırımlı çarığı bulamaz iken
Girince ḳavāfḫāneye edik begenmez

6. Dāʾimā ṣādıḳdır *Seyrānì'niñ* sözi
Ḫaddeden çekilmiş ḫallolmış özi
Şehre gelin gelirse köyliniñ ḳızı
Girince loḳanṭaya ṣaḥan begenmez

---

* *AŞE II: 236*
B.
Şiirin başına "Yaḥyā Efendi Ḳayşeri (…)" yazılmıştır. Metnin derlendiği kişi olabilir.

619. 4. GİDER MEDRESEYE İLİM BEĞENMEZ*

1. Molu karyesinde kilim dokuyan
Gelir Kayseri'ye kilim beğenmez
Şöyle böyle bir kaç harfi okuyan
Gider medreseye ilim beğenmez

2. Bir çok zaman ömrü sazlıkta geçer
Orağını alır berdiyi biçer
Belki de gönlünden saraylar geçer
Hasbahçeye girse gülüm beğenmez

3. Ellerin evinde çul firâş olur
Burnu sümüklüdür gözü yaş olur
Bayramdan bayrama bir traş olur
Gider berbere de selim beğenmez

4. Giydiğin abanın her yanı delik
Satıyor *Seyrânî* sana efelik
Bir kuru ekmek yer bazen çökelik
Konaklarda yağlı dilim beğenmez

---

* *Mİ: 293-294*
C.
Mİ'de Revâi ile atışma gibi gösterilmiş ancak Revâi ile Seyrânî'nin söylediği metinlerin ayakları uyumlu değildir (Burada "Gübre mübtelâsı bülbüllenmesin" ayaklı şiir Revâi tarafından söylenmiştir.)

620. ḤAŞRE ḲADAR GİDER ʿİRFĀNELENMEZ*

1. Ervāḥ-ı Elest'den şükr olmayanlar
Şimdi bu dünyāda mestānelenmez
Ṭabʿında sevdigim dil bulmayanlar
Ḥaşre ḳadar gider ʿirfānelenmez

2. Şevḳi muḥabbetde nūr olmayanlar
Dem-i İsrāfīl'den Ṣūr olmayanlar
Kāse-yi ìmānı pür olmayanlar
Cām-ı muṣaffādan peymānelenmez

3. Şarāb-ı ḥaḳìḳat içen ẕümreler
Ḳayd-ı māsivāyı geçen ẕümreler
ʿAşḳ-ı İlāhì'ye düşen ẕümreler
Beyhūde pìrlere dìvānelenmez

4. Ādem olmaz Ādem ṣādıḳ olmasa
İremez maḳṣūda ʿāşıḳ olmasa
Şemʿ-i dildārına yanıḳ olmasa
Seyrānì cihānda pervānelenmez

---

* *A 3864: 15a;* CU28: 16b; AÇ: 239-240; HAK2: 220

A.
1/1: Elest'den: aşlından- CU28
2/1: Şevḳi: Şevḳ ü- CU28

B.
A 3864, AÇ "Ḳoşma" başlıklıdır.

621. BU GÜNİ ẔİKR EYLE DÜN ELE GİRMEZ*

1. Ey gönül ömrüni geçirme boşa
Aḥşām olur geçer gün ele girmez
ʿAḳlını fikrini cem eyle başa
Bu güni ẕikr eyle dün ele girmez

2. Gicelerin Ḳadir gice'yleye gör
Menzil-i rütbeni yüce'yleye gör
Men aref sırrını hece'yleye gör
ÿìrā cāhillikde nūn ele girmez

3. Fikrit aḫreti (…) ḳanı
Sür çıḳar ḳalbiñden ḳalġun şeyṭānı
Gir gündüz ṣaḳın itme işyānı
Āḫiri pişmānlıḳ ṣon ele girmez

4. *Seyrānì* çekilir Hind'e ʿArab'a
Gün olur girirsin gönül türāba
Anda cevāb viremezsin ʿArab'a
Çaġırsan baġırsan ün ele girmez

---

* *Hk 411: 4a;* Gedik: 21a; C. 168: 59b; ATO: 2292-2293; AÇ: 238; HAK2: 220-221

A.

1/1: Ey gönül: Beyhūde- C. 168 // 1/2: geçer: gider- Gedik, C. 168, AÇ // 1/3: eyle: idüp- C. 168 // 1/4: Bu güni ẕikr eyle: Fikir it bu günü- C. 168

2/1: Ḳadir gice'yleye: ḳadrin giceleye- Gedik; kadrin geceleyi- AÇ // 2/2: yüce'yleye: yüceleye- Gedik; yüceleyi- AÇ // 2/3: men aref: sen ʿārif- Gedik, AÇ // hece'yleye: heceleye- Gedik; heceleyi- AÇ // 2/4: cāhillikde nūn: cahillikten dön- AÇ // nūn: dūn- Gedik

4/1: çekilir: gitsen de- AÇ // Hind'e: Hind [ü]- Gedik; bir gün- C. 168 // ʿArab'a: harabe- ATO // 4/2: gün: (bir) gün- Gedik // Götürüller bir gün seni türāba- C. 168 // 4/3: Anda cevāb viremezsin: Cevāb viremezsiñ orda- C. 168 // 4/4: Çaġırsan bağırsan: Bağırsañ çaġırsañ- C. 168, ATO // ün: gün- AÇ

B.

Hk 411 "Destūr Ḳoşma", Gedik "Mışra"; AÇ "Koşma" başlıklıdır.

C.

C. 168'de bulunan 3. dörtlük tarafımızdan eklenmiştir. C. 168'de 2. dörtlük yoktur.

622. SEVDÂSI YOK O KİM GÜLŞÂNE GEZMEZ*

1. Terk-i diyar terk-i vatan olmayan
Çıkıp gurbet ile nâlâna gezmez
Bilmeden goncadan hıssa almayan
Sevdası yok o kim gülşâne gezmez

2. Felek sillesinden o kimdir cünûn
Bir cânân hüsnüne olmuşum meftûn
Saçı Leyla için olmayan Mecnûn
Düşüp çölden çöle dîvâne gezmez

3. Bu çarhın elinden çekmeyen sitem
Bulamaz zahmine derdine merhem
Aşkın şarabını içmeyen âdem
Ne sarhoş ne mamûr meyhâne gezmez

4. *Seyrânî* seyrinde bulup gör kemal
Cehd ile göresin dîdâr-ı cemal
Soyunup aşk içre olmayan abdal
Tekye-i aşk içre üryane gezmez

* *ATO: 2293;* HAK2: 221

623. 1. ATASIZ ṬOĠAN ḲAÇ BİL ʿĀŞICAĠIZ*

1. İmtiḥān olalım meclis-i ʿirfānda
Vaḥşì olma berü gel ʿāşıcaġız
Söylenir bu dìvān aşḳı altında
Atasız ṭoġan ḳaç bil ʿāşıcaġız

2. Ādem'den evvel kim kim geldi bilirsiñ
Bu esrāra her dem ḥuḳūḳ olursıñ
Arayu azlayu bir şaşḳın bulursıñ
Bir ḫālì maḥalde yol ʿāşıcaġız

3. Ṭoḳınmışdır dehān ʿaşḳıñ dādına
Baḳ şu dìnsiz kāfiriñ ʿinādına
Sebʿa zemìn āsmānıñ adına
İt bu müşkili ḥall ʿāşıcaġız

4. İsābet-i ʿayndan bu dil ṣaḳınır
Bu *Seyrānì* eṭrāfına baḳınır
Ehl-i diller içre şiʿrim oḳınır
Dìdeñiñ niresin sil ʿāşıcaġız

---

* *C. 51: 21b*
C.
ʿĀşıcaġız عاشجاغز : Āşıḳcaġız kelimesinden bozulmuş olabilir.

623. 2. ATASIZ DOĞAN KAÇ BİL SEN AĞCA KIZ*

1. İmtihan olalım meclis-i irfanda
Vahşi olma berü gel sen ağca kız
Söylenür bu cevap askı altında
Atasız doğan kaç bil sen ağca kız

2. Âdem'den evel kim geldi bilirsin
Bu esrara her dem vakıf olursun
Arayı izleyi şaşkın bulursun
Bir halli mahalde yol aşacağız

3. Dokunmuştur dehan aşkın dadına
Bak şu dinsizin kâfirin inadına
Seba zemin asumanın adına
Et bu müşküli sen gel hal hoşca kız

4. İsabet-i ayndan bu dil sakınır
Bu *Seyrânî* etrafına bakınır
Ehl-i diller içre şirin okunur
Didenin niresin sil ucca kız

---

* *AÇ: 458*
B.
AÇ "Tecnis" başlıklıdır.

624. MEZĀDA DÖKDİK LİBĀSIMIZ ŞĀLIMIZ*

1. Ḥalḳın aḥvālini beyān eyleyim
Diñledi bir ḳuş aldı mālımız
Bu şehriñ dirligi ḳaşdı neyleyim
Mezāda dökdik libāsımız şālımız

2. Mütevellì yanında yoḳdır yüzümüz
(…) hiç ḳalmadı özümüz
Bir baġ ḳaldı oña dikdik gözümüz
Ṣalına virsiñ virse tohum çalımız

3. Mütevellì ḳus getirdi baḳalım
Mahkemeye müdāfāya çıḳalım
Kendi ḳuṣūrımızdan bu bir ẓulüm çekelim
(…) ḳar oldı ṣatdıḳ çulımız

4. Şimden giri vìrān oldı buralar
Bu daʿvāyı kimse yoḳdır aralar
Şām'a gitsek rāḥat mola oralar
Böyle diyor ʿaḳıllımız delimiz

5. Zenginner şād olmış fuḳarā (…)
Nice olur ḥālimiz deyi hep dalḳın
Çarşıda bazārda söylenen ṣalḳın
Bir belā çevirdi ṣaġı ṣolımız

6. Mütevellì arar bizi bulursa
Şaşır bu dilimiz ḳus gelirse
Ey yārānlar bu ṣalḳın böyle olursa
Ṣoy dilekler ʿArş-ı aʿlā'ya gülmez

7. *Seyrānì* dir buñaldır niçe beller
Bu sıḳleti kimse unutmaz pek beller
Fuḳarā āhı kimseye ḳalmaz diller
Aḳıdalım dìdemizden selimiz

* *C. 51: 62b*

625. ELDE OLDIḴÇA ḴALEMİMİZ YAZIMIZ*

1. Ey aḥbāblar ʿO§mān'dadır naẓarım
Getürirse şìveyle nāzımız
Şimden giri çoḳ beyitler düzerim
Elde oldıḳça ḳalemimiz yazımız

2. Ruḫlarıñ görenler ḳılıyor ṭaña
Yoḳ naẓarıñ dünyālar ḳurbān saña
Emir Aġa Ḳara Beg'ilen baña
İkrām iderse hic ḳalır mı sözimiz

3. Nāzenìn gerdānıñ ḳaşlarıña kemān
Nice dimeyim ben saña el amān
İḥsān eyle ʿāşıḳıña her zamān
Oturırsıñ işte ḫāẓır dizimiz

4. Mestāne gözilen bendeñe baḳın
Kemāli bulmışsın zevāliñ yaḳın
Deli olur ʿāşıḳlar incinme ṣaḳın
Türāb olsun ayaġıña yüzimiz

5. *Seyrānì* dir şād eyle her gün beni
Dìdelerim ḳamaşdı göricek teni
Severek med[ḥ] ḳıla ey ʿO§mān seni
Çoḳdan beri görmez idi gözimiz

* *C. 51: 31b*

626. MÜʾMİN-İ KĀMİLDİR ŞEKSİZ GÜMĀNSIZ*

1. ʿĀlem-i ervāḥda rūḥlara Mevlā
Ten mülkin virmedi ʿahd [ü] amānsız
İḳrār-ı ezelde duranlar ḥālā
Müʾmin-i kāmildir şeksiz gümānsız

2. Cāhiliñ rüʾyāsı ḫayra yorulmaz
Tecellìniñ cilvesinden ṣorılmaz
Egri oḳla doġru nişān vurılmaz
Doġru oḳ atılmaz egri kemānsız

3. İçmediñ mi bir kez hìç ṣu elimden
Duymadıñ mı bir pend benim dilimden
İḳrār silāḥların çekdiñ bilimden
Cānıma ḳaṣd itdiñ behey iẕʿānsız

4. Kim güli dikenden ayırup seçer
Bir gün ʿameliniñ maḥṣūlin biçer
Ġam yime *Seyrānì* bu gün de geçer
Yüce dağın başı olmaz dumansız

---

* *SS: 178-179;* HNO: 211; TK: 57; HAK1: 243-244; MU: 62; HAK2: 221-222; Mİ: 295-296

A.

1/2: ʿahd [ü]: ahdü- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ

3/1: İçmediñ mi bir kez hìç ṣu: Bir içim su içmedin mi- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/2: pend benim: nasihat- HNO, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ // 3/3: silāḥların: silahlarım- Mİ // çekdiñ bilimden: çektim belinden- TK // 3/4: iẕʿānsız: imansız- MU, Mİ

4/2: Bir gün ʿameliniñ: Herkes amelinin- HNO, HAK1, HAK2, Mİ; herkes emeğinin- TK

627. BİZ BALIM SULTANIN BUDALASIYIZ*

1. Biçare *Seyrani* serseri sanma
Bir kılı kırk yarar arifiz amma
(…)
Biz Balım sultanın budalasıyız

* *HNO: 213*
C.
Metin tek dörtlükten oluşmaktadır. 3. dize eksiktir. Bu metin aslında Harabî'ye aittir. Okay tarafından Seyrânî'nin eserleri arasında gösterildiği için alınmıştır.

628. 1. MEST OLAN MESTĀNE MEYḪĀNEYİZ BİZ*

1. İmdāda irişsiñ ol üftādeler
Pervānesini yaḳan şemʿāyız biz
ʿAşḳını ʿuşşāḳa vir muʿtādeler
Mest olan mestāne meyḫāneyiz biz

2. Taḳdìrde ezelden yazılan gelür
Arayup ʿāşıḳlar maʿşūḳın bulur
Bu derdime vāḳıf olanlar bilür
Olmayan ne bilür dürdaneyiz biz

3. *Seyrānì'yim* ʿaşḳa düşdüm ezeli
Severler cihānda elbet güzeli
Kevşer şarābından bāde süzeli
Arṣa-yı ʿaşḳ içre merdāneyiz biz

---

* *C. 35: 9b;* CÖ1: 115; HAK1: 244; HAK2: 222; Mİ: 296; EAÖ: 237

A.

1/2: Pervānesini: Pervâneleri- EAÖ // Şem'aya kıvranan pervâneyiz biz- Mİ // 1/3: ʿAşḳını ʿuşşāḳa vir: Aşkı uşşâka ver ki- CÖ1, HAK1, HAK2, EAÖ; Aşkı ver ki yansın şol- Mİ

2/1: Taḳdìrde ezelden: Takdir-i ezelde- CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ // 2/2: Arayup: Arayan- CÖ1, HAK1, HAK2, Mİ, EAÖ

B.

C. 35 "Ḳoşma"; EAÖ "İmdade Erişsin Ol Üftadeler" başlıklıdır.

628. 2. MEST OLAN MESTĀNE MEYḪĀ[NE] BİZ(LER)İZ*

1. İmdāda irişiñ ol üftādeler
Pervāneyi yaḳan şemʿā bizleriz
ʿAşḳ-ı ʿuşşāḳa vir muʿtādeler
Mest olan mestāne meyḫā[ne] biz(ler)iz

2. Taḳdìrde ezelden yazılan gelür
Arayup ʿāşıḳlar maʿşūḳın bulur
Bu derdime vāḳıf olanlar bilür
Olmayan ne bilür dürdaneyiz biz

3. *Seyrānì'yim* ʿaşḳa düşdüm ezeli
Severler cihānda elbet güzeli
Kevşer şarābından bāde süzeli
Arṣa-yı ʿaşḳ içre merdāneyiz biz

* *AŞE XIX: 235*

629. GÖÑÜL MEKTEBİNİÑ KİTĀBIYUZ BİZ*

1. Mevlā'nıñ ʿilmine ey ʿamel iden
Diñle ḥaḳìḳatiñ cevābıyuz biz
Bir olmuş göñlümiz her [bir] me§elden
Göñül mektebiniñ kitābıyuz biz

2. Sözümüz girçekler gūş eylesünler
Cānı tenden (o) hümrā ḳuş eylesünler
Gelsün ehl-i keyfler nūş eylesünler
İlāhì ʿaşḳınıñ şarābıyuz biz

3. Ne devletdir ʿaşḳdan ḫilāt giyenler
Ḥasbiḥālin bir sulṭāna diyenler
Ḥelāl olsun gelsün yesün yiyenler
Söyünmez āteşin kebābıyız biz

4. *Seyrānì* ḥālinden añlamaz baʿżı
ʿAşḳ-ı İlāhì'den öldürür ḳāḍı
Çinlesünler bizi oluruz rāżı
Ayaḳlar altınıñ türābıyuz biz

---

* *C. 159: 15a;* AÇ: 236

A.
1/2: ḥaḳìḳatiñ: amel eden- AÇ // 1/3: her [bir]: her bir- AÇ
2/2: (o) hümrā: hâmra- AÇ
4/2: öldürür ḳāḍı: böyledir yazı- AÇ // 4/3: Çinlesünler: Çiğnesinler- AÇ // 4/4: altınıñ: altında- AÇ

B.
AÇ "Koşma" başlıklıdır.

630. GELSİN İMTİHANA BİLENLERİNİZ*

1. Böyle mi Müslümanlığın usulü
Bıyığınız ağzınıza basılı
Haziret-i Ali yaptı gusulü
Gelsin imtihana bilenleriniz

2. Yoktur kitabınız şeytân piriniz
Hep murdardır ölenlerle diriniz
Gayya deresidir sizin yeriniz
Dolanır boynunuza yılanlarınız

3. Allah diye taptığınız Ali'dir
Ali Allah değil haşa velidir
Gittiğiniz yollar şeytân yoludur
Dört kitaptan hariç olanlarınız

4. Çektiğiniz emek bütün hiç oldu
Sizden türeyenler tümü piç oldu
Ali öldü Allah'ınız niç'oldu
Açığa çıktı mı yalanlarınız

5. Gel yanma *Seyrani* Hüseyin için
Allah bilmiyor mu Yezid'in suçun
Gusülsüz ölüyü gömeniz niçin
Acem düzmesidir planlarınız

---

* *AÇ: 339;* Mİ: 296-297; MK: 62
A.
4/1: emek (Mİ, MK): emek(ler)- AÇ // 4/2: tümü: bütün- Mİ, MK // piç: /…/- Mİ, MK
B.
AÇ "Taşlama" başlıklıdır.
Cemil Develioğlu'nun özel defterinden 9 Kasım 1978'de Develi'de alınmıştır.- AÇ

631. TEMÍZ SÖZİ TEMÍZ DİLİ BİLİRİZ*

1. Ṣūfî olmaz bizim ḫām demirimiz
Ḥaddeden çekilmiş teli biliriz
Yürütmişdir cānsız dìvār pìrimiz
Temìz sözi temìz dili biliriz

2. Ṣūfî bilmiş olsa Ḥaḳḳ'ı rıẕāyı
Sazdan sözden ḳaçıp itmez riyāyı
Ay gün yıldız gibi virmez ẕiyāyı
Ḳurı ḫarḳdan aḳan sìli biliriz

3. Biz de bu dünyānıñ binā temelin
Cism [ü] cānla bildik ʿilm [ü] ʿamelin
Ṣanma bizi ʿArap tāze ḳız gelin
Öpüp tükürecek eli biliriz

4. Vāḳıfız bu ʿaşḳıñ biz maʿnāsına
Ṭālib ol *Seyrānì* dal deryāsına
Maḥbūb-ı Mevlā'nıñ eḥibbāsına
Āşinā olmayan ili biliriz

---

* *AŞE XVIII: 72;* CU28: 72b; SS: 27; RBK: 17-18; HNO: 209-210; CÖ1: 85; GK: 4; OP: 28-29; TK: 40; HAK1: 244-245; MU: 130; HAK2: 222-223; Mİ: 297; EAÖ: 220-221

A.

1/2: Ḥaddeden: Huduttan- RBK // 1/4: sözi: ẕevḳi- CU28, SS, RBK, HNO, CÖ1, GK, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ

2/1: olsa: olsun- GK // 2/2: itmez: vermez- EAÖ // 2/4: Ḳurı: Muzu- RBK

3/1: biz de: bizde- TK, HAK1, HAK2 // temelin: (ve) tünelin- RBK // 3/2: Cism [ü]: Cismü- RBK; Cismi- HNO, CÖ1, GK, EAÖ; Cism-i- OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ // ʿilm [ü]: ʿilm ü- SS, RBK; ilmi- HNO, TK, GK; ilm-i- CÖ1, OP, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // 3/3: ʿArap: Arâb(i)- RBK; ter-ü- MU // tāze: râze- OP

4/3: Maḥbūb: Ḥażret- CU28, SS, HNO, CÖ1, GK, OP, TK, HAK1, MU, HAK2, Mİ, EAÖ // Maḥbūb-ı Mevlā'nıñ: Hazreti Muallanın- RBK // 4/4: ili: eli- HNO, GK, OP, HAK1, MU, HAK2, EAÖ

B.

AŞE XVIII, SS "Ḫam Ṣūfiye"; CU28 "Ḳoşma"; GK "Biliriz"; EAÖ "Sofu Olmaz Bizim Ham Demirimiz" başlıklıdır.

C.

4/1 AŞE XVIII'de eksik olduğu için SS'den tamamlanmıştır. CU28'de 3. dörtlük eksiktir.

632. HİÇ BULMAZ ḲIVĀM AḲCESİZ*

1. Bu fenā umūrı cümle
Olmayor tamām aḳcesiz
Bir ḫayır işe ḳılsañ ḥamle
Hiç bulmaz ḳıvām aḳcesiz

2. Bir ʿişyān itsem yalandan
Maḥpūs iderler öz cāndan
Ḫalāṣ olamañ zindāndan
Ḥāṣıl-ı kelām aḳcesiz

3. Bìmār olsañ ey dìvāne
Sìm içün çıḳar meydāna
Her gün gel diseñ Loḳmān'a
Eylemez devām aḳcesiz

4. Bunı böyle bilir *Seyrān*
Odır her derdiñe dermān
Ölince ḳabriñe Ḳurʾān
Oḳumaz imām aḳcesiz

---

* *C. 51: 21b;* AÇ: 263
A.
3/3: diseñ: desem- AÇ
4/1: Seyrânî der bunu her an- AÇ // 4/2: derdiñe: derdime- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Semāʿì" başlıklıdır.

633. MEYVESİ YOK DALSIZ NESİZ*

1. Olgunlaşmış bir bostān var
Şu kıraçta susuz nesiz
O bostanda bir ağaç var
Meyvesi yok dalsız nesiz

2. Bu bahçede yoktur duvar
Bir ağaç var göğe uzar
Ol ağaçta bir kuş gezer
Kanadı yok tüysüz nesiz

3. Yeryüzünün menekşesi
Her birisi bir yol açmış
Bu ne şekil irenk imiş
Boyası yok seğsiz nesiz

4. *Seyranî* bir eski derviş
Ona bu haktan verilmiş
Dividin yok kalem mafiş
Yine okur cüzsüz nesiz

---

* *HNO: 214;* OP: 30; HAK1: 245; MU: 123; HAK2: 255; Mİ: 165
A.
2/1: yoktur duvar (MU): /…/- HNO, OP, HAK1, HAK2, Mİ
4/3: mafiş: nâfiş- OP

B) ARUZLU ŞİİRLER

634. LEṬĀFET TAMĀM MEHLİKESİ YER RĀṢṢ-I ṢABĀ 1132
635. ʿĀŞIḲI NĀÇĀRESİ AÑA ĠULĀM İT EY ṢABĀ..... 1133
636. GİRSEÑ SEN ENVĀʿI ELVĀNİLE DÍBĀ..... 1134
637. EYLEMİŞ FEYŻ-İ NÜBÜVVET SIRRINI VAR İBTİDĀ..... 1135
638. AḤVĀL-İ ʿARŻ İTDİM AÑA LAĠ ARASINDA..... 1136
639. DOLAŞ ŞEMʿİÑ CİVĀRIN(A) MERKEZ-İ PERVĀNEDEN ÇIḲMA..... 1137
640. YĀD İÇÜN AḲITMA GÖZ YAŞIÑ DİMEZ MİYDİM SAÑA 1138
641. ṢAVURIR ʿÖMRİMDEKİ ḤARMĀNIM ALLAH ʿAŞḲINA 1139
642. HER GÖRENLER MĀʾİL OL HİLĀL ḲAŞLARINA..... 1140
643. DALMIŞIM ŞİİR KENZİNİN BEN BU ŞEB DERYASINA 1141
644. BEÑZEMEZ HİÇ BİR CEMĀLİÑ ŞEMʿİNİÑ MÜŞKĀTINA 1142
645. VÜCŪDIMI YAḲAR MI OLA ʿAŞḲIYLA NĀRA..... 1143
646. MİNBERİÑ ḲADRİ BİLİNMEZDİ ḪİṬĀBET OLMASA 1144
647. TARİK-İ ÂME AZMEYLER SÜLUK-I EVLİYALIKTA..... 1145
648. HER DERDE HÜDĀ'M MÜRDEN HEP BĀḌ-I BEḲĀYA..... 1146
649. ḪALḲ-I SIRRULLAH MAḤREM YĀ OLA YĀ OLMAYA..... 1147
650. YEDİ AʿŻĀM YEDD-İ BEYŻĀSINA NİSBET YEDD-İ BEYŻĀ 1148
651. KİM ṬALSAM VAḤDETİN İTMEZ ṢIFĀTI FETḤ-İ BĀB..... 1149
652. ŞAḲIMADI BÜLBÜL MÜ£ĀLİ İNDİRDİLER İSNĀD NĀD..... 1150
653. NİÇÜN İDER EY ḲAŞI YAYIM BANA ʿİNĀD..... 1151
654. ḲANDE AḪŞĀMLADI BİLMEM MĀH ŞEBĀRĀ DÜN GİCE 1152
655. DİÑLE ṢOḤBETİMİZ AḪŞĀM ṢABĀḤ GÜNDÜZ GİCE..... 1153
656. DİZİP ḤĀL-İ SİYĀHIÑ OL EDĀLAR VİRDİ GİTDİKCE 1154
657. DÜŞÜRMEK LĀYIḲ OLMIŞ ŞĀN-I REʾYİNİ ḲUDRET-İ FERDE 1155
658. GİRMESÜN FĀSIḲ İÇERÜ BĀBINI ÇEK ZELZELE..... 1156
659. DEVĀMI ŞÖHRETİ ŞĀNIÑ CEDÍD OLSUN BEŞĀRETLE..... 1157
660. YĀR ELİNDEN GELMEDİR BU YARAYI MERHEMLEME 1158
661. ʿAḲLIM ṬAĠILUR ZÜLF-İ PERÍŞĀNIMA DEGME..... 1159
662. UYANDIR CĀN GÖZİM ÖZDEN AMĀN ŞĀHIM ʿALÍL İTME..... 1160
663. NEFSİNİÑ KÜRSÍDEN İNMEZDEN EVVEL DÜŞER TEDBÍRİNE 1161
664. BU DÜNYĀNIÑ ṢOÑI YOḲDIR GELDİ VÍRĀN ÜSTİNE 1163
665. ANIÑ SERMĀYESİ İNKĀR-I ḤAḲḲ YOḲ BAŞḲA BİR ÇĀRE..... 1164
666. NE ĠAM VARSIN ḤAZĀN ÇÖKSİN ÇEMENDE RENG-İ EZHĀRE..... 1165
667. İTMEGE ḲĀDİR DEGİL Mİ ḲĀDİR ÍHĀM EYLESE..... 1167
668. MĀLİK OLDIM CEVHER-İ AṢL-I VELÍYÜ'N-NİʿMETE..... 1168
669. MELEKLER KADİM DUASI BİRİ YERDE BİRİ GÖKTE 1171
670. BİR KÖÇEK MAHBUBİ HER YANI LATİF..... 1172
671. NİÇÜN OLMADIM BEN ŞU VÍRĀN DÜNYĀDA İFLĀḤ 1173
672. MERḲADİNE YÜZİM SÜRMEK KEREM Mİ YĀ RESŪLULLAH 1174
673. DİLERİM O ḪUBLAR İLE TEKELLÜMLERİ FETḤ İDE FETTĀḤ 1175
674. İGRENÜP TEN BELDESİ MECMŪʿINI CĀN ḲAPLADI..... 1176
675. YAḲDI CĀNIM BİR GÜZEL ṬAMUYA ḤĀCET ḲALMADI..... 1177
676. ʿARŻUHĀLİM ṢUNMAĠA BENDE CESĀRET ḲALMADI..... 1178

677. KĀRINI TEDBİR İDEN ʿĀLEMDE CĀHİL OLMADI 1179
678. HER BİR MŪLARIN ŞĀNE-Yİ MEVZŪNA URILDI 1180
679. KENZ-İ MAḪFÍ-Yİ VÜCŪDDA O YAPAN BĀZĀRLIĠI 1181
680. GETİRDİN KENZ-İ MAHFİDEN CİHANI CİSM İLE CANI 1182
681. BİR FERÍDÜ'L-ʿAṢR BİR HEMNĀM-I PĀK ḤAYDĀR'I 1183
682. ODUR HER YĀREME NEṢTER SŪZĀNDIR ḲURBET İL ḲAHRI 1185
683. ʿUTŪFETLÜ ʿİNĀYETLÜ EFENDİM ÇEŞMİMİÑ NŪRI 1186
684. ḤAYĀTINA SEBEB YOḲ KÜLL-İ ŞEYʾİÑ BİR ṢUDAN ĠAYRI 1187
685. DİYEMEM BORCIMA BİR SÖZ ÖDERİMDEN ĠAYRI 1189
686. OLMAYA DEVLET CİHĀNDA BİR NEFES ṢIḤḤAT GİBİ 1190
687. LEVḤ-İ DİLDEN SİLDİ ÜLFET RESMİNİ PĀK EYLEDİ 1191
688. ḤADDEN ĠĀLİBĀ ÜLFETİM HER GİZ İNʿĀM İTMEDİ 1192
689. ŞERÍʿAT DÍN-İ İSLĀM'IÑ YOLU DÜNYĀYA BİR GELDİ 1193
690. İŞTE GÖRDÜÑ BU DENÍNİÑ FENĀSI ḲAÇ GÖRİLDİ 1194
691. ḤARĀRETİNDEN GEÇÜRDİ ṬAYYİʿ NĀRI MÜSTEBERD İTDİ 1195
692. ḤOŞ GELÜR Mİ OL ŻAʿÍF ŞEMʿ NĀR EKSİKLİĠİ 1196
693. ṢARARUP AYVAYA DÖNDİ RENGİMİZ EL VİRME Mİ 1197
694. ḲADDİ ZÍBĀ GÖÑLİ REYḤĀNA VİRDİM GÖÑLİMİ 1198
695. DESTİÑDEKİ OL BĀDEÑİ HEM NŪŞ İDEYİM Mİ 1199
696. ṬAĠLARDA OLAN İNİŞ YOḲUŞ DÜZ TÜKENİR Mİ 1200
697. EYLER İKEN ḲUDRETİÑ VİRD-İ ZEBĀNIM ẔİKRİNİ 1202
698. MERḤAMETSİZ ZİNDĀN NEDEN NE MURĀD DÜRR-İ HER (…) 1204
699. OLMASA ʿİŞYĀNINA ĠĀLİB RAḤÍM'İÑ RAḤMETİ 1205
700. MÜSTERÍḤ OLMAḲ NE MÜMKİN ḲALB-İ CİSMĀNİYYETİ 1206
701. IŞḲALADIĠI ḤÜCCET İʿLĀMINA BİR BAḲ 1207
702. MÜSLÜMĀNIÑ ḲALMADI İŞERLERİNDE BAŞ AYAḲ 1208
703. ETMEYÜP KİBRİ DİLİ HEM BİR TÜRĀB OLMAḲ GEREK 1209
704. BİLÜRSİN Kİ FAYDA VİRMEZ SAÑA ṢOÑRA PÍŞMĀNLIḲ 1210
705. HER BİR VARIMI ʿAŞḲIYLA SEVDĀYA DEGİŞDİK 1212
706. BİZİM AʿMĀLİMİZ BU SAZINIÑ ʿUẔVINDA BU ELSİZLİK 1213
707. HEM MÜRÍDİ HEM ŞEYḪ SENİ DERVÍŞ DALḲAVUḲ 1216
708. ḤAḤADEM ḤĀK İLLĀDA OL ʿĀL EL ḲARĀRA GEL 1217
709. DUT BIRAḲMA ELDE ṢABRIÑ DĀMENİN HER ŞEYDE GEL 1218
710. 1. GEÇÜP ḲARŞUMDA SEN GÜLME ṢIRĀṬI GEÇMEDEN EVVEL 1219
710. 2. SÖZÜM ṬUT BĀDEDEN SEN İÇ FAḲAṬ SEN GEÇ RİYĀDAN GEL 1220
711. ʿAŞḲDAN YANAR HER ŞEYDE BÍÇĀRE NAẔAR ḲIL 1221
712. EDEM AHESTE AHESTE NİÇİN BEN EYLEYİM TACİL 1222
713. ṬUYMAYINCA ŞĀD OLUR MI BİLİRSİN MŪYA BU DİL 1223
714. ḤAḲḲ'A BĀṬILDIR DİYENLER VAR İSE BĀṬILDIR OL 1224
715. EGÜP BOYNUN BELİN BÜKMİŞ ḲARANFÍL YĀSEMÍN SÜNBÜL 1225
716. BEN DE BİRLİKDE BULUNDIM ʿĀLÍ ĠAM ESḤĀB-I ĠAM 1226
717. BİLİRSİÑ GÖZLERİÑ NŪRINDAN ARTIḲ BİR ŻİYĀ BİLMEM 1227
718. RŪYIÑI SENİÑ ŞOL ḲIZIL ELMAYA DEGİŞMEM 1228
719. BAÑA MUṬÍʿ OLMAYAN ĠILMĀN ELİNDEN DERTLİYEM 1229
720. ʿAŞḲIÑ İÇİNDE MAḤBŪBLAR SEVDĀSINI BULDIM 1230
721. LEB-İ AḤMER HEM NĀZENÍN GERDĀNI ARADIM BULDIM 1231
722. PUḤAĠIÑDA OLAN ĠONCA-YI ḤANDĀNA VURULDIM 1232
723. ḤÜSNİNE ʿĀŞIḲ BENDE-Yİ HİCRĀNDAN UṢANDIM 1233

724. EY RUḪI ḲANDİM MĀHI MENENDİM GEL YETİŞ NİCE ʿAŞḲIÑA YANDIM 1234
725. MÜCRİMİM ʿĀṢÍ ḲULIM SULṬĀN'A MI YALVARAYIM 1235
726. ḲURBĀN TENİÑE BENDE OLAN CĀNIM EFENDİM 1236
727. GŪŞ İT PİRİM AÇAM DERDİM TEFEKKÜR İDEM KENDİ KENDİM 1237
728. ḲAŻĀ-YI MÍRİME OLURDIM BEN DE BİR ḤĀKİM 1238
729. LUṬFI DİÑMEZ ḲAHRINI BAḪT-I SİYĀHIM VAR BENİM 1239
730. VİRİR HER MAḲṢADIM CANDAN ĠANÍ ĠUFRĀN'DAN İSTERİM 1240
731. LAFẔ-I MAʿNĀ BİR DİMEK ʿİRFĀNI BEN BİLMEZ MİYİM 1241
732. İSMİÑ ÇEKEREK TEVḤÍDİÑ ESMĀDA BULINDUM 1243
733. SENİ SEVEN ʿĀṢIḲLARIÑ OLUR MECNŪN GİBİ ʿURYĀN 1244
734. GÖÑLİ BÍĠAM SÍNESİ ʿURYĀN ARARSAÑ İŞTE BEN 1245
735. SAÑA SERMĀYE-Yİ KÜFR İLE ÍMĀN ḲAZANDIM BEN 1246
736. YOLUNA SENİÑ ʿÖMRİM HEM NĀY İDEYİM BEN 1248
737. 1. ŞĀNIÑA LĀYIḲ MIDIR BU MERḤAMETSİZLİK NEDEN 1249
737. 2. ŞĀNIÑA LĀYIḲ MIDIR BU BÍVEFĀLIḲLAR NEDEN 1250
738. YETMİŞDİ FİKRİME RŪḤĀNI HİMMET-İ DİL-PESENDİMDEN 1251
739. KİMİ SEVSEM YĀD OLUR BU İBTİDĀSI BAḪTIMIÑ 1252
740. VAR MI BİLMEM ʿĀṢIḲI NĀÇĀRA ZİYĀNIÑ 1253
741. VELİKİN ḲAṬRESİN FEHM EYLEMEZ ĠĀFİL BU DERYĀNIÑ 1254
742. DEST-İ REʾY-İ ḲUDRETİÑ ḲURMIŞ ESĀS-I MUḤKEMİN 1256
743. CEVĀHİR ḪANÇER MÜNĀSİB BELİNE İBRĀHİM'İÑ 1257
744. RŪZ [U] ŞEB ĠAMDA OLDIM PERVĀNESİ BİR KİMSENİÑ 1258
745. NŪR-I ʿAYNIN ÜZERE NŪR SĀYE ṢAÇAR KİRPİKLERİÑ 1259
746. VERD ṢANDIM LEBİNDEN ḲANDIM MIṬRĀBIM BEN SEN NESİÑ 1260
747. BEHER RİCĀLE BU SEYRĀNÍ'YE İMDĀD İDEN SENSİÑ 1261
748. ANCA ANI ÇEKEN BİLİR ÇOK CEFASI GURBETİN 1262
749. MÜNCELÌ HER ẔERREDE Ā£ĀR-I ṢUNʿ-I ḲUDRETİÑ 1263
750. 1. ʿĀLEMİÑ BERBĀDINA OLDI SEBEB ḲAŞIÑ GÖZİÑ 1264
750. 2. ʿĀLEMİÑ BERBĀDINA OLDI SEBEB ḲAŞIÑ GÜZEL 1265
751. KÂHİCE NÂŞAD KÂHİCE MEMNUN OKUDURSUN 1266
752. EHL-İ BEZMİ ḪĀLET OLSUN MEST [Ü] METḤOŞ EYLESÜN 1267
753. ZÜLÜF ṬOḲUNAN OL SÍM GERDĀNLAR ÖGÜNSÜN 1268
754. ÇEKÜP DİL SEYFİN ʿADŪYA ÇALMAYA BİR GÜN DOĠAR 1269
755. İSTİFĀLİM GİCE GÜNDÜZ RŪZ ŞEB Ü LEYL Ü NEHĀR 1270
756. BU SEBEBDEN KĀFİRE MERḤABĀYA YOL BULDILAR 1271
757. BU KĀNI AḤMED'İÑ DĀRINDAKİ MİHMĀNDA BULMIŞLAR 1272
758. AL YEŞİL MĀVÍ ṢARI AĠ ḲARA GÖKLE MOR YARAR 1273
759. ṢANMA BĀḲÍ BU DÜZEN BU YERDE EY ḤŪY BATAR 1274
760. PERVĀNE DEGİL YANMAĠA DAHA NELERİM NELERİM VAR 1276
761. ḲULUÑA CEFĀ ḲILMA ĀḪİRİNDE ḲIYĀMET VAR 1277
762. İLM-İ LEDÜN ÖĞRENİR TEHİ MANALARDAN GEÇER 1278
763. AĠLADIR ḲAHRIÑ BENİ LUṬFIÑ YİNE İSKĀT İDER 1279
764. RAʿNĀ İLĀHÍ TĀBĀN ḲŪY-I CEMĀLİÑ HECELER 1280
765. DÜ CİHĀNDA DESTGÍRİM ŞĀHIMI GÖSTERDİLER 1281
766. ḲIYMETİÑ DÜNYĀDA OLAN HEP VARA TEŞBÍH ETDİLER 1282
767. BİLDİR BEKĀSIN DOST MU YĀ DÜŞMĀN BENİ DİLLER 1283
768. İẔHĀR-I ṬALEB ETMEGE AMMĀ ʿACEB EYLER 1284

769. ARŞ U KÜRSİ DEVR EDER ŞEMS-İ NÛRÂN ÖLÇER DÖKER 1285
770. ḲĀBİL-İ TAʿMÍR OLAN VÍRĀNI BULMAḲDIR HÜNER 1286
771. DERDDE ḲALDIM DERDİMİÑ DERMĀNIN İL OḪŞAR ÖPER 1287
772. CEVĀHİR ḲANSIZ OLMAZ ÇĀRE YOḲ ELİNDE ḲAN İSTER 1288
773. YĀ CĀNIMI AL YĀ O CĀNĀNIMI GÖSTER 1289
774. NŪR-I ÍMĀNIM FİTİL-İ ŞEMʿ-İ ʿİRFĀNIMDADIR 1290
775. BİR SEḪĀVET MAʿDENİ HÜNKĀRA YALVARMALIDIR 1291
776. OL DİDİ ḪOŞ RİFʿAT BENDE ḪÜRMET YOḲ MIDIR 1292
777. BİR ĀYİNE GİBİ BAḲILSA BİÑ BİR GÖSTERİŞ VARDIR 1293
778. TENİMDE GÜL GİBİ GÜLMİŞ AÇILMIŞ ḲANA BATMIŞDIR 1295
779. YOḲ DEGİLDİR PERDESİ HER PERDENİÑ ĀVĀZI BİR 1297
780. ŞER MİDİR MAḪŞER MİDİR ĠAVĠĀ MIDIR BİLMEM NEDİR 1298
781. VAʿDE-Yİ VİṢĀLİÑ BAÑA BİLMEM Kİ DÜNDEN MİDİR 1299
782. BİR RUḪLARI AL GERDĀNI BEYĀZ NE GÜZELDİR 1300
783. ELEM ÇEKME VERİR RIZKIN HUDA HALLAK-I ÂLEMDİR 1301
784. ŞERÍʿATİ ELDEN ḲOYUP AḪİR NÍRĀNA DÜŞMİŞDİR 1302
785. İḲTİBĀS-I NĀR-I ʿAŞḲIÑDAN DEHĀN ĀTEŞLENİR 1303
786. KİM BOZUḲ ÇIḲRIḲLA EGRİ İGDEN İPLİK GÖSTERİR 1304
787. MEVLĀ'NIÑ MUḤABBETİ BİLİRSİN CĀNDA OLUR 1305
788. BİR BŪSE ÇOḲ İḤSĀN İTSEÑ BAÑA CİVĀNIM NOLUR 1306
789. SÎNEM ÜZRE SEVDÂLARIN CÜMLESİ RESTE YATUR 1307
790. ĀFETLENÜR ẒÍNETLENÜR ŞÖHRETLENÜR ELBETLENÜR 1308
791. ʿAŞḲIÑLA EFENDİM OLMIŞAM NĀR İLE LİHĀ£ 1309
792. HÜDĀ'M BENİ İDE KÜFÜRLERDEN HEM İḪTİŞĀŞ 1310
793. NÜR ḲIYĀFETLÜ ZÍBĀ EYLER ẒARÍF İNSĀNI FES 1311
794. HERKESE YOL GÖSTERÜP SEN GİTME[G]E İTMEÑ HEVES 1312
795. ṢALAT [U] SELĀM İDELÜM OLALIM AÑA YOLDAŞ 1313
796. BAÑA CEFĀLAR ÇEKDİREN ḲAŞI KEMĀN İMİŞ 1314
797. ʿADŪLAR OLMASA DİLBER ʿĀŞIḲA MİHMĀN İMİŞ 1315
798. 1. ʿAŞḲILA FIṬRĀTI ʿUMMĀN İDEN TAḲDÍR İMİŞ 1316
798. 2. YĀSÍN'E BUʿAŞḲ DER YĀSÍN'E ʿUMMĀNA EDEN 1318
799. MAʿŞŪḲDIR DİLE BU DİLİM YEKSĀÑ OLA GELMİŞ 1319
800. HEY ḲĀDİR ALLAH'IM VAR MI BU CEVRE BİR ṬĀḲAT 1320
801. DENDĀNIMI İŞĀME NİÇÜN OLMAYA ŞEFḲAT 1321
802. ṢUNAN PEYMĀNEYİ BİR PÍR Kİ BİR PÍR PÜR ḪİKMET 1322
803. ʿĀLEM-İ HESTÍDEKİ ẒERRE BİLE MECẒŪB-I DOST 1324
804. ŞÜKRİNİ BİLENİ YOḪSUL İSE BAYLA BİR DUT 1325
805. BOŞLA TAḲRÍR-İ GÜNĀHI DĀMEN-İ EFKĀRI ṬUT 1327
806. ZÜLFİÑ GİBİ GÖÑLİM DE PERÍŞĀN BU NEDİR BU 1328
807. ÇEKDİRİRDİ MIṢR'IÑ EHLİNE DEMĀDEM YOḲLUĠU 1329
808. DİNLEMEZSEN BOYNUNA OLSUN VEBALİM DOĞRUSU 1330
809. BU DİL MÜBTELĀ OLUYOR OL RUḪLARI ALA HEY 1331
810. OLMADIM BU ḪUB SEVDĀSINDAN BENDE HİC İNḲĀẒ 1332
811. NAṢÍB OLMAYINCA OLDIĠI ŞĀRA VARILMAZ 1333
812. MÜNÍR-İ NECM CÜMLE BEDR BİR MĀH-I MÜNÍR OLMAZ 1334
813. 1. ʿĀṢIḲI MAʿṢŪḲA VAṢLIN CĀNLA BĀZĀR EYLEMEZ 1335

813. 2. HER ʿĀŞIḲ MAʿŞŪḲA VAṢLIN CĀÑIYLA BĀZĀR EYLEMEZ..... 1336
814. VİRDİM BEN ANIÑ UĠRUNA ŞĀNIM NİYE GELMEZ..... 1337
815. LEDÜN ʿİLMİN OḲUR İḪ FĀ GÖÑÜL EFSĀNE SESLENMEZ..... 1338
816. ʿAṬĀ-YI KÍS-İ MEVLĀ (…) İSMĀʿÍL'E YOL VİRMEZ..... 1339
817. BU BĀBI TERK İDÜP ĠAYRI BĀBA İNTİSĀB İTMEZ..... 1340
818. LĀF ETME BAÑA DİÑLEYEMEM ATMA YOL AĠIZ..... 1341
819. ŞERR-İ ŞEYṬĀNDAN ḪALĀṢ İT SEVGİLİ ÍMĀNIMIZ..... 1342
820. ṢĀDIḲIZ ʿAŞḲLA SEVDĀ İLE ṢĀDIḲ DEGİLİZ..... 1343
821. ḪAŻRET-İ İDRİS GİBİ CENĀNA GİRDİK ÇIKMAYUZ..... 1344
822. RAḪMET OḲUDIM DİL-İ RŪḤ-I REVĀNIÑI FEYŻ..... 1345

634. LEṬĀFET TAMĀM MEHLİKESİ YER RĀṢṢ-I ṢABĀ*

1. Emegim menim maḥvı yā fitn naḳşile hebā
İmdi yemübāḥ ḥāl
Leṭāfet tamām mehlikesi yer rāṣṣ-ı ṣabā
İtme hemān nevāl

2. Benden nemʿarı yād dilediñ gel laḥẓa durma
Huẕā elmas sürme
Hindi Yemen'dir rāhına hic cām mezez yaba
Ey yalvar ridal

3. Müḥayyāḳı yoḳdır ruġān nādim miyānına
Hidāyet tez ziyānına
Hāy yoldaşlarım meftūn (…) dìbā
Emdir revāḳı bal

4. Lāzımdır raḥmet Tañrı'dan nān neḥvü varın nir
Rızḳıñ Kerem'den bil
Göstermeye hem melegi yoḫsula da Hū vebā
İt küfrāna ìrsāl

5. Leyāḳati yoḳ ḳıyās *Seyrānì* yāra hefdān
Nāzenìn nekrdān
Nişāb beyānı yay yollara hep behìbā
İnʿām merāmım māl

---

* *C. 51: 52a*
B.
C. 51 "Müstezāt" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün/Mefʿūlü feʿūlün

635. ʿĀŞIḲI NĀÇĀRESİ AÑA ĠULĀM İT EY ṢABĀ*

1. Uġrar iseñ yārime benden iʿlām it ey ṣabā
Tañrı raḥmetini ol yāra müdām it ey ṣabā
Ḥāl-i perìşānım ìfāde olur mı kendine
ʿĀşıḳ-ı nāçāresi aña ġulām it ey ṣabā

2. Her seḥerde işidirler bu benim ṣadālarım
Ne sebebden oldı bilmem dilberden cüdālarım
Gice gündüz ḳan aġlıyor bu benim dìdelerim
Zülfine ṭoḳunup da on biñ kelām it ey ṣabā

3. Her gice nıṣfında türāba sürerdim yüzümü
Hiç şu ġamdan ḫalāṣ itmedi Sübḥān'ım gözümü
Ol nebìler ʿaşḳına diñler iseñ sen sözümü
Bu ḥaḳìriñ ḥālini bildirmeye dāʾim devām it ey ṣabā

4. Ġurbetde ḳaldı ol peyker benim cānım nār ider
Hiçbirini gönderemez bedliḳādan ʿār ider
Zeynime düşünce rūyı cismimde cān zār ider
Seyrānì dir ḥasreti bildir selām it ey ṣabā

---

* *C. 51: 93b-94a*
B.
C. 51 "ʿĀşıḳ Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

636. GİRSEÑ SEN ENVĀʿI ELVĀNİLE DÍBĀ*

1. Müzeyyen itdiñ cismiñi ey ruḥları zìbā
Gel yanıma Leylā
Girseñ sen envāʿ-ı elvānile dìbā
Meftūnıñım ḥālā

2. Virdi renkleriñ ḥüsniñe hem bir dürlü zìnet
Düşdü saña minnet
ʿUşşāḳıñ ol serine gelmiş yine sevdā
İdeyim mi ġavġā

3. Dehānında hem seniñ var imiş dürlü cevher
Aḳrānıñ yoḳ nādir
Lebleriñ pìrāy-ı kaʿsede bir ḥāẓırca ḥelvā
Bir yer ister tenhā

4. Bu ṣuṣuzı destiñden dilber ile (…)
İḥsān iste Deyyān
ʿĀṣıḳıñ diler ol şeceriñden ilḥāḥ meyvā
Eyle beni iḥyā

5. *Seyrānì* seni vaṣf idiyor eyle teraḥḥüm
İt baña tekellüm
Teṣallüf idiñ bu dile sensin yine ova
Ḥaḳḳ'dan iste devā

---

* *C. 51: 62a*
B.
C. 51 "Müstezāt" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün/Mefʿūlü feʿūlün

637. EYLEMİŞ FEYŻ-İ NÜBÜVVET SIRRINI VAR İBTİDĀ*

1. Ẓāhir olmış vaḥdetiñ nārından envār ibtidā
Eylemiş feyż-i nübüvvet sırrını var ibtidā

2. Ẕāt-ı Vāḥid lafẓı maʿnā-yı nübüvvet nūrını
Ḫalḳ iderken kendisi itmişdir iḳrār ibtidā

3. Ḥiss-i tevḥìd doġmamış insānda biñlerce ʿaṣr
Ḫālıḳ'ı iṯbāt muʾaḫḫar oldı inḳār ibtidā

4. Lafẓ-ı küntü kenzi maḫfî vaḥdetiñ maʿnāsını
Lāyıḳıyla fehm iden Aḥmed-i Muḫtār serdār ibtidā

5. Aḥmed-i Muḫtār'dır sermāye-yi feyż-i vücūd
Eylemişdir ḫilḳatiñ esrārın iẓhār ibtidā

6. Ben bir ʿabd-i Ḥaḳḳperestim ey Nebì-yi muḥterem
ʿĀṣıḳ Seyrānì'yi it kendiñe yār ibtidā

---

* *AŞE XVIII: [80.1];* SS: 13; HNO: 219; HAK1: 249; HAY2:159; ASB: 14; HAK2: 258; Mİ: 298

A.

1/1: Ẓāhir olmış vaḥdetiñ nārından: Şems-i vaḥdetden tecellì itmiş- SS, HNO, HAK1, HAY2, ASB, HAK2, Mİ
2/1: lafẓı maʿnā-yı: lafzıma na-yı- ASB
3/1: doġmamış: doğmamıştır- Mİ
4/2: Aḥmed-i Muḫtār: Muhtarı- HNO, HAK1, HAY2, ASB, HAK2, Mİ
5/1: Aḥmed-i Muḫtār imiş sāye-yi vücūd (AŞE XVIII) // 5/2: izhar: eẓhār- SS, HNO, HAK1, HAK2
6/2: ʿĀşıḳ: Âşık-ı- HNO, HAK1, HAY2, ASB, HAK2; Âşığın- Mİ

B.

SS, HAK1 "Naʿt-i Şerìf" başlıklıdır.

C.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

638. AḤVĀL-İ ʿARŻ İTDİM AÑA LAĠ ARASINDA*

1. Seyr eyler iken dilber ile baġ arasında
Aḥvālimi ʿarż itdim aña laġ arasında

2. Didim ki aña ben seni bir kere ḳuçaydım
Irmaḳ kenārı şecer yabraġ arasında

3. İşitdi sözim duydı gider öyle ṣanasıñ
Āhū ḳara ṣu gibi aḳar ṭaġ arasında

4. Yitdim ben anıñ ṭutdım etegin didim ey dost
Ṭaġ urdı benim yüregime ṭaġ arasında

5. Çevirdi ḳoydı öñime ḳubbe-yi semìn
Beslemiş anı börek gibi yaġ arasında

6. Ḳalḳdım ben anıñ ʿizzetle ardına geçdim
Ḳoydım bu ḳızıl tuḥfeyi ol aġ arasında

7. Mestāne ḳuşdım çünki murādına irişdi
Ḳuṣdı bu ẓālim çatalınıñ çaġ arasında

8. *Seyrānì*'m meger düşüm imiş çünki uyandım
Gördim yatırım ṭaşla ṭopraġ arasında

---

* *C. 51: 27a;* AÇ: 354
A.
2/2: şecer: seçer- AÇ
3/2: ḳara ṣu: kararsu- AÇ
5/2: gibi: gibi veş- AÇ
B.
C. 51 "Ḳalenderì"; AÇ "Kalenderiler: 13" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

639. DOLAŞ ŞEMʿİÑ CİVĀRIN(A) MERKEZ-İ PERVĀNEDEN ÇIḲMA*

1. Fitìlveş giy külāh-ı şemʿ-i sūzāneden çıḳma
Dolaş şemʿiñ civārına merkez-i pervāneden çıḳma

2. Süzer ḫāmdan sürāḫìden ḳadeḥe meyfürūş ammā
Ḥabāb-ı bādeveş devr it leb-i peymāneden çıḳma

3. Duḫāñ nār-ı ʿaşḳ ol faḫr-i kuḥl-i Iṣfahān ile
Çekil ḫoş bir mekān ṭut gözleri mestāneden çıḳma

4. Ḥisārìdür dehānım ḳalʿasınıñ dişlerim ey dil
Emìn ol ṭaşra ḥadd-i ḳalʿa-yı dendān-ı dehān-ı şāneden çıḳma

5. Ḫāṭır-ı merġūb olam dirseñ dilā kūsveş dilber
Derāġūş eyle dendān-ı dehān-ı şāneden çıḳma

6. Girüp ṭop içine gülle gibi çoḳ çeşm-i düşmeniñ
Ḳatìl alı şanma sūz-ı dil-i cepḫāneden çıḳma

7. Eger *Seyrānì'ye* ṣūretperest dirseñ bu deyriñ sen
Aṣıl dìvārına ṣūret gibi bütḫāneden çıḳma

---

* *AŞE V: 49;* AŞE XVIII: [80.43]; SS: 49; HNO: 222; HAK2: 258-259; Mİ: 298

A.

1/1: giy: gel- HAK2

2/1: Eger maḳṣad seyāḥatse gönül deryā-yı vaḥdetde- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/2: Ḥabāb: Hubab- HNO, HAK2

5/1: Eger yāriñ yanaġın oḳşamaḳ öpmek ise ārzūñ- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

7/2: dìvārına: divârma- HAK2

C.

AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ'de 3, 4, 6. beyitler yoktur. AŞE V'in 4. beytinin ikinci mısraı bir sonraki beyitle karıştırılmıştır ancak AŞE tarafından herhangi bir düzeltmeye işaret edilmemiştir.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

640. YĀD İÇÜN AḲITMA GÖZ YAŞIÑ DİMEZ MİYDİM SAÑA*

1. Şu cihānda aşa gel ṭaşıñ dimez miydim saña
ʿĀşıḳa egme gel ḳaşıñ dimez miydim saña
Ey cefākār diñle neydi nefḫ ideyim saña
Yād içün aḳıtma göz yaşıñ dimez miydim saña

2. Gel bu pendi diñle perì ẓulm eyleme sen bugün
Ṣoñra geliñ sözlerime ḥāliñ olur pek zebūn
Ey efendim ʿaşḳıñla yine dolmışdır derūn
/…/

3. Bulamadım şu fenāda ṣādıḳ yārān aṣlā bir
Didim ol kelb raḳìbe merdlige sen de ir
Ṣaḳın bir ādemoġlına ey sevdigim vime şır
Aṣlā yoḳ senin bir ḥāldaşıñ dimez miydim saña

4. *Seryānì* dir şu cihāñda kimse ṭutmaz pendimi
Ḥarāmdan ictināb itdim Ḥamdülillah kendimi
Dìn-i Aḥmedì'ye baġlamışam bendimi
Nideñ yād ili ġayır başıñ dimez miydim saña

---

* *AŞE V: 216*
C.
2/4 sayfa kesik olduğu için okunamamıştır.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

641. ṢAVURIR ʿÖMRİMDEKİ ḤARMĀNIM ALLAH ʿAŞḲINA*

1. Kaʿr-i dilden cūş iden ʿummānım Allah ʿaşḳına
ʿArş-ı Āʿlā'ya çıḳar efgānım Allah ʿaşḳına
Bād-ı ʿaşḳıñ zühre burcından eser leyl [ü] nehār
Ṣavurır ʿömrimdeki ḥarmānım Allah ʿaşḳına

2. Maʾkes-i ḥüsn-i ezelsiñ şübhesiz sen ey nigār
Düşmişim ben ʿaşḳıña ʿaḳlım degil başımda yār
Esmemişdir kimseler başında böyle rūzigār
Sìneñi ʿarż it baña cānānım Allah ʿaşḳına

3. ʿAksi hep ḳalbimdedir şemʿ-i ḥayāl-i ḥażretiñ
Ḥażret-i Yūsuf gibi seyr-i cemāl-i ġayretiñ
Yoḳ mıdır bir ḳuşa hìc çalı ḳadar dost ġayretiñ
Merḥamet ḳıl sen benim sulṭānım Allah ʿaşḳına

4. Ḥāl-i müstaḳbel miyem bilmem mużārì māżìyim
Yoḳsa bir maʿnā-yı hìciñ sernümā elfāẓıyım
Öldirirse vuṣlatıñ *Seyrānì'yi* tek rāżıyım
Ey cemāli āfet-i devrānım Allah ʿaşḳına

---

* *CU28: 90a;* Bel0374: 37b; AŞE V: 171; CU40: 2a; RDC 30: 29a; AŞE XVIII: [80.39]; SS: 43-44; HNO: 220-221; HAY2: 152; MU: 139; HAK2: 293; Mİ: 299

A.

1/1: Ka'r: Baḫr- Bel0374, AŞE V, CU40, RDC 30 // dilden: ġamdan- RDC 30 // iden: ider- CU40, RDC 30, SS, HAK2, Mİ // 1/3: Bād: Bāde- Bel0374 // eser: esüp- Bel0374, AŞE V // leyl [ü]: leyl ü- Bel0374, AŞE V, HNO, HAY2, MU, Mİ // 1/4: Ṣavurır: Ṣavrulır- Bel0374, AŞE V, CU40

2/1: Ḳudret-i Ḥayy celìl olmış cemìlsiñ ey nigār- Bel0374, AŞE V, CU40, RDC 30, AŞE XVIII // 2/2: ben ʿaşḳıña ʿaḳlım degil: ʿaşḳıña degil ʿaḳlım- AŞE V // ben ʿaşḳıña: ʿaşḳıña- Bel0374; bir ʿaşḳıña- RDC 30 // 2/3: kimseler: kimseniñ- Bel0374, AŞE V, CU40, RDC 30, AŞE XVIII // 2/4: Merḥamet eyle baña sulṭānım Allah ʿaşḳına- Bel0374, CU40; Merḥamet ḳıl sen baña sulṭānım Allah ʿaşḳına- AŞE V; Sen himmeteyle bana sulṭānım Allah ʿaşḳına- RDC 30

3/1: ʿAksi hep: Ẓulmeti- RDC 30, AŞE XVIII // ḳalbimdir: ḳalbimdedir- SS, HAK2 // 3/2: Ḥażret-i Yūsuf: Ṣūretā ẓāhir- RDC 30 // ġayretiñ: ġaybeti- RDC 30; gaybetin- MU, Mİ // 3/3: bir ḳuşa hìc: hìc bir ḳuş- RDC 30 // ġayretiñ: ġayreti- RDC 30 // 3/4: benim: baña- AŞE XVIII // Ey cemāl-i āfāt-ı devrānım Allah ʿaşḳına- RDC 30

4/1: māżìyim: miyim- Mİ // Öldirirse vuṣlatıñ Seyrānì'yi tek rāżıyım- Bel0374, AŞE V, CU40; Öldirseñ vuṣlatıñ Seyrānì'm tek rāzıyım- RDC 30 // 4/2: Ḥāl-i müstaḳbel miyem bilmem mużārì māżìyim- Bel0374, AŞE V, CU40; Ḥāl-i müstaḳbel miyim bilmem mużā[ri]ʿ māżìyim- RDC 30 // 4/3: Bir muḥabbet maʿnāsının ḥarfiniñ elfāẓıyım- Bel0374, AŞE V; Bir muḥabbet ḫarfiniñ maʿnāsınıñ elfāẓıyım- CU40, RDC 30 // 4/4: cemāli: cemìl- Bel0374, AŞE V // 4/4: ey bìvefā sevdigim cānānım Allah [ʿaşḳına]- RDC 30

C.

3. dörtlük CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ'de vardır. RDC 30'da 1/3, 1/4; AŞE XVIII'de 4/1, 4/2 eksiktir.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

642. HER GÖRENLER MĀʾİL OL HİLĀL ḴAŞLARINA*

1. ʿAşḳıñla derde düşdim baḳ dìde yaşlarına
Her görenler māʾil ol hilāl ḳaşlarına

2. Ḫalḳıñ kimi ṣafā kimi cefā çekmekdedir
Ḳarışılmaz ol Ḫudā'nıñ aṣlā hìç işlerine

3. Eylese dilber tebessüm ʿāşıḳa baḫş ider ṣafā
Eyler naẓar gülfem içredir dāne dişlerine

4. Kelp raḳìbi dost ilinde görmişim yandı sìnem
Degdi cismime naẓar-ı melāmet ṭaşlarına

5. Kendi ḥāliñde gez ey *Seyrānì* meyl itme ṣaḳın
ʿAḳlıñ yoḳ māʾil olursañ zamāne puştlarına

---

* *AŞE V: 155*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

643. DALMIŞIM ŞİİR KENZİNİN BEN BU ŞEB DERYASINA*

1. Meyleder âşık üftade hubların alasına
Dalmışım şiir kenzinin ben bu şeb deryasına

2. Hüsn-i hat tahrir eder evrak-ı destim neylesin
Can dideni aç nazar kıl çün hakir imlasına

3. Ruz ü şeb gitmez hayali bu serimde dilberin
Başını uğratmışam bir zibanın sevdasına

4. Hâtırım kılar perişan bu derunum münkesir
Teşbih et çün bu civanı Mecnun'un Leyla'sına

5. Hiç terahhüm eylemez hâline ihrak eyliyor
Buse ihsan etse bazı *Seyrânî* ednasına

---

* *AÇ: 467*
C.
AÇ, Gündağ Kayaoğlu'na ait olan bir cönkten almıştır.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

644. BEÑZEMEZ HÍÇ BİR CEMĀLİÑ ŞEMʿİNİÑ MÜŞKĀTINA*

1. /…/
/…/
Öyle bir şemʿ-i cemāle yandı ḳalb pervānesi
Beñzemez hìçbir cemāliñ şemʿiniñ müşkātına

2. Yanmadan uşlanmadı gitdi dil-i dìvāneler
Yā neler var ʿaşḳıla yanmış ṭutuşmuş yanalar
Döne döne yanmayınca bilmedi pervāneler
Nūr mı nār mı künhini o şemʿiñ aṣl-ı ẕātına

3. Sırr-ı ʿaşḳıñ künhini bilmez diyen bilen dimez
Ẕe[v]ḳ-i vuṣlat niʿmetin bilmez yiyen bilen yimez
Vaḳʿa-yı Mūsā'yı zāhid diñleseñ de beñzemez
İntiẓār-ı vuṣlat-ı cānān kelìm mìkātına

4. /…/
/…/
Ṭūr-ı Ḥaḳḳ *Seyrānì*'niñ ḳalbinde olmış müstetir
Beñzemez āyāt-ı ʿaşḳ Mūså Kelìm Tevrāt'ına

---

* *AŞE XVIII: [80.35];* SS: 40; HNO: 220; Mİ: 299-300
A.
1/4: müşkātına: müştakına- Mİ
3/1: Şer: Sırr- SS, HNO, Mİ
4/3: ḳalbinde: kalbine- Mİ // 4/4: āyāt: abyat- HNO, Mİ
C.
1 ve 4. dörtlüklerin ilk iki mısrasının eksik olduğu 2 ve 3. dörtlüklerin kafiye düzeninden anlaşılmaktadır. Metin SS, HNO, Mİ'de beyitlerle yazılmıştır.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

645. VÜCŪDIMI YAḲAR MI OLA ʿAŞḲIYLA NĀRA*

1. Aḥvālimi ʿarż eyleyim mi sevgili yāra
Bu derde ne çāre
Vücūdımı yaḳar mı ola ʿaşḳıyla nāra
Başladım ben kāra

2. Raḥm itme mi bilmem baña bir pūse iḥsān
Oldım ḫāki yeksān
Düşürmese bāri gine bu bendesin ʿāra
Egnindeki ḫāra

3. Bir dilber içün olurım ben rezìl rüsvāy
Eyledi zeynim żāy
Çekdim bu dili bir ḥikmet-i bāri dāra
Sìnem ṭaġı yara

4. ʿÖmrümü ḫarc eyledim de ḫublar yoluna
Raḥm itse ḳuluna
Ġarìb ser düşdi neyleyim ben āhile zāra
Bir ḳaşları ḳara

5. Biñ iki yüz otuz beşde bu *Seyrānì* geldi
ʿAşḳ sìnemi deldi
Yoġsa her civān bu yaraya merhem mi ṣara
Āsitāna vara

---

* *C. 51: 83a;* ASB: 15
A.
2/1: itme: etmez- ASB
4/1.z: itse: etsen- ASB
B.
C. 51 "Müstezāt" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

646. MİNBERİÑ ḲADRİ BİLİNMEZDİ ḪİṬĀBET OLMASA*

1. ʿİzzetiñ ḳadri bilinmezdi rezālet olmasa
Minberiñ ḳadri bilinmezdi ḫiṭābet olmasa

2. Yapışup bir dala ḥākim beklemezdi maḥkeme
ʿArz ider aḥvālini ehl-i şikāyet olmasa

3. Kim Resūl'i ḥaḳḳ bilüp Ḥaḳḳ'dan hidāyet umdığın
Añlaşılmazdı uluvvü'l-emre itāʿat olmasa

4. İp gerüp üstünde cānbāz oynamazdı cān içün
Ol oyun cānbāza ehl-i ticāret olmasa

5. Ṣıçrayup üstinde gāh altında ipiñ oynamaz
Eylemezdi ʿarż-ı hüner ehl-i firāset olmasa

6. Evlenen kimse oruç ayında ṭutmazdı oruç
Yer idi bir güne altmış gün kefāret olmasa

7. Bir velì *Seyrānì*'ye göstermezdi keşfini
Añlayup kenz-i ḳanāʿatde kerāmet olmasa

---

* *AŞE V: 66;* AŞE XVIII: [80.41]; FB 569: 1b; SS: 47; HNO: 221-222; HAY2: 160; MU: 139; AÇ: 355; HAK2: 259; HAK3: 135; Mİ: 300

A.

4/1: üstünde cānbāz: cānbāz- AŞE XVIII // 4/2: ehl-i: esbāb-ı- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, MU, AÇ, HAK2, HAK3, Mİ

5/2: Eylemezdi: Eylemez- AŞE XVIII, HAY2, MU, Mİ

B.

C.

3 ve 6. beyitler AŞE XVIII, FB 569, SS, HNO, HAY2, MU, AÇ, HAK2, Mİ'de yoktur. HAK2'de 5. beyit de eksiktir.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

647. TARİK-İ ÂME AZMEYLER SÜLUK-I EVLİYALIKTA*

1. Bu dil mahir a sultanım nic'etsin eşkıyalıkta
Tarik-i âme azmeyler süluk-ı evliyalıkta

2. Gezer sersem havalarda medetsiz kendine daim
Ki hub mahbube meyl eyler çame-yi pür ziyalıkta

3. Sabah deyü eyler saydı duyur ardınca sevdada
Bu mürgi kandedir deyü gezer seng-i kayalıkta

4. Bir saydım biri ilmim biri şiirim biri sanat
Beş on sevda serimdedir haber ver ki sayalıkta

5. Bu Seyrânî halin dersen nisaya meyl ider ancak
Helalinden zenan ister gözü yok lutiyalıkta

---

* *AÇ: 468*
C.
AÇ, Gündağ Kayaoğlu'na ait olan bir cönkten almıştır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

648. HER DERDE HÜDĀ'M MÜRDEN HEP BĀḌ-I BEḴĀYA*

1. Ahfādım müdām maḳṣūdım menim māhlikāya
Her derde Hüdā'm mürden hep bāḍ-ı beḳāya

2. Hey yār riyā itme hele hemdemde hevāsı
(…) helākıñ kānı yaḳın nehf-i fenāya

3. Hanḳı yoldaşım merhem meded derde hüviyet
Tābın nūş şemem hest tìre hemcān nihāye

4. Hātifden nidā işde haẕūcʿināyet
Tende hecūʿım mest temāşā ol livāya

5. Ḥūyyım muḥkem mesrūr ridā egnime hesler
Ricā idiyor rìşim mes *Seyrān*'ıñ gedāya

---

* *C. 51: 52b*
B.
C. 51 "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

649. ḪALḲ-I SIRRULLAH MAḤREM YĀ OLA YĀ OLMAYA*

1. Ẕevḳ-i ʿAşḳullah'dan aḳdem yā ola yā olmaya
Geşt-i kenzinden muḳaddem yā ola yā olmaya
Bul vücūd-ı mümkināta Emr-i künden ṭaşara yol
Ḫalḳ-ı Sırrullah maḥrem yā ola yā olmaya

2. Var ġadrini bildiren vādileriñ bir nām sìl
İsm-i Ḥaḳḳ'dan ġayrısın dil defterinden ḳoyma sil
Var dem-i devrān-ı ʿālem ʿİnd-i Ḥaḳḳ'da fi'l-me§el
İsm-i maḫlūḳında birdem yā ola yā olmaya

3. Dest-i sāfì-yi mecāzìlerde maḥlū cām var
Āb-ı ʿayn bāʾir nehir baḥr var endām var
Küllün müsemmā isim bir baḥr-i muḥìṭ nāmı var
Dìde-yi vaḥdetde bir nām yā ola yā olmaya

4. Ḳuṭb-ı ʿālem şeyḫü'l-İslām ġadr-i dilşān ṣad hezār
Belki *Seyrānì* ʿizzet-i gülzār bülbül bergüzār
İsminiñ imżāsına bi'l-lafẓ ve'l-maʿnā yazar
Āyet Allah āʿlem yā ola yā olmaya

---

* *AŞE V: 28*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

650. YEDİ AʿŻĀM YEDD-İ BEYŻĀSINA NİSBET YEDD-İ BEYŻĀ*

1. Tecellì Ṭūr-ı ḳalbim üzre ʿaşḳım Ḥażret-i Mūʿså
Yedi aʿżām yed-i beyżāsına nisbet yed-i beyżā

2. ʿAṣā-yı muʿciz-i meʿāli bir ammā ben de bìgāye
Ṣıfāt-ı tekkesiniñ her biri düşmedi bir aʿżā

3. Ger olsa bir ʿaṣā bir ejder olurdı ana muʿciz
Olur bir āh-ı dil-sūzım aña nisbet biñ ejderhā

4. Anıñ maʿlūmı idi taʿdād-ı iġnām benim mechūl
Anıñ Firʿavn'ı bir ben kemteriñ Firʿavn'ı bìiḥṣā

5. Semāya enbiyādan bir Mesìḥā çıḳdı bir Aḥmed
Çıḳar ʿarşa hezār āhım benim mānend-i ʿÍså

6. Velì ben ḥalḳ-ı dünyānıñ gözine çoḳ görilsem de
Görünmez gözime zerre benim dünyā vü māfìhā

7. Meʾāl-i mużmer-i mā-fi'ż-żamìrin eyledi taḳrìr
Bu *Seyrānì* saña bir bir virir (…)

---

* *AŞE V: 50;* AŞE XVIII: [80.2]; SS: 13-14; HNO: 219-220; HAK2: 259; HAK3: 136; Mİ: 300-301

A.

1/1: Benim ʿaşḳım tecellì Ṭūr ḳalbimdir benim Mūʿså- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ

2/1: muʿciz-i meʿāli: muʿciz Mūʿsā- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3 // 2/2: Benim nìze-yi şìʿrim ḳırılmaz hìç ʿaṣā-āsā- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3; Benim bu niyzse-i şi'rim kırılmaz hiç asa asa- Mİ

3/1: Ger oldıysa ʿaṣā ejder ʿadūya dest-i Mūʿsā'da- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ // 3/2: Olur bir āh-ı dil-sūzım: Olurdı düşmene sözim- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ // biñ: bir- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ

5/1: Mesìḥā çıḳdı: Mesìḥ çıḳdı ve- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3 // 5/2: benim mānend-i: mi§āl-i Ḥażret-i- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3

6/1: görülsem: görinsem- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ // 6/2: gözime: çeşmime- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ

7/1: mā-fi'ż-żamìrin eyledi taḳrìr: mā-fi'ż-żamìrim añlamış iseñ- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ // 7/2: bir bir virir (…): esrār-ı ʿaşḳı eyledi ifşā- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ

B.

3/1: anne: aña- AŞE V (çıkma)

C.

AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3'te 4. beyit; Mİ'de 4, 5. beyitler yoktur.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

651. KİM ṬALSAM VAḤDETİN İTMEZ ṢIFĀTI FETḤ-İ BĀB*

1. Ṭutdı vaḥdet cihāna ke§ret ṣıfātın ḥaḳḳ niḳāb
Kim ṭalsam vaḥdetin itmez ṣıfātı feṭḥ-i bāb

2. İsim dāḫil bir türāb ʿanāṣırda biñ bir maʿdeni
Āb nār bādını ḳıl bu ḳıyās eyle sen hesāb

3. Ẓāhirā biñ bir ḥaḳìḳat isim dört biñ dört olur
Her bir ismiñ ḥarf-i lafẓı muṭahhar biñ bir ḥicāb

4. Her ḥicābı ʿömr-i dünyā ile yetmiş biñ sene
ʿİlim taḥṣìl itse ḫalḳ itmez deñizden ḳaṭre āb

5. ʿİlm-i maḫlūḳ-ı ḥaḳìḳat ʿilmine nisbetle bil
Çeşm-i mūr bir noḳṭadır Vallahü ʿālem bi'ṣ-ṣavāb

6. Noḳṭa-yı ʿilmiñ dört bölükde üç bölügin virdi Ḥaḳḳ
Emr-i levlākinde Faḫr-i ʿālem'e sen ṭuy cevāb

7. Ḫalḳ-ı ʿālem bir bölük ʿilmi seniñle müşterek
İster iseñ bil içinden de sehmiñ al sen anı sebāb

8. Lafẓ-ı ʿilm şems-i Ḥaḳḳ'dan zerre maʿnā ḫārice
Çıḳsa *Seyrānì* dimez Dāvūd'a Ḥaḳḳ faṣlü'l-ḫiṭāb

---

* *AŞE V: 68;* AŞE XVIII: [80.3]; SS: 14-15; HNO: 262; MU: 141; HAK2: 260; Mİ: 301

A.

1/1: cihāna: vechine- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 1/2: Kim ṭalsam vaḥdetin: Künhü ẕāt-ı vaḥdete- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ

2/1: İsim dāḫil: İtdi idḫāl- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // ʿanāṣırda: ʿunṣurda- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/2: Āb nār: Âbı harı- Mİ // nār: bār- SS, HNO; har-ı- MU; bādını- HAK2 // ḳıl bu ḳıyās eyle sen: bu vechile sen it- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ

3/1: Ẓahirā: Ẓāhiren- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3/2: ismiñ ḥarf-i lafẓı muṭahhar biñ bir ḥicāb: ismi çeşm-i ʿirfāna açılmış bir kitāb- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ

5/1: maḫlūḳ-ı: mahluk ol- Mİ // 5/2: mūr bir: mūrveş- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // Vallahü: Allahü- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

6/1: Noḳṭa miḳdārı ʿilmden dörtde üçin virdi Ḥaḳḳ- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ

7/1: bir bölük: dörtde bir- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 7/2: İster iseñ bul içinden sehmiñi al ey şebāb- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

8/1: Lafẓ-ı ʿilm: Ger bu bilgi- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // zerre maʿnā: doġmasaydı- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 8/2: Tañrı Seyrānì dimezdi Dāvūda faṣlü'l-ḫiṭāb- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ

C.

AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ'de 4. beyit yoktur.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

652. ŞAḲIMADI BÜLBÜL MÜ£ĀLİ İNDİRDİLER İSNĀD NĀD*

1. Dìvāne dil mesrūr oldı ḳıldım ol Ḥaḳḳ'a şükür
Şükür olsun ol māhliḳāya bulunmaz endād-ı dād
Dād gelmişdir dehānıma ʿandelìb mi§li şaḳır
Şaḳıdım bülbül mi§āli itdiler isnād-ı nād

2. Nādānlara iʿrāż eyle bendeñe ilmāḥ idüp
İder iseñ bu derūnım şehrini seyyāḥ idüp
Seyyāḥıñ olsun ʿāşıḳa Ḥaḳḳ seni ıṣlāḥ idüp
Eyleme sen ben żaʿìfe ey gönül bìdād-ı dād

3. Dād iderseñ servi nihāl yine senden rāżıyım
Rāż olınca her şìveñe ʿaşḳıñla irmāżım
İrmāż itme şād kām it dìdeler ıġmażıyım
Iġmāż idersiñ ḳuluña yek hüner ìcād-ı cād

4. Cād eyle sen maʿrifeti āsitānda gitmeye
Gitmezem *Seyrānì'niñ* süḫanların yabana atmaya
Atar bir ehl-i dil bu eşʿāra tanẓir itmeye
İtsün görelüm naẓìre buña bir üstād-ı tād

---

* *C. 51: 22a;* AÇ: 343-344
A.
2/1: iʿrāż eyle: iğmaz ile- AÇ
3/2: irmāżım: emrazıyım- AÇ
4/2: yabana: beyan- AÇ // 4/3: eşʿāra: eşarı- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Zencūr-ı Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

653. NİÇÜN İDER EY ḲAŞI YAYIM BANA ʿİNĀD*

1. Ṭaliʿim yoḳdır şu fenāda nedir ki murād
Hep ḳınar beni nās
Niçün ider ey ḳaşı yayım bana ʿinād
Ṭutdı serimi yas

2. Her ḳaçan görsem vechiñi ben ey gözi şehlā
Virmem saña mehlā
Böyle giderse aramızda olur bir fesād
Ey lebleri kiras

3. ʿĀlem saña müştāḳdır ʿazìzem niçün bilmem
Bu cihānda gülmem
Ben ḳuliña iḥsān eylesiñ ey yüzi şimşād
Egniñde ḫoş libāṣ

4. Mevlā'm ṣuçımız ʿaf ide ol ulı dìvānda
Yalvarmalı günde
Evḳātları terk eyleyüp itmeli ʿabād
İt hem buña ḳıyās

5. Dünyāda diler bir lebi aḥmer bu *Seyrānì*
O ḫublar ḥayrānı
Dünyāda ʿuḳbāda bize Sübḥān ide imdād
İt ḫayr işe ḥavāṣ

---

* *C. 51: 71b-72a;* AÇ: 461
A.
1/1: nedir: nider- AÇ // 1/2.z: serimi: şerimi- AÇ
3/1: ʿazìzem: azizim- AÇ // 3/2: eylesiñ: eylersen- AÇ
5/1.z: O ḫublar: Hublar- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Müstezāt" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

654. ḲANDE AḪŞĀMLADI BİLMEM MĀH ŞEBĀRĀ DÜN GİCE*

1. Bize mi geldi ṣalınup servi-yi bālā dün gice
Ṣāẕlıḳdan olmışam sermest [ü] şeydā dün gice
Ol vaḳt cemʿ idemedim ʿaḳlımı bu başıma
Ḳande aḫşāmladı bilmem māh şebārā dün gice

2. Bezm-i ʿişret itmege emreyledi cānānımız
Ṭoldı ālāt-ı ḥarb ile meclis-i ġamḫānemiz
Ṣundılar bir sìm beñli sāḳìden peymānemiz
Devr olındı ṣubḥā dek cām-ı muṣaffā dün gice

3. Mıżrabı çāl sazı ögretmek bize ḥācet degil
Ferāset ḳullanan naġme-yi tìre ḥācet degil
Loḳmay el ṣunmaḳ eli ġayrımıza ḥācet degil
Lebleri kāseye ḥāṣırca ḥelvā dün gice

4. Vuṣlātıñ *ʿĀṣıḳ Seyrān* elinde firḳatdir ṣoñı
Çürige ṣabr etmege şahāne sebebdir ṣoñı
Şöyle taʿbìr itdim ki nār u ḥasretdir ṣoñı
Ḳuçmışam bu dilberi seyrimde tenhā dün gice

---

* *AŞE V: 221*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

655. DİÑLE ṢOḤBETİMİZ AḪŞĀM ṢABĀḤ GÜNDÜZ GİCE*

1. Yār ile ülfetimiz aḫşām ṣabāḥ gündüz gice
Diñle ṣoḥbetimiz aḫşām ṣabāḥ gündüz gice

2. Āsitānıñ ʿarż eyledim gördim gül cemāliñi
Bilmedi ḳabaḥatimiz aḫşām ṣabāḥ gündüz gice

3. Cemʿ olurlar meclise ol nāzenìni görmeklige
Ḫūblara raġbetimiz aḫşām ṣabāḥ gündüz gice

4. *Seyrānì* dir Ḥamdülillah yāradan Bārì Ḫudā
Viriyor ḳısmetimiz aḫşām ṣabāḥ gündüz gice

---

* *AŞE V: 211*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

656. DİZİP ḤĀL-İ SİYĀHIÑ OL EDĀLAR VİRDİ GİTDİKCE*

1. Cemāliñ baġı ey dilber żiyālar virdi gitdikce
Dizip ḥāl-i siyāhıñ ol edālar virdi gitdikce

2. Naẓar ḳılan ḳalur ḥayrān anıñ şerḥ ü havāsından
Çekmiş (…) ṭoġrısı ṣafālar virdi gitdikce

3. Bulınmaz mi§li āhūdır dü çeşmiñ nergis şāhlara
Lebiñ rengi ʿandelìblere ġıdālar virdi gitdikce

4. Bu ṭarz lebleriñ dilber eger ḳalursa bu renkde
ʿAḳıllar çāk ider her şeb eẕāler virdi gitdikce

5. Bu *Seyrānì* seniñ ḥüsniñ ḳaçan görse perìşāndır
Sefāʿ-yı vechiñ müzdād cilālar virdi gitdikce

---

* *AŞE V: 217*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

657. DÜŞÜRMEK LĀYIḲ OLMIŞ ŞĀN-I REʾYİNİ ḲUDRET-İ FERDE*

1. Cemāl-i ḥüsn-i Yūsuf'la dil-i Yaʿḳūb nebì derde
Düşürmek lāyıḳ olmış şān-ı reʾyini ḳudret-i ferde

2. Olup sermest-i maġrūr cemāl-i ḥüsn-i Yūsuf'dan
Çekilmiş ʿayn-ı Yaʿḳūb nūrına pürnūr bir perde

3. Ḥased emrāẓınıñ ıṣlāḥınıñ tedbìrine taḳdìr
Olan bir yol imiş dermān-ı mābeyn-i birāderde

4. Ḥased ḳadarı müsāvì ḳadar bir pul olmasa bi'l-ḫavā§
Vücūdına eyleyüp i§bāt oḳunmaz nām-ı defterde

5. Tecellì pertevi nūr-cemāl-i ḥüsn-i Yūsuf'dan
İder zindāñ maʿrek ẓulmetiyle nūr ile perverde

6. İder ol ẕimām-ı ʿadl-i Yūsuf destine teslìm
Dilerse ḳavm-i Kenʿān'a ḳavm-i Mıṣr'ı tāc ide serde

7. Gel ey *Seyrānì'ye* ednā deyin aʿlā ʿibādullah
Şefāʿat itme senden ister isem rūz-ı maḥşerde

---

* *AŞE V: 46;* AŞE XVIII: [80.36]; SS: 40-41; HNO: 225; HAK2: 260-261; Mİ: 301-302

A.

1/1: Yūsuf'la dil: Yūsuf dil- AŞE XVIII, SS; Yusuf kim dili- HNO, Mİ; Yusuf kim dil- HAK2 // Yaʿḳūb nebì: Yakub'unu- HNO, HAK2, Mİ // 1/2: reʾyini: reʾs-i- AŞE XVIII; reyi- HNO, Mİ

2/2: ʿayn-ı Yaʿḳūb nūrına pürnūr bir perde: çeşm-i Yaʿḳūb'a taḥassürden beyāż perde- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

3/1: emrāẓınıñ: marazının- HAK2 // taḳdìr: çare- AŞE XVIII, HNO, Mİ // 3/2: yol: pul- SS, HNO, HAK2, Mİ // mābeyn-i: mārın- AŞE XVIII

5/1: Şuā-yı ḥüsn-i Yūsuf berk urur ufḳ-ı Filisṭìn'e- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 5/2: İder hem maḥbes-i Mıṣr'ıñ derūnın nūrla perverde- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

6/1: İder ol: Olup ṣoñra- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 6/2: ide: ider- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

C.

4. beyit AŞE XVIII, SS, HAK2, Mİ'de bulunmamaktadır. AŞE XVIII'de 7/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

658. GİRMESÜN FĀSIḲ İÇERÜ BĀBINI ÇEK ZELZELE*

1. Bu ṣāliḥler ḫānesidir bunda olmaz ḥazele
Girmesün fāsıḳ içerü bābını çek zelzele

2. Ṣāliḥ iseñ cān baş üzere yeriñ var gel berü
Fāsıḳ iseñ ayaġıñ başma ḳapudan içerü

3. Gel bu meclis-i āʿlāya diñle ḫoş Ḥaḳḳ kelām
Eyle ṣāliḥ zümresine bizden niçe biñ selām

4. Cān fedā olsun ʿālime ḫalḳ ider nuṣḥ-i tām
Ne ḳadar naçār ḳalsañ da olmaz fāsıḳdan imām

5. Bu *Seyrānì* ʿālimleri ṣādıḳları meṭḥ ider
İnşāʾallah teslìm-i rūḥda ḫatm-i ìmānla gider

---

* *C. 51: 17b;* AÇ: 303
A.
1/2: fāsıḳ: fasih- AÇ
2/2: Fāsıḳ: Fasih- AÇ
4/2: Fāsıḳdan: Fasihden- AÇ
B.
C. 51 “Rubāʿì”; AÇ “Nasihat” başlıklıdır.
C.
Kafiye düzeni mesneviye benzemektedir.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

659. DEVĀMI ŞÖHRETİ ŞĀNIÑ CEDÍD OLSUN BEŞĀRETLE*

1. Efendim devlet-i ʿömriñ mezìd olsun saʿadetle
Devāmı şöhreti şānıñ cedìd olsun beşāretle

2. Şükür Ḥaḳḳ'a cilā olmış cihānda nām-ı evṣāfıñ
Ki gelmez ḳıṣṣayı şerhe yazılda biñ kitābetle

3. Yetipdir himmet-i ʿālìleriz āfāḳa sertāser
Ki ḥātem ḳaldı ḥayrān işidicek ol senādetle

4. Ḫudā yevmen feyevmen eyleye bu rütbe-yi aʿlā
Ḳıyāmet ḥaşre dek ḳalsun esāsıñ pür şerāfetle

5. Çü bir dìndār vezìrsin kim seveñ ḫayır işleri her dem
Kitābıñ ḥükmin başmazsın gidersin hem şerāʿitle

6. Yazup *Seyrānì* bu naẓmı görir evraḳ-ı dìvānı
Ki Muṣṭafå Aġa buldı bu rāhı çün kerāmetle

---

* *C. 51: 65b;* HAY2: 169; HAK2: 261
A.
1/2: şöhreti: şöhret ü- HAY2, HAK2
3/1: ʿālìleriz: âlîleriniz- HAY2
4/1: feyevmen: elyevm- HAY2
B.
C. 51 "Havā-yı Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

660. YĀR ELİNDEN GELMEDİR BU YARAYI MERHEMLEME*

1. Ey ṭabìb elden gelirse yaramı gel emleme
Yār elinden gelmedir bu yarayı merhemleme

2. Ḫavf-ı Bārì yenmez içilmez virilmez borcluya
Ḥākim ü vālìleriñ cisminde cānı yemleme

3. Esb-i rüşvet dizginin artırmış ister ḳoşmağı
Ağzına vir bir dişendirik hemān bir gemleme

4. Bir zamān bir būseyi cānım virirken virmediñ
Şimdi var git gül yüzüñ çeşmim neminden nemleme

5. Ṣoḥbet-i ehl-i riyāyı diñlemekden ḫoş gelir
Dest-i sāḳìden ḫarābāt ehline dem demleme

6. Bulmamış ḥasbì devā iden ṭabìbi bir marìż
İstemem senden devā *Seyrānì*'yi tek semleme

---

* *AŞE XVIII: [80.38];* SS: 42-43; HNO: 226-227; HAY2: 161; HAK2: 261-262; HAK3: 137; Mİ: 302
A.
2/2: cānı: cānın- SS, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ
3/1: ḳoşmağı: koşmağa- HAY2
C.
AŞE XVIII'de 6/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

661. ʿAḲLIM ṬAĠILUR ZÜLF-İ PERÍŞĀNIMA DEGME*

1. Luṭf eyle ṣabā sünbül reyḥānıma degme
ʿAḳlım ṭaġılur zülf-i perìşānıma degme

2. Derdile derūnım ṭolu āteşler olupdır
Oṭlara yanan sìne-yi serẕānıma degme

3. Virmem saña ben çek eliñ ey Melekü'l-mevt
Cānānıma nāz eyledigim cānıma degme

4. Ṣanma ki bu dünyā saña bāḳì ḳalur ey cān
Ol rūḥ gidecek bu ten-i ʿüryānıma degme

5. Yaʿḳūb da yine ḥasretini güçle buldı
Dir *Seyrānì* ol Yūsuf-ı Kenʿān'ıma degme

---

* *C. 51: 125ab*
B.
C. 51 "Ḳalenderì-yi Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

662. UYANDIR CĀN GÖZİM ÖZDEN AMĀN ŞĀHIM ʿALÍL İTME*

1. Muḥabbet iḥsānıñ serden efendim gel ḳalìl itme
Uyandır cān gözim özden amān şāhım ʿalìl itme

2. Benim senden budır evvel merāmım ʿarżuḥāl itdim
Dìdārıñdan cemìl göster niyāzım bu celìl itme

3. Giderken rāh-ı maʿbūda yolum bilmez ġāfilken ben
Özinden bìḫaber insānlarıñ bize delìl itme

4. Baña bundan beş on günlik ʿömür iḥsānıñ itmişken
Baḫìl itme cāhil itme ġāfil itme melìl itme

5. Münācāt *Seyrānì* eyler seniñ dergāhına ḳarşu
Olan ġurbet diyārında ḳulun çoḳdır ẕelìl itme

* *C. 5-88: 79b-80a;* HAK2: 262
C.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

663. NEFSİNİÑ KÜRSÍDEN İNMEZDEN EVVEL DÜŞER TEDBÍRİNE*

1. Müstemiʿ oldım her ezān vāʿiẓiñ taḳrìrine
Ġayreti yoḳ māsivādan ḳalbiniñ taṯhìrine
Cennet ile gāhì güldürür gāhì cehennemle aġladır
Nefsiniñ kürsìden inmezden evvel düşer tedbìrine

2. Ders-i ʿaşḳıñ bir ḥarfinden ḫaberdār olmamış
Hìç muḥabbet leẕẕetinden vāḳıf-ı esrār olmamış
Ṭutılup ʿaşḳıñ duzaġında giriftār olmamış
Lafẓ-ı ʿaşḳıñ ḥarfiniñ ḳādir degil tefsìrine

3. Görmedim ẓāhir ʿulūmında muḥabbetden eşer
Bilseler anlar da bir nebze virirlerdi ḫaber
Ḥayreti artdı ṭarìḳāt pìrine ḳıldım sefer
Beste oldım tiz muḥabbet damınıñ zincìrine

4. Bir metìndir ki lafẓ-ı muḥabbet maʿnāsı ʿasìr
ʿİlm-i ḥāli bilmeyen cāna degil fehm-i yesìr
Ehl-i ẕevḳ-i ʿaşḳ oldı muḥabbetden esìr
Geçdi Yūsuf ṭut Züleyḫā ḳıṣṣa-yı tesḫìrine

---

* *AŞE V: 205;* AŞE XVIII: [80.37]; SS: 41-42; HNO: 225-226; HAY2: 153; HAK2: 293-294; Mİ: 303

A.

1/1: her ezān: hezārān- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // vāʿiẓiñ: vāʿiẓimiñ- AŞE XVIII // 1/3: gāhì güldürür: güldürür gāh- AŞE XVIII, SS; güldürür gāhì- HNO, HAY2, HAK2, Mİ // gāhì cehennemle: cehìmle- SS, HAY2, HAK2; tamuyla- HNO, Mİ // 1/4: evvel düşer: düşer- SS, HNO, HAY2, Mİ

2/1: ʿaşḳıñ: ʿaşḳım- AŞE XVIII // bir ḥarfinden: neşesinden hìç- AŞE XVIII, SS, HAY2, HAK2, Mİ // 2/2: Ẕevḳi sönmüş āşinā-yı bezm-i gülzār olmamış- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 2/3: Ṭutılup: Bir zaman- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 2/4: ḥarfiniñ: maʿnìsin- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ

3/3: Ḥayreti: Hayretim- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // ḳıldım: itdim- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ

4/1: lafẓ-ı muḥabbet: muḥabbet lafzı- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // maʿnāsı: maʿnā-yı- AŞE XVIII // 4/3: Derd-i aşk eshāb-ı zevki itdi dāmında esìr- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 4/4: Elde bu Seyrānì'yi de kabza-yı tesḫìrine- AŞE XVIII // Aldı bu Seyrānì'yi de kabza-yı tesḫìrine- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ

C.

6 ve 7. dörtlükler AŞE XVIII, SS, HAY2, HAK2, Mİ'de yoktur.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

5. Tūtìye taʿlìm iden semenperverligi
Kāmile taʿlìm iden cāhil ṭarìḳinde erligi
Ḫatm iderdi mānì Behzād ṣūretgerligi
Resm-i ḥāli yaratsalar mecmuʿā-yı taṣvìrine

6. Belki olsa āşinā ʿilm-i ledünle ülfete
Düşmez idi müşkili ʿilm-i seferle külfete
Şah İskender delìl etmezdi ḥāżırı ẓulmete
Bulsa miʿmār ḥayāt ʿömr-i sevā taʿmìrine

7. ʿAşḳ odundan bir şerer gelmez dile olsa velev
Mürde iḥyāsına hācet degil diger ʿalev
Ġasben almazdı Süleymān ḫatemini ṣaḫra dev
Yazsa *Seyrānì* tılsım-i ʿaşḳ dil temhìrine*

* 5/1: iden semenperverligi: olmış perverligi- AŞE XVIII; idenler o sühenperverligi- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 5/2: cāhil ṭarìḳinde: cāhil tārikde- AŞE XVIII; tārikde cāhil- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 5/3: Dir hìn-i maḥrem degilken ād ider rehberligi- AŞE XVIII; Dìne hiç mahrem degilken ad eder rehberligi- SS, HAY2, HAK2; Dine hiç mahdem değilken ad eder seferberliği- Mİ // 5/4: Rehberimdir ʿaşḳ raġmen vāizin tekfìrine- AŞE XVIII, SS, HAK2, Mİ; Rehberimdir aşka rağmen vaizin tekfirine- HAY2

664. BU DÜNYĀNIÑ ṢOÑI YOḲDIR GELDİ VÍRĀN ÜSTİNE*

1. Gö[k]de melekler duʿāsı yerde insān üstine
Fikr eyledim cümlesini ehl-i ìmān üstine
Cümleniñ maʿbūdı sensin yā İlahe'l-ʿālemìn
Bu dünyānıñ ṣoñı yoḳdır geldi vìrān üstine

2. Her ḳaçan bir āh eylesem gözim yaşı sìl olur
Maʿrifet ṣāḥibi olanlar ehl-i dil [ü] kāmil olur
Gel irkenden tedārik ḳıl āḫir bir gün gel olur
ʿĀḳıbet uġrar bu cümle mezāristān üstine

3. Kimisi ecel cāmını nūş idüp içmekdedir
Kimisi dār-ı fenādan beḳāya göçmekdedir
ʿAḳlıñı başıña cemʿ it ʿömrimiz geçmekdedir
ʿAzrāʾil destin ṣunmadan aç göziñ cān üstine

4. *Seyrānì* kāmil olanıñ sözleri āb-ı zülāl
ʿİlm ü ḥāle meyl idenler neylesün mālı melāl
ʿİzzetiñden luṭfıñdan kerem ḳıl ey ÿülcelāl
Cürmim ile niçe varam ulu dìvān üstine

---

* *C. 51: 18a;* AÇ: 367
A.
2/3: gel: kül- AÇ
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

665. ANIÑ SERMĀYESİ İNKĀR-I ḤAḲḲ YOḲ BAŞḲA BİR ÇĀRE*

1. Atıldım ben dem-i ʿaşḳa Ḫalìlullah gibi nāre
Luṭuf ummam mülkden tenim olsa hezār pāre
Bilir esrārımı lakin düşer münkir bu inkāre
Anıñ sermāyesi inkār-ı Ḥaḳḳ yoḳ başḳa bir çāre

ʿAyıbdır ehl-i ẕevḳe bir ḥayāt içün ṣavaş itmek
Seri virmek ḳolay Billah güçdir sırrı fāş itmek

2. Dilerseñ bilmemek bilmek içinde bilmemek mümkin
Dilerseñ gülmemek gülmek içinde gülmemek mümkin
Evet ölmek dirilmek ḥaḳdır ammā ölmemek mümkin
/…/

ʿAyıbdır ehl-i ẕevḳe bir ḥayātı içün ṣavaş itmek
Seri virmek ḳolay Billah güçdir sırrı fāş itmek

3. Oḳur şiʿrim ve lakin añlamaz ḥālim ġazel añlar
Ne bilsiñ ʿārifiñ esrārını ʿaḳlı perìşānlar
ʿAceb kimdir viren ʿÍså deminden mürdeye cānlar
Bu istifhām-ı mübhemle ider *Seyrānì* seyrānlar

ʿAyıbdır ehl-i ẕevḳe bir ḥayātı içün ṣavaş itmek
Seri virmek ḳolay Billah güçdir sırrı fāş itmek

---

* *AŞE XVIII: [80.21];* SS: 29; HNO: 242-243; HAK2: 306-307; Mİ: 311-312
A.
1.n/1: ḥayāt: ḥayātı- SS, HNO, HAK2
2/2: gülmemek gülmek: gülmek gülmemek- Mİ // 2.n/1: ḥayāt: ḥayātı- SS, HNO, HAK2
3.n/1: ḥayāt: ḥayātı- HNO, HAK2
C.
AŞE XVIII'de 3.n/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

666. NE ġAM VARSIN ḤAZĀN ÇÖKSİN ÇEMENDE RENG-İ EZHĀRE*

1. Giyinmiş kākülüñ ḳaşıñ gözin kirpikleriñ ḳāre
[Ya]ḳışmış birbirine Bārekallah ṣunʿ-ı Settār'a
Beyāżlıḳ gözleriñde lebleriñde reng-i gülẕāre
Ne ġam varsın ḥazān çöksin çemende reng-i ezhāre

Boyanmış ruḥlarıñ al ḳana batmış āh nedir çāre
Baḳılmaz ki baḳılsıñ böyle yüzle böyle ruḥsāre
Ḳızıllıḳ yüzleriñde lebleriñde reng-i gülẕāre

2. Yārim güzele baḳarken gözleriñde bir süzülmek var
Hele kirpikleriñ oḳ gibi bir bir düzülmek var
Gülünce ḳıl gibi cānımda incelmek üzülmek var
Saña sence bu deryāda ne dalmaḳ ne büzülmek var

Boyanmış ruḥlarıñ al ḳana batmış āh nedir çāre
Baḳılmaz ki baḳılsıñ böyle yüzle böyle ruḥsāre
Ḳızıllıḳ yüzleriñde lebleriñde reng-i gülẕāre

---

* *AŞE V: 45/1;* SS: 48-49; HNO: 229-230; HAY2: 170; HAK2: 305; Mİ: 303-304

A.

1/2: Settār'a: settāre- SS, HAY2, HAK2; sitare- Mİ // 1/3: Beyāżlıḳ gözleriñde lebleriñde: Yüzünde o lātif renk örnek olsun- SS, HAY2, HAK2, Mİ // 1/4: Ne ġam varsın ḥazān çöksin çemende reng-i ezhāre (SS, HAY2, HAK2, Mİ): /…/- AŞE V // 1n/1: /…/- SS, HAY2, HAK2, Mİ // 1n/2: Güzel renkler yüzünden imtizāç etmiş nedir çāre- SS, HAY2, HAK2, Mİ // 1n/3: Baḳılmaz ki baḳılsıñ böyle yüzle böyle ruḥsāre- SS, HAY2, HAK2, Mİ

2/1: Yārim güzele: Yarım gözle- SS, HAY2, Mİ // süzülme: süzülmek- SS, HAY2, HAK2, Mİ // 2/2: kirpikleriñ: kirpiklerinde- Mİ // 2/4: Saña baġlı yüregim ṣanma ki senden çözülmek- SS, HAY2, HAK2, Mİ // 2n/1: /…/- SS, HAK2, Mİ // 2n/2: Güzel renkler yüzünden imtizāç etmiş nedir çāre- SS, HAK2, Mİ // 2n/3: Baḳılmaz ki baḳılsıñ böyle yüzle, böyle ruḥsāre- SS, HAK2, Mİ

B.

HAY2 "Müseddes" yan başlıklıdır.

C.

SS, HAK2 ve AŞE arasındaki en önemli fark AŞE'deki metnin kavuştağının üç mısralı olmasıdır. AŞE'deki metnin ilk dörtlüğünün 4. mısrası yoktur. Kavuştağın ilk mısrası 4. dize gibi görünmektedir. Diğer bentlerde bu mısranın tekrarlanmasından dolayı bu mısrayı kavuştağın ilk dizesi olarak almayı daha uygun bulduk.

3. dörtlük SS, HAY2, HAK2, Mİ'de yoktur.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

3. Ṣadef aġzına girse çıḳsa bu aġzındaki dişler
Eger incü gibi ṣatılsa mi§ḳāline dervìşler
Virir dellāla tāz ḫırḳa destār üç beşler
Aranmaz bāzārlıḳda alışveriş olan işler

Boyanmış ruḥlarıñ al ḳana batmış āh nedir çāre
Baḳılmaz ki baḳılsıñ böyle yüzle, böyle ruḥsāre
Ḳızıllıḳ yüzleriñde, lebleriñde reng-i gülzāre

4. Ḳucaġına başım dizine yüzim eylesem teslìm
Vefā ʿilmin benim ḥaḳḳımda (…) ider taʿlìm
Ṣatın aldım belā başıma *Seyrānì* idüp taḳṭìm
ʿAcāʾib dilber imiş oldı vaṣfından sözim naḳlim

Boyanmış ruḥlarıñ al ḳana batmış āh nedir çāre
Baḳılmaz ki baḳılsıñ böyle yüzle, böyle ruḥsāre
Ḳızıllıḳ yüzleriñde, lebleriñde reng-i gülzāre[*]

[*] 4/1: dizine yüzim eylesem: ḳoysam yüzünü eylese- SS, HAY2, HAK2, Mİ // 4/2: O pembe renkli ruḥsārıñ elimle eylesem teslìm- SS, HAK2; O pembe renkli ruhsarın elimle eylesem telsim- HAY2, Mİ // 4/3: Bunu Seyrānì bilmem ki ne yolsa yār eder tevsìm- SS, HAY2, HAK2; Bunu Seyrânî bilmem ki ne yolla yâr eder tevsim- Mİ // 4/4: Bu bence bir güzel manzar güzel bir levha-yı tersìm- SS, HAY2, HAK2, Mİ // 4n/1: /…/- SS, HAK2, Mİ // 4n/2: Güzel renkler yüzünden imtizāç etmiş nedir çāre- SS, HAK2, Mİ // 4n/3: Bakılmaz ki bakılsıñ böyle yüzle, böyle ruḥsāre- SS, HAK2, Mİ

667. İTMEGE ḲĀDİR DEGİL Mİ ḲĀDİR ÍHĀM EYLESE*

1. Cümle ḥalḳıñ dìnini Allah dìn-i İslām eylese
İtmege Ḳādir degil mi Ḳādir ìhām eylese

2. Dìn-i İslām'dan murād ṭutmaḳdır Allah emrini
Ṭutmamaḳdır nehyini biñ devir eyyām eylese

3. Ādem'iñ bir ẕüllesini cennetinde ʿavf eylerdi ḥaḳḳ
Bir kez emrin ṭutmayan bir ḥayya inʿām eylese

4. Ādem iseñ Ādem'iñ ḥālini düşün bir ʿibret al
Nefsiñe ʿārif olursıñ Tañrı ilhām eylese

5. Gāh dutup gāh ṭutmamaḳdan emrini lāzım gelen
Gāh ricāmend olsa birḳul gāh evhām eylese

6. Ḥaḳḳ'a bir ādem riyā ile ʿibādet itmeden
Belki yegdir kendini rüsvā-yı bednām eylese

7. Ehl-i kibriñ ṭāʿati maḳbūl-i ʿİndillah degil
Üç yüz altmış bir gün oruç ṭutsa bayram eylese

8. Panzehrini cāhiliñ nūş etme kāmil zehrin iç
Cāhile aldanma *Seyrānì* biñ ikrām eylese

---

* *AŞE V: 21;* AŞE XVIII: [80.42]; SS: 47-48; HNO: 229; HAY2: 162; HAK2: 262-263; HAK3: 138; Mİ: 304

A.

1/1: dìnini: dìnin- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ // 1/2: Ḳalmaz hiç mazlūm eger Ḥaḳḳ zulmi ilzām eylese- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ

2/2: Ṭutmamaḳdır: Yapmamaḳdır- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ // devir: dürlü- AŞE XVIII; devri- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ; devr-i- HAK3

4/1: ḥālini: ḥālin- SS, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ // 4/2: Tañrı: ḳalbin ḳalbin- SS; kalbin- HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ

6/2: bir gün oruç: gün orucun- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ

8/1: panzehrini: panzehrin- AŞE XVIII, SS, HAY2, HAK2 // Panzehrini cāhiliñ: Cāhilin dermānını- HNO, Mİ; câhilin pan-zehrini- HAK2, HAK3

C.

AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ'te 3, 5. beyitler yoktur. AŞE XVIII'de 4. beyit sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

668. MĀLİK OLDIM CEVHER-İ AṢL-I VELÍYÜ'N-Nİʿ METE*

1. Maʿden-i ʿaşḳa emìn oldım ṣıġındım ḥażrete
Mālik oldım cevher-i aṣl-ı velìyü'n-niʿmete

2. Al bu suʾāliñe cevābım bil velìyü'n-niʿmetim
Şìr-i Yezdān Ḥaydār-ı Kerrār ṣāḥib-i şöhrete

3. Taḫt-ı ʿarşda devr idüp ervāḥ-ı Mevlānā gibi
£ābit oldı bendelik yazıldı ismim ḥüccete

4. Ḥākimim dil oldı aġzım maḥkeme daʿvām duʿā
Düşdi ḳavl-i Seyyidü'l-aḥkām-ı ṣulḥ himmete

5. Nāfiẕü'l-aḥkām ḥükminden döner ḥākim degil
Diñle daʿvāmı muṭābıḳdır Kitāb sünnete

6. Düş tevekkül bābına yalvar mucibü'l-daʿvete
Git gide her bir işiñ başı ṭayanır ḥikmete

7. Pādişāhlıḳ olmaya nìklikle nām almaḳ gibi
Olmaya nìklik ʿadūdan intiḳām almaḳ gibi

8. Şāh İskender giderken ẓulmete aldığı mūm
Şeb çerāġ-ı Ḫıżr'a nisbet mūma çam almaḳ gibi

---

* *AŞE XVIII: [80.40];* SS: 44-47; HNO: 227-228; HAK2: 287-289; Mİ: 305-306; Mİ: 324

A.

2/1: bu suʾāliñe: suʾāliñe- SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/2: Ḥaydar-ı Kerrār ki ṣāḥibdir müʾebbed şöhrete- SS, HNO, HAK2, Mİ

4/2: ṣulḥ: sulh-ı- Mİ

5/2: daʿvāmı: davam- HAK2, Mİ // Kitāb: Kitab u- HAK2, Mİ

7/2: Olmaya: Olma- SS, HNO

8/2: almaḳ: olmak- Mİ

B.

17/1: direm: dirhem- SS, HNO, HAK2 (dipnot)

C.

26. beyit HAK2'den eklenmiştir. Mİ: 305-306'da eksik olan 21-26. beyitler, Mİ: 324'tedir. AŞE XVIII'de 25. beyit eksiktir. AŞE XVIII'de 8/2, 17/1, 26/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

9. Terk-i ʿāz[m-i] dìn iden ḳavm-i Yezìd'e yoḳ murād
Ṣubḥ-ı ìmān-ı beḳāya küfr-i şām almaḳ gibi

10. Düş tevekkül bābına yalvar mucibü'l-daʿvete
Başıñı aç ḫāżır ol tāc-ı hümā-yı devlete

11. Dost gibi düşmen ʿilācından ṣaġalmış yara bul
İlde tel ḳırmaz ṭaraḳ vardır ṣaḳalıñ ṭara bul

12. Zor göñülden düşme gökden düşmeden ben bildigim
Ḳalb-i sulṭāndan düşen ḳul parçasından pāre bul

13. Rū-be-rū parlar güler zaġlı ḳılıc elmās gibi
ʿAdl için ḳından çıḳarılmış ḳılıcda ḳara bul

14. Ḳıl ḳadar nān nemek ḥaḳḳın gözetmeseñ eger
Merd iseñ düş kendi başı derdiñe bir çāre bul

15. Gözden aġlar düşmen özden aġlamaz dost mevtine
Egri özde bulmadım ben doġru sözlü ara bul

16. Düş tevekkül bābına yalvar mucibü'l-daʿvete
Git gide her bir işiñ başı dayanır ḥikmete

17. Ḳul ider Mìzān ḫülyāsında Ḳāf Ṭaġı'n direm
Gelse elden biñde bir dilden gelen söz lācerem

18. Gözlerimsiñ sen benim dirse severken kes ümìd
Umma kendin görmeyüp ġayrı gören gözden kerem*

* 9/1: ʿāz[m-i]: îz- HAK2; âzm-i- Mİ // ḳavm-i: zalim- Mİ // 9/2: Ṣubḥ-ı ìmān-ı beḳāya küfr-i: Subhu iman-ı bekaya küfrü- HAK2 // almaḳ: olmak- Mİ
10/2: Gitgide her bir işin başı dayanır hikmete- HAK2
12/1: bildigim: bilirim- Mİ // 12/2: sulṭāndan (SS, HNO, HAK2, Mİ): şāhinde- AŞE XVIII
13/2: ḳılıcda (SS, HNO, HAK2, Mİ): ḳılıcında- AŞE XVIII
14/1: ḳadar (SS, HNO, HAK2, Mİ): żarār- AŞE XVIII // nān: nan u- HAK2, Mİ // 14/2: başı: başın- HAK2, Mİ
17/1: Ṭaġı'n: dağı- Mİ

19. Derd-i ʿaşḳ bükdi bilim bu derdimi nidem eger
Çeşm-i inṣāf ile baḳmazsa velì muḥterem

20. Düş tevekkül bābına yalvar mucibü'l-daʿvete
Git gide her bir işiñ başı dayanır ḥikmete

21. Gün gibi ʿālemde senden ġayrıya bir sāye vir
İtme pāmāl ḥaḳāret herkese bir pāye vir

22. Cevher-i ʿaşḳ ḥaḳìkat bābınıñ miftāḥıdır
Ḳalb-i ʿāşıḳ kenz-i Raḥmān'dır ḳulaḳ maʿnāya vir

23. Bir metaʿ-yı maʿrifetle aḫẕ ü iʿtā ideyim
Sen hemān pāzār-ı ʿaşḳa gitmege sermāye vir

24. At egir ṣar ṭurma *Seyrānì* ʿadūnıñ penpesin
Varıñı ḥallāc ṭoḳmaḳ kirişe yaya vir

25. Şerr-i şeyṭān nefs-i emmāre ʿadū-yı ekberiñ
Ḥìlesinden ḳurtulam dirseñ diliñ Mevlā'ya vir

26. Düş tevekkül bābına yalvar mucibü'l-daʿvete
Git gide her bir işiñ başı dayanır ḥikmete*

* 19/2: velì: veliyi- Mİ
21/2: pāmāl: pamal-i- Mİ
22/1: ʿaşḳ: aşk-ı- Mİ
23/1: Bir: Ben- SS, HNO, HAK2, Mİ
24/1: egir ṣar: egir- SS; eğer- HNO, HAK2, Mİ // penpesin: pençesin- HAK2 // 24/2: ḥallāc: ḥallāc gibi- SS, HNO, HAK2, Mİ // kirişle: kirişe- SS, HNO, HAK2, Mİ
25/1: ʿadū-yı: adüvvü- Mİ

669. MELEKLER KADİM DUASI BİRİ YERDE BİRİ GÖKTE*

1. Mevlâ'nın nuru boyası biri yerde biri gökte
Melekler kadim duası biri yerde biri gökte

2. Hezar bin seneler gökte asılı durur kandil
Anın hikmeti manası biri yerde biri gökte

3. On sekiz bin âlem üzre döner hem sırrı bilinmez
Ebu rahmetin deryası biri yerde biri gökte

4. On iki burç felekte yedi yıldız döner gezer
Ay güneş şavkı ziyası biri yerde biri gökte

5. Direksiz kuruludur ibret içün gör bu âlemde
Yedi kat yerler binası biri yerde biri gökte

6. *Seyrânî* ile hâkden aluptur Âdem'i Havva
Çar anasırın mayesi biri yerde biri gökte

---

* *CÖ2: 4601;* HAK2: 263
C.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

670. BİR KÖÇEK MAHBUBİ HER YANI LATİF*

1. Sevdi dil şuhu devran-ı latif
Dilrubasın canımın canı latif
Hüsn-i anın şöhreti şanı latif
Bir köçek mahbubi her yanı latif

2. Dest-i siminde ki savt o zilleri
Aldı dil tazeyi gonca gülleri
Oyunu mest eyledi mailleri
Bir köçek mahbubi her yanı latif

3. Nahl-i güldür kadd-i mestane köçek
Perçemi sümbül ruhu ziba köçek
Hasılı can paresi rana köçek
Bir köçek mahbubi her yanı latif

4. Cümle endamı vücudu kar teni
Titriyor ya nurveş sertaba yeni
Dembedem eyle tebessüm *Seyrânî*
Bir köçek mahbubi her yanı latif

---

* *AÇ: 322*
B.
AÇ "Şarkı" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

671. NİÇÜN OLMADIM BEN ŞU VÍRĀN DÜNYĀDA İFLĀḤ*

1. Yā Rabb ben ḳulın her ḫulḳını eylesin ıṣlāḥ
Niçün olmadım ben şu vìrān dünyāda iflāḥ
Aç dìdemi Fettāḥ

2. Fettāḥ'sın biliñ her derde senden meded ammān
İt bu zebānım ẕikr ile hem fikr ile gümrāḥ
İtme beni mellāḥ

3. Şefiʿ it Ḥabìb'iñ rūz-ı cezāda baña Ḥaḳḳ
Yoḳdır dostlarıñda anıñ gibi hic bir işbāḥ
Olsam aña seyyāh

4. Cennet-i ʿāliyāt vir bize eyleyek teşrìf
Görmek ister dìdārıñı ol günde hep ervāḥ
İtdim buña süllāḥ

5. Süllāḥ itse Ḥaḳḳ emrine her demde *Seyrānì*
Dünyā ʿuḳbā Mevlā'm dilerim vir baña felāḥ
İster bu dil tüffāḥ

---

* *C. 51: 47a*
B.
C. 51 "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün/Mefʿūlü feʿūlün

672. MERḲADİNE YÜZİM SÜRMEK KEREM Mİ YĀ RESŪLULLAH*

1. Medìne'ye ziyārete varam mı yā Resūlullah
Merḳadine yüzim sürmek kerem mi yā Resūlullah

2. Varaydım ḥacca ilinen dìdeler ṭoldı silinen
Şefāʿatıñla silinen ḳaram mı yā Resūlullah

3. Çıḳdım ben de ʿArāf[at]'a yetiş semìdi yek ṣāfa
Kaʿbe-yi Şerìf'i ṭavāfa duram mı yā Resūlullah

4. Meylim yoḳ baḳceye baġa *Seyrānì* düşmiş bir aġa
Şefāʿatıñla uçmaġa girem mi yā Resūlullah

---

* *C. 51: 42a*
B.
C. 51 "Naʿat Tanẓìr" başlıklıdır.
C.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

673. DİLERİM O ḤUBLAR İLE TEKELLÜMLERİ FETḤ İDE FETTĀḤ*

1. Ḥayāt buldım şu fenāda yāra idince ilmāḥ
ʿĀşıḳına cevr idenler hìç aṣlā olmaz iflāḥ
ʿĀşıḳına iḥsān iden dünyā [vü] ʿuḳbā şād olur
Dilerim o ḫublar ile tekellümleri fetḥ ide Fettāḥ

2. Bir mürüvvet kānı dilber bulmadım ḥālden bilir
ʿIyş [u] ʿişret vaḳt olınca āsitānıma gelir
Görince laʿl-i lebini serden ʿaḳlımı alır
Anları Bārì Teʿālå raḥm ehli ide ıṣlāḥ

3. Iṣlāḥı mümkin degilse ṣūretini zeşt ide
Bir ıssız ḫān içinde her ṣaç-ı şām neşet ide
Raġbet itsünler deyü rubʿ-ı meskūnı deşt ide
Böyle eziyyetle her gün eyle dāʾim ṣabāḥ

4. Ṣabāḥ olınca rūzında işini hep fiġān ola
Dìdeleri ḫūnıla ḥasreti firḳatle her dem ṭola
Bu Seyrānì gedādan derdine şifā bula
Destine dāʾim dilerim eyleye beni miftāḥ

---

* *C. 51: 22b*
B.
C. 51 “Dìvānì” başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün

674. İGRENÜP TEN BELDESİ MECMŪʿINI CĀN ḲAPLADI*

1. İbtidā ten iḳlìmini geldi revhān ḳapladı
Der idim Elḥamdülillah muʿtedil ḫān ḳapladı
Mek§ idüp beytü'l-dehānda zelzele emr eyledi
İgrenüp ten beldesi mecmūʿını cān ḳapladı

2. Şehr-i dil üstine (…) taḥt ḳurdılar
Reʾs-i cān reʾs-i cisme ṣor ḫayāl durdılar
Reʾs-i cisme reʾs-i cānı tāc idüp vurdılar
Ḳıl mi§āl rūy-ı zemìni zer-i tābān ḳapladı

3. Ẓulmet-i ṣaḥrādaymış māh eyledi aḥkām-ı ricāl
İẕn-i Ḥaḳḳ'la bu cihāna açup geldi pür pāl
(…) elinden (…) ṭārìḳde bunca sāl
Şimdi keşf eyledi nefsiñ maʿdeniñ gāh ḳapladı

4. Nefs teniñ beldesini itdi belde cezìr
Tāc taḥt żabt idüp şimdi nefsi oldı vezìr
Şāh ʿadd ìmāna ʿādū olmış ider yemìn neẕìr
Seyrānì çoḳ şehr-i cānı şimdi şeyṭān ḳapladı

---

* *AŞE V: 19*
C.
Bu metin ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

675. YAḲDI CĀNIM BİR GÜZEL ṬAMUYA ḤĀCET ḲALMADI*

1. Baḥr-i ʿaşḳa Ḥażret-i Nūḥ'ıñ gemisi ṭalmadı
Ḥaḳḳ belā ṭūfānına ehl-i necātı ṣalmadı
ʿAşḳımıñ sazı bozılmış bir maḳāmı çalmadı
Yār başımdan ʿaḳlım aldı göñlimi hìç almadı
Yaḳdı cānım bir güzel ṭamuya ḥācet ḳalmadı

2. Ẕevḳ-i ʿaşḳ bìçāre Manṣūr'ı Ene'l-Ḥaḳḳ dārına
İtdi berdār işte meydānda ziyānı kārı ne
ʿĀşıḳlıġıñ rüsvāylıġı maʿşūḳ olanıñ ʿārına
Gelse yaḳmadı beni böyle firāḳıñ nārına
Yaḳdı cānım bir güzel ṭamuya ḥācet ḳalmadı

3. ʿĀşıḳa dilber muṭìʿ olmaz söz ile saz ile
Bir çemende gezmedim hìç dilber-i mümtāz ile
Çehreme gülmez ümìd bu ṭāliʿ-i nāsāz ile
ʿĀşıḳ Seyrānì'niñ ʿömrin tüketdi nāz ile
Yaḳdı cānım bir güzel ṭamuya ḥācet ḳalmadı

---

* *AŞE XVIII: [80.47];* SS: 53-54; HNO: 239; HAK2: 304; Mİ: 307

A.

1/2: ṭūfānına (SS, HNO, HAK2, Mİ): ṭūfānını- AŞE XVIII // 1/3: ʿAşḳımıñ: Aşkımız- Mİ

2/2: berdār (SS, HNO, HAK2, Mİ): birāder- AŞE XVIII // 2/3: ʿĀşıḳlıġıñ: Âşığın- Mİ // 2/4: yaḳmadı: yakmazdı- HNO, HAK2, Mİ

3/2: Bir çemende: Perçeminde- HNO, HAK2, Mİ

C.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

676. ʿARŻUHĀLİM ŞUNMAĠA BENDE CESĀRET ḲALMADI*

1. Pādişāh-ı dìn [ü] devletde ʿadālet ḳalmadı
ʿArżuhālim şunmaġa bende cesāret ḳalmadı

2. Mürteşìler hep bedestān ketḫüdāsı olalı
Bir ḥelāl sermāyeli ṣāḥib-i ticāret ḳalmadı

3. Beş vaḳitde hìç ezān sünnet iden yoḳ aḳcesiz
Ḥasbetenlillah içün Ḥaḳḳ'a ʿibādet ḳalmadı

4. Daʿvet itmiş dost bizi kendüsiniñ ṣofrasına
Kimseniñ loḳmasında ḥaẕẕ-ı ḥalāvet ḳalmadı

5. Yardım it *Seyrānì*'ye āḫir nefs-i sulṭān-ı ʿaşḳ
Ẓāhir olmadıḳ ḳıyāmetden ʿalāmet ḳalmadı

---

* *C. 4: 309;* AŞE V: 140; HAY2: 163; AÇ: 464; HAK2: 263-264; HAK3: 139

A.
1/1: dìn [ü]: din-i- HAY2; din ü- AÇ // 1/2: bende: bizde- AŞE V
2/1: ketḫüdāsı: kahyāsı- AŞE V // 2/2: ṣāḥib-i: sahip- AÇ
3/2: içün: niçin- HAY2, HAK2, HAK3
4/2: loḳmasında: bir lokmasında- AÇ // ḥaẕẕ-ı ḥalāvet: hazz u halavet- HAY2, HAK2, HAK3
5/1: nefs-i: nefesde- AŞE V; nefes- HAY2, AÇ, HAK2, HAK3 // 5/2: olmadıḳ: olmuştur- AÇ // ḳıyāmetden: kıymetten- HAY2, HAK2, HAK3

B.
AÇ "Gazel" başlıklıdır.

C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

677. KĀRINI TEDBÍR İDEN ʿĀLEMDE CĀHİL OLMADI*

1. ʿUḳbāya hazìn gören dünyāda ġāfil olmadı
Kārını tedbìr iden ʿālemde cāhil olmadı

2. Her ne iş kim olmaya tevfìḳ-i Ḥaḳḳ aña refìḳ
Ṣad hezārān saʿyla cehdile ḥāṣıl olmadı

3. Ehl-i ḥāl olmaḳ dilerseñ vāḳıf-ı ḥāl ol yüri
Vāḳıf-ı ḥāl olmayan her işde kāmil olmadı

4. Ṭıynet-i pākindedir her kişiniñ olmaḳ ferìd
Terbiyet nāehil olana hic ḳābil olmadı

5. Ey *Seyrānì* Bārigāh-ı ḥażrete eyle niyāz
Cürm-i eflāke āh-ı maẓlūmān ḥāʾil olmadı

---

* *C. 51: 7a;* AÇ: 368
A.
1/1: ʿUḳbāya hazìn: Ukbadan hazın- AÇ
2/1: tevfìḳ: tefik- AÇ
4/2: nāehil: ta ehil- AÇ
5/2: Cürm-i eflāke āh-ı maẓlūmān: Cerm-i eflak ah-ı mazlumana- AÇ
B.
AÇ "Divan" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

678. HER BİR MŪLARIN ŞĀNE-Yİ MEVZŪNA URILDI*

1. Ẕülfiñ nigārım ḫalḳası gerdūna urıldı
Her bir mūların şāne-yi mevzūna urıldı

2. Vaḥdetde iken boynıma ṣarıldı gìsū
Ejderhā mi§āl başımıñ üstine urıldı

3. Tel tel dağıdup vaḳt-i seḥer bād-ı ṣabālar
Yaymış ʿāleme eṭrāf-ı meskūna urıldı

4. İḳlìmlere hep kişver-i heft şāha ẕülfiñ
İnkār idemem göñlüme ḳapsına urıldı

5. Ṣaḥrālara sen bendeñi Leylā deyü ḳoydın
ʿAşḳ sevdāların *Seyrānì* Mecnūn'a urıldı

---

* *C. 5-88: 80ab;* HAK2: 264
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

679. KENZ-İ MAḪFÍ-Yİ VÜCŪDDA O YAPAN BĀZĀRLIĠI*

1. Lafẓ-ı maḫlūḳātda olmış müstetir Ḥaḳḳ varlığı
Kenz-i maḫfî-yi vücūdda o yapan bāzārlığı

2. Ḫālıḳ'ıñ maʿlūmıdır maḫlūḳ-ı nāçìz oldığım
ʿAyb-ı maḫlūḳātın örter Ḫālıḳ'ıñ Settārlığı

3. Taḥt-ı ḥükm saṭvetinde dönmeden ecrām bütün
Nefs-i çarḥıñ iḫtiyārından degil devvārlığı

4. Bāṭın ʿilminden ḫaberdār olmayan ādemlere
Şübhesiz olmazdı belli Caʿfer'iñ ṭayyārlığı

5. ʿĀlemiñ bünyādına atmış merāmınca temel
Mümkin olmaz Ḫālıḳ'a maḫlūḳınıñ miʿmārlığı

6. Kerbelā'da yeñdi ḥaḳḳsızlıḳ ḥaḳḳı *Seyrānì* āh
Ḥırṣ-ı ẓālimdir Yezìd'e yapdıran ḫūnḫˇārlığı

---

* *SS: 55-56;* HNO: 239-240; HAK2: 264-265; Mİ: 307-308
A.
3/1: ḥükm: hükmün- HNO, HAK2
C.
Mİ'de 3. beyit eksiktir.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

680. GETİRDİN KENZ-İ MAHFİDEN CİHANI CİSM İLE CANI*

1. İlahi halk eden Sen'sin meniden işbu insanı
Getirdin kenz-i mahfiden cihanı cism ile canı

2. Sen ol Hallak-ı Vahid'sin şerikin hem nazirin yok
Sen ol Rezzak'ı danesin kadimü ferd ü Sübhan'ı

3. İşittik müjde la taknetün min Rahmetillah
Ben ümit kesmezim ya Rab umarız derde dermanı

4. Küşade bab-ı ihsanın nikada ermez inamın
Atası kula Mevla'nın budur def ede niranı

5. Nakirrüz zenb ya Gaffar recuna minhe ya Settar
Ve ahsuma maal ebrar eriştir Cud-ı sultanı

6. Ki haddi yoksa isyana ne gam ye rahmetin haddi
Kulundur cümle mahlukat ki sensin Hayy u Rahman'ı

7. Dahi hem valideynine cemiu müminin ile
Verip fazlın ile Cennet dahi hur ile gılmanı

8. Bu mücrim *Seyrânî* kemter babına yed açup geldi
Tapuna layık işi yok Sen eyle ona ihsanı

---

* *AÇ: 469-471*

B.

AÇ "Nazm-ı Seyrânî" başlıklıdır.

AÇ, 5. dörtlükteki "Cud-ı sultanı" ifadesini Hz. Nuh'un gemisinin Cudi Dağı'na oturmasıyla açıklayan efsaneyle ilişkilendirmiştir.- AÇ (dipnot)

C.

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

681. BİR FERÍDÜ'L-ʿAŞR BİR HEMNĀM-I PĀK ḤAYDĀR'I*

1. Bir kesir mekān mayān-ı cism-i ẕìşān gevheri
Bir ferìdü'l-ʿaşr bir hemnām-ı pāk Ḥaydār'ı

2. Bir derr, aşdāḳ aşnāḳ maẓhar silsile
Dü cihetden server-i esrār-ı ḥikmet maẓharı

3. Ṭabʿ-ı cömerd civān merd dervā-yı derd dil
Bir Vahìdü'l-dehr nūr-ı mihr ü māh enveri

4. Ẓulmet-i nāmerd gerdūne müsteḫā-yı ḥımlıġın
Fātiḥiniñ feṭḥiniñ serdārınıñ serdefteri

5. Kātib-i ḳader Kirāmen Kātibìn deftere
Levḥ-i Maḥfūẓ'unda yazmış nāmın iḥsān rehberi

6. Rehber-i rāh sehāvetle şecāʿat şehriniñ
Şehr-i yār-ı şöhret [ve] şānı seriniñ efseri

7. Efser-i reʾs-i reʾisi felek baḥr-i maʿrifet
ʿİlm-i ḥarf lafẓınıñ maʿnāsınıñ bir cevheri

8. Cevher ẕìḳıymet kān-ı kerāmer şākiri
Ẕākirü'l-iḥsānıñ ḥavż-ı cināñ-ı Kev§er'i

9. Kev§er'iñ şāḫipleri bāḳì ḥayāt (…)
Ābınıñ icrāları mecrālarınıñ behteri

---

* *AŞE V: 62.*
C.
Bu metin ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

10. Bir güzel tāze vücūd-ı āb āb-nāb-ı nāyının
Pertev-i envārına pervāne dil çoḳdan beri

11. Ṭutdı elden boşlamaz dil ḳaṭʿ-i dāmen-i dest ḳıl
El etekde yā etek elde ḳalur ey dìn eri

12. Bir güüli her bülbüliñ var her güliñ bir gülşeni
Her gedā ḳalbinde bir şāhıñ ṣalınur mehteri

13. Bende Mìr-i Ḥaydar'ıñ bir Ḳanber'i oldum gibi
Çarḫ-ı ʿaşḳından esed bir cennet toġdım Müşterì

14. Cām-ı dest Şāh Ṭahmāsb-ı ʿAcem bezminde mest
Ẕerre yoḳ dil zambaḳ ḳalbinde ḫavf-ı zemheri

15 (…) nergis ʿaynın süzer mestāne dil
Ḫarb-i gülḫatmi içün çekmiş şaḳāyıḳ şemşìri

16. Tāc-ı ser ḳapdırmaġa ḫavfın çeküp dil süseni
Şāh Behrām-ı Semerḳand bile ṭaḳmış ḫançeri

17. Taḫt-ı dìvān-ı Süleymān'ı ḳurup reyḥān-ı dil
Düzdi ṣaf ṣaf gül vücūdına diken leşkeri

18. Dil ḳaranfil aġız açmış gösterir biñ bir zebān
Ṣan ḥacāmat itdirüp düzmiş lebine neşteri

19. Vaṣf-ı ʿaşḳıñ eyledi ḫāṣ baġçe *Seyrānì* dil
Doldı naẓmım baġına nevrūz sulṭān ʿaskeri

20. İşledir māl mıdır maʿden-i himmetleri
Temme-yi bi'l-ḫayr niyāz eyle āmìn sìm zer[i]

682. ODUR HER YĀREME NEŞTER SŪZĀNDIR ḲURBET İL ḲAHRI*

1. Süründürdim göñül yer yer yamandır ġurbet il ḳahrı
Odur her yāreme neşter sūzāndır ḳurbet il ḳahrı

2. Sitem itmem ṭaġdır gāh gāh hezār derd baġladır gāh gāh
Güler hem aġladır gāh gāh yamandır ḳurbet il ḳahrı

3. Kimiñ ḳahrile buñdurmış kimiñ ʿaşḳıla oñdurmış
Kimin berdine doñdurmış borandır ḳurbet il ḳahrı

4. Yazılmış başa bu ḥüccet kimiñ sılasına ḥasret
Ḳonarsa başa bir devlet āsāndır ḳurbet il ḳahrı

5. Budır ol emr-i Rabbānì felekler döndürir anı
Özüñden eyle *Seyrānì* nişāndır ḳurbet il ḳahrı

---

* *C. 159: 17b*; AÇ: 267

A.
1/1: Süründürdim: Süründürdün- AÇ
2/1: Sitem itmem ṭaġdır: Sitem dağıtır dem- AÇ // baġladır: bağlıdır- AÇ
3/2: berdine: derdiyle- AÇ

B.
AÇ "Semai" başlıklıdır.

C.
AÇ'deki metin de C. 159'dan alınmıştır ancak şiir dörtlüklerle yayımlanmıştır. Ayrıca metindeki mısraların sırası karışmıştır.
Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

683. ʿUTŪFETLÜ ʿİNĀYETLÜ EFENDİM ÇEŞMİMİÑ NŪRİ*

1. Mecāzì ger ḥaḳìḳì ṣarf-ı lafẓ-ı maʿnevì ṣurı
ʿUtūfetlü ʿināyetlü efendim çeşmimiñ nūrı

2. Şürūyı neşʾe-yi dārıñ her birü olsa şiddetlü
Şikest itmek muḳarrer kāse-yi billūr-ı faġfūrı

3. Benim bu mużmer-i māfìʾż-żamìrim ʿuḳdesin ḥal it
Süleymān'a niçün tercìḥ iderler o ḥaḳìr mūrı

4. Ne ḥikmet ʿārif āgāhlarıñ bezminde çalınsa
Müsāvì ʿadd iderler arġanūna ṣavt-ı ṭanbūrı

5. Eger böyle zamānda gelmiş olsa Āṣaf Eflāṭūn
Ne ḥaddi eylemek ìcād-ı kemān saz sanṭūrı

6. Nesìmì Şeyḫ-i Ekber Eşrefoġlı ḳıṣṣası maʿlūm
Tefekkür ḳıl Ene'l-Ḥaḳḳ ẕākiri Ḥallāc-ı Manṣūr'ı

7. Yanarken ʿudveş iẓhār ider ḫoş būy *Seyrānì*
Neccār ile iderler feṭḥ-i bāb-ı ġayb zenbūrı

---

* *AŞE V: 47;* SS: 51-52; HNO: 281; HAK2: 284; Mİ: 333-334

A.

1/1: Rumūz-ı ʿaşḳı ḥall it ki bu ẕihniñ ḳavrasın Ṭūr'ı- SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/2: Ḫiṭāb-ı ḥaḳḳ'ı Mūsā'yı onı ceẕb eyleyen nūrı- SS, HNO, HAK2, Mİ

3/2: o ḥaḳìr (SS, HNO, HAK2, Mİ): (…)- AŞE V

4/1: ʿārif āgāhlarıñ bezminde çalınsa: ehl-i ʿirfānlarıñ çalınsa meclisinde- SS, HNO, HAK2; ehl-i irfanın çalınsa meclisinde- Mİ

5/1: gelmiş olsa Āṣaf: gelse Dāvūd ve- SS, HNO, HAK2, Mİ // 5/2: ìcād-ı kemān saz: ìcād kemān sazı- SS; icat kemanı sazı- HNO, HAK2; icad keman u saz u- Mİ

6/1: Niçün ḳurbān idilmişler Nesìmì Şeyḫ-i Ekberler- SS, HNO, HAK2, Mİ // 6/2: Tefekkür ḳıl: Kim öldirdi- SS, HNO, HAK2, Mİ

7/1: ʿudveş: od gibi- Mİ // būy: buyi- Mİ // 7/2: Neccār: Buhar- Mİ // ġayb: beyt- SS, HNO, HAK2, Mİ

C.

SS, HNO, HAK2, Mİ'de 2. beyit eksiktir.

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

684. ḤAYĀTINA SEBEB YOḴ KÜLL-İ ŞEYʾİÑ BİR ṢUDAN ĠAYRI*

1. Ne var maʿnā-yı ḥarf lafż-ı isim bir Hū'dan ġayrı
Ḥayātına sebeb yoḳ küll-i şeyʾiñ bir ṣudan ġayrı

2. Suʾāl eyler iseñ var her nefisde ṭoġrı yol Ḥaḳḳ'a
Yanılmış kimse olmaz yolı bilmez yolcıdan ġayrı

3. Ḫudā'nıñ raḥmetine Rūz-ı Maḥşer'de ḳıyāmetde
Şefāʿat kānına muḥtāc olan yoḳ ṣuçludan ġayrı

4. Ṣuçu işlemege yol gösterilmiş ṣanma ki ḳabl-i tevbe
Murādım yoḳ göñülde Ḥaḳḳ rıżāsın ārzūdan ġayrı

5. Büyük küçük günāhım az çoḳ var yoḳ bilür Ġaffār
Ümìd-i maġfiretde müşkilim yoḳ borçludan ġayrı

6. ʿAẕāb-ı āḫiretde ḥıfẓ ide Allah keremkānı
ʿAzìz cāna ʿaẕāb olmaz cihānda ḳorḳudan ġayrı

7. Deliden iḥḳārı yoḳ uşlunıñ ʿindinde ʿaḳlınca
Deli ʿindinde bir dìvāne yoḳdır uşludan ġayrı

---

* *AŞE V: 64;* C. 181: 4a; AŞE XVIII: [80.45]; SS: 52; HNO: 234; MU: 140; HAK2: 265; Mİ: 309

A.

1/1: maʿnā-yı ḥarf lafż-ı isim: gülbang-ı tevḥìde cevābım- C. 181, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 1/2: Ḥayātına: Hayatıma- Mİ // şeyʾiñ: şeyi ile- C. 181

2/1: Suʾāl eyler iseñ: Araşdırsañ eger- C. 181, SS, HNO, MU, Mİ // nefisde: nefesde- HNO, MU, HAK2, Mİ // 2/2: Yanılmış kimse olmaz yolı bilmez: Ṣoran rāhı bulınmaz hìç bilmez- C. 181; Soran rāhı bulunmaz hiç yanılmış- SS, HNO, MU, Mİ; Soran rāhı bulunmaz hiç anılmış- HAK2

3/1: raḥmetine Rūz-ı Maḥşer'de ḳıyāmetde: luṭfına her şey içün bir iḥtiyāc vardır- C. 181, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, Mİ // 3/2: ṣuçludan: borçludan- Mİ

5/1: az çoḳ var yoḳ bilür Ġaffār: var ise elbet bilür Tañrı- C. 181; var ise elbet bilir Ġaffār- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, Mİ // 5/2: Ümìd-i: ümìdim- C. 181

6/1: āḫiretde: ahretten- MU // ide Allah keremkānı: ider Tañrı lüṭufkārdır- C. 181, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ

C.

C. 181, SS, HNO, MU, Mİ'de 4, 7. beyitler; AŞE XVIII'de 1, 2, 4, 7. beyitler; HAK2'da 4, 5, 7. beyitler yoktur.

Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

8. Selāmet-i ḳalble *Seyrānì* nevm-i ġaflet olmazsa
Gözime girmemiş rāḥāt uyḳudan ġayrı[*]

[*] 8/1: Dediler eñ büyük düşmān cihānda nevm-i ġafletdir- C. 181; Diyorlar eñ büyük düşmen cihānda nevm-i ġafletdir- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 8/2: Gözime girmemiş rāḥāt: Faḳir Seyrānì'ye yoḳ istirāḥat- C. 181; Faḳaṭ Seyrānì'ye yoḳ istirāḥat- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, Mİ; Fakat Seyrânî'ye yoktur cihânda- HAK2

685. DİYEMEM BORCIMA BİR SÖZ ÖDERİMDEN ĠAYRI*

1. Var mı taḥṣìl-i ḥuṣūlim pederimden ġayrı
Pederim vālideden yoḳ pederimden ġayrı
Geleli başḳa sözim yoḳ giderimden ġayrı
Diyemem borcıma bir söz öderimden ġayrı
Küsecek kimse bulunmaz ḳaderimden ġayrı
Göñül eglencesi bilmem kederimden ġayrı

2. Ḳuṭb-o ʿarż Mekke Medìne Ḳudüs Şām Mışır Ḥaleb
Ẕikr-i bilḫayrladan derde devā ḳılsa ṭaleb
Bulamaz derdli dil ışlāḥına bir çāre sebeb
Mümkin olsa arasam cümle cihān ḫalḳını hep
Küsecek kimse bulunmaz ḳaderimden ġayrı
Göñül eglencesi bilmem kederimden ġayrı

3. Nār bulunsa ye[ti]şirdi enginār pırasam
Cümle cāndaki cānāna yarardım yarasam
Ṣaçı Leylāları nāṭūr gibi yusam darasam
Ṭarağın dişi gibi telleri bir bir arasam
Küsecek kimse bulunmaz ḳaderimden ġayrı
Göñül eglencesi bilmem [k]ederimden ġayrı

4. Lafẓu'r-rızḳ ʿAlallah ne dimekdir bilirim
Ḳısmet-i naḥnü ḳasemnāda olan rızḳı yerim
Ḥaḳḳ kefîl rızḳına *Seyrānì* ḳulıñ hem Kerìm
Kime küstāḫlıḳ idersiñ diyene böyle dirim
Küsecek kimse bulunmaz ḳaderimden ġayrı
Göñül eglencesi bilmem kederimden ġayrı

---

* *AŞE V: 70.*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

686. OLMAYA DEVLET CİHĀNDA BİR NEFES ṢIḤḤAT GİBİ*

1. Ḫalḳ içinde muʿteber bir nesne yoḳ devlet gibi
Olmaya devlet cihānda bir nefes ṣıḥḥat gibi

2. Salṭanat didikleri ancaḳ cihānıñ ġavġāsıdır
Olmaya baḫt-ı saʿādet dünyāda vaḥdet gibi

3. Ḳo bu ʿıyşı ʿişreti çünkim fenādır ʿāḳıbet
Yād-ı bāḳì istersiñ olmaya ṭāʿat gibi

4. Olsa ḳavmler ṣağışınca ʿömrine ḥadden ʿaded
Gelmeye bu ṣìṣe-yi ḫarḫ içre bir sāʿat gibi

5. Ger *Seyrānì* ṭoġrı daha git cümleden fāriġ ol
Olmaya vaḥdet maḳāmı kūşe-yi ʿuzlet gibi

---

* *C. 51: 6a*
B.
C. 51 "Dìvān" başlıklıdır.
C.
Bu şiir aslında Kanuni'ye ait olan aynı ayaklı gazeldir. Müstensih bazı yerleri değiştirerek tekrar yazmış veya şiirin sahibini bilmeyen biri Seyrânî'ye yakıştırmış olabilir.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

687. LEVḤ-İ DİLDEN SİLDİ ÜLFET RESMİNİ PĀK EYLEDİ*

1. Defter-i ʿaşḳım muḥibb-i ṣādıḳım çāk eyledi
Levḥ-i dilden sildi ülfet resmini pāk eyledi

2. Eyledi ʿarz-ı celāâ heyʾet-i şāhin baz
Pençe-yi süṭūnla baġı (…) ihlāk eyledi

3. Ḥayretimden eyledim engüştimi ben dürr-i dehāñ
Almış ābdest ṣanmış istiʿmāl-i misvāk eyledi

4. Māhrūḫa gice sende ḫāba varmış gözlerim
Cibrìl'e bìdār idüp iṭmām-ı imsāk eyledi

5. Ṭabʿ çeşm-i muḫtelif ünsiyetinden nāümìd
Ol rumūzın nār bād āb ile ḫāk eyledi

6. Mürġ-i ṭāvūs rengine ʿibretle eylerken naẓar
Çeşm-i inṣāf evvelü'l-ibṣār ġamnāk eyledi

7. Ṣanma *Seyrānì* şikāyet eylemez senden saña
Girdi ʿaşḳıñ gönlüne yaġmayı idrāk eyledi

---

* *AŞE V: 25*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

688. ḤADDEN ĠĀLİBĀ ÜLFETİM HER GİZ İNʿĀM İTMEDİ*

1. Ḳanlı ẓālim niçün bilmem baña itmām itmedi
Yaradan Mevlā'm anıñ ḳalbine ilhām itmedi
Gül rūyından niḳābını alsa bu dil zār ider
Ḥadden ġālibā ülfetim her giz inʿām itmedi

2. ʿAşḳı hevesiyle her dem bu vücūdım oldı nār
Dilerim ol Ḫālıḳ'ımdan işi olsun āhı zār
Görmedim ʿömrimde böyle merḥametsiz yāriġār
Çoḳ niyāz eyledim ammā niçün ikrām itmedi

3. Bize irsāl eyledi ol yāri bu miḥnetinden
Ḥāli ḥāyātımda bu derūnıma merḥametinden
Her bir dürlü derde devāyı bu sere ṣıḥḥatinden
Çoḳ cevāb yād itdim ammā birin iḳdām itmedi

4. Baña nefʿiñ olmayınca lebiñ zülāl eylemem
Ġonca güliñ dirmeyince seni melāl eylemem
Seyrānì dir çekdigim cefāñı ḥelāl eylemem
ʿĀşıḳ-ı dildārını bir demde iḥrām itmedi

---

* *C. 51: 82b*
B.
C. 51 "Dìvānì-yi Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

689. ŞERÍʿAT DÍN-İ İSLĀM'IÑ YOLU DÜNYĀYA BİR GELDİ*

1. Sanalar ḳubbeniñ ey dil belì dünyāya bir geldi
Şerìʿat dìn-i İslām'ıñ yolu dünyāya bir geldi

2. Gelüp geçmiş ik'yüz biñ yigirmi dört nebìullāh
Ḥabìb'im Ahmed-i Muhtār belì dünyāya bir geldi

3. Nāìmāna ḳahraman haminde adam Rüstem gelen birdir
Elinde Ẕü'l-feḳār'ı Düldül ʿAlì dünyāya bir geldi

4. Yüritmiş cānsız dìvārı keramet ehli (…) vardır
Pìrim ḥünkārım Ḥācı Bektaşı Velì dünyāya bir geldi

5. Murādım maḳṣūdım aldım cihān baña birbir
Disiñler *Seyrānì* ʿaşḳ-ı deli dünyāya bir geldi

---

* *C. 160: 49ab;* HNO: 235-236; ASB: 13-14; HAK2: 265; Mİ: 308

A.

1/1: Sanırlar kim bu kubbenin abdalı bu dünyâya bir geldi- HNO, ASB, HAK2, Mİ

2/1: ik'yüz biñ yigirmi dört nebìullāh: iki yüz yirmi dört bin peygamber var- HNO, ASB, HAK2, Mİ // 2/2: Ḥabìb'im: Habîbi- HNO, HAK2, Mİ // belì: velî- HNO, ASB, HAK2

4/1: dìvārı keramet ehli (…) vardır: ol divarı göstermiş kerametler- HNO, ASB, HAK2, Mİ // 4/2: Pìrim ḥünkārım: Bizim çün ger- HNO, ASB, HAK2, Mİ

5/1: maḳṣūdım: maksadım- Mİ // aldım cihān: cihan hakkı- ASB // baña birbir: hakkı bana bin bir- HNO, HAK2, Mİ // 5/2: Seyrānì ʿaşḳ-ı: kim bu Seyrânî- HNO, ASB, HAK2, Mİ

C.

HNO, ASB, HAK2, Mİ'de 3. beyit bulunmamaktadır.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

690. İŞTE GÖRDÜÑ BU DENÍNİÑ FENĀSI ḲAÇ GÖRİLDİ*

1. Zühd-i feleginñ ḥamd ü §enāsı ḳaç görildi
İḳtidārı dehr-i ʿömriñ bināsı ḳaç görildi
Kendiñe gel cān [u] dil çek destiñi bu dünyādan
İşte gördüñ bu denìniñ fenāsı ḳaç görildi

2. Gör bu nāsı dehr-i (…) bilen yoḳ ḥaddini
Rūḥ erenler istemiyorlar muṣìbet reddini
Āh-ı miskìn yıḳdı İskender Dārā seddini
ʿAṣr-ı Deccāl, Dābbetü'l-ʿarż (…) ḳaç görildi

3. Dehre ol māh nisyān-ı raḥmet dirler idi
Atalar ferzend-i vildān nebātı ḥūriler idi
Şecer nevʿi nebātātıñ anası gürler idi
Ṣāḥib-i ifhām oldıñ ise anası ḳaç görildi

4. Zāhidā ṭut cān ḳulaġıñ ṭaʿnı ḳoy esrārı duy
Sen seni virirsiñ fenāya var iken sende bu ḫūy
Sen seniñ bir çāreñe baḳ müddeʿì daʿvāyı ḳoy
Seyrānì'de felek (…) sìnāsı ḳaç görildi

---

* *AŞE V: 20.*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

691. ḤARĀRETİNDEN GEÇÜRDİ ṬAYYIʿ NĀRI MÜSTEBERD İTDİ*

1. Ḫalìl'e nār-ı Nemrūd'ı Ḫudā gülẕār-ı berd itdi
Ḥarāretinden geçürdi ṭayyiʿ nārı müsteberd itdi

2. Vücūd-ı żaʿafla yol virmedi Cebrāʾil'e bülbül
Alup ġayretle öñdül şād rūḥ rehne vird itdi

3. Ḫalìl'iñ ḳārlı buzlı şerbet ile ḫāṭırıñ aldı
Bu teklìf ile Nemrūd ṭāʿat-i fermān ile ferd itdi

4. Çalındı kūs davul şirket-i nevbetle başında
Buladı ʿazm-i reʾsin az deşriñ şirk ṭoḳmaġ gerd itdi

5. Ṭoḳındı sille-yi aḥvāl-i ʿālem rūy-ı müleyyāya
O ḍarb-ı dest-i ḳudret reng-i çarḫ-ı lāciverd itdi

6. Sezā serlevḥa-yı ehl-i keremden olsa *Seyrānì*
Süleymān'a ḳarınca armaġan laḥm-i cerd itdi

---

* *AŞE V: 48.*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

692. ḤOŞ GELÜR Mİ OL ŻAʿÍF ŞEMʿ NĀR EKSİKLİGİ*

1. Hey ne müşkil ʿandelìbe gülʿiẕār eksikligi
Gülʿiẕār eksikliginden āh [u] zār eksikligi
ʿAşḳ odı noḳṣān olanlar ṣorsalar pervāneye
Ḫoş gelür mi ol żaʿìf şemʿ nār eksikligi

2. Ey dilā bir fāʾideñ yoḳ ne ḳabına ne sana
Ḳıyās olandan degilsin bu inās ile cìne
Ṭālibiñ (…) degilsiñ bāri ṣor bir meskene
Ne ḥāl itmiş giriftār kisb [ü] kār eksikligi

3. Danışdım bir kes didi bir kimse kāra gitmeye
Ḥayf olur ol kimseye aṣlā murāda yetmeye
Ecelinden ḳorḳ bil ol olur Allah etmeye
Boşlamazsa yaḳasını sim zer eksikligi

4. Varlıḳ olursa yeddimde ḫarac kānı bilirim
Keremsizden kerem maʾmūl etmegi be ne bilirim
Seyrānì'yim beş vaḳitde böyle duʿā eylerim
Virmesün düşmānıma Ḥaḳḳ iʿtibār eksikligi

---

* *AŞE V: 32.*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

693. ŞARARUP AYVAYA DÖNDİ RENGİMİZ EL VİRME Mİ*

1. Ey dilā çoḳdan beri ve āhengimiz el virme mi
Bìşümār maġra ile gülbengimiz el virme mi
Bir güli zārın ben gibi bir ʿandelìb itmiş degil
Ṣararup ayvaya döndi rengimiz el virme mi

2. Bilürem ḳaṭre degilsiñ benligi ḳoy sìlinen
Ḳande bir ḫarmānıñ olsa şirket iliñ bilinen
Gerçi olsañ Rüstem-i Zāl baş gelmez il[inen]
ʿAdūyla bunca demdir cengimiz el virme mi

3. Gerçi bir ehl-i ṣadāret oḫşasa e§bāʿını
Çekse ger kör gözinden illā bir evcāʿını
Çekmeden ḳoydı kime derdiñ aṣlā bir envāʿını
Cebel-i Ḳāf'dan naḳìl dört dengimiz el virme mi

4. Olmış ān semtine varsam ṣaġalup beni deper
(…) bir ḫìme memnūnıñ başına keper
Ey *Seyrānì* lāzımındır her ḳażāya bir siper
Vaḳf itmeye bu sìne-yi sengimiz el virme mi

---

* *AŞE V: 30.*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

694. ḲADDİ ZÍBĀ GÖÑLİ REYḤĀNA VİRDİM GÖÑLİMİ*

1. Şimdi bir rūḫları aḥmer mercāna virdim göñlimi
Ḳaddi zìbā göñli reyḫāna virdim göñlimi

2. Aldı ʿaḳlımı serimden /…/ itdi beni
Ḥüsn-i Yūsuf lebleri mercāna virdim göñlimi

3. Bend olup zincìr-i ʿaşḳına anıñ muḥkem hemān
Bir dehān-ı şūḫ duḫter gülşāna virdim göñlimi

4. Çoḳ zamān ḫūblarından bulmadım aṣlā vefā
Görmemişdim bir fāʾide her yana virdim göñlimi

5. Tecrübe ḳıldım maḫv-ı dilberleriñ kezzāb imiş
Hìç birisi dimedi *Seyrānì*'ye virdim göñlimi

---

* *AŞE V: 209.*
C.
Bu metin ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

695. DESTİÑDEKİ OL BĀDEÑİ HEM NŪŞ İDEYİM Mİ*

1. Ey yār şu seniñ rūylarıñı pūs ideyim mi
İzniñ olur ise
Destiñdeki ol bādeñi hem nūş ideyim mi
Virseñ nolur ise

2. Her seḥerde feryād iderim kerìm Ḫudā'ya
Gūş ṭutsañ nidāya
ʿAşḳıñla derūnımı da ben ḫoş ideyim mi
Sevdāñ gelür ise

3. ʿĀşıḳlarıñ işi hep cümle nāzı niyāzdır
Puḫāġı beyāzdır
Yoḳsa rāzıñı her demde ben gūş ideyim mi
Ḥālden bilür ise

4. Dilde meṯi var ḫublarıñ ol şirìn edānıñ
Şānı ben gedānıñ
Gündüz ḥayālde gicesini düş ideyim mi
Böyle ḳalur ise

5. *Seyrāni*'niñ ḥālinden bilmezsiñ servi dalı
Bulasıñ zevāli
Ḳalbımi tesḫìr itmeyüp de ṭaş ideyim mi
Ḥişşe alur ise

---

* *C. 51: 83b*
B.
C. 51 "Müstezāt-ı Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün / Mefʿūlü feʿūlün

696. ṬAĠLARDA OLAN İNİŞ YOḲUŞ DÜZ TÜKENİR Mİ*

1. Baḳsam yüziñe bende olan göz tükenir mi
Yā sende olan böyle güler yüz tükenir mi
Vaṣfıñla seniñ dilde olan söz tükenir mi
Kül olmadıḳca āteş ile köz tükenir mi
Bir yılda bahār yaz ile ḳış güz tükenir mi
Ṭaġlarda olan iniş yoḳuş düz tükenir mi
Bir māh gibi bir gün gündüz tükenir mi
Var iken ʿālem[d]e ölüm öksüz tükenir mi

2. Geçmiş deve var vaḳtinde un gibi elekden
Lāzım bir elek pāk edici unı kepekden
Dut aġacı bir kez irer ḳurda ipekden
Aṭlās dìbā doḳunup cām olur renge birekden
Her ādeme efḍā[l] diyemem gökde melekden
Ednā bilemem her melegi ḳadr-i felekden
Bir māha gice bir gün gündüz tükenir mi
Var iken ecel ādeme öksüz tükenir mi

---

* *AŞE V: 51;* CU28: 35a; AŞE XVIII: [80.44]; SS: 50-51; HNO: 233; MU: 137-138; HAK2: 305-306; Mİ: 308-309

A.

1/2: böyle: öyle- CU28, AŞE XVIII // 1/4: Kül olmadıḳca āteş ile köz tükenir mi: /…/- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 1/5: yaz ile ḳış güz: ḳış ile yaz güz- CU28, AŞE XVIII; kış ile hiç yaz- HNO, MU, HAK2, Mİ // 1/6: Ṭaġlarda olan iniş yoḳuş düz tükenir mi: /…/- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 1.n/1: gün gündüz: gün gice gündüz- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 1.n/2: Var iken ʿālem[d]e ölüm: Âlemde ölüm var ise- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ

2/1: var vaḳtinde un gibi: vardır yük ile ince- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 2/2: unı: ḥalḳı- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 2/3: /…/- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 2/4: /…/- CU28, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 2/6: Ednā: Mümtāz- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // bilemem: diyemem- CU28, AŞE XVIII, HNO, MU, HAK2, Mİ // 2.n/1: māha gice bir gün gündüz: māh gibi bir gün gece gündüz- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 2.n/2: Var iken ecel ādeme: Âlemde ölüm var ise- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ

C.

AŞE V'teki metin CU28, SS, HNO'dakine göre bazı farklılıklar göstermektedir. CU28, SS, HNO'daki metin dörtlüklerin arasına aynı şekilde tekrar eden nakaratların eklenmesiyle oluşturulmuştur. AŞE V'teki metnin bentleri 6, 7 veya 8 mısradan oluşmaktadır. Ayrıca bu bentler arasındaki kavuştak da değişmektedir.

AŞE XVIII'de 3.n/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

3. Rabb'im baña [ver] bir dem-i devrān-ı tecellì
Aṣl-ı Kerem ẕātıña maḥṣūṣ maḥallì
Ḳalmadım yine ben yoḳ gibi virānede temelli
Ben olmadım āh bendeleriñden yine belli
Ey ḳā__ müşkil saña bu müşkil ḥalli
Farż vācib iken eylenmemek ḳalbe lātesellì
Saz demimi çalmadım āh perdeli telli
Oldıḳca bu devrān-ı ʿameliñ böyle ʿamelli
Bir māha gice bir gün gündüz tükenir mi
Pür-nūr mücevherde cilā öz tükenir mi

4. Kör körlüge rāżı olaraḳ gözsiz olur mı
Bir ism-i gice olmasa bir gündüz olur mı
Aḫar ṣu ile ṣaġır ḳulaġa dil-sūz olur mı
Gündüz gicesiz yā gice gündüzsiz olur mı
Çirkine güzel güzele çirkin yüz olur mı
Sözsiz dil *Seyrānì* dil sözsiz olur mı
Cān cān bedeli olmaġa ölçüsiz olur mi
Bir māh gicesiz bir gice gündüzsiz olur mı
Bir māh gibi bir gün gice gündüz tükenir mi
Pırlanṭa mücevherde cilā öz tükenir mi*

* 3/1: baña [ver]: bana ver- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3/2: /…/- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3/3: Bayḳuş gibi ḳaldım yine ẓulmetde temelli- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3/4: /…/- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3/5: Bu derd [ü] firāḳıñ (…) çāre ve ḥalli- CU28; Bu derd-i elemiñ ne ise çāre-yi ḥalli- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3/6: ʿāşıḳ saña Seyrānì'ye vir nūr-ı tecellì- CU28; ʿĀʾid saña Seyrānì'ye ver nūr-ı tesellì- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3/7: /…/- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3/8: /…/- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3.n/1: māha gice bir gün gündüz: māh gibi bir gün gice gündüz- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 3.n/2: Pür-nūr mücevherde cilā öz: Âlemde ölüm var ise öksüz- CU28, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ
4/1: Kör körligiñe rāżı gözsüz olur mı- CU28 // 4/2: /…/- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 4/3: /…/- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 4/5: Ḥüsniñde olan faṣl-ı güzsüz olur mı- CU28; Ḥüsniñde ṣolar faṣl-ı bahār güzsiz olur mı- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 4/6: Ṣāʿ'r daḫı bir saz ile hem sözsiz olur mı- CU28; /…/- AŞE XVIII, SS // 4/7: /…/- CU28, AŞE XVIII, SS, MU, HAK2, Mİ // 4/8: /…/- CU28, AŞE XVIII, SS, MU, HAK2, Mİ // 4.n/1: Bir māh gibi bir gün gice gündüz tükenir mi (CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ): /…/- AŞE V // 4.n/2: Pırlanṭa mücevherde cilā öz: Âlemde ölüm var ise öksüz- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ

697. EYLER İKEN ḲUDRETİÑ VİRD-İ ZEBĀNIM ẔİKRİNİ*

1. Dil şarābı renciniñ faḫr-i ḫummārıñ sekrini
Ṣūr-ı İsrāfil'den çeksen yā Rabb mekrini
Luṭfı bir hem nām-ı şìvem virdi ʿaḳlı fikrini

Eyler iken ḳudretiñ vird-i zebānım ẕikrini
Bozdı luṭfı duḫter-i faḫr-i ʿarūsım bikrini

2. Ey Ḫudāvend-i Kerìm-i Ẕü'l-celāl ve'l-kemāl
Ḳul hüvallahü eḥad Aḥmed ṣıfātıñ bìmi§āl
Faḫr-i nāra yana yana oldı göñlüm bìmecāl

Eyler iken ḳudretiñ vird-i zebānım ẕikrini
Bozdı luṭfı duḫter-i faḫr-i ʿarūsım bikrini

3. Ey Ġanì perverdigār lāyıḳ degildir şānıña
ʿAşḳıma maḫṣūṣ mı ḳıldıñ ġālibā ʿişyānıma
Ṣaymazım baḥr-i muḥitiñ bir ḳaṭre sūzānıma

Eyler iken ḳudretiñ vird-i zebānım ẕikrini
Bozdı luṭfı duḫter-i faḫr-i ʿarūsım bikrini

---

* *CU40: 14b-15a;* C. 4: 78

A.
1/2: İsrāfìl'den çeksen: İsrāfil'e dek çeksem- C. 4 // 1/3: ʿaḳlı: ʿaḳl [u]- C. 4 // 1.n.2: luṭfı: luṭfıñ- C. 4 // ʿarūsım: ʿarūsıñ- C. 4
2/1: Ḫudāvend-i Kerìm-i: Ḫudāvend-i- C. 4 // 2/3: bìmecāl (C. 4): bu mecāl- CU40 // 2.n.2: luṭfı: luṭfıñ- C. 4 // ʿarūsım: ʿarūsıñ- C. 4
3/1: degildir: degil- C. 4 // 3/3: bir ḳaṭre (C. 4): ḳaṭre bu- CU40 // 3.n.2: luṭfı: luṭfıñ- C. 4 // ʿarūsım: ʿarūsıñ- C. 4
B.
CU40 "Ġazel" başlıklıdır.
C.
C. 4'te 5. bent eksiktir.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

4. Kendimi bir ḳul bilüp sulṭāna çıḳdım olmadı
ʿArżuḥālim ṣunmaġa dìvāna çıḳdım olmadı
Ḫalḳa ḫalḳ yā dost deyü ṣalmana çıḳdım olmadı

Eyler iken ḳudretiñ vird-i zebānım ẕikrini
Bozdı luṭfı duḫter-i faḫr-i ʿarūsım bikrini

5. Çeşmi cānım maʿdeninde cevheriñ ʿābidliginiñ
Bilmeyüp ādābını erkānını rāhetliginiñ
İndirüp (…) vücūd-ı *Seyrānì*'ye vācidligin

Eyler iken ḳudretiñ vird-i zebānım ẕikrini
Bozdı luṭfı duḫter-i faḫr-i ʿarūsım bikrini[*]

[*] 4/3: Ḫalḳa ḫalḳ: Ḥaḳḳ'a- C. 4 // 4.n.2: luṭfı: luṭfıñ- C. 4 // ʿarūsım: ʿarūsıñ- C. 4
5.n.2: luṭfı: luṭfıñ- C. 4 // ʿarūsım: ʿarūsıñ- C. 4

698. MERḤAMETSİZ ZİNDĀN NEDEN NE MURĀD DÜRR-İ HER (…)*

1. ʿİzzet terki kelāmıñ gördi yā dostım müdām – maḳām
Mümkini yoḳ ḳāmetim māverada hic yoḳ ḳıymeti – yayı
Yādigār vir raġbet tenbìhim maḥvı yedām – merām
Merḥametsiz zindān neden ne murād dürr-i her (…)- yaḳdı

2. Yā ilahì bir dem meymūn nāfe her rıżā-yı nā – inḳınā
Esìrim meydāna hücmūm maʿrifet teʾvìline – ilfinā
İki yanım maḳām menzil lāyezelim māsivā – emrine
Elde degil leyl [ü] nehār rüsvāy yekfi firḳati – yurd meti

3. Yerde insān nādım meyli yoḳ ḳanāʿat taḥtına – hem yine
Hüdhüd'iñ kellesi yavız zìrā aṣḥāb baḥtına – hed yine
Hidāyet Tañrı'dan niẓām māʾil Leylā aḫyına - hāsına
Hüvviyet tekrār revāhım murādım mevc cenneti – yā ol ümmeti

4 (…) *Seyrānì*'niñ kirli yanar mı yaḳa o nar – reftār
Raḥmet tenāvül lebimde havām melcāz-ı zār – ruḫsār
Rıżāsı yardım meded dir ricā eyleyi yalvar – rāmkār
Rütbeñ gel lā itme her an nās selām minneti – yā ḳısmeti

---

* *C. 51: 51b*
B.
C. 51 "Dìvānì" başlıklıdır.
C.
Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

699. OLMASA ʿİŞYĀNINA ĠĀLİB RAḤÍM'İÑ RAḤMETİ*

1. Āh Yezìd'iñ rūḥuna eylerdim ammā laʿneti
Olmasa ʿişyānına ġālib Raḥìm'iñ raḥmeti

2. ʿĀlemiñ fānìligi āḫir zamān ḥaḳḳında var
Ẓulm-i dest-i Kerbelā'dan ol ḫaberi duy zaḥmeti

3. Şāh Ḥüseyn'iñ ġadrini fānì riyāset uġrına
Eyleyen itmiş telef senden selef al ʿibreti

4. Ḥaḳḳ'dan istimdād idinmek gelmemiş mi ḳalbine
Yā Ḥüseyn'iñ Ḥaḳḳ'a maḳbūl olmamış mı minneti

5. Bir tesellå bābına muḥtāclıġım var müşkilim
Ḥāl ider bir lafẓ maʿnā yoḳ ne bilmem ḥikmeti

6. ʿİnd-i Ḥaḳḳ'da olmamaḳ mümkin degil bir vechile
Cevher-i ṣulb-i ʿAlìyyü'l-murtażā'nıñ ḳıymeti

7. Laḥm-i cism-i Murtażā'yı kendi laḥm-i cismine
Faḫr-i ʿālem māl idüp bildirdi şānı rifʿati

8. Ḳulhü vallahü eḥad Aḥmed Muḥammed lafẓınıñ
İde maʿnāsın bilen *Seyrānì'ye* emniyeti

---

* *AŞE V: 34;* RDHC: 34b; AŞE XVIII: [80.46]; SS: 52-53; HNO: 234-235; HAK2: 266

A.

2/1: Ḳan ile yoġurulduġında şübhe yoḳ ʿālemiñ- AŞE XVIII; Ġam ile yoġruldığına şübhe yoḳdır ʿālemiñ- SS, HNO, HAK2 // 2/2: ol: al- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2

3/1: ġadrini: ḳanını- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2

7/2: rifʿati: şöhreti- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2

8/1: Muḥammed (AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2): Maḥmūd- AŞE V // 8/2: İde: İtdi- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2 // bilen: bile- SS, HNO, HAK2

C.

RDHC'de 2, 3. beyitler eksiktir. AŞE XVIII'de 6/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

700. MÜSTERÍḤ OLMAḲ NE MÜMKİN ḲALB-İ CİSMĀNİYYETİ*

1. Bilse bir dìvāne idrākinde noḳṣāniyyeti
Müsterìḥ olmaḳ ne mümkin ḳalb-i cismāniyyeti

2. Ḥażret-i Mūså eger el-ʿilmü ʿİndallah'dan
Olmasa ʿārif yapar mı kibr-i şeyṭāniyyeti

3. Ḥaḳḳ bütün esmāyı taʿlìm eylemişken Ādem'e
Nār-ı şehvet yaḳdı ṣoñra nūr-ı ʿirfāniyyeti

4. Ḫıżr'a maḥṣūṣ eylemiş Mevlā ledünniñ ʿilmini
Ġayra maḥṣūṣ itmemiş bu fażl-ı rücḥāniyyeti

5. Añla ḥarf lafẓını men lem yeẕuḳ lem yaʿrifiñ
ʿİlme cehlin cehle ʿilmiñ var mı seyyāniyyeti

6. Ḳudretullah muḫtelif ʿilm-i ezelde ẓāhiren
Bilmemek mümkin degil ḳul noḳṣāniyeti

7. ʿĀrifiñ her bir kelāmında kemāli müstetir
Merd-i Ḥaḳḳ dilden ḳomaz *Seyrānì* ḥaḳḳāniyyeti

---

* *AŞE XVIII: [80.48];* SS: 54-55; HNO: 235; HAK2: 266-267; Mİ: 310; MK: 63
A.
2/2: ʿārif: ġāfil- SS, HNO, HAK2, Mİ, MK
3/1: Ādem'e Tañrı bütün esmāyı taʿlìm eyledi- SS, HNO, HAK2, Mİ, MK
5/1: yaʿrifiñ: ya'refin- HNO, HAK2 // 5/2: ʿilmiñ: ilmen- Mİ, MK
C.
6. beyit sadece AŞE XVIII'de vardır. AŞE XVIII'de 5/1 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Fāilātün fāilātün fāilātün fāilün

701. IŞḲALADIĠI ḤÜCCET İʿLĀMINA BİR BAḲ*

1. Dil müftìsiniñ şerʿle aḥḳāmına bir baḳ
Işḳaladıġı ḥüccet iʿlāmına bir baḳ

2. Esrār-ı Ḥaḳḳ'ı vezinle eyler saña taḳsìm
Ger ʿārif iseñ defter-i ḳassāmına bir baḳ

3. Ṣayyād-ı cihān bizi her dem itmede şikār
Boş ḳaldıġı hìç yoḳ feleginiñ dāmına bir baḳ

4. Bir ḫāne iki taḫt ḳurar ammā biri sinde
İnanmaz iseñ ḳabrine gir nāmına bir baḳ

5. Āḫirinde seni itmek içün kendüye ḥammāl
Şimdi eyledigi cìfeniñ ikrāmına bir baḳ

6. Ben gibi ġarìb mürġ iden lāneden ażrāʿ
Seyrānì'ye Ḥaḳḳ ʿavn ider encāmına bir baḳ

---

* *AŞE V: 56*
C.
Bu şiir ilk kez okundu.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

702. MÜSLÜMĀNIÑ ḲALMADI İŞERLERİNDE BAŞ AYAḲ*

1. Boynı egri olmadıḳ kāfirlere bi'l-ittifāḳ
Müslümānıñ ḳalmadı işerlerinde baş ayaḳ

2. Olmaġa vāreste gerdān-bestelerde yoḳ ümìd
İde ʿadl Mehdì-yi Āl-i Resūl iḥḳāḳ-ı Ḥaḳḳ

3. Pençe-yi minḳārına şāhini ẓālim daḳup
Yoldılar maẓlūm kebūterlerde bitdi tüy ṭozaḳ

4. Mürteşìler seddi bend itdi ʿadālet ḳalʿasın
Feṯḥ-i bāb etmez tüfenk ṭop yay oḳ ḳılınc bıçaḳ

5. Bul ʿadālet çeşmesiniñ ḳaṭresinden bir eşer
Yandı tütdi bende ẓulmiñ āteşinden dil dudaḳ

6. Doldı ẓulmiñ çilesi ḫalḳ oldı yarım müslümān
Şeyḫü'l-islāmlar zamāne başına versiñ sebāḳ

7. Lafẓı var maʿnāsı yoḳ aḥkām-ı şerʿiñ şimdilik
İsmini yād itmege dillerde resmen bir duzaḳ

8. Sidre-yi Ṭūbā'yı ʿadl-i salṭanātında ḫāṣılı
Ḳalmadı *Seyrānì* meyve virir bir dal budaḳ

---

* *CU40: 2b;* AŞE V: 37; AŞE XVIII: [80.20]; SS: 28; HNO: 242; HAK2: 267; Mİ: 310-311

A.

1/1: olmadıḳ kāfirlere: olmamıştık kâfire- HNO, HAK2, Mİ

2/1: gerdān-bestelerde: gerdanbestelerden- HNO, HAK2, Mİ // 2/2: Rüşvetden ümìd-i ʿadālet ḳalmadı iṯhār-ı Ḥaḳḳ- AŞE XVIII; Söndü ümid-i adalet kalmadı izhar-ı Hak- HNO, HAK2, Mİ

3/1: şāhini ẓālim: şāhin ẓālimler- AŞE V, SS // Nice ẓālimlerin atmış o şahinler bu gün- AŞE XVIII; Pençe-yi zalimlerin attı o şahinler bugün- HNO, HAK2, Mİ

4/1: Mürteşìler: Mürtekipler- HNO, HAK2, Mİ // 4/2: oḳ ḳılınc: ḳılınc oḳ- AŞE V, SS; kılınç okla- HNO, HAK2, Mİ

8/1: Sidre-yi: Vāh yazıḳ- AŞE XVIII, HNO, HAK2, Mİ // salṭanātında: salṭanātınıñ- AŞE V, SS; salṭanatda- AŞE XVIII, HNO, HAK2, Mİ // 8/2: Seyrānì: Seyrani'ye- HNO, HAK2, Mİ

B.

CU40 "Dìvān"; SS "Şikāyet" başlıklıdır.

C.

6. beyit AŞE XVIII, SS'den eklenmiştir.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

703. ETMEYÜP KİBRİ DİLİ HEM BİR TÜRĀB OLMAḲ GEREK*

1. Ḥaḳḳ rıżāsın isteyen ʿālì cenāb olmaḳ gerek
Etmeyüp kibri dili hem bir türāb olmaḳ gerek

2. Cānla emr-i Ḫudā'ya dāʾimā taʿẓìm idüp
Şefḳat-i ḫalḳ-ı Ḫudā'da irkibāb olmaḳ gerek

3. Kim ki maʿmūr olmaḳ isterse beḳā mülkinde ol
Bu fenāda ġam yükin ṭutup ḫarāb olmaḳ gerek

4. Tezevvüc ḳaṣd eylersiñ bir ʿādl-i eṭfālsin
Ḥüsne ġāyet maḥbūb olup maḥitāb olmaḳ gerek

5. *Seyrānì* dir ġanì iseñ ehl-i faḳra iḥsān it
ʿUḳbāda bulıñ ecrini çoḳ ṣevāb olmaḳ gerek

---

* *C. 51: 6a;* AÇ: 369
A.
2/2: irkibāb: er kebab- AÇ
4/1: eylersiñ: eyler isen- AÇ // eṭfālsin: etfale sen- AÇ // 4/2: Ḥüsne: Hüsnü- AÇ
5/2: olmaḳ: almak- AÇ
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

704. BİLÜRSİN Kİ FAYDA VİRMEZ SAÑA ŞOÑRA PİŞMĀNLIḲ*

1. Uyan ġafletden ey ġāfil nedir sende bu nādānlıḳ
Bilürsin fāʾide virmez saña ṣoñra peşìmānlıḳ

2. Uyanmış senden evvel ednālar ider tesbìḥin Allah'ıñ
Uyanmazsıñ yatup aʿlā iken sen nedir bu ḥayvānlıḳ

3. Niçün sen gitmege gösterdigiñ yola heveslenmediñ
Olur mı müslümānlıḳ böyle daʿvå ile sulṭānlıḳ

4. Çaḳaldan beş beter çarıḳ çalup ṭaġa çıḳarırsıñ
Riyā ile niçün ḫalḳa ṣatarsıñ ehl-i ʿirfānlıḳ

5. Seniñ var yirsiñ içersiñ yimez içmezleriñ ḥālin
Düşünmezsiñ behey ḳardaş olur mı böyle iḫvānlıḳ

6. Düşüp Ḳārūn gibi māl cemʿiniñ ḥırṣ telāşına
Ṭamaʿkārlıḳ idüp dāʾim çekersiñ sen perìşānlıḳ

---

* *AŞE V: 65*; AŞE V: 8; C. 4: 98; Bel 0374: 39b-40a; CU40: 26b; HNO: 243-244; HAY2: 171; AÇ: 465; HAK2: 267-268; Mİ: 312

A.

1/2: bilürsin: bilirsiñ ki - AŞE V: 8, C. 4

2/1: senden evvel: senden- C. 4, Bel 0374, CU40, HNO, HAY2, AÇ, HAK2, Mİ // 2/2: aʿlā: İslām- HNO, HAK2, Mİ // nedir bu: bu ne- CU40, HAY2, Mİ // sen nedir bu ḥayvānlıḳ: sende bu civanlık- AÇ

3/1: sen gitmege: sen gitmeñ- Bel 0374; gitmeyesiñ- AŞE V: 8 // gösterdigiñ yola: gösterdiğin yüz- AÇ; gösterdiğim yolda- Mİ // heveslenmediñ: heveslenmeñ- Bel 0374, CU40; heveslenmek- HNO, HAK2; heveslendin- AÇ; heveslenmem- Mİ // 3/2: müslümānlıḳ böyle daʿvå ile: böyle daʿvā ile Müslümānlıḳ- AŞE V: 8; C. 4, HAY2; böyle daʿvā ile Süleymānlıḳ- Bel 0374 // Olur mu böyle dava sultanlık Müslümanlık- AÇ

4/1: beş beter: besbeter- CU40, HAY2, HAK2 // çalup: çeküp- AŞE V: 8, C. 4, Bel 0374, HNO, HAY2, HAK2, Mİ; çeküp ta- AÇ // çıḳarırsıñ: çıḳarsıñ- C. 4, Bel 0374

5/1: yirsiñ: yer- HNO, HAK2

6/1: Ḳārūn gibi māl: dünya metaı- AÇ // ḥırṣ: hırsı- CU40, HNO, HAY2, HAK2; hırs u- AÇ, Mİ // 6/2: dāʾim çekersiñ sen: ṣoñra çekersiñ- AŞE V: 8; C. 4, Bel 0374, CU40; sonra çekersin çok- AÇ // perìşānlıḳ: peşimanlık- HNO, HAK2 // Ne oldu padişahlık saltanat Sultan Süleymanlık- HAY2

B.

AŞE V: 8, C. 4, Bel 0374 "Semāʿì"; AÇ "Gazel" başlıklıdır. eyā (çıkma)- AŞE V: 65

C.

AŞE V: 8, C. 4, Bel 0374, CU40'ta 7. beyit eksiktir.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

7. Seni kim güldirir düşmān saña kim aġladır dostdır
Olur cāhil olan ṣūfīniñ ʿibnü'l-fiʿli şeyṭānlıḳ

8. Düşün Dāvud'ıñ aḥḳāmın düşün evlād encāmın
Ne oldı pādişāhlıḳ salṭanat sulṭān Süleymānlıḳ

9. Eger insān iseñ elden ḳoyma iḥsānı *Seyrānì*
Olur maʿnå-yı ḥarf lafẓ-ı iḥsānıyla insānlıḳ*

* 7/1: saña: seni- Mİ // 7/2: ʿibnü'l-fiʿli: işi aynı- Mİ
8/1: evlād: evlādı- C. 4, Bel 0374, HNO, HAY2, AÇ, HAK2, Mİ // 8/2: pādişāhlıḳ: dehre şahlık- AÇ // Tamahkârlık edüp daim çekersün sen peşimanlık- HAY2
9/1: iḥsānı: iḥsān- CU40 // elden ḳoyma iḥsānı Seyrānì: Seyrānì elden ḳoyma iḥsānı- AŞE V: 8, C. 4, HAY2 // 9/2: maʿnå-yı: mana- AÇ // ḥarf: ḥarfi- CU40; harf-i- HAY2, Mİ // iḥsānıyla insānlıḳ: insān ile iḥsānlıḳ- Bel 0374

705. HER BİR VARIMI ʿAŞḲIYLA SEVDĀYA DEGİŞDİK*

1. Şu ġuluñ dergāh-ı āʿlāya degişdik
Her bir varımı ʿaşḳıla sevdāya degişdik

2. Gitdi mecāz̲ì ḥāleti bizden baʿìd oldıḳ
Buldıḳ ilāhì ʿaşḳını maʿnāya degişdik

3. Z̲ìnet ne lāzım faḳìri şeydālara z̲āhid
Aṭlāz geçip köhnece ābāya degişdik

4. Mecnūn oluben bir yüce ṣaḥrālara çıḳdıḳ
Leylā'yı geçip Ḥażret-i Mevlā'ya degişdik

5. *Seyrānì* ḳamu z̲ikrini tevḥìdine çekmiş
Dünyāyı geçip behcet-i uḫrāya degişdik

---

* *C. 159: 15a;* AÇ: 356

A.
1/1: Şu ġuluñ: Şuğlun hayali- AÇ // 1/2: varımı: varımızı- AÇ
3/2: Aṭlāz: Atlası- AÇ

B.
C. 159 "Ḳalenderì"; AÇ "Kalenderi Gazel" başlıklıdır.

C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

706. BİZİM AʿMĀLİMİZ BU SAZINIÑ ʿUŻVINDA BU ELSİZLİK*

1. Beşerde anasından ṭoġma ṣaġırlıḳla dilsizlik
Olur ise olur anda ìmānsızlıḳla dìnsizlik
Ṭoġarsa anadan dest-i lisānsızlıḳ yemìnsizlik
Eyler edā-yı farż ābdestinde var anıñ emìnsizlik
İder sāḳıṭ muḥāṭab olmayan noḳṣān bedensizlik
Müʾeddādan olur maʿdūd noḳṣān-ı ʿużv tensizlik
Muḥāṭab ʿużvımız tekmìl iken bi'l-farż düzensizlik
Bizim aʿmālimiz bu sazınıñ ʿużvında bu elsizlik
Ayaḳsızlıḳ bulınurken ne var sizlik ne var bizlik
Enāniyet bize aʿmāl-i noḳṣānlıḳ edebsizlik

2. Medìne ehliniñ hep ṣanʿatı olsa ṣanem yapmaḳ
Ne mümkindir Ḥāżret-i ʿÍsā'nıñ Íncìl vāʿẓına ṭapmaḳ
Ticāret menzilinden istemez tüccār ṣapmaḳ
Diler tüccār Ḥıżır'ı görse başından külāh ḳapmaḳ
Murādı olmasa żüḥre dìviñ mührin çalup çarpmaḳ
Riyā ile Süleymān'ı merām itmezdi aldatmaḳ
Eger ḳalbiñde ḫavfullah olursa zevḳi ṭatmaḳ
ʿİbādetde ʿalāmet gözleriñle var yüz ışlatmaḳ
Bu ten bāḳì degil fānì ne var sizlik ne var bizlik
Bize aʿmāl-i nāḳısla enāniyet edebsizlik

---

* *C. 4: 379-380;* AŞE V: 63; AÇ: 351-353

A.

1/3: dest-i: dest- AÇ // lisānsızlıḳ: basārsızlıḳ- AŞE V // 1/4:eyler edā-yı farż: ādā-yı farż içün- AŞE V // 1/6: müʾeddādan: müʾeddidden- AŞE V // noḳṣān-ı ʿużv tensizlik: noksan bedensizlik- AÇ // 1/7: ʿużvımız: affımız- AÇ // 1/8: bu sazınıñ: sazınıñ- AŞE V

2/2: mümkindir: mümkin- AŞE V // 2/3: tüccār: tüccār olan- AŞE V, AÇ // 2/5: żüḥre dìviñ mührin: suhra ve yük mihrin- AÇ // 2/6: riyā ile Süleymān'ı: Süleymān'ı riyā ile- AŞE V // 2/7: zevḳi: zevkini- AÇ // 2/8: ʿİbādetde: Adette- AÇ // var yüz: yüz- AŞE V // 2/9: bāḳì degil fānì: fānì degil bāḳì- AŞE V

B.

AÇ "Muaşşer: 2 (Onlu)" başlıklıdır.

C.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

3. Eger ḳul nahbeṭü minhā cemiʿan emrini Allah
Buyurmış olmasa lātaḳniṭu emrin bize ol Şāh
Bizi ehl-i riyānıñ ṭabʿına seniñ āteş-i nāgāh
Ṭamudan beş beter söyinmez yaḳdı Ḥasbetenlillah
Gönül şehrin nedir bilmiş degil şeyṭān biḥamdülillah
Gönül şehrin bilür billah ne Beytullah
Sarāy-ı ḳalb-i müʾmin Ḫālıḳ'a maḫṣūṣ tecellìgāh
Naẓargāh-ı Ḫudā'dır müʾminiñ ḳalbinden ol āgāh
Cisim fānì degil bāḳì ne var sizlik ne var bizlik
Enāniyet bu fānì cismle maḥżā edebsizlik

4. Bu insān aḥsen-i taḳvìme maẓhar ḫalḳ olmazdan evvel
Olur sümme radedna āyetince maẓhar-ı esfel
Açar ḍarbḫānesiniñ sikkesin almaġa şāhlar el
Geçer mi sikke ḍarbḫāne-yi ḳudretinden Allah cel(le)
ʿİbādātda ʿamel-i ışlāḥ ve iḫlāṣ gerek ecmel
Ḥabìbullah muḫāṭabdır bize fermān-ı felyaʿmel
U[y]up aṣḥāb-ı Kehf'e oldı Ḳıṭmìr ʿindinde Ḥaḳḳ'ıñ efḍal
İmām-ı Aʿẓam buyurmış Mālikì hem Şāfiʿì Ḫanbel
Degil bāḳì dünyā fānì ne var sizlik ne var bizlik
Bu fānì dünyāda ġurūr itmek maḥżā edebsizlik*

* 3/1: nahbeṭü: nebitû- AÇ // 3/2: lātaḳniṭu: lâ taknatû- AÇ // 3/3: ṭabʿına seniñ āteş-i: ṭaʿnesiniñ āteş-i- AŞE V; tabına seng atışı- AÇ // 3/4: söyinmez yaḳdı: sönmez yaḳardı- AŞE V; söyünmez yakardı- AÇ // 3/5: biḥamdülillah: elḥamdülillah- AŞE V // 3/6: bilür: bilür ʿārif- AŞE V // 3/7: Sarāy-ı: Siz ey- AÇ
4/1: ḫalḳ olmazdan: ḫalḳ olur- AŞE V // 4/4: ḳudretinden: ḳudretden- AŞE V // 4/5: ʿamel-i ışlāḥ ve iḫlāṣ: ʿamel ışlāḥına iḫlāṣı- AŞE V; amel ıslah u ihlası- AÇ // 4/6: felyaʿmel: fi'l-yumel- AÇ // 4/7: U[y]up: Olup- AÇ // Kehf'e: Kehf- AŞE V // 4/9: Degil bāḳì dünyā fānì: Cisim fānì degil bākì- AŞE V; Değil baki cihan fani- AÇ // 4/10: bu fānì dünyāda ġurūr itmek maḥżā: ġurūr itmek bu fānì cismle muṭlaḳ

5. Eger cānıñda cānān dersin aldıñsa *Seyrānì*
Ḥıżırveş çeşme-yi ẓulmetde içdiñ āb-ı ḥayātı
Ne ḥācet baʿiş nefḫ-i Ṣūr'a cān bil cihān fānì
İderler her sene ḥaccāc Kaʿbe'de recm-i şeyṭānı
Atar bunca ḥāccāc ṭaş ki yoḳdır ḥaddi pāyānı
Bulurlar ʿavdetde yoḳ bir ṭaş atılmamış gibi anı
İden tāc-ı kerāmetle mükerrem Ḥaḳḳ bu insānı
Bu insāniyeti fehm eyle bil bu Ḥaḳḳ'dan iḥsānı
Degil bāḳì cisim fānì ne var sizlik ne var bizlik
Bu fānì cismile ġurūr itmek edebsizlik*

* 5/2: ḥayātı: ḥayvānı- AŞE V, AÇ // 5/3: Ṣūr'a: sure- AÇ // bil: bāḳì- AŞE V // 5/5: ḥāccāc ṭaşıña yoḳdır: zamān ḥāccāc ṭaş yoḳ- AŞE V // 5/6: bulurlar: bulur- AŞE V // 5/9: Degil bāḳì cism fānì: Ḳamu bir māye bircevher- AŞE V // 5/10: ġurūr itmek: etmek gurur mutlak- AÇ // Enāniyet degil mi ḫırs dünyā edebsizlik- AŞE V

707. HEM MÜRÍDİ HEM ŞEYḪ SENİ DERVÍŞ DALḴAVUḴ*

1. Oldı ey dil az vakitde bir kişi dalḳavuḳ
Ne ḳadar taʿn eyleseñ de gördi işi dalḳavuḳ
Oldı şimdi fānì dünyā ṣūretā tekke miṢāl
Hem mürìdi hem şeyḫ seni dervìş dalḳavuḳ

2. Ehl-i dil ḥükmin virir nuṭḳıla içdigi cāmıñ
Ḳaldı kāmiller arada raġbeti artar kemiñ
Bezm-i sāḳìde bulınan lāmaḥāll on ādemiñ
Ehl-i ʿirfān tecrübe ile beşi dalḳavuḳ

3. Ehl-i diliñ seri ʿāriflere iṢbātlı gelür
Piyāde gitdigi yoldan ṭalḳavuḳ atlı gelür
Vebāl almaḳ bal helvāsı yemeden ṭatlı gelür
Diz çoküp oṭurup belgense tellisi dalḳavuḳ

4. Dalḳavuḳdan olursañ ḫalḳıñ olursıñ serveri
Maẓlūm ṣatmaġa ḳaldı ẓālimler şeri
Ey *Seyrānì* maḥalle imāına kim dir gel beri
Ḥāżır iken ol kiliseniñ keşìşi dalḳavuḳ

---

* *AŞE V: 248*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

708. ḤAḤADEM ḤĀK İLLĀDA OL ʿĀL EL ḴARĀRA GEL*

1. Al ala al sa sade dal a ade al ʿarʿara gel
Ḥa ḥadem ḥāk illāda ol ʿāl el ḳarāra gel

2. Ṣar ṣara al ser sere ṣar gül güle āḥal ḥal ḥāle ol
Hilāle āh kilāle āh gül güle āh o ḥāra gel

3. Helākda ol ʿālāda dād dürr-i lāl-i al al
Ālūde ol Allah'a gel sır sıra serdāra gel

4. Ṭāhirde gör ẓühhāda dal dala gir ellere gir
Al ala gel ar ara gel var vara gel ḥaṣāra gel

5. *Seyrānì* ol ālāda kār kār kāra ṣal
Āʾile gel sāʾile gel dāʾile gel esrāra gel

---

* *C. 51: 16a;* AÇ: 311

A.

1/2: ḳarāra: Kerrar'a- AÇ

2/1: Ṣar: Sad- AÇ // ser sere: sır sırra- AÇ // gül: gel- AÇ // āḥal ḥal: o hâl hel- AÇ // 2/2: Hilāle āh kilāle: Hilaluhu ah kilaleh- AÇ // ḥāra: kara- AÇ

3/1: dürr-i lāl-i al al: dürr leali el âl- AÇ

4/1: ẓühhāda: tahhara- AÇ // ellere gir: elleri ger- AÇ // 4/2: ḥaṣāra: hıssara- AÇ

B.

C. 51 "Lebdegmez Noḳṭasız Ṣanʿat Seyrānì"; AÇ "Noktasız Leb Değmez Dudak Değmez" başlıklıdır.

C.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

709. DUT BIRAḲMA ELDE ṢABRIÑ DĀMENİN HER ŞEYDE GEL*

1. Belki öpmek iḥtimāli var tükürme yi de gel
Dut bıraḳma elde ṣabrıñ dāmenin her şeyde gel

2. ʿĀrif iseñ nefsiñiñ ıṣlāḥına bir çāre bul
Dut diliñ söyletme kem söz nefs-i ʿömr ü zeyde gel

3. Mürdeye maḥż-ı ḥayāt ʿayn-ı feyż-i cāvidān
Neṣʾe-mend-i ẕevḳ-i ʿaşḳ olmaḳsa maḳṣad meyde gel

4. Naġme-yi Ḥaḳḳ'ı işitmek ister iseñ merd-i hoş
Cān ḳulaġından ḫaberdār ol ṣadā-yı neyde gel

5. Ẓāhirinden itme istikrāh bāṭın ẕevḳin al
Ṣanma sen vaḥşìce bir bāzìce var hey hey de gel

6. Ḫalḳa rengi resmi maʿlūm olmayan bir ḫırḳa tāc
Bul getir *Seyrānì*'ye göstermeden sen giy de gel

---

* *AŞE XVIII: [80.25];* SS: 32; HNO: 246-247; HAK2: 268-269; Mİ: 313
A.
1/1: ye de: yed'e- HAK2, Mİ
2/2: ʿömr ü zeyde: Amr-ı Zeyde- HNO, HAK2, Mİ
5/1: bāṭın: batının- Mİ
C.
AŞE XVIII'de 6/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

710. 1. GEÇÜP ḲARŞUMDA SEN GÜLME ṢIRĀṬI GEÇMEDEN EVVEL*

1. Sözüm ṭut bu diyārdan geçme zāhid geç riyādan gel
Geçüp ḳarşumda sen gülme ṣırāṭı geçmeden evvel

2. Benim ḳudret elinden başlanılmış bir işim yoḳ mı
Suʾālim menʾini etmez mi senden emr-i (…)

3. İmām-ı ʿaşḳa evi miḥrāb kenz-i ʿarş-ı Raḥmān'da
Dimişler ḳalb-i ʿāşıḳ kenz-i Raḥmān'dır Nebì Mürsel

4. Bilür Kürsì'de ʿārif ʿarş-ı aʿlā-yı meʿānìden
İmām-ı cāmiʿ ʿaşḳa cemāʿat Mālik [ü] Ḥanbel

5. Olur aġzın yanar külḫān ocaġına beter ṣūfì
Fenār ḥācet degil ẓulmetde yanmış gözleriñ meşʿal

6. Delerbaş delen ṭaġ baġrını Ferhād gibi encām
Leb-i Şìrìn ḳādeḥden bāde nūşına uzatmaz el

7. Dile var şìr-i Ḥaḳḳ şìrinden emdir ṭurma *Seyrānì*
Eger Ḥaḳḳ şìrine Ferhād iseñ ḳalbin ḳulaġıñ del

---

* *AŞE V: 40*
C.
Bu şiirin bir benzeri SS'de bulunmaktadır. Ayak benzerliğine rağmen bazı beyitlerin SS olmaması ve bulunan beyitlerin bazılarının da farklılıklar göstermesi sebebiyle SS ve onun eşmetinleri ayrıca alınmıştır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

710. 2. SÖZÜM ṬUT BĀDEDEN SEN İÇ FAḲAṬ SEN GEÇ RİYĀDAN GEL*

1. Geçüp ḳarşımda sen gülme görüp meyḫūrlığım ṣūfî
Sözüm ṭut bādeden sen iç de faḳaṭ sen geç riyādan gel

2. Yönel miḥrāb-ı ẕevḳe uy imām-ı ḳalb-i ʿuşşāḳa
Ḫiṭāb-ı Ḥaḳḳ'ı diñle bil nedir fermān-ı felyaʿmel

3. Duyan ʿārif olanlar ẕevḳ-i Ḳurʾān-ı İlāhì'den
Olur bu cāmiʿ-i ʿaşḳa cemāʿat Şāfiʿì Ḥanbel

4. Olup aġzın yanan külḫan ocaġından beter ṣūfî
Fenār ḥācet degil ẓulmetde yanmış gözleriñ meşʿal

5. Eger Ferhād gibi Şìrìn'e *Seyrānì* ṭutulmışsañ
İşitmekçün ḫiṭāb-ı dilberi ḳalbiñ ḳulaġın del

---

* *AŞE XVIII: [80.24];* SS: 31-32; HNO: 246; HAK2: 269; Mİ: 313-314
A.
1/2: iç de: iç- SS, HNO, HAK2, Mİ
3/1: Duyan: Ṭuyar- SS, HNO, HAK2, Mİ
B.
SS'de "Ḫam Ṣūfiye Ḫiṭāb" başlığı altındadır.
C.
AŞE XVIII'de 3/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

711. ʿAŞḲDAN YANAR HER ŞEYDE BÍÇĀRE NAẒAR ḲIL*

1. Bir kez kerem it ḥālime āşikāre naẓar ḳıl
ʿAşḳdan yanar her şeyde bìçāre naẓar ḳıl

2. Meftūn bu göñül sen ṣaçı Leylā'ya ezelden
Raḥme gelüp şevḳıyle bir yāre naẓar ḳıl

3. Cāndan severim ḳāmet-i mevzūneñi görsem
Ḥayretde neden bu dil-i dildāre naẓar ḳıl

4. Mecnūn'ıñ olup gezse göñül daġda āvāre
Şehr-i derūnım hep gül bir yāre naẓar ḳıl

5. *Seyrānì* diler vaṣlıñı leyl ü nehār
Yıḳma kerem it ḳalbimi miʾmāra naẓar ḳıl

---

* *AŞE V: 159*
B.
AŞE V "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

712. EDEM AHESTE AHESTE NİÇİN BEN EYLEYİM TACİL*

1. Senin vasfın edem tahrir olunca sevdiğim tadil
Edem aheste aheste niçin ben eyleyim tacil

2. Bulunmaz sen gibi bakir lebin Gülnar dilin bülbül
Ki hacre içre subh u şam eden tesbih ile tehlil

3. Cemalin nura gark olmuş dehanın pend ü nush eyler
Kıraat eyler ayet'i zebani getirir temsil

4. Niyaz eyler bu *Seyrânî* muhabbet et beyaz gerdan
Ruhun ahmer keman kaşın güzellik sendedir tekmil

---

* *AÇ: 472*
C.
AÇ, Gündağ Kayaoğlu'na ait olan bir cönkten almıştır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

713. ṬUYMAYINCA ŞĀD OLUR MI BİLİRSİN MŪYA BU DİL*

1. Nāʾil olsa ey efendim çeşm-i āhūya bu dil
Leyl nehār ġarḳ olmışdır yine ḳayḳuya bu dil
Ṣavm idemem ṣabrım yoḳdır neyleyim ḥālimi şedìd
Ṭuymayınca şād olur mı bilirsin mūya bu dil

2. Bir perìniñ sevdāsıyla sinem ṭaġlı yaralı
Arṭırmışam feryādımı sitemkāra varalı
Ol dìdesi ala ammā ebrūları ḳaralı
Bend olmış ḳararı yoḳdır rūya gìsūya bu dil

3. Ḥüsnüniñ bağı yayladır ʿaşḳı ġāyet de sehil
Didim serimde sevdāya nādānlar ket dağıl
Ṭanıdım ben o güzeliñ meyli bir baña degil
Düşdü durmaz her yaña aḳan o ṣuya bu dil

4. *Seyrānì* dir āh idince yürekde yaġım erir
Kimse bir ḳarara ḳalmaz ʿāḳıbetinde farır
Dünyā ʿuḳbā dile murād ġanì Settār'ım virir
Ḳanāʿat ider fenāda yek ile düye bu dil

---

* *C. 51: 44b;* HAY2: 154; HAK2: 294-295

A.

1/2: Leyl: Leyl ü- HAY2 // 1/3: ḥālimi: halim- HAY2 // 1/4: Ṭuymayınca: Doymayınca- HAY2
2/4: rūya gìsūya: ruye gitsün- HAY2; gitsün ruya- HAK2
3/1: yayladır: beyledir- HAY2 // 3/3: Ṭanıdım: Sandım- HAY2, HAK2
4/2: ʿāḳıbetinde: akıbetde- HAY2

C.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

714. ḤAḲḲ'A BĀṬILDIR DİYENLER VAR İSE BĀṬILDIR OL*

1. Ẕāt-ı Ḥaḳḳ bāṭıllıġı mümkin degil itmez ḳabūl
Ḥaḳḳ'a bāṭıldır diyenler var ise bāṭıldır ol

2. Ḫᶜāce Naṣreddìn batırmış çorbaya kürkiñ yeñin
Çünkü meclisde ḳuʿūd itdirmemiş e§vābı çul

3. Aḥsen-i ṣūret nübüvvet sırrına maḥrem olur
ʿAṣḳ-ı Leylā ile Mecnūn Ḥaḳḳ'a bulmışdır vüṣūl

4. Belki ʿācizdir bunı ḥall itmege fikr-i beşer
Ḥaḳḳ yaratmış belki bu Leylā'yı Mecnūn'a resūl

5. Ḫālıḳ'ıñ ʿindinde varsa ḳıymeti maḫlūḳınıñ
Naḳd-i enfās-ı ḥayātından gider ḫelāḳa yol

6. Söyledi *Seyrānì'ye* bir söz bilen söz ḳadrini
Ḳıymetin ölçer bu sözin şüphesiz ehl-i ʿuḳūl

---

* *AŞE XVIII: [80.26];* SS: 32-33; HNO: 247; HAY2: 164; HAK2: 269-270; Mİ: 314
A.
1/2: Ḥaḳḳ'a bāṭıldır (SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ): Bāṭıl olsa ḥaḳḳ- AŞE XVIII
2/2: Çünkü: Ṣadr-ı- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // itdirmemiş e§vābı çul: itdirmemişdir köhne çul- SS, Mİ; ettirmemiştir köhne çöl- HNO, HAY2, HAK2
5/2: enfās-ı: enfas- HAY2 // ḫelāḳa: Hallak'a- HAY2, Mİ
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

715. EGÜP BOYNUN BELİN BÜKMİŞ ḲARANFÍL YĀSEMÍN SÜNBÜL*

1. Cihān bağında bir ʿÍså güli açılmış ey bülbül
Gülüñ ḳudretile yaratmışdır eṭrāfında dāne dāne fülfül
Ṭaramış tel tel itmiş her teli bir Fātiḥa müşkil
Egüp boynun belin bükmiş ḳaranfìl yāsemìn sünbül
Ḳarışmışd[ır] birbirine ṭurma sen ağla dilerseñ gül
Dilerseñ ḥasta ol iñle derdine düş dilerseñ öl

2. Ḳaşıñ nisbetlerine şāhım Zülfeḳār ile yazmışlar
Tiken kirpikleriñ yüze batar anlar ṭarılmışlar
Liḳālanmış ḳaşıñ ḳara mürekkeble ḳarılmışlar
Ayrılmazlar birbirinden anlar pekce ṣarılmışlar
Ḳarışmışdır birbirine ṭurma sen ağla dilerseñ gül
Dilerseñ ḥasta ol iñle derdine düş dilerseñ öl

3. Samūr perçem siyāh göz kirpikler hilāl ḳaşlar
Çekilmez ki çekilsiñ gül yüzini cevr ḳardaşlar
Şehìd-i Kerbelā'nıñ ʿaşḳına *Seyrānì* başar bağrına ṭaşlar
Muḥabbet meclisin ḳurmış cemāline Ḳızılbaşlar
Ḳarışmışdır birbirine ṭurma sen ağla dilerseñ gül
Dilerseñ ḥasta ol iñle derdine düş dilerseñ öl

---

* *C. 4: 261;* AŞE V: 5; AŞE V: 208; AÇ: 349; HAK2: 307

A.

1/2: yaratmışdır: yaratmış- AŞE V: 208 // fülfül: siyāh fülfül- AŞE V: 5, AŞE V: 208 // 1.n/1: ṭurma sen: dilerseñ- AŞE V: 5; sorma sen- AÇ, HAK2 // 1.n/2: düş: dost- AŞE V: 208 // öl: ağla- AŞE V: 208
2/2: anlar ṭarılmışlar: ṭarılmışlar- AŞE V: 208 // 2/4: ayrılmazlar: ayrılmaz- AŞE V: 5 // 2.n/1: ṭurma sen: dilerseñ- AŞE V: 5; sorma sen- AÇ, HAK2 // 2.n/2: düş: dost- AŞE V: 208 // öl: ağla- AŞE V: 208
3/1: siyāh göz kirpikler: oḳ kirpik siyāh göz- AŞE V: 5; siyāh oḳ kirpik- AŞE V: 208 // 3/2: yüzini: yüzli- AŞE V: 5; yüzin- AŞE V: 208; yüzünün- AÇ // cevr: cevri- AÇ, HAK2 // 3/3: Kerbelā'nıñ: Kerbela- AÇ, HAK2 // Seyrānì başar bağrına: başar Seyrānì bağrına- AŞE V: 208; Seyrânî bağrına basar- AÇ // 3.n/1: ṭurma sen: dilerseñ- AŞE V: 5; sorma sen- AÇ, HAK2 // 3.n/2: düş: dost- AŞE V: 208 // öl: ağla- AŞE V: 208

B.

AŞE V'teki metinler "Semāʿì"; AÇ "Müseddes-2: Gazel" başlıklıdır. AŞE V: 208'e "mükerrer" olduğu notu eklenmiştir.

C.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

716. BEN DE BİRLİKDE BULUNDIM ʿĀLÍ ĠAM ESḤĀB-I ĠAM*

1. Var mıdır ey dil cihānda ben gibi erbāb-ı ġam
Cins-i ġamdan bende mihmāndır ulūü'l-erbāb-ı ġam
Aḥmed'iñ hicret şebinde sevgili esḥābıyla
Ben de birlikde bulundım ʿālì ġam esḥāb-ı ġam

2. Ḥıżır'a virmiş sāḳìler pìri dolu āb-ı ḥayāt
Bize himmet eyleyen işte ol ʿālì ṣaffet
Girdigim meyḫāneniñ bābında yazılmış bu ḥaṭṭ
ʿĀlemi ḥāzel bevvābı ismi Hū ebvāb-ı ġam

3. Dāḫil oldım ben de ol meyḫāneye ḳıldım naẓar
Bir bedestān oḳşamaz ondaki satı pāzār
ʿİlmi ḥikmetden anıñ her biri bir dìvān yazar
Kātibi ġam kāġıdı ġam oḳuyan eyvābı ġam

4. Derdmend bir ʿabdiyim ben ol Keremler Kānı'nıñ
Ḥasretiyim luṭfınıñ ben hem daḫı iḥsānınıñ
Ṭāliʿnden midir nedir bu *ʿĀşıḳ Seyrānì*'niñ
Yedigi nān içdigi ṣu giydigi esvābı ġam

---

* *FB 569: 41a;* AŞE V: 31; HNO: 260; HAK2: 295; Mİ: 315

A.

1/2: erbāb: elbāb- AŞE V // 1/3: esḥābıyla: ümmetleri- AŞE V // 1/4: ben de birlikde bulundım: çekdiginde be nde çekdim- AŞE V // ʿālì: âl-i- Mİ

2/1: Ḥıżır'a virmiş sāḳìler pìri dolu: sāḳìleriñ perì ol Ḥıżr'a viren- AŞE V // 2/2: işte ol ʿālì ṣaffet: inceleyen bir ālì ẕāt- AŞE V // 2/4: ʿĀlemi ḥāzel bevvābı ismi Hū: Aʿlemu hinde bāb isme- AŞE V; Alem haze-l-bevvabın ismi- Mİ

3/2: ondaki: onda olan- AŞE V // satı: satı vü- Mİ // 3/4: eyvābı: aḥbābı- AŞE V, HNO, HAK2, Mİ

4/1: der[d]mend ʿabdindenim her ḥālde Keremkānı'nıñ- AŞE V // 4/2: ʿācizim şükrinden anıñ luṭf ile iḥsānınıñ- AŞE V // 4/3: Ṭāliʿnden midir nedir: Yā ḳahrından yā luṭfından- AŞE V; Talihinden mi nedir- Mİ // ʿĀşıḳ: âşık-ı- Mİ // 4/4: nān: ekmek- AŞE V

B.

AŞE V "Destūr" başlıklıdır.

C.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

717. BİLİRSİÑ GÖZLERİÑ NŪRINDAN ARTIḲ BİR ŻİYĀ BİLMEM*

1. Sorarsañ sevgilim benden edeb erkān ḥayā bilmem
Bilirsiñ gözleriñ nūrından artıḳ bir żiyā bilmem

2. Muʿallimḫāne-yi dārü'l-ḥadìṡ dersi ʿaṣḳıñda
Rıżā bābından artıḳ bir daḫı bāb-ı rıżā bilmem

3. [G]er bilmediġiñ var ise gel sen baña bildir
Sensiz ben ne ben sensiz disem olmaz mı yā bilmem

4. Seni bilmeyen yoḳ çoḳ tımārḫāne deli vardır
Tımārḫāne nedir dìvāne kimdir uṣlu yā bilmem

5. Cilā-yı ʿāriyet meṣāṭıyānıñ serime ʿayānı
Ġubār-ı ḫākpāyıñdan müʾeṡṡir tūtiyā ne der bilmem

6. Şefāʿat-i enbiyānıñ evliyānıñ himmeti Ḥaḳḳ'dır
Ġanì Rezzāḳ gibi himmetli ben bir evliyā bilmem

7. Baña Ḫıżr'ıñ ḥayātından memāt-ı Ḥaydar'ım yegdir
Muḥammed'den başḳā şefìʿü'l-medìneyn bir enbiyā bilmem

8. Namāz ehli niyāz ehli dimezse dimesün aġyār
£evāb yoḳ var günāh çoḳ bizde *Seyrānì* riyā bilmem

---

* *AŞE V: 45;* AŞE XVIII: [80.27]; SS: 33-34; HNO: 257; HAK2: 270; Mİ: 314-315; MK: 64; EAÖ: 271

A.

1/1: sevgilim: sevdigim- AŞE XVIII, Mİ, MK, EAÖ // benden: bende- EAÖ

2/1: Ne nādāna tekāyūm var ne ḫalḳa minnetim vardır- AŞE XVIII; Ne şaḫṣa yüz şuyı dökmek ne ḫalḳa minnetim vardır- SS, HNO, HAK2, Mİ, MK, EAÖ

4/1: Baña mecnūn veyā ʿāḳil dimek bence müsāvìdir- SS, HNO, HAK2, Mİ, MK, EAÖ

5/1: Devāyı ʿāriyetdir hep eṭıbbānıñ tedāvìsi- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ, MK, EAÖ // 5/2: tūtiyā ne der: bir devā- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ, MK, EAÖ

7/1: Ḥaydar'ım: Haydar'ın- MK // 7/2: Baña raḥm eyleyen Aḥmed'den özge enbiyā bilmem- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ, MK EAÖ

8/1: dimezse dimesün aġyār: beni varsıñ ḥaḳìr görsün- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ, MK, EAÖ // 8/2: £evāb var günāh: £evāb günāh- SS, HNO, HAK2; £evābım yoḳ- AŞE XVIII, Mİ, EAÖ; Sevap günahım- MK// günāh çoḳ: günāhım çoḳ- AŞE XVIII, Mİ; günahım yok- EAÖ // bizde: bende- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, EAÖ; bu- Mİ, MK

C.

AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ, MK, EAÖ'de 3, 6. beyitler bulunmamaktadır. AŞE XVIII'de 4/1 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

718. RŪYIÑI SENİÑ ŞOL ḲIZIL ELMAYA DEGİŞMEM*

1. Ey gözleri mestān seni aʿlāya degişmem
Rūyıñı seniñ şol ḳızıl elmaya degişmem

2. Rāzıñı açınca ḳuzım ol dürler mi ṣaçañ
Kiraz lebiñi ol gül-i ḫandāna degişmem

3. Billūrdan laṭìfdir seniñ ol gerdānıñ ey cān
Sìm teniñi semāda olan aya degişmem

4. *Seyrānì* seni çoḳdan diler ey cism-i servi
Vechiñde ḫāliñ ʿanberi mercāna degişmem

---

* *C. 51: 114b;* HAY2: 173; HAK2: 270
A.
4/2: Vechiñde: Vechinle- HAK2
B.
C. 51 "Seyrānì Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

719. BAÑA MUṬÍʿ OLMAYAN ĠILMĀN ELİNDEN DERTLİYEM*

1. Ey dirìġā neyleyim ḥınvān elinden dertliyem
Nāzenìn sìmveş gerdān elinden dertliyem
Ḥüsnin temāşā idince bu dil perākendedir
Baña muṭìʿ olmayan ġılmān elinden dertliyem

2. Ṭayanılmaz ey efendim rūy-ı envār-ı cebrine
Böyle ḥūri yoldaş olaʿāşıḳınıñ ḳabrine
Bir kez vechin seyr iden ṭāḳat getürmez ṣabrına
Cismine maġrūr olan vildān elinden dertliyem

3. Görmese bir gün dìdeler sūʾal ider ḳandesin
Muḥabbetiñ zāʾil olmaz didim dilber cāndasın
Gedāya iʿtibār itmez darda ḳoyar bendesin
Baña rūyın ezdiren zindān elinden dertliyem

4. Yūsufʾıñ şekli muʿāyin māʾil oldım beñzine
Ṣāfi ebrūların dökmiş o sevdigim çegnine
Seyrānì dir dürlü libās giyer her dem egnine
Beni iḥrāḳ eyleyen ilvān elinden dertliyem

---

* *C. 51: 94a*
B.
C. 51 "Maḳām-ı Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

720. ʿAŞḲIÑ İÇİNDE MAḤBŪBLAR SEVDĀSINI BULDIM*

1. Gezerken cihānda ḫublar aʿlāsını buldım
Her derde bu dermān
ʿAşḳıñ içinde maḥbūblar sevdāsını buldım
Cān onlara ḳurbān

2. Muḥabbet kemendin çegnine daḳmaḳ ne belā hey
Nidā etmeli ey
Mecnūnlar gibi bu diliñ Leylā'sını buldım
Raḥm it lebi mercān

3. Her gün bir laḥẓa görmesem benim bu dìdeler
Yaḳdı mı edālar
Didim cānıma iblisiñ iġvāsını buldım
Var bizde bu her ān

4. Bu ruḫları aḥmer lebi mercāñ her gün gitmez
Kim olsa meyl itmez
Ṣādıḳlara nārıḳ deyi fetvāsını buldım
Bil ḥüccet bu fermān

5. Ey *Seyrānì* bir ben degilim ḫublara meftūn
Servi ḳaddi mevzūn
Bunlara meyl vireniñ aḫfāsını buldım
Sürdim demi devrān

---

* *C. 51: 66b*
B.
C. 51 "Müstezāt" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün/ Mefʿūlü feʿūlün

721. LEB-İ AḤMER HEM NĀZENÍN GERDĀNI ARADIM BULDIM*

1. Gezerken fānì cihānda merdānı aradım buldım
Leb-i aḥmer hem nāzenìn gerdānı aradım buldım

2. /……/ ḳaldım çeşm-i āhūyı göreydim
Vuṣlatlu /……/ mihmānı aradım buldım

3. O gönül uġramış /……/ meclisde bilmezdim
Ḥarāret-i firḳatle hem /……/ aradım buldım

4. Ḥasret /……/ ne yaman dirler geldi serime gördim
Bu dil eglencese ʿO§mān'ı aradım buldım

5. Pür-şevḳ bezme gelince ol ṣafāya müstaġrāḳ oldım
ʿAceb dimez mi ol şūḫım *Seyrānì* aradım buldım

---

* *AŞE V: 218*
B.
AŞE V "Semāʿì" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

722. PUḤAĠIÑDA OLAN ĠONCA-YI ḤANDĀNA VURULDIM*

1. Ey ruḥları envār seniñ bìgāne vuruldım
Puḥaġıñda olan ġonca-yı ḥandāna vuruldım

2. Mecnūn'ıñ olup sāyeñde ben gezdim cihānı
Bir pākize dūn eyleyen gerdāna vuruldım

3. Gördikde beni misk-i cerān gibi şalınırsın
Ḥüsniñde olan kūfe-yi ilvāna vuruldım

4. Sensiz şu fenā başıma zindān görinir kes
Leyl [ü] nehār zarār eylerim sulṭāna vuruldım

5. Çar kūşe-yi deşt eylesem ben yoḳdır naẓìri
Seyrānì dir ol ḥūrì-yi ġılmāna vuruldım

---

* *C. 51: 62a*
B.
C. 51 "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

723. ḤÜSNİNE ʿĀŞIḲ BENDE-Yİ HİCRĀNDAN UṢANDIM*

1. Bir dildār içün çarḫa temennādan uṣandım
Ḥüsnine ʿāşıḳ bende-yi hicrāndan uṣandım

2. Çekdikce güzel bendesini eyledi dāʿì
Ben çekmeden iẓlam ḳuru sevdādan uṣandım

3. Yār aġyārile olmada ʿişrete meşġūl
Bu ḫalḳıñ içinde ḳuru ġavġādan uṣandım

4. Gül yüzlü yārım sen de baña bir pūsecik vir
ʿAḳlım alıcaḳ defter-i dìvāndan uṣandım

5. *Seyrānì* ḥālim ʿarż idemem şāh-ı cihāna
Yayan gezerek ṭaġları ṣaḥrādan uṣandım

---

* *C. 51: 30a;* AÇ: 357
A.
2/2: iẓlam: azlem- AÇ
B.
C. 51 "Ḳalenderì"; AÇ "Kalenderi" başlıklıdır.
C.
AÇ'de 4. beyit eksiktir.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

724. EY RUḪI ḲANDİM MĀHI MENENDİM GEL YETİŞ NİCE ʿAŞḲIÑA YANDIM*

1. Zülfi rūġın dūş-nām oldım sitāyiş iderim her dem
Ey ruḫı ḳandim māhı menendim gel yetiş nice ʿaşḳıña yandım

2. Olmışsın hem zer ruḫlarında derbendeñe raḥm it ey gül-i aḥmer
Ey ruḫı ḳandim māhı menendim gel yetiş nice ʿaşḳıña yandım

3. Gezme bu şehri olmışsın mihri seni ḳūyımda neyleyim dehri
Ey ruḫı ḳandim māhı menendim gel yetiş nice ʿaşḳıña yandım

4. Saña (…) māt etdiñ nāsa sevdigim almış destine kaʿse
Ey ruḫı ḳandim māhı menendim gel yetiş nice ʿaşḳıña yandım

5. *Seyrānì* ne nām şun bize bir cām tez bir pūse vir virmezim ārām
Ey ruḫı ḳandim māhı menendim gel yetiş nice ʿaşḳıña yandım

---

* *C. 51: 62b*
A.
B.
C. 51 “Beste” başlıklıdır.
C.
Müstefʿilātün müstefʿilātün müstefʿilātün müstefʿilātün

725. MÜCRİMİM ʿĀṢÍ ḲULIM SULṬĀN'A MI YALVARAYIM*

1. Bunca ʿişyānla ben Sübḥān'a mı yalvarayım
Mücrimim ʿāṣì ḳulım Sulṭān'a mı yalvarayım

2. Yoḫsa ol şehrü'l-Medìne cennetü'l-meʾvāyı mı
Ravża-yı Aḥmed şefāʿat-kāna mı yalvarayım

3. ʿUmre-yi ṭavāf ḳadem zemzemi Merve-yi Ṣafā
Vaḳfe-yi āʿlāyı mı ʿirfāna mı yalvarayım

4. Yeryüzinde cümleden āʿlā maḳām-ı maḳber
Kaʿbe-yi Beytü'l-ḥarām eyvāna mı yalvarayım

5. Perde-yi ʿişmet ol Fāṭımatü'z̲-z̲ehrāya mı
Eşigine yüz sürüp ol ḫana mı yalvarayım

6. Yoḫsa ezvāc-ı muṭahhar Ḥażret-i ʿĀyşe mi
Yā Ḥadìce seyyid-i nisvāna mı yalvarayım

7. Al [ü] evlād-ı Muḥammed cümle aṣḥābı
Ol Ebūbekir ʿÖmer ʿO§mān'a mı yalvarayım

8. *Seyrānì* dir ki ʿAlì evlādı Ḥasan Ḥüseyin'im
Cümleden erḥam olan Mennān'a mı yalvarayım

---

* *C. 51: 18b;* AÇ: 347-348
A.
1/2: Mücrimim: Mücrimin- AÇ
3/1: Merve-yi: Mervü- AÇ
7/1: Al [ü]: Al-i- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Münācāt" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

726. ḲURBĀN TENİÑE BENDE OLAN CĀNIM EFENDİM*

1. ʿAḳlım gibi āh ẕülf-i perìşānım efendim
Ḳurbān teniñe bende olan cānım efendim

2. Dìvāneyim ʿaşḳıñla degil elde irādem
Uṣlanmaġa yoḳ elde bir imkānım efendim

3. Her derde devā olmaġa var sende liyāḳat
ʿAşḳıñ bilürem derdime dermānım efendim

4. Lāyıḳ degilim vuṣlatın ṭutmaġa ẕevḳin
Dìdārıña yek ṭālib-i seyrānım efendim

5. Dil köşki sarāyında olan naḳş-ı ḥayāliñ
Ḳıldıḳca naẓar Kābe'ñe ḥayrānım efendim

6. Ḳalbimde ḳarār eyleli naḳş-ı ḥayāliñ
Gülistāndaki güller gibi ḥandānım efendim

7. *Seyrānì'ye* vir varıñı var yoḳ degil aṣlā
Ey Vācid-i Mevcūd keremkānım efendim

---

* *AŞE V: 58;* Bel 0374: 42b-43a; CU40: 28b; AŞE XVIII: [80.30]; SS: 35-36; HNO: 258-259, HAK2: 271; HAK3: 140; Mİ: 315-316

A.

1/1: ʿAḳlım gibi āh ẕülf-i: Zülfiñ gibi āh ʿaḳl-ı- Bel 0374, CU40, AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ

2/2: ʿAşḳıñ bilürem derdime dermānım efendim- CU40

3/1: olmaġa (SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ): itmege- Bel 0374, CU40 // 3/2: Uṣlanmaġa yoḳ elde bir imkānım efendim- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ

5/2: Gülşāndaki güller gibi ḥandānım efendim- Bel 0374, CU40

6/2: Gülistāndaki: Gülşendeki- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ // Ḳıldıḳca naẓar Kābe'ñe ḥayrānım efendim- Bel 0374, CU40

7/2: Vācid: Vacib- Mİ // Mevcūd: Mevcūd-ı- CU40, Mİ

B.

Bel0374, CU40 "Müstezād" başlıklıdır.

C.

Bel 0374, CU40'ta 4.; AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ'de 4, 5. beyitler eksiktir.

Bel 0374, CU40 "Müstezāt" adıyla kaydedilmiştir ancak zeyller mısraların sonundaki kelimelerin tekrar yazılmasından oluşmaktadır. Bu da şiirin söylenişi ile bağlantılı olabilir. İcra esnasında mısra sonlarındaki kelimeler iki kere söyleniyorsa kaydeden kişi de bu metni bir müstezāt olarak düşünmüş ve bu şekilde kaydetmiş olabilir.

Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

727. GŪŞ İT PİRİM AÇAM DERDİM TEFEKKÜR İDEM KENDİ KENDİM*

1. Ġarìb serler o dilberler hìç añlar mı benim fendim
Gūş it pirim açam derdim tefekkür idem kendi kendim

2. Kiraz lebi ne sebebi nūrı (…) ekl it ḫābı
Her çelebi seniñ gibi hande bir derdmendim

3. Aḳ gerdānlar nice cānlar kendi añlar ey ʿirfānlar
Maḥbūb bunlar eski günler geçdi hey zülfi kemendim

4. Bir ḫūb şekil kesme kākül irmez ʿaḳıl itdi māʾil
Seyrānì kāʾil ey İsmāʿìl seniñ babañ da bendim

---

* *AŞE V: 175*
B.
AŞE V "Naḳışkārì" başlıklıdır (…) işaretli yer AŞE tarafından boş bırakılmıştır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

728. ḲAŻĀ-YI MÍRİME OLURDIM BEN DE BİR ḤĀKİM*

1. Deyüp lātaḳneṭu min Raḥmetullah olsa idrākim
Ḳażā-yı mübreme olurdım ben de bir ḥākim

2. Yüzine bülbüliñ gülmiş açılmış ḫārda gül ammā
Benim gülmez açılmaz ġonca-yı iḳbāl-i ṣad çākim

3. Bazarlıḳ uymamış mābeynimiz ıṣlāḥ iken ḥasbì
Ṣu virmiş ġālibā beyʿ [ü] şirāya ʿayn-ı nemnākim

4. Atım yügrük ḳoşup Aṭlı Bekir'den ögüdin alırdı
Nihādında bulunsa elde tesbìḥ belde misvākim

5. Riyā esbāb-ı feṭḥ-i bāb-ı kenz-i servet-i dünyā
Benim terk-i riyādan māʿdā yoḳ zehre tiryākim

6. Zirāʿatci ider taḥṣìl-i cinsi ekdigi toḫumıñ
Tecellì toḫumına maḥḳūm olmış bir avuc ḫākim

7. Kirāmen Kātibìn *Seyrānì'niñ* ḫayır şerrin yazmış
Efendi sen ḳalem ḳatma ne mālım var ne emlākim

---

* *AŞE V: 38;* AŞE XVIII: [80.29]; SS: 35; HNO: 258; HAK2: 271; Mİ: 316

A.

1/1: Eger seylāb-ı iḳbāle sürüklenseydi ḫāṣā ki- SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/2: bir: ey- SS, HNO, HAK2, Mİ

3/2: beyʿ [ü]: bay ü- Mİ

4/1: ögüdin alırdı: öñcül almışdım- SS, HAK2; üncül almıştım- HNO, Mİ // 4/2: nihādında: dilimde virdAŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

6/1: cinsi: cinsin- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 6/2: maḥḳūm: maḥḳūm mı- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

7/1: ḫayır: hayrın- Mİ

B.

SS'de "Atlı Bekir" ifadesi için şu dipnot düşülmüştür: 4/1: "Everek'de meşhūr bir ʿāʾileniñ şöhreti". Aynı dipnot HAK2'de de alıntılanmıştır.

C.

AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ'de 5. beyit yoktur.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

729. LUṬFI DİÑMEZ ḲAHRINI BAḪT-I SİYĀHIM VAR BENİM*

1. Bir irişmez menzil-i maḳṣūda rāhım var benim
Bir atılmaz yay-ı ġamsız tìr-i āhım var benim
Noḳṭa dökdim cümle usṭurlāb-ı ʿaşḳı añladım
Luṭfı diñmez ḳahrını baḫt-ı siyāhım var benim

2. Düşmen olmaz ʿāşıḳa ʿālemde baḫt-ı şom gibi
Necm-i iḳbālim münevver olmadan maḥrūm gibi
Şemʿdān-ı ḥasrete yandım dikildim mūm gibi
Ġam duḫānıñdan çıḳar başdan külāhım var benim

3. Çile çekmek salṭanatdır ʿāşıḳa üftādeye
ʿĀşık-ı ṣādıḳlarıñ var nisbeti şāhzādeye
Sākì-yi devrān beni ḳandırmadı bir bādeye
Ẕü'l-Celāl'iñ ʿafvına muḥtāc günāhım var benim

4. Doḳ olanlar *Seyrānì* belki seni de doḳ ṣanur
Aç olanlar belki hìç ʿālemde ekmek yoḳ ṣanur
Bilmeyenler merḥamet ehli cihānda çoḳ ṣanur
Merḥametli kimse yoḳdır illā İlāh'ım var benim

---

* *AŞE V: 26;* AŞE XVIII: [80.28]; SS: 34-35; HNO: 257-258; HAY2: 155; MU: 138; HAK2: 295-296; Mİ: 317

A.

1/2: yay-ı ġamsız: yaya baġlı- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ // 1/3: añladım: yoḳladım- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, MU, HAK2 // 1/4: diñmez: degmez- AŞE XVIII, HAY2, MU, Mİ // ḳahrını: ḳahrına- SS, HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ

2/2: Necm-i iḳbālim münevver: Baḫtım iḳbālim toz- AŞE XVIII // 2/3: Şemʿdān: Bir şemʿdān- AEŞ XVIII // Şemʿdān-ı ḥasrete yandım: Bir şemʿdān-ı ṣabr-sūza ben- SS, HNO, HAY2, MU, HAK2; Bir şemadan sabrı suze ben- Mİ // 2/4: başdan: başta- HAY2, MU, Mİ

3/1: ʿāşıḳa üftādeye: ʿāşıḳ-ı üftādeye- SS, HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ // 3/2: ʿāşık-ı ṣādıḳlarıñ: âşık sadıkların- HNO // var nisbeti: yoḳ nisbeti- SS, HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ // 3/3: bir: hìç- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ

4/1: Seyrānì belki: belki Seyrānì- AŞE XVIII, HAY2, MU, Mİ // 4/2: belki hìç ʿālemde ekmek: dünyāda hìç açlıḳda- AŞE XVIII; dünyāda hìç doḳlığı da- SS, HNO, HAY2, MU, HAK2, Mİ // 4/3: çoḳ: yoḳ- Mİ // 4/4: yoḳdır: yok- HAY2, MU, Mİ

B.

C.

AŞE XVIII'de 3/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

730. VİRİR HER MAḲṢADIM CANDAN ĠANÍ ĠUFRĀN'DAN İSTERİM*

1. Şìrin'dir maḳṣadım andan o şìr-i Yezdān'dan isterim
Virir her maḳṣadım candan Ġanì Ġufrān'dan isterim

2. Onca emir ol Maʿbūd sebeb ḳuldan ḳula āʿmāl
Ne mümkin virmemek rızḳım viren Sübḥān'dan isterim

3. Ezel mest ile desti iḳram viṣāli sāḳì ol yārim
Cihān sāḳìsin virmesün eger peymāndan isterim

4. Ṭuṭulmış metāʿım ìmān gider menzilim ol yāre
Fenā mülkinde virmesün geçer kerbāndan isterim

5. Kelāmım ḥaḳḳ Kelāmullah oḳur mürġ-i dilim bülbül
Bana ögretmesün özge ṭuṭu lisāndan isterim

6. Diler *Seyrānì* seyr-i nikā[h] şāhını şāhıñ dizdārından
Niḳābın açmasun gitsün hūrì ġılmāndan isterim

---

* *Hk 427: 49a*
B.
Hk 427 "Semāʿì-yi Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

731. LAFẒ-I MAʿNĀ BİR DİMEK ʿİRFĀNI BEN BİLMEZ MİYİM*

1. Nūr-ẕāt-ı ḳudretinden kānı ben bilmez miyim
Küntü kenz-i vaḥdetinden şānı ben bilmez miyim
Bir elif bir ḥā bir dāl üç ḥarf-i lafẓ-ı aḥad
Lafẓ-ı maʿnā bir dimek ʿirfānı ben bilmez miyim

2. Ḳudret-i Ḫallāḳ beyne ḥā-yı dāle ḥarf-i mìm
Ḫalḳ idüp ḥārf oldı dört lafẓında maʿnā bir isim
Oldı Aḥmed lafẓınıñ maʿnāsı ben ḥāmd eylerim
Vaḥdete itdi delālet anı ben bilmez miyim

3. Bir lafẓ üç ḥā mìm dāl muttaṣıl
Bir elif lafẓ oldı biñ maʿnāya bi'l-ismü'l-aṣıl
Oldı maʿnāen mütteḥid Aḥmed'le lafẓen munfaṣıl
İsm-i ḥarf-i lafẓ-ı maʿnā-yı §ānì ben bilmez miyim

4. Ẕātına ism-i Aḥad Aḥmed ṣanʿatı ismine
Cevher oldı kenz-i ḳudret maʿdeninde cismine
Cism-i ẕātı oldı mirʾāt ṣanʿatı resmine
İsm-i mirʾāt vaṣf-ı cism-i cānı ben bilmez miyim

5. İsm-i ẕātı ḥarf-i maʿnā kenz-i maḫfì bir Aḥad
Resm cūd ʿilm-i reʾy ḳudret-i cisminde ferd
Cevher maʿnā-yı nūr-ı Aḥmed'den Vāḥid ḥamd
Ḳaldı şemʿ-i vaḥdet eyvānı ben bilmez miyim

---

* *AŞE V: 69;* AŞE XVIII: [80.31]; SS: 36-37; HNO: 259-260; HAK2: 296-297; Mİ: 317-318

A.

1/1: Nūr-ẕāt-ı ḳudretinden: Sìne-yi ḫilḳatde meknūz- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/2: küntü kenz-i vaḥdetinden: 'Küntü kenz'inden muḳāddem- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/3: Bir elif bir ḥā ile dāl oldı üç ḥārfli isim- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/4: Lafẓ-ı maʿnā bir dimek ʿirfānı: Gösterir bu bir olan Yezdān'ı- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

2/1: beyne: beyn-i- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/2: Ḫalḳ: Vaṣl- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // lafẓında maʿnā: ammā ki lafẓì- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

B.

AŞE'de şiirin başına "Destūr" yazılmıştır.

C.

AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ'de 3, 4, 5 ve 8. dörtlükler yoktur. AŞE XVIII'de 9/1 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

6. Üç Aḥad dört Aḥmed'iñ ḥarfi olur cemʿan yedi
Lafẓullah ile yedi ḥarfiñ hesāb-ı ebcedi
İki altmış altı yüz otuz ikiniñ ʿadedi
Ḳalb-i İslām Ḥaḳḳ Nebì Mìzān'ı ben bilmez miyim

7. Ḥaḳḳ lisān-ı ḳudretinde ḳavl-i kün bir nūr idi
Nūr içinde on sekiz biñ ʿālemi mestūr idi
Nūr-ı Aḥmed on sekiz biñ ʿāleme manẓūr idi
Lafẓ-ı levlākindeki ʿunvānı ben bilmez miyim

8. Bunca maḫlūḳāt mevcūdātıñ aṣlı bir kelām
Ḥarf-i lafẓ-ı kāf nūn isminde itmişdi ārām
Reʾy- Ḫallāḳ lisān-ı ḳudretin maʿnā maḳām
Eylemiş kenz-i ḫafì mekānı ben bilmez miyim

9. Vech-i ẕātı innì len terānìden niḳāb
Ṭutdı zeytūn yapraġından virdi Mūså'ya cevāb
ʿĀlem-i ervāḥda Ḥaḳḳ'dan duydı *Seyrānì* ḫiṭāb
İʿtiḳāda baġlu dìn ìmān ben bilmez miyim[*]

[*] 6/3: altı: altıya- AŞE XVIII // ʿadedi: mevlidi- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 6/4: Ḳalb-i İslām Ḥaḳḳ Nebì: Bu ʿaded beynindeki- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ
7/2: ʿālemi: ʿāleme- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ
9/1: ẕātı: ẕātı lafẓ-ı- SS, HNO, HAK2, Mİ // 9/2: Ṭutdı: Döndi- AŞE XVIII

732. İSMİÑ ÇEKEREK TEVḤÍDİÑ ESMĀDA BULINDUM*

1. Ey şūḫ bu gice maʿnevì uḫrāda bulundum
İsmiñ çekerek tevḥìdiñ esmāda bulındum

2. Ten ḫābda iken mürġ-i dilim çıḳdı ḳafesden
Beyt-i cemāliñ semtine esmāda bulındum

3. Mülk-i Medìne Ṭāʾif'i ʿArafāt'a vardım
Dil i[t]di ṭavāf Kaʿbe-yi ʿulyāda bulındım

4. ʿAşḳıñ beni yār her gice böyle uyudır mı
Bir daḫı güzel Mescidü'l-Aḳṣā'da bulındım

5. *Seyrānì* ḳulıñ bu gice seyrāna çıḳardıñ
Gönlüm uyanup ẕikrile Mevlā'da bulındım

---

* *C. 159: 15b;* FB 423: 44b ; AÇ: 358
A.
1/1: şūḫ: şūḳ- FB 423 // uḫrāda: ravżāda- FB 423 // 1/2: tevḥìdiñ: tevḥìd-i - FB 423
2/1: Ten ḫābda iken mürġ-i dilim: Tenhāda iken mürġ-i dili- FB 423 // 2/2: Beytiñ cemāliñ rüʾyet-i maʿnāda bulındım- FB 423
3/1: Gördim ol gice Mekke Medìne ʿArafāt- FB 423
4/2: Mescidü'l-Aḳṣā: Mescid-i Aḳṣā- FB 423, AÇ
5/1: bu: ol- FB 423 // çıḳardıñ: çıḳardı- FB 423
B.
AÇ "Kalenderi (Gazel)" başlıklıdır.
1/1: şūḳ: şūḫ (çıkma)- FB 423
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

733. SENİ SEVEN ʿĀŞIḲLARIÑ OLUR MECNŪN GİBİ ʿURYĀN*

1. Güzel gel meclise bir ān sürelim zevḳle devrān
Seni seven ʿāşıḳlarıñ olur Mecnūn gibi ʿuryān
Dìde pür ḫūn göñül meftūn gel kerem ḳıl gümüş gerdān

2. Seni sevdim gözim mesdi ʿaşḳıñ yeli serde esdi
Yazıḳdır gel baña etme başıñ içün gönül ḳaşdı
Dìde pür ḫūn göñül meftūn gel kerem ḳıl gümüş gerdān

3. Seveli seni dildārım ḫarc eyledim elde varım
Ṭaḳın altun ḥamaylılar unudamam böyle yārim
Dìde pür ḫūn göñül meftūn gel kerem ḳıl gümüş gerdān

4. *Seyrān* görse seni dilber cānla olur müşteri
Sìm gerdānı seyr idenler gezer ʿālemde serseri
Dìde pür ḫūn göñül meftūn gel kerem ḳıl gümüş gerdān

---

* *C. 51: 17b;* HAY2: 176; ASB: 14-15; HAK2: 292; AÇ: 326-327

A.

2/1: serde: devre- AÇ // 2/2: gönül: güzel- AÇ // 2/3: Sevdim seni gözüm mesti/Aşkın yeli serde esti- AÇ
3/2: ḥamaylılar: hamailer- AÇ // 3/3: Sevdim seni gözüm mesti/Aşkın yeli serde esti- AÇ
4/1: seni dilber: sen dilberi- ASB // Seyrânî sen sev dilberi- AÇ

B.

C. 51 "Şarḳı" başlıklıdır.

C.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

734. GÖÑLİ BÍĠAM SÍNESİ ʿURYĀN ARARSAÑ İŞTE BEN*

1. ʿAşḳ-ı dilberle büryān ararsañ işte ben
Dilberiñ cevriñ çeker sulṭān ararsañ işte ben
ʿAşḳ-ı dilberden bu cān u tene rāḥat ḳalmadı
Göñli bìġam sìnesi ʿuryān ararsañ işte ben

2. Ben bu ʿaşḳı çeke çeke ʿāḳıbet nolsam gerek
Āḫir encāmı bu derdile ṣararup ṣolsam gerek
Seniñ yolıñda efendim cānımı virsem gerek
Aṣlā bilmez kendisin ḫayrān ararsañ işte ben

3. ʿAḳlımı yaġmaya virdi seniñ āhū gözleriñ
Cānıma kār eyledi nāzile şirìn sözleriñ
Ṣaḳla cemāliñi sen görmesin aġyār yüzleriñ
Derde meftūn ʿaşḳla ʿummān ararsañ işte ben

4. Ḳande kim ḫūbān görirsem ben anlara bendeyim
Ne kendimi medḥ iderim ne iliñ dehrindeyim
Maʿlūm olsun sāʾir yere Ḳayser şehrindeyim
İsmi Ḫalìl maḫlaṣı *Seyrān* ararsañ işte ben

---

* *C. 51: 25a*
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

735. SAÑA SERMĀYE-Yİ KÜFR İLE ÍMĀN ḲAZANDIM BEN*

1. Cemāliñ cāmiʿü'n-nūr ḳaşlarıñ miḥrāb ṣandım ben
Sücūd itdim yüziñe baḳmaya senden uṭandım ben
Ne bu alnım delindi secdeden ḳalḳdım ben
Saña sermāye-yi küfr ile ìmān ḳazandım ben

Şarāb-ı ʿaşḳıñı ṣu ẓann idüp içdikce ḳandım ben
Baña sen bir ṣulı şeftāli vir yandıḳca yandım ben

2. Saña taʿlìm idince küfr ile ìmān ʿilmini dilden
Didim müşkil geçer bu gül dikenden bu diken gülden
Olupdır teşnemendi mül teşnelikden teşnelik mülden
Görüp geçdi ḥarāret mende gitdi iḫtiyār elden

Şarāb-ı ʿaşḳıñı ṣu ẓann idüp içdikce ḳandım ben
Baña sen bir ṣulı şeftāli vir yandıḳca yandım ben

---

* *Bel 0374: 40b-41a;* AŞE V: 42; CU40: 32b-33a; AŞE XVIII: [80.33]; SS: 38-39; HNO: 252-253; HAK2: 307-308; Mİ: 318-319

A.

1/3: Ne bu: Faḳaṭ- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // ḳalḳdım: ḳalḳdım uṣandım- AŞE V, CU40, SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/4: sermāye-yi küfr ile ìmān: sermāye-yi ìmān ile küfr- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // ìmān: ìmānı- AŞE V // 1.n/1: şarāb-ı ʿaşḳıñı: muḥabbet şerbetini- AŞE V // içdikce: içdikde- CU40

2/1: saña: baña- AŞE V // küfr ile ìmān ʿilmini: küfr [ü] ìmān ʿilmini- AŞE V, CU40; küfr ü ìmānı hemān- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ //2/2: müşkil: müşmil- Mİ // 2/3: Olupdır teşnemendi mül: Olupdır teşne-yi mendìl- AŞE V; Çöker mātem geçer- AŞE XVIII // Çöker mātem geçer mül neşʾelikden neşʾelik mülden- SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/4: Görüp: Gelüp- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // geçdi: geldi- AŞE V // 2.n/1: Şarāb-ı ʿaşḳıñı: Muḥabbet şerbetini- AŞE V // içdikce: içdikde- CU40 // 2.n/2: ṣulı: [ṣulı]- AŞE XVIII

B.

Bel 0374'te "Semāʿì" başlıklı olan şiiri HAY1 de tezinin semai kısmına almış ancak başlığına "müseddes" notunu düşmüştür. HAK2'de de bu şiir "Müseddes" kısmındadır.

C.

SS'de ikinci nakarat; Mİ'de 3. kıta ve nakarat bulunmamaktadır.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

3. Ḳaşıñ miḥrāb degil imiş yay oḳ atar ḥüsniñ vurır imiş
Kemānkeçlik saña ṣanʿatlar içinde sürūr imiş
Seniñ ḥüsniñ küpinde bāde ḳurılmış ṭurır imiş
Şarābdan ʿaşḳı menʿ eyleyen yārda ġurur imiş

Şarāb-ı ʿaşḳıñı ṣu ẓann idüp içdikce ḳandım ben
Baña sen bir ṣulı şeftāli vir yandıḳca yandım ben

4. Cihān senden geçmekle ẕāt-ı Ḥaḳḳ ekvānı
Ṭaġılmış gün gibi ṭutmış iḥāṭa cümle meydānı
Geçürmiş żabṭına ḳādir cihāna ḥükm [ü] fermānı
Bir işdir bilmez dāʾim başa geldi geçdi *Seyrānì*

Şarāb-ı ʿaşḳıñı ṣu ẓann idüp içdikce ḳandım ben
Baña sen bir ṣulı şeftāli vir yandıḳca yandım ben[*]

[*] 3/1: miḥrāb degil imiş: miḥrāb- AŞE V; miḥrāb degil- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2 // 3/2: içinde: üstinde- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2 // 3/3: Şarābdan ʿāşıḳını menʿ eyleyen yārda ġurur imiş- AŞE V; Şarābdan ʿaşḳı menʿ iden o yārda bir ġurur imiş- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2 // 3/4: ʿaşḳı: ʿaşḳın- CU40 // Seniñ ḥüsniñ küpinde bāde ḳurılmış ṭurır imiş- AŞE V, AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2 // 3.n/1: Şarāb-ı ʿaşḳıñı: Muḥabbet şerbetini- AŞE V // içdikce: içdikde- CU40
4/1: Ḥaḳḳ: ḫalḳ- AŞE V, CU40 // Meger ḥüsni içün var eylemişdir Ḥaḳḳ bu ekvānı- AŞE XVIII; Meger ḥüsniñ içün Tañrı yaratmışdır bu ekvānı- SS, HNO, HAK2, Mİ // 4/2: Geçürmiş żabṭına ḳādir cihāna ḥükm [ü] fermānı- AŞE V; Bu eflāk, zemìn āsumān; çarḫ, meydānı- AŞE XVIII; Bu ezmānı zemìni āsumānı çarḫı meydānı- SS, HNO, HAK2, Mİ // 4/3: ḳādir: cārì- SS, HNO, HAK2, Mİ // cihāna ḥükm [ü]: cihānı ḥükmi- CU40; cihāna çekmiş- AŞE XVIII // Dağılmış gün gibi itmiş iḥāṭa cümle meydānı- AŞE V // 4/4: bilmez dāʾim: bilmez idim- AŞE V; bilinmez- AŞE XVIII; ki bilinmez- SS, HNO, HAK2, Mİ
4n/1: Şarāb-ı ʿaşḳıñı: Muḥabbet şerbetini- AŞE V // içdikce: içdikde- CU40

736. YOLUNA SENİÑ ʿÖMRİM HEM NĀY İDEYİM BEN*

1. Ey yār şu seni ʿaşḳla rüsvāy iderim ben
Raḥm eyle baña sen
Yoluna seniñ ʿömrim hem nāy ideyim ben
Cefālarda bu ten

2. Her haçan seniñ rūyıñı pūs eylesem ey yār
Leẕẕeti cana kār
Dir ki bu dil ol leblerini pāy iderim ben
İtse baña biñ ḳan

3. Ġamzeleriñ bu cāna ḳıyar gel kerem eyle
Meyl itdik mi söyle
Gülseñ bu yüze ʿaḳlım hem żāy iderim ben
Ḥarāretde bu can

4. Ölmeyince vāz gelir mi bu dilimde senden
Yüz çevirme benden
Seyrāni'niñ ol ḫāṭırını ṣay iderim ben
Ḥaḳìḳatli yārşın

---

* *C. 51: 84ab*
B.
C. 51 "Müstezāt-ı Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün/ Mefʿūlü feʿūlün

737. 1. ŞĀNIÑA LĀYIḲ MIDIR BU MERḤAMETSİZLİK NEDEN*

1. Dil-i naẓargāh-ı nigāhından beni maḥrūm iden
Şānıña lāyıḳ mıdır bu merḥametsizlik neden

2. Varlıġın yoḳluḳ ḳabūl itmez senìn ber-vechile
Evvel āḫir ẓāhir bātın gelen bir bir giden

3. Nefs-i tābūt ceml-i sārbān elinde bir zemām
Sencesin ṭut bir gelen var bir giden var bir yeden

4. Gölgesiz yār gölge bilsem ne var bu göñlimi
Bir üzilmiş görmedim ẕātıñla yār incelmeden

5. Var mıdır bir ölçüsin almış göñül deryāsınıñ
Uyḳu ḥālinden ḫalāṣın nice var yoḳ senceden

6. Müşterek bir cilve var mābeynimiz sevdigim
Telinden muṭlaḳ sen degilsiñ ġayret-i ʿahdiñ güden

7. Bende benlikdir saña sensiñ deyen sen didiren
Bülbül *Seyrānì*'ye ʿaşḳıñ sebeb ey gül beden

---

* *AŞE V: 23*
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

737. 2. ŞĀNIÑA LĀYIḲ MIDIR BU BÍVEFĀLIḲLAR NEDEN*

1. Ey naẓargāh-ı celìlinden beni mehcūr iden
Şānıña lāyıḳ mıdır bu bìvefālıḳlar neden

2. Varlıġın yoḳluḳ ḳabūl itmez Sen'ìn ber-vechile
Evvel āḫir ẓāhir bātın gelen Sen'siñ giden

3. Şems-i cevriñle kövündim yoḳ mı bir gölgeñ seniñ
Ḥaşre dek yansın mı böyle bendeki bu cān ten

4. Yaşdıġım olsa da yatsam ẓıll-ı luṭfıñda İlah
Bir muḥabbet görmedim ẕātıñla yār incinmeden

5. Müşterek bir cilve var mābeynimizde sevdigim
Tende muṭlaḳ Sen degilsiñ ġayret-i ʿahdiñ güden

6. Bende benlikdir Saña Sen'siñ diyen Sen didiren
Bülbül *Seyrānì'ye* ʿaşḳıñ sebeb ey gül beden

---

* *AŞE XVIII: [80.32];* SS: 37-38; HNO: 251-252; HAY2: 165; HAK2: 272; Mİ: 319
A.
2/1: ber-vechile: bir veçhile- HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 2/2: ẓāhir: Evvel: Evvel ü- Mİ // zahir ü- HNO, HAY2, HAK2, Mİ
3/2: cān: can ü- HAY2, Mİ
4/1: olsa: olsañ- SS, HNO, HAY2, HAK2 // luṭfıñda: lûtfunla- HAK2
6/2: Bülbül: Bülbül-i- HAY2, Mİ
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

738. YETMİŞDİ FİKRİME RŪḤĀNI HİMMET-İ DİL-PESENDİMDEN*

1. Bahāüddìn Muḥammed'den o pìr-i Naḳşìbend'imden
Yetmişdi fikrime rūḥānì himmet dil-pesendimden

2. Olur mı hìç velìler birbirinden ayrı himmetde
Demādem çigneyorlar aġızdan çıḳma ḳandimden

3. Felegiñ ḳāf-ı ʿaşḳ-ı pertevinde çoḳ nişān gördim
Diyenler bir nişān göstermemişler bìmānendimden

4. Bu ʿaşḳ deryāsınıñ bir ḳaṭresi de Nuh'a ṭūfāndır
Duʿā ile 'gemi' mümkin mi ḳurtulsun kemendimden

5. Eger yaġı tükenmiş sönmiş ise şemʿa-yı himmet
Yanup ʿaşḳa kül oldım ben de geçdim kendi kendimden

6. Beni ġam baḥrine köpri mi§āli ḳursa *Seyrānì*
Ḳadem başup efendim geçse ben geçmem efendimden

---

* *AŞE XVIII: [80.33.];* SS: 40-41; HNO: 253; HAK2: 272-273; Mİ: 319-320; EAÖ: 271-272
A.
1/2: Yetmişdi: Yetişdi- HAK2, Mİ, EAÖ
2/2: aġızdan: bir ağızdan- HAK2, Mİ, EAÖ
3/1: pertevinde: pertevinden- HAK2, Mİ, EAÖ
6/2: ben geçmem efendimden: ben efendim- SS
B.
EAÖ "Bahauddin Muahmmed'den O Pir-i Nakşibendimden" başlıklıdır.
C.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

739. KİMİ SEVSEM YĀD OLUR BU İBTİDĀSI BAḪTIMIÑ*

1. Aṣlā yoḳdır neyleyim ben bìvefāsı baḫtımıñ
Kimi sevsem yād olur bu ibtidāsı baḫtımıñ

2. Her neye kim ṣulḫ idersem bu cismime yoḳ vefā
Ḥamdülillah neyleyim ben iḳṭizāsı baḫtımıñ

3. Her kime derdim beyān etsem dimezler ḥayfā
Ḫalḳ içinde bir dānedir aġniyāsı baḫtımıñ

4. Böyle çalınmış ḳalemim nediyim ben çāre yoḳ
Rāżıyım taḳdìre her dem aṣlıyāsı baḫtımıñ

5. Düşmişim bir zevḳ-i ʿaşḳa eylerim her gün nidā
Seyrānì dir böyleymiş intihāsı baḫtımıñ

---

* *C. 51: 91a;* HAY2: 166
A.
4/1: nediyim: ne diyem- HAY2
B.
C. 51 “Maḳām-ı Seyrānì” başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

740. VAR MI BİLMEM ʿĀŞIḲI NĀÇĀRA ZİYĀNIÑ*

1. Ey yār beni meftūn itdi seniñ bu miyānıñ
Olmışım ben müştāḳ
Var mı bilmem ʿāşıḳı nāçāra ziyānıñ
Etme baña infāḳ

2. Gün gibi güzel rūylarıñıñ ḥamreti dilber
Ey lebleri ʿanber
Var ise söyle bende-yi meʾmūle ḫayānıñ
Diler seni ḳuçmaḳ

3. Destimde olan varımı hep eyledim fedā
Ben bābıñda gedā
Meyliñ olıcaḳ mı sen baña eyle ʿayānıñ
Sensin bana elḥāḳ

4. Ḥıfẓ eylediğiñ sìm teniñ ʿāḳıbet türāb
İşlerimiz ḫarāb
Raḥm eyle baña yoḳ mı seniñ dìn deyānıñ
Ey pāyesi alçaḳ

5. *Seyrānì* seniñ vaṣfıñı hem çoḳdan iderdi
Bilmez ki niderdi
Hiç doslıġı olur mı begim ṣarı çıyanıñ
Dìdem deme mihrāḳ

---

* *C. 51: 72a;* AÇ: 460
A.
2/2: ḫayānıñ: hıyanın- AÇ
3/2.z: elḥāḳ: ilhak- AÇ
4/1: sìm teniñ ʿāḳıbet: simi tenin akbet- AÇ // 4/2: dìn deyānıñ: din ü deryanın- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Müstezāt" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün/ Mefʿūlü feʿūlün

741. VELİKİN ḲAṬRESİN FEHM EYLEMEZ ĠĀFİL BU DERYĀNIÑ*

1. Buyurmış var Ḫudā dilinde tesbìḥi her eşyānıñ
Velikin ḳaṭresin fehm eylemez ġāfil bu deryānıñ

2. Uyardı Ḥażret-i Nūḥ'a ʿināḍ etmezdi evlādı
Meʾālin añlamış olsaydı Bismillahi mecrānıñ

3. ʿAcāʾib teşne ḫāki var imiş ol Kūfe şehriniñ
Ḳanlar yutdı ʿahdinde ḳışāṣ-ı ḫūn-ı Yaḥyā'nıñ

4. Ḳuru çaydan ṣu aḳdı meyve virdi ḳurumış ḫurmā
Bu oldı muġcizātı evvelen ṭıfıl Mesìḥā'nıñ

5. Süleymān ṭarz ṭavrın ḫalḳa ḳırḳ gün eyledi iʿlān
Geçürdi ṣiḥre dev parmaġına mihrin Süleymān'ıñ

6. Raḥimde eylemiş redd Yahūdì efkeni ʿÍså
Bu redd olmış delìli ʿişmetine ümm-i ʿÍsā'nıñ

7. Ẓulüm desti celì bir ḥaḳḳı ezdirmiş tebāh itmiş
Bu dìne bir atılmış ḍarbesidir Āl-i Mervān'ıñ

---

* *AŞE V: 54;* C. 4: 423; AŞE XVIII: [80.22]; SS: 30; HNO: 254; AÇ: 475; HAK2: 273; Mİ: 320

A.

1/1: var Ḫudā dilinde tesbìḥi: Ḥaḳḳ lisānında tesbìḥi- C. 4; Hak lisanında tesbih- AÇ // her: her bir- HNO, Mİ // 1/2: ḳaṭresin fehm eylemez: ḳadrini añlamaz- C. 4, AÇ

2/2: Meʾālin: Meʾāl- AŞE XVIII // Meʾālin añlamış olsaydı (SS, HNO, HAK2, Mİ): Ḥaḳìḳat sırrın añlarsa- AŞE V // Ḥaḳìḳat sırrını añlasa Bismillahi mecrìhānıñ- C. 4; Hakikat sırrını anlasa Bismillahi mecrahanın- AÇ

4/2: evvelen ṭıfıl: evvelā ṭıfıl- C. 4; evvela tıfl-ı- AÇ

7/2: bir atılmış: atılmış bir- Mİ

C.

AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ'de 3, 4, 5. beyitler; C. 4 3, 6, 7. beyitler; AÇ'de 3, 6, 7. Beyitler ve 5/2 yoktur. AŞE V'te bulunmayan ancak SS, HNO, HAK2'de bulunan beyitler (6 ve 7) tarafımızdan metne eklenmiştir.

Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

8. [He]lākına sebeb olmadı ḳavmiyle Firʿavn'ıñ
[A]ṣāsı leẕẕetin Nìl dadmayınca ḍarb-ı Mūså'nıñ

9. Ḫayālinde düşinde her ne gördiyse *Seyrānì*
Ḳamusı himmet ā§ārı ʿaşḳ-ı şāh-ı merdānıñ*

* 8/1: Helākine sebeb oldı ki ḳavmiyle Firʿvn'ıñ- C. 4, AÇ; Mışır'da tañrılıḳ daʿvāsını güden o Firʿavn'ıñ- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 8/2: ʿAṣāsı leẕẕetin ṭadınca Nìl ḍarb-ı Mūsā'nıñ- C. 4, AÇ; [A]ṣāsı leẕẕetin Nìl dadmayınca: Boġulması deñizde himmetidir- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ
9/1: Seyrānì: bu Seyrānì- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // Geçirdi suhra deyü parmağa mührün bu Seyrânî- AÇ // 9/2: Ḳamusı himmet: Bütün hep hemen- AŞE XVIII; Serāpā luṭfıdır- SS, HNO, HAK2, Mİ // himmet ā§ārı: luṭfındır esrār-ı- C. 4; lutfudur esrar-ı- AÇ

742. DEST-İ REʾY-İ ḲUDRETİÑ ḲURMIŞ ESĀS-I MUḤKEMİN*

1. Baḥr-i ẕāt-ı vaḥdetiñ taḳsìm ḳābili muḳsemin
Dest-i reʾy-i ḳudretiñ ḳurmış esās-ı muḥkemin

2. Mużmer-i māfiʾż-żamìr-i mevc-i baḥr-i vāḥidiñ
Baḥ§-i feyż-i bāde aḳdaran sürer ke§ret demin

3. Mevc-i baḥr-i nūr nār taḳdìm teʾḫìr ṣūretin
ʿArż ider vaḥdet maḳāmından bu ke§ret maḥremin

4. Ṣūret-i nūr cemìliñ maẓhar-ı nār-ı celāl
Sìret-i nār-ı celāliñ māye-yi nūr-ı mübìn

5. Mecmaʿ-yı esrār-ı vaḥdāniyetiniñ Ḳurʾān'ısıñ
Müʾminin lāraybefìh virdiñ hüden lil mütteḳìn

6. İsm-i Raḥmān Raḥìm'iñdir ḳadìm ism-i celāl
Lafẓdır miftāḥ-ı kenz-i sırr-ı Rabbü'l-ʿālemìn

7. Taḥt-ı ḥarf-ı reʾy miftāḥ-ı nevide noḳṭa bir
Vechile *Seyrānì*'ye cilve ider fì külli ḥìn

---

* *C. 4: 343;* CU4: 19b
A.
1/1: taḳsìm ḳābili: taḳsìme ḳābil- CU4
2/2: bāde aḳdaran: bād-ı aḳdemden- CU4
6/1: Raḥìm'iñdir: Raḥìm'iñden- CU4
7/2: Seyrānì'ye cilve ider: cilve ider Seyrānì'ye- CU4
C.
CU4'te 3., 5. beyitler eksiktir.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

743. CEVĀHİR ḤANÇER MÜNĀSİB BELİNE İBRĀHİM'İÑ*

1. Dertli cānım fedā olsun yolına İbrāhim'iñ
ʿAndelìb ʿāşıḳ oldım güline İbrāhim'iñ
Her ṣubḥ mekteb yolında raṣ gelür ḳıldım naẓar
Cevāhir ḫançer münāsib beline İbrāhim'iñ

2. Āfitāb olmış cemāli ʿāleme virmiş żiyā
Ṣıdḳla medḥ eylerim ben itmezim aṣlā riyā
Fırṣandını fevt iderler niçe yüz biñ ʿaşḳiyā
Ḳorḳarım ki ṭoḳunullar teline İbrāhim'iñ

3. Ḥüsni Yūsuf'dan yaratmış anı Ḫallāḳ-ı cihān
Dişleri dürr-i cevāhir ḳaşları ebrū kemān
Bu fenāya gelmemişdir böyle tāze nevcivān
Ṭuṭular ḥayrān olullar diline İbrāhim'iñ

4. Yandı vücūdım kül oldım ḥālime eyle naẓar
Nāz [u] istiġnāsı anıñ ʿāşıḳıñ baġrın ezer
Oturmış mekteb içinde durmayup meşḳın yazar
Yek naẓarda māʾil oldım eline İbrāhim'iñ

5. Ey efendim tenḥālarda yanıma gelseñ ne var
Bu *Seyrānì* derdmendiñ ḥālini bilseñ ne var
Bāġ-ı ḥüsniñ ḳoncasından bir kerem ḳılsañ ne var
Disünler iḥsānı olmış ḳulına İbrāhim'iñ

---

* *C. 51: 54a*
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

744. RŪZ [U] ŞEB ĠAMDA OLDIM PERVĀNESİ BİR KİMSENİÑ*

1. İtdi çün serḫoş beni beymānesi bir kimseniñ
Oldım bir başı açıḳ dìvānesi bir kimseniñ
Yaḳdı çeşmim şemʿ-i ruḫsārında ḳaldım zārile
Rūz [u] şeb ġamda olam pervānesi bir kimseniñ

2. Dönmedi gitdi murādımca felek ey çarḫ-ı dūn
Ol sebebden durmaz aḳar gözlerimden yaş-ı ḫūn
Kendisi ṣāḳì lebi ḫāliş şarābı laʿlgūn
Nice olmasun göñül mestānesi bir kimseniñ

3. Vaṣl-ı yāra irse ʿāşıḳ gerçi ki ḫandān olur
Ayrılıḳ vaḳtinde dünyā başına zindān olur
ʿAndelìbveş ey şehā her dem işi efġān olur
Yār olınca yād eyle bir dānesi bir kimseniñ

4. Gül içün bülbül gezerdi nevbahārı baġları
Ġonca ḫār ile görindikde artmış zāġları
Bir zamān Leylā deyüp Mecnūn gezdi daġları
Seyrānì olsa naġm-ı giryānesi bir kimseniñ

---

* *C. 51: 25ab;* HAY2: 156; AÇ: 371; HAK2: 297

A.
1/4: Rūz: Ruz u- HAY2, HAK2
2/4: göñül: gönlüm- HAK2
3/1: gerçi ki: gerçeğe- AÇ // 3/3: ʿAndelìbveş ey: Andelib ü şerâ-ı- HAY2 // 3/4: eyle: ile- HAY2
4/2: görindikde: göründükçe- HAY2, HAK2 // artmış: aratmış- AÇ // 4/4: naġm-ı: neşem- HAY2, HAK2; ne gam- AÇ

B.
AÇ "Divan" başlıklıdır.

C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

745. NŪR-I ʿAYNIN ÜZERE NŪR SĀYE ṢAÇAR KİRPİKLERİÑ*

1. Dilberā ḥikmet nedir gözler açar kirpikleriñ
Nūr-ı ʿaynın üzere nūr sāye ṣaçar kirpikleriñ

2. Ḫˇāb u nāz bilse eger sende bu gözler ey güzel
Ol zamān ʿālem duyar ay gün ṭutar kirpikleriñ

3. Yay kemān ebrūlarıñ seyf ü ḳazā ḳurdıḳca gör
Rebiʿ meskūn üstine tìrler atar kirpikleriñ

4. Çevrilür bir ḫalḳa iḳlìmlere her evçleri
Bend ider Rüstemlerin çarpar çahār kirpikleriñ

5. ʿĀşıḳıñ baġrı varāḳına ucı degdikce bir
Kātibā ḳudret midir imlā çatar kirpikleriñ

6. Tìġi tìz ġaddāreler ġarġavlarıñ oynar geçer
Bir alāy Hind ü Habeş ṭutmış ḳaṭar kirpikleriñ

7. Cān gözinden *Seyrānì* eyler naẓar ġamzeleriñ
Seyr iden ʿāriflere ġayret ṣatar kirpikleriñ

---

* *C. 5-88: 79ab;* HAK2: 274
A.
3/2: Rebiʿ: Rub’-ı- HAK2
4/2: çarpar: çâr-pâr- HAK2
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

746. VERD ṢANDIM LEBİNDEN ḲANDIM MIṬRĀBIM BEN SEN NESİÑ*

1. Ey efendim saña nidem ʿāşıḳım ben en nesiñ
Hilāl gitdim diñle yitdim ayıḳım ben sen nesiñ
Yoḳdır fendim nüçün bendim lāyıḳım ben sen nesiñ
Verd ṣandım lebinden ḳandım mıṭrābım ben sen nesiñ

2. Çekdim āh dilerim cāh düşmişem ben dillere
Sen ḫūb şāhbir ṭoġrı rāh bulmadım hiç illere
İḥsān it gāh ey yüzi māh dāʾimā her yollara
ʿAşḳ idem vāh ey serḫˇāh ḥāẕıḳım ben sen nesiñ

3. Vech-i aḥmer yine mermer hem ġonca anıñ gibi
Ġāyet dilber perì peyker bulamazsıñ ben gibi
Bū-yı ʿanber /…/ esmer ben sevmezem kāẕibi
Sensiñ server ḳāmet-i ʿarʿar ṣādıḳım ben sen nesiñ

4. Ḥalleri devā göñli sevdā-yı cefākār el-amān
Çıḳarma yir hem būse vir yoḳdır sen gibi /…/
Ḳaddimi ḳır dünyāda bir şimdi hālim pek yaman
Destime gir *Seyrānì* dir ṣarıḳım ben sen nesiñ

---

* *AŞE V: 220*
A.
B.
AŞE V "Naḳışkār" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

747. BEHER RİCĀLE BU SEYRĀNÍ'YE İMDĀD İDEN SEN'SİÑ*

1. İlāhì on sekiz biñ ʿālemi ìcād iden Sen'siñ
Yedi ḳat yerleri ṣu üstine bünyād iden Sen'siñ
Yedi ḳat gökleri de direksiz ābād iden Sen'siñ
Kimiñ luṭf ile göñlin yapup Baġdād iden Sen'siñ
Kimiñ ḳahr ile göñlin yıḳup berbād iden Sen'siñ
Ayırup Yūsuf'ı Yaʿḳūb Nebì'den yād iden Sen'siñ
Bıraḳdırup ḳuyuya baʿde āzād iden Sen'siñ
Mesìḥā'yı pedersiz Meryem'e evlād iden Sen'siñ
Beher ricāle bu *Seyrānì*'ye imdād iden Sen'siñ

---

* *FB 569: 18b;* AÇ: 372; AÇ: 477
A.
1/7: baʿde: badehu- AÇ
B.
AÇ: 372 "Divan" başlıklıdır.
C.
AÇ'deki metinler birbirinin aynıdır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

748. ANCA ANI ÇEKEN BİLİR ÇOK CEFASI GURBETİN*

1. Oldu biraz askeriyye müptelası gurbetin
Anca anı çeken bilir çok cefası gurbetin

2. Terk edip dar-ı diyarı eyyu hannas gittiler
Düştü derunlar şehine çün havası gurbetin

3. Bir zaman gezip vilayet hem seyyah-ı sefer kılar
Uykudan ahbap ile azmet ibtidası gurbetin

4. Düşüben Rum illerine esb ile her subh u şam
Bağ-ı Gülşen içre bazı var safası gurbetin

5. Asker-i İslam'a nusret ver Gani Perverdigâr
Mal-ı ganimet esir ala kıyası gurbetin

6. Hatıra düşerse eğer il vilayet ah edek
Seyrânî gayet çetindir macerası gurbetin

---

* *AÇ: 476*
C.
AÇ, Gündağ Kayaoğlu'na ait olan bir cönkten almıştır.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

749. MÜNCELÌ HER ẔERREDE Ā£ĀR-I ṢUNʿ-I ḴUDRETİÑ*

1. Ẕihnime ṣıġmaz İlāhì künh-i Ẕāt-ı Vaḥdetiñ
Müncelì her ẕerrede ā§ār-ı ṣunʿ-ı ḳudretiñ

2. Muḫtelif mevcūdı ìcād eyleyen bir emr-i kün
Nārı nūrda nūrı nārda mezc iden hep ḥikmetiñ

3. Ẓāhiren virmez §emer ḳurur şecer olur türāb
Keyfe yuḥyi'l-arḍa baʿde mevtihādır ʿibretiñ

4. Noḳṭa-yı merkez bilüp ḫalḳ kendi mevcūdiyyetin
İtmede tenzìh cihāt-ı sitteden ferdiyyetiñ

5. Iżṭırārından döner ecrām boşlıḳda bütün
Cümle [ç]arḫı döndüren āb-ı merām-ı ḥażretiñ

6. ʿAḳl-ı ḳāṣırdır tefekkürde bu devriñ menşeʾin
Kimse idrāk itmemişdir sırrını bu ḫilḳatiñ

7. Añlamaz *Seyrānì* ey vāʿiẓ söziñi bir zamān
Bildigiñ el-ʿilmü ʿİndallah'a ancaḳ nisbetiñ

---

* *AŞE XVIII: [80.23];* SS: 30-31; HNO: 251; HAK2: 274-275; Mİ: 321
A.
1/2: ṣunʿ-ı: feyz-i- HNO, HAK2, Mİ
C.
AŞE XVIII'de 2/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

750. 1. ʿĀLEMİÑ BERBĀDINA OLDI SEBEB ḲAŞIÑ GÖZİÑ*

1. Ehl-i dilde ḳoymadı ʿırż edeb ḳaşıñ göziñ
ʿĀlemiñ berbādına oldı sebeb ḳaşıñ göziñ

2. Baḫş iderdim ġam yemezdim elde varım istese
Ṭatlı cānım almaġa eyler ṭaleb ḳaşıñ göziñ

3. Yalñız İstanbul'ı ẓann itme ey şūḫ ḳıymetiñ
Ḥazìne-yi Mıṣr'ı deger Şām u Ḥaleb ḳaşıñ göziñ

4. ʿĀşıḳ-ı bìçāreler vaşlıñ temennāsındadır
Ṣanma bir şey cümleniñ maḳṣūdı hep ḳaşıñ göziñ

5. Ḳanḳı bir derde taḥammül eylesiñ ʿāşıḳlarıñ
Ehl-i ʿaşḳa bir ḳatıp sen biñ ḳatıp ḳaşıñ göziñ

6. Gülşen-i ḥüsniñde dāʾimā ġazelḫānlıḳ ider
Bülbüliñ derd ü ziyānı ruz [u] şeb ḳaşıñ göziñ

7. Zaḥmına melhem gibi ṣarmaḳ murād itse seni
ʿĀşıḳı *Seyrānì*'ye neyler ʿaceb ḳaşıñ göziñ

---

* *Bel 0369: 79b;* C. 22: 89b; Bel 0374: 39a; C. 136: 31b; CU4: 24b; CU40: 38b; HAY2: 167; AÇ: 463; HAK2: 276

A.

1/1: ehl-i dilde: ehl-i ʿaşḳda- C. 136, HAK2 // ʿırż edeb: ʿār u edeb- C. 136, HAK2; ʿārı edeb- CU4, HAY2; ırz u edep- AÇ

2/1: Ġam yimezdim baḳşı iderdim elde varım isteseñ- C. 22; Ġam yimezdim ḫarc iderdim cümle varım isteseñ- Bel 0374, CU40; Ġam degil baḫş iderdim elde varım istese- C. 136; [Ġam] yemezdim baḫş iderdim elde varım isteseñ- CU4; Ġam degildi bahşederdim elde vârım istese- HAY2, HAK2; Gam yemezdim bahş ederdim elde varım istesen- AÇ

3/1: ḳıymetiñ: kıymete- AÇ // 3/2: Şām u Ḥaleb: Şām Ḥaleb- CU4, HAY2; Şāmı Ḥaleb- CU40

4/1: vaşlıñ temennāsındadır: vaşfınıñ temennāsınıñ deyü- C. 22; vaşfıñ temennāsındadır- Bel 0374, CU40, AÇ; vaşfıñ temāşāsındadır- C. 136, CU4, HAY2, HAK2 // 4/2: cümleniñ: ʿālemiñ- Bel 0374, CU4, CU40, HAY2, HAK2; ḥālimiñ- C. 136 // maḳṣūdı: maḳṣūd- C. 136, CU4

5/2: ḳatıp sen biñ ḳatıp: gazaptır bin gazap- AÇ

7/1: Zaḥmına mehlem: Sìnesine em- C. 22, C. 136, HAY2, HAK2; Yarasına em- Bel 0374, CU40; Sinesine üm- AÇ // murād: meram- AÇ // Sìnesine emdirmek ışırmaḳ murād itse seni- CU4 // 7/2: ʿĀşıḳı: ʿĀşıḳ- Bel 0374, HAY2

B.

Bel 0369, Bel 0374, CU40 "Dìvān"; C. 22, CU4 "Dìvān-ı Seyrānì" başlıklıdır.

C.

Sadece C.22'de olan 5. beyit tarafımızdan metne eklenmiştir. C. 22, Bel 0374, C. 136, CU4, CU40, HAY2'de 6. beyit; AÇ'de 4/2, 6. beyit eksiktir.

AÇ, metni C. 4: 98'den aldığını ifade etmiştir ancak yaptığımız araştırmada C. 4'te bu metne rastlanmamıştır.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

750. 2. ʿĀLEMİÑ BERBĀDINA OLDI SEBEB ḲAŞIÑ GÜZEL*

1. Ehl-i dilde ḳoymadı ʿırż edep ḳaşıñ güzel
ʿĀlemiñ berbādına oldı sebeb ḳaşıñ güzel

2. Ṣarf iderdim ġam yimezdim elde varım istese
Ṭatlı cānım almaġa eyler ṭaleb ḳaşıñ güzel

3. Gülşen-i ḫüsniñde her dāʾim ġazelḫānlıḳ ider
Bülbüliñ vird-i zebānı rūz şeb ḳaşıñ güzel

4. ʿĀşıḳ-ı bìçāreler vaşlıñ nemāsındadır
Ṣanma bir şey herkesiñ maḳṣūdı hep ḳaşıñ güzel

5. Hangi bir derdine taḥammül eylesiñ ʿāşıḳlarıñ
Ehl-i ʿaşḳa bir ġażābsıñ biñ ġażab ḳaşıñ güzel

6. Yalñız İstanbul'ı ẓann itme ey şūḫ ḳıymetiñ
Ḥazìne-yi Mıṣr'ı deger Şām'ı Ḥaleb'i ḳaşıñ güzel

7 (…)[156] etsem ʿabeste-yi dü cihānımı İskender gibi
Ḳorḳarım ki ḥışm gelür ʿażab ḳaşın güzel

8. Yarasına em gibi ṣarmaḳ merām itse seni
ʿĀşıḳın *Seyrānì*'ye neyler ʿaceb ḳaşıñ güzel

---

* *AŞE V: 97;* C. 99: 72ab
A.
1/1: ḳoymadı: ḳoymayup- C. 99 // // 1/2: berbādına: berbādı- C. 99
2/1: ṣarf: baḫş- C. 99 // 2/2: almaġa eyler: almaġ ister- C. 99
3/1: her dāʾim: dāʾimā- C. 99 // 3/2: rūz şeb: rūz u şeb- C. 99
8/1: yarası sinem gibi ṣarsam merem itse sehmime- C. 99 // 8/2: ʿāşıḳın: ʿaşḳ- C. 99
C.
7. beyit C. 99'dan eklenmiştir. C. 99'da 4, 5, 6. beyitler eksiktir.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
[156] دوقسبت

751. KÂHİCE NÂŞAD KÂHİCE MEMNUN OKUDURSUN*

1. Aşk fennini yâr bendene her gün okudursun
Kâhice naşad kâhice memnun okudursun

2. Ettin beni sen hâfız-ı Kur'an belagatte
Meclis-i arifanede elfaz-ı meknun okudursun

3. Handanelenüp ruhları gül gül dili bülbül
Destinde saki kâse-yi gülgûn okudursun

4. Aklımı alup hamuş bîhuş niçün ettin
Leyla beni sahrada Mecnun okudursun

5. *Seyrânî* senin âşık-ı sadıkın olunca
Her zevk ü safa bizlere kanun okudursun

---

* *CÖ2: 4601;* HAK2: 275
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

752. EHL-İ BEZMİ ḤĀLET OLSUN MEST [Ü] METḤOŞ EYLESÜN*

1. Ṣākìyā ṣun bāde ʿāşıḳlar anı nūş eylesün
Ehl-i bezmi ḥālet olsun mest [ü] metḥoş eylesün

2. Ḳanı ya göster ḳadeḥ-i şevḳ-i muḥābbetden eser
Dil ġamı dünyā vü māfìḥāyı bir düş eylesün

3. Maʿrifet ʿarż eylesün eşʿār ile ehl-i kemāl
Vecze gelsün şevḳile deryā gibi cūş eylesün

4. Nazmile dürr-i meʿānì baḥr-i ḥikmetden çıḳar
Cevher-i nazmıñ ḳamu köşkde menkūş eylesün

5. Bu *Seyrānì* ḳılsun ol canān ile cān ṣoḥbeti
Ġayrıya seyrāna dersün laḥz-ı ḥāmūş eylesün

---

* *C. 51: 65b*
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

753. ZÜLÜF ṬOḴUNAN OL SÍM GERDĀNLAR ÖGÜNSÜN*

1. ʿĀşıḳları meftūn iden ol cānlar ögünsün
Zülüf ṭoḳunan ol sìm gerdānlar ögünsün

2. Dünyā ṭolusı māl deger peykārıñ baḳışı
Ol ḥüsnine māʾil olan civānlar ögünsün

3. Her gün bir renge döner anıñ ḳameti vezni
ʿĀşıḳını müştāḳ iden ilvānlar ögünsün

4. Bir biz degiliz ḫublarıñ ḥayrānı bilirsiñ
Anlarıñ vaṣfın eyleyen ʿirfānlar ögünsün

5. *Seyrānì* dir biz eylemedik yār ile ülfet
Nāzenìn olan sulṭāna mihmāñlar ögünsün

---

* *C. 51: 71b;* HAY2: 174; AÇ: 359; HAK2: 275-276
A.
1/2: Zülüf: Zülfü- AÇ
3/1: renge: rengde- HAY2 // ḳameti: kamet-i- HAY2 // 3/2: müştāḳ: muştah- AÇ // ilvānlar: ihvanlar- HAY2
B.
C. 51 “Ḳalenderì”; AÇ “Kalenderi” başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

754. ÇEKÜP DİL SEYFİN ʿADŪYA ÇALMAYA BİR GÜN DOĠAR*

1. Baḥr-i ʿaşḳa bir daḫı ben dalmaya bir gün doġar
Serim sevdā ʿummānına ṣalmaya bir gün doġar
Ḳışāṣ ḳıyāmına ḳalmaz ele bir fırsant geçer
Çeküp dil seyfin ʿadūya çalmaya bir gün doġar

2. Cāna göre bu duraġım altın olsa ṣabr ide
Var ise bağın ocaġım söndirir ṣabr ide
Her ne işidirse şimdi bu ḳulaġım ṣabr ide
Söziniñ altından ḳalḳmaya bir gün doġar

3. Kibrine maġrūr olanlar gördim öldiler zelām
Ḳaçarlar Ḥaḳḳ raḥmetinden virsem almazlar selām
İbni Mesʿūd ḳıṣṣāsın oḫşasa daḫı bu kelām
Ebū Cehil üzere çıḳup ḳarġalmaya bir gün doġar

4. Şemse ḳarşu yat göñül budır naṣìḥatim saña
Seyrānì'm bu mi§illü ögüd viririm ben saña
Elbet ʿaṣrıñ gölgesi döner senden baña
ʿAdūlardan intiḳām almaya bir gün doġar

---

* *AŞE V: 169*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

755. İSTİFĀLİM GİCE GÜNDÜZ RŪZ ŞEB Ü LEYL Ü NEHĀR*

1. Ey dilā (…) şāh olmaġa var mı iḳtidār
(…) şānda bir ʿaceb vezinle (…)
Ol selāṭìn-i cihān vaṣfından ʿaczim yoḳ benim
İstifālim gice gündüz rūz şeb ü leyl ü nehār

2. Hey meded ol şehsüvārıñ bilmeyüp ġadrin selef
Etmege ancaḳ sezā yolında baş cān telef
Geçmedi mesnede sen gibi bir ḫayrü'l-ḫalef
Ey efendim Lem Yezel ḳılsun kemekān beher dār

3. Ben şehādet eylerim yoḳsen gibi ṣāḥib-i kemāl
Nāʾil-i ilṭāfıñ benim sen itmediñ ḳahr-ı celāl
Ḳıble ilḳāsın ʿaṭālar cāhınıñ Ḥaḳḳ nice sāl
Mertebeñ eflāke ser çekdikce Ḳıblem iftiḫār

4. Bil ʿadū-yı ekberimdir kim giderse ḥayfıña
Seyrānì ḫoş görüp ḫoş ṭutmamaḳda keyfiñe
Ḥaydarveş ḫaṭṭ çekilmiş şāhım iḳbāl-i seyfiñe
Lā fetā illā ʿAlì lā Seyfe illā Ẕülfeḳār

---

* *AŞE V: 22*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

756. BU SEBEBDEN KĀFİRE MERḤABĀYA YOL BULDILAR*

1. Degil bu yaḫşì ʿalāmet ribāya yol buldılar
Emegimiz gitmek içün hebāya yol buldılar
Sìm ü zerim çoḳ dìne ḥācı ḫˇāce ṭapdılar
Bu sebebden kāfire merḥabāya yol buldılar

2. Ḳıl ʿināyet nevm-i ġaflet dìdemizi ḫābladı
Cümle kisve-yi cehālet cismimizi ḳapladı
Ehl-i zācir egdi şerʿ-i cisme ḥançer ṣapladı
Zümre-yi İslām ḳırıldı vebāya yol buldılar

3. Pādişāhıñ eşligine dirler bu ʿādet degil
Pādişāh dir itdigiñiz cāndan ʿibādet degil
Evrāḳ-ı nās reng-i eṣfer-i mihricān ḥācet degil
Höykürürler birbirine ṣabāya yol buldılar

4. Daġa baġa düşdüñ mānìʿ oldı Ḥaḳḳ'a minnete
Hevesimiz oldı aḳal beş vakitde sünnete
Seyrānì dünyāyı şimdi degişmezler cennete
Biñ şecer envāʿı e§mer-i Ṭūbā'ya yol buldılar

---

* *C. 67: 12a; AŞE V: 18*

A.
1/3: dìne: da yine- AŞE V
2/3: zācir: rācir- AŞE V

C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

757. BU KĀNI AḤMED'İÑ DĀRINDAKİ MİHMĀNDA BULMIŞLAR*

1. Vücūdın on sekiz biñ ʿālemiñ bir kānda bulmışlar
Bu kānı Aḥmed'iñ dārındaki mihmānda bulmışlar

2. ʿİlim bir noḳṭa amā keşretinde bir mecrā maʿlūm
Bu ʿālemi Ḥaḳḳ-şināsān hep şeh-murādında bulmışlar

3. Zebūr Íncìl'le Tevrāt yü[z] ṣuḥuf maʿnāların cümle
Cihānıñ Faḫr'ına nāzil olan Ḳurʾān'da bulmışlar

4. Bu sırra āşinā olan olur maḳbūl-i Ḥaḳḳ elbet
Kitāb-ı ʿaşḳ-ı cānānıñ maʾalin cānda bulmışlar

5. Dögerler gāh sögerler gāh severler gāh ḳovarlar gāḥ
Ne çāre yalñız *Seyrānì'yi* meydānda bulmışlar

---

* *AŞE XVIII: [80.8];* SS: 17; HNO: 265-266; HAK2: 276-277; Mİ: 321-322
A.
1/1: Vücudın: Bu vücūdın- SS, HNO
2/1: noḳṭa amā keşretinde bir mecrā maʿlūm: noḳṭadır amā ki ġāfiller çoġalmışdır- SS ,HNO, HAK2, Mİ // 2/2: ʿālemi: ʿilmi- SS, HNO, HAK2, Mİ // Şah-ı Merdan'da: şeh-murādında: SS, HNO, HAK2
3/1: yü[z]: yüz- SS, HNO, HAK2, Mİ
5/1: gāh severler gāh ḳovarlar: gāh ḳovarlar gāh severler- SS, HNO, HAK2, Mİ
C.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

758. AL YEŞİL MĀVÍ ŞARI AĠ ḲARA GÖKLE MOR YARAR*

1. Zamāne ādemiñ işine ḥarāmla ḫor yarar
Kiẕb ġaflet lāf bühtān iftirā ẕemm şor yarar
Bülbüle çeşitli metaʿıñ var ise aç baġçeni
Al yeşil māvì şarı aġ ḳara gökle mor yarar

2. Bu sebebden dìvāne yerine ḳoydım ben beni
Zamānede ne cān cānı oḫşar ne ten teni
Ḫalḳ uġrına āteşe at ister iseñ sen beni
Yana gör sen ḫalḳa acınma ḳor yarar

3. Ġamlan ey göñül sìmāsı hem buluṭ gibi ezeli
İylik eyle kemlere Ḥaḳḳ virü[r] saña ecir cezeli
Muntaẓır ol teʾsìsine kāmiller ara yerde rezìl
Çigli süd azığını insāna fāsıḳ ṭor yarar

4. Degirmene ṣu gelür elbet bendine yetdigi zamān
Sizer bulınur fendiñi olsañ da Eflāṭūn-ı zamān
Bir ādemi gördiñ āḫirin sen de lāl it kendiñi ol zamān
Ey *Seyrānì* ṭoġrı söz egri işe zor yarar

---

* *AŞE V: 253*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

759. ṢANMA BĀḲÍ BU DÜZEN BU YERDE EY ḤŪY BATAR*

1. ʿAşḳ ocaġından güzel göñlim saña yanmış tüter
Çalınan sazlar gibi ʿaşḳım düzen bulmış öter
Telli ṭurna sevdigim zilfin düzer bozar ḳatar
Ṣanma bāḳì bu düzen bu yerde ey ḫūb-ı ter
Sevdigim sen düşesiñ bu ʿaşḳa benden besbeter
Yandı cānım oldı kül cismim yeter yandım yeter

2. Diş degil yaʿni ṣedef femdāne dāne dānedir
Tellerin ṭopla siyāh zilfiñ zāḥendānıñdan ur
Çekdigim ḥüsniñ belāsı zevḳini sen durma sür
Baña itdikleriñ bir gün başıña gelsiñ de gör
Sevdigim sen düşesiñ bu ʿaşḳa benden besbeter
Yandı cānım oldı kül cismim yeter yandım yeter

3. Ḳādir-i Ḥallāḳ ḥayyen lā yemūt lā yenām
ʿĀşıḳıñ āhın yerde ḳomaz Ḥaḳḳ alur intiḳām
Medḥiñe dāʾir lisānım söyledi vāfir kelām
Baġrımı yerden ḳaldırmadıñ sen ve's-selām
Sevdigim sen düşesiñ bu ʿaşḳa benden besbeter
Yandı cānım oldı kül cismim yeter yandım yeter

---

* *C. 4: 76-77;* AŞE V: 7; AŞE V: 71-1; CU40: 6a; AÇ: 350

A.

1/1: ocaġından: bucaġından- CU40; ocağında- AÇ // 1/4: ḫūb-ı ter (AŞE V: 71-1, CU40, AÇ): ḥūy batar- C. 4, AŞE V: 7 // 1.n/1: besbeter: beş beter- AÇ // 1.n/2: cismim: çeşmim- AÇ

2/1: yaʿni ṣedef femdāne dāne dānedir: bağı ṣadef femde olan dendāndır- AŞE V: 71-1; yaʿni ṣedef femde olan dānedir- CU40; yani sedef humdane dane danedir- AÇ // 2/4: Baña itdikleriñ bir gün başıña: Başıña bir gün baña itdikleriñ- AŞE V: 71-1, CU40 // 2.n/1: besbeter: beş beter- AÇ // 2.n/2: cismim: çeşmim- AÇ

3/1: ḥayyen lā yemūt: lā yemūt- AŞE V: 7; Hayyi layemut- AÇ // 3/2: āhın: ahını- AÇ // yerde ḳomaz Ḥaḳḳ alur: ḳomaz yerde alur Ḥaḳḳ - CU40 // 3/3: lisānım söyledi: söyledi lisānım- AŞE V: 7 // 3/4: ḳaldırmadıñ: benim ḳaldır- CU40 // sen: benim sen- AŞE V: 71-1 // 3.n/1: besbeter: beş beter- AÇ // 3.n/2: cismim: çeşmim- AÇ

B.

C. 4, AŞE V: 71-1, CU40 "Ġazel"; AŞE V: 7 "Dìvān"; AÇ "Müseddes Gazel" başlıklıdır.

C.

AŞE V: 7'de ilk iki bendin sonları cilt kesiğinden dolayı eksiktir. Nakaratların ikinci mısraında C. 4'te "çeşmim" olan kelime AŞE V'teki her iki metinde de "cismim" olarak geçmektedir. Şiirin anlam bütünlüğüne daha çok uyduğu için bu kelime tercih edilmiştir.

AŞE V: 71-1'deki metin 71. şiirin başında yer almaktadır ancak, bu şiirden sonra gelen metin numaralandırılmamış veya yeni şiirin başladığına dair herhangi bir işaretle gösterilmemiştir. Ayak farklılığından yola çıkarak iki metin ayrılmıştır. AŞE V: 71-2'nin ayağı: Derdde ḳaldım derdimiñ dermānın il oḫşar öper

AÇ'de 4/4 eksiktir.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

4. Görmedim ben bir güzel veliyullah gibi
Ölse itmez iltifāt aṣlā gedāya şāh gibi
Seyrānì elde sermāyemiz var hemān āh gibi
Sevdigim seniñ ḥüsniñ ʿaşḳımda ṭoġmış māh gibi
Sevdigim sen düşesin bu ʿaşḳa benden besbeter
Yandı cānım oldı kül cismim yeter yandım yeter*

* 4/1: güzel: güzel ʿāşıḳ- AŞE V: 71-1, CU40 // 4/3: Seyrānì elde sermāyemiz var hemān: Elde Seyrānì hemān sermāyemiz var- AŞE V: 71-1, CU40 // 4/4: seniñ ḥüsniñ: ḥüsniñ seniñ- AŞE V: 71-1, CU40 // 4.n/1: besbeter: beş beter- AÇ // 4.n/2: cismim: çeşmim- AÇ

760. PERVĀNE DEGİL YANMAĠA DAHA NELERİM NELERİM VAR*

1. Ben ʿaşḳla yandım ise dönmege pervānelerim var
Pervāne degil yanmaġa daha nelerim nelerim var

2. Bìgāne zāhid eyleme ʿāşıḳların ʿaşḳını inkār
Gir göñlim evine gör nice meyḫānelerim var

3. Ġavvāṣ olup ben baḥr-i ḥayāt içre ṭaldım
Nūş eyleyene ʿaşḳla peymānelerim var

4. Tā Bezm-i Elest meclis-i Kübrā'da bulınmış
Cān gözleriñ aç gör nice mestānelerim var

5. Beyhūde fiġān eyleme gel bülbül-i şeydā
Gitmez bahārı ol güli gülşānelerim var

6. *Seyrānì* menim ʿaşḳla seyrān ola geldim
Sevdim severim dilberi raʿnānelerim var

---

* *C. 135: 50a*
B.
C. 135 "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

761. ḲULUÑA CEFĀ ḲILMA ĀḪİRİNDE ḲIYĀMET VAR*

1. Ferāġat eyledim ṣanma daḫı senden muḥabbet var
Ḳuluña cefā ḳılma āḫirinde ḳıyāmet var

2. Ḥūrì midir nedir ẕātıñ billah meleḳdir ṣıfātıñ
Helbet böyle żarūretiñ ṣoñında bir selāmet var

3. Aṣlına ḳaşıñ egmeniñ çizsem bir kesin degmeniñ
Mey içüp maḥbūb sevmeniñ ucında çoḳ meşaḳḳat var

4. *Seyrānì* baġrıñ ṭaş olur dilber sevmek ne ḫoş olur
Her kim görse ḳardaş olur güzellerde ne ḥikmet var

---

* *C. 51: 24a*
B.
C. 51 “Semāʿì” başlıklıdır.
C.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

762. İLM-İ LEDÜN ÖĞRENİR TEHİ MANALARDAN GEÇER*

1. Bir yāra hayran olanlar masivalardan geçer
Aklını ana verir hep boş davalardan geçer
Uğrayanlar ol yârin hem mekteb-i irfanına
İlm-i ledün öğrenir tehi manalardan geçer

2. Hırka post olup gezenler terk ederler dünyayı
Dillerinde vird ederler gonce-yi gül ranayı
Bülbül-i şeyda misali koparır vaveylayı
Dud-ı ahı âşıkın arş u semalardan geçer

3. Yer çekemez gök çekemez âşıkın sevdasını
Daldılar derya-yı aşka aldılar yektasını
Leyla'ya âşık olup da ararlar Mevla'sını
Divane Mecnun gibi kûh u sahralardan geçer

4. *Seyrânî* âşıkı bildi dilber ü dilrübalar
Kaldı başım üzre merakı derd-i aşkı sevdalar
Yanımda pervane gibi divane aşkıyalar
Can verir canan içün kuru kavgalardan geçer

---

* *CÖ2: 4600-4601;* HAK2: 297-298
A.
1/1: masivalardan: masivadan- HAK2
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

763. AĠLADIR ḲAHRIÑ BENİ LUṬFIÑ YİNE İSKĀT İDER*

1. Gönlimi bütẖāne ḳıldı sücūd-ı Lāt ider
Her ne yapsa ḳullanır gönlim alup ālāt ider
Yeʾsi ẕevḳi bir aġızda bir dil ile söylenir
Aġladır ḳahrıñ beni luṭfıñ yine iskāt ider

2. Elvirir āʿmåya bir göz ʿārife bir gül yeter
Bir dikensiz gül arar bulmaz ʿaḳıl başdan yiter
ʿĀḳıbet beñzim gibi ṣarı çiçekli ot biter
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳlıġım ḳabrim saña iṣbāt ider

3. İsm-i nefs-i Ādem'iñ bir oldı eczāsı yedi
Cümle keşret aṣlına vaḥdetde bir maʿden idi
On ikiler ḳırḳlar üç yüzler yediden yedi
Üç iki bir oynasa ṣaṭrancda ṣāhı māt ider

4. Söylerim cürmimi söyle saña ben neyledim
Bir lisān-ı tevḥìd ile *Seyrānì* coşdı söyledim
Ben ṣanırdım Ṭūr-ı ʿaşḳımla münācāt eyledim
Şübhesiz Mūså bile bu şiʿrimi Tevrāt ider

---

* *AŞE XVIII: [80.10];* SS: 19-20; HNO: 267; HAK2: 298; EAÖ: 273-274

A.

1/1: Gönlimi: Gönlünü- HAK2, EAÖ // sücūd-ı: sicudi- HNO // Gönlimi bütẖāne merbiʿ ḳıldı ġam sücūdı lāt ider (AŞE XVIII)

3/1: İsm-i: İsmi- HAK2 // 3/2: Cümle keşret aṣlına: Muẖtelif eşyā bütün- SS, HNO, HAK2, EAÖ // bir: o- SS, HNO, HAK2, EAÖ // 3/3: On ikiler ḳırḳlar: Birler üçler kırklar- Mİ; O ikiler kırklar- EAÖ // yediden: yedilerden- SS, HNO, HAK2, EAÖ

4/1: Söylerim: Söyledim Rabb'im- SS, HNO, HAK2; Söyle Rabb'im- EAÖ // saña: bana- EAÖ // 4/2: tevḥìd ile: vecdile- SS, HNO, HAK2, EAÖ // coşdı: coşdım- SS, HNO, HAK2, EAÖ // 4/3: Ṭūr: tavr- HAK2, Mİ

C.

AŞE XVIII'de 4/4 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

764. RAʿNĀ İLĀHÍ TĀBĀN KŪY-I CEMĀLİÑ HECELER*

1. Dilberā māhı dıraḫşān-ı rūy-ı ʿāliñ heceler
Raʿnā ilāhì tābān kūy-ı cemāliñ heceler

2. Şehā burcı nev-i ḳamer ḥālā ḥüsniñdir seniñ
Güyā dergāh-i āsumān boy dalıñ heceler

3. Āsumā[n] kevākibleriñdir dünyāyı ʿuḳbā daḫı
Tüvānā gāhì ʿāşıḳān ḥūy [u] ḥāliñ heceler

4. İḫfā perdesini çekdik görmesin ʿadū deyü
Cemū ḥārā hey ʿarìfān mūy mālıñ heceler

5. Şalā *Seyrānì* şanʿatdır naẓmıma tanẓir iden
Rāṭhā āhı nāgehān duy nālıñ heceler

---

* *C. 51: 22a;* AÇ: 312-313
A.
3/2: ḥūy [u]: huy ü- AÇ
4/2: Cemū ḥārā hey: Cemuha rah-ı- AÇ
5/2: Rāṭhā: Rahtıha- AÇ
B.
C. 51 "Seyrānì Çār Ḳāfiye"; AÇ "Beş Kafiyeli" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

765. DÜ CİHĀNDA DESTGÍRİM ŞĀHIMI GÖSTERDİLER*

1. Ḥamdülillāh müstaḳìmdir rāhımı gösterdiler
Yaʿḳūbveş kāʾināta āhımı gösterdiler
Gerçi bir evlād-ı ẕātım Ḥaḳḳ'a beni etdi gedā
Dü cihānda destgìrim şāhımı gösterdiler

2. Gönlümüñ ṣaḥrāsına sevdā ḳonuḳdur varısa
Mey ḫumından biñ cem āb-ı engūr ṣunuḳdur varısa
Ṭaliʿim aynesi her dem ṭonuḳdur varısa
Seni ḳalbde semāberle māhı gösterdiler

3. Leyl ü nehār ʿarżuḥālime biñ bir ʿaded şānluma
Medd-i ʿuvvü'l-ḳāṣıṣ olursa istemezdüm ḳanluma
İsteridim çār köşeniñ birin almaḳ ānluma
Ḳalıp teveccüh itdi ḳıblegāhı gösterdiler

4. Mi§l-i Yūsuf'dan tecellì yedi cihetde gözlerim
Ẕalḥaveş ʿaşḳına düşdim cān u dilden özlerim
Seyrānì'yem seniñ diliñ ṭarìḳini düzlerim
Zamāne dostları ẓulmet cāhımı gösterdiler

---

* *C. 67: 13a;* AŞE V: 17

A.
2/2: ḫumından: ḫamrından- AŞE V

C.
C. 67'nin 3/1'de okunamayan yerden dolayı bu mısra için AŞE V'teki metin tercih edilmiştir. Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

766. ḲIYMETİÑ DÜNYĀDA OLAN HEP VARA TEŞBÍH ETDİLER*

1. Ey ṣanem rūyıñ görenler nāra teşbìh etdiler
Zülfiñe bende olanlar dāra teşbìh etdiler
Görmedim dünyā içinde sen gibi bir māhliḳā
Ḳıymetiñ dünyāda olan vara teşbìh etdiler

2. Māh cemāliñ ʿarẓūlardım ḥayli zamāndan seniñ
Niçe bir cefā ḳılarsın yoḳ mıyd[ı] her giz dìniñ
Destime alaydım dilber seniñ nāzenìn teniñ
Yüce dağlarıñ başında ḳara teşbìh etdiler

3. Vücūdım şehrine ḳoydıñ firḳatiñle taṣañı
Destiñe almışsın cānım şu elmāsì kaʿseñi
Gerdānıñdan lebleriñden ṣayd etdigim pūseñi
Alan ʿāşıḳlarıñ dilber kāra teşbìh etdiler

4. *Seyrānì* dir ḳurbān olam şol ḳaşıñıñ yayına
Türāb olaydım bārime Ḥanìfe'niñ pāyına
Sebeb olduñ behey yārim şu ʿaḳlımıñ zāyına
Seniñ ʿaşḳı ḥasretiñi nāra teşbìh etdiler

---

* *C. 51: 131a;* AÇ: 374
A.
1/4: vara (AÇ): hep vara- C. 51
2/1: zamāndan: zamandır- AÇ // 2/2: mıyd[ı]: mudur- AÇ // 2/3: dilber: ey dilber- AÇ
B.
AÇ "Divan" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

767. BİLDİR BEKĀSIN DOST MU YĀ DÜŞMĀN BENİ DİLLER*

1. Yā Rabb bu ne ḥikmetiñe bu insān beni diller
Bildir bekāsın dost mu yā düşmān beni diller

2. Ẕemm itmleri cürmime kānì olur ammā
Gel bir baña ṣor ḳande bir iḫvān beni diller

3. ʿAẕāb-ı ceḥìm deryāda bir ḳaṭre degildir
İt buña ḳıyās kimiñe ne zamān beni diller

4. Bir fitne-yi fācir düşeli peşime benim
Vāz gelmedi her gìz daḫı el-ān beni diller

5. Bir meclis-i kibrì nirede ol gider evvelā
Ol meclise itmeye bir elvān beni diller

6. Ey *Seyrānì* ġam çekmeyelüm ṣoñuna bir baḳ
Olsun görelim ḫāk ile yeksān beni diller

---

* *AŞE V: 55*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

768. İẒHĀR-I ṬALEB ETMEGE AMMĀ ʿACEB EYLER*

1. Dil kūşe-yi firḳatde viṣāliñ ṭaleb eyler
İẓhār-ı ṭaleb etmege ammā ʿaceb eyler

2. Olmaz güzelim ḫasta göñül vaṣlıñı diler
Zìrā ki vefā itmek içün edeb eyler

3. ʿUşşāḳa ider cevr [ü] cefā gerçi güzeller
Müşkil bu ki ol ġonca dehān bìsebeb eyler

4. Her ḳande ki kāmiller ider baḥş-i maʿārif
Bu dil oturup daʿvā-yı aṣl-ı neseb eyler

5. Hep ʿaksinedir *Seyrānì* ol yārıñ işleri
Luṭf eyle disem ol perìpeyker ʿażāb eyler

---

* *C. 51: 30a;* AÇ: 360
A.
1/2: eyler: neyler- AÇ
2/1: Olmaz: Onmaz- AÇ // göñül: gönlüm- AÇ // 2/2: edeb: ar edeb- AÇ
3/1: gerçi: gerçek- AÇ
4/2: aṣl-ı: asıl- AÇ
B.
C. 51 "Ḳalenderì Seyrānì"; AÇ "Kalenderi" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

769. ARŞ U KÜRSİ DEVR EDER ŞEMS-İ NÛRÂN ÖLÇER DÖKER*

1. Çarh-ı felek dönerek burc-ı devran ölçer döker
Arş u kürsi devr eder şems-i nûrân ölçer döker

2. Günde yetmiş yüz yıllık yola gitmede mülk ile
Yedi kat zemini gök mah-ı tâbân ölçer döker

3. Saf saf melekleri hizmet içün müminlere
İlm-i hikmet kudreti ancak mercan ölçer döker

4. Kevkebi bulutlarda emr-i Huda'ya bakar
Vakt olunca iki melek ey(i) mizan ölçer döker

5. Yıldırımlar çifte çifte gürleyip inmektedir
Cümle şecer yedi derya dü cihan ölçer döker

6. *Seyrânî* hikmet-i Mevla aşk u sevdadır ezel
Sırr-ı esrarı âşık-ı arifan ölçer döker

---

* *CÖ2: 4601;* HAK2: 277
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

770. ḲĀBİL-İ TAʿMÍR OLAN VÍRĀNI BULMAḲDIR HÜNER*

1. Ḳalbe ḳalbin yol iden yārānı bulmaḳdır hüner
Ḳalbe ḳalbden yol giden erkānı bulmaḳdır hüner
Köşe ṭaşı yerde ḳalmaḳ ile yerin bulmaz degil
Ḳābil-i taʿmìr olan vìrānı bulmaḳdır hüner

2. Ḳarda gezse ʿārif-i Billah bildirmez izin
Kūşe-yi miḥnetde ḳalmaz zār-ı giryānı ḥazìn
ʿAşḳ [u] muḥabbet maḥbūbı atına binmeksizin
Şānına lāyıḳ olan meydānı bulmaḳdır hüner

3. Olmasa ölmezden evvel ölümiñ bir ṣūreti
Diline almazdı sulṭān-ı enbiyā bu ṣoḥbeti
Sen seniñ ḳalbiñdeki tāc-ı hümā-yı devleti
Başına ḳonmış olan Sulṭān'ı bulmaḳdır hüner

4. Sen seniñ ḥāliñden olur iseñ āgāh gibi
Cāna cānānı yaḳın bil nev mihr [ü] māh gibi
Atılup *Seyrānì* İbrāhìm Ḫalìlullah gibi
Nār-ı Nemrūd'a düşüp gülşānı bulmaḳdır hüner

---

* *Bel 0374: 38a;* CU40: 6b; HNO: 270; HAY2: 157; HAK2: 299; HAK3: 145; Mİ: 322-323; EAÖ: 274

A.

1/1: yol: yâr- CU40, HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ // 1/2: giden erkānı: gider erkān- CU40

2/2: ḳalmaz zār-ı: kalmazsam- HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 2/3: ʿAşḳ [u] muḥabbet maḥbūbı: ʿAşḳ-ı maḥbūb-ı muḥabbet- CU40; Âşık oldur kim muhabbet- HNO, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ; âşık oldum kim- HAY2

3/1: ölümiñ: ölmenin- HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/2: sulṭān-ı enbiyā: sultan enbiya- HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 3/3: ḳalbiñdeki: başındaki- HNO, HAY2, HAK2, HAK3, EAÖ; başından- Mİ // 3/4: ḳonmış: koymuş- HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

4/1: ḥāliñden: kendinden- HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // olur iseñ: olursañ eger- CU40, HAY2, EAÖ; olur eğer- HNO, HAK2, HAK3; eğer olursan- Mİ // 4/2: nev: mirü- HNO, HAY2, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // mihr [ü]: mihri- CU40 // 4/3: Ḥalìlullah: habibullah- HNO

B.

Bel 0374, CU40 "Dìvān"; EAÖ "Kalbe Kalbin Yar Eden Yaranı Bulmaktır Hüner" başlıklıdır.

C.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

771. DERDDE ḲALDIM DERDİMİÑ DERMĀNIN İL OḪŞAR ÖPER*

1. Dilberiñ laʿl-i leb-i mercānın il oḫşar öper
Ḥūb cemāl āfet-i devrānın il oḫşār öper
İl ile bir yaṣdıḳa baş ḳor yatar nisbet baña
Derdde ḳaldım derdimiñ dermānın il oḫşar öper

2. Cengi var iç ḳalʿadan hem ṭaşrasından barışıḳ
Aḳdeñiz Ḳaradeñiz bir boġazda ḳarışıḳ
Müşkil ayrılmaḳ bu daʿvå ile ṣarma ṣarışıḳ
İçeriden ṭışarıdan her yanın il oḫşar öper

3. Yunmadım pāk ṣu ṣābūn elde ṭaraġım var iken
Biçmedim buġdayım keskin oraġım var iken
Yoḳ baña ḳurtılma ẓulmetde çerāġım var iken
Her zamān bu göñlimiñ mihmanın il oḫşar öper

4. Kendimi yoḳ bilmeden ġayrı baña iş ḳalmadı
Tekkede himmetli şeyḫ ḫizmetli dervìş ḳalmadı
Ġuṣṣadan *Seyrānì*'niñ aġzında ṣaġ diş ḳalmadı
Südden aḳ ḳardan beyāz gerdanın il oḫşar öper

---

* *Bel 0374: 38b;* CU40: 7a; AŞE V: 71-2

A.

1/2: cemāl: cemāli- CU40

2/2: Ḳaradeñiz: Ḳaradeñiz'e- CU40, AŞE V // boġazda: boġazdan- CU40, AŞE V // 2/4: ṭışarıdan: ṭaşradan- CU40 // yanın (CU40): basın- CU40

3/2: buġdayım keskin: buġdayımı elde- AŞE V

B.

Bel 0374, CU40 "Dìvān" başlıklıdır.

C.

AŞE V'teki metin 71. Şiirin devamında yer almaktadır ancak, bu şiir numaralandırılmamış veya yeni şiirin başladığına dair herhangi bir işaretle gösterilmemiştir. Ayak farklılığından yola çıkarak iki metin ayrılmıştır. AŞE V: 71-1'in ayağı: Ṣanma bāḳì bu düzen bu yerde ey ḥūy batar

AŞE V'in 2/4'ü sayfanın kesik olması sebebiyle tam okunamadı.

Bu şiir ilk defa okundu.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

772. CEVĀHİR ḲANSIZ OLMAZ ÇĀRE YOḲ ELİNDE ḲAN İSTER*

1. Çıḳar tenden bu cān Ḥaḳḳ nūr nārından mekān ister
Cevāhir kānsız olmaz çāre yoḳ elbetde kān ister

2. Çıḳar mı ism-i Ḳudret maʿdeninden cevher-i cān ten
Nişāngāh-i kemān-ı ḳudretiñ tìr-i nişān ister

3. Celālinde cemālin gizlemişdir vaḥdet-i ḳudret
Lisān-ı ḳudretinde ṣanma Ḥaḳḳ'ı tercümān ister

4. Deñizde ḳaṭreden incinme yoḳdır zerreden şemse
Dikenli çalılar dalında verd-i ṣādümān ister

5. Kimi ṭaġıñ yaratmış üstine orman ider gölge
Kimi ṭaġıñ mi§āli Erciyās başı duman ister

6. ʿAceb ʿaḳla ṣıġışmaz ḥāl ḫayālin fikri der göñlim
Ḫudā'nıñ ẕikr-i ism-i ḳudretinde resm-i şān ister

7. Ḳarınca deñlü ḳadriñ var ise dìvāne *Seyrānì*
Süleymān'a çekirge bud mūrdan armaġan ister

---

* *AŞE V: 43;* HNO: 270-271; HAK2: 277-278; Mİ: 3232
A.
1/1: Ḥaḳḳ nūr nārından: bak nûru naimdan- HNO, HAK2, Mİ
2/1: cān ten: canım- HNO, HAK2, Mİ
4/2: verd-i: vird-i- HNO, HAK2, Mİ
6/1: ṣıġışmaz ḥāl: sıkışmaz karlı- HNO, HAK2
7/2: bud: budu- HNO, HAK2, Mİ
C.
Mİ'de 6. beyit bulunmamaktadır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

773. YĀ CĀNIMI AL YĀ O CĀNĀNIMI GÖSTER*

1. Yā Rabb baña ol āfet-i devrānımı göster
Yā cānımı al yā o cānānımı göster

2. Firḳat āteşi eyledi bu cānıma teʾ§ìr
ʿĀlemde benim sevgili sulṭānımı göster

3. Pervāne gibi yandı mı göñül āteş-i ʿaşḳa
Luṭf eyle Ḫudā ol şāh-ı ḫūbānımı göster

4. Eflāke rasìd oldı benim āh ile zārım
Aġlatma meni ġonca-yı ḫandānımı göster

5. Bu *Seyrānì* sen vuṣlat-ı dìdār ile şād it
Dünyāda benim lebleri mercānımı göster

---

* *C. 51: 20a;* AÇ: 361
A.
3/1: Pervāne: Pervan- AÇ // yandı mı: yandı- AÇ
5/1: Seyrānì: Seyrânî'yi- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

774. NŪR-I ÍMĀNIM FİTİL-İ ŞEMʿ-İ ʿİRFĀNIMDADIR*

1. Ḥaḳḳ Muḥammed'de Muḥammed nūr-ı ìmāndadır
Nūr-ı ìmānım fitil-i şemʿ-i ʿirfānımdadır

2. Şemʿ-i ʿirfānım münìr-i nūr-ı Ẕāt-ı lem-yezel
Şuʿle-yi ḳandìl-i ḳalbim ʿaşḳ-ı sūzānımdadır

3. ʿAşḳ-ı sūzānım vüḳūd-ı iḳtibās-ı nūr-ı ferd
Ferd-i cism-i lāmekān ism-i güherkānımdadır

4. Ṣāf-dil mecrā-yı maʿnā-yı ḥurūf-ı lafẓ-ı ʿaşḳ
Sırr-ı maʿşūḳ ʿaşḳ-ı mìrʾatımda seyrānımdadır

5. ʿAyn-ı ʿaşḳa sümme vechullah sırrı āşikār
İnḳılāb-ı ḳalbiñ iḥḳāsında hicrānımdadır

6. Lafẓ-ı maʿşūḳdan ġarìb maʿnā süzer ʿaşḳ poṭası
ʿAşḳ biemrullah-ı taḥt-ı ḥükm-i fermānımdadır

7. Ben deli *Seyrānì'yim* haẓmen linefse yā velì
ʿArż-ı dìdār-ı kemāl ʿindimde noḳṣānımdadır

---

* *AŞE V: 67;* AŞE XVIII: [80.11]; SS: 20; HNO: 267-268; HAK2: 278; Mİ: 324

A.

1/1: ìmāndadır: ìmānımdadır- SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/2: fitil-i: fitili- HNO, HAK2

2/1: ʿirfānım münìr-i: ʿirfānımda parlar- SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/2: ḳalbim ʿaşḳ-ı: ʿaşḳım ḳalb-i- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

3/1: ʿAşḳ-ı: Ḳalb-i- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 3/2: güherkānımdadır: günehkârımdadır- HAK2

4/1: ḥurūf-ı lafẓ-ı ʿaşḳ: ḥarf ʿaşḳıñ (…)- AŞE XVIII // Bu lisān mecrā-yı ʿaşḳım ḳalb-i rūhım menbaʿı- SS; Bu lisan mecrayı aşkım kalbi ruhum menbaı- HNO, HAK2, Mİ // 4/2: maʿşūḳ ʿaşḳ-ı mìrʾatımda: ʿaşḳ āyine-yi ẕevḳimde- AŞE XVIII, SS, HAK2; aşk ayinesi zevkimde- HNO, Mİ

5/1: sırrı: sırrını- AŞE XVIII // 5/2: İnḳılāb-ı ḳalbiñ iḥḳāsında: Çehre-yi ẕāt-ı ilāhì şanma- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

6/1: Ben velì Seyrānì'yim haẓmen linefs ise deli- SS, HNO, HAK2, Mİ

B.

SS'de "Taṣavvufì Bir Şiʿir" başlıklıdır.

C.

6. beyit AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ'de yoktur.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

775. BİR SEḪĀVET MAʿDENİ HÜNKĀRA YALVARMALIDIR*

1. Āsitāna varup peykere yalvarmalıdır
Berḳ uran ol rūyları envāra yalvarmalıdır
Hem tegil ehl-i muʿārif güfte olmalı degil
Bir seḫāvet maʿdeni hünkāra yalvarmalıdır

2. Ey göñül sen ol ṣaçı Leylā'ya meyl virme gel
Ḥüsnü baġında açılmış ġoncasını dirme gel
Bu felekde zevḳle ṣafāyı hergiz sürme gel
Leyl [ü] nehār ol Ġanì Ġaffār'a yalvarmalıdır

3. İlahì güldir ʿuḳbāda bu sefil ʿāṣıḳları
Raġbet idüp cān [u] dilden sevmeli ṣādıḳları
Cihānda ṣād eylemez ḫublar baġrı yanıḳları
Saña maʿṣūḳ olmaya meyli vara yalvarmalıdır

4. *Seyrānì* dir bu civānlıḳ bāḳì ḳalmaz ey göñül
Şu fenāda dìdeleriñ kimse silmez ey göñül
Her gördigin dilberlerden vefā gelmez ey göñül
Ḳadirile ḳısmet bilir bir yāra yalvarmalıdır

---

* *C. 51: 23b;* AÇ: 370
A.
1/3: muʿārif: maarif- AÇ
2/4: Leyl [ü]: Leyl ü- AÇ
3/2: cān [u]: can ü- AÇ
4/1: ḳalmaz: kılmaz- AÇ
B.
AÇ "Divan" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

776. OL DİDİ ḪOŞ RİFʿAT BENDE ḤÜRMET YOḲ MIDIR*

1. Ben didim bir dilbere ʿuṣṣāḳa vuṣlat yoḳ mıdır
Ol didi benden saña bìçāre ruḫṣat yoḳ mıdır
Ben didim öyle idersiñ severim cānım seni
Ol didi ḫoş rifʿat bende ḥürmet yoḳ mıdır

2. Ben didim lüṭuf bana iḥsānı çoḳ kān-ı kerem
Ol didi bir ġayrıya meyl itme aṣlā istemem
Ben didim vallah sulṭānım saña ḳaṣd eylemem
Ol didi ṣun destime bir ḳarlı şerbet yoḳ mıdır

3. Ben didim ey māhliḳā aġyāra sen gösterme baş
Ol didi sen ṣaḳla sırrım eyleme kimseye fāş
Ben didim elbet seniñle olalım sarmaş ṭolaş
Ol didi gel ḳuş beni hic bende ġayret yoḳ mıdır

4. Ben didim Ḳayseriliyim sevdim seni cānā gibi
Ol didi ben Erkiletliyim gül-i raʿnā gibi
Ben didim aġyārı gel ḳatl ideyim āʿdā gibi
Ol didi ḳatl eyleme ḳanı şeriʿat yoḳ mıdır

5. Ben didim *Seyrānì*'yim gel idelim her gün ḫużūr
Ol didi Tañrı ḥaḳḳıyçün bende hic yoḳdır ḳuṣūr
Ben didim ʿāṣıḳlara cennet-i āʿlā ḳaçdurur
Ol didi maʿṣūḳ bilmem yoḫsa cennet yoḳ mıdır

---

* *C. 51: 25b;* AÇ: 375-376
A.
1/3: idersiñ: edersen- AÇ
2/1: lüṭuf: lutfet- AÇ // 2/2: meyl itme: itme- AÇ // 2/4: ṣun: sen- AÇ
4/2: didi ben: dedi- AÇ // 4/4: ḳanı: kan-ı- AÇ
B.
AÇ "Divan" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

777. BİR ĀYİNE GİBİ BAḲILSA BİÑ BİR GÖSTERİŞ VARDIR*

1. Felekde ḳurılmış merdāne bir gögsin geriş vardır
Ḳurılalıdan berü ʿaksine çarḫın dönderiş vardır
Yedi ḳat yerleri minder gibi ṣuya seriş vardır
Bir āyine gibi baḳılsa biñ bir gösteriş vardır
Bāzār güni ḳurulmasında dünyānıñ bir iş vardır
Bāzār ḳande ḳurulsa anda bir alış viriş vardır

2. Yedi deryā sekiz ʿummān çanaġında bir içim ṣu
Yedi ḳat yer içinde aġzınıñ bir loḳması yā Hū
Yemez içmez çevirir yutmaz loḳmasın felekdir bu
Giden gelmez gelen ṭurmaz gelir gider ne işdir bu
Bāzār güni ḳurulmasında dünyānıñ bir iş vardır
Bāzār ḳande ḳurulsa anda bir alış viriş vardır

---

* *AŞE V: 44;* C. 4: 269; FB 569; 31b; AŞE XVIII: [80.9]; SS: 18-19; HNO: 266; HAK2: 308-309; Mİ: 325

A.
1/1: ḳurılmış: ḳurtulış- FB 569 // geriş: bir geriş- FB 569 // ḳurılmış merdāne bir gögsin: dönüş gögsin vuḳūʿāta- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/2: ḳurılalıdan: ḳurıldıḳdan- FB 569 // Bu çarḫıñ ḳurulalı ʿaksine bir dönderiş vardır- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/4: baḳılsa: baḳsañ da- FB 569; baḳsañ- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // biñ bir: hezārān- SS, HNO, HAK2, Mİ // 1.n/2: Bāzār ḳande: Ḳande bāzār- C. 4 // ḳurulsa: ḳurılur- SS, HNO, HAK2, Mİ // bir alış viriş: bir iş- C. 4; alış viriş- FB 569
2/1: sekiz: ile- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/3: çevirir: cevirin- Mİ // yutmaz loḳmasın: yutamaz loḳmasın- C. 4; loḳmasın yutmaz- AŞE XVIII, Mİ // 2/4: gelir gider: gider elbet- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 2.n/2: Bāzār ḳande: Ḳande bāzār- C. 4 // ḳurulsa: ḳurılur- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // bir alış viriş: bir iş- C. 4

B.
C. 4 "Semāʿì" başlıklıdır.

C.
C. 4'te 3. bent; FB 569'da 2. bent yoktur. FB 569'da 3/3 yazılmamıştır. AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ'de 4/1 ve 4/2 yazılmamıştır. AŞE XVIII'de 1/6 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

3. Gün ay yıldız türāb āteş āb havāsı var
Semāda ay güneş yıldızlarıñ elvān żiyāsı var
Türābıñ maʿdeni zerrin cevher var libāsı var
Duḫān-ı āteşiñ ābıñ ḥalāvet-i āşināşı var
Bāzār güni ḳurulmasında dünyānıñ bir iş vardır
Bāzār ḳande ḳurulsa anda bir alış viriş vardır

4. Kimi maḥbūb sever zen dost kimi dişi kimi irkek
Hezārān biñ dürlü maḫlūḳ ḫalḳ olur çift çift kimisi tek
Ne var dünyā vü māfihāda *Seyrānì* yalan gerçek
Gelür bir bir gider bir bir ḳalur encām bir bir yoḳ şek
Bāzār güni ḳurulmasında dünyānıñ bir iş vardır
Bāzār ḳande ḳurulsa anda bir alış viriş vardır*

* 3/1: türāb āteş āb havāsı: türāb u āteş ü āb u havāsı- FB 569; türābıñ āteşiñ ābıñ- AŞE XVIII // Bu arżda muḫtelif iḳlìmleriñ başḳa havāsı var- SS, HNO, HAK2, Mİ // 3/3: Bahār vaḳti bu arżıñ yemyeşil otdan libāsı var- AŞE XVIII; Bahār faşlında arżıñ yemyeşil otdan libāsı var- SS, HNO, HAK2, Mİ // 3/4: duḫān-ı āteşiñ: duḫān u āteş ü- FB 569 // Cihānda nār ile ābıñ ne ṭatlı āşināsı var- AŞE XVIII; Cihānda nār ile ābıñ ṣamìmì āşināsı var- SS, HNO, HAK2, Mİ // 3.n/2: ḳurulsa: ḳurılur- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // bir alış viriş: alış viriş- FB 569
4/2: biñ dürlü: dürlü- C. 4, FB 569 // 4/4: encām: encāmı- C. 4 // bir yoḳ: /…/ yük- FB 569 // encām bir bir: Tañrı buña- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 4.n/2: Bāzār ḳande: Ḳande bāzār- C. 4 // ḳurulsa: ḳurılur- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // bir alış viriş: bir iş- C. 4; alış viriş- FB 569

778. TENİMDE GÜL GİBİ GÜLMİŞ AÇILMIŞ ḲANA BATMIŞDIR*

1. Kemān-ı dest-i ḳudret tìr-i cānım cisme atmışdır
Tenimde gül gibi gülmiş açılmış ḳana batmışdır

2. Vücūdım tìr-i ḳavs-i Ḥaḳḳ'dan örnek almışdır
Ḥıżır āb u ḥayātıñ leẕẕetiñ ẓulmetde ṭatmışdır

3. Ecel ḥaḳḳ ḳaçmazım ölmek tenimde varsa dönmek yoḳ
Neden mevt bu türābı bir avuc ḳana ṣuṣatmışdır

4. Benim Leylā-yı cāna çeşm-i Mecnūnım olup ʿāşıḳ
Ḳomış başın muḥabbet ṭaġınıñ ṭaşında yatmışdır

5. Yatan Me[c]nūn öten ḳuşdan ne almışdır ne ṣatmışdır
Görüp Mevlā yüzin Leylā yüzinde göz ḳapatmışdır

6. Türāb āb bād nār rūḥ ten Rab bu yedi ʿunṣur
Kitāb-ı kāʾinātda mümtezic bir küll-i muṭ[l]aḳdır

7. Bu esmānıñ müsemmāsı nefaḫtü fìhi min rūḥì
Cevābın bilmeyüp cāndan suʾāl iden ne aḥmaḳdır

8. Güzellik tende mi yoḳ cānda mı ḥükm it de resmin al
Ḥükm-i ḳāḍınıñ ammā mesʾele meclisde ortaḳdır

---

* *AŞE XVIII: [80.15];* SS: 23-24; HNO: 271-272; HAY2: 172; HAK2: 289-291; HAK2: 285; Mİ: 325-326

A.

1/1: cisme: ḥasma- SS, HNO, HAY2, HAK2, HAK2, Mİ
2/1: Ḥaḳḳ'dan: zat-ı HAk'tan- Mİ // 2/2: āb u: āb-ı- SS, HNO, HAY2, HAK2, HAK2, Mİ // ẓulmetde: ẓulümde- SS, HAY2, HAK2, HAK2
3/2: bu: ve- HAK2: 289-291
6/1: Türāb āb bād nār rūḥ ten: Türab ü ab bad ü nâr ruh u ten- Mİ
7/1: min: men- HNO
8/1: ḥükm it: hikmet- Mİ

C.

HAY2, HAK2: 285'teki metinlerde sadece 12, 13, 14, 15. beyitler alınmıştır ve bu metin semailer arasında gösterilmiştir. AŞE XVIII'de 13/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

9. Seni bir ḳıṭʿa fetvā döndirir ḥükmiñden ey ḥākim
Resim dönmez degil döner geri Ḥaḳḳ ṣanma ḳorḳaḳdır

10. Dönüp Mecnūn başına ʿaşḳ-ı Leylā ḳuş gibi geldi
İşi Leylā kūyınıñ çöplerinden yuva yapmaḳdır

11. Ṣaçın Leylā müşāṭ-ı ʿaşḳ-ı Mecnūn'a ṭaratmışdır
Dimiş Mecnūn ki Mevlā ḥüsn-i Leylā mı yaratmışdır

12. Kemānı egmeyince doġrı atmaḳ tìri mümkin mi
Kirişin çekmeyince tìre bulmaḳ seyri mümkin mi

13. Ḥadì§iñ āyetiñ maʿnāları elfāẓa muḥtācdır
Oḳunmazsa ḥadì§iñ āyetiñ tefsìri mümkin mi

14. ʿAzìz-i Mışrì'niñ rüʾyāsını Yūsuf ider taʿbìr
Görilmiş olmayan rüʾyālarıñ taʿbìri mümkin mi

15. Dehānında zebānı olmasa *Seyrānì'niñ* böyle
Kemālin ḫākipāya naẓm ile taḳrìri mümkin mi

16. Güzeldir ʿaḳl-ı Mecnūn reng-i ʿaşḳa ip boyatmışdır
Güzel baḫtı başa ḳuş ḳondurup çöple donatmışdır*

* 11/1: müşāṭ: mışat- Mİ
12/1: doġrı atmaḳ tìri: tìri doġrı atmaḳ- SS, HNO, HAY2,HAK2, HAK2, Mİ
14/1: Mışrì'niñ: Mısr'ın- Mİ
16/2: başa ḳuş ḳondurup: başına ḳuş ḳonup- SS, HNO, HAY2,HAK2, HAK2, Mİ

779. YOḲ DEGİLDİR PERDESİ HER PERDENİÑ ĀVĀZI BİR*

1. Şāʿir-i sazende-yi çarḫıñ elinde sazı bir
Yoḳ degildir perdesi her perdeniñ āvāzı bir

2. Muḫtelif ālāt ʿamelde iştirāk ṭavrın ḳabūl
İtmeyince birbiriyle olamaz enbāzı bir

3. Veche-yi pervāzı gerçi mürġ-i ʿaşḳ-ı ʿārifiñ
Muḫtelif yollardan ammā ġāye-yi pervāzı bir

4. Ḳadd-i maḫlūḳıñ biçen ālāt gerçi muḫtelif
Bāṭınen dezgāh-ı dest-i ḳudretinde kāzı bir

5. Maẓhar-ı sırr-ı nübüvvet Ḥaydar-ı Kerrār'dır
Sırr-ı mirāt-ı nebìniñ dāʾimā mümtāzı bir

6. Ḥarf noḳṭa mucizātından kerāmet yazdıġı
Ḫāme-yi *Seyrānì'niñ* siḥr-i ḥelāl iʿcāzı bir

---

* *AŞE XVIII: [80.14];* SS: 22-23; HNO: 269-270; HAK2: 278-279; Mİ: 327
A.
2/1: ālāt: ālāt ü- SS, HNO, HAK2, Mİ
6/1: Ḥarf noḳṭa: Lafẓ-ı ʿaşḳ- SS, HNO, HAK2; Lafz-ı aşkı- Mİ
B.
SS "Vaḥdete Dāʾir" başlıklıdır.
C.
AŞE XVIII'de 4/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır. Mİ'de 5. beyit eksiktir.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

780. ŞER MİDİR MAḤŞER MİDİR ĠAVĠĠĀ MIDIR BİLMEM NEDİR*

1. Şu cihān āḫiret midir dünyā mıdır bilmem nedir
Şer midir maḥşer midir ġavġā mıdır bilmem nedir

2. Uġrasunlar Tañrı'nıñ ḳılıncına iş erleri
Cümlesi ṣaġır mıdır āʿmā mıdır bilmem nedir

3. Ṭapdılar sìm ü zere muḥkem bināyı yıḳdılar
Devr-i Naṣrāni midir Tersā mıdır bilmem nedir

4. Oldı sarıḳlar emìn-i māl-i beytü'l-müslimìn
Māl-i beytü'l-müslimìn yaġma mıdır bilmem nedir

5. Ḳul fiʿiline muvāfıḳ müslimānı bul baña
Müslimānlıḳ bir ḳolay daʿvā mıdır bilmem nedir

6. Mültezimlik eylemek lāyıḳ mı kürsì şeyḫine
Eylemekden itmemek evlā mıdır bilmem nedir

7. Baġrımı ḳaldırmayan yerden benim bu doġru söz
ʿAşḳ ile ġayret midir sevdā mıdır bilmem nedir

8. Ḥaḳḳ söze rāżı olan *Seyrānì'yi* incitmesün
Saz mıdır söz midir şekvā mıdır bilmem nedir

---

* *C. 135: 47b;* CU28: 84a; AŞE XVIII: [80.7]; SS: 17-18; HNO: 265; MU: 140-141; HAK2: 279; HAK3: 142; Mİ: 327-328; EAÖ: 272

A.

1/1: āḫiret: zindān- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ
4/1: māl-i beytü'l-müslimìn: beyt-i māl-i müslimìn- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 4/2: Māl-i beytü'l-müslimìn: Beyt-i māl-i müslimìn- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ
5/1: Müslimānlıḳdan murād ṭutmaḳdır Allah emrini- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // 5/2: ḳolay: ḳuru- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ
8/2: söz: yā söz- CU28; bu söz- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, EAÖ

B.

C. 135, CU28 "Dìvān"; SS "Feryād" başlıklıdır.

C.

3. beyit CU28, SS, HNO, MU, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ'de yoktur. AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK3, Mİ, EAÖ'de bulunan beyit 7. beyit olarak eklenmiştir.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

781. VAʿDE-Yİ VİṢĀLİÑ BAÑA BİLMEM Kİ DÜNDEN MİDİR*

1. Māh cemāliñ şuʿlesi ey dilber yā günden midir
Vaʿde-yi viṣāliñ baña bilmem ki dünden midir

2. Meyl-i maʿşūḳ öyle olmaz fikr idüp gör ey ḥabìb
Ṭāliʿim saʿìd küşād ammā bu cefā senden midir

3. Gelmemiş rūyıñ gibi bir nev civāna aṣlā hìç
Sìneme zaḥm-ı şedìdler tāsìm senden midir

4. Bilmedik ḳadrin hele ʿāşıḳ saña ḳaldı niyāz
Rūh-ı erkān bile mi cānım fedā ḳandan mıdır

5. Görmese cādū-yı çeşmiñ olur *Seyrānì* melūl
Bilmezim yoḳsa ḳıyāmet evvelā benden midir

---

* *AŞE V: 158*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

782. BİR RUḪLARI AL GERDĀNI BEYĀZ NE GÜZELDİR*

1. Ey ḳaşları ḳalem lebi yāḳūt ne güzeldir
Bir ruḫları al gerdānı beyāz ne güzeldir

2. Dilesem baña pūseyi iḥsān idecek mi
Ol şāha günde eyledigim hem niyāz ne güzeldir

3. Deşt itsem cihānı bulınmaz hiçbir naẓìri
ʿAşḳıla baña etdigi pervāz ne güzeldir

4. Düzülmiş gördim rūyına hem ḫāl Hindūlar
Yār üstine gelir bezm-i elfāz ne güzeldir

5. Her haçan görsem şìve ider bendesine yār
Seyrānì'ye eyledigi aġmāz ne güzeldir

---

* *C. 51: 78a;* AÇ: 362
A.
1/2: Bir: Bu- AÇ
2/1: pūseyi: buse- AÇ
3/1: Deşt: Dest- AÇ
4/2: gelir bezm-i: gelen şirin- AÇ
5/2: aġmāz: ikmas- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

783. ELEM ÇEKME VERİR RIZKIN HUDA HALLAK-I ÂLEMDİR*

1. Ne hacettir lisan ile beyan Allah âlemdir
Pederden andan artık senin çün Rabbim erhamdır
Keremkânıdır ol Halık kamu ekremden ekremdir
Yaratmış ruhunu rızkın vücudu andan akdemdir
Elem çekme verir rızkın Huda hallak-ı âlemdir

2. Gönül çekme bu hüznü sen ki rahat yok bu dünyada
Ne hacet halim malum gerek ol kasri deryada
Unutmaz kasımü'l-erzak senin rızkın ey üftade
Ki zira kendi demiş ki bu nahnü kasemnada
Tevekkül eyle *Seyrânî* Huda razık-ı âlemdir

---

* *AÇ: 346;* AÇ: 373
B.
AÇ: 346 "Nazm-ı Seyrânî"; AÇ: 373 "Divan" başlıklıdır.
C.
AÇ'deki metinler birbirinin aynıdır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

784. ŞERÍʿATİ ELDEN ḲOYUP AḪİR NÍRĀNA DÜŞMİŞDİR*

1. Bu dünyāya gelen insān ḫūba ḥayrāna düşmişdir
Şerìʿati elden ḳoyup aḫir nìrāna düşmişdir

2. Ḥaḳḳ yoluna fedā itmeli bu cānile canānı dost
Bu fenāya ṭapup herkes dürlü ilvāna düşmişdir

3. Zebānım ẕikr ider Ḥaḳḳ'ı biñ bir iki delìl ile
Derunım ʿaşḳla yanup ḫūri ġılmāna düşmişdir

4. İlahì Sen biliñ ḫālim bu şiʿirimi günāh yazma
Bu dil çoḳ yād ider kelām bir ṣarp vìrāna düşmişdir

5. Kimi ḫalḳıñ ider ʿişyān kimi faḳire ider iḥsān
Dilerim āḫir vaḳit ìmān ricām Sübḥān'a düşmişdir

6. Biz insānız amān yā Rabb her ḳuṣūr bizdedir dāʾim
Ḥabìb'iñi şefìʿ eyle ḳulıñ yeksāna düşmişdir

7. Bizim aḥvālimiz yaman idelüm āhı efġānı
Çü bildim ben ṭoġrı rāhı giden Rıḍvān'a düşmişdir

8. Ey *Seyrānì* şu dünyāya meyl virme ṣaḳın her dem
ʿUḳbāda olur zevḳi ṣafā bilen imkāna düşmişdir

---

* *C. 51: 66a;* AÇ: 466
A.
7/2: aḥvālimiz: akvalimiz- AÇ // āhı: ah u- AÇ
8/2: zevḳi: zevk ü- AÇ // bilen: bulan- AÇ
B.
C. 51 "Naẓm-ı Seyrānì"; AÇ "Gazel" başlıklıdır.
C.
AÇ'de 5. beyit eksiktir.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

785. İḲTİBĀS-I NĀR-I ʿAŞḲIÑDAN DEHĀN ĀTEŞLENİR*

1. ʿAḳs-i rūḫsārıñla baḳsam ʿayn-ı cān āteşlenir
Ḳorḳarım vaṣfıñ beyānında zebān āteşlenir
Gelmemek mümkin degil yār ḫayāliñ ḫāṭıra
İḳtibās-ı nār-ı ʿaşḳıñdan dehān āteşlenir

2. Cilve-yi Mūså girince yetmiş iki şāhide
Ṭūr'da ḳalmamış seyr-i cemāl-i Vāḥid'e
Ḥażret-i Mūså ne yapsın ʿayn-ı aʿmā zāhide
Sāmirì'niñ ḳıṣṣasından zāhidān āteşlenir

3. Cümle ḫardal dānesi mevcūdatıñ bir ḥabbeden
Yoḳ mı ikrāmı gören destār tāc cübbeden
Olmayup ṭabʿı sükūnet āb çarḫ-ı ḳubbeden
Raʿd-ı ʿaşḳıñ şuʿlesinden āsumān āteşlenir

4. Nār-ı fehm söndürir eşkim eger meʾlūf-ı nāz
Olmasa Seyrānì hìc itmezdi nārdan iḫrāz
Fi'l-ḥaḳìḳa ile teʾşìr-i yāre bir niyāz
Bermurād eyler beni dildār olan āteşlenir

---

* *AŞE XVIII: [80.12];* SS: 20-21; HNO: 268; HAK2: 299-300; Mİ: 328

A.

2/1: Perde-yi ġaybiyyeden cānān çıḳınca şāhide- SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/2: ḳalmamış: tāḳat ḳalmamış- SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/3: Vaḳʿa-yı Ṭūr ʿaks-i teʾsìr yapdı rūḥ-ı zāhide- SS, HNO, HAK2, Mİ

3/1: ḫardal dānesi mevcūdatıñ: mahlukat yetirmiş gör ki tek- HNO, HAK2; mahlukat ki yetirmiş tek- Mİ // 3/2: destār tāç: destar u tac u- HAK2, Mİ // 3/3: āb: ab-ı- HAK2, Mİ // 3/4: ʿaşḳıñ: ʿaşḳım- SS, HNO, HAK2, Mİ

4/1: Ḥüsn-i teʾşìr eyleseydi yāra itdigim niyāz- SS, HNO, HAK2; Hüsn-i tesir eylemezdi yara ettiğim niyaz- Mİ // 4/2: *ʿĀşıḳ Seyrānì*'ye itmezdi dāʾim böyle nāz- SS, HNO, HAK2; Âşığı *Seyrânî'ye* etmezdi daim böyle naz- Mİ // 4/3: Ḥālet-i şekvā degil bu ʿāşıḳāne bir namāz- SS, HNO, HAK2, Mİ // 4/4: Yoḳsa dūd-ı ıżṭırābımdan cihān āteşlenir- SS, HNO, HAK2, Mİ

B.

SS "Āteşlenir" başlıklıdır.

C.

AŞE XVIII 1/4 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

786. KİM BOZUḲ ÇIḲRIḲLA EGRİ İGDEN İPLİK GÖSTERİR*

1. Belde süsen ġoncasın ḫançer gibi dik gösterir
Kim bozuḳ çıḳrıḳla egri igden iplik gösterir

2. Dāʾimā yāver olur mı ṭāliʿi ẓālimleriñ
Tük oṭurmaz her zamān aşıḳ bile çik gösterir

3. Sevdigi postı çalar meşhūr me§el debbāġ yere
Postı zengìn gösteren ḳıl ṣanma tiftik gösterir

4. Gel ḳanāʿat ḳıl ḥelāl rızḳa ḥarāmı ḳatma sen
Bu ḥarām pişmiş ḥelāl üstinde çiglik gösterir

5. Nefsine bir āşinā bulmaḳ merām iden güzel
Cisminiñ bir mevżiʿinde zaḫm-ı çimtik gösterir

6. Maḳʿadın ḳılmış siper *Seyrānì'yi* ḫādım bilüp
Puştlara ḫādım degil igdiş bile /…/ gösterir

---

* *AŞE XVIII: [80.13];* SS: 21-22; HNO: 269; HAK2: 280; Mİ: 329
A.
2/2: bile: bil- Mİ
3/2: zengìn: rengin- HAK2, Mİ // gösteren: gösterir- Mİ
5/1: merām: merham- HAK2
C.
AŞE XVIII'de 2/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır. HNO, Mİ'de 6. beyit yoktur.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

787. MEVLĀ'NIÑ MUḤABBETİ BİLİRSİN CĀNDA OLUR*

1. Bu fenāya meyl ideniñ yeri nìrānda olur
Kiminiñ meyli ʿuḳbāya āhı efġānda olur
Bu cihāna geldi gülmedi niçe biñ evliyā
Mevlā'nıñ muḥabbeti bilir misin cānda olur

2. Çoḳ enbiyā-yı ʿaẓām geldi vìrāna bil bunı
Her biriniñ ümmeti var diñleseñne sen onı
Ol İki Cihān Serveri raḥm ide maḥşer güni
Ehl-i ìmāna inʿām iḥsān ulu dìvānda olur

3. Her vaḳitde niyāz eyler bābıñda ġarìb gedā
Ḥālet-i nezʿimde yā Rabb etme ìmāndan cüdā
Raḥmetiñle yarlıġaġıl bizi ey Bārì Ḫudā
Ġafletden uyar ḳullarıñ her dem ʿişyānda olur

4. Temāşā etseñ ʿālemi ḥālin añlañ orṭanıñ
Birin ikiye aldılar gördim o yumurṭanıñ
Seyrānì dir vechin görsem ḫayrı şerri darṭanıñ
Bundadır cevri cefā zevḳi ṣafā anda olur

---

* *C. 51: 63a;* HAY2: 158; HAK2: 300
A.
2/4: inʿām: enam- HAY2, HAK2
3/1: bābıñda: babına- HAY2, HAK2
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

788. BİR BŪSE ÇOḴ İḤSĀN İTSEÑ BAÑA CİVĀNIM NOLUR*

1. Ey efendim seni benden yād idenler Billah bulur
Rūyını rüʾyet idenler şübhesiz bìḫˇāb olur
Bìmecālim ṭāḳatim yoḳ cefāña ḳuzım amān
Bir būse çoḳ iḥsān itseñ baña civānım nolur

2. Seniñle ḳonuşmayı cānım çoḳdan ārzūlar
Bārì-yi Ḫudā defʿ eylesün arada çoḳ muzular
Yār ḫayāliñe düşeli bu vücūdım sızılar
Bu ḥaḳìr bìçāreye sen merḥamet ḳılsañ nolur

3. Bu ricāmı ḳabūl eyle etme eẕā sen baña
Gökden inme bir meleksiñ imrenür herkes saña
ʿĀlem üzere serfirāzsıñ sezādır cilveñ baña
Dertli olan baḳsa saña ol sāʿat ḳurtulur

4. *Seyrānì* dir meftūnım aṣlā yoḳdır çāresi
Ben bilürim benim yārim cigeimiñ pāresi
ʿAḳlımı żayʿi itdi ebrū müjgān ḳaresi
Günde bir kez iḥsān itseñ ḳulıñ ḳapıñda ḳalur

---

* *AŞE V: 156*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

789. SÎNEM ÜZRE SEVDÂLARIN CÜMLESİ RESTE YATUR*

1. Ey efendim hasretinle bu dilim hasta yatur
Kan döker leyl ü nehar dideler beste yatur
Matemin dutar idim aşkınla bülbül-veş senin
Sinem üzre sevdaların cümlesi reste yatur

2. Bendeni red etme şahım ulu dergâh aşkına
Seksen bin hüccac ile Medine seyyah aşkına
Sanma hilaf çıktı dilden ism-i Fettah aşkına
Gül cemalin görmeyeli gönlümüz yasda yatur

3. Öyle bir hoşça bakubdur dide-i şehlaların
Derd ile feryad ederler bülbül-i şeydaların
Nâr-ı hasret derd-i mihnet aşk ile sevdaların
Sanma bende sanma sende hep cümle nasda yatur

4. *Seyrânî* gördü vücudum sure-i Ve't-tûr gibi
Bir safîr sehba bedenden daima mamur gibi
Ey efendim her kelamın şerbet-i engûr gibi
Şerbeti korlar velî ol kâse vü tasda yatur

---

* *CÖ2: 4601; HAK2: 301; HAK3: 146*
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

790. ĀFETLENÜR Ẕ ÍNETLENÜR ŞÖHRETLENÜR ELBETLENÜR*

1. Ey şāhā ḳudret-i ḥüsniñ māh ile āfetlenür
Ḳudret-i cemāliñ şuʿle-yi żiyā ẕìnetlenür
Şuʿle-yi elvānile bir şānla şöhretlenür
Āfetlenür ẕìnetlenür şöhretlenür elbetlenür

2. Elbet rūyıñ üzre ḫālleriñ ek§erlenür
Rūyıñ üzre ḫaṭṭ-ı ebrū miḥrabı minberlenür
Ḫaṭṭ-ı müjgān çeşm-i āhū lebleriñ kev§erlenür
Ek§erlenür minberlenür kev§erlenür ʿişretlenür

3. ʿİşretlenür cāh-ı zenaḫdān gìsūlar marmārlanur
Cāh-ı zenaḫdānıñ mine gerdānıñ dar darlanur
Minā gerdānıñı gördim ḳāmetiñ ʿarʿarlanur
Marmārlanur dar darlanur ʿarʿarlanur ülfetlenür

4. Ülfetlenür *Seyrān* şāh ḥāli ḥāl ḥāmūş olur
Seyrānì pendi gülistān gūşıña mengūş olur
Geşt-i güzer cihān üzre ʿaşḳla bìhūş olur
Ḥāmūş olur mengūş olur bìhūş olur vuṣlatlanur

---

* *C. 51: 21b-22a;* AÇ: 377-378
A.
1/2: şuʿle-yi: şule- AÇ // 1/4: şöhretlenür: elbetlenür- AÇ
3/1: zaġından: zahandan- AÇ
4/3: Geşt-i: Keştin- AÇ
B.
C. 51 “Saṭranc Dìvānì”; AÇ “Divan Satranç” başlıklıdır.
C.
AÇ’de 1/4 eksiktir.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

791. ʿAŞḲIÑLA EFENDİM OLMIŞAM NĀR İLE LİHĀ£*

1. £āy servi ṣanavber ṣanʿatıñ egledi ḥarrā§
ʿAşḳıñla efendim olmışam nār ile lihā§

2. Ol servi ḳaddiñ seyrine dilber yine geldim
İstemem seniñle ḥelāl oluban cānım irfā§

3. Senden cüdā düşeli dilim āh idüp aġlar
İtdiñ derūnım şehrini destiñle mi§mā§

4. Nāfıñ gibi bir nāfe-yi ḫoş būy gelmemişdir
Eyle pūse ben ḳuluña senden yār ibʿā§

5. *Seyrānì* seni vaṣf idiyor ġonca dehānım
Bezm eylemeye feryād idince eyle dilā§

---

* *C. 51: 23a*
B.
C. 51 "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

792. HÜDĀ'M BENİ İDE KÜFÜRLERDEN HEM İḪTİṢĀṢ*

1. Bilmem niçün ben ʿaṣḳıñ elinden olmam ḫalāṣ
Hiç var mıdır neṣāṭ
Hüdā'm beni ide küfürlerden hem iḫtiṣāṣ
Eyledim iḥtiyāṭ

2. Bir gün bu fenādan ideriz teṣrìf beḳāya
Gitmeye emek żāye
Maḥṣer güninde eyliyor Ḥaḳḳ bizi ḳıṣāṣ
İtmeyiñ inbisāṭ

3. Āḫir nefesde eger sen ìmānla giderseñ
Hem niyāz idersiñ
Gele bitmez ṣaġ ṭarafdan olalım ḫavāṣ
Ol gün ġāyet ifrāṭ

4. Dünyā evine geldim geleli işim ʿiṣyān
Ne ʿarsızdır insān
Ḫālì degilim cürm [ü] ʿiṣyāndan ben oldım ʿāṣi
Olsam bundan isḳāṭ

5. *Seyrānì* ḳulıñ duʿāsını eyle müstecāb
Ḥālim ʿayān yā Rabb
Cennet yolına eyleyesin bizleri ġavvāṣ
Anda olur ṣumāṭ

---

* *C. 51: 71b;* AÇ: 462
A.
1/2.z: Eyledim: Eyleyim- AÇ
2/2: eyliyor: eyler ise- AÇ
3/1.z: idersiñ: edersen- AÇ
4/2: cürm [ü]: cürm ü- AÇ
B.
C. 51 "Seyrānì Müstezāt"; AÇ "Müstezat" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün/Mefʿūlü feʿūlün

793. NŪR ḲIYĀFETLÜ ZÍBĀ EYLER ẒARÍF İNSĀNI FES*

1. Māşāallah bürimiş iḳlìm-i yedi cihānı fes
Nūr ḳıyāfetlü zìbā eyler ẓarìf insānı fes

2. Emr-i hünkārdan gelür ḥankārına cilve nüfūs
Ḳablasun dursun dāʾim serlerde ser her yanı fes

3. Reng-i maḥbūb oldıġıyçün serde nüsḫā eylenür
Ḥıfẓ ider perçemlerin püskül ṭıbk-ı cānānı fes

4. Püskül her şaçaġın şaçdıḳca eṭrāf-ı serlere
Her mūlar şāya çeker Ẓıllullah'ıñ devrānı fes

5. Niçeler var gizlenür taḥtında aḫmerler beyāż
Gösterir ṭalʿat şecāʿat merdi merd ʿirfānı fes

6. Heft kişver ḫūbları maḥbūbları hep gitdiler
Aldılar himmet nüfūs iksir budur şāhānı fes

7. Çevrilüp inmiş felekden reng-i dilberdir bu yā
Ḳondı başlar üstine mürġ-i saʿādet şānı fes

8. Kim giyerse başına şıdḳıla bu yüzden daḫı
Şād ider ābād ider Baġdād ider sulṭānı fes

9. Seyre çıḳsa her alāy ṭabur ṭabur ḥāl-i Hindūlar
Leşker-i ʿArab ʿAcem ḫoş seyr ider *Seyrānì* fes

---

* *C. 5-88: 78b-79a;* HAK2: 281
A.
2/1: ḥankārına: hünkârına- HAK2
4/1: eṭrāf-ı: etraf- HAK2 // 4/2: şāya: şane- HAK2
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

794. HERKESE YOL GÖSTERÜP SEN GİTME[G]E İTMEÑ HEVES*

1. Meclis-i cān-ı ʿazìzim çoḳ uzatma ḳışa kes
Herkese yol gösterüp sen gitme[g]e itmeñ heves

2. Sen ṭuyurmaḳ ister iseñ ʿaḳlım almaz nāfile
Ẕāt-ı Ḥaḳḳ'dan duymayan ṣaġır ḳulaġa bunda ses

3. Hūy açılmış gül gibi ḳalbinde ḫalḳıñ mevte dek
Ṣolması yoḳ acı boyraz gibi sen ha ṭurma es

4. Ḥażret-i Ādem Ṣafì'den yetmiş iki milletiñ
Ḥaḳḳ yaratmış çār ʿanāṣırdan müretteb bir ḳafes

5. Bir ḳafes ṭopraḳda bitmiş dürlü dürlü ot gibi
Resmile açar çiçek rengince ḳoḳar her nefes

6. Yuyucı pāk olmayınca yudıġı olmaz temìz
Kelb semìz olmış eti yenmez ḫumār olmaz feres

7. Firʿavn ġarḳ oldı Nìl'e batdı Şeddād yerlere
Oldı Nemrūd'ıñ helākine sebeb bir ṭopal meges

8. Cenneti cömerde *Seyrānì* revā görmiş Gören
Muṭlaḳā çıḳmaz cehennemden olan nāmerd lekes

---

* *Bel 0374: 37a;* AŞE V: 73; CU40: 1b; AŞE XVIII: [80. 19]; SS: 27; HNO: 274; HAK2: 281; Mİ: 329-330

A.
1/1: Meclis-i cān-ı ʿazìzim: Herze-gū vāʿiẓ söziñ sen- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ
2/1: iseñ: iken- HAK2 // 2/2: bunda: bu ne- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ
3/1: ṣolması: ṣuṣması- AŞE V // Dilde ezhārım açılmış neşr ider bū-yı laṭìf- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 3/2: Ṣolma yoḳ ki sen acı boyraz gibi hìç durma es- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2
4/1: Ṣafì'den: anadan- SS, HNO, HAK2; atadan- AŞE XVIII, Mİ // 4/2: yaratmış: yaratdı- AŞE V // müretteb: mürekkep- Mİ
5/1: bitmiş (AŞE V, SS, HNO, HAK2, Mİ): yaratmış- Bel 0374 // 5/2: rengince: renkce- SS, HNO, HAK2, Mİ
6/1: yuyucı: buyucı- SS; büyücü- HNO, HAK2 // yudıġı: budıġı- SS // temìz: pāk- AŞE V // 6/2: olmış: olsa- SS, HNO, HAK2, Mİ
7/2: bir ṭopal: ṭopal- AŞE V, CU40
8/2: lekes: kes- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2

B.
1/2: itmeñ: itmezsin- SS (dipnot)

C.
7. beyit AŞE XVIII, SS, HNO ve HAK2'de yoktur. CU40'ta sadece 6, 7, 8. beyitler bulunmaktadır.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

795. ṢALAT [U] SELĀM İDELÜM OLALIM AÑA YOLDAŞ*

1. Şu cihānda nefs ile ben dāʾim eylerim savaş
Rūz-ı maḥşerde Muḥammed imdādıma sen ulaş
Bilirim Ḥaḳḳ'ıñ ḥabìbi oldı ʿālemlere baş
Ṣalat [u] selām idelüm olalım aña yoldaş

2. Şükür ehl-i İslām yaratmış biz ḳulını Yaradan
Hem eşrefiz Ḥamdülillah yeri gögi var iden
Küfr içinde gideniñ ʿuḳbāda yerin nār iden
Dünyā ʿuḳbā ʿişyānımı eyleme kimseye fāş

3. Ṭoġrı rāha gidem dirim ḳoymaz beni māsivā
Ḫayrı vāfir it fenāda oluñ cennete revā
Ey göñül ḳande bulursıñ bilmem derdiñe devā
Seyyāh idüp bir zamān ol ġurbet illeri ṭolaş

4. *Seyrānì* dir bilmezem ki ülfet olur kimilen
Bir murāda iremezsiñ seriñdeki menimlen
Bu dünyā umūrı cümle bitirmiş similen
Sìm zārıñ var ise hep cümle yād saña ḳardaş

---

* *C. 51: 21a;* AÇ: 379
A.
1/4: Ṣalat [u]: Salat u- AÇ
3/1: rāha gidem: yola giden- AÇ // 3/2: oluñ: olan- AÇ
4/4: Sìm: Sim ü- AÇ
B.
AÇ "Divan" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

796. BAÑA CEFĀLAR ÇEKDİREN ḲAŞI KEMĀN İMİŞ*

1. Sen gül-i raʿnāya ʿāşıḳ olması yaman imiş
Baña cefālar çekdiren ḳaşı kemān imiş

2. Ḳande görsem baña nisbet şalınur aġyār ile
Etdigin ʿahd ü amānıñ cümlesi yalān imiş

3. Deli göñül çalışır bir ḳurı sevdāya sen
Hep seniñ yüzine güler dostlarıñ düşmān imiş

4. Her insān şāʿir ḳudreti bilmez tel ehli degil
ʿĀşıḳı ʿaşḳa getüren ḥüsn viren de ìmān imiş

5. Bu fenā dār-ı cihānda nice şād olup gülersiñ
ʿUḳbā içün çalışanıñ māḳāmı ḫıyān imiş

6. Beḥamdülillah ki küfri terk itmişiz Ḥabìb ümmetiyiz
Puta ṣanma ṭapan kāfirleriñ yeri nìrān imiş

7. *Seyrānì* dir çār kitābı Ḥaḳḳ bize eyledi tenezzül
Cümleniñ başı bize devlet inen Ḳurʾān imiş

---

* *AŞE V: 152*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

797. ʿADŪLAR OLMASA DİLBER ʿĀŞIḲA MİHMĀN İMİŞ*

1. ʿAḳlımı serimden aldı bir perì mestāne yār
Bu dili fiġānda ḳoyan ḫūblara sulṭān imiş
Müzgānı sìnemi deldi oldı işim āhı zār
ʿAdūlar olmasa dilber ʿāşıḳa mihmān imiş

2. Başlasam meṭḥine bir dem cürm [ü] ʿiṣyān bendedir
Rūy-ı aḥmer ġāyetile ʿaşḳ her ān candadır
Ne ḳadar meṭḥ itsem sezā her güzellik bundadır
Puḫāġın pūs eylesem ben derdime dermān imiş

3. Her haçan ḥüsnine baḳsam göñlime gelir sürūr
Bu melek sìmālı yārdan ol Hüdā'm itmeye dūr
Ṣadrına naẓar eyledim görmedim ben böyle nūr
Beni meftūn eyleyen bir nāzenìn gerdān imiş

4. Lebleri āb-ı ḥayātdır ġamzesi ḳan eyleyen
Gördikce bu *Seyrānì'yi* dürlü ilvān eyleyen
Biñ iki yüz otuz altıda beni pervān eyleyen
Beyān eylesem efendim maḫlaṣı Burhān imiş

---

* *C. 51: 77a*
A.
B.
C.
H. 1236=M. 1820/21
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

798. 1. ʿAŞḲILA FIṬRĀTI ʿUMMĀN İDEN TAḲDÍR İMİŞ*

1. Evvelā dil-i Ādem'i ʿirfān iden taḳdìr imiş
Gizlüce cān içinde canān iden taḳdìr imiş
ʿİnāyetsiz noḳṭanıñ ol kim dalar deryāsına
ʿAşḳıla ḳaṭreni ʿummān iden taḳdìr imiş

2. Naẓar ḳıl baḳ şu cihānıñ ḳudret-i iẓhārına
Ne āfetler irişir bu felegiñ dìvārına
Yaz bahār gelince ġonca güliñ esrārına
Bülbüli bir gül içün nālān iden taḳdìr imiş

3. Emrini Eyūb geçürdi ʿömrini virem ile
Taḫtını yeller götürdi Süleymān'ı ḥātem ile
Ṣoldı Yaʿḳūb'ıñ gözleri elem ile
Yūsuf'ı Mıṣr'a sulṭān iden taḳdìr imiş

---

* *C. 4: 216;* AŞE V: 15; C. 90: 9a; Gedik: 81b-82a; RDHC: 37b; C. 131: 36a; AÇ: 380; HAK2: 301-302; Mİ: 330

A.

1/1: Evvelā: İbtidādan- Gedik; dil-i âdem- Mİ // dil-i Ādem'i: Ādem- C. 90; dil âdemi- AÇ, HAK2; evvela- Mİ // 1/2: Gizlüce cān içinde canān: Cān içinde gizlüce cānān-C. 90, Gedik; Gizlice cānān içinde cān - RDHC; Gizlice cān içre cānı cānān- C. 131, AÇ, HAK2 // Bînihayet varlığın umman iden takdir imiş- Mİ // 1/3: noḳṭanıñ: deryānıñ- AŞE V // Nihāyet dāl he ki noḳdanıñ diryāsına- C. 90 // Bìnihāyet kim bilür ol ʿulūmıñ noḳṭasın- Gedik; Bìnihāye nice ʿummān kim dalar (…)- RDHC; Nihāyetsiz ola kim dala nükteniñ deryāsına- C. 131, AÇ, HAK2; Gizlice canan içinde can- Mİ // 1/4:ʿAşḳıla ḳaṭreni: ʿAşḳıla ḳaṭre iken- Gedik; ʿĀşıḳa bir ḳaṭreyi- RDHC, Mİ; Bu ʿaşḳıñ deryāsını- C. 131, AÇ, HAK2

2/1: baḳ şu cihānıñ ḳudret-i: sen Bārì'niñ ḳudret- C. 90 // Naẓìrsiz baḳ şu Mevlā'nıñ ḳudret-i seyr-i iẓhārına- Gedik; Naẓar ḳıl sen bu cihānıñ ḳudret-i Ḫallāḳ'ına- C. 131, AÇ, HAK2 // 2/2: āfetler: ʿāḳıllar- Gedik, C. 131, AÇ, HAK2 // bu felegiñ dìvārına: felek evkārına- C. 90; felegiñ devrānına- Gedik; bu felegiñ devrānına- C. 131, AÇ, HAK2 // 2/3: yaz bahār: ilkbahā[r] ayı- C. 90 // gelince: gül devri gelince- Gedik; eyyām olınca- C. 131, AÇ, HAK2 // ġonca güliñ: ġoncanıñ- C. 90, Gedik, C. 131, AÇ, HAK2 // 2/4: Bülbüli nālān iden taḳdìr imiş- C.4, AŞE V; Bülbüli bir gül içün fedā iden taḳdìr imiş- C. 90; Bülbül gülşānına nālān iden taḳdìr imiş- C. 131; Bülbülü gülşenine nâlân iden takdir imiş- AÇ, HAK2

3/1: Emrini: Ṣabr ile- Gedik, AÇ, HAK2; Ḥażret-i- RDHC, Mİ // geçürdi ʿömrini: ʿömrini geçürdi- Gedik; çekürdi ʿömrini- RDHC // virem: mâtem- AÇ, HAK2; dert- Mİ // ele Eyūb ʿömrim geçdi hem iḫlā§ (…)- C. 90 // 3/2: yeller götürdi: rüzgār getürdi- Gedik; dìvler getürdi- RDHC; yel götürdü- AÇ, HAK2 // Kaldı Hazreti Yakub'un gözleri nem nem ile- Mİ // 3/3: elem ile: elem mātem ile- AŞE V; pür nem ile- Gedik // Firaḳ-ı Yaʿḳūb mişli geldim āh zārlan- C. 90; Ḳaldı Ḥażret-i Yaʿḳūb'ıñ gözleri nem nem ile- RDHC; Kıldı Hazret-i Yakub'un gözlerin nem nem ile- AÇ, HAK2; Tahtı divler getirdi Süleyman hatem bile- Mİ // 3/4: Yūsuf'ı Mıṣr'a: Ḥalās (…) Yūsuf- C. 90; Mıṣr ilinde Yūsuf'ı- Gedik; Mıṣr içinde Yūsuf'ı- RDHC, AÇ, HAK2, Mİ

B.

AŞE V "Dìvān-ı Seyrānì"; C. 90 "Türkì"; C. 131 "Destūr"; AÇ "Divan" başlıklıdır.

C.

RDHC, Mİ'de 2. dörtlük, C. 131'de 3. dörtlük yoktur.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

4. *Seyrānì'yem* ġam yimezim dünyā ʿuḳbā içün
Nice çöl ṣaḥrā ṭolaşdı Mecnūn ol Leylā içün
Ṣoyunup tāc taḫtını ol ġanì Mevlā içün
İbrāhìm Edhem şāhı ʿuryān iden taḳdìr imiş*

* 4/1: yimezim: yemnāyım- C. 90, yimezdim- RDHC; bezedim- Mİ // dünyā- C. 90: (…)- C. 4, AŞE V; dünyāyı- RDHC; dünyā vü- C. 131, AÇ, HAK2, Mİ // Derdmend Seyrānì ġam yemez dünyāda ʿuḳbā içün- Gedik // 4/2: Nice çöl ṣaḥrā: Nice ṣaḥrālar- AŞE V; Çoḳ çöller ṣaḥrālar- Gedik // ol Leylā: Leylā- AŞE V, Gedik // Çoḳ civānlarıñ saḥrā dolandı Mecnūn Leylā içün- C. 90; Ol Mecnūn ṣaḥrāya ṣaldı kendisün Leylā içün- C. 131, AÇ, HAK2; Soyunup tac ile tahtı ülfet-i Mevla için- Mİ // 4/3: tāc taḫtını: tāc u taḫtını- AŞE V; tacıla taḫtı- RDHC // Geçdi ol tācı taḫtından melūl oldı Mevlā içün- C. 90; Tāc taḫtını terk idüp meyl-i Mevlā içün- Gedik // 4/3: ṣoyunup: ṣatup- C. 131, AÇ, HAK2 // Nice çöl sahra dolaştı Mecnun o Leyla için- Mİ // 4/4: şāhı: sem nişāh- Gedik; şahını- AÇ

798. 2. YĀSÍN'E BUʿAŞḲ DER YĀSÍN'E ʿUMMĀNA EDEN*

1. Evvelā dil-i Ādem'i ʿirfān eden taḳdìriñ
İmiş gizli cān içre cāna cānān eden
Taḳdìr imiş doş doşdumsun

2. Nihāyetsiz olma kim şalar nükteniñ der
Yāsìn'e buʿaşḳ der Yāsìn'e ʿummāna eden
Taḳdìr imiş

3. Naẓar ḳıl şu cihānıñ ḳudreti
Eẓhārın nāʿaḳıllar irişür bu felek devrānına
Yaz bahār eyyāmı olunca ḳoncanıñ esrārına
Bülbüli gülşāna nālān iden taḳdìr imiş

4. *Seyrānì'yem* ġam yemenim dünyā ve ʿuḳbā içün
Nice çöl şaḥrāya düşdi ol Mecnūn Leylā içün
Şatup tācını taḥtını ol Ġanì Mevlā içün
İbrāhìm Ethem şāhını ʿuryān iden taḳdìr imiş

---

* *C. 75: 68b*
B.
C. 75 "Ḳızıl Seyrānì" başlıklıdır.

799. MAʿŞŪḲDIR DİLE BU DİLİM YEKSĀÑ OLA GELMİŞ*

1. ʿĀşıḳlara ḫublardan bir iḥsān ola gelmiş
Maʿşūḳ derdile bu dilim yeksāñ ola gelmiş

2. Pālìziñden bir nār diledim virme misin sen
Maḥbūb olandan gedāya dermān ola gelmiş

3. Mür dānesi gibi ḳoḳar ol cismi dildārıñ
Her şìvelide ʿanberi reyḥān ola gelmiş

4. Bìmārıñ oldım ben seniñ ey lüʾlüʾ-yi menşūr
Nāzik olana ʿālimler ḥayrān ola gelmiş

5. *Seyrānì* dir ol ruḫlarıñ ḫākester efendim
Her dilberde bir hüneri ḫandāñ ola gelmiş

---

* *C. 51: 62a;* AÇ: 363
A.
3/1: Mür: Mur- AÇ
5/1: ḫākester: hak ister- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

800. HEY ḲĀDİR ALLAH'IM VAR MI BU CEVRE BİR ṬĀḲAT*

1. Dertliyim cihānda bulsam ben bāri ifāḳat
Hey Ḳādir Allah'ım var mı bu cevre bir ṭāḳat

2. Her günde ḳan aġlar bu gözim niçün bilmem yār
Atdım hey efendim ḥālime çoḳdır ḳanāʿat

3. Bir dilbere meyl vireli āhile zārım
Bulma ṣaḳın bu bendeki hergiz ḳabāḥat

4. Meclise ṣafā virmeli her günde żiyāfet
Bir ḳaşları yay bulmalı hiç ḳılmaz liyāḳat

5. Bu meclis-i ʿirfānda derler ṣaçdı zebānım
Medḥ eylemeli ḫublarıñ serdārın ḥamāḳat

6. Ey *Seyrānì* sen bilme misin ʿaşḳ pek belādır
Gelmez bu dile bu sevdādan her dem ferāġat

---

* *C. 51: 66b*
B.
C. 51 "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

801. DENDĀNIMI İŞĀME NİÇÜN OLMAYA ŞEFḲAT*

1. Ey ṣāḥib-i ḳudret ḳanı inṣāf [ü] mürüvvet
Rindānımı işāme niçün olmaya şefḳat

2. Ḥācetlerimiz ḳādir iken ḳılmaġa ḥāṣıl
Ṣalmaḳ keremiñden bizi ferdāya ne ḥācet

3. Dersin ki bugün eylemeyin yārile bir zevḳ
Çoḳ mı iki gün bendeleriñ eyleye ʿişret

4. Ḳısmetlerini virseñ eger cevri cefādır
Cevr ola niçün zevḳi ṣafā olmaya ḳısmet

5. Naçār çeker ḫalḳ bu miḥnetleri yoḫsa
Adam ḳaraṭaġ olsa getürmez buña ṭāḳat

6. *Seryānì* kime açsañ saña dir ḥikmeti vardır
ʿĀlem dirilse bilmez bu ʿilmi bu ne ḥikmet

---

* *C. 51: 56a;* AÇ: 364
A.
1/1: inṣāf [ü]: insaf ü- AÇ // 1/2: işāme: bilirsin- AÇ
3/1: Dersin (AÇ): Virsiñ- C. 51
4/1: cefādır: cefa der- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

802. ŞUNAN PEYMĀNEYİ BİR PÍR Kİ BİR PÍR PÜR ḤİKMET*

1. Tecellìden ben içdim bāde-yi gülgūn adı şerbet
Ṣunan peymāneyi bir pìr ki bir pìr-i pür-ḥikmet

2. İçince nūr-ı ilhāmāt ṣaçıldı ufḳ-ı rūḥımda
Ḳapandı ẓulmet-i şübhe ṭaġıldı şübhe-yi ẓulmet

3. Bu şuʿle cevher-i Ẕāt-ı Ḥaḳìḳatden mücellādır
Tecellì-yi żiyā-pāşıyla ḳalḳdı perde-yi ḫilḳat

4. Havāda raʿdveş keskin muhìbce bir ṣadā duydım
Bu ṣayḥa-yı Ḥayy'dır (…) semāyı ḳapladı ḥayret

5. Didiler encüm-ı tābnāk bize cismān olan sönmek
Eger böyle gelirse yeryüzine bu mülk-i sìret

6. Ḳamer yaşın çeküp her dem arar bir fātiḥ-i müşkil
Şems ḳızġınlıġından gösterir bir devrinde bir sürʿat

7. Bu sırra āşinā olan bulınmışdı kevākibden
Ki birden hep daġılmış ḳalmamış o eski ünsiyet

8. Faḳaṭ bir sebʿa-yı seyyāre ile farḳadān ḳalmamış
Degil beyhūde bir tedbìr içün ẓannım bu cemʿiyet

9. Semāyı terk idüp de cāmiʿ-yi Şām'a o ʿÍsā'nıñ
Nüzūllinden murādı Ḥaydar'ıñ aḥfādına vuṣlat

---

* *SS: 159-161;* HAK2: 281-282; Mİ: 330-331

A.

1/1: ben: bin- Mİ // 1/2: pìr ki bir pìr: pirine bir pir-i- Mİ
2/1: ṣaçıldı: açıldı- Mİ
3/2: żiyā-pāşıyla: ziya başıyla- Mİ
4/1: Havāda raʿdveş: Havadan addi-veş- Mİ // muhìbce: mehibce- Mİ // 4/2: Ḥayy'dır (…): Haydar'ındı- Mİ
6/2: bir devrinde: devrinde- HAK2
7/1: kevākibden: kevakibde- HAK2 // 7/2: Ki birden: Kibirden- Mİ
8/1: farḳadān: farktan- Mİ

B.

SS "Bir Zemzeme-yi (…)" başlıklıdır.

C.

Mİ'de 1, 2, 3, 4, 7, 8, 11, 12. beyitler bulunmaktadır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

10. Ocaġımda müʾebbed sönmesiñ bu şemʿ-i iḳbālim
Biḥaḳḳ-ı ḥażret-i Ḥaydar ki oldır şuʿle-yi himmet

11. Günāhımda ṣaġāʾir yoḳ kebāʾirden bunaldım ben
Hemān luṭfıñ temennāsındayım ʿafvıñla ḳıl raḥmet

12. Gezer *Seyrānì* serde mübtelādır böyle bir derde
Ṣu serpmezseñ yanıḳ ḳalbe ṭutuşmış cānıma minnet*

* 12/2: yanıḳ: yanıp- Mİ // ṭutuşmış: tutuşmak- Mİ

803. ʿĀLEM-İ HESTÍDEKİ ẔERRE BİLE MECẔŪB-I DOST*

1. Vardır elbet ṭālibiñ işinde bir maṭlūb-ı dost
ʿĀlem-i hestìdeki ẕerre bile mecẕūb-ı dost

2. Nūr-ı ẕātından yaratmış Tañrı'mız ʿālemleri
Eylemiş Ẕāt ṣıfātın cümlesin maḥbūb-ı dost

3. Ḫalḳ tecellì eylemişse dostlıġından Ḫālıḳ'ıñ
Fiʿl-i maḫlūḳ ʿind-i fiʿlinde olur merġūb-ı dost

4. Rūyına ṭutmış ṣıfātından niḳābı Ẕāt-ı Ḥaḳḳ
Ḥikmetin bilmem ki kimden olıyor maḥcūb-ı dost

5. Fiʿl-i maḫlūḳ Ḫālıḳ'ıñ ʿindinde olmaz bāṭıl hìç
Dostıñ efʿālin görir mi bir zamān maʿyūb-ı dost

6. Ḳāmet-i *Seyrānì'yi* itsün ḳoma ʿaşḳ pìç ü tāb
Çünki gitmez bükmeden dürülmeden mektūb-ı dost

---

* *AŞE XVIII: [80.4];* SS: 15; HNO: 277; HAK2: 283-284; Mİ: 331

A.

1/1: maṭlūb-ı: matlup- HNO, HAK2, Mİ // 1/2: mecẕūb-ı: meczup- HNO, HAK2, Mİ
2/2: Ẕāt: zat-ı- Mİ // maḥbūb-ı: mahbub- HNO, HAK2, Mİ
3/2: merġūb-ı: mergub- HNO, HAK2, Mİ
4/2: maḥcūb-ı: mahcub- HNO, HAK2, Mİ
5/2: maʿyūb-ı: ma'yup- HNO, HAK2, Mİ
6/1: ʿaşḳ: aşkı- Mİ // pìç ü: piç- HNO, HAK2 // 6/2: mektūb-ı: mektub- HNO, HAK2, Mİ

C.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

804. ŞÜKRİNİ BİLENİ YOḴSUL İSE BAYLA BİR DUT*

1. Ey dil bu sözimi rütbede kimyā ile bir dut
Şükrini bileni yoḫsul ise bayla bir dut

2. Bir çeşme ki bir ṣuṣamışa itse kifāyet
Ḳaṭre ise de sen anı deryā ile bir dut

3. Bir deryā ki yoḳ yenmege pür felek sefîne
Bir āsiyāb dönderemez cay ile bir dut

4. Bir göz ki bir eşyā görir ʿibretle baḳmaz
ʿİndiñde anı bìçeşm āʿmā ile bir dut

5. Bir üftāde ki göñlini bir şaḫsa ḳul itmiş
Teşbìh it anı Mecnūn-ı Leylā'yla bir dut

6. Bir aġniyā ki kimseye bir menfaʿati yoḳ
Bir pula güci yetmiyen ednā ile bir dut

7. Bir er ki ʿārif ʿaşḳıñ esrārını añlar
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ ṣāḥib-i sevdā ile bir dut

---

* *AŞE V: 57;* Bel 0374: 41b; C. 148: 7a; CU40: 14a; FB 569: 35b; CU28: 75a; AŞE XVIII: [80.6]; SS: 16; HNO: 278; HAY2: 175; AÇ: 365; AÇ: 478; HAK2: 282-283; Mİ: 332-333

A.

1/1: sözim (C. 148, FB 569, CU28, SS, HNO, HAY2, AÇ, HAK2, Mİ): sözimi- AŞE V, AŞE XVIII // 1/2: Şükrini: Hakkı- AÇ // bayla: bay ile- Bel 0374 // (…)- C. 148; Diñle bunı āyine-yi derdā ile bir ṭut- FB 569, SS, HNO, HAK2; Diñle bunı āyine-yi ferdā ile ṭut- CU28, AŞE XVIII, HAY2, Mİ

2/1: bir ṣuṣamışa itse: eylese ṣusamışa- Bel 0374; bir ṣuṣamışa- C. 148; eylese bir ṣuṣamışa- CU40, HAY2; bir teşneye ger itse- FB 569, CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

3/1: yoḳ yenmege pür felek: yenmege yoḳ bir felek- Bel 0374; yoḳ bir felek- C. 148; yok bir fülk ü- AÇ // 3/2: āsiyāb dönderemez: āsiyāb döndermez- Bel 0374; āsiyābı dönderemez- C. 148, CU40, AÇ

4/1: ki bir eşyā görir: ki görir her bir eşyāyı- Bel 0374; ki bir eşyāyı görir- CU40, AÇ; görür eşyāyı da- AŞE XVIII // 4/2: ʿİndiñde anı bìçeşm: Sen anı bir çeşm-i- Bel 0374; Sen anı bìçeşmi- C. 148, CU40; Her dem anı hìc görmemiş- AŞE XVIII; Gereğinde sen anı bìçeşm- AÇ

6/1: Bir aġniyā ki: Zengìn ki eger- FB 569, AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 6/2: yetmiyen: yetmiye- HAY2 // Bir pula güci yetmiyen: Bir aḳçeye yetmez güci- FB 569, CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ

B.

Bel 0374, C. 148 "Ḳalenderì"; AÇ "Kalenderi Aruz" başlıklıdır.

C.

Bel 0374, C. 148, CU40, AÇ'de 5, 7. beyitler; FB 569, CU28, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ'de 3, 4, 5, 7.; AŞE XVIII'de 3, 5, 7. beyitler yoktur.

AÇ'deki metinler birbirinin aynıdır.

Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

8. Bir ʿulemā ki olmaya ʿilmiyle ʿāmil
Ḳoy bir ḳafese bülbüli ḳarġa ile bir dut

9. *Seyrānì* seniñ ḥaḳḳ söziñ eylerse kim ibṭāl
Şerʿan daʿvåñı baʿde fetvå ile bir dut*

* 8/1: Bir ʿulemā ki olmaya: Bir ʿālim eger olmasa- FB 569; Bir ʿālim eger olmaya- CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 8/2: bülbüli: bülbül ise de- Bel 0374; bülbül- CU28
9/1: Seyrānì seniñ: Seyrānì'niñ- C. 148, AÇ // söziñ eylerse kim: sözleriñi kim eylerse- Bel 0374; sözin kim ider ise- C. 148; söziñi kim ider ise- CU40, HAY2; söziñi kim ide- FB 569, CU28, AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ // 9/2: baʿde: baʿdehū- CU40, HAY2, AÇ // (…)- C. 148; Davayı ʿaleyhindeki fetvå ile bir ṭut- FB 569, SS, HNO, HAK2; Daʿvāñı ʿaleyhindeki fetvā ile bir ṭut- CU28, AŞE XVIII, Mİ

805. BOŞLA TAḲRÍR-İ GÜNĀHI DĀMEN-İ EFKĀRI ṬUT*

1. Ey şarābı nūş iden sen dest-i istiġfārı ṭut
Boşla taḳrìr-i günāhı dāmen-i efkārı ṭut

2. İtdiġiñ geçmiş günāhıñ ismini suʾāl
İtmek yaʿnì dimekdir ki saña tekrār[ı] ṭut

3. Vāʿiẓiñ kürsìde ṭutma vaʿẓ-ı maḫlūtın ṣaḳın
İtdiġiñ Ḳālū Belā'da ṣıdḳıla iḳrārı ṭut

4. Nūr-ı ẕāt-ı kibriyāyı görmek isterseñ eger
Şemʿiniñ dāmānına pervāneveş nārı ṭut

5. ʿĀşıḳ rūḥıñ eger maʿşūḳ ḳalbe vaṣlın
İster iseñ Cem gibi cām-ı mey-i şehsār[ı] ṭut

6. Mürşid-i Leylā'yla Mevlā'ya irşādıñ ṭaleb
İtmege Mecnūn gibi bir dāmen-i kühsār[ı] ṭut

7. Bir eriñ ḳadrin bilem dirseñ eger *Seyrānì*
Kim ne miḳdār ise luṭfı ḳadrin ol miḳdār[ı] ṭut

---

* *AŞE V: 24;* AŞE V: 247; AŞE XVIII: [80.5]; SS: 15-16; HNO: 277; HAY2: 168; HAK2: 283; Mİ: 332

A.

1/2: taḳrìr-i: takriri- HAY2 // efkārı: inkārı- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ

3/1: vaʿẓ-ı: vaizi- HNO // 3/2: Ḳālū Belā'da(AŞE V: 247): ḳalur Belā'da- AŞE V: 24; Bezm-i Elest'de- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // ṣıdḳıla: duydıġıñ- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ

4/2: Şemʿaya meftūn olan pervāneveş sen nārı dut- AŞE XVIII, HNO, HAY2, HAK2, Mİ; Şemʿaya meftūn olan pervāneden (…) sen nārı ṭut- SS

5/1: ʿAşḳın rūḥıñ vecd ile maʿşūḳ-ı ḳalbiñ vaṣlına- AŞE XVIII; Cāvidānì bir ḥayāta maẓhar olmaḳsa merām- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 5/2: iseñ: ise- AŞE XVIII // şehsār[ı]: şehsārı- AŞE XVIII // Rūz u şeb Cemşìd gibi cām-ı mey-i serşārı ṭut- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ

6/1: Vech-i Mevlā'yı temāşā çeşm-i Leylā'dan eger- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 6/2: İtmege Mecnūn: İtmek isterseñ hemān- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, Mİ; Etme istersen hemen- HAY2 // kühsār[ı]: kühsārı- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ

7/1: Maḳṣadıñ Seyrānì Ḥaḳḳ'ı bulmaḳsa eger- AŞE XVIII; Maḳṣadıñ Seryānì rāh-ı Ḥaḳḳ'ı bulmaḳsa eger- SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ // 7/2: Kendi rūḥıñdan ṭaşan o ḥiss-i ilhāmkārı ṭut- AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ

C.

AŞE V: 247'de ilk iki beyit; AŞE XVIII, SS, HNO, HAY2, HAK2, Mİ'de 2. beyit bulunmamaktadır. AŞE XVIII'de 6/1 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

806. ZÜLFİÑ GİBİ GÖÑLİM DE PERÍŞĀN BU NEDİR BU*

1. Sen ḥālime bir baḳ hele ey ḳāmet-i dilcū
Zülfiñ gibi göñlim de perìşān bu nedir bu

2. Bu cilve seniñ yanıña ḳalursa ögün
Hìç āteş ile penbe ḳarındaş olur mı

3. Ḳurd ile ḳoyun bir yere gelseler encām
Bir toz ḳopar elbetde olur bir ulu ḳayġu

4. Hey cān yaḳıcı ḥāl göñülden ḫaberiñ yoḳ
Merhem saramañ yāreme derdimle beni ḳo

5. Cānımdan benim bir güzel āteş yaḳar ammā
Pābucınıñ içinden içirmez baña bir ṣu

6. Bir ʿāşıḳa bir yār vefā eylemeyince
Ey ḳanlı güzel ʿāşıḳın öldirse ne muṭlu

7. Cānı saña ʿāşıḳ olalı cevr [ü] cefādan
Ḳurtılmadı *Seyrānì*'niñ gözleri āhū

---

* *AŞE V: 89*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

807. ÇEKDİRİRDİ MIṢR'IÑ EHLİNE DEMĀDEM YOḲLUĠU*

1. Ṣanma çekdigim görüp dil-i bìmurādım yoḲluġu
Ḳoy çekeyim ḫālime miskìn ʿibādım yoḲluġu
Ḥaḳḳ ḳulıñ ṣabrın ṣınar şānına düşeydi nücūl
Çekdirirdi Mıṣr'ıñ ehline demādem yoḲluġu

2. Bu-yı baṣal nice derilmez ḳabığın ṣoymadan
Bir avuç ḫāke doyar kenz-i cihāna doymayan
Māsivā ehli yanında raġbetimi ḳoymayan
Egnim üzre ṣūfiyāne bir libādım yoḲluġu

3. Ḫademe ḫalḳ eylemiş Ḥaḳḳ bir başa iki eli
Olmam ʿaḳıllı seniñçün benim içün oldım deli
Varlığıña irmek içün küfrüñe dimem belì
Çekerim ışrārlaʿināyet ʿinādım yoḲluġu

4. ʿAndelìbim gülleriñ dal yoḲluġu yoḲluḳ degil
Dervìşim ḫırḳam yeter şāl yoḲluġu yoḲluḳ degil
Seyrānì'm Billah māl yoḲluġu yoḲluḳ degil
Beni dilden dile destān iden adım yoḲluġu

---

* *AŞE V: 29;* CU28: 91a; SS: 56; HNO: 281; HAK2: 302; Mİ: 333

A.

1/1: Çekdigim bu ışṭırābı ṣanma merhem yoḲlığı- CU28, SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/2: Seyr-i ʿirfān itdigim esrāra maḥrem yoḲluġı- CU28; Setr-i ʿirfān itdigim esrāra maḥrem yoḲluġı- SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/3: ṣabrın: ṣabrını- CU28 // düşeydi nücūl: düşmez neçil- CU28; düşmez baḫıl- SS, HNO, HAK2, Mİ // 1/4: Mıṣr'ıñ ehline: yoḲsa Mıṣr'a ol- SS, HNO, HAK2, Mİ

2/1: Bu-yı (SS, HNO, HAK2): (…)- AŞE V // Nicedir bū-yı baṣal bilmez ḳabuġın ṣoymayan- CU28, SS, HNO, HAK2, Mİ // 2/3: raġbetimi: ḳıymetimi- CU28, SS, HNO, Mİ; kıymetini- HAK2 // 2/4: libādım: libādem- SS, HNO, HAK2

4/1: gülleriñ: gül gerek- CU28, SS, HNO, HAK2, Mİ // 4/3: Seyrānì'm Billah: Ben ʿÂṣıḳ Seyrānì'yim- CU28; ʿĀṣıḳ Seyrānì'yim- SS, HAK2; Âṣıkı Seyranî'yim- HNO; Âṣığım Seyrânî'yim- Mİ // 4/4: Eyleyen dilde yoḳ destānı ādem yoḲlığı- CU28; Eyleyen dilden dile destān adım yoḲluġı- SS; Eyleyen dilden dile destanı âdem yokluğu- HNO, HAK2, Mİ

B.

2/4: libāde: "paltonıñ altında giyilen ḳıṣa bir kisvedir"- SS (dipnot)

C.

3. dörtlük SS, HNO, HAK2, Mİ'de yoktur.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

808. DİNLEMEZSEN BOYNUNA OLSUN VEBALİM DOĞRUSU*

1. Sunmuştum dinle efendim arzuhalim doğrusu
Dinlemezsen boynuna olsun vebalim doğrusu

2. Feyzi Hak'tan almayınca meyve verir mi ağaç
Ben de eski bir kök üzre bir nihalim doğrusu

3. Varıcaḳ dìvānına ḳalb-i selìm ister Ḫudā
Kul anındır ben demem ehl-i ayalin doğrusu

4. Halḳ ayaḳ başdığı toprağa der ise payimal
Ben her dem ayaḳ altında payimālım ṭoġrusı

5. Seyrānì'm ʿaşḳ-ı yārla ider idim medār
Ḳalmadı tenimde ṭāḳat yoḳ mecālim ṭoġrusı

---

* *EP: 23;* HNO: 282; HAK2: 284-285; Mİ: 334
A.
1/1: Sunmuştum: Sunmuşum- Mİ
3/2: ehl-i (HNO): ehl ü- HAK2, Mİ // Ḳul anındır dimem ehl-i ṭoġrusı- EP
4/1: toprağa der ise payimal (HNO, HAK2, Mİ): ṭopraḳ virir eli (…)- EP // 4/2: Ben her dem ayaḳ altında: Ben ayak altındayım hem- HNO, HAK2, Mİ
5/1: Dad eder *Seyranî* aşk-ı zahmile her dem medet- HNO, HAK2, Mİ
C.
1, 2. beyitler EP'de yoktur. Bu beyitler HNO, HAK2, Mİ'den eklenmiştir.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

809. BU DİL MÜBTELĀ OLUYOR OL RUḪLARI ALA HEY*

1. ʿĀşıḳ oldım cān dilden bir Yūsuf cemāle hey
Kimim görse musāḫḫir olur bu perì eṭfāle hey
Ebrūsı yay olmış anıñ müjgānı siḥr eyliyor
Bu dil mübtelā oluyor ol ruḫları ala hey

2. Rū-yı pāki ġāyet aṭyeb ġabġabı nūrı münìr
Bu edā anda oldıḳca bend olur şāhı vezìr
Bir pāre nūrdan yaratmış anı Ḫallāḳ-ı Ḳadìr
Māʾil oldım yek naẓarda lebindeki bala hey

3. Ḳadd-i Ṭūbā'sına mırmır yoḳ naẓìri ġālibā
Bir pūse iḥsān ideydi rūylarından ʿāşıḳa
Lāle Cāmì'sinde Ḳurʾān yād idiyor dāʾimā
Her ṭarafdan baḳışırlar ḳāmeti servi dala hey

4. *Seyrānì* dir meṭḥ itdigim degme mi seyr it anı
Bir kez naẓar eyleyenler hemen olur ḳurbānı
Didim seniñ ile ülfet itmeniñ ne imkānı
Bir ʿıyş [u] ʿişret ideydim irmeden zevāle hey

---

* *C. 51: 15a;* AÇ: 381-382
A.
1/1: cān: can ü- AÇ // 1/2: Kimim: Kimin- AÇ
2/1: aṭyeb: etyab- AÇ
3/1: mırmır: mermer- AÇ
4/4: ʿıyş [u]: ıyş u- AÇ
B.
C. 51, AÇ "Dìvān" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

810. OLMADIM BU ḤUB SEVDĀSINDAN BENDE HİC İNḴĀẔ*

1. Ẕādım şu cihānda idemem aṣlāca niyāẕ
Ey ṣūḫ-ı cefākār
Olmadım bu ḫub sevdāsından bende hic inḳāẕ
Terk it beni ey yār

2. ʿĀṣıḳ maʿşūḳ arasında eñgel olagelmiş
Hep sırrımı bilmiş
Eylerim şerrinden leyl [ü] nehār Ḥaḳḳ'a meʿāẕ
Cihān başıma dar

3. Ḳaderim böyle beñzer o şāhıñ yanında cānım
Gel alma fiġānım
Bāḳì degil fenā bir gün sen idersin infāẕ
Dūr olması da var

4. Bu ḫizā belì ser derde belåya ṭolaşmışdır
Ḫūn bulaşmışdır
Ḥasmıma bilirsin olurım her dem istiḥvāẕ
Aṣlā eylemem ʿār

5. *Seyrānì* yād ider meclisde ẕāl ḳāfiye seni
Var ìmānı dìni
Tanẓir idemez Müslim olan degil ki bu mürtāẕ
İnṣāf vire Settār

---

* *C. 51: 22a*
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün/Mefʿūlü feʿūlün

811. NAṢÍB OLMAYINCA OLDIĠI ŞĀRA VARILMAZ*

1. Ḳaldım bu ilde ol güli gülzāra varılmaz
Naṣìb olmayınca oldığı şāra varılmaz

2. Sevdā gelince bu cismimi odlara ḳoyar
Ne dersin hey dil sevdigim ol nāra varılmaz

3. Uzaḳ ġurbet ilde ḳaldı bir ḥüsn-i ḫayālim
Düşdi ḫāṭıra köşkine ne çāre varılmaz

4. Gülleriniñ rayiḥāsı ʿanberden laṭìfdir
Dirdirmiş gülir gülleri hem ḫāra varılmaz

5. Ey *Seyrānì* sen dilberden cüdā düşmesem diñ
Sìm zār olmayınca dest boş yāra varılmaz

---

* *C. 51: 81b*
B.
C. 51 "Ḳalenderì Seyrānì" başlıklıdır.
C.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

812. MÜNÍR-İ NECM CÜMLE BEDR BİR MĀH-I MÜNÍR OLMAZ*

1. Ḥaḳìḳat beyyìne-yi maḫfì mużmer māhü'l-ḳamber olmaz
Münìr-i necm cümle bedr bir māh-ı münìr olmaz

2. Olur mı tìr-endāzlıḳ dilā tìr-i dil-endāzlıḳ
Nişāngāha nişānın almadan endāz-ı tìr olmaz

3. Tekebbür eyleyen şeyṭānıñ aḥvālin bilen ādem
Tekebbürlük eyleyüp şeyṭān gibi (…) ḥaḳìr olmaz

4. Me§eldir eylemişler nūrıñı biñ ā§āsın oldurmış
Degil biñ evliyā olsa daḫı nūrıñdan emìr olmaz

5. Nedir nūrıñıñ nişān-ı ḥāl ü şānından beyān ider
Sever ḳarnını aramaz ḳadrini pìr oġlı pìr olmaz

6. Yedirüp içirüp keyfince giydirseñ olur aḥbāb
Eger keyfince gitmezseñ saña yār-ı ḳaṣìr olmaz

7. Tesellāyı seniñ ḳatliñle bulmaḳ ister elinde
Bulunmaz başḳa bir çāre muḥabbet dil-peẕìr olmaz

8. Bir içim ṣuyı yedi adım yolı ḥaḳḳ bilmeyen nūrıñdan
Vefā gelmez saña terkinden evlā destgìr olmaz

9. Ḥaẕer ḳıl Şāh-ı Merdān ʿaşḳına *Seyrānì* yār olmasa
Edep iḳrār ìmān bilmeyen nūrıñda neẕìr olmaz

---

* *AŞE V: 53*
A.
B.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

813. 1. ʿĀŞIḲI MAʿŞŪḲA VAṢLIN CĀNLA BĀZĀR EYLEMEZ*

1. Yoḳ yere nālende bülbül rūz u şeb zār eylemez
Boş yere pervāne kendin ṭālib-i nār eylemez
İctināb eylerdi nārdan olmasa bir bildigi
ʿĀşıḳı maʿşūḳa vaṣlın cānla bāzār eylemez

2. Ẓulme ḳarşu cān içün minnet yaḳışmaz ādeme
Baḳ naṣıl davrandı ẓulme şāh-ı Deşt-i Kerbelā
Etmedi secde Yezìd'e eyledi cānın fedā
Merd olanlar böyle cenkde ḳorḳu iẓhār eylemez

3. Öyle bir ḥāl oldı ki nāse Kefå Billah inan
Birbirin ışırmada gūyā ki oldılar yılan
Maḥkeme rüşvetçi fetvā şüpheli şāhid yalan
Ḥaḳḳı ibṭāl eylemekde ḳāḍılar ʿār eylemez

4. Şems-i ḥaḳḳ *Seyrānì* söyler yā niçe perḳ eylesün
Çeşm-i ʿārifler bunı miḳyās ṭuṭup farḳ eylesün
Dalḳa çaḳmaḳ ṭaşını deryāya biñ ḳarḳ eylesün
Āteşin maḥv itmege yüz biñ deñiz kār eylemez

---

* *C. 181: 18b;* AŞE XVIII: [80.16]; SS: 24-25; HNO: 285; MU: 141-142; HAK2: 302-303; Mİ: 334-335
A.
1/4: ʿĀşıḳı: ʿĀşıḳ- AŞE XVIII; Âşıkın- HAK2
2/1: ādeme: dāʾimā- AŞE XVIII; âdemâ- Mİ // 2/2: deşt: dest- Mİ // 2/3: cānın: cânım- HAK2
3/1: oldı: geldi- AŞE XVIII // 3/4: eylemekde: eylemekden- AŞE XVIII, SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // ḳāḍılar: ḳaḍı- AŞE XVIII
4/1: söyler: söyle- SS, HNO, MU, HAK2, Mİ // 4/2: ʿārifler: âşıklar- Mİ // 4/3: biñ: bir- Mİ
B.
C. 181 "Dìvān" başlıklıdır.
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

813. 2. HER ʿĀŞIḲ MAʿŞŪḲA VAṢLIN CĀÑIYLA BĀZĀR EYLEMEZ*

1. Olmaya yoḳ yere bülbül rūz şeb zār eylemez
Fużūlì pervāne kendin ṭālib-i nār eylemez
İctināb eylerdi nārdan olmasa bir bildigi
Her ʿāşıḳ maʿşūḳa vaṣlın cāñıyla bāzār eylemez

2. Ḥażret-i İmām Hüseyin hem şehìd-i Kerbelā
Ol mübārek pāyını bir mūra baṣdı ġāfilā
Añladı Ḥaḳḳ cānibinden kendüye bir ibtilā
Her Ḥüseyin ḥürmet idüp mūra (…) eylemez

3. Şimdi nās bu ḥāli kisb itdi Kefå Billah inan
Her biriniñ luʿb oldı Ḥasan Ebū ʿAlì Sìnān
Virse Ḥaḳḳ nefsine ẓulm etmeyen ḳula cenān
Yaʿḳūb'ı aʿmā idüp Eyyūb'ı bìmār eylemez

4. *Seyrānì* rū-yı siyāhım yā nice berḳ eylesiñ
Rūḥ erenleri buña ḳıyās idüp farḳ eylesiñ
Bir çaḳmaḳ ṭaşın biñ sene deñize ġarḳ eylesiñ
Bir ṭaşıñ āteşine yüz biñ deñiz kār eylemez

---

* *AŞE V: 27*
C.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

814. VİRDİM BEN ANIÑ UĠRUNA ŞĀNIM NİYE GELMEZ*

1. Ey bād-ı ṣabā söyle o cānım niye gelmez
Virdim ben anıñ uġruna şānım niye gelmez

2. Manend-i hedef sinemi almış ok nişanına
Ol kirpiği ok kaşı kemanım niye gelmez

3. Ḳaṣd eyleyeli ḳatlime ol ġamzesi cellād
Ben lā dimedim içmeye ḳanım niye gelmez

4. Ġāret iderim deyü vaʿdeler itmiş
Yaġmaya göñül şehrini kānım niye gelmez

5. Ḥasretin çekerim çoḳdan beri o dildārıñ
Seyrānì ʿaceb şāh-ı cihānım niye gelmez

---

* *C. 51: 26b-27a;* AÇ: 366
B.
C. 51, AÇ "Ḳalenderì" başlıklıdır.
C.
2. Beyit Sayfa kıvrık olduğu için beyit okunamamıştır. Bu beyit AÇ'den alınmıştır.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

815. LEDÜN ʿİLMİN OḴUR İḪ FĀ GÖÑÜL EFSĀNE SESLENMEZ*

1. Sükūt-ı ʿaşḳıñ bulan ey dil olur dìvāne seslenmez
Ledün ʿilmin oḳur iḫfā göñül efsāne seslenmez

2. Muḥaḳḳāḳ kenz-i maḫfìdir göñül şehrinde ḫıfẓ etmiş
Nihānìdir defìne anda durur virāne seslenmez

3. Olursa emr-i Ḥaḳḳ taḳdìr göñül ol Mıṣr-ı Kenʿān'da
Mānend-i Ḥażret'de Yūsuf girüp ẕindāna seslenmez

4. Düşenler ʿaşḳ-ı Mevlā'ya bulanlar sırr-ı esrārı
Ki ben buldum deyü varup o cān her cāna seslenmez

5. Behey *Seyrānì* seyr eyle uyandıḳca yārin şavḳı
Gelüp şemʿine pervāne yanar sūzāna seslenmez

---

* *C. 159: 15b-16a;* AÇ: 479
A.
1/1: Sükūt-ı: Sükut- AÇ
2/2: Nihānìdir: Nihandır- AÇ
3/2: Ḥażret'de: Hazret-i- AÇ
4/2: cān: cana- AÇ
5/1: şavḳı: şevki- AÇ
B.
AÇ "Gazel Aruzlu" başlıklıdır.
C.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

816. ʿAṬĀ-YI KÍS-İ MEVLĀ (…) İSMĀʿÍL'E YOL VİRMEZ*

1. Serìʿ ilhām Bārì vaḥy-i Cebrāʾìl'e yol virmez
ʿAṭā-yı kìs-i Mevlā (…) İsmāʿìl'e yol virmez

2. Biemrillah Nìl ḍarb-ı ʿaṣā-yı dest bìrıżāyı
Kelìm'i ṭutmayınca müʾmin İsrāʾìl'e yol virmez

3. Bir bed ḫaber ḪallākḪalìl'iñ ḥilmine yāver
Ḥarìḳ-i intifāda ʿavn-i Mikāʾìl'e yol virmez

4. Taṣarruf-ı destine teslìm olan ẕì rūḥ-ı ḳudsìler
Ḳabıżda tìr-i mübrem ḳaṣd-i ʿAzrāʾìl'e yol virmez

5. Ölen rūḥü'l-emìn ervāḥ-ı ḳudsìler şarāb-ı mevt
İçüp baʿşinde teḳalluḫ Ṣūr-ı İSrāfìl'e yol virmez

6. Ḥadìṧ külli sırrın cāvizü'l-iṧneyn şāʿ her giz
Ḥarìm ḫalvet-i dildāra iḫżā ile yol virmez

7. Ḳanāʿat kenz-i lāyefnāya mālik olmaġa rehber
Olup *Seyrānì'ye* bir özge kimyā ile yol virmez

---

* *AŞE V: 52*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

817. BU BĀBI TERK İDÜP ĠAYRI BĀBA İNTİSĀB İTMEZ*

1. Benim göñlim güzel sevmekden aṣlā ictināb itmez
Bu bābı terk idüp ġayrı bāba intisāb itmez

2. Ümìd-i vaṣl-ı dildār ile yegdir ḫāba varmaḳlıḳ
Ḫayāl-i yār ile bìdār olan göz meyl-i ḫāb itmez

3. Teninde mūyìleriniñ ʿadedince ʿāṣıḳı vardır
Beni dìdārına dildār-ı ʿāṣıḳdan ḥesāb itmez

4. Ṣarāb-ı ẓulm-i ẓālim mucib-i vìrān-ı ʿālemdir
ʿAdālet ṣarābını maʿmūr idüp mest ü ḫarāb itmez

5. Beni maẓlūmıñ āhı nābedìd eyler diyü her ān
Felek ḳānūnınıñ mıżrābı ġamsız ıṣṭırāb itmez

6. Cihānıñ cìfe ismin diñleyüp ìmān iden müʾmin
Cihānda iltifāt-ı semt-i sevdā-yı ʿazāb itmez

7. Süzüp peymāne-yi meyḫāneyi ḳalb-i meşāyıḫdan
Cihānda var mı bir dervìş ʿaceb nūş-ı ṣarāb itmez

8. Bu nār-ı mużmer-i māfiü'ż-żamìr seniñ ʿaşḳ sönmez
Bu *Seyrānì* deñizden ḳaṭre istimdād-ı āb itmez

---

* *AŞE V: 41;* AŞE XVIII: [80.18]; SS: 26-27; HNO: 286; HAK2: 285-286; HAK3: 143; Mİ: 335-336
A.
3/1: mūyìleriniñ: saçlarının- Mİ // ʿadedince: ṣayısız- AŞE XVIII; ṣayısınca- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ // 3/2: dìdārına: kendine- Mİ // dildār-ı: cisyān-ı- AŞE XVIII, SS, lāyıḳ bir- HNO, HAK2, HAK3, Mİ
4/2: ṣarābını: bādese- AŞE XVIII; bādesi- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ // mest ü: mest-i- AŞE XVIII
5/1: Beni: Seni- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ // diyü her ān: behey ẓālim- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ
6/1: ismin: esmiş- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ
8/1: māfiü'ż-żamìr seniñ ʿaşḳ: māfiü'ż-żamìrim bir zamān- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ
C.
AŞE XVIII'de 6/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün mefāʿìlün

818. LĀF ETME BAÑA DİÑLEYEMEM ATMA YOL AĠIZ*

1. Ḫāṣ āhura at bağlarken böyle tecāvüz
Lāf etme baña diñleyemem atma yol ağız

2. Ayġır atıñ ayaḳlarınıñ köstegini ur
Bir bal yimeziñ çifte atup yelkesi yağız

3. Ṣu içme giy çifte yemi başına ṭaḳ bir
Bin üstine uç ṭurna gibi öñce ġılağuz

4. Dizgin ile eşgin ile biz bir yola düşdik
Bilmem bu gidişle bu gice kimde ḳonağuz

5. Bülbül gibi bir gülşāna düşdi yolım ammā
Yurṭsıza gider yol yoḳ ise yıraḳ ṭuraġız

6. Baġ olmasa bağbān merāġat ider almaz
Bağbān ile bağbān degiliz baġ ile bağız

7. Ṣağımda baña ṣol olanıñ ṣolına ben ṣağ
Olmaḳ ne rezālet dost olırız böyle ḳoçağız

8. Geçdik Ḳızılırmaḳ didigin dizde ṭopuḳda
Çoḳ göz yalñız gözde *Seyrānì* ırağız

---

* *AŞE V: 255*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

819. ŞERR-İ ŞEYṬĀNDAN ḪALĀṢ İT SEVGİLİ ÍMĀNIMIZ*

1. Yā İlāhì derdimiz eylegil dermānımız
Dest-i ʿAzrāʾìl'e virmişsin bizim fermānımız
Ẕehir enfüsden ḳatıdır mevt-i cānıñ şiddeti
Şerr-i şeyṭāndan ḫalāṣ it sevgili ìmānımız

2. Çār köşeye bizleri gezdiren ābdānadır
Eger nefis eger iblìs ḳaṣd-ı şerrin cānadır
Görgülü cismim benim yā Rabb misāfir ḫānadır
Sākin olmuş cān ḳuşu el-leyl nehār mihmānımız

3. Ḳahrı dünyā bulur furṣand baġrımız olsa ḥacer
Ḳul ḳula ẓulüm eyleyüp dir olmadıḳ bir iş becer
Tesbìḥ şemerden ġāfil olur ḳuruyan şecer
Çeşme-yi ḳalbden aḳıt çeşmimin ʿummānımız

4. *Seyrānì*'niñ dil [ü] cānı ʿaşḳıñı terk eylemez
ʿAḳlı olan nefsiñ kemendin biline perk eylemez
Taḳdìriñe muntaẓır emriñe şirk eylemez
Etmişiz Ḳālūbelā'da ʿahdile peymānımız

---

* *C. 67: 12b*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

820. ṢĀDIḴIZ ʿAŞḴLA SEVDĀ İLE ṢĀDIḴ DEGİLİZ*

1. ʿĀṣıḳız lafẓla maʿnā ile ʿāṣıḳ degiliz
Ṣādıḳız ʿaṣḳla sevdā ile ṣādıḳ degiliz

2. İḫtiyārız gücimiz ḳuvvetimiz yoḳ güzeliñ
Severiz tāzesini ṣarmaya lāyıḳ degiliz

3. Ḳorḳarım ḳan düşürir ortamıza ḳanlı güzel
Gezeriz mest [ü] müdām ʿaṣḳla ayıḳ degiliz

4. Böyle giderse görinmez göze cān ile cihān
Tïr-i Nemrūd'a seyr olmaġa balık degiliz

5. Göz göre il öper oḫşar bize nisbet içün
İl içün ortada ḳurı ḳalabalıḳ degiliz

6. Yeter oldı yeter ey ḳaḥbe felek ġayrı yeter
Eski ḳaftānıña biz tāze yamalıḳ degiliz

7. Saña yetmezse gücim kendime yeter encām
Her zamān keyfiñe *Seyrānì* muvāfıḳ degiliz

---

* *AŞE V: 79;* AŞE XVIII: [80.17]; SS: 25-26; HNO: 285-286; HAK2: 286; HAK3: 144; Mİ: 336; EAÖ: 273

A.
1/2: ṣādıḳ: ʿāṣıḳ- SS, HNO, HAK2, HAK3, EAÖ
2/1: iḫtiyārız: ihtiyarsız- HAK2, HAK3, EAÖ // güzeliñ: güzelim- Mİ
3/1: ortamıza ḳanlı güzel: ortaya o ḳanlı göziñ- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ // Ḳorḳarım ortaya ḳan düşürür o ḳanlı göziñ- AŞE XVIII
5/1: nisbet: nisbetler- SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ
6/2: ḳaftānıña: ḳaftān ile- AŞE XVIII // biz tāze: taze bir- HNO; bir taze- Mİ
7/1: yeter encām: elbetde yeter- AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ

C.
4. beyit AŞE XVIII, SS, HNO, HAK2, HAK3, Mİ, EAÖ'de yoktur. AŞE XVIII'de 5/2 sayfa kesiğinden dolayı okunamamıştır.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

821. ḤAŻRET-İ İDRİS GİBİ CENĀNA GİRDİK ÇIKMAYUZ*

1. Zikri esmāh ḳalble Mennān'a girdik çıḳmayuz
Her firāset ehl-i dil-i ʿirfāna girdik çıḳmayuz
İbtidādan içerü Rıḍvān dilinden ḫulle içerü
Ḥażret-i İdris gibi cenāna girdik çıkmayuz

2. Kāffe-yi nūndan rehimizi bir noḳṭa peydā olmaġa
Bu cihāna melekden geldik naḳş-ı eşyā olmaġa
Biz bu ʿaşḳıñ ġāvvāzıyuz dürr-i yektā olmaġa
Ḥaddi yoḳ babālı yoḳ deryāya girdük çıkmayuz

3. Nūş idüp peymāndan ṣahbār hem bilürüz
Ḥażret-i Ādem ile Ḥavvā'yı hem bilürüz
Eyledik ikrārı dil Mevlā'yı hem bilürüz
Tā Elest Bezmi'ndeki ìmāna girdiḳ çıkmayuz

4. Mürşìde ʿuḳḳāldan *Seyrānì* Ḥaḳḳ'a diñleyüp
Men ʿārif sırrıma görüp dürrile maʿnā söyleyüp
Şehr-i dilden şehr-i dile sırrımız seyr eyleyüp
İsm-i ʿĀzam āyet-i Ḳurʾān'a girdik çıkmayuz

---

* *C. 99: 99b-100a*
B.
C. 99 "Ġazel" başlıklıdır.
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

822. RAḤMET OḲUDIM DİL-İ RŪḤ-I REVĀNIÑI FEYŻ*

1. Ettim ziyāret Ḥikmeti dìvānıñı feyż
Raḥmet oḳudım dil-i rūḥ-ı revānıñı feyż

2. Feyż-i Ḫudā'dan rūḥıña leẕẕet-i İlāh'dan
Gördim eşeriñ yektā (…) feyż

3. Vaṣf eyleriñ Ḥażret-i Ḫallāḳ'ı Resūl'iñ
Buldıñ ḥaḳìḳat noḳta-yı Raḥmān'ıñı feyż

4. Yoḳ sencileyin şimdiki devrānede Fāżıl
Cestücū idüp görmedim aḳrānıñı feyż

5. Tekmìl kemāl Ḥażret-i Sübḥān saña ṣunmış
Aldıñ eẕelì feyżle feyżānıñı feyż

6. Eşʿārda ḳamu nūrıyla ṭabʿıñ beyān etdiñ
Gördiñ maḳāmıñ behcedi Rıḍvān'ıñı feyż

7. Dil biñ ikiyüz sāle-yi erbaʿını eşin
Yazdım tārìḫiñ lüʾlüʾ mercānıñı feyż

8. Dünyāda seni görmedi mürġ-i dilim ammā
Uḫrāda göre *Seyrānì* seyrānıñı feyż

---

* *FB 274: 93a*
C.
Bu şiir ilk defa okundu.
Mefʿūlü mefāʿìlü mefāʿìlü feʿūlün

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Betül AYDOĞDU
Uyruğu : Türkiye (TC)
Doğum Tarihi ve Yeri: 10 HAZİRAN 1980, Kayseri
Medeni Durumu : Bekâr
Tel : +90 506 863 86 27
Email : betulaydogdu@gmail.com
Yazışma Adresi : Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Melikgazi/KAYSERİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	ERÜ Sosyal Bilimler	2005
Lisans	ERÜ Fen-Edebiyat	2002
Lise	NMBAL Kayseri	1998

İŞ DENEYİMİ

Yıl	Kurum	Görev
2004-Halen	ERÜ Edebiyat Fakültesi	Araştırma Görevlisi

YABANCI DİL

İngilizce